

TABÁK ANDRÁS

Átmeneti emberek

Magvető Kiadó

Budapest

© Tabák András, 1981

1962 nyarán, egy különösen meleg napon Szász Miklós, a tehetséges fiatal novellista kivizsgálásra jelentkezik az egyik budai tudószanatóriumban. Betegsége nem tűnik súlyosnak; mindössze egy apró duzzanat a nyakán, amelytől – úgy véli – egy-két hét alatt könnyűszerrel megszabadulhat. Még örül is, hogy rövid időre mentesül a „lenti” világ gondjaitól: elfelejtheti egyetemi kötelezettségeit, kiüresedő emberi kapcsolatait, alkotói válságát, világnézeti elbizonytalanodását. Kellemes, felhőtlen vakációnak képzei az előtte álló napokat.

Nem tudja még, hogy egy tudószanatóriumban hónapokban mérik az időt, sem azt, hogy életének legnehezebb, legküzdelmesebb s tán – éppen ezért – legszebb hónapjai következnek. Miklósnak elsősorban önmagával kell megküzdenie. Szembenézni emberi

kapcsolataival, szemléletével, újraértelmezni egész világát. E küzdelemhez kiváló segítőtársakra talál a szanatórium zárt közösségében; hiszen a korabeli magyar társadalom számos jellegzetes alakja él itt összezárva, egymásra utalva. Miklós nemcsak megismeri addigi sorsukat, de részt is kér életükben, hat rájuk, de hatásukra változik, alakul a saját személyisége is.

Tabák András nevelődési regényt írt tehát, amelyben a mai negyvenévesek nemzedékének fiatalkori útkeresését rajzolja meg. Kibontakozik a műben a hatvanas évek első felének világa, s felsorakoznak ennek az átmeneti kornak tipikus hősei, az *átmeneti emberek*.

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

Első fejezet

1.

Amikor a Volga eltűnt a szerpentin kanyarjában, a bükkös hegyoldal mögött, Miklós leverten vállat vont, és eldobta a cigarettáját. Hiszen nem akartam megbántani, gondolta, miért vesz úgy mindent a szívére? Fogta a bőröndjét, kilépett az árnyékból a tűző napra, a kapuhoz indult.

A hatalmas, kovácsoltvas kapu mindkét szárnyát zárva találta, oldalt kellett kerülnie a favázás portáspavilonhoz, ahol a személybejárat nyílt, szerény, rácsos ajtó fényesre koptatott gombkilinccsel. Az ajtón domborított zománctábla függött: ÁLLAMI „WINTERNITZ ARNOLD” TUDÓGYÓGYINTÉZET.

Miklós néhány pillanatig komoran nézte a táblát, aztán becsöngetett. Csöngetésére azonnal bűgő hang felelt, és a kapu kitárult előtte.

A lankásan emelkedő, jókora parkot aszfaltozott fasor szelte ketté. Nyílegyenesen vezetett fel a szanatórium repkénnyel borított, tornyos épületéhez. Miklós úgy haladt végig a hosszú fasoron, át a napperzselt, kihalt parkon, az épület kocsifelhajtós bejáratáig, hogy útközben senkivel sem találkozott, és senkit sem látott. Forró ragyogás és nagy-nagy csend vette körül. Elhagyatottság. Szorongást érzett.

Odabenn, a felvételi irodában töpörödött, idős tisztviselő intézte a formaságokat. Egy ujjal pötyögtette az ütött-kopott írógépet, őrzítő körülmenyességgel vette fel az adatokat. Csak egyszer szólalt meg, amikor a falra kifüggesztett nyomtatványra bökött. – A házirend – mondta harákolva –, szíveskedjék átfutni a miheztartás végett.

Miklós megmoccant a vedlett karosszékekben. Előbb az öregre vetett egy bosszús pillantást, aztán a házirendre, majd tüntetően kinézett az ablakon. Szabályzatokat elvből nem vett tudomásul.

A nyitott ablakból a szanatórium mély árnyékot vető, rideg épületszárnyát látta és a napfényben villogó parkot. Szellő sem rebbent, a fák fölött izzó levegő remegett. Néha felhangzott egy-egy bágyadt madárkiáltás. Tökéletes mozdulatlanság, az árnyék és a fény édes kontrasztja. Fekete-fehér állókép. Miklós várta, hogy feltűnjön valaki, de senki sem mutatkozott.

Szabályos vonásé, keskeny, ideges arca, amelyet az orrcimpájától a szája sarkáig futó, erős, keserű ránc kissé száraz kifejezésűvé tett, végül türelmetlenül megrándult. Nevetséges vagyok, állapította meg, és a tekintetét elfordította az ablaktól. Még mindig a szorongásával bajlódott, de némi öniróniával már azon tűnődve, vajon a hipochondriájának vagy a neuraszténiájának tulajdonítsa-e. Bár mind a kettőre egyformán hajlamos volt, most inkább az utóbbira szavazott. A délelőtt nem tartozott a kellemes napszakai közé, ilyenkor ritkán volt jó hangulatban, és levertsége könnyen siklott át ingerültségbe.

Az a kilátás, hogy ezen a cseppet sem elbűvölő helyen kell eltöltenie két-három hetet, nem nagyon volt alkalmas arra, hogy javítson a hangulatán. Savanyú mosollyal gondolt azokra, akik a kórházban azzal kecsegtették, hogy a lehető legprimább fészek, ahová kerül. Nos, ez a lehető legprimább fészek máris őszinte utálatot keltett benne. Kivizsgálásra utalták be, s noha a lelke mélyén meg volt győződve róla, hogy nem érheti kínos meglepetés, mégiscsak ugrás ez a bizonytalanságba. Hát ez az, gondolta kedvetlenül, ez az, amit apa sajnos nem értett meg!

Az öreg végre tárcsázott a házitelefonon.

Kisvártatva ösztövére, karvalyarcú ápolónő nyitott be. Jellegzetes középkorú vénlány, gondosan kivasalva, kikeményítve, sterilizálva, antiszeptikusan. Amilyen rút volt, olyan mogorva. Kurta biccentéssel üdvözölte Miklóst, majd egy újabb biccentéssel jelezte, hogy indulhatnak.

Az üres előcsarnokban liftbe szálltak, és fölmentek a második emeletre. A lépcsőházból homályos, kihalt folyosóra kanyarodtak be. Nesztelenül haladtak a futószőnyegen. A nővér nem szólt Miklóshoz, rá sem nézett, gyors léptekkel vezette. Miklós, kezében a nehéz bőrönddel, alig tudott a nyomában maradni.

A folyosó végeérhetetlennek tetszett. Mindkét oldalán ritmikusan ismétlődő, csukott ajtók sora. Az ajtók mögött ugyanolyan síri csend, mint a folyosón. A nővér kikeményített ruhája suhogott. A fordulóban egy-egy sápadt fényű gömbbura világított. Forduló fordulóra következett, egyik keresztfolyosó a másik után, és Miklós esküt tett volna rá, hogy már legalább kétszer körbегyalogolták az emeletet.

A 201-es ajtó előtt, ahol a folyosó nyitott melléklépcsőbe torkolt, a nővér véget vetett a gyaloglóversenynek. Megállt, Miklóstra pillantott, de most sem szólt, csak a szemével intett: a szobája! A könyökével nyomta le a kilincset, és Miklóst egy fejrándítással előretessékelte.

Miklós kettős ajtón lépett be a szűk szobába. Szürke kőpadló, meszelt falak, magas mennyezet. Két csóágy, a szokásos kórházi berendezés. Kopár lyuk, ám mégsem barátságatlan. A sarkig tárt erkélyajtón bezúdult a napfény. Miklós orrát egyszerre jellegzetes szag csapta meg, ezt el nem tévesztette volna. Figyelmesen körülszimatolt, s

rögtön fölfedezte, amit keresett. Az erkély küszöbét vékony réteg rovarirtó por fedte. Koch-bacilusok ellen, vigyorodott el magában.

Bőröndjét az asztalra fektette, de egyelőre nem nyitotta ki, könnyedén rátámaszkodott. A nővér az egyik ágnál tett-vett, majd lázlapot dugott az üres fémtasakba. Miklós növekvő érdeklődéssel figyelte. Lehetséges, tűnődött, hogy ebben a lehető legprimább fészekben kuka ápolónőket alkalmaznak? Megvárta, amíg a nővér végez a dolgával, s akkor udvariasan hozzáfordult. – Elnézést, megmondaná, melyik a szekrényem?

A nővér rápillantott, süket tehát nem volt, azzal a mosdó melletti szekrényhez lépett, és erélyes rántással kitérte. Az ajtó belső lapját tükör borította, Miklós karcsú alakját gigömbölyödve látta viszont. – Ez jópofa – intett elismerően. – Frankóbb, mint az Elvárásolt kastélyban, és fizetni sem kell érte.

Szellemeskedését a nővér nem méltányolta, csak az ajkát biggyesztette föl. Mogorva biccentésével elköszönt, újra a könyökével nyomta le a kilincset. Miklós úgy érezte, semmi esetre sem engedheti el, amíg színt nem vall, hogy néma-e vagy csak rendkívüli módon undok. Gyorsan a másik ágyra mutatott, és megkérdezte, hogy kié.

– A társáé – vetette oda a nővér.

– Igaz – mosolyodott el Miklós –, ki másé is lehetne.

A nővér fagyos tekintettel méregette. Valami nyilván nem tetszett neki. Talán csak az, hogy Miklós zöldeskék szeme könnyen hajlik az iróniára. – Ha akarja – szólt jégvirágos hangon felküldhetem, hogy megismerkedjenek.

Miklós legszívélyesebb mosolyát ragyogtatta fel. – Köszönöm – mondta végtelenül kedves!

Amint a nővér mögött becsukódott az ajtó, megrázta a fejét, és elnevette magát. Aztán odalépett az ágyhoz, kibetűzte a lázlapra firkantott nevet: *Kasza Gábor. 1938.* Egyidősek tehát, ez mindenestre vigasztaló! Szemügyre vette az éjjeliszekrényt. Orion táskarádió, néhány ványadt citrom, házilig barkácsolt olvasólámpa, cserélhető öröknaptár (1962. aug. 13., hétfő), nagy halom könyv. Legfölül egy vaskos Gramsci-válogatás, olaszul. Ez meg már egyenesen biztató, gondolta, no majd elválnak!

Kiment az erkélyre. Az üvegfallal elválasztott szomszéd balkonon ősz bajuszos, meglelt korú beteg álldogált. Aranyozott fedelű imakönyvet tartott a kezében, és réveteg arccal maga elé mészázott. Nem figyelt fel Miklóstra, úgy magába felejtkezett, hogy a köszönését sem hallotta meg.

Miklós vállat vont, a korlátra könyökölt. Az erkély előtt magas platán emelkedett, már sárgult, és hullott a levele. Egyik ágán sárgarigó flótázott. Aztán abbahagyta a flótázást, és fényes gyöngyszemével Miklóstra tekintett.

– Hát megjöttem, pajtás – mondta Miklós –, látod, itt vagyok!

Cigaretára gyújtott, és szétnézett a parkban. Szép volt ez a park, tagadhatatlanul szép, s jóval nagyobb, mint befelé jövet hitte. Gazdag lombú fák, üde virágágyások, ápolt gyeplő. Élősövényvel szegélyezett, kanyargós sétányok, vörös salakkal vagy sárga murvával borítva. A lehető legprimább park. Csend, nyugalom, háborítatlan béke. Egy jól karbantartott temetőkert.

Borús mosollyal pöckölte le cigarettájáról a hamut. Egyre jobban bántotta, ahogy apjától az imént elvált. A kapu előtt, az árnyékba húzódva, búcsúzóul még rágyújtottak. „Kellemes itt – nézelődött apja –, igazán kellemes. És micsoda levegő! – Mélyet lélegzett, és elmosolyodott. – Érzed? Sarjúillat.” „Én inkább hullaszagot érzek.” Apja rámeredt, hirtelen a nyaka tövéig elvörösödött. „Te hülye!” Visszaült a kocsiba, a sofőr mellé, és indulatosan berántotta a kocsiját...

Ostoba beköpés volt! Miklós már szánta-bánta, haragudott magára. Apja amúgy sincs valami rózsás kedvében mostanában, szokatlanul fáradt és ideges. Ez a beutalás pedig csak rontott a hangulatán. Ráadásul amilyen aggódó természetű, holtbiztos, hogy egész nap ezen az éretlen, buta megjegyzésen rágódik majd. Semmi érzéke az akasztófahumorhoz. Még kevésbé ahhoz, hogy félvállról vegyen egy tudószanatóriumi kivizsgálást.

Ámbár Miklós már nem volt benne biztos, hogy jómaga bezzeg félvállról veszi. A múlt hét elején, amikor a kórházban tudtára adták, alig-alig palástolta az örömet. Szeptemberre halasztott kollokviumai túlságosan is nyomasztották ahhoz, hogy föl ne lélegezzék: ettől a gondtól hát egyelőre megszabadul! Anyja kérésére, no meg a saját lelkiismerete megnyugtatóására magával hozta a jegyzeteit, de egy percig se gondolta komolyan, hogy elő is fogja venni őket. Mást forgatott a fejében. Titokban talán dékáni engedélyhez folyamodik, hogy szemeszter közben vizsgázhasson, vagy ami ennél is kedvére valóbb, esetleg újra évet halaszt.

Csütörtökön hagyta el a kórházat, könnyű szívvel készülődött a feljövételre. Szülei aggodalmas pillantásai cseppnyit se feszélyezték. Kedvelte a törvényes naplopásokat, és ez a két-háromhetes henyélés kellemesnek ígérkezett. Végül már úgy beleélte magát, hogy azért kezdett szurkolni, nehogy nyomban az első vizsgálat után kirúgják. Mindig is szeretett új környezetbe kerülni, ismeretségeket kötni, élményeket gyűjteni. Úgy gondolta, mindenképp a hasznára válik, hogy belekóstolhat egy számára idegen világba.

Mára azonban megcsappant a lelkesedése. Korán és kedveszegetten ébredt, azzal a borongós érzéssel, hogy a beutalását talán mégis túl könnyelműen vette. Hogy elűzze nyomott hangulatát, reggelizés után lement a Körútra sétálni, de a céltalan mászkálástól csak pocsékabb lett a kedve. No meg attól a véletlen találkozástól, aminél kevésbé semmit sem kívánt volna magának erre a napra.

Bosszúsan rázta meg a fejét, nem akart Láncz Endrére gondolni, de persze nem tudta elhárítani, ha már az eszébe ötlött. A fene se képzelte volna, hogy Láncz reggel fél kilenckor az Abbázia teraszán sörözget, méghozzá egymagában! Azonnal észrevette Miklóst, neki meg hirtelenében nem akadt valami alkalmas kifogása, kénytelen volt hát odaülni az asztalához, bár ezúttal semmi kedve nem volt hozzá. Pénteken járt benn Láncznál a szerkesztőségben, és meglehetősen feszült vita után nem a legjobb barátságban köszöntek el egymástól. Láncz határozottan ingerültnek látszott, hogy elmarasztaló véleményével nem értett egyet.

Ahhoz képest igazán kedves volt ma, tűnődött el Miklós, talán túlságosan is! Érezte a saját bizonytalanságát; még mindig nem tudta, valójában mit gondoljon e különös reggeli beszélgetésről. „Nagyszerű, hogy összetalálkoztunk – örvendezett Láncz –, legalább megtakarítok magamnak egy telefont. A héten ugyanis fel akartalak hívni, hogy üljünk le még egyszer a kéziratod dolgában.” Miklós elcsodálkozott, hiszen pénteken Láncz kategorikus egyértelműséggel dobta vissza az írását. „Gondolod, hogy érdemes?” – kérdezte hűvösen. „Nocsak! – mosolygott Láncz. – Remélem, nem maradt tüske a múltkori kis mécsesünk után?” – S megeresztette jellegzetes kacsintását, amellyel az egyetemen mindig elbűvölte a hallgatóit. Miklóst most nem bűvölte el vele. „De maradt – biccentett dühösen. – Tövig a körmöm alá verted, ha jól emlékszem!” Láncz arcán elkomolyodott a mosoly. Hosszú ujjait tűnődve futtatta végig korán megöszült haján. „Semmi okod a duzzogásra, Miklósom – ingatta lassan a fejét –, még kevésbé a haragra vagy a sértettségre. És főleg semmi okod rá velem szemben ...”

Ami igaz, igaz, gondolta most Miklós, meglepően önkritikusnak mutatkozott. Úgy érezte, Láncz kétségtelenül mentegetőzik, amikor arról kezdett beszélni, hogy kész belátni, pénteken kissé elgaloppírozta magát, és a kelletténél jobban nekirontott, de

szeretné, ha Miklós elhinné neki, bármilyen keményen letámadta is, nem a rosszakarat vezette, hanem a tehetségéért érzett felelősség, amelyet mint szerkesztője természetesen kötelezőnek tart magára nézve. „Azt pedig, úgy hiszem, felesleges bizonygatnom, milyen sokra tartom a tehetségedet – mondta Láncz –, de talán még azt is, hogy személy szerint is kedvellek, becsüllek. Te magad tudod a legjobban, hogy mindenkor örömmel fogadtam az írásaidat, és eddig kivétel nélkül valamennyit lehoztam. Így van?”

Miklós zavartan bólintott. Mindig félszeggé vált, ha szemtől-szembe mondtak róla jót, Láncz meg különösen félszeggé tette. Szinte kényelmetlen volt arra gondolnia, hogy bármilyen sokat köszönhet is neki, mégsem kedveli. Nem, sehogy se tudta megkedvelni, noha maga sem értette, miért. A visszakozása pedig annál is inkább meglepte, mivel az ilyesmi nem volt jellemző Lánczra: amit egyszer eldöntött, ahhoz ragaszkodott, s utólag sohase változtatta meg az álláspontját. Mit akar hát ezzel a látványos visszavonulással, törte a fejét, mi a célja vele?

„Tulajdonképpen ez az írásod sem rossz – magyarázta Láncz –, megüti a közölhetőség mértékét. Sajnálám, ha a múltkor, a vita hevében ez nem tűnt volna ki elég világosan a szavaimból. Kétségkívül jóval göcsörtösebb fába vágta a fejszédet, mint eddig bármikor, s úgy gondolom, vállalkozásod bátorságát még akkor is méltányolnom kell, ha máskülönben a kifogásaim egytől egyig jogosak. Továbbra is fenntartom tehát, hogy most először a saját színvonalad alá kerültél, és azt sem vonom vissza, hogy az írásod nemcsak művészileg, hanem szemléletileg is problematikus. De péntek óta újra meghánytam-vetettem magamban a dolgot. Végül úgy döntöttem, hajlandó vagyok leadni, feltéve, hogy hozzájárulsz néhány nem túl jelentős és semmi esetre sem érdemi, ám akusztikailag mégsem közömbös korrekcióhoz, amelyet akár közösen is elvégezhetnénk.”

Erre Miklósnak csak egy kérdése lehetett: „Miért gondoltad meg magad?” „Azért – felelte Láncz –, mert nemcsak a kéziratodon tűnődtem el, hanem rajtad is. Azt hiszem, mostanában nem könnyű neked, és félek tőle, hogy ezután még kevésbé lesz könnyű.” „Hogy érted ezt?” – vont a össze a szemöldökét Miklós, noha sejtette, mire céloz. Láncz nézte egy pillanatig. „Erről már beszéltem neked pénteken – mondta szárazon. – Szeretném, ha végleg tudatosítanád magadban – folytatta –, hogy amilyen szerencsés körülmények között indultál, éppolyan visszájára fordulhat a szerencséd. Neked mindenért kétszeresen kell megharcolnod. A tehetségedért, a műveidért, a sikereidért. Gyakran egyszerűen csak azért, hogy azok is elfogadjanak, akik eddig nem fogadtak el.” „Olyan fontos ez?” – szólt közbe tettetett közönnyel Miklós, de Láncz elsiklott a kérdése mellett. „Bizonyos jelekből ítélve – folytatta Láncz – az a benyomásom, hogy átmenetileg válságba kerültél. Az írásod is erre vall. Péntek óta egyébként az is a fülembé jutott, amit érthetetlenül eltitkoltál előlem, hogy huzamosabb ideig betegeskedtél. Egyszóval segíteni szeretnék neked. Rossz passzban vagy, Miklósom, és a saját tapasztalatomból tudom, ilyenkor különösen sokat számít a bizalom. Te pedig megérdemled, ez vitán felül áll. És ha csak zokon nem veszed, azt hiszem, pillanatnyilag rá is szorulsz ...”

Akárhogy is, gesztus volt ez a részéről, Miklósnak ma már másodszor kellett elismernie magában. Méghozzá nagyvonalú és jóleső gesztus, gondolta, azonkívül csábító lehetőség. Maholnap egy éve, hogy egyetlen sora sem jelent meg, és ezt az állapotot elég rosszul tűrte. Csakhogy Miklós nem bízott Láncz Endrében – jöllehet ennek se tudta okát adni sőt az igazat megvallva, titokban tartott tőle. így hát akár valóban önzetlen gesztus volt Láncz ajánlata, akár valami csalétkül elhúzott mézesmadzag, amelynek az indítékát már csak azért se találhatta volna ki, mert sohasem igazodott el Lánczon, óvakodott attól, hogy lekötelezze magát neki. Másrészt

péntek óta maga is sokat töprengett az írásán, s egyre súlyosabb aggályai támadtak, bár homlokegyenest ellenkező természetűek Láncz kifogásainál.

Udvariasan megköszönte tehát a felkínált lehetőséget, de egyben el is háritotta azzal, hogy most már ő az, aki nem szeretné, ha írása ebben a formájában megjelenne. „Mindenesetre nekiesem, és megpróbálom átgyúrni – mondta –, azután majd meglátjuk.” „Nos – hagyta rá Láncz –, talán neked van igazad. – S jóvágású arcán megnyerő mosoly játszott. – Értelek, Miklósom, és azt hiszem, valóban ez méltó hozzád ...”

Miklós fanyar fintorral oltotta ki a cigarettáját. Ez a beszélgetés igazában csak arra volt jó, hogy még inkább lehangolódjék. Láncz Endrének fogalma sincs róla, milyen kényes pontra bökött rá az otromba ujjával. Válság és rossz passz. Hát igen, erről van szó! S ezt a pompás állapotot már csak az koronázhatná meg, ha itt végül mégis kisütnének róla valami csinos kis nyavalyát. No mindegy, gondolta elkeseredve, csak a csüggedést soha fel nem adni!

Ettől önkéntelenül is elmosolyodott. Tóbi jelszava ez, amikor valamelyikük benne van a szószban. Megidéződött előtte barátja mindig nyugalmat árasztó, hatalmas, lomha alakja, és sóváran felsóhajtott: bárcsak itthon lenne végre! Hiányzott az öreg Böffen Tóbiás, átkozottul hiányzott, napról napra jobban. De ha jól számítja, még egy hónapba telik, amíg újra látják egymást, az pedig maga az örökkévalóság, az isten verje meg!

Rosszkedve fikarcnyit sem enyhült. Most még arra se gondolt szívesen, hogy írnia kell Tóbinak. De hát muszáj, köti az ígérete. Legutóbbi levelében, amelyet még a kórházban írt, szavát adta neki: mihelyt megérkezik ide, nyomban megereszt néhány sort.

Visszament a szobába, ledobta kiizzadt halászingét, tetőtől talpig átöltözött. Élesre vasalt, krémszínű ballonnadrág, hófehér kánikulaing, vadonatúj szandál. Az öltözködésére sokat adott. Berakosgatta a szekrénybe a holmiját, aztán tollat, papírt vett elő, az asztalhoz ült. Egy pillanatra eltűnődött, egy füst alatt ne írjon-e mindjárt Verának is, de bosszúsan elhessegette a gondolatot. Mára ez a pár sor is untig elég!

Éppen végzett a levéllel, s már a boríték után nyúlt, hogy megcímezze, amikor kinyílt az ajtó. Magas, szőke fiatalember állt a küszöbön, szemben a beözönlő napfényel. Olyan szép volt, hogy Miklós meghökkenésében csak bámult rá. Szinte arkangyalarca lett volna, ha valami eltökélt, kemény kifejezés meg nem merevíti a vonásait.

Behúzta maga mögött az ajtót, és hideg, szürke szemét Miklóstra függesztve, kényszeredett mosollyal odalépett hozzá.

– Kasza Gábor – nyújtotta a kezét.

2.

Az előcsarnok tágas volt, világos, elegáns. Tűzvörös faltól falig szőnyegével, modern foteljaival és dohányzóasztalkáival, a parkra néző franciaablakok közé állított, jókora pálmáival és a félkör alakú portáspulttal, melyhez nagy, rekeszes levészekrény tartozott, barátságos szállodai halira emlékeztette Miklóst.

A portáspult és a lifthez meg az irodákhoz vezető folyosó között végződött az enyhe ívben kanyarodó, lefele kiszélesedő lépcső. Ballusztrádos pihenője behajlott az

előcsarnok fölé. A bejárati szélfogó ajtótól jobbra a portás fülkéje nyílt, a bal oldali fülkét pedig trafiknak rendezték be, afféle bazárnak. A kirakata mögött terpeszkező, hihetetlenül hájas öregasszony százféle cikket árusított, de vécépapírral ő sem tudott szolgálni, úgyhogy Miklós kénytelen volt beérni egy köteg méregdrága import szalvétával, amely több nyelven és még több színnyomásban a dohányzás ártalmosságára intett.

Miklós keresztülvágott az előcsarnokon, és befordult a lefüggönyözött társalgóba, ahonnan az étterem nyílt. A lengőajtó előtt két férfi cigarettázott. Fojtott hangon vitakoztak egymással.

– Hát mi vagyok én? Máriás huncut?! – indulatoskodott az egyik. – Még hogy sajnálkozzak egy ilyen mocskok fráteren? – Keménykötésű, zömök ember volt, kifakult pólóingben. Amint megpillantotta Miklóst, elhallgatott, és tetőtől talpig szemügyre vette.

Miklós köszönt, megkerülte őket, belökte a lengőajtó szárnyát.

Hüledezve kutatta végig a szalának is beillő, hatalmas termet. Jellegzetes századvégi kiképzés, fényűzőnek szánt izlésficam. Förtelmes, gondolta, és különösen a márványlapos barokk kandallón rökönödött meg, s még inkább az aranyozott, csavart oszlopokon, amelyek két sorban futottak végig az ebédlő hosszán, és az első emelet magasságában húzódó, amorettekkel és kagylódíszekkel megrakott, kosaras rácsozatú galériát tartották. Pöfeteg, talmi pompa, bármerre nézett. A mennyezet émelygős stukkói közé szorított freskón faunok és nimfák kergetőztek. A freskó közepéről gyöngyfűgős, kristályprizmás velencei csillárköltemény csüngött alá, irdatlan súlyával ráterpeszkedett a teremre.

A tobzódó giccsparádét csak az enyhítette, hogy a teremben napfény villogott. A park felőli oldalon itt is magas franciaablakok nyíltak az épület egész hosszában elnyúló, széles teraszra.

Az ebédlő tele volt, és Miklós hirtelen mélységes zavarba jött, mert észrevette, hogy a közelében mindenki őt figyeli. Végre megpillantotta Kaszát az egyik nyitott ablak mellett. A rövid út, amelyet az asztalok között, az elvásott futószőnyegen meg kellett fennie, vesszőfutással ért fel. Mintegy vezényszóra fordultak felé az arcok, mindenfelől kíváncsi tekintetek tapadtak rá.

Kasza gépies mosollyal emelkedett fel az asztal mellől. – Parancsolj – készségeskedett –, foglalj helyet. Talán ott, ni! – A szemközti székre mutatott, s csak azután ereszkedett vissza a helyére, hogy Miklós leült. Az étlapul szolgáló kis kártyát is hasonló előzékenységgel nyújtotta át. – Ha csak nem vagy diétára fogva – mondta a B menüt ajánlom.

Miklós a tányérja mellé csúsztotta a szalvétaköteget, és elfogódottan a menükártyába pillantott. Kínosan érezte magát a tolakodó tekintetek keresztüztüében. Az anyjuk istenit, háborgott magában, hát nem félnek attól, hogy kiesik a szemük! A szomszéd asztaltól egy hordómellű, tojaskopasz kisöreg székestül fordult feléje, hogy a lehető legkényelmesebben bámulhasson az arcába. – Helyes – mondta Miklós –, B menüt kérek. A rendelésben ezentúl is rád hagyatkozom.

Kasza elégedett pillantással vette tudomásul. – Ismerem a konyhát – bólintott –, kitűnő kapcsolatban vagyok velük. – Látszott rajta, ezt felettébb lényeges dolognak tartja. – Egyelőre az a legfontosabb – magyarázta, fölillantva erőltetett mosolyát –, hogy igyekezz a felszolgálólányok kegyeibe férkőzni.

– Majd bevetem minden bájamat – ígérte Miklós.

– Szükséged is lesz rá – mondta Kasza –, nem könnyű megpuhítani őket. Most Jolánkához tartozunk. Légy hozzá különösen kedves, mert kissé szeszélyes, és

hajlamos a sértődékenységre. A széptevést viszont jó néven veszi.

Miklós rábámult. Széptevés, gondolta, honnan a fenéből jut az eszébe egy ilyen szó? Egyébként szórakozott figyelemmel hallgatta, az evés nem tartozott a gyöngéi közé. Annál kényesebb volt a szagokra, és a konyhából beszivárgó sült húsillat viszolygó fintorokra ingerelte.

Ujjait összefűzve, kényelmesen az asztalra könyökölt, fölvette megszokott, hanyag tartását, de a feszélyezettsége nem oszlott el. Valami áporodott, nyomasztó légkör ült meg az ebédlőt. A csend már-már fojtónak hatott. Csak a tálalóból szűrődött be élénk zsibongás: perlekedő női hangok, tányércsörömpölés, evőeszközök zöreje. Miklós akárhová pillantott, mosolytalan, komor arcokat látott, s még azok tekintetében sem fedezett fel igazi érdeklődést, akik kitartóan figyelték. Ó, a bűdös életbe, dűnnyögte maga elé, mint egy siralomház!

Kasza udvariasan rápillantott. – Szóltál? – Már azzal foglalatосkodott, hogy sorra fölemelte, és aprólékosan megvizsgálta az evőeszközöket.

– Bámész népség ez itt – mondta Miklós.

Kasza körülnézett, hogy a népség valóban bámész-e, majd egy biccentéssel jóváhagyta. – Az új beteg szokásos megmustrálása.

– Aha – intett Miklós –, bevett szokás tehát.

Kasza rövid habozás után a kését választotta, törölgetni kezdte a szalvétájával. – Nos – kérdezte lagymatag érdeklődéssel –, mi jót hozott a terepszemléd? Meg vagy elégedve?

Ebéd előtt Miklós körsétát tett az épületben, és a parkba is lement, de jobbnak látta, ha lehangoló benyomásait nem részletezi. Csak egy savanyú grimaszt engedélyezett magának.

Kasza sztereotip mosolyával jelezte, hogy elérte, ám mosolyába ezúttal már csipetnyi lenézés is vegyült. Szemlátomást meg volt a véleménye az ilyen nyugtószkodásokról. – Apránként majd megszokod – mondta. – Az első nap a legrosszabb. Ráadásul ma jóval nyomottabb a hangulat, mint rendszeren. – Érezte, hogy ennek valami különleges oka van, de a magyarázattal adós maradt.

Miklós nem firtatta. Érzékeny volt arra, milyen reakciót kelt másokban, és látta, hogy Kasza nem valami nagyon rokonszenvezik vele. Ezt már odafönn, megismerkedésük első perceiben észrevette. Hiba volt a hülye szorongásaimmal traktálnom, gondolta, de nem sajnálkozott túlzottan, mert Kasza sem vívta ki az ő rokonszenvét. Kellemesebb szobatársat is el tudott volna képzelni, bár az határozottan megnyugtatta, hogy nem tébécés, hanem valami asztmás komplikációval került ide. – Sebaj – legyintett végül –, megszokom majd én is, ha nektek sikerült. Szép csöndben meghúzom magam, és kész.

– Ez a legokosabb, amit tehetsz – helyeselt Kasza, a kését dörzsölgetve. – Ebben a fegyházban nem nagyon lehet, de nem is tanácsos ugrálni.

Miklós kissé előrehajolt. – Hogy mondtad? – kérdezte. – Micsoda ez itt?

– Fegyház – ismételte meg Kasza egykedvűen. – Azt mondtam, fegyház.

Vigasztal, gondolta Miklós, vigasztal az aranyos! Kis szünet után megkérdezte, mióta van itt. Válaszára, hogy már öt hónapja, elképedve meredt rá. – Hiszen az majdnem fél év!

– Egy hónap híján – biccentett Kasza.

Miklós a fejét rázogatta. – Hogy bírtad ki?

Ahogy a következő négy hónapot fogom.

Újabb négy hónap? – Miklós kétkedve fürkészte, hátha csak a bolondját járatta vele. – Ez halálkomoly?

A főnökség szerint mindenestre. – Kasza magasra tartotta a kést, léi szemét behunyva, figyelmesen vizsgálta. – Mellesleg szólva – folytai la a késpucolást –, semmi hencegnivalóm. Én csak hónapokban számítom az időt. De vannak itt jócskán, akik években.

Miklós levette róla a pillantását. Kinézett az ablakon, behunyorgott a napfénybe. Arra gondolt, hogy meleg a dolog, s talán mégis jobban járna, ha már az első vizsgálat után kiröpítenék. Rossz előérzete támadt, de gyorsan elhessentette, nehogy kibillenjen kényes egyensúlyából.

Újra Kaszához fordult. – Hogy telnek itt a napok?

Kasza még mindig a késével vacakolt. – Kocogva – mondta. – Megtartod az előírt kúrát, gyógyszereket szedsz, injekciókat nyomnak a fenekedbe. Kezelésre jársz, ha kell. Néha az eszükbe jutsz, és akkor megvizsgálják. Elég ritkán, ami azt illeti, hiszen nem sietős a dolguk. Tudják, hogy jövőre is itt találnak még.

– Te aztán értesz hozzá, hogy feldobd az embert – morgott Miklós, de már némi érdeklődéssel figyelte. Fapofa, állapította meg, s ez nem volt kedve ellen való. Kérte, hogy folytassa. Így telik tehát a nap hivatalos része. I lát a nem hivatalos?

– Az kuncsorogva. – Kasza letette a kést, a kanalat vette gondjaiba.

Hol erre kuncsorogsz, hol amarra. Ez jószerével annyit tesz: a parkban.

Ha elfáradsz a kuncsorgásban, megpihensz. Elüldögélsz, levegőzöl. Fák, virágok, madárfütty. Kies lugasok. Díszítő. Alig köpésnyi, de csak úgy hemzsegnek benne az aranyhalak. Elnézegeted őket. Úgy hírlík, hasznos kikapcsolódás.

– Miből, az ég szerelmére?!

– Alkalmasint a szünös-szüntelen kikapcsolódásból.

– Lelkesítő kilátások! – Miklósnak nem sok kétsége maradt, hogy a szépen eltervezett, vidám naplopás helyett nyomorúságos hetecskék elébe néz.

– Továbbá gyógytorna – folytatta Kasza. – Épületes mulatság, ahogy malomkeréknyi koronggal a fejedet föl-alá mászkáltatnak. De zacskót is ragaszthatsz, ha éppenséggel kedved szottyanna rá. Az itt nem büntetés, hanem munkaterápia. Szeri-száma sincs az élvezetes időtöltéseknek.

Beszámolója kezdte szórakoztatni Miklóst. – Hát aztán? – nógatta. – Folytasd csak, mi van még ezenkívül?

– Kultúra legkivált – biztosította Kasza. – Az igazgatóság súlyt helyez arra, hogy kiművelt emberfők hagyják el az intézetet. Hetente kétszer mozi. Csakis orvosilag javallt, optimista kicsengésű produkciók, amelyek jótékonyan hatnak a közérzetedre. Uraságoktól levetett kópiák, a vetítőmasina még Lumière mester szíves adománya. Tévé. Legfőbb erénye, hogy másnaponta szervizbe szállítják. Könyvtár. Patinás pulmonológiai munkák, jobbára gót betűkkel. Kedden és pénteken eszperantótanfolyam. Sok jeles eszperantista nevelődött az intézet falai között. Szombatoként izgalmas fölvilágosító előadások. A tüdővész alkonya! Nem kevésbé érdekfeszítő vöröskeresztes vándorkiállítások. Az egy főre jutó védőnők száma hazánkban és az Afgán Királyságban! Hébe-hóba vidám dáridók, zenés szívkudivel és tombolával. Az első díj egy üveg Nektár gyógytápsör. Máskor pajkos kirándulások. Párba állítva, oszlopban, lépést tartva, zengő nótaszóval föl, a közeli turistaházhoz. Útközben csokrétaszedés. Külön neműek vegyülése tilos. Úgyszintén bárminemű hibri-hubri pajzánkodás.

Miklós hátradőlt a széken. – A lehető legprímább fészek – mondta.

– Az – felelte Kasza –, semmi kétség.

Ekkor két nő állt meg az asztal mellett. Fölemelkedtek a helyükről, és Kasza ceremóniamesteri szertartásossággal lebonyolította a bemutatkozást.

Az asszonyok leplezetlen érdeklődéssel vették szemügyre Miklóst, *ex pedig* mosolygott, kifogástalan udvariassággal fogadta az újabb mustrát. Odafönn Kaszától már értesült róla, hogy két nővel étkeznek együtt, s igazán nem táplált vérmes reményeket, de erre azért mégsem volt elkészülve. Két középkorú rémséget látott, akik bátran fölléphettek volna mint komikuspár. Az egyik hétszúkesztendő, a másik debella. De még mekkora! Rózsamintás matlaszé pongyolájában olyan volt, akár egy hegy, és nemcsak fölfele, hanem körös-körül is. Miklós alig állta meg vigyorgás nélkül. Akárhogy is, gondolta, illetlenség ilyen dagadtnak lenni egy tudószanatóriumban!

Végül az asszonyok is elmosolyodtak. Ahogy nem leplezték kíváncsiságukat, elégedettségüket sem titkolták. – Remek – szólalt meg harsányan a debella úgy látszik, mégse fohászokdunk hiába! – Ügyet sem vetett rá, hogy vastag hangjával egyszeribe fölveri a teremben megüledett csöndet, mint ahogy a közelében ülők szemrehányó pillantásaitól sem zavartatta magát. – Most az egyszer szerencsénk van! Disznó nagy szerencsénk, ugye, Dóri?

A másik nő nesztelenül ereszkedett le a helyére. – Igen, Angéla, azt hiszem – válaszolta engedelmesen. Kicsi volt és sovány, a törékenynél is vékonyabb, s Miklós úgy találta, tökéletesen jelentéktelen is. Ezt semmi esetre sem állította volna Angéláról.

Reccsent a szék, amint ráengedte roppant hátsóját, s hömpölygő pacsuliillatot árasztva, azonnal Miklóshoz fordult. – Tudná csak, mekkora hő esett le a szívünkről – harsogta örvendezve –, nem is kő volt az, hanem egy egész sziklai Igaz, Dóri? Olyan rémes frászban voltunk, hogy mm is képzelné! Hátha megint egy vadmarhát fogunk ki. Mert aki itt ült hónapokig, itt, a maga helyén, hát az akkora párja sincs címeres ökor volt, hogy épp csak nem bögött! Ugy is hívtam magamban: Nagy Barom Bódog! Falrengetőt nevetett, annyira tetszett ez neki. – Nagy Barom Bódog! – S közben olyat vágott Miklós kezére, hogy csak úgy csattant. – De maga igazán szimpatikus, drága fiúnak látszik – jelentette ki keresetlenül –, és azt gondolom, csuda jól megleszünk itt mindnyájan egymással. Azután a vadbarom után maga lottófőnyeremény nekünk.

Miklós nem tudta biztosan, ezt föltétlenül hízelgő véleménynek veheti-e, de továbbra is kedvesen mosolygott, noha gyűlölte a kézcsapkodó bizalmaskodásokat, és azt mondta, maga is reméli, hogy jól kijönnek egymásul. Valójában persze azt remélte, hogy végre befogja a száját, és leszáll róla.

Angélának más elképzelései voltak. Pufók arcán izgatott pír jelent meg, szakasztott olyan árnyalatú, mint csiricsáré pongyolájának tenyérszi pünkösdi rózsáié. – Nem tudom, körülnézett-e már nálunk – pillantott sóváran Miklóstra –, de az biztos, hogy sokat még nem láthatott, és mirőlunk is keveset tud.

– Keveset – egyezett bele Miklós, habár sejtette, mi vár rá, és nem tévedett. Angélából tüstént patakzani kezdett a szó.

Repesett örömeiben, hogy ő az, aki beavathatja Miklóst az itteni életforma rejtelseibe, s e rejtelmek bennfentes részletezéséből éppúgy nem fogyott ki, mint a szanatórium magasztalásából. Öntudatos, rátarti beteg volt, a szanatórium kétségtelenül élete nagy élményeinek egyike, és ő megbecsülte ezt az élményt. Betegségét mint kitüntetésként viselte, s tudta, mivel tartozik neki. Az ugyan nem derült ki, voltaképpen mi is a baja, olyan szakavatott zsargonban beszélt róla, de Miklós annyit mégis megértett, hogy aligha valami csip-csup betegség, mert módfelett nagyra volt vele, és többször büszkén hangoztatta, hovatovább már őslakónak számít itt, akárcsak a barátnője.

Mindenkit szeretett, aki betegségében társa, s aki egyáltalában idetartozik, az

orvosokat és az ápolónőket, sőt a személyzetet is beleértve. Szeretett vizsgálatokra járni, orvosságot szedni, a betegségről diskurálni, a terápiáról mint valami magasrendű élvezetről áradozott. Szerette ezt a szanatóriumot mindenestül, és valamennyi lakóját nyájasan rengő, irdatlan keblére ölelte volna. Egyébként hajadon volt, gép- és gyorsíró, s prűdségét leszámítva, minden bizonnyal ritkamód jóindulatú teremtés. Nyíltszívűségénél csak az együgyűsége látszott nagyobbak. De hát a középkorú nők naivitásának is megvan a maga bája, mentegette magában derűsen Miklós, különösen akkor, ha ilyen kínosan túlméretezett formák közül tör elő.

Ekkor már esze ágában se volt odafigyelni rá. Kasza példáját követte, aki a süket falat adta, és szórakozott kanálpucolásáról ítélve, valahol a dél-tengereken bolyongott. Az ő agya is elkészült hát, bár nem túlságosan messzire. Újra meg újra betegsége esélyeit latolgatta. Közben barátságos pillantásokat vetett Angélára, időnként még bólogatott is, vagy a fejét csóválgatta. Ártatlanságtól sugárzó, kerek, világoskék porcelánszeme láttán szívtelen alaknak tartotta volna magát, ha megtagadja tőle azt az élénk, kifejező arcjátékot, amely figyelmetlenségének csalhatatlan jele volt. Ez, mint dögunalmas szemináriumokon és speckollokon edződött bölcsészhallgatónak, parányi fáradtságába sem került.

Ahhoz is értett, hogy észrevétlenül, ám annál alaposabban figyeljen meg valakit. Lopva Dórát, a másik nőt kezdte hát kémlelni, aki jobbra ült tőle. Az asszony szótlan megértéssel hallgatta Angélát, s ha Angéla éppen úgy kívánta, türelmesen megerősítette állításait, de néha Miklóstra pillantott, és ragyogó, sötét szeme megállapodott rajta. Miklóst zavarba ejtette ez a tekintet. Egyre inkább az az érzése támadt, hogy melléfogott, amikor holmi jelentéktelen rémségnek könyvelte el magában. Az asszony idősebbnek látszott Angélánál, inkább az ötvenhez állt közel, mint a negyvenhez, ámbár ez csalóka benyomás is lehetett, mert törekenysége valamiképp kortalanná tette. Feltűnt kontyba tűzött, fényes, fekete haja, magas homloka és pasztell-lágy arca. Lerítt róla a betegség, de vonásainak eredendő finomságát nem ronthatta meg. Nem, döntötte el végül határozottan Miklós, ez a nő semmi esetre sem rémség, még kevésbé jelentéktelen! Meleg tekintetéből figyelmesség, csöndességéből tapintat áradt.

Titkos szemlélődésében Angéla zavarta meg. – Szűzanyám! – kiáltotta, s megint egy jókorát sózott Miklós keze fejére. – Hogy én mekkora tuskó vagyok! Legalább te figyelmeztettedél volna, Dóri... Csak jártatom azt a nagy számot, és még azt se tudom, hogy mi a baja magának.

Miklós előbb biztonságba helyezte a kezét, aztán megkérdezte, mire kíváncsi. – Hogyhogy mire? – méltatlankodott Angéla. – Hát a betegségére! Mivel került ide?

Miklós sajnálkozva vont a vállát. Éppen ez az, mondta, amit maga is tudni szeretne. Ettől Angéla szeme akkorára kerekedett, akár egy kajütblak. – Micsoda?! – kérdezte megütközve. – Nem tudja, hogy miért van itt?

– Nem nagyon – mosolygott Miklós.

– Nahát! – Angéla puff lett. Megnyúlt arccal, tanácstalanul fordult előbb Kaszához, majd Dórára kapta a pillantását, mint aki sürgős segítséget remél tőlük.

Kasza megszemlélte a fényesre pucolt kanalat, a villája után nyúlt. Eddig sem érdeklődött Miklós betegségéről, most se látszott szétrobbanni a türelmetlen kíváncsiságtól. Az asszony Miklóst nézte. – Valamit azért csak tud – szólta csendesesen.

– Annyit – hagyta rá Miklós –, hogy kivizsgálásra citáltak ide.

– Kivizsgálásra? – méregette bizalmatlanul Angéla. – Ugyan miért?

Miklós elnevette magát. – Alighanem a *logudorese* és a *campidanese* a ludas benne.

– Azok meg kicsodák? – Angéla morcos ábrázata arra vallott, most már biztos benne, hogy Miklós csúfot üz belőle, és ezt nem tartja valami szép dolognak.

– Emez dél-szardíniai, amaz pedig közép-szardíniai nyelvjárás – adta meg a precíz felvilágosítást Kasza, és Miklós, bár kíváncsi lett volna rá, honnan tudja, nem állta meg, hogy ironikusan rá ne pillantson. Pontosan ilyen tudálékos strébernek képzelte.

De nyomban ráeszmélt, hogy a többiek meg talán éppen őt hiszik valami fölvtágós alaknak, s erre gyorsan megmagyarázta, hogy azon a szokásosnál is lebilincselőbb romanisztika előadáson, amelyen az említett *logudorese* és *campidanese* magánhangzó-állományának a klasszikus latinéval való tüzetes egybevetése már épp a becsavarodás küszöbére kergette, hirtelen az a megmagyarázhatatlan érzése támadt, hogy valami furcsaság van a nyakán. Odanyúlt, hát egy dudor. Egy dió nagyságú dudor, aminek reggel, amikor megborotválkozott, még nyoma sem volt.

– Mikor történt ez? – szölt közbe Dóra.

– Május végén – mondta Miklós. – Aztán napok alatt ringló nagyságúra, majd sárgabaracknyira duzzadt. Kilenc hétig feküdtem vele a kórházban. Magas láz, lüktető fájdalom. Nem volt valami kellemes. Vagy három hete aztán fokozatosan lohadni kezdett, de rövidesen újra megmakacsolta magát, és azóta is így állunk egymással.

Oldalt fordította a fejét, s nyakát megfeszítve, rámutatott a fejbiccentő izom mellett szabad szemmel is látható dudorodásra. Angéla mohón nyújtotta ki a karját, nehogy valaki is megelőzhesse, és fontoskodva megtapogatta. – Hát ez kész csuda – szölt álmélkodva –, és milyen nagy még most is! Mi az ördög lehet ez, Miklóska?

Ez a *Miklóska*... hát ez már erős volt! Miklós nem éppen rajongó pillantást vetett rá, de aztán megadóan nyelt egyet: az ilyesmikhez alighanem hozzá kell szoknia.

– Kéznél van a zárójelentése? – kérdezte Dóra.

Miklós előhúzta a farzsebéből a tárcáját. A szomszéd asztalnál a hordómellű, kopasz kisöreg fesztelenül hallgatózott. Szólnom kéne neki, gondolta Miklós, hogy mindjárt a tányéromba lóg a füle.

Kikereste tárcájából a zárójelentést, és felolvasta: „*Szász Miklós 23 éves férfibeteget a nyak jobb oldalán megjelenő nyirokcsomó-duzzanat és az azt kísérő magas láz miatt vettük fel osztályunkra. A nyirokcsomó punctiójakor zavaros, tejszerű folyadékot nyertünk. Tenyésztése steril, kenetben Koch-negatív. Mivel a klinikai kép alapján leginkább specifikus eredet jöhetett szóba, Streptomycin, Isonicid és PAS kezelésben részesítettük. A kezelés eredményeképpen a duzzanat jelentősen csökkent, de nem tűnt el. Ezért elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk a beteg tüdőgyógyászati kivizsgálását és fektetését.*”

Dóra elkérte a papirozt, hogy a különböző laboratóriumi és vizsgálati eredményeket is megnézze. Angéla teli torokból nevetett. – Ugyan már, Miklóska, hisz ez bolhából elefánt! Holnap úgy kivágja magát innen a főnök, mint a huszonegyet! – Azzal ismét egy csattanósat húzott a kezére.

Miklós szelíden ránézett. – Pirospacsizunk?

– Szűzanyám! – Angéla a szeme fehérjéig elvörösödött. – De hát tudja, úgy megszoktam magam mellett azt a vadmarhát... Ó, szegénykém – paskolta meg anyásán Miklós kezét –, ráadásul milyen pötty kis praclija van!

Ettől meg Miklós jött zavarba. Keskeny, ideges kezével nem nagyon büszkélkedett, nőiesnek tartotta. A hallgatózó kisöreg élvezettel kuncogott odaát.

A pincérlány a legjobbkor lépett az asztalukhoz. Újabb bemutatkozás. A leányzón Miklósnak bámulnia kellett, szeplős arcához foghatót még sohase látott. Váltottak néhány szót, s Miklós igyekezett olyan kedves lenni hozzá, ahogy csak tőle telt. Nem a

jó falatok kedvéért, hanem mert igazán helyesnek találta, és egyébként is a vérében volt, hogy lehetőleg mindenkit megnyerjen magának. Elégedetten állapíthatta meg, hogy a lánynál szemlátomást elérte a célját.

Miután megrendelték az ebédet, az asszony visszaadta a zárójelentést.

– Nem fogják kidobni – jegyezte meg röviden.

– Nem hát – sietett megerősíteni Angéla –, nem megy ám az olyan könnyen! – Holmi következetlenségek, úgy látszik, nem feszélyezték, ha egyetérthetett a barátnőjével, akit kétségtelenül bálványozott.

Miklósnak csepp kedve sem volt mosolyogni rajta. Dórát nézte, és összeráncolta a szemöldökét. Vajon miért mondta ezt? – tűnődött.

– De Hans Castorp sorsa sem fenyegeti, ha történetesen ilyesmi forogna a fejében. – Az asszony a székebe süppedt, úgy figyelte. – Nekem elhiheti, félig-meddig már szakmabelinek számítok.

Gondterhelt arca láttán az asszony halványan elmosolyodott.

– Ne aggódjék – ismételte meg –, s főleg butaságokra ne gondoljon. Nem hiszem, hogy komplikált az esete, de arra felkészülhet, hogy kis időre itt tartják.

Miklósnak Kasza időszámítása járt az eszében, és nem volt mersze megkérdezni, mit jelentsen az a *kis idő*. Az asszony pedig semmi egyebet nem mondott erről.

Magáról Miklósról kezdett kérdezősködni. Szóba került az egyetem is. Miklós kénytelen volt elmondani, hogy rövidesen huszonnégy éves létére sem végzős, hanem csak harmadéves, mivel eddig már két évet halasztott. Hogy miért, azt nem tartotta fontosnak közölni.

– Milyen szakos? – kérdezte Dóra.

– Magyar–spanyol.

A spanyolra Kasza futólag felpillantott, tekintetében először csillant meg némi érdeklődés. De rögtön ki is hunyt benne, amint Miklós bevallotta, hogy annak idején inkább csak különködésből választotta második szakának.

– A nagyobbik fiam választása annál komolyabb – mondta az asszony. – Ő is spanyolosnak készül. Jövőre érettségizik, és bízom benne, hogy bejut az egyetemre. Jól tanul és tehetséges. Nagyon tehetséges. – És sápadt arcát gyöngéd mosoly futotta be.

Ez az asszony valaha határozottan szép volt, gondolta Miklós, és örült, hogy ezt még romjaiban is fölfedezheti. Egyre rokonszenvesebbnek találta Dórát. Vajon mi baja lehet? – tűnődött. Ragyogó, élénk szeme és melegen csendülő hangja nem egy beteg emberé volt.

A pincérlány hozta a második fogást, beszélgetésük pedig visszakanyarodott a szanatóriumra. Miklós remélte, hogy Dóra végre magáról is, a betegségéről is elárul valamit, de lassanként megértette, hogy az asszony szántsándékkal kerüli ezt a témát.

Inkább Miklós benyomásairól kezdett érdeklődni. – Hogy érzi magát itt fent? Hogy tetszik nálunk?

Kérdését Miklós szívesen elengedte volna. Jókora falatot dugott a szájába, s közben lopva körülpillantott. Ugyanaz, mint föntebb, állapította meg elégedetlenül. Semmi sem változott a teremben. Nem szakadt fel a pállott csend, és a kifejezéstelen, tompa tekintetekbe sem költözött élet. Ahány arc, annyi magába roskadt férfi és nő. Már a kisöreg sem hegyezte a fülét a szomszéd asztalnál, kókadtan piszkálgatta az ételét.

– Látom, nem valami nagyon – intett megértően az asszony. – Mást várt?

– Magam se tudom. – Zavarában Miklós mosolyogni próbált. Ízetlen dolognak tartotta volna, ha panaszkodni kezd az asszonynak, aki beteg, talán súlyos beteg, ám

hazudni sem akart. – Az igazat megvallva – bökte ki feszengve –, egyelőre elég nyomasztó itt. De persze nem szeretnék elhamarkodottan ítélni. Meglehet, csak én érzem így. Nem vagyok éppen fényes kedvemben ma.

Dóra bólintott. – Hiszen ez természetes. – S látszott rajta, valóban annak tartja. – Ide senki se jön fel vidáman, és mi magunk se vagyunk valami vidám társaság.

– Nem hát – kontrázott rá Angéla –, mitől is lennének azok? – Barátnője kedvéért még a szanatórium ellen is kész volt egy kis árulásra. – Szomorú hely ez itt, Miklóska. Ma meg aztán különösen. Nézze csak, hogy lógatja az orrát körös-körül mindenki!

– Igen – erősítette meg Dóra –, azt hiszem, ma különösen kedvezőtlenül tűnhetünk fel. De ez a nyomott hangulat rendhagyó, nem a megszokott.

Miklós rábólintott, mondván, Kaszától is szorul szóra ezt hallotta az előbb. – Ó – szólt az asszony –, akkor biztosan az okát is elárulta.

– Nem, azt nem – rázta a fejét Miklós.

Az asszony Kaszára pillantott, Kasza pedig órá, de jéghideg tekintettel. – Az éjjel ugyanis meghalt itt valaki – mondta csendesen Dóra.

Miklós kezében megállt az evőeszköz. Gyerekes döbbenet ült ki az arcára. Hullaszagot érzek, mondta a kapu előtt apjának.

Angéla felsóhajtott. – Bizony, Miklóska, itt bizony meg is lehet ám halni!

– Előfordul – vetette közbe sietve Dóra –, de nem túl gyakran. Hiszen éppen ezért olyan nagy most a megdöbbenés. Ilyenkor még azoknak a fejében is ostoba gondolatok keringenek, akiknek a világon semmi okuk rá. Sajnos, ez a bentség velejárója. Maga, aki még idegennek számít köztünk, egyelőre talán meg sem értheti.

Miklós magában igazat adott neki, ez bizonyára így van, ám a különös szó: *bentség*, megütötte a fülét. Éppen eléggé kifejező volt ahhoz, hogy megértse, zárt és öntörvényű világ ez, amelynek megvan a maga kialakult szokás- és erkölcsrendje, sőt, életszemlélete. Magyarán: beltenyészet.

Hirtelen a pólóinges, zömök férfi villant az eszébe, akivel a társalgóban találkozott. Semmi kétség, gondolta, a halottat szidta, s erre bizonytalanul az asszonyra pillantott. – Ki volt az? – kérdezte. – Ki volt az, aki meghalt?

Dóra mintha habozott volna a válasszal. – Egy idős ember – mondta végül, és Miklós észrevette, hogy Kasza elszűkült szemmel ismét rátekint. – Egy szánalmas roncs – folytatta színtelen hangon az asszony –, menthetetlen volt. Néhány napja ágynak esett, többé már nem láttuk. Sokat szenvedett, és mára virradó éjszaka nyomorultul elpusztult.

– Meg ne szólaljon! – kiáltott fel ekkor hevesen Angéla, s a mutatóujját tiltón Kaszára emelte. – Egy szót se! Dórinak igaza volt, amikor irgalmatlannak nevezte magát!

Kasza mozdulatlanul nézte Dórát. A szája megfeszült, kemény izmok dudorodtak ki az arcán, és a tekintetében ellenséges indulat lobogott.

Miklós értetlenül kapta a pillantását egyikükről a másikukra, de mind a hárman mélyen hallgattak, ahhoz pedig nem volt bátorsága, hogy rájuk kérdezzen.

3.

Az asszonyok nemsokára elköszönte, és fölmentek a szobájukba. Amint kettesben maradtak, Miklós Kaszához fordult. Azt remélte, magyarázatot kap az iménti jelenetre, de várakozó pillantását Kasza nem volt hajlandó megérteni.

Fölvette az abroszról a szalvétaköteget, nézegetni kezdte. – Gyűjtő vagy? – kérdezte, valószínűleg csak azért, hogy szóljon valamit.

– Nem – mondta Miklós –, csak kényes. Főleg análisan.

– Nyomdafestéket nem tűrően – bólogatott megértően Kasza. – Hanem az öreg hiba – váltott át máris a fejcsóválásra –, hogy nem gondoskodtál otthon toalettpapírról. Itt állandó hiánycikk.

Miklós megint rábámult. Jézusmária, sopánkodott magában, most meg azt mondja, toalettpapír, mint egy illemtankönyvben! – Amíg akad a trafikban szalvéta, semmi vész – legyintett. – És láttam, van még a nyanyánál egy rakással.

Kasza megnézte az árcédulát, aztán dohogva visszacsúsztatta a kötegel. – Szamárság ilyesmire herdálnod a pénzed – mondta. – Keresd föl alkalomadtán a negyedik emeleten Pós Benedeket. Szatócslerakat. Tőle akár egy vagonra való papírt is beszerezhetsz, némi feláron ugyan, de még akkor is jobban jársz.

Ráadásul kupori is, vélte Miklós, és most biztosan megvet az esztelen tékozlásomért, de udvariasan megköszönte a jó tanácsot. Már beletörődött, hogy Kaszának esze ágában sincs a történetekre magyarázatot adni, s úgy döntött, egyelőre maga sem hozza szóba, kivárja inkább az alkalmas pillanatot. A szájába dugott egy cigarettát, de mielőtt rágyújtott volna, észbe kapott, és megkérdezte Kaszát, nem fogja-e zavarni a füstölésével. – Sose feszélyezd magad, kérlek – intett nagyvonalúan Kasza –, jómagam is gyakorta élek velem! – Közben a konyha felé kémlelt.

Miklós már csak vigyorgott magában. Akármi legyek, ha nem az Új Idők illemtankönyvén nevelkedett, gondolta. – Bagózol? – kérdezte. – Az asztmáddal?

– Titok – közölte keresett mosolyával Kasza, s mindegyre a konyhaajtót leste.

– Nálam máris el van temetve. – Miklós elég sokat szívott, és megpendítette aggodalmát, hogy idefönn esetleg majd eltiltják tőle, de Kasza odavetőleg megnyugtatta, hogy a lelete alapján semmi okuk a tilalomra, és a dohányzást egyébként se veszik valami szigorúan. – Itt azonban nem szabad – figyelmeztette Miklóst, egykedvűen kivárva, amíg előkotorja a gyufaskatulyát a zsebéből, fellobbant egy szálát, és rágyújt. – A házirend csak bizonyos, e célra kijelölt helyiségekben engedélyezi.

Erre Miklós engedelmesen a tányérjába nyomta az égő cigarettát, de közben nem tudta megállni, hogy a szemöldöke alól gyanakodva rá ne sandítson. Talán azzal szórakozik ez a fickó, hogy bolonddá tegye? Nem igazodott el Kasza közömbös arcán, csak azt látta, hogy a tekintete egyszerre földerül.

A felszolgálólány közeledett az asztalok között, teli tányérral a kezében. – Hozom már, hozom, nem felejtettem el! – mosolygott Kaszára. Á, gondolta Miklós, emiatt ücsörgőnk itt!

A lány összeszedte a tányérokot, és megkérdezte Miklóst, akar-e ő is repetát. – Koszi szépen – nevetett Miklós –, de már egy falásnyi se férne belém!

– Pedig magának kettő helyett kéne enni, amilyen nyiszlett – mondta jóindulatúan a lány, amikor elment.

– Úgy látom, bevágódtál nála – jegyezte meg Kasza.

Enni kezdett, Miklós pedig unalmában szétnézett a lassacskán már üresedő teremben. Sorra szemügyre vette a vállmagasságig emelkedő, agyoncirádázott faburkolatot, a márványlapos díszkandallót, a kristályharangos lótuškandelábereket, a

jókora, ovális tükröket és a tapétázott fal füzérkeretes fülkéibe állított szenvelgő szobrokat, amelyek különböző mitológiai alakokat ábrázoltak. Förtelmes, állapította meg ismét, sőt több mint förtelmes: ocsmány! Mindössze azon érzett némi elégtételt, ami csak most tűnt fel neki, hogy mindez siralmasan tönkrement. A kandalló párkánya elhasadt, a faburkolat levált részeit furnérlemezzel pótolták, a kandeláberek burái kicsorbultak vagy hiányoztak, s a valaha minden bizonnyal mintás, borvörös tapéta sötétre szennyeződött és megszakadozott. De hát a felújított előcsarnokot kivéve ilyen volt az egész épület. Ocsmány és málladozó. – Mondd – pillantott végül Kaszára –, tulajdonképpen mi volt itt azelőtt?

– Luxusszanatórium – felelte két falat között Kasza. – Afféle mágnásfészek.

Miklós bólintott, maga is ilyesmire tippelt. – Ezért hát ez a kutyáktól megrágott, pökhendi flanc!

– Megérett már egy kiadós átpofozásra – helyeselt Kasza –, de még arra sincs pénz, hogy a férőhelyek számát gyarapítsák.

– Hányan vagyunk itt összesen?

– Tudtommal háromszázan.

– Csak? – Miklós a kétszeresét se sokallta volna, ebéd előtti körsétáján nem győzött álmélni ennek a böhmöngy várkastélynak az arányain.

– Szakmai elefántkórban szenvedhetett, aki megtervezte – bólintott Kasza. – Óraszám bolyonghatsz itt úgy, hogy emberfiával nem találkozol, pedig a nyugati traktusban még valami rejtélyes kutatóintézet is tanyázik. Se szeri, se száma a hasznavehetetlen és túlméretezett helyiségeknek. Itt van például ez az ebédlő. Akár egy vásárcsarnok. Vagy a földszinti mozi, az egykori táncterem, ahol a bálakat rendezték. Tériszonyod támad, ha beülsz. Aztán emeletenként egy-egy hodálynyi társalgó, a régi szalonok. Soha egy lélek bennük. Ezzel szemben a szobák igencsak szőkék. Eredetileg vagy egyágyasok voltak, személyzeti helyiségek, vagy kisebb-nagyobb lakosztályokból választották le őket. Lehetetlenség két ágynál többet beléjük gyömöszölni.

– Még szerencse – mondta Miklós. A kórházban kilencedmagával feküdt a hatszemélyes kórteremben, egy pótágyon. Ebben a tekintetben tehát semmi hiba ezzel a lehető legprimább fészekkel, gondolta.

A betegek közt kezdett nézelődni, s már ismerősöket is fölfedezett. Az imakönyves, vén salabaktert a szomszéd erkélyről és egy-két jellegzetes figurát, akikre sétája közben lett figyelmes. Aztán a bányarémet látta benyitni, nem kevésbé mogorván, mint délelőtt, amikor az irodából felkalauzolta. – A főnövér – intett feléje Kasza –, Madame Frankenstein.

Miklós elnevette magát. – Már élt az alkalommal, hogy elbűvöljön.

– Ezután sem fogja elmulasztani – mondta Kasza.

Miklósnak mindinkább feltűnt az öregek fölénye. Alig elvéte látott csak fiatal vagy középkorú arcot, és Kasza megerősítette észrevételében: a betegek kétharmada ötvenen felüli, előregedőben a tbc. – Ámbár – fűzte hozzá – hagyományos tüdőbajjal nem sokan vannak itt. Félig-meddig klinikai jellegű az intézet, orvostovábbképzést folytatnak, és elsősorban a nem gümös tüdőbetegségekre specializálódtak. Angéla és Dóra kázusa is ilyen. A nem gümösök között rengeteg a rossz prognózisú, súlyos eset.

Miklós mozdulatlan szemmel nézte. – Dóra?

Kasza a villájára tűzött egy darabka kenyeret, lelkiismeretesen kitunkolta a tányérját. – Angéla sem viháncolhat – mondta –, de Dóra szénája csakugyan rosszabbul áll. Az egyik tüdőfeléből már alig maradt valami.

– Operálták?

– Örökösen nyiszálják. – Kasza lenyelte a falatot. – Nemsokára a másik tüdejéből is kimetszenek egy szegmentet.

– Tulajdonképpen ... mi baja van?

– Daganatos.

– Rák? – Miklós megborzongott.

Kasza sürgősen tartotta, hogy megismételje. Befejezte az evést, ivott egy pohár vizet, száját megtörölgette a szalvétájával. – Optimális esetben öt évig is élélhet még – mondta. Hangjából szemernyi érzelem se csendült ki.

Ez a fickó békasóból van, gondolta Miklós. Nehezen titkolta a viszolygását, végül mégis magába fojtotta, mert szeretett volna minél többet megtudni az asszonyról. Megkérdezte, mi a foglalkozása.

Grafikus, világosította fel Kasza, s kiderült, hogy Miklós jól ismeri a nevét, amelyet a bemutatkozáskor nem értett meg. Kitűnő könyvillusztrátornak tartotta, jó néhány munkájára emlékezett. – Kár érte – jegyezte meg elszomorodva –, nagy kár!

– Korai még elparentálnod – figyelmeztette feszes mosollyal Kasza. – Egyelőre tartja magát, itt is naphosszat dolgozik.

Miklós nyelt egyet, de belátta a rendreutasítás jogosságát. – Jóban vagytok? – kérdezte.

– Remélem. – Kasza könnyedén vállat vont. – Néha ugyan kiássuk a csatabárdot.

– Ahogy az előbb?

Ez már nem tetszett Kaszának, s nemtetszését félreérthetetlenül kifejezte a pillantása. Ám magára erőltetett udvariasságát nem adta fel. – Ahogy az előbb – bólintott.

Miklós nem volt róla meggyőződve, hogy ez az az alkalom, amire várt, de ezt sem akarta elszalasztani. – Összekaptatok valamin?

– Volt egy kis vitánk reggel.

– A halottról?

– Amiről rendszeren – mondta Kasza –, Dóra szemléletéről.

– Hogyhogy a szemléletéről? – csodálkozott Miklós, mert nem erre számított.

Kasza tekintetéből tünedezőben volt az udvariasság. – Mondhatom úgy is, az intuitív humanizmusáról.

Miklósnak fogalma sem volt, mit értsen ezen, de nem is érdekelte. – Mindenesetre megesküdtem volna rá – mondta hogy a vitátoknak valami köze volt a halotthoz.

– Volt hát – biccentett Kasza. – Dórában részvétet keltett a halála, én. pedig ezzel nem értek egyet. Ennyi az egész!

Miklós nézte egy pillanatig. – Ezért nevezett irgalmatlannak?

Kasza erre már nem válaszolt, szemlátomást elege lett a faggatásból. Miklósnak meg abból, hogy fogóval cibálja ki belőle a szavakat. – Rendijén van – intett megadóan –, látom, nincs ínyedre a téma. Csak annyit árulj cl legalább, ki volt ez a pasas, ha már ekkora a felhajtás körülötte.

Egykori háborús bűnös – vetette oda Kasza, s minden további nélkül meg is nevezte.

Meglepetésében Miklós halkan füttyentett. Hírhedt név volt, annak idején prominens figura. De nemcsak a nevét ismerte, és nemcsak viselt dolgairól tudott, hanem indexre tett könyvei közül is elolvasott egyet, a *Tiszaeszlár* című regényt. Uszító módon melegítette fel a hajdani vérvádat, Solymosi Eszter ügyében nemzeti perújítást

követelt, és aljasul denunciálta Eötvös Károlyt. – Nem – rázogatta a fejét –, ez képtelenség! Csak nem akarod elhítni velem, hogy Dóra rokonszenvezett ezzel az emberrel?

– Azt mondtam, részvétet érez iránta – szögezte le Kasza. – Semmi többet! – Az udvariasságnak már nyoma sem maradt a pillantásában.

Miklós hallgatott. Valami homályos gátlás visszatartotta attól, hogy vitába szálljon. Még hatéves sem volt, amikor a nürnbergi törvények hatálya alá kerülve megtanulta, mit tesz üldözöttnek lenni, és arra gondolt, s okaképpen becsülnie kell Kaszát az engesztelhetetlenségéért, bármennyire nem ért is egyet vele ebben az esetben. Jómaga semmi rosszat nem látott Dóra részvételében. Egy súlyosan beteg asszony, akit megrázott betegtársa halála. Nincs ebben semmi különös és semmi kivetnivaló. Mire való hát Kaszától ez a rigid szigor? Ennyire híján volna minden belátásnak? Sárgásán csillanó, kemény, szürke szemét nézte, s látta tekintetében a konok hajthatatlanságot. Igen, tűnődött, talán valóban irgalmatlan, nincs rá más magyarázat...

– Halló, uraim! – kiáltott ekkor rájuk valaki. – Mi az a traccsparti ott? – Az ajtótól karcsú, fiatalos mozgású orvos sietett feléjük; nyitott köpenye szárnyként röpdösött.

Felálltak, az orvos pedig kedélyesen Kaszára támadt. – Szokás szerint, nemde, el óhajtja bliccelni a csendeskúrát? Miért nincs már a nyugágyában, ha szabad érdeklődnöm? – Az étterem időközben teljesen kiürült, de ezt mind a ketten csak most vették észre. – *Quo usque tandem abutere, patientia nostra?* – szavalta az orvos, és színlelt szigorral megfenyegette. – Rossz vége lesz ennek egyszer, elvtársam, gyászos fináléja az örökös renitenskedésnek!

Kasza kimérten az órájára nézett. – A csendeskúra kezdetéig még tizenegy perc van hátra.

– Téved, barátom, már csak nyolc – helyesbítette szívélyesen az orvos –, legalábbis a hivatalos helyi idő szerint. – Az ajtó felett függő villanyóra mutatott. – És ez a nyolc perc épp csak ahhoz elegendő, hogy felmasírozzon a szobájába.

Miklóshoz fordult, gyakorlott, gyors pillantással vette szemügyre. – Azt hittem, csak holnap találkozunk. – Szélesen elmosolyodott, kezét nyújtott. – Dr. Windisch. Az én védnökségem alá fog tartozni... Megengedik, hogy megtisztelő társaságukban költsem el az ebédemet? – Mind a hárman leültek, és a doktor csengő tenor hangján átkiáltott a terem túlsó végébe, ahol a szeplős pincérlány már az asztalokat szedte le. – Jolánka, tündérmeg, legyen olyan drága! Hátha nekem is akad még valami a lábas alján

...

Charmeur, állapította meg Miklós, és azt is kénytelen volt elismerni, hogy vonzó férfi. Bár a maga részéről nem kedvelte ezt a latinos jellegű típust. Szabályosan formált, barna arc, kékesen csillámló, dús, hollófekete haj, sötét szem, szép metszésű, érzéki száj. Biztosan döglenek érte a nők, gondolta Miklós, és cseppnyi öngúnnyal eltűnődött, hogy a típus iránti ellenszenvé nem éppen ebből fakad-e.

– Ma még nem zargatjuk – fordult hozzá ismét az orvos –, használja ki kedve szerint a napot. Nézelődjön, ismerkedjék, helyezze kényelembe magát. Apropó! Szeretném, ha üdvös hatással lenne erre az anarchistára itt. Újabban hadilábon állunk egymással.

Miklós Kasza arkangyalarcára pillantott. Hát mindenkivel hadilábon áll? – gondolta. A doktor elfogta a pillantását, és összes gyöngyfogát kimutatva, vidáman fölnevetett. – Nem hiszi, hogy az? No várjon csak, míg jobban megismeri! Eleinte én is azt képzeltem, hogy ő az ifjú Assisi Szent Ferenc, de ez egy Bakunyin, kérem, egy megrögzött felforgató! Nem lepődnék meg, ha egy szép napon a levegőbe röpdítené az intézetet.

Sokat fecseg, vélte Miklós, és a kedélyeskedése fülsértő. De ez valószínűleg csak a betegek részére fenntartott, különbejáratú modora volt. Mindamellett a doktor valahogy kamaszos benyomást keltett, holott jócskán túl lehetett a negyvenen.

Windisch hirtelen elhallgatott, a homlokát ráncolgatta. – Lefogadom, hogy megint füstölni akar. – Kedvetlen szemrehányással nézte Kaszát. – Kié ez a pakli cigaretta az asztalon?

Miklós sietett közbevetni, hogy az övé. Kasza tartózkodóan mosolygott. – Amióta megígértem, doktor úr...

– Szükségtelen bizonykodnia – intette le az orvos. – Hanem arra ismét figyelmeztetem, Gábor – folytatta nyomatékosan –, újólaj a lelkére kötöm, ha még egyszer rajtakapom, hogy dohányzik... Emlékszik, ugye, mit helyeztem kilátásba?

– Rettenetes megtorlást – bólintott Kasza.

– Úgy bizony! És nagyon téved, ha azt képzeli, hogy Babrián ezután is a védelmére kel majd. Többé ne számítsen a közbenjárására.

A felszolgálólány jött a levessel, és zsörtölődött, hogy az adjunktus úr mindig megkésik, most is már tényleg csak a fazék aljáról tudták összegyűjteni ezt a kevéske gezemicelevest. – Ó, aranyom – mentegetőzött széles mosolyával Windisch –, hiszen maga is tudja, hogy a hétfő itt rendszerint bolondokháza!

Miklós eközben kíváncsian Kaszához hajolt. – Az a Babrián?

– Igen – mondta Kasza –, az író. – S először mosolyodott el szívből.

Végre egy kellemes meglepetés is, gondolta Miklós. Nem vágyott idősebb írók társaságára, de Babriánnal boldogan megismerkedett volna. Nagy tisztelője volt. Ám utálta a túlzott érzelemnyilvánításokat, s gyanította, Kasza még nála is jobban, ezért csak annyit mondott, hogy nagyon szereti Babrián írásait. Megjegyzését Kasza szótlan biccentéssel nyugtázta, de Miklós úgy vette észre, kétségtelenül nőtt a szemében.

– Milyenek az első impressziói? – pillantott rá ismét az orvos, és vizsgálódó tekintetéből Miklós megértette, kérdése több pusztá szokványos érdeklődésnél.

Azt válaszolta, vegyések. És neki is elejtett egy-két önironikus mondatot kezdeti szorongásáról, hozzáfűzve, hogy akkor még természetesen nem tudta, mi a nyomasztó légkör oka.

– Tehát már hallotta – bólintott Windisch, és levette róla tekintetét. – Sajnálom, hogy pont ma jött. – Kanalazta a levest, és Miklós arra lett figyelmes, hogy az arca egyszerre megfárad. A szeme alatt mély árkokat fedezett fel. Egyáltalán nem az a vidám fickó, akinek megjátssza magát, gondolta, s így mindjárt rokonszenvesebb is. – Épp az előbb adtam fel a sürgönyt a hozzátartozóinak – mondta a doktor Kaszának. – Ez is azok közé a dolgok közé tartozik, amelyeket soha nem lehet megszokni. – Keserűség bujkált a hangjában. – Tudniillik az én betegem volt – magyarázta meg Miklósnak –, és hát... Nem, erre bizony, nem számítottam!

Kasza közömbösen figyelte, de Miklós megsajnálta, mert látta alig titkolt zaklatottságát.

Mihelyt végzett a levessel, és a lány hozta a második fogást, összeütötte a tenyerét. – No kérem – mondta szelíden –, negyedórát már úgyis sikerült ellógniuik a csendeskúrából. Aló mars, szíveskedjenek szépen felbaktatni. Jó szundítást!

Közben meglebbent a csapóajtó, és egy bordó köntöst viselő, magas férfi lépett be az étterembe. Azonnal észrevette őket, megállt, a tekintetét merőn rájuk szegezte.

4.

Miklós személyesen sohasem találkozott Babrián Dezsővel, de rögtön tudta, hogy ő az. Jellegzetes alakját nehéz lett volna mással összetéveszteni. Igen, ugyanaz a csontos, mélyen barázdált arc, szája a szarkasztikus elmélyüléssel, amilyenek a fényképei mutatták, de így, életben valamivel soványabbnak és idősebbnek hatott, azonkívül jóval magasabb volt, mint ahogy Miklós elképzelte, már-már hórihorgas, s ezen kissé hajlott háta sem változott. Nyakán habosra csomózott, finom selyemkendő, a fogai közt rövid szárú angol pipa; bordó köntöse, akár egy palást, a bokájáig ért le.

Szemlátomást habozott, hogy beljebb kerüljön-e, végül mégis rászánta magát, nehézkes léptekkel odajött hozzájuk. Miklós felállt, bemutatkozott neki, de Babrián rá se hederített, apró biccentéssel fogadta az orvos üdvözlését, és invitálására helyet foglalt az asztalnál. – Jó étvágyat, Windisch – szólt recsegő hangon, miközben hideg pipáját kivette a szájából tömjé csak azt a kellemes fejét!

Miklós leforrázva ereszkedett vissza a székre. Nem volt hozzászokva, hogy ilyen sértő módon keresztülnézzenek rajta, s különösen rosszul esett neki, hogy ezt épp Babrián teszi, Megbántottságát fikarcnyival sem enyhíti, hogy az író Kaszáról se vett tudomást, és kétségtelenül ingerült, sőt harapós kedvében volt.

– Nekem csak egy főzeléket kegyeskedjék, simán – lökte oda kurtán a pincérlánynak, aki azonnal felbukkant, hogy máris lélekszakadva loholjon a konyhába.

Akár egy kényúr, gondolta Miklós, és még kevésbé tetszett neki, hogy a többiek ezt természetesnek veszik, önkéntelenül is Babrián nem éppen hízelgő gúnyneve jutott az eszébe, amelyen a szerkesztőségekben emlegették Rettegett Iván.

Kényszeredett csend támadt. Babrián pipája szárával az asztal szélét kocogtatta, komor tekintetét le nem vette Windischről. Az orvos láthatólag nem volt elragadtatva a betoppanásától. Végül Kaszához fordult. – Must már igazán felmehetnének ...

Indultak volna is mind a ketten, ha Babrián erélyesen közbe nem avatkozik: Üljenek vissza! – parancsolt rájuk, anélkül hogy bármelyikükre is pillantást vetett volna.

Engedelmesen visszaültek hát, bár Miklós nem értette, miért ragaszkodik a jelenlétükhöz.

– Remélem, doktor, nincs ellenére? – kérdezte Babrián.

Windisch kelleetlenül mosolygott. Jött a pincérlány, a sietségtől pihegve, Babrián elé tette a főzeléket.

Nos, doktor? – kérdezte egykedvűen Babrián. – Miféle friss pletykákkal fog elszórakoztatni ma? – Erős hangon beszélt, moduláció nélkül, s ettől amúgy is érdes hangja még nyersebbnek hatott.

Windisch kerülte a tekintetét, színleg minden figyelmét az evésnek szentelte, Nincsenek friss pletykák – mondta. – Általános pangás.

Babrián is enni kezdett, az arca változatlanul szenvtelen maradt. – Azt mondja, pangás?

A doktor vállat vont. – Ma reggel ketten eltávoztak, és jött egy új betegünk, ahogy látja.

– Valóban nem sok – hagyta rá Babrián.

Windisch igyekezett fesztelennek mutatkozni, de Miklós úgy vette észre, hogy a pillantásában éber, védekezésre kész kifejezés jelenik meg. – Sajnálom – mondta –, ez

minden.

Babrián nézte egy pillanatig, aztán folytatta az evést. – Pedig azt hittem, van valami mondanivalója a számomra.

– Van – bólintott Windisch. – Verocska nővér ma is panaszkodott magára, hogy túl sokat használja az oxigénkészüléket.

– Verocska nővérnek rá fogok verni a fenekére – jelentette ki Babrián.

Az orvos tiltakozott. – Az én utasításom szerint járt el. Szigorúan meghagytam neki, hogy minden egyes esetben köteles jelenteni, ha maga a túlzott könnyelműségében ...

– Füttyülök a rendelkezéseire – szakította félbe Babrián. – Vegye tudomásul, hogy semmiféle orvosi idiotizmus kedvéért nem vagyok hajlandó megfulladni. A leckéztetéseit pedig tartsa meg magának!

Windisch nem szólt, de barna arcába pír szökött. Miklós kényelmetlenül fészkelődött a helyén. Nem szerette, ha azok az emberek, mint például Babrián, akiket saját meggyőződése élharcosainak tekintett, személyükben ellenszenvesek. Milyen visszatetsző tünetekkel jár is a betegség! – gondolta, hogy valamivel mentegesse, hiszen amúgy is veszett rossz hírben állt különböző irodalmi körökben.

De Babrián máris visszazökkent egykedvűségébe. A tekintete is közönyt árasztott, de Miklós lassacskán megneszelte, hogy csalóka közöny ez, veszedelmeket ígér, s rájött, hogy az orvos ezzel kezdettől fogva tisztában van. Nocsak, gondolta meglepődve, még egy kínos jelenet?

– Hervadtnak látszik, adjunktus úr – jegyezte meg Babrián. – És becses engedelmeivel kötve hiszem, hogy a gorombáskodásom hervasztotta volna le. Hozzászokhatott már. Méltóztatna elárulni, mitől ilyen búval bélelt?

Windisch megadóan felsóhajtott. – Hiszen úgyis tudja!

– Lekötelezne, ha megmondaná, mi az, amit tudnom kellene.

– Kizárt dolog, hogy ne hallotta volna, mi történt az éjszaka.

Ó, hát erről van szó! – kapcsolt Miklós, és Kaszára kapta a pillantását. Kasza kőmerev arccal ült a helyén.

Az orvos szemrehányóan nézett Babriánra. – Vagy talán mindenáron tőlem akarja hallani? Hát igen – mondta magának lett igaza! – S elkeseredve megrázta a fejét. – Csak legalább azt tudhatnám ... Honnan szedte a jóstehetségét? Az az ember meghalt az éjjel.

Babrián Dezső hátradőlt a széken. Az arca végképp kifürkészhetetlenné vált. – Én figyelmeztettem magát – mondta még idejekorán felhívtam rá a figyelmét, hogy *moribundus*.

– Nem volt *moribund* – ellenkezett hevesen Windisch. – Egy tragikus, ostoba véletlen ... Ki láthatta előre?

Babrián legyintett. – Jobban tette volna, doktor, ha akkor rám hallgat. Miért nem hitt nekem? Csak a jólneveltsége tartotta vissza, hogy megmosolyogjon, igaz?

Az orvos nem szólt, maga volt a tehetetlenség.

– Most mit mondjak magának? – vont a vállát Babrián. – Mondjam talán azt: mosom kezeimet? – Evett két-három kanállal, közben tűnődve az orvosra pillantott. – Sohasem sakkozott vele? – kérdezte szórakozottan. – Nem? Sajnálhatja. Kiváló játékos volt.

Windisch kínjában elmosolyodott. – Hát... nem valami nagy nekrológ.

– Ez az árnyak előjoga, doktor – vágta rá nyersen Babrián. – Mi egyebet várhatna egy magamfajta ötvennyolc éves hullajelölttől? Itt ám lélekben nagyot süllyed az ember!

Windisch már csak turkált a tányérjában, a szeme alatt görcsösen rángatózott egy ideig.

– Hallgat? – fürkészte Babrián. – Miért hallgat? – Metsző tekintetével szinte átszegtte Windisch, és Miklós egyszerre megérezte szuggesztív erejét, de azt is, hogy a doktor lágyabb anyagú annál, semhogy szembeszállhatna vele. – Vagy most az egyszer szégyelli talán azt a feneketlen altruizmusát? – kérdezte Babrián.

Helyben vagyunk, állapította meg Miklós. Már tudta, mi a célja: erőnek erejével színvallásra kényszeríteni a dokit, hogy aztán megbélyegezhesse. Kaszának bizonyára nagy elégtétel, hogy engesztelhetetlenségében Babrián is osztozik, de ő maga csak viszolygást érzett.

– Ne hallgasson, doktor – csattant fel hirtelen Babrián –, ne hallgasson, az istenfáját magának! Bökje csak ki bátran: deprimálta a haláleset!

Csörrent a tányér, ahogy Windisch ledobta az evőeszközeit. Nem tudta tovább türtőztetni magát. – Hát nem érti? – tört ki rekedten. – Megfulladt! – És Miklós látta szemében a kétségbeesést, amely arra vallott, hogy ezért részben önmagát okolja. – *Suffocatio*, érti? Heveny légzési elégtelenség, légúti akadály ... Az ügyeletes már *insufflatio*-val és légcsömetszéssel sem segíthetett rajta. Annak rendje és módja szerint közönségesen megfulladt...

– *Mors per asphyxiam* – hagyta helyben Babrián. – Valami Auschwitz nevű lengyelországi helységben négyszázezer magyar állampolgár fulladt meg. Ehhez mit szól, maga *homo humanus*?

Kész kegyetlenség, amit művel! – háborgott magában Miklós. Windisch hallgatott, zaklatott mozdulattal hátralökte szeméből a haját. Babrián dermesztő gúnnal figyelte. – Ha nem tévedek, az ön tisztelt édesatyja is, ugyebár...

Az orvos elvörösödött, enyhén megremegett az álla. – Nem gondolja, hogy ma a szokásosnál is sajátosabb?

– Szándékosan, doktor, szántsándékkal – biztosította ellenséges mosollyal Babrián, és Miklós arra gondolt, hogy nem egészen alaptalanok a kíméletlenségéről keringő rebesztések. – Szeretném, ha látná végre a krédót – mondta Babrián –, amelyben maga is nyakig csücsül.

Windisch türelme fogytán volt. – Semmiféle krédót nem látok.

– Irigylem érte – bólított Babrián, és eltűnődött. – Mondja, voltaképpen mit tudott erről az emberről?

– Ugyan, kérem! – Windisch ingerülten nevetett. – Azt képzelem, nem tudtam, kicsoda? Egyébként maga is elmondott róla egyet-mást.

Babrián a fejét ingatta. – Nem – mondta csendes ajkbiggyesztéssel –, maga jóformán semmit sem tud róla. Esetleg ismer egy felszínes történetet, amely semmire se magyarázat, és azzal be is éri. Elismerem, ebben én is hibás vagyok. Segíthettem volna magának, és akkor most kevésbé mardosná a büntudat.

– Fogalmam sincs, mire céloz – jelentette ki szárazon Windisch. – De ha mindenképp ragaszkodik a témához, miből sejtette, hogy meg fog halni? Emlékszem, pontosan megjósolta: napokon belül.

Általában mindenki megérzi, hogy mikor adja be a kulcsot. Éppen un, a jeles lélekbúvár ne tudná?

– Most már kizárólag csak rébuszokban hajlandó ...

– Ne heveskedjék, doktor, csigavéri – Babrián most csaknem szelíden nézett rá. – Tehát ha jól értettem – mondta –, azt állítja, tudja, ki volt a derék férfiú. Tudja, hogy valaha gyilkolt. Azt is tudja, hogy ezért elítéltek, és kirótt büntetését mind az utolsó napig leülte. De azt már nem tudta, hogy milyen kiválóan sakkozott. Pedig nekem ez volt róla az első gondolatom ma hajnalban. Tudniillik én már hajnalban értesültem a sajnálatos gyászhirről.

– Vagyis jól sejtettem – intett elborult arccal az orvos, és Miklós átérezte jogos megbántottságát.

– Azután rögtön maga jutott az eszembe, doktor – folytatta Babrián háborítatlanul –, és biztos voltam benne, hogy nem szívesen találkozna velem a mai nap folyamán. Érthető! Maga egy széplelkű, fennkölt emberbarát. Én nem vagyok az. Mint már voltam szerencsés említeni, egyszerű hullajelölt vagyok, többek közt az éjszaka elhalálozott úr jóvoltából. És ezt maga is nagyon jól tudja. Mármost...

– Kérem – vágott közbe Windisch egyszerre olyan erélyesen, amelyet Miklós nem várt volna tőle –, szükségesnek tartom, hogy mindenekelőtt tisztázzunk valamit! Én tökéletesen megértem, hogy gyűlölte ezt az embert, minden oka megvolt rá, és eszem ágában sincs ezen megbotrálni. De magának is tudomásul kell vennie, hogy felelősséggel tartoztam érte. A betegem volt.

– Nekem pedig a barátom – mondta Babrián.

Miklós elképedve meredt rá. De az orvos és Kasza meglepetése sem volt kisebb. Csak bámultak Babriánra, egyikük se jutott szóhoz.

– Miért meresztik ilyen kukán a szemüket? – érdeklődött Babrián. – Csak nem képzelik, hogy tréfálok? – Elővette a dohányzacskóját, kibogozta, tömködni kezdte a pipáját. – Valóban a legjobb barátom volt egykor. Mi az ördögnek kell ezen csodálkozni?

– Már engedelmet... – Windisch csak hebegni tudott.

Babrián leintette. – Legyen türelemmel, doktor, választ fog kapni a kérdésére ... Van gyufájuk?

Miklós izgatott sietséggel nyújtotta oda a magáét. Megértette, hogy nem akármilyen történet ígérkezik, s azt a feszült várakozást érezte, mint mindig, amikor alkalma adódott, hogy belepillantson valakibe, és legszemélyesebb titkainak a részesévé váljon.

– Igen – bólintott Babrián, miután rágyújtott –, huszonhárom éves korától ismertem. – Pöfékelve hátradőlt, fölnézett a mennyezetre. – És az a hallgatag, tömzsi, vad fiatalember, akivel 1926 őszén az Erzsébet körúti Bucsinszky kávéházban találkoztam először, egyike volt a legnagyobb írói tehetségeknek, akik ebben az országban valaha megszülettek.

Windisch tekintetében kétkedés csillant. – Megvallom – mondta soha egyetlen sorát se olvastam.

– Üljön be egyszer valamelyik könyvtárba – ajánlotta Babrián –, és lapozzon fel egy-két húszas évekbeli folyóiratot. Ha elolvassa majd néhány elbeszélését, látni fogja, hogy parányi túlzás sincs a szavaimban.

– De nem sok írásával találkozik majd abból az időből – folytatta Babrián. – Egymás iránti rokonszenvünk éppen azon alapult, hogy alig akadt lap, folyóirat, kiadó széles e honban, amelyik írásainkat páni rémülettel vissza ne utasította volna.

– És ilyesmi elég a barátságához? – Windisch szeméből nem tűnt el a kételkedés. Nyilvánvalóan nem Babrián szavait vonta kétségbe, csak továbbra sem fért a fejébe a dolog.

– Méghozzá ritka mély barátsághoz – erősítette meg Babrián. – Két éhenkórász, fiatal író, akik Ady Endrén nevelődtek, s akiknek a társadalmi nézetei már kora ifjúságukban bőségesen kimerítették az államellenes izgatás, valamint a nemzetgyalázás bűncselekményét – hogy az ördögbe ne talált volna egymásra? S hogy az ördögbe ne kötöttek volna barátságot életre-halálra, amikor kölcsönösen meggyőződtek világszemléletük és törekvéseik teljes azonosságáról? – Vontatottan beszélt, de hangja érdekességén ez mit sem enyhített. – Hosszú évekig együtt laktunk, minden garasunkat megosztottuk. Elválaszthatatlanoknak neveztek bennünket, és azok is voltunk, ő, az 1919 fehér augusztusában felkötött Somogy megyei uradalmi cseléd hatodik kölyke, és én, az olasz hadszíntéren fiatalon elesett, izraelita felekezetű, újpesti főgimnáziumi tanár második csemetéje, aki bátyjával és öccsével egyetemben a pesti hitközség fiúárvaaházában nőtt fel, tekintettel édesanyjuk úgyszintén korai halálára.

– Ezt nem tudtam – csúszott ki Windisch száján se róla, se magáról. – És Miklós gondolatban csatlakozott hozzá.

Babrián a doktorra pillantott, aztán ismét föl a mennyezetre.

– Egy bugris meg egy bibsi – mondta nyersen –, a társadalom peremére lökve. Két mindenre elszánt, komor álmodozó, akik közbevetőleg nem Duns Scotus oxfordi kommentárjaiból tanulták a közgazdaságtant, nem Montesquieu perzsa leveleiből a szociológiát, s főleg nem báró Brandenstcin Bélától a bölcseletet. Nyirkos hónapos szobákban ábrándozni a világforradalomról, radikális terveket szöni az ezeréves, feudális osztályuralmi mocsár lecsapolására, közös alkotói programot dolgozni ki előbb egy több kötetes, országfelmérő szociográfiai munka, majd egy balzaci kiterjedésű új *Emberi Színjáték* megírására – mi volna a barátság aranyfedezete, ha nem ez? Sárban, fagyban külvárosi utcákon csatangolni, éjszakákat átvitatkozni Marxról és Freudról, Bartókról és a joyce-i regénytechnikáról, Benedetto Croce abszolút idealista etikájáról és Chorin Ferenc extraprofitjáról, az aktivizmusról és a katasztrofális hazai agrárviszonyokról, de az Aréna úti népkonyha hamis társadalmi tudatot kialakító, ingyen rántott levesétől, Ortega tömegtársadalmi doktrínáján keresztül a Szovjet grandiózus ipari fejlődéséig, az axiómarendszerek Gödel-dilemmájától, az ormánsági egykén át, a szocdem vezéreknek a gyárigazgatókhoz fűződő közismerten szívélyes viszonyáig körülbelül mindenről, miközben filléres józsefvárosi kifőzdék egytálételén vegetál az ember – ez is a boldogság egy neme, adjunktus úr!

Megszurkálta a pipáját, közben hosszú pillantást vetett rájuk. Miklósnak feltűnt, mennyire elcsöndesedett a tekintete, s hogy sötét szeme valójában nagyon is elüt kemény ácsolatú, szarkasztikus arcától és nyers hangjától: meleg fényű volt, kissé páras és érzelmes. Hirtelen az a megmagyarázhatatlan érzése támadt, hogy valahol már találkozott ezzel a szempárral.

– De nemcsak a nézeteink egyeztek meg – folytatta Babrián –, és nemcsak a törekvéseink voltak közösek. A természetünk és a jellemünk is fölöttébb hasonló volt. Heves térítőszellem és dacos büszkeség lakozott bennünk, mindenekelőtt pedig a bíráló és a tagadás konok szelleme. Megvesztegethetetlen fickók voltunk, hírből sem ismertük a megalkuvást. Megátalkodottan ragaszkodtunk a magunk rebellis kategorikus imperatívuszához... – Pipás kezével széles mozdulatot tett. – Attól tartok, tisztelt uraim – váltott át hirtelen recsegő hangra önöknek halvány sejtelmük sincs arról, mit jelentett konzekvensen baloldali írónak lenni Hóman Bálint, a Szent Jobb és a Baumgarten-díj Magyarországon. Hogy milyen sors volt ötszáz példányban megjelenő, tiszavirágéletű folyóiratcskáiban publikálni jelképes honoráriumokért, vagy zugkiadóknál jelentetni meg vékonyka novellás köteteket kétszáz-háromszáz példányban, kávéházi előfizetők szeszélyes kegyeire szorulva; hogy milyen érzés volt senkitől tudomásul nem vett, mindazonáltal gondos rendőri felügyelet alá vont

szerzőnek lenni! És mindez csupán azért, mivel felháborító önérzetünkben nem volt hajlandóságunk nevet szerezni magunknak sem ezoterikus szépliterátorként, sem árvalányhajás-tollbokrétás mezei bölcselőként, sem hatóságilag engedélyezett avantgardistaként, mint ahogy nem óhajtottunk húszezer példányos, szabványosított regényiparosként sem befutni, a törvényesen védett királyi magyar történelmet vagy a keresztény középosztály neobarokk idiotizmusát tömjénezve. Tűrhetetlen gögünkben inkább krajcáros címírásokért és sovány óradíjas korrepetálásokért futkostunk, semhogy bármilyen formában is áruba bocsássuk magunkat. Mi sem volt hát természetesebb annál, mint hogy elbeszéléseinket, regényeinket, tanulmányainkat jobbára csak kéziratban és titokban mutogathattuk, abban a hiú reményben ringatódzva, hogy ha másutt nem is, de ismerőseink és csekély számú barátaink körében talán visszhangra lelnek bujtogató gondolataink ...

Pipáját kivette a szájából, szaporábban szedte a levegőt, lélegzetvétele akadozott. Szemlátomást fárasztani kezdte a beszéd.

De pillanatnyi hallgatás után, rekedtes hangon mégis folytatta. – Később, szerencsecsillagunk felragyogtán, havi kilencven fixért, szigorú inkognitóban, a bulvár világsajtót fordíthattuk Tolnai Simon nevezetes orgánumába. Nos, akkor én az első fizetésemből kerek ötven pengőért egy originál amerikai Waterman töltőtollal leptem meg az éjszaka elhunyt urat. A bőkezű ajándék könnyeket csalt ki a szeméből, habár ömlengő természettel senki sem vádolhatta volna, és ünnepélyes fogadalmat tett, hogy a tollat soha másikra felcserélni nem fogja. Szavatartó ember volt, nem szegte meg a fogadalmát. Mert amidőn a porondra lépett Gömbös Gyula, közhírré kiáltván „a magyar faj történelmi öntudatára” bazírozott Nemzeti Munkatervét, s miután mögötte kalákába rendeződött az Új Szellemi Front válogatott menazsériája, mely a hárommillió mezítlás sorsának jobbrafordítását Ady Endre átértékelésével, „nemzeti öncélúsággal” és „egy lelkében megújodott, minőségssocialista új nemesség” elit kultúrmozgalmával óhajtotta nemzetgazdaságilag megoldani, a tegnapi jó barát azzal a tollal a kezében vedlett át hovatovább közönséges tömeggyilkossá. Marx Károly szakállára esküszöm, hogy azzal a tollal! Ezt szavahihető szemtanúk erősítették meg. Senkinek se ajándékozzanak, tollat, igen tisztelt uraim, veszedelmes jószág ... – A hangja megbicsaklott és elfulladt, kinyílt szájjal kapkodta a levegőt.

Megtörölgette gyöngyöző homlokát, s rövid pihenőt engedélyezett magának, hogy lélegzetvételét rendbe hozza. Ám Miklós úgy érezte, látható fáradtságánál is nagyobb a megindultsága, ahogy a múlt hamuja alól felkotorja üszkös emlékeit. Egykori barátja halálának a napján nyilván nem térhet ki előlük. És a benső kényszer, hogy emlékeit megossza másokkal, olyan erős, hogy még vele, egy ismeretlennel is kész megosztani. Lefegyverezte Babrián tekintetének leplezetlen keserősége. Hirtelen arra gondolt, hogy ez a tekintet oda is behatol, ahová mások nem látnak, és keserőségét éppen ez okozza. De hát hol találkozott már ezzel a tekintettel? Honnan olyan ismerős ez a szempár? ...

– Feleslegesnek tartom – szólta aztán Babrián –, hogy akkori megdöbbenésem és felháborodásom ecsetelésével untassam önöket. – Már fegyelmezett, de kissé fátyolos hangon beszélt. – Azt azonban meg kell mondanom, hogy én megértettem a szóban forgó úr pálfordulásának az indítékait. Ő is, amiként én, számkivetett volt. A társadalom kirekesztettje. És az elszigeteltségben nemcsak a remény fogy el, előbb-utóbb maga az ember is elkopik. Amellett válságos időkben, amikor a dolgok különösen bonyolult arculatot öltenek, gyakran előfordul, hogy a hazugság egy-egy pillanatra igazságnak látszik. Én pedig sohasem voltam hajlandó pálcát törni azok felett, akik a tarthatatlan társadalmi állapotok elleni radikalizálódásukban áldozatul estek egy ilyen pillanatnak.

Miklós megütődve kapta fel a fejét. Ezzel semmi esetre sem értett egyet.

Windisch sem. – Ne haragudjon – állította meg Babriánt –, ez nem egészen világos a számomra. – És Miklós magában csak helyeselni tudott neki. – A radikalizálódás egyértelműsége? Meglehetősen szomorú példák tanúsítják, hogy ez egy kétélű folyamat...

– Nem – mondta Babrián –, a radikalizálódás mindig egyértelmű. Spontán lázadás a fennálló viszonyok ellen. Más kérdés, hogy végül mivé forrja ki magát. De eredendően egy osztály, egy réteg, egy embercsoport vagy akár egyetlen személy túrhetetlen helyzetéből fakad. Az idő tájt is erről volt szó. Hatalmas tömegek radikalizálódtak. A kitörés, a változtatni akarás módozatait keresték. S vajon az úgynevezett társadalmi felelősség csakis rájuk hárítható-e azért, hogy legvégső kétségbeesésükben többségükben megtévedtek? Engedtessek meg nekem, tisztelt uraim, hogy ma éppúgy kétségbe vonjam ezt, ahogy akkoriban. Az illető úr bűne sem abban rejlett, hogy kitaláltságában és maradék reményei vesztén a hazugság egyik fortélyos pillanatát igazságnak látta; visszavonhatatlan bűne az lett, hogy e hazugság mellett, a rá jellemző konoksággal, akkor is kitartott, amikor többé már nem hivatkozhatott megcsalatlanságára, és kezében az izraelita illetőségű töltőtollal, végleg a tömegirtásra adta a fejét.

Babrián legyintett.

– A további útját, gondolom, már önök is jól ismerik. A nyomorúságba és reménytelenségbe hajszolt szegényparasztság sorsának egykori bátor feltárójából ugyanennek a paraszti tömegnek a fogadatlan, hamis prókátorává züllött. Elködösíteni a fejeket, megmérgezni a lelkeket, felkorbácsolni az aljas ösztönöket, az igaz, forradalmas lázadásvágyat állatias indulatokká torzítani – ehhez aztán értett a nemes férfiú! Holmi vérgőzös Messiássá nőtte ki magát. S mivel tehetséges volt, eredményesen működött. Habár ami igaz, igaz: a magyar glóbuson élt, avitt manufakturális technológiára tervezett. Egy bakó, egy bitófa, egy sírásó! 1945-ben, a Népbíróság előtt határozott NEM-mel válaszolt a kérdésre, hogy bűnösnek érzi-e magát. Attól kezdve többé ki nem nyitotta a száját, az utolsó szó jogával sem élt. Tíz évet kapott, nem éppen semmit. Azt hittem, hogy ott, a tárgyalóteremben látom utoljára. Mármost képzelhetik azt a kölcsönös szörnyülködést, amikor tavaly novemberben egy reggel összetalálkoztunk odakinn, az előcsarnokban. Aztán félrefordítottuk a fejünket, arcrándulás nélkül ballagtunk el egymás mellett. Ez így ismétlődött a múlt hét közepéig ... Méltóztassanak egy pohár vizet tölteni!

Kasza sietve a kancsó után nyúlt, teletöltött egy poharat. Babrián mohón lehajtotta, és az asztalra könyökölt.

– Hogy is mondtam az elején? – pillantott Windischre. – Igen ... azt mondtam, mindenki megérzi, hogy mikor adja be a kulcsot! Este volt. Múlt hét szerda. Parázs sakkparti az emeleti társalgóban Bozsik ügyvéddel. Jön Frankensteinné asszony. Lámpaoltás, jó éjszakát! Parti függőben. Bandukolok a szobám felé, a félbemaradt játszmán töprengve. Hanem gyalázatosan rosszul világítják itt a folyosókat, hallja, doktor! Egyszer csak elém toppan az éjszaka elhalálozott úr. Kis híján összeütjük az orrunkat. „Ide hallgasson – szólít meg, miközben majd meggebed a légszomjtól. – Csak egy mondat – lihegi –, amire negyvennégy óta nem jutott alkalmam. Sajnálom, hogy megúsza Buchenwaldot...” Na, Windisch, jó csattanó, igen? Mit mondtam magának másnap? Nem húzza tovább egy hétnél! Ehhez nem kellett Nostradamusnak lennem.

A tányérjába ürítette a pipáját, és szárazon fölnevetett.

– Micsoda morális kudarc, hallja! Az csak hagyján, hogy magát, doktor, aki mégiscsak Aszklépiosz felkent papja, emészti miatta a lelkiismeretfurdalás, hiszen ez így van rendjén, de az már valóban mindennek a teteje, hogy én is sajnálom. Mi több:

szomorú vagyok. A halálközelség, úgy látszik, bűnösen érzelmessé teszi az embert.

Csend volt. Az orvos is töltött magának egy pohár vizet, lassan kiitta. Miklós Kaszát figyelte. Hát az elégtételt nem kapta meg, gondolta, és szeretne volna kitalálni, mi jár az eszében, de merev vonásain most sem igazodott el.

– Ezt a folyosói intermezzót korábban is elmondhatta volna – jegyezte meg végül Windisch, Babriánra pillantva.

– Miért? – kérdezte Babrián. – Akkor talán egyik éjszaka belopózik hozzá, és petróleumot fecskendez az ereibe?

5.

Hát erről van szó – mondta Kasza, miután feljöttek az étteremből, és Kifeküdtek az erkélyre. – Most már magad is láthatod az okát.

– Az okát? – Miklós tanácstalanul fordult felé a nyugágyában. – Ne haragudj, de nem értem, miről beszélsz. Minek az okát?

– Annak, hogy miért nem értek egyet Dórával – világosította fel Kasza.

Miklós őszinte elképedéssel bámult rá. Meg volt győződve róla, hogy Babrián vallomása után Kasza kénytelen jobb belátásra térni. – Csak nem képzeled azt – kérdezte megrökönyödve –, hogy Babrián Dórával szemben téged igazolt?

Kasza átpillantott rá, felvonta a szemöldökét. Vagy fél percig szótlanul nézték egymást, és kétségtelenül mind a ketten ugyanazt gondolták: micsoda fafejű alak! Aztán Kasza bólintott. – De igen – mondta –, száz százaléig. Azt hittem, világos.

– Még hogy világos? – Miklós hitetlenkedve könyökölt fel a nyugágyban. – Esküszöm – rázta meg a fejét –, te félrebeszélsz!

– Igazán? – kérdezte Kasza. Egykedvűen lenyúlt a nyugágya mellé, fölvette a kőről a könyvet, amit kihozott magával, fellapozta, és olvasni kezdett.

Miklós alig tudta türtőztetni magát. – Hiszen ugyanazt mondta, de szó szerint – bizonygatta fojtott ingerültséggel –, amit te Dórának felhánytorgatsz! – Úgy érezte, Kasza csökönyössége még egy szentet is kihozna a sodrából. – Azt mondta, hogy sajnálja ezt az embert. Sőt a halála elszomorítja.

– Mondta – hagyta rá Kasza, föl se tekintve a könyvéből –, csak éppen hozzátette: ez morális kudarc.

Miklós zavarba jött, bár alig egy pillanatra. Ebben is csak Babrián ambivalenciáját látta; egyik tanújelét a halott iránti érzelmi vívódásának, mely egész vallomását oly vonzóvá tette. – Én másképp ítélem meg ezt a kijelentést – intett határozottan –, és különben is csak egy jelentéktelen részletnek tartom.

– Nem jelentéktelen – mondta Kasza –, éppenséggel nem az, de a lényeg csakugyan más.

– Más? – Miklós vállat vont, meg se próbálta kitalálni. – Dunsztom sincs, mire célzol.

Kasza nem magyarázta meg. – Gondolkodj el azon, amit hallottál.

– Érdemes?

– Gondolkodni? Azt mindig.

Miklós mogorva pillantást küldött rá. Gyanította, hogy aligha fog Kasza humorának a rajongói közé tartozni. – Mondd – kérdezte röpke habozás után tulajdonképpen miért csinálsz ebből a dologból akkora fene nagy problémát?

– Mert fene nagy probléma – válaszolt Kasza.

Valami földeregett Miklósban. – Arra gondolsz, amit Babrián a radikalizmusról mondott?

– Helyben vagyunk – biccentett Kasza.

Miklós eltűnődött, hogy előhozakodjék-e az ellenvetéseivel, de aztán elvetette, mert nem látta értelmét. Korántsem értett egyet Babriánnal, s úgy gondolta, a radikalizmus útszéli formái mégoly zűrzavaros társadalmi állapotokkal se mentegethetők, de szavainak nem tulajdonított túlzott jelentőséget. Különvéleményre törekvő, kissé excentrikus hajlamának tudta be, amely néha a könyveiben is jellemzi. – Nem tudom, miféle problémát találsz ebben – mondta Kaszának –, mert én ugyan semmit. – Visszaereszkedett a nyugágyba, s egy legyintéssel elintézte a dolgot. – Döglött ügy!

A szeme sarkából látta, hogy erre Kasza rápillant, ám úgy tett, mintha* nem venné észre. Kíváncsi lett volna a véleményére, mert világéletében utálta, ha valakit nem ért, és Kaszát egyáltalán nem értette, de kezdett beletörődni, hogy a saját jószántából nem szokása megmagyarázni a kijelentéseit, ahhoz pedig nem volt kedve, hogy megint harapófogóval húzkodja ki belőle a szavakat. Különben se volna értelme, gondolta, biztosan valami újabb rögeszméjét lovagolná meg! Igazában csak azt tartotta fontosnak, noha személyes sértettségén még mindig nem tette túl magát, hogy Babrián eloszlatta első idegenkedését, és vallomásával kétségtelenül méltónak bizonyult önmagához; ahhoz az íróhoz, akinek a műveit Miklós, nagyra becsülte.

Ámbár akadt valami, ami fölpirszkálta a kíváncsiságát. – Talán igazad van – szólt végül eltűnődve. – Egy nagy tehetség elfajulása ... Igen, ezen valóban érdemes elgondolkozni. Ez az ember végtére is homlokegyenest ellenkező törekvésekkel indult, mint akivé kifutotta magát. – Eszébe jutott, hogy ez már akkor szöveget ütött a fejébe, amikor a könyvét olvasta. Közben szórakozottan átpillantott Kaszára, de Kasza a füle botját se mozdította; olvasmányába temetkezett, talán oda se figyelt rá. – Mindenesetre sajátos pálya – mormolta Miklós –, tanulságos volna egyszer részleteiben is rekonstruálni. Nyomon követni különböző stációit és fordulatait, fölfedni az összes motívumot, a titkos mozgatórugókat... Babrián elbeszélése ebben a tekintetben elég hézagos volt.

– Álprobléma – vetette oda a könyve mögül Kasza.

– Álprobléma? – Miklós fölrezzent tünődéséből. – Micsoda?

– Szó sincs róla, hogy tehetség lett volna.

Miklós rácsodálkozott. – De hisz ez kétségbevonhatatlan.

– Én kétségbe vonom.

– Ha jól értettem Babriánt, ő sem vitatta.

– Neki sincs igaza – jelentette ki kurtán Kasza.

Miklós figyelmesen vizsgálgatta néhány pillanatig. Úgy hitte, Kasza nemcsak módfelett tiszteli Babriánt, de abszolút tekintélynek is tartja. Tévedett volna? Meglehet. Csak ösztönös sejtelem volt ez, semmi egyéb.

– Olvastál ettől az embertől valamit? – kérdezte. – Ismered például a *Tiszaeszlárt*?

– Ismerem – intett Kasza, miközben lapozott egyet –, és néhány más könyvét is elolvastam. De a tehetség írmagját se leltem föl benne.

Micsoda elfogultság! – gondolta Miklós, és dohogva a fejét csóválta. – Ezt nem

mondhatod komolyan ...

– Aki a valóságot készakarva hamisan tükrözi, nem minősíthető tehetségnek – szögezte le Kasza.

Az ellenkezőjét természetesen Miklós sem állította volna, de úgy gondolta, nemcsak az ellenkezője létezik, és számára pontosan ez tette bonyolulttá a kérdést. Nem szerette a kategorikus ítéleteket, az pedig határozottan bosszantotta, hogy Kasza játszi fölényrel félresöpör egy olyan problémát, amely neki már sok gondot és fejtörést okozott. Történetesen a *Tiszaeszlár* olvastán is. Annak idején, amikor merő kíváncsiságból elolvasta ezt a balladás előadású, sötét misztikumba hajló, eszelős agyrémet, minden viszolygása ellenére is kénytelen volt megállapítani, hogy szerzője elvitathatatlan képességek birtokosa, és hátborzongató nézeteit művészi erővel képviseli. – Nem, pajtikám – mondta Kaszának –, túl sommás ez így!

– Értem – biccentett Kasza –, a tehetség divatos misztifikálása.

Divatosnak divatos, ismerte el magában Miklós, hiszen ismerte az irodalmi világot, s jól tudta azt is, mennyi igaztalan értékítélet fakad ebből a korántsem érdek nélküli divatból, de mégis tiltakozott, mert nem a mesterkedésekre gondolt, hanem arra, ami régi dilemmája volt. – Éppen ellenkezőleg – mondta –, az én szememben a tehetsége csak megsokszorozza a bűneit.

– Fából vaskarika – legyintett Kasza. – A tehetség nem magábanvaló.

– Ha tagadod a tehetségét, a kártékonyságát becsüled alá – mondta Miklós. – Hiszen a bökkenő éppen ez, hogy nagy képességekkel is szolgálható rossz ügy.

Kasza vonakodva bár, de behajtotta a könyvét. – Azt hiszem – szólt csöndesen –, hogy végzetesen összekeversz két nem egyenértékű fogalmat: a képességet a tehetséggel. Babriánról ezt nem föltételezem. Ő alkalmasint tudja, hogy a képesség mint az alkotásra való készség csak része a tehetségnek; egyik előfeltétele csupán, nem pedig a meghatározója. De kétségtelenül pongyolán fejezte ki magát, és ezzel alkalmat adott a félreértésre.

Miklós nem látott ebben egyebet tudálékos szörszálhasogatásnál, s úgy vélte, figyelmen kívül hagyhatja. – A *Tiszaeszlár* számomra éppen azt bizonyította be – folytatta –, hogy a szavak valóban lehetnek olyan gyilkosak, mint a gázkamra. Nem szabad lebecsülni a szavak erejét. A szavaknak olykor hatalmas jelentőségük van.

Ez igaz, hagyta helyben Kasza, elismerve az ideológiai és pszichológiai tényezőknek a történelemben betöltött fontos szerepét, csak hogy, tette hozzá, ez nem esztétikai kérdés. Művészi alkotás nem bírálható el pusztán az ideológiai tartalma szerint, ellenkezett Miklós, egyre inkább olyan pozícióba kényszerülve, amely eredetileg nem állt szándékában. Csizma az asztalon, felelte erre Kasza, a *Tiszaeszlár* fasiszta propagandairat, minélfogva nem képezheti esztétikai vizsgálódás tárgyát.

Miklós most már kereken kimondta: – Olyan végletes elfogultsággal ítélsz, amely esztétikailag a totális szimplifikációkhoz vezet.

– Fura! – Kasza nevetett a foga között. – Ebben a könyvben a szerző kútmérgezést folytat. Uszít és fejeket követel. Gyilkosságokra és népgyilkosságra szólít föl. Mióta tartozik ez az esztétika hatáskörébe? Vagy talán mélyedjünk annak a boncolgatásába, hogy a veretes nyelvezet, a hatásos atmoszférateremtő készség és a sámánmód burjánzó szómágia, amellyel mindezt előadja, hordoz-e holmi immanens értékeket? Azért jó volna, ha nem bolondulnánk meg teljesen!

Miklós hallgatott. Nem volt jó vitázó, és ezt tudta magáról. Ha vitába bocsátkozott, többnyire megérteni akart valakit, nem pedig egyetérteni vagy egyet nem érteni. S még a vereséget is szívesen vállalta, ha alulmaradása azzal a sikerrel járt, hogy ellenfele

gondolkodását mintegy belülről ismerhette ki, mit sem törődve azzal, hogy máskülönben igazat ad-e neki vagy sem. Most azonban szó sem volt ilyesmiről. Most csak azt látta, hogy gyors úton sarokba szorult, s hogy amit véd, valójában védhetetlen, és minden további próbálkozása személy szerint is átkozottul groteszk helyzetbe sodorhatja. Semmi kétség, szerencsétlen példát választott dilemmája érzékeltetésére; emiatt bosszankodott leginkább.

Nem maradt más hátra, visszavonulót kellett fűjnia. – Ha ennyire sarkítod a dolgot, akkor persze nincs helye a vitának – dűnnyögte kényszeredetten, maga is érezve közben, hogy ködösít –, de mivel „tisztá” művek nem léteznek, ilyen alapon végeredményben az esztétika státusa és jogköre teljes egészében kétségessé válik.

– Az is! – vágta rá váratlan élénkséggel Kasza. – Ha úgy tekintjük, ahogy óhajtod – folytatta felvillanyozódva –, valamiféle hagyományos fogalmi hierarchián alapuló, immanens kategóriának, akkor bizony a lehető legnagyobb mértékben kétséges. Csakúgy, mint bármely más, tisztán a logikára épülő társadalomtudomány státusa.

Miklós meghökkenve meresztette ki a szemét. – Hát ez ... eredeti!

– Korántsem eredeti – intette le türelmetlenül Kasza ám annál evidensebb, ha egyszer belegondolsz. De engem most már érdekelne – folytatta –, ha már elkezdtük ezt a beszélgetést. – Figyelmesen nézett Miklóstra. – Hogy értsem azt, amit az elején mondtál. Azt, hogy: döglött ügy?

– Szó szerint. – Miklós nem lelkesedett a kérdésért, de nem térhetett ki előle. – A pofa elpatkolt – magyarázta kelletlenül –, és ezzel az ügy minden vonatkozásában lezártnak tekinthető. Szubjektíve is, történelmileg is. Azt hiszem, ilyesmire szokás mondani: a történelem lomtárába került.

Kasza már visszazökkent szokásos egykedvűségébe. – Saját leleményű történetfelfogás.

– Szerinted talán nem fajsúlyát vesztett ügy ez? – kérdezte Miklós.

– Hogyan? – Ezúttal Kaszán volt a sor, hogy meghökkenjen.

Miklós belátta, hogy magyarázattal tartozik neki. Semmi esetre se szeretne volna, ha Kasza félreértené, s ezért kénytelen volt előrebocsátani, hogy bár Babrián elbeszélése meglehetősen hidegen hagyta, akárcsak a legtöbb hasonló, régi história, részéről ez nem közöny és nem cinizmus. Túlságosan is sok emlék fűzi ahhoz a korszakhoz, amely a pasasról ma felidéződött: a bőréről volt szó annak idején. Ez a korszak természetesen sohase fog feledésbe merülni benne, de foglalkoztatni már nemigen foglalkoztatja. Sőt, hogy egészen őszinte legyen, egyre kevésbé érdekli. Esze ágában sincs a múltba temetkezni, vagy egykori fenyegetettségének emlékein kérődzni. Az ember a saját korát élje át, s lehetőleg minél mélyebben; ne hátra, hanem előre nézzen, ameddig csak a látóhatára engedi. Semmi kedve hát ahhoz, hogy a múlt dolgaival bíbelődjék. Bevégzett dolgok ezek, meddő problémák, amelyeknek már alig-alig van közük a jelenhez. A szóban forgó ügy is ilyen. Befejezett múlt idő. Az évek múlásával túlhaladott kérdéssé vált; túlhaladottá még akkor is, ha egyik-másik részletjelensége időnként felvillanni vagy akár reaktivizálódni látszik. Egyszerűen fokozatosan és törvényszerűen elveszítette hajdani fajsúlyát, s ezen, szerencsére, többé már semmi nem változtathat.

Kasza nagyon csöndesen tudott ülni és figyelni. Senki se lobbantotta volna a szemére, hogy nem hallgatja meg türelmesen a másik fél véleményét; azt már inkább, hogy amit gondol, nem tartja fontosnak közölni. Most is csak ennyit mondott: – Takaros kis értelmetlenség!

Miklós rápillantott. – Nem értesz egyet velem?

Kérdését Kasza válaszra sem méltatta. – Valamire azonban fölhívnám a figyelmedet – mondta, s hideg szemét Miklóásra emelte. – Egy percre se hidd, hogy az egykori fenyegetettséged mint érv bármit is nyom a latban. Ezzel legföljebb csak Dóra tetszését nyerheted el, alkalmasint a könnyekig meghatódná rajtad. Jó kis alkalom a humanista moralizálgatásra.

Miklós hirtelen meglegelte. – Gyöngye szöveg ez, pajtikám – vágott közbe sértett gúnyjal –, roppant gyöngye!

– Ahogy gondolod – biccentett Kasza –, maradjunk hát ennyiben! – Azzal felütötte a könyvet, és folytatta az olvasást.

Miklós figyelte még egy darabig, aztán levette róla a tekintetét, a korlát rácsai közt lenézett a parkba. Lehet, hogy igaza van, gondolta leverten, talán csakugyan értelmetlenség.

Egyszerre az ismerős fásultságot érezte, amely az utóbbi időben gyakran elfogta. És eltűnődött, vajon mi készítette arra, hogy mindazt kimondja, amit most Kaszának elmondott. Maga se tudta, hogy a fásultsága-e, mely újabban arra csábítja, hogy még önmagával se értsen egyet, és legalábbis egy időre ne törődjék azzal, értelmes vagy értelmetlen dolgokat mond, s azzal se, hogy mások mit szólnak hozzá, vagy inkább az a körülmény, hogy gyerekkorától kezdve túlságosan megtelítődött ezekkel a régi történetekkel, de egészen a csömörig. Igen, torkig van velük, a pusztán meghallgatásuk is irritálja. S vajon nem szemfényvesztés-e unos-untalanul a múltra hivatkozni? Állandóan csak a múlt igazságait és tanulságait hajkurászni? Mivégre való ez? Hiszen ebben a múltban minden elrendezett, minden a maga pontosan megszabott helyén áll. Ha pedig mégis akadnak bizonytalan vagy félig elmosódott részletek, azoknak aligha van jelentőségük. Nem, gondolta, ennek valóban nincs értelme, a múlt e buzgó idézgetése helyett inkább a jelen problémáival kellene végre zöld ágra vergődnünk.

De bárhogyan áll is a dolog, ami őt illeti, semmi sem ösztökéli az emlékezésre. És ez nemcsak a háborús évekre vonatkozik, hanem a későbbi időkre is. Vajon miért? – morfondírozott magában. Lehetséges, hogy semmi közöm a saját múltamhoz? Vagy inkább csak azt szeretném, hogy ne legyen hozzá közöm? Egyáltalában mi az oka annak, hogy az emlékeim nem kelnek életre? Az idegenkedésem? Vagy talán valami lappangó félelem az önszembesítéstől? Arra gondolt, hogy valahányszor csak megpróbálkozott emlékei fölidézésével, így vagy úgy, de mindig kudarcot vallott. Mozdulatlan, megkövesedett képek sora. Akár egy holdbéli táj. Vagy egy kiapadt kút, amelyből nem meríthet. Pedig hát az emlékek az önismerethez tartoznak.

Behunyta a szemét, igyekezett elfojtani ezeket a spekulációkat. Úgy érezte, önbizalmának még súlyosabb válságától csak az mentheti meg, ha az ilyen és ehhez hasonló dolgokkal egyelőre nem foglalkozik. Természetesen erre is sort kerít majd egyszer, alkalomadtán; talán akkor, amikor végre túljut ezeken az átkozott döccenőkön és balsikereken. Igen, akkor majd minden bizonyjal ezen is elgondolkodik. De pillanatnyilag az a legfontosabb, hogy tartsa magát. Hogy a lehető legkisebb megrázkódtatásokkal vergődjön át a döccenőkön ...

Éles csengetés riasztotta fel szendergéséből.

– Vége a pihenőnek – mondta Kasza.

Összecsukták a nyugágyaikat, és lementek a parkba.

Néhány percre elácsorogtak az épület bejárata előtt, a rízalitos kocsifelhajtón, és a sétára előszállingózó betegeket figyelték. A rövid alvás felfrissítette Miklóst. Élénken nézelődött, s titokban remélte, hogy előbb-utóbb már egy olyan nő is feltűnik, akit érdemes szemrevételeznie.

– Mászkáljunk – indítványozta Kasza.

Rátértek az egyik sétányra, hallgatagon baktattak. Kasza a gondolataiba mélyedt, Miklós pedig ismét elnézte szép arcát, kifejező, kemény profilját és szőke haját, amely meg-megcsillant a napfényben. Jakobinus fej, gondolta. Csak a szemével, sárgásán villanó, rideg, szürke szemével nem tudott kibékülni. No meg az állkapcsával sem, mely oldalról különösen erőszakosnak hatott. De mindez mit sem rontott Kasza megjelenésén, sőt valami mód csak szuggesztívebbé tette, ha vonzóvá éppen nem is. Jelenség a maga nemében, állapította meg Miklós.

Azon kapta magát, hogy egyre jobban érdekli: honnan jött, kiféle, mit akar, és mit forgat a fejében. Semmi kétség, gondolta, van véleménye, és amit gondol, abban meggyőződéssel hisz. Mindenesetre kemény diónak látszik, nem lesz könnyű multság feltörni. Ám ettől csak fokozódott a kíváncsisága. Úgy érezte, Kaszában van valami eredeti, valami jelentékeny, bár még nem tudta biztosan, micsoda, mert Kasza nemcsak a saját személyében, hanem a típusában is meglehetősen ismeretlen volt előtte. Nem, már egyáltalán nem bánta, hogy szobatársak lettek. De azt is megértette, hogy nem vághat a dolgok elébe; óvatosnak és főleg türelmesnek kell lennie, ha ki akarja ismerni.

Hanem egy biztos, gondolta önironikusan, ahogy újra végigpillantott rajta, kész leböngés vele együtt mutatkozni, valóságos személyi hitelrontás! Nem mintha rossz véleménnyel lett volna saját külsejéről, de Kasza mellett valahogy túlságosan is jelentéktelennek érezte magát. Azon meg már csak mosolygott magában, hogy Kasza még kopottas melegítőnadrágjában és napszíttá, kék sportingében is úgy fest, mintha skatulyából húzták volna elő.

– Hová megyünk? – szólította meg végül, amikor már az épület háta mögött jártak.

– Majd meglátod – felelte Kasza.

A sétány teraszosan emelkedett, éppen egy szinten voltak a szanatórium első emeletével. Az innenső oldalát nem borította futónövényzet, s így látszott csak igazán, micsoda otromba monstrum. Terméskő berakású falával, mellvédszerűen kiképzett erkélysoraival és zömök fiahordótornyával komor erődre emlékeztetett.

Az épület végéhez erről az oldalról favázás fekvőcsarnok csatlakozott, düledező állapotáról ítélve, réges-rég használaton kívül. Hátrább majorszerűen szétszórva, lapos tetős gazdasági épületek húzódtak: raktárak, mosoda, kocsiszín. Még távolabb Miklós hosszan elnyúló melegházakat pillantott meg. Üvegtetejükről villogva verődött vissza a napfény. A kazánház kéménye karcsún szökkent a fák fölé.

– Az ott már nem tartozik hozzánk – jegyezte meg Kasza –, a szomszédos virágkertészet.

Most lefelé ereszkedett az út. A magas cserjék közül sövényvel körülkerített, csinos házikó bukkant elő, talán kertészlak. Udvarában vad ugatás hangzott fel, s erre Miklós önkéntelenül is lassúbbra fogta a lépteit.

– Valóban harap – intett Kasza megértően –, de nem kell begyulladnod, mert másfele visz az utunk.

Miklós zavarában mogorva képet vágott. Félt a kutyáktól, de nem vette jó néven, ha mások észreveszik. – Bánom is én, merre visz – morogta –, csak láthatnék már valami beleváló nőt is előcsalinkázni! – Még mindig nem adta fel a reményt, pedig kezdte belátni, hogy hiú ábrándokba ringatja magát. Csupa öregasszonnyal találkoztak szembe, s nem győzött csodálkozni Kaszán, aki külön-külön mindegyiküknek szertartásos udvariassággal odaköszönt. – Fenemód lelombozó, tudod, ennyi öreglány egy rakáson.

Kasza más véleményen volt. – Fölöttébb meg kell itt őket becsülnünk, öregem. Vedd számításba, hogy semmi esetre sem ösztönzik az embert a házirend harminchatodik paragrafusának a megszegésére.

Miklós savanyú pillantást vetett rá. Nem kellett apróra törnie az agyát, hogy kitalálja, mit is tartalmazhat a harminchatodik paragrafus. – Hatodik parancsolat a négyzeten, mi? – S még savanyúbban legyintett. – Fölösleges intellektus – mondta sokkal lerobbantabb kondiban vagyok én annál, semhogy akár gondolatban is véthetnék ellene! De azért egy kívánatos nő látványa, azt hiszem, mégiscsak feldobna.

– Mondtam az imént – figyelmeztette Kasza –, a kívánatos nők itt nem kívánatosak.

– Hát akkor legalább egy kedves kis nőcskéé – egyezett bele megadóan Miklós.

Kasza maga elé nézett. – Szerintem a nők egyáltalán nem kedvesek – jelentette ki röpké tűnődés után. – Ez valami fura tévhit róluk.

– Szavaid bölcsek, tiszteletre méltó aggszakáll – hajtott fejet Miklós, és elnevette magát. Lehetetlen egy srác, gondolta derűsen, még képes, és ezt is komolyan veszi!

Hatalmas lombú fák árnyékában haladtak. Napsütéses, szép délután volt. A hőség enyhült, s már a park sem hatott élettelennek, mint délelőtt; mindenfelől sétálók népesítették be, megtelt élénk színekkel, mozgalmassággal, madárzajjal. Csak kínos gondozottsága ingerelte Miklóst. Nagy gusztust érzett, hogy belegázoljon a mértani pontossággal megszerkesztett virágágyásokba, vagy gáládul beletördeljen a sétányt szegélyező, pedánsan nyírt élősövénybe. A sövényt helyyel-közzel négyzet alakú bemélyedések szakították meg, ahová fehérre mázolt padokat vagy jókora kőamforákat helyeztek el.

Az egyik ilyen sövényfülkében karcsú oszlopon nyugvó, különös torzó állt. Szobor lehetett valaha, de a romlékony homokkővet már alaktalanra csiszolta a szél, az eső meg a jég. Sellő volt vagy puttóalak? Miklós töprengve álldogált előtte. Volt valami kísérteties ebben a szoborban, ahogy arctalanul őrizte titkát, egy tölgy árnyékában rejtőzve.

Miklós egyszerre bajszos ismerősét pillantotta meg a sétány szélén. Most is az aranyozott fedelű imakönyvet szorongatta a kezében, a magas sövény fölött a díszágyást bámulta. Aztán felkapta a fejét, és rájuk meredt. Miklós visszahőkölt a tekintetétől; mintha egy tátongó üregbe nézett volna.

– Ki ez az öreg? – kérdezte csöndesen, amint tovább indultak.

Kasza nem halkította le a hangját. – Az egyik szomszédunk, nyugdíjas vasutas.

– Gyagyás?

– Nem, csak süket, mint a föld.

Lassan bandukoltak. A sétány kanyarodott, és ismét lejtett. Lugasba jutottak, majd kicsiny filagória tűnt elő, egy terebélyes hárs meg egy szomorú kőris tövében. A filagória előtt napernyős kerti asztal, négy szalmaszékkal. Hangulatos zug volt. Sűrű bokrok övezték, a kőris lecsüngő ágai lombsátrat alkottak.

Kasza sajnálkozva megállt. – Azt hittem, itt találjuk Babriánt.

Hát ezért hozott ide, gondolta Miklós, nyilván őt is bántja, hogy az első találkozásunk nem éppen szerencsésen sikerült. Mi tagadás, jólesett neki Kasza figyelmessége.

– Várjunk egy keveset – javasolta Kasza –, talán csak késik. – Alaposan körülmélt, és tisztának találhatta a levegőt, mert cigarettát vett elő és rágyújtott. De alig szippantott egyet-kettőt, olyan heves fuldoklási roham tört rá, hogy Miklós megdermedt rémületében.

Látta, hogy a szeme kidülled, a nyaka megvastagszik, és szederjessé vált arcán verítékcseppek ütnek ki. Azt gondolta, ott helyben azonnal megfullad, s nem tudta, hogyan segíthetne rajta.

– Nyugi – hörögte Kasza, amint pillanatnyi lélegzethez jutott, és nyújtott karral, kínlódva hátratámaszkodott az asztalnak. – Csak néhány perc...

6.

A lombsátor ágai szétrebbentek. Egy zömök férfi meg egy halászlúzos, fiatal nő bukkant elő.

Megálltak, és szótlánul figyelték Kaszát. A lány együttérzően, a férfi bosszús fejszóválással. Tüskésre nyírt, deresedő haját simogatta, s valamit dörmögött magában. Miklós rögtön fölismerte: ő volt az, akit délben, az ebédlő ajtaja előtt átkozódni hallott.

Mindenesetre megnyugtató volt látnia, hogy egyikük sem esik kétségbe. És legkevésbé maga Kasza. – Semmi vész – lihegte –, csak a légzőtechnikám ... egy kis defekt... – A fejét is hátravetette, izmai pattanásig feszültek, ahogy gyötrődve préselte ki magából a levegőt. – Inkább ... ismerkedjenek meg ...

Miközben eltorzult arccal folytatta küszködését, ők hárman megejtették a bemutatkozást.

– Stefanik – nyújtotta a kezét Miklósnak a férfi a Lajosok közül. – Darabosan mozgott, mint általában a nagyon erős emberek, akik már benne járnak a korban, és elnehezdedtek. – Enyhe szóródás a jobb tüdőcsúcsban – tette hozzá. – De elnézést, ha hibásan mondom, mert annyit konyítok hozzá, akár a hajdú a harangöntéshez. – Busa szemöldöke alól jóindulatú, kék szem mosolygott elő. Vigyázatosan fogta lapátnyi tenyerébe Miklós kezét.

A lány könnyedén biccentett. – Mikus. – Épp csak egy röpke mosolyt meg egy futó pillantást vetett Miklósrá, továbbra is Kaszát figyelte. Világos szemével, hajával és bőrével, nyúlánk alakjával hűvösen északias benyomást keltett.

Seprűnyél, állapította meg Miklós. Nem volt az esete. Sose rajongott az olyan nőkért, akik magasabbak nála, márpedig ez a lány a csupa kézláb soványságával jócskán magasabbnak hatott, habár összehúzza tartotta magát, mintha csak dideregne.

Kasza egy görcsös köhögési rohammal végre felszabadította a lélegzését. Csapzottan, rogyant térddel az asztal szélének dőlt. – Na – mondta –, nahát! – Zsebkendőjével letörölgette az arcáról a verejtéket, és kényszeredett, rövid nevetését hallatta. – Ehhez, sajnos, hozzá kell szoknod, öregem – fordult Miklóshoz. – Hébe-hóba bizony megesik velem. Egyébként gyér kis asztma ez – legyintett –, sose lesz ebből becsületes tüdőtágulás!

– Csak el ne kiabálja – mordult rá Stefanik. – Bármilyen pénzbe lefogadom, hogy megint bagózott.

– Nem vesztené el – mondta csöndesen a lány, és Kasza kezére mutatott; a markába rejtve még mindig füstölgött a cigaretta.

Kasza sötét pillantást lövellt rá, de mielőtt szólhatott volna, Stefanik felfortyant: – Ó, az istenit magának, hát mindenáron meg akar fulladni egyszer?! Dobja el azt a bagót, de rögvest, mert biz' isten nyakon vágom!

– Holtbiztos agyrázkódás – bólított Kasza, s eltaposta a csikket. – Bányász, és két medve ereje lakozik benne – magyarázta Miklósnak. – Úgy nézz rá, öregem, hogy ötvenkilós súlyzókkal szokott labdázni, és ha nagyon nekibúsul, bánatában masnikat köt az erkélyrácsból.

Stefanik sietett a háta mögé dugni a mancsát. Neki is kézkomplexusa van, gondolta derüsen Miklós, de közben látta, hogy Stefanik cserzett, barna arca elborul. – Hagyjuk csak – dörmögte a bányász jobb, ha hagyjuk ezt! Mit ér a pusztá erő, amikor ilyen francnyavalya rágcsálja odabelül az embert?

A lány nevetett magában. – Úgy tudtam, hogy most ez következik! Igazán nem unja még?

– Legalább maga ne bántson – pillantott rá leverten Stefanik. – Rossz ómen ám, ha az embernek az apja, nagyapja is ebbe pusztult bele. – Tompa hangon beszélt, zárt magánhangzókkal, palócosan. – Maholnap fél éve – magyarázta Miklósnak –, hogy itt döglődöm, már elnézést a kifejezésért, de ezek a nagyokos doktorok még mindig nem tudják megmondani, meddig kell maradnom. És az a legszebb az egészben, hogy engem csak kivizsgálásra utaltak be.

Miklósnak megrebbent a pillája. – Engem is.

– No, a Krisztusát, akkor keresztet vethet magára!

A lány szemrehányóan közbeszólt: – Miért ijesztgeti?

– Hát hogy csak legyen elkészülve. Ezek itt nem szívbajosak, ezek aztán úgy osztogatják nyakra-főre a hónapokat, mint katonáéknál az áristomot.

– Nem igaz – ellenkezett a lány –, ez csak tréfa, bár nem a legjobb. – Gyors mozdulattal hátravetette sátorszerűen homlokába boruló haját, és figyelmesen Miklóstra nézett. Miklósnak feltűnt, hogy hideg, szürke szeme a megszólalásig hasonlít Kaszáéra, csak nem olyan merev kifejezésű, s ha fény hull rá, nem sárgásán, hanem kékes árnyalattal csillámlik. – Rengetegen vannak nálunk kivizsgáláson – folytatta a lány –, hiszen a legparányibb gyanú is elég, hogy befektessék ide az embert. – Bizonytalan fekvésű hangja kissé száraz volt, mégsem kellemetlen, mert meleg tónus árnyalta. – De a kivizsgálándók többségénél semmit se találunk. Lajos bácsi esete ritka balszerencse.

Miklós méltányolta, hogy a lány szeretné megnyugtani, bár a nyelve hegyén volt a kérdés: mi a biztosítéka annak, hogy ő maga nem a balszerencsések számát fogja gyarapítani?

– Ezeket a szokásos, első napi ugratásokat pedig nem szabad komolyan venni – fűzte hozzá a lány. – Én például emlékszem valakire, akit úgy megrémítettek, hogy majdnem belehalt.

– Az a valaki én voltam – mosolygott szégyenlősen Stefanik. – De hát képzelje csak el, odajön hozzám álszent képpel néhány kutyafülű, hogy mi a bajom. Töviről hegyire kifaggatnak, aztán látom ám, hogy összenéznek nagy szomorúan, és csak hallgatnak, mint a sír. Én meg alig győzöm hosszas rimánkodással kiszedni belőlük a végén, hogy nekem bizony *vándortüdőm* van, s hogy hálát adhatok majd a magasságosnak, ha csak az egyiket kell kioperálni.

– Bevette? – hitetlenkedett Miklós.

– Már hogy az ördögbe ne! Hát értek én hozzá? Ha hiszi, ha nem, nekem doktorral eddig még nem volt dolgom. De akkor, biz' isten, úgy belém állt a félsz, hogy ingem-gatyám facsarni lehetett volna. És ha nincs ez a lány, aki ebéd közben megkérdezte, mitől vagyok úgy elkenődve, hát én nem is tudom... nem tudom, mit teszek magammal. De ez aztán úgy nevetett rajtam, hogy kis híján leesett a székről, és attól valamicskét megnyugodtam. No és maga? Magának mi a baja?

– Kétoldali tüdőelferdülés – mosolygott rá Miklós, s erre a bányász jókedvűen hátba teremtette. – Ez a beszéd! – mondta. – Látom, maga nem olyan berezelős fajta, mint én ... De azért, tudja – legyintett ismét elkomorodva –, lehet, hogy én csak ritka balszerencse vagyok, és másokat ez talán megvigasztal, de engem egy fikarcot se. Hat

hónap az csak hat hónap! És ki a megmondhatója, mennyit sóznak még rám azután?

Most már Kasza is közbeavatkozott. Öt hónap? Hat hónap? S kelleetlenül nevetett. Hát Babrián? Ő, aki már hetedik éve? De ki hallott tőle egyetlen zokszót valaha is?

– Hát én nem, az biztos – retirált a bányász kissé már röstelkedve –, én soha! Igaza van, hagyjuk a sopánkodást az öreglányokra. De hol van Babrián? Bomba formában vagyok ma, egész délelőtt sakkfeladványok mellett kuksoltam ... Maga már ismeri őt? – pillantott Miklóstra.

– Futólag.

– Ott, ni – mutatta a bányász –, ott, azon a széken szokott ülni. A törzshelyén. A fogai közt a pipája, a fején kis kötött sapka, a nyakán meg selyemsál, de valami csuda úriasan megcsomózva. Büszke is ám arra a híres, habos csomóra, semmire se büszkébb annál! Talán csak a sakk tudására. De hát nem is akad itt méltó ellenfele. Délutánonként, amikor itt rendszeren összecsedülünk néhányan, egy-két parti sakkot mindig le kell játszani vele. Ez amolyan beléptidő a szokásos körmagyarra. Az asztalon, a dohányoszacskója és néhány egydecis szíverősítő mellett ott a sakktábla, kezdésre felállított figurákkal, ő meg kajánul fogadja az elsőnek befutó illetőt: „Újabban azt rebesgetik kegyedről, hogy elmélyülten tanulmányozza a Grünfeld-védelmet. Égek a kíváncsiságtól, méltóságos uram!” Akik jóban akarnak lenni vele, bújják is ám naphosszat a feladványokat, az egyik beteg még a Sakkéletre is előfizetett buzgalmában! No, Babrián a játszmákat egykettőre megnyeri, elégedetten hátradől a székében, megszurkálgatja a pipáját, és rákacsint a népségre. „Mi újság, tisztelt uraim? Ki a napos fecsegő ma? Halljuk a legfrissebb marhaságokat!” Ezzel aztán el is kezdődik a vacsoráig tartó paláver, ahogy Babrián nevezi. Mindenki részt vehet benne, akinek csak kedve tartja, és aki bírja rekeszizmokkal. Mert itt aztán, tudja, a helybeli pletykáktól egészen a nagypolitikáig minden szőnyegre kerül, és ha Babrián elemében van, hát a végén épp hogy csak nem lepedőben viszik el az embert, úgy agyonröhögi magát. Korlátlan gondolat-, szólás- és vitaszabadság. Egyedül csak az orvostudomány dicsőítése tilos, de az fővesztés terhe mellett.

Jóízűeket nevetett közben, míg elmondta, és széles arca derűsen ragyogott, de Kasza és a lány is mosolyogva hallgatta. Miklós meg arra gondolt, hogy itt jó néhányan, úgy látszik, Babrián büvkörében élnek, ők hárman legalábbis minden bizonnyal.

– De csakugyan – nézte meg az óráját Stefanik –, hol marad el ma ilyen sokáig? Nem kéne megkeresnünk?

– Fölösleges – mondta Kasza. – Sejtettem, hogy ma nem jön el.

– Én is – bólintott a lány, és megborzongott.

Kasza rávillantotta a szemét. – Igazán? Ugyan miből?

– Hidegfront közeledik, esővel.

– Nem unod még ezt, mondd? – kérdezte Kasza.

A lány nem pillantott rá. – Holnapra, de legkésőbb holnaputánra várható – mondta.

Kasza fölnézett a lombokra. – Aha – biccentett mereven –, túl alacsonyan röpülnek a macskák.

Miklós kissé csodálkozva nézegette őket. Valami lappangó feszültség vibrált köztük, s ezt a bányász is megneszelhette, mert sietve Miklóshoz fordult. – Klárika ugyanis a mi időjárás-szakértőnk – világosította fel mosolyogva.

Klára? Miklós most nagyon figyelmesen pillantott a lányra. Vannak nevek, amelyek gyakran egyetlen személyhez kötődnek, és számára ez a név volt ilyen. Emléket idézett fel, amely még ma is sajgott, annyi év után. De hát csak a név volt

hasonló, semmi más.

Stefanik eközben hunyorogva, nagy gyöngédséggel ugratta a lányt. – Van neki valami külföldi csodanaptára – magyarázta Miklósnek –, amire szentül esküszik. Itt vásárolta drága pénzen attól a Pós Benedek nevezetű piszok neppertől, akitől magának sem árt majd óvakodnia, és azóta valóságos két lábon járó meteorológiai előrejelzés. Igen – nevetett –, akár egy esőcsináló boszorkány. Ha megjósolja, jön is az eső, mint a parancsolat!

– Biztosan békát tart – jegyezte meg Miklós barátságosan.

A lány mindkét kezével a felső karját simogatta, s ettől Miklósnek megint csak az az érzése támadt, hogy ebben a kellemes melegben is fázik. – Nem tartok békát – mondta ő is barátságosan –, de a bécsi prognózis valóban megbízható. Az erről való szellemtelen sziporkák egyébként Gáborra tartoznak – intett Kaszára –, és azt hiszem, kár volna megfosztani ettől a szórakozástól. A meteoro-biológia, fájdalom, kívül reked tágas érdeklődési körén.

– A meteoro-neurózis föltétlenül – dobta oda Kasza –, főleg, ami téged illet.

– No de gyerekek – sóhajtott fel a bányász csak nem akarjátok megint elkezdni? Ezek itt minden áldott nap összemaragodnak valamin – fordult dohogva Miklóshoz, ő meg Kaszára sandított. Szóval Klárával is hadilábon áll, gondolta, s már meg sem lepődött rajta.

A lány arcán fénytelen-egykedvű mosoly derengett. A természetében ugyanolyan hűvösnek hatott, mint a megjelenésében. Valami tűnődő szórakozottság áradt belőle, s Miklós titokban élvezte, hogy ez bizonyos fölényt biztosít neki Kaszával szemben. – Gábor képtelen fölélni ésszel – mondta nyugodtan Miklósnek –, hogy a frontátvonulás megviseli a beteg szervezetet. Meglephetnének egyszer egy barométerrel. Akkor talán észrevenné végre, hogy Babrián kízó légszomja és megannyi rosszulléte minden alkalommal egybeesik a közelgő frontváltozásokkal. Ha az elkövetkező napok valóban esőt hoznak – folytatta és a betörési fronttal lezuhan a hőmérséklet, akkor sajnos nagyon is valószínű a légnyomás nagy kilengésű, szapora ingadozása. Ilyenkor pedig, gondoljon Gábor bármit is, minden okunk megvan arra, hogy aggódjunk Babriánért. Hiszen a légzési nehézségeken kívül fokozódik a tüdőembólia és a szívritmia veszélye is.

Alapos magyarázat volt, szakszerűsége meg is lepte Miklóst, és Kasza sem vitatta, bár a lány közönyös hangjában bujkáló ironia szemlátomást felpaprikázta, mert halvány pír jelent meg a pofacsontján. – Igen, ez igaz – biccentett –, de mégis jobb szeretném, ha fölfüggesztenéd a témát. Nem tetszik nekem ez a te nagy aggodalmad ma.

Klára vállat vont. – Nem tudom, mi a kifogásod ellene.

– Túl hisztérikus vagy – mondta ridegen Kasza –, a szokásosnál is hisztérikusabb.

– Ejnye! – A bányász elkomorodott. – Kezdi túlzásba vinni ...

De Kasza ügyet se vetett rá, tekintetét a lányra szegezte. – Ezt már

reggel is tapasztaltam – folytatta –, amikor véletlenül idevetődtem. Ki volt az, akit ma reggel ennél az asztalnál sírni láttam?

Ha ezt csapásnak szánta, elszámította magát. Klára sápadt, elefántcsontszínű bőre ugyan kigyúlt egy pillanatra, de szórakozott nyugalma nem tűnt el. – Sirtam – hagyta rá Kaszára. – Talán azt is tudod, miért?

– Tudom – hangzott szárazon.

Kibíráhatatlan fickó, háborgott magában Miklós, mindenkit agyonterrorizál a halott iránti gyűlöletével!

Kasza tekintete még mindig a lányon függött. – Az ok tehát korántsem kozmikus eredetű – mondta. – A privát hisztériádba pedig Babriánt ne keverd bele.

– Na, ebből elég – avatkozott közbe Stefanik erélyesen –, magukat lassacskán már össze se szabad eresztetni! – Adta a pártatlant, de Miklós úgy vette ki a tekintetéből, hogy a lánnyal érez együtt, Kaszának pedig szívesen lekenne egyet. Ez mindenestre meglepő tőle azok után, gondolta, ahogy délben a halottról nyilatkozott. – Azt hiszem, Babriánt már hiába várjuk – folytatta Stefanik. – Gyerünk a tóhoz, mutassuk be barátunkat az aranyhalainknak!

Két párra szakadva útnak eredtek. Elöl a bányász ment Kaszával. Miklós látta, amint hallótávolságon kívül érnek, Stefanik haragos mozdulatokkal magyarázni kezd valamit, de Kasza csak a vállát vonogatja.

7.

Ők ketten lassabban haladtak. Miklós rágyújtott, félszeggel a lányt figyelte, aki földre szegzett tekintettel, tűnődve lépkedett. Alsó ajkát a foga közé szívta, válláig érő haja az arcába hullott.

– Régi harag? – kérdezte Miklós.

Klára fölrezzent, vékony szemöldökét magasra vonta. – Harag? Nem, haragról szó sincs.

– Azt hittem.

– Néha civakodunk egy kicsit – mondta a lány. – Ennyi az egész.

Miklós elértette, hogy nincs ínyére a téma, és ő maga se ragaszkodott hozzá. – A kettőtök dolga – bölintott ráhagyólag –, de azért a te helyedben én bizony kikértem volna magamnak a viselkedését.

– Nem vagyok sértődékeny. – Klára hátradobta a haját, közben futólag rápillantott. – Muszáj tegeződniük? – kérdezte barátságosan.

Miklós meghökkent. Természetesnek tartotta volna, mert egyidősnek becsülte magával, aztán meg Kaszával is tegeződni hallotta. De ha nem, hát nem! – Elnézést – mondta –, azt gondoltam, maga is egyetemista.

– Sajnos nem.

Pedig kiköpött értelmiségi, mustrálgatta Miklós. – Nem vették fel?

– Kimaradtam.

Persze, hiszen tüdős, gondolta Miklós, jobb ezt nem firtatni! Semmi jelét nem látta rajta a betegségnek, de már megtanulta, hogy a látszat csalóka lehet. Ki hinné például a dagadt Angéláról? Csak azt találta gyanúsak, hogy a lány szembetűnően elhanyagolja magát: gyűröttes, bő halászblúz, térdben kikopott nadrág, félretaposott szandál.

Megszívta a cigarettáját, s akaratlanul is Vera ötlött az eszébe, ő aztán ad a megjelenésére, még az öltözködésében is telivér nő, arról nem is szólva, hogy a kisujja hegyéből is érzékiség árad. Ám ezzel öngólt lőtt. Vera földidézése csak arra volt jó, hogy elboruljon a kedve.

A lány hangjára lett figyelmes. – Miért küldték fel kivizsgálásra?

– Valami daganatom van.

Klára rámeredt. – Mit beszél?

– Igen – bólintott Miklós –, a nyakamon.

– Azt látom!

Miklós elmosolyodott. – Téved – mondta –, amit lát, azt hólyagnak nevezik. Nekem pedig tényleg van valami bigyó a nyakamon. – De unta volna még egyszer előadni, előkaparta hát a tárcáját, és kikereste a zárójelentést.

Úgy rémlett, a lány érdeklődés nélkül, merőben csak udvariasságból futja át. Végül közömbösen visszaadta. – Semmi különös – mondta. – Nincs mitől félnie.

Miklós kissé összehúzta a szemét. – Honnan tudja?

– Tapasztalatból.

Miklós nézte még egy darabig, aztán eltette a papirost. Nem tetszett neki a lány szórakozottsága, és az sem, hogy szinte foghegyről beszél vele.

Szótlanul mentek, Stefanikék már jócskán előttük jártak. Most Kasza magyarázott valamit, élénken, de kimért taglejtésekkel, a bányász figyelmesen hallgatta. Miklósnak az az érzése támadt, hogy Kasza most éppen Babrián élbeszélését adja tovább neki.

Ismét Klára törte meg a hallgatásukat. – Hogy érzi magát nálunk?

– Köszönöm, egyelőre pocsekul.

– Az első nap. Holnapra már megszokja.

– Nem sopánkodom – mondta Miklós szárazon.

Klára rápillantott, mosolygott, vállat vont. Alig derengő, szórakozott mosolya, mely legalább olyan sztereotip és semmitmondó volt, mint Kaszáé, lassacskán ingerelni kezdte Miklóst. Elbizakodott, girhes macska, gondolta berzenkedve. Nem volt hozzászokva, hogy egy nő félvállról vegye. Általában jól megértette magát velük, igaz, hogy főleg azokkal, akik idősebbek voltak nála. Azok pedig talán el is kényeztették egy kicsit.

– Bocsánat – figyelmeztette Klára egy ronda hernyó mászik a vállán.

Miklós lepöckölte magáról, közben utálkozva megrándult az arca.

– Idegesnek látszik – jegyezte meg a lány.

– Maga mondta: az első nap.

Klára a szemével intett. – Tudom, hogy nem kellemes.

– Elviselem – biztosította Miklós –, kivéve ezeket a bárgyú báméskodásokat. – Éppen eléggé megemelte a hangját ahhoz, hogy a szembejövő két öregasszony is meghallja, akik kíváncsian meresztették rá a szemüket.

A lány köszönt nekik, szórakozottan mosolygott. – Nálunk minden új arc esemény.

– Vettem észre – morogta Miklós az étteremben úgy éreztem magam, ír int egy szemlére kiállított ló.

– De aztán Dórával egész jól megértették egymást, nem?

– Igen, ő nagyon rokonszenves.

– Neki is ez a véleménye magáról – bólintott Klára, s Miklósnak, bár nem mutatta, igazán jólesett. – Egyébként azt, aki közvetlenül maga előtt jött fel – folytatta a lány –, még jobban megbámulták.

– Akkor annak egy valódi lónak kellett lennie – jelentette ki Miklós meggyőződéssel.

– Egy volt horthysta tábournok.

– Óriási! – Miklós bosszúsan nevetett. – Ezeket a vén csibészeket mind itt tárolják?

– Betegek – mondta tárgyilagosan a lány.

Kényelmes sétaléptekkel haladtak. Stefanikék már eltűntek a szemük elől. Klára maga elé nézett, a homlokát ráncolta, a szórakozott mosoly pillanatra sem foszlott le az arcáról. De Miklósnak egyszerre feltűnt, hogy a szeme nem mosolyog. Feszés száját és merev profilját vizsgálgatta, s egyre inkább az a benyomása támadt, hogy a semmitmondó, derengő mosoly leple alatt az arca nagyon is feszült.

– Nem állítom, hogy kellemes itt az élet – mondta Klára –, de nem is tűrhetetlen. Számon kéri, ami számon kérendő, de nem játszanak kórházasdit. Senkit se zaklatnak feleslegesen.

– Ezt mint panzióvendég el is várom – biccentett Miklós. – Átkozottul kényes vagyok a szabadságomra.

Klára rápillantott. Most látszott csak, mennyire zárkózott és befele forduló a tekintete. – Senki se fogja korlátozni benne. Ha akarja, be is zárkózhat, kulcs jár mindegyik szobához.

– Nocsak, ez valami helyi specialitás?

– Csak egy illúzió – mondta a lány –, de aki hónapokat tölt el itt, meg tudja becsülni.

Miklós szippantott a cigarettájából. Tehát ő is hónapok óta, gondolta, és megenyhült iránta. Azt is a javára írta, hogy szemmel láthatólag strapálja magát, ha már így, kettesben maradtak, s amennyire tőle telik, igyekszik szóval tartani. – No majd elvállik – mondta, és eldobta a cigarettát.

– Meglehet, végül még kibékülök ezzel a leprafészekkel.

– Leprafészek?

– De annak a lehető legprimább, ahogy hallottam.

– Remélhetőleg zavartalan üdülése lesz, és jól fog szórakozni – hangzott most már hűvösen.

– Ebből a világeért se csináljon gondot magának – mondta kedvesen Miklós –, én általában kitűnően érzem magam a saját társaságomban. Ha pedig mégis elunnam magam, remek kártyatrükköket ismerek.

Klára elsimította az arcából a haját. – Kártyatrükkök? – bólintott.

– Azok mulatságosak... – Lehajtotta a fejét, újra a földet nézte a lába előtt. A személytelen mosoly már lehervadt az arcáról, egyszerre fáradtnak és elkeseredettnek látszott.

Nem, valami nem stimmel velem, gondolta Miklós, s ahogy figyelmesen elnézte, lassanként rájött: dehogyis fölényeskedő vagy lekezelő, inkább zaklatott, de nagyon. Vajon miféle betegséggel fekszik itt? – tűnődött.

Rövid faszorba jutottak, árnyék borult rájuk. Klára átölelte magát, felhúzott vállait simogatta. Szürke szeme világított az árnyékban. Kissé imbolyogva járt hosszú lábain, befele forduló lábfejjel, csámpázva, s ezt Miklós végre kedvesnek találta benne. Talán egy női kosárlabdacsapat derék kapitánya, gondolta derűsen. Láta, ahogy fázósan meg-megborzong, a homlokát ráncolgatja, és suta fejrándítással félrelebbenti kócos haját, s egyre inkább úgy érezte, félszegebb annál, mint képzelte.

– Vigyázzon – mutatott ráncba vont homlokára, amint az összeboruló lombok alól kiértek a napra –, a végén még úgy marad!

Klára önkéntelenül a homlokához nyúlt, és most valóban elmosolyodott. – Ó, mintha csak Stefanikot hallanám! – S karcsú ujjával függőlegesen végigszántott a homlokán. – Örökösen ilyesmikkel gyötör. Ne ráncoljam a homlokom, ne járjak csámpásan, ne tartsam görbén magam! Rosszabb, mint egy nevelőnő.

Miklós csodálkozva figyelte. Milyen szép mosolyú! Titkosan, hosszú szájának alig a szögletében csillant csak meg ez a mosoly, de belülről rajzolódott fel, és mélyről fakadt, mert az arca, a szeme s még a homloka is fölsugárzott tőle. Szinte megfoghatatlannak tetszett, ahogy lappangó mosolyától egyszerre nagyon érdekessé és rejtelmessé vált. – Ami a görbeséget illeti – mondta Miklós valóban nem ártana, ha többet sétafikálna azzal a bizonyos koronggal a fején.

Klára egyenes orra derűs fitorra húzódott. – Hiszen mászkáltatnak úgy éppen eleget, de az a rémes fakorong egy pillanatra se marad, meg a kobakomon. Akkora, mint egy kisebb fajta malomkő.

– Vegyen Kaszáról példát – tanácsolta Miklós –, ő bezzeg egy manőkennél is peckesebb!

A lány maga elé nevetett. – Nemrég fogadást kötött valakivel, és vagy másfél óra hosszat koronggal a fején közlekedett. Úgy ült be a társalgóba, hogy átnézze a reggeli lapokat, úgy játszott le egy parti sakkot, és úgy mászkált Stefanikkal a tó körül, aznap legfrissebb teóriáját fejtegetve. Közben a korong, állítólag, meg se rezdült a fején.

– Impozáns fickó – bólintott Miklós így kell majd megmintázni .1 lovassobrát. Mit nyert a fogadással?

– Tortát – nevetett Klára. – Be is vágta egy ültő helyében, természetesen a koronggal a fején.

Miklós a szeme sarkából sandított rá. Az a mód, ahogy a lány most Kaszáról beszélt, nem éppen az ellenszenvéről tanúskodott, ő pedig megengedte magának a rosszmájúságot, hogy gyakori civakodásaiknak pofonegyszerű okot tulajdonítson. De hát ez tényleg az ő dolguk, gondolta, semmi közöm hozzá!

Maga sem értette, miért kedvetlenedik el. Belerúgott egy tobozba, és telibe találta a GYEPRE LÉPNI TILOS! feliratú táblát. – Ez ügyes volt – dicsérte meg Klára. – Csak nem futballista? Van már egy focistánk itt.

Miklós felderült. – Nevetni fog – mondta –, tizenöt éves koromban bajnokcsapatban játszottam. A Vasas-kölyökben. – Ezzel mindig szívesen elhencegett. – Állítólag egész jó kis csatár veszett el bennem.

– Miért?

– Szárkapocstörés.

Klára kérdően nézett rá. Szárkapocs? Hát az meg hol van? Miklós felhúzta a nadrágszárát, és előzékenyen megmutatta. – Tényleg ott van – intett a lány. – Kíváncsi voltam, nem lódít-e. Ez a mi focistánk szörnyen hazudós. Nagyon fájt?

Miklós nevetett. A törés csak hagyján, de a pofont, amit aztán apjától kapott, máig is megemlegeti! Történetesen kint volt azon a mécsesén, s látva, mi történt, berohant a partvonal mellől, és kétségbeesésében egy irtózatost lekevert. Nemhogy akkor, de ma sincsenek egy súlycsoportban. Ugyanaz a zömök, markos fajta, mint a bányász.

– Mi a foglalkozása? – kérdezte Klára.

Miklós kényszeredett lett. – Hát ennek éppen semmi köze a foglalkozásához. – És vállat vont. – Gyárigazgató. – Erről viszont sohasem beszélt szívesen, apja állása néha határozottan feszélyezte.

Klára észrevette. – Ez talán baj?

– Ilyenkor rendszerint úgy néznek rám, mint valami privilegizált fiúcskára.

– Ezért komorodott el ennyire?

– Nem – mondta Miklós –, csak eszembe jutott valami. – A lányra pillantott, és némi habozás után elbeszélte kínos elválását apjától a kapu előtt. – Ezúttal is

megérdemeltem volna egy jókora frászt, nem?

Klára nem felelt, de a hallgatása baráti volt.

– Hát igen – biccentett kesernyésen Miklós –, fölvettem a nagymellényt, bitangul megjátszottam magam. – Az egyik fáról letört egy lehajló, vékony ágat, tisztogatni kezdte a leveleitől. – Csütörtökön jöttem ki a kórházból, és az a néhány nap otthon egyetlen, véget nem érő kiborulás volt. Borzasztóan meg vannak ijedve apámék. Tüdőszanatórium ... Velük ugyan hiába is próbálná bárki megértetni, hogy egy tüdőszanatóriumi beutalás ma már nem okvetlenül katasztrófa. Éjjelente anyám titokban sírt, apám a szokásosnál is hallgatagabb volt. Én meg a rám jellemző zsenialitással a leghülyébb magatartást választottam. Ha nyugtalan vagyok, mindig idétlenkedem, a fene egye meg!

A lány bólintott. – Szóval mégiscsak nyugtalan.

– Hazudnék, ha letagadnám – nevetett kedvetlenül Miklós. – Úgy látszik, megfertőzött az aggodalmuk.

A levegőbe suhintott a megkopasztott vesszővel, közben a lányra sandított, megértő tekintete jólesett. Engedett a csábításnak, hogy kitörjön a hosszú hetek magányából. A szüleiről kezdett beszélni, s hozzájuk fűződő félszeg, felemás kapcsolatáról. Maga is csodálkozott, mennyire megeredt a nyelve. Nem szeretett önmagáról beszélni, főleg nem a valódi problémáiról. De ez a lány érzékeny, figyelmes hallgatónak bizonyult.

Miklós elbeszélte neki a duzzanat keletkezését és a sivár kórházi hetek történetét, aztán kínos vizsgagondjaira tért át, legvégül a barátni fordította a szót. Június óta nem látták egymást, roppant szerencsétlenül alakult az idei nyaruk. Eredetileg úgy tervezték, hogy közvetlenül a kollokviumok után együtt utaznak Bulgáriába, a kremikovci kohókombinát építkezésére, egy nemzetközi ifjúsági brigáddal, le közbejött a betegsége, és csak Tóbi mehetett. Minden összeesküdött ellenük. Még az is megghiúsult, hogy a hazatérése után legalább egyel találkozhassanak a kórházban. Valami ostoba utazási nehézség miatt egy nappal később érkezett meg, ráadásul késő éjszaka, s másnap reggel már le kellett utaznia a kötelező egyetemi gyakorlatára, valahová a Dunántúl legsarkába, az isten háta mögé, félnapi járőföldre a legközelebbi településtől. Borzasztóan hiányzik az öregfiú. Amellett egyedül csak ő lenne alkalmas arra, hogy valamelyest megnyugtassa a szüleit...

De ekkor már valóban megsokallta. Megsuhogtatta a vesszőt, s bocsánatkérően a lányhoz fordult. – Agyondumáltam? – S fanyarul nemin – Azt hiszem, a kórházi magány kissé az agyamra ment.

Elégedetlenkedve rázta meg a fejét, és újra belerúgott egy tobozba, de közben megcsúszott, s egyensúlyát veszítve nekizuhant a lánynak. – Ó, az istenit a hülye fejemnek! – Megijedt, mert alaposan belekönyökölt a lány bordáiba. – Nagyon megütöttem?

– Semmi baj – mosolygott Klára, habár dörzsölgette a derekát –, csak holnapra egy kiadós kék folt. A fociban ez a *fault*, nem?

Miklós megint rajta felejtette a szemét, nem tudott betelni ezzel a különös, fénylő mosollyal. Reggeltől estig mosolyognia kéne, gondolta.

A lány tekintete pedig őrajta akadt meg; az inge kivágásában az apró, elefántcsont Buddhát nézte, amelyet vékony láncon viselt. – Talizmán?

Miklós bólintott. Tóbitói kapta a huszadik születésnapjára, sohasem vált meg tőle. Lepakcsolta a nyakáról, és Klára tenyerére tette. – Nagyon szép – mondta a lány. – Japán?

– Vietnami.

Klára észrevette, hogy túl laza a lánc biztosítógyűrűje, és figyelmeztette Miklóst, hogy ügyeljen rá, mert könnyen kioldódhat, márpedig talizmánt elveszíteni rossz ómen.

Neki is volt talizmánja, ő is lekapcsolta, megmutatta Miklósnak. A csaknem feketére oxidálódott ezüstláncon parányi pecsétnyomó függött, bámulatosan finom ötvösmunka. Szabad szemmel alig volt csak kivehető a talpába vésett két kezdőbetű: M. K. – Hatéves koromban kaptam apámtól – mondta csendesen a lány –, amikor elsősztályos lettem. És az a jó benne, hogy közös a monogramunk. Lehet Kálmán is, Klára is. – Visszaillesztette a nyakára, az arca elborult.

Miklós pálcájával a földet bökögte. ő egy másik monogramazonosságra gondolt, és örült, hogy nem babonás. – Az én apám is Kálmán – mormolta, bár ennek semmi köze nem volt a gondolataihoz.

A sétány kiöblösödött, tágas köröndre értek ki, ahonnan sugarasan futottak szét az utak minden irányba. A körönd közepén szobor állt, egy archaizált nőalak korszóval, talán egy nereida, körülötte tucatnyi pad és színes kerti szék. Itt jó néhányan üldögéltek. Miklósnak feltűnt, hogy valamennyien milyen örömmel, megkülönböztetett kedvességgel köszöntik a lányt. – Úgy látom, itt nagyon szeretik magát – jegyezte meg, amikor ismét a sétányon folytatták az útjukat.

– Megszoktak – mondta Klára.

– Mióta van itt?

– Több mint kilenc hónapja.

Tehát ő is súlyos, gondolta Miklós, és elszomorodva lesütötte a szemét. Tudta, az illendőség most azt követelné, hogy érdeklődjék a betegségről, s mintha a lány ráfüggesztett tekintete is erre várt volna, de nem. volt mersze hozzá, a kilenc hónap megbénította, és inkább vállalta a tapintatlanságot, semhogy valamilyen kínos helyzetbe keverje magát. Klára végül elfordította a fejét, újra fázósan összehúzódott. Miklós egyszerre nagyon szeretett volna már a tónál lenni.

De meghökkenésére váratlanul egy romba dőlt, oszlopos-timpanonos kis építmény előtt találta magát. Észrevétlenül bújt meg a fák között, s úgy hatott, akár egy makett.

– Múrom – mondta Klára –, Aszklépiosz helyi szentélye.

Valóban volt egy díszkút, és rajta valami kőfigura, amelynek a talapzatába bevették: AESCVLAPIVS. A derék félisten khitónban, kígyós botra támaszkodva álldogált, egy nehézatléta araszos vállával, vaskos karjával és lábszárával. Archaikusnak szánt mosolya szerfölött bárgyúra sikeredett; úgy tűnt fel, mintha csak elnézést kérne, hogy nyomorúságos kontárkéz szoborta meg. Orrát és fél karját feltehetőleg személyesen a mester ütötte le kalapácsával, a tökéletes illúziókeltés kedvéért.

Magát a múromot aggályos műgonddal tákolták össze. Oszlopfőibe fürtös leveleket faragtak, timpanonján megkopott aranyozású bölcsesség ékeskedett: CONTRA VIM MORTIS NON EST MEDICAMEN IN HORTIS. Miklós vigyorgott. Hogy egy gyógyintézet kellő közepén kőbe véssék, miszerint a halál ereje ellen nincs orvosság a kertekben, ehhez mindenesetre pofa kellett, és vastag bőr!

Klára türelmesen megvárta, amíg kellően kicsodálkozza magát, és kíváncsiságában a szentély homályába is bekukkant, ahol félreérthetetlen illat terjengett, azután felszólította, hogy vegyen elő egy forintost, és dobja bele a kútba. Ebbe a kútba ugyanis, magyarázta meg Miklósnak, a hagyomány szerint minden betegnek egy pénzdarabot kell dobnia érkezése napján, ami fontos és halaszthatatlan kötelesség.

– Kakas Aszklépiosznak? – nevetett Miklós, miközben már kotorászott is a zsebében; kedvelte az ilyen mókákat.

– A kakast a gyógyulás után kell áldozni – helyesbítette Klára –, az ezüstminát a gyógyulásért.

Miklós beejtette a forintost a kútba, ahol a vasrostély alatt, a poshadt, zöldes színű vízben ezüstösen csillámlottak a behajigált pénzdarabok. – Marha jó bolt lehet ez valakinek – fordult hátra, és a lányra mosolygott; akárhogy is, kedves ötlet volt ez tőle.

Klára árnyékban állt, mozdulatlanul figyelte, a lombok ágai közt törten hullott rá a fény. Miklós is szótlanul pillantott rá. Vállára omló, világos haját nézte, és magas homlokát. Végül azon vették magukat észre, hogy egymás szemébe bámulnak, s erre mindketten másfele kapták a tekintetüket. – Lépünk ki – szolt sürgetőleg Klára –, még azt találják hinni, útközben elvesztünk.

Sietősen indultak el, és jó darabig hallgattak. Valami furcsa feszélyezettség tolakodott közójük. Miklós kedélyeskedéssel próbálta elosztatni. Kíváncsi lenne rá, mondta, hogy az éjszaka kinyiffant pasas is bedobta-e a maga forintosát a kútba.

– Nem tudom – mondta Klára. Nagyokat lépett, nem nézett se jobbra, se balra, az arca ismét merev volt.

Miklós a sövényt csapkodta a vesszővel. – Tényleg miatta sírt reggel?

– Miatta? Én?! – A lány meglepetésében megállt. – Honnan veszi ezt?

Miklós is rácsodálkozott. – De hisz én azt hittem, hogy Kasza ezért...

A lány félbeszakította. – Ugyan! – S gyors léptekkel ismét elindult. – Gábor délelőttönként ifjú Rousseau-ként bolyong a parkban, különböző világmgelváltó elméleteket szövögetve, és pokolian dühös, ha ilyenkor megzavarják. Még dühösebb, ha elfoglalják előle Babrián zugát, ahol rendszerint meghúzódik. Azonkívül az ő szemében valószínűleg a főbűnök legfőbbike, ha valaki egy gyenge pillanatában sírva fakad. Sajnálom, nekem ma csöstül jött az áldás.

– Értem – vágta rá Miklós –, így már világos! – Egyáltalán nem volt világos, de rájött, hogy ebbe merülni bele ugyanazt jelentené, mintha a betegségről érdeklődne. Hamarjában azzal ütötte el a dolgot, hogy megkérdezte Klárát, ismerte-e a halottat.

– Csak látásból – felelte a lány. – Senkivel sem érintkezett.

– Milyennek találta?

– Öreg volt, és nagyon beteg.

Miklós ráfűrkészett. – Maga is sajnálta.

– Együttéreztem vele. – Klára egy pillanatra eltűnődött. – Megrendítő látvány egy ember lassú pusztulása. Naponta látni, hogy egyre rosszabbul van, és tudni, hogy számára többé nincs remény.

Igen, gondolta Miklós, ez így korrekt és becsületes. Maga se mondta volna másképp. – Tulajdonképpen mi baja volt? – kérdezte.

De egy percbe sem telt, és kérdését máris megbánta. A lány száraz, orvosi tárgyilagossággal adta meg a választ. A legcsekélyebb érzelmi színezet nélkül, félelmetes hűséggel idézte fél a kikerülhetetlen halálba torkolló folyamat állomásait, amelynek a tanúja volt. Elbeszélése fölért egy aprólékos kortörténettel.

Miklós pedig azon kapta magát, hogy mondatról mondatra nyugtalanabb, s lassanként hasonló szorongás járja át, mint délelőtt. De ezt most nem érezte hipochondriának. Félt. Határozottan félt. Elvégre nem ok nélkül utalták be ide, és mondjon bárki amit akar, semmi esetre sem föltételezheti a kórházi orvosokról, hogy tökéletes kontárok. Önkéntelenül is a nyakához nyúlt, idegesen megérintette a duzzanatot. Ki tudja, gondolta, talán itt rejtezik a fertőző góc?

Klára felfigyelt a mozdulatára, hirtelen elhallgatott. – Nincs értelme tovább

részletezni. – És szokásos fejrándításával hátralökte a haját. – Nagyjából ez volt a helyzet vele.

De Miklós ezúttal nem kért a figyelmességéből, a hiúsága fölberzenkedett. Sértette, hogy a lány észrevette a félelmét. – Hát magával? – kérdezte érdesen. – Magával mi a helyzet? – Nem tudta, hogyan vezethetné le a félelmét, és azt bökte ki, ami a nyelvére kívánczolt. – Mondja, egy cseppet sem feszélyezi, hogy ki volt ez az ember? Egy cseppet sem a nagy együttérzésében? Vagy talán nem tudja, ki volt?

– Dehogynem – bólintott szelíden a lány. – Tudom.

Ettől Miklós csak támadóbb lett. – És azt is tudja, hogy úgy halt meg, ahogy élt? Egy sötét lelkű, eszelős gyilkos módjára? – Most már nem tágított fölvev szerepétől, egyre jobban belelovalta magát a rögtönzött számonkérésbe. – Semmit sem vont vissza, és semmit sem bánt meg. Szíve szerint ott folytatta volna, ahol abbahagyta. Tudja-e, hogy mi volt az utolsó mondata Babriánhoz? Hogy mit mondott neki a múlt heten, amikor utoljára látták egymást? *Sajnálom, hogy megúszta Buchenwaldot...* Hát ehhez mit szól?

Klára döbbenetesen nézett rá. – Gábortól hallotta?

Nem, személyesen Babriántól.

– Iszonyú! – mondta halkán a lány. – Szinte hihetetlen ...

– Magának minden bizonnal – intett dühös gúnnyal Miklós. – Azt hiszem, nyithatna egy szeretetotthont kivénhedt fasiszták számára. – Már fel sem tűnt neki, hogy igazságtalan a lányhoz; nyersségével mindenáron ki akarta hívni a tiltakozását, hogy fojtogató félelmét még inkább kiadhassa.

Klára azonban nem adott rá lehetőséget. Mélyen hallgatott. S hallgatott mindvégig, amíg csak a tóhoz nem értek, bár időnként Miklós feldúlt arcára pillantott, és a tekintetéből aggodalom áradt.

A tó szinte tenyérszerű volt, és áttetszően tiszta vizű. Lombos fák övezték, kecses japán híd ívelte át.

Átmentek a hídon a túlsó oldalra, ahol Stefanikék várakoztak. Kasza egykedvűen, hátát egy széles fatörzsnek vetve, a bányász pedig olyan felindultan, hogy Miklós most már biztosra vette, Kasza kétségtelenül beszámolt neki Babrián elbeszéléséről. – Hol a csodába kujtorogtak ennyi ideig? – kérdezte zsémbesen Stefanik. – A csiga nem mászik ilyen vánszorogva!

– Kerülőt tettünk, hogy Miklós pénzt dobhasson a kútba – magyarázkodott Klára.

– Az más – mondta megenyhülten Stefanik –, azt kell. Engemet sajnos senki se figyelmeztetett rá az első nap, az ördög vigye el, talán ez az oka minden bajomnak!

Kasza elhúzta a száját, hátat fordított nekik. Leguggolt a medence mohos, terméskő szegélyén, és kavicsokat szedegetett ki a vízből.

A bányász Miklóshoz fordult. – No hát – mutatott széles mozdulattal a medencére – tessék csak, parancsoljon! Ebben a lavórban úszkálnak a halacskáink. Ugye, micsoda aranyos jószágok? Hát tudja, sose hittem volna, hogy deresedő fejjel ilyen gyalázatra jutok. Napjában kétszer is idekutyagolok megnézni őket, mert avval is eltelik egy komisz félórácska ... – Hirtelen elnémult, mintha szavát metszették volna, s napbarnított arca elsötétedett. – Ó, a kutyaúrstenit – mormolta a foga között –, hát ez itt csámborog?!

Szikár, idős férfi állt a medence túloldalán, fenn a bronz vízköpőnél. Botjára támaszkodva a vizet nézte, aranykeretes szemüvege villogott a napfényben.

– Alázatos szolgálja, vezérőrnagy úr – köszönt át érdes gúnnyal Stefanik. – Egy kis

egészségügyi séta, kegyelmes uram? Levegőzni méltóztatik a tisztelt bacilusait?

Á, gondolta Miklós, ez hát az a bizonyos tábornok! Közömbös pillantást dobott rá, aztán annál figyelmesebben vette szemügyre Stefanikot. Vajon mit akar tőle? – fürkészte kíváncsian, s közben elcsodálkozott. Stefanik valami távoli módon eddig is apjára emlékeztette, de most, hogy indulatosnak látta, hasonlóságuk valóban meglepő volt. A bányász széles arcán szakasztott ugyanazt a fenyegető, vérmes kifejezést fedezte fel, amit apjáén szokott, amikor dühbe jön, kék szeme ugyanolyan sötét árnyalatra váltott, de még súlyos fejét is ugyanúgy szegte le, ahogy apjának szokása, állát szinte a mellére ejtve, miközben robusztus válla kissé előreleendült és megfeszült.

– Rossz színben van, tábornok úr – mondta komor mosollyal Stefanik. – Olyan a színe, mint aki már a koporsóba készül. Dögrováson, kegyelmes uram, dögrováson?

No nem, gondolta Miklós, apa bármilyen lobbanékony is, sohase lenne ilyen triviális, de mert minden rokonszenve Stefaniké volt, azzal mentegette magában, hogy ki tudja, talán minden oka megvan rá. Most már érdeklődéssel várta, miként végződik ez a kis színjáték. De Kaszának nem tetszett a dolog. Guggoltában hátrapillantott Stefanikra, a szemöldökét ráncolta. – Muszáj ezt?

– Elnézést – sziszegte a bányász –, ez az én korosztályom magánügye!

Az öregúr kimért léptekkel távolodott.

– Tiszteletem, tábornok úr – kiáltott utána Stefanik –, a temetésén majd számíthat rám! Biz’ isten ott leszek, hogy beleköpjek a sírgödrébe!

Kár, sajnálkozott magában Miklós, ezt már nem kellett volna hozzátennie. A lány elhűlve rázogatta a fejét. – Az isten szerelmére, Lajos bácsi, hogy beszélhet így!

Stefanik már nem tudta megfékezni magát. – Ikonokat gyűjtött a görény – vicsorgott, és széles tarkóján megfeszültek az izmok. – Tábornokosdit játszott egy jól fűtött parasztházban, és tucatjával rekviráltatta az ikonokat. Közben meg százával küldte a muszosokat az aknamezőre. De a bakákat se kímélte, szuronyroham a T-34-esek ellen. Négy zászlóaljat nyírt ki a dög Belgorod alatt, négy teljes zászlóalj egyetlen óra leforgása alatt, amikor már minden összeomlott, csak hogy a saját irháját menthesse! Hírmondó se maradt belőlük. „Eleven katonát nem akarok visszavonulni látni!” Öt persze repülővel vitték ki a gyűrűből... Hát meddig él még ez?

– Úgy hallottam, rövidesen megcsonkolják – egyenesedett fel Kasza. – Állítólag két bordára terjedő plasztika, a bal tüdőfele merő roncsalmaz.

– Szívós fajzat ez, az isten rohassza meg! – fortyogott a bányász. – Becsületesem mondom, fizetnék egy műhibáért!

Miklós elkomorodva vállat vont. Nem valami rokonszenves, gondolta, de tulajdonképpen érthető. Cigarettaét vett elő, s közben látta, hogy Klára feszült arccal, aggódva figyel.

– Hagyjuk abba – mondta nyugtalanul a lány. – Igazán nem tudom, mi értelme van ennek.

Stefanik pillantása megakadt Miklóson. Elcsodálkozott komor arckifejezésén, aztán jóízű hahotára fakadt. – Nézzék csak – mutatott rá –, még komolyan veszi! Ejnye már, no, ennyire azért nem kell mellre szívni... – Gyöngéden hátba vágta Klárát, hogy húzza ki magát, és ráhunyorogott. – No, milyen az új fiú? Mi lakik benne?

A lány hallgatott.

– Sebaj – kedélyeskedett Stefanik –, majd kisül a végén! Talán csak egy takaros bacilustörzs.

Miklós rámeredt. Egy pillanat alatt a fejébe tódult a vér, s nem sikerült türtőztetnie

magát. – Mást szórakoztasson a hülye vicceivel, de ne engem, jó?

Sarkon fordult, és otthagya őket.

8.

Félóra múlva már az egészről megfeledkezett.

Flaubert leveleinek egyik régi kiadását lapozgatta. Nem sok köze volt Flaubert-hez, mindig is idegenkedett tőle, de a műhelyproblémái izgatták. És izgatta Láncz ajánlata is. „Írhatsz róla, ha akarsz – vetette fel a múltkor, megpillantva nála a kötetet. – Vajon mit profitálhat belőle egy fiatal író ma? Csak minél szubjektívebben, hogy tökök kis írás legyen...”

Megpróbálhatnám éppen, morfondírozott magában Miklós, jó volna már megjelenni valamivel, ha nem is akármivel. Hamar leírják itt az embert! Dévai Misu jutott az eszébe. Pénteken szaladt össze vele a szerkesztőség folyosóján, miután kijött Láncztól. „Aggyisten, apóka – állította meg Dévai –, mi járatban? – S ravasz-kés szatírképe barátságos vigyorra húzódott. – Láncz, Láncz, eszterláncz? Flogy s mint a Lánczon a karika? Ki-, vagy befordult a bájló Miklóska?” Kedvelték egymást, bár kapcsolatuk csak futólagos volt, és ez nagyrészt Miklóson múlt. Dévaiék körét is kerülte, akárcsak a többi írói csoportot, s beírta azzal, amit ilyenformán nem is bánt, hogy hallgatólagosan mégiscsak maguk közé számítják, hiszen annak idején együtt indultak, hasonló törekvésekkel. Dévai Misuval is távoli rokonszenv és összetartás fűzte össze, akárcsak néhány más olyan költővel, akit különösen tisztelt, s akinek az érdeklődése mindig jólesett neki. „Mi van veled, apóka – kérdezte Dévai –, hónapok óta nevedet se látni, újabban kótyavetyéled magad? Miért tűntél el a halpiacról? Talán bizony vén fejjel már kiírtad magad?” Hülyéskedett, mint mindig, de ezúttal vesén találta Miklóst. Azzal sem tehetette jóvá, hogy adott egy példányt az új verseskötetéből, s annál is melegebb szavakkal dedikálta, mint ahogy Miklós várta volna ...

Flaubert, gondolta Miklós, és igyekezett kiverni a fejéből Dévai megjegyzését. Flaubert, tűnődött, végül is miért ne? Akadt róla egykét szentségtörő gondolata. Például az, hogy Balzac, de különösen Stendhal realizmusához képest mennyire naturalista, s paradox mód részben épp a tökélyre törekvő stílusművészete miatt. Komolyan fontolóra vette hát. A kötetet úgyis azzal a szándékkal hozta magával, hogy a sok szemelgetés után egyszer már módszeresen áttanulmányozza.

Olvasással és jegyzeteléssel töltötte a délután hátralevő részét.

Kasza nem sokkal a vacsoraidő előtt állított be. Jóformán be sem csukta maga mögött az ajtót, máris megjegyezte: – Te aztán, hallod, szépen kitűzted a névjegyedet a kalapod mellé!

Miklós meghökkenve nézett rá, kissé még bódultan az olvasástól. – Miről van szó?

– Ez bizony számonkérés, öregem – mondta Kasza, és leült az ágyára.

– Számonkérés? – Miklós még mindig nem kapcsolt. – Mi a fenét akarsz számon kérni rajtam?

– A viselkedésedet – közölte Kasza. – Pontosabban azt, ahogy Stefanikkal viselkedtél.

Ó, hát erről van szó! Miklós azonnal fölberzenkedett. De mi jogon merészel előhozakodni vele? Honnan veszi magának a bátorságot ez a fickó? Első gondolata az

volt, hogy fogja magát, és kimegy a szobából, de a kíváncsisága erősebbnek bizonyult a felháborodásánál. Valójában érdekelte, mit fog mondani Kasza.

Felállt az asztaltól, eltette a könyvet meg a jegyzetfüzetét, rágyújtott, ő is az ágyára telepedett. – Tessék – intett hanyagul –, hallgatlak! Mi a kifogásod?

– Már megmondtam.

Szard össze magad! – fortyogott Miklós, de ha már úgy döntött, hogy meghallgatja, igyekezett fegyelmezni magát. Azzal a hányaveti, már-már nyegle arckifejezéssel dőlt hátra a falnak, amellyel rendszerint holtbiztosán kihívta mások indulatát. – Értem – bólintott. – Stefanik kötekedésétől, gondolom, annál inkább el voltál ragadtatva.

Kasza pillantásából némi megvetés áradt, nyilván olcsó fogásnak tartotta ezt. – Magad is láthattad, hogy nem – mondta hidegen. – Klárának kivételesen igaza volt, semmi értelme az ilyesminek.

– Akkor kvittek vagyunk, pajtikám. Nekem is ez a véleményem.

– Más kérdés – folytatta Kasza –, hogy ha valakinek, hát éppen Stefaniknak jó oka van az efféle kiborulásokra.

Ennyit már én is tudok, te fafejű! – gondolta Miklós, de gúnyos arccal csak legyezgette maga előtt a füstöt. – Kiborulás? Túl eufemisztikusan fogalmazol.

– Egyet-mást talán nem árt megtudnod róla – mondta Kasza.

– Nem hiszem, hogy a kapcáskodását bármi is menthetné.

Kasza nem hagyta zavartatni magát. – Másfél évig büntetőszázadban szolgált a fronton. Történetesen ugyanabban a hadműveleti körzetben, ahol a generálisunk hadvezérkedett. Módszelett épületes történeteket szokott mesélni pucér békaügetésekről mínusz harmincöt fokos hidegben ...

No nem, gondolta Miklós, mára elég ezekből a régi mesékből! – és félbeszakította: – Érdekel, mi erről a véleményem?

Kasza nem mondott sem igent, se nemet, de elhallgatott, s hallgatását Miklós beleegyezésnek értelmezte. Szippantott a cigarettájából, kényelmesen felkászálódott. Az erkélyajtóhoz lépett, leguggolt a küszöb elé, és a rovarirtó porból csipetnyit az ujjá hegyére vett. – Látod ezt? – mutatta.

Kasza bólintott. – Nemrég csótányt találtak a szobában.

– Gesarol – mondta Miklós. – Neked talán fel sem tűnt, de nekem azonnal, amint beléptem ide. Ez volt az első, amit észrevettem. – Lefújta az ujjáról a port, és visszaült az ágyára.

No és? – Kasza várakozóan nézett rá.

– Semmi különös, csak egy kínos gyerekkori emlék. – Miklós megóvta a cigarettáját. – Hát ez a véleményem.

Kaszának mintha megrándult volna a szemhéja. – Megmagyaráznád?

– Egyszerű! – Miklós vállat vont. – Én senkit sem terhelek a maim egykori keserveivel, de engem se traktáljon senki a magáéival. Ha Stefaniknak valami elszámolnivalója van a vén trotlival, intézze el vele n így szemközt. A magánügye, nem? Ő maga mondta.

Kasza mozdulatlanul fürkészte, csak a szeme sötétedett el, és az arcizmai csomósodtak meg. – Helyes! – biccentett. – Van egy szál gyufád?

Miklós tétovázott egy pillanatig, aztán mégis odadobta neki a skatulyát. Fulladjon meg, ha akar!

Kasza akkurátusan rágyújtott, élvezettel szippantott néhányat, s mintha mi sem

történt volna, nyugodtan Miklóstra pillantott. – Fölöttébb Ima história az övé – szólalt meg egykedvűen, és Miklós megértette, ha a süket falnak kellene beszélnie, akkor is elmondaná, amit akar. – Annak idején katonaköteles létére is mentesült a behívás alól, mert a bányájukat haditermelésre állították. Alkalmassá vígan megtakaríthatott volna tehát egy csomó kellemetlenséget, ha szépszerével nyugton marad. Ehelyett az az ötlete támadt, hogy a saját szakállára háborúellenes agitációba kezdjen. Sőt szabotázsra próbálta megszervezni a társait. Beköpték, lebukott, Nagykátára vitték. Még örülhetett is, hogy nem járt rosszabbul. Az esete mindamellett rendhagyónak számított, még a bevonulási központ mindenható parancsnokának, Muray Lipótnak is fölkelte az érdeklődését. Maga elé rendelte, és ráförmedt: „Mi vagy te, bolsi vagy zsidrák?” Mondhatta volna az igazat, hogy sem ez, sem amaz, de ő mégis így válaszolt: „Mind a kettő!” Fura, mi? Már akkoriban is nagy pukancs lehetett... – Kasza mélyet szívott a cigarettából. – Kegyetlenül megverték, aztán haladéktalanul bevágták az egyik különleges, politikai büntetőszázadba. Irány a Don-kanyar. Negyvenhárom januárjában, amikor a front összeomlott, súlyos sebesüléssel fogságba esett. Fajsúlyvesztése meghaladta a huszonöt kilogrammot.

Miklós nem reagált, csak cseppnyit összerándította a szemét. Adtam neki egy tippet a zrikára, gondolta bosszúsan.

– Amint fölépült és megerősödött – folytatta Kasza –, antifasiszta iskolára kérte magát. Krasznogorszkba került. Miután elvégezte a tanfolyamot, egy volt szlovák, ruszin és magyar hadifoglyokból alakított partizánegységbe osztották be. Negyvennégy tavaszán ejtőernyőn ledobták őket a németek hátába. Eleinte Kárpát-Ukrajnában, később a Keleti-Beszkidékben működtek. Akkor már párttag volt, és az egység komisszájaként fejezte be a háborút. – A hamutartóért nyúlt, cigarettájáról belepöckölte a hamut. – Mellesleg említve – tette hozzá –, a háborúban mind a két fivére odaveszett. Érthető hát, hogy néha még ma is begerjed. Túlságosan sok mindent kellene elfelejtenie, és ő nem tartozik azok közé, akiknek a múlt már csak egy befejezett igeidő.

Miklós ezt is szótlánul hagyta. Egy pillanatra eltűnődött. – Tulajdonképpen miért mondtad el neki, amit Babriántól hallottunk?

– Nem ettől borult ki – legyintett Kasza. – Ez az exgenerális, amióta csak fölkerült ide, vörös posztó a szemében. Képtelen beletörődni, hogy egy földél alatt van vele. Pedig százszor is kértük már, hogy ne gyerekeskedjék, hagyja a fenébe, észre se vegye. Végül is mit akar egy fantomtól, aki amúgy is a végét járja.

Miklós nem tudott elfojtani egy gunyoros kis mosolyt. Kasza kitalálta, mire gondol, és kifeszítette a vállát. – Engedelmet – szólt kimérten egy ludovikás, dzsentrí katonatiszt ma már csakugyan érdektelen figura. De egy uradalmi cseléd fasisztává lett fia haló porában sem az. Az osztályárulásra nincs mentség.

Értem, kapcsolt hirtelen Miklós, és most végre valóban megértette. – Hát ez az a bizonyos fene nagy probléma?

– Ez – biccentett Kasza –, és ebben a kérdésben valóban elfogult vagyok.

– Helyesen, pajtikám – csúszott ki Miklós száján –, nagyon helyesen! – De úgy érezte, túl vállveregetően hangzik ez, és sietett hozzáfűzni: – Tökéletesen egyetértünk.

– Gondolod? – kérdezte Kasza. – Nekem más a benyomásom. A te elfogultságod homlokegyenest ellenkezőnek látszik. – Úgy lökte oda, úgy hangsúlyozta, úgy hegyezte ki a névmást: *te*, hogy kettejük különállását illetően a legparányibb félreértés se maradhasson. – Evidens! Örökölt származásbeli értékrend.

Miklós nem egészen értette, mit akar ezzel mondani, de homályosan úgy sejtette, hogy semmi jót. Kérdőn pillantott rá, Kasza azonban hallgatott, a cigarettája parazsát

nézte.

– Két dolgról akarok veled beszólni – szólalt meg csöndesen. – Az egyik inkább csak kérdés. Meglehet, nem vagyunk összeillők, de ha már úgy adódott, hogy egy darabig együtt kell laknunk, próbáljunk meg kijönni egymással.

Miklós még mindig az előbbieken tűnődött. – Rajtam nem fog múlni – bólított szórakozottan.

– Az az érzésem – mondta Kasza –, hogy még mindig nem fogtad föl igazán, hová csöppentél be. Ez itt karantén, öregem. Nincs mit szépíteni rajta.

A bentiség, gondolta Miklós undorral, ebbe csavarodtok bele mindnyájan, de én nem, az hétszentség!

– Fura állapot ám hónapokon át dologtalanul, semmittevésre kényszerítve élni – folytatta Kasza. – Egészségtelen és káros. Egyfajta elidegenedés a realitásoktól. Van, akire úgy hat ez, mint valami kábítószer. Itt vajmi könnyen eltorzul az ember arányérzéke, és még könnyebben válik törekennyé az idegállapota. Valamiféle fura muszaj-közösségben élünk itt, csakhogy ez is emberi együttes. Ha tetszik, ha nem, el kell fogadni, alkalmazkodni kell hozzá, sőt bele kell illeszkedni. Csak az a fontos, hogy az ember megőrizze az integritását. Aki erre nem képes, megnézheti magát. Ha szolgálhatok egy jó tanáccsal, mindenképpen kösd le az idődet, a figyelmedet, az energiáidat. Idefönn elképesztően lassan telik az idő. Ez a legrosszabb, és némelyeket valósággal felőröl. Bármilyen is tehát a dolgod, azon nyomban vedd rá magad. Tanulni, olvasni, gondolkodni, pótolni bizonyos hiányosságokat – erre kiválóan alkalmasak ezek a körülmények.

Miklós nem titkolt csodálkozással hallgatta, mindez már-már barátban hangzott, egy biccentéssel meg is köszönte neki. Azt fölöslegesnek tartotta közbevetni, hogy az ő esetében – hipochondria ide, hipochondria oda – aligha jönnek számításba hónapok.

– Elismerem – szívta meg a cigarettáját Kasza –, hogy egyelőre még nem ismerheted ki magad köztünk. De egy-két társunkkal már mégiscsak megismerkedtél. Nagyon is konkrétak a gondjaik. Például Stefanik. No igen, alkalmasint több hidegvért is tanúsíthatna holmi tüdőcsúcscsóródás iránt. Csakhogy az ő szakmájában mégoly jelentéktelen és múlandó tüdőbetegség is kellemetlen következményekkel járhat. Lehet, hogy kikerülve innen, nem térhet vissza a bányába mint frontmester, és valami más kenyérkereset után kell néznie. Nem valami derűs kilátás egy öttagú család főntartójának.

Vajon hány éves lehet? – tűnődött Miklós. Ötven körülnek becsülte, apjánál okvetlenül fiatalabb.

– Vagy itt van ez a lány – folytatta Kasza –, Klára. Rossz tulajdonságait ugyan nem menti, de némiképp magyarázza, hogy kamaszkora óta tébécés. Régi törzsvendég ebben a házban, és nem volt éppen vidám élete eddig.

Miklós arca megrezdült. Újra csak meglepődött, mennyire elszomorítja a lány betegsége.

– Végezetül pedig Dóra – mondta Kasza. – Abban föltétlenül kivételnek számít, hogy az önfegyelme páratlan. Ámbár ez édeskeveset változtat azon a tényen, hogy negyvenhét éves korára szinte kilátástalan helyzetbe került. Reménytelenül beteg, és teljességgel magányos.

Miklós ezt nem értette. – Hiszen családjában van, két fia.

– Három éve került föl ide – mondta Kasza –, és amikor kiderült, hogy alighanem véglegesen, a férje első dolga az volt, hogy tizenhat évi házasság után rávegye a válásra.

– Döbbenetes! – szakadt ki Miklósból. – Hát micsoda ember az ilyen?

– Nagy kutya – felelte Kasza.

Miklós a szemöldöke alól sandított rá. Nem kedvelte az ilyesmit, hogy *nagykutya*, kényelmetlenül érintette. – Miféle nagykutya? – kérdezte mogorván.

– Külkeres. Vezérigazgató.

Miklós nem tudott beletörödni. – És Dórának egyetlen szava se volt a válaszuk ellen?

– Nem ismered őt eléggé. A férje azzal győzte meg, hogy csakis a gyerekeikre gondol, akik még abban a korban vannak, amikor nem nélkülözhetnek egy anyát.

Miklós sötét arccal bólintott. – Értem. Újra meg akart nőszülni, mi?

– Már meg is tette.

– Hát a srácok?

– Jó fiúk – mondta Kasza. – Korukhoz képest szokatlan megértéssel méltányolták apjuk nehéz helyzetét. – A hamutartóba nyomta tövig szívott cigarettáját, hogy rögtön egy másikra gyújtson rá. – Érthető mindaz, amit elmondtam? – kérdezte.

– Teljesen! – Miklós már egészen megenyhült. – Igazad van – bólintott –, valóban az a leghelyesebb, ha szép csendben meghúszom magam, ahogy ígértem. – Most talán bevallhatta volna, milyen ingatag lelkiállapotban van, s hogy valójában nem is a bányással volt baja, akivel máris rokonszenvez, hanem Klára orvosi kiselőadásán izgatta fel magát, de rájött, hogy szégyelli Kaszának elárulni a félelmét, és azt mű akarta, hogy hirtelenében úgy tűnjék fel, mintha mentségek után kapdosna. – Stefaniktól pedig természetesen bocsánatot kérek – mondta. Az órájára pillantott, kioltotta a cigarettáját. – Ideje, hogy lementünk kajálni.

Kasza nem mozdult, a tekintete Miklóson függött. – Még nem csöngettek, és én sem fejeztem be.

Kérlek! – Miklós rácsodálkozott, el nem gondolhatta, mit akar még.

Kasza mélyeket szívott a cigarettájából, szétterpesztett ujjal közül kígyóvonalban szivárgott fölféle a füst. Széles tenyere elfödte az arcát, csak a szeme villogott elő. – Az ügy érdemi része még hátravan – szólalt meg vontatottan –, és az már jóval több holmi bocsánatos tapintatlanságnál. Azt már nehéz zsebre vágni. És engedelmeddel, nem is vagyok rá hajlandó, mert túlságosan az elevenembe vág. Talán csak azért, mert nem vagyunk egy töről valók.

– Egy töről valók? – Ez megütötte Miklós fülét, s önkéntelenül is elvigyorodott, de csak egy pillanatra. Észrevette Kasza támadásra kész, hideg pillantását, és újra felágaskodott benne a dac. – Nosza, csak rajta, íziben – biztatta széles kézmozdulattal –, sose ódzkodj tőle! Ki vele, mi van még a tarsolyodban!

Kasza megőrizte a hidegvérét. – Nem sokat tudok rólad – mondta. – Ez tény. De annyit már megtudtam, hogy egy magas beosztású állami tisztviselő fia vagy. Egy gyárigazgatóé, igaz?

Csak Klára árulhatta el, gondolta Miklós, és kissé mérges lett. – Igen, igaz – felelte szárazon.

Kasza kurta biccentéssel nyugtázta. – Említettem, hogy bizonyos dolgokban elfogult vagyok. Világéletemben megvettem azokat, akik úgy képzelik, hogy egy „közönséges” bányással szemben mindent megengedhetnek maguknak. Ha pedig ezt egy olyan társadalmi helyzetben levő fickó teszi, mint te, megbocsáthatatlannak tartom. – A hamutartóba lökte a cigarettáját, és felállt. – Ez volt a tarsolyomban.

Miklós csak ült a helyén, mintha odacövekelték volna. – Te ... te megőrültél –

hebegte, amint szóhoz jutott –, neked ... elment az eszed!

Kasza már nem is leplezte ellenségességét. – Az erkölcsi fölháborodást mellőzd, arra kérve kérlek, a mosakodást pedig még inkább! Elhiszem, hogy nem készakarva tetted. Annál szebb! – Előreszegezte az állát, és a hangján hirtelen csavart egyet, sistergett belőle a fojtott indulat: – Az eresz alatt érzed magad, mi? Biztonságos, puha fészekben az eresz alatt, igaz? Hatalom védte bensőség? Vagy netalán ez az újsütetű, ifjú parvenük modora?

Miklósnak egy csepp vér sem maradt az arcában, dermedten és hitetlenkedve meredt rá. De hát valóban hihetetlennek tetszett mindez. Soha életében nem ütközött még ilyen vádba, sőt elképzelni se tudta volna, hogy valaki is ilyen vádat emeljen ellene. Kasza azonban megtette, és semmi kétség, húsba vágó megbélyegzésnek szánta.

– Rendben van – intett végül, s hiába próbált nyugalmat erőszakolni magára, a hangja remegett izgalmában –, így is jó! A magadét te elmondtad, én viszont nem mondom el a magamét. Van gyanúsítás, amivel szemben a pusztá védekezés is megalázó. – Valóban úgy érezte, menten kiszülne a szeme, ha most bármi mód bizonygatni kezdené, hogy amióta az eszét tudja, arra nevelték, hogy mindig is egy „közönséges” bányászt becsüljön a legtöbbre. – Csak azt szeretném – folytatta rekedten –, ha elgondolkoznál valamin, mielőtt végképp elhamarkodod a gyanúsításaidat. Egy afféle fickó, akit bennem óhajtasz látni, soha nem venné Stefanikot olyan egyenrangúnak magával, hogy akár megsértse is. Azoknak a fickóknak, édes öregem, egészen más a természetrajzuk. De annyira más, hogy kezeskedem érte, most egyszerűen keresztülröghögnének!

Ő is felállt, a mosdóhoz ment, hogy megmossa kihevült arcát, de a keze még mindig úgy remegett felindultságában, hogy alig tudta kinyitni a csapot. Dühödten pacskolta arcára a vizet; haragudott Kaszára az elképesztő sértésért, haragudott a lányra, aki nem tudta tartani a száját, de legjobban mégis önmagára haragudott. Elvégre magamagát tette ki ennek a vádnak.

Kasza az erkélyajtóban állt, a homlokát ráncolgatta. Tekintetéből nem tűnt el sem a bizalmatlanság, sem az ellenszenv, de indulatában mintha elbizonytalanodott volna. Aligha Miklós érvelése ingatta meg, inkább az a mód, ahogy a támadást fogadta.

Mind a ketten összerezzenek, olyan élesen rikoltott fel odakinn a csengő.

Végül Kasza nagy erőfeszítéssel elmosolyodott. – Akkor talán indulhatnánk is – mondta –, kopog a szemem az éhségtől.

Miklós nem nézett rá. Megtörülközött, elzárta a csapot, a törülközőt visszaakasztotta az alumínium karra. Tehát fegyverszűnet, gondolta, ám legyen!

9.

Amikor kiléptek az ajtón, morajló lármára lettek figyelmesek. A lépcsőház felől hallatszott, fölverte a folyosó csendjét, és Miklós kérdően pillantott Kaszára, hogy mit jelentsen ez. Kasza vállat vont, azt mondta, fogalma sincs.

A vörös hajú, köpcös kis ember sem tudta, aki útközben csatlakozott hozzájuk. De rögtön elújságolta, hogy a szokásos hétfő esti filmvetítést állítólag ma is megtartják, s méltatlankodva rázogatta a fejét, hogy ez bizony nem vall túlzott jó ízlésre, valóságos kegyeletsértés, ami ellen tiltakozni kellene.

– Táblás ház lesz – jelentette ki kurtán Kasza.

A lépcsőházban jókora csődület fogadta őket. Kénytelenek voltak megállni, annyian torlódtak össze a szűk fordulóban. Tülekedés, ricsaj, szélesre derült ábrázatok.

Miklós előrefurakodott, ágaskodva nyújtogatta a nyakát.

A csődület közepén cingár, zebrapulóveres férfi állt, náthás orrhangján látható élvezettel részletezett valamit: – ... már ki is rúgta őket... naná, hogy a főnök, ki más... véletlenül épp a kapuban álltam ... vitték a motyójukat... – Minden egyes mondatát elnyelte a fölcsapó hahota.

– Balfácánok – sajnálkozott valaki.

– A ragyás doki köpte be – mondta egy jól értesült hang.

– Szaros csirkefogó!

– Mi történt? – kérdezgette Miklós, de senki se figyelt rá, csak kiáltoztak tovább.

– Kész kutyakomédia ...

– Csendőrködés!

– Inkább a kosztot javítanák meg ...

– Oszoljunk, uraim – ordított valaki –, ne tapossuk agyon egymást!

Miklós megunt a lökdösődést, visszahúzódott a folyosóra. Ott is megkérdezett valakit, hogy mi történt, de az se tudott többet nála. Egy megkésett beteg lihegve érkezett a folyosóról. Mohón fordult Kaszához, de ő mindegyre a vállát vonogatta, nyoma se látszott rajta az érdeklődésnek. Annál inkább meg volt botránkozva a kis köpcös, elhúlva meresztgette a szemét. – Hallatlan – hajtogatta ez már mégiscsak skandalum!

A gyásznak mindenesetre befellegzett. Csak úgy zengett a lépcsőház. Kaján javaslatok röppentek fel:

– *Szívküldi*-t a főnöknek ...

– Dísztáviratot az alkalomra...

– *Vitam et pulmonem* ...

– Pecsovicsek – morogta utálattal egy roskatag kisöreg, aki rettentő sötét képpel álldogált ott a zsinóros házikabátjában, és azt erősítgette, hogy legfőbb ideje dinamitot dugni az igazgató főorvos nagybecsű segge lyukába, mert túl sok van már a rovásán. Egyébként ő sem tudta, miről van szó.

Valami dromedár alak nyomakodott át a tumultuson, és megveregette a süket vasutas vállát. – Halló, fater – bődült el éppen Miklós mellett –, hát mit szól a balhéhoz mint főszakértő?

Az öreg büszkén válaszolta, hogy potomság az egész, említést sem érdemel.

– De látni, azt szerette volna, mi? – röhögött a dromedár. – Sebaj, fater, vacsora után pótolhatja! Foglaljak helyet magának? Sophia Loren bugyiban. Tudja még, mi az, hogy bugyi, fater?

– Igen, kérem – szerénykedett az öreg –, ulti volt, piros ultimó, kérem, három lapból...

Fehér fityula tűnt fel a kavarodásban. – Kihül a vacsorájuk, kedves betegek...

A harmadik emeletről nők jöttek le.

– Hahó! – Egy sudár, lófarkos kamaszlány Kasza nyakába röpült.

Oltári hepaj – kiáltott elragadtatva –, az egész szani begolyósodott! Én is!

– Látom – rázta le fanyarul Kasza.

A lány hatalmas, barna szemével Miklóstra nevetett. – Csaó! Jó kis banzáj, mi? Te is a legjobbkor estél be ide! – S férfiasán megrázta Miklós kezét. – Zsuzsa vagyok – hadarta –, de szólíts csak Zsunak, azt jobban bírom. Az ebédlőben már megstíróltunk, és átlagban 5,8-at kaptál, ami irtó magas, mert mi, tudod, műkoripontozással zsúrizzük az új tagokat, és marha szigorúak vagyunk. Ja... volt egy 5,9 is! Helyes kis csaj, megismertelek vele, ha akard ...

Szédítő gyorsasággal pergett a nyelve, s amint ismét Kaszához fordult, már kozmikus sebességre kapcsolott. – Irtó klassz a könyv, bombajó, egész nap faltam, nem lehet letenni, haláli fej, ezentúl csak kezitcsókolommal köszönök neki... Szia, Dodóka – dobta oda közben a dromedárnak –, már azt hittem, téged mart el a főnök, vérzett volna a szívem, drágám... Ja, igen – fordult vissza Kaszához –, letámadtuk a gitáros srácot, baromira megjátszotta magát, de mi csak nyomtuk a szöveget, na, Pét, na igazán, Pét, ne add a nagymenőt, végül aztán lesmároltattam a kiscsajokkal, és akkor egyből bevált az agitáció, a holnapi próbára már lejön, nem fogunk lebögni vele, klasszis a srác, na csaó, robogok... – Rájuk nevetett, s már ott se volt; vágatott lefele a lépcsőn, hosszú lábaival hármásával ugrálva át a lépcsőfokokat.

Miklós elbűvölve bámult utána. – Ez igen! – csettintett, s kihajolt a korláton, hogy még egyszer elkaphassa sudár alakjának és lobogó lófarkának a villanását. – Micsoda beleváló kis nő!

- Szemrevaló – biccentett Kasza.
- Egy teljes szezonban nem látni ilyen pazar melleket!
- Alkalmasint ügyes melltartót hord – vélte Kasza.

Miklós nevetett. – Provokációnak nem rossz – mondta. – Csak aztán vigyázz, fel ne nyársaljon a dárdáival, ha mérgében ledobálja magáról a hacukát!

- Igazán? – kérdezte Kasza. – Te ilyen járatos vagy ebben?

Tusé! – állapította meg savanyúan Miklós, s megint az járt az eszében, hogy Kasza mellett nem sokat ugrálhat, őt bezzeg biztosan maximálisra pontozták a kiscsajok. Sebaj, vigasztalta magát, el kell viselni, az ilyesmi fenemód fejleszti a lelkierőt!

Kényelmesen ballagtak lefele. Miklós megkérdezte, miféle próbáról hadart Zsuzsi, s erre Kasza elmondta, hogy még a tavasszal előadókört alakítottak, és havonta kétszer irodalmi műsorokat adnak, néha egy-egy egyfelvonásost is eljátszanak. Jó és hasznos multság.

– Te vagy a góré, igaz? – pillantott rá Miklós, és nem irigyelte a társulatot. – De valamilyen könyvről is lelkendezett.

– Kölcsönadtam neki Babrián egyik regényét – mondta Kasza. – Rajongott Babriánért, de kiderült, hogy még egyetlen sorát sem olvasta. Nagy hebrencs. Máskülönben derék leányzó, csak néha szótár kell hozzá. 1 el éve van itt, harmadikos gimnazista. Érdekes vele foglalkozni.

- Meghiszem azt – dünnyögte Miklós –, én is szívesen felkarolnám!

De ezt már csak magáért a megjegyzés kedvéért tette hozzá, mert a fél év megriasztotta.

Az előcsarnokban már ott fontoskodott a zebrapulóveres. Idelenn is zajos csődület vette körül, itt is pillanatonként csattant fel a hahota.

Magasra emelt fejjel, méltóságteljesen két hegyes hasú öregasszony vonult az ebédlő felé. – Romlott huligánok – mondta megvetően az egyik.

Miklós elvigyorodott, s erre mind a ketten vasvillaszemet meresztettek rá.

- Anno dacumál Újtátrafüreden – csoszogott éppen előttük egy reszketeg fejű

kisöreg –, a Szontagh-féle szanatóriumban voltak csak kapitális duhajkodások! Egy alkalommal, kérlek alássan ...

– Nyitva van a, slicced, tanfelügyelő úr – figyelmeztette diszkréten a másik, aki nála is vénebb volt.

A társalgó bejáratánál Miklós Windisch doktort pillantotta meg. Egy ballonkabátos, apró, ősz hajú öregemberrel beszélgetett. Az inci-finci öregembert nagy tisztelettel köszöntötték a betegek, de ő tudomást sem vett róluk. Fojtottan, pattogó kézmozdulatokkal magyarázott valamit a dokinak, miközben csúf, sovány arca szüntelenül torz grimaszokba rándult.

– Zách tanár – intett rá a szemével Kasza –, az igazgató főorvos.

Miklós hátrapillantott, hogy jobban szemügyre vegye. – Ez a kis seggdugasz? – kérdezte csalódottan; nem ilyennek képzelte a nagy hírű professzort.

– Pirinyó fiúcska leszel, amint megismerkedsz vele – biztosította Kasza. – Gonosz egy kerti törpe.

Ezúttal nem a társalgón mentek át, hanem az előcsarnokból kivezető hosszú folyosóról nyitottak be az étterembe. A déli sült hús-illatot penetráns kelkáposztaszag váltotta fel, és Miklós nyugösen elhúzta a száját. – Kibírhatatlan ez a konyhabűz – panaszkolta.

– Az étkezés nem kötelező – mondta Kasza tudtommal legalábbis nem írja elő a házirend.

A riposzt Miklós torkára forrt. Közvetlenül maga előtt Stefanikot pillantotta meg. Egy lornyonos, idős dáma és egy hasonlóan éltes korú, ősz gavallér társaságában ült, s az asztalra könyökölve, hevesen magyarázott nekik valamit.

Miklós nagyon szeretett volna észrevétlenül elsuranni mellette, de Stefanik persze épp akkor nézett fel, s erre zavartan ráköszönt, miközben érezte, hogy a füle hegyéig elvörösödik. Stefanik is zavarba jött. Barátságosan viszonzta a köszönést, de alig várta, hogy visszafordulhasson az asztaltársaihoz.

Ez rendes volt tőle, gondolta hálásan Miklós, és nem állta meg, hogy némi malíciával meg ne jegyezze Kaszának: Stefanik, úgy látszik, kevésbé vette szívére a történeteket, mint ő.

10.

Az asztaluknál Dóra ült egymagában. Angéla gyöngélkedik, mondta, vacsora helyett lepihent inkább. Miklós nem érezte vigasztalhatatlannak magát, de tudta, mit parancsol az illendőség, és azonnal a fogylétéről érdeklődött.

– Női dolog – mosolyodott el Dóra. – Magának viszont jobban kellene ügyelnie az arckifejzésére. Veszedelmes ám, ha valakinek ennyire árulkodó a fizimiskája.

Miklós elnevette magát, és töredelmesen bevallotta, hogy valóban nem kínozza a hiányérzet, amiért nélkülözni kénytelen Angéla fecsegését.

– Pontosan ez látszott az arcán – intett az asszony. – Sajnálom, Miklós, most össze fogom szidni magát. – De a pillantásában továbbra is mosoly bujkált. – Már délben is szívesen megbibáltam volna a fülét a fintoraiért, mert Angéla semmivel sem szolgált rá, hogy titokban kinevesse. Egyébként biztos vagyok benne, hogy rövidesen maga is megszereti majd. – Valóban szeretetre méltó teremtésnek mutatta be, ragaszkodónak,

segítőkésznek és végtelenül jóindulatúnak. – Mi sem tanúsítja ezt jobban – folytatta szemrehányóan minthogy máris odavan magáért. Az egész délutánom azzal telt, hogy hol az áradozását hallgattam, hol meg a kesergését. Jaj, a szívem szakadna meg, hajtogatta, ha mégis kiderülne, hogy valami baja van annak a tündérpofának!

A *tündérpofa* hallatára Kasza olyan képet vágott, mint aki hirtelenében elcsapta a hasát. Fogta a szalvétáját, és hozzálátott a szertartásos kanálpucoláshoz.

Miklós mosolyogva hallgatta Dórát. Kipihentebbnek és élénkebbnek találta, mint délben; fiatalos vidámsággal csillogott a szeme, és könnyű, fehér blúzában meghatóan törekenynek látszott. Ez az asszony most nem volt egészen az, akivel ebéd közben megismerkedett. Most nem volt nehéz elképzelnie annak a mozgékony, kedves fiatal nőnek, aki valaha lehetett.

Azon kapta magát, hogy felderül tőle. – Olyan leszek ezentúl Angélához, mint egy kisangyal – ígérte ünnepélyesen, és fogadkozására rá is játszott valamicskét, maga volt a megtestesült szánom-bánom. Egy kis komédiázásért nem kellett a szomszédba mennie.

Az asszony nevetett rajta. – Azt hiszem, magában egy vidéki táncoskomikus veszett el.

– Ó, nem – tiltakozott Miklós inkább egy komplett rezesbanda.

– Rezesbanda? Hogyhogy? – Dóra tágra nyitotta a szemét, és Miklós egy pillanatig elgyönyörködött benne: sugaras szeme volt, s az ilyen szem ritka.

– Úgy, ahogy mondom – erősítette meg titokzatosan –, rezesbanda. Kedveli a térzenét? Tessék csak választani! Akár egy pattogó, tüzes indulót, akár valami érzelmes keringőt vagy egyveleget.

Az asszony bizonytalanul nézett rá. Vajon mi fog kisülni ebből? A *Herkulesfürdői emlék*-et választotta.

– Állandó repertoárom – bólintott készségesen Miklós.

Teleszívta a tüdejét, orcáit felpuffasztotta, s már fújta is. Az asszony szája kinyílt álmélkodásban, de Kasza is felütötte a fejét, és elképedve bámult rá.

Egy egész katonabanda csinnadrattázott ott. Harsogtak a kürtök, a kornettek, a trombiták, sivítottak a pikolók, brummogott a basszustuba, peregtek a dobok, és csattogtak a cintányérok. A fuvolák behízsgő, lágy hangzása különösen szépen érvényesült. Mi tagadás, Miklós kevés dolgára volt büszkébb ennél a képességénél, s bármikor és bárhol boldogan produkálta magát, élvezte az egyöntetű sikert. „Hát éhen halni sose fogunk – mondogatta néha elégedetten Tóbi. – Ha minden kötél szakad, leruccanunk egy kies fürdőhelyre, te rázendítesz a promenádon, én meg körbejárok a kalappommal...”

A siker ezúttal is osztatlan volt. A környező asztaloknál mindenki elhallgatott, és őt leste. Amikor befejezte, néhányan tapsoltak: hogy volt! A tökkopasz kisöreg, aki délben úgy felbőszítette Miklóst az arcátlan bémészködésével, hangosan és elismerően vihogott.

– Hihetetlen! – rázogatta a fejét Dóra. – Szenzációs! Hogy a csudába csinálja? – Tiszta szívéből nevetett, hátravetett fejjel, hangtalanul.

Miklós ezt is nagyon kedvesnek találta; örült, hogy megnevettetheti.

Az asztal előtt ott állt a felszolgálólány, ő is leesett állal bámult Miklósra. Nem a Jolánka nevű szeplős volt, hanem egy nyájas kis dundi, s csaknem tisztelettel nyújtotta a kezét, amikor Miklós fölemelkedett, hogy bemutatkozzék neki. – Ezzel föl kéne lépnie a tévében – tanácsolta félénken a *Ki mit tud*-ban.

– Hogyisne – tiltakozott Dóra –, nem holmi amatőr ő, hanem profi! Ó, de sajnálom, hogy Angéla nem hallhatta!

– Holnap is ezer örömmel – ajánlotta fel Miklós lovagiasan.

De Kasza már türelmetlenkedett. Vannak komolyabb dolgok is a világon, mondta, azzal megrendelte a vacsorát. – Dórának egy szép spenót lesz, a művész úrnak és nekem kelkáposzta. – És sietett hozzátenni: – Az én porciónál ne takarékoskodjanak a szafttal, és az se baj, ha netalán kövér a feltét, csak kiadós legyen. Ha pedig maradna valamicske repetára való is, mondja meg a séf úrnak, drága Hédike, hogy jussak az eszébe. – Mindeközben különleges kedvességgel mosolygott a lányra, és Miklós mulatott magában: majdhogynem turbékol!

– Jó, jó, tudom én a dolgomat – mogorvaskodott Hédike –, nem muszáj mindennap külön a lelkemre kötnie! – De az elbűvölő mosoly szemlátomást nem hagyta hidegen. – Ha a séf úr akadékoskodna, majd keríték magának én.

Friss nevetés csendült fel. A lengőajtó mellett, két összetolt asztalnál csupa kamasz ült, fiúk és lányok vegyesen. Zsuzsi éppen partedit kötött az asztalfőn trónoló, jókora gumikutya nyakába.

– A tinédzserasztal – jegyezte meg Dóra –, húsz éven alul, hál' istennek, csak ők kilencen vannak nálunk. Egyébként valamennyien Gábor műszínikörének odaadó tagjai.

– Féld bácsi és az ő társulata – vigyorgott Miklós.

– Nem is hinné – mondta Dóra –, milyen ügyesek és tehetségesek.

– Főleg a gumikutya – dörmögte Kasza.

Az asszony nevetett. – Hogy ezek, szegények, mit össze nem szenvednek! Egyik délelőtt beültem a vetítőterembe, mert kíváncsi voltam a próbájukra, és hát... minden együttérzésem ezeké a gyerekeké. Gábor? Akár egy jutási őrmester. Zsuzsival vagy hússzor mondatott el egy Ady-verset, mert az utolsó két sor előadásával nem volt megelégedve. A végén már sírógörcsöt kapott szegény kislány.

– De megoldotta – mondta Kasza.

– Meg kell adni, a műsoraik valóban kitűnőek – bólintott Dóra.

Windisch doktor jött be az étterembe, a tinédzserasztalnál azonnal fölélénkültek a lányok. A doki rájuk mosolygott, s erre kórusban köszöntötték.

– A Szép Karcsi – intett felé az asszony. – Megismerkedett már vele?

– Hogyne – mondta Miklós –, kiköpött selyemfiú egy neorealista filmből.

Dórának ez szörnyen tetszett, habár rögtön tiltakozott: nem, azért ez túlzott rosszmájúság! Kitűnő orvos, és végtelenül rendes ember, a prof jobb keze. Szívét-lelkét kiteszi a betegeiért, de meg is adja érte az árát: tizenhat és hetven között az összes nőbeteg szüntelenül a nyakán lóg.

A, gondolta Miklós, a lelki klinika! – s ahogy figyelemmel követte a dokit, látta, hogy kétségtelenül nagy népszerűségnek örvend. Hol az egyik, hol a másik asztalnál állították meg egy szóra, sehogy se tudott eljutni a helyére. Mosolygósán, jó kedéllyel viselte népszerűségét.

Hédike hozta a vacsorájukat. Ettek, beszélgettek, de továbbra is csak kettesben, Kasza meg se mukkant. Farkasétvággyal, ám az étkezési etikett példás megtartásával lakmározott. Mert lakmározás volt az, amit csapott, úgy kebelezte be a derék kelkáposztát a protekciósán kiadós feltéttel egyetemben, mintha valami főhercegi vacsora válogatottan ínycsiklandó falatai előtt ülne. Olyan jóízűen s annyi élvezettel evett, hogy még Miklósnak is megjött az étvágya, holott kis étkű és kákabélű volt.

Dórával pedig nagyszerűen megértették egymást. Az asszony vette a lapot, bármiről

esett is szó. Beszélgetésük afféle könnyed pingpongozás volt, kölcsönös ugratásokkal és ingerkedésekkel.

Később az asszony megkérdezte, sikerült-e már megbarátkoznia új környezetével. Többé-kevésbé, válaszolt Miklós óvatosan, s hozzátette, fog ez menni, csak a *bentiség*hez nem fűlik még a foga. Elbeszélte délutánját, megismerkedését Klárával és a bányásszal, sőt hipochondriás pánikhangulatát se tagadta el, de a tóparti jelenetről és következményeiről bölcsen hallgatott. Annál is inkább, mivel eközben mindvégig magán érezte Kasza tekintetét.

– Pénzt is dobott a kútba? – kérdezte hirtelen az asszony, szemrehányást téve magának, hogy délben elfelejtette erre figyelmeztetni, és csak akkor könnyebbült meg, amikor Miklós megnyugtatta: leróttá az adományt. – Mondhat bármit – legyintett aztán mosolyogva Dóra –, a déli fészengéséhez képest rá sem lehet ismerni magára. Mintha kicserélték volna.

– Akárcsak az egész kompániát – mondta Miklós, és körbemutatott a zsongó, zsvivajgó teremben.

– Na hallja – nevetett Dóra –, azok után, ami délután történt!

Először hinni sem akarta, hogy nem tudnak róla. Hiszen a fél szanatórium összecsdődült az emeletükön, csapta össze a kezét. Miklós csak a vállát vonogatta, bár alig tudta titkolni elégedettségét, hogy végre tudomást szerezhet a kalamajka okáról.

– Van itt nálunk egy kamionsofőr – mesélte az asszony –, meg kell adni, ritka jóképű férfi. Idegenforgalmi reklám gazdag és öregedő skandináv hölgyek számára. Nos, ezt a mi Túri Daninkat délután Ádám-kosztümben találták az ágyában.

Miklós értetlenül nézett rá. – Hát már ezt is tiltja a házirend?

– Csakhogy egy ifjú hölgyet is ott találtak mellette – mulatott Dóra –, szintén anyaszült meztelen.

Miklósból kirobbant a nevetés. – Óriási! És ki volt a hölgyike?

– Egy csendes, jelentéktelen kis fiatalasszony – sajnálkozott Dóra. – Attól tartok, nemigen lesz itt maradása ezután. – És a részletekkel sem fukarkodott.

Jött a dundi lány a repetával, neki is mindjárt fülig szaladt a szája. – Ja, az a pilóta!

Csak Kasza maradt komoly. El sem mosolyodott, kétkedve ráncolta a homlokát. Változatlan jóétvággyal látott hozzá a repetához is, ám a töprengő kifejezés nem tűnt el az arcáról, s amint Dóra befejezte, azonnal megszólalt, hogy valami hibádzik ebben a történetben.

– Sajnálom, Gábor, én nem voltam jelen – mentegetőzött derűsen az asszony.

– Tudtommal nem az első eset – mondta Kasza –, hogy némelyekről ilyesmiket rebesgetnek itt.

– Valóban nem – mosolygott rá Dóra –, de őket bizony rajtakapták.

De Kasza nem az az ember volt, akit akár ilyesmiről is könnyű lett volna meggyőzni. – Szeretném tudni, hogyan – akadékoskodott –, talán valaki bebújt a kulcslyukon, vagy fölmászott az erkélyre? Az a sofőr valóban hatökör, de annyi sütnivalója alkalmasint még neki is van, hogy ilyen szituációban nem nyit ajtót, ha kopogtatnak.

– Csakhogy Asbóth doktor nem szokott kopogtatni – nevetett Dóra –, ők meg elfelejtették magukra zárni az ajtót.

Kasza kezében megállt az evőeszköz, megnyúlt arccal, elszörnyedve meredt az asszonyra. Dóra vidáman bólogatott. – Bizony, Gábor, ebből is a tanulság, hogy az ajtóra különös gondot kell fordítani, különben benyit a minden-lében-kanál Asbóth

doktor, és kényes pozitúrában éri az embert.

– Túlzás, Dórika, vaskos.túlzás – kottyantott ekkor közbe a hordómellű, kopasz kisöreg, aki már percek óta izgatottan fészkelődéit a helyén. – Maradjunk csak hűek a tényékhez, úgyszincs semmi, ami a valóságnál épületesebb lehetne. Amikor a doktor betoppant, már öltözködtek, ha teleit csak két percecskével nyit be később, *in flagranti*-ről szó sem lehetett volna. Pech, Dórika, ritka balszerencse, de hát amiként jeles nemzeti bölcselőnk, Zerkovitz Béla hirdeté egykoron: „Ilyen az élet, Bözsike, drága”.

Fölnyerített, és székestül fordult hozzájuk. Apró, kék szeme vidáman és ravaszul csillogott, bámulatosan mozgékony arcán kifejező fintorok váltakoztak. Emelt kappanhangon beszélt, elsőprő svádával, amelyet csak időnkénti nyerítései szakítottak meg.

– Terstyánszky – vigyorgott rá Miklóstra Terstyánszky, ha megengedi. Terstyánszky Ernő biztosítási ügynök. Család-, élet-, baleset-, tűzés jégkárbiztosítás etcetera, etcetera. Ne habozzék! Ki tudja, mit hoz a holnap! Intézményünk, az Állami Biztosító a legelőnyösebb feltételeket kínálja, forduljon hozzánk ön is bizalommal! Ha mégsem, hát ugyan próbáljon csak egy konkurrens céghez fordulni. Hehe ...

Miklós kényszeredetten fogadta el a kezét. Utálatos kis pincebogár, gondolta. Ki nem állhatta az ilyen kedélyeskedő jópofákat.

Terstyánszky úr szívélyesen hunyorgott. – Pazar kis magánszámától el voltam bővölve, kedves Szász úr. – S ujjait a szájához emelve, elismerően cuppantott. – Ragyogó volt, uram, fenomenális! Annak idején a megboldogult Donner Bonifác miskolci truppjában volt ugyan egy önhöz fogható jeles tehetség, bizonyos maestro Bartolini, aki egymaga remekbe szabott kis szimfonikus koncerteket produkált, úgyszintén orálisan, s jóllehet ő vonósokat is megszólaltatott, ami vélhetőleg a legnehezebb, a rézfúvósok fémes hangzatát távolról sem tudta olyan plasztikus szépséggel érvényesíteni, mint ön, Szász úr.

Miklós mogorva biccentéssel nyugtázta áradozását.

– Szegény fiú – mondta Dóra –, azt hiszem, egyre inkább a Hárs-hegyen érzi magát.

– Hehe! Jelzem, van benne valami. Diliház ez itt, kérem, tiszta diliház! – Terstyánszky úr élvezettel felnyihogott, azzal kapta magát, és átült hozzájuk. – A főtréfli mindenestre rászolgált már egy külön bejáratú gumicellára. Hú, csak hallották volna, micsoda grimbuszt csapott, az volt csak a cirkusz, a haddelhadd: dezinfekcionálni az ágyat! a berendezést! az egész szobát! Szavamra mondom, akárha Görögországban volnánk ...

– Görögországban? – Ezen még Kasza is megütődött. – Hogy jön ide Görögország?

– Nagyon is természetesen – világosította fel készségesen a kisöreg –, a görög államvasutakon köztudomásúlag még a hálókocsiban is szigorúan tilos a nemi élet. Mármost ha uraságot történetesen rajtakapják, azonnal lekapcsolják és fertőtlenítik az egész vagon, mondanom sem kell, hogy uraságod számlájára. „*Mint vértelhetnők fel akháj fiainkat erénnyel...*” Homérosz tata óta irgalmatlanul prúd egy náció!

Miklós végre elnevette magát. Hisz ez egy remek alak!

– No persze – kiáltott fel Terstyánszky úr értem én a dörgést, már hogyne érteném! Pedzem, honnan fúj a szél, mitől ezek a csapkodó, kénköves istennyilák! – Közelebb hajolt hozzájuk, a hangját lehalkította. – A főtréfli idegei bementék az unalmast – suttogta –, úgy, ahogy mondom! Épp kapóra jött neki ez a két boldogtalan, most aztán kedvére kiadhatta a mérgét. Már ki is tette a szűrüket: az egyik aló mars a Szabadság-hegyre, a másik Budakeszire! Személyesen kísérte le őket a kapuhoz, nem bízta rá a

kerubjaira, de nem ám! Az Úr tulajdon maga üzé ki Édenünkből a paráznákat...

– De mitől az istennyilák? – kérdezte Miklós.

– *Clairvoyance*, Szász úr, *clairvoyance*! – Terstyánszky úr sokat tudóan kuncogott. – Gondoljon csak bele, uram, csekély öt hét alatt háromszor fordult meg nálunk Szent Mihály lova. Az igazgatóság, úgy látszik, suba alatt berendezkedik a nagyüzemi hullagyártásra. Kínos, szerfölött kínos, utóvégre e tárgyban mégsem hivatkozhatnak unos-untalan kedvenc kifogásukra, a krónikus ágyhiányra. Ma reggel, mondom, véletlenül tanúja voltam, amikor Urunk és Parancsolónk épp hírül vette, hogy újfent egy hulla. Bumm, megint egy! Becsületesre, úgy meredt maga elé a szemközti falra, mintha csak ott lebegett volna tüzes betűkkel a zsenánt jóslat: *mene, tekel, ufarszin...* Hehe! Azt hittem, ültő helyében megüti a guta. De nem, csak a vitustánc jött rá; őrjöngött, mint egy profi dervis, még a szája is habzott. „Sebaj, Kornélkám – próbáltam nyugtatgatni, mivelhogy régtől pertu vagyunk, tizennégy nyarán együtt rukkoltunk be a harmincegyesekhez, ő mint *Regiment-Arzt*, én mint tartalékos hadnagy, föl Belgrádba! abzúg kutya Szerbia!, végül aztán Galíciában vitézkedtünk: uccu seggem, láss vásárt! –, sebaj, Kornélkám – csitítgattam –, emlékezz Luck várára, öreg csataló, azokra a kedélyes hullahegyekre, és fütyülj, kérlek, az ilyen bagatell, rutin *exitus*-okra. Különben is – vigasztaltam – biztos tudomásom van róla, hogy életbiztosítási kötvénnyel rendelkezett a derék megboldogult, és özvegye gyászát hihetőleg jótékonyan enyhíti majd a csinos kis summa, ami hamarosan a markát üti. *Himmellaudon!* Kis híja, hogy torkon nem ragadott a vén pukkancs. Mintha ama boldogabb időkben nem is együtt látogattuk volna a lebergik. *und k. Offizierspuff*-ot!

Kasza meglepetten nézett rá. – Özvegye? Hát nős volt?

– Eddig talán azt képzelte, hogy a nyilasok cölibátusban éltek? – Terstyánszky úr jóízűen derült rajta. – Ej, hát sose hallott még a nemzet Rózájáról? A *Rózaelkem*-ről? Hiszen kötetre való episztolát írt hozzá a megboldogult, azon az ékes, turáni bikkfanyelvén! No de holnapra befut majd Simontornyáról a ténsasszony, aztán megtekintheti, micsoda derék magyar asszony. Három is kitelne belőle!

A pincérlány a második adag repetát hozta Kaszának. Terstyánszky úr harsány jóétvágyat kívánt, fénylő, tar kobakját simogatta, és vígan pislogott.

– Megvallom – dünnyögte –, magam is kíváncsi vagyok rá, mert még sohase láttam, ámde a testvérbátyját, megboldogultunk sógorát, az episztolákban sűrűn aposztrofált *Áronsógor*-t azt igen, hozzá aztán személyesen volt szerencsém. A recski internálóban futottunk össze, ötvenháromban, sőt barakktársak lettünk ...

– Recsk? – pillantott fel Kasza gyanakodva. – Erről nem tudtam eddig.

– Ó, alig rongyos két esztendő – intett nagyvonalúan Terstyánszky úr –, holmi bagatell népidemokrácia-ellenes izgatás! – És megint csak legyintett. – Erről majd alkalomadtán. Hanem az *Áronsógor* ... nahát, annál kapitálisabb marhát még nem hordozott a hátán ez a sárteke! Akkora kolosszális ökör volt, kérem, hogy direkt irigyelte az egész társaság; még a smaszerek se vették ellenségszámba. Bármiről diskurált is vele az ember, holtbiztos, hogy másfél percen belül elbődült: Küküllő! Háromszék! Vissza Bukarestet! Hehe! Esküszöm, neki még a Kárpát-Duna Nagyhaza sem volt elég tágas! „Nagy Lajos király urunk alatt három tenger mosta partjainkat...” Kvázi ennyit ismert a historikumból. Ámbátor ez mind hagyján ahhoz képest, ahogy a koldusbotra juttatott, tehetős földbirtokost adta; az volt csak a nagy attrakciója! Pedig úgy volt ő földbirtokos, kérem, ahogy én az anatóliai beglerbég. Magamfajta lecsúszott kis hétszilvafás volt, méghozzá elannyira lecsúszott a szegény ördög, hogy partikula ide, világháborús kisezüst oda, kilencszázhuszonnyolcban, szégyenszemre, szatócsboltot nyitott Simontornyán. Mondják, a butikjában térdig gázolt az ember a

légyszarban ... Ó, elnézést, jó étvágyat! Az meg már a sors ama sokat emlegetett ironiája, hogy ebből kifolyólag, no meg a kiadós székely ormánya miatt, a község fele Héber Áronnak titulálta, úgyhogy a nyilasok alatt mindenféle épületes bonyodalmakba keveredett a szerencsétlen, és kénytelen volt fünek-fának a micsodáját mutogatni, hogy íme, törzsökös magyar ember ő. *Per aspera ad astra!* Rögös útja volt a nyilas körzetvezetőségig ... Hát ilyen egy család volt ez, kérem. És ebbe a díszes familiába nősült be a megboldogult. Ami igaz, igaz: a fivéréhez képest *Rózaelkém* maga Madame Curie!

Miklós nem állta meg, most már némi éllel közbeszólt: – Terstyánszky úr talán mindenkit ismer?

Az ügynök nem sértődött meg, de bogot sem hagyott kötni a nyelvére. – Úgyszólván mindenkit – bólított derűsen és magától értetődően. – Szintiszta képtelenség, hogy létezhetne ebben az országban olyan figyelemre érdemes família, amelyikről szerénységem ne tudna valami keveset... Ó, látom az arcán a kétely derengését, kedves Szász úr! No vallja csak be, most afféle lepcsés szájú, vén széltolónak tart, holmi mihaszna, hencegő salabakternek, ugyebár, akinek még a lélegzetvétele sem igaz. Sebaj, drága Szász úr, nem veszem zokon, hisz megszoktam már, ámde azt engedje meg kegyesen, hogy eláruljam: meglehetősen hosszúra sikeredett életem folyamán – mely egyszer a hopp, másszor a kopp szeszélyes és végeérhetetlen sorozatából állt – eleddig pontosan negyvenhatféle hivatást voltam bátor, noha nem mindig szerencsésen üzni. Úgy ám, Szász úr, jól hallotta, hihet a fülének, nem csalás, nem ámítás! – negyvenhatféle hivatást, uram. Minekutána bízom benne, hogy információim abszolút megbízhatóságában többé nem kételkedik.

Miklós csak bámult rá. Ravasz ábrázatát nézte, és a huncut, széles vigyort, amely ráncain szétterült, s tanácstalanságában hol Kaszára, hol az asszonyra pillantott, hogy komolyan veheti-e ezt a képtelenséget.

– Avagy netántán mégis? – Az ügynök rákacsintott. – Tegyük hát egy kísérletet – ajánlotta –, ha állításaim probabilitásában változatlanul kételkedik, *probandum est!* Mondhatom, kedves Szász úr, nagy tisztesség számomra, egyszersmind igaz öröömre szolgál, hogy példának okáért az ön édesatyját is szerencsés lehetek ismerőseim légiónyi táborában tudni. Alkalomadtán, akár igazmondásom kontrollálendő, ne felejtse, kérem, megkülönböztetetten szíves üdvözetemet átadni neki. Amikor én megismerkedtem vele, ő akkor persze még nem volt ilyen jelentős férfiú, a kedves papa, szövőgyári igazgató elvtárs, ó, dehogy, akkor bizony még csak kis tucatkönyvelőként gürcölt a Sas utcai Adler-konfekció irodájában. Hej-haj, keserves idők jártak akkortájt! Szeretném hinni, nem hozom zavarba, drága Szász úr, ha most bizalmasan megsúgom önnek, hogy a Teréz körúti Edison kávéházban, ahol egy időben szívesen és gyakorta tanyázott, hébe-hóba kisegítettem tíz pengőcskével, de mondhatom, olyan szimpatikus, megnyerő ember volt, hogy neki még a szokásos két pengő kamat helyett is csak másfelet számítottam fel. Egyébiránt mind a mai napig mélyen fájlalom, mi több: szavamra, rossz néven veszem, hogy később, szorult helyzetében nem tisztelt meg a bizalmával. Márpedig nekem elhiheti, uram, Terstyánszky Ernő nem beszél a vakvilágba, ha az idő tájt a papa bizalommal fordul hozzám, nemcsak a munkaszolgálat, de bizony még a deportálás viszontagságait is könnyűszerrel megúszhatta volna.

Erre Miklós még hüledezése közben is elmosolyodott. – Kötve hiszem.

Nyájas mosoly futotta be Terstyánszky úr arcát. – Aranyos, drága, jó Szász úr, hadd ismételjem meg újólág kellő nyomatékkal, hogy Terstyánszky Ernő sohase beszél aranyfedezet nélkül. Az én Hajós utcában készült svéd papírjaim, amelyeket egy Vámosi-Waldeck nevű, annakelőtte egész Skandináviában rendőrhatóságilag körözött

bankjegyhamisítótól, egy nagyszerű, fémjelzett szakembertől vettem át bizományba, és köztünk legyen mondva, bagóért vesztegettem, soha egyetlen alkalommal nem estek nemhogy kifogás, de még csak gyanú alá sem. Legalább félszáz ma is élő tanú igazolhatja, aminthogy negyvenötben, az igazolásomkor voltak is olyan szívesek, hogy a mi papírjaink az eredetieknél is megbízhatóbbak voltak.

– Elhiszem – intett Miklós, bár igazában nem tudta, higgye-e vagy sem –, de nemcsak erről volt szó.

– Nemcsak erről? – Terstyánszky úr élénk kíváncsisággal fürkészett rá. – Ja, vagy úgy! – kiáltott fel aztán, hevesen homlokra csapva magát, és egész gömbölyded kis testében rázkódni kezdett a visszafojtott nevetéstől. – Értem uram, már hogyne érteném! Momentán arra tetszik célozni, hogy a kedves papa nemcsak az *ezerkilencszáznegyvenegyrómaitizenötöstörvénycikkilencedikparagrafusának* hatálya alá eső, születési pechből kifolyólag vétetett föl a deportálandók listájára. De hát szíves engedelmevel, kedves Szász úr, én ezt legalább olyan jól tudom, mint ön, ha ugyan nem jobban, tekintettel korom élvezte helyzeti előnyökre. Hiszen én már akkor gyanítottam – hogy azt ne mondjam, biztos voltam benne –, amikor ön még a világra sem jött.

– Hoga-an? – Miklós már csak habogni tudott. – Talán azt akarja mondani, hogy

...

– Azt bizony, Szász úr – helyeselt vígan a kisöreg –, pontosan azt, de azt ám! – És újra jóízűen kuncogott. – Mindenesetre Sombor-Schweinitzer politikai főcsoportja, hála istennek, kevesebbet tudott, ámbár elsőrangú kopókkal dolgoztak. Higgye el, Szász úr, a konspiráció nem kenyere a magyarnak, még ha kommunista is. Tudja, uram, amikor valamelyik fényes kávéházban vagy akármelyik hűgyszagú, kültelki csellóban összeült két fölöttébb komor úr, és savanyú képpel, málnaszörpöt szopogatva, nagy titokban sugdolózni kezdett egymással... Hehe! Ezer szerencse, hogy a papa igencsak kedvelte a finomabb konyakokat, s ha csak tehette, mindig bedobott egy-két pohárkával. Ez holtbiztosán elterelte róla a spiclik figyelmét. Rendesen *Martell*-t ivott, ha jól emlékszem, és a magam részéről szikrányit se csodálkoztam volna, ha eme bűnös szenvedélyéért pártfegyelmet sóznak a nyakába.

Miklós hátradőlt a széken, karját megadóan fölemelte. Le volt fegyverezve. De jókedvűen adta meg magát, soha jobbkor ez az elképesztő kisöreg. Örült, hogy apjáról ilyen csattanósan derül ki mindaz, amit maga szégyellt volna elmondani Kaszának.

Terstyánszky úr pedig látható elégtétellel nyugtázta diadalát, de fél sikerrel korántsem érte be. – Ami mármost a mamácskát illeti – folytatta töretlen lendülettel –, ő ugyebár, szilágysági lány, méghozzá törzsökös partiumi családból, a Kávásy famíliából, Zilah vidékéről... Hogyne ismerném a famíliát, amikor nekem is az a szűkebb pátriám. Ej, csodaszép asszonyka volt ám – csettintett a nyelvével –, bájos, törékeny, büszke asszonyka, csak gratulálni lehetett a papa választásához! És micsoda regényes, szép történet az övék! Hamisítatlan, igaz szerelmi házasság. Áttörni a kasztok, a felekezetek, a konvenciók megannyi ostoba falát... ó, hiszen honnan is tudhatná ön, drága Szász úr, hogyan is érthetné meg igazán, milyen ritka dolog volt az ilyesmi ebben a tetves, középkori országban. Micsoda harcot vívtak ők egymásért, milyen elszánt, kemény tusát körömszakadtáig, jó uram, körömszakadtáig! Négyévi jegyesség előbb titkon, majd bevallottan, négyévi jegyesség, egymástól csaknem teljesen elszakítva – ez bizony a bibliai idők óta párját ritkította... Ha nem tévedek, harminchatban ülték meg a menyegzőt.

– Harminchétben – igazította ki Miklós, és már semmin nem csodálkozott. Azon se, hogy abból az időből a kisöreg alighanem jóval többet tudott a szüleiről, mint ő maga.

– Nahát egy év, egyetlen évecske ... – Terstyánszky úr bohókás mentegetőzéssel fordította ki mindkét tenyerét. – Ennyi hibaszázalékot elnézhet kegyesen. A fő az, hogy végül minden elsimult, a mamácska szülei is beletörődtek a házasságba.

– De csak azután, hogy megszülettem.

– Hát akkor már csak ezért is érdemes volt – kacagott a kisöreg. – Egyébiránt a fejemet rá, hogy Kávásy tata is csak erre várt, mert nem volt rossz ember a vén Kávásy, nem, kedves Szász úr, lobbanékony, vérmes ember volt, sok lóerős kálvinista indulatokkal, isten nyugosztalja, valódi méregzsák, de az epéje, igaz szavamra mondom, akár a galambé. Mi több: a lelke mélyén, ama legzugabb zugban, ahol jobbik érzéseink rejtekeznek, mentes volt bármifajta előítélettől, holott akkoriban egy dzsenti banktisztviselő ... Hajaj, Szász úr, hozzájuk képest herceg Esterházy kimondottan plebejus forradalmi demokratának számított, ha érti, mire gondolok. A fivérek, uram, azok voltak a bajkeverők, azok az átkozott fivérek... Apropos, a kedves tanácsnok úr! Még ő viselkedett köztük a legtűrhetőbben, ő legalább szerette a húgocskáját. Él-e még? Igen? Hőj, de stramm, szép szál férfi volt a maga idejében, tenyészteni kellett volna a fajtáját, amellet székesfővárosi tanácsnok létére szinte intelligens koponyának lehetett nevezni. No, túlságosan sok sütnivalóval azért őt sem halmozta el a mindenható. Emlékszem, bolondult az órákért. Mit meg nem adott volna egy-egy ritka antik darabért! De sajna, nemcsak a laikusságában volt ízig-vérig magyar úr, hanem a rátarti együgyűségében is. Csak az nem ejtette át szegényt, aki nem akarta.

Azzal Terstyánszky úr hátradőlt a széken, kerek kis pocakján összefűzte az ujjait, és nem titkolt önérzettel pislogott Miklósrá. – Nos, Szász úr, ha szabad kikérnem a véleményét? Elégedett velem, drága Szász úr, sikerült végre meggyőznöm a szavahihetőségemről?

– Száz százalékgig – nevetett Miklós. – De sose hittem volna, ha nem a saját fülemmel hallom.

– Pedig nincs ebben semmi ördögösség – sóhajtott fel borongósan a kisöreg. – Hányatott életem volt, sokfelé jártam, nem is mindig a saját jószántamból, de ahol csak megfordultam, nyitva tartottam a szemem meg a fülem, mert kíváncsi természetel áldott meg a gondviselés. Talán csak az emlékezetem átlagon felüli. No de mi marad az embernek vénségére? Hehe! A memória, kérem, semmi egyéb, csak a memória, ahogy a vicc is tartja. Hetvennégy éves korunkban már csak ez szerez némi soványka vigaszt... – Az órájára nézett, és ijedten felkiáltott: – Seregek ura, elkésem a vetítésről! Maguk nem jönnek meggusztálni a szép Sophiát? Hát, akkor ... *hasta la vista, señor!* – fordult Miklóshoz. – *Tanto gusto de conocerle a Usted!* Délben kifüleltem ám, hogy Cervantes nyelvét biflázgatja. *Hasta pronto, señor!*

Felpattant, bohócosan meghajtotta magát – épp hogy csak azt nem mondta: *voilà* –, s mielőtt Miklós felocsúdhatott volna újabb ámulatából, már az ajtó felé tartott, korát meghazudtoló fürgeséggel.

Még ilyet! – rázogatta a fejét Miklós. – Szédületes egy öreg! De hát ki ez, az isten szerelmére, kicsoda?

Dóra hangtalanul nevetett. – Hallhatta, semmit nem tagadott el a múltjából. És való igaz, eddig senki se fogta még lódításon, pedig ezerszer is próbára tették.

– Fura kis manó – bólintott Kasza is –, bár a recski kalandjával idáig nem dicsekedett el.

– Mi a baja? – kérdezte Miklós.

– Tüdőtágulás – mondta Dóra elszomorodva.

A dundi pincérlány már a harmadik repetaadagot hozta Kaszának. – Több aztán

nincs – jelentette ki szigorúan –, a séf úr tombol, és azt üzenteti, hogy teljesen elege van magából. Erre már nem adott feltétet – fűzte hozzá sajnálkozva-, pedig rimánkodtam.

Fáradozását Kasza tündöklő mosollyal jutalmazta, aztán maga elé húzta a tányért, és késlekedés nélkül nekiesett. Miklósnak kerekre nyílt a szeme szörnyülködésében. – Iszonyú! Hogy fér ennyi a bendődbe?

– Pótolok – vetette oda kurtán Kasza.

Az asszony elmosolyodott, s olyan mozdulatot tett, mintha meg akarná simogatni a fejét, de hát Kaszát nem lehetett csak úgy megcirógatni, és a mozdulat félúton elakadt.

Csörrent az üvegajtó.

Klára tűnt fel magas nyakú, fekete pulóverben, és hosszú lépteivel egyenesen az asztalukhoz jött. – Mondd – támadt derűsen Dórára –, a fejedet mikor fogod elhagyni? – Fölemelte összekulcsolt kezét, és valamit megrázogatott benne. – Hármat találgathatsz!

Miklós mogorván pillantott a lányra, nem bocsátotta meg a fecsegését, de annyit észrevett, hogy sokkal vonzóbb, mint délután volt. Haját mosott, kicsinosította magát, a fekete garbót pedig mintha csak neki találták volna ki.

– Brosztú – találgatta eközben Dóra.

– Nem.

– Fülbevaló?

Klára a fejét rázta. – Jól vigyázz – figyelmeztette ha harmadszorra sem jössz rá, az enyém!

De most már ráhibázott az asszony: a korall nyaklánc! Sajnos, felelte búsan Klára, és kinyitotta a tenyerét.

– Hallom, már megismerkedtetek egymással – mondta Dóra Miklóstra intve, és a lány enyhe gúnnyal rábólintott: – Ó, igen, nagyon is!

Óriási, mérgelődött magában Miklós, még neki áll följebb! Láta, hogy lábujjhegyre áll, áthajol az asztalon, és a korallt felcsatolja Dóra nyakára. – Remekül áll – mondta –, ó, nagyon jól, ez illik hozzád a legjobban! Mindig viselned kellene... – Főlegyenesegett, haját félresimította az arcából, lágy tekintettel nézte az asszonyt.

Miklós meg őt nézte. Most látszott csak, amint egy pillanatra kiegyenesedett, hogy milyen szép növésű. Meglepetésére Klára ekkor hozzáfordult, és a nadrágzsebéből csinos kis csomagot húzott elő. – Ezt pedig magának hoztam.

– Nekem? – Miklós gyanakodva fürkészett rá.

– Ne féljen, nem robban – nyugtatta meg a lány –, kártya. – Föltépte a paklit, s egyetlen, ügyes mozdulattal félkörbe terítette az abroszon. – Bűvészkártya – mondta. – Hiszen hencegett, hogy remek trükköket tud. – S közben a szája szögletében felcsillant lappangó, titkos mosolya.

Miklós megértette, hogy ezzel a játékos gesztussal szeretné kiengesztelni, és máris kibékült vele. Megköszönte, ő is elmosolyodott: – Alig várom, hogy produkálhassam magam.

– Hát még én – intett a lány –, szörnyen kíváncsi vagyok!

– Konkurencia? – érdeklődött Dóra, s látva Miklós kérdő pillantását, fölvilágosította, hogy Klári híres bűvész és még kitűnőbb jövőmondó, tudniillik kártyavetéssel is foglalkozik.

– Továbbá időjósállással és kórtörténeti információkkal – egészítette ki fanyarul a

lány. – De arra nagyon kérem – sietett Miklós lelkére kötni –, hogy senkinek se mutogassa ezt a kártyát. Elbujdosnék, ha a prof megtudná.

Az asszony mulatott rajta. – Ezt is tőle kaptad?

– Ki mástól? – nevetett Klára. – Ma reggel például egy bűgőcsigával meg egy papírtrombitával lepett meg a vizsgálaton. Rövidesen bazárt nyitok. – Megigazította a pulóverét, és intett. – Rohanok, mert végül még nem kapok enni...

Miklós elkísérte a tekintetével. Láta, hogy Stefanikék asztalánál ül le, az idős dáma korholó fejcsóválással fogadja, nyilván a késéséért, a bányász pedig megkocogtatja a hátát, hogy még ültében is húzza ki magát.

Az asszony Miklóstra mosolygott. – Ugye, milyen szép?

– Szép – hagyta rá Miklós több udvariassággal, mint meggyőződéssel.

– Észrevette, milyen különös, belülről fakadó szépség ez?

– A mosolyánál sose láttam szebbet – bólintott Miklós –, olyan, akár n bűvópatak. – Fölszedegette és zsebre vágta a kártyalapokat. – Ez kedves ötlet volt tőle.

Dóra eltűnődött. – Nagyon szeretem – mondta. – És alig-alig akad itt valaki, aki ne ugyanígy érezne iránta. Zách professzor szinte a lányának tekinti, és figyelje csak meg Stefanikot, milyen mackós gyöngédséged veszi körül. De hát Klári meg is érdemli, hogy szeressék. Kimeríthetetlen a figyelmessége, mindenkihez van egy-egy kedves szava, derűt és mosolyt fakaszt, ahol csak megjelenik.

Az asszonynak nem tűnt fel, de Miklósnak annál inkább, hogy Kasza bosszús kis fintort vág, mintha légy szállt volna az orrára. ő mindenestre a harcos ellenzékét képviseli, vigyorgott magában, akárha egy szál magában is!

– Okos, érzékeny fiatal nő – folytatta Dóra s amit én a legtöbbre becsülök benne, végtelenül megértő mások iránt. Az önzetlenség a legvonzóbb tulajdonsága.

Kasza abbahagyta az evést, holott még ki sem ürült a tányérja. Kedvetlen tekintettel nézte az asszonyt.

– Ritka jellemvonás ez – mondta Dóra. – Különösen manapság, amikor egyre inkább az önzés és a közöny divatját kezdjük élni. – Elhallgatott, vékony ujjával a korallt morzsolgatta. – Szeretném, ha jóban lennének egymással – pillantott hirtelen Miklóstra. – Sajnos, Gáborral zátonyra futott a szépen kezdődő barátságuk.

Miklós kényszeredetten mosolygott. Mi ez, gondolta valami gyanakvó rossz érzéssel, csak nem kerítéssel próbálkozik?

11.

– Miért futottatok zátonyra? – kérdezte Miklós később, a társalgóban, ahová vacsora után beültek, noha biztosra vette, hogy nem kap választ Kaszától.

A kérdés elől Kasza valóban kitért, de nem burkolózott némaságba. – Dóra félti ezt a lányt – mondta kis szünet után, homályosan –, akárcsak mások. Pedig tévednek, mert Klára nem szorul rá a féltésükre.

Miklós kétkedve összecsapta a szemét. – Mindenki téved?

– Félreismerik – biccentett Kasza. – Megesik ilyesmi.

Miklós látta, hogy elzárkózik, nem faggatta tovább. Mi tagadás, jólesett neki, hogy Kasza most sem hagyja magára, holott jóformán az egész napját vele töltötte. Úgy

érezte, ez mindenképpen figyelmességére vall, és több korrektül megtartott fegyverszünetnél. Lehet, hogy már a vádaskodását is megbánta? Vagy talán gondolkodóba ejtette, amit a kisöreg apja illegális múltjáról mondott el?

Mindent egybevetve, nem is végződik rosszul a nap, állapította meg elégedetten, bár nem minden önirónia nélkül. Tudta, hogy számára az est a nap legjobb időszaka. A munka is ezekben a fogékony órákban megy a legjobban. Ilyenkor valahogy derűsebbnek és biztatóbbnak látja a dolgokat, mint máskor, mert szeszélyes hangulatgörbéje rendszerint estére állapotodik meg a kiegyensúlyozottság fokán.

Kedvtelve nézelődött. A társalgó különösen tetszett neki. Jókora helyiség volt, talán nagyobb is a kelleténél, mégis meghitten otthonos. Körös-körül mennyezetig emelkedő, üvegezett könyvszekrények, zöld nemezzel bevont kártyaasztalok, kényelmes fotelokkal, az egyik sarokban vadonatúj zeneszekrény, egy gyertyatartós, ódon pianínó társaságában. A parkra néző, félkör alakú bemélyedésben vedlett Rexasztal állt, átellenben, az előcsarnokra nyíló, négyszárnyú üvegajtó mellett büfépult húzódott, presszógéppel. A pult mögött ülő bóbitás, almaarcú öregasszony felváltva kézímunkázott és szunyókált. Rajtuk kívül összesen ketten tartózkodtak még a társalgóban, két hallgatag öregúr, akik a sakktáblájuk fölött gubbasztottak.

– Kellemes itt – mondta Miklós igazán kellemes.

– Most igen – bólintott Kasza –, mert mindenki a vetítőben van. De máskor akkora itt a nyüzsgés, hogy jószerével be sem férsz.

Amint elmondta, ez a helyiség a szanatóriumi társas élet központja, ahol napjában legalább egyszer mindenki megfordul. Itt zajlanak le a látogatások, néha egy-egy névnap vagy küszöbönálló hazatérés megünneplése, itt tartja lelkes felvilágosító előadásait Windisch doktor, amelyek igen népszerűek, és mindig nagyszámú hallgatóságot vonzanak, de itt kapja meg a tortáját az a beteg is, akinek híznia kellett, és sikeresen fölszedte a hiányzó kilókat, bár ez csak afféle kegyeletes tradíció ma már, fűzte hozzá szakszerűen, mert a hízásnak többé nincs különösebb jelentősége. Jobbára pedig dühös kártyacsaták, estébe nyúló beszélgetések és olykor-olykor nagy mókázások színhelye a társalgó.

Miklós, aki kedvelte a társaságot, a mozgalmasságot, a mókákat, de nem vetette meg a felszínes fecsegéseket sem, derűsen hallgatta. Nem titkolta, hogy mindezt kecségtetőnek tartja.

– Csakhogy itt nincs igazi társaság – hűtötte le Kasza –, sem mozgalmasság, még kevésbé őszinte jókedv. Itt csak a való élet csalóka káprázata létezik, szánalmas életpótlék. Lehangelőbb, mint hinnéd.

Miklós csodálkozva nézett rá. Hát nincs semmi könnyedség ebben a srácban, örökké csak ez az iskolamesteri szigor? S kedveszegetten eltűnődött, vajon csak valami fölvert modorosság ez, vagy valóban Kasza természetéhez tartozik.

Eközben Kasza felállt, és engedélyt kért az öreguraktól, hogy kinyithassa az ablakokat. De a parkban ugyanolyan fülledt-mozdulatlan állt a levegő, mint idebenn; fuvallatnyi szellő sem rezdült.

– Dögletes ez az idő – mondta Kasza, amikor visszaült az asztalhoz, s már némi nyugtalanság áradt belőle. – Akár a trópusokon. És attól félek, Babrián nincs valami jól, ha nem jött le vacsorázni. – Komoran nézett ki a sötét parkba. – Ha csakugyan megváltozik az idő – mormolta –, napokig fuldokolni fog.

Miklós nem tudott elnyomni egy kaján kis mosolyt. Klára jóslata és a délutáni civakodás ötlött fel benne, de nyomban észbe kapott, hogy a mosolya most nem helyénvaló. – Tulajdonképpen mi a baja Babriánnak? – kérdezte már elkomolyodva.

– Tüdőasztma és ödémás szívbántalmak.

– Súlyos?

– Gyógyíthatatlan.

– Micsoda?! – kiáltott döbbenet Miklós. – Gyógyíthatatlan? – A sakkozók rápillantottak, az öregasszony is kinézett a presszógép mögül, de neki fel sem tűnt, úgy mellbe vágta, amit hallott. – Biztos ez? Nem túlzód el? – Szinte lelkiismeret-furdalást érzett, hogy eleinte kellemetlen, kiábrándító embernek találta Babriánt, és haragudott rá.

– Hozzá képest még Dórának is vannak esélyei – erősítette meg egykedvűen Kasza.

Miklós tágra nyílt szemmel meredt rá. Magánál a ténynél is jobban megdöbbenette az a mód, ahogy Kasza a tudára adta. – És erről te csak ... ilyen lezseren ...

Kasza elsápadt, de a következő pillanatban már vörös folt virított az arccsontján. – Ő is így beszél róla – vágta oda fojtottan –, másképp erről nem lehet... – A légzése hirtelen szaggatottá vált, veríték lepte el a homlokát. – Vagy talán azt képzeled – zihálta –, hogy jópofáskodik, amikor hulla jelöltnek nevezi magát?

Miklós riadtan figyelte. Csak most eszmélt rá, hogy mélyen megbántotta, és azt rebegette, ne haragudjon, miközben szidta magát az ostoba megjegyzéséért.

De Kasza ezúttal megúsza a rohamot. Rövid küszködés után, amelybe Miklós is beleizzadt, rendbe hozta a légzését, és letörölte a verejtéket a homlokáról. – Én voltam a hibás – legyintett –, túl sommásan foglaltam össze.

– Várj még egy kicsit – kérte aggódva Miklós –, előbb fújd ki magad.

Kasza leintette, eltette a zsebkendőjét. – A körülményekhez képest – mondta az állapota jelenleg kielégítő. Stagnál. Ennél kedvezőbbre már nem számíthat, egészséges többé nem lesz, de évekig is elhúzhatja, hacsak valami váratlan katasztrófa nem történik. Szerencsére erős a fizikuma Erős és hihetetlenül szívós. – Ismét kinézett az ablakon, egyelőre sem a kimerültsége, sem a felindultsága nem oszlott el, és szemlátomást azért hanoit, hogy visszazökkenjen szokásos modorába. – Csak ez az átkozott idő! sziszegte elkeseredve. – Amúgy is egyre gyakrabban kell a légzőkészüléket használnia, márpedig rákapni az oxigénre ...

Miklós hallgatott. De titokban remélte, hogy Kasza talán mégiscsak összekeveri az aggodalmait a valósággal, és szerette volna, ha ez valamiképp kiderülne. Csöndesen, mintegy ellenvetésként megjegyezte, hogy Babrián nem látszik súlyos betegnek, akár ép, egészséges embernek is lehetne hinni.

– Róla szólván, Windisch az akaraterő csodáját szokta emlegetni – bólított Kasza. – Az ok evidens: az agya nem hajlandó kapitulálni.

– Régóta tart ez nála?

– Lényegében tizennyolc éve.

Miklósnak az eszébe villant valami. – Mikor is betegedett meg?

– Negyvennégyben – felelte Kasza. – KZ.

– Buchenwald – intett Miklós. Az asztal posztóját simogatta. Már tudta, honnan ismerős Babrián tekintete.

– Állítólag már akkor is csodaszámba ment a gyógyulása – mondta Kasza. – A láger fölszabadulása után hónapokig feküdt élet-halál közt a weimari UNRRA-szanatóriumban.

– A szemek – szólt tűnődve Miklós. – Emlékszel arra az írására? A szemek különös fénytörése ... Emlékszel rá? Az első jel, a halálba vezető út első stációja... Talán még senki nem írt úgy az emberi szemről, ahogy ő.

Kasza némán szegezte rá a pillantását.

– És emlékszel-e arra a cseh tanárra? – mormolta Miklós. – A tanárra Prágából... A *Buchenwaldi képeslapok* egyik darabja. *Eine Ansichtskarte ... Gruss aus dem schattingen Buchenwald...* Látod magad előtt? A szemét fel tudod idézni?

Kasza nem szólt.

– Világos! – Miklós hátradőlt a fotelban, de egyre csak a zöld filcet simogatta. – Figyeltem Babriánt, miközben a halotról beszélt, és tudtam ... határozottan tudtam, hogy valahonnan ismerem a szemét, pedig sohase láttam azelőtt. De hát az a tanár ...

Kasza továbbra is hallgatott, mozdulatlanul fürkészte.

– Az irodalomtanár Prágából – mondta Miklós. – Kenyeret lopott a társainak, elkapták. Ötven pálcaütés az *Appell*-en. Tüdővérzés. Haldoklik odabenn a barakkban. A többiek körülveszik, közönyösen bámulják. Meg fog halni, gondolják, ennek már kampec! S az jár az eszükben, ha a *Blockführer* másnapig nem fedezi fel a holttestet, az esti porcióját szétoszthatják maguk között. Már össze is marakodnak rajta, de civakodás közben mégiscsak megmozdul bennük valami. Vigasztalni szeretnék. Vigasztalni, de nem megy. Szavaik csüggedtek, mint ők maguk, akik szintén vigaszra és reményre szorulnának. El is hallgatnak sorra, egyik a másik után. Csak figyelik tehetetlenül. Megannyi tompa, üveges, halotti szempár. A tanár meg őket figyeli. Fekszik a vackán, és figyeli őket. Tudja, hogy dögrováson van, mégis egyedül az ő szeme él. Haragos, keserű, szarkasztikus tekintet. Összehúzza a szemhéját, hogy jobban lásson, és dühöng magában. Dühöng azokon az üres, élettelen szemeken. Ostoba birkák, gondolja, hiszen most már kihúzhatnák, az amerikaiak átkeltek a Rajnán! Nagyon tiszta az agya, és nagyon könnyűnek érzi magát. Már fájdalmai sincsenek. Mintha már teste sem volna. Mintha csak lebegne, anyagtalanul. Kizárólag a haragot érzékeli, pusztán a düh dolgozik benne. A keserű düh az élőkön, akiknek élettelen a tekintetük. Nyomorult birkanépség, szitkozódik magában, hát ezekért ütteti magát agyon az ember? Hogy gyűlöli ezeket a muzulmánna fogyott szilueteket, ezeket a kifejezéstelen, halotti szemeket! Üvölni szeretne, úgy túlcsoordul benne a gyűlölet... És akkor hirtelen megszólal. Mesélni kezd. Mindenféle jóízű, kaján történeteket. Hamisítatlan prágai históriák, vaskosak és vérfagyasztóan mulatságosak. Kifogyhatatlan belőlük. Csak mensél, mesél, mindegyre mesél. Végül valaki bizonytalanul elmosolyodik. Kisvártatva egy másik is, azután egy harmadik. Egy percbe sem telik, már valamennyiük arcán mosoly dereng. Még egy perc, és a mosolyuk félénk, halk nevetésbe csap át. Hitetlenkedve nézik egymást. Mi ez? Nevetnek? Hát tudnak nevetni? Olyan ez, akár egy nagy fölfedezés. Fény csillan meg a szemükben, a tekintetük lassacskán életre kel. Újra emberi szem mindahány. Végre, gondolja homályosuló öntudattal a tanár, hülye *Häftling*-ek, egy nappal több az esélyük ... De róla már megfeledkeztek, csak a történeteit ismételtetik maguk közt, csendes nevetésük rebbenve bukdácsol körbe a barakkban. Fel sem tűnik nekik, hogy a tanár már rég elhallgatott. Azt is csak nagy sokára veszik észre, hogy nem lélegzik ...

Csend volt.

– Matt! – kiáltotta diadalmasan az egyik öregúr, a másik pedig összecsapta a kezét, és sopánkodott.

– Hát innen volt olyan ismerős – mondta Miklós, és Kaszára emelte a pillantását.

Kasza még mindig az arcát fürkészte. – Fura fickó vagy te, hallod – szólalt meg lassan.

– Meglehet! – Miklós halványan elmosolyodott. Fog ez menni, pajtikám, gondolta, nem lesz köztünk semmi hézag! S most valóban úgy érezte, bármilyen sok bajuk támad is még egymással, előbb-utóbb kétségtelenül szót értenek majd.

Röpke elfogódottságuknak a halira nyíló üvegajtó csörömpölése vetett véget; valaki teljes erejéből bevágta maga után. Miklós homlokába szenvedő ráncok gyűrődtek, zajérzékenysége sok gyötrelmet okozott neki, és felkapja a fejét, hogy megnézze, ki ez az ajtócsapkodó barom.

Magas, vörhenyszőke orvos haladt át a társalgón. A kulcsait csörgette, s már elment az asztaluk mellett, amikor megállt, és a válla fölött hátrapillantott.

– Á – mondta –, maga az! Maga az új fiú, mi? – Végigmérte Miklóst, himlőhelyes arcán hanyag mosoly játszott. – Remélhetőleg illetudó, szerény, jó kisfiú – tette hozzá gúnyosan, és himbáló járásával bement az étterembe.

Miklós szóhoz sem jutott, a méregtől vörösösen meredt utána. Kasza mosolygott rajta. – Asbóth doktor – mondta akinek nem szokása kopogtatni.

– Pökhendi, pimasz fráter!

– Szét ne durranj – csillapította Kasza. – Egyébként kivétel nélkül mindenki utálja. Alkalmasint a megvesztegető modorának köszönheti.

– Egy kiélt strici – dühöngött Miklós.

Kasza elnevette magát. – Csakugyan strici hírében áll. Azt rebesgetik róla, hogy valamelyik egészségügyi nagykutyáné szeretője, és ide is az protezsálta be.

A nagykutyázás most sem tetszett Miklósnak, de az orvos annyira felpaprikázta, hogy ezúttal hajlandó volt elengedni a füle mellett. – Hétszentség, hogy így igaz! – mondta megvetően.

– Nem kell az ilyesmit készpénznek venni – legyintett Kasza. – Szóbeszéd.

– Honnan tudod?

– Zách mester nem az az ember, akinél bárkit is be lehetne protezsálni.

Miklós morgott, kicsit bosszantotta, bár meg is lepte Kasza méltányossága. Amiatt is haragudott az orvosra, hogy megzavarta lassú összemelegedésüket, amire pedig most mindkettőjükben megvolt a hajlandóság. Sietett hát kifűjni a mérgét, s újra Babriánra fordította vissza a szót, mert úgy érezte, róla szívesen beszél Kasza.

Most már higgadtan vitatták meg a betegségét, és Miklós kénytelen volt belátni, hogy Kasza korántsem túlozta el állapota súlyosságát. Az alatt a kilenc év alatt is, míg ötvenötben végül föl nem került ide, magyarázta Kasza, szakadatlanul a betegségével viaskodott, már akkoriban majdnem ugyanannyi időt töltött kórházakban és szanatóriumokban, mint odahaza. Annál inkább fájdalmas ez, tette hozzá, mivel azokban az esztendőkhöz a létkörülményei végre nyugodt alkotómunkát biztosítottak volna neki. De hát Babriánt sohase kényeztette el az élet.

– Voltaképpen már az is fölfoghatatlan – jegyezte meg tünődve Miklós –, hogy fiatalon nem tört derékba a pályája. Hiszen jóformán mindazt, amit a húszas évek végén meg a harmincas években írt, csak a felszabadulás után jelentették meg.

– Némely rosszmájú vélekedések szerint akkor is csak azért – mondta Kasza –, hogy megadják neki a mártíróknak dukáló végtisztességet.

– Hogyhogy? – csodálkozott Miklós.

– Azt hittem, tudsz róla. – Kasza fanyarul elmosolyodott. – Fölöttébb fura história. Annyira groteszk, mintha maga Babrián írta volna. – S látva Miklós értetlen tekintetét, elmondta, hogy miközben Babrián a weimari szanatóriumában feküdt, itthon valami kósza értesülés hallatán a halálhírét költötték. Így aztán, amikor 1946-ban hazatért, kézbe vehette a posztumusz gyűjteményes kötetét, és elolvashatta a saját nekrológjait, amelyekben mint sajnálatosan korán elhunyt, kimagasló szatirikust méltatták. – Élőként már jóval kevésbé lelkesedtek érte – fűzte hozzá.

– Hiszen az elsők közt kapott Kossuth-díjat – vetette közbe Miklós.

– De az új könyveit igencsak fogszíva fogadták. Érdemes megnézni a korabeli kritikákat. Mindent elkövettek, hogy valamiféle periferikus jelenségnek tüntessék föl. A diszkrét egészségügyi övezet, amelyet a könyvei és a személye köré vontak, ténylegesen mind a mai napig fönáll. Ő az csodabogár, aki ebben az országban immár harmincöt esztendeje csaknem egyhuzamban szerfölött kényelmetlen és gyanús szerzőnek számít.

– Egy satíráiróról a lehető legkitűnőbb bizonyítvány – nevetett Miklós, habár a képet, amelyet Kasza Babrián helyzetéről festett, túl komornak ítélte meg. Elvégre tekintélyes író, gondolta, a művészi rangja elvitathatatlan. Más kérdés, hogy sohase tartozott a népszerű írók közé. Műveit mindig is valami értetlenséggel vegyes idegenkedéssel fogadták. Jómaga ezt annak tudta be, hogy Babrián satírája szinte társtalanul áll a magyar elbeszélő irodalomban. Neki aztán semmi köze a kedélyes csipkelődés vagy az adomázgató társadalombírálat hagyományához. Az ő satírája nem ismer könyörületet, és nem ad fölmentést; húsba mar, és sebeket osztogat. Talán csak a *keserűen nagyságos szívű* Tolnai Lajos az egyetlen, aki e nemben elődjének tekinthető.

– El van szigetelve és meg van bénítva – jelentette ki Kasza.

Miklós nem látta értelmét, hogy vitába szálljon vele. Különben is mesze-messze vezető vita lenne ez, gondolta. Mert hisz a kérdés, hogy amúgy is örökös történeti-társadalmi lépéshátrányba kényszerült prózánk tradícióiból miért hiányzik oly sajnálatos-pótolhatatlan egy Swift, egy Scsedrin vagy egy Hašek kíméletlen látásmódja és éles hangja, nemcsak elbeszélő irodalmunk s irodalmi köztudatunk fejlődésének a kérdése, sőt valószínűleg ezeké a legkevésbé. Inkább azt kérdezte hát meg: dolgozik-e idefönn Babrián.

– Tudtommal itt írt meg kétkötetnyi novellát – felelte Kasza és egy regénybe is belefogott. De ennek már jó ideje.

Miklós bólintott. Maga is tudta, hogy Babrián mostanában nem publikált új művet. Legutóbbi könyve, vékonyka novellás kötet, több mint két éve jelent meg. Akkoriban ő is írt róla az egyik napilapban. Művészetének eredeti, úttörő jelentőségét hangsúlyozta, s azt, hogy a groteszk, mint a művészi megismerés egyik sajátos módszere, a magyar prózában senkinél sem kap olyan fontos szerepet, mint Babrián műveiben. De ezt nem árulta el Kaszának.

– Mostanában már csak egy-egy rövid novellára futja az erejéből – mondta Kasza de arra is egyre kevésbé. A regénye befejezéséről, azt hiszem, végleg letett. Nincs többé elegendő energiája a munkához.

Nagy kár, gondolta Miklós, torzóban marad az életműve, s elszomorodott azon, hogy Babrián művészete már aligha jut el a teljes kibontakozásig: eddigi *oeuvre*-je csonka, számra is meglehetősen csekély.

Jónak látta, hogy megint fordítson a beszélgetésükön. – Családos?

– Nem – mondta Kasza nőtlen. Igazában egyetlen hozzátartozója van, egy vén satrafa. A házvezetőnője, Nasztaszja Filippovna.

– Kicsoda?

– Hiszen biztosan olvastad *A élkegyelmű*-t.

Miklós kapcsolt, elnevette magát. – Ez aztán Babriánra vall!

– Hátha még a nyanyát is ismernéd! – Kasza is elmosolyodott. – Fura egy öreglány, annyi szent. Méltóságteljes, akár egy római matróna, és goromba, mint egy békebeli söröskocsis, a termete pedig egy dokkmunkásé. Rossz nyelvek szerint cirkuszi birkózónő volt valaha. Egyéniség a maga nemében, s mintha csak éppen Babriánnak

teremtették volna. Meg is értik egymást pompásan, szüntelenül veszekszenek.

– Tudja-e, kiről keresztelte el Babrián?

– Kétlem, mert analfabéta. Ezt ugyan fölháborodottan tagadja, de tény, hogy a nevének kívül egyetlen szót sem tud leírni. Képzelheted, micsoda pokoli galibákat okoz, hiszen kilenc éve teljhatalommal vezeti a házat, és az összes ügyes-bajos dolgot ő intézi, beleértve a szerkesztőségi meg a kiadói ügyeket is. Egyik-másik különösen sikeres mesterhúzása után Babrián a haját tépi mérgében. „Megvert magával az isten engem, Horákné, vegye tudomásul, lelkem, hogy maga egy *Untermensch*, akinek a természetrajzi múzeumban a helye!” No de az öreglányt sem kell féltetni. Kihúzza magát deli amazontermetében, és a szeme szikrát hány. „Engemet csak ne pocskoljon a szerkesztő úr – dörgi vérig sértve –, özvegy Horákné senkinek se a Macája! Elsején fölmondok, aztán csak tessék találni magának még egy ilyen derék, jó, rendes asszonyt!” Föl is mond havonta legalább kétszer, azután persze marad, de roppant agyafúrtnak mindig úgy tünteti föl a dolgot, mintha csak hosszas rimázkodásoknak engedett volna. Mellesleg, féltékenyebb nőszeméllyel sem igen találkozni. Akihez Babriánnak egyetlen jó szava van, azt meggyűlöli egy életre. Nekem már a köszönésem se fogadja.

Beszélgetésük derűs fordulatot vett. Nasztaszja Filippovnáat egész legendakör koszorúzta, és Kasza elmondott néhányat a legmulatságosabbak közül. Miklós remekül szórakozott rajtuk, Kaszán pedig nem győzött csodálkozni, hogy mennyire kicserélődött.

Maga is egyre jókedvűbb lett, és nem akart még lefeküdni, bár kutyául kifacsartnak érezte magát. Javasolta hát, igyanak meg egy feketét. Úgy látta, Kasza most olyan hangulatban van, hogy talán róla is megtudhat egyet-mást, és szerette volna üstökön ragadni az alkalmat.

– Te hogy ismerkedtél meg Babriánnal? – kérdezte, mihelyt Kasza visszajött a pulttól, ahol az öregasszonynál megrendelte a kávéjukat.

– Klára mutatott be neki.

– Jóban van Klarával?

– Azt hiszem. – A kérdés szemlátomást nem lelkesítette Kaszát. – Mindenesetre szívesen elnézegeti. Főleg az orrát. Mondja is néha: „Örömökre szolgál elgyönyörködni a kiskegyed nemes vonalú nózijában!” A kiskegyed pedig azóta gondot fordít rá, hogy mindenkinek profilból mutogassa az ábrázatát. – De aztán erőt vett magán, és tárgyilagosan elismerte hogy Babrián valóban kedveli a lányt.

– No és őt? Babriánt általában kedvelik itt?

– Föltétlenül.

Hiába hangzott meggyőzően, Miklós kételkedett benne, mert a saját idegenkedésre gondolt. – Nem tartják kissé nyers modorúnak? – feszegette óvatosan. – Kellemetlen embernek?

– Vannak, akik annak tartják – hagyta rá Kasza némelyek alkalmasint még gyűlölik is. – Vállat vont, mint aki semmi jelentőséget nem tulajdonít ennek. – Inkább az a fura, hogy főleg az öregek meg a tinédzserek vonzódnak hozzá.

Ugyan miért volna ez fura? – gondolta Miklós, s ettől is csak megerősítve látta föltevését, hogy Babrián valójában érzelmes férfi.

– Egyébként nem nehéz ismeretséget kötni vele – folytatta Kasza. – Senkitől sem zárkózik el, bár csak némelyekkel van igazán jóban. Nem dicsekvésből mondom, de magam is közéjük tartozom.

– Dehogyanisnem – csapott le derűsen Miklós –, ha valamit dicsekvésből mondasz,

hát ez az, pajtikám!

Kasza tiltakozó mozdulatot tett, de rögtön mosoly futotta be az arcát.

– Igaz – bólintott –, kár volna tagadni. Nem is értem, miért kedvel. – Hirtelen hallgatott el, röpké bizalmasságát alighanem máris megbánta. Zavarában most szinte félszegnek hatott. – Úgy látom, kész a kávénk – pattant fel a helyéről megkönnyebbülten, amint meghallotta a presszógép sistergését.

Megnyerő volt, ahogy egy másodpercre kilépett a páncéljából.

Ám a pulttól már mogorván tért vissza. – Hagyjad csak, hagyd – intette le dörmögve Miklóst, látva, hogy pénzt keresgél a zsebében –, te vagy itt a vendég, nem?

Szürcsölgették a feketét.

– Most rólad szeretnék kérdezősködni – mondta Miklós.

– Rólam? – Kasza magasra rándította a szemöldökét, s egyből begombolkozott.

– Miért vagy így megütközve? Hiszen szobatársak lettünk.

– Evidens – biccentett Kasza. – Nosza, kérdezősködj csak! – Elutasítóbb már nem is lehetett volna.

Miklós szelíden nézett rá. – Talán tolakodásnak veszed?

– Nem tesz semmit! – Kasza egyetlen hörpintéssel lehajtotta a kávéját, és merev szemét Miklóstra szegezte. – A Körös mentén születtem, Békésen. Nagyközség, járási székhely, huszonnégyezer lélek. Földművelés, kosárfonás, fazekasság. Gyógyforrás, közfürdő. Múzeum, kelta, szkíta és István-kori leletekkel. A görögkeleti és a református templom védett műemlék.

Miklós is kiitta a kávéját. – A helységnévtár megvan otthon.

– A családom is érdekel? – Kasza ridegen mosolygott. – Hát az érdekes is! Fura kis familia! – És hegyesen fölnevetett. – Apám kaskötő volt hajdanán, de túl gyakran nézett a pohár fenekére, s ezért idővel cipészségre adta a fejét. Foltozóvarga lett. Magyarul: suszter. Anyám uradalmi cseléd volt. Frigyükből négy gyermek született. Egy leány és három fiú. A legkisebbik én vagyok. Kielégít?

Miklós hallgatott, leforrázva érezte magát. Nemcsak Kasza sértő elzárkózása bántotta, hanem a saját kudarca is. Fogalmam sincs, mi játszódik le benne, gondolta; egyszerűen nem talált magyarázatot erre a viselkedésre.

– Nem látszik rajtad, hogy falusi vagy – szólt végül kelletlenül, inkább csak azért, hogy mondjon valamit kínos helyzetében –, még a kiejtéseden sem érezni.

Kasza elszűkült szemmel méregette. – Óhajtod talán, hogy produkáljam magam? – kérdezte. – Kérlek, semmibe se kerül! – A rideg mosoly valósággal rákövült a vonásaira. – *Iskolába nem szerettem járni. Nem mentem è fël, èlmëntem halászni, osz mikör jöttek a gyerèkik, közzèjèk állam. Ñem szerettem mënni, de ne vóut muszáj akkor mënni. Bánták is, ha bürköt-boddzát terëm! Èccër mægjártuk. Èggy unokatestvírèmmel iszantottunk a jégèm, míg jönnek a gyerèkik kifelé. De hács csúnya jártunk. A vizet kieresztètték a Kèrèzsbüül, a jék szile fëmmaratt. Nekiszaladok. a jégnek, kicsúsúzik a lábam, osz nekiütöttem a fogam a jégnek. Eltört és a vír nagyo fojt a fogambüül...*

Elhallgatott, merő tekintetét nem vette le Miklósról. – ízelítőül elég ennyi, igen? *Mai magyar nyelvjárások*, egyetemi tankönyv, huszonhatodik lap. Magnóra mondta: Kasza Gábor elsőéves hallgató.

Miklós kedvetlenségében is meglepődött. – Bölcsész vagy?

– Voltam, míg meg nem untam.

– Hát jelenleg?

– Jelenleg tünődöm. Forgatom a fejemben, hogy a cirkuszvállalathoz szegődjem-e a hibátlan tiszai dialektusommal. – De ekkor már maga is megsokallhatta, mert kényszeredetten hozzáfűzte: – Kollégiumi nevelő vagyok.

Miklós vállat vont. – Sajnálom, nem akartalak zaklatni.

– Fáradtnak látszol – mondta Kasza. – Legfőbb ideje, hogy nyugovóra térjünk.

Szótlanul mentek föl a szobájukba. Miklós azonnal levetkőzött, szinte bedőlt az ágyba. Elcsigázta ez a nap, a szeme égett, zakatolt a feje, de Kasza viselkedésén nem tudott napirendre térni. Mitől ez a megveszekedett ellenségesség benne? Mitől ez a farkasdüh, amint róla esik szó?

Kasza pizsamában lépett a villanykapcsolóhoz. Mielőtt lekattintotta volna, pillantása megakadt az erkély küszöbén.

– Nekem is volna egy kérdésem – mondta. – Mit jelentett délután az a sejtelmeskedő megjegyzésed a rovarirtóról?

– Semmi különös – felelte Miklós. – Kilencéves koromban öngyilkossággal kísérleteztem, kis híján sikeresen.

Kasza leoltotta a villanyt, egy darabig még elálldogált a kapcsolónál.

– Fura – hallatszott aztán kurta nevetése a sötétben. – Fura!

Második fejezet

1.

Miklós összetörten ébredt. Hunyorgó pillái alól értetlenül nézte a hófehér falakat. A szobában napfény villogott, az erkélyajtón pompás, tiszta levegő áradt be. A csapból zuhogott a víz, a mosdó előtt Kasza állt, derékig csupaszon.

Aha eszmélt Miklós, hát persze! Lassan ocsúdott, agya még nem tisztult meg álomtól. Tompa fejfájást érzett, és a toroka kimart volt, mintha egész éjjel dohányzott volna. Maria Mancini, gondolta, szép eset!, s ahogy könyökére támaszkodva, félig fölemelkedett, az ágy megnyikordult alatta.

– Halló, jó reggelt! – Kasza megpillantotta a tükörből, elzárta a csapot, és hátrafordult. – Éppen ideje ébredezni – noszogatta –, már a hasadra süt a nap. – Frissen borotvált arca üde szappanszagot árasztott.

Miklós morózusan ásított egyet. Fájós homlokát tapogatta, és szokásos reggeli depressziójával küszködött. Közben furcsállkodva felkapta a fejét; úgy rémlett, a falon túl valaki a *Gotterhalté*-t fütyüli.

– Hogy telt az éjszakád? – érdeklődött Kasza. – Jó alvásod esett? – Karjáról, melléről a vizet rázogatta, egész kis pocsolyában tocsogott. – Remélem, szép álmaid voltak.

Miklós bizalmatlanul kémlelt rá. Most meg egyszerre mitől barátságos? Nem felejtette el, milyen ellenséges volt este a társalgóban, és ezt valamiképp éreztetni akarta vele. – Tévedsz – ásított újból –, ostoba álmaim voltak. – És továbbra is a fülét hegyezte. Akármi legyenek, gondolta, ha nem a *Gotterhalte!* De hát micsoda hülyeség ez, miért fütyülné itt bárki a *Gotterhalté-t*? Azt kellett hinnie, kótyagosságában bizonyára csak hallucinál. – Soha még egy ilyen pocsék éjszakát – morogta –, hol felriadtam, hol meg lidércnyomásom volt. Rég nem álmodtam ennyi zagyvaságot.

Kasza megértően bólintott. – Akklimatizációs nehézségek. – Törülközőt ragadott, és dörzsölni kezdte a mellkasát. – Vannak, akik még ezt az ötszáz méteres magasságot is megsínylik az első napokban – magyarázta. – Az érzékenyebb] énei a hőemelkedés sem ritkaság... Miért vigyorogsz?

– A nagyanyám jutott eszembe. Gyerekkoromban mindig mondogatta: ha idegen helyen hálsz, elalvás előtt számold meg a szobasarkokat, hogy ami jót álmodsz, beteljesedjék.

– Tiszántúli hiedelem. Odavalósi?

Miklós megint ásított. – Á, dehogy! Soha meg se fordult arrafelé. – Mind a tíz ujjával sajtó homlokát kezdte masszírozni, s közben nem csekély irigységgel szemlélte Kasza arányos felsőtestét és kidolgozott izomzatát. Láta, hogy a nyakán ovális alakú, horpadt alumínium tok függ, hosszú óraláncon. Miféle bazári vacak ez, vizsgálta, csak nem a dögcéduláját tartja benne, mint a háborúban a katonák? – Egyébként kész szerencse, hogy megfeledeztem az intelméről – dörmögte elégedetlenül. – Még ilyen baromságot! A Maria Mancinivel álmodtam.

– Nem találtad elég szemrevalónak?

– A szivart?

– Miféle szivart? – hökkent meg Kasza. – Tudtommal leányzó volt, XIV. Lajos ifjúkori babája.

– Irtó művelt vagy, ámbár irodalomból szekunda.

Kasza redőbe vonta a homlokát, de csak egy pillanatra. – Vagy úgy! – bólintott. – Tehát azzal a Maria Mancinivel, amit az a János szívott, a Kastorp.

– Hosszúkás és oldalt lelapított brémai gyártmány – sorolta Miklós. – Egyikről a másikra gyújtottam rá.

Kasza vállat vont, ezt már túl nagy marhaságnak tarthatta. Olyan erélyesen dolgozott a törülközővel, mint aki nem nyugszik, amíg a bőrét cafatokra nem szaggatja. – Mindenesetre mozgalmas éjszakánk volt – mondta. – Elég lármásan hajcsizol, ami azt illeti. Fél éjszaka hörögtél, krákoztál, fulladoztál!

– Az az ocsmány szivarfüst – mentegetőzött Miklós. – Hogy micsoda szemét dolog egy ilyen szivar, pajtikám, kevés híja, hogy a tudómet ki nem köptem! – Elhallgatott, megnyalogatta a szája szélét, kissé bután maga elé meredt. – Hanem mégiscsak különös eset, nem gondolod?

– Tipikus neuraszténiás tünet – helyeselt Kasza. – Álmodban be nem állt a szád, úgyszintén az.

– Igazán sajnálom ...

– Egyet se búsulj, majd szerzek két füldugót!

– Attól a... hogyishívjától a negyedik emeleten? – Miklósnak eszébe ötlött, hogy

vécépapírügyben neki is föl kell keresnie ma.

– Pós úrtól – bólintott Kasza. – Akad annál minden szirszar, épp füldugója ne volna? – Szemügyre vette lángoló bőrét, de az eredmény nem elégítette ki, kettőzött buzgalommal folytatta a törülközést. – Valamit azonban elárulhatnál – pillantott Miklósról –, ha nem titok. Neked rendes szokásod, hogy álmodban finnül diskurálsz?

– Micsoda?! – Miklós majd lefordult az ágyról. – Finnül? Én?

– *Hyvää päiva pikkupoika, kuinka jaksat?* – Kasza rávigyorgott. – Magam is furcsállkodtam rajta, de semmi kétség, öregem, finnül gagyogtál, *suomenski!*

Miklós csak bámult rá. Az arca megnyúlt, maga volt a testet öltött kétségbeesés. Tudta, amióta hét vizsgájával sáros, alig akad olyan éjszakája, hogy álmában ne kollokválna, de hogy... finnül? Épp finnül? – Megőrülök – motyogta –, ez a tetves nyelv már annak idején is a téboly szélére kergetett...

– Fura kis nyelv – hagyta helyben Kasza –, engem is alaposan megizzasztott. – S nem tagadott meg Miklóstól egy részvevő pillantást. – Bezúgtál belőle?

Miklós letörten legyintett. Ahogy ő bezúgott, mondta, arra még nem volt példa. Akkoriban az a népszokás járta az évfolyamukon, folytatta, hogy a finn szigorlat előtt néhányan összeálltak, kalapba dobtak némi dohányt, és felfogadtak egy finn szakos hallgatót, aki lefordította a kötelező szemelvényeket. Otthon aztán nekifeküdt az ember, és memoriter bevágta. Ezzel a trükkel tucatszám csúsztak át azok is, akik a textusból egy kukkot sem értettek, de a fordítását tűrhetően felmondták. Hát ő is ezt a módszert választotta a hön óhajtott elégségesért.

– Belesültél? – kérdezte Kasza.

– Ment, mint a karikacsapás. Egy vén anyaszomorítónál szigoroltam, és mondhatom neked, olyan érdeklődéssel hallgatott, hogy titokban már dagadoztam: no lám, hisz ebből még egy derék hármás is leeshet!

– Hát akkor?

– Pillanatnyi konfúzió. – Miklós olyan képet vágott, mint aki ricinust nyelt. – A nyolcadik szemelvényre a hetedik fordítását mondtam fel. Aztán ott álltam a végén két lónagy mondattal, amire már nem jutott szövegem.

Kasza derülten csóválta a fejét. – No és a vén anyaszomorító?

– Röhögött, hogy zörgött tőle az ablak – morogta Miklós. – Én meg levontam a szükséges konzekvenciát: vagy a Dunának megyek, vagy újságírónak.

– Hogyan? Te újságíró vagy?

Miklós sietett megnyugtani, hogy mindössze tizennégy hónapig slapajkodott, s éppen két éve, hogy abbahagyta. Megnevezte az egyik reggeli lapot, és erre Kasza halkán füttyentett. – Ejha! Hogy a manóba sikerült bejutnod oda?

Miklós tartózkodó lett. – Fölvettek, és kész! – Esze ágában se volt kikotyogni, hogy Lánosz Endre helyezte el, miután átmenetileg otthagya az egyetemet, és állástalanságában hozzá fordult segítségért.

Kaszán látszott, hogy hallott már meggyőzőbb választ is, de mégsem firtatta. – Miért léptél ki?

– Merő szégyenérzetből – mondta Miklós. – Túl jellemtelennek tartottam magam a tisztos céh magas erkölcsi normáihoz.

Kasza a szeme sarkából sandított rá. – Jól adod – biccentett még a szemed se rebben! – Az ágyra dobtá a törülközöt, pecsenyevörös felsőtesttel a mosdóhoz lépett, és vizet eresztett a fogmosó poharába. – A pedagógiai tapasztalataim ugyan gyérek – fűzte hozzá –, de arra megesküdnék, hogy nálad mihasznább fickót még nem alkalmaztak a

magyar sajtóban.

– Röntgenszemed van – bólintott rá Miklós.

Egymásra mosolyogtak. Igen, gondolta Miklós, úgy látszik, megbánta az esti alakítását.

Aztán összeráncolta a szemöldökét. Ismét a rejtélyes füttyszó odaátról. – Mondd – kérdezte gondterhelten –, te is hallod?

– A *Gotterhalte* – intett Kasza. – Szintén zenész! A *Prinz Eugen*-t és a *Radetzky-mars*-ot is pazarul fújja.

– Rémes – sópánkodott Miklós –, tönkresilányítasz a műveltséggeddel! Honnan a pokolból tudsz ilyesmiket?

– Tőle magától – bökött a falra Kasza –, Van egy ósdi zenélődoboz, azzal pöntyögi ezeket a dalocskákat, ő meg hars füttyszóval kíséri.

Miklós felsóhajtott. – A süket vasutas, mi?

– Ő hát, a főbakter – mondta Kasza a vén szenteskedő! Ha éppen nem a katekizmusát biflázza, órák hosszat fütyörészik, akár a dalos pacsirta. – Fölnevetett, a tubusból krémet nyomott a fogkeféjére. – No, elég a hülyéskedésből! Ott a lázmérő a nachtkaszlidon, aztán el ne felejtsd majd megköszönni a kis Verocskának, hogy nem költött föl, amikor bejött.

– A kis Verocskának? – dünnyögött Miklós. – Ki az a kis Verocska?

Kényszeredetten nyúlt a hőmérőért, a hónaljába szorította. Az a tudat, hogy kivizsgálása ezennel kezdetét veszi, egy cseppet sem lelkesítette. Ráadásul a kis Verocska, aki volt olyan kedves, hogy nem ébresztette fel, s akiről Kasza pillanatnyilag nem nyújthat bővebb felvilágosítást, mert tele a szája fogkrémmel, óhatatlanul Verát idézte föl benne, no meg a szokásos nyugtalanságot, amit a lány elutazása óta érez. Talán mégiscsak írnom kéne neki, gondolta, ha többet nem is, legalább néhány sort. Hiszen még arról sem tud, hogy idekerültem...

De nem, döntötte el máris, most már csak azért se! Összeszorított szájjal, komoran ereszkedett vissza az ágyba. Több mint egy hónapja, hogy Vera elutazott, és azóta is konokul ragaszkodott a fogadalmához: nem ír a lánynak, nem, egy nyüves sort se! Vera pedig hasonló állhatatossággal tartotta a saját ígéretét. Hetente kétszer írt, s egyik levele terjedelmesebb volt a másiknál.

Minden egyes napjáról beszámolt. Mindenről, ami csak történt vele, méghozzá olyan lelkiismeretesen, már-már kötelességtudó aprólékossággal, hogy Miklósban lassacskán az a gyanú támadt, a lány titokban gúnyolódik, és mulat rajta, noha látszólag teljes komolysággal ír. De hát gondolhatott-e másra, amikor Vera külön-külön fél oldalakat áldozott a Néva-parti palotasor leírására, a Fontanka hídjaira, a Péter-Pál-erőd kazamatáira és az Ermitázs malachit termére, nemkülönben Rastrelli, Rossi és Montferrand épületeire, a Tauriai Palota márvány oszlopcsarnokára, a Katalin-templomra és a Gosztyinnij Dvorra, de még a Nyári Kert szobormásolataira, a Narvai kapu diadalmi harci szekereire, sőt az Admirális rakpart kőoroszlánjaira is?

Akár egy bédekker a cári időkből, mérgelődött levelei láttán Miklós, egy nyavalyás bédekker Robbe-Grillet modorában, akiért Vera sznob lelke már csak azért is lelkesedik, mert még egyetlen könyve sem olvasható magyarul.

De legalább így bosszankodott a lány részletes jellemrajzain is. Vera hosszasan írt Adujev akadémikusról, a híres vegyészről (Lenin-díjas!), apja régi kollegiális ismerőséről, aki meghívta erre a két és fél hónapra. Miklós megtudhatta, hogy az akadémikus igen kiváló, de kissé régivágású és bogaras ember, hogy Tyimirjazevszakállt visel, és a szórakozott tudós valóságos prototípusa, hogy kedvenc időtöltése a

horgászás, a dámajátékban pedig verhetetlen. Még hosszasan írt az Adujev családról és kiterjedt rokonságukról, a petrodvoreci dácsájukról, ahol most vele együtt a nyári hónapokat töltik, és Anna Boriszovnáról, a mamáról, aki otlléte első napjától édeslányaként dédelgeti, tejben-vajban fürösztli, s naponta kiharcolja neki a család Volgáját, hogy kedve szerint furikázhasson odabenn a városban. Miklós értesülhetett róla, hogy Anna Boriszovna törölmetszett, igazi orosz asszony, egyenes, nyíltszívű, szokimondó, egy szláv *mater familias*, aki a maga egyszerűségében is tekintélyt és tiszteletet parancsoló. Örömmel vehette tudomásul, hogy Adujevék lánya, a kedves, jópofa, virgonc Szasenyka épp a közelmúltban jegyezte el magát egy bizonyos Edikkel, egy helyes és közvetlen modorú sráccal, aki zseniális matematikus hírében áll, s aki – akárcsak a Zsdanov-egyetemen tanuló Szasenyka – kitűnően beszél franciául, úgyszólván csak hármában vannak, kizárólag franciául társalognak egymással.

Többnyire azonban négyesben töltik az idejüket, mert rendszerint Szergej is csatlakozik hozzájuk: a magas, fekete, komoly Szergej, Szasenyka bátyja, a kezdő építész. Ritka mód rokonszenves fiú. Szerelmese a hivatásának, s bár kétségtelenül akkor a legboldogabb és a leginkább közlékeny, ha az építészetéről esik szó, Dosztojevskijről és Camus-ról éppúgy elbeszélgethet vele az ember, mint akármilyen zenei vagy képzőművészeti témáról; amellet remekül táncol, szenvedélyes vitorlázó, és még a teniszben is megállja a helyét.

Nos, ez a Szergej határozottan szöget ütött Miklós fejébe. Egyre sűrűbben fordult elő a levelekben. Vera ugyan róla is éppoly tárgyilagos modorban írt, mint bárki másról vagy akár az Anyicskov-híd lovasszobráiról, de Miklós figyelmét nem kerülte el fogalmazásának bizonyos öntudatlansága, mely egyébként a legkevésbé sem jellemezte, s még kevésbé az, hogy napjai szép részét a fiúval kettesben tölti. Színházba járnak és koncertekre, vacsorázni és táncolni; közös vitorlázások a Finn-öbölben és teniszcsaták a Burevesztnyik sporttelepén. Autókirándulások Puskinba, Gatcsinába és Pavlovszkba. Egy tallinni látogatás hajóval. Hosszú séták a zelenogorszki erdőben és a tengerparton. Csöndes alkonyi cgyüttlétek a dácsa kertjében, a nyírfák között, függőágyakban ringatózva; Szergej, amint Tatlinról, Niemeyerről és Louis Kahnról beszél...

Miklós behunyta a szemét, és megadó fintorral belemosolygott a semmibe. Talán jobb is így, gondolta, jobb... ez a leningrádi nyaralás csak megkönnyíti köztük az amúgy is elkerülhetlent. Úgy érezte, még gondolatban sem tehetne szemrehányást Verának, hiszen valószínűleg éppen azt teszi, amire ő egyenesen felszólította.

Elválásuk napja idéződött fel benne. A moszkvai vonat késő este indult, és délután Vera beszaladt még hozzá a kórházba, hogy elbúcsúzzék. Vonzó volt, elegáns és kíváncsi, mint mindig, de akkor szinte nyomasztóan hatott Miklóstra. Már az útiláz fűtötte, amitől csak szebb lett. Virágzóan szép volt könnyű, nyári ruhájában, súlyos és aranylós kontyával, viruló nyári színeivel, lebarnulva és napillatot árasztva, egészségtől és jókedvtől duzzadóan.

Böbeszédűen számolt be a készülődéséről, a bevásárlásairól és az utolsó elintéznivalókról, meg arról, hogy milyen ajándékokat visz moszkvai és leningrádi ismerőseinek. Miklós csak félfüllel figyelt oda, nyomasztó érzését elemezgette. Töprengése közben pedig néha egy-egy megértő pillantást vetett a szomszéd ágyban fekvő kamaszra, aki hol vörösödve, hol sápadozva, lesütött szemmel Vera lábikráját bámulta, de úgy, hogy majd a szemét kinézte szegény. Miklós borongósan arra gondolt, hogy bizonyára ő sem festett különül, amikor három éve, a menzán először pillantotta meg Verát, és döbbsent ámulatában képtelen volt elszakítani róla a tekintetét. Aztán maga is elnézte a lányt, amint ott ül mellette az ágy szélén, könnyedén keresztbe dobott lábbal, fesztelenül és derűsen, önfeledten fecsegve, szép arcán és sötétkék szemében valami mélyről sugárzó örömmel, s hirtelen ráeszmélt, nyomasztó érzését az okozza,

hogy már nagyon régóta nem látta Verát ilyen felszabadultnak.

„Ami pedig téged illet – mondta akkor Vera –, az a kötelességed, hogy meggyógyulj, és összeszedd magad, mire hazatérek. Szeretném, ha ismét arra a kedves, jókedvű fiúra találhatnék, aki azelőtt voltál.” Miklós nagy erőfeszítéssel mosolygott rá. „Félek, Verukám, hogy azt a fickót többé nem fogod viszontlátni.” „Ó, istenem – rázta meg a fejét Vera –, már megint ezek a sötét gondolatok! –1 S bosszúsan nevetett. – A te véget nem érő alkotói krízised, igaz? Csak tudnám, meddig akarod még így folytatni!” „Gondolod, hogy olyan kitűnő multság nekem?” Vera összeszorította a száját, hallgatott néhány pillanatig. „Nem, nem gondolom – szólt aztán váratlan ingerültséggel. – De ha valóban érdekel, hogy mit gondolok, megmondhatom. Úgyis régóta készülök rá. Azt gondolom, hogy felesleges és buta dolog folyton csak a kríziseden rágódnod. És azt gondolom, hogy nem volna szabad ennyire elhagynod magad, mert ha továbbra is ezt teszed, a végén még tényleg össze fogsz omlani. Több bátorságot és nagyobb akaraterőt kellene tanúsítanod.” „Mit gondolsz még?” – kérdezte fojtott hangon Miklós. „Azt, hogy túlzásba viszed az önsajnálatot – vágta rá a lány. – Ne szeresd már magad úgy, az isten szerelmére, légy végre önmagadhoz is egy kicsit kíméletlenebb! Legalább csak félig olyan nyers és goromba, amilyen másokhoz vagy!”

Miklós vérig volt sértve. És a lelke mélyéig felháborodott, hogy Vera mindezt épp a távozása óráiban vágja a szemébe. Hát mégis igaz, gondolta keserű haraggal, hogy Vera csak egy felszínes, hiú, szép lány? Olyan teremtés, aki önzőbb és elkényeztetettebb annál, semhogy bármilyen bajban számítani lehetne rá? Nem tudja – gondolta Miklós – és valószínűleg nem is akarja felfogni, hogy mi van velem. Semmit sem értett meg a kínládásaimból. Mindaz, aminek hosszú hónapokon keresztül a tanúja s részben szenvedő átélője volt, csak türelmetlenséget és viszolygást keltett benne. Fogalma sincs arról, milyen egy válságos állapot?

A lány némán s már elszomorodva figyelte. Végül telt ajka zavart, bűnbánó kis mosolyra húzódott. „Ne haragudj – szólalt meg csöndesen ostoba vagyok! Tudhatnám, milyen nehéz neked mostanában. Meg aztán olyan rossz bőrben vagy ... – Elhallgatott, egy könnycsepp csillant meg a szemében. Hirtelen Miklóshoz simult, átkulcsolta a nyakát, és hevesen szájon csókolta. – Hiányozni fogsz – suttozta –, rettenetesen!” Ám Miklós ez egyszer sem kábult el. Nem, sem a suttozásától és könnybe lábadt szemétől, sem érzéki szájától, de még hozzá tapadó, ruganyos testének máskor oly izgató lüktetésétől sem. Képtelen volt megbocsátani neki. Abban percben nem érzett iránta mást, csak megvetést. „Ne érzelegjünk – rázta le magáról ridegen –, önszántadból mégy el, nem én kényszerítelek rá!” Vera elhúzódott tőle. Táskájából elővette a tükrét, a festékes dobozát, és szeme alól eltüntette a könnyek nyomait. „Nem szívesen hagylak most itt – mondta. – De ha már így alakult, ígérem, hogy sűrűn írok majd, hetente legalább kétszer. És jólesne, ha kivételesen te is megerőltetnéd magad, bár tudom, utálod a levelezést.” „Nem fogok írni – jelentette ki Miklós –, egyetlen sort se várj tőlem!” A lány dermedten meredt rá, talán még el is sápadt. „Ugye, ezt nem mondog komolyan?” „Nem szeretnék még ott, a távolban is a nyavalygásaimmal zaklatni – folytatta nyersen Miklós. – Azt akarom, hogy jól érezd magad. Olyan jól, ahogy csak tőled telik.” „Valóban ezt akarod?” „Ezt, és semmi mást!” Vera akkor már összeszedte magát. Az az egykedvű, kőhideg kifejezés jelent meg az arcán, amellyel mindig a sértettséget palástolta. „Rendben van – bólintott. – Hát ha valóban ezt akarod, rajta leszek, hogy teljesítem a kívánságodat.” Azzal fel is állt, szótlánul egy hűvös csókot nyomott Miklós homlokára, és az ajtóhoz indult. Úgy hagyta el a kórtermet, hogy a küszöbről vissza se pillantott. A kamasz áhítattal bámult utána. „Milyen szép!” – suttozta, és szinte megrendülten pillantott Miklóstra. „Túl szép” – mondta szárazon Miklós...

Hirtelen összerezzen.

Kinyitotta a szemét, és Kaszát pillantotta meg, aki vizsgálódva hajolt fölé. – Hát te? – kérdezte Kasza. – Már azt hittem, újra elaludtál...

Törékeny, bájos kis ápolónő állt mellette. Mosolygós, ibolyakék szemével kíváncsian figyelte Miklóst, lenszőke haja kibuggyant a kendője alól.

– Verocska – fordult hozzá Kasza ez itt Szász Miklós szobatárs. Jeles tamburmajor és notórius szimuláns, aki üdülővendégként tartózkodik körünkben.

A kis ápolónő pukkedlizett. – Sztankó Veronika képesített smasszernő. Az ágyba parancsolja a reggelit, kedves vendég úr, vagy tán mégis föl tetszik kelni? Szépen süt ám odakinn a napocska!

Miklós halványan elmosolyodott. Nicsak, gondolta, hát ilyen helyes nővérek is vannak itt? Felült, és visszabókolt neki. Megköszönte, hogy nem költötte fel kora reggel, de a kisművér elhárította. – Ezért nem jár köszönet – mondta –, ezért csak egy nagy letolás járna a főnővértől.

– Hogy van a kellemes öreg hölgy? – érdeklődött Miklós. – Leparkolt már a seprűnyelével?

A nővérke elutasító arcot vágott. – Sajnálom, vendég úr! Tilos választ adnunk olyan kérdésekre, amelyek intézetünk erkölcsi fegyelmeinek az aláásására irányulnak. Ez az igazgató főorvos szó szerinti utasítása. – Elkérte Miklóstól a hőmérőt, s amint rápillantott, fitos orrát mulatságosan félrehúzta. – Uram, Teremtőm – szörnyülködött –, harminchatkettő, a kúra megkezdése előtt! Én ezt be sem merem jegyezni, kérem szépen, mert a főnök úr szálanként tépkedné ki a hajam!

– Azt szeretném én látni! – mondta Kasza, s olyan gyöngéden pillantott a lányra, hogy Miklós felvonta a szemöldökét csodálkozásában. – Magának, Verocska, senki a haja szálát meg nem görbítheti!

– Akár fel is pöckölhetjük néhány fokkal azt a szerszámot – ajánlotta lovagiasan Miklós, és még mindig Kaszán csodálkozott: nem hitte volna, hogy a tekintete ilyen meleg is tud lenni.

A nővérke nevetgélt, aztán ráparancsolt Miklóstra, hogy forduljon hasra szépen, és eresse le a pizsamanadrágját. A fecskendőt is nevetgélve mutatta fel. – Streptomycin, nem kell félni tőle.

– Na, most figyelj! – szólt Kasza.

Alig egy szűnyogcsípés volt az egész, és Miklós álmétkodva tekintett fel. A nővérke meglóbálta a fecskendőt. – Kész – mondta mosolyogva.

– Bámulsz, mi? – büszkélkedett Kasza. – Verocskának tündérkeze van!

– Nem kaphatnék még egyet? – kérdezte Miklós.

– Na, kérem, kérem – mondta a takaros kisművér, s igyekezett korholó arcot öltetni, de nevetős szeme miatt nem sok sikerrel mórlikálásnak, gatszúlálásnak nálunk nincs helye! Mi komoly intézet vagyunk, és nem kéjlek, ahogy a professzor úr a legutóbbi gyűlésünkön kijelentette. A kedves vendég úr tehát ne az élvezkedéseken járassa az eszét, hanem szíveskedjek egykettőre fölöltözni, megreggelizni, azután meg nagy sietve fölkeresni a professzor urat, aki pontban háromnegyed kilenckor várva várja a rendelőjében. – Enyhe tájszólásban beszélt, s ez csak kedvesebbé tette.

Néhány percig elfecsegett még Kaszával, egy-két friss személyzeti pletykával alaposan aláásva az intézet erkölcsi fegyelmeit, majd szigorú pofácskával bejelölte Miklós hőmérsékletét a lázlapra.

Azután rájuk nevetett, és könnyű léptekkel kiment.

– Milyen édes kis nő! – áradozott hason fekvé Miklós.

– Meghiszem azt – bólintott Kasza. – De a pucér fenekedet most már szükségtelen közszemlén tartanod.

Miklós felráncigálta a nadrágját, és kiugrott az ágyból. Mosolyogva lépett a mosdóhoz. – Csakugyan tündérkeze van – mondta. – És ő maga is olyan, akár egy mesebeli tündérkirálylány.

– Szamárság – legyintett Kasza –, egy mindszei kubikos lánya.

Miklós rásandított a tükörből. A, gondolta derűsen, hát ezért a gyöngéded! A csaphoz nyúlt, de a levegőben megmeredt a keze. – Jézus Mária motyogta –, ez meg most micsoda? – A szomszédban ütemes dobogással kísért, diadalittas füttyszó zengett.

A *Radetzky-mars* – vigyorgott Kasza. – Kedélyesen indul a nap, mi?

2.

Amikor a lépcsőházból befordult az első emeleti folyosóra, a főorvosi rendelő felé, Miklós különös hangra lett figyelmes. Először azt hitte, gyerek sikoly, majd ráeszmélt, hogy a hang egy asszonyé, aki jajveszékkel, de úgy, mintha nyúznák.

Oldalra hajtott fejével fülelt egy darabig, de nem tudta megállapítani, melyik irányból hallja. A félhomályos folyosó kihalt volt, aztán egyszerre itt is, ott is ajtók nyíltak, keretükben női sziluettek rajzolódtak ki. Persze, gondolta Miklós, ez női emelet. Zajtalanul lépkedett a futószőnyegen, s bár továbbra is a hangra figyelt, feszélyezte, hogy néma tekintetek kísérik, az arcokat pedig csak elmosódottan látja.

Az üvöltés egyre közelebbről hallatszott, és a folyosó kanyarulatában Miklós kis híján beleütközött az asszonyba. Az asszony széles és termetes volt, tátogó szájából szaggatottan tört elő a dermesztő jajszó. Minden egyes lépésnél megroggyant a térde, s láthatólag összecuklott volna, ha nem támogatják ketten is: Madame Frankenstein, a főnővér meg egy fekete öltönyös, idős férfi.

A Rózalelkem, villant át Miklóson, s csak állt földbe gyökerezve, a falhoz simulva, hogy utat engedjen nekik.

Amint dülöngélve elhaladtak előtte, az öregember előreszegezte a nyakát, és merőn az arcába meredt. Mélyen ülő, zavaros szeméből gyanakvás csapott ki, szánalmasan lefittyedt alsó ajka reszketett. Ő meg az Áronsógor, gondolta Miklós.

A menet két orvos zárta le. Egy köpcös holdvilágképű, aki izzadó homlokát itatgatta a zsebkendőjével, s közben fújtatva, nyugtalan pillantásokat vetett jobbra-balra, a nyitott ajtókra, és a nyegle Asbóth doktor, himlőhelyes arcán méla undorral, kezében kicsiny öngyújtót dobálgatva.

A nemzet özvegye, mormolta Miklós, mihelyt valamennyien eltűntek a fordulóban, kék kardigánban a nemzet özvegye... Táncoló idegekkel hallgatta a vérfagyasztó üvöltést. Izgalmában cigarettát halászott elő, kapkodva rágyújtott. Lám, gondolta, még egy ilyen senkiházit is szeret valaki... Szívesen elengedte volna ezt a közjátékot, mert nem sikerült félvállról vennie.

Amikor az üvöltés végre elhalt, a cigarettát a köpöcsészébe fricskázta, és gépiesen továbbindult. A folyosó végén magas, kétszárnyú ajtó előtt találta magát. Az ajtón ütött-kopott zománc tábla függött: *IGAZGATÓ FŐORVOS*. Alatta kisebb betűkkel: *Dr. Zách Kornél egy. tanár.*

Mély lélegzetet vett, és bekopogtatott.

– Tessék – vakkantott bentről egy érdes hang.

Miklós keskeny szobába jutott (benne íróasztal, gépiróállványka, néhány redőnyös iratgyűjtő szekrény és egy jókora faliszéf), ahol senki sem tartózkodott, majd a szemközti nyitott ajtón belépett a tágas rendelőbe. Szinte vakon köszönt maga elé, egy másodpercre úgy szemén csapta az ablakon bezúduló napfény.

Aztán a rendelő túlsó végében, a terebélyes, fehér íróasztal mögött megpillantotta az apró öregembert. Tenyerét az asztal peremének feszítve, kinyújtott karokkal és behúzott nyakkal ült ott, mélyen a karosszékebe süppedve, s valóban egy kerti törpére emlékeztetett. – Tessék, csak beljebb, beljebb – biztatta Miklóst. – Tapsra vár?

Miklós félszegen mozdult el a küszöbről, s amíg az asztalhoz tartott, erőfeszítésébe került, hogy elfojtsa megrökönyödését: Zách Kornél professzornál csúnyább vénembert aligha látott valaha is.

– Nnna, szóval maga az – koppintott az asztalra, amikor Miklós megállt előtte. – Maga az! – És szúrós tekintetével áthatóan vizslatta, hátradőlve a hatalmas íróasztal mögött. – Maga az a hospitáns, he?

A fogadtatás nem sok jóval kecsgetetett. Miklós mégis igyekezett tisztelettudó arcot ölteni, noha magában bosszankodott. Tehát már a prof is hírére vette a handabandázásának, hogy ő csak vendég itt. Vajon kitől tudhatta meg?

– Na, barátocskám – csattant fel Zách Kornél, és mutatóujjával a karórájára bökött –, magának nem erénye a pontosság! Hat perc múlva kilenc. Szabad megkérdezni, hányra rendeltem ide? – De esze ágában sem volt Miklós mentegetőzését meghallgatni. – Mit dadog, hospitáns? – szakította félbe. – Hiszen csak hálás lehetek magának! Igazán nem örültem volna, ha tanúja az iménti ingyencirkusznak.

Vicces, gondolta Miklós, fenemód vicces ember! S kissé meg volt botránkozva a kijelentésén: *ingyencirkusz*.

– Maga sem örült volna neki, he, adjunktus úr? – kérdezte a prof, a válla fölött oldalra pillantva.

Miklós is odapillantott, és meglepve látta, hogy Windisch doktor is a rendelőben van; a félreeső, fehér bőrsezloneon ült, és papirosokat böngészett. A leleteim, vélte Miklós, és köszönt neki, a doki pedig barátságosan visszaintett. A jelenléte enyhített egy keveset Miklós elfogódottságán.

Zách Kornél messziről bámult rá. – Mindegyik produkálja magát – krákolta kivétel nélkül mindegyik. Min-de-gyik! – Már nem is törődött Miklóssal, maga elé meredt, kemény ujjával dobogtatni kezdett az asztalon. – Pojácák – köpte ki megvetően a szót. – Úgy óbégatnak, mintha bármin is változtathatnának; a nyavalygásukkal. Óbégatnak... ez a nagyotkú némbor is, a kék kardigánjában ... Óbégat, mint a valagba rúgott sarki ringyó!

Ő is észrevette, gondolta Miklós, a kék kardigán neki is szemet szúrt, de a szavain egyre csak hüledezett magában.

– De hát értem én – füstölgött a prof. – Fitogtatni az özvegyi fájdalmat, már hogyan érteném! Kérkedni vele, naná, hiszen így ildomos! Mutogatni a szívüket, ami csak egy vacak húsdarab, mi, Windisch? Pimasz pojácák! Ráadásul gyilkosnak tekintik az embert, kö-zön-sé-ges gyilkosnak! Hogy érzi magát, mint Hasfelmetsző Jack, kolléga úr?

Windisch rápillantott, de nem szólt. Udvarias, bár kissé türelmetlen mosoly suhant át az arcán.

Zách Kornél folytatta a dobolást. – Szeretném tudni, mit képzelnek ezek a ripőkök?

Mi a fészkes fenét? Lyukas tüdővel százhusz évig lébecolni? – Horkanva fölnevetett. – Lyukas tüdővel? Egy tüdővel, ami olyan, akár a szita? He? Ki kellett volna pofoznom ezeket, főleg azt a kardigános ribancot. Mondja, Windisch, miért nem pofoztam én ki ezt a szukát? Hiszen hallotta, hallotta, ugye, miket vartyogott a szemtelen néemberje? Bezzeg, ha ők tehetősebbek ... ha pénzt tudtak volna a markomba nyomni... – Hirtelen úgy elfutotta a méreg, hogy belevörösödött. – A bűdös kurva – ordította el magát –, ezt kellene a föld alá dugni, nem pedig azt a nyomorult lyukastüdejűt! Ebben a bordélyban nincs borraivaló! – Az asztalra vágott, felpattant, hátralökte a széket. – Aki csak két fillért is elfogad itt, azt kirúgom! – Dühödten járkált fel-alá, és szitkozódott.

Ha még öt percig így folytatja, becsavarodik, vélte Miklós. De már nem csodálkozott, se nem volt megbotránkozva rajta. Az járt az eszében, amit tegnap Windisch mondott: sohase lehet megszokni az ilyesmit. S egyszerre mélyen megértette a rút kis öregembert, viseltes, gyűrött köpenyében, aki trágár szavakat köpdösött, vonagló arccal róttá ide-oda a szoba hosszát, és rázta a tehetetlen indulat, mert alulmaradt egy játszmában. Lám csak, dünnyögte magában, a főtréfli! Lesütötte a szemét, és a cipője orrát nézegette. Nehezen titkolta az együttérzését.

Aztán nagy csend lett.

Zách Kornél a nyitott ajtóban állt, és Windisch doktorra meredt, aki zavartalanul olvasgatott a sezlonon, s egyik hajfürtjét az ujjá köré csavargatta. Na igen – mormogta a prof –, igen, igen ... – Megköszörülte a torkát, harakolt, majd zsebkendőt húzott elő, és harsányan kifújta az orrát. – Igen!

Lassan jött vissza az asztalhoz, a cipője csikorgott, és megállt Miklós előtt. – Mire vár? – dörrént rá. – Levetközni! Kérvényt nyújtsak be?

Mialatt Miklós sietve lemeztelenítette magát derékig, a köpenye zsebébe süllyesztette a kezét, és árgus szemmel fürkészte. Úgy méregette, latolgatta, becsülgette Miklóst, mint akinek meg kell mérkőznie vele. Az arca kemény volt, szinte kíméletlen kifejezésű, ám az öregség leplezetlenül átütött rajta.

– Úgy – szólalt meg kisvártatva –, tehát maga az a rejtélyes eset. Jó reggelt barátocskám! Ez a filozofikus mélaság a természetéből fakad, avagy netalán viruló egészségéről van meggyőződve! – S egy gyors fejmozdulattal meg egy kifejező grimasszal ügyesen utánozta Miklóst, ahogy félrebillent fejfel, kissé elbambulva várakozik.

Zavarában Miklós köhintett egyet. – Nem hiszem, professzor úr, hogy beteg volnék.

– Örülök – mondta Zách Kornél. – Örülök, hogy nem hiszi.

– Sose volt panaszom a tüdőmre.

– Akkor mit keres itt? Ki hívta? – Az apró, vérekes szempár harciasan kidülledt. – Vagy talán nem bízik bennünk? Semmi oka rá! Pácienseinket abszolút megbízhatóan expediáljuk az Úr színe elé.

Miklós megértette, hogy okosabban teszi, ha befogja a száját.

– Ez meg micsoda? – A prof a nyakán függő kis Buddhára bökött.

– Talizmán.

– Gondolja, hogy segíteni fog magán? – Zách Kornél megvetően elmosolyodott. – No majd elvállik, mennyit ér a pogány bűverő! A tüdejére pedig ne legyen gondja, engem éppenséggel nem az érdekel... Valami nem tetszik, he? Ja, hogy a fizetésemért a tüdejét se hanyagoljam el? Ahogy óhajtja, barátocskám, ahogy parancsolja... Hoci, mutassa az ujjacskáit! – Azzal minden további teketória nélkül megkezdte a vizsgálatot.

Erélyes kis kezével végigkopogtatta Miklós mellkasát és a hátát a nyakától a

lapockájáig, majd vissza, közben kihúzta a zsebéből a hallgatócsövet, s figyelmesen végigjárta azokat a helyeket, ahol kopogtatott. Nem volt ebben semmi különös, kivéve azt, hogy szokatlanul sokáig tartott. Miklós már többször is azt hitte, végeztek valahára, de a prof megint előlről kezdte, mintha csak újra és újra önmagát ellenőrizné.

Ezután vérnyomásmérés következett, reflexpróba a kis gumikalapáccsal, mérlegelés, majd a prof egy intéssel a sezlontra parancsolta Miklóst, és ott folytatta tovább. Aggályos tüzetessége nem nagyon tetszett Miklósnak, s nemcsak azért, mert összesen több mint harminc percet vett igénybe, ahogy az ajtó fölötti villanyórán stoppolta.

Amikor befejezték, Zách Kornél visszahátrált az íróasztalig, de a tekintetét nem vette le Miklósról. Egy percig néma csend volt. Windisch doktor, az ablakmélyedésbe húzódva, még mindig a papirosokat bújta.

– Nnna – mondta Zách Kornél –, eddig megvolnánk! Uraságod kicsit gebe, de korántsem aszténiás. Kizárólag a pulzusa az, ami figyelemre érdemes, habár teltsége, nagysága, gyorsasága, elnyomhatósága kielégítő, és semmi aritmia, de hogy a *tachycardiá*-ja takar-e valamit, példának okáért valamilyen kóros folyamatot, az csak eztán derül majd ki. – Nem törődött vele, hogy Miklós szemhéja megrebben, reszelős hangon folytatta: – Eddig nem sokat produkált, barátocskám, eddig csak a drága időmet lopta. Végül még szégyenszemre kénytelen leszek *untauglich*-nak minősíteni. Már mint *untauglich*-nak a megtisztelő szanatóriumi szolgálatra, hospitáns. Im-mádom azokat a kórházi amatőröket – horkant fel –, akik folyton ilyen díjbirkózókat varrnak a nyakunkba! Mi meg tartjuk kordában a sok erotomániás bivalyt. Hát mi vagyok én? Kuplerájos vagy garnitulaj? He, hospitáns? Mégis, mit gondol a mi intézetünkről, úgy nagyjából? Zabálás, pletyka, flört és anyagcsere? *Untauglich!* – Észrevette Miklós megkönnyebbülését, s erre gonoszkodó mosolyra rándította a száját. – Eddig ...

Dobbantott, a kezét Windisch felé nyújtotta. – Kérem a sajtupapírokat!

Rángatódzó arccal, türelmetlenül futotta át a leleteket, közben egy-egy kurta megjegyzést tett. – Na, pungálták is. Szép! A lázgörbéje még gyönyörűbb! Nyolc-hat, nyolc-kilenc... kilenc-három, sőt kilenc-hat... hét ... nyolc ... A hét meg a nyolcát! Ez már valami, barátocskám, ez már dicséretes!

Miklós nem állta meg, hogy közbe ne szúrja: – A lázam teljesen megszűnt.

A prof csúnyán nézett rá. – Azt hiszi, vak vagyok?

Egyre nagyobb érdeklődéssel merült a papirosokba, s egyre több észrevételt tett, de ez már zsargon volt Miklósnak, követhetetlen és a legkevésbé sem megnyugtató. Szorongása éledezni kezdett, s megadóan feszítette oldalt a fejét, amikor a prof hirtelen szorosán odalépett hozzá, és megérintette a nyakát. Érezte, hogy keskeny, mozgékony ujjával rátalál a fejbiccentő izom melletti csomóra, s látta, hogy lehunyja a szemét, miközben hosszasan tapintgatja, és az arca megfeszül a figyelemtől, bár rángatódzása pillanatra sem csillapodik.

Végül enyhén mellbe taszította Miklóst, és megint az asztalig hátrált.

– Nnno – csücsörítgette az ajkát –, nocsak! – Tenyerével eltakarta az arcát, de a tekintete nagyon megenyhült. – Van valami... ta-gad-ha-tat-la-nul ... – Pattintott az ujjával. – Szíveskedjék talán maga is, adjunktus úr! Egy szilvamag, he? Egy igen szépen fejlett szilvamag.

Windisch épp hogy csak megérintette, és rábólintott.

– Egy kis szilvamag – dörmögte Zách Kornél –, egy gusztusos szilvamagocska... – Töprengésbe merült, az állkapcsát előretolta, s alsó ajkát a mutatóujja és a hüvelykujja közé csípve, szórakozottan húzogatni kezdte. A magas, jóképű Windisch mellett még

apróbbnak és gnómszerűbbnek hatott. – Hm ... úgy látszik, nem is olyan idioták a kórházi kolléga urak. Miért nem tűnik el ez a szilvamac? He? – Szúrósan Miklósrá meredt. – A tisztelt felmenőit látogatták valaha Koch-bacilusok?

– Tudtommal nem.

– Katonás választ! Igen vagy nem?

– Nem.

– Úgy! – Zách Kornél már a röntgenfelvételeket vette szemügyre. Azután a falhoz lépett, a felvételek közül az egyiket a homályos üveglapra erősítette, és bekapcsolta mögötte az égőt.

Ismét csend lett.

Miklós nézte, ahogy ott áll az ernyő előtt, háta mögött összekulcsolt kézzel, hintázva, lábujjhegyéről a sarkára, sarkáról a lábujjhegyére; nézte, ahogy csücsörítgeti a száját, és vizsgálgatja, tanulmányozza a negatívot, aztán vállat vont, és levette róla a pillantását. Kibámult az ablakon, makacsul farkasszem nézett a napfényel. Kisüt rólam valamit, gondolta, addig nem nyugszik a vén komédiás, az isten verje meg! Behunyta a szemét, színes karikák táncoltak előtte. Ha megkérdi, dohányzom-e, megmondom neki, hogy *Maria Mancini*-ket szívok, pukkadjon meg!

Közben Windisch hangját hallotta. – Baloldali *primer complexus* maradvány. – S úgy érezte, a doki csak az ő megnyugtatóására teszi hozzá: – Érdemtelen.

– Eegen – hagyta helyben csikorogva Zách Kornél –, érdektelen ... – Ekkor már a rétegfelvételeket szemlélte az ernyőn. – Tüdőgyulladás volt? – kérdezte. – Volt, ugye?

Miklós bólintott. Tavaly, mondta, de olyan enyhe lefolyással, hogy lábon hordta ki, és nem is tudott róla. Hozzáfűzte, hogy apjának is volt valaha régen.

– Csak arra feleljen, amiről kérdezem – intette le a prof. – *Pneumonitis* – dűnyögte aztán lenézően, de egy darabig még tanulmányozta a felvételeket. – Gyakran érez kimerültséget? Bágyadtságot?

Hülye kérdés ennyi kórházi hét után, gondolta ingerülten Miklós, és azt válaszolta, hogy újabban már nem vagy csak nagyon ritkán. Zách Kornél bosszúsan krákolott. – *Pseudologia*.

– Tessék?

– Mondom: *kóros hazudozás*.

Miklós elvörösödött. – Már elnézést kérek, de ...

– Hallgasson! Hiszen most is verejtékeznek! – A hűvös kéz megérintette a bőrét. – Mitől ilyen nyirkos, he?

Tőled, öcsi, gondolta rezignáltan Miklós, és levertségében még a prof sértésébe is beletörődött. Igaz, hogy ez a nyersség valahogy illett hozzá.

– Étvágytalan? – folytatta Zách Kornél.

– Nem kevésbé, mint máskor.

– Gyomorfájdalom?

– Nincs.

– Hátfájás? Szívdobogás? Nehéz légzés?

– Nincs. Nincs. Nincs.

Most: már záporoztak a kérdések, míg csak a prof meg nem elégette. A nyald röntgenképet illesztette föl az ernyőre, és folytatta a hintázást, a szájcücsörgetést, a néma szemlélődést. Windisch is hallgatott. Szótlanságuk feltűnő volt, de Miklóst már egyáltalán nem izgatta, növekvő fásultságot érzett, és csak figyelte őket belenyugvón.

Vizsgálódásuk a nyaki felvételeken örökkévalóságnak tetszett.

– Helyes – mekegte végül Zách Kornél. – Slussz-passz, ennyi egyenlőre elég! – Leszedte az üveglapról a felvételeket, és kikapcsolta a világítást. A nyaki képek minőségével elégedetlen volt, s miközben újra megtapintgatta Miklós nyakán a duzzanatot, utasította Windischt, hogy gondoskodják új felvételekről. – Felöltözni! – dobta aztán oda Miklósnak.

Az íróasztalához farolt, és ajkát gyötörve a padlóra meredt. – Na nézze csak, fiacskám – szólalt meg rövid töprengés után, és Miklós fülét megütötte az a már majdnem barátságos *fiacskám*. – Hát nézze, fiam mondta. – Most már nem állítom, hogy nincsenek bizonyos biztató jelek. – És gyulladásszerű szemét egykedvűen emelte Miklóstra. – Nem, fiam, nem állítom. Korántsem! No persze ez a kis fizikális szemle, ez a kis *percussio*, ez a röpke hallgatódzás nem sokat nyom a latban. Semmi esetre sem perdöntő. A verkli holnaptól indul be. Dús program élébe néz, kedvesem, nem fog unatkozni az elkövetkező napokban. Laboratórium, ismételt nyaki röntgen, esetleg egy szép bronchoszkópia, ami különösen maradandó élménye lesz, etcetera etcetera. A továbbiakat majd meglátjuk. Optimizmusom közismert, mindig a lehető legrosszabbra számítok. *Ergo* a legszebb reményekre jogosít fel bennünket. Az *untauglich* minősítést bizonytalan időre felfüggesztem.

A tekintete változatlanul közömbös maradt.

– Mert vajon mi a csuda az a fránya szilvamacskát ott, a nyakán. Mi lehet az, kérdelem én? Miért nem szívódott fel annak rendje és módja szerint ennyi gyógyszerelés után? Maga se tudja, he? Én se. Hát így állunk! Nem árulok zsákmacskát, fiam. Utálom a gyanútlan klienseket, akik utólag aztán elhalmoznak a szemrehányásaikkal, hogy nem jósoltam meg idejekorán az *exitus*-ukat. A nyaki *lymphomá*-k etiológiája felette változatos, és magára nézve csak hízelgő lehet, hogy differenciáldiagnosztikai nehézségeink nem csekélyek. Többet pillanatnyilag ne várjon tőlem. További rendelkezésig folytatjuk a Streptomycin-, Isonicid- és PAS-kezelést. Mától fogva buzgón, mondhatni, példásan igazodik előírásainkhoz, és mindeközben Windisch adjunktus úr, akinek ezennel ünnepélyesen a gondjaira bízom, lesz szíves úgy tenni, mintha megfigyelné magát. Melegen ajánlom, hogy az intézeti *dienstreglamá*-t katonás fegyelemmel megtartsa. Minden függelemsértést szigorú megtorlásban részesíték. Semminemű széltozás, hóhányás, lókötés. Még kevésbé kanászokodás. Különös nyomatékkal hívom fel a figyelmét arra, hogy hölgyeinktől, bármilyen bűbajosak is, tartóztassa meg magát, és semmi esetre se lépjen velük viszonyra, mert az itt statáriumba ütköző cselekmény. A tuberkulózisnak tulajdonított konkupiscenciát tévhitnek tekintem, és mentségnek nem fogadom el. Holnap kilenckor röntgen. Percnyi pontosságot kérek, remélhetőleg nem jön közbe egy újabb özvegy. Most pedig szíveskedjék távozni.

Windisch doktor az ajtóhoz kísérté Miklóst. Mielőtt kieresztette volna, rámosolygott, és bátorítóan megszorította a könyökét.

3.

Miklós megtörölgette verejtékező homlokát, és az ingét a hasáig kigombolta. Rekkenő hőség volt a parkban. Cseppnyi kedvet sem érzett a mászkáláshoz, mégis úgy döntött, hogy ebédidőig idelenn marad. Senkivel sem akart találkozni. Legkevésbé az ismerőseivel, noha Kaszának megígérte, hogy a vizsgálat után rögtön fölmegy hozzá.

Leült az első árnyékos padra, amely az útjába került. Az árnyék szinte tapintható volt és hűvös, akár a folyóvíz. A verőfényben élesen elkülönültek a színek: az ég lágy kékje, a bokrok és a pázsit zöldje, a sétány sárga murvája.

Egy nő jött a sétányon, tűzpiros ruhában. Szép kép volt, ahogy jött a sárga úton a zöld sövények között, lángolóan piros ruhájában. Nyugodt, ritmikus léptekkel közeledett, könyvet tartott a kezében. Magas, erőteljes asszony volt, feltűnően egyenes tartású és feltűnően kreol bőrű. Amint elhaladt Miklós előtt, a fejét tüntetőleg félrefordította.

Nem magát nézem, fortyant fel gondolatban Miklós, az ocsmány díszsövényt nézem, ha éppen tudni akarja! De azért csak utánapillantott. Klassz, mormolta gépiesen. Elegáns, kisportolt lába volt a nőnek és bámulatos alakja.

Ám ez sem érdekelte most. Semmi sem érdekelte. Hátát a padtámlának vette, meredten figyelte a szemközti sövényt. *Tauglich*, gondolta, hát ez piszkosul beütött! Húséges társam a balszerencse! Miklós kínjában már csak mulatott magán. Az járt az eszében, hogy voltaképpen nem érte meglepetés, az történt, amit várhatott, és amire a lelke mélyén talán el is volt készülve. Hiszen jó darab ideje más se történik vele: egyik kellemetlenség a másik után, kudarcra kudarc. Vigasztalan környúlállás, állapította meg száraz humorral.

Így ment már lassan egy éve, nagyjából azóta, hogy leadta az új novellás kötetét. És Miklós úgy találta, a tünetek fokozatosan rosszabbodnak; a depresszió hovatovább megszokott állapota lett. Az elmúlt hónapokban egyre gyakrabban érte magát azon, hogy félórákig üresen meredt a semmibe, öntudatlanul, gondolatok nélkül, szinte kikapcsolódott aggyal, mintha mintha hirtelenében kiégett volna benne valami, s eközben olyan kínzóan járja át a tehetetlenség, hogy már-már fizikai fájdalmat érez tőle. No meg az ismétlődő szorongások. A haszontalanság, a kilátástalanság, az elfuserálódás rémképei...

Tóbi mindezt Miklós kimerültségének tudta be, csakúgy, mint részben a megbetegedését. Már a télen rá akarta venni, hogy tegyen félre mindent, semmivel se törődjek, csak pihenjen, amíg össze nem szedi magát, különben előbb-utóbb kikészül. Igyekezett meggyőzni Miklóst, hogy egy elkészült kötet után szinte törvényszerű az átmeneti megrekedés, és ilyenkor nem szabad erőltetni a munkát, hanem okosabb lazítani egy darabig, pihenést engedélyezni a túlfeszült idegeknek, s oldottabb lelkiállapotban készülni az újabb feladatokra. Miklós tudta, hogy igaza van, de mégsem fogadta meg a tanácsát. Valamit ugyanis nem vallott be Tóbinak. Nem árulta el neki, hogy utólag már mennyire elégedetlen a kötetével, és éppen a kielégületlensége nem hagyja nyugton. Így hát úgy gondolta, ebben az állapotában pontosan attól készülne ki, ha Tóbira hallgatna.

Minden este odakényszerítette magát az asztalához, de mintha kínpadra vonta volna magát. És nap nap után ismétlődő kudarcában csak a közhellyel vigasztalódhatott. Az írás kizárólag a dilettánsoknak öröm, az írástudóknak keserves seggelés. Robot. Hát ebben aztán bőven részesítette magát. Rendszerint hajnali kettőig kopogtatta az öreg Continental billentyűit, és számlálatlanul hajigálta a papírkosárba az elrontott lapokat, miközben egyik kávé a másik után itta, s két öblös hamutartóban is púposra halmozódott a tövig szítt csikkek tömege. Legvégül pedig az epénél keserűbb szájíz, a füstmarta gyomor, a bénító kétségbeesés. Miklós néha már maga sem értette, hogyan is képes másnap előlről kezdeni ezt a gyötrelmet. Azelőtt jobbára egyetlen este elkészült egy-egy novellával, a kisregényét néhány hét alatt írta meg, most hónapokba telt, míg a fejében motozó témát egyáltalában körvonalazni tudta. S további hónapok küszködésébe, amíg megírta. Valamikor októberben fogott hozzá, s április lett, mire befejezte.

Tóbinak lényegében tetszett, bár szokatlanul bizonytalannak mutatkozott. Jóformán az volt az egyetlen érdemi észrevétele, hogy helyenként kissé túlírtnak hat, és a kelleténél talán terjedelmesebb. Ötvenegy oldal lett, Miklós még sohase írt ilyen nagy lélegzetű elbeszélést. A címével is sokáig vesződött, végül jobb híján a meglehetősen szürke *Víkend* címet adta neki, s ezen aztán Láncz Endre kedvére szellemeskedhetett: „Ez tényleg csak afféle hétfégi írás, Miklósom ...”

Miklós cigarettát vett elő, elkecseregve rágyújtott. Sokat várt ettől az elbeszéléstől, talán ez volt a legnagyobb baj, túlságosan is sokat. Huszárvágásszerű megújulást, amely egy csapásra véget vet a válságának. Ez a remény tartotta benne a lelket a kórházi hetek alatt is. Néha ugyan támadtak bizonyos kétségei, de sietett elhessegetni őket. Makacsul hitte, hogy jót írt. Talán jelentékenyét.

Még pénteken, a szerkesztőségben is ez a makacsság dolgozott benne. Azelőtt mindig figyelmesen meghallgatta és többnyire el is fogadta Láncz megjegyzéseit, mert éles szemű, értő szerkesztőnek tartotta, de ezúttal konokul elzárkózott, és foggal-körömmel védte elbeszélése minden mondatát.

Ezzel aztán sikerült Lánczot teljesen fölhergelnie. „Őszintén szólva, több önkritikusságot feltételeztem rólad – jelentette ki végül Láncz dühösen ám legyen akaratom szerint, beszéljünk kertelés nélkül egymással! Nos, kik ezek a te hőseid? Két egykori munkás, igaz? Megjárták a háborút, fogságba estek, életre szóló barátságot kötöttek. Negyvenhatban, a hazatérésük után ismerkedünk meg velük. Szép és hiteles, ahogy egy-egy későbből felvillantott emlékfoszlánnyal megidézed akkori önmagukat. Két öntudatra ébredt munkás, a tanúi és hősei annak az időszaknak. Tiszta lelkiismeretű emberek. Keményen dolgoznak, és a korszak harcaiból is kiveszik a részüket. Harmincévesek, mégis kamaszosan lángoló hit, sok naivitás és végtelen önzetlenség jellemzi őket. Kitűnő expozíció. Később messzire szakadtak egymástól. Egyikük gyárigazgató lett, a másik újságíró, jelenleg valamelyik megyei lap szerkesztője. Rendben van. Azzal sincs semmi hiba, noha az ötlet nem túlságosan eredeti, hogy egy véletlen pesti találkozás alkalmával az igazgató meghívja régi pajtását a balatoni nyaralójába, hogy családstul töltsenek együtt egy hétfévét. Eddig minden oké! No de mi történik ott, azon a hétfévén? Kiderül, hogy időközben kiábrándult, elveiket feladó, önző fráterekké züllöttek, akik már csak önmaguknak, a családjuknak és a karrierjüknek élnek. Kicsinyes intrikák és gátlástalan pozícióharcok töltik be napjaikat. Hatalmaskodók a maguk szemétdombján, ráadásul önelégültek és képmutatók is. Kétségtelenül nagyon hatásos, ahogy fokról fokra lelepleződnek egymás előtt, s még inkább az, hogy ki-ki csak a másik gerinctörését ismeri fel, a sajátját nem... Eddig egyetlenünk?”

Miklós rábólintott.

„Csakhogy ez a hatásosság, ha nem vennéd észre – folytatta Láncz –, veszedelmesen közel áll a demagógiához. Elárulnád, hogy ez a két ember mitől rohadt meg mára? Mert nem kevesebbet állítasz: a szó szoros értelmében elrohadtak! De hát miért? Mi okból? Mi készítette őket erre? Talán az, hogy annak idején kiemelték őket a munkapad mellől, és kádert neveltek belőlük? Szeretném tudni, miért veszítették el a hitüket, és hová lett a becsületük? Miért nem maradtak azok, akik egykor voltak? Mi játszódtott le bennük? Egyáltalában mit akarsz te ebből kicsendíteni, Miklósom? Azt, hogy aki káder, annak a megromlása törvényszerű? Hogy a hatalom, lett-légyen bármilyen hatalom, szükségképpen deformál? Manapság persze divatos ilyesmiket írogatni. Nyakló nélkül pocskondiázni a nagyfejűeket, mi? De nem gondolod, mondd, hogy az ilyen általánosítások felelőtlenségre vallanak? Roppant érdekelne, hogy például apádról is hasonlóan lesújtó véleménnyel vagy-e, mint erről a bizonyos gyárigazgató figuráról..

Ettől aztán Miklós jött ki a sodrából. „Apám nem tartozik ide – vágott közbe indulatosan. – Ami pedig az állítólagos demagógiámat illeti, semmi mást nem akartam, csak felhívni a figyelmet egy társadalmilag veszélyes kinövésre, és ez nem általánosítás.” „Márpedig te olyan mértékben általánosítod a mondandódat – söpörte félre a tiltakozását Láncz –, mintha legalábbis a személyi kultusz éveiről szólnál, amit egyébként nagyvonalúan elejtesz. Megvallom, nem értem, miért. Könnyen elképzelhető, hogy a figuráid megoldása éppen abban az időszakban rejlik, és az sem lehetetlen, hogy egy ilyen megoldástól elbeszéléseid egész kicsengése megváltoznék.” „Értem – bólogatott dühös gúnnyal Miklós –, a mindenkori múlt szabadon bírálható, de a mindenkori jelen, az örökösen csak tabu. Ugye, ezt akarod a tudtomra adni?” Máskor semmi szín alatt nem lett volna ilyen éles, ez a hang különben is idegen volt tőle, de ezúttal nem tudta türtőztetni magát. Úgy érezte, hogy Láncz, aki semmi esetre sem tartozik a frázispufoztató szemellenzősök közé, most nem tiszta eszközökkel él. Egy percig némán és feszülten vizsgálgatták egymást. Láncz nem titkolta az ingerültségét, de uralkodott magán. „Senki sem óhajtja elvitatni tőled a bírálat jogát – mondta végül feszesen –, a legkevésbé én. De túrhetetlennek találom, hogy tipikusnak tüntess fel egy olyan jelenséget, amely még akkor is kivételes, ha nem túlságosan ritka. Ez a szemlélet tarthatatlan. Azzal mindig is tisztában voltál, hogy a tipikus semmi esetre sem az átlagos, és ez tehetséged egyik legfőbb erőssége, de, úgy látszik, azt még nem tudod, hogy a kivételes sem emelhető tipikussá. Ez ugyanis legalább olyan hamis tükrözése a valóságnak, mint az előbbi. Nem, Miklósom, kár minden szóért! Nagyon sajnálom, de az írásod teljességgel elfogadhatatlan ...”

Szóval ez az a teljességgel elfogadhatatlan, mulatott magában Miklós, ami hétfő reggelre mégis elfogadható lett. Vajon miért? S főleg milyen változtatások árán? Sehogy sem érte be Láncz magyarázatával. Már sajnálta, hogy színleg nem állt rá az ajánlatára, mert akkor talán most világosabban látna. De nem kevésbé kesernyésen mulatott azon is, amit Láncz nyersen a szemébe vágott: a nagyfejűek pocskondiázása. Ez aztán a faramuci helyzet! Végül is Láncz nagyjából éppen azt rótt fel neki, amin állandóan felbosszankodik, Kasza előszeretettel hangoztatott nagykutyázásán.

De hát mindez fikarcnyit sem változtat azon, gondolta kedvetlenül, hogy valamit tényleg elszúrtam. Ha vonakodva is, el kellett ismernie magában, hogy Láncz kérdése nem volt indokolatlan. Miért romlott meg ez a két ember? Miklós egyre inkább úgy látta, hogy az expozícióval és a lényegi tartalmat robbantó kifejtéssel nincs baj, de az elbeszélés törzse annál lyukacsosabb; jórészt csak jelzésekre szorítkozott a folyamat ábrázolása helyett, ami hőseiben a negyvennyolctól máig ívelő időszakban végbement, és ez bizony tagadhatatlan felületesség. Valóban képtelenség hősei megromlását adott ténynek venni. Mennyivel izgalmasabb volna talán így: ma is azok lehetnének, akik egykor voltak, de mégsem azok.

Miklós fölneézett a levegőbe, tűnődve húzta össze a szemét. Meglepte s néhány pillanatra fel is lelkesítette a hirtelen támadt gondolat. Nem lehetetlen, hogy rátalált a megoldásra. Végig kellene gondolnom, fontolgatta, igen, újból átgondolni az egészet, még ha föl is kellene forgatnom fenekestül, az első sorától az utolsóig...

Ám a lelkesedése máris kihunyott. Fáradtnak érezte magát, és pillanatnyilag kedve sem volt hozzá. Ha őszinte magához, talán még azt is bevallotta volna, hogy megcsömörlött az egésztől. Az igazság egyébként is az, gondolta borongósan, hogy rengeteg dolgot kéne újra átgondolnom, és nemcsak ebben az esetben. Az járt az eszében, hogy valószínűleg a tulajdon bajai okára is csak így bukkanhatna rá. Mindenesetre siralmas állapot. Csak halmozódnak, torlódnak, tornyosulnak az átgondolandó dolgok, és hovatovább reménytelenül maguk alá temetik. Kásahegy. Jómaga pedig tanácstalan.

Vagy talán ez volna az a bizonyos tanulópénz, gondolta Miklós, amiről Láncz beszélt a múltkor? „Őszintén szólva, néha sajnállak – mondta Láncz, amikor a beszélgetésük már túlságosan elmérgesedett, és hirtelen jónak látta, hogy békésebb húrokat pengessen. – Roppant fiatalon indultál, szinte gyerekként. Már két könyv áll mögötted. Sőt rövidesen három. A siker meg a hír is hamar a szárnyára vett. Jó kritikák, dicsérő méltatások, egy irodalmi díj ... Félre ne érts, szó sincs róla, hogy önhitté váltál volna. Ez nem igaz. De a korai befutás és a korai siker, azt hiszem, sok mindenben nem tett jót neked. Az írói önismereted például meglehetősen fogyatékos. Mintha nem mindig látnád pontosan, hogy mi az, amit már tudsz, és mi az, amire egyelőre még nem futja, nem a tehetségedből, hanem a felkészültségedből és az életismeretedből. Óvatosabbnak kellene lenned, Miklósom, körültekintőbbnek. Ma még talán nem volna szabad olyan vállalkozásokba vágnod, amelyek holtbiztosán meghaladják az erődöt. Tudom, nehéz szakasz most ez a pályádon. Attól félek, most kell megfizetned a tanulópénzt, amit ezen a pályán senki meg nem takaríthat. Ezért kellene okosabbnak és főleg türelmesebbnek lenned önmagaddal szemben. És sokkal realistábbnak a saját dolgaiban. Miért nem írsz továbbra is arról, amiről eddig írtál? Vagy ha úgy találsz, hogy a telepi témát, a munkásmiliót egyelőre kimerítetted, miért nem kísérletezel valami olyasmivel, amit hasonlóképpen jól ismersz, és amit meg is tudnál valósítani? Emlékszem, beszéltél egyszer a gyerekkorodról. Én már akkor mondtam neked, hogy rendkívül izgalmas lehetőséget látok benne, és ezt azóta sem felejtettem el. Talán ezzel kéne most foglalkoznod. Miért nem próbálsz meg?...”

A rovarirtó, gondolta Miklós, és bosszúsan nevetett a foga között, ó, az az átkozott rovarirtó por! Már bánta, hogy kifecsegte a titkát Kaszának. Ugyan szépeket gondolhatott magában! Öngyilkossági kísérlet kilencévesen. Urbánus hisztéria!

Mélyeket szippantott a cigarettájából. Egyszerre izgatott lett, mert a rovarirtó a szüleit idézte az eszébe: holnap látogatási nap, és feljönnek. Mi a fenét mondjak majd nekik, töprengett, talán azt, hogy a vén csepürágó *tauglich*-nak nyilvánított? Lám, hogy összefonódik minden, gondolta, a rovarirtó a tbc gyanújával! Ámbár ez logikus, hiszen a rovarirtó történetével kezdődött az egész hercehurca, ez a szüntelen, szörnyű aggodalmaskodás. Azóta mindig csak a legrosszabbra tudnak gondolni. A tuberkulózis gyanúja? Görvélykór? A pusztá föltevésbe is belebetegednének! Nem, gondolta Miklós határozottan, ezt nem szabad bevallani, mindenképp el kell titkolni előttük!

Hirtelen sürgetően szükségesnek látta, hogy eldöntse, mit is mondjon a szüleinek holnap. Csábította a gondolat, hogy talán most is okosabb lenne kedvenc módszeréhez folyamodni: halogatni a dolgot, egyelőre csak húzni az időt, és egyáltalán említést sem tenni nekik a mai vizsgálatról. Mindenesetre nem ártana megvitatni valakivel, tűnődött. Esetleg Kaszával? Hátha akadna egy jó tippje. Eh, rossz viccnek tartanál No persze abban az esetben, gondolta, ha meg tudnám magam értetni vele ... csakhogymeg tudnám-e? Kétkedve mosolygott maga elé. Kizárt dolog! Azt se tudnám, hirtelenében hol kezdjem el. A legelején? Valahonnét ötéves koromtól vagy még régebről?

Mohón nyelte a füstöt, de egyszerre megémelyedett tőle, elhajtotta a cigarettát. Az ötéves kisfiú, mormolta, meg a kilencéves...

Fényképekre emlékezett. Fényképekre ötéves és kilencéves korából. Valahányszor csak a keze ügyébe akadtak, elcsodálkozott rajtuk. Minden alkalommal szemet szűrt, hogy az a két gyerek – az ötéves és a kilencéves – alig-alig hasonlított egymásra. Az egyik dundi és szőke volt, a szeme nevetős. A másik sovány, barna és égő szemű ...

Az öt éves fiúcska, akit szőke fürtös, hosszú haja miatt gyakran kislánynak hittek, nagyon szerette az anyai nagyapát. Boldog volt, ha nagyapja a térdére ültette, és beszélgetett vele, miközben ő fényes, lilás erezetű, tar koponyáját simogatta. Ópapa, hiszen te olyan vagy, mint egy török I. inicsár! Mit beszélsz, makutyi? – ópapa ilyenkor megmérgeződött, és kézen fogva átvezette az ebédlőbe, ahol két ódon szekrény között jókora, megbámult festmény függött a falon, aranyozott keretben. Íme, az egyik ősöd, mutatott rá ópapa ünnepélyesen és századszor is ugyanolyan elfogódottan, Kávásy Péter, a verseci végvár kapitánya! Kávásy kapitány lóháton ült, sisakosán, páncélingben, súlyos szablyáját szorongatva, de hatalmas bajusza és marcona ábrázata ellenére sem látszott barátságatlan embernek. Ópapa szerint rettenthetetlen katona volt, hősiessége a híres Kinizsi Páléval vetekedett, és úgy csépelte, aprította a pogányt, hogy maga a fölséges király jutalmazta meg érte. A jutalom is ott függött a falon beüvegezve, a kopott kutyabőr. Hányszor, de hányszor olvasta föl a szövegét ópapa! És mennyi titokzatos furcsaság volt még ott, az ebédlő falán, a két komor almárium között! Páncélos vitézek, dolmányos-mentés huszárok, csákós katonák, aztán meg mulatságosan különös öltözetű urak és hölgyek képei; rajzok, metszetek, dagerrotípiák, fényképek, de okmányok, iratok, nyomtatványok és cifra írású levelek is garmadával. Egészen beborították a falat. Ám az igazán szívdobogtató a falra aggatott, régi-régi fegyverek sokasága volt. Villogó pengéjű török, díszes markolatú, csorba kardok, rozsdamarta buzogány, hosszú csövű, kovás pisztolyok, sőt két szakállas muskéta, keresztbe fektetve. Valamennyinek megvolt a maga története, izgalmasnál izgalmasabb események fűződtek hozzájuk. Fényes vadászatok és véres csaták, lesből való rajtaütések és várostromok. Ópapa órák hosszát tudott beszélni külön-külön mindegyikről, s amikor már mind a ketten úgy tűzbe jöttek, hogy csillogott a szemük, hamarjában fakardot ragadtak, és kipirult arccal – huj! huj! – megvívtak egymással. Végül ópapa kifulladásra megadta magát, és ellágyultan mosolygott. Ejha, te kis székelypalánta, aztán hírmondót se hagyj ám az ellenségből!...

A kilenc éves kisfiú az apai nagyanyát szerette. Elüldögélt a konyhájában, nézte, ahogy fejtí a babot, krumplit hámoz, vagy lencsét válogat, és gyönyörködött ragyogó, barna szemében, szép arcában, dús, ősz hajában. Nagyanya a Tátrában született, egy kis hegyi faluban. Énekelgette is néha: *Két hegy orom alatt, zöld völgyek ölében...* Gyereklányként került Kassára pesztonkának. Ott ismerkedett meg nagyapával. Soha többé nem látta viszont sem a faluját, sem rajongva szeretett Tátráját. Mennyit, de mennyit mesélt róla! Sziklás csúcsairól, sűrű és rejtelmes fenyveseiről, ahol még medve is tanyázik, gyopáros legelőiről, sebes vizű patakjairól és kristályosán tiszta tengerszemeiről, legendás hírű betyárokról és pásztorokról, favágókról és szénégetőkről. Minden mesévé vált az ajkán. Mesélt fákról és madarokról, okos, ürge kis állatokról, a havas éjszakák sejtelmes neszeiről, furcsa hiedelmekről és még furcsább szokásokról, jóságos hegyi szellemekről meg különös csodákról: fenyőről, mely gonosz óriássá változott, állatokról, akik emberi nyelven szólaltak meg, síró zuhatagról, amelybe szerelmes lány ölte magát, mert nem a pomádés úrfit, hanem a szegény kecskepásztort szerette – mesélt, mesélt néha délutánokon, esteken át. Magaköltötte történetei mindig újak és mindig mások voltak, de örökké ugyanaz a titkos fájdalom és torkot szorongató bánat lappangott bennük. Az arca ilyenkor pírba szökött, mély hangja szinte kigyúlt, vibráló izgalom és fojtottság süttött minden szavából. Nemegyszer úgy átélte a meséit, hogy könnybe lábadt a szeme, vagy arcát a tenyerébe rejtve, hirtelen felzokogott. A sovány, csupa szem kisfiú lélegzet-visszafojtva hallgatta. Moccanni sem mert, nehogy megzavarja, csak figyelte

mozdulatlanul, égő tekintettel, lenyűgözve itta a szavait, és csordultig telt rajongással. Téged szeretlek a világon a legjobban, nagyanya, suttogta elragadtatva, te olyan csodálatos vagy, és olyan szép, mint azok a mesebeli hegyek! Nagyanya tiszta szívből nevetett rajta. Butuska vagy te, Kloska, de még milyen butuska, mondta fejcsóválva, de a tekintete simogatott, ember a te nagyanyád, nem hegy! Az ember pedig szebb a leggyönyörűbb, hófödte bércnél is. Bizony, Kloska, ez már így van, lelkem, így igaz! Akkor volt talán a legcsodálatosabb, amikor nevetett. Az arcán egyszeribe kisimultak a ráncok, és a szeme ragyogott, sugárzott, szinte szikrázott fergeteges jókedvében. Ott állt az alig fordulásnyi, szűk konyha közepén, nagy volt és erős, akár a tölgy, fejét hátravetette, két karját kitárta, és nevetett, nevetett, zengőn, szilajon, a lelke mélyéből, ahogyan senki más nem tudott, csak ő egyes egyedül. Nála csak egy kép függött a falon, a szobájában, az ágy fölött. Repedezett szélű, megfakult fénykép, amelynek a keretébe naponta friss virágot tűzött. A képről fiatal férfi nézett le kissé hetykén, kicsit ravaszkásan, összecsapott szemmel – éppúgy, ahogy apa szokott az emberre pillantani –, a kezét bőrzekéje övébe akasztotta, és félrekapott, ellenzős sapkáján ötágú csillag virított. A kilencéves kisfiú gyakran elnézte ezt a képet. Nagyapa, mondta magában, nagyapa, ismételte, mintha csak szeretné magát meggyőzni erről, ő az én másik nagyapám... Olyan különös volt ez! Hiszen az a fiatal férfi, aki a fényképről rámosolygott, akár a gyereke lehetett volna nagyanyának, még apánál is jóval fiatalabbnak látszott. Nagyanya ilyenkor nem szólt, nem zavarta meg a nézelődésében, némán álldogált mellette. De kissé távol ülő, mély szeme megsötétedett a soha el nem múló fájdalomtól...

Igen, tűnődött Miklós, valahonnét innen kellene elkezdenem, ha beszélni akarnék erről. De nem, gondolta máris, mégsem, előbből kellene kezdeni, még előbből, ó, sokkal előbből...

Az ötéves fiúcska semmit sem gyanított. Egyik nap anyja így szólt hozzá, apu elutazott, és sokáig nem fog hazajönni. Később, amikor már kitavaszkodott, egyszer meg azt mondta, apád katona, kint van a fronton, s így folytatta, nekem most egy időre kórházba kell mennem, kisfiam, mert beteg vagyok, és amíg haza nem térhetek, te ópapáékhoz költözzöl, a Mányoki útra. Ugyan miért is gyanakodott volna anyja szavaira? Apára büszke volt, hogy katona, és harcol, ugyanúgy, mint sok más gyerek papája. Anyát sajnálta, hiszen a betegség rossz dolog, és kórházban feküdni biztos még rosszabb, de hamar megvigasztalódott. Ópapáéknál jó lakni, gondolta, budai házuknak nagy kertje van, és ott sokkal jobban lehet játszani, mint odahaza, a Teréz körúti bérház gangján, ahová különben is csak nagy ritkán engedi ki anyja, mert szerinte úri gyerek oda nem való.

Nem érte csalódás, ópapáéknál valóban nagyszerű volt az élet. Kényeztették, ahogy még senki. Lesték minden kívánságát, és semmitől sem tiltották el. Kedvére barátkozhatott, játszhatott a házbeli gyerekekkel, sőt a szomszéd házbeliekkel is, pedig azok között akadt egy-kettő, akire anyja menten ráfogta volna: csibész utcakölyök, és néha még csavarogni is elengedték velük a közeli utcákba vagy a Gellért fölötti játszótérre. Egyedül csak apa hiányzott nagyon. Nélküle a pompás szabadság sem ért valami sokat. Kivel is lehetett volna olyan érdekesen beszélgetni, olyan jókat játszani és nagyokat kóborolni, mint övele? Nem, apát bizony ópapa sem tudta pótolni! Hiányzott huncut mosolya, jókedvű nevetése és erős keze, amibe ha belekapaszkodott az ember, biztosan tudta, hogy semmi baj nem érheti. De még a szaga is hiányzott. Ismerős, meleg, kicsit fanyarkás, dohányra emlékeztető szaga, amelyet teli tüdővel, boldogan szippantott magába, valahányszor a karjába göngyölődhetett. Sokszor úgy rátört a hiányérzés, hogy órák hosszat az ablaknál gubbasztott, nézte a mindig néptelen utcát (hátha egyszer csak befordul a sarkon!), és szinte kővé dermedt a kibírhatatlan szomorúságtól. Naponta megkérdezte, apu még mindig katona? Igen, Miklósám,

mondta ópapa, még mindig. Ilyenkor persze anyáról is illett kérdezősködni, még nem múlt el a betegsége? Nem, Miklóskám, még nem. Miért nem látogatjuk meg soha, ópapa? Mert néha azért anyát is jó lett volna látni. Ópapa türelmesen elmagyarázta, hogy a kórház, ahol anya fekszik, és ami tulajdonképpen nem is kórház, hanem szanatórium, nagyon messze van, odaát egy másik országban. Te pedig jól tudod, makutyi, hogy háború van, mostanában nem lehet csak úgy ukmukfukk utazgatni! Igen, tudta, hogy háború van, hogyne tudta volna. Mindenki erről beszélt a házban, a fűszeresnél, az utcán és a piacon. Erről beszélt az összes vendég, aki csak ópapáéknál megfordult, és Ferenc bácsi is, anyu bátyja, aki vasárnaponként eljött érte, hogy kirándulni vigye a Sváb-hegyre vagy Zugligetbe, sőt még a gyerekek is állandóan erről beszéltek a kertben és a játszótéren. Pedig semmi rossz nem volt ebben a háborúban. Odalenn, a Horthy Miklós úton néha katonák masíroztak, csinnadrattázott a zenekar. Máskor hosszú-hosszú sorban sárgacsillagosok vonultak. Ópapa azt mondta, az a csillag kitüntetés rajtuk, de ez nem volt egészen érthető. Ha ki vannak tüntetve, miért kísérik őket kakastollasok? Különbösen se látszottak valami nagy vitézeknek, batyukat és bőrdöket cipeltek, lehorgasztott fejjel bandukoltak, de olyan rendetlenül, hogy nézni is siralom volt, még csak lépést sem tartottak. Hanem a kakastollasok, azok igen, azok szépek voltak. Libegett kalapjukon a toll, szuronyuk villogott a nyári napsütésben, a csizmájuk keményen dobbant. Mindössze ebből állt a háború. No meg abból, hogy esténként föl kellett tenni az elsötétítő deszkát az ablakra, különben jött rohamsisakkal a fején a házparancsnok, és lármázott. Igaz, olykor fölvijszoktak a szirénák, és muszáj volt lemenni az óvóhelyre, de hisz az remek mulatságnak is beillett. Bújócska a fászpincében, ipiapacs az előtérben. Érthetetlen volt a felnőttek örökös félelme. Annál is inkább, mivel apa meg anya csupa vidám és jó dologról írt. Az is jó volt, hogy sűrűn írtak. Ha levelük érkezett, ópapa azonnal behívta magához az ebédlőbe, hogy felolvassa neki. Elterpeszkedett a jókora bőrfotelban, amelyben kövér kis alakja szinte elveszett, és köhécselve bontogatta a borítékot. Az ebédlőben napközben is félhomály derengett, mert beteg szemének ártott a fény. A nyitott ablakokat összehúzott bársonyfüggöny takarta, alig arasznyi résen tört be a napsugár, és meg-megcsillant a hatalmas, faköpenyes ingaóra metszett üvegén. Ómama – Lenkemama – töpörödötten üldögélt az óra alatt, és horgolt. Mindig az óra alatt ült, és mindig horgolt. Ópapa az okulárját babrálgatta, és komótosan, meg-megállva olvasta fel a legújabb levelet. Anya magas hegyekről írt, ahová csak drótkötélvasúton lehet följutni, meg nagy erdőkről, sziklákról és havas csúcsokról, amiket a szanatórium ablakából lát. Az igazat megvallva, elég unalmas leveleket küldözgetett, ő csak udvariasságból hallgatta végig, s közben már alig várta, hogy ismét kimehessen a gyerekek közé, a kertbe. Annál izgalmasabbak voltak apa levelei. Rendszerint csatákról írt, de még micsoda csatákról! Az ember a körmét rágta le izgalmasában, amíg hallgatta. Egyszer a puskáját is belerajzolta a levélbe, s ezért az összes gyerek szörnyen irigykedett. Roppant büszke volt apára, levélről levélre büszkébb. El kellett ismerni, hogy legalább olyan rettenthetetlen hős, mint Kávásy kapitány, és ezt ópapa készségesen el is ismerte. És abban is egyetértettek, hogy Horthy Miklósnak éppúgy meg kellene jutalmaznia apát, mint ahogy Kávásy kapitányt jutalmazta meg a fölséges király. Leveleit, akár csak anya, majdnem mindig azzal zárta, most már nem kell sokáig várnia rá, hamarosan hazatér.

Telt-múlt az idő, de csak nem jött egyikük sem. A háborútól pedig már félni kellett. Az utcában, nem is igen messzire ópapáéktól, bomba csapott az egyik házba. Falai feketén meredeztek, füst kóválygott, korom hullt. A járdán, szorosan egymás mellé fektetve, emberek heverték. Ponyvával takarták le őket, de a cipőjük előkandikált. Vess keresztet, Miklós, figyelmeztette ópapa, meghaltak szegények, a bomba ölte meg őket. Tágra nyitott szemmel meredt ópapára, és borzongva hozzásimult. Ugye, mi nem halhatunk meg, ópapa? Miránk, ugye, nem eshet bomba? Imádkozni kell, mondta

ópapa, s ez nem hangzott túl meggyőzően. Hát mi is meghalhatunk? – gondolta rémülten. Ettől a naptól kezdve szüntelenül félt. Ha Lenkemama reggelente a fűszereshez vitte vásárolni, vagy átvillamosozott vele a hídon a Nagycsarnokba, egész úton szorongva kémlelte az eget, nem tűnnek-e föl hirtelen a repülőgépek. A pincében már el nem mozdult volna ópapáéktól, s amíg le nem fűjták a légiriadót, rettegve hallgatta a tompa dörrenéseket, és minden pillanatban arra számított, hogy rájuk omlik a ház. Ferenc bácsinak szipogva könyörgött, többé sehova se vigye kirándulni. A lakásban nem mert egyedül maradni a szobában, ahhoz pedig végképp nem volt bátorsága, hogy kimenjen a kertbe játszani. Igaz, ópapa ezt már egyébként sem engedte meg. Egyik délután ugyanis haragos szemrehányást tett neki, hogy becsapta a sárgacsillagosokkal. Azok nem is kitüntetésből hordják a csillagjukat, mondta dühösen, hanem azért, mert zsidók, és hogy tudják róluk az emberek, hogy gonoszok és piszkok. Ópapa sokáig hallgatott. A bőrfotelban ült, arcvonásait nem lehetett kivenni a félhomályban. Kitől hallottad ezt, Miklós? – kérdezte végül csöndesen. Az egyik gyerektől a házban, válaszolta, s dacosan hozzátette, egészen biztos, hogy az a gyerek igazat mondott, mert a papája katonatiszt, és aki katonatiszt, az csak tudja. Azóta nem mehetett ki a kertbe, és azóta tiltotta el ópapa a többi gyerektől. Bánta is ő! A világ minden kincséért se merészkedett volna ki egyedül a lakásból. A bombázások sűrűsödtek, a félelme nőtön-nőtt. Már álmában is bombák potyogtak. Gyakran riadt fel sírva, és Lenkemama se tudta megnyugtatni, aki olyankor odabújt hozzá az ágyba. Egyik éjszaka pedig mindennél iszonyúbbat álmodott. Apát látta a harcmezőn, amint éppen leteríti a puska golyó, és meghal. Rémületében nagyot sikoltott, s erre fölébredt. Fogvacogva nyitott be az ebédlőbe. Az asztalon égett a zöld ernyős lámpa, ópapa írt. Amikor észrevette őt a nyitott ajtóban, zavarba jött, és egy pillanatra eltakarta kezével a papirost. Hát te, makutyi? Miért nem alszol ilyenkor? Ő csak állt, és a papirost nézte az asztalon. A kislámpa fénye éppen rávetődött. Csak nézte, s már a rémületéről is megfeledkezett. Nem hallod, mit kérdeztem, szólt rá ópapa, miért nem vagy ilyen késő éjjel az ágyadban? Azt álmodtam, dünnyögte, hogy apu meghalt a csatában, de eközben is mindegyre a papirost figyelte. Csacsiság, nevetett rajta ópapa, hisz tegnap kaptunk tőle levelet, és meglásd, a postás holnap vagy holnapután is becsönget majd! Iv, te mit csinálsz itt, ópapa, kérdezte bizalmatlanul, te miért nem alszol? Írok, köhécselt ópapa, éppen anyukádnak írok a szanatóriumba. Nem hitt neki. A rettenetes, iszonyú gyanú már belefészkelődött. És most tűnt fel az is, ami eddig még soha: az a papiros ott, az asztalon, pontosan ugyanolyan rózsaszínű, mint amilyenre apa meg anya szokott írni! Meg aztán ópapa olyan furcsán pislogott, éppúgy, mint aki nem mond igazat. Jó éjszakát köszönt neki, és visszafeküdt az ágyába. De nem tudott elaludni. Egyre csak a rózsaszínű levélpapír motozott az eszében. Lehet, hogy ópapa becsapja? Hiszen a sárgacsillagosokkal is becsapta! Addig tépelődött, törte a fejét, míg végül ravasz ötlete támadt.

Volt egy féltve őrzött, szép, piros ceruzája, és jól tudta, hogy ópapa a fiókos szekrényben tartja a rózsaszínű papírokat. Másnap reggel titokban túhegynyi, piros pontot nyomott valamennyinek a sarkára. A tisztákra is meg azokra is, amelyeken már írás volt. Ópapa vaksi, gondolta, úgyse veszi észre! Harmadnapra aztán csakugyan levél jött apától. Lenke-mama ott ült az ingaóra alatt, és horgolt. Ópapa elhelyezkedett a bőrfotelban, az orrára tűzte a pápaszemét, és torkát köszörülgetve hozzálátott a felolvasáshoz. De ő nem is igen figyelt oda. Izgett-mozgott a zsámolyon, feszülten figyelte ópapát, és alig győzte kivárni, hogy a levél végére érjen. Amikor befejezte, gyorsan kinyújtotta a kezét, mutasd, hadd nézzem meg én is! Ópapa döcögősen nevetett, hisz te még nem ösmered a betűket, makutyi! De addig makacskodott, amíg meg nem kapta a levelet. Azonnal fölfedezte rajta a piros pontocskát. Becsapott, gondolta, apu meghalt! Nem emlékezett többre, mint hogy reszketve föláll, a lába

kiszalad alóla, és ópapa talpra ugrik, rémülten kiabál...

Miklós behunyta a szemét. Olyan élesen látta maga előtt a képet! Ópapa eltorzult arcát, rémületében megereszkedő ráncait, s ahogy a szemüveg az orra hegyére csúszik... Betegség, orvos, magas láz. És Ferenc bácsi kemény hangja, meg kell mondani neki, apám, ez az egyetlen, amit ebben a helyzetben tehetünk, és ópapa kétségbeesett tiltakozása, nem, fiam, nem, nem ... Végül mégis bevallotta. Rendes volt az öregtől. Mindent elmondott, amikor fölépült, olyasmiket is, amiket akkor ő még fel sem foghatott igazán. Igen, nagyon rendes dolog volt tőle. Amíg csak él, mindig hálással fog rágondolni.

Hátraszegte a fejét, és a fölötte szétterülő dús lombkoronát nézte. Egy *Curriculum vitae*-ben, gondolta, mindez csak néhány mondat.

Apámat 1944 januárjában illegális kommunista szervezkedés vádjával letartóztatták. A bevonuló németek két hónappal később a vizsgálati fogságból koncentrációs táborba hurcolták. Letartóztatása az anyai családot villámcsapásként érte, mivel kikeresztelkedett félzsídó lévén, városházi tanácsos nagybátyámnak lehetősége nyílt arra, hogy tökéletes védettséget biztosító papirokkal lássa el. Illegális munkájáról, anyámat is beleértve, addig mit sem tudtak. Anyám akkor, hogy elkerülje az esetleges zaklatásokat, tanácsnok bátyja felszólítására Pécsen élő fivérékhöz költözött. 1945 márciusában találkoztam vele újra. Apám 1945 májusában, az első csoportok egyikével tért haza Németországból...

Milyen mások lettek! Hogy megváltoztak mind a ketten! Hová lett anya szép arca, nyugodt hangja? Hová tűnt felragyogó, bűvös mosolya? Egy idegen asszony állt a szobában. Őszült a haja, cs az arca megkeményedett. Nehéz volt kimondani, szervusz, anyu, hát megjöttél? Aztán hetekkel később egy sovány, rossz szagú ember állt ugyanott. Az ördögbe is, dörmögte az az ember, hát miért nem szaladsz már ide? Ez apu lenne? Félénken és tétován közeledett hozzá. Mondd, apu, miért vagy ennyire bűdös? Fertőtlenítőszer, mosolygott apa, túl sokat fürösztöttek benne, de hamarosan elmúlik. Nem halt meg, gondolta, az jó, hogy mégsem halt meg. Nehezen oszlott el a bizalmatlansága. Az az ember valahogy nem is apa volt, semmiben sem emlékeztetett rá. Egyedül a szeme maradt a régi. Keskeny, huncut és nagyon kék szeme. Csak ne lenne ilyen bűdös! Milyen szörnyű bűdös! Egyre csak ez járt az eszében.

Hazaköltöztek. Feldúlt, mocskos lakás. Idegenül mozognak benne. Egymást is idegenül nézegetik. Apa cigarettát sodor. Furcsán tartja, a markába rejtve. Szerencsések vagyunk, mondja és felsóhajt. Szerencsések, anya sírva fakad, ugyan miért? Megmaradtunk, feleli apa. Anya szembefordul vele, magából kikelve támad rá. Hazudtál nekem, amióta csak megismertelek, mindig hazudtál! A falnak dől, karjával eltakarja az arcát, és zokog. Haja ziláltnan lóg a homlokába. Apa szívja a cigarettát, a törött ablakon kibámul az utcára. Nem tehettem mást, mondja.

Így kezdődött, és ugyanígy folytatódott. Hetek, hónapok. Anya zokog és kiabál. Metsző a hangja. Esték, éjszakák. Apa is kiabál, ő fekszik odabenn, a kisszobában, és a feje búbjára húzza a takarót, fülét betapasztja. Semmit sem akar hallani. Imádkozik és könyörög magában. Ugye, nem igaz, jóisten? Ugye, ez mind nem is igaz? A tükörből már egy sovány, égő szemű, összeszorított szájú kisfiú néz vissza rá. Imádkozni kell, gondolja, kérni a jóistent, hogy forduljon minden jóra! Ismétlődő álmok: apa és anya megint ugyanúgy szeretik egymást, ahogy azelőtt. Ő akkoriban Ferenc bácsit szereti a legjobban. Neki panaszolja el minden szomorúságát. Előtte még sírni sem szégyell. Naponta együtt vannak, mert Ferenc bácsinak sok az ideje, kitétték a városházáról. Sétálnak, kirándulnak, beszélgetnek. Mondd, Ferenc bácsi, miért nem vagy már tanácsos? Azért, Mikikém, mert én nem vagyok kommunista. Ferenc bácsi, te biztosan tudod, apu miért nem ér rá soha, és anyu miért nem törődik már velem? Ferenc bácsi

hallgat. És azt sem tudod, Ferenc bácsi, hogy ők már miért nem szeretik egymást? Talán azért, Mikikém, mert anyád sem kommunista. Hát apu? Ő az, mondja Ferenc bácsi. Templomba is együtt járnak, mert anya már oda sem viszi el őt. Gyűlölöm az Istent, fakad ki egyszer. Azóta együtt imádkoznak Ferenc bácsival anyáért.

Iskola. A füstös, szűk, hideg teremben megszámlálhatatlan gyerek. *Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában!* A tanítónő öreg, és mindig fekete ruhát visel. A szemüvege ridegen villog, pálcájával az asztalt ütögeti. *Hi-szek egy is-teni ö-rök igazság-ban!* Kipp-kopp-kopp, kipp-kopp-kopp, kopog a pálcá. *Hi-szek Ma-gyar-ország fel-támadásá-ban!* Otthon apa a homlokát ráncolja, miket tanultok ti abban az iskolában? Misék. Orgona mennydörög. Szédület, fölindulás, ájulatszerű boldogság. Forró vágy Isten közelébe jutni. Szövetség Istennel. Csak Ő van meg én! Mindenkire és mindenre árnyék borul. Valamelyik éjjel apa aggódó hangja a másik szobából. Mi van ezzel a gyerekekkel újabban? Neked nem tűnik fel a szótlansága? Vajon miért olyan szomorú és magába húzódó? Ó, mondja gúnyosan anya, időnként észreveszed, hogy fiad is van?

Apa ezután többet törődik vele. Esténként időt szakít, hogy elbeszélgessenek. Futball, mozi, iskola. Apa aggodalmasan csóválgatja a fejét. Neked valóban nincsenek pajtásaid, egyetlen barátod sincs? Nincs, apu, és neked ilyen korodban volt barátod? Hát persze, bólint apa, nem is egy! Attól kezdve sokat mesél a gyerekkoráról, anyjáról és a barátairól. De sok minden másról is beszélgetnek. A háborúról, a lágerről, sőt politikáról. Könyveket ajánl. Az első olvasási düh. Mindent elolvas, ami csak a kezébe kerül. És otthon nagyon sok könyv van. Egy felkavaró, kitörölhetetlen élmény. Az *apostol* Petőfitől. Nem lenne szabad megengednünk, nyugtalankodik anya, hogy mindent összeolvasson, hiszen még kisgyerek! Ez csak a hasznára válik, mondja apa. Isten nem ellenzi, hogy hárman legyenek. Ő, apa meg én!

Csodálatos vasárnapok. Apa hunyorogva áll az ágy előtt, mozgás, hétalvó, elkésünk! A Körúton felvonulók hömpölyögnek. Zászlók lobognak, ének száll. Apa a nyakába ülteti, őket is magával ragadja a tömeg. Táblák és képek emelkednek a magasba, a levegőben léggömbök úsznak, a zenekar indulókat játszik. Végláthatatlanul árad, özönlik a tömeg ... Gyűlések, gyárak. Mindegyik más, és mégis mindegyik hasonlít egymásra. Sok-sok rosszul öltözött, ismeretlen szagú ember. Az öklükkel tisztelegnek. Apa a piros zászlós emelvényen áll, és beszél hozzájuk. Ünnepeyes, lassú énekszó, a sapkák leröpülnek a fejekről. ... *a föld fog sarkából kidőlni...* Azután az öklök újra a levegőbe emelkednek ... Hosszú, döcögős vonatozások. Kis faluk, hallgatag emberek. Itt nincs énekszó, az öklök sem röpülnek a magasba, de az arcok nagyon figyelmesek. Apa kézen fogja őt, és elindulnak. Tódul utánuk a sok nép. Zászlók lengenek, vásznak csattog a szélben. Szántóföld. Karókat vernek le. Egy öregember leveszi a kalapját, és áhítattal keresztet vet. Ráncain könnyek szivárognak lefele ... Országút, nyitott teherautón robognak. A teherautó zsúfolt, moccanni sem lehet rajta. Fiatal nők és fiatal férfiak. ... *holnapra megforgatjuk az egész világot!* Csípős a szél, szembevág. Apa átöleli, és a kabátja alá rejti. Mondd, apu, otthon miért nem vagy soha ilyen vidám? Apa hallgat. Én tudom, apu, hidd el, tudom! Tudod? Tudom hát, anyu rossz hozzád, mindig csak veszekszik! Apa ismét hallgat, aztán megrázza a fejét. Tévedsz, mondja, anyu, mostanában sokat gyöngélkedik, hiszen te is látod, hogy örökké fáj a feje, kedvesnek kell lenni hozzá. Sebesen robog a teherautó. *Fel hát, brigád, előre, ifjúság!* Néha egy-egy falu. Emberek integetnek az árokszálon. Én minden este imádkozom, apu, kérem a jóistent, hogy béküljete ki anyuval. Apa most úgy hallgat, mintha nagyon gondolkodna valamin. Ne kérd, kisfiam, szólal meg szelíden, fölösleges, nincs Isten. Apu, hogy mondatsz ilyet? Száguld a teherautó, a szél egyre csípősebb. Egész úton apa beszél. Hazafelé is mindvégig. Soha nem beszélt még ilyen komolyan vele.

A tanítónő a dobogón áll. A kezében pálca. Ki mondta ezt neked? – és a szemüvege ridegen villog. Csend van. Az osztályterem üres. Felelj, kitől hallottad? Aputól, mondja ő halkán. A tanítónő mérhetetlen magasból pillant rá. Aki nem hisz Istenben, megbűnhődik, érted? Tikkadt a toroka. Az ajka cserepes, alig mozdul. Nem félek, mondja, nincs Isten, én ezt már tudom. A tanítónő arca mozdulatlan, de a hangjából gyűlölet izzik. Te is olyan gonosz ember akarsz lenni, mint apád? Ő csak néz rá. A nyelve mintha ólomból lenne. Apu nem gonosz, suttogja, maga a gonosz! A pálca fölemelkedik, de ő nem mozdul. Ha akarna, sem tudna ... A Ligetből egy ismeretlen férfi viszi haza. Kivel verekedtél, kiskomám, jól helybenhagyott a cimborád, hallod-e? Alkonyodik. Langyos, tavaszi este. Milyen hideg van, gondolja borzongva, mintha tél volna. Hiszen te tűzforró vagy, fiacskám! – mondja ijedten az ismeretlen ember. A lakás teli rokonokkal, házbeliakkal. Rémuült arcok, mindenki egyszerre beszél. Egyetlen szavukat sem érti. Milyen hideg van, motyogja fogvacogva, mondd, anyu, miért van itt is ilyen hideg? Anya letérdel előtte, a karjába szorítja, reszket.

A betegség jó. Anya kedves, apa hallgatag. Éjjelente nem hallatszik be veszekedés az ebédlőből. Kibékültek, gondolja boldogan, ezentúl minden úgy lesz, mint valamikor régen. Gyorsan lábadozik. Ferenc bácsi mosolyog, a vállát veregeti. Katonadolog, Mikikém! Apa komoran áll mellette, s amikor átmennek az ebédlőbe, a hangja fojtott és haragos. Ezt neked köszönhattuk, Ferenc! Aztán egy másik iskola, egy kedvesebb iskola. A betegség réges-rég elmúlt. Lassacskán már senki sem emlékszik rá. Otthon minden ugyanaz, mint a betegség előtt. Anya kiabál és zokog. Felcsattan apa hangja is. Ő pedig azt gondolja magában, talán megint betegnek kéne lenni. Apa meg Ferenc bácsi között egyre haragosabbak a viták, és anya mindig a bátyja pártját fogja. Egyik este apa kiutasítja a lakásból Ferenc bácsit. Többé be ne tedd ide a lábad! – és szokatlanul kemény a hangja. Ferenc bácsi megvető nevetése hallatszik. A feleségedet már sikerült tönkretenned, rajta, a fiadat se kíméld! – és köszönés nélkül távozik. De akkor, ugye, jó volt, sikoltja anya, akkor, amikor hozta a hamis papírokat... Apa ez egyszer nyugodt marad. Ha csak rólam lett volna szó, sohase fogadom el tőle, de nemcsak rólam volt szó.

Aztán az a rettenetes téli nap. Aznap délután moziban ülnek apával. A nézőtéren pissenést sem hallani. Egy fiatal katona kúszik. Ágyúk dörögnek, géppuskák kelepelnek. Bunker a dombon. Nyílásából gépfegyvertűz villog. Kúszik a katona. A bunkerből fülsiketítőén kattog a gépfegyver. Golyói szaggatják, tépik, hasogatják a földet. Összeszorított szájjal kúszik a katona. Már fölfele kapaszkodik a domb oldalán, kúszik, kúszik, egyre csak fölfele. Az arcáról izzadság csorog, de a tekintete nem rebben. Gránátot hajít a bunkerre. Egyet, kettőt, ötöt. Nincs több. A géppuska vadul kelepek. A katona behunyja a szemét, a szája most szinte rideg. Kattog, őrjöngve kattog a gépfegyver. Aztán csend. Nyomasztó, félelmes csend. A katona a bunker nyílásán fekszik. A testével tömi el. Odalenn, a harcmezőn hurrá csap fel. Zúg, harsog a hurrá. A moziban egyre tart a döbönt csend.

Hull a hó, baktatnak hazafelé a Körúton. Kirakatok fénylenek, villamos csörömpöl, autók robognak dudálva. Apa kezét szorongatja, némán lépked mellette. Egyre csak a fiatal katona arcát látja maga előtt. Hogy is hívták ezt a katonát, apu? Matroszovnak, feleli apa, Alekszandr Matroszovnak. Gondolataikba merülve, szótlán ballagnak. Körülöttük siető emberek, a hónuk alatt fenyőfa. Nemsokára itt a karácsony. Szirmos, nagy pelyhekben hull a hó. Ropog a talpuk alatt.

Otthon üres a lakás. Nyitott szekrényajtók, kihúzott fiókok, feldúlt polcok. A szőnyegen fél pár harisnya. Az asztalon levél, anya szálkás betűivel. Apa elolvassa a levelet, aztán összehajtogatja, és visszajeti a térítőre. Nem szól. Ő meg nem kérdez. Tudja, mi áll a levélben. Apa lecsavarja a villanyt, nehezen lélegzik. Ülnek a sötétben,

a pamlagon.

Nagyanya a háza előtt várja őket. Kendője alól kiömlik sűrű, ősz haja. Barna arcán hópihék csillámlanak. Mosolyog, és szélesre tárja a karját. Isten hozott, Kloska! Aprócska ház, tenyérszerű veteményessel, ecetfákkal. Különös környék. Szűk utcácskák, kidőlt-bedőlt kerítések, csupa földszintes ház. Az egyik olyan, akár a másik. Pici ablakok, bádogtető, gerendaváz, s mintha csak a földre süppednének a hó súlya alatt. Pompásan megleszünk mi ketten, Kloska, biztatja nagyanya, pompásan, meglásd! Milyen kedvesen duruzsolja: Kloska! És hogy mosolyog, hogy ragyog a szeme! Apa az asztalnál ül, ő is mosolyog. De csak a szájával. Jó dolgod lesz itt, mondja apa is. A konyhában meleg van, halkán szól a rádió. A falakon mindenütt réz csillog. Fazekak, üstök, serpenyők. A kicsiny ablakból a hófödte mezőre látni. Fúj, sivít, sikongat a szél, minduntalanul havat vág az ablakra. Idebenn, a sparhertben vígan pattog a tűz, a lángok időnként kicsapnak az ajtaján. A kályhalyukból nyöszörgés hallatszik. Hallod? – kérdezi nagyanya, a házimanó! Igen, itt jó lesz, gondolja már ő maga is, itt jó dolgom lesz, az biztos! Olyan szomorú, mint még soha ...

Miklós cigarettát halászott elő, és rágyújtott. Egy kék szitakötő röptét figyelte. A szomszédos galagonyabokor ágán cinke billegett. Egy életrajzban ez is csak két mondat.

A jelszabadulás után, világnézeti okokból, szüleim viszonya annyira megromlott, hogy anyám 1946 decemberében visszaköltözött a családjához. Ekkor apai nagyanyámhoz kerültem – akit jóformán alig ismertem addig –, a főváros melletti Szent Rókus-telepre, és nála laktam egészen 1948 júliusáig ...

Hol apa jött, hol meg anya. Ha anya, nagyanyának mindig valami ügyes-bajos dolga akadt a szomszédban. Anya rettenetesen lefogyott. Kapkodva beszél, és közben ide-oda ugrál a tekintete. Az iskoláról kérdezősködik, nagyanyáról meg arról, hogy ő jól érzi-e magát nála, de a válasza már oda sem figyel. Néha sírva fakad. Aztán meg egyszerre nevetni kezd. Iszonyú fejföröcsök kínozzák. Orvosságot orvosságra szed. Magáról ritkán beszél, de akkor is olyan összevissza, hogy szinte semmit sem érteni belőle. Majd hirtelen fölugrik a székről, csókot ad, és elrohan. Apa nem változott. Kedves, mosolygós és huncut. Minden alkalommal táskányi könyvvel érkezik. Csatangolásaik közben is főleg könyvekről diskurálnak. Apa gyakran álmélkodik rajta, hogy mennyit olvas, de annak is örül, hogy ügyesen focizik, és rengeteg pajtása van a telepen. Néha a saját munkájáról is beszél, és változatlanul sokat politizálnak. Bár ez a telepen is megszokott dolog. Nagyanyánál olykor egész politikai gyűlés verődik össze estelente. Szívesen dicsekszik el apának azzal, hogy az itteniek, akik javarészt a közeli vasöntödében vagy a téglagyárban dolgoznak, szinte mindnyájan a kommunistákat támogatják. Nálunk mindig az MKP kapja a legtöbb szavazatot, büszkélkedik. Ezen aztán egy csöppet se csodálkozz, nevet apa, és ingerkedve rákacsint, hiszen itt, *nálatok*, olyan agitátor működik, mint nagyanyád! Hát igen, nagyanyát mindenki szereti a telepen. Így telnek a találkozósaik. Hol vidám, hol komoly szóval. De apában mégis van valami, ami szokatlan és furcsa. Nemegyszer mintha nagyon is erőltetett lenne a nevetése. Talán csak ez a furcsa benne. No meg az is, hogy anyáról újabban sosem érdeklődik.

Egyszer kereken nekiszögezte. Mondd, apu, te szoktál anyura gondolni? A téglagyári tó partján heverészték, a magas fűben, és a vizet nézték. Hát persze hogy szoktam, bólintott apa, de láthatólag meglepődött, miért kérdezed? Azért, apu, mert szeretném, ha visszajönné hozzánk. Nem tudom, hogy visszajönné-e, mondta apa. A tó kristálytisza volt, fenekén látni lehetett a korong alakú köveket. A vízben halak cikáztak. Te még most is szereted anyut? Butaságokat kérdezel, felelte apa, hát hogyne szeretném a *te* anyádat! Akkor miért nem hívod őt vissza? Apa nem szólt, a vizet

figyelte. Pedig anyu visszajönne, ha hívnád, hidd el, apu, ezt én egész biztosan tudom! Na nézd csak, mutatta apa, sügér is van ebben a tóban, ki hitte volna?

Ettől a naptól kezdve ritkábban jött, mint azelőtt, és nemcsak ritkultak, rövidültek is a látogatásai. Emiatt nagyanya érezhetően neheztelt rá, bár mentegette. Ne csodálkozz, Kloska, sok a dolga. Tudod te, milyen rengeteg sok munkája van egy gyárigazgatónak? Borsót fejtett. Odakinn már szürkült, a frissen vágott sarjú illata különösen szívszorító volt. Azt mondják rólam, nagyanya, hogy nekem igazából se apám, se anyám. Ó, te bolond kölyök, hogy miket nem beszélsz, mérgeződött nagyanya, aztán kitől hallasz te ilyesmiket, hadd törjem le a derekát! Pedig ez így van, gondolta keserűen, igazat mondanak. A kifejtett szemek koppanva hullottak a fazékba. Finom borsófőzeléket vacsoráztunk ma, Kloska! Ő a fehér port nézte a konyhaküszöbön. Te mit gondolsz, nagyanya, apu szereti még anyut? Nagyanya sohasem hazudott. Nem, Kloska, sóhajtott fel szomorúan, már nem úgy, mint rég. Akkor hát apu hazudott, állapította meg magában.

Aztán anya egyik napról a másikra elmaradt. Hetekig nem jött látogatóba. Öltözz föl csinoskán, szólt egyik nap nagyanya, kórházba megyünk. Egy hosszúkás, világos teremben fehér ágyak sorakoztak. Az ápolónő a füléhez hajolt. Csak egy percre mehetsz oda, suttozta, csókold meg, és kívánj neki jobbulást! Anya csukott szemmel feküdt a takaró alatt. Haja szétterült a párnán, az orra hegyes volt. Csókold meg szépen, súgta az ápolónő. Anya ekkor kinyitotta a szemét, majd ismét lehunyta. Merev arcán mintha mosoly rezdült volna. Meg fog halni, gondolta hirtelen, amikor óvatosan megcsókolta a homlokát. Az ápolónő megfogta a kezét, most már jönnöd kell! Nagyanya a folyosón várakozott. Széles mosollyal fogadta. Beszéltem a doktorral, újságolta, nemsokára fölgyógyul. Meg fog halni, gondolta, és egyre csak anya ijesztően hegyes orrát látta maga előtt.

Vasárnapok teltek el, de apa már vasárnap se jött ki a telepre. Aztán a nyár derekán, valamelyik hétköznap jókedvűen betoppant. Ma kocsikázunk egyet, jó? Fekete autója a ház előtt állt. Gyerekek vették körül, és szótlánul bámulták. Őt is megbámulták, amikor beszállt hátra, apa mellé. Szégyellte magát ezért. Ezek a gyerekek a pajtásai voltak, de most nem úgy néztek rá, mint a pajtásukra. Zajtalanul suhant a kocsi. Apa a tenyerébe vette a kezét. Fontos és komoly dologról akarok veled beszélni, Miklós! Különös volt a hangja, és az is, hogy Miklósnak szólítja. Még különösebb, hogy nehezen szánja rá magát a szóra. Mondd, Miklós, mit szólnál egy új anyukához? Apára nézett, aztán maga elé. Hallgatott. Tulajdonképpen nem is volt meglepve. Sőt, csaknem megkönnyebbülést érzett. Igen, valami ilyesmire számított, ha nem is pontosan erre. Apa erősen fogta a kezét. Gondold csak el, mondta biztatóan, visszaköltözhetnél hozzám, ismét egy fedél alatt lakhatnánk! Ő erre is csak hallgatott. Milyen idegen lett egyszerre apa! Majd meglátod, kisleány, mosolygott apa, milyen vidám és kedves új anyukád lesz! A Margit-hídon száguldott át a kocsi. Sütött a nap, a Duna fölött madarak keringtek. Ő már most nagyon szeret téged, magyarázta apa, sokat beszéltem neki rólad. Hegyre kapaszkodott fel a kocsi. Néptelen kis utcákon kanyargó«, az utca fölé lombok borultak. Aztán lefékeztek egy tornyos ház előtt. Megérkeztünk, szólt apa, ő pedig észrevette, hogy a vezető a visszapillantó tükörből az arcát figyeli. Úgy rémlett, sajnálkozva pillant rá. Beléptek a kapun, keresztülvágtak a nagy kerten. A lépcsőházban apa megállította, hogy megfésülje. Sose tette azelőtt. Az első emeleten becsöngettek az egyik lakásba. Fiatal, szép nő nyitott ajtót. Lágyan és zavartan mosolygott rá. Szervusz, Miklós! De ő csak nézte a feléje nyújtott, keskeny, fehér kezét. Nem nyújtotta oda a magáét. Sokáig üldögéltek a csöppnyi szobában, csaknem mindvégig szótlánul. Otthonos kis szoba volt. Körös-körül mindenütt könyvek, rengeteg virág és dísznövény, az íróasztalon Lenin fényképe. A szoba minden zuga kedves és barátságos volt, akárcsak az a fiatal nő, aki ott ült vele szemben, és egyre

szomorúbban figyelte. A kertből édes illat áradt be. Az ablakdeszkán vekker ketyegett, minden egyes perc egy teljes órának tűnt fel. Aztán mindketten letettek arról, hogy szóra bírják őt. Nem nyúlt a süteményekhez sem, érintetlenül maradtak az asztalon. Végül apa felsóhajtott. Mennünk kell, mondta rekedten, nagyanya már biztosan aggódik! Hazafelé még hosszabbnak tetszett az út. Nem szóltak egymáshoz. Apa cigarettázott, merev arccal nézett ki a kocsiablakon. Ő a fiatal nőre gondolt. Milyen sápadtan, milyen összetörtén állt az ajtóban, amikor eljöttek! De nem sajnálta. Gyűlölte. És nemcsak a nőt, apát is. Sőt apát talán még jobban. Elég volt csak földéznie anya csontsovány arcát és hegyes orrát, hogy elöntse a forró gyűlölet. Hát csak nőszüljön meg, ha akar, gondolta, anyu úgyis meg fog halni, és én sem leszek többé! Az járt az eszébe, amit nemrég az egyik gyerektől hallott. A rovarirtó az embert is megöli. Anélkül hogy fájna. A nővére is azt ivott, aki a tavasszal halt meg. Már besötétedett, amikor hazaértek a telepre. Hármásban vacsoráztak, de ő vacsora közben sem szólalt meg. Vacsora után pedig megvárta, hogy nagyanya kikísérje apát a kertkapuhoz. Amint magára maradt, letérdelt a küszöb elé, és a fehér port egy újságlapra söpörgette. Vagy fél marékra valót gyűjtött össze. Aztán egy csupor vízbe szórta és megitta ...

A cigaretta már rég kihamvadt Miklós ujjai között. Eldobta, és keze fejét keményen végighúzta az arcán. Nos, gondolta, hát mit értene meg ebből Kasza? Bizonyára udvariasan azt mondaná: fura kis história, de a végén minden jóra fordult, nem? No igen, mormolta Miklós, túl sok víz volt a csuporban, híg lett az oldat. Összeszorította a száját, úgy nevetett magában. Minden jóra fordult, hát hogyne! Csillagnyi távolságban érezte magától Kaszát.

Felállt, kinyújtóztatta elzsibbadt tagjait. Ahogy kilépett az árnyékból, és útnak eredt, mellbe vágta a hőség. Leszegett fejjel, tűnődve ballagott. Halkan füttyörészett. Egyébként lehet, hogy Kaszának volna igaza, gondolta hirtelen, és elfogta a kétség, azon töprengett, hogy nem merő öndédelgetés-e, amit most föltárt magából. Hátha csak egy banális történet, amelyet ő maga mitizál, a múltba visszavetítve ...

A sétány kanyarulatában, az egyik padon ott ült a piros ruhás nő. Olvasott, de meghallva Miklós lépteit, fölemelte a fejét. Már nem volt fiatal. A könyvet a térdére fektette, és figyelmesen szemügyre vette

Miklóst. Összehúzott szemével egyre csak nézte, ahogy közeledik. Az arcát fürkészte.

– Jó napot! – mondta Miklós, amint elhaladt előtte.

– Jó napot! – mondta a nő.

5.

Azon az úton ment, amelyiken tegnap Kaszával sétált. A nap már magasan állt, rövid volt az árnyék. Miklós elhaladt a filagória előtt, és arra gondolt, hogy délután valószínűleg közlebről is megismerkedhet Babriánnal. Nem mintha különösebben vágyott volna a találkozásra, de kitérni sem akart előle.

A sétány alacsony, félig földbe süllyesztett betonépítmény mellett vezetett tovább. A tetején keresztvassal, jókora lakattal lezárt csapóajtó nyílt. Miklós megállt előtte, találgatta, hogy mi célra szolgálhat. Talán krumplisverem? Sajátos ízlésre vallott volna, de kezdte már megszokni, hogy ez a park tele van hasonló furcsaságokkal.

A pázsiton, gereblyéjére támaszkodva, idős, falábú kertész állt. Overallt viselt és elnyűtt, fekete kalapot. Miklós köszönt neki, az öreg biccentett. Tenyerét a szeme fölé ernyőzve, mozdulatlanul figyelte. Szúrós tekintetét Miklós még akkor is a hátában érezte, amikor továbbhaladt.

Az összehajló lombok alól váratlanul bukkant ki a tóhoz. Fanyarkás vízszag csapta meg. A medence szélén leguggolt, kezét a vízbe merítette. Élvezte, ahogy hűvöse föl-kúszik a karján, és megborzongatja. De a saját arcától visszahőkölt, annyira kuszáknak, csaknem szétesettnek látta a sima víztükörben.

Egyszerre az az érzése támadt, hogy valaki szemmel tartja. Körülnézett, és a túloldalon, egy árnyékos, kecskelábú asztalnál Klárát pillantotta meg. Nem örült meg a lánynak, most egy csepp kedve sem volt társalogni vele. Tartózkodóan átköszönt, Klára barátságosan viszonzta. Állát a tenyerére támasztva, várakozóan nézett rá. Oda kell menni, bosszankodott magában Miklós, oda, az istenfáját!

Begombolta az ingét, kelletlenül fölemelkedett, és a japán hídon átsétált hozzá. Látta, hogy mappa, boríték és levélpapír fekszik előtte az asztalon.

– Nem zavarom? – Remélte, hogy alkalmatlankodik, és máris továbbállhat.

– Leülhet, ha akar – mondta Klára. Kezét nem vette el az állától, és homlokába omló hajának sátra alól Miklós sápadt, zaklatott arcát vizsgálgatta. Könyökig feltúrt, kékesszürke ingblúzt viselt, éppen olyan színűt, amilyen a szeme. – Mit keres itt ilyenkor – kérdezte –, ebben a hőségben?

Miklós letelepedett vele szemben, a rönkből ácsolt padkára. Ma egész jól néz ki, gondolta közömbösen. Középen elválasztott, finom szálú haját nézte és a szemét, amely most nagyon nyugalmasnak hatott. – Láthatta – intett a medencére –, Narkisszoszként gyönyörködtem magamban.

Klára becsattintotta a golyóstollát, és a mappára helyezte. – A vizsgálatról jön?

– Onnan. – A kérdés nem volt alkalmas arra, hogy javítson Miklós hangulatán, s úgy döntött, ebben a témában a kőfalat fogja adni. – Hát maga? – kérdezte egykedvűen. – Talán verseket ír itt?

– Levelet írnék, de egyelőre prózában se megy.

– Nehéz műfaj – biccentett Miklós –, főleg a szerelmes levél.

A lány egyre csak az arcát kutatta. – Mi történt a vizsgálaton?

– Semmi különös, a szokásos ostobaság.

– Hogy érti ezt?

– Nincs jelentősége – legyintett elutasítóan Miklós –, ez a nap úgyis csupa ostobaság eddig.

A lány nem feszegette tovább. Arcához támasztott ujjával a halántékát cirógatta. – Kasza járt itt az előbb – mondta –, magát kereste, összetalálkozott vele?

– Nem, hál' istennek!

– Tüvé teszi magáért a parkot. Miért nem ment fel hozzá, ha megígérte?

Túl sokat kérdezősködik, gondolta elégedetlenül Miklós, és válasz helyett csak a vállát vont meg. Esze ágában se volt beszélni a kérdésben rejlő egérfogóba.

– Nem kellett volna átejtenie – jegyezte meg enyhe szemrehányással Klára. – Rendes dolog, hogy ennyire érdeklődik maga iránt.

Miklós ingerült pillantást vetett rá. – De védi egyszerre! Talán kibékültek?

– Nincs miért kibékülnünk, hiszen nem veszünk össze. Ezt már tegnap is említettem.

– Azt viszont nem – mondta Miklós –, hogy a barátságuk nagyon ígéretesen indult.

A lány hallgatott egy pillanatig. – Igen, jól indult – bólintott, s az a szórakozott mosoly jelent meg az arcán, amiről Miklós már tudta, hogy valójában nem mosoly. – Dórától hallotta?

– Tőle. De azt már sajnos nem árulta el, hogy miért futottak zátonyra.

– Nem túlságosan érdekes.

Miklós megengedte magának, hogy annyi rosszmájúsággal mosolyogjon rá, amennyi csak telik tőle. – Engem mindenesetre érdekelne.

Klára nem volt hajlandó elérteni ezt a mosolyt. – Kérdezze meg Gábort – ajánlotta higgadtan –, tőle talán választ kap. – Valami csöndes méltóság áradt most belőle, és ezt Miklós kénytelen volt tudomásul venni. – Egyébként arra gyanakszik, hogy szándékosan bujkál előle.

– Hülyeség! – fortyant fel Miklós. – Keresztül-kasul bebarangoltam a parkot, de csak a kertészükkel találkoztam, meg egy piros ruhás nővel. Ki az a nő?

– Nem tudom, kire gondol.

– Megtermett, sportos alakú, és minden jel szerint elmúlt húszéves.

– Ó, sejtem már! Egy gyógyulófélben levő beteg az első emeletről.

– Nagyon vonzó beteg.

Klára megcsóválta a fejét. – Szörnyen zaklatottnak látszik – mondta.

– Tulajdonképpen miért nem akarja elárulni, hogy mi történt a vizsgálaton?

Ezúttal Miklós már a füle botját se mozdította. Kezét a szálkás asztallapra helyezte, és figyelte, ahogy a vízcseppek fölszáradnak a bőrén.

– Kinek ír? – kérdezte. – A vőlegényének?

A lány is Miklós kezét nézte. – Nincs vőlegényem.

– Hát akkor a szeretőjének?

Klára hallgatott. Türelmes volt és jóindulatú.

Sajnálom – mondta Miklós boldogan lemásoltam volna.

– Legalább annyit áruljon el, hogy mitől ilyen rettenetesen rosszkedvű – kérlelte a lány.

Miklós zárt tekintettel nézte egy darabig. – Restanciában vagyok egy szerelmes levéllel – mondta. – Nincs véletlenül kedve megírni helyettem?

– Négermunka? – kérdezte derűsen a lány.

– Szívesség.

– Az más! – Klára belement a játékba. – Kinek a részére? – Látszott rajta, most nem veszi egészen komolyan Miklóst, de Miklós nem bánta, mert pocsék hangulatának ez felelt meg leginkább.

– A menyasszonyomnak – mondta. – Van ugyanis egy menyasszonyom, ha még nem dicsekedtem volna el vele. Egy nem hivatalos menyasszonyom – mutatta gyűrűdén gyűrűsujját –, aki a legnagyobb mértékben hivatalosnak tekinti magát. Nos, vállalja? Lekötelezne vele.

Klára mulatott a dolgon. – Hiszen semmit se tudok róla.

– Ezen könnyen segíthetek.

– Miért ne? – biztatta a lány.

Kíváncsi, gondolta Miklós, nagyon is kíváncsi, és egykedvűen biccentett. – Ahogy

óhajtja! – Maga is kíváncsi volt, érdekelte Klára reakciója. – Huszonkét éves – mondta, – szőke, teltkarcsú, százhatvanhat centi magas. Feltűnően szép arcú, az alakja egy szexbombáé. Nyolcvankilenc-hatvannégy-nyolcvankilenc, ha ez mond magának valamit.

– Azt hiszem, igen – intett Klára, és elnevette magát. – Soha életemben nem hallottam, hogy egy férfi tudjon ilyesmit a menyasszonyáról.

– Tőle tudom – világosította fel Miklós. – Havonta gondosan megun icdzkedik, mert nem szeretné, ha fölös millimétereket szedne föl a csípőjére. Minden dolgában pontos és gyakorlatias. Harmadéves bölcsészhallgató a francia-orosz szakon. Eddig valamennyi vizsgáját és szigorlatát kitűnőre vagy jelesre tette le. A tanulás mellett rendszeresen tolmácsol, újabban már szinkron-tolmácsolásokra is fölkerik. Oroszul tökéletesen, franciául meg éppenséggel anyanyelvi szinten beszél. Az anyut ugyanis francia, *par excellence Parisienne*, a világhírű Lemaire professzor lánya. Ami az apját illeti, akadémikus, egyike legszebben dekorált tudományos hírességeinknek. Talán már hallotta a nagy Gyöngyösi Elemér nevét.

– Úgy tudom, biokémikus – bólintott a lány, de a pillantása már elbizonytalanodott, szemlátomást nem így képzelte el a játékot.

Miklós ezt elégedetten nyugtázta magában. – Úgy van – mondta továbbá fontos közéleti személyiség és a munkásmozgalom régi harcosa. Mind a ketten messzemenően *comme il faut* emberek. Vera... mármint a menyasszonyom nem kevésbé. Szorgalmas, fegyelmezett, kötelességtudó. Számára mindennek megvan a maga pontosan megszabott helye és ideje. Nem tudom, hogy csinálja, de az időbeosztásába minden belefér. Tanulás, munka, szórakozás és szerelem; olvasás, sport és mozgalmi tevékenység. A feladatait férfi mód végzi el, mindazonáltal ízig-vérig nő. Telivér fiatal lányként élvezzi az életet, amelyben rengeteg gyönyörűséget talál. Minden fontos színházi előadást, filmet és tárlatot megnéz, de nincs olyan jelentős koncert se, amelyen ott ne volna. Sokféle sportot üz. Reggelente úszni jár, nyaranta vitorlázik, télen siel. Kitűnő teniszjátékos, nemrégiben még a Spartacus ifjúsági versenyzője. Imád táncolni, utazni, társaságban forogni. Hobbija: a kocsivezetés. Divatosan, de finom, egyéni eleganciával öltözködik. Inkább három ruhával kevesebb egy esztendőben, de amit varrat, a Rothschild-szalonban készüljön! Csupa egészség, életöröm, harmónia. Boldogságra termett: fészekteremtés, meghitt házaset, két-három gyerek. Amellett világnézet dolgában is kifogástalan. Alapszervi KISZ-titkár a bölcsészkaron, tagja az Ifjú Gárdának, tavasszal kérte fölvetelét a pártba ... – Elhallgatott, átható pillantást vetett a lányra. – Nos, beéri ennyivel?

Klára nem szólt. Könyökölt az asztalon, két karja keresztezte egymást, ahogy felhúzott vállát simogatta, és tünődve nézett Miklóstra. Miklós meg őt fürkészte. De nem tudta leolvasni az arcáról, hogy mire gondol, a hallgatásától pedig lassan elkomorodott. Verát illetően volt egy határ, ameddig rosszkedvében néha elment, ám azon túl soha, még Tóbi társaságában se, most azonban úgy érezte, hogy átlépte ezt a határt, s kétségtelenül árulást követett el Vera ellen.

– Látom – szólt végül érdesen –, még sem vállalja. Kár! – S azon kapta magát, hogy nem önmagára, hanem Klárára haragszik. – Legalább adhatna valami jó tanácsot. Miről írjak neki?

A lány hátralebbentette a haját. – Nem tudom – mondta. A hangja is a pillantása is tartózkodó volt, nyilván félreérthetetlenül akarta tenni, hogy kiszáll a játékból. – De őszintén szólva, nem is értem, ha egyáltalán komolyan beszél. Mi szükség arra, hogy levelezzen vele?

– Persze! Elfelejtettem megemlíteni, hogy jelenleg külföldön nyaral.

– Éppen most? – csúszott ki Klára száján.

Miklós látta, hogy máris zavarba jön, de ettől csak ingerültebb lett.

– Nincs igaza – jelentette ki szárazon. – Régóta készült erre az utazásin, én pedig semmi okát nem láttam, hogy lebeszéljem róla. – Most határozott volt és egyértelmű. – Mi értelme lett volna? Az, hogy hetente háromszor feljöjjön meglátogatni? Ostobaság! Egyébként akkor még egyikünk se tudta, hogy a végén idekerülök.

– Nem akartam megbántani – szabadkozott a lány.

– Nincs miért megbántódnom. Ha valóban bajban lettem volna, tudóin, hogy nem utazik el.

– Elhiszem – mondta Klára.

Miklós komor gúnnyal pillantott rá. – Elvégre tegnap épp maga biztosított arról, hogy semmi okom a nyugtalankodásra.

– Igen – mondta Klára ebben biztos vagyok.

– Na látja! Neki pedig régi álma teljesült ezzel az úttal.

– Hová ment?

Miklós nem hagyta ki a ziccert. – Szentpétervárra.

– Hogy... hová? – De Klára csak egy pillanatra lepődött meg. – Ó, persze, értem! Azelőtt Leningrádnak nevezték, nem?

Talán csakugyan érti, kémlelt rá Miklós, és ez tetszett neki meg nem is, Magával a lánnyal is így volt, felemás érzéseket keltett benne. – Azért vigyázzon az ilyesmivel – figyelmeztette jóakaratóan –, a menyasszonyom például határozottan felháborodott, amikor elsütöttem ezt a kis tréfát. Attól félek, magára vette, és az önirónia nem tartozik az erényei közé.

– A boldoguláshoz kétségkívül alkalmatlan tulajdonság – bólíntott Klára.

Karmolós kis megjegyzés volt. Miklós okosabbnak vélte, ha elereszti a füle mellett.

Hát a témáinkat, azt hiszem, ezzel kimerítettük – mondta, s nem valami barátságosan elmosolyodott. – De azért ma is gondoskodtam róla, hogy legyen majd mesélnivalója Kaszának.

Ez talált. Klára fontosnak tartotta, hogy kimagyarázkodjék. Azt mondta, tegnap kizárólag azért árulta el Kaszának, hogy Miklós apja gyárigazgató, mert remélte, hogy leszerelheti a felháborodását. Amikor pedig észbe kapott, hogy csak olajat öntött a tűzre, már késő volt. Azóta is bántja a dolog.

Miklós becsületes magyarázatnak találta, s mivel maga is így képzelte el az esetet, hitt neki, bár ennek semmi jelét nem adta. – Ugyan – intette le hanyagul –, mire való a mentegetődzés?

Nem esett jól Klárának, ez látszott rajta, de az is, hogy nem bántódik meg. Hátát a padka mögötti fatörzsnek vetette, és egy feléje hajló ág után nyúlt. Leszakított róla néhány levelet, morzsolgatni kezdte az ujjai között, s megint várakozóan nézett Miklóstra.

Itt az ideje, hogy lelépjek, gondolta Miklós, de hirtelen rájött, hogy nem akar elmenni. Attól félt, ha magára marad, ismét belebonyolódik rágódásai véget nem érő láncolatába. S ehhez most cseppnyi kedvet sem érzett.

Jobb híján szemügyre vette az asztalon heverő légiposta-borítékot. Fejét oldalra hajtotta, úgy silabizálgatta a címzését, fesztelenül, de ügyel-bajjal, mert tótágast látta a betűket: *Frau Elisabeth Müller BRD-8022 München-Grünwald...*

– Ki ez a hölgy? – kérdezte. – A barátnője?

– Anyám – mondta a lány.

– Frau Müller? Hogyhogy?

– A második házassága. – Klára megszagolta akácillatos tenyerét, aztán lefújta róla a galacsinná sodorgatott leveleket, és felütötte a mappa fedelét. Egy nagyalakú, színes fényképet húzott elő. – A napokban küldte, a születésnap estélyén készült.

Miklós lanyha érdeklődéssel nyúlt a kép után, de amint megpillantotta az ékszerektől tündöklő, nagyestélyis asszonyt, nem tudta elfojtani a csodálatát. Káprázatosán szép nő volt. Sudár, előkelő és meglepően fiatal. Öröm és elragadtatás sugárzott belőle, de Miklós máris fölfedezte, hogy maga gyújtotta ragyogásában túl sok a hódító magabiztosság, s ettől merevvé és mesterkéltté válik, villogó drágaköveinél is ridegebbé. Üres arc, összegezte végül, üres és önhitt. Minél figyelmesebben vizsgálta Klárának ezt az érett, hideg és mérhetetlenül mutatósabb mását, annál nagyobb ellenszenvet érzett iránta. Hát még a fotó szélére vetett szenvelgő dedikáció láttán: *Az én csodaszép, ifjú Nyírfácskámnak az ő csúnyuló és vénülő Bettyjétől!*

– Ugye, gyönyörű? – kérdezte Klára.

Miklós visszaadta a fényképet. – Sose láttam szebb asszonyt – hagyta rá tartózkodóan –, de nagyvilágiasabbat sem.

– Nagyon gazdag – bólintott a lány. – Gazdag és boldog.

Miklós most megsajnálta egy pillanatra. Arra gondolt, hogy kamaszkora óta betegen, ragyogó és hódító anyja mellett felnöve, érezhette-e magát másnak, mint szárnyaszegettnek.

– Életben még szebb – mondta Klára, elnézegetve a fényképet –, ó, sokkal szebb! A fotók rendszerint megmerevítik, és főleg a természetét nem tudják kifejezni. Örökké valami fergeteges vidámságot áraszt mari körül. Apám tücsökhercegnőnek nevezte. Elragadóan kedves, mindenkit elbűvöl a lényével és a temperamentumával.

Miklós bólintott. – Bizonyára tudja, mivel tartozik a fényűző környezetének.

Klára éles pillantást vetett rá, az arca kissé elborult. – A tudatában van – mondta, és eltette a fényképet.

A hangja meglepte Miklóst. Elutasító büszkeséget hallott kicsendülni belőle, és ez nem olyan emberre vallott, aki túlságosan leértékeli magát. Már nem volt benne biztos, hogy valóban annyira szárnyaszegett-e, ahogy gondolta. – Jóban vannak? – kérdezte, bár ez inkább így hangzott: szereti?

Klára rácsodálkozott. – Hát persze, nagyon jóban. Az összetartozásunk érzése nem lazult meg, sűrűn levelezünk, mindenről beszámolunk egymásnak. A kapcsolatunk is a régi, ugyanolyan különös és rendhagyó, mint azelőtt volt.

– Rendhagyó?

– Mindig is a felnőtt nővéremnek éreztem inkább, mint anyámnak. Korán szült meg, alig tizennyolc évesen, és életkorban közelebb állt hozzám, mint apámhoz, aki huszonkét évvel volt idősebb nála. Azonkívül a természetében megőrizte a fiatalságát. Felnőtt asszonyként is valahogy az a vidám, bolondos, kicsit könnyelmű tizenhét éves lány maradt, akinek apám megismerte. Gyakran ő is úgy tekintett rá, mintha a nagyobbik lánya volna.

Babaház, gondolta Miklós, és úgy érezte, nem nehéz elképzelnie ezt a házasságot. Mindamellettt fölédelt a kíváncsisága. A családi históriákat különösen kedvelte, s látta, hogy Klára nem zárkózik el a kérdezősködés elől. – Kik voltak az édesanyja szülei? A megjelenéséről ítélve, gondolom, legalábbis főhercegek.

A lány nevetett. – Ebben téved – mondta. – Mindenesetre furcsa emberek voltak,

bár én csak a nagyapámat ismertem. Zenész volt, mulatóhelyeken játszott, a fél világot bekalandozta. Gyerekkoromból úgy emlékszem rá vissza, hogy nagyon kedves ember, de majdnem mindig részeg. Emiatt apám nem is vette szívesen, ha együtt vagyok vele, bár nem tiltott el tőle. Szerencsétlennek tartotta inkább, semmint züllöttnek. Később aztán, amikor már az ital úgy tönkretette, hogy képtelen volt bármi munkára, apám tartotta el, de megmenteni nem tudta. Idült alkoholistá lett, bele is pusztult. A nagyanyámról alig tudok valamit, sohase láttam, még csak fénykép se maradt róla. Táncosnő volt, állítólag rendkívüli szépség és szeszélyes, könnyűvérű teremtés. Nagyapám valahonnét külföldről hozta magával, bolondult érte, de a házasságukra ráfizetett. Amint Betty megszületett, a nagyanyám egyik napról a másikra elhagyta; szabályosan megszökött valamelyik dúsgazdag rajongójával. Eltűnt, senki se tudja, mi lett vele. Dán lány volt, magyarul egy szót sem értett.

Miklós a lány arcát tanulmányozta. Hát innen az északiassága, állapította meg, s növekvő kíváncsisággal hallgatta.

– Így aztán Bettyt – folytatta a lány – jóformán csecsemőkorától a nagyszülei gondozták. Az apja nem sokat törődött vele, szinte feléje se nézett. A nagyszülei viszont nagyon megszerették, és szépen nevelték fel. Szerény keresetű, pestújhelyi kisemberek voltak, de mindent megadtak neki, ami csak módjukban állt. Amikor aztán tizenöt éves korára hirtelen gyönyörű lánnyá serdült, az apja felfigyelt rá, és egyszerre nagyon is érdeklődni kezdett iránta. Sohasem voltak erkölcsi skrupulusai, s arra spekulált, hogy a szépségét kitűnően kamatoztathatná. Mindenáron rá akarta bírni, hogy szegődjön el táncosnőnek abba a lokálba, ahol őt magát már épp hogy csak megtűrték az iszákossága miatt. Bettynek persze tetszett a dolog, hiszen kislány volt még, de az öregek erélyesen közbeléptek, és beíraták az ápolónőképzőbe. Arról ábrándoztak, hogy idővel talán majd asszisztensnő lesz. Ez az álmuk azonban füstbe ment.

– Miért? Ápolónő maradt?

– Nem – felelte derűsen Klára –, feleségül ment apámhoz, aki abban a kórházban praktizált, ahol ő gyakorló nővérként kezdett dolgozni.

Miklós gratulálhatott magának, tegnap az volt az egyik tippje, hogy az apja orvos. Így már érthetőbb lett a bűgőcsiga meg a papírtrombita is, Zách Kornél öregesen esetlen kedveskedése.

– Jó házasság volt?

A lány ezt a kérdést is természetesen fogadta. – Apám nagyon szerette. Csak azzal nem tudott megbékülni, hogy a születésem után Betty többé nem volt hajlandó dolgozni. Illetve ötvenháromtól aztán mégis, mert rákényszerült. Kettesben maradtunk, meg kellett élni. Arról azonban hallani sem akart, hogy újra ápolónő legyen; egy tervezőintézetben helyezkedett el adminisztrátorként. Később ugyanott igazgatói titkárnő lett, amíg ki nem ment.

Miklós egyáltalán nem lepődött meg, hogy a szülei elváltak, azon már inkább, hogy ő az anyjával maradt. Vajon miért? Igaz, gondolta, kislány volt még akkor. Mindenesetre nem firtatta, tapintatlanságnak tartotta volna. – Mikor ment ki? – kérdezte.

– Ötvennyolcban – mondta a lány.

– És miért?

– Feleségül ment Müller doktorhoz.

– Ki ez a Müller doktor?

Klára vállat vont, szemlátomást meg akarta őrizni a tárgyilagosságát. – Régi családi ismerősünk volt, valaha apám jóbarátja még az egyelőmről. Negyvennyolcban aztán

elhatározta, hogy kivándorol a müncheni rokonaihoz, akik dúsgazdag emberek voltak. Apám ezért annyira haragudott rá, hogy azonnal megszakította a kapcsolatukat, és még levelezni sem volt hajlandó vele. De Müller doktor számítása bevált. A rokonai támogatták, ő maga tehetséges sebész volt, hamarosan karriert csinált. Ma már saját kórháza van Grünwaldban, kizárólag kozmetikai plasztikát végez, milliomos. Ötvenhét őszén látogatott haza először, valamilyen orvosi szimpozionon vett részt, és megtudta, hogy már évek óta kettesben élünk. Akkor eljött hozzánk, és minden további nélkül megkérte Betty kezét. Regényes história.

– Az – hagyta rá Miklós. – No és maga? – kérdezte. – Maga hogy fogadta ezt? – Fel sem tűnt neki, hogy a faggatódzása egyre bizalmasabb színezetű.

Klára ezen sem ütközött meg, csak hallgatott néhány pillanatig, a kérdés súlyát mérlegelte. – Nem beszéltem le róla Bettyt – mondta végül egyszerűen.

– Mójában állt volna?

– Tőlem tette függővé a döntését.

Rafinált zsarolás, gondolta Miklós, és ellenszenve nőttön-nőtt az asszonnyal szemben. Klára megneszelhette, mert sietett anyját a védelmébe venni: – Hiszen úgy szeretett élni – mondta megértően –, és olyan fiatal volt még! Ma is csak negyvenkét éves.

Miklós gyors fejszámolást végzett. – Tehát maga is harmincnyolcas?

– Harmincnyolc szeptember – erősítette meg Klára.

– Én meg decemberi vagyok – mondta Miklós december huszonegy. – Észrevette, hogy a lány magába fojt egy kis mosolyt, s erre szárazon biccentett. – Sztálin. Gyerekkoromban büszke voltam erre a dátumra.

– Én is, más okból – intett a lány. – Negyedikes koromban, a hetvenedik születésnapján avattak pirosnyakkendőű úttörővé. Akkor ez nem akármilyen kitüntetésnek számított. Az egész iskolában én voltam az első, aki a kék nyakkendőjét pirosra cserélhette: Mikus Klára éltanuló, úgy ám! Roppant büszke voltam. – S hosszú szája zugában fölcsillant lappangó mosolya.

Miklóst ezúttal is elbűvölte vele. Ha producer volnék, világsztárt csinálnék belőle a mosolyával, gondolta, arra azonban ügyelt, hogy az arckifejezése semmit se áruljon el. – Ilyen öntudatos kislány volt?

– Nem, dehogy – tiltakozott nevetve Klára –, csak éppen apám rettentő szigorúan nevelt. Megkövetelte, hogy bármibe fogok is, mindig az első legyek, és ez nemcsak a tanulásra vonatkozott. – A haja alá nyúlt, szórakozottan hátradobta. – De azért volt bennem lelkesedés is vallotta be elgondolkozva méghozzá jócskán, ahogy visszaemlékszem.

– Igen? – kérdezte Miklós. – Csak nem a Gorkij-iskolába járt véletlenül?

– Nem – mondta a lány. – Maga talán a Gorkijban tanult?

– Egy évig. De aztán apám szerencsére átíratott máshová, mert látta, milyen pokoli rosszul érzem magam. Azok a fölfuvalkodott kis trónörökösök! Meg kellett veszni tőlük.

Klára most csak a szemével mosolygott rá. – Maga, ugye, allergiás erre?

– Nem kevésbé, mint Kasza – szúrta egyet Miklós a lányon, és vállat vont. – Még a látszatát is gyűlöltem, hogy holmi káderkölyök színében tűnjek fel.

– Ez valami gőg?

– Az bizony! – Miklós igyekezett hetykeségbe bújtatni a kedvetlenségét. – Nem szorult belém anyyi töméntelen önérzet, hogy ami kevéssel mégis rendelkezem, arra ne

volnék fenemód rátarti. Nekem senki se kövesse ki az utam.

– Rokonszenves rátartiság – jegyezte meg a lány.

Miklós erre kényszeredetten rámosolygott, de nem mondott semmit. Érzékeny pontja volt ez, s csak az vigasztalta, hogy a lány nem tudhatja, milyen ingatag is az ő rátartisága.

Mindenesetre jónak látta, hogy a családjára fordítsa vissza a szót: – Az édesanyja tehát kiment – mondta. – Maga meg, gondolom, visszaköltözött az édesapjához. Egyedüli gyerek?

Klára nem válaszolt azonnal. A szeme megsötétedett, mintha hirtelenében árnyék hullott volna rá. – Nincs testvérem – szolt végül. – Apám pedig már kilenc éve meghalt.

Miklós döbbsen kapta rá a pillantását. Másodpercekbe telt, amíg ráeszmélt, hogy csakis a lány anyja iránti ellenszenvet vezetett félre; az sugallta a válás gondolatát.

– Ötvenöt éves volt – mondta Klára. – Agyvérzés. A kórházban esett össze, egy különösen fárasztó nap végén.

Miklós látta az arcán tükröződő fájdalmat, amely fegyelmezett hangjától még szembetűnőbbé vált, s nem merte megkérdezni tőle, hogy akkor betegedett-e meg. De a felháborodását nem tudta visszatartani. Hiszen a lány sorsa egy csapásra más megvilágításba került. – Ezek szerint az anyja egyszerűen itt hagyta magát? Faképnél?

Klára a fejét rázta. – Nem így történt – mondta. – Én nem akartam vele menni.

– Maga?

– Még csak meg sem fordult a fejemben a gondolat.

– Miért? – Miklós most nagyon figyelmesen pillantott rá. – Talán volt rá valami különös oka?

– Itt kell élnem, ennyi az egész.

– De hiszen csak húszéves volt akkor.

– Tudtam, mit vállalok – bólintott a lány –, és ma sem határoznék másképp. Apám sohasem egyezett volna bele, hogy elmenjek innen, s úgy éreztem, ha mégis megtenném, elárulnám. Ez eleve eldöntötte a kérdést.

Miklós cigarettát vett elő, tűnődve rágyújtott. Egy másik, egy nagyon hasonló történet járt az eszében.

– Azt hiszem, világos – mondta. – Én legalábbis tökéletesen megértem.

Klára hallgatott, megkeseredve nézett maga elé. A homlokába ráncok vésődtek, s ettől a hárombarázdás, mély redővonulattól most vagy két évtizednyivel idősebbnek hatott a koránál. Igen, gondolta váratlanul Miklós, ez a lány tudja, hogy mi a válság.

– És azóta? – kérdezte csöndesen. – Azóta, hogy magára maradt?

Klára vállat vont, megpróbált könnyedén mosolyogni. – Ó, velem semmi baj – mondta. – Saját lakásom van, jó állásom, anyagi gondjaim nincsenek. A betegségen persze jó volna már egyszer s mindenkorra túl lenni, és az egyedüllét se valami szívderítő állapot, de azért nincs okom panaszkodni. Csak Betty... csak ő ne keserítene folyton ...

Felsőhajtott, hosszú pillantást vetett Miklósra, és egyszerre kifakadt. – Képtelen beletörödni, hogy itt maradtam – mondta, s tárgyilagos hangjába leplezetlen keserűség lopakodott. – Önfejűségnek tartja, gyerekes önérzetesdinek, szép, de értelmetlen hűségnek egy halott ember emlékéhez. Nem érti, máig nem értette meg. Számára ez csak egy rögeszme. De hát sok egyebet se hajlandó megérteni. Például az öreghez, a

profhoz való ragaszkodásomat sem. Én meg hogyan is magyarázhatnám meg neki, hogy nemcsak kivételesen nagyszerű ember, de többet tett értem, mint apám halála óta bárki, s tudom, hogy nálam jobban még senkit sem szeretett. Betty gyűlöli, a megrontómat látja benne. Reménytelen dolog. S ugyanilyen reménytelen megértetnem vele, hogy bármennyire hiányzik ő is nekem, ma már nem tudnánk együtt élni. Nekem semmi közöm ahhoz a világhoz és ahhoz az életformához, amely őt boldoggá teszi. Pedig láthatta, naponta a tulajdon két szemével láthatta, amikor másfél éve meglátogattam! Látnia kellett, hogy milyen idegenül érzem magam náluk... De nem, minden hiába – legyintett lemondóan –, ő csak bombáz a leveleivel, hol könyörög, hol vérig van sértve, hol vádaskodik, elhalmoz a szemrehányásaival. Ebben a legutóbbi levelében, amellyel a fényképet küldte, már egyenesen gögösnek és hidegszívűnek nevez, hálátlannak, aki megkeserítem a boldogságát, mert kész vagyok a rögeszmémért és egy örült vénember kedvéért örökre elszakadni tőle. Már nem is tudom, mit válaszoljak neki. Úgy látszik, számára felfoghatatlan, hogy engem minden ideköt. Nem tudom meggyőzni róla. És attól félek, hogy lassanként már olyan messzire távolodunk egymástól, hogy nem is fogom tudni soha.

Ez bizony fölöttébb valószínű, vélekedett magában Miklós, de sürgősen tartotta, hogy kimondja. Szívta a cigarettáját, szórakozottan játszadozott az asztalon a gyufaskatulyával, és egyre csak az a másik történet forgott a fejében. Tóbié, aki egy ízben hasonló választás elé kerülve, hasonlóképpen döntött. S ettől nagyot nőtt a szemében Klára; úgy érezte, nem kevésbé értékes anyagból van gyúrva, mint a barátja.

Meleg hangon szólította meg: – Hanem az édesapjáról még alig mondott valamit.

A lány megrezzent, s Miklós azon kapta, hogy titokban a gyufásdobozzal játszó kezét figyeli. – Tolvajkéz – mutatta fel mosolyogva, mert n lány előtt valahogy nem szégyellte. – Ha másra nem is, a kanállopásra különösen alkalmas.

Klára nem mosolyodott el. Kifejező, szép száján szomorúság derengett. – Apámnak volt ugyanilyen keskeny, finom keze – mondta. – Nagyon szerettem a kezét, bár nem illett hozzá. Sem a magas, szikár alakjához, sem a szakmájához.

Miklós kérdően pillantott rá, s amint megtudta, hogy sebész volt, meggondolatlan derűvel kiszaladt a száján: – Hát ő is?

– Igen, ő is – vágta rá Klára szárazon, nem titkolva, hogy mélyen sérti az egybevetés –, de milliomos nem lett, még csak takarékkönyv se maradt utána. Nem fogadott el pénzt a betegeitől. Egy zsúfolt, gyengén felszerelt külvárosi kórház sebészetét vezette, ahová Müller doktor, aki kintjártamkor meghívott egyszer a hipermodern luxusintézetébe, a lábát be nem tenné. Apám huszonnyolc évet töltött el ott. Az volt az ő világa: a periféria, a munkások és kisemberek. Ő maga is közülük jött, és ezt sohasem felejtette el. Az apja hivatali altiszt volt, az anyja takarítónő. Én már egyiküket sem ismerhettem, de apám gyakran beszélt azokról a képzelhetetlen áldozatokról, amelyeket érte hoztak, hogy tanulhasson. Mindent nekik köszönhetett.

Miklós tűnődve legyezgette maga előtt a füstöt. A saját apjára gondolt, az ő életútjára. – Nem akartam megbántani az előbb – pillantott a lányra, s szerette volna jóvátenni a baklövését. – Róla is van fényképe?

– Nincs kéznél, sajnós.

– Hasonlít rá?

– Nem – mondta Klára –, anyámra hasonlítok. Persze ő sokkal szebb nálam.

Miklós nem ellenkezett, olcsó dolog lett volna. – A megjelenésében igen – bólintott –, a külsejében. De belül? Én azt hiszem, maga mégiscsak apja lánya.

Nem gondolta volna, milyen jólesik ez a lánynak. Klára tekintete átfényesedett,

egyszerre színtiszta kék lett.

– Hiszen éppen ezért hiányzik annyira! – mondta elfogódottan. – Ha valami kellemetlenség ér, mint például tegnap, még most is, kilenc év után is az az első ösztönös reakcióm, hogy hozzá fordulok. „Semmi baj, mondaná, semmi baj, Mira! Fel a fejjel, kislányom, egykettőre rendbe tesszük a dolgot!” És úgy történne, tudom, úgy, ahogy mondaná. Rendbe tennénk, egészen biztos... – Lehorgasztotta a fejét, hirtelen előrehajolt, hogy titkolja megindultságát, és mindkét kezét a térdje közé csúsztatta. Miklós úgy érezte, ebbe a suta mozdulatba egész sebzettsége belesűrűsödik.

– Mira? – kérdezte, noha mást akart kérdezni, de ahhoz most sem volt bátorsága. – Miért hívta Mirának az édesapja?

A lány ajka halvány mosolyra rándult. – összevonta a vezetéknevem első és a keresztnévem utolsó szótagát. Sose tudtam meg, miért, de a Klára nevet ki nem állhatta. Haláláig nem bocsátotta meg Bettynek, hogy a tudta nélkül Klárára kereszteltetett.

Miklós kapott az alkalmon, hogy vidámabb mederbe terelheti a beszélgetést. – Hát még az én apám! – tódította derűsen. – Az volt csak a patába, amit apám csapott, amikor megtudta, hogy Miklóstra kereszteltek! Tartalékos katonai szolgálatról tért haza, és a haját tépte mérgében. „Még jó, hogy nem mindjárt Adolf vagy Benito lett ez a kölyök!”

– Klára nevetett. – Ő milyen nevet szánt magának?

– Miklós az asztalra szegezte a pillantását. – József – mondta elfogódottan. – Azt, hogy József. – S félszegen elmosolyodott. – *Jehószef* – idézte csöndesen –, *kiben foglaltassák benne Isten neve is, ki kellemességben anyját kövesse örökletesen, aki szép és kedves, akár a hold, és mint Istar csillaga, ha szelíden úszik az alkonyi tiszta égen, ámde atyai részről legyen áldott szellemi javakban is...* – Elnyomta a cigarettáját, kesernyés kis fintort vágott. – Ehelyett pedig lett egy vacak görög nevem.

– Az a vacak görög név azt jelenti: győzelem – figyelmeztette a lány. – Niké!

Találkozott a pillantásuk. Egy percig egymás arcát vizsgálgatták. Szép, állapította meg Miklós, csakugyan szép! Most tetszett neki a lány. A lebbenő haja, a nyúlánksága, de még a csontossága is: szögletes válla, erős kulcsontja és meghatóan nagy sőtartója a blúza kivágásában. A szeme alatt halvány kis szeplőket fedezett fel; ezek komoly, sőt nemes kifejezést adtak a tekintetének.

Aztán Klára szemhéja megrebbent, másfelé kapta a pillantását. – Nagyon meleg van – mondta –, rémes! – És gyorsan felállt. – Csak néhány pillanat...

Hullámvasút, gondolta Miklós, és maga sem tudta, hangulatuk csapongását melyikük zaklatottsága szabja meg. Láta, hogy a lány a medence kőszegélyén fél térdre ereszkedik, és megnedvesíti az arcát. Csak ekkor vette észre, hogy ma szoknyában van. Egyenes, hosszú lába illett szép nyúlánkságához.

– Ez jó volt – mondta Klára, amikor visszajött az asztalhoz –, pompás! – Vidáman rázogatta kezéről a vizet, a haja csapzottan tapadt az arcához. A pilláján néhány vízgyöngy függött. – Meg kell bolondulni ebben a hőségben – panaszkodott, miközben lehuppant a helyére, és Miklóstra nevetett. – Maga nem mártózik meg?

Valami vibráló izgatottság áradt belőle, amit fesztelenséggel próbált leplezni. Miklós most nem érezte egészen őszintének a viselkedését, s ez óvatosságra intette. Elhessentett egy tolakodó darazsat, és megkérdezte, amit az előbb elmulasztott: – Miféle kellemetlenség érte tegnap?

– Ó, azt már rég kihevertem – intett könnyedén Klára. – Vizsgálaton voltam, és nem az történt, amit vártam. Reméltem, hogy a héten már hazamehetek, ehelyett újabb

hónapok. Elkeserítő, de mit tegyek. – Nedves haját szálanként simította félre az arcából, s közben Miklóstra mosolygott. – Most magán a sor – mondta. – Miért volt begyulladva a rendelőben?

– Honnan tudja, hogy be voltam gyulladva?

– Idejövet véletlenül összetalálkoztam Windischsel.

Miklós nem hitt ebben a véletlenben. Egészen biztos, hogy ő érdeklődött rólam, gondolta, s mi tagadás, jólesett neki, bár nem mutatta.

– Windisch minden ilyesmiről beszámol nekem – mondta a lány –, mert tudja, hogy érdekel. Tréfásan úgy is nevez: kollegina.

– Kollegina? – kérdezte Miklós. – Talán maga is orvosnak készül?

Klára rámosolygott a szemével, de nem válaszolt. – Tehát – nógatta –, miért volt begyulladva?

Miklós nem kérte magát tovább. Elbeszélte neki mindent, ami a rendelőben történt. Aztán kertelés nélkül bevallotta, hogy a szülei miatt van a legnagyobb gondban. Fogalma sincs mit mondhatna nekik, és hogyan oszlathatná el az aggodalmukat. Ráadásul anyja mostanában sokat betegeskedik, és apja sincs éppen a legjobb formájában.

– Tudja mit – nevette el magát Klára –, ne mondjon nekik semmit se!

– Hogyhogy semmit se? – Miklós nem ezt várta tőle, s hajsza hűjén megbántódott.

– Nagyon egyszerű – magyarázta meg a lány. – Először is a vizsgálatok java része még hátravan, egyelőre tehát úgyse mondhatna nekik semmi lényegeset. Másrészt bizza csak Windischre a dolgot, nála senki sem ért jobban az aggodó hozzátartozók megnyugtatóhoz. Néha már túlzásba is viszi.

– Szóval azt tanácsolja, hogy beszéljek vele? – kérdezte bizonytalanul Miklós.

Ha magának valamiért kínos lenne, hogy megkérje rá – mondta a lány –, én szívesen megteszem.

Miklós hálásan pillantott rá. Semmitől sem fázott jobban, mint az efféle kényelmetlen ügyektől. – Igazán megtenné? Nem is tudom, hogy köszönjem meg!

– Üres óráimban majd töprengék rajta – ígérte Klára, s erre összemosolyogtak.

Hirtelen friss nevetés csendült fel a közelükben. Két kamasz lány bukkant elő a sétányról. Odaköszöntek Klárának, aztán kergetőzve átnyargaltak a japán hídon, s máris eltűntek a szemközti fák között.

Klára elkomorodva pillantott utánuk, és Miklós észrevette, hogy az arcán enyhe feszültség jelenik meg.

6.

Kusza felkönyökölt a nyugágyban, és megnézte a falon a hőmérőt. – Förtelmes – mormogta –, harminchét fok árnyékban! Bele kell döglenni ...

Miklós rápillantott a napszemüvege mögül. – Szólhattál volna, hogy untatlak – mondta szemrehányóan. Hosszú percek óta abban a hiszemben beszélt Kláráról, hogy Kasza figyelmesen hallgatja, habár szótlantul.

– Nem te untatsz – helyesbítette Kasza –, hanem ez a leányzó, ő viszont módfelett.

Fürdőnadrágra vetkőzve, tikkadtan heverték a nyugágyaikban, a kifeszített napvédő ponyva alatt. Meztelen felsőtestük verejtéktől fénylett. Kasza időnként felkászálódott, kihozott a szobából egy korsó vizet, és megöntözte magát. Most is erre készülődött, már a saruját halászta elő a nyugágy alól, de Miklós egyelőre nem engedte bemenni. – Azt hiszem, végre megmondhatnád, mi a kifogásod ellene.

Kasza vállat vont, ám ezúttal nem tért ki a válasz elől. – Torkig vagyok a szenvelgéseivel.

– Nem úgy vettem észre, hogy szenvelegne.

– Naphosszat egyebet se tesz. Örökké csak önmagával van elfoglalva, meg a sorsa misztifikálásával. És fűtői-fától kíméletet koldul. Annyi tartás sincs benne, mint egy rongybábuban.

Miklós nehezen titkolta az elképedését. – Értem – bólintott, s erőfeszítéséből csak egy kínos félmosolyra futotta. – Hát ez az a vélemény, amellyel egyedül állsz mindenkivel szemben.

– Engem nem ámít el azzal, amivel téged és másokat. Teljességgel egyre megy, hogy itt él-e mihaszna módra, vagy mint milliomoslány az anyjánál, odakinn.

– Úgy vélem, ebben tévedsz.

– Önző, társadalmon kívüli lény – szögezte le Kasza. – Amellett élődsi is. Mi sem jellemzőbb rá, hogy még a munkáját is színekuraszámba veheti.

– Élődsi? Hogy érted ezt?

– Hát mit képzelsz, miből él itt? Talán a táppénzéből? – Kasza megvetően nevetett. – Az anyai apanázból, öregem, a rendszeres havi bankátutalásokból.

Miklós a fejét ingatta, bár jobban szerette volna, ha erről magától a lánytól értesül. – Hiszen beteg – mondta. – Beteg, és egyedül van.

– Réges-rég semmi baja.

– Tudtommal újabb három hónapot kapott.

– No persze – bólintott gúnyosan Kasza –, Zách mester boldog, ha a közelében tudhatja! Elvetélt édesapa. Ezentúl majd üdülteti a drágalátosát, üdülteti államköltségen, miközben az ország összes szanatóriumában ágymizéria dúl. Sötét disznóság, de Klárának nagyon is kedvére való!

– Honnan veszed ezt?

– Ha tegnap a sarkára áll, természetesen hazamehetett volna. Csakhogy ő kitűnően érzi itt magát. A szanatórium kedvence, olcsó kis házi sikerekre vadászó „kollegina”. Ez a poshadt beltenyészet az életeleme.

– Ebben azért, engedelmeddel, kételkedem – jelentette ki Miklós most már elutasítóan.

Kasza nem sértődött meg. – Ahogy gondolod – mondta. – Te kérdeztél, én válaszoltam. – Belebújt a sarujába, és felállt. – Hozzak neked is egy ibrikkel? – kérdezte.

– Kösz – intett Miklós –, jólesne!

Csukott szemmel feküdt a nyugágyban. Hallotta Kasza sarujának csosszanását, ahogy bement a szobába, majd kisvártatva a csapból meginduló víz zubogását. Megbokrosodik, ha erről a lányról van szó, gondolta, íté, bumm, kész! Bosszantotta ez a csökönyösség, bár a sejtelmét egyre inkább igazolva látta. Kasza nyilván kudarcot vallott a lánynál, és ezt nem bocsátja meg neki. Agresszív mimóza. Erről az oldaláról már neki is bemutatkozott.

Délben kissé megkésve futott be az ebédlőbe, és Kasza támadó gúnnyal pillantott fel a tányérjából. „Nocsak – mondta –, mégse fojtottad magad a kacsauasztatóba?” Miklós fütült rá, utálatosságáért kárpótolta a többiek figyelmessége: azonnal vallatóra fogták a vizsgálatról. Végül Dóra megkönnyebbülten elmosolyodott, Angéla lelkendezett, és Terstyánszky úr, aki természetesen éberem hegyezte a fülét, széles vigyorral szólta át az asztalától: „Diktum-faktum, kutya baja, Szász úr!” De Kaszának akkor már hűlt helye volt. Inkább félbehagyta az ebédjét, és távozott, semhogy meghallgassa Miklós beszámolóját.

Odabenn megszakadt a vízzubogás, ismét Kasza csoszsanó léptei hallatszottak.

Mogorva képpel és két teli korsóval jelent meg. – Önthetem? – kérdezte. – Talán levennéd azt a francos napszemüveget! Nem akarsz hozzá mindjárt egy fehér botot is?

– Öntsed csak, önts! – biztatta Miklós, és behunyt szemmel, sietve felült.

Fölséges érzés volt, ahogy a víz a nyakába zúdult, és kihevült hátán, mellén végigcsorgott, bár nem állta meg aggodalmaskodás nélkül: – Hú aztán holtbiztos tüdőgyulladás, amilyen lerobbant kondiban vagyok!

– Sebaj! – prüszkölte Kasza, miközben a másik korsóval maga vett zuhanyt. – Legalább valami okot szolgáltatasz majd, hogy tiszta lelkiismerettel tartsanak itt.

Miklós hanyatt dőlt, rápillantott. – Gondolod, hogy különben semmi okuk rá?

– Honnan tudhatnám? – Kasza a fal tövébe állította a korsókat, és visszafeküdt a nyugágyba. – Terstyánszky papának mindenesetre ez a véleménye – mondta. – Épp az imént közölte velem nagy öröme a hallban.

Miklós értett a szóból. Késlekedés nélkül hozzálátott hát adóssága törlesztéséhez. Ugyanolyan részletesen számolt be a vizsgálatról, mint Klárának vagy Dóráéknak, sőt elbeszélésébe most beleszótta az özvegygel való találkozását és Zách Kornél keserű indulatú tombolását is.

Kasza nem szólt se közben, sem azután, hogy befejezte. A cigarettájáért nyúlt, amelyet a korlátlan sorakozó muskátlis cserepek közé rejtett, és tűnődő arccal rágyújtott. Miklós még abban se lehetett biztos, hogy egyáltalán odafigyelt-e rá.

– Sajnálom, hogy délelőtt hiába vártál idefönn – fűzte hozzá végül mentegetőzően. – Pizkosul rossz hangulatban voltam, és szükségem volt egy-két magányos órára. A parkban meg valamiképp elkerültük egymást.

– Honnan tudod, hogy kerestelek a parkban? – kérdezte Kasza.

Miklós már szidhatta magát az elszólásáért; kénytelen volt bevallani, hogy Klárától.

Kasza nem akadt fenn rajta. – Az a fő, hogy nem boldogult veled a vén emberevő – foglalta össze szórakozottan –, és ez csakugyan biztató. Rendes szokása, hogy már az első alkalommal elbánik a delikvenssel.

Miklós rávigyorgott, nem valami derűsen. – Sose féltsd, pajtikám, befűt ő még nekem!

– Az bizony megeshet – hagyta rá Kasza, és elgondolkodva szívta a cigarettáját. – Csak egyet nem értek – fürkészett aztán Miklósról. – Miért nyerte meg ennyire a tetszésedet? A mondókádból ugyanis ezt hámoztam ki.

– A prof? – Miklós vállat vont. – Nekem rokonszenves.

– Nyomós érv! – mondta Kasza. – Tudok egy hasonlóan nyomós ellenérvet: nekem nem rokonszenves.

– Pedig van benne valami megragadó.

– Igen? Micsoda?

Miklós rásandított, valami támadó élt érzett a hangjában. – Magam se tudom – felelte vonakodva. – Illetve... aligha tudnám meggyőzően részletezni.

– Hát ne részletezd. Tömören!

Miklós eltűnődött. – Talán a mizantrópiája – mondta. – A mizantrópiája valahogy ... nagyon emberi.

– Ez valóban tömör volt – biccentett Kasza és amellet páratlanul értelmetlen. A vénségétől hatódtál meg vagy a rútságától? Talán a cirkuszolásától? Vagy neked is elkárpálta, hogy beteg?

– Beteg?

– Fenéket! – Kasza egyetlen kézmozdulatba sűrítette minden megvetését. – Némelyik orvosról és nővérről ugyan rebesgetik, hogy fertőzött, de Zách mesteren még a ragály se fog. Százéves korára is elnyúhetetlen fickó marad. Csak éppen ez a mese is a repertoárjába tartozik. Ha a páciens kiborul, vagy netalán kifogásolni merészeli a modorát, menten ráförmeg, hogy itt csak egy gyógyíthatatlan beteg van, és az ő maga.

Miklós hallgatott. Az erkély előtt magasodó fát nézte, amelynek egyik ága behajlott a korlát rácsai között. Egy másodpercre ugyan felvillant előtte Madame Frankenstein, amint épp a könyökével nyomja le a kilincset, s beleborsózott a háta, de egyre csak Zách Kornélon töprengett. Rájött, hogy izgatja ez a csúf kis ember, és mélyebb benyomást tett rá, mint képzelte volna.

– Azt hiszem, értem – mondta. – Értem, miért nevezi magát gyógyíthatatlan betegnek.

– Kíváncsivá teszel – jegyezte meg Kasza.

– Akárhogy is, különös öregúr – mormolta Miklós. – Keserű, akár az epe, és egy-egy pillanatra olyan tüskegonosz, hogy azt hinnéd, maga a megkövesedett kiábrándultság. Hogy egy kifulladt és végső kétségbeesésre jutott, szálnalmas öregember, aki már csak a tulajdon tehetetlenségében vergődik... De nem így van. Az indulata velőkgig hat. És akiben ennyi indulat lobog, az inkább maga ég el, de föl semmit nem ad.

– Misztérium – mondta Kasza.

De Miklós nem figyelt rá. – Milyen remek figura – dűnnyögte szinte önmagának –, igazi típus a maga nemében. Még hozzá kivételes és egyszeri. Csakis a túlzásaiban lenne megragadható ...

Hirtelen elnémult, mert a pillantása Kasza meghökkent tekintetével találkozott. – Hogyan? – kérdezte Kasza. – Megragadni mint figurát? – S érteden csodálkozással vonta fel a szemöldökét. – Miről beszélsz?

Egy hajszállal mindig többet fecsegek, mint kéne, bosszankodott Miklós, és látta, csak úgy vághatja ki magát, ha nem bocsátkozik magyarázkodásba. – Igen – mondta –, ez az indulat a legvonzóbb benne. Bármilyen mély vagy gyógyíthatatlan is a keserősége, amely bizonyára egy sokat megélt és sokat tudó emberé, az indulatával fölébe kerekedik. Igaz, eleinte én is csak hüledeztem azon, ahogy őrjöng és átkozódik, s nem éreztem magam túl kellemesen a bőrömben. Egy tébolyult sebész? Nem valami szívderítő kilátás! De aztán megértettem. Rájöttem, miért tombol. Képtelen elfogadni, hogy vereséget szenvedett.

Kaszából már csak szenvtelen gúny áradt. – Szép! Ámbár ha igaz, ez végképp arra vall, hogy hiú örült.

– Nem – rázta a fejét Miklós –, az emberségére vall.

– Ugyan ki tömte meg ezzel a fejed? – kérdezte Kasza. – Talán Klára – a szükséges

magányodban?

Miklós komoran nézett rá. Halálpontosan tudja, mikor húzzon be egyet, szívta a fogát, de nem hagyta provokálni magát. – Ez a kellemetlen, rút kis törpe: férfi – mondta. – A küzdő ember egyik legnagyobb tulajdonságával rendelkezik. Még a változtathatatlanba sem tud beletörődni.

– Ez a megszállottak jellemvonása – jelentette ki Kasza. – A küzdő ember elfogadja a változtathatatlant, ámde kiválasztja azt, ami változtatható, és igyekszik megváltoztatni mindent, amit csak lehetséges. A többi üres szaválás. Sóvár metafizika vagy meddő moralizmus.

– Ez meg egy üres szentencia!

– Ez a marxista ismeretelmélet egyik sarkalatos kritériuma – mondta Kasza.

Miklós megelegelte a szócsatát, hiszen látta, az egyetértésükre semmi remény. – Megrögzött vagy, akár egy pap – legyintett ingerülten, s kaján örömmel nyugtázta, hogy ettől Kasza arca megrándul, majd fagyos-merevvé változik. – De felőlem gondolhatsz, amit akarsz – mondta –, mágikus kis pasas ez!

Kasza tekintete ridegen függött rajta. – Nem kedvelem a mágikus kis pasasokat. Még kevésbé a misztériumot, amellyel körülvételezik magukat. És legkevésbé azokat a mágikus kis pasasokat kedvelem, akik valaha MOVE-dísztagok voltak, Corvin-lánccal a nyakukban. Bár ezt csak amúgy melleleg említem föl.

– Nem igaz – csapott le Miklós –, szó sincs arról, hogy mellékesen említenéd! – S azt gondolta: ó, hát innen fúj a szél! – Ellenkezőleg, pajtikám, te ezt olyan priusznak tartod, amely eleve előítéletekre indít.

– No és ha így volna? – érdeklődött Kasza. – Tudjuk, mi volt a MOVE.

– Tudjuk – mondta Miklós. – Csakhogy Zách Kornél megítélésében egy bizonyára hozzávágott MOVE-dísztagság nem oszt és nem szoroz.

Kasza a cigarettafüstöt legyezgette maga előtt. – A tárgyilagossággal tetszelegsz?

– Miért ne? – kérdezte Miklós, és valóban elégedett volt magával. – Ma már, szerencsére, ilyen kérdésekben is megengedhető a tárgyilagosság, és ez jó dolog.

– Már akinek! – figyelmeztette Kasza.

Miklós éles pillantást vetett rá. – Ez megint egy vád akar lenni?

– Ez megint egy tény.

– Miféle tény?

– Mások a tapasztalataink. – Kasza utolsót szippantott körmére égett cigarettájából, és az egyik üres virágcserepbe pöccintette. – Te Zách Kornél humanizmusát hangsúlyozod – folytatta –, mert ez ragadott meg a leginkább. És annyiban igazad is van, amennyiben a humanizmusnak számodra van tartalma. Számomra ellenben nincs, és soha nem is volt. Más-más tapasztalat.

– Hát ebben talán nincs misztérium? – Miklós kitalálta, mire gondol, s egyszerre ébredt benne keserűség és ellenkezés. – Mire való már megint a származáskülönbségünkön lovagolnod? Csak nem akard a származást abszolútizálni?

– Ilyesmi eszembe se jut – mondta Kasza. – Ám azt tudnod kell, hogy a származásnak vannak bizonyos következményei.

Miklós természetesen sohase állította volna az ellenkezőjét, de mindig felháborodott, ha ezt bármilyen formában ellene fordították. – Éspedig? – kérdezte harciasán. – Szabad tudnom, hogy kettőnk esetében mire célsz?

– A helyzetünk különbözőségére.

Erre már elfutotta Miklóst a harag. – Színtiszta misztifikáció, amit művelsz! – fakadt ki indulatosan. – Tudod, mi ez? Közönséges származás-cirkusz! Dogmatizmus a köbön! Amellett ostoba anakronizmus, ha nem vennéd észre. Szavamra mondom, mintha nem is ezerkilencszázhatvankettőt, hanem –harminckettőt írnánk!

– Annyi igaz ebben – intett hűvösen Kasza –, hogy harminckettőben nemigen állt volna módodban a fejemhez röpíteni ezeket a sértő föltevéseket. Akkor ugyanis kettőnk közül csak te sziesztázhattál volna ezen az erkélyen.

– De most te is itt vagy mellettem – kiabálta Miklós –, itt, ezen a tetves erkélyen, ha ez annyira boldoggá tesz! És mi más volna a lényeg, ha nem ez?

– Először is, ne ordíts – szólt rá csöndesen Kasza –, másodszor pedig tévedsz, ha azt képzeled, hogy ez a lényeg. Ez legföljebb a kezdete. A lényeg csak ezután következik. Jócskán hátravan még történelmileg.

Miklós megütődve bámult rá. – Hogy érted ezt?

– Erről majd alkalomadtán – háritotta el Kasza. – Hanem ami föltétlenül a lényeghez tartozik: Zách mester harminckettőben is sokkal inkább a te embered lett volna, mint amennyire az enyém ma. Mármost egynémely jámbor óhaj talán részemről is megengedhető. Például az, hogy ennek a szanatóriumnak az igazgató főorvosi tisztét egyszer majd olyasvalaki töltsse be, akinek a tudása nem kisebb Zách Kornélénál, de aki az én emberem. És ami fordítva elképzelhetetlen, ilyenformán magától értetődik majd: ő nemcsak az én emberem lesz, hanem a tiéd is.

Miklós vállat vont. Sajátosnak tartotta az embereknek ezt az osztályozását, de végeredményben semmi rosszat nem látott Kasza kívánságában. – Egyetértek az óhajoddal – mondta –, és magam is szeretném, ha mielőbb teljesülne. – Magában azonban újra megállapította, milyen gyerekes is Kasza ezekben a megrögzöttségeiben. – Csak azt nem értem – tette hozzá –, hogy miért kell még ilyesmiből is ekkora problémát kerítened.

– Talán fölfújtnak látszik – hagyta rá Kasza –, de egyet ne felejts: neked volt és ma is van választásod, nekem nincs, és nem is lesz.

Nevetséges, gondolta Miklós. Nemcsak elfogadhatatlan leegyszerűsítésnek tartotta ezt, amely egyikükre sem érvényes, hanem újabb vádnak is, ami ismét a becsületébe vágott. – Azt hiszem, fölösleges megideologizálnod az ellenszenvedet – közölte szárazon. – Ha akarod, húzd csak rá a vizes lepedőt Zách Kornélra, de az előítéleteredből ne gyárts álproblémát és hamis elméleteket. És te se feledkezz meg valamiről. Egy tudógyógyász lényege az, hogy tudógyógyász, legyen egyébként bármi is a világnézete. Így hát legföljebb csak azon vitakozhatnánk, amihez viszont egyikünk sem ért, hogy Zách Kornél jó tudógyógyász-e vagy sem.

– Aranyköpéseket én is tudok – biccentett Kasza. – A piros ás minden rendszerben üti a piros filkót!

– Hát talán nem? – kérdezte Miklós csak azért, hogy bosszantsa.

Kasza megőrizte a hidegvérét. – Szükségtelen fölcsapnod Zách Kornél fogadatlan prókátorává – mondta feszesen. – Ha mégoly megrögzött papnak tűnök is föl a szemedben, nincs szándékomban sem anatómia alá vonni, se gályarabságra vetni. Fölséges hát tücsköt-bogarat összehordanod, és a tetejébe még hetet-havat. Én nem kívánom, hogy igazat adj nekem, de remélhetőleg te sem vitatod el azt a jogomat, hogy Zách Kornél iránti rokonszenveddel ne értsek egyet.

– Eszem ágában sincs – tiltakozott Miklós, és érezte, Kasza most megint utálja, márpedig nem szerette, ha olyan emberek utálják, mint Kasza. – Elfogult vagy iránta – tette hozzá békülékenyen –, ennyi az egész.

Kasza ismét rágyújtott. – Igen – bólintott elfogult vagyok iránta. És elfogultságomon jöttányit sem változtat, hogy Európa-hírű tüdősebész, de még az sem, hogy tisztesség is szorult belé. Amikor ötvenhat októberében egy fegyveres galéri felcsörtetett ide Babriánért, habozás nélkül elbújtatta. Ez látszólag téged igazol.

– Látszólag? – Miklós már maga sem tudta, nevensen-e rajta, vagy mérgeledjék. – Esküszöm, csakugyan te vagy a legeredetibb pofa, akivel valaha is összeakadtam. Hogy Zách Kornél egykor MOVE-dísztag volt, az számít. Hogy elrejtette Babriánt, és ezzel valószínűleg az életét mentette meg, az smafu. Az csak: *látszólag!* Vagy talán szívbéli jó barátok?

– Ki nem állhatják egymást.

– Ó, az isten áldjon meg – sóhajtott fel Miklós –, hát tényleg nem veszed észre, hogy önmagad ellen érvelsz?!

– A kérdés csak az – szippantott a cigarettájából Kasza –, hogy miért rejtette el Babriánt, és hasonló esetben miért tenné meg ma is vagy bármikor. Evidens! Vitéz divényi Zách Kornél, a dzsentrifontosnak tartja, hogy úriemberi mivoltján folt soha ne essék. Csakhogy a kötelező úriemberi tisztesség nem mindenkire terjed ki. Korántsem biztos, hogyha Babrián helyett történetesen Stefanikon vagy rajtam kellett volna segítenie, hajlandó-e rá.

Miklós már csak bágyadtan vigyorgott. – Szédületes okoskodás! A talpáról a fejére, mi? Mellesleg, nincs neked enyhe üldözési mániád?

Ám ez a pillanat is azok közé tartozott, amikor Kaszát semmi sem zökkenthette ki a nyugalmából. – Ugyanazokban a napokban – folytatta higgadtan –, amikor Babriánnak módot adott rá, hogy biztos helyen húzza meg magát, megjelent a szanatóriumban két államvédelmis kiskatona. Valamelyik hegyi objektumból menekültek ide, egyenruhában, halálra váltan, és befogadásért rimánkodtak. Professzor Záchnak természetesen jelentették a kérésüket. Mit tett erre a nemes erkölcsű úriember? Leüzent nekik, hogy táguljanak, semmi keresnivalójuk itt. Egy államvédelmis vezérőrnagyot alkalmasint befogadott volna.

Miklós fölemelkedett a nyugágyban, még a napszemüvegét is lekapta, úgy meredt rá. – Ez igaz?

– Jó néhányan megerősíthetik – biztosította Kasza.

– Te kitől hallottad?

– Babriántól.

– És mi lett a katonákkal?

– Vagy szerencsájük volt, vagy nem.

Miklós visszaereszkedett a nyugágyba. Nem talált szavakat döbbeneté kifejezésére. Ezt csak megírni lehetne, gondolta, s önkéntelenül is eltűnődött, hogy kellő mértéktartással, szárazon előadva, milyen húsba vágó novella születhetne ebből. Pillanatnyilag azonban Kasza jobban izgatta.

– Mire akarsz kilyukadni? – kérdezte csendesen.

– Azt hittem, érhető. – Kasza kelletlenül állt kötélnek, nem kedvelte a kommentárokat. – Az a két tahó kiskatona Zách Kornél egyetemi tanár szemében éppúgy senkinek számított, mint Stefanik vagy jómagam. Mi kívülrekedünk azon a körön, ameddig az ő tisztességének a rádiusza kiterjed. Mi alkalmasint nem is létező Zách Kornél igazgató főorvos úr számára. – Kioltotta a cigarettáját, az üres cserépbe dobta. – Stefanik nemrég kontrollon volt nála – folytatta –, és utána paprikavörösen elmesélte, hogy vizsgálat közben a vén tróger egyszer csak szellentett egy jó kiadósat. Megengedne-e magának ilyesmit egy számára egyenrangú társaságában? No persze –

legyintett –, tudom én jól, az orvosi korrektségéhez nem férhet kétség. Meggyógyítja majd Stefanikot is, meggyógyít engem is. Rajta legalábbis nem fog múlni. Ha holnaptól két lovat utalnának be a helyünkre, a két lovat gyógyítaná meg.

Miklós nem kevésbé elborult arccal hallgatta, mint az előbb. Eközben először figyelt fel Kasza nagy és súlyos paraszti kezére. A keze szembeötlően elütött arisztokratikus megjelenésétől, és Miklós, aki a testi benyomásokra különösen fogékony volt, hirtelen úgy érezte, hogy a kirívó fizikai diszharmóniánál semmi sem fejezi ki érzékletesebben azt az ellentétet, amely Kasza eredendő röghöztapadtsága és merész, spekulatív szelleme közt feszül.

Ettől benne magában is ellentmondás ébredt. Rájött, hogy érzelmileg feltétlenül azonosul Kaszával, és valójában tökéletesen átérzi, milyen fontos ez a kérdés számára, s miért szükséges konokul komolyan vennie az ilyen kérdéseket. Talán nem is lehetne másképp, tűnődött, és ha mégis másképp lenne, nem volna jó. Ám az értelme továbbra is ellenszegült, nem adott igazat az érzelmeinek. Nem, gondolta végül, ez a szemlélet mégsem fogadható el, semmi esetre se! Képtelenség úgy látni a dolgokat, ahogy Kasza látja.

7.

A pihenő végét jelző csengetésre fölkeltek, és összecsukták a nyugágyaikat.

Windisch doktor jelent meg az erkélyajtóban, kurta biccentéssel üdvözölte őket. Ezúttal nem látszott valami kedélyesnek. – Sajnálom – mondta Kaszának –, most kellemetlenkedni fogok.

Kasza felvonta a szemöldökét, kényszeredett udvariassággal elmosolyodott. Valamelyik fönti erkélyen megpendült egy gitár, s erre az orvos arca idegesen megrándult. Hát ebbe meg mi ütött? – furcsállkodott rajta Miklós.

Vészjósló volt a Szép Karcsi, határozottan vészjósló, ahogy csak állt ott a küszöbön, köpenyzebe süllyesztett kézzel, mozdulatlanul, komor tekintetét le nem véve Kaszáról. – Mondja, Gábor – szólt végül –, nem rossz a lelkiismerete?

Kasza eltűnődött, aztán közölte, hogy nem.

– Úgy! – Windisch még inkább elkomorodott. – No, gondolkodjék csak – biztatta –, talán mégis akad valami mondandója a számomra. Azt hiszem, üdvös volna, ha magába nézne.

Kasza ennek a felszólításnak is eleget tett. Arcán az összpontosítás figyelme tükröződött, de valószínűleg csak a gitárszólót hallgatta. Jó szám volt, egy Yves Montand-sanzon, az *Á Paris*, és aki játszott, értett a gitárhoz. Nyilván az a srác, gondolta Miklós, akiről a lófarkos Zsuzsi lelkendezett az este.

– Semmi, doktor úr – jelentette kisvártatva Kasza –, semmi mondanivalóm.

Windisch elvörösödött haragjában. – Rendben van – bólintott –, így is jó! – Azzal Miklóshoz fordult, barátságosan rámosolygott. – Hát maga? – kérdezte. – Kiheverte végre a reggeli sokkot?

– Apránként. – Miklós viszonzta a mosolyát. Sejtette ugyan, hogy a doki hangsúlyozott barátságossága inkább Kasza ellen irányul, semmint neki szól, de nem felejtette el, milyen bátorítóan szorította meg a karját Windisch, amikor a vizsgálat végeztével az ajtóhoz kísérte.

– Úgy viselkedett a rendelőben, mint egy holdkóros – csóválta meg a fejét az orvos.
– Ebben alighanem a professzor úr volt a ludas – mentegetőzött Miklós. – Több mint mély benyomást tett rám.

– Azt akarja mondani, hogy begyulladt tőle?

– Mindenesetre egy kitörölhetetlen gyerekkori emlékem idéződött fel róla – magyarázta Miklós. – Egy mozihős, akinek hetekig a hatása alatt álltam. Soha életemben nem láttam ekkora hasonlóságot!

– Lelkes mozibarád vagyok – biztosította Windisch. – Szabad a film címét?

– Az *operaház fantomja* – felelte készségesen Miklós. – Nagy film volt, tömegek tódultak megnézni. Talán a doktor úr is látta annak idején.

Windisch az ajkát csücsörítette, nehogy elnevesse magát. – Ördöge van – bólintott csakugyan láttam. És éppen ezért az a véleményem – tanácsolta szelíden hogy a legokosabb, ha most szépen elhallgat.

– Ennél okosabbat tényleg nem tehetek – egyezett bele Miklós, és elvigyorodott.

– Annak viszont szívemből örülök – mondta az orvos –, hogy ilyen derekasan összekanalazta magát. Valóban semmi oka a kesergésre. Ezt n három hónapot akár fél lábon is kihúzza majd.

A vigyor Miklós ajkára fagyott. Micsoda, gondolta, három hónap? Hiszen ez abszurdum!

Windisch nyájas figyelemmel szemlélte. – Miért van úgy oda? – érdeklődött. – Talán nem elég kellemes minálunk? Ez újdonság számomra. Intézetünk, ha nem tudná, a liberalizmusáról nevezetes, amellet közismerten a legotthonosabbak egyike széles e honban. Kétágyas szobák, kedélyes társasági élet, festői környezet. Erről az erkélyről például egyenesen csodálatos a napfelkelte.

Miklós hallgatott, kicserepedett ajkát nyalogatta. Három hónap? Nem, ennyire nem számított, erre még a legrosszabb pillanataiban sem volt elkészülve.

– Fel a fejjel Miklós! – Az orvos halkán nevetett. – Nem is hinné, milyen procc intézmény volt ez egykori Az arisztokrácia színe-virága gyűlt itt csokorba. József királyi főherceg és gróf Károlyi Gyula a főnök állandó tarokkpartnerei közé tartozott, s egyáltalán nem lehetetlen, hogy a maga ágyában éppenséggel Augusztia főhercegasszony pihentette a mázsáit.

– És föltehetőleg ugyanazon a lepedőn – vetette közbe Kasza. – Lepedőt itt merő kegyeletből nem cserélnék.

De Miklós most nem tudta értékelni a humorukat. – Tehát mégiscsak beteg vagyok – dünnyögte elkeseredve.

Windisch mulatott rajta. – Ne vegye túlzottan a szívére – vigasztalta. – Szerény véleményem szerint a kázusa meglehetősen banálisnak látszik, habár az óvatosság természetesen indokolt, és felelőtlenség volna lemondanunk a tüzetes kivizsgálásról. A kivizsgálási idő pedig nálunk szigorúan három hónap, egy nappal se kevesebb. Sajnálom, Miklós, ez ellen nincs apelláta.

Miklós összeszorította a száját. Nincs szükségem magyarázatokra, gondolta ingerülten.

Az orvos figyelmesen nézte egy pillanatig. – Megenged egy jó tanácsot? Duzzogás és mord homlokráncogatás helyett szíveskedjék inkább rám hallgatni. Ha valóban attól tart, hogy a szülei túlságosan megijednek, küldje csak hozzám őket. Személyes garanciát vállalok, hogy tánclelésben távoznak majd tőlem.

Klára, gondolta Miklós, és leplezetlen kíváncsisággal pillantott fel. Windisch

széttárt karral sajnálkozott.

– Fájdalom – mondta –, a megbízóm arra nem hatalmazott fel, hogy megnevezzem. De legyen türelemmel, a titkos pártfogók idővel mindig felfedik a kilétüket. Egyébként elcseveghetnénk egyszer, ha nincs ellene kifogása. Szeretem minél jobban megismerni a betegeimet.

Aha, mosolyodott el Miklós, a lelki klinika! És beleegyezően bólintott, hogy részéről semmi akadály a egy kis csevegésnek. Rendes tag ez a doki, gondolta, megkímélt egy kínos és buta magyarázkodástól. Igazán azonban a lány iránt érzett hálát; remélni se mertte volna, hogy ilyen hamar beváltja a délelőtti ígéretét.

Windisch ekkor már Kaszát vette szemügyre, de néhány pillanatig a gitárra figyelt. – Mi ez? – kérdezte. – Mit játszik?

– Úgy rémlik, még mindig ugyanazt – dörmögött Kasza. – Kissé egyhangú a gyerek. – Az *Á Paris* vagy ötödször hangzott fel újra. Biztosan gyakorol a srác, vélte Miklós, noha a buzgalmát maga is sokallni kezdte.

– Kifogyott a türelmem, Gábor – szólalt meg hirtelen az orvos. – Ma délelőtt a kertészlaknál megint bagózni látta valaki.

Kasza megmerevedett, vörös folt jelent meg a pofacsontján. – Kicsoda? – kérdezte nyugodtan.

Windisch tekintete elsötétedett. – Unom magát – fakadt ki hevesen –, érte? Unom a gátlástalanságát! Abban a cserépben is két friss csikket látok – mutatta.

Kasza odapillantott, a cserépben csakugyan két csikk volt. Megnézte, jóváhagyólag biccentett, visszafordult a dokihoz.

– Türelmes embernek tartom magam – háborgott Windisch –, de azt mégsem vagyok hajlandó eltérni, hogy minduntalanul lóvá tegyen. Az önmaga iránti felelőtlensége pedig őszintén meglep. Értelmes embernek hittem, aki érvekkel meggyőzhető. Részletes kórképet tártam maga elé az asztmájáról, igaz? Bebizonyítottam, hogy a maga esetében minden egyes cigarettaszippantás jóvátehetetlenül ártalmas. És maga akkor ígéretet tett nekem. Megfogadta, hogy többé nem gyújt rá. Szeretném tudni, hogyan minősíti a magatartását?

Kasza elnézően mosolygott, esze ágában se volt megszólalni. Valahogy úgy tekintett a dokira, ahogy egy türelmes felnőtt az okvetetlenkedő gyerekekre, akinek nem akarja elrontani a szórakozását.

Odafönn a srác kitartóan nyúzta az *Á Paris*-t, Windisch meg tehetetlenségében előranciaigálta a zsebkendőjét, és kihevült arcát kezdte törölgetni. Ez az ember nem tud haragudni, állapította meg Miklós. Ahogy elnézte a dokit, egyre inkább az az érzése támadt, hogy egész lényében van valami lágy, nőies vonás; még a felháborodása is duzzogásnak hatott.

– Szégyellem magam – mormolta Windisch. – Maga helyett kell szégyenkezniem, Gábor... Szavamra mondom, legszívesebben elsüllyednék!

Kasza félreérthetetlen pillantást vetett a lábára, vajon süllyed-e már. Az orvos eltette a zsebkendőjét. – Ne kényszerítsen csendőrködéssre – mondta. – Kérem, szolgáltassa be a muníciót.

Kasza sarkon fordult, bement a szobába. Két csomag Kossuthtal tért vissza, a cserepek közül előszedte a harmadikat is, némán átnyújtotta.

– Nincs több? Helyes! – Windisch valósággal föllélegzett, hogy végre megbékülhet vele. – Cserébe kap majd tőlem egy stanicli bocicsokit.

Zsebvágta a cigarettát, és újra kedélyes lett, mint rendesen. – Nem tartóztatom

tovább az urakat – hunyorgott rájuk –, Babrián mester már ott csücsül az asztalánál. Madárfütyty, magvas elmefuttatások, mérges disputák. Peripatetikus iskola, mi?

Miklós még akkor is álmétkodott rajta, amikor már elment. – Furcsa egy krapek – csóváltgatta a fejét.

Kasza hirtelen megdühödött. – Csak elkaphatnám a nyavalyást, aki beköpött neki! Felöltöztek, és lementek a parkba.

Szótlanul bandukoltak a tikkasztó hőségben. Senkivel se találkoztak. Elhaladtak a titokzatos, csonka kőszobor előtt (egy jótét lélek rongyos szalmakalapot tűzött a fejére, napszúrás ellen), majd a düledező fekvőcsarnoknál jókedvű lármára lettek figyelmesek.

A sétány kanyarodott, a különös betonveremhez értek. A verem tetején lányok viháncoltak. A lábukat lógázták, nevettek, illegették magukat, be nem állt a szájuk. A lófarkos Zsuzsi bikinire vetkőzve, kívánatos pózban heverészett köztük. Amint megpillantotta Kaszát, ijedtében a többiek háta mögé bújt.

Egy tagbaszakadt, halászinges fickó, nyakában drága fényképezőgéppel, vigyorogva fogadta őket. – Erő-izom, apik! Beszálltok a gyásztáblóba? – A dromedár volt, akit Miklós este a lépcsőházban látott.

– Szia, Dodó! – üdvözölte fagyosan Kasza. – Mit műveltek itt?

A fickó a masinájára bökött. – Megfűztek a kis csajok, hogy a verem tetején kapjam le őket.

– A kis csajokat a tíz körmükről kéne lekapni – vélte Kasza.

A dromedár röhögött. – Fáradt, beteg, kopasz öregember vagyok én már ahhoz, apukám! – Bikanyakáról és csapott homlokú, apró fejéről ítélve, nem ő találta fel a puskaort. – Különben is szolid kis hepaj ez. De a riszát azt jól bedobták, mi? – Miklóshoz fordult, és lekötelező szívélyességgel rázogatta meg a kezét. – Már hallottam rólad, apuci. Hol szúrta a spilát, melyik poszton?

– Balkötőben.

– Frankó – mondta atyailag a fickó magam is összekötőben hajtok.

Á, gondolta Miklós, hát ő a kolléga! Jókora, elálló fülét tanulmányozta, amely áttetsző volt a napsütésben, akár egy nyitott legyező.

– Morbid ötlet ez, Dodó – mondta Kasza a veremre intve. – Kissé vastag az alkalomhoz. – És vasvillaszemmel figyelte a kis Zsuzsit, aki csak a többiek válla fölött mert előkukucskálni.

– Engem nem zseníroz, komám – vigyorgott Dodó.

Miklós elunta őket, majd megfőtt a napon, és behúzódott az árnyékba.

Csak ekkor vette észre a piros ruhás nőt. Ott ült az egyik padon, a lombok alatt, és mozdulatlanul figyelte. Meglepetésében Miklós biccentett neki, az asszony is biccentett. Merev tekintete határozottan feszélyezte Miklóst; el nem gondolhatta, mit néz úgy rajta.

Jött Kasza, ő is köszönt a nőnek, továbbindultak.

– Ki ez a Dodó? – kérdezte Miklós, noha igazában az asszonyra volt kíváncsi. Még mindig a hátában érezte a tekintetét.

– Az aranylábú Bircsák II. – világosította fel Kasza. – NB II-es gólkirály. Úgy hírlík, még a fülével is ontja a gólokat.

– No igen, hercig füle van.

– Mozgatni is tudja – biztosította Kasza –, pazarul tudja mozgatni.

– Hát az a kokainpillantású delnő? – érdeklődött közönyt színlelve Miklós. – Ő

kicsoda?

– A vörösruhás? Becsüs a főzaciban.

– Marháskods?

– Nem én! Csakugyan az.

– Tutajos – dünnyögte Miklós.

Hátuk mögött ismét felcsapott a lárma. Kasza elhúzta a száját. – Utálok az ilyen morbid hecceket.

Miklós nem értette. Öt jó fenekű lány egy krumplisverem tetején – mi ebben a morbiditás?

– Krumplisverem? – Kasza rácsodálkozott, aztán elnevette magát. – Halottaskuckó – mondta halottaskuckó, öregem. És ha le van lakatolva, ahogy most, hulla fekszik benne.

Miklós csak állt és bámult rá.

8.

Babrián valóban ott ült az ernyős asztalnál, a tágas lombsátor árnyékában. Fején kis kötött sapka, a foga közt kihűlt pipája; rövid ujjú, hófehér ingéhez remekül passzolt a mélyzöld selyemkendő. Miklós megrökönyödésére a süket vasutassal sakkozott.

– Foglaljanak helyet – vetette oda nekik, föl sem pillantva a tábláról.

Le is tették magukat nyomban, mert sztentori hangon rárivallt a vasutasra: – Ne nyúlkáljon ahhoz a futóhoz! Engedje el, ha mondom, hallja-e, de rögtön! A bástyájára figyeljen – ordította –, a bás-tyá-ra!

Az öreg úgy rántotta el a kezét a figurától, mint aki parazsat fogott. Tétován fölemelte az egyik gyalogot, fél szemmel Babriánra pislantott, majd helyeslő biccentésére bátran lépett vele.

– Remek – dörögte Babrián –, remek lépés, kanonok úr, lassacskán egész szépen belejön! Tudja, mi a vezérszárny? Méltóztassék a vezérszárnyra ügyelni! – Azzal előretolta a királynőjét.

A főbakter izgett-mozgott. Dohánymarta bajuszát cibálgatta, és a hadállás buzgó tanulmányozásába mélyedt. Babrián futólag Kaszára pillantott. – Mi újság? Felkereste Windisch? Vegye tudomásul, hogy a kertészlak mögött füstölni – jellemtelenség. Ha még egyszer rajtacsípem, többé a köszönését se fogadom.

Kasza kukán meresztette rá a szemét, Miklós kis híján hangosan fölnevetett: íme, a nyavalyás, aki beköpte!

A vasutas most a huszárjával ugrott. Babrián azonnal sáncolt. – Ezt csak azért hoztam a becses tudomására – közölte Kaszával nehogy az osztályellenség ármányát gyanítsa benne ... Bravó – bömbölte oda az öregnek kiváló lépés! De most kettőzött figyelmet, most aztán jól nyissa ki a szemét! – Újra a vezérével lépett, közben végigmérte Kaszát. – Szeretném, ha egyszer s mindenkorra megjegyzné magának, hogy hazug fráterekkel nem barátkozom.

Kasza se köpni, se nyelni nem tudott, csak ült megsemmisültem Miklós nagy elégedettséggel szemlélte. – Ám ha mégis igényt tart a barátságomra – szólt követelőzve Babrián –, azonnal adja a becsületszavát, hogy ezentúl nem gyűjt rá.

– Becsületszavamra – nyögte ki Kasza.

– Helyes – biccentett Babrián –, ez kitűnő alkalom lesz akarateréje élesítésére. Az akaraterő is olyan természetű, ugyebár – folytatta csipkelődve –, mint a világnézeti meggyőződés: kicsorbul, ha nincs mód küzdelemben köszörülgetni. Hát köszörülgesse, tisztelt barátom, fenyegesse csak ... Mi az, püspök úr, valami baj van?

A vasutas kigúvadt szemmel meredt rá. – Sakk-sekk – hebegte hitetlenkedve. – Le ... leütöm a ... a királynőjét, Babrián úr, kérem ...

– Mit beszél? – hördült fel Babrián. – Hogy maga az én királynőmet? Micsoda dolog!

Az öreg szorongva pislogott. Hitetlenkedésénél csak a rémülete volt nagyobb. – A lovammal, kérem alássan – mutatta esdekelve –, a lovacskámmal bátorkodnám ...

– Maga fölött valóban a szentlélek lebeg – harsogta Babrián. – Üsse csak le, a szakramentumát, ha már ilyen szórakozott pancser vagyok! Én meg a lovacskáját veszem le, így ni. Sakk! Sőt, örökös sakk, ahogy látom. Remiben vagyunk.

A főbakternek még az orra hegyén is megilletődöttség fénylett, amikor mind a ketten fölemelkedtek, hogy kezet szorítsanak egymással. – Bámulatosan fejlődik, tudja-e? – bömbölte Babrián. – Bámulatosan!

– Ó, ez biztos csak véletlen volt – szerénykedett az öreg.

– Csak hallgasson, eminenciás uram, hallgasson! Maga egy ravasz jezsuita. Maga újabban a katekizmus helyett a sakkelméletet tanulmányozza, hogy megtépázza a nimbuszomat.

Az öreg boldogan vigyorgott.

– De legközelebb megkapja a vizes lepedőjét – ordította Babrián. – Méltóztassék holnap is, szentatyám, holnap ugyanebben az időben. Fűt a revánsvágy.

Újból kezet ráztak. A főbakter büszkén a fiúkra pillantott, pödört egyet a bajuszán, és megdicsőülten távozott.

Babrián elkomorodva nézett utána, a pipája szopókáját harapdálta. – A vén salabakter – mormolta. – Egy kivert kutyának is jobb dolga van ...

Kasza a szemöldökét fodrozgatta. – Csakugyan olyan jól sakkozik?

Fölösleges kérdés volt, csak arra jó, hogy Babrián felfortyanjon: – Miért üti bele az orrát? Ha már bokros teendői közepette nem tud magának egy-egy félórácskát szakítani, hogy néha leüljön vele makaózni, mint például a valóban agyonhajszolt Windisch, akkor legalább a sakk tudását ne firtassa. Sajnálja a drága idejét, mi? Nem óhajtja hamvas fiatalságát egy kelekótya, vén süketre pazarolni, igaz? Újabban nagyon is *Übermensch*-ként kezd viselkedni, hallja, és ez egyáltalán nem tetszik nekem.

Kasza hallgatott, mint fában a csomó.

– Könnyen meglehet – folytatta epésen Babrián –, hogy a mi derék Windischünk, akit az ájtatos emberbarátiságáért, ugyebár, nem győz eleget csepülni, többé-kevésbé valóban csak egy mosolyt fakasztó figura, és az altruisztikus szemlélete szellemi unalmat áraszt, de azt egy percig se higgye, hogy ezzel szemben a maga fensőbbeséges gögje valami elragadóan nagyformátumú személyiségre vall. Az a benyomásom, hogy gyakorta hangoztatott elméleti antihumanizmusát mindinkább a gyakorlatra vonatkoztatja, márpedig ez nem egyéb közönséges undokságnál, ha nem tudná. Hadd ajánljam nagybecsű figyelmébe egyik klasszikus elvtársunk felette megfontolandó kijelentését: a marxistának csak az agya hideg, de a szíve sohasem. Üdvösnek vélném, ha ezt nem a kéménybe írná fel magának.

Jól kiosztja, annyi szent! – állapította meg Miklós, és arra gondolt, ugyancsak sok

lehet Kasza rovásán, ha Babrián ennyire ki van rá rúgva. Ha pedig fölidézte, micsoda hegyibeszédet vágott le neki Kasza tegnap a betegek iránti állítólagos nyegleségéről, nem tudott megtagadni magától egy kis kárörömet. Attól azonban óvakodott, hogy ez meg is lássék rajta. Szép csendben meghúzódott az asztalvégen, s ezúttal cseppet sem bánta, hogy Babrián nem vesz róla tudomást. Rokonszenvesebbnek találta ugyan, mint tegnap, de sértő viselkedését természetesen nem felejtette el.

Babrián dühösen behajigálta a sakkfigurákat a táblába, és összecsapta a fedelét. Ezzel mintha a haragját is kiadta volna.

– Utálom az érzelmeskedést – pillantott már enyhültebben Kaszára. – Annál csak egyet gyűlölök jobban: a hidegszívűséget. Tudja-e, hogy ezt a hetvenkét éves, nyugalmazott MAV-intézőt a legfondorlatosabb csalások árán tartják itt már hosszú hónapok óta? Jó negyedéve hazamehetett volna – ha lenne hová. Szerető magzatai ugyanis egyszerűen nem hajlandók visszafogadni. Nem tudta, igaz? Már miért is tudta volna? Mi a fenének érdekelné magát egy öreg manusz nyomorúsága, amikor itt állunk a marxista filozófia néhány nagy horderejű, megoldandó problémája előtt? Hát csak makaózzon vele, kedvelt barátom, hozza meg ezt a forradalmi áldozatot... Most pedig mutassa be nekem ezt a gyáván lapító urat, akit tegnap oktanul megbántottam, amiért is utólagos elnézést kérek.

Megtörtént a bemutatkozás, és Babrián elmosolyodott. – Tehát kegyed az a holdkóros. Hiába, no, mégiscsak jó szemű ember a mi Windischünk!

Miklós meglepődött, hogy milyen kellemes és fiatalos a mosolya. Babrián kemény, szigort árasztó arca egyszerre feloldódott, akárcsak gunyoros tekintete, amely most figyelmesen megpihent Miklóson, miközben sötét szemének fényes alsó héja kissé felhúzódott. Miklós úgy érezte, ez nem ugyanaz az ember, aki első alkalommal ellenszenvet keltett benne, s máris hajlandó volt megbocsátani neki.

– Ámbár én inkább szemérmesen titkolt dacolására figyeltem fel – mondta Babrián. – No vallja csak be, egy és más igencsak megfeküdte uraságod gyomrát mindabból, amit a megboldogult férfiú, néhai barátom ürügyén előadtam volt. Sebaj, legfeljebb az eretnokség alapos gyanújába kevertem magam. Egy kis szentségtörésre ezután is mindig szívesen látom.

Miklós erre csak óvatosan mosolygott. Nagyjából érzékelte már Babrián modorát, de azt még nem tudta, mennyit vegyen belőle komolyan s mennyit tréfának. Az észrevételén pedig nem csodálkozott, noha emlékezete szerint Babrián jóformán pillantást sem vetett rá az étteremben, író, gondolta, és megvan az a képessége, hogy árgus vizsgálódás nélkül is elérte, miként reagál egy másik ember.

– Azonkívül, ha nem csalódom – folytatta Babrián kegyednek máris sikerült intézetünk legjobb kádereit mozgósítania a saját érdekében. Amint hallom, tisztelt szüleit mindenáron meg kell mentenünk a sötét kétségbeeséstől.

Hát ezt meg honnan tudja? Miklós nem titkolt megrökönyödéssel nézett rá.

– Kielégítem a kíváncsiságát – bólintott Babrián. – Éppen Windischünket tájékoztattam nagyra becsült barátom felháborító jellemtelenségéről, amelynek, pechjére, a kertészlak udvarából a tanúja voltam, amikor betoppant egy ifjú hölgy, és pihegve szólt: nagy baj van! Ezek után olyasformán kezdett kegyedről beszélni, hogy ha tegnap történetesen nem találkoznunk, csakis egy csecsemőre gondolhattam volna, akinek halaszthatatlan társadalmi összefogással be kell hintőporoznunk a fenekét. De mit ad isten? Idefele jövet belebotlottam egy medve külsejű úrba, aki azzal a felvilágosítással lepott meg, hogy meglehetősen harapós csecsemőre tettünk szert... Cö-cö, mi a szösz? Maga így el tud pirulni? Sokra viheti még!

Miklós kis nevetéssel próbálta zavarát elűzni, habár a pirulásáért bosszankodott

magában. Mindenesetre jobban szerette volna, ha Babrián nem szerez tudomást a tóparti összetűzésről.

– Úgy bizony, Szász úr – recsegte Babrián –, itt ám árulkodósak a népek, és mindent elpletykálnak. Még azt is megsúgták nekem, hogy slapajkodott egy ideig. Hol? Melyik világlapunknál? Kegyeskedjék megnevezni.

Miklós megnevezte, s erre Babrián elégedetten biccentett. – Nagyon helyes! Így hát, hacsak zokon nem veszi, égek a kíváncsiságtól, hogy azonos-e azzal a hasonló névre hallgató, ifjú újdondással, aki néhány éve az említett orgánus hasábjain igen dicsérőleg méltatta újabb elbeszéléseim vékonyka kötetét?

Miklós félszegen igent bólintott. Örült is meg csodálkozott is, hogy nyúlfarknyi kritikájára Babrián fölfigyelt annak idején. – Erről említést se tettél – méltatlankodott mellette Kasza.

– Nem mindenki olyan közlékeny, mint maga – nézett rá ironikusan Babrián. – Csodálkozik, hogy megjegyeztem? – fordult ismét Miklóshoz. – Mit gondol, miért? ... Ó, látom, tiltja a szerénysége, hogy nyilatkozzék! Nos, kisdéd bírálata azért keltette fel az érdeklődésemet, mert elismerését őszintének éreztem, és ilyesmihez nem vagyok túlságosan hozzászokva. A számomra kijáró, obligát dicséreteknél, amelyekben nagy ritkán és fogszíva részesíteni méltóztatnak, a nyílt szidalmakat is jobban tűröm. Azok legalább nem csorbítják amúgy sem valami fényes renomémat. Évek óta a kegyed bírálata volt az egyetlen, amely értő szemre és törekvéseim méltányos megítélésére vallott. Tagadhatatlanul jólesett. Hálálkodó leveleket azonban elvből nem írok. De most, hogy véletlenül találkoztunk, fogadja, szerkesztő úr, megkésett köszönetemet.

Miklós megszorította a feléje nyújtott, idegbarázdás, nagy kezét, és már biztosan tudta, hogy meg fogja szeretni ezt az embert.

– Miért hagyott fel a hivatásszerű hírlapírással? – kérdezte Babrián. Kétségtelenül mindenről értesült már, amiről csak értesülhetett, de Miklósnak ez nem volt ellenére.

– Nem kedveltem – válaszolta, s Babrián magától értetődő közvetlenségétől ő is fesztelenné vált. – Ha az ember bizonyos dolgokról nem írhatja meg a véleményét, vagy legalábbis nem teljesen, akkor helyesebb fölhagyni vele.

– Legyünk őszinték – tanácsolta Babrián. – Kegyed nem látszik valami megveszekedetten harcos egyéniségnek.

– Hát nem – mondta Miklós –, valóban nem vagyok az.

– Netalán valamely más csatamezőn óhajt vitézkedni, szerkesztő úr? Mert a gátra, ugyebár, ki kell állni, remélem, ezzel tisztában van.

– Magam is remélem – mosolygott Miklós.

– Ezt csak helyeselni tudom. – Babrián a pipáját szortyogtatta, és néhány pillanattal kajánul fürkészte. – Uraságod, nemde, belletrista?

Miklós mosolya kényszeredetté fanyarodott. Titokban ugyan számított rá, hogy Babrián nemcsak újságíróként ismeri a nevét, s ez persze hízelgett is neki, de mégis jobban örült volna, ha egyelőre nem derül ki. Homlokából félregereblyézte a haját, és tekintetét az asztalon sorakozó, aprócska pálinkásüvegekre szegezte.

– Egyértelmű, világos beszéd – bólintott Babrián. – írói alkatra vall. Ha úgy adódott volna, hogy tegnapi találkozásunk alkalmával nem árulja el a nevét, már csak ebből is tévedhetetlenül kitalálom, hogy kollégát tisztelhetek kegyedben.

Hát már tegnap is tudta? Miklós meghökkenve nézett rá. Hiszen semmi jelét nem adta! Hacsak azzal nem, hogy ragaszkodott a jelenlétéhez, és őt is beavatta különös vallomásaiba.

De Kasza volt csak igazán megrökönyödve. Elképedve pillantott hol Miklóstra, hol Babriánra. – Hogyan? – csodálkozott rá Babrián. – Maga nem is tudott erről?

– Nem – mondta Kasza.

– Ezer bocsánat, szerkesztő úr – mentette magát Babrián –, természetesen nem sejtettem, hogy inkognitóban tartózkodik körünkben. Sem ifjabb, sem idősebb kartársaimtól nem szoktam meg ilyen lenyűgöző szerénységet. Avagy kegyed úgy gondolja, hogy már van mire szerénynek lennie?

Miklós savanyúan mosolygott maga elé. Ha ez szerénység, gondolta, hát azé az emberé, aki nyakig a szarban kuksol, és nem töri magát feltétlenül azért, hogy ezt mások is észrevegyék! Babrián pedig megkérdezte Kaszát, olvasott-e valamit tőle. Kasza a fejét rázta. – Nem – mondta, s még mindig nem tért egészen magához. – Csak a nevét ismerem. De hát ez a név annyira szokványos, hogy ...

– Az írásai viszont egyáltalán nem szokványosak – biztosította Babrián. – Okvetlenül kerítsen sort rájuk. Érdemes. Főleg a novelláira, bár a kisregénye sem rossz, csak a tehetségéhez képest még nem igazán érett munka. – Közben nagy élvezettel szemlélte Miklóst, aki szavaitól újra elvörösödött. – Felesleges pironkodnia, szerkesztő úr – mondta –, hiszen én nem magát dicsérem, hanem a tehetségét. Ám a tehetség önmagában nem sok, legalábbis az én megítélésem szerint. Ön ma még csak egy éneklő kutya. Egyelőre nem kárhoztatható sem eszméi túlzott világosságáért, sem gondolatai szabatos kifejezéséért, sem stílusa tisztaságáért. Mindamellet vannak eszméi, vannak gondolatai, és van stílusa. Látásmódja nincs híján az eredetiségnek és a frissességnek, de az ábrázolása gyakran naturalizmusba fullad, ez pedig aligha megbocsátható. A naturalizmus a gondolkodás restsége. Prokrasztész-ágy, amelyben megcsönkul a mondanivaló. Holott a mondanivalója általában igaz és hiteles, mint ahogy gondolataiban és ábrázolásának erejében is sokszor felcsillan bizonyos szuverenitás. De a kötelező tiszteletlenséget még távolról sem tette magáévá. Élénken emlékszem, hogy írásai olvastán nemegyszer egy jól nevelt és jól fésült kisüttörő képe jelent meg előttem. *De omnibus dubitandum*, igen tisztelt kartársam! Hasznára válna, ha a marxi jeligét mielőbb megfontolás tárgyává tenné. Mert bár szemléletét már örvendetesen megfertőzte az öreg trieri Szerecsen tanítása, az még nemigen mondható el, hogy a materialista dialektika kellőképpen behatolt volna becses agytekervényeibe, hála a tudományos szocializmus egyetemi oktatásának... Nagyjából egyetért velem, drága szerkesztő úr?

Miklós könnyű szívvel mondott igent. Kellemesen lepte meg, hogy Babrián nemcsak olvasta az írásait, hanem kétségtelenül emlékszik is rájuk, és markáns véleményt formált róluk. A kifogásait pedig mindenestül aláírta, bár egyikét-másikat jómaga másképp fogalmazta volna meg.

– Hiszen a szeme is elárulja – mutatta Kaszának a pipaszárral Babrián. – Hát nem látja ezt a kíváncsi, alamuszi, hidegen figyelő, szüntelenül éber, mohó tolvajtekintetet? És nem veszi észre, milyen megbízhatatlanul színváltó a szeme? De szerintem még az orra hegyéről is lerí. – Roppant tetszett neki a dolog, esze ágában se volt titkolni, hogy ragyogóan szórakozik rajtuk. – Maguk mindenestre jól bevásároltak egymással!

Kasza kevésbé találta szórakoztatónak. – No igen – mormolta a foga között –, így már jószerével minden világos. Egészen más az ábra.

– Hátha még azt is tudná róla – ingerkedett Babrián –, hogy a Láncz-féle versenyistálló szép reményű futtatottja, és már nem is tartozik a kétéves nyeretlenek közé. Tudtommal, futamdíjasként jegyzik a nevét. Sohase voltam valami nagy véleménnyel Láncz mesterről, sem mint istállótulajdonosról, sem mint idomárról, de ez egyszer, meg kell adni, jó szeműnek bizonyult. A vak tyúk esete ... Vagy tévedek? Mi

a véleménye, szerkesztő úr?

Miklós hallgatott, csak az arca borult el. Bárhoggy érzett is Lánicz Endre iránt, nem volt hajlandó részt venni annak az embernek a szapulásában, akinek sok mindenért köszönettel tartozott. Amellett Lánicz ötvenhatban nem kevésbé bátran állt ki a meggyőződéséért, mint Babrián, és Miklós nem szerette, ha olyan emberek ócsárolják egymást, akiknek világnézetük szerint össze kellene tartaniuk. Azt viszont nem hagyta szó nélkül, hogy Babrián, akár ugratásból is, bárki kreatúrájának tüntesse fel. Ilyesmire legalább olyan kényesen ügyelt, mint arra, hogy ne sorolhassák egyik irodalmi csoportosuláshoz sem, jóllehet ezt ő sem kerülhette el.

Babrián sem a hallgatását, sem a tiltakozását nem vette rossz néven. – Értem – bölintott. – Kegyed tehát az önerőre való támaszkodás híve, és idővel magányos farkassá óhajta kinőni magát. Nemes és bölcs szándék, feltéve, hogy bírja majd cérnával.

Hát igen, gondolta kedvetlenül Miklós, ez a nagy kérdés! Cigarettaát vett elő, és rágyújtott. Az arca továbbra is borús maradt.

Babrián figyelmesen vizsgálta. – Ámbár igazán bölcsen akkor cselekedne – folytatta nyájasan –, ha meggondolná magát, és sürgősen, mondhatni: pánikszerű gyorsasággal kerítene egy szolid kettőskönyvelői állást. Talán még nem késő. De attól tartok, nincs elég sütnivalója, a fantáziája pedig nem túlságosan erős, már ami a konstruktív pesszimizmust illeti.

Miklós összeráncolta a szemöldökét. Egy futó pillanatig úgy érezte, Babrián teljes komolysággal beszél.

– Vegye tudomásul – jelentette ki Babrián –, hogy ötvennyolc éves fejjel öt kiváló tehetség ismeretével dicsekedhetek el. Közülük a legifjabb még jó korán észbe kapott, s meg sem várva várva várt első kötetének korrektúráját, az Anschluss másnapján kivándorolt Palesztinába, ahol gőzmosodát nyitott. Ma tisztességben megöszülve, emelt fővel él, hat gyermekétől tizenhét remekbe szabott unokája van, és Ben Gurion nála mosat. A másik úr is bátran hagyta elsikkadni nem közönséges tehetségét. Amikor negyvenhatban felajánlották neki egyik induló irodalmi lapunk szerkesztését, rövid gondolkodási időt kért, s ezalatt nyílsebesen Hamburgban termett, ahol is hajóra szállt, és meg sem állt Kaliforniáig. Mint Oscar-díjas hollywoodi filmíró szakmágyán gyártott vígjátékaival azóta is felülmúlhatatlan aknamunkát végez a Jenki imperializmus közízlésének módszeres rombolásában. Noha Beverly Hills-i villája valamivel kisebb az Országháznál, és még a parkja sincs akkora, mint a Városliget, minden oka megvan arra, hogy napjában többször is kalapot emeljen a tükör előtt. A harmadik úr, miután letett arról, hogy egy Gorkijhoz méltó elbeszélővé váljon, s inkább egy eszelősen mélymagyar és satnya Knut Hamsun-epigonná avanszált, amint kegyed is tudja, épp tegnap fulladt meg hálóingben a 229-es szobában. A negyedik úr volt olyan merész és talpig ember, amellett akkora lángelme, hogy a kellő pillanatban belássa: sem költészetének, sem a mozgalomnak nem válna javára, ha nyomorúságos életét a királyi magyar elmeegógyintézet zárt osztályán végezné be, s ezért, lévén szegény ember, kiválasztott magának egy tolató tehervonatot. Ami pedig az ötödik urat illeti, valamennyiük közt a legidősebbet, őt csak ötvennégyben, a temetésén érte az a megtisztelő kegy, hogy a halálát ünneplő szónokok elismerjék róla: nagy író volt, korántsem csak egy tagbaszakadt, kopasz törzsvendég az Abbázia kávéházból... Láthatja tehát, hogy a fent említett öt úriember közül az a három, aki sajnálatos balgaságában engedett a tehetség csábszavának, és végleg eljegyezte magát az írás szomorú hóbortjával, milyen rendkívül sokra vitte életében. Egyszóval, én mosom kezeimet, tisztelt kartársam. Engem aztán, hallja-e, ne merészeljen majd megátkozni haló poraimban! Ha írni óhajt, a lelke rajta. Ha pedig – mi több! – Marx Károly

szellemétől érzi megkísértve magát, máris felhagyhat minden reménnyel. Egy író számára, kedves kartársam, ennél nagyobb pech aligha adatik az átmeneti korszakban *hic et nunc*. Örökösen csak ellenkezésben van része, és a szerencse vajmi ritkán mosolyog rá, hacsak abban a szerencséében nem részesül, hogy megtiszteltetés gyanánt agyonverik. Ám ha oly boldogtalan, hogy még ezt a kitüntető figyelmet sem sikerül kivívnia, akkor bizony el nem kerülheti, hogy halála napjáig szorgos Sziszüphoszként művelje az emberi tudat magyar ugarát. Ez pedig nem kisebb vállalkozás annál, mintha valaki Augiász istállóját egy fogpiszkálóval akarná kiséperni.

Kiverte hideg pipájából a hamut, és elnevette magát. – No de hagyjuk ezeket a vidám dolgokat! Méltóztassék húzni egyet a nagy megrázkódtatásra. – A féldecis fűtyülő cseresznyék közül kettőt felbontott, az egyiket Kasza, a másikat Miklós elé tolta. – Fel a fejjel, kartársam – vigasztalta Miklóst –, korai még begyulladnia! Marx Károly szelleme azért még nem hatotta át annyira, hogy mától kezdve hason csúszva és álszakállal legyen kénytelen közlekedni... Egészségükre, uraim! – Ő maga a pipáját emelte koccintásra. – Most pedig referáljon, szerkesztő úr. Minek köszönhetjük a szerencsét? Mi szél hozta közénk?

Miklós belenyalt a pálinkába. – Nem tudom.

– Micsoda? – meredt rá Babrián, megbotránkozásában még a pipát is kikapva a szájából. – Csak nem akarja azt mondani, hogy nem tudja, mi a baja?

De igen, bólintott Miklós, és két cigarettaszippantás között csak megerősíthette, hogy sejtelve sincs róla, vagy legfeljebb nagyon halvány sejtelve. Babrián elámultan ingatta a fejét. – Hát ha valóban így áll a dolog – sajnálkozott –, féltő, hogy nem is fogja megtudni soha.

– Soha? – Ettől Miklós hökkent meg. – Hogyhogy soha?

Babrián Dezső hátradőlt a fonott kerti székben, hogy a napernyő árnyékot vessen rá. Egy percig Miklós keskeny, sápadt arcát figyelte, amelyre most szinte kisfiús tanácsalanság ült ki, aztán a foga közé szorította a pipáját, és feltörő mosolyát eltakarta a tenyerével. – Azt hiszem, kegyed mégiscsak egy csecsemő – állapította meg dohogva. – Töretlen hit az orvostudományban? Megérdemli, hogy spirituszba tegyék. Csak nem képzeled, hogy ezek a fehér köpenyes tökfilkók nagyobb szakértők magánál? Ha nem közli velük, mi a baja, ugyan honnan a manóból találnák ki? Ezek hivatásos orvosok, ha nem tudná.

Miklós elnevette magát. Mi tagadás, valóban bedőlt. Eközben Babrián összecsapott, párás szemét nézte, amely derűsen függött rajta, és az ironikus elmélyülést a szája zugában, ahogy elnyomni igyekszik bujkáló mosolyát. Hirtelen megérezte, hogy Babrián rokonszenvez vele.

Babrián pedig kibontotta a dohányzacskóját, és tömködni kezdte a pipáját. – Megkapta már az ítéletét? – kérdezte. – Hány hónap?

– Három.

– Kolosszális! – mondta Babrián, azzal felszólította, hogy sorolja elő összes panaszait.

Miklós tehát neki is beszámolt a duzzanat keletkezéséről és az egész bolond históriáról, nem feledkezve meg végül arról sem, hogy elbeszélésébe a reggeli vizsgálat eseményeit is beleszője.

Babrián figyelmesen hallgatta végig. – Nos – szólt aztán krákolva –, nem mintha szívesen mázolnék a falra ördögöt, de attól tartok, drága szerkesztő úr, hogy minden oka megvan a legsötétebb borúlátásra. Kegyednek alighanem kutya baja, és ennél nagyobb szerencsétlenség nem is érhetné itt. Most majd olyan megkülönböztetetten

gondos, mondhatni, skrupulózusan lelkiismeretes kezelésben lesz része, hogy aztán győzze csak túlélni!

Miklós nevetett, már igyekezett venni a lapot, noha nem volt benne biztos, hogy ebben a tréfában nincs-e némi igazság is.

No de elég a marhaságokból, uraim – legyintett Babrián –, mára elégi – Kényelmesen meggyújtotta a pipáját, és újra Miklóstra pillantott. – Beszéljünk komolyabb dolgokról. Min dolgozik mostanában?

Miklós elkomorodva dobta félre a cigarettáját. – Semmin.

– Csak nem a babérjain pihen?

– Nem – dünnyögte Miklós. – Már csak azért sem, mert kényelmetlen fekvés esne rajtuk.

– Ezt hogy értsük?

Miklós nem felelt, nem is nézett Babriánra. Leszegte a fejét, mutatóujjával láthatatlan vonalkákat rajzolt az asztalra. Elüthette volna a dolgot azzal is, hogy nyomdában az új kötete, tavaszra ígéri a megjelentetését, de már nem szerette azt a kötetet, és különösen Babrián előtt nem akart úgy tenni, mintha szeretné. Igen, Láncz Endrének igaza van! Kimerítette a munkástémát, legalábbis átmenetileg, s ha megalkuvás éppen nem is, mindenesetre önmaga iránti engedmény volt megírnia azt a kötetet. És főleg leadnia. Apja persze nagyon biztatta, Vera még inkább: évente legalább egy könyv, ezt tartanod kell! Es sajnos, Tóbi sem próbálta lebeszélni róla. Pedig megrekedés, azóta már világosan látta. Önmaga ismétlése. Őszintén szólva, jó lett volna végre megmondani ezt valakinek, talán éppen Babriánnak. Ha nincs ott Kasza, most bizonyára ráveszi magát, hogy nyomasztó gondjaiból egyet-mást elmondjon neki, de így bezárult arccal csak hallgatott.

Csend volt. Kasza szopogatta a pálinkáját, és közömbös tekintettel egy csipegető gerlét figyelt. Babrián bodros füstfelhőket eregetett ki a száján. A pipa makkja fölött Miklóst kémlelte.

A halottasveremtől lármásan jöttek visszafele a lányok. Lelkesen köszöntötték Babriánt, ő szórakozott mosollyal odaintett nekik. Kisvártatva a piros ruhás nő is előbukkant. Miklósnak feltűnt, hogy Babrián látszólag véletlenül elfordítja a fejét, s erre az asszony száját összeszorítva maga elé pillant, és lassú léptekkel megy tovább.

– No, ebből elég – törte meg a csendet Babrián –, elég az orrvérzésből! A búbánatot, szerkesztő úr, kegyeskedjék felfüggeszteni. Mással is megesett már, hogy úgy érzi, kiírta magát. Sőt akad, akivel valóban ez a helyzet.

Miklós zavarba jött, a szemöldöke alól pillantott rá.

– Úgy, úgy – bólogatott kesernyés derűvel Babrián –, látom, szerfölött gyorsan kapcsol! Vagy talán azt képzeli, hogy nap nap után mesedélutánokat tartanék itt, ha volna még elegendő szuflám akár egy novellához? Egyébként nőjön kelés a kegyed orrára – recsegte. – Méltóztassék tudomásul venni, hogy az én társaságomban nem illik sem duzzogni, sem hallgatásba burkolózni. Ezzel szemben a közlékenység szigorúan kötelező. Munkástémájú írásaihoz honnan merítette az élményeit, szerkesztő úr?

Kasza még mindig a gerlét figyelte. – Szokott hozzájuk klozettszerelő járni – jegyezte meg barátságtalanul. Bizonyára nem bocsátotta meg Miklósnak, hogy hallgatásával Babriánt egy fájó igazság kimondására készítette.

– Mi kifogása van a klozettszerelők ellen? – róttá meg Babrián. – Már megint szűkkeblű? – A tekintete türelmes várakozással nyugodott Miklóson. – Nos, szerkesztő úr?

Miklós tessék-lássék állt kötélnek. – A nagyanyám egy Pest környéki prolitelepen

lakott. Gyerekkoromban nála nevelkedtem ...

– Úgy tudom – mondta Babrián –, élnek a szülei.

– Akkoriban válófélben voltak.

– Miért?

– Hát... ez elég bonyolult história. – Miklós kényszeredetten mosolygott.

– A bonyolult históriákat kiváltképp kedvelem – biztosította Babrián.

Miklós megértette, hogy ostobán viselkedik. Valójában egyáltalán nem zavarta Babrián érdeklődése, sőt azon kapta magát, hogy jólesik, és nem akar kitérni előle. Csak Kasza jelenléte feszélyezte továbbra is.

– Így, utólag, az az érzésem – szólalt meg már természetesen –, hogy valójában akkor is szerették egymást. Ma már biztos vagyok ebben.

– Hány évesek voltak?

– Apám most ötvennégy ... akkoriban tehát harminckilenc volt. Anyám három évvel fiatalabb.

– Megtisztelne – intett Babrián –, ha családja társadalmi hátterét is megvilágítaná.

Miklós ajkán észrevétlen kis mosoly rezdült. Most talán ő is szolgálhat majd némi meglepetéssel.

Elmondta, hogy akár közép-európai mulattnak is nevezhetné magát. Apai ágról való nagyapja alföldi zsidó iparoscsaládból származott, nagyanyja katolikus szlovák parasztlány volt Liptóból. Anyai nagyszülei református erdélyi dzsentrik, a nagyanya oldaláról lófő székely beütéssel. A gyerekeik közül ketten később katolikus hitre tértek. Egyikük az édesanyja. Anyjának négy fivére van, a legfiatalabb is jócskán, nyolc évvel idősebb nála. A család a húszas évek elején települt át Magyarországra, és a fiúk mindnyájan közszolgálatba álltak, de csak egyikük futott be hivatali karriert. Igaz, ő egészen a székesfővárosi városházi tanácsossáig vitte fel. Számára talán épp ezért volt fontos a katolizálás. Anyja, aki igazában sose volt vallásos, inkább csak azért követte az áttérésben, mert ezt a bátyját nagyon szerette. A többiek vidékre kerültek, ma is ott élnek, nemigen tartják velük a rokoni kapcsolatot. Ami az apai ágat illeti, nagyapja szabósegéd volt. 1919-ben a kecskeméti direktórium tagja lett, majd a megyei Vörös őrség parancsnokhelyettese. A bukás után egy tiszti vésztörvényszék halálra ítélte és kivégeztette. Huszonkilenc éves volt. Ahogy aztán özvegy felesége egyetlen, korán született fiukat – apját – fölnevelte és kitaníttatta, az a maga nemében valóságos hősköltemény.

Egyre jobban belelendült, mert felvillanyozta, hogy a története szemlátomást őszintén érdeklő Babriánt. Ekkor már Kasza sem feszélyezte. Mélyebbre és mélyebbre ásott emlékeiben. A gyerekkoráról beszélt, és a háborús évekről. Aztán a nagyanyjához költözésétől kilencévesen megkísérelt öngyilkosságáig mondott el mindent úgy, ahogy délelőtt felidéződött és lepergett előtte. Közben egy-egy másodpercre maga is elcsodálkozott. Milyen zsilip szakadt fel benne? És miért? Hogyan lehetséges, hogy két jóformán ismeretlen ember előtt egyszerre feltárja magából mindazt, amit még soha, senkinek sem vallott be? Nem talált rá választ, de nem is kutatta. Jólesett kitérnie; valami nagy könnyebbséget érzett, hogy emlékeit megoszthatja ezzel a két emberrel. Egy pillanat szülte hangulat csábította volna erre, vagy valami más oka volt rá? Talán a kietlenség, az elmúlt hónapok magánya? Talán válságának leküzdhetetlen érzése vagy a félelem valami megnevezhetlentől? Ezt sem tudta, és most ez sem érdekelte. Meglehet, ennek így kellett történnie.

Gyorsan múlt az idő. Már lement a nap, amikor befejezte. Elbeszélése nemcsak Babriánra, hanem Kaszára is hatott; ezt nem volt nehéz észrevennie. Sokáig hallgattak.

Szürkült. Szellő kerekedett, zenefoszlányokat sodort magával az épület felől.

Kasza végül mély lélegzetet vett. – Mik nem derülnek ki rólad, hallod! – A hangja szinte elfogódottan csengett, és a tekintetéből Miklós enyhe szemrehányást olvasott ki. – Miért nem beszéltél erről eddig? Már lett volna rá alkalom.

– Képzelem, milyen élénken faggatózott – jegyezte meg epésen Babrián.

Elgondolkodva ütögette ki pipájából a hamut, és bekötötte a dohányzacskó száját.

– Induljunk, uraim, vacsoraidő van. – Hórihorgas alakját nehézkesen cibálta ki a székből. Köntösét a vállára terítette. A pillantása Miklóson függött. – Örülök, hogy megtisztelt a bizalmával, szerkesztő úr. Tartsa kötelességének, kérem, hogy holnap is felkeressen.

9.

A vacsora kellemes beszélgetéssel telt el. Ez főleg Dóra érdeme volt. Épp délután fejezte be Ceram könyvét a hettitákról, és megemlítette Kaszának. A téma szemlátomást Kasza vesszőparipái közé tartozott, mert egy csapásra fölélénkült, és szokatlan közlékenységgel merült el benne. Miklós, aki Tóbi révén nem volt teljesen járatlan az ókori keleti történelemben, titokban csodálkozott meglepő, már-már szakavatott tájékozottságán, s fejtegetését növekvő érdeklődéssel hallgatta, habár a derék hettiták államiságával és az ázsiai termelési móddal kapcsolatos koncepciójából, amelyet Kasza kipirult arccal és felvillanyozva adott elő, jószerével egy árva kukkot sem értett. Csak az szolgált vigaszul, hogy Dóra sem, ám az asszony becsületesen be is vallotta.

– De hisz ez evidens! – kiáltott fel Kasza elkeseredve, s hogy jobban megértesse magát, valami tökéletesen cirkalmas és végképp követhetetlen okadatolásba bonyolódott részint a történelem egyenlőtlen fejlődésének törvényéről, részint az ókori keleti társadalmi formák voltaképpen mibenlétéről.

Semmi kétség, Tóbi menten a keblére szorította volna, Miklós ellenben reménytelenül belefáradt, s végül kikapcsolt. Angélát kezdte hát szórakoztatni – aki ezt nagyon hálásan fogadta –, és időnként Klárát kereste a tekintetével. Szerette volna megköszönni a közbenjárását Windischnél. De a lány nem jött le vacsorázni.

Amikor az asszonyok elbúcsúztak, Kasza is rögtön felpattant, és titokzatos arccal eltűnt a konyha irányában. Miklós kiment az előcsarnokba, hogy hazatelefonáljon.

Anyja vette fel a kagylót, és jó negyedóráig beszélgettek. Miklós beszámolt a főorvosi vizsgálatról, a közérzetéről és eltelt napjáról. Ismerve anyját, tőle telhető részletességgel mondott el mindent, csak a kitűzött három hónapról nem szólt, mert nem akart fölösleges izgalmat okozni neki. Bízott Windisch ígéretében, s mindenképpen jobbnak látta, ha erről alkalomadtán majd a dokitól értesül. De anyja valamint mégis gyanút fogott, és megmakacsolta magát. Azt hajtogatta, érzi, Miklós valami fontosat eltitkol előle, s éppen ezért nem hajlandó elhinni, hogy az állapotáról még semmi érdemlegeset nem közöltek vele. Ezen aztán kis híján összevesztek.

Most egész este bögni fog, gondolta dühösen Miklós, amikor visszaakasztotta a hallgatót.

Rövid tanakodás után úgy döntött, hogy azonnal fölkeresi Windischt. Mégiscsak személyesen kell beszélnie vele a holnapi látogatásról. Megkereste a szobáját az első

emeleten, de az ajtót zárva találta. Az orvos nyilván már hazament.

Bosszúsan fordult vissza a lépcsőházhoz. A folyosón két kamasz lány jött vele szemben. Amint megpillantották, összekuncogtak. Miklós is rájuk ismert, őket látta délelőtt a medencénél, amikor Klárával beszélgetett, és nem nagyon tetszett neki a kuncogásuk.

Néhány lépés után a becsüsnőbe botlott.

– Jó estét! – Az asszony magától értetődő fesztelenséggel állította meg. – Mit keres itt? – Már nem a piros ruhájában volt, hanem elegáns kínai selyempongyolában. Erős, magas alakját kiemelte rendkívül egyenes tartása. – Tegnap jött, de máris randevúja van?

Miklós ingerülten mérte végig. Nem, randevúról egyelőre szó sincs, válaszolta pléhpfával, a választék fölbecsülésére még nem futotta az idejéből. Tüntetőleg mindjárt szemügyre is vette a nő barnára sült, zömök térdhajlatát, amely úgy villant ki a pongyola nyílásán, hogy duzzadó combjából is sejtetni engedett valamit, de most az egyszer elvétette a házszámot.

Az asszony előrehajolt, és összefogta a pongyoláját. Erőszakos szája közben megfeszült, a szeme pedig olyan fenyegetően izzott fel, hogy Miklós egyből tisztelettudó lett. Nem az a nő volt ez, már látta, akivel gátlástalanul szemtelenkedhetne. Csakugyan keres valakit, bizonygatta egyszerre megkezesedve, s tudj' isten miért, Pós Benedek neve jött a nyelvére.

– Melléfogott, fiatalember – figyelmeztette az asszony érdesen, szinte harapva a szavakat. – Ez női emelet, ahogy maga is nagyon jól tudja! – S résnyire keskenyített szemhéja alól metsző pillantást vetett rá. – Műkedvelésből hazudozik, vagy ez a hivatása?

Elképedésében Miklós ki sem kérte magának, csak bámult rá megnyílt szájával. Villogó szemét nézte, és kemény, barna arcát, mely markáns redőitől összeszabdaltnak hatott. Rövidre vágott, tömött, bozontos haja bronzsisakként borult a homlokára, s valahogy vaddá, szinte veszedelmessé tette. Ezzel a nővel tényleg nem tanácsos ujjat húzni, vélte Miklós, és azon kapta magát, hogy fokról fokra félszegebbé válik; volt valami határozottan nyugtalanító ebben az asszonyban. De nem tehetett mást, most már ki kellett tartania amellet, hogy Pós mestert keresi.

– Mi dolga azzal a barommal? – kérdezte a nő. – Vásárolni akar tőle?

– Igen, toalettpapírt – kapott a kérdésen Miklós, amely kimentette az ostoba hazugságból, azzal elpanaszolta kínos ínségét.

Legnagyobb megrökönyödésére az asszony a zsebébe nyúlt, fél csomag vécépapírt vett elő, és a kezébe nyomta. Zavart szabadkozását erélyes kézmozdulattal vágta el. Mit előkelősködik? Holnap majd visszatéríti, nehogy még lekötelezve érezze magát! És megadta Pós Benedek negyedik emeleti szobaszámát.

Miklós megköszönte, menni akart, de az asszony nem mozdult. Összehúzott, sötét szemével tűnődve vizsgálgatta. – Mi a baja? – Mély hangja már enyhültebben csengett. – Miért került ide?

Figyelmesen hallgatta meg Miklóst, zavarba ejtően átható tekintetét mindvégig mozdulatlanul függesztve rá. Az arca olyan cigányosan kreol volt, hogy vörösésbarna haja világos árnyalatúnak tetszett, és a vonásain Miklós ismét azt a feszült érdeklődést fedezte fel, amelyet nem tudott mire vélni.

Amikor befejezte a mondókáját, a nő nem szólt, csak biccentett egyet. – Régről ismeri Babriánt? – kérdezte hirtelen.

– Nem, ma ismerkedtem meg vele. – Miklós értetlenül rándította fel a szemöldökét,

de közben eszébe ötlött a parkbeli jelenet, amikor Babrián úgy tett, mintha nem venné észre az asszonyt, s erre kíváncsian rákémlelt. – Miért kérdezi?

– Érdekelt – mondta az asszony, és rövid mosolyt villantott fel. – Szép álmokat! – Azzal elment.

Hát szépségnek nevezni túlzás lenne, pillantott utána Miklós, de bitang jó nő, az szent! Önkéntelen csodálatát azonban máris elfojtotta az idegenkedése. Annyira nyersnek és sértőnek találta az asszony viselkedését, hogy ezzel minden vonzóereje megszűnt a számára.

Odafenn üres volt a szoba, Kasza még nem került elő.

Miklós, bár kutyafáradt volt, akárcsak előző este, semmi kedvet nem érzett ahhoz, hogy lefeküdjék. Az asztalra dobta a vécépapírt, aztán elővette a szekrényből a bőröndjét, kikereste belőle a *Víkend*-et, és a kéziratot az ágyára telepedett. Imitt-amott találomra beleolvasott, aztán kedvetlenül csapta a kéziratot az éjjeliszekrényre.

Kiment az erkélyre. Már csaknem besötétedett. Szél járt a fák között, meglepően lehűlt a levegő. A fason tompított fényszórókkal fekete Mercedes suhant a kapu felé. A falábú, öreg kertész a kocsifelhajtó előtt a gyepet locsolta; a tömlőből kilövellő víz sercegése kettéhasította az alkonyi csöndet.

Valahol rádió szólt, játékos zongoramuzsika. Miklós mosolyogva ismert rá a *Mikrokosmos* egyik darabjára, a *Mese a kis légyről* címűre, egyikére azoknak, amelyekkel valaha Frida kisasszony gyötörte a Fodor-féle zeneiskolában. Mennyit kínlódott ezekkel a súrlódó, zizegő, nyüzsgő-röpdöső szekundokkal! Igaz, hogy Frida kisasszony még többet kínlódott övele. Frida kisasszony ...

Miklós a korlátra könyökölve rágyújtott, és engedett a csábításnak, hogy fölidézze piciny alakját, töppedt kis nyárialmaarcával, vastag lencsés szemüvege mögött ravaszokosan pillogó, vaksi szemével és hatvanas éveit meghazudtoló elevenségével. Közben mulatott magán. Úgy látszik, még egy ilyen prima, hosszú betegségnek is vannak hátrányai. Az ember unalmában az emlékein kezd kérődzni. Vagy mégsem az unalom az oka? Talán ez is valami depressziós tünet?

Vállat vont. Ha már ez a helyzet, és a mai nap különösen így hozta, nem látta be, miért éppen Frida kisasszonyt rekessze ki a sorból, ő legalább kedves emlék. No persze nem arról az átkozott másfél évről van szó, amikor skálázásai közben naponta a pokolba kívánta, s mint ötödikes-hatodikos kisdíák, gyűlöletes szörnyetegnek tartotta, élete elszánt megnyomorítójának, hanem arról az időről, amikor már nem tartozott a növendékei közé, de maga se tudván, miért, továbbra is föl-fölkereste, mígnem sűrűsödő látogatásaiból és egyre meghittebb beszélgetéseikből lassacskán barátság szövődött köztük.

Kiábrándulásokkal és szorongásokkal terhes, barátok, társak, lányok nélküli kamaszéveinek, ezeknek a befele forduló, öntépő s minden vonatkozásban kielégületlennek érzett esztendőknak Frida kisasszony volt az egyetlen olyan alakja, akihez föltétlenül ragaszkodott. A bizalmasa volt, jóbarátja, szellemi támasza. Szívből szerette. S minél jobban megismerte, annál nagyobb tisztelettel hajolt felé.

Pedig Frida kisasszony fura egy öreglány volt. A legsajátosabb idős hölgy, akivel Miklós valaha is találkozott, ha ugyan Frida kisasszony egyáltalán eltúrta volna magáról a *hölgy* titulust, ami a nők iránti egyetemleges megvetését ismerve, több, mint kétséges.

Máskülönben okos volt, mint az ördög, párját ritkítóan művelt és választékos ízlésű, naiv és szentimentális, skótfukar és bohémkönnyelmű, öszvérmakacs és macskaszívós. Ha pedig mindehhez bárki hozzászámította, hogy a tanítványait vasmarokkal fogta munkára, s hogy egy gőzmozdony energiájával és tapintatával rendelkezett, akkor

többé-kevésbé helyes fogalmat alkotott Frida kisasszony egyéniségéről.

Miklós rengeteget köszönhetett neki. ízlésének finomodását, értelmének, sőt bizonyos jellemvonásainak csiszolódását. Ismereteinek és érdeklődési körének tágulását. Bár mindezt csak később ismerte fel igazán, jóval Frida kisasszony halála után, amikor írni kezdett. Frida kisasszony könyvek sokaságát adta a kezébe, és jobbra olyan könyveket, amelyekről az általános iskolában említés sem igen esett. A koraérettség veszélyeiről rebesgetett intelmeket éppúgy dajkamesének tekintette, mint azt a konvencionális felfogást, hogy még egy nyílt eszű tizenéves-kamasz olvasmányait is körültekintő óvatossággal kell megválogatni. Ő éppen ellenkezőleg úgy tartotta, hogy a nagy gondolatok és a nagy alkotások lényegi befogadására e fogékony évek a legalkalmasabbak.

Ez a korszak lett aztán Miklós életében a második „olvasási düh” korszaka. Addig is szívesen és sokat olvasott, ám olvasottsága meglehetősen egyoldalú volt. Móriczsal és Radnóttal bezárólag, a klasszikus magyar irodalomra szorítkozott, az iskolai tanmenet szerint, ami pedig a világirodalmat illeti – leszámítva alig tucatnyi kötelező olvasmányt és az irodalmi szakkörben megvitatott művet –, jóformán kizárólag az orosz prózára.

A nagy oroszok tartották büvkörükben. Gogol és Turgenyev, Goncsarov és Scsedrin, Tolsztoj és Gorkij, mindenekelőtt pedig Csehov, akit bensőségesen közel érzett magához, s aki nemcsak a legkedvesebb írója volt akkoriban, hanem első, gimnazista novellapróbálkozásai inspirálója is. Ezenkívül néhány kitűnő szovjet könyv: a *Tizenkilencen*, a *Vasáradat*, a *Cement*, *Az acélt megedzik*, a *Golgota*, az *Új barázdát szánt az eke* és *Az új ember kovácsa*. De Stendhallal, Flaubert-rel és Maupassant-nal, Anatole France-szal és Romain Rolland-nal vagy az angolok közül például Fieldinggel és Thackeray-vel Frida kisasszony ismertette meg, csakúgy mint Dreiserrel, Nexövel, Sinclair Lewisszel vagy kamaszkorának legmegrázóbb regényélményével, a *Thibault család*-dal. A németekkel azonban – Heinét és Fontane *Effi Briest*-jét kivéve – egyelőre megbukott Frida kisasszony. Különösen Thomas Mann-nal, ezt annál inkább fájalta, mivel föltétien csodálója volt. Felülmúlhatatlan betetőzőnek tartotta, és úgy vélekedett, hogy amiként a zenében Bartók után már csak hanyatlás következhet, Thomas Mann után sem képzelhető el többé klasszikus rangú irodalom.

Miklós ezzel semmi esetre sem értett egyet. Arról ugyan meg volt győződve, hogy az a klasszikus polgári realista hagyomány, amelyet jórészt Frida kisasszony révén ismert meg, okvetlenül időt állónak bizonyul, és mindenkor felbecsülhetetlen értékű marad, de arra nem volt hajlandó, hogy látóhatárát és ízlését erre a hagyományra korlátozza. Ő más értékeket is ismert, nem kevésbé becseseket, és ezek már a jövőhöz tartoztak. Hogy Frida kisasszonyban például az érett Gorkij vagy József Attila (akit Miklós épp akkoriban kezdett igazán fölfedezni magának) csak idegenkedést keltett, aligha volt meglepő. Számára minden érték polgári érték volt. A humánus csakis a polgár humánusa, mint ahogy magát az embert is lényegileg a polgárral azonosította.

Emellett Frida kisasszony szkepticizmusa nemcsak az irodalom és a művészet jövőjére vonatkozott, hanem általában a jövőre. A szocializmust szép, de megvalósíthatatlan látomásnak tartotta. Sok mindent megkérdőjelezett vagy utópisztikus ábrándnak tüntetett fel, ami Miklós előtt sérthetetlen volt, s egyben társadalmi evidencia, amelyben gyerekkora óta csorbíthatatlanul hitt. Bizakodva és sóváran fordult a jövő felé. És hitéért még Frida kisasszonnyal szemben is kész volt azonnal fegyverbe szállni...

Miklós fázni kezdett, kioltotta a cigarettáját. Evidenciák? Egyszerre különös élességgel látta a vakvágányt, ahol vesztegel. Mindenesetre kinn van a vízből az evidenciákkal! Pedig nem is oly rég még fenntartás nélkül hitt bennük. Talán

ötvenhétben és ötvennyolcban a leginkább, amikor alapszervi KISZ-titkár volt az egyetemen. És feltétlenül hitt az elvek erejében is. Hitte, hogy az elvek igenis meggyőzőek, csak tanulmányozni és hirdetni kell őket. De hol van az már? ... Léván természetből fogva empirikus hajlamú, nyitott szemmel járt a világban. S nap nap utáni kételyei egyre több kétséget szakítottak föl benne. Úgy látta, a tények nem mindig igazolják az elveket, és a gyakorlat nem mindig egyezik az elmélettel. Az ellentmondások mind sűrűbb labirintusában érezte magát. És igen ... valami tagadhatatlanul megpattant belül. Talán csak egy szál. Még csak egyetlen szál. De ki tudja? Egy ilyen megpattant száltól talán hitének egész szövődéke fölfeslik végül...

Azon érte magát, hogy ingerülten rázogatója a fejét. Sietett félresöpörni ezeket a viszolyogtató spekulációkat. Uramisten, mormogta, micsoda undorító állapot! Kész puhányság! De hát véletlen-e, hogy Frida kisasszony, aki már félig-meddig eltemetett emlékei közé tartozott, éppen most jut az eszébe? Válsága és kételyei kellős közepén ...

Láncz Endrére kellett gondolnia. A szavaira, melyeket pénteken röpített a fejéhez végső ingerültségében: „Túlságosan el vagy kényeztetve, Miklósom. Simánál is simább volt az utad. De azt egy pillanatig se képzeld, hogy most, amikor sorra visszatérnek az irodalomba a nagyok, ugyanolyan könnyű dolgod lesz, ahogy eddig. A bizonyítás ideje következik, kedves barátom. A hit önmagában nem érdem többé, se nem menlevél. Nem szeretnék nemzedékeddel együtt abban a tévedésben hagyni, hogy a lapokat meg a kiadókat ezután is kisajátíthatjátok magatoknak ...”

No igen, mosolyodott el fanyarul Miklós, ez legalább világos beszéd!

Az a lemondó kedvetlenség vette elő, amellyel szemben régóta tehetetlennek bizonyult. Még azzal sem enyhíthetett rajta, hogy igyekezett megmagyarázni magának: a nap végül is jobban alakult, mint remélte. Megismerkedett Babriánnal, és ez a megismerkedés várakozáson felül sikerült. Talán olyan kapcsolat elébe néz, amely máris többel kecsegtet pusztá ismeretségnél.

10.

Amikor visszatért a szobába, Kaszát már ott találta. Az asztalnál tett-vett, vígan fütyörészve, és egy elnyűtt cekkerből konzerveket szedegetett elő. A szeme csillogott a gyönyörűségtől, s még inkább felragyogott, amint megpillantotta Miklóst.

– Ide süss, öregem – kiáltott örvendezve –, ide süss és ámulj, mi mindent vételeztem! – Miklós jókora görögdinnyét látott az asztalon; mellette vekni rozskenyér, fél rúd turista szalámi és egy halom konzerv. A konzervekből Kasza éppen takaros kis tornyot emelt. – Bőséges faszolás, mi? – dicsekedett. – Bizistók, magam se reménykedtem ekkora zsákmányban.

– Látom, nem vesztegetted az idődet. – Miklós külön-külön mindent kellő csodálattal vett szemügyre, hogy a kedvében járjon. – Ezt mind a konyhán tarháltad?

– Ott bizony! – sugárzott Kasza. – Hát koplalni nem fogunk – mondta elégedetten –, ha sovány a menázi, megtoldjuk a magunkéból. – Gyöngéd pillantásokkal még egyszer végigcirógatta a zsákmányolt készletet, aztán összedörzsölgette a kezét. – Nosza, nyisd ki szépen az éléstárunkat – vezényelte Miklósna – ott ni, hadd rakodjam be szaporán!

Az éléstár szekrényének két felső polcát foglalta el, és egy szerényebb dél-sarki

expedíció igényeit is kielégítette volna. Miklós a száját tátotta a roskadozó polcok láttán. Akadt ott minden, amit szemszáj megkíván. Egész tábla szalonnák, pompás kolbászfüzerek, füstölt sajtok, szakajtóra való tojás. Leveskockák, konzervek és szardíniák regimentje. Pörkölt kávé, grúz tea, kakaó, tejpör, különféle nyalánkságok és csemegék: akácméz, baracklekvár, körtebefőtt, dióbél, földi mogyoró, mazsola, füge, krumplicukor, halomnyi citrom – Miklós hirtelenében nem is győzte számba venni, mi minden még. A díszhelyen, az elektromos főzőlap és a kétszemélyes kotyogó között, egy tábla Suchard csokoládé pompázott meg egy zsírpapírral lekötött, hasas dunsztos üveg, a címkéjén kackiás betűkkel: LIBAZSÍR.

– Derék népek azok odalenn – magyarázta berámolás közben Kasza –, fenemód rendes banda! – S nem állta meg, hogy magasztaló szavakat ne ejtsen földijéről, a konyhaséf úrról, akinek a jóindulatában még egyszer se kellett csalódnia. Miklós pedig ekkor már csendben mulatott rajta, és új fölfedezését, hogy Kasza nemcsak nagy bendőjű, de minden jel szerint pákosztos is, megpróbálta beilleszteni abba a képbe, amelyet lassacskán kiformált róla. Kétségtelenül ez volt az első bizonyíték arra, hogy Kaszának is vannak érzékszervei. – Főleg ez a csirkepástétom volt jó fogás – mutatta büszkén Kasza. – A dinnyéért rimánkodni kellett.

– Ezért ugyan kár volt rimánkodni – vélte Miklós, amikor megtapogatta a héját, és az orrát fintorgatva akadékoskodott, hogy gyanúsán puha, vajon nem rothadt-e, mert állítólag rengeteg a romlott dinnye az idén.

– A dinnye alkalmasint attól romlik meg – oktatta ki Kasza –, hogy nem pakolják be idejekorán. Mi ellenben tüstént bepakoljuk, öregem, nem hozzuk hírbe, de nem ám, a derék dinnyetermelőket!

Becsukta a szekrényajtót, és a nyitott bicskával máris méricskélgni kezdte, hogyan felezhethé meg a dinnyét a lehető legtestvériesebben.

Miklós leheveredett az ágyra, bágyadt mosollyal figyelte. Egyre jobban rátört a fáradtság, alig tartotta magát, a dinnyeevés pedig szí lírányit sem lelkesítette.

Félálmból Kasza méltatlankodása szakította ki: – Hát ez meg miféle módi? Elárulnád, mit keres ez itt? – Csak most szúrt szemet neki az asztalra lökött vécépapír. – Ha nálatok ez a szokás járja is otthon – háborgott –, innen szíveskedj eltüntetni! – Mindamellet nem tudott megtagadni Miklóstól egy részvevő pillantást. – Mennyit gombolt le rólad a vén sakál?

– Semennyit. – Miklós felkászálódott, hogy a köteget az éjjeliszekrényébe dugja, s közben elbeszélte találkozását a becsüsnővel.

Kasza érdeklődéssel hallgatta, aztán kurtán fölnevetett. – Fura! Gondolom, sejtelled sincs arról, micsoda kitüntető kegyben részesültél.

– Valóban nincs – hagyta rá közömbösen Miklós.

– Ez a derék, ám szerfölött dölyfös várkirálynő jóformán senkivel sem elegyedik szóba. És hacsak valaki vaskos gorombaságokra nem vágyik, őt sem ajánlatos megszólítani. A személyét övező osztatlan ellenszenvet részrehajlás nélküli megvetéssel viszonozza.

– Igen? – Miklós pillantása megakadt az erkélyküszöbön, és felhúzta a szemöldökét. – Aztán miért utálják?

Kaszának megvolt az a szokása, hogyha valamit nem akart meghallani, azt úgy eresztette el a füle mellett, mintha el sem hangzott volna.

– No – ütötte össze a tenyerét –, ott a porciód. Ragadj bicskát, és láss hozzá serényen!

Miklós még mindig az erkélyküszöböt tanulmányozta. Valaki gondosan felsöpörte,

hült helye volt a rovarirtó pornak. – Igazán különös! – és a válla fölött hátrasandított Kaszára. – Itt valami tapintatos lélek jámborkodott...

– Ugyan – türelmetlenkedett Kasza, legelutasítóbb arcát vágva –, a szagát sem bírtam már! És azt hiszem, az asztmámnak sem használt éppen ... Nyomás, lakmározzunk végre!

Az asztalhoz telepedtek, és fél percbe sem telt, már fülig maszatosak voltak a dinnyéjétől. Remek dinnye volt, nem vitás, ezt Miklósnak is meg kellett adnia, úgyhogy csak dicsérni tudta Kaszát a választásáért. Dicséretét Kasza a szakértők jóakarató leereszkedésével, de azért nagyon elégedetten nyugtázta. No igen, morogta, azt az egyet hencegés nélkül állíthatja, hogy a dinnyetermesztés terén volt alkalma némi járatosságra szert tenni.

Közben felkapta a fejét, és elvigyorodott. – Hallod a főbaktert? – bökött a falra. – Rázendített az esti műsorra. A *Prinz Eugen*, öregem, *Prinz Eugen, der edle Ritter...* Akármi legyenek, ha ma nincs forintos napja a vén tökkelütöttnek!

Miklós lopva elmosolyodott, de úgy érezte, Kasza nem lenne föltétlenül boldog, ha emlékeztetné a délutáni letolásra. Pedig kíváncsi volt rá, fog-e majd kártyázni az öreggel. Arra viszont letette volna a nagyesküt, hogy cigarettát többé nem lát a szájában.

– Ámbár – pillantott rá nyomatékosan Kasza – ez alighanem rólad is elmondható.

– Micsoda?

– Az, hogy forintos napod van. Csak ámultam-bámultam, hogy levetted a lábáról Babriánt!

Miklós zavarba jött, de résen volt. – Mire alapozod ezt? – puhatolózott, nem tudván, mi a célja Kaszának a megjegyzésével.

– Hiába mesterkedsz, hájjal kenegetni nem foglak.

Miklós nézte egy pillanatig. Azon a furcsaságon tűnődött, ami már délután is szöveget ütött a fejébe. – Mondd – kérdezte –, Babrián senkivel sem tegeződik?

– Nem, itt senkivel se – rázta a fejét Kasza –, de az járja róla, hogy általában se szokása. Ha hinni lehet a szóbeszédnek – folytatta derűsen –, világeletemben annyira gyűlölte a nyakra-főre való pertut, hogy emiatt tett le még arról is, hogy belépjen a pártba, pedig ez annak idején, közvetlenül a hazatérése után, föltett szándéka volt. Beszélük, hogy amikor fölkereste a kerületi pártirodát, történetesen egy fiatal nő fogadta, aki azon nyomban barátságosan letegezte: „Szabadság, elvtárs! Örömmel látunk, ha közénk akarsz tartozni!” Babrián nem kevésbé nyájasan vette szemügyre. „Zavarba hoz, elvtársnő – szólt kis tűnődés után, kedvesen –, de bárhogy töröm a fejem, sehogy sem tudok visszaemlékezni arra, hogy valaha is lefeküdtem volna kegyeddel, amit egyébként őszintén sajnálok...” És ezek után úgy döntött, bölcsebben teszi, ha inkább pártonkívüli bolsevik marad.

Kasza elnevette magát, befalt egy kiadós dinnyeszeletet, de mintha csak a torkán akadt volna, hirtelen Miklósra meresztette a szemét. – Hogyan? – kérdezte megütközve. – Talán csak nem akarsz összetegeződni velem?

– Talán csak nem vagy féltékeny? – ugratta Miklós, kitérve a válasz elől, holott nagyon is természetesnek tartotta volna, ha Babrián felajánlja a pertut, amiként írók közt szokás.

Kasza legyúrta a falatot, bicskáját a dinnyébe szúrta. – Bagót sem ér az olyan barátság – jelentette ki meggyőződéssel –, amelyik híján van a féltékenységnek. – A tekintete hirtelen gúnyosra váltott. – Mindenesetre burookban született fiúcska vagy te, hallod! – S a hangjába még több támadó gúnyt sűrített, mint a tekintetébe. – Mindig

mindenütt ennyire kényeztettek? Fenemód érted a nyitját, annyi bizonyos, hogy boldog-boldogtalannak behízelegd magad!

– A nagy, barna szemem teszi – mondta szárazon Miklós. – Csupa nyíltság és meleg derű.

Kasza néhány pillanatig figyelmesen vizsgálgatta. – Túl simulékony vagy – közölte aztán tárgyilagosan. – És felettébb ügyes abban, hogy kiaknázz bizonyos érzelmi gyöngeségeket.

– Kösz! – Miklós becsattintotta a zsebkését, és komoran hátradőlt a széken.

Kasza ügyet se vetett a megbántottságára. Mindez nem sértés volt a részéről, hanem vélemény. – Dórán meg a többiekén nem csodálkozom, de Babriánon annál inkább. Mi sem áll tőle távolabb az érzelmességnél.

– Tévedés – lökte oda Miklós érzelmes ember.

Ez meglepte Kaszát, elgondolkodott rajta. Majd vállat vont.

Kopogtattak az ajtón. Kasza kiszólt, hogy szabad.

Hatalmas termetű, fiatal ápolónő lépett be a szobába. Behúzta maga mögött az ajtót, és elfogódott mosollyal megállt. Kasza felderült. – Helga nővér – mutatta be barátságosan –, ő a másik védangyalunk.

De még mekkora védangyal! – hüledezett magában Miklós. Volt vagy száznegyvenöt centi, talán Kaszánál is magasabb. Szögletes arc, masszív testalkat, izmos lábszárak. Lány, dióbarna szeméből megteremtett alakjához sehogy sem illő félszegség áradt.

– Csak bemutatkozni jöttem – nyújtotta a kezét Miklósnak. Meleg hangja is félszegen csengett.

– Aztán jól vigyázz magadra, öregem! – mondta Kasza. – Ha nem szeded rendesen az orvosságot, Helgácska a térdére fektet, és elnászpángol, akár a kétfenekű dobot.

A nővér arcát pír futotta be. Szelíd pillantását úgy emelte Kaszára, mint aki azt mondja: kérem, ne bántson! Látszott szegényen, hogy túlméretezett formáit átokként hordozza, pedig nagydarabsága csak első pillantásra tűnt fel ijesztőnek. Az arca kellemes vonású volt, bőre finom és az alakja arányos. Igaz ugyan, hogy arányossága inkább egy széles vállú, erőtől duzzadó fiúé volt; még telt mellével sem hatott igazán nőnek.

– Példásan fogom szedni az orvosságot – fogadkozott behúzott nyakkal Miklós –, abban mostantól nem lesz hiba! – De gyorsan rámosolygott a nővérré, mert látta, hogy ismét zavarba jön. Csakugyan egy szép, értelmes és félszeg kamaszfiúra hasonlított. Gyapjas, sötétszőke haja is fiúsra volt vágva. A nyakán, ápolónői blúza kivágásában, kis ezüstszerűlet függött.

Kasza legalább olyan kedves volt hozzá, mint Verocskához. Tréfálkozott vele, földerítette, tette neki a szépet, no persze a maga sajátos modorában, de annyi melegséggel, hogy Miklós megint csak elámult rajta. Még mindig nehéz volt föltételeznie róla, hogy holmi gyöngédséget is tárol magában.

Helga nővérek pedig szemlátomást jólesett a kedvessége. Lány tekintete hálásan pihent meg Kaszán, és időnként halványan elmosolyodott. Miklósnak csak ekkor tűnt fel, milyen fáradt az arca. Szinte elkínzottan kimerültnék látszott.

– Mennem kell – búcsúzott el kisvártatva –, rengeteg a dolgom. A szomszéd nővér beteget jelentett, ma éjjel az egész emelet az enyém.

– Csak szóljon, Helga, ha szüksége van ránk – mondta Kasza. – Szívesen segítünk bármiben.

A nővér nemet intett, és egyszerre mosolygott rá mindkettőjükre, amikor kiment. Miklós tisztelettel nézett az ajtóban eltűnő atlétaváll után.

– Deltás, mi? – kérdezte Kasza.

– Meghiszem azt!

– A világ legszelídebb leányzója – mosolygott Kasza. – Hanem a deltáira sajnos szüksége is van – folytatta már kedvetlenül. – Ezen a széles vállon nyugszik egy négytagú család léte. Leszázalékolt, alkoholista apa és két iskoláskorú gyerek.

Miklós hitetlenkedve kapta rá a pillantását. – Az ápolónői fizetéséből tartja el őket?

– Gondolod, hogy csodatevő? – lobbant fel komoran Kasza. – Látástól vakulásig gürcöl ez a lány. Még huszonegy éves sincs, de abba a robotba, amit évek óta végez, már tíz férfi beledöglött volna. Takarítani jár, mosást és vasalást vállal, maszekben beteget ápol; kapva kap bármi munkán, ami csak adódik. Azt hiszem, napi négy-öt óránál nem alszik többet. Még ezzel a fizikummal se bírhatja sokáig.

Miklós hallgatott. Mit is mondhatott volna? A szegénység, a nyomor, az elesettség, amelyet gyerekkorában, a telepen oly közélről ismert meg, azóta is csak néma indulatokat és nyomasztó tehetetlenséget keltett benne.

– De nehogy azt képzeld, hogy mindezt tőle tudom – figyelmeztette Kasza. – Nem, Verocskától. Helga egy zokszót sem ejt. Túri a sorsát, sohase hallottam panaszkodni.

– Vallásos, nem?

Kasza tekintete meghűvösödött. – Nem tudom – mondta. – Meglehet.

– Feszületet visel.

Kasza nézte egy pillanatig. Aztán kigombolta az ingét, lekasztotta a nyakáról a különös alumínium tokot, és hüvelykujja körmével felpattintotta. Színezett, apró agyagfigura volt benne. Filléres kegytárgy, amelyet templomok előtt és búcsúkon árulnak. – Szent Antal – mutatta meg Miklósnek.

Miklós hirtelen elvörösödött. Csak most kapcsolt, hogy a kérdését Kasza nyilván cinikusnak találta.

– Erről mi a véleményed? – fürkészte Kasza.

Zavarában Miklós tréfával próbálkozott: – Megerősíti a gyanúmat, hogy egy derék kispap veszett el benned.

De szellemeskedése pillanatnyilag elég szerencsétlenül sült el. – Anyámé volt – mondta Kasza. – Ő hagyta rám, amikor meghalt.

– Ne haragudj – szólt csendesen Miklós.

Kasza visszakapcsolta a tokot a nyakára, begombolta az ingét. – Egyébként ráhibáztál – biccentett. – Egyházi gimnáziumba jártam, pap akartam lenni.

Miklós megrökönyödve bámult rá. – Marháskodsz? Most csak marháskodsz, ugye?

– Eszembe sincs! – Kasza felállt, a szemétkosárba dobta a dinnyehéjakat. Aztán összeszedte a tányérokat, és a mosdóhoz lépett, hogy elmossa őket.

Miklós még mindig csak bámult rá, és a fejét rázogatta. – Nahát – motyogta azt hiszem, most már mindent értek...

– Dehogyanis – intette le Kasza csaknem barátságosan. – Meglehet, jóra való fiúcska vagy, talán nem is buta, de arról szó sincs, hogy mindent értenél. – Az eltörölgetett tányérokat visszatette a szekrénybe, s egyúttal elővette a főzőlapot meg a kotyogót. – Iszunk egy kávé, jó?

– Kösz, nem kérek – mondta Miklós –, de te csak igyál. – Eltűnődve ügyelte Kaszát, ahogy az éjjeliszekrényén hozzálát a kávé bekészítéséhez, s közben gépiesen a

szájába dugott egy cigarettát. Voltaképpen nem is meglepő, gondolta. Maga is tudta, vidéki szegényembereknél nem volt ritkaság, hogy papnak szánták az egyik fiút, mert szerették volna, ha sokra viszi. Fellobbantott egy gyufaszálat, de Kasza szemrehányó oldalpillantására gyorsan elfújta. A cigarettát a felső zsebébe csúsztatta, és megkérdezte Kaszát, miféle gimnázium volt az, ahol tanult.

– Kitűnő – felelte Kasza, miközben a főzőlapra állította a kotyogót, és a csatlakozót a konnektorba dugta. – Értelmes, tudós tanáraink voltak.

Leült az ágyára, és ezúttal nem kellett kicsikarni belőle a szavakat. Kurtán, szinte tömondatokban beszélt róluk, de érezhető rokonszenvvel. – Feddhetetlen, tiszta emberek voltak. Mindannyiuknak sokkal tartozom. Nekik köszönhetem, hogy nem kallódtam el. Azonkívül rengeteget tanultam tőlük. Annyira, hogy paradox mód még a hitemben is ők ingattak meg.

– Te valóban hívő voltál?

– Nem is akárhogyan: elhivatottságot éreztem. De aztán jöttek a kételyek. A végső fölismerésig persze jó darab idő telt el. Évek.

– És a tanáraid ... hogyan fogadták?

– Békében váltunk el.

Nem sok derült ki ebből Miklós számára. Még csak az sem, hogy helyes-e a föltevése. – Miért szántak papnak a szüleid?

– Nem ők, én magam határoztam így.

– Te?

– Nyolcéves voltam, amikor a szüleim meghaltak. Mind a három testvéremmel együtt.

Miklós döbenten meredt rá. – Meghaltak? Mind?

Kasza szükségtelennek tartotta, hogy megismételje.

– Bocsáss meg – dadogta Miklós –, de... valóságos mestere vagy a rejtélyek halmozásának. Tegnap este még voltak szüleid is meg testvéreid is.

– Voltak hát – helyeselt egykedvűen Kasza. – Valaha voltak.

Miklós az arcát figyelte. Merev vonásaival most szinte élettelennek hatott. – De hát... hogyan lehetséges ilyesmi? – firtatta bátortalanul.

– Talán valami... szerencsétlenség?

– Az – biccentett Kasza. – Csak én menekültem meg.

A szerencsétlenségről Miklós már nem mert kérdezősködni. Hát ez a nyitja, gondolta, a tegnapi sértő elzárkózásának! De vajon mi vitte rá, hogy ezt mind elmondja nekem? Megfoghatatlan. Vagy talán ezzel a gesztussal viszonzza, hogy nemcsak Babriánt, hanem őt is beavattam a történetembe?

Mindenesetre sietett megragadni az alkalmat, hogy kiszedjen belőle egyet-mást.

Kérdéseit Kasza tartózkodóan fogadta, de nem utasította vissza. Elmondta, hogy nyolcéves korában, amikor árván maradt, papok vették magukhoz Békéscsabán. Hamarosan a váci katolikus fiú árvaházba küldték, a Sasfiókokhoz. Negyvennyolcban, a Mindszenty-per után, az árvaházat bezárták, ő pedig állami gondozásba került. Néhány hét múlva megszökött. Azután így folytatódott esztendőikig. Hol innen szökött meg, hol amonnan. Két lefülelés közt meg csavargott. A fél országot bekóborolta. Falusi gazdáknál napszámoskodott, jószágot gondozott koszt-kvártélyban kulákoknál. Felhajtók csoportjába szegődött, akik téeszeknek toboroztak idénymunkást az aratás idejére. Kubikosbandában csatornát ásott a Tisza mentén, a Bükkben erdőirtáson

dolgozott és Hevesben dinnyeföldeken. Sohase kérdezték: kicsoda, hány éves, honnan jött és hová megy? Ha valahol elunta magát, szedte a sátorfáját, és odébbállt. Kedvére való élet volt ez, csak néha az asztmája rakoncátlankodott. Ilyenkor mindig hagyta, hogy elcsípjék. Egyszer aztán ráfizetett. Akkor már egyenest Aszódra vitték, a javítóba.

Miklós csak hallgatta. Elképzelni sem igen tudott ilyen gyerekkort.

– Onnan is meglógtál?

– Nem, onnan már nem akartam.

– Csak nem érezted jól magad?

– Hülye kérdés! – A kávé kifolyt, Kasza egy bádogpohárba öntötte, és bőségesen megcukrozta. – Nem akartam – mondta –, mert Aszódon döntöttem el, hogy pap leszek. Ezért aztán nekiestem a tanulásnak, ott végeztem el az általánost. Ugrottam két-három osztályt, hogy utolérjem magam. Színjeles lettem, és amikor megkérdezték, volna-e kedvem a továbbtanuláshoz, azt mondtam: igen, valamelyik bentlakásos bencés vagy ferences gimnáziumban. A teológiára való fölkészülésben ez látszott a legésszerűbbnek.

– Mit szóltak hozzá?

– Gondolhatod! De csakhamar szabadultam, és magam próbáltam nyélbe ütni.

– Papáknál hogyan fogadtak?

Kasza hörpintett a kávéból. – Erről már beszéltem.

Miklós tudomásul vette, átugrotta. – Mikor hagytad el őket?

– Ötvenöt végén, másfél évvel az érettségi előtt.

– Aztán?

– Feljöttem Pestre.

– Boldogultál?

– Hogyne – bólintott Kasza –, segédmunkásként a Lángban. – Vállat vont. – Egyébként szerencsém volt. Véletlenül összetalálkoztam az egyik volt aszódi nevelőmmel. Időközben Pestre került, kollégiumigazgató lett. Derék fickó volt már Aszódon is. Elbeszélgettünk, és rövidesen magához vett a koleszbe. Oda, ahol ma nevelő vagyok. – Kortyolt a kávéjából. – Megkedveltük egymást, talán össze is barátkoztunk. Sokat segített nekem. Főleg abban, hogy újra magamra találjak. Ő intézte el azt is, hogy gimnáziumba mehessenek, és a különbözeti után folytathassam a tanulást. Csak éppen anyagi támogatást nem tudott kiharcolni. Így hát melóztam tovább a gyárban.

– És ebbe a gimnázium belement? – csodálkozott Miklós.

– Nem kötöttem az orrukra.

– Jó, jó, de hogyan csinálhattad a kettőt egyszerre?

– Akadt a műhelyben néhány rendes szaki. Megkártyázták, hogy állandó éjjeli műszakos legyek. Fél tizenegykor kezdtem, reggel hétkor fájront. Éppen passzolt.

– Tizenhét évesen? – Miklós a homlokát ráncolta. – Tudtommal, az ilyesmi törvénytelen.

– Az hát – hagyta helyben Kasza.

Miklós hallgatott egy pillanatig. Maga is érezte, milyen naivak a kérdései. – őszintén szólva, azt sem értem – dünnyögte –, hogy bírhattad ezt egyáltalán cérnával

...

– Nocsak! – Kasza ironikus pillantást vetett rá. – Hát mégsem értesz mindent?

Miklós jobbnak látta, ha ezt nem feszegeti tovább. – Mikor érettségiztél végül?

– Ötvenhétben.

– És mióta nevelősködsz?

– Lassan már harmadik éve.

– Kedveled?

– Teszem, ami a dolgom.

Nem úgy fest, mintha odavolna érte, gondolta Miklós.

A kollégiumra fordította a szót, de Kasza egyre kurtább válaszaiból vajmi keveset tudott meg. Sajnálta, mert igazán érdekelte volna. Különösen azután, hogy kiderült, a kollégium lakói túlkorosak, árvák, volt bűnözőjelöltek. – Nehéz kompánia?

– Lehetne velük mit kezdeni – mondta Kasza.

– Hogy érted ezt?

Kasza kiitta a kávéját. – Bonyolult.

Miklós nem kapacitálta. Ismét más sínen próbálkozott, az egyetemről kezdett kérdezősködni. Hogy Kasza főszakja a filozófia volt, egy cseppet sem lepte meg. Nagyon is a hajlamába vág, gondolta. – Tulajdonképpen miért hagytad abba?

Kasza megrándította a vállát. – Füttyülök az ezoterikus filozofálgatásra. Ennél már a bencéseknél is többre taksáltam magam.

Kicsit hetykén hangzott, már-már hetvenkedően, és Miklós szerette volna megtudni, van-e mögötte fedezet. – Nektek ott filozófiát is tanítottak?

– Méghozzá kiválóan – mondta Kasza –, nagyszerű tanárom volt. Ritka felkészültségű, felvilágosult öreg pap. Minden dogmatizmustól mentes, szuverén elme. – Néhány mondat erejéig most feladta a szűkszavúságát. – Titokban alighanem meggyőződéses teilhardista volt. Bizonyos deisztikus vagy még inkább panteisztikus vonások jellemezték a felfogását. És az a szintén Teilhard-ból merítkező spontán dialektika, amely meg-megbicsaklott ugyan, s távolról sem volt konzekvens, de ahhoz jócskán elegendőnek bizonyult, hogy bennem visszavonhatatlan kételyeket támasszon.

Miklós figyelmesen hallgatta, és úgy érezte, már elvetheti az óvatosságát. – Te, ugye, elmélettel akarsz foglalkozni?

– Miért ne? – Kasza erre azonnal begombolkozott.

Kiöblítette a bögrét, aztán a kotyogóval meg a főzőlappal együtt visszatette a szekrénybe. Hirtelen felkapta a fejét. – Villámlik!

A távolból fölmorajló, tompa dörgést már Miklós is hallotta. Egy percbe se telt, odakinn felzajdultak a lombok, szélroham söpört végig a parkon. Valahol csörömpölve bevágódott egy ablak.

Kasza becsukta az erkélyajtót. – Az az átkozott paszulykaró! – sziszegte. – Hát nem megjósolta tegnap? Úgy látszik, csakugyan békát tart...

Nyugtalan arccal, komoran ült le az asztalhoz. – Meg kellene nézni, hogy van Babrián – mormolta. Gépiesen Miklós cigarettapaklija után nyúlt, de félúton észbe kapott, és ingerülten odébbpöckölte a csomagot. Egy kockacukrot halászott ki a zsebéből, ropogatni kezdte. A viharfront gyorsan közeledett.

Miklós vetett véget a hallgatásuknak. – Nem tetted okosan, hogy eljöttél az egyetemről – mondta. – Nehezen fogsz boldogulni ezen a pályán diploma nélkül.

– Hivatásomul választottam a filozófiát, nem kenyérkeresetnek.

– Talán kizárja egymást a kettő?

– Fenn akarom tartani a cselekvési szabadságomat. – Kasza felállt, mintegy jelezve, hogy a maga részéről befejezettnek nyilvánítja a témát. – Fölösleges erről dumálni. Tanulni kell, és kész!

Kitárta a szekrényajtót, és megtöltötte a markát kockacukorral. Aztán gondolt egyet, előhúzott egy kopottas lakkbőröndöt is. Az asztalra fektette, fölnyitotta, és intett Miklósnak, hogy pillantson bele, ha akar. Ő maga az erkélyajtóhoz állt, örölte a foga közt a kockacukrot, és feszült arccal nézett ki a parkba. Egy cikcakkos villám nappali fényben villantotta fel a szemközti hegyoldalt. Orkánszerű szél süvöltött, eleredt az eső.

Miklós csodálkozva kotorászott a bőröndben. Rekeszekre volt osztva, dugig tömve füzetekkel, gépelt kéziratokkal és befőttes gumival átkötött, színes cédulatömbökkel.

Találomra kiválasztott egy irkát. Sartre új könyvének, a *Critique de la raison dialectuqie* első kötetének a konspektusa. Az apró betűs kézírás megtöltötte a füzetet; a szélesre hagyott margón széljegyzetek, összevetések. Átlapozott még néhány füzetet. Husserl- és Heidegger-kivonatolások; szemelvénygyűjtemény Marxnak a történelem egyenlőtlen fejlődésére vonatkozó megjegyzéseiből; kritikai észrevételek egy angol Toynbee-válogatáshoz; Marleau-Ponty *Signes* című könyvének a vázlata. Az egyik vaskos füzet két Gramsci-kötet aprólékos kijegyzetelését tartalmazta, egy másik három jezsuita filozófus különböző tanulmányaiét. Wetter, Calvez, Rahner. Miklós sohase hallott róluk. Egy cédulaköteget nézett meg. Citátumok, kiemelések Frantz Fanon *Les damnés de la terre* című művéből. Fanonról, a martinique-i születésű néger orvosról, a harmadik világ egyik forradalmi tanítómesteréről nemrégiben Tóbi beszélt neki nagy lelkesedéssel. Talán éppen ezt a könyvét olvasta. Miklós már nem emlékezett rá pontosan.

Belelapozott Kasza egyik nyersfogalmazványába is. A készülő tanulmány ezt a címet viselte: *Marx és Kierkegaard kritikai viszonya Hegelhez*. Végül egy különös kéziratot vett a keze ügyébe. *A fölépítmény különböző elemeinek „formameghatározó” szerepe a történelmi harcok menetében (Kérdéscsoportok vázlata)*. Vagy harminc sűrűn gépelt oldalon kérdések, kérdések, kérdések.

– Ezt elolvashatnám majd? – mutatta fel Miklós.

Kasza vállat vont. – Ha érdekel...

– De még mennyire! – Miklós behajtott a bőrönd fedelét, bár legszívesebben azonnal nekiállt volna, hogy végigböngéssze az utolsó cédulaszeletkéig. – Igazad van – pillantott Kaszára, nem titkolt elismeréssel –, fölösleges a duma! Ez a kuffer önmagáért beszél.

Kasza kurta legyintéssel háritotta el. – Próbálkozások.

– Publikáltál már valahol?

– Néhány recenzió, rövidke cikk a Világosságban meg a Filozófiai Szemlében. Említést sem érdemelnek ...

– Nem vagy te kissé maximalista?

– Hát aztán? – Kasza megint csak a vállat vonogatta. Látszott rajta, ezt a legkevésbé sem tartja hibának. Visszadugta a bőröndöt a helyére, és az órájára pillantott. – Átugrom Babriánhoz – mondta. – Megnézem, mi a helyzet.

Miklós végzett a fogmosással, s éppen vetkőzni kezdett, amikor észrevette, hogy az ajtó résnnyire kinyílik, és egy kíváncsi szempár kukucskál be. Szia, Zsu! – intett a lánynak, és visszaráncigálta magára az ingét. – Kerülj beljebb!

– Nem zavarok? – Zsuzsi már be is rontott a szobába.

Kaszát kereste, és a nyaka tövéig elvörösödött mérgében, amikor megtudta, hogy Babriánál van. – Hát erre most ráfázik! – fakadt ki felháborodva. – Azt képzeli, hogy folyton átvághat minket? Több mint egy órája várjuk odalenn, hogy végre próbálhassunk... De most majd megkapja a beosztását – fogadkozott elszántan a nénikéjével szórakozzon, ne velünk!

Miklós megértően bólogatott. – Világos – mondta az ujjmutatása nélkül egyetlen problémát se tudtok megoldani. Gondolom, minden egyes kötőszavával korszakot nyit a számotokra.

Zsuzsi már nevetett. – Hát van szövege ... – Ám a nevetés menten az ajkára fagyott. Vakító villám sújtott le a közelben, a mennydörgés megrázta a falakat. – Hú – suttogta elszörnyedve –, ez betrafált! – Tágra nyílt szemmel, hideglelősen bámult ki a sötétbe, és nagyon össze kellett szednie magát, hogy ne reszkessen félelmében. Csak duzzadó melle remegett a feszes, norvégmintás pulóver alatt.

Nem hord melltartót, állapította meg derűsen Miklós, de hát vétek is lenne! Kedvtelve nézegette, mert tetszett neki, arra azonban ügyelt, hogy ne váljon nevetségessé előtte. Egy ilyen kis tinédzser szemében ő már bizonyára valami öreg krapeknek számít. De némi ingerkedést megengedett magának. – Rá se ránts, Zsu – legyintett hanyagul. – Ha nagy a cidri, bújj csak a paplan alá. Én is épp odakészülök.

– Kisfiú vagy ite még ahhoz – vacogott Zsuzsi, és gyorsan behunyta a szemét egy újabb villám elől. – Ha majd megnősz, esetleg dumálhatunk róla! – Magasabb volt Miklósnál, és kihúzta magát egész sudár természetben, sőt lopva még lábujjhegyre is ágaskodott, hogy minél lenézőbb lehessen. – Száznolcvan centi alatt, tudod, senki se jó nálam ...

– Az ágyban mindenki egymagas, te csacsi – mondta Miklós.

Zsuzsi szorongásában is rácsodálkozott. – Hogyhogy? – kérdezte ártatlanul, de rögtön kapcsolt, és elpirult. – Nálam hiába nyomod a csengőt – jelentette ki felhúzott orral. – Én prúd vagyok, ha tudni akarod! – És két feszülő, hegyes melle büszkén meredezett.

Miklós nem állta meg nevetés nélkül. Tip-top kis nő ez, gondolta, és irtó helyes! Kár, hogy még kislány és ilyen nyakigláb ... Mi a fenétől nőnek ezek mind ilyen égimeszelőre? – Oké, Zsu – bólintott mosolyogva akkor hát legyünk haverok. Annak elfogadsz? – És kézfogásra nyújtotta a kezét.

A lány vidáman megrázta. – Különben is – vigasztalta Miklóst tudom, hogy Kaja bukik rád.

– Kaja?

– Hát Klári... Tetszel neki.

– Igen? – Miklós tekintete elborult. – Hát ezt honnan szeded?

– Az összes lány erről dumál... jujj! – Megint lecsapott egy villám, és Zsuzsi tenyerét a fülére tapasztotta. – Délelőtt kiszúrtak titeket a tónál – árulta el. – Gigi és egy másik csaj. Fűzted, mi?

Miklós összeszorította a száját. Már tudta, miért vihogtak rajta a lányok a folyosón.

– Ne rázd át Kaját – pillantott rá barátian Zsuzsi. – Halálrendes lány, de igazán! Mindenki szereti. És irtó szép. Tegnap együtt napoztunk, és becsszó, csak bámultam

stikában, milyen szép!

– Ügyes kerítőnő válhat majd belőled – intett hűvösen Miklós.

Zsuzsi kuncogott. – De ez mind semmi – mondta bizalmasan. – Képzeld, még Saci is kérdezősködött rólad! Te vagy itt az első fej, akiről kérdezősködik.

Kiderült, hogy a becsüsnőről beszél, aki a szobatársa, és Miklósnak nem kellett noszogatnia, hogy folytassa.

Egy szuszra annyi rosszat hadart el az asszonyról, hogy a fele is sok lett volna. Vad, gyűlölködő, gögös, kötekedő. Olyan dührohamokat kap, mint egy bezsongott örült. – És becsszó – bizonygatta –, becsszóra, van benne valami ciki. Halálkomolyan! Néha úgy néz rám, hogy a hideg futkos a hátamon. Lehet, hogy most ki fogsz röhögni, de sokszor félek egy szobában aludni vele. – Miklóshoz hajolt, és titokzatosan lehalkította a hangját. – Azt hiszem, hogy *meleg*...

– Igazán? – hangzott az ajtóból. – Honnan tudod? Újabban már rágalmazol is? – Kasza állt a küszöbön, vérfagyasztó képpel. – Egyébként mi ia fenét keresel itt?

– Hogy van Babrián? – szólt közbe Miklós.

– Tűrhetően – dobta oda Kasza, s pillantását a lányra szegezve, bejött a szobába. Merev tekintetével majd felnyársalta Zsuzsit. – Azt kérdeztem, mit keresel itt?

Zsuzsi egyszerre roppant szelíd kislány lett. – Téged – mondta félénken. – Átráztad a brancsot, és pokoli zabosak. Mi lesz a próbával?

Kasza még csak zavarba se jött. – Holnap fél nyolcra teszem át – közölte. – Most pedig tűnj el, de sebesen!

Zsuzsi kérelőre fogta a dolgot. – Legalább gyere le ... és te mondd meg nekik.

– Holnap fél nyolc – ismételte ellentmondást nem tűrően Kasza, és utálkozva megfricskázta a lány pulóverét. – Mi ez a cafat rajtad?

– Még hogy cafat? – Zsuzsi csak hebegni tudott. – Hiszen ez valódi ausztrál... a legfinomabb tisztagyapjú... csomagban kaptam Amerikából ...

– Csomagban? Amerikából? Ne mondd! – Kasza sötéten mosolygott.

– Aztán még mi a jó franc volt abban a csomagban?

A közelben megint lesújtott egy villám. Zsuzsi hatalmas barna szeme szorongva repdesett.

– Na – csattant fel Kasza –, megkukultál?! Mi volt még benne?

Miklós komoran figyelte. A nevelő úr! Részvételt adózott a növendékeinek.

– Kíváncsi vagyok – mondta Kasza –, hogy mit kap Amerikából egy ilyen hetegős kis rózsadombi úrilány.

Ó, a hülye! – gondolta dühösen Miklós. Zsuzsinak pedig megrándult az arca; ez szemlátomást érzékeny pontja volt. – Nem vagyok úrilány

– szegte fel a fejét. – A Gül Baba utca nem egy úri hely.

– A bikini – méregette Kasza –, a bikini is a csomagban volt? – Előretolta az állkapcsát, és úgy mozgatta, mint valami ragadozó, amely az áldozatára készül rácsapni. – A bikini, amiben a halottaskamrán henteregtél. Az is, igen?

– A pulcsin kívül csak egy kendő volt benne – sorolta elkeseredetten Zsuzsi –, két kebefék, néhány kombiné és fél tucat harisnya. De a harisnyák ugyanolyan vacakok, mint az itteniek. – Kissé fölemelte a szoknyáját, és a harisnyáján megmutatott egy bokáig lefutott szemet. A lába is formás volt, izmosodó, kedves csitriláb. – Hát tehetek én arról – kérdezte panaszosan –, hogy a bácsikám Pittsburgh-ban él?

– Nem *pitszburg*, hanem *pitszbög* – javította ki könyörtelenül Kasza.

– Akkor hát... *pitszbög* – egyezett bele Zsuzsi letörtem – De ezeket a cuccokat akkor sem én sírtam ki tőle ... Mi bajod velem örökké?

– Nem a hibás kiejtéssel van bajom – nyugtatta meg Kasza –, és nem is a bácsikád hacukáival vagy a bikiniddel. A hetegéseidet unom. Hogy miért, arról majd legközelebb. Késő van, jó éjszakát!

Azzal hátat fordított, többé ügyet se vetett a lányra. Szappant és fürdősót vett elő, törülközőjét a vállára dobta. – Ha fürödni akarsz – mondta Miklósnak –, ma este miénk a fürdőszoba.

Miklós nem pillantott rá. Kedvetlenül nézte a lány elkámpicsorodott kis arcát. Láta, hogy szörnyen el van keseredve.

– Hát akkor ... jó éjszakát – motyogta Zsuzsi, és a pulóverét cibálgatva elkullogott.

Miklós megvárta, hogy becsukódjék mögötte az ajtó, és akkor Kaszához fordult: – Rohadtul kedves fickó vagy, hallod!

Kaszának elszűkült a szeme. – Valami nem tetszik?

– Mondom, rohadtul kedves fickó vagy.

– Mit mondasz még?

– Nem szeretnék a neveltjeid bőrében lenni.

– Nem is tanácsolnám, öregem – vágta rá Kasza.

Ellenségesen méregették egymást. Odakinn az eső csattogva verte az erkély kövezetét. Miklós cigarettát vett elő, rágyújtott. Csak azért, hogy bosszantsa Kaszát.

– Most dagad a kebel, mi? Nagy dicsőség elbánni egy ilyen kislánnyal!

– Ide hallgass ! – mondta fenyegetően Kasza.

Miklós füstkarikákat fújt feléje, a szemébe mosolygott. – Osztályharc?

Kaszáról jégcsapok lógtak. – Ne pofázz bele a dolgaimba, jó?

Kilépett az ajtón, és bevágta maga után.

– Idióta! – kiáltott utána Miklós.

Elnyomta a cigarettát, és vetközni kezdett. Tényleg az, gondolta dühösen, egy idióta!

Pizsamába bújt, aztán az órájára nézett, és bekapcsolta a táskarádiót. Napok óta nem látott újságot, és nem hallgatott híreket, de nem bánta különösebben. Most három hónapra kissé eltemetkezik a világ előtt.

A Petőfi adó szünetjele ismétlődött, majd elhangzott a kilenc órát jelző gongütés.

A hírelőzetest kezdték beolvasni: „*Az MSZMP Központi Bizottságának kibővített ülése elfogadta a VIII. kongresszus irányelveit. Marosán Györgyöt felmentették a párt- és állami tisztségeiből. Folytatja útját a Vosztok 3. és Vosztok 4. szovjet űrhajó, fedélzetén Nyikolajev őrnaggyal és Popovics alezredessel. A berlini fal felállításának egyéves évfordulóján súlyos fegyveres provokációk az NDK államhatárán. Katonai konfliktussal fenyeget a végsőkéig éleződött kínai-indiai határviszály. U Thant, az ENSZ ügyvezető főtitkára tervet terjesztett a Biztonsági Tanács elé a kongói kérdés békés rendezésére. A kubai főváros ellen intézett tegnapelőtti terrorbombázás újabb részletei...*”

Miklós fölfigyelt. Hát ez meg micsoda? Hangosabbra állította a készüléket.

„... a Havannában rendezett félmilliós tömeggyűlésen Fidel Castro miniszterelnök az Egyesült Államok kormányát tette felelőssé az ellenforradalmi kalóztámadásért, és egyúttal felhívta a világközvélemény figyelmét egy újabb Kuba elleni invázió küszöbön álló veszélyére. Az amerikai külügyminisztérium szóvivője nyilatkozatában kijelentette,

hogy bár az ilyen akciók nem gyengítik a kommunisták erejét, a külügyminisztérium értékeli a támadást végrehajtó csoport érzelmeit...”

– Basszátok meg az anyátokat – morogta maga elé sötéten Miklós.

Harmadik fejezet

1.

A könyvekkel, iratgyűjtőkkel, szaklapokkal telezsúfolt íróasztal két oldalán ültek, egymással szemben.

– *Rei do café! Indústria brasileira!* – mutatta Windisch az agyoncicomázott, hasas bádogdobozt. – Jó a kiejtésem? Maga nyilván a portugálhoz is konyít. – Kinyitotta a dobozt, és Miklós orra alá dugta. – Mennyei illat, mi? – nevetett. – Vannak még derék páciensek és tarhás tüdőgyógyászok!

Miklós szokásos reggeli formájában, mogorván könyökölt az asztalon. A hőszugárzónál mellette a kezét, magas nyakú pulóverében is fázott, ősziesen hűvösre fordult az idő, odakinn vigasztalanul esett. Nyomasztó, sötét délelőtt.

A röntgenből jöttek át néhány perce. Van egy-két lyukas óráim, mondta Windisch, ülünk be hozzám egy kis tereferére. Miklós kelleetlenül fogadta el a meghívást. Rendes fickó a doki, a megígért segítségére pedig ugyancsak szüksége lesz, de a lelkeklinikájából és a szeretetházi szövegeiből nem kér! Máskor talán kíváncsi lett volna Windischre, ma délelőttre azonban nem ezt a látogatást tervezte.

– Valami nagyfejű diplomata volt a pasas – magyarázta Windisch –, argentinai állomáshellyel, és megtudta, hogy a jó kávé a gyengém. – Bekapcsolta a kis villanyörölt, két feketés poharat vett elő, kanalakat, cukorszórót. – Búcsúzól a főnöknek is kedveskedni akart egy dobozzal – folytatta derűsen de ő kis híján a fejéhez vágta. Két cserép kankalin, uram, ordította, legfeljebb két cserép kankalin az, amit elfogadhatok öntől!

Arcáról pillanatra sem tűnt el a megnyerő mosoly, és kellemes tenorja hallatán Miklós azon tűnődött, vajon szokott-e olasz áriákat énekelni otthon, a fürdőszobájában. Tükön ült, sem a rosszkedvét, sem a türelmetlenségét nem titkolta. Pedig magában el kellett ismernie, a doki mindent megtesz, hogy feldobja a hangulatát, s bármilyen erőltetettnek hat is a kedélyeskedése, semmi esetre sem őszinteden. Lekötelezően kedves modorú ember, és ez kétségtelenül a természetéből fakad.

– No persze – nevetett Windisch –, a kankalint se szabad szó szerint venni tőle. Nemrégiben az egyik doktornő virágkosarat kapott valamelyik távozó betegétől. Még

azonap vissza kellett küldenie neki. Ilyesmiben nem ismer pardont a főnök. – Vízét öntött a főzőbe, és hozzálátott, hogy megtöltse kávéval. – Sajnálom – mondta vidáman –, kávéügyben én hallani sem akarok orvosetikáról!

Fecsegett tovább, de Miklós már kikapcsolta a figyelmét, és átengedte magát az ingerültségének. Bosszankodott, hogy itt kell ücsörögnie, amikor Babriánál szeretne lenni; irritálta, hogy a doki dohánykölnit használ, amelyet ki nem állhatott, talán csak azért, mert a nagy Gyöngyösi is örökké ettől bűzlik; haragudott, hogy Windisch fel nem gyújtaná a villanyt, holott utálatos ez a félhomály, még ha illik is a szobájához, ehhez a vakondlyukhoz; és ette a méreg, hogy sületlen anekdotákkal traktál ja, ahelyett hogy föltenné végre a lemezét, aztán elengedné isten hírével. De maradt annyi igazságérzete, hogy belássa, most alighanem mindenki bosszantaná.

Bal lábbal kelt, ráadásul menten eszébe jutott, hogy rázós nap elébe néz. A szülei látogatása. Ettől is csak a kedvetlensége fokozódott. Kaszától pedig még inkább. Vérig sértett, gögös mimózáként viselkedett, szemlátomást nem bocsátotta meg neki, hogy idiótának címezte az este. Miklós egyetlen szót se válthatott vele, még a pocsék időről sem. Aztán borotválkozás közben megcsúszott a mosdó előtti síkos linóleumon, és alaposan megvágta az állát, a timsót meg persze otthon felejtette. Kasza nyújtotta át a magáét, néma megvetéssel. Végül mindennek a tetejébe, jött a fecskendővel a szőke nővérke, és Miklós kezébe nyomott egy hajnalban kézbesített táviratot. „MIEERT NEM IRSZ? MI VAN VELED? GONOSZ DOLGOT MUEVELSZ! AGGOODOM. VERA.”

Egy pillanatra megcsapta az öröm, de a következő másodpercben már dühösen öklébe gyűrte a sürgönyt. No nem, gondolta, a szánalmadra nincs szükségem! Mellesleg elképesztő, mérgeződött magában, honnan tudhatta meg innét ezerhétszáz kilométernyire, hogy már itt vagyok? Fogalma se volt, milyen arcot vághatott, de aligha a gyönyörűség sugárzott róla, mert a nővérke ijedten megkérdezte: csak nem történt valami baj? „Frászkarikát – legyintett Kasza –, most sürgönyözték meg neki hazuról, hogyan kell borotválkozni!” Azzal vallatóra fogta a nővérkét: hogy van Babrián? „Ahogy szokott – nevetgélt Verocsika, miközben varázsos kezével Miklós fenekébe nyomta a fecskendőt. – Fekszik az ágyában, pipázik, és valami vezércikket olvas, amin dühöng.” „Tehát normálisan” – biccentett elégedetten Kasza, és indult reggelizni.

Miklós pedig először a laborba ment. Rögtön sorra került, de aztán vagy negyedóráig eltotojáltak vele. Az eredményt délutánra ígérték, kivéve a köpetvizsgálatot, amelynél a tenyésztéssel néhány napig várni kell.

Pontosan kilenckor bekopogtatott a röntgenbe. A röntgenorvoson kívül Windischt is ott találta. Ismételt nyaki felvételt csináltak, ahogy előző nap a prof meghagyta. Windisch ezúttal is derűlátóan nyilatkozott. A tuberkulotikus manifesztáció szinte teljes bizonyossággal kizártnak tekinthető, mondta, feltehetőleg valami banális gyulladásból visszamaradt fajlagos *lymphoma* jöhet számításba, amire már a kórházban is gyanakodtak. Bő lére eresztett magyarázata Miklósnak japánul volt, az optimizmusát azonban sokallta, hiszen a duzzanat makacsságát illetően a doki továbbra sem tagadta a tanácsstalanságát. „De hát éppen azért van itt, hogy kinyomozzuk az okát” – veregette meg Miklós vállát, azzal kedélyesen a tudtára adta, ha húsz-huszonöt napi gyógyszeres kezelés sem változtatna a helyzeten, próbakimetszést végeznek rajta. Annak a lehetőségét se vetette el, hogy végül műtéttel távolítják majd el a duzzanatot, de ez valóban a legvégső eset, fűzte hozzá, mert a főnök feleslegesen nem nyúl a késhez. Ez az esély éppenséggel nem javított Miklós hangulatán, az operáció eddig meg se fordult a fejében. Mérgében nem is reagált hát arra, amit az orvos amúgy közbevetőleg ejtett el: „Van egy jó hírem is, azt hiszem, örülni fog neki...”

Most kérdezte meg, mi az a bizonyos jó hír, fűtyülve rá, hogy udvariatlan, amikor

félbeszakítja Windischt, aki valami egészen másról beszélt eközben. – Egy reggeli telefon – válaszolt az orvos meglepődve, de nem megbántva. – Az édesapja hívott fel.

Miklós a hőszűrő izzó spirálját bámulta, amíg bele nem sajdukt a szeme. Csak csodálkozni tudott az ostobaságán. Hogyan is képzelhette, hogy a szülei kibírhatnak két napot úgy, hogy ne érdeklődnének róla? Már saját magán is bosszankodott. Szép eset, gondolta, potyára sírtam tele a fél szanatóriumot!

Kissé zavartan kérdezte meg Windischt, sikerült-e apját megnyugtatnia. Az orvos önhittség nélkül felelte: igen, ahogy ígérte, száz százalékig! No majd elvállik, gondolta szkeptikusan Miklós.

– Remélem, most már felenged a morcosságából – hunyorgott rá Windisch. – Nem is tudom, megreszkírozhatok-e egy szerény kérést, ha ilyen mord kedvében van.

Benyomta a kávéfőző dugóját a konnektorba, aztán kihúzta az asztalfiókot. Egy megviselt, fűzött könyvet vett elő; Miklós ráismert a novelláskötetére. – Tegnap szereztem be az antikváriusomtól – csúsztatta elé mosolyogva Windisch. – A regényét sajnos nem sikerük felhajtanom, pedig arra is kíváncsi vagyok. Megtisztelne, ha dedikálná.

Miklós is kipréselt magából valami mosolyfélét. Hát ezt meg honnan szimatolta ki? – tűnődött. Fogta a tollat, amelyet az orvos odanyújtott, fellapozta az előzőkoldalt, és belefirkantott valami semmitmondó udvariasságot. Mindig az előzéklapra dedikált, abból a fanyar meggondolásból, hogy ha a kötet címlapját tenné tönkre, és azt kellene kiszakítani, az antikvárium talán még azt a három-ötvenet sem adná meg érte.

– Egyelőre nem volt időm elolvasni – mentegetőzött Windisch, amikor köszönettel visszavette a kötetet –, de néhány napon belül sort kerítek rá, és szívesen elmondom majd a véleményem, ha érdeklí.

– Hát hogyné – intett tartózkodóan Miklós –, előre is köszönöm!

– Hogy tetszik-e majd, azt persze nem tudom – mondta Windisch –, de megvallom, titokban máris csodálom magát. Ha hinni lehet a fülszövegnek, még húszéves se volt, amikor ezt a kötetet megírta. Nem fér a fejembe.

Igen, a szokásos reakció volt ez, Miklós maga sem tudta, hányszor hallotta már, de mint mindig, most is elkomorodott. Gyűlölte, ha valamiféle csodagyereket láttak benne, az évek múltával pedig egyre sértőbbnek, sőt megalázónak érezte.

– Árulja már el – nógatta Windisch –, tulajdonképpen hogy sikerült ilyen fiatalon, jóformán gyerekként összehoznia?

– Összehoztam. – Miklós jónak látta, hogy fordítson a beszélgetés menetén. – Mi ez a nyávogás itt? – kérdezte, és szemét összehúzóva, figyelmesen körülnézett, a szoba homályába kémlelt. – Macska?

Windisch elmosolyodott. – Ó – mondta –, ez az én Kisjutkám! – Láthatólag elérte Miklós feszélyezettségét, és beleegyezett, hogy másra terelődjék a szó. – Nem hallott még az örökbe fogadott cicámról? Ott van, ni – mutatott a díványra –, ott heverészik ... Na, kis bitang, mi újság? Felébredtél?

Ekkor már Miklós is felfedezte. A szürkésbarna pléddel letakart sezlonon feküdt, apróra összegömbölyödve. Cirmos volt, alig nagyobbacska egy pamutgombolyagnál, és takaros masnit viselt a nyakán. Miklós valami szokatlant is észlelt rajta, de nem tudott rájönni, mi az.

– Két hete adoptáltam – mondta Windisch, és a díványhoz hajolva megsimogatta. – Zabicica. A főnök talált rá egyik reggel a folyosón.

A kismacska nyújtózott egyet és miákkolt. Meghempergőzött, majd az orvos kinyújtott karján termett, felkúszott a vállára. Nedves orrát hízelkedve a nyakába

dörgölte. – Szörnyen elanyátlanodott kis teremtség volt – cirógatta meg Windisch –, annyira félénk és gyámoltalan, hogy a saját árnyékától is reszketett. De túl van a traumán, most már bezzeg éli a világát!

Újra megcirógatta, de olyan gyöngéden, hogy Miklós felvonta a szemöldökét. Furcsa szerzet ez a doki, még a macskájával is emberbarát! Úgy találta, a kismacska nagyon is illik hozzá. Vajon milyen nője lehet, tűnődött, ha ugyan van nője? Jegygyűrűt nem látott az ujján; agglegény tehát, bár nem agglegényes. Jól öltözött, ápolt férfi, ad a megjelenésére.

– Sose hittem volna, hogy lesz egyszer egy törvénytelen cicám – kedélyeskedett Windisch –, de hát láthatja, megkedveltük egymást. Maga viszont, ahogy nézem, nem nagyon kedveli a cicákat.

– A négy lábúakat valóban nem nagyon – hagyta rá Miklós –, de ez igazán helyes jószág. – Muszáj volt mosolyognia a kismacskán, ahogy ott trónolt a doki vállán, órási kék masnijával, és időnként büszkén nyávogott egyet. Hirtelen rájött, mit furcsáik rajta az előbb. – Ennek a cicának csonka a farka.

– Észrevette? – Az orvos arca enyhén elborult.

– Így született?

– Nem – mondta kedvetlenül Windisch a főnök kurtította meg.

Miklós kikerekedett szemmel bámult rá. – Hát örült ez az ember?

– Aránytalanul hosszúnak találta a macska farkát. És ez esztétikailag zavarta. Vannak ilyen hajmeresztő dolgai.

Miklós megborzongott. – Nahát – nyögte ki az isten őrizzen meg attól, hogy valaha is a kése alá kerüljek!

– Nincs igaza. – Windisch az ölébe vette a kismacskát, és az asztalra hullott kávészemeket viaszasöpörte a dobozba. – Maholnap tíz éve dolgozom mellette, és állíthatom, hogy ez a gyakran elviselhetetlen öregúr még lángésznek sem közönséges. Nem sok hozzámérhető pulmonológus akad ma a világon.

Miklós vállat vont, ehhez nem tudott hozzászólni, de még halottakról emlékezve sem szerette, ha dobálóznak a szóval: lángész. Egyébként is mit tartson az ember erről a fogalomról, gondolta, ha egy macskákat megcsonkító örültre alkalmazzák?

– Hamarjában el se tudnám dönteni, minek jelesebb – folytatta Windisch –, tüdőspecialistának-e vagy operatőrnek, elméleti szaktudósnak vagy pedagógusnak. Meglehetősen elmaradott tüdősebészetünket szinte egymaga emelte a legjobbak közé. Iskolát teremtett. Erről talán elég annyi, hogy a tankönyveit vagy tucatnyi országban forgatják. Klasszikus művek a maguk nemében. És ami a legbámulatosabb vonása, mindenkor képes volt rá, mint ahogy képes rá ma is, hetvenöt évesen, hogy szüntelenül megújítsa magát. Hogy kidolgozzon vagy elfogadjon és átvegyen új és jobb metódusokat. Ez még az igazán nagy orvosok közt sem túl gyakori. Itt van például egy merőben friss probléma. A szervátültetéseké. Biztosan maga is hallott már arról, hogy lassanként napirendre kerül a tüdő transzplantációja. – A halomnyi folyóiratból kikeresett egyet, és fellapozva Miklós elé tette. – Figyelemre méltó elképzelései vannak. Különösen az *immunosuppressio* kérdésében, amely a legfőbb gondot okozza... Higgye el, egészen kivételes koponya.

A hősugárzó fényénél Miklós megnézte a folyóiratot. Valamelyik angol vagy amerikai szaklap volt. Végigpergette az ujjai közt a harmincötven oldalra rúgó, terjedelmes dolgozatot, s közben Kaszával folytatott vitájára gondolt, amikor mágikus kis pasasnak nevezte Zách Kornélt. Örült, hogy megérezett valamit abból, amiről most a doki beszélt, bár a viszolygása még nem oszlott el teljesen.

– Más kérdés – vonta meg a vállát Windisch –, hogy soha életemben nem ismertem kellemetlenebb embert nála. Kétségbeejtő a szeszélyessége és az ingerlékenysége. Amellett gyanakvó és bizalmatlan, szinte keresi az alkalmat, hogy elégedetlen lehessen. Általában van valamilyen permanens próbatétel jellege a hozzá fűződő kapcsolatunknak. Szüntelen feszültségben tartja a környezetét.

– Katonaorvos volt egykor, hallottam. – Miklós visszaadta a folyóiratot. – Miért tűrik el tőle?

Windisch nevetett. – Mert ideálisabb vezető orvost rajzolni se tudnánk magunknak. Azt képzeled, megbolondultam? Szó sincs róla. Ez a magabiztos, kérlelhetetlen és sokszor a kíméletlenségig nyers öregember valójában rendkívül megbecsüli a munkatársait. Támogatja őket, verekszik értük, ha kell, és két kézzel szórja közénk mindazt a kincset, a tudását és a tapasztalatát, aminek a birtokában van. Az ő erkölcsi felfogása szerint az orvosi hivatás abszolút elkötelezettséget követel. Az orvosnak a hivatása iránt feltétlen odaadást, önmagával szemben pedig feltétlen lemondást kell tanúsítania, teljes életét, napja minden percét, minden gondolatát és érzelmét, egész idegzetét a munkájának kell szentelnie. Szerinte az orvosnak nem lehet magánélete. Nincs rá jobb szó: megszállott ember. Fanatikusa a hivatásának.

Miklós ugyan kissé sokallta a dicshimnuszt, de az érdeklődése határozottan éledezni kezdett. – Nős?

– Nem – rázta a fejét Windisch ahogy én tudom, sose gondolt a nősülésre. Még házvezetőnőt sem tartott soha. Az a nagyjából vele egyidős, kiszolgált, rokkant sarzsi vezeti a háztartását jó negyven éve, aki az első világháborúban a csicskása volt. Valószínűleg az egyetlen ember, akit nemcsak becsül, de még kedvel is valamennyire.

Miklós habozott egy pillanatig, holott erre az alkalomra várt. – Úgy tudom, van egy ifjú hölgy is, akit módfelett kedvel.

– Mikus Klári? – Az orvos alig észrevehetően, de félreérthetetlenül tartózkodó lett. – Igen – intett –, ő a szabályt erősítő kivétel. Elfogult, szemérmes apai szerelem.

Csekélység! – vigyorodott el magában Miklós, és szívesen megkérdezte volna, ezt vajon hogyan illeszti be abba a képbe, amit a profról rajzolt. A tartózkodása viszont meglepte, főleg az eddigi közvetlensége után. – Kedves lány – mondta –, biztosan megérdemli.

– Jóba lettek? – kérdezte Windisch.

– Kétszer elbeszélgettünk, de még nem tudom, mit gondoljak róla.

– Nagyon intelligens – mondta Windisch.

– Figyelmes és zárkózott. Önmagáról alig árul el valamit.

– Sokat betegeskedett.

– Régről ismeri?

– Jóformán itt nőtt fel – bólintott Windisch. – Tizenöt éves kora óta a legnehezebb fiatal kázusaink közé tartozik. Ez a második visszaesése.

Miklósnak kínos gondolata támadt. Hátha tévesek az értesülései! Bizonytalanul pillantott az orvosra. – De hisz én úgy hallottam, hogy már...

– Minden esélye megvan rá, hogy végleg talpra álljon – erősítette meg Windisch.

Már nemcsak a tartózkodása tűnt fel, hanem a kényszeredettsége is; szemlátomást nem volt ínyére a téma, a kérdésekre csak merő udvariasságból válaszolt. Ám Miklós úgy döntött, nem veszi figyelembe. – Mindenesetre furcsa lány – jegyezte meg színlelt tünődéssel. – No persze, ha ennyit betegeskedett, az sok mindent megmagyaráz.

– Introvertált – intett Windisch.

– Igen... – Miklós folytatta a színészkedést. – Talán csak emiatt éreztem úgy, hogy nehéz fajsúlyú.

Windisch újra megnézte a kávéfőzőt. – Bizonyos tekintetben kétségtelenül az apjára ütött. Gondolom, Klári már beszélt róla magának ...

Miklós nem késlekedett letagadni. – Épp csak megemlítette.

– Az apja valóban nehéz fajsúlyú ember volt – mondta Windisch. – Kitűnő sebész és nagyszerű jellem. Valaki egyszer azt mondta róla, hogy Magyarország legtisztességesebb lakosa a honfoglalás óta, és ebben nem volt sok túlzás. De túlságosan korán halt meg, s ez Klári katasztrófája.

– Katasztrófa? – Miklós kiesett a szerepéből, ez valóban meghökkentette.

Windisch hallgatott néhány pillanatig. Talán már bánta, amit kimondott, de tudta, ha egyszer kimondta, meg is kell magyaráznia. – Mikus főorvos nagyon szerette a lányát. A maga kemény, szenvedést nem ismerő módján. Mindamellet azt hiszem, beleesett az erős embereknek abba a gyakori hibájába, hogy hajlamosak kisajátítani azt, akit szeretnek. Rendkívüli volt a kötődésük egymáshoz. Klárral szemben irgalmatlan követelményeket támasztott szellemileg, érzelmileg, lelki és erkölcsi vonatkozásban egyaránt, sőt fizikailag is. Teljes embert akart nevelni belőle. S még magánál is különb orvost és különb jellemet. Meggyőződésem, hogy el is érte volna a célját, ha nem hal meg. De nem tudta befejezni a művét, és ezt nevezem Klári katasztrófájának. Az apja halála testileg-lelkileg összeroppantotta. Egész introvertált, aszténiás személyiségét ez a pszichés sokk alakította ki, amelyet véleményem szerint máig sem hevert ki igazán.

Mindezt szigorúan tárgyyszerű, csaknem száraz modorban adta elő, és Miklós megértette, hogy Windischnek van egy másik arca is, és ez korántsem az a hófehér fogakkal villogó, kedélyes mosolyé arc, amelyet eddig mutatott, s hogy bármilyen közlékeny ember is egyébként, amiről nem akar beszélni, azt megőrzi magában.

Mégsem adta fel. – No és az orvosi pálya? Már nem akar orvos lenni?

– Nem tudom, mit akar – hangzott zárkózottan.

A villanyfőző fortyogni kezdett, csöpögve megindult belőle a kávé. Windisch kihúzta a konnektorból a dugót, és a félhomályban is látszott, hogy az arca kedvetlen.

Miklós szerette volna színvállásra készíteni. – Talán nem elég tehetséges?

Windisch az alumínium kiöntőbe csöpögő kávéét figyelte. – A vérében van az orvosi gondolkodás. Ez ritka adottság.

– Akkor hát mi az akadálya?

Windisch erre már nem válaszolt. Fogta a kiöntőt, és a poharaikba töltötte a kávé. Közben kinézett az ablakon. – Egyiptomi sötétség... – A maga udvarias módján nyíltabban már nem is jelezhetette volna, hogy Kláráról nincs több mondanivalója, s ami őt illeti, lezárta a témát.

Óvatosan a díványra fektette a szundító kismacskát, előjött az asztala mögül, s végre a villanykapcsolóhoz lépett. Zizegve kigyúlt a fénycső. – Nos – mosolygott Miklóstra milyen a fekete?

Kitűnő! – Miklós hunyorgott a fényben, kortyolgatta a kávé. Sehogy se tudta kitalálni, mi baja lehet a dokinak Klárával. Kasza legalább megkísérelte, hogy indokát adjon lesújtó ítéletének ...

Összerezzen, mert az asztalon megcsörrent a telefon. Windisch fölemelte a kagylót, és beleszólt. Figyelmesen hallgatta a beszélőt. Miklós eközben már csodálkozva nézelődött. Csak most látta, milyen barátságos ez a kis fészek. Valóságos

régiségkereskedés.

– Csak bátran – biztatta Windisch –, körülnézhet... – Tenyerével befogta a kagyló mikrofonját, láthatólag jólesett neki Miklós ámulata.

Miklós nem kérte magát, kiitta a kávéját, és felállt.

A szobácska telis-tele volt mindenféle mulatságos holmival. A szekrény tetején hatalmas, tiszteletet parancsoló, ódon földgömb állt, egy özönvíz előtti tölcéses gramofon társaságában. A fehérre mázolt üvegszekrényke polcain, titokzatos lombikok, göredek és patikatégelyek mellett, régi orvosi műszerek sorakoztak. A szoba különböző sarkaiban: óriási homokóra, kilencágú gyertyatartó, a menóra, vasöntvény baziliszkus, ásatag mikroszkóp, egy barométer a k. u. k. haditengerészet *Aspern* sorhajójának jelzetével, egy másik barométer, amelyből előjön és esernyőt nyit a csuhás barát, ha csapadékos idő ígérkezik, az ókori Peloponezosz térképe Kogutowicz Manó kiadásában, egy pompás spanyol gálya makettje, távol-keleti sárkányfej, rejtelmes inka vagy azték sztélé, afrikai maszkok, csontfaragású Buddha, bronzurna, patinával bevont füles billikom, barokk lőportartó, megfeketedett középkori pénzermék és remekművű pecsétnyomók, rézkalamáris, szecessziós asztali gázlámpa és tudj' isten, mi minden még.

Az átellenes falon Albert Schweitzer kinagyított, trópusi sisakos fényképe függött. Mellette egy másik fotó: magas homlokú, szikár, ősz férfi. Miklós csodálkozva nézte a képet szegélyező kínai írásjegyeket.

– Ismeri ezt az embert? – Windisch ekkor már ott állt mögötte, a kávéját szüröcsölgette.

– Fogalmam sincs, kicsoda.

– Paj Csu-en doktor – világosította fel Windisch.

Miklós értetlenül rázogatta a fejét. A pasas éppen nem egy kínaira hasonlított, annál inkább valami előkelő angol úriemberre, aki a klubjába indul a délutáni whiskyjére.

– Eredeti nevén: Dr. Norman Bethune – mosolyodott el rajta Windisch. – Kanadai orvos volt, a húszas-harmincas évek egyik legkiválóbb tüdősebésze. Észak-Amerika legjobban dotált operatórei közé tartozott, amikor 1938-ban Kínába ment, ahol a Vörös Hadsereg főorvosa lett. Ő írta meg a partizánháborúra alkalmazott első orvosi kézikönyvet, és ott vezette be harctéri transzfúziós eljárását, amellyel sok-sok ezer katona életét mentette meg. A japánok elleni harcokban esett el. Naplója az egyik legérdekesebb orvosi vallomás, amit olvastam.

Nem rossz párosítás, gondolta Miklós, még egy pillantást vetve a fényképekre. Szétnézett a szobában, és őszinte elragadtatással kijelentette: – Csodálatos kis kégli! Védetté kéne nyilváníttatni.

Windisch nevetett. – Főleg a csipkék kedvéért, igaz? – Az egyik asztalka roskadozott a több boltra való csipke és horgolás súlya alatt. – Szívből utálok őket – panaszkodott –, de hát mit tegyek? Nem sérthetek meg egyetlen hölgyet sem. Babrián szerencsés ember, neki legalább jambósapkákat kötnek ... No de mutatok valamit, ami valóban értékes.

Letette a csészét az íróasztalára, és a szekrényhez lépett. Egy lelakatolt bőrmappát vett elő. Fölnyitotta, majd vigyázatosan kiemelt belőle egy hártypapírba burkolt metszetet.

– Ez tényleg ritka kincs – mondta. – A doktorra avatásomra kaptam az egyik professzoromtól, aki kedvelt. – Lefejtette a metszetről a hártypapírt, és az asztalon fekvő lupét Miklós kezébe adta. – Ki tudja silabizálni?

Miklós a metszet fölé hajolt, a nagyítón át szemügyre vette a lapot övező szöveget.

AVREOLVS PHILIPPVS THEOPHRASTVS PARACELSVS EX FAMILIA
BROMBASTORVM AD HOHENHEIM, PHILOSOPHVS, MEDICVS,
MATHEMATICVS, CHIMISTA, CABALISTA, RERVM NATVRAE INDVSTRIVS
INDIGATOR. Valósággal tűzbe jött. – Ez eredeti?

Windisch bólintott. – Egy Hirschvogel nevű német rézmetsző munkája a tizenhatodik század végéről. Állítólag csak három-négy példány maradt fenn belőle.

Miklós el volt bűvölve. Egyre otthonosabban érezte magát ebben a kellemes kis zugban.

– Sejtettem, hogy magának tetszeni fog a lomtáram – mosolygott Windisch. – Bezzeg Kasza barátunk ... Látta volna csak, milyen méla utálattal nézett itt körül! Végül megkérdezte, hogy az a fonográf ptt, a szekrény tetején, működik-e. Nem, mondtam neki, nem működik. „Akkor meg mi szükség van rá?” – kérdezte kis tünődés után, igen udvariasan. – Windisch elnevette magát. – Lehet, hogy neki van igaza ...

Miklós észrevette, hogy a szekrény melletti keskeny faldarabon, egy kémcsövekkel zsúfolt polc alatt, két karikatúra függ a dokiról. Az egyikén fess kis Dávidként parittyájából bőszen köveket hajigái a megszeppent, keménykalapos és csokornyakkendős Góliátra, aki feltűnő hasonlóságot mutat Thomas Mann-nal. A másikon vérző női szíveken tapos rövidnadrágban, derűsen, karján a kismacskával. A szájában cucli, csinos partedlijén kacsakaringós zsinórírással: *A mama kedvence*.

Windisch látta, hogy a karikatúrákat nézi, de nem mondott semmit, visszaült az íróasztalhoz.

– Nos – intett –, magán a sor!

Miklós csak szórakozottan bólintott. Már az asztalon álló két bekeretezett fényképet figyelte. Három-négy éves forma, komoly tekintetű kisfiú nézett rá az egyikről.

– A fiam – mondta Windisch.

– Azt hittem, hogy nőtlen – szaladt ki Miklós száján.

– Elváltam.

Miklós kissé zavarba jött. Ilyen helyes kissráca van?

– Anyám – mutatott Windisch a másik fényképre.

Idős, ősz hajú asszony portréja volt. Keskeny arcát tenyerébe hajtva, szigorúan tekintett maga elé, mongolos metszésű szeméből ritka kifejezőerő sugárzott. A doki egy csöppet sem hasonlított rá. – Nagyon szép asszony – mondta Miklós.

– Gyönyörű! – Windisch olyan lágy-gyöngéden igazította meg a fényképet, hogy Miklós önkéntelenül is elmosolyodott rajta. Lám, a mama kedvence...

– Él még? – kérdezte óvatosan, mert nem szeretett volna újabb baklövést elkövetni, és az is az eszébe villant, amit apja sorsáról hallott.

Windisch bólintott. Hátragereblyézte homlokába hulló haját, tekintetét nem tudta elszakítani a fényképről. – Csodálatos asszony – szólt elfogódottan. – Mindent neki köszönhetek ...

Hátradőlt a karosszékben, kezét összekulcsolta a tarkóján, úgy nézett Miklóusra.

– Valaha, tudja, létezett ebben az országban egy *numerus clausus*-nak nevezett törvény. Hiába voltam osztályelső, hiába volt apám latin-görög szakos főgimnáziumi tanár, és ugyan hiába futkosott, magát porig alázva, fűhöz-fához, részemre nem akadt hely az egyetemen. Csak a felszabadulás után vettek fel. Ő ragaszkodott hozzá, anyám. Te mindig tüdőgyógyász akartál lenni, mondta, itt az alkalom, még csak huszonnyolc éves vagy ... így aztán negyvenhatban beiratkoztam. Apám akkor már nem élt, az özvegyi nyugdíjból meg az én szüköcske ösztöndíjamból nem jöttünk ki. Keserves

évek következtek. Anyám dolgozni ment, pedig akkoriban már betegeskedett. Áruházi csomagoló lett. Nehezen bírta, de zokszó nélkül. Nem tudtam volna a szemébe nézni, ha nem *summa cum laude* végzek... – Egyszerre megkeseredett az arca. – Hát, ez a történelem! – És az ajka révedt, furcsa mosolyra rándult.

Miklóst meglepte a mosoly fájdalmissága. Nem tudta, minek tulajdonítsa. De most, amint figyelmesebben vette szemügyre a dokit, feltűnt, hogy szabályos, szép vonalú arca bizonytalan rajzú és nem karakteres. Kissé megfáradt, kopottas arc volt ez, egy öreg kamaszé.

– Ilyen picike, törékeny kis asszony – mutatta a kezével Windisch –, de micsoda akarat van benne! – Felállt, a mosdóhoz ment, töltött egy pohár vizet és felhajtotta.

Miklós szótlánul figyelte. Mindinkább az a benyomása támadt, hogy Windisch derűje és kedélyessége sok kiegyensúlyozatlanságot takar.

– Most aztán már csakugyan maga következik – mondta Windisch, visszatelepedett az asztal mögé.

Ezúttal Miklós mímelt kedélyességet, ő nem tartozott a könnyen feltárulkozók közé. – Miben következnek én?

– Babrián már tegnapelőtt felhívta magára a figyelmemet.

Hát ezért a dedikáció, gondolta jólesően Miklós, és bizonyára a közvetlensége is! De Babrián említésére elkomolyodott, és pillanatnyi tétovázás után megkérdezte, valóban olyan aggasztó-e az állapota, ahogy Kaszától hallotta.

Windisch barátságos szemrehányással pillantott rá. – Az orvosi titoktartásról még sosem hallott? – Azzal megismételte: – Tessék, magán a sor!

Miklós szerette volna elütni a dolgot. – Lelkiklinika? – érdeklődött.

– Ezt is Kaszától hallotta? – Windisch nem vette rossznéven. – Tudom-tudom – legyintett nem győz rajtam eleget epéskedni. Főleg a tesztjeimet nehezményezi. Amellett azt hiszem, valamiféle professzionátus vigasztalónak tart, ha ugyan nem a *Varázshegy* sötét lelkű, lélekboncoló Krokowski doktorát látja bennem.

Miklós nevetett a képtelen összevetésen. – Kizárt dolog, hogy ekkora számár legyen!

– Hiszen csak tréfálok. – Az orvos is elmosolyodott. – Nálam aztán senki se becsüli többre ökelmét, elhiheti! Bár néha határozottan felbosszant. Az irracionális iránti mélységes bizalmatlanságával tökéletesen egyetértek, de azért a gyanakvását sokszor túlzásba viszi. Az én úgynevezett lelkiklinikámat például holmi pszichoanalitikus sarlatánkodásnak tartja. Vájkáló lelkizésnek, illetéktelen beavatkozásnak mások legszemélyesebb ügyeibe. Kezeskedhetem érte, hogy ilyesmiről szó sincs.

– Hanem? – Miklós örült, hogy elterelődik róla a doki figyelme.

– Az orvos nemcsak gyógyszerrel gyógyít. Különösen a tüdőgyógyászra vonatkozik ez.

– Értem. Pszichoterápia.

– *Kis pszichoterápia*, ahogy magunk közt nevezzük. A mi szakmánkban nélkülözhetetlen a beteg személyiségének a felderítése.

Fölpattant a vesszőparipájára, gondolta elégedetten Miklós.

– Nyílt titok – mondta Windisch –, hogy a tüdőbetegek jó része pszichésen sérült. Ez részint a tuberkulózis specifikumának, részint a hosszas intézeti ápolásnak a következménye. Ami az utóbbit illeti, ma már szaktekintélyek egész sora fel is veti a kérdést: vajon az antituberkulotikus-gyógyszeres éra eljöttével egyáltalán van-e még létjogosultsága az intézeti ápolásnak, és nem volna-e helyesebb az ambuláns kezelésre

áttérni? A tüdőgümőkór esetében alighanem a kettő kombinálása a megoldás. Ám éppen az antituberkulotikus-gyógyszeres éra megjelenése és a gyógyintézeti munka átalakulása sürgeti egyre fokozottabban az említett *kis pszichoterápia* alkalmazását.

Logikus, gondolta Miklós, és valóban érdekelt volna, hogy Kaszának mi a kifogása ez ellen.

– Itt, nálunk ketten foglalkozunk ezzel a problémával – folytatta Windisch –, és hivalkodás nélkül mondhatom, hogy fel tudunk mutatni eredményeket. Más lapra tartozik, hogy eredményességünknek végső soron határt szab a közfelfogásban uralkodó tudatlanság. Hihetetlenül szívósak a tbc iránti előítéletek. Garmadával hozhatnám fel a példákat, hogy felépült és tökéletesen meggyógyult egykori betegeinken odakinn továbbra is bélyegként ég, hogy tüdőbajosak voltak. A környezetük kerüli őket, fél tőlük, megkeseríti az életüket. Megdöböntő, hogy gyakran még felvilágosult, művelt emberek is húsz-harminc évvel ezelőtti képzeteket őriznek a tuberkulózisról. Egyszerűen sejtelmük sincs arról a forradalomról, amely az antituberkulotikus gyógyszerelés bevezetése óta a tbc gyógyításában lezajlott.

Nocsak, mulatott rajta Miklós, még egy vesszőparipa?

– Esküszöm – háborgott Windisch –, még a jobbik eset, ha tárgyismeretüket a *Varázshegy*-ből merítik, bár emiatt is pokoli dühös vagyok néha. Ez a csodálatos remekmű ugyanis, a mi aspektusunkból vizsgálva, határozottan káros, mivel elavult tüdőgyógyászati szemléletet tartalmaz. Helyesebben: ami akkor, a századelőn hű tükre volt a tbc-gyógyítás helyzetének, ma már távolról sem az.

Miklós elvigyorodott. Ahogy a tüdőgyógyász regényt olvas, gondolta, s már pedzette a karikatúra értelmét. – A hevülés? – szúrta közbe alattomosan.

Az orvos bekapta a horgot. – Igen – helyeselt élénken –, például a hevülés. Az állandó toxikus bódulat. A felajzottság és a „részegség”. A betegség „misztikuma” és „varázsa”.

– Poézise! – tódította álszent képpel Miklós.

Windisch már kapcsolt, fél szemét lehunyva, görbe tekintettel méregette. – Talán hiányolja?

Miklós úgy vélte, némi vidám kötekedés csak szórakoztatóbbá teheti beszélgetésüket. – Hát itt aztán egy fia kis poézis sincs, az szent – sajnálkozott –, a „fényűző életpótlék”, a „vidám kéjtanya”, no meg az olyan belevaló jó nők hiányáról, mint Madame Chauchat, már nem is szólva! De legalább rágyújthatnék?

Windisch bólintott, és maga is elfogadott egy cigarettát.

– Maga lenyűgözően szemtelen – jelentette ki kedvesen, amikor Miklós tüzet adott neki. – Itt ül virulón, vígan pöfékelve, elégedetten, holott még két évtizede is pórul járhatott volna azzal a gyanús izével ott a nyakán, és holmi poézist emleget nekem? No de most tönkresújtom azt a poézist áhító, lírai lelkületét!

Kifújta a füstöt, és székestül hintázni kezdett.

– *Pro primo* – mutatta fel a hüvelykujját. – Mint filozofnak, de úgy is mint illusztris, ifjú tollforgatónak tudnia illik ugyebár, hogy a szóban forgó jeles művecske egy davosi utazás szülötte. Szerzőnk tüdőgyulladással fekvő hitvesét látogatta meg. Ámde garantálom, ha szerzőnk kevésbé jómódú ember, és Katia asszony csak egy közönséges népszanatóriumba kerülhetett volna, a világirodalom ma szegényebb egy artisztikus mesterművei. A népszanatóriumok ugyanis másképp festettek, tisztelt barátom. A csonttá-bőrré aszalódott hektikásokkal zsúfolt, nyomorúságos kórtermek látványa dantei képre emlékeztetett. És ezzel a poézis egyik részét, azt hiszem, máris kipipálhatjuk.

Miklós a füstöt legyezgette, s halványan mosolygott rajta. Megértette és méltányolta, hogy a témában nem ismeri a tréfát, még ha titokban sajnálta is, hogy a remélt, kedélyes ugratások helyett komolyra fordul a szó.

– *Pro secundo* – hunyorított rá Windisch. – Hallott már valaha is rebesgetni valamit a gátlószerekről? – A falipolchoz nyúlt, és leemelt róla egy hermetikusan leforrasztott üvegládikót, amelyben két bedugaszolt kémcső állt egymás mellett. Az asztalra tette. – Tessék – intett Miklósnak –, nézze meg alaposan! Táptalajra oltott Koch-baktérium tenyészet. Nos, melyikben fedez fel poézist?

Miklós kezébe vette a nagyítót, majd habozás nélkül rámutatott az egyikre. Különös alakú képződményeket látott benne, amelyek kenyérmorzsára, de kissé erősebb képzelőerővel koralltelepekre emlékeztették.

– Bravó – mondta ironikusan Windisch –, mindjárt gondoltam, hogy ez a kémcső ragadja meg a fantáziáját! Tudja, mit tartalmaz? A baktériumok milliárdjaiból kialakult kolóniát. A halál essenciája, barátom. Ezek a gombostűfejnyi telepek a gümők. Négyhat hónap alatt keletkeznek. Mármost erőltesse meg ismét a fantáziáját, és szíveskedjék elképzelni, amint ez a „poétikus” képződmény kavernát lyuggat a tüdején.

– Lám – szólt tétova mosollyal Miklós a tuberkulózis dekadens szépsége ...

– Rémes – sopánkodott Windisch legalább ne filozofálna! Most pedig tekintse meg a másik epruvettát. Sivár, titok nélküli világ, igaz? Hidegen hagyja a képzeletet. Mármost maga széplelkű, poézist sóvárgó képzeletét. Ez a táptalaj *isonicotinsavhidrazid*-ot is tartalmaz, amely megakadályozza a kolóniák létrejöttét. Maga *isonicid* néven, tablettá formájában szedi, remélem, tisztességesen. Vigyázat, rendszeres szűrőpróbákat tartunk, és a vizeletvizsgálat könyörtelenül leleplezi a disznóságokat! Ez idő tájt az INH a leghatásosabb gátlószerünk. Éppen tíz esztendeje, ötvenkettőben állították elő. Higgye el, volt olyan jelentős esemény, mint egynémely verseskötet megjelenése.

– Versek alakjában kedvelem legkevésbé a poézist – biztosította Miklós.

– Én mindenesetre ebben a sivár, titok nélküli kémcsőben látom az igazi poézist – mondta Windisch. – Az ember legcsodálatosabb alkotásai közé tartozik. Kémia, biológia, racionális folyamat. A gyógyszer hatógyöke szoros vegyi kapcsolatra lép a bacillus létfontosságú enzimjeivel, és működésüket megbénítva, meggátolja a szaporodásukat.

Miklós dűnnyögve mentegetőzött. Neki ezt kárbaveszett fáradság magyarázni, soha dunsztja nem volt a kémiáról!

– Csak ne legyen rá ilyen büszke, ez is szakbarbárság ám! Bezzeg a jambusról, lefogadom, mindent tud.

Miklós meghagyta ebben a tévhitében. Tűnődve és fejcsóválva vizsgálgatta a kémcsövet. – Tehát néhány fafejű bakteriológus és gyógyszervegyész betett a tbc poézisének ...

– Be bizony – vágta rá élénken Windisch –, kaput a tbc-nek! Valóságos varázsszer, ami a kezünkben van!

Lelkesedése láttán Miklós nem tudta megállni, hogy el ne mosolyodjék. S bár mosolyában ezúttal csipetnyi irónia sem volt, Windisch valamiért mégis találva érezhette magát, mert zavarba jött.

– Maga is túlon túl optimistának tart, igaz? – És kényszeredetten nevetett. – Javíthatatlan lelkendezőnek, ugye? – Tekintete, arca, nevetése egyaránt elárulta, milyen rosszul esik neki a föltételezés. – Pedig téved – rázta meg a fejét –, az én derűlátásom még a valóban legyőzött tuberkulózis kérdésében is csak a mi szüköske világunkra

vonatkozik. Azt képzelem, nem vagyok ennek a tudatában?

Miklós kíváncsian sandított rá. Nem egészen értette, miről beszél, mint ahogy váratlan hangulatváltását sem tudta mire vélni.

Windisch hallgatott néhány pillanatig. Cigarettaját tunkolgatta a hamutartóba. – Egyre gyakrabban támadnak kényelmetlen érzéseim – szólalt meg csöndesen. – Nevezhetem akár lelkiismeret-furdalásnak is. Mi most ugyebár, itt üldögélünk vígan és elégedetten. Hódolattal adózunk a tudománynak. Még hozzá jogos hódolattal, hiszen valóban bámulatos tettet hajtott végre. A tbc a legeredményesebben gyógyítható betegségek egyike lett. Csakhogy ebben az eredményben az emberiségnek csupán egy töredéke részesülhet. Az óriási többség nem. Felfogja-e, micsoda vérlázító állapot?

Ez meglepte Miklóst. Ezt nem várta tőle. – Azok után, amiket a „varázsszerekről” hallottam, okvetlenül – válaszolt barátságosan, s növekvő érdeklődéssel figyelte, hogy mire akar kilyukadni.

– Valóban ez a helyzet – intett Windisch. – A tudomány, képletesen szólva, csakugyan varázsszert adott a kezünkbe. És mégis ... az úgynevezett harmadik világban a tuberkulózis pusztítóbb, mint Európában valaha is. A konzekvencia nyilvánvaló. A tbc világméretű felszámolásában a döntő szó nem a tudományé.

– Hanem?

– A forradalmaké.

Miklós kis híján eltátotta a száját. Maga sem tudta, miért, de úgy érezte, hogy ez a kijelentés éppen a dokitól már a meglepőnél is több.

– Néhanapján a tüdőgyógyász is politizálhat – mosolyodott el rajta Windisch –, még ha rosszul áll is neki.

Felütötte az asztali cigarettatartó fedelét, most ő kínálta meg Miklóst.

– Nemrégiben megismerkedtem egy bolíviai orvossal – mondta, miután rágyújtottak. – Szakmabeli, a WHO, az Egészségügyi Világszervezet ösztöndíjasaként jött Európába tanulmányútra. Két hónapot töltött nálunk, az intézetben. Összebarátkoztunk, gyakran elbeszélgettünk. A téma sajnálatosan adott volt. Ázsiát és Afrikát leszámítva – csinos kis leszámítolás! ma Latin-Amerika a tüdővész legfőbb góca. A járványtani mutatók olyan katasztrófálisak, hogy kozmetikázni sem igen érdemes őket. Szaknyelvi meghatározással élve: a tuberkulózis Latin-Amerikában az epidémiás fázis csúcspontján áll, mortalitása pedig minden más betegséget és népbetegséget megelőz. És semmi remény, hogy ez az állapot a jelenlegi körülmények között megváltozhatna. Nemhogy javulásról, még stagnálásról sem lehet szó. Évről évre rosszabbodik a helyzet. Fontos felismeréshez segített hozzá a bolíviai kolléga. Egy *par excellence* szakmai probléma révén döbbsentett rá arra, hogy milyen szánalmasan szűkös a mi Európa-központú, pontosabban: civilizáció-centrikus szemléletünk. Szégyelltem magam előtte. – Leütötte cigarettájáról a hamut, és Miklóstra pillantott. – Nos, nagyjából erre vonatkoznak az én egyre gyakrabban jelentkező kínos érzéseim. Ugye, világos?

– Nem egészen – mondta Miklós.

– De hát mi az, ami ebben nem világos? – fakadt ki váratlan indulattal Windisch. – Hiszen a tények épp hogy csak ki nem szűrik a szemünket!

Az indulata is meglepte Miklóst, de nem mutatta. Volt valami számára homályos mozzanat a doki gondolatmenetében, ami tartózkodásra intette. Úgy érezte, valahol megbicsaklott és félrecsúszott a fejtegetésében, s ezért a következtetése nem logikus. – Milyen tényekre gondol?

– Arra a tényre – mondta hevesen Windisch –, hogy háromnegyed percenként éhen

hal egy ember. Évente negyvenmillió, négy Magyarországra való! És arra a tényre, hogy fél másodpercenként valamilyen népbetegségben pusztul el egy ember. És arra a tényre, hogy az emberi nem kétharmada tartósan éhezik és ezerféle járvány játékszere. Hát ezek azok a tények, amelyeket végre tudomásul kellene vennünk. Meg kellene rendülnünk tőle, de képtelenek vagyunk rá.

– Önmagában véve, mit érne? – kérdezte Miklós, cinizmus nélkül.

– Mind erről nem venni tudomást annyi, mint bűnrészessé válni. A közöny is bűnrészesség. Márpedig mi közönyösen állunk szemben ezzel a realitással. Közönyösen, mert kívül esik azon a világon és azon a kultúrkörön, amelyben élünk, s amely korlátozza a látásunkat, a gondolkodásunkat, de az érzelmeinket és a felelősségtudatunkat is. Önelégültek vagyunk.

Önelégültek? Miklós szerette volna tudni, vajon mire alapozza ezt. De nem kérdezte meg. Bizonytalanul érezte magát, mint mindig, amikor olyan téma került szónyegre, amelyhez érdemileg nem tudott hozzászólni. Ez a probléma még sohasem ejtette gondolkodóba, mint ahogy tökéletesen ismeretlenek voltak előtte azok az adatok is, amelyeket a doki mint tényeket sorolt elő, s éppen ezért nem tudta eldönteni, hogy mi nem tetszik neki Windisch szavaiban. Végtére is becsületes tépelődések ezek, ha szokatlanok és túlsarkítottak is! Vagy talán csak az zavarna, tűnődött, hogy ezekről a dolgokról éppen ő beszél? A Szép Karcsi, akit a többiek mosolygós lekicsinyléssel vagy epés rosszmájúsággal konferáltak be mint afféle hivatásos altruistát?

Hallgatott hát, szívta a cigarettáját, és az orvost fürkészte. Látta, hogy a zaklatottságával küszködik. Mindenesetre békéden, furcsa bogár, gondolta.

Windisch pedig mintha csak megérezte volna Miklós bizonytalanságát, kérdő pillantást vetett rá. – Nem tudom – mondta mennyire ismeri a szóban forgó realitásokat. És azt sem, hogy képes-e megrendülni tőlük. A megrendülést én fontos momentumnak tartom az aktív cselekvéshez vezető folyamatban. A megrendülés valamennyiünket hozzásegíthet ahhoz, hogy szembenézzünk az önáltatásainkkal, hogy azt ne mondjam, a hazugságainkkal...

Elrontotta, gondolta Miklós, mert az nagyon is érdekelte volna, milyen aktív cselekvésre céloz Windisch, ám visszakanyarodása a megrendüléshez és az önáltatáshoz kissé türelmetlenné tette. – A hazugságaink? – kérdezte. – Miféle hazugságaink?

– Arról a hazugságról beszélek – mondta az orvos –, amely szemléletünk alapkövévé vált, s amelyre gondolkodásunk egész építménye alapozódik. Ez a hazugság, mint egy történeti folyamat terméke, természetesen a múltból hagyományozódott ránk, de ez nem lehet mentség a számunkra; lelkiismereti kérdéssé kell tennünk, lelkiismeretünk kötelességévé, hogy megtisztuljunk tőle, és mindörökké elvessük.

Túl nagyra van a lelkiismeretével, mormogta magában Miklós, s bár ismét követhetlenné vált számára az orvos fejtegetése, önkéntelenül is arra gondolt, hogy ugyanúgy papol, ahogy tegnap egy más kérdésről Kaszának.

– De hát tegyük csak fel a kérdést a maga pöre valóságában – folytatta Windisch. – Hiszen kézenfekvő! Mit tesz a civilizált világ az éhínség és a járványok felszámolásáért abban a világban, amelyet mint egy idegen bolygót kezel? Mit tesz, miközben dicshimnuszokat zeng az „atomkorról”, „a technika és a tudomány grandiózus vívmányairól”, miközben nem győz eleget kérkedni önnön nagyszerűségével és „az általános gazdasági felemelkedés, a prosperitás, a jólét, a bőség korszakával”? Nos, mit tesz? Nemzetközi szeretetházi kampányok. Ötven tonna gabona Etiópiába. Pesszárrium-rakományok Indiába. Családtervezési szakértők Latin-Amerikába. A „primitív népek”

születésszabályozásának és sterilizációjának a propagálása. Jajveszékelés a „színes fajok demográfiai robbanásán”. Konferenciák, szimpozionok, ülészakok a pokoli iróniával fejlődőnek titulált elmaradott országok „túlnépesedéséről” és „egészségtelen arányú szaporodásának” megakadályozásáról. Fontolóra veszik a „túlnépesedett” világ-részekén a „népfölösleg” eltüntetését. Az epidemikus betegségek elleni küzdelem megszüntetését és a „fájdalommentes” likvidálás lehetőségét latolgatják. Azt gondolja, túlzók? Ezek tények. Döbbenetes tények! Figyelmébe ajánlom az angol Darlington könyvét: *The Facts of Life*. Darlington világhírű biológus, ez a könyve pedig bestseller volt. És ne higgye, hogy ő az egyetlen, aki a „megbomlott demográfiai egyensúly helyreállításának” orvén felveti a modern népgyilkosságok eszméjét. Véleményében olyan jónevű, tekintélyes orvosok, biológusok és demográfusok osztoznak, mint az amerikai Burch, Cook, Pendell, Vogt és Robbins, mint a francia Paul Reboux és a nyugatnémet August Vogel. Ma már könyvtárra rúgó irodalma van a kérdésnek. Hogyan csapolhatnánk le „fölösleges” népmilliókat „emberiesen”, „fájdalom nélkül” és főleg „békésen”, kizárva a háborúk kockázatát? Hát így áll a bál... Szép kis világ ez, mi? Szép új világ!

Windisch elnyomta félig szívott cigarettáját, hogy rögtön egy újbábért nyúljon a dobozba. De meggondolta magát, és lecsapta a cigarettatartó fedelét. Nyakán kigombolta az inget, lazított a nyakkendőjén is. Miklós változatlanul hallgatott. Ezekről a dolgokról sem tudott, és tájékozatlanságát kínosnak találta.

– Nem tudom – mondta Windisch, erőt véve indulatán hogy a mi fehér civilizációnk kegyelemben részesül-e majd a „primitíveknek” és „színeseknek” aposztrofált néptömegektől, amikor ütni fog az óra. És nem tudom, egyáltalán rászorgálnánk-e a kegyelemre. Legfőképp pedig azt nem tudom, hogy Hitler Adolf nem volt-e jellemesebb nálunk. Ő legalább szenvedés és szem forgatás nélkül irtott ki néhány millió embert.

Miklós elképedve meredt rá, nem akart hinni a fülének.

– Csodálkozik? – kérdezte Windisch. – Konsternálva van?

– Hát... enyhén szólva... – Miklós döbbenten rázogatta a fejét. – Nem is értem, hogy juthat ilyesmi az eszébe.

– Néha igyekszem végiggondolni a dolgokat. Hébe-hóba maga is kísérletet tehetne rá. Ha egyszer hajlandó lenne elgondolkodni például azon, hogy miért van jussa a napi Isonicid és PAS adagjához, és miért nincs jussa ugyanehhez egy tüdővésztes afrikainak vagy bolíviai indiónak, akkor talán belátná, hogy maga is részvétlen szemlélője és cinkos részese egy iszonyú igazságtalanságnak.

– Azt hiszem, melléfogott, doktor úr – jegyezte meg szárazon Miklós.

Windisch tekintete gúnyosan villant rá. – Éspedig?

– Én Magyarországon élek. Egy olyan társadalomban, amelynek a lényegéhez tartozik, hogy az említett juszt minden rászoruló részére biztosítsa.

– Úgy? Maradjunk tehát ennyiben?

– Azt nem mondtam – válaszolt Miklós feszesen. – Én csak arról beszélek, hogy ezt a juszt holmi magábanvaló szégyennek föltüntetni – esztelenség! Utálom a szólamokat. Most mégis meg kell mondanom: nemhogy szégyennek nem érzem a jussomat, de határozottan büszke vagyok rá.

Windisch úgy döntött, mégis rágyújt. – Az ellenkezője valóban arcátlanság lenne – bólintott. – Csakhogy az én kérdésselvetésem másra és többre vonatkozik. Ha a nagy szavakat tőlem se veszi rossz néven: ez világméretű kérdésselvetés. Internacionális felelősséget követel. Úgy véli, hogy a mi helyi, privát büszkeségünk kielégíti ezt a

követelményt?

Még hogy helyi, privát büszkeség? – berzenkedett magában Miklós. De szikrányi hajlandóságot sem érzett a további vitához. Ennek az embernek céltalan volna bizonygatnia, hogy a nézetei elfogadhatatlanok. *A mi fehér civilizációnk? A mi osztatlan és egyetemleges európai bűnrészességünk?* Miféle szószátyárkodás ez? Miféle szofista általánosítás?

– Értse meg – magyarázta Windisch –, egyszerűen nincs joga megfélemleni arról, hogy magánál esetleg sokkal jobbak másutt nem gyógyulhatnak meg. Nyíljék fel végre a szeme, és nézzen szembe az igazsággal! Ne legyen már ilyen tiszta lelkiismeretű szocialista mintapolgár. Önelégültség helyett érezzen csak olykor egy kis büntudatot!

Miklós nyersen háritotta el: – Nem hiszek az efféle katarzisokban.

– Pedig a büntudat gyakran hasznos ösztönző.

– Ösztönző? – Miklós már nem is leplezte az ingerültségét. – Mire?

A válasz pillanatig sem késett: – Arra, hogy a saját munkájában minél jobban szolgálhassa a szóban forgó ügyet. Nincs nagyobb és fontosabb ügy ma ennél.

Igen? Miklósnak a nyelve hegyén volt, hogy nekiszégezzék: „Hát maga mivel és hogyan szolgálja? A fecsegésével?” Ám jobbnak látta, ha hallgat. Összeszólalkozásukat nem akarta jóvátehetetlenné tenni.

Némán fürkésztek egymást.

– Sajnálom – szólt végül Windisch, és már lecsillapodva, bár kelletlenül vállat vont. – Az én véleményem az, hogy az igazságot mindenekelőtt terjeszteni kell. Más egyelőre nem áll módunkban.

No persze, gondolta Miklós, ha valaki a mama kedvence, az aligha mehet el Bászutóföldre, javítani a tbc-statisztikát! De ez már valóban gonoszság volt, belátta.

– És azt is sajnálom – fűzte hozzá az orvos –, hogy kellemesen induló beszélgetésünk ennyire elmérgesedett. – Felállt, kijött az asztala mögül, a heverőhöz lépett. Karjára emelte a kismacskát. – Vegye úgy – mondta –, hogy excentrikus gondolatokkal fárasztottam. Azt se bánom, ha képzelgőnek vagy fellejjárónak tart. Még mindig jobb, mintha valami ostoba lelkendezőt látna bennem. Ami pedig a megbotránkozásáról illeti, engedje meg, hogy bizonyos témákról szólván, legyen annyi jogom a magam gondolataimhoz, mint amennyi joga magának van a ptolemaioszi alapokon nyugvó világnézetéhez.

Miklós megmerevedett ültében. Ez a megjegyzés, úgy érezte, fölér egy arculcsapással.

– Egyébként – legyintett Windisch, és az ajka kesernyés fintorra rándult –, ha most netalán arra gondolna magában ... Hát igen, igaza van. Én is csak egy vastagbőrű moralista vagyok.

Miklós szerette volna megmondani neki, hogy valóban az, s éppen azért nagyon érdekelné, honnan veszi magának a bátorságot, hogy elítélje őt. Hogy sértő váddal illesse. Nehezen állta meg, hogy ki ne keljen magából.

Az orvos tűnődve figyelte, aztán szelíden elmosolyodott.

– Nem akartam megbántani – mondta, s egyszerre ismét a szokásos lett. Derűs mosoly, nyájas tekintet, jovialitás.

Most ez is sértette Miklóst. Sértő kijelentésénél is jobban. Felállt, kihamvadt cigarettáját indulatos mozdulattal lökte a hamutartóba. Alig várta, hogy távozhasson.

– Elengedem – bólintott Windisch, a nyávogó kismacskát cirógatva.

Ez a lány már megint követelőzik. Éhes, tejet kell szerezni neki.

2.

Ptolemaioszi világnézet? Miklós még a folyosón sem tudott napirendre térni fölötte. Ingerültségét robbanásig fokozta ez a kijelentés. Tűrhetetlennek tartotta, hogy ilyesmit vágjon a szemébe valaki, miközben az ő életét, már tudj' isten mióta, át- meg átjárják a kételyek és az aggályoskodások. Hiszen mindmegannyi tépelődése egyetlen kínkeserves küszködés a dolgok valóságos felismeréséért. S akkor jön egy ilyen okosjani, egy moralizálgató széplélek, és önelégültséggel vádolja? Vakhitúséggel?

Ám minél jobban fortyogott benne a harag, annál kevésbé volt megelégedve magával. Indulata lassacskán kihunyt, felháborodását a szokásos levertség váltotta föl. Kár volna szépítgetni, gondolta, felsültem! S kénytelen volt ismét belátni, hogy bármiképp nézi, forgatja is, a tény tény marad: mit sem tud azokról a kérdésekről, amelyekkel a doki előhozakodott. Ez pedig most nemcsak a hiúságát bántotta. Úgy érezte, többről van szó. Arról, hogy valami fontos, amivel nagyon is illene tisztában lennie, kívül rekedt érdeklődésének a körén. Az agya mélyén ugyan ott motoszkált a sejtelen, hogy Tóbi olykor talán szívesen beszélgetett volna vele éppen ezekről a dolgokról, hiszen Tóbit a világon körülbelül minden érdekli, de próbálkozásaival végül mindig felhagyott, látván az ő szórakozottságát vagy nem is igen titkolt közönyét.

Miklós Kasza bőröndjére gondolt, és irigykedett. Nem először támadt az az érzése, hogy hovatovább belefárad a kínlódásaiba. Mintha nemcsak a szellemi fölfedezőkedve, hanem a kíváncsisága is elapadóban lenne, amely pedig azelőtt kielégíthetetlen volt. Nemrégiben még szivacsként szívott magába mindent, de újabban (noha ezt nem mindig vallotta be önmagának) inkább már arra érez kísértést, hogy kerülgesse a dolgokat. Félelem volna ez? – tűnődött. Megint csak félelem? Megrettenés olyan új és ismeretlen tényéktől, amelyek a régi keretek közé már nem gyömöszölhetők be? Amelyek talán összekuszálnák mindazt, ami már véglegesen elrendezettnek látszik?

Maga sem tudta, hol rejlik a hiba. De abban biztos volt, hogy ez is összefügg a válságával. Hiszen valahányszor csak valamilyen rázós kérdéssel találja magát szemben, rendre kiderül, hogy nemcsak a válaszai, hanem még a gondolatai is többé-kevésbé előregyártottak. Klisék, hasznavehetetlenek. Windischsel is csak szólamokat tudott szembeszegezni. Érdemben vitába se szállhatott volna vele. És hányszor, de hányszor került az iméntihez hasonló helyzetbe például Gyöngyösi Elemér társaságában is! Majdnem mindig a pusztta tájékozatlansága miatt kellett megszegyenülten elhallgatnia előtte – essék bár szó akár a konvergenciaelméletről, akár a modern ipari társadalom doktrínájáról vagy a *szociológiai* strukturalizmusról –, holott érezte, tudta, meg volt róla győződve, hogy az akadémikus az *alkotó marxizmus* orvén tömény antimarxista nézeteket hangoztat. Gyakran még Vera is elkeseredve támadt rá utóbb: „Hogy engedheted, hogy apáé legyen az utolsó szó? Miért tütred, amikor magad is tudod, hogy nincs igaza? Hát te mindig csak hallgatsz ... mindig meghátrálsz? Miért? Miért? ...”

Mit is mondhatott volna a lánynak? Talán azt, hogy apja mindenesetre ismeri a szönyegre kerülő teóriákat, jómaga pedig harangozni is alig hallott róluk? Ámbár valószínűleg ez lett volna a becsületes válasz, ahelyett hogy sebzett hiúságában egyszerűen csak legazemberezzze Vera előtt az apját, dühödten hozzátéve, hogy kár a képmutatásért, hiszen ő is egy követ fúj vele – ami egyébként ilyenformán nem is igaz.

Nem éppen kellemes gondolatok közepette fordult be a lépcsőházba. Egy pillanatig

tétovázott, hogy fölmenjen-e mégis Babriánhoz, ahogy tervezte, de aztán egy vállrándítással elindult lefele.

Az előcsarnok üres volt. Csak a hájas öregasszony terpeszkedett a trafik kirakata mögött, meg a szélfogóajtónál ténfergett egy melegítő, nyurga kamasz. Odakinn ömlött az eső. A kocsifelhajtón, túrázó motorral, fekete furgon állt.

A kapusfülkében duruzsolt a rádió: „... a leszállás az előre kijelölt körzetben, a kitűzött –programnak megfelelően zajlott le ...”

Miklós néhány lépéssel közelebb került, és figyelmesen várakozott, hogy van-e valami újabb kubai hír is. De a bemondó már az időjárásjelentést ismertette.

A portás Miklóstra pillantott, és föltéve a tényérsapkáját, kijött a fülkéből. – Hát visszajöttek, kérem – szólt köhécselve –, visszajöttek ezek az úrpilóták. – S nem tudni, miért, szalutált. – Nagy esemény ez, kérem. Hatalmas dolog. Ha eszembe ütődik, kérem, hogy én a gyerekkoromból még arra a Blériot nevezetű illőre is emlékszem, aki először repült át a franciáktól az angolokhoz, és hogy micsoda egy világcsuda volt az akkor, nem mondhatok egyebet, kérem, csak azt, hogy hatalmas dolog ez.

Miklós szórakozottan bólintott. A fekete kocsit nézte a bejárat előtt. A portás elfogta a tekintetét, ismét köhécselt, és lecsüngő bajuszát cibálgatta. – Hát igen, kérem ... ő bizony, szegény feje... ő már nem jön vissza, kérem ...

Kezünkben a varázsszer, gondolta Miklós.

Otthagya az öreget, és a társalgóba indult, amikor odafönn, a lépcsőgalérián Klárát pillantotta meg. Megvárta, hogy leérjen, s akkor mosolyogva ráköszönt. A lány zavarba jött, de úgy, hogy titkolni sem tudta. Valósággal visszahökölt tőle. A szokásosnál is sápadtabbnak látszott, és szürke szeme riadtan nyílt tágra, ahogy Miklóstra meredt. De amint Miklós megkérdezte, hogy hová tűnt tegnap este, miért nem volt lenn vacsorázni, már összeszedte magát, és nyersen válaszolta, hogy Miklós téved, lent volt az étteremben, csak a megszokottnál hamarabb fejezte be a vacsorát.

Érthetetlenül viselkedett. Első zavara merev tartózkodásba csapott át, és rideg szemmel utasította vissza a közvetlen, baráti tekintet, amelyet tegnapi beszélgetésük után Miklós természetesnek tartott. Azt is csak egy száraz biccentéssel nyugtázta, hogy Miklós köszönetét mond a dokinál tett gyors közbenjárásáért, és görbe háttal, hosszú léptekkel máris elsietett.

Miklós megnyúlt arccal bámult utána. Fel nem foghatta, mi ütött belé. Ha csak az nem, derengett föl benne hirtelen, amiről a kis Zsuzsi pletykált az este... Emlékezett rá, maga is mennyire dühbe jött tőle, és kényszeredetten elvigyorodott. Lám, a telepátia csodája! Jók az ösztönei ennek a lánynak!

De azért sajnálkozott magában. Micsoda ostobaság! Hiszen tegnap már egész jól összebarátkoztak, szinte közük lett egymáshoz, talán fel is halmozódott köztük valami... és akkor elég két kis tinédzser lány buta fecsegése? No mindegy, gondolta, mindegy!

Letelepedett az egyik fotelbe, a társalgó nyitott ajtaja mellett, s úgy helyezkedett el, hogy lopva szemmel tarthassa a lányt. Klára már figyelmesen jegyeztetett a könyvből, amit magával hozott, valósággal belezuhant a foglalatosságába. A feszült figyelemnek ebben az állapotában Miklós nagyon lágynak és nagyon nyílnak találta. Elnézte, amint a nyakán függő vékonyka ezüstláncot szórakozottságában az ujja köré tekergeti, s arra gondolt, voltaképpen akkor melegedtek össze, amikor megmutatták egymásnak a talizmánjaikat. Most meghittnek tetszett az a pillanat. Csakúgy, mint az ismerős hajszálredők a lány homlokán, a halvány szeplők a szeme alatt és az önkéntelen kis fejrándítás, ahogy szemébe hulló haját hátra-hátralebbenti.

Titkos szemlélődéséből léptek rezzentették föl.

Klára két asztaltársa fordult be a társalgóba, az idős dáma meg az éltes dzsentlemen. Leültek a lány mellé, és azonnal élénk beszélgetésbe merültek vele. Miklós hallotta, hogy Klára csöndesen panaszkodik. Belepusztul ebbe a bekezdésbe, kesergett, tegnap óta egyetlen sorral se jutott előbbre, annyira érthetetlen és kibogozhatatlan ... Valami angol szövegről volt szó.

– No lássuk csak, lássuk! – Az öregúr kivillantotta pompás műfogsorát, és édesded magabiztossággal mosolygott.

Miklós nézte, ahogy mind a hárman összedugják a fejüket, és tanakodnak a szöveg fölött. Az öregúrnak kikefélt ráncú, leporolt babaarca volt; ártatlan vén csecsemőnek látszott. A dáma fonnyadt arca és kényeskedő modora ellenére is talpraesett öreg hölgy benyomását keltette. Mély hangon sopánkodott: *that's awful, Arthur!* Már a vén csecsemő is csak hümmögött, megcsappant a magabiztossága. Klára hátradőlt a fotelban, nadrágos lábát egymásba kulcsolta, úgy figyelte őket.

Miklós vállat vont, felállt. Semmi keresnivalóm itt, gondolta. Odakinn felhördült a furgon motorja, a kocsni elgördült a bejárat előtt.

Bumm! A szélfogóajtó szárnyai sarkig kivágódtak, Zsuzsi viharzott be. – Csaó, Pét! Láttam, ahogy bepakolták a koporsót!

A trafiknál ácsorgó fiú villámgyorsan hátrafordult, szeplős képe felragyogott. – Hozzam a gitárt, Zsu? Van egy új számom, és frankón üres a tévészoba.

– Majd délután – szólta kegyesen Zsuzsi. – Délután esetleg majd fűzhetsz egy kicsit, nem bánom, de most húzom a csíkot. Estére át kell még vennem egy döghosszú verset, különben gáz lesz a próbán.

A gitáros megvető fintort vágott. – De nagy a majré attól a krapektól! Olyanok vagytok mind, akár a beijedt nyulak.

– Kaphatsz egy fülest, Pét – figyelmeztette szívélyesen Zsuzsi.

Azzal már nyargalt is a lépcsőhöz, de megpillantva Miklóst, lestoppolt előtte. – Szia! – És az ajkát szemrehányóan elbiggyesztette. – Príma hinta volt, mondhatom!

– Hinta? Miféle hinta? – csodálkozott Miklós.

– Amibe beültettél az este. – A lány maga volt a megjátszott számonkérés. – Még hogy az ágyban mindenki egymagas! Saci szerint csak egy éretlen tacsó képzelheti komolyan.

Miklós elnevette magát. – Megkérdezted tőle?

– Inkább kezet csókolnál nekem – mérte végig pikirten Zsuzsi. – Irtóra lebögegethetelek volna, ha elköpöm, hogy ki is az az éretlen tacsó.

– De nem köpted el – mosolygott rá Miklós mert haverok vagyunk.

Zsuzsi biccentett. – Erről van szó! – S ő is megeresztett egy mosolyt, de akkorát, hogy barna arcából mind az összes foga előcsillant.

Aztán már ott se volt. Leszegett fejjel száguldott fölfele, hármásával szedve a lépcsőfokokat. A fordulóban sikerült is egyenest Kasza karjaiba szaladnia.

– Megkerültél?! – dörrent rá Kasza.

– Ezer bocs – rebegte Zsuzsi, és illedelmesen megkerülte, úgy loholt tovább, de Kasza még akkor is majd lenyelte a tekintetével.

A gitáros srác néma dühvel figyelte őket.

Kasza kényelmesen ballagott le a lépcsőn. A kezében jókora staniclit tartott. – A Windisch-féle kárpótlás – mutatta Miklósnak –, fél kiló bocicsoki.

– Hová viszed? – kérdezte Miklós.

– Korrumpálásra indulok. – Megállt, szemügyre vette Miklóst. – Jöhetsz, ha kedved tartja. Sőt – mondta határozottan –, jössz is! – S látszott rajta, valamit forgat a fejében.

Lementek az alagsorba, és Kasza megállt egy ajtó előtt, amelyen öles tábla függött: **BETEGEKNEK ÉS IDEGENEKNEK BELÉPNI SZIGORÚAN TILOS!** Otthonosan lenyomta a kilincset, és Miklóst betessékelte az ajtón.

A konyhában voltak. Ételszag, fülledt meleg, gomolygó gőz. Kasza láttán azonnal abbamaradt a munka, mindenfelől szerfölött bizalmatlan ábrázatok meredtek rá.

– Már megint itt van! – sóhajtott fel valaki boldogtalanul.

Fehér süveges, tömzsi szakács toppant Kasza elé. – Mit akar itt? – támadt rá. – Azonnal tűnjön el! Tegnap már éppen eléggé kirámolta a raktárát!

– Csak egy kis pofavizit, séf úr – békítgette nyájasan Kasza. – Az új szobatársamat hoztam bemutatni.

Á, gondolta Miklós, hát ez a főszakács, az a bizonyos földi.

– Semmi pofavizit – lármázott a főszakács. – És a szobatársa sem érdekel. Kifele, de gyorsan! Ez itt nem népkonyha, én meg nem vagyok a Róbert bácsi!

Kasza erre bemutatta őket egymásnak.

– Mófielett szerény gyerek – veregette meg Miklós hátát magától ugyan sose merné bevallani, hogy bolondul a jófajta ömlesztett sajtért.

Miklós hüledezve meredt rá. Mukkanni sem tudott. A főszakács se. Rajta a gutaütés jelei mutatkoztak.

– Megeshetne rajta a szíve, séf úr – főzte Kasza. – Nézze csak meg, milyen nyamvadt! A kórházban, ahonnan áthozták, gezarolos krumplipürém tartották a szegény nyomorultat.

Miklós szeretett volna elsüllyedni. Mindenki őt bámulta.

– Tényleg elég girhes – szólta részvevően egy tenyeres-talpas konyhalány.

– Nem megyünk tönkre egy doboz sajton – hangzott másfelől.

A szakács letörten legyintett. – Van ott a polcon egy facér Mackó sajtunk...

– Nagyon köszöni – biztosította Kasza, miközben átvette a dobozt, és Miklós kezébe nyomta. – No és mi újság Békéssámszonban? – érdeklődött vígan. – Tojnak még a tyúkok, séf úr?

– Tojás nincs! – ordították egyszerre többen is.

– A tegnapi dinnyéjük teljesen tökízű volt – mondta erre Kasza bosszúból. – Egy rendes konyhán ilyet még ajándékként se hajítanak az ember után.

– Lacika, kérem – hörgött a főszakács. – Azonnal vágja ki ezeket, Lacika, mert nem állok jól magamért!

Egy tagbaszakadt, fiatal szakács kedélyesen megütögette a vállukat.

Nyomás, fiúk! Még rátok borulhat valamelyik forróvizes kondér, ha nem pucoltok

...

– Irigy kuttyák – vigyorgott Kasza. – De a héten még számíthat rám, séf úr, fogytán a cukrom.

Egy sárgarépa süvített el a füle mellett. Erre aztán szedték a sátorfájukat mindketten, amilyen gyorsan csak lehetett. Átmenekültek a tálalóba.

– Ha nem csal a szimatom – súgta oda közben Kasza –, ma borjúsült lesz a menázi. Jóraivaló népek ezek, öregem, csak kissé nehézkesek.

– A sajtért még számolunk – lihegte Miklós.

A tálalóban bóbitás pincérlányok sürgölődtek. Amint megpillantották őket, fülrepszto sivalkodásbáb törtek ki.

– Két fiú, sáf úr! Két fiú-ú-ú!

Miklós kínjában vigyorgott. Kasza nem zavartatta magát. Hódolattal nyújtotta át a staniclit a szeplós Jolánkának, a lelkére kötve, hogy a csoki másik fele az estis kis dundit illeti.

Egyéb se kellett a többi leányzónak. – Szatírok! – visították. – Szatírok, sáf úr! – Csak úgy zengett tőlük a tálaló. – Szatírok a placcon ...

Miklós föllélegzett, amikor végre kievickéltek az üres étterembe. – Nahát – fújta ki magát. – Mesés dolgaid vannak, hallod!

Kaszával madarat lehetett volna fogatni. – Egy kis élelmesség, öregem – magyarázta. – Ezt a parlagon heverő Mackó sajtot már tegnap kipécéztem magunknak, csak kellett hozzá valami életrevaló ötlet.

– Ha tudnád, mennyire utálok a sajtot! – dörmögte Miklós. – Ömlesztett sajttal meg egyenesen vallasni lehetne.

Erre Kasza haladéktalanul elkobozta tőle a dobozt. – Kérlek, akkor majd Stefanikkal osztozom rajta.

Alighogy leültek, Klárának nyitottak be. Az öregúr elégedetten feszített, láthatólag mégiscsak sikerült megbirkózni a passzussal.

Kasza köszönt nekik, amikor mind a hárman elhaladtak az asztaluk előtt. Miklós kinézett az ablakon. – Kik ezek? – kérdezte aztán.

A sikeres konyhai hadművelet feldobta Kaszát, szokatlanul közlékeny kedvében volt. – Poppycock úr és bandája – mondta. – Nyelvtanár a vén korpafejú. Tanuljunk könnyen, gyorsan karakalpakul! Mellesleg szólva, – közveszélyes nyelvművelő, és hacsak nem óhajtasz visszavonhatatlanul elfelejteni magyarul, óva intelek attól, hogy szóba elegyedj vele.

– Hát az a fonnyadt vénkisasszony?

Kasza figyelmesen odapillantott. – Melyikre gondolsz a kettő közül? – kérdezte szolgálatkészen.

De Miklós nem volt a humoránál, különösen ami Klárát illette, és ez meg is látszott rajta.

Kasza mulatott magában. – Ne duzzogj, no – csillapította. – Valami kiérdemesült angol nevelőnő, Helén kisasszony. Hajdanában-danában a legfinomabb parvenü famíliák versengtek érte. Viharvert, öreg csataló, Terstyánszky papa szerint még Clark Ádám babájaként jött be az országba. Mostanában Poppycock úr bomlik érte.

Miklós megkérdezte, mit jelentsen az, hogy *poppycock*, amire Kasza a tőle megszokott alapossággal adta meg a választ, hogy annyit tesz, mint badarság, blabla, blódség. Amerikanizmus, szleng. A vén korpafejú kedvenc szavajárása.

– Talán angolul is tudsz?

Kasza erre már nem is felelt, csak a vállát rándította meg. Ha háromszázötvenmillióan tudnak, miért ne tudhatna éppen ő is? Nagyjából ezt fejezte ki a vállrándítása.

Odaát nevettek. Poppycock úr fejhangon, az öreg hölgy kellemes baritonon. Klára hangja nem hallatszott. Miklós átpillantott, noha megfogadta magában, hogy nem teszi. A lány is nevetett, csak csendben, bár olyan jókedvűen, amilyenek Miklós még nem látta. Szinte sértette most a vidámsága, és annak sem örült, hogy kénytelen fölfedezni, mennyire megszépíti ez a szívből jövő nevetés. – Mi bajuk ezeknek? – kérdezte

mogorván. – Miért fecsegnek folyton angolul?

– Konzultáció – világosította fel Kasza. – Paszulykarónk ugyanis műszaki fordító az egyik tervezőintézetben.

– És ezt a kulimunkát nevezed te szinekurának? – epéskedett Miklós.

– Ahogy mondod – biccentett Kasza, de provokálni nem hagyta magát. – A germán és angolszász vasúti talpfairodalom avatott tolmácsolója. Csoda-e, hogy ő maga is eltalpfásodott. Pszichés szakmai ártalom, ahogy Windisch diagnosztizálná.

– Le vagy ibolyázva – morgott Miklós, bár semmi szükségét nem érezte, hogy védelmébe vegye a lányt. A doki említése amúgy is mást hozott az eszébe.

Gondolt egyet, hátradőlt a széken, lapos pillantást vetett Kaszára. – A röntgen után Windischnél voltam – mondta –, és alaposan összekaptam vele.

– Mással is megesik – bólintott Kasza.

– Fél délelőtt a világboldogító halandzsáival traktált. Éhség és epidémiák a harmadik világban, a fehér civilizáció erőszaktetele a színes embermilliókon, a rabszolganépek balsorsának abszolútuma ...

– Miért volna ez halandzsa? – kérdezte elkomolyodva Kasza.

Miklós elégedetten látta, hogy bekapta a horgot. – Hát talán nem az?

Fél perccel később már vadul vitatkoztak.

3.

– Min ölik egymást? – érdeklődött Dóra.

Úgy belefeledkeztek a vitájukba, hogy észre se vették, az ebédlő időközben megtelt, s a (két nő ott áll az asztaluk előtt, és kíváncsian hallgatja őket.

– Hú, de paprikásak! – kuncogott Angéla.

Azok voltak. Különösen Miklós, a kitüzesedett arcával és felborzolt üstökével. Kasza indulatáról csak villogó szeme és megcsomósodott arcizmai árulkodtak.

– Az utóbbi két percben itt legalább fél tucat súlyos becsületsértés hangzott el – foglalt helyet derűsen Dóra.

– Egyoldalú becsületsértések – igazította ki Kasza, és ezt Miklós sem tagadhatta volna.

Angéla menten át is nyergeit a prüdériára, s legerkölcösebb arcát öltve, sopánkodni kezdett: – Szűzanyám! Ki hitte volna, hogy magának ilyen csúf szája van, Miklóska?

– Nem tehetek róla – méltatlankodott Miklós. – Ennek betonból van a feje!

Terstyánszky úr élvezettel heherészett odaát, az asztalnál. – Hitvitáznak az urak – magyarázta –, és Szász úr a legszebb ellenreformációs hagyományokat kelti életre. Valóságos magisztere a zamatosán goromba stílusfordulatoknak. A disputát fűszerező obszcenitásokat elannyira nem veti meg, hogy a jó öreg Pázmány Péter sárgulhat odafenn az irigységtől!

– Örülök – mulatott rajtuk Dóra –, hogy már ilyen jó barátok.

– Arról szó sincs – szögezte le hűvösen Kasza, és Miklós sietett csatlakozni hozzá, mondván, hogy ezzel az állításával kivételesen egyetérthet. Közben meghökkenve bámult a zsebtükörbe, amit Angéla az orra alá dugott, és sebtében a hajába túrt, hogy

megkísérelje rendbe gereblyézni.

– Jelzem, a disputa a humanizmusról rendkívül érdekesítő – kotyogott a kisöreg.
– Sajnálatos, hogy egy kukkot sem értek belőle.

Az asszony fojtott mosollyal nézett Kaszára. – Marx elméleti antihumanizmusa? Szakítás a spekulatív emberfilozófiákkal? – Ugratta, de kedvesen, bántó szándék nélkül, mindamellett oly módon, amelyből kitetszett, hogy mindez régi téma kettejük között. – Már megint az absztrakt emberrel van baja?

– Tévedés – mondta Kasza. – Most éppen Windischsel van bajom, még hozzá a lehető legkonkrétabb formában.

– A lehető legigazságtalanabbul – vágta rá Miklós.

– No meg a kedvencükkel – intett feléje Kasza –, aki új fent a fogadatlan prókátor szerepében tetszeleg.

– Íme, a föllebezhetetlen döntőbíró – fortyogott Miklós.

– Ejnye no, Miklóska, ne legyen már ilyen truccos – korholta Angéla. – Nem ismerek magára. És mi ez a rémes kakastaréj a forgóján? – Bontófésűt vett elő, s Miklós megrökönyödésére anyásán fésülgetni kezdte. – Miért nem csináltat ehelyett a csúf sörény helyett inkább egy szép csikófrizurát?

– Isten őrizz – szörnyedt el Terstyánszky úr –, tönkretenné az egyéniségét! Szász úrhoz nem illik semmiféle uniformizált frizura.

– Kivéve a hülyefrizurát – vélte Kasza. – Csak tudnám, mi a fenének babusgatják úgy?

– Mert szép – jelentette ki Angéla keresetlenül. – Szép és helyes. Főleg ebben a magas nyakú, szürke pulcsiban. És ha mindenáron tudni akarja, engem folyton arra a bűbáj izére emlékeztet.

– Engem is örökké egy izére emlékeztet – helyeselt Kasza.

De Angéla ügyet se vetett rá. – Ejnye már, no – bosszankodott –, hát hogy a csudába hívják azt a drágát? – És türelmetlenségében Miklós fejét kocogtatta a fésűjével. – Az a bűbáj francia mozisínész, no, aki nemrég halt meg, szegényke ... Hát bökjék már ki!

– Ó, a Fanfan – kiáltott fel Terstyánszky úr –, a Fanfan! Príma szeme van, Angélácska – dicsérte harsányan szavamra mondom, ragyogó meglátás! Telitalálat! Monsieur Philippe és Szász úr – kvázi két tojás.

Miklós tátott szájjal bámult egyikükről a másikukra. Nem hihette, hogy komolyan képzelik ezt a marhaságot.

Már Angéla is ingadozott. – Igen ám – mondta gondterhelten de az feketébb volt és magasabb is valamivel. És a füle... hogy milyen édesen elállt annak a füle!

Mindnyájan Miklós fülét tanulmányozták. Neki nem állt el.

– Sebaj – legyintett nagyvonalúan Terstyánszky úr a fül végtére is nem sokat nyom a latban. Az effajta hasonlóságok többnyire amúgy sem a külső jegyeken múlnak. A karakter számít, Angélácska, a jelleg a perdöntő. Szász úrban pedig vitathatatlanul föllelhető az a bizonyos fanfanos *charme*. És mi más volna, kérdem én, mi más a férfiember vonzóereje, ha nem a *charme*?

Angéla zajosan helyeselt.

– Pávatollat nem akarnak a fenekébe dugni? – érdeklődött Kasza.

– Magából most csak a rosszakarát beszél – intette le Angéla, és elégedetten szuszogott, mert végzett a fésüléssel. – Így ni – huppant le a helyére, a művét

gusztálgatva –, így már megteszi... Merje csak valaki azt mondani, hogy ez a fiú nem egy búbáj tündérfófa!

Miklósnek általában nem került erőfeszítésébe, hogy elviselje, ha a külsejét dicsérték, de ezt már maga is megsokallta. Szinte könyörögve pillantott Dórára, mintegy a segítségét kérve, de az asszony hátravetette a fejét, és hangtalanul kacagott. Nagyszerűen szórakozott rajtuk.

Angéla azonban félreérthette, mert hirtelen a szeme fehérjéig elvörösödött. – No persze, nem mint *nő* mondom ezt...

– Hanem mint műélvező – helyeselt Kasza. – Kezet foghatnak egymással. Ez a pót-Fanfan is nagy műélvező. Még mindig nem tért magához a főlemelő élménytől, hogy Windisch Koch Róbert alsónadrágját mutogatta neki.

Angéla szükségesnek tartotta, hogy egy bizalmas közlésben részesítse őket. – A doktor állítólag jégért visel – mondta bennfentesen. – Látta a ciculiját is, Miklóska?

– Hogyne – bólintott Kasza. – A ciculi szunyókált, a dokuli kávéét kotyvasztott, Mikuli meg ámuldozott a sok ócska kacaton. Közben meg duettben keseregtek a tüdővész, éhez emberiségén.

– Huszadrangú élcfaragó – mérgelődött Miklós. Az dühítette a leginkább, hogy a kiprovokált vitával önmagát csalta törbe. Mesterkedése, hogy a doki ellen Kaszától szerezzen érveket, igencsak fordítva sült el.

– Mindaddig nem is volt baj a duettjükkel – folytatta Kasza –, míg Windisch végül a veséjébe nem taposott. Ptolemaioszi világkép!

Miklós arca elsötétedett. – Most már abbahagyhatnád, igen?

– Úgy is van – csitította őket Angéla zsörtölődve. – Mire való örökösen csak csúfolódnia azon a kedves, jó doktoron? Aranyból van annak a szíve. És ha nem tudná, Gáborka, a doktor igenis, nagyon kedveli magát.

Kasza vállat vont. – Én is kedvelem.

– Nem igaz – csattant fel Miklós. – Hazugság!

Ettől már Kasza is felborzolódott. – Vigyázz – figyelmeztette fagyosan –, túl messzire mégy!

– Gyülöli azt az embert – mondta Miklós, rá se hederítve –, mint a lelke mélyén minden értelmiségit. A humanizmus iránti ostoba megvetése mélyén is ez lappang.

Dóra ajánlatosnak tartotta, hogy közbeavatkozzék. Tartsanak sorrendet, javasolta. Egyre kíváncsibb a vitájukra, de mégis azt szeretné, ha mindenekelőtt Miklós beszámolna a reggeli röntgenről.

Ám Miklós ebben is csak a kínálkozó alkalmat látta ingerültsége kitöltésére. – Neki bezzeg esze ágában se volt érdeklődni – mutatott Kaszára, s rosszindulatú nevetésre fakadt. – Tegnap ugyanis vérig sértődött, hogy a vizsgálatomról nem velem beszéltem először. Azt hiszem, ez már patológikus eset. Következetlenség mindamellet nem vethető a szemére: hű maradt önmagához, nem tagadta meg az érzéketlenségét. Hogyan is alacsonyodhatna le a hitvány érzelmességnek arra a fokára, hogy bárki iránt érdeklődjék?

Maga is érezte, több ez már holmi szurkálódásnál, de nem tudta megzabolázni magát.

– Tőle aztán minden idegen, ami emberi! Ő nemcsak prédikál a humanizmus ellen, hanem becsületbeli kötelességének tartja, hogy az írmagját is kiölje magából. Sőt szíve szerint mindenki másból is kiölné. Ha nem megy másképp, hát bunkóval. Ő, a nép fölönt fia, arra született, hogy leszámoljon a humanizmussal, ami szerinte nem egyéb

néhány urbánus intellektüel, néhány észbestia ravasz csinálmányánál. Képzeljék csak el azt a gyönyörűséges világot, ahol csupa hozzá hasonló *homo antihumanus* szaladgál majd!

Úgy elragadta az indulat, hogy már egyikükkel sem törődött. Sem Angélával, aki csillapítani próbálta, se Dórával, aki mozdulatlanul és szemrehányóan figyelte, s legkevésbé Kaszával, holott látta, hogy az arccsontján már lángol a pír felháborodásában.

– Tudják-e, mit mondott róla tegnap Babrián? – folytatta. – Kezdő *Übermensch*-nek nevezte. Olyan embernek, akinek nemcsak az agya, de a szíve is jéghideg. Aki azt képzelem, hogy érzelem nélkül is létezhet értelem ... – S még attól sem riadt vissza, hogy részletesen kipakolja Babrián füstölgését, ráadásul olyan igaztalanul eltorzítva, hogy bármelyik józanabb pillanatában szemem köpte volna magát azért, amit most elmondott.

Végül a csend térítette észhez, a többiek néma megütközése. Ráocsúdott, hogy lehetetlenül viselkedett. Angéla szomorkásán nézett rá, Dóra leplezetlen csalódottsággal; Terstyánszky úr maga elé köhécselt, s ez egyszer úgy tett, mintha semmit se hallott volna.

– Sajnálom – dünnyögte Miklós –, a méreg szólt belőlem. Valószínű, hogy Babrián szavait is eltúloztam.

– Valószínű – biccentett Kasza, de rá se pillantott. Kezébe vette a kis étkártját és tanulmányozni kezdte.

Miklós a fogát szívta. A hideg megvetés, amely Kaszából áradt, szinte arra ingerelte, hogy máris megbánja a visszakozását.

– A röntgen – nógatta szelíden Dóra.

Miklós néhány tömondatban számolt be, s a kedvező eredménynek örültek az asszonyok, de valahogy mégsem úgy és nem annyira, mint előző nap. Feszengő, nyomott hangulat telepedett valamennyiükre. Szerencsére, a szeplős lány hozta a levest, és ez jó alkalom volt arra, hogy átmenetileg felfüggeszék a beszélgetést.

Csattant az üvegajtó. Utálatos szokása szerint a pökhendi Asbóth doktor vágta be maga után, amint bejött az étterembe. Közvetlenül utána Babrián nyitott be. Kasza elborult arccal figyelte, és Miklósnak is szemet szúrt, milyen nehézkesen, szinte erőlködve halad az asztala felé.

– Már délelőtt is nagyon rosszul érezte magát – jegyezte meg Dóra, mert ő is Babriánt figyelte.

– Mikrobárikus oszcilláció – tudálékoskodott odaát a kisöreg.

Kasza komoran bólintott. – Ismét néhány nap oxigénezés...

– Nem is értem, miért engedik ilyenkor lejönni! – így Angéla.

S ahogy csöndes aggodalommal, alig félszavakban Babrián állapotáról kezdtek beszélgetni, Miklós egyszerre nagyon idegennek találta magát köztük. Úgy érezte, hogy kívülálló és beavatatlan, aki kirekesztődik azokból a gondokból, amelyek őket összefűzik, s aki még a nyugtalanságukból sem kérhet részt, mert vele nem osztoznak meg rajta – és ez most meglepően rosszul esett neki.

Magába zuhanva, leverten kanalizgatta a levesét, amikor valaki megszólította: – Jó étvágyat!

Zavarba jött, mert Windisch állt előtte.

– Most hozták át a laborból – mutatta az orvos az eredményeket.

Miklós nem igazodott el rajtuk, de Windisch mosolya megnyugtatta.

Az ígérete még inkább. – Délután majd kap tőlem egy másolatot, hogy a szüleinek

is megmutathassa.

Dóráék kitűnőnek tartották a leletet.

– Szegény, jó főorvos urat meg fogja ütni a guta – kuncogott Angéla.

Terstyánszky úr is éledezett az asztalánál. – Csalánba nem üt a mennykő – sajnálkozott, de az eredményekkel ő is roppant elégedett volt.

Most már csak egy kérdés maradt hátra, amelyet Miklós azonnal fel is tett az orvosnak. Ha minden ilyen kitűnő és rendben levő, miért nem engedik haza? Semmire se vágyott jobban, mint hogy mielőbb megszabaduljon innen.

Windisch a fejét csóválta. – Reggel okosabbnak mutatkozott – mondta barátságosan. – Emlékszik? Azzal parírozta a derülátásomat, hogy hiába szép és jó minden, a duzzanat csak nem óhajt eltűnni a nyakáról.

Miklós hallgatott. Úgy érezte, egyre ostobábban és szerencsétlenebbül viselkedik. S amitől mindig a leginkább tartott: valószínűleg tökéletesen nevetséges is.

De pillanatnyilag senki se volt nevetős kedvében.

– Három hónap, Miklós – mondta az orvos ebbe bele kell törődnie. Talán a nyugalma is megjönne, ha véglegesnek tekintené ezt a terminust.

Miklós egy kedvetlen biccentéssel ráhagyta, a délutánra ígért leletet pedig előre is megköszönte. Windisch ismét rámosolygott, kedvesen és biztatóan, azzal továbbment, egyenesen Babrián asztalához tartott. Miklós bizalmatlanul nézett utána. Furcsállta a kedvességét. Hihető-e, gondolta, hogy a délelőtti összekoccanás után ennyire barátságos?

Közben Angélának megeredt a nyelve. Valami friss pletyka jutott eszébe a dokiról. Miklós ezúttal hálás volt neki, mert a fecsegésével oldott valami keveset a nyomottságukon.

4.

Ebéd után az előcsarnokban Bircsák Dodó köszönt rá harsányan. Az aranylábú éppen nevezetes fülmozgatásával produkálta magát két ámuldozó öreglánynak.

Miklós hirtelen megpillantotta a becsüsnőt. Az asszony a tábournokkal beszélgetett, de szerencsére, nem vette őt észre. Kínos lett volna az adóssága miatt. Miklós úgy döntött, most nyomban fölkeresi Pós urat a negyedik emeleten.

Sietve indult a lépcsőhöz, amikor hátulról ismerős hang recscent rá:

– Hová ilyen sebbel-lobbal, szerkesztő úr?

Babrián közeledett, nehézkes léptekkel, meg-megállva.

– Ennyi nyamvadozó közt így száguldozni, tiszteletlenség, hallja-e? – Zihált, a hangja rekedtes volt, de a szeme barátságosan csillogott. – Finom kis időnk van, mi?

– Mikrobárikus oszcilláció – bólintott Miklós tudálékosan.

Babrián rámeredt.

– Billentették már fenéken uraságodat? Vegye tudomásul, hogy az én társaságomban a gyógyynoki szócsintan használata szigorúan tilos. Apropos! Windischünk erősen aggódik, hogy délelőtt megbántotta kegyedet.

Tehát már értesült a beszélgetésükről! Miklós zavartan mosolygott, habár kíváncsi

lett volna Babrián véleményére. Aztán kerekén letagadta, hogy megbántódott. Honnan szedi a doki?

– Reménykedett – mondta Babrián. – Mivel ő az a kitűnő úriember, akinek még soha senkit sem sikerült megbántania, most felette büszke rá, hogy milyen egy sértő férfiú. Elég sokat beszél, mi?

– Há-át... – nevette el magát Miklós, mert az az érzése támadt, hogy Babrián az ő pártját fogja és nem a dokiét. – Mondott néhány dolgot, amitől minden hajam szála az égnek meredt.

– Az nem baj. Kegyed egyelőre túlságosan is jól fésült fiatalember, és csak a hasznára válik, ha megtépázzák az üstökét. Egyébként nagyon helyes, hogy nem sértődött meg. A sértődékenység politikailag gyanús. Jöjjön, szerkesztő úr, kísérjen fel! Ma délutáni paláverünk üzemzavar miatt alighanem elmarad. – Valóban rossz bőrben volt, árkok arca rettenetesen elcsigázottnak látszott.

A portás előresietett a pultja mögül, hogy előzékenyen kinyissa a liftajtót.

– Na – recsegte Babrián –, azt a híres Vasast ma megint elpáholjuk! Kereshetne magának valami rendesebb csapatot.

– Angyalföldi gyerek vagyok, kérem – felelte önérzettel az öreg.

– Fogadok abba a kajla Thököly-bajszába, hogy ma délután meglő mj ük magukat, mint a libát.

– Mostanában az Újpest se olyan jajde nagy, kérem – ellenkezett lisztelettel az öreg, s ebből mellesleg kiderült, hogy Babrián szurkolóként sem lett hűtlen a szülőhelyéhez. – Nekünk különben is rossz talajon szokott a legjobban menni. Nekünk, kérem, direkt kedvez a pocsék idő.

– Irigylem magukat, cerberus úr – mondta Babrián.

Már benn voltak a liftben, amikor Stefanik rájuk kiáltott, hogy várjanak. Klárával együtt éppen akkor ért oda.

Ez aztán kétszeresen is kínos volt. Miklós udvariasan köszönt a bányásznak, aztán mozdulatlan tekintetét a lányra függesztette. Klára is nyugodtan nézett rá.

– Nagyon jó a laboreredménye – jegyezte meg fesztelenül.

Miklós ettől úgy megmérgeződött, hogy csaknem beletörte az ujját az indítógombba.

– Hohó – riadozott Stefanik óvatosan, mert szétesik ez a ládái

– Ni csak! – csodálkozott el Babrián. – Mikuskánknak gyönyörű a frizurája!

– Hát, éppen eleget rágom a fülit miatta – dohogott elégedetten a bányász. – Ha már ilyen szépnek költötte a gölya, ne csináljon böjti boszorkányt magából.

A lány elmosolyodott, megigazította a könyveket a hóna alatt. Miklós mereven bámult ki a liftajtón. Kasza esti kajánkodása ötlött fel benne, hogy azóta fésülködik, amióta ő itt van.

A lift végre fölvészorgott. Zöttyent egyet, megállt, és akkor Babrián az oldalfalának tántorodott. Sípoló hang szakadt fel a torkából, görcsösen kapkodta a levegőt. Arcát szempillantás alatt összetörte a kimerültség.

– Rosszul van? – kérdezte élesen Klára.

Babrián nem szólt, csak miután kitámogatták a liftből.

– Kegyeskedjenek eltámogatni a szobámig. – Verejtek lepte el a homlokát, s amint Miklós és a bányász sietve belekarolt, egész súlyával rájuk nehezedett.

– Lassan, nagyon lassan – figyelmeztette őket Klára. – És pihenjenek közben. Én addig előkerítem a nővért. – Azzal, hóna alatt a könyvekkel, futásnak eredt. Miklósra

az hatott a legijesztőbben, hogy valami kétségbeesett lendület vitte. El is ejtette az egyik könyvet, de nem állt meg, rohant tovább.

Babrián zsörtölődött. Mindjárt orra bukik, aztán oda a legszebb darabja!

– Sebjaj – próbált kedélyeskedni Stefanik –, azokon a régi szobrokon is törött a nők orra.

Babrián mérgesen bámult rá. – Egyelőre még nem agonizálok. Majd a halottas nyoszolyámon méltóztassék ilyen marhaságokkal szórakoztatni.

Megálltak, hogy Miklós fölemelhesse az elejtett könyvet. Aztán lassun dülöngéltek tovább. Gyakran megpihentek, mert Babriánnak ki kellett fújnia magát.

– Hát, Goethének jobb szíve volt – lihegte. – Remélem, kellőképpen nagyra becsüli Goethét, szerkesztő úr.

A bányász könyörgött, hogy hallgasson. Muszáj még ilyenkor is irodalomról tárgyalni?

A 220-as szoba sarkig tárt ajtaja előtt hárman várakoztak. Klára, a futástól még mindig pihegve és csapzottan, a szemében merő aggodalommal, megszeppent pofácskával a szőke kis ápolónő és egy zöld esőkabátos, tagbaszakadt öregasszony, aki éktelenül dühösnek látszott.

– Nasztaszja Filippovna, a nagy házizsarnok – mutatta be Miklósnak Babrián.

– Minek sétafikái, ha nem kap levegőt? – támadt rá rivalgó hangon a matróna.

– Úgy rimánkodtam, hogy maradjon ágyban! – rebegte Verocska, de Klára szemrehányóan pillantott rá.

– Nem lett volna szabad leengedned.

Az öregasszony felbőszülve helyeselt: – Úgy is van! Megérdemelné, kedves, hogy kitekerjem a nyakát.

– Csak próbálnák meg visszatartani! – védekezett a nővérke elkeseredve, és a könnyeivel küszködött.

– Micsoda buta cserfelés ez? – háborgott zihálva Babrián. – Lesznek szívesek befogni a csőrüket? Egyszer úgyis elszököm innen valami jobb levegőjű országba.

Verocska megfogta a karját, a nyakába fűzte, és ügyesen betámogatta a szobába. Az öregasszony Miklóstra meredt, ellenségesen szemügyre vette. Aztán délcegen ő is bevonult utánuk.

Kattant a kilincs, és ők, mind a hárman a csukott ajtót nézték.

Rossz állapotban van – suttogta a lány.

Miklós megborzongott. Nem gondolta volna, hogy ennyire beteg.

– Rosseb az ilyen időbe! – robbant ki Stefanik.

5.

Öt órakor Miklós lement a hallba.

Az első látogatók már befutottak, zszibongás verte fel az előcsarnokot. Miklós figyelmesen nézelődött, de egyelőre sehol se látta a szüleit. A sok idegen között már meghitt ismerősként tűnt elő egy-egy beteg.

A társalgó tömve volt. Még nagyobb lárma, még több ismeretlen arc. Miklós alig

tudott benyomakodni a zsúfolt helyiségbe. Hátról, az ablaknál fölfedezett egy üres asztalt. Áttörte magát a csődületen, odament és leült. Úgy helyezkedett el, hogy szemmel tarthassa az ajtót.

A szomszéd asztalnál négy öregúr kártyacsatát vívott.

Fénylő, tar kobakjával Terstyánszky papa is ott tündökölt közöttük. Akkurátus kis oszlopokba rendezve, vagy harmincforintnyi tíz- és húszfilléres tornyozódott előtte. Viharos ovációval üdvözölte Miklóst, mintha ezer éve nem látta volna.

– Jöjjön csak, jöjjön, Szász úr! Szálljon be közénk!

Miklós elhárította, ő csak kocazugás!

– Hát éppen azért – buzdította a kisöreg. – Szavamat adom rá, hogy körünkben *summa cum laude* sajátíthatja el az ultizás fortélyos tudományát.

A jobbán ülő, csontsovány madárijesztő figyelmeztetően emelte fel horgas mutatóujját. – Vigyázat, fiatalember, le ne üljön játszani ezzel a kopasz vigéccel! Törölmetszett hamiskártyás.

– Egytől egyig azok – prüszkölte a legidősebb, egy töpörödött aggastyán, akinek reszketeg feje meglepően hasonlított egy mopszliéra. Szűköcskén állt a pinkapénzzel, és emiatt szemlátomást paprikás hangulatban volt. – Egytől egyig mind sipis!

– Maga is az, trotlikám – vágott vissza nyájasan Terstyánszky papa –, úgyhogy a parti teljesen fair.

– Mit prézsmítál, marha! – bömbölte zsíros hangon a negyedik öreg, aki öles termetű volt és vérmes arcú. – Nyúljon be, maga a fölvevő! – Aztán a mopszlira düllesztette a szemét. – Te meg vigyázz a szádra, tanfelügyelő úr, mert megapprehendálok! Nem tűröm, még tréfából sem, a dehonesztáló kijelentéseket. Kilencszázhuszonötben Pápán, cirka ilyen inszINUÁCIÓÉRT kaszaboltam össze egy konfidens frátert.

Ott gunnyasztott köztük a süket vasutas is. Ő nem vett részt a kártyázásban. Kopottas, fekete ünneplőjét simogatta, és sóvár tekintete az ajtón csüngött.

A szerető magzatait várja, gondolta Miklós, és megsajnálta, mert tudta, hiába vár.

Odakinn változatlanul esett. A park és a szemközti hegygerinc nyirkos ködbe burkolódzott. Szél nem fújt; remélni sem lehetett, hogy a felhők fölszakadozzanak. Miklós nézte az ablakon leszivárgó esőcseppeket, és ugyanazt a nyomott kedvetlenséget érezte, mint amit odafenn a csendes kúra alatt mindvégig.

Pihenőjük nyugtalan aggodalomban telt el.

Kasza szobormereven feküdt az ágyán, és a mennyezetet bámulta. Kockacukrot rágsált számlálatlanul. Időnként kiment a folyosóra, remélve, hogy megtud valamit Babriánról, de mindannyiszor eredménytelenül tért vissza.

Jó lett volna legalább beszélgetni. Miklós teli volt szorongó kérdésekkel. Valójában milyen természetű Babrián rosszullete? Milyen következményei lehetnek? Gyakoriak-e az ilyen rohamai, és a mostani súlyosabb-e a máskoriaknál? De Kaszából olyan feszültség áradt, hogy nem volt bátorsága faggatni.

Sejtelve egyébként beigazolódott. Kasza nem bocsátotta meg az ebéd közbeni dühkitörését. Úgy jött fel az étteremből, mint akinek eltökélt szándéka, hogy beszélőviszonyukat érdemben megszakítja. Az arcáról csak akkor foszlott le a rideg kifejezés, amikor Miklós elmondta neki, mi történt Babriánnal. Belesápadt. Az asztalon heverő cigarettás doboz után kapott, mozdulata azonban félúton elakadt. Ökölbe szorított kézzel nyúlt végig a díványon, és rátört a fuldoklás. Hosszú percekig némán kínlódott.

Miklós rossz lelkiismerettel figyelte a vergődését. Maga is beleizzadt. Kasza fölindultságában volt valami megrendítő és összemérhetetlen. Miklós büntudatot érzett. Emlékezett rá, amikor Babrián akasztófahumorról megjegyezte, hogy a délutáni paláverük üzemzavar miatt elmarad, határozott megkönnyebülést érzett magában. Örült, hogy Kaszának ma mégsem lesz alkalma elmondani neki a dührohamát. A holnap pedig sohasem ugyanaz, mint a ma.

Néha kiment egy-egy percre, hátha sikerül elcsípnie Windischt vagy a nővérkét. De senkivel sem találkozott, kivéve egy overallos munkást, aki friss oxigénpalackot görgetett a folyosón, és Babrián ajtaja elé állította. Ezt nem mondta meg Kaszának.

Végigheveredett hát az ágyán, és az angol nyelvű könyvet lapozgatta, amit Klára elejtett a folyosón, és amit a nagy izgalomban elfelejtett visszaadni neki. Ahogy az ábrából kiokoskodta, valami vasútépítészeti szakkönyv volt. Különböző keskeny nyomtávú vonalak műszaki leírása. Visszatette az asztalra, és megnézte az óráját. Vánszorgott az idő. Am attól sem lett jókedvűbb, ha a közelgő látogatási időre gondolt. Nem haragudhatott a dokira, hogy megfeledkezett az ígéretéről, a laborlelet másolatáról. Bizonyára Babriánnál van. Így aztán, sajnos, a szüleit sem küldheti majd fel hozzá.

Odakinn meg csak esett, esett. A nyitott erkélyajtón párás levegő áradt be. A levegő nehéz volt, ólomsúllyal telepedett az emberre.

Később kopogtattak az ajtón, Klára nyitott be. A könyvéért jött.

– Az asztalon van – vetette oda Miklós, anélkül hogy ránézett volna.

Klára odalépett hozzá, és egy borítékot csúsztatott az éjjeliszekrényére. A laboreredmény másolata, mondta, Windisch vele készítette el, mert Babriánnál tartózkodik, és nem mozdul el tőle. Miklós megköszönte.

Kasza kérte a lányt, hogy üljön le, és Babriánról kérdezősködött. Kiderült, hogy Babrián már valamivel jobban van, bár egyelőre nem szabad bemenni hozzá. Injekciókat kapott, remélhetőleg nyugodtan fog aludni.

Klára odahúzta a széket az ágyához, és leült. Csendesen beszélgettek egymással. Babrián állapotát vitatták meg. Miklós ugyan minden szavukat hallotta és figyelemmel kísérte, de vajmi keveset értett az egészből. Túlságosan szakavatottan tárgyalták meg a dolgot. Ismét egy olyan helyzet, amelyen ő kívül reked. Miközben beszélgettek, lopva elnézte őket, s hasonlóságuk újra feltűnt. Szőkék voltak és sűrű szeműek, magas természetűek és elegánsak. Akár testvérek is lehetek volna.

Miklós halvány féltékenységet érzett, s ettől szerette volna megvédelmezni magát. Kinézett a parkra, az esőt bámulta. A vigasztalan idő mintha csak visszatükröződött volna benne ...

– Jó napot!

Miklós felkapta a fejét. A becsüsnőt pillantotta meg az asztala előtt, luxus-csomagolásban. Csak nézte meghökkenve. Frissen fésült frizurájával, kifestve, választékosan finom kosztümjében és drága ékszereivel, most előkelően nagyvilágiasnak hatott. Kirítt a környezetéből.

Az asszony a tenyerét nyújtotta. – Kérem a tartozását.

– Sajnos nincs nálam.

– Megfeledkezett róla?

Miklós szemrebbenés nélkül letagadta. Dehogyan, csak nem hozta le magával! Ilyen adósságot mégsem illik nagy nyilvánosság előtt törleszteni.

– Maga nem is járt annál az embernél! – vágta oda nyersen az asszony. – Hát

mégis hivatása a hazudozás? Mi a foglalkozása, barátom? Ügyvéd, újságíró vagy talán pártmunkás? – És agresszív, megvető pillantással faképnél hagyta.

Ettől a szemvillanástól Miklósnak minden csepp vére az arcába szökött. Fojtott dühvel meredt utána, és a tekintete rajta maradt.

– Ki ne nézze a szemét, Szász úr – kuncogott rajta Terstyánszky papa. – Ritka delikatesz, igaz-e?

– Öreg – felelte Miklós szárazon. – Legalább negyvenéves.

A kisöreg kerekre nyitotta a szemét, aztán föl kacagott.

– Lám, a relativitás! Jelzem, huszonöt éves koromban, amikor apám szép, ifjú asszonynak nevezett egy negyvenéves nőt, én is csak mosolyogtam rajta. Ma már ötven év alatt mindenkit fiatalnak látok.

– Passz, marha! – dörrent rá a vérmesképű.

Terstyánszky papa is továbbpasszolta a lapokat.

– Ám ha elfogad tőlem egy jótanácsot, Szász úr, ujjat ne húzzon vele. Bámulja, csodálja, gyönyörködjék benne, mert szavamra mondom, negyven év ide, negyven év oda, ilyen mesés természetű nőt, ilyen pompás testű asszonyt nem sokat fog látni életében, de kerülje olyan messzire, amilyen messzire csak tudja.

Miklós vállat vont. Nem kell őt féltetni! Mellesleg, le sem állna egy ilyen reakciós döggel! Azt azonban megkérdezte, miért a jótanács?

– Több okból, Szász úr, több okból is. Puhatolózzék csak a szobatársánál.

Kaszánál? Miklós csak nézett rá, a dühe is elillant. El nem gondolhatta, mi köze lehet Kaszának ehhez a nőhöz? De hiába meresztette a szemét várakozóan, Terstyánszky úr tudott titkot tartani, ha akart.

– Mit kéne erről érdeklődni? – krákgotta a madárijesztő, miközben kopogott a talonnál. – Visszataszító, arrogáns nőszemély!

– Hát bisszignek bisszig – ismerte el Terstyánszky úr de nekem tetszik a harapóssága.

– Maga tartsa meg a véleményét – kakaskodott a mopszli tanfelügyelő. – Maga csak ne védje ezt a szukát!

A madárijesztő legyintett. – Nem is tudom, hogyan lehet ilyen közönséges feje egy nőnek?

– Nem rossz fej az – mosolygott rejtélyesen a kisöreg. – Egy magaféle spíszbürger bankpénztárosénál mindenesetre lényegesen többet ér ... Apropos, húszam van! Meg kell mondanom önnek, Szász úr, én nemcsak hódolója, de tisztelője is vagyok ennek az asszonynak, jóllehet többnyire még a köszönésemet se hajlandó fogadni.

– Úgy kell magának, örök extravagáns! – sipította a mopszli. – Hajbókoljon csak a felfuvalkodott ribanc előtt.

Terstyánszky úr vihogott. – Megtehetné a kedvemért, trotlikám, hogy ezt egyenest a szemébe mondja. Iskolás korom óta hő óhajom, hogy láthassak egyszer egy élve megnyúzott tanfelügyelőt. Azt se bánom, ha nyugalmazott.

– Helyes a bögés, marha! – dörögte a vérmesképű, s azzal elvágta a témát. – Elég a prézsmitálásból, uraim! És jegyezzék meg maguknak, hogy *pro primo*: úriemberek közt egy hölgyről még akkor sem szokás tiszteletlenül nyilatkozni, ha a hölgy történetesen ribanc, *secundo*: felhívom rá a figyelmüket, hogy a tábornok úr a lehető legjobb nexusban van a szóban forgó hölgygel, és igazi keresztény úriasszonynak tartja, *tertio*: kontrázom a tanfelügyelő úr ultimóját és a partit, tartsa erősen azt a húszat, Terstyánszky!

– Nem lesz benne hiba! – De a kisöreg csak fél szemmel követte a lap járását, Miklóshoz beszélt: – Egy szó, mint száz! Ha becsüli a szépet, Szász úr, és mint remélem, van hozzá érzéke, ne sajnálja az időt, figyelje meg minél tüzetesebben ezt az asszonyt. Számomra nap mint nap külön gyönyörűséget jelent, ha megpillantom. Ez a test, Szász úr, biológiai remekmű! Talán a műugrás csiszolta ilyen remekké, mert ez a test arányaiban maga a tökély. Műremek, Szász úr, műremek!

– Vén kappan! – kurrogott rá a bankpénztáros, Miklós meg közbekérdezett gyorsan, nehogy feltörő mosolyával megbántsa.

– Tényleg műugró nő volt?

– Még hozzá elég jó nevű versenyző, a negyvenes évek elején. Máthé Sarolta: *Magyar Athletikai Club*.

– No, mit mondtam? – bögte a vérmesképű. – A MAC színeiben, uraim, csakis jó famíliából való ifjak és leányok versenghettek.

Á, gondolta Miklós, valami lecsúszott méltóságos asszony!

Terstyánszky úr kidobott egy lapot, és ravasz-kás arccal fordult hozzá.

– Ó, drága jó Szász úr, nem volt ám igaza, amikor az imént titokban mosolygott. Isten látja lelkemet, szóvá se tenném, ha nem kedvelném önt, és dehogyis lobbantanám a szemére, hogy mosolyában ott bujkált egy kis csacska, ifjonti értetlenség. Nem veszem zokon, Szász úr, hisz miért is venném, ám engedje meg, hogy már most jókorán figyelmeztetni bátorkodjam: az örömök változandók. Az öregkor is tartogat ám nemes örömeket! Csak bölcsnek és tárt szívűnek kell lenni. És főleg nagyon kell tudni szeretni ezt a csodálatos siralomvölgyet. Amíg csak el nem kaparnak, Szász úr, életművészetemet én föl nem adom. Meg nem tagadok magamtól mégoly csekélyke örömeket sem, ha már egyszer zsenge ifjúkoromban *viveur*-nek csaptam fel, és a magam módján, a magam szerény lehetőségei között, világéletemben mindig is legjobb tehetségem szerint iparkodtam a költő halhatatlan soraihoz igazodni: „*Minden órádnak leszakaszd virágát...*”

– Kurvahajcsár! – tombolt a vérmesképű. – Aduval támad? Elment az esze, hogy engem hajt ki?

A tanfelügyelő lelkendezett. – Bravó, ezt már elbukják! Támadjon csak, Terstyánszky, támadjon azzal a makkal!

– Nem, sajnos az többé már nem áll módomban! – És a kisöreg gyöngyöző kacagásra fakadt. – Hisz épp erről van szó, kedves Szász úr! Eljönnek bizony azok az órák is, amikor az embert már joggal titulálják vén kappannak, s amikor az ember már nem leszakasztani akarja a virágot, hanem csak gyönyörködni akar benne. És mennyi örömet lelhet még ezekben a kései órákban isi Hány olyan ismeretlen, új öröme talál, amelyről azelőtt fogalma sem volt! De még a régi, jól ismert örömök is hogy gazdagodnak! Mennyivel zamatosabb egy pohár bor íze, mennyivel szívszorítóbb egy nyári napfölkelte, mennyivel ragyogóbb egy asszony szépségei így hát, kedves, drága jó Szász úr, mindezek után talán már nem fogja megmosolyogni, megindítóan ifjú éveinek ambiciózus fölényét most már talán nem fogja éreztetni velem, amikor íme, megvallom szemérmesen, hogy ez a pompás testű, megközelíthetetlen asszony számomra csak a pusztá megjelenésével is életkedvet ad, gyönyörűséget nyújt, igaz örömet okoz. És szavamra mondom, remekművű kincseit nem pazarolja méltatlanra!

Azzal tirádájára mintegy pontot téve, utolsó lapját gracióz mozdulattal hajította ki, hogy elfogja vele a sóbálvánnyá dermedt tanfelügyelő ultimóját.

Nevetni kellett, örülni az elfogott ultimónak, olyan szeretetre méltó volt a vén impostor, huncut ráncaival, derűsen csillogó, fűrgé szemével és víg komédiázásával.

– Jól van, marha – morgott a vérmesképű. – A kurvahajcsárt tekintse el nem hangzottnak. Nahát, kérlek alássan – fordult azután a mopszlihoz, aki már kárvallott képpel guberálta le a tűzfilléreseket –, öt szaftos aduval befuccsolni, hát ez pancserra vall, kérlek alássan!

– Indiszpozíció, kérlek – motyogta röstelkedve a mopszli –, kissé konfuzus vagyok momentán.

Miklós mulatott magában. Öreg trutymók!

Szöke fejet látott felvillanni az ajtóban. Egy pillanatra azt hitte, Kaszáé. Megígérte, hogy nyomban lejön, ha megtud valami újabbat Babriánról.

A társalgó egyre zsúfoltabb lett. Sokasodtak az ismeretlen arcok. Szünet nélkül nyílt-csukódott az ajtó, állandóan újabb látogatók jöttek. Nem értette szülei késését.

Dóra állt meg előtte, egy csinos kamaszfiúba karolva.

– A nagyfiam – mutatta be félszeg mosollyal aki jövőre érettségizik.

– A spanyolos? – Miklós felállt, a kezét nyújtotta. Mosolygott ő is, de csak kényszeredetten. Meghökkenően ellenszenves kis fickó volt, a hideg és erőszakos vonásaival, hullőszemének mérhetetlen önteltségével. – Édesanyád szerint már kitűnően beszélsz.

– Lorcát olvas – mondta Dóra.

– Abbahagyhatnád végre az örökös dicsekvést. – A fiú rideg, felnőtt mozdulattal vont ki a karját az anyjából.

Az asszony bocsánatkérően pillantott rá, Miklós meg csak nézte mozdulatlanul. Bizsergett a tenyere. Ez a hullőszemű, pökhendi kamasz lenne Dóra fia? Látta az asszony szeméből sugárzó alázatos imádatot, és elszomorodott rajta.

Váltottak még néhány szót közös ismerősükről, senior Santalóról, aztán Lorcáról meg az egyetemről. Végül Miklós szárazon megjegyezte: aligha lesznek problémái a felvételinél.

– Amiatt nem is aggódom – dobta oda a fiú, s Miklós arra gondolt, ha másból nem, már csak ebből is kiderült volna, hogy Kaszának igaza van. Untig elég egy találkozás kiismerni ezt a fickót! Nyilvánvalóan se többet, se kevesebbet nem tudott spanyolul, mint azok, akik felvételre jelentkeznek, ő azonban biztosra ment.

Miklós megnézte az óráját, s határozottan nyugtalankodni kezdett. Apjától ugyan kitelik akár másfél óras késés is, de anyja mindig percre pontos.

Idegeskedve nézelődött a lármás, zsúfolt, nyüzsgő helyiségben. Pillantása végül a becsüsnőn akadt meg.

Épp vele szemben, a vedlett rexasztalnál állt, egy középkorú, kefefrizurás, feltűnően széles vállú férfi társaságában. A férje volt vagy a szeretője? Kapcsolatuk elég különösnek tetszett. A nő unott mosollyal hallgatta a pasast. Az viszont korához és robusztus természetéhez sehogysem illő, gyerekes félszeggel beszélt hozzá, mosolygott rá, cirógatta barna kutyaszemével.

Hát, hogy biológiai remekmű-e, azon Miklós nemigen törte a fejét. De hogy ilyen átkozottul kívánatos nőt keveset látott életében, arra letette volna a nagyesküt. Csak úgy süttött az érzékiség ebből az asszonyból. Szuggesztíven, kihívóan, már-már arrogánsán. Nem tudta levenni róla a szemét. Valami rég nem érzett, kamaszos izgalom borzongatta meg, ahogy a tekintetével végigtapogatta kisportolt, izmos lábszárát, domború csípőjét és dagadó combját, amely kissé rogyant testtartásában szinte kihatott a szoknyájából. Hanem a fejét, nőietlenül markáns arcát valóban nem ártott volna kicserélni. Vonásai nyersségét csak hangsúlyozta cigányosan barna bőre. Sem

rúzs, sem festék, sem púder nem javíthatott ezen az arcon.

Ekkor az asszony megérezte magán a tekintetét. A szeme elszűkült, és veszedelmesen fenyegető pillantást küldött rá. Miklós csak egy másodpercre jött zavarba. Megengedte magának, hogy most már csak azért is tüntető pimaszsággal méregesse. Végül a nő hirtelen fölegyenesedett, és úgy helyezkedett el, hogy a pasas széles háta szem elől takarja.

Miklós elvigyorodott. 1:1! Bár ez a kamaszos kis szemtelenkedés nagyon szerény egyenlítése volt a nő lekezelő megjegyzésének, amelyet beléptekor az arcába vágott.

Összerezzen, mert Klárát pillantotta meg. Tanácstalanul ácsorgott az ajtóban, hóna alatt vaskos szótárt szorongatva. Nézelődött, nyilván keresett valakit, ő, aki látogatót nem várhatott, most legalább olyan elhagyatottnak és elveszettnek látszott, mint a süket főbakter a szomszéd asztalnál.

Néhányan már búcsúzkodtak. A közelben egy nagyon idős házaspár.

– Macskahajat raktam rád – mondta a fekete kendős, csupa ránc öregasszony.

Az öregember fáradtságosan emelte föl a kezét. Levette a válláról a szőrcomót, megnézte, visszatette.

– A kandúrunké – szólt tétován.

Botorkálva mentek az ajtóhoz, ahol éppen egy szerfölött különös látogató jelent meg.

Hatalmas termetű, kövér, szökés fiatalember volt. Behemót alakja betöltötte az ajtókeretet. Szétvetett lábbal cöveket vert a küszöbön, és szemét összehúzáva, mogorván körülhézett.

6.

– Tóbiás úr! – kiáltott fel Miklós. Talpra ugrott, és tőle szokatlan hevességgel kezdett integetni. Az arca kipirult örömeiben.

Barátja mogorva ábrázatán meglepően kellemes mosoly futott végig. Lomhán visszaintett az ernyőjével, s csöppet sem sietősen elmozdult az ajtóból.

– No lám, hát megvagy – dörmögte nyugodt basszusán, mihelyt az asztalhoz ért, és figyelmesen végigmustrálta Miklóst. – Rendes tőled, öregfiú, igazán rendes!

– Böffen Tóbiás, vén lator! – szorongatta a kezét Miklós, és izalmában még a hangja is elcsuklott. – Ez aztán a meglepetés! – Nem, erre nem számított, hinni is alig akarta. – Hogy a csudába kerülsz ide?

– Angyalszárnyon, öregfiú, angyalszárnyon! – Bár Tóbi óvatosan tette le magát, mázsás teste alatt nyekkent a fotel. – Hát mit képzelsz te rólam? – Ironikus, okos szemében enyhe méltatlankodás csillogott. – Ha te olyasmiket körmölsz nekem, hogy cudarul vagy, tudhatnád, engem hét lóval se fognak vissza.

– Ej, de jó látni azt a dagadt medvepofádat! – Zaklatott napja után, Miklós úgy érezte, ismét valami megszokott, szilárd földre lép. Olyan volt ez, mint visszatérés egy idegen országból.

Mosolyogva, kissé elfogódottan nézegették egymást. Kevesen hitték volna el róluk, hogy hónapra egykorúak. Tóbi évekkal idősebbnek látszott.

– Prima kis gyógyintézet ez, mondhatom – fintorgatta az orrát –, meg kell fulladni

a füsttől! – A cigarettának még a szagát sem állhatta. – Te is egyre csak bagózol, mi? És nincs, aki kiverje az etetődből.

Azután elégedetten szusszantott egyet.

– Hanem ez a miskulancia öleg szépen lelohadt a nyakadról. Csakhogy lefogytál, a fenébe is! Siralmasan keszeg vagy, öregfiú.

– Hallgass, hájfej! Nézd, hogy bámul itt téged mindenki!

Tóbi fél szemét lehunyva, lustán körülnézett. Csakugyan bámulták. Nem zavarta, hozzá volt szokva.

– Valami sugárzik rólam – dűnnyögte ártatlanul. – Már régóta gyanítom, hogy én voltaképpen egy fényes kis vacsoracsillag vagyok.

Miklós együttérzően pillantott rá.

– Sokat éhezel, öreg elefánt?

Tóbi csak legyintett boldogtalanul. – Tudod, mit mondott Goethe?

– Hogyne tudnám! „A halak nem hazudnak.”

– Te kis csacsi – dohogott Tóbi. – Azt nem Goethe mondta, hanem Sir Cecil M. Joepardy, aki még azt is mondta: „Jobb a jónak a jó, mint amilyen rossz a rossznak a rossz.” És ó, istenkém, milyen igaza volt! Öregfiú, én hónapok óta nem laktam jól. Én már azt is elfeledtem, milyen érzés lehet egy megtömött bendő. Én már csak vegetálok.

Miklós vigyorgott.

– Más a te bajod, pajtikám! Hanyatlasz, mint egy csökkenő értelmű tulok.

– Butulok – sóhajtott rá megadóan Tóbi. – A krónikus kalória hiány fenemód csorbítja éleselméjűségemet. Gondolj csak bele, öregfiú, június óta potom százhat kilóra apadtam. Kilóg az összes bordám, megolvashatod őket.

Miklós hümmögött. – Hát bion, a semmiből a sok is kevés!

Cinkos pillantást váltottak, és egyszerre pukkant ki belőlük a nevetés.

– Hát ez az, öregfiú, ez az, ami dögmód hiányzott nekem!

Gyártottak gyorsan néhány kínrímet és kecskerímet, kicserélték legfrissebb csacsi-pacsi gyűjtésüket, amelyben Tóbié lett a pálma („Megöszült hindu táncosnő: B. h. = Bajadér – haja dér”), elsütöttek vagy tucatnyi vérfagyasztó faviccet, s végül kölcsönös elégedettséggel megállapították, hogy szellemi toprongyságban változatlanul tartják a régi acélos formát.

Ezután visszakanyarodtak Tóbi váratlan betoppanására.

– Biz’ isten – erősítgette Tóbi –, igencsak rám fért már egy soványka szabadnap.

Miklós gyanút fogott. – Fölöttébb érdekelne, pajtikám, hogyan tettél szert rá?

– Kivettem becsülettel. – Tóbi lomhán kinyújtóztatta nagy lábát. – Hó, de szép lapok! – meredt rá közben Terstyánszky papa kártyáira. – Kivettem, öregfiú, mivelhogy dosztig lettem a furtonfúrt kubikolgatással. Finom kis nyaracska, mondhatom! Az még csak hagyján, hogy Bulgáriában vashámort fundamentálgat az ember, de hogy Dél-Dunántúlt kilógó nyelvvel, éhkoppon, avar küblik után turkálgassa az édes anyaföldet... Hát nem, az már nem rendjén való! Részemről mára bementem az unalmast. Egyébként is mi közöm van nekem azokhoz a taknyos avarokhoz?

Történelem-régészet szakos hallgató volt. Ókorikelet-történésznek készült. A mezopotámiai népek történetének, nyelvének és kultúrájának a kutatását választotta hivatásául. Pályaválasztását, saját bevallása szerint, a tizennégy éves korában németül elolvasott *Gilgames* eposz döntötte el végérvényesen. Annyi bizonyos, hogy amikor Miklós a gimnáziumban megismerkedett és összebarátkozott vele, kamasztól már

szokatlan tudatossággal és intenzitással készült fel leendő hivatására. Ismeretterjesztő és szakirodalmat bújít, ókori kelet-történetekkel, régészekkel és filológusokkal kötött ismeretséget, engedélyt kapott rá, hogy vendéghallgatóként bölcsészkar előadásokat látogathasson.

Született nyelvtelenség volt, habár kategorikusan tagadta, hogy ilyesmi egyáltalán létezik. Mindenesetre a nyelvismeret rubrikájába a görögön, a latinon és fél tucat élő nyelven kívül ma már a hébert, az arameust, a sumért, az asszírt és a babilonit is beírhatta, de némileg járatos volt az indiai nyelvekben, a szanszkritban és az óperzsában is. Érdeklődése mindinkább a sumer-babilóni történet és filológia felé fordult. Az egyetemre azzal a föltett szándékkal jelentkezett, hogy ennek a kevésbé elterjedt tudományágnak a művelője legyen. Harmadéves korától már bizony rendszerességgel publikált ismeretterjesztő lapokban csakúgy, mint tudományos folyóiratokban, szaklapokban és gyűjteményekben. Mutogatta az orosz-lánkörmeit.

Miklós büszke volt rá, hogy ez a tehetséges fiatal tudós a legjobb barátja. Sikereinek és eredményeinek úgy örült, mintha a magáéi lettek volna. Meg volt róla győződve, hogy Tóbi okvetlenül beváltja a hozzáfűzött reményeket, s nevét egykor a magyar sumerológia és assziológia jeles mesterei közt tartják majd számon.

Ám Tóbi lelkiismeretessége, módszeres és hangyaszorgalmú tanulása olykor kétségbeejtő trehányysággal párosult. Amilyen megszállottja volt a szűk értelemben vett diszciplínának vagy akármi másnak, ami épp foglalkoztatta, ugyanolyan félvállról vett bizonyos fontos kötelezettségeket, ha azok történetesen nem érdekelték. Szíves-örömezt részt venni egy bulgáriai ácélkombinát építkezésében, de halálosan unni egy szakterületén kívül eső ásatást – az ilyen és ehhez hasonló ügyek jól jellemezték. Igaz ugyan, hogy ő, aki a történelemnek már-már ijesztő mélységeibe búvárkodta be magát, mindig is némi kedélyes lenézéssel viseltetett a középkori archeológia iránt. A terepen végzett munkát pedig kifejezetten utálta.

– Tóbiás úr – jelentette ki Miklós –, te egyszerűen olajra léptél, fiam.

– Hát igen – vallotta be Tóbi –, meglógtam. Dezertáltam. Ez a szomorú tényálladék.

– Örült! Ebből oltári botrány lesz!

– Nem volnék meglepve – hagyta rá Tóbi álmosan. – Fenemód kukacoskodó népek azok ám odalenn! A katonaság gittegylet hozzájuk képest... Ne a zölddel tessék! – horkant fel hirtelen, Terstyánszky úr lapjaiba meredve. – Már elnézést a közbepofázásért, de hogy a manóba lehetne most zölddel hívni? Pirossal, tata, csakis azzal!

Terstyánszky úr hátrasandított a válla fölött. – Uraságod alighanem tévedésben van.

– Nem tudok róla, hogy színvak volnék – méltatlankodott Tóbi. – Legalábbis eddig zsupában sem kevertem össze a zöldet a pirossal.

Terstyánszky úrnak még a tarkója is elnézően mosolygott. – Engedelmeivel, uram, hadd hívjam fel szíves figyelmét arra a körülményre, hogy boldogabb ifjúkoromban nem kisebb tekintélytől voltam szerencsés ellesni e szakma fortélyait, mint a feledhetetlen emlékezetű Gály Lajostól, attól a férfútól, uram, aki aranybetűkkel írta be a nevét Európa legpatinásabb kártyabarlangjainak annaleseibe.

Tóbi meghökkenve csudálkozott rá a kisöreg fénylő holdvilágfejére.

Miklós sietett elejét venni a további trafikálásnak. – Ha nem kapsz tisztességes gyakorlati jegyet – rázta meg a fejét –, ugrik ám a párizsi tanulmányút. – Októberre esedékes államvizsgálója után, Tóbi számára féléves ösztöndíjat helyeztek kilátásba az *École du Louvre*-ba, André Parrot keleti archeológiai fakultására, s Miklós valóban

aggódott, hogy a könnyelműsködéseivel végül még elkockázza ezt a lehetőséget.

Tóbi szikrányit sem látszott aggódni emiatt. – Csigavér – intett unottan a lélektani pillanatot, mondhatni, mintaszerűen választottam meg. Tegnap ugyanis beérett szorgos serénykedésünk gyümölcse, és néhány ronda köcsögre leltünk. Hogy mi volt ott, öregfiú Halleluja, evőé, soká éljen Winckelmann Jancsi szelleme! Tudod-e, mit mondott Goethe?

Miklós türelmetlen mozdulatot tett. Teli volt mondanivalóval, s alig várta, hogy végre belefoghasson.

– Goethe azt mondta – folytatta tempósan Tóbi hogy ha öt zöld kiment már, ne hívjunk zöld disznóval, mert elviszik a malacot. Ez alapelv ... No tessék, fuccs az ultinak! Szarvashiba.

Erre már Terstyánszky papa megnézte magának az emberét. Fizetett kárörömben lubickoló partnereinek, aztán székestül Tóbihoz fordult.

– Az volt, uram – mosolygott rá megvesztegető bonhómiával –, az bizony, arcpirító szarvashiba! Hanem uraságod, hacsak meg nem sértem, szerfelett emlékeztet egy ciprusi török borkereskedőre, akit a monte-carló-i kaszinóban ismertem volt meg. Ezt az önhöz méltó, roppant ügybuzgó kibicet, ha nem csal a memóriám, egy báró von Rheinbaben ütötte le a kártyaasztalnál. Élete végezetéig kacskas maradt a boldogtalan pogány.

Tóbinak félig kinyílt a szája, tágra meresztett szemmel pislogott. Aztán csattanósat ütött a combjára, és dörgő hahotára fakadt. Nyert ügye volt nála a kisöregnek.

– No, ne pukkadozz, öregfiú – paskolgatta meg Miklós vállát –, máris folytatom. Tehátlan előkapartunk egynémely vacak köcsögöt. Az egész félnótás bagázs az ülepét vagdosta a földhöz gyönyörűségében. Legott előkacsázott valami szakállas, vén fatökű is, aki ünnepi tremolón elfuvolázta, hogy alkalmasint késő avar kori, festett agyagkulacsokat tartunk a mancsunkban, s hogy ehhez fogható becses leletet eddig elé csak Kiskőrös tájékán kapart ki a honi tudomány. No, erre a szívszakasztó örömhírre gondoltam egy nagyot és merészet. Kaptam magam, és kicaplattam szép komótosan a közeli bekötőútra. Nagy sokára előkoricált zörgő tragacsán egy stüszi kalpagos pofa, valami maszek bádogos, és megkért, tudod: ha netalántán magam is Pestnek tartanék, esedezik, hogy fogadjam el a szíves invitálást, és roskadjak le mellé az ülésre, különben cefetül megbántanám. Jól van, mondtam erre én, ha már ennyire köti az ebet a karóhoz, és amúgy is Pestnek hajt, akkor nosza, füstöljünk el toronyiránt a jó Belgrád rakpartra. S el is füstöltünk íziben.

Miklós vigyorgott.

– Nagyobb huligán lettél, pajtikám, mint voltál!

Tóbi békésen helyben hagyta. Az természetes! Minden régész huligán. Sírfosztogatók és hullarablók bandája az egész céh.

– Szerintem már hét megye kapitánysága nyomoz utánad. Nem gondolod, hogy azok odalenn a hajukat tépik izgalmukban?

– Annál örömtelibb lesz a viszontlátás. – Tóbi kényelmesen elterpeszkedett, és várakozóan Miklóstra függesztette a tekintetét. – Eleget beszéltem, kimerültem. Rajtad a sor! – Ám az orra alatt még eldünnyögte: – És hogy micsoda fölséges rakott krumplit rittyentett tegnap este a tiszteletemre a tanti! önmagát múlta fölül!

– Ma estére meg, fogadok, paprikás csirkével várja haza az ő kis Tóbiját – bólogatott Miklós.

Emmi tanti negyvenkilenc évével, fiatalos temperamentumával és még mindig vonzó megjelenésével, éppenséggel nem volt afféle tanti. Legalább olyan eredeti

lénynek számított, mint Tóbi. Két könnyelmű, rosszul sikerült, fiatalkori házassága után, időközben feladva kutató-vegyészi terveit is, kémia-biológia szakos tanár lett, és elrontott élete egyetlen értelmét az unokaöccsében találta meg. Voltaképpen ő nevelte fel (Tóbi hatéves volt, amikor édesanyja meghalt), és a saját fiának tekintette. Unokaöccse iránti rajongása fenntartás nélküli volt. Titokban alighanem lángelmének tartotta, és minden tehetségét, álmát, energiáját rááldozta. Már hatodik éve éltek kettesben, nagy-nagy egyetértésben.

Mert Tóbi nemcsak az édesanyját vesztette el, hanem apját is, az egyik fővárosi gyógyszergyár vezető mérnökét, aki 1956 októberében hivatalos kiküldetésben tartózkodott az Egyesült Államokban, és nem tért haza. Kinnmaradása, amilyen váratlan volt, olyan érthetetlen is. Haladó gondolkodású, rendszerhű embernek ismerték (előszeretettel nevezte magát „pártonkívüli bolseviknek”), tekintélyes, kitűnő szakemberként tartották számon, és azok közé tartozott, akik munkájukért minden lehetséges elismerést megkaptak. A fiát pedig nagyon szerette. Miklós sűrűn megfordult náluk a pompás Gorkij fasori lakásban. Mindhármukat kedvelte, és remekül érezte magát köztük a fesztelen, kissé bohém, rendkívül otthonos légkörben. Kenedi főmérnököt ritka rokonszenves embernek tartotta. Tóbít meg irigyelte a közvetlen, bizalmas viszonyért, amely közte és apja közt kialakult, s amely meghitt barátokéra emlékeztetett inkább, mintsem apa és fiú szokásos kapcsolatára. Képességei folytán Kenedi főmérnök Amerikában is karriert futott be. Jóformán percekben belül vezető munkakörbe került, s mindent elkövetett, hogy fia és húga legális úton kivándorolhasson hozzá. A szükséges engedélyeket végül sikerült is kieszközölnie, de tervét Emmi és Tóbi kereken visszautasította.

Tóbi 1957 nyarán rövid levelet írt neki.

„Kedves apám! Emmi válasza: NEM! Megindokolni nem óhajtja. Ami engem illet, túlságosan rest, kövér és megrögzött vagyok én már ahhoz, hogy levegőt és társadalmat változtassak, ha mégoly csábító is a lehetőség, amelyet leveleidben megvillantottál, hogy Samuel Kramernél tanulhatnék a Pennsylvania Egyetemen. A „free enterprise” valahogy nem kedvemre való. Sztálin Műveiből, amelyet tizenötödik születésnapomra ajándékoztál, kiszakítottam a dedikációdát, és mellékelten visszaküldöm. Emmivel együtt úgy döntöttünk, hogy pénzküldeményeidet nem áll módunkban elfogadni. Szerető fiad: Róbert. (P. S. A napokban kaptam meg az értesítést, hogy fölvettek az egyetemre.)”

Ritkán beszélt apjáról. Miklós azonban tudta, hogy nem gyógyuló, mély sebet kapott. Talán ezért is érett olyan korán felnőtté. A csalódás apjában felfokozta nagynénje iránti ragaszkodását. Emmi, ha ugyan ez egyáltalán lehetséges volt, jobban rá is szolgált, mint bármikor azelőtt.

A nagy Gorkij fasori lakást elcserélték egy Belgrád rakparti kétszobás manzárdra, és Emmi szerény tanári fizetéséből éltek. Figyelembe véve Tóbi háromszemélyes étvágyát (amelyet hősies erőfeszítéssel, de teljesen reménytelenül próbák kétszemélyesre csökkenteni), még akkor sem igen jöttek volna ki, ha tanulmányaihoz nem válnak nélkülözhetetlenné olyan kézikönyvek, szótárak, alapvető szakművek, amelyeket csak külföldről és csillagászati áron lehetett megszerezni.

Általános iskolai munkája és a háztartás ellátása mellett, Emmi kénytelen volt esti iskolás órákat és fárasztó korrepetálásokat vállalni, sőt még kefelevonat-javításokat is. Négy keservesen hosszú éven át – míg csak Tóbi első fordításaival és publikációival meg egyéb, szűkös pénzmagot jelenítő munkáikkal végre lélegzethez inem juttatta – ezt a már nem fiatal, filigrán asszonyt nem is igen lehetett másképp látni, mint agyonhajszoltan, kialvatlanul, elcsigázottan.

Ezekben az években lettek elszakíthatatlan barátok. Kamaszkori jópajtáságuk

szoros ragaszkodássá forrott, amelyre csak nagyon közeli hozzátartozók képesek. Legaprób-cseprőbb ügyeikben is kikérték egymás véleményét. Nem volt titkuk egymás előtt.

Miklós most úgy beszélte el neki zaklatott nyarának önemésztő tépelődéseit és zsúfolt szanatóriumi napjainak valamennyi fontos mozzanatát, ahogy senki másnak nem tudta volna. Felajzottan és csapongva beszélt, mintha egy szuszra szeretne megszabadulni nehéz rágódásaitól. Átugrott összefüggéseket, néha csak pusztá jelzésekre és utalásokra szorítkozott. Tudta, hogy Tóbi így is megérti, hiszen ismeri őt, akár önmagát.

– Jól van, öregfiú – biccentett végül Tóbi. – A lényeg mindenesetre az, hogy a jelek szerint semmi komoly bajod. A pihenés pedig mindennél inkább rád fér. Fenemód lerobbantál az idén. Annak meg külön örülök, hogy nem akármilyen társaságba csöppentél.

Különösen Babrián és Kasza keltette föl az érdeklődését.

– Te ugyan kátyúban érzed magad, de én másban látom a megtorpanásod okát. Tehetségesebb vagy annál, semhogy ismételtetni tudnád magad. A régi módon már nem tudsz, és nem is akarsz írni, a szükséges továbblépés módozatait viszont még nem ismerted fel. Minél többet töprenkedem rajta, annál világosabb ez számomra. A *Vikend* is éppen erre vall. Egyébként örülök, hogy nem hagytad magad lépre csalni Láncztól.

– Gondolod, hogy ilyesmiben sántikált?

– Sohase tartottam olyan talányosan bonyolult jellemű férfiúnak, mint te.

– Ez akkor is rendes dolog volt tőle.

– Gondolom, az is – mondta Tóbi hogy feljelentésszámba menő vádakkal halmozott el, és a tudtadra adta, hogy a hozzád hasonló ifjú senkiktől mielőbb meg kell szabadítani a magyar irodalmat. Nem akarsz mindjárt kezet csókolni neki?

– Ugyan már – vonogatta a vállát Miklós. – Adott még egy esélyt, ami ezt az elbeszélést illeti, én meg nem fogadtam el. Ennyi az egész.

Tóbi horkant egyet. – Na jó – legyintett –, hagyjuk az ostobaságaidat! Mindenesetre aligha mozdította volna elő a szükséges továbblépésedet, ha lekötelezed magad neki. Ezzel szemben a továbblépésedhez nagyon is hasznos lesz egy olyan kvalitású ember és író ismeretsége, mint Babrián.

Miklós rámosolygott.

– Más lapra tartozik – folytatta Tóbi –, hogy ehhez az újabb stációhoz alaposan össze kell szedned magad. Jó volna, ha egynémely függő és zavaros ügyedet is rendeznéd.

– Mire gondolsz? – kérdezte Miklós óvatosan.

– Hát példának okáért, erre. – Tóbi a zsebébe nyúlt, és egy összehajtogatott levelet csúsztatott az asztalra. – Legalább két hete jött, de csak tegnap vehettem kézhez.

– Siránkozik, mi? – Miklósnak elsötétült az arca, mert megismerte Vera kézírását.

– Fusd csak át, öregfiú.

Miklós megtette a kedvéért, ám a panaszos soroktól csak ingerültebb lett. – Megörült! – És dühösen odébb fricskázta a levelet. – A múlt héten anyámnak írt, most meg téged zaklat. Ma reggel engem is szerencsétlenné tett egy expressz sürgönnyel.

– Ez bizony nem szép tőle – mondta Tóbi. – Hogy jön ilyesmihez egy el nem jegyzett menyasszony? – A kedélyességnek árnyalata sem maradt az arcán. Szórakozottan nézelődött. – Az az asszony ott, ugye, Dóra? És mellette az a lány, Klára, nem?

Miklós bólintott. Nem lepte meg, hogy Tóbi felismeri őket, mert róluk is sokat elmondott. Ott ültek szemközt az egyik asztalnál, a lassanként már üresedő helyiségben, és csendesen beszélgettek. Miklós úgy látta, hogy a lány nagyon elkeseredett. Vajon miért? De most nem ért rá eltűnődni rajta.

- Nos, öregfiú, ki a farbával! Miért nem írsz Verának?
- Tudtommal, nem tartozik a kedvenceid közé.
- Nem – mondta Tóbi –, valóban nem. De három éve ezzel mit sem törődteél.

Miklós futó pillantást vetett rá. Hallgatott.

Tóbi összefűzött ujjaira támasztotta az állát, úgy fürkészte. Éles pillantásé, kutató szeméhez hasonlóan, energikus, csontos keze is feltűnően elütött lomha külsejétől. – Ne add a kukát, öregfiú – csóválta meg a fejét. – Engem gondolkodóba ejtett ez a levél.

- Bedőlsz a sirámmainak?
- Azt nevezed sirámnak, hogy aggódik érted?

Miklós kelleetlenül vállat vont. Hát hiába beszéltem neked? – gondolta. Pedig úgy érezte, mindent elmondott a kórházi töprengéseiről és Verával kapcsolatos kételyeiről. Egyértelműbben már ki sem fejezhette volna azt, ami Vera elutazása óta mindinkább meggyőződésévé szilárdult: válsága szorosan összefügg a lány személyével, pontosabban, kettejük kapcsolatával.

- Kérlek, felelj – unszolta Tóbi. – Szeretném tudni, hogy miért nem írsz Verának.
- Mi a fenét írhatnék neki? Semmiségeket?
- Rendesebb dolog semmiségeket írni, mint semmit sem írni. Mellesleg szólva, aligha tartaná semmiségnek, ha a hogylétedről írál.
- Bizony isten nem értelek – morogta Miklós.
- Én viszont ebből a kétségbeesett levélből megértettem, hogy ez a lány a maga módján szeret téged. Mi tagadás, emelkedett a szememben.
- Sajnálom – dobta oda Miklós én már nem szeretem őt.
- Az egyáltalán nem biztos. Eddig sem szeretted jobban, mint most. Mindig is csak elhitetted magaddal, hogy szereted.
- Ide hallgass, bölcs medve, ha nem szól közbe ez a szaros duzzanat, én már tavasszal szakítok veled.

- Hazudsz – mondta nyugodtan Tóbi.

Miklós elvörösödött.

– Én már láttam egy-két dolgot – folytatta Tóbi –, és éppen elég jelenésednek voltam a tanúja ahhoz, hogy tudjam: te képes vagy akár már holnap újra elhitetni magaddal, hogy örülten szereted.

Miklós erre is csak nyelni tudott.

- Jó volna tehát – mondta Tóbi –, ha mindebből levonnál bizonyos konzekvenciákat.
- Éspedig?

Tóbi szusszantott egyet. – Olykor fenemód lassú a felfogásod.

- Pörgesd fel!

– Ejnye, öregfiú, ne üzz csúfot szerető barátodból. Hát ki az a hiú fiú, akit ugyan nem vet szét éppen a böhömnagy hímgerjedelem, de aki menten megőrül már csak a gondolattól magától is, hogy esetleg két hónapig nem lesz egy biztos kis babája, mivel nem tud szabadulni a kényszerképzettől, hogy akkor fényes nappal ujjal mutogatnak rá

az utcán. Már megbocsáss, édes öregem, téged nyomban megesz a penész, ha nem áll a rendelkezésedre egy nőnemű iksz – lett légyen az bárki, föltéve ha mutatós –, akivel ország-világ előtt tanúsíthatod, hogy nem vagy facér.

Miklós nem nézett rá, az asztal zöld posztóját simogatta. Érthetetlen volt Tóbi színe változása. Felfoghatatlan! Biztosra vette, hogy szakítási tervét lelkesen pártolja majd.

– Tudom én jól – legyintett Tóbi –, hogy a jó Verón nincs mindig kedvedre, de azt is tudom ám, hogy fenemód rászorulsz. Ezzel számot kéne vetned. Ami pedig a jobb sorsra érdemes fehérszemélyt illeti, valljuk be becsülettel, egyelőre mind a mai napig példás jámborsággal tölti be melletted a nőnemű iksz módfelett hálátlan, ámbár megtisztelő helyét.

Miklós bosszúsan mosolygott. – El vagyok képedve, pajtikám! Álmomban sem hittem volna, hogy Verát valaha is a védelmedbe veszed.

– Mafla, hiszen téged védelmezlek.

– Olyan biztos ez? Hátha csak magadat.

– No, öregfiú, ezt már közismert éleselméjűségemmel sem érem föl. Hogy és mint értsem ezt?

– Ki hozott össze engem Verával?

– Ne légy pizok – felelte Tóbi neheztelés nélkül, kedélyesen.

Hát igen, ez arcátlanság volt. Amellett eget verő marhaság. Miklós maga is tudta, csak éppen alig bírta a bosszúságával.

– Én téged veszek a védelmembe – erősítette meg Tóbi. – Ha már ilyen gyagyás természetel vert meg a mindenható, igazán semmi szükség, hogy pillanatnyi hangulatodban s főként egy merőben rendhagyó környülállásban olyan bolondságot művelj, amelyet úgyis megbánnál. A fejemet rá, hogy amint lejössz majd innen, két héten belül már a frász törne a leányzó után.

– Kötve hiszem! – vágta rá sértetten Miklós.

– Ahogy gondolod. – Tóbi vállat vont. – Vera nekem se ingem, se gallérom. Én csak arra kérlek, hogy ne hamarkodd el a dolgot. Aligha válna most hasznodra a szakítás.

– Bízd csak rám, pajtikám!

– Rád bízom. Ám az ügynek ez még mindig csak az egyik fele.

Miklós nem kérdezett rá, hogy mi a másik fele. Egyre jobban bántotta Tóbi értetlensége.

– Az ügy másik része – folytatta akkurátusan Tóbi – jellemkérdés. S minthogy a te jellemedet érinti, engedelmeddel, érdekeltnek érzem magam benne. Nem bánhatsz így Verával, mert nem érdemli meg. Hozzád pedig nem méltó.

– Nagy szavakat használsz.

– Sokat várok tőled. Ha ki óhajtod adni az útját, ám tedd, de becsületesen, ahogy rendjén való. Várd ki, hogy hazatérjen, és akkor nosza, közöld vele. De nem írni neki, kutyába se venni, aki három hosszú éven át, ugyebár, a szeretőd volt, sőt afféle elkönyvelt menyasszonyod, nos ez tisztességtelen eljárás. Ez disznóság. Ilyet még egy jobb érzésű strigó sem tenne.

Miklós szája széle megfeszült. – Kösz!

Ellenséges pillantásától Tóbi összehúzta a szemét. – Ide hallgass, papa – szólt szárazon. – Meglehet, mind a ketten csak pimf kis fajankók vagyunk, és nem fogjuk sokra vinni, de hogy szarháziak soha nem leszünk, az hétszentség!

– Igen? – Miklósból kirobbant a fojtott indulat. – Az tehát szarházáság, hogy nem írok Verának, akinek már nincs miről írnom, de az nem lenne szarházáság, ha kénytelen volnék összevissza hazudozni neki a levelemben? A képmutatást minek tartod, pajtikám? Tegyek úgy, mintha minden a legnagyobb rendben volna? Hitegessem, amikor többé semmi közöm hozzá? – És tromfként vágta ki: -Vagy talán írjam meg neki az igazságot? Azt, amit még te sem tudsz?

– Nyugi, öregfiú! Először is, ne ordibálj. Másodszor: miféle igazságot pengetsz te itt nekem?

Miklós elégtétellel dőlt hátra. – Megszerettem valakit.

Tóbinak arcizma sem rezdült, csak súlyos szemhéját eresztette le félig. – Itt?

– Itt.

– Ezt komolyan mondod?

– Halálkomolyan.

Tóbi mozdulatlanul nézte. – Szabadna tudnom, kit tüntetted ki?

– Ott ül. Ott, velünk szemben.

Tóbi szemügyre vette Klárát. – Szép.

– Örülök, hogy annak tartod.

– Szép – ismételte meg Tóbi –, igazán szép. Ritka mód. Már az előbb is feltűnt.

Miklós gyanakvón kémlelt az arcába. Tóbi egykedvűségében most volt valami kifürkészhetetlen. Egy pillanatig azt hitte, gúnyolódik. De nem, nem gúnyolódott, s ettől Miklós zavarba jött. Már a nyelve hegyén volt, hogy kibökje: el ne hidd, hiszen bolondság, idétnen vicc! Csak dühömben, dacból, pusztán kifogásként mondtam, amit mondtam! De beleütközött Tóbi komor tekintetébe, és hallgatott.

Tóbi lassan ingatta a fejét.

– Az eszeden vagy te, öregfiú, mondd? – kérdezte nagyon csendesen.

Miklós makacsul hallgatott. A zöld posztót simogatta.

– Hagyd ezt a lányt, nagyon kérlek! Mit akarsz tőle? Te nem vagy beteg. Te három hónap múlva lejössz innen. Sose féltettelek még ennyire a felelőtlenségedtől.

– Szóval nem hiszed?

Talán még az is jobb lett volna, ha Tóbi azt feleli: nem, nem hiszem, hogy beleszerettél! De Tóbi nem szólt semmit sem.

A szomszédban az öregurak zajosan asztalt bontottak. Csak a süket vasutas nem mozdult.

– Maga nem jön, marha? – bömbölt a fülébe a vérmesképű.

A vasutas nemet intett, még mindig az ajtót leste reménykedve.

Miklós észbe kapott. Fel kell hívni a szüleit! Érthetetlen, hogy miért nem jöttek! Tóbi is összeráncolta a homlokát, aggódó természetű volt.

Néhány perc múlva Madame Frankenstein megszólalt az ajtóban: – Köszönjük a látogatást, kedves vendégeink!

Felálltak, és szótlánul elindultak az ajtóhoz.

Kláraék előtt mentek el. Miklós látta, hogy a lány keze ernyedten pihen Dóráéban, és az asszony halkán magyaráz neki valamit. De a szeme, ahogy egy pillanatra Miklósra vetődött, hűvös volt és rideg, kirívóan elütött összetört, elkeseredett arcától.

Az ajtóban Kaszába ütköztek. Megkönnyebbülés áradt róla, és ez önmagáért beszélt. Úgy látszik, Babrián rendbe jött.

– Ül le, azonnal visszajövök – kérte Miklós.

Lassan haladtak át az előcsarnokon, mintha csak késleltetni akarták volna a búcsú pillanatát. Talán nem is lenne semmi különösebb baj, ha holnap vagy holnapután ismét találkozhatnának. De csak hetek múlva láthatják egymást újra.

– Mit szólsz az úrhajósokhoz? – kérdezte Miklós, hogy mondjon valamit.

– Repülnek.

– Már leszálltak.

– Sikerült?

– Igen.

– Önmagában véve nem rossz.

– Bolond vagy, ez valóban szép siker. Ráverték az amcsikra.

– Rá. De azért azok sem tétlenkednek. Tavalay Kongó, Lumumba, most meg Vietnámot és Kubát kezdik macerálni.

– Ez igaz. – Miklós egyszerre heves vágyat érzett, hogy részletesen előadja neki reggeli beszélgetését Windischsel, amelyet az előbb éppen csak megemlített, de erre már nem maradt idejük.

A kapu előtt álltak, a kocsifelhajtón. Lehetetlen, hogy így búcsúzzunk el! – gondolta Miklós.

Néhány percig várakozóan nézték egymást. Végül Tóbi felsóhajtott. A karjára akasztotta az esernyőjét, és kezet nyújtott.

– Vigyázz magadra, öregfiú – mondta szokatlanul félszegen. – Ne tolj ki velem.

– Csókolom Emmi. Holnap, ugye, visszautazol?

– Vissza hát. Hajnalban majd kiállók az Osztapenkóhoz, hátha fölcsípek megint egy bádogost. – Hunyorított, nem valami vidáman, és elment.

Miklós addig nézett utána, amíg hatalmas alakját el nem nyelte a faszor.

Leverten indult vissza Kaszához. A trafiknál a becsüsnő állt. Az arcán már nem volt púder, a rúzszt meg a szemfestéket is letörölte magáról. Ékszerei a kosztümzsebéből kandikáltak elő. A pult fölé hajolva levelezőlapot írt, s egy stanicliból majszolt valamit. Amikor Miklós elhaladt előtte, anélkül hogy felpillantott volna, kinyújtott karral megállította.

– Mogyoró. – S a kezébe töltött vagy fél marékkal.

Miklós felhúzta a szemöldökét. Aztán vállat vont, megköszönte, menni akart.

– Várjon! – Az asszony csöppet sem sietősen megcímezte a lapot, csak azután egyenesedett fel.

Egy percig összehúzott, kemény szemével csak nézte Miklóst. Neki pedig megint feltűnt, hogy milyen feszült figyelemmel vizsgálja az arcát.

– Nem akartam megbántani – szólt végül a nő szárazon. – Egy pillanatra dühbe hozott a hazudozásával. Sajnálom.

– Kérem – mondta Miklós. De nem állta meg, hogy csipetnyi iróniával hozzá ne tegye: – Egyébként úgy vettem észre, inkább maga bántódott meg az imént.

Az asszony elérte, mire céloz. Rekedt hangján bosszúsan fölnevetett. – Hogy képzeled? Talán különös büszkeséget kellett volna éreznem, hogy a férjem jelenlétében a fenekemet méregeti? Én nem szeretem az ízléstelen dolgokat.

Szokatlan szókimondásától Miklós meghökkent és zavarba jött. Az is feszélyezte, hogy aki csak elment mellettük, megnézte őket. A lépcsőfeljárónál pedig Asbóth doktor

figyelt, leplezetlenül pimasz mosollyal.

– De most leülhetünk beszélgetni, ha kedve tartja – ajánlotta az asszony, kis híján barátságosan. – Elállt az eső, akár sétálhatunk is.

A megközelíthetetlen méltóságos asszony! Miklósnak élvezetet szerzett, hogy visszautasíthatja. – Nagy kár, de most épp nem érek rá.

– Úgy! – A nő erős fogaival kettéroppantott egy mogyorót, és a levelezőlapot az ujjai közé csippentve, gúnyosan meglibegtette előtte. – Vegye úgy, hogy csak ennek a bedobására kértem.

Miklós összeszorította a száját. Szótlanul elvette tőle a lapot, becsúszta az alig karnyújtásnyira függő postaládába, és egy biccentéssel otthagya.

Asbóth doktorral egyszerre ért a társalgó bejáratához. Az orvos cinikusan rávigyorgott.

– Nagy falat a bestia, mi? De a férjétől óvakodjék! Deltás fickó, vízipólós volt valaha.

Dögölj meg cipőben! – gondolta Miklós. Rá sem pillantott, befordult a társalgóba.

A helyiség már csaknem teljesen kiürült. Klára is eltűnt. Kasza egy folyóiratban lapozgatott. Miklós odament hozzá. Gondolt egyet, és a mankóba töltötte a mogyorót.

– Saci asszony küldi neked. – S mindjárt látta, hogy a kisöreg valóban nem lódított, mert Kasza megmerevedett, és gyors, gyanakvó pillantást villantott rá.

– Nos – kérdezte Miklós –, hogy van Babrián?

– Már jobban. – Kasza zárkózott arccal ropogtatni kezdte a mogyorót.

– Bent voltál nála?

– Sakkoztunk.

Miklós nézte néhány másodpercig. Szerette volna kitalálni, vajon kipakolt-e Babriánnak az ebéd közbeni jelenetről. De ahogy belenézett sárgásán csillanó, hűvös, szürke szemébe, megértette, sohase lenne képes ilyesmire.

– Megyek – szólta Kasza, és felmutatta a kezében tartott kártyapaklit. – Makaózom egyet a főbakterrel, aztán próba a taknyosokkal.

– Pillanat! – tartóztatta Miklós. – Nem akartalak megbántani délben. Szeretném visszaszívni.

Kasza a levegőbe dobta a paklit, elkapta.

– Nem volt valami fényes haditett – szögezte le kurtán, de nem barátságatlanul. Azzal már indult is a vasutashoz, aki még mindig ott ült magába roskadva, az ablak melletti asztalnál.

Miklós kiment az előcsarnokba, hogy hazatelefonáljon. A kapusfülkénél apja zömök alakját pillantotta meg. Jókora csomagot szorongatott a hóna alatt, és a portással diskurált. A délutáni meccset vitatták meg.

– Egy-egy lett – magyarázta boldogtalanul a portás. – A második félidőben kihagytunk egy tizenegyest. Tiszta szerencse, kérem, hogy hosszú napos vagyok, mert ha a saját szememmel látom, a guta üt meg ...

Miklósnak ismerős kép volt ez. Annak idején akárhányszor csak eljött érte apja az iskolába, félórákig eltracsolt a pedellussal. Az is nagy focibarát volt.

Szemrehányóan indult hozzá, amikor a lépcső felől harsány kiáltás hangzott fel.

– Kálmán! Öreg harcos! Hát te hogy kerülsz ide? – Stefanik sietett apja felé, ragyogó arccal.

Mire Miklós felocsúdott, már össze is ölelkeztek a kapusfülke előtt.

7.

Régi ismeretség. – Stefanik lepöckölte cigarettájáról a hamut, és Miklósra pillantott. – Gombolja be a kabátját, hűvös van.

Vacsoráról jöttek, sétálni indultak. Eső utáni, nehéz illat áradt a földből. Szél járt a fák között.

Miklós nyomott hangulatban volt. Mit várt apja látogatásától? Maga sem tudta.

Apja először le sem akart ülni. Csak tíz perce van! Már ettől elkedvetlenedett. „Ennyire sietsz?” Amióta az eszét tudta, ebből állt a kapcsolatuk. Apának mindig csak percei vannak. „Sietnem kell, anyád nincs valami jól.” „Ezért nem jött?” „Ezért.” „Megint az epéje?” „Igen, epegörcs. Orvost kellett hívni.” „Telefonálhattatok volna. Nyugtalankodtam.” „Ne haragudj!” – mentegetőzött apja, de az alsóajkán kis mosoly vibrált.

Még most is bántotta az a kis mosoly. Világos! Nem hitte el, hogy nyugtalankodtam.

– Régi ismeretség – ismételte Stefanik –, még a földosztás idejéből.

Nehéz, imbolygó léptekkel haladt Miklós mellett. A hangja baráti volt.

A szívébe zárt, gondolta Miklós.

Már a hallban is menten más szemmel nézett rá. „A te fiad?” „Remélem!” „No igen – hahotázott Stefanik csak az anya a biztos!”

Az a *remélem* is megszurta. Ahogy apja kimondta, abban a hangsúlyban volt valami... Vagy nem is volt? Túlérzékenység csak? Miféle túlérzékenység? Talán valami csodát remélt a találkozásuktól?

Apja száján még ott vibrált a mosoly, amikor óvatosan átnyújtotta a csomagot. Rétes, mondta, almás rétes, ne osztogassa szét, de ha mégis szétosztogatná, el ne árulja anyjának, mert hajnal óta a sütéssel bíbelődött, és sírt mérgében, hogy nem ő adhatja át! „Mikor lett rosszul?” – S a homlokát ráncolgatta. Egyre gyakoribbak anyja rosszullétei. Tavaly, orvosi tanácsra, ki is kellett lépnie a Chemolimpextől, ahol számfejtőként dolgozott. „Kora délután – felelte apja –, amikor már éppen hozzá készülődött. Cicáskodás közben.” Elmosolyodtak. A cicáskodás: anya szépítkezése és öltözködése a nagytükör előtt. Szertartás, de örületes probléma is egyben. Nincs még egy nő, aki hozzá hasonlóan bensőséges viszonyban lenne a ruháival. „Nagyon el volt keseredve?” „Nagyon. Értekezlet közben kapcsolták be hozzám a telefonját. Úgy zokogott, hogy már megijedtem, talán valami komolyabb baj van. De csak amiatt volt oda, hogy nem jöhet fel.” Az orvost természetesen apának kellett kihívnia. Anya semmit sem szégyell úgy, mint a saját gyengélkedéseit. Nemegyszer összeszorított fogakkal szenved inkább, de nem szól. Különösen azóta, amióta „invalidus háztartásbeli” lett, ahogy bosszúsán mondogatni szokta. Kilépése után hetekig depresszióba esett. „Kiszuperált roncs vagyok én már, fiaim – hajtogatta csak egyre már azokhoz a vacak számoszlopokhoz se jó!” Alig lehetett lelket önteni belé. „Hívd majd, amint elmentem – kérte apa. – Nagyon várja. És légy hozzá ma kedves.”

Ez is bántotta most. Főleg azért, mert olyan félszegen csengett. Idegent szokás így kérlelni. „Egy elaggott kamaszpár meg egy morc ágyrajáró” – mondja néha hármukról

anya. Van benne valami! Furcsa trió ők együtt! Ritkán zavarta, de ezúttal nagyon. Vajon miért? Egyáltalán, mitől ez a nagy érzékenykedés ma?

– ... magának talán már nem sokat mond az ilyesmi, hogy földosztás meg földrendező tanács, földigénylő bizottságok ...

„Kis faluk, hallgatag emberek... karókat vernek le ... egy öregember leveszi a kalapját, és keresztet vet..

– Nem – mondta Miklós –, valóban nem sokat! Szép idők lehettek – fűzte hozzá udvariasan.

A bányász nem figyelt fel a hangjában bujkáló iróniára.

– Hát, nem voltak éppen csúf idők!

Befordultak a fasorba, kényelmesen bandukoltak.

– De azért nemcsak szép arca volt ám a dolgoknak – magyarázta Stefanik. – El sem hinné, mennyi tudatlansággal, félelemmel, maradi butasággal...

Istenem, sóhajtott magában Miklós, a hőskorszak cukrozott emlékei!

Cigaretta halászott elő, beletörődve rágyújtott.

Apja szerencsére, sohasem traktálta az emlékeivel. Hőskorszak? Magát a kifejezést is utálta: „Kispolgárok nosztalgiája.”

Kíváncsi volt, honnan ismeri apját Stefanik, de az emlékezései nem érdekelték.

– ... és hogy mennyit kellett néha győzködni, verekedni, viaskodni ...

Borzasztó! Felmondja az egész osztályharcot!

Érdekes, sohase kérdezte meg apjától, merre is jártak annak idején, amikor egyszer-kétszer magával vitte. Általában sohase került szóba közöttük, kivéve 1956 nyarat.

– ... nem volt az egyszerű, de nem ám! – hümmögött Stefanik. – Zalában meg különösen nem. Mi ugyanis Zalában ...

Nem, az biztos, hogy mi nem Zalában jártunk. Hegyes vidék volt, arra határozottan emlékezett. Meredek kaptatón mentek fölfele, apja a nyakában vitte. „Kis huszár” – nevték a parasztok.

-... jó a föld, csak hogy kevés. A nép meg sok volt, szanaszét is élt, koldus kis falvakban. Hát tudja, én se grófnak születtem, ismertem én jól, mi a szegénység, de azt a bitang nyomort...

Rémlik, hogy beszélt erről apja. De érdekelte is az őt akkoriban 1956 nyarán! „Meddig akartok még hancegni a szárnalmas kis morzsáitokkal?” „Morzsák?” – nézett rá apa megdöbbenve. „Hát nem azok? Meddig óhajtjátok még hatalmas eredménynek feltüntetni, hogy senki sem éhez, senki sem jár mezítláb és nincs munkanélküliség? Hiszen ez a természetes minimum! Ki merne ilyen dolgokat vívmányokként emlegetni Amerikában vagy Svédországban?” „Juj, de okos gyerek vagy, kisfiam! – szólt közbe anya. – Igazán sajnálom, hogy nem volt módomban tizenöt évvel korábban szülnöm téged. Akkor talán nem állnál elégtelenre magyar történelemből.”

Elkeseredett vitáik voltak azon a nyáron. Úgyszólván mindenről, ami 1945 óta lejajlott ebben az országban. Meg kell hagyni, apja türelmes volt. Fájdalmas, nem haragos. Mártírpóz, gondolta dühösen, és jobb szerette volna, ha apja kiabál és fenyegetőzik. Igazából azonban anyja dühítette. A végsőkéig böszítette csendes iróniájával. „Átállása” egyébként is meglepte. Honnan is tudta volna, hogy ez az „átállás” jóval régebbi keletű? Szülei közös erővel próbálták meggyőzni, de neki ugyan érvelhettek. „Csak nem képzelitek, hogy az ócska brosúraszövegeitekkel lyukat beszélhettek a hasamba?” Semmi egyéb nem érdekelt akkoriban, kizárólag csak a törvénytelenségek, „a nehézipar túlfeszített fejlesztése”, az „erőszakos téveszesítés”,

„Kert-Magyarország”, a „nemzeti kommunizmus”, a „magyar urán”, a „jugoszláv út” – egyszóval, csupa olyan ügy es kérdés, amelyben aztán igazi szakértő volt. Mennyi számárságot összefecsegett! Kiskátéja az *Irodalmi Újság* éppen a heti száma volt, és a Petőfi-körben elhangzott minden egyes szó szentírásnak számított előtte. A gépszíj Tóbit is elkapta, de tagadhatatlan, hogy nála jóval szkeptikusabban figyelte az eseményeket. Miután végigülték a Petőfi-köri újságíróvitát, Tóbi bemondta az unalmast: „A megvadult filiszter összes kórtani ismérvét kimerítik a fickók.” Nem sokon múlt, hogy össze nem veszték... „Brosúraszövegek? – nevetett kesernyésen apja. – Jövőre érettségizel, és képtelen vagy önálló véleményt alkotni magadnak?” Ő fel volt háborodva: „Ezt te mondd nekem?” „Én. Már jó ideje az a gyanúm, hogy valóban nincs önálló véleményed a dolgokról.” „Óriási vagy! – gúnyolódott apján. – Ki más tudhatná csak igazán, hogy mi is az önálló vélemény, ha nem te, igaz? Ugyan ki más, ha nem egy ilyen *különös ember*, akinek a különössége abból állt, hogy mindent elfogadott, szajkózott, és minden gyalázatban benne volt?” „Jól van, kisfiam – bólintott anyja. – Ha a sütnivalóddal még nem is, a pimaszságoddal már csakugyan kész felnőtt vagy ...” – ... abba a faluba – beszélt Stefanik – visszamerészkedett nyugatról az uraság. Mit hogy visszamerészkedett?! Jött nyeglén mindenféle hivatalos dokumenttel, hogy ő ellenálló volt, meg hogy őt üldözték a nácik meg a nyilasok, és hogy azok is hurcolták el magukkal nyugatra, így hát neki kétszáz holdra van jussa abból a kétezer-hatszáz kataszteriből, ami azelőtt a birtokát képezte. A bizottság elnöke a maga édesapja volt. Pesti ember, nadrágos ember, nemigen bízott benne senki. Én sem. Tudtam is én róla, hogy régi elvtárs, meg hogy keresztülment ő már egynéhány dolgon? Nem beszélt magáról soha egy árva kukkot sem. Kérdezi akkor az uraságot, honnét valók azok a papirosok? Az fenemód biztos volt a dolgában. „Nézze csak meg – int oda hányavetin, és keresztbevetett lábbal ül az asztalnál, finom cigarettát szív. – A Nemzetgyűlés irodájától, a Kisgazdapárttól, az Országos Földbirtokrendező Tanácstól...” – És sorolja megállás nélkül. Aláírások, pecsétek. Nem is volt hiba azokban a papirosokban. A sok kódis csóró meg ott áll körös-körül, és tudja mindahány, hogy micsoda rettentő igazságtalanság ez, de csak sunyit mulyán és keserűen. Mi tagadás jómagam is. „Családja van?” – kérdi az édesapja. „Csak feleségem” – válaszolja az, de olyan pökhendi módon, hogy biz’ isten ingerem támadt a képire mászni. „Négy hold jár” – szól akkor az édesapja, és fogja a szentséges papirosokat, cafatokra tépi. Azt a csöndet! Hinni nem akartunk a szemünknek! Az uraság meg föl pattan, tátog pulykavörösen. „Ezért felelni fog!” „Négy hold – mondja az édesapja –, egy négyszögöllel se több! – És nem valami finoman még azt is mondja: – Szarok a papírjaira, uram!”

Stefanik nevetett.

– Istenesen elbánt vele!

Miklós mosolya kényszeredett volt. Ismerős dolog! Valaki beszél apjáról, és előtte egy idegen ember jelenik meg. Képzeteiben ugyan meg tudja teremteni ezt az alakot, de nem a személyes ismerőse. Apját ő hallgatagnak, kissé félszegnek és érzelmesnek ismeri, sok kiegyensúlyozatlansággal. Az elbeszélésekből azonban mindig egy határozott fellépésű, energikus, kemény ember bontakozik ki. Apjának ez az arca csak valahonnan a gyerekkor mélyéről merül fel homályosan és bizonytalanul.

-... felülvizsgálatkor aztán még az is kisült, hogy ez a híres ellenálló ugyancsak cimboráit a németekkel meg a nyilasokkal. A helybeliek akkor már nem félték kinyitni a szájukat, és a fejére olvasták a gazemberségeit. De még néhány kegyelmes úrnak meg méltóságos úrnak is a körmére égett a dolog, akik odafenn a papírjaihoz segítették. Hiába, így kell ezt csinálni! – Stefanik megint nevetett. – No de, ahogy az én Kálmán barátomat ismerem, talán el sem mesélte ezt a históriát, nehogy még az a

látszatja legyen, hogy dicséri önmagát.

Miklós szívott a cigarettájából.

Mit mondjon erre? Mondja, hogy nemcsak erről, de másról se mesélt soha? Vagy mondja azt, ha olykor talán szeretett volna is mesélni valamiről, ő nem hagyta? Ma pedig már késő. Messzire kerültek egymástól.

(„Nos – kérdezte apa mintegy mellékesen –, mi újság? Hogy érzed itt magad?” „Rosszabb helyen is lehetnék.” „A társaság?” „Az sem utolsó.” Ez az ő szokásos formájuk. Apa szórakozottan kérdez, ő közömbösen válaszol. Vagy fordítva. Közben hosszú szünetek. „Szóval, jól bírod – bólintott apa. – Biztos voltam benne.” Dehogyan volt biztos benne! Talán épp a három nap előtti elválásukra gondolt és a hülye megjegyzésre a hullaszagról. Természetesen nem említette meg. Ehelyett, látszólag még szórakozottabban: „És... valami eredmény? Tudsz már magadról valamit?” Istenem, örökösen ez a színjáték! Miért tesz úgy, mintha nem telefonált volna Windischnek? Mi készíti rá? De a szereposztáshoz ragaszkodni kellett. Az ő színpadukon nincs formabontás. „Valami keveset tudok már.” Beszámolt neki az eddigi vizsgálatokról, s végül odaadta a dokitól kapott laboratóriumi leletet. Apa bele se pillantott, hanyagul zsebre vágta.)

– ... ezzel a nevezetes esettel kezdődött az ismeretségünk – hallotta a bányász rekedtes hangját. – Csudára megtetszett nekem ez a mokány, karakán ember, akinek annyira a helyén a szíve ...

Most biztosan ott ül anya ágya mellett. Anya fekszik a takaró alatt, a fájdalmairól is megfeledkezik. Összedugják a fejüket a lelet fölött. Tanakodnak, tépelődnek, és gyanúsnak találnak mindent. Anya követelésére feltárcsázza orvos ismerősüket, hogy a leletről aprólékosan kifaggassa. Aztán megint csak ülnek egymás mellett, apa simogatja anya haját, vagy a kezét fogja, és róla beszélgetnek. Hányszor rajtakapta őket, benyitva véletlenül, hogy róla diskurálnak! Ilyenkor mindig zavarba jönnek, mint akik valamiféle tilalmas dolgot cselekszenek, ő mogorván keresztülvonul a szobán, mintha észre sem venné őket. Amikor beteszi maga mögött az ajtót, hallja még apja fojtott hangját: „Mitől olyan levert és kedvetlen mindig?...” „Mondd, öregfiú – kérdezte egyszer szemrehányóan Tóbi –, odahaza te csak a klotyón vagy hajlandó elmosolyodni?”

– ... de, hogy igazán összemelegedtünk, az később egy másik helyen ...

Milyen lehet apával összemelegedni? Sok barátja van. És temérdek ismerőse, akikhez szívélyes kapcsolat fűzi. „Régi elvtársak – mondja róluk apja –, hajdani ifik vagy egykori munkatársak.” Gyakran évek is eltelnek találkozásaik között, mert a legtöbbjük vidéki, de ha feljönnek Pestre, kizárt dolog, hogy meg ne látogatnák. Ilyen estéken apja nagyon jókedvű. Iddogálás, régi históriák, de leginkább időszakos kérdések, ügyes-bajos dolgok, komoly eszmecsere. Apját szenvedélyesen érdekli a sorsuk. Minden érdekli, az életük, a munkájuk, a gondjaik. Bizonyára ezért vált ki belőlük feltétlen bizalmat, s ezért hallgatnak rá. És ilyenkor szokatlanul beszédes is. Többnyire az ő hangját hallani odakinn, a külső szobában. Anyja meg néha félénken benyit hozzá. Egy-egy pohár bort hoz, vagy eléje teszi a vacsorát. „Kijöhetsz ám, kisfiam, ha kedved tartja. Nincs rád zárva az ajtó.” „Olvasok, láthatnád!” „Jól van, kisfiam, harapni azért nem kell.” Sohasem megy ki középük. Nem elvből, nem! Így alakult ki. Egyébként is, apja rögtön tartózkodóvá válna. Mindig feszélyezett a jelenlétében. Pedig néha nagy kedve lenne középük ülni. Kíváncsi apja vendégeire, de elsősorban őrá, magára. Fellobban benne a vágy, hogy végre megismerje. Szeretné megfejteni, mi lehet a titka. Apja számára mindennek van jelentősége, értelme, tartalma. Napjai zsúfoltak, hírből sem ismeri az üres percek unalmát. Sem az idejével, sem az erejével nem takarékoskodik. „Az energia energiát szül” – mondogatja, valahányszor csak anya

aggódik, hogy túlhajszolja magát. Lehetséges, hogy ez őrizi meg a fiatalosságát? ötvennégy éves korára ugyanolyan mozgékony, teherbíró és érdeklődő, mint amilyen húszévesen lehetett.

– ... Voronyezs, hadifogság, antifasiszta iskola. Negyvennégyben egy partizánegység tagjaként, ejtőernyőn ...

Miklós felkapta a fejét. Eszébe ötlött, amit Kasza mesélt Stefanikról, és szórakozottságában azt hitte, a bányász most önmagáról beszél. Az is az eszébe jutott, hogy adósa még a kimagyarázkodással. Szerencsére, apja megkönnyítette a dolgát.

– ... volt partizán, többszörös sebesült, szovjet medáliák a zubbonyán. Túlságosan is parádézott a medáliáival. Nagyon is fitogtatta...

„Kicsit primitív dolog” – válaszolta egyszer apja a kérdésére, hogy miért nem viseli soha a kitüntetéseit. Nincs az az alkalom, amikor rá lehetne venni, hogy feltűzze őket. Csak egyszer, egyetlenegyszer szeretett volna elbüszkélkedni...

–... törvény szerint – magyarázta Stefanik – negyven hold illette meg, azonfölül jószág, igavonó állat, fölszerelés. „Eltárs – így szólunk hozzá –, belátással kell lenned, elvtárs ...

Eltárs! A bányász szájából ez pontosan úgy hangzik, mint apáéból. Természetesen és bensőségesen. A szó igazi, csorbítatlan értelmében.

– ... belátással kell lenned, elvtárs. Itt sok a nép és koldusszegény, a földet meg szükén mérik. Öt-hat holdnál több népes családnak se jut. Mi adunk neked nyolc holdat, azt is nehezen kaparjuk össze, elégedj meg vele.” Még reméltük is, hogy odavág az asztalra: ti csak ne tegyetek velem kivételt, ti nekem is csak annyit osszatok ki, amennyi a többi nincstelennek dukál! Hát, az asztalra odavágott. De nem ám úgy, ahogy szerettük volna. Neki negyven hold jár! Az is egy tagban! „Ne bolondozz, elvtárs! Ebben az ínségben már az is arcpirító szegény, hogy te, aki egyedül vagy, nyolc holdat kapjál, ami valóságos birtok itt.” Neki negyven hold jár! Törvény van rá! „Hát rendelet, az van rá – hagytam helyben de az csak bennünket kötelez, tégedet nem. A lelkedre vennéd, hogy néhány hozzád hasonló volt zsellért épp a te negyven holdad miatt ne tudjunk becsülettel kielégíteni?” Neki negyven hold jár! Megszolgált! Ő nem azért hullajtotta a vérit, hogy mi most kisémmizzük!! Ha pedig meg nem adjuk szépszerivel, megy a vármegyéhez és föl a párthoz, ha kell, Rákosihoz magához!

Stefanik komoran slukkolt a cigarettájából.

– Ilyen ember volt az a partizán. A puszta fizetség reményében szolgált, akár egy zsoldos.

Miklósnak tetszett, hogy semmi *bezzeg*. Tetszett, hogy partizánkomisszári múltjára célzást sem tesz.

Ez a vonása is apjára emlékeztette. Soha nem fordulhatott elő vele, hogy illegális érdemeire hivatkozzék. Tisztelte ezért a szemérmességéért, éppen úgy a természetéhez tartozott, mint a puritánság. Úgy látszik, egy töről sarjad a kettő! Ahogy sohasem kovácsolt tőkét a múltjából, vezetői beosztását sem használta fel privilegizált előnyök megszerzésére. Sokan már azért is csodabogárnak tekintik, mert ugyanabban a nagykorúti, kétszobás, mellékutcára néző lakásban él, mint a háború előtt.

Anya mesélte bent a kórházban, egyik látogatásakor, hogy a minap vendégük volt egy fölöttébb magas állású gazdasági funkcionárius. Szörnyülködött. „Az egyik legnagyobb magyar textilgyár igazgatója, már megbocsáss, még sem lakhat olyan szükös lakásviszonyok közepette, mint egy cigány!” És a világ legtermészetesebb módján felajánlotta, hogy heteken belül valami reprezentatív lakáshoz segíti őket. „Képzelem apát!” „Képzelheted is! – nevetett halkán anya. – Két napig sántikált

szegény, akkorát rúgtam az asztal alatt a bokájába, hogy valami bolondságot ne mondjon. De így is vérfagyasztó volt, ahogy odavágta: Megszoktuk a kéglit, nincs szükségünk másokra. A cigányokkal meg ne példálózz, édes öregem, mert ami az ő létkörülményeiket illeti, lesülhetne a pofánkról a bőr! Aztán fél éjszaka azon őrvöngött, hogy ilyen söpredéktől nyüzsög a halpiac.” „No csak, ilyen pártszerűtlen volt?” „Ha gúnyolódni akarsz rajta, vele négyszemközt, jó?” „Szép ez a ti véd- és dacszövetségetek” – jegyezte meg félig tréfásan, félig kényszeredetten. „Szép, kisfiam, szép bizony!” – És anya kék szemében az a szikra villant fel, amelynek láttán alighanem meglett férfikorában is tanácsosnak tartja majd, hogy azonnal elhallgasson.

-... két napon át gyúrtuk – folytatta Stefanik –, két napon át kérleltük, rimánkodtunk neki, beszélünk a lelkire. Falra hányt borsó volt minden szavunk. Mondtam is végül, belefáradva: „Szemét csirkefogó ez, Kálmán, meg kell adni a járandóságát, hogy dögölne meg vele! És a rosseb az ilyen demoralizáló rendeletbe, ha a mi pártunk verekedte is ki!” Az édesapja más véleményen volt. „Itt most sok dől el.” Hát a falu, az csakugyan figyelt. Némán, kukk nélkül, ahogy csak a parasztok tudnak. Mi meg kezdtük előlről a győzködést, de akkor már reszkettünk indulatunkban. „Ember – kiáltott rá legvégül az édesapja –, hiszen egymaga meg se tudná művelni azt a bitang sok földet!” Tudja, mit mondott rá az a féreg? Ha hiszi, ha nem, azt mondta: „Fölfogadok majd cselédeket!” Úgy kellett kiszednem az édesapja kezei közül, pedig legszívesebben én magam vágtam volna agyon.

Szótlanul mentek néhány lépést.

– Mi lett a vége? – kérdezte Miklós.

Stefanik rosszkedvűen pöckölte el a cigarettáját.

– Tőlünk nem kapta meg a negyven holdját, de utóbb kikilincselte magának. A legmocskosabb kulák lett az egész járásban. Mi meg kaptunk a nyakunk közé az állítólagos balos kilengésünkért. Még ma is ökölbe szorul a kezem, ha erre az esetre visszagondolok.

– Elhiszem – bólintott Miklós.

Tetszett neki ez az ember. Egyre jobban. Vaskommunistának nevezte magában ezt a típust. Önzetlen, tiszta hitű és tiszta lelkiismeretű emberek. Igazából mégsem álltak hozzá közel. Egy elmúlt korszak hősei és tanúi ők, de ma már kissé régimódiak és szüklátókörűek a maguk naiv hitével. Többet tettek ezért az országért, mint ezer év alatt bármely más nemzedék, ám a jelenhez már éppen olyan kevés közülük van, mint amennyi neki az ő korszakukhoz.

Ez is egy ok, hogy apjával nem tud közös nevezőre jutni. Apja nem érti meg, hogy benne már alig-alig mozgat meg valamit az ő múltjuk, s hogy más ügyek és más kérdések foglalkoztatják. Természetesen apja se nem fafejű, se nem foglya a saját múltjának, aki tévelygőnek vagy nihilistának tartaná pusztán azért, mert külön utakat keres, és korántsem hisz teljes odaadással azokban a dolgokban, amikben ő. De érezhetően rosszul esik neki, hogy a fia, szerinte, sehova sem tartozik, értve ezen elsősorban azt, hogy sohasem akart belépni a pártba. Azt is ellenkezés nélkül fogadta, amikor lemondott alapszervi KISZ-titkári tisztségéről. Csak éppen megjegyezte: „Könnyen feladod.” „Micsodát?! – kérdezte ő támadóan. – Azt az egyetemi gittegyeletet?! Azt a trambulint, amelyet minden kezdő kis szarházi a maga privát nagy ugrására használ fel?” A vita elől, mint megannyi más kényes kérdés elől, apa akkor is kitért.

– No hát, azután barátkoztunk össze igazából – mondta Stefanik. – Láttuk már ebből is meg sok másból is, hogy ezt a mi új világunkat nem lesz valami könnyű dolog megcsinálni, pedig nem is lenne az olyan nehéz...

„Ez az az egyszerű, amit nehéz / Nyélbeütni.” – Apa egy időben szívesen idézte Brecht versét.

„Vigyázz, apa – figyelmeztette tavaly pléhpofával –, nehogy destrukciót kövess el!” Apa óvatosan pillantott rá, mint mindig újabban, ha ő valami megjegyzést eresztett meg. „Mit akarsz ezzel mondani?” „Hogyhogy, apa? Elmaradtál egy kongresszussal? Hiszen kisült, hogy nem is olyan nehéz azt nyélbe ütni! Mindössze három dolog kell hozzá.” Apa lépre ment. „Mi az a három dolog?” „Egy pódium, egy kongresszus meg egy szónok. A szónok felmegy a pódiumra, és közli a kongresszussal, hogy húsz éven belül össznépileg belépnek a kommunizmusba. Pofonegyszerű, nem?” „Vagyis... kételkedsz benne?” „Fene tudja! Valaha azt hittem, semmi nem lehetetlen. Ma már látom, hogy minden lehetséges.” „Nem vagy te kissé cinikus?” „Nem hiszem, apa! Mindenesetre, én győzöm türelemmel. Kivárom. Nálam nagyobb izgalommal senki se számolgatja a napokat 1981-ig.”

Vitáik akkoriban sem voltak, a XXII. kongresszus napjaiban. Ha el is ejtett néhány epés megjegyzést, főleg Sztálin értékelésével kapcsolatosan, kizárólag apját akarta provokálni. Apja nem reagált. Ez dühítette. Meg volt róla győződve, hogy az értékelés keserűséget okoz neki, és a lelke mélyén hibásnak tartja. Ennek ellenére apja fegyelmezetten tudomásul vette, elfogadta. Ő képtelen volt megérteni ezt a mentalitást. Nem fért a fejébe. Provokatív megjegyzéseire valójában a mentalitás elleni ingerültsége indította, korántsem maga az értékelés, habár nem titkolta, hogy számos vonatkozásban merőben történelmietlennek tekinti. Apja fanyarul nevetett: „Ötvenhat nyarán még szektásnak tartottál, most meg hovatovább revizionistának fogsz címezni.” „Nem foglak annak címezni. Ötvenhat októberében elismertem, hogy neked lett igazad. Meglátjuk, most is igazolódasz-e majd.” „Kényelmes álláspont, nem gondolod?”

Ráhagyta. Politikai vagy mozgalmi szempontból talán csakugyan kényelmes álláspont, ő azonban se nem politikus, se nem mozgalmi ember. Ő ábrázolni szeretne bizonyos folyamatokat. Megjeleníteni egy társadalmat, amely más, mint a többi, és amely nem egészen azonos a hasonlókkal sem. Hiteles képet adni arról, hogyan éltek és hogyan gondolkodtak itt az emberek egy korban. Ezért hát joga van ezerszer is meghányi-vetni magában a dolgokat, mielőtt véleményt formálna róluk. Sőt joga van föltenni olyan kérdéseket is, amelyekre ez idő szerint esetleg nem tud válaszolni. Az egyetlen követelmény – de az *sine qua non!* –, hogy kérdésföltevése marxista legyen, vagyis tudományos igényű. A felelőtlen irkafirkálások ideje lejárt, ha több is a napi próféta, a sámán és az „ösztönös zseni”, mint bármikor.

– ... sokat beszélgettünk akkoriban – hallotta Stefanik hangját és jól megértették egymást. Nem szégyellem bevallani, többet tanultam én tőle, mint akárki mástól vagy akárhány brosúrából. Csudára megszerettük egymást, no!

„Még hasonlítanak is egymásra” – állapította meg Miklós nem először. Rövidre vágott, deresedő haját nézte és kerek koponyáját. Arca széles, akárcsak apáé, az alakja ugyanolyan zömök, mackós. Darabos mozdulataiban is van valami közös.

Szótlanul ballagtak. Most a bányász is hallgatott, gondolataiba merült.

Miklós levette róla a tekintetét.

Én azonban egy csöppet sem hasonlítok apára, gondolta.

Volt idő, amikor titokban büszkélkedett is, hogy keskeny arcával és karcsú alakjával teljesen anyára ütött. Lehetséges, hogy még ez az apróság is közénk állt? „A te fiad?” „Remélem!” Mégiscsak volt abban a hanglejtésben egy kis kesernyés zöngé!

A természetükben is több volt a különbség, mint a közös. Apja furcsa eset. Kitűnő szakember, képességeit az ellenségei sem vitatják, de értelmiségi létére sincs benne értelmiségi jelleg. Csoda-e, ha mindig is a Stefanikokkal értette meg magát

igazán? Megnyíltak előtte az emberek, a bizalmatlanabbak is. Értette a nyelvüket? Nem! Az az ő anyanyelve volt. Természetes közegében mozgott. Talán ezért is tűnt fel a szemében olyankor idegennek. Közvetlenségét, egyszerűségét nyilvánvalóan nagyanyától örökölte.

„Én se nagyanyától, se nagyapától nem örököltem ilyesmit. Úgy látszik, sokkal inkább anya teremtménye vagyok.”

Meglehet, itt rejlik a titok nyitja? Lehetséges, hogy nemcsak a természetük és merőben más irányú érdeklődésük választja el őket, de nem is csak az, hogy más nemzedékhez tartoznak, hanem valamiféle örökletes különbség is?

Hülyeség! Apa és Tóbi például remekül kijönnek egymással. Órák hosszat képesek elbeszélgetni, kitüzesedve vitatkozni. A korszerű textilgyártás technológiai és gazdasági kérdéseitől a világpolitikáig, az aktuális egyetemi ügyektől a sumér államiság létrejöttének problémájáig körülbelül minden terítékre kerül közöttük. Megesik számtalanszor, hogy amikor Miklós este hazaér, már az előszobában hallja a benti arénázást. Tóbi vontatott hangját, apa dörmögését. Benyit, komoran figyelni őket a küszöbről, amíg csak észre nem veszik. „Nini – mutat rá anya –, egy kedves vendég, a jó Zordonmorc úr! Vigyázat, fiúk, fagyveszély!” És apa máris zavartan köszörülgeti a torkát, anyának halaszthatatlan tennivalója akad a konyhában, s ami a legfurcsább, Tóbi is lehangolódik. Ha így, négyesben vannak, Tóbi érthetetlenül félszeggé válik. Ez egyébként a legkevésbé sem jellemző rá. Ő meg szinte fölöslegesnek érzi magát közöttük.

Hirtelen rájött, hogy mit remélt apa látogatásától...

– Vigyázzon! – figyelmeztette a bányász.

Fekete Mercedes húzott el mellettük, túlköelve, sarat fröccsentve. Hátsó ülésén a főorvos gubbasztott.

Stefanik csendben káromkodott. A sarat tisztogatta a nadrágszáról.

– Le nem fékezett volna a bűdös! Aki benne ül egy ilyen tragacsban, mindjárt kisistennek hiszi magát! Az emberiség átka ez a jármű!

– Mintha apámat hallanám! – Miklós leguggolt mögé, zsebkendőjével törölgetni kezdte a nadrágszárát. – Igaz, hogy egyszer majdnem belepusztult. Ronda egy karambolja volt.

– Karambol? – A bányász a válla fölött lenézett rá, csodálkozott. – Hát mondhatja ilyen finoman is, de ugyancsak furcsa karambol volt az!

– Hallott róla?

– Magam is abban a kocsiban ültem. Képzelve csak el! Szunyókál az ember, aztán durr ... rálőnek. Az édesapja a vállába kapta.

Miklós keze megállt a levegőben. Csak guggolt és bámult rá elképedve.

Stefanik kapcsolt.

– Nem tudta? – Rettenetesen zavarba jött. – Ó, a fene a bolond fejembe!

Miklós fölemelkedett. Gépiesen összehajtogatta a sáros zsebkendőt és eltette. Hihetetlen!

A bányász megállt, cigarettával kínálta.

– Be ne áruljon már neki! Biztosan oka volt rá, hogy eltitkolja. Talán nem akarta megijeszteni magát, hiszen kisfiú volt még akkor.

Rágyújtottak, hallgatagon mentek tovább.

De anya tudta, gondolta Miklós, neki tudnia kellett!

Marta a torkát a cigarettafüst. Egyszerre nagyon fáradtnak érezte magát. Nem pillantott a bányászra.

Stefanik tudta, hogy beszélnie kell.

– Negyvenkilencben volt vagy ötvenben? Biz’ isten, nem emlékszem már pontosan.

– Ötvenben – mondta halkán Miklós. – Ötven februárjában.

Távirat jött egy éjjel. Hajnalban anya már úton volt Szombathelyre.

Az ottani sebészetre vitték be apát. öt hétig, amíg csak apa át nem esett a krízisen, egyfolytában lenn maradt. Erre az időre ő ismét nagyanyához került. Késő délutánonként, mindennap elmentek a postára, és várták anya telefonhívását.

– Arra magam is jól emlékszem, hogy cudar egy tél volt – helyeselt a bányász. – Akkoriban voltak az első nagy szövetkezeti szervezések.

Igen, anya tudta! Biztos, hogy tudta! Ezért nem akarta aztán apát sehová sem engedni. „Meg fognak ölni egyszer! Meddig akarod még folytatni? Hiszen nem is ez a te munkád!” „Mit ígértél?” – kérdezte szelíden apa, és anyának több szava nem volt.

Megint csak azt hajtogatta magában: hihetetlen! Hihetetlen!

– Tudja, sokat ugrattuk egymást – nevetett mellette a bányász –, hogy mi mindig akkor akadunk össze, ha valami zűr van. Hát volt is ott zűr, a nyugati határszélen, ahová mennünk kellett. „Rázós körzetbe mentek, elvtársak – mondogatták a járási pártbizottságon –, ördögök közé!” Már ez se igen tetszett nekünk. Hát még amikor svábozni kezdtek! Ugyanis jobbra sváblakta faluk voltak azon a vidéken. Mondtam is a járási elvtársaknak: ide hallgassatok, én nem szeretem az ilyen beszédet, én már negyvenhatban is eleget mérgeződtem a cakumpakk sváb kitelepítéseken, mert az csúf és helytelen dolog volt.

Miklós most rápillantott. Kíváncsi lett volna, Stefaniknak ez a saját véleménye volt-e, vagy apja győzte meg róla? Apja a sváb kitelepítéseket az első perctől kezdve igazságtalanságnak tartotta.

– De azok csak fújták a magukét: „No majd meglátjátok ti magatok is, micsoda sötét lelkű banda az ott! Az egyik felük volt SS, a másik felük volt volksbundista! Fasiszta kuláknépség!”

Stefanik vállat vont.

– Hát nem volt valami szívderítő körzet, az igaz. És igaz az is, hogy maradt ott fasiszta jócskán, és kulák is több akadt, mint másutt, de a legtöbbje, ha nem is volt angyal, ördög se volt. Csak éppen megvadítottuk őket. Néhány ezer emberre válogatás nélkül rásütni, hogy oszlályellenség? Csoda-e, hogy úgy összezavarodtak ott a frontok? Hogy n szegényebbje meg a rendesebbje is úgy érezte, a nációja miatt zaklatlak és üldözik? És azon se lehetett csodálkozni, hogy abban a légkörben azok lettek a hangadók, akik csakugyan megátalkodott ellenségek voltak. Kár lenne szépítgetni, csúnya dolgok estek meg ott a mi régünkről. A módszer mintapéldája volt annak, micsoda kalamajka keveredik abból, ha nem húzzuk meg a vonalat az ellenség meg a nem ellenség között. De hát nem akarok erről most filozofálni. Mi sem boldogultunk el velük. Szövetkezetét szervezni abban a légkörben kilátástalan dolog volt. Nyüzsgött a vidék a rendőröktől meg az államvédelmiséktől. Pofonok csattantak, jöttek-mentek a rabomobilok. Azok meg viszonzásul elkaptak néha egy-egy elvtársat, és hát az, szegény megnézhetette magát.

Megint a vállat vonogatta, mélyeket slukkolt a cigarettából.

– Nyitott dzsipen jártuk a vidéket. Azon az éjszakán kis híja volt, hogy meg nem vesztünk abban a farkasordító hidegben. És szurokfekete sötétség volt, mint a pokolban. Egy görög fiú volt a sofőrünk, ritka rendes gyerek. Nikosznak hívták, de mi

csak úgy szólítottuk: Miki. Hajtott a síkos úton, mint az ámokfutó, hogy mihamarább fedél alá kerüljünk. Neki magának is majd odafagyott a keze a kormányhoz. Én hátul ültem, közös pokrócba burkolózva a járási inspektorral. Próbáltunk aludni, de a hidegtől sehogysem sikerült. A kocsni befutott egy kanyargós, hosszú horhosba. Havas, bozótos halmok emelkedtek az út két oldalán. Egyszer csak két villámgyors villanás a halomról. Pak-pak! Mintha két staniclit pukkantottak volna ki.

Felsőhajtott, a cigarettáját nézte.

– A Mikit szegényt, azt a homloka közepin találták el. Meg se mukkant, csak előrebukott a kormányra. A kocsni meg nyolcvannal bele az árokba, neki a halomnak. Mi, ott hátul, ép bőrrel megúsztuk, mert kiröpültünk, mint a rakéta. De az édesapja elöl ült a szélvédőnél.

– Négyyszer operálták. – Miklós a szája szélét rágta.

Anya a négy közül hármát a műtő előtti folyosón szenvedett végig. A második operáció volt a legkritikusabb. Hat és fél óra hosszat tartott. Mesélték, hogy csak ült a pádon mozdulatlanul, megkövült, kemény arccal, akár egy halott. Éveket öregedett ez alatt az öt hét alatt.

– Hát igen – dörmögte a bányász –, kutyául volt. De nem a vállsebe miatt, a golyó nem ért csontot. A dzsip temette maga alá. Vágópisztollyal tudták csak kiszabadítani a roncsok közül.

Ha derékra vetkőzik, a háta és a melle csupa forradás...

– Mondtam is neki, amikor nagy sokára felépült: szerencsés csillagzat alatt születted te, Kálmán, mert én már egy rozsdás petákot sem adtam volna az életedért.

Miklóstra nézett, halványan elmosolyodott.

– De vért azt adtam neki. Én is ott feküdtem néhány napig, vacak horzsolásokkal, és megköveteltem a doktoroktól, hogy annyiszor csapoljanak meg, ahányszor csak kell.

Ismét Miklóstra pillantott.

– Talán még ma is folydogál benne néhány csepp vér az enyimből ...

Nyár lett, amikor apja lesoványodva hazatért. „Karambol” – mondta mosolyogva.

Jó! Érthető – ha ugyan érthető –, hogy egy tizenkét éves gyereknek nem akarta megmondani az igazat. De később? Később miért nem? És anya? ... Elképesztő!

Megborzongott, feltúrta a ballon gallérját. Szembe fújt a szél, zúgtak a jegenyék. Maga elé nézett. A levegőbe, a fákra, a hegyoldalra. Sehova.

Ugyanaz a múltban, a jelenben, gondolta.

A bányász hangja rezzentette fel, későn. Bokáig merült egy tócsába.

– Rohadt latyak – morogta Stefanik valóságos dágvány! Támaszkodjék a karomra, és húzza le a cipőjét, mert még meghúl.

Miklós kirázta a vizet a cipőjéből.

A külső kapunál álltak, a favázás főporta előtt.

– Hát nem olyan, mint egy internálótábor? – mutatott Stefanik a keresztvassal lezárt, rácsos kapura. – De azért bennünket se kell ám féltetni, kifogunk rajtuk! Nézze csak meg egyszer arra, följebb a kerítést. Telisde-teli van lyuggatva *baciluk*-kal, ahogy azt itt minálunk nevezik. Nem győzik nap nap után befoltozni. Hiába no, jólesik olykor egy kis magányos kóborlás az erdőben.

A műút túlsó oldalán kezdődött a lankásan emelkedő, sűrű erdő. Csend volt. Az úton időnként elrobogott egy kocsni. Alkonyodott.

Stefanik mélyet lélegzett.

– Gyönyörű ez az erdő, majd maga is meglátja. Torna helyett néha fölsétáltatják a népet egészen a menedékházig.

Miklós szórakozottan intett. Befűzte a cipőjét, és felállt. Kérte, forduljanak vissza. Utálatos érzés volt, ahogy a lucskos zokni a lábfejeére tapadt.

– Odanézzen! – lökte meg a könyökével a bányász.

A tábornok vézna, magas alakja bukkant elő az egyik sétányról. Fejét fölvetette, gögösen villantotta rájuk a szemüvegét. Botjára támaszkodva keresztülvágott a fason, és eltűnt a bokrok között.

– Akár egy kósza kísértet – krákolta Stefanik, és kiköpött. – Biz’ isten félek, hogy egyszer egyedül akadok össze veled, és megfogom a nyakát!

Miklós rásandított. Itt volt az alkalom, hogy bocsánatot kérjen tőle.

Stefanik meghökkenve hallgatta, mintha nem is értené, miről van szó.

– Ugyan már – legyintett aztán félszegen –, réges-rég elfelejtettem! Az első nap mindenki bebolondul. Én ne tudnám? – És megint csak legyintett, még zavartabban. – Felejtsük el, mintha meg sem történt volna! Most inkább én érzem magam bűnösnek. Igazán nagyon kérem, vissza ne mondja a fecsegésemet az édesapjának. Roppant röstellném magam.

– Nem, nem! Dehogysis!

Letértek a fasorról, a tó felé kerülve indultak vissza.

A bányász meggyújtotta kialudt cigarettáját, és ismét beszélni kezdett.

Miklós nem figyelt rá. Lehajtott fejjel lépkedett. Nem tudott napirendre térni azon, amit hallott tőle.

Ugyanaz a múltban, a jelenben, ismételte magában. Egy fedél alatt lakunk, de mintha nem is tartoznánk egymáshoz. Külön életük van. Titkaik, amelyekbe nem vagyok beavatva. Gondjaik, amelyekről nem tudok. Tovább élünk majd egymás mellett, ugyanígy?

Képtelenség! Ez a sokhetes távoliét tőlük kifejlesztett benne egy idegen pillantást. S ezzel az idegen pillantással másképp, mintegy „kívülről” látott egy sereg olyan otthoni dolgot, amelyet azelőtt adottnak és természetesnek vett.

A szálak messzire nyúlnak vissza. Fel lehet-e gombolyítani őket?

Augusztus van. Pontosan tizennégy éve annak, hogy újra összekerültek. Öt megmentették, hazajött a kórházból, nagyanyától. Apa döntött. Nem hagyta el anyát, visszatért. Anya meggyógyult. Ami fájt, ami rossz volt, lezárult. Az ember azt hinné, hogy valami új kezdődött, tartalmas és derűs. De ez a tizennégy év egyetlen sivár ür közte és apáék között. Csak egy-egy csonka, halvány emlék. Ezeknek az emlékeknek azonban nincs dimenziójuk. Kalandozni nem lehet bennük, sem felfedezni valót, sem magyarázatot nem nyújtanak. Vajon ki lehet-e tölteni visszamenőleg ezt a tizennégy évnyi ürt? Vagy legalább hidat lehet-e verni fölé?

Minél többet gondolkozott erről, annál világosabb lett, hogy a szálak az összeköltözésükig nyúlnak vissza, 1948 augusztusáig.

... ott, a kórházban ismerkedtem meg az édesanyjával is – mondta mellette Stefanik. – Micsoda bátor, nagyszerű asszony!

Például anyáé „átállása”, amely ötvenhatban annyira meglepte és fölbőszítette. Ma már tudja, hogy ennek az „átállásnak” is összeköltözésük idején kellett megtörténnie vagy legalábbis elkezdődnie.

Erről voltak emlékei. Homályos emlékei, amelyek csak idővel világosodtak meg. Emlékszik hajnalba nyúló, szenvedélyes beszélgetéseikre hetekig, hónapokig. Honnan

tudta volna, hogy két ember keresi egymáshoz az utat? Emlékszik rá, mind a ketten megváltoztak egy kicsit. Anya nem veszekedett többé, és meglepően türelmes lett. Apa többet volt otthon, mint azelőtt, és többet beszélgetett anyával, mint valaha is. Tulajdonított ő ennek jelentőséget? Nem. Benne a régi reflexek és régi reakciók működtek. A régi éjszakák gyötrelmes szorongásai. Ha beszélgetni hallotta őket odakinn, a külső szobában, csak attól rettegett, hogy ismét felcsattan a hangjuk, és visszatérnek a veszekedések, a kiabálások, a zokogások. De nem, nem tértek vissza! Ennél több pedig akkoriban nem érdekelt. Őszintén szólva, semmi sem érdekelt ezen kívül. Ők maguk sem. Eltávolodtak tőle. Volt egy nagyon világos emléke még korábbról. Amikor a kórházi ágyban fekvé hosszú hónapok óta először látja őket ismét együtt. A reagálása: gyűlölet. Gyűlölet apja iránt, aki el akarta hagyni anyját, és őt méregivásra kényszerítette. Gyűlölet anyja iránt, mert tudta, hogy valóban ő az oka mindennek, az örökös veszekedéseivel, kibírhatatlan dühroamaival és az elköltözésével.

– ... mi pedig nekifogtunk megírni a jelentést – beszélt a bányász.

Nem sajnáltuk sem az időt, sem a papírost, és lehetséges, hogy a kelleténél jobban megnyomtuk a tollat, de csakis a színtiszta igazságot...

Ez a gyűlölet később is fel-fellobbant benne. A szűk, mocskos kis lelepi postahivatal. Nagyanya befejezte az interurbán beszélgetést anyával, és hamuszürke arccal jön: „Újra megoperálják, negyedszer is!” És az ő száján akaratlanul csúszik ki: „Megérdemli.” Nagyanya döbbenet néz rá. Szólni sem tud, csak valami gyámoltalan mozdulatot tesz. Ő pedig már meggyőződéssel ismétli: „Megérdemli! Anya is majdnem meghalt miatta, és én is majdnem meghaltam. Igenis, megérdemli!” „Kloska – suttozja szinte iszonyodva nagyanya –, neked nincs lelked, Kloska!” Fájdalmában mondta, és ő már akkor tizenkét évesen is tudta, hogy fájdalmában mondja.

Négy évvel ezelőtt ott állt nagyanya sírjánál, és amikor dísztelen koporsójára ráhullottak az első rögök, fuldokló zokogás tört fel belőle. „... nincs lelked, Kloska!” Elment nagyanya, akit gyerekkorában a világon a legjobban szeretett, de akit soha nem érdemesített arra, hogy megkövesse a kegyetlen fájdalomért, amelyet tizenkét évesen okozott neki.

– ... nagyjából ez állt a jelentésünkben, amit benyújtottunk – mondta a bányász, és eldobta tövig szívott cigarettáját.

Mostanában makacsul kísérti ez az emlék. Ki tudja? Talán jobb lett volna, ha nagyanya nem őrzí titokként magába zárva a fájdalmát, hanem elmondja apáéknak. Akkor talán rájöttek volna, hogy valami nincs rendben. Bár az is lehet, hogy ők maguk tudták a legjobban.

Kegyetlen ellentmondás. Gyerekfejjel kész volt a legkétségbeesettebb lépésre, csak hogy a szülei ne veszítsék el egymást, de amikor *egymásra* találtak, ő veszítette el mindkettőjüket. Ki a hibás? És egyáltalán, igaz-e ez így?

– ... hát, ez lett a jelentésünkből. – Stefanik hangja most nagyon keserűen csengett. – A járásnál tajtékoztak, a megyénél örjöngtek. Messzire ért a kezük. A pártközpont teketória nélkül fölfüggesztette a párttagságunkat. Negyvenötben még balosaknak címeztek minket, akkoriban meg egyszeribe jobbos bomlasztok lettünk. 1950-ben nem volt kis vád.

– Esztendőkkel később tudtuk csak meg – folytatta Stefanik –, hogy ki foglalkozott akkor az ügyünkkel. No hát, az aztán szép firma volt! Tipikus bürokrata, talpnyaló, szélkakas. Olyan ember, aki naponta le akart leplezni valami befurakodott ellenséget. Mással sem törődött, csak azzal, hogy napról napra bebizonyítsa azt a feneketlenül nagy párthűségét. Szomorú dolog, hogy olyan fontos, felelős funkcióba ültették. Hogy

is nevezik az ilyeneket? Neo ... neo ...

– Neofita.

– Az, az! Hej, de szerettem volna egyszer a szeme közé nézni. Ma valami nagy diplomata ... követ vagy mi az istennyila ...

No de behívatnak egy nap a bányatröszthöz, és ott azt mondja nekem egy tejfölösszájú kófic: „Na, Stefanik (így! se nem elvtárs, se nem szaktárs, se semmi!), na, Stefanik, maga mától kezdve nem frontmester! Ragadja csak meg szépen a csákány nyelét, ebbe és ebbe a brigádba van beosztva, és úgy vigyázzon, hogy magán a szemünk!”

Így már igen! Miklós észbe kapott. Igen, így már valóban emlékezett az ügyre.

Apját nemcsak igazgatói állásából függesztették fel, még azt is megtiltották neki, hogy a vizsgálat időtartama alatt betegye a lábát az üzembe. Ő kérdezte is egyszer anyjától, hogy miért nem jár be. Anyja arcán szorongás látszott, de fanyar humorát akkor sem vesztette el. „Azért, kisfiam, mert ma ő az egyetlen munkanélküli Magyarországon.”

– ... eközben – folytatta a bányász – állítólag folyt a vizsgálat. De hogy ki folytatta, hol és hogyan, arról sejtelmünk se volt. Mert bennünket meg se hallgattak ...

Apja egész nap otthon volt. Takarított, bevásárolt, elment érte az iskolába. Kora délutánonként gombfociztak. „És most pénzt sem kapsz, apa?” „Dehogyan, a napi háztartáspénzt anyádtól. Most én vagyok az asszony a háznál.” Fél ötre elmentek anya elé a Chemolimpexhez, és hármásban tértek haza. Esténként apja szakkönyveket bújt. Az egyik gyári mérnök barátja hozta neki aktatáskaszámra. Az volt az egyetlen, akivel érintkezett azokban a hetekben. „Valamire mégiscsak jó ez a kényszerszabadság – mondogatta neki –, most látom csak, mennyi hiányt és lemaradást kell pótolnom.” Emlékezett gondterhelt arcukra és beszélgetéseikre. „Nagy fába vágta a fejszédet, Kálmán.” „Muszáj volt.” „Csak ki ne nyírjanak! Nem ismered eléggé ezeket a vidéki nagyurakat. Alig különböznek a régiektől.” „Rosszabbak náluk – mondta apja sötéten. – Veszedelmes gazemberek, akik lejárátják az ügyet. Mindent tönkretesznek. Hát ezért muszáj. Meg kell tisztítani tőlük a pártot, mert többen vannak, mint képzelnéd.” „Nem vagy te túl naiv, Kálmán?” „De igen, öregem, az vagyok.” Éjjelente gyakran hajnalig is behallatszott a külső szobából az írógép kopogása. Feljegyzéseket és beadványokat diktált anyának. Hetek, hónapok teltek el. Talán fél évnél is több.

– ... aztán egy szép napon, se szó, se beszéd, visszahelyeznek a régi munkakörömbé, visszakapom a párttagsági könyvemem. Mi a manó? Nem értettem a dolgot, nem tudtam kiokosodni rajta. Az én Terkám meg csak rágta a májam: „Mit ülsz itt ölbe tett kézzel, mint egy rakás szerencsétlenség? Hát nem látod, hogy átdobnak ezek a palánkon?” Bizony, fején találta a szöveget az asszony! Az egész ügyet szép csöndben el akarták altatni. Micsoda sötét erők működhetnek a háttérben! No jó, átláttam a szitán. De hát mi a fészkes fenét csináljak?! És akkor kaptam az édesapjától egy terjedelmes levelet. Remek dolgot fundált ki. Rögtön megértettem ...

Apja egyelőre nem volt hajlandó visszamenni az állásába. Nem fogadta el több havi fizetését sem visszamenőleg. Anya szegény, aki boldog volt, hogy végül minden simán és megnyugtatóan elrendeződött, ettől kétségbeesett. Napokig vitatkoztak egymással. Látta egyszer, hogy anya sír: „Úgy féltetek! Kérlek, gondold meg!” „Mit ígértél?” És anyának akkor nem volt többé egy szó ellenvetése sem.

– ... merész lépés volt az – magyarázta Stefanik –, hiszen épp azt akarták tőlünk, hogy húzzuk meg magunkat szép csöndben. A régi hadseregben úgy mondták: tartani a pofát és szolgálni tovább! No, nem! Azt már nem! Azonnal válaszoltam a levelére: értem, igaza van, elfogadom a javaslatát. Mind a ketten visszaadtuk a tagkönyvünket,

és a kizárásunkat kértük. Képzelteri azt a megdöbbenést! Azt gondolták, megbolondultunk, pedig csak törököt fogtak. Fegyelmi úton azon nyomban ki is zártak bennünket. Erre rögtön föllebbeztünk a Központi Ellenörző Bizottsághoz, és vizsgálatot követeltünk az ügyünkben. Hát ez volt a cél! ”Hogy meghallgassanak minket, és előadhassuk a mondókánkat.

Apa egy este ragyogó arccal mutatott egy levelet: „A KEB előtt az ügy!”

Stefanik mosolygott.

– Azóta is sokat gondolkoztam ezen. Végül is azon múltott, hogy két ember vette magának a bátorságot, amit száz hasonló esetben mások, sajnos, meg sem próbáltak. Pedig ha minden esetben így történt volna, talán sok dolog másképp alakul. Nevetség azt hinni, hogy harc nélkül bármikor is bármi megoldódnék. Nehéz napok voltak azok ott, a KEB előtt, de megérte. Olyan lavinát indítottunk el, hogy végigsöpört az egész megyei apparátuson. A disznóságok olyan tömkelegé derült ki, amelyekről még nekünk se volt sejtelmünk. És hogy a változások milyen komolyak voltak, az csak utóbb, az ellenforradalom alatt látszott meg igazán. Az egykor cakumpakk osztályellenségnek bélyegzett atyafiak olyan tisztességesen viselkedtek, hogy a párjukat ritkították.

Minden jó, ha a vége jó, gondolta Miklós, és bosszankodott magában. Nem szerette a részleges optimizmust.

De amit hallott tőle, hasznos volt. Ismét összeilleszthetett néhány emlékmozzaikkockát. Stefanik most megerősítette föltételezésében, hogy apja és anyja összeforrottsága abban az időben lett teljessé. „Mit ígértél?” S anyja egy megalkuvásra csábító, nehéz pillanatban bizonyította be hűségét, és azt, hogy ígérete nem üres szó.

– Harmadszor – szólalt meg Stefanik –, ötvenhat novemberében találkoztunk. November tizedikén az Akadémia utcai pártközpontban, amikor feljöttem Pestre. Nálunk akkor már működött a pártszervezet, és az elvtársak engem küldtek föl instrukciókért. Hát, valahogy úgy borultunk egymás nyakába, ahogy ma délután láthatta. „Élsz, Kálmán, hát megvagy? Nem lógattak fel?” „Talán majd legközelebb...”

„Hát nem sok híja volt” – gondolta Miklós.

Október huszonnegyedikén fegyveresek vitték el a gyárból a Kozma utcai gyűjtőbe. November nyolcadikáig semmit sem tudtak róla. Anya félőruült volt az aggodalomtól. Ha azokra a napokra nem költözik hozzájuk Emmi, hogy tartsa benne a lelket, talán megtéboiyodik. Szerencsére, fogalma sem volt róla igazán, mi történik a városban. Tóbi meg ő egy nappal a budapesti pártbizottság megtámadása után elmerészkedtek a Köztársaság térre. Még ma is, ha felidéződik előtte az a délelőtt, szinte valószínűtlennek érzi, hogy valóban ott járt, és látta, amit látott. Félálomhoz hasonló kábulat volt az, amikor az ember még nem tud szabadulni az álmó rémképeitől, és megborzad, hogy talán nem is álmodik, hanem ébren, a valóságban éli át az álombéli iszonyt. Csak távolról merte megnézni a lábuknál fogva felakasztott halottakat, akiket megcsónkítottak, akiknek ötágú csillagot hasítottak a testükbe. Akiknek kitépték a szívét. Testét kiverte a verejték, hánynia kellett. Az Erkel Színház lépcsőjén ült, apátiába zuhanva. Nézte a holttestek előtt nyüzsgő tömeget, a randalírozó különítményeseket, a teret feltúró ekszkavátorokat és fúrógépeket, amelyekkel a „föld alatti kazamatákat” keresték, hallotta a tömeg paroxizmusig fokozódó, hisztérikus örvöngését és a gépfegyverek szagotott sorozatait a Józsefváros felől, beszívta a tér fölött gomolygó savanykás füstszagot, és minden mindegy volt. Nem érzett sem félelmet, sem gyűlöletet. Nem voltak sem gondolatai, sem érzései. Mintha mázsás kő ült volna a feje helyén. Tóbi karolt bele, és vezette haza. Tóbi odament a holttestekhez: „Meg kellett nézni!” Azokban a napokban ő többé nem tette ki a lábát hazulról. Valami akkor összeomlott benne, s ezt később nem is bánta. Soha többé nem akart, de nem is tudott

illúziókban élni és ábrándokban hinni. Soha többé nem volt hajlandó, hogy a valóságot annak képzelt képével cserélje föl.

– ... az igazat megvallva, eleinte húzódozott – hallotta Stefanik hangját –, hiszen a maga üzemében is akadt volna épp elég tennivalója. Végül aztán mégis beleegyezett, hogy az északi bányavidékre kinevezett kormánybiztos mellett dolgozzon. Mivel jómagam, ha később elkerültem is onnan, azon a vidéken születtem, nőttem föl, az elvtársak teljesítették a kérésemet, hogy vele tarthassak ...

Miklós erről tudott valami keveset. Apja újévig volt távol, másodnaponta szűkszavú leveleket küldött. Anyja legalább úgy aggódott érte, ahogy azokban a borzalmas napokban, de akkor már tartotta magát.

Igen, a szülei rendezni tudták egymás közt a dolgokat. Okosan és előrelátóan. Akkor, 1948-ban semmit sem kezdtek előlről; érezték, az lehetetlen. Valami egészen mást, teljesen újat kezdtek. Ehhez kellett mindkettőjüknek megváltozniuk. És képesek voltak rá, holott már akkor sem voltak fiatalok.

– ... cefetül állt a helyzet az egész szénmedencében – magyarázta a bányász. – Hát még azokon a településeken, ahol nekünk kellett rendbe szedni a dolgokat...

„És mégis – gondolta megint Miklós –, szinte tragikomikus! Értem vállalták egymást újra, és éppen velem tudtak zöld ágra vergődni.”

– ... mifelénk akkoriban már átlagban hatszázhusz tonna volt a napi termelés, de ott még a derűlátóbbak se hitték, hogy hónapokon belül megindulhatna a fejtés...

„Tény, hogy mind a ketten beletörődtek” – gondolta Miklós.

Tizenöt vagy tizenhat éves lehetett, amikor végleg lemondtak arról, hogy vele valaha is kapcsolatot teremthetnek. Nem bánta, nem is igényelte. A javukra írta. Örült és elégedett volt, hogy összehasonlíthatatlanul szabadabb a legtöbb hasonló korú kamasznál. Úgy érezte, nincs is szüksége szorosabb kötelékre. És korán megszerzett függetlenségére éberén vigyázott.

– ... aki mégis hajlott volna a szóra, annak éjszaka beverték az ablakait, és megfenyegették, hogy családotul kitekerik a nyakát. Akin ez se fogott, azt elkapták, és úgy megverték, hogy ropogott minden csontja. A Nagy-budapesti Központi Munkástanács uralkodott a terepen. A jelszó az volt, hogy a sztrájkot, ha kell, akár évekig folytatják, ha beledöglenek is, ha pedig vérnek kell folynia, hát vér fog folyni...

Vajon nem fizetett-e a függetlenségéért túl nagy árat?

– ... aludjon ki a villany, szűnjék meg a gáz, ne legyen fűtés! Ne legyen semmi! No persze a fizetésüket, azt bezzeg nem utasították vissza. De nekem, biz' isten, az fájt a legjobban, hogy a fő nagypofájúak között seregestül voltak olyanok is, akikről tudtam, hisz ismertem őket valaha, hogy tíz éve még a kódisnál is kódisabbak voltak, most meg saját házuk volt, telkük...

Mi joga remélt hát apjától csodát? Mert csodát remélt.

– ... összeszedtük a bányagazgatóság vezetőit, nem mondom, némelyiküket a „gitárral” kellett megnoszogatni, és azokat az elvtársakat, akikre a leginkább lehetett számítani, és aztán összeültünk, részletesen fölmértük a terepet, az erőviszonyokat, a teendőket...

Már évek óta anyja tölti be a tolmács és az informátor szerepkörét. „Mi van apával mostanában?” – fordul hozzá, ha nagy ritkán éppen meg akar róla tudni valamit. Apa úgyszintén négy szemközt: „Hogy van a srác? Mennek a dolgai?” Anya nevet is rajtuk, szomorkodik is. Inkább szomorkodik. Mivé lenne még ez a felületes kapcsolatuk is anya türelme és humora nélkül? Igaz, ha ritkán is, de néha elfogy a türelme, és kiborul. „Ide hallgass, kisfiam! Ha apád számlájára elő akarod jegyeztetni magadnak az

Értelmező Szótárt, légy szíves, vele lépj érintkezésbe. Írj neki egy cédulát, és tűzd a párnájára. Esetleg sürgönyözz. De kedves édesanyádból ne csinálj se fullajtárt, se paprikajancsit, jó?” Vagy éjszaka a külső szobából: „Úgy? Kíváncsi vagy, hogyan kollokvál a fiad? Szíveskedj talán előkeresni az indexét. Íróasztal. Jobbról a második fiók. Felülről. Nekem meg leszel szíves most két idegcsillapítót adni!”

–... az elv világos volt: az ellenforradalmárokat és a tudatos uszítókat le kell választani a megbolondítottakról. No de hogyan lehet ezt gyakorlatilag megvalósítani? Egy karhatalmista század állt a rendelkezésünkre és a helybeli elvtársaknak egy kis fegyveres csoportja ...

De anya kiborulásai mintha sűrűsödnének! „Nem így képzeltem” – kesergett nemrég, tavasszal Emminek. Emmi pedig nem szívbajos! Már másnap kérdőre vonta. „Mondd, Miklós, neked még véletlenül sem tűnik fel, hogy milyen undok, hideg fráter vagy otthon?” Dehogynem tűnt fel! Utólag bánta is mindig. Néha maga sem értette a viselkedését. Hányszor megtörtént, hogy dologtalanul ücsörgött odahaza, de amikor anyja félénken fölvetette, nem mehetnének-e le sétálni egy kicsit, valami mondva-csinált ürüggyel, mogorván visszautasította. Egyszer pedig, amikor késő délután az egyetemről hazafelé tartott, megpillantotta a Vörösmarty téren. Fagylaltot nyalt, és a szobor előtt csipegető galambokat figyelte. Valahogy borzasztóan kicsinek, törékenynek és magányosnak tűnt. Egészen elfacsarodott a torka. De már csak akkor, miután elkerülte, és beült a földalattiba. Hiába szállt ki aztán a Deák téren, és hiába rohant vissza, már sehol nem találta. Vagy most legutóbb is! Éppen idejövételének előestéjén, amikor csomagolás közben, anyja egyszer csak nézegetni kezdte magát a nyitott szekrényajtó tükrében. „Ugye, nem is vagyok én még olyan nagyon öreg?” Apa derűsen megütögette a vállát. „Hol az a harmincéves nő, aki versenyre kelhetne veled?” Anya mosolygott, jólesett neki. „És te ... teszerinted?” – fordult hozzá reménykedve. Ő elutasító arcot vágott. Anyja hiúsága mindig bosszantotta egy kicsit. Nevetségesnek tartotta, hogy még ötvenegy éves korában is képes elpirulni az utcán, ha utána fordul egy férfi, vagy vacsora közben nemegyszer nevetve eldicsekedni, hogy aznap ketten is leszólították a Royal előtt. „Hát, ha úgy vesszük ...” – rándította meg a vállát kelleetlenül. Apja kedveszegetten elfordult, anyja mosolya pedig szomorkás önfintorrrá változott: „Mondhatta volna szebben, kis lovag...”

– ... a görék azok csudára be voltak tojva. Korai ez még, várni kellene még két-három hónapot, amíg jobban elrendeződnek a dolgok! Hát persze, ők mindig csak azt szerették, ha hátból fúj a szél, és akkor természetesen mindig az élen parádéztak. „Melyik a legrázósabb akna?” – kérdi tőlük az édesapja. A hatos akna volt az, a szomszédos településen. Az a hír járta róluk, hogy nagyon fenik már a fogukat a Kádár-kutyákra. „Jó – mondta az édesapja –, akkor rajtuk kezdjük a sort.”

... össze is kolompoltatott harmadnapra egy gyűlést az ottani kultúrházba. A munkástanács nem ellenezte. Arra spekuláltak a jómadarak, hogy a botrányból, ami ott történik majd, csak hasznót húzhatnak. Hanem, amikor azt mondja nekem az édesapja, hogy egy szál karhatalmistát se viszünk magunkkal, biz’ isten, még bennem is megállt az ütő. „Te, Kálmán – próbáltam kapacitálni –, ez itt nem textilszakma. Itt begőzölt, bicskás legények vannak ám!” „Az ember csak az ellenségeihez megy fegyverrel.” És erről hallani sem akart több szót...

Ó, igen, hiszen már nemegyszer gondolt rá, hogy a valódi megoldás talán mindhármuk számára az lesz, ha majd megnősül és elköltözik hazulról. De anyja, noha a világ minden kincséért sem vallaná be, ennek már csak a gondolatától is reszket. Bizonyára ezért utálja úgy Verát.

Apja sem igen szenvedheti Verát, habár anyjával ellentétben, mindig is udvarias kedvességgel kezelte. Nála azonban az udvarias kedvesség rendszerint a tartózkodását

és az idegenkedését fejezi ki. Hogy aztán idegenkedése magának Verának szól-e vagy inkább jó édesatyjának, akiről megvolt a véleménye – főleg azután, hogy tavaly ősszel eleget téve meghívásának, mind a hárman elmentek hozzájuk látogatóba, és személyesen is megismerhette –, azt persze nem lehetett pontosan tudni.

A tóhoz értek, megálltak egy percre. Elnézték sötét tükrét, amelyen apró tarajokat kergetett a feltámadó szél. Erősen szürkült.

– Mi történt a gyűlésen? – kérdezte Miklós, amikor továbbindultak.

– Incidens, az semmi. De azonkívül, nagyon is sok. Fölvettük végre a párbeszédet. Tudja, hogy micsoda siker volt az! Egyelőre ugyan semmiből sem engedtek, megkötötték magukat, de istentelenül, hogy őket ugyan géppuskatűzzel se kergethetik az aknához, de már bennünket is hajlandók voltak meghallgatni. És tudja-e, miért? Azért, mert csudára imponált nekik, hogy minden fegyveres kíséret nélkül merészkedtünk el oda négyen, az oroszlánbarlangjukba. Akkor láttam csak, milyen előrelátóan és helyesen gondolkodott az én Kálmán barátom! Nyolc vagy tíz alkalommal jöttünk még így össze velük. Az utóbbiakon már legalább ezerötszázan zsúfolódtak be a színházterembe, és vitáink gyakran a hajnali órákba nyúltak. Tódítanék, ha azt mondanám, hogy jámbor beszélgetések voltak, mert bizony néha csak úgy szikrázott a levegő a heves és szenvedélyes összecsapásoktól, csak úgy izzott a léghör, de egyetlenegyszer sem fordult elő, hogy lehurrogtak volna bennünket. Vagy ha akadt is néhány nagypofájú, aki megpróbálkozott vele, a többiek azonnal elcsön-desítették őket. Én azt hiszem, az fogta meg a legjobban az embereket, hogy az édesapja nyíltan és egyenesen beszélt. Se nem komázott, se nem rimánkodott, fűt-fát sem ígérgetett. De amit megígért, azt állta. Elég volt hozzá három hét, hogy az emberek lássák, megtartja a szavát. Amikor aztán azokon a nagy összeröffenéseken vagy szűkebb körben, néha még négyszemközt is, egyszer csak ömleni kezdett belőlük a sok vélt vagy csakugyan jogos keserűség, sérelem és panasz, akkor már tudtam, hogy nyert ügyünk van. Az már ugyanis a bizalom jele volt tőlük ...

Apja levelei kurták voltak, alig egy-egy életjel. „Megvagyok, eddig megúsztuk bunyó nélkül.” „Nem olyan fekete az ördög, mint amilyennek festették. Rendes emberek ezek itt. Mindössze nyolc provokátort kellett lakat alá dugnunk.” „Úgy látom, már elmozdultunk a holtpontról, és a dolgok fokozatosan meglendülnek.”

– Egy szó, mint száz: az egész bányavidéken a hatos aknában vették föl legelőbb a munkát. December közepén már mindenütt fejtettek a működési körzetünkben. Gondolja csak el, odafönn, Pesten épp akkoriban jött a legnagyobb visszaesés, az utolsó nagy sztrájkhullám. Álmélkodtak is a megyei pártbizottságon! Úgy néztek ránk, mint valamiféle csodatevőkre. „Hogy a fenébe csináltátok?” Mit lehetett volna erre felelni? Keveset aludtunk, leadtunk jó néhány kilót, nem sajnáltuk koptatni a nyelvünket. De hat nem akarok én dicsekedni! Mindez főleg az édesapjára vonatkozott. Csak bámultam sokszor, hogyan is győzi ennyi energiával, eréllyel és türelemmel? Mi, többiek, néha már alig álltunk a lábunkon, de ő fáradhatatlanul bírta az iramot. Hanem akkor már ő is halálosan kimerült volt, és ingerülten odavágta a pártbizottsági elvtársaknak: ha egyszer istenigazából, és nemcsak úgy kutyafuttában, kirótt szemináriumi anyagként olvasnák el például a *Mi a teendő?*-t, ha ugyan valaha is belekukkantottak, akkor nem kérdeznének olyan marhaságokat: hogy a fenébe csináltátok? No, ezt már nem vették tőle valami nagy örömmel. „Semmi szükségünk rá, hogy kioktasson bennünket, Szász elvtárs – mondta neki szigorúan és sértetten valamelyik nagyokos. – Én azt tanácsolom magának, hogy azért ne szálljon a fejébe a siker.” „Én meg azt tanácsolom magának, kedves barátom, hogy menjen az anyja kínjába!” – ripakodott rá az édesapja, s így aztán nem éppen fölkoszorúzva jöttünk el tőlük.

Szótlanul ballagtak. Már besötétedett. A parkban felgyulladtak a lámpák.

– Jó lecke volt ez nekem – szólalt meg később tűnődve Stefanik. – Ott és akkor tanultam meg igazán becsülni édesapjának azt a tulajdonságát, amivel minden egyes kommunistának rendelkeznie kéne. Biztos érzéke volt ahhoz, hogy meg tudja különböztetni az ellenségtől a barátot. Hogy föl tudja ismerni a barátot még olyan valakiben is, aki a legszájtépőbb hőzöngők közé tartozik, és akinek az ember vak mérgében, legszívesebben lekenne egyet. Sajnos, nem sok elvtársban volt meg ez az érzék. Miért tagadnám? Bennem se lett volna meg, ha nem úgy adódik, hogy együtt dolgozunk.

Igen, az volt az az alkalom, amikor apja szeretett volna elbüszkélkedni egy kicsit. Akkor, először és utoljára. Ott feküdt az ebédlőasztalon, bordó tokban egy kitüntetés. Sejtette, hogy apja nem feledékenységből hagyta elől. Bosszantotta ez a félszeg dicsekvés, mert annak érezte, és csak azért se vett róla tudomást. Egyetlen szóval sem kérdezte meg tőle, hogy mit végzett odalenn ...

– Hát, ez volt a mi három találkozásunk – fejezte be Stefanik. – Mindig nehéz időben, nehéz körülmények között. És ez biztosan nem volt véletlen.

Ellágyult hangjából érezhető nosztalgia csendült ki. Ó, a régi harcok emlékének langymeleg fürdővize! – gondolta Miklós. Élt a gyanúperrel, hogy a bányász is túlon túl elégedetten lubickol benne.

– Hanem azért jó dolog – mondta Stefanik –, hogy ma már nincs szükség effajta helytállásokra. Jó dolog, hogy maguknak már mégiscsak könnyebb és egyszerűbb a feladatuk, mint nekünk volt.

Hát hogyan, gondolta Miklós, a *happy end*-ek ilyen fényes sorozata után! Hovatovább már csak az marad hátra, hogy kormánykitüntetéssel nyugdíjazzuk a történelmet.

Nem is pillantott Stefanikra, úgy felbosszantotta ezzel a megjegyzésével. A fene az ostobaságába! Akár az egyszeri párttitkár: annyi győzelmet arattunk már, elvtársak, hogy az utánunk következőknek teljesen elfogyott a lehetőségük újabb győzelmek aratására!

Sajnos, apja sem mentes ettől a szemlélettől. „Lényegében elértük azt, amit kitűztünk magunk elé – mondta nemrégiben, s Miklós csak nézett rá. – Megteremtettük a feltételeket, hogy a ti életek boldogabb lehessen a mienkénél. Ti már bekeríthetitek a házatokat, amire nekünk még csak gondolnunk sem lehetett.”

Hát nem szomorú ez? Nem döbbenetes? Akik egykor azt énekelték: „*holnapra megforgatjuk az EGÉSZ világot*”, ma mérsékletre intik fiaikat, elégedettséget várnak el tőlük, és valamennyiüket bekerített házaikban szeretnék látni.

Már az épülethez közeledtek. A társalgó világos ablakaiból vidám zenebona csapott ki. A kocsifelhajtón nagykabátos betegek levegőztek.

– Hát a lábunkat, azt lejártuk – mosolygott Stefanik de talán megérte.

Miklós bólintott. Megérte. Hálás volt neki ezért a sétáért.

8.

Az előcsarnokban Miklós elköszönt, de Stefanik hallani sem akart róla, hogy elváljanak.

– Hiszen a nap java még hátravan! Különben is várnak bennünket! – Belekarolt Miklósba, és szelíd erőszakkal magával cipelte. Miklós csak tessék-lássék ellenkezett. Maga sem akarta meg befejezni a napot.

A társalgóban fényes kivilágítás és bömbölő zene fogadta őket. A zeneszekerény lemezjátszója teljes hangerővel szólt. A helyiség közepén, ahonnét félrehúzták az asztalokat, néhány pár táncolt. Fölöttük, a csillár karjain zöld gallyakkal és színes füzérekkel díszített tábla függött.

KÖSZÖNTJÜK KEDVES ZSUZSÁINKAT, KLÁRÁINKAT ÉS ILONÁINKAT!

– Összevont névnap – magyarázta Stefanik –, ezek mindig pompásan sikerülnek.

Miklós a táblát nézte. Ilona! Anyja neve napja. Hát erről is megfeledkezett. Ahogy tavaly a születésnapjáról.

– Ott vannak, ni! – kiáltott fel Stefanik, azzal eltűnt Miklós mellől, az ajtóban összeverődött báméskodók közt a büfépulthoz nyomakodott.

A jelzett asztalnál Miklós Klárát is megpillantotta. Tétován álldogált a lármás nyüzsgésben, jövés-menésben. Mint mindig, ha támadás érte zajérzékenységét, elbizonytalanodott, félig csaknem kábulttá vált. A társalgóban már meglehetősen emelkedett volt a hangulat. Az asztaloknál mindenütt jókedvű társaságok alakultak. Kártyáztak, társasjátékoztak, beszélgettek. Szinte családiasnak hatott volna az egész, ha a zaj nem oly elviselhetetlen.

Miklós már épp azt fontolgatta, hogy kihasználja a bányász eltűnését, s mégiscsak fölmegey lefeküdni, amikor Stefanik hamiskás ábrázattal ismét előbukkant. Két bonbonos dobozt és négy tábla csokoládét vásárolt. A felét átadta Miklósnak. A bonbon Helén kisasszonyé, a csoki Klaráé meg a kis Zsuzsié! Amikor Miklós előhúzta a tárcáját, hogy kifizesse a reá eső részt, Stefanik kis híján megsértődött.

Miss Helen, aki Clark Ádámmal jött be az országba, az asztalfőn ült, hervatag kölniillatot árasztott, és alig látszott ki a virágcsokrok közül. Az összetolt, hosszú asztalnál Miklós csupa ismerőst látott, kivéve egy rózsaszínű húsú kis begyest meg egy gyér hajú, szemüveges pasast, aki savanyú képével komplett gyomorbeteg benyomását keltette. Először Stefanik nyújtotta át az ajándékait, és Miss Helen tiszteletére versbe szedett kis köszöntőt vágott ki. Ováció, taps, nevetés.

– Proszit! – rikkantott Dodó, fenéig ürítve egy üveg almuskát.

Miklós is gratulált. Miss Helen szipogott, szemlátomást szörnyen meg volt hatva. Poppycokk úr fennköltén feszített az oldalán. Csudamód kicsípte magát a vén korpafejú; nyakkendőjét aranytű, gomblyukát fehér szegfű ékesítette.

– Foglaljanak helyett – invitálta őket nyájasan.

Stefanik letelepedett Klára mellé, és a hátát rögtön megkocogtatta, hogy húzza ki magát. A lány rámosolygott. Miklósról tudomást sem vett. A csokoládét is úgy vette át tőle, hogy közben rá se pillantott, s csak egy biccentéssel köszönte meg.

– Csaó! Ide! – integetett Zsuzsi, ő annál hálásabb volt a csokiért meg a gratulációért. Miklós nyakába borult, és teljes lelkesedéssel összecsókolta.

– Hohó! Hohó! – lármáztak erre néhányan. Pet, a gitáros irigykedve figyelte Miklóst.

Miklós szívből sajnálkozott. – Kár, hogy évente csak egy névnapod van.

– Haverok vagyunk – figyelmeztette Zsuzsi, hogy félreértés ne essék. A tábla csokit testvériesen megfelezte a mellette ülő kis hegyessel, és a maga részét már tömte is a szájába.

Miklós kigombolta a ballonját, kerített egy széket, és leült a két lány közé.

Zsuzsi a füléhez hajolt, és egy szuszra elhadarta, hogy a kis begyest Giginek hívják, hogy a legjobb itteni barátnője, hogy haláli klasszul énekel, és hogy ő volt az, aki az első napi zsűrizéskor Miklóst öt egész kilencre pontozta fel.

Miklós elég mogorva pillantással viszonzta a kis begyes leplezetlenül kíváncsi tekintetét.

– Miért vagy így lelombozva? – kérdezte Zsuzsi.

– Széthasad a fejem ettől a ricsajtól.

Zsuzsi duzzogott. – Mi talán sose dajdajozhatunk egy kicsit? – Sértődöttségében egy egész szelet csokit falt be. – Már az is bűn, ha elütünk egy unalmas estét?

– Ugyan, Zsu, dehogyis! Hogy sikerült a próbátok?

A nagy barna szempár felragyogott. – Istenien! Olyan frankó estünk lesz, amelyet még nem láttak ebben a szaniban!

– Jojózni fognak a szemeik – erősítette meg a legteljesebb komolysággal a begyes Gigi. Még apró füle is rózsaszínű volt. Törleszkedő, kandi és elég mohó kiscicának látszott, de még nem volt kellő önbizalma. Csak a szemével dorombolt.

Zsuzsi lelkendezve beszámolt a próbáról, több ízben is nyomatékosan hangsúlyozva Kasza merőben szokatlan és több mint meglepő elégedettségét.

– Petet nagy nyereségnek nevezte – bólintott ismét Gigi.

Szavait a szeplős gitáros kellőképp flegma ábrázattal nyugtázta.

– Dr. Bozsik – nyújtotta a kezét Miklósnak a gyomorbeteg küllemű pasas. – Nős? Még nem? Sebaj, ami késik, nem múlik! – S nagy nevetés közepette mindjárt a névjegyét is mellékelte.

– Válóperes ügyvéd a bácsi – magyarázta kuncogva Zsuzsi.

– Gondosan megőrzöm magamnak – tette el a névkártyát újabb nevetés közben Miklós.

Abban a hangulatban voltak, hogy mindenek nevettek. Az élénk, csapongó, zajos fecsegésből valamennyien kivették a részüket. Stefanik, aki egyből fejest ugrott ebbe a hangulatba, pillanatonként felharsanó öblös hahotájával csak növelte a lármát. Bárki bármit mondott is, biztosra vehette, hogy zajos tetszést arat.

Miklós azonban túlságosan megtervezettnek érezte a jókedvüket. Gyanúsan eufórikusnak. Mintha csak megfogadták volna magukban, ma este pedig vidámak leszünk, ha törik, ha szakad. Ámbár ez nemcsak iájuk vonatkozott. A környező asztaloknál is hasonló volt a hangulat.

A zene hirtelen megszakadt. A rögtönzött táncparketten egy hordómellű, bajuszos pofa jelent meg, Pinokkió-orrallyal, a fején piros papírsüveggel. Zsuzsi megsúgta róla, hogy ő a kultúrfelelős, ezenkívül tüdőtágulós, és az őslakók közé tartozik. A pofa rezes hangon előadott egy-két jellegzetesen benti anekdotát, elsütött néhány szakállas viccet, majd bekonferálta a névnapi est fénypontját, a tombolát.

Mindenki izgatottan keresgélgni kezdte a maga céduláját, miközben két méltóságteljes öreglány kivonult a táncparketre, hogy egy kalapból kihúzza a nyerő számokat. Egy bazárra való nyeremény került kiosztásra ördöglakattól papírcsákóig és marcipán szivarig, papírtrombitától cumisüvegig és keljfeljancsiig. A boldog nyerteseket tapssal és kaján megjegyzésekkel ünnepelték.

A főnyeremény – az igazgatóság különleges engedélyével – egy üveg pezsgő volt, amelyet csakis valamelyik Zsuzsa, Klára vagy Ilona kaphatott meg. Dörgő hahota fogadta, hogy egy aprócska, ősz kontyos öregasszony számát húzták ki. Rendkívüli gaudium közepette tipegett ki a palackért, s eközben már az aligha önzetlen gratulálók

egész serege csődült össze az asztalánál.

A hangulat tetőfokára hágott. A láрма nőtön-nőtt, s Miklós úgy érezte, hovatovább eléri a zajártalom küszöbét. Ez főleg annak volt köszönhető, hogy a tombolán papírtrombitákat, sőt kereplőket és négus bombákat is kisorsoltak. A lemezjátszó rock and rollt bömbölt. A táncparketten egy cingár kamasz és egy megtermett leányzó rocky show-t tartott. Csak éppen fordított szereposztásban. A leányzó volt az, aki a srácot megpörgette, kidobta, berántotta.

Zúgott a nevetés.

– Bravó, bravó! – harsogtak mindenfelől.

A csődületben Miklós megpillantotta a mopszli kis tanfelügyelőt is. Jókorákat rikkantott, és kereplőt forgatott a kezében. Mellette a süket főbakter állt, teli tüdőből fújta papírtrombitáját.

Kaptak egy estét, hogy kitombolhassák magukat, gondolta Miklós.

Kényszeredetten ült a helyén. Láta, most már kezdenek túlságosan megbolondulni. Pét sovány ökleivel az asztallapon dobszólót rögtönzött, az aranylábú fülrepszto füttyszóval kísérte. Zsuzsi mámorosán sivalkodott, a kis begyes kitüzesedett arccal ültében dobta be a rázást, tombolva hánytavetette magát a rocky ritmusára. A már-már alig elviselhető ricsajból időnként Stefanik hahotája vagy Poppycock úr visító kacagása csapott ki, de leginkább Klára türelmetlenül csattanó éles hangja.

Miklós veszett kedvet érzett kicsendülni a hangjából csakúgy, mint mesterkél, ideges nevetéséből. Szertelenségével magával rántotta a többieket is, akiken mindinkább az ő felajzottsága tükrözödött vissza. Az asztaltársaság lelke, központja és hangadója volt. Ő kezdeményezett és ő irányított.

Miklós egyre elborultabban figyelte. Kasza szavai ötlöttek fel benne a lány olcsó kis házi sikerhajhászásáról és öncsalásairól. Bántotta, szinte kínosan érte most, hogy látnia kellett, Kasza nem volt teljesen igazságtalan hozzá. Aztán vállat vont. Klára azt tesz, amit akar! Talán nem is baj, hogy mindezzel csak az elidegenedését fokozza. Micsoda örültség! Hogy is juthatott eszébe, hogy Tóbinak azt mondja: megszerette ezt a lányt?

Érezte, hogy kirí közülük, s nem szeretett volna ünneprontó lenni. A zürzavar amúgy is alkalmasnak látszott arra, hogy észrevétlenül lelépjen. De valahogy elügyetlenkedte a dolgot. Zsuzsi és a kis hegyes kitalálták a szándékát. Visítva belecsimpaszkodtak, és visszanyomták a helyére.

Miklós zavartan mosolygott. Amit legkevésbé óhajtott, a figyelem egy csapásra ráterelődött.

– De savanyú valaki! – krákofta epésen dr. Bozsik.

– A Nagy Citrom Díjat neki – kacagott Poppycock úr.

Az aranylábú elnézően vigyorgott. – Zöld vagy még itt, api, az a hézag.

– Nem, nem, nem, nem, nem, nem! Nem mehatsz te innen el – énekeltek teli torokból Zsuzsiék, és Stefanik rekedtes basszusán csatlakozott hozzájuk –, míg a gazda, házigazda, Zách nagypapa furkósbottal ki nem ver ...

Klára azonban valamennyiüket túlsüvítette.

– Hadd menjen! Menjen csak, ha úgy akarja! – S Miklósra villanó tekintete nem kevésbé ellenséges volt, mint a hangja.

Miklós meghökkent, de fel is berzenkedett ettől a pillantástól. Úgy érezte, semmivel sem adott okot erre a kétségtelenül ellene irányuló indulatra. Lefejtette válláról a még mindig tíz körömmel belecsimpaszkodó lányok kezét, és hátradőlt a

széken. – Maradok – mondta.

Feszengő kis csend támadt.

Stefanik szerette volna ismét feldobni a hangulatot. – Ha már ilyen szépen együtt vagyunk, talán játszhatnánk valamit.

Javaslatán kapva kaptak valamennyien. Ötletek röppentek fel. Végül Kláraét fogadták el: *Ki mit tud?*-ot fognak játszani.

A közfelkiáltással zsürielnökké választott Miss Helen elsőnek dr. Bozsik nevét húzta ki a papírcsákóból. Az ügyvéd máris köszörülgette a torkát, és szigorú pillantásokat vetve maga köré, emelt törvényszéki hangon késedelem nélkül rákezdt: Tisztelt Megyei... oppardon, Mennyei Bíróság!

Nem, valóban nem volt szellemesség híján, ahogy a Mennyei Bíróság színe előtt remekül megszerkesztett kis védőbeszédet tartott védenca, professor Zách lelkének érdekében, akire dr. Lucifer, mennyei főügyész halmazati összbüntetésképp, lélekfogytiglani olajba főzést kért. A védelem részletesen felsorolva, elemezve és elismerve ugyan a vádlott kétségbevonhatatlan bűnösségét, mindazonáltal figyelembe véve és hangsúlyozva közismert gyengeelméjűségét, hivatkozással a Mennyei BTK „boldogok a lelki szegények” kezdetű paragrafusára, fölmentését és a Paradicsom zárt osztályán való elhelyezését indítványozta.

A jó tízperces, kitűnően megszerkesztett kis védőbeszéd, megtűzdelve csűrész-szavarással, nonszenszé abszurdizált szakmai halandzsával, fanyar és frappáns jogi paródia volt, egyúttal mulatságos önkarikatúra is. Egyik-másik fordulatán Miklós is elmosolyodott, de azt a viharos, már-már extatikus elragadtatást, amelyet részint az asztaltársaság tagjaiból, részint a közben odaszivárgó kíváncsiskodókból kiváltott, mégiscsak túlzásnak tartotta.

S ugyanilyen tomboló tetszés kísérte végig a soron következő aranylábú magánszámát is, aki a kiürített almuska üveget mikrofonként használva, helyszíni rádióközvetítést adott a Hektikások-Gyógynokok örökrangadóról. A Hektikások tizenegyét főleg a jelenlevők alkották, a Gyógynokokét pedig az orvosi kar, a kapuban Windischsel. Az izgalmas mérkőzés minden olyan mozzanatát fülsiketítő ujjongás fogadta, amikor a Gyógynokok sztárjának, a Nagy Záchnak őrzésével megbízott keménykötésű betonhátvéd, Poppycok I. a Nagy Záchot elgáncsolta, felvágta, leterítette, hasba rúgta, megtaposta, hidegre tette (a vén korpafejű büszkén pironkodott a helyén), miközben a Hektikások bosszúszomjas csatársora, a páratlan Stefanik Lala vezérletével, degeszre tömte gólokkal a Gyógynokok hálóját. Pedig Windisch kapus minden egyes lövés előtt lelkesítőszóval fordult hozzájuk, azt bizonygatván, hogy semmi okuk a dühös gólzáporra, hiszen már valamennyien régesrég gyógyultnak tekinthetők, s csak sportból tartják benn őket. Egyúttal legünnepélyesebb adjunktusi becsületszavát helyezte kilátásba, hogy hazabocsátásuk érdekében mindent elkövet majd, feltéve, hogy hálóját megkímélik a további góloktól. Rimánkodását azonban olyan sátáni kacaj fogadta mind a játékosok, mind az asztal körül egyre gyarapodó hallgatóság részéről, hogy sértettségében fogta a macskáját, kiállt a kapuból, és duzzogva hazatért a mamájához, elpanaszolni a rajta esett méltatlan sérelmet.

Amikor pedig a mérkőzésen mindvégig pártatlan részrehajlással bíraskodó Babrián játékvezető tiszteletlen megjegyzésekért, toporzékolásért és randa grimaszolásokért könyörtelen szigorral kiállította a Nagy Záchot – aki a közönség pfujolása és záptojás hajigálása közepette kullogott le a játéktérrel, összetört csontjait egy szatyorban cipelve magával –, a helyszíni közvetítés technikai okok miatt félbeszakadt. A kéjes gyönyörben úszó hallgatóság nőtagjai ugyanis nem bírtak tovább magukkal. Csoportostul borultak Dodó nyakába. Simogatták, ölelgették, szepnek és okosnak

becézték, úgyhogy az aranylábú, bár boldogan vigyorgott, végül már kékült-zöldült, mert merő szerétéből kis híján megfojtották.

Miután Klára, a bányász közreműködésével, levakarta róla a mámoros vadmacskafalkát, produkcióját maga is egy homlokcsókkal jutalmazta (amely az ő részéről fölért egy júdáscsókkal elvetélt édesapja iránt), majd fölterjesztette a *Nagy Phthisis Érdemrend Arany Kaverna* fokozatára. Ezt az aranylábú hálás fülmozgatása közepette, közfelkiáltással nyomban meg is szavazták neki. Miss Helen körömmollójával hamarjában takaros kis csillagot vágott ki valami laboratóriumi leletből, és a magas kitüntetés Stefánik gombostűzte fel a mellére, egy gyengéd hátbavágás kíséretében, amely gyengéd hátbavágástól csak egy akkora dromedár nem kapott azonnali tüdővérzést, amilyen az aranylábú volt.

Ekkor már vagy két tucatnyian álltak körül az asztalukat, és tapsolták lelkesen Zsuzsi és a kis begyes duettjét. Pét gitárkíséretével, maguk költötte rigmusaikat énekelték, a *Koldusopera* híres dallamára. A sort természetesen Zách Kornélon kezdték:

*És a főnök vág javába,
Légy beteg vagy nem beteg.
A kezében villog kése,
Tüdőd többé nem leled.*

*Kinn a parkban egynéhányan
Összeesnek – szép halál!
Azt beszélnek, semmi hézag,
Csak a főnök operált.*

*És vermiünkben hulla fekszik,
Kék vasárnap, szép idő.
Ki a tettes? Ki a tettes?
Professzor Zách – újra Ő!*

A közönség majd a bőréből bújt ki örömében. Olyan volt ez, mint az alsó tagozatosok számárfül-mutogatása a diri háta mögött.

Stefánik következett, aki különböző állathangokat utánzóit. Számának már híre lehetett, mert a nézők ismét gyarapodtak néhány fővel. Utána Pét pördült ki a placra. Ő is imitációkat mutatott be – némán. Tíz-tizenkét közismert szanatóriumi figurát utánzott, s anélkül hogy megnevezte volna őket, a publikum minden egyes száma közben karban kiáltotta: Babrián, Terstyánszky papa, a prof, Poppcock úr, Windisch doktor, Bozsik ügyvéd, a marházó huszár kapitány és így tovább. Elképesztő ügyességgel karikírozta őket. Kis pantomim karikatúrái találó jellemrajzzá sűrűsödtek.

Egyszóval, sokat nevettek, és remekül szórakoztak. Most már valóban otthonossá vált a hangulat. Miklós egyre jobban érezte magát köztük, s lélekben már készülődött előadandó fürdőhelyi fúvóskoncertjére, hiszen előbb-utóbb az ő nevének is elő kellett kerülnie a csákóból.

– Hát tudja, fiskális úr – dünnyögte Stefánik az ügyvédnek –, élheterlen egy népség vagyunk mi mindahányan. Szavamra mondom, ha alakítanánk egy vándortruppot, evvel a mai esti műsorunkkal vastagon megszédhetnénk magunk.

– Ohó! – tiltakozott Miss Helen. – Most jön még csak a java! – És felmutatta a következő cédulát, amelyen Klára neve állt.

A közönség felzajdult. Stefánik meg átszólt Miklósnak, hogy most nyissa ki aztán

jól a szemét, mert amit eddig látott, az mind csak silány vacakság volt ahhoz képest, ami következik.

Klára, kezében egy csomag cigánykártyával, fölemelkedett a helyéről. Pét nyomban orrhangú cirkuszi kikiáltóvá alakult át:

– Mélyen tisztelt, nagyérrdemű publikum! Öt világrrész párratlan csodája következik: a Titokzatos Északhoni Varázslónő! A fenséges fjorrrdok és gleccserek, a rejtelmes ésszaki fény leánya! Soha nem látott, káprrrázatos attrrrakció! Párratlanul rrendkívüli világszám! Kérrretik a pénztárcákra, karórákra, ékszerekre s mindennemű személyi ingóságokra fokozottan éber figyelmet fordítani. Következik társulatunk szeme fénye és szemfényvesztője: Kaja, a párratlan!

– Csupa-csupa nagybetűvel! – ujjongott Miklós oldalán a kis begyes, és kurta varkocsa csak úgy röpdösött lelkesedésében.

Nem hiába koptatta Pét a torkát, a közönség alaposan megszaporodott. Fölkeltek a környező asztaloktól, még az öreg büfésasszony is előjött a pultja mögül. A főbakter harsányakat fújta a papírtrombitájába.

Pét belekapott a gitárba, hamisítatlan cirkuszi zenét intonált, s azzal a várva várt attrakció kezdetét vette.

Két perc sem telt bele, és Miklós már csak szégyenkezett magában, hogy a múltkor épp Klára előtt hengegette a maga iskolás kis kártyatrükkjeivel. Amit a lány produkált, az már profiszínvonalon mozgott. Azzal a nyolc-tíz bonyolult mutatvánnyal, amelyet általános álmélgodásra és szüntelen felhördülések közepette bemutatott, bármelyik varietében bátran fölléphetett volna.

Magabiztos volt és hatásos. Egyszersmind végtelenül egyszerű. Ügyelt rá, hogy a mutatványaiba lehetőleg mindenkit bevonjon, s elsősorban az öregeket avassa mutatványai nélkülözhetetlen szereplőivé. Mintha csak személyes ügyének tekintette volna, hogy ilyen játékos módon is bátorítson és reményt keltsen. S mindezt oly sok tapintattal, emberismerettel és lélekkel tette, hogy Miklós előtt egyszerre más értelmet nyert kétségtelen népszerűsége. Be kellett látnia, megérdemli a szeretetet, amellyel körülveszik. Mert végtelenül rokonszenves volt. Mélyen rejlt, megfoghatatlan egyéniségével mindenkit a hatása alá vont.

De Miklósnak hamarosan feltűnt, hogy Klára nem oldódik fel ebben a maga teremtette meghitt légkörben. Fekete garbójában, sötét nadrágjában a valóságosnál magasabbnak és törékenynek hatott. Rezzentelen pillantása messziről jött és messzire nézett. Az észrevehető fáradtság, mely tekintetét réveteggé s mosolyát elúszóvá tette, de még a szája szögletébe is ráncot vetett, valamiképpen természetét és sorsát tükrözte. Miklós hirtelen elszomorodott szembeötlő magányán.

Majdhogynem a falak repedeztek a dübörgő tapstól, amikor mutatványát Klára végül befejezte. Holott biztosan gyakran látták már a trükkjeit. Stefanik a büszkeségtől dagadozva harsogta oda Miklósnak: – No, mit mondtam?

– Fantasztikus volt! Elképesztő! – Miklós elragadtatva rázogatta a fejét, míg bele nem ütközött Klára merev, figyelő tekintetébe, amely rajta függött. Ettől megint csak meghökkent.

A közönség újrázást követelt. Mindenáron a „szembekötős trükköt” akarták látni.

Klára nem kérte magát. Körülsétálta az asztalt, és a körbenállók egyikével-másikával húzatott egy lapot a vastag kártyacsomóból. Legvégül, mint akinek váratlanul ötlük az eszébe, Miklósnak is odakínálta a paklit.

Ezután beköttette a szemét egy kendővel, és Zsuzsival körüvezettette magát, hogy mindenkitől visszakérje a pakliba a kiválasztott és előtte ismeretlen lapokat. Zsuzsi

személyről személyre közölte vele, hogy éppen kitől kapja vissza a kártyalapot. Miklós elé érve, Klára megbotlott, és alaposan nekizuhant.

Majd visszaült a helyére, és változatlanul bekötött szemmel két részre osztotta, majd ismét összerakta a kártyacsomagot. A Monge-trükk, gondolta Miklós. Láta, hogy hosszú ujjai között pergetni kezdi a pakli lapjait, de olyan villámsebessen, hogy a boszorkányos kezű Terstyánszky papa is leckéket vehetett volna tőle. A Monge-trükk az egyszerűbb mutatványok közé tartozott. Kézügyességet, jó memóriát és némi fejszámoló készséget kívánt. Harminckét lapos paklival, két-három kártyára Miklósnak is számtalanszor sikerült. De hogy Klára ötvenkét lapos csomaggal, tizenhárom lapra s mindennek a tetejébe, bekötött szemmel, vakon csinálja meg – a lehetetlenséggel volt határos.

És megcsinálta. Sorra mutatta fel a kihúzott s a pakliba visszakevert lapokat, megnevezve azt, akinek a kártyáját a kezében tartja. Nem akart megszűnni a nevetés, az álmélgodó moraj. Ám az utolsó, a tizenharmadik lapnál meglepett csend támadt. Poppycokk úr fülíg pirulva, zavartan hebegte, hogy a fölmutatott kártya nem az övé. Amelyiket ő húzta, azon egy görbe hátú, fekete macska volt.

– Hogyhogy? – Klára letépte magáról a kendőt, és látva, hogy valóban tévedett, szűkre húzott szemmel, figyelmesen körülpillantott. – Akkor hát, elcsórta valaki – szólt lassan. – Valaki, aki el akarja rontani a játékunkat! – Mielőtt bárki felocsúdíhatott volna, hirtelen áthajolt az asztalon, és Miklós nyitott ballonjának belső zsebéből előrántotta Poppycokk úr kártyáját.

Ez volt csak a siker! Zúgott a nevetés. Miklós még mindig hüledezve kotorászott a zsebeiben, nehogy valami újabb meglepetés érje. Hát ezért zuhant a lány a nyakába az előbb. Bosszantotta, hogy ilyen rafináltan túljárt az eszén.

A vén korpafejú finom mosollyal fölvetette, hogy a kínos leleplezés után, megfontolás tárgyává kellene tenni, vajon Miklós nem szolgált-e rá arra, hogy a szanatórium Hermészévé avassák.

Klára lebiggyesztette az ajkát. – Egy Hermész, aki hagyja magát meglopni?

Kíváncsian pillantottak rá, ő pedig nem várokozta meg a társaságot. Szétnyitotta ököibe zárt kezét, és az ujjai közt ott fityegett az czüstláncon függő kis Buddha.

– Figyelmeztettem rá, hogy laza a biztosítógyűrűje – mondta Miklósnak, amint elült az újabb nevetés, s a láncot azzal a fojtott szemvillanással adta vissza, amely egyre kevésbé tetszett Miklósnak. – És arra is, hogy talizmánt elveszíteni rossz ómen.

Miklós tévedett, ha azt remélte, hogy leégetése' ezzel véget ért. Alighogy kényszeredett mosollyal felcsatolta nyakára a láncot, Klára a golyóstollát is visszaszolgáltatta, amelyet nyilván a kártyalappal együtt emelt ki a zsebéből. Nem venné a lelkére, jegyezte meg gúnyosan mosolyogva, ha Szentpétervárra küldendő levelét miatta nem tudná megírni.

– Hát, ez nagy lebögetés volt – törölgette a könnyeit Stefanik. Az aranylábú pedig fülíg érő szájjal arra biztatta Miklóst, dobja csak be szépen a törülközőt, hiszen a technikai K. O. nyilvánvaló.

Miklós komoran figyelte a lányt. Gúnyos megjegyzésével Klára valósággal felbőszítette. Szeretett volna elmenni, de tudta, ezek azok a percek, amikor semmi esetre sem teheti meg.

A nézőközönség oszladozni kezdett. Felbőmbölt a lemezjátszó, néhányan ismét táncoltak. De a többség már elindult fölfele, hogy nyugovóra térjen.

Miss Helen kihúzta a csákóból az utolsó cédulát, amelyen Miklós neve szerepelt, s felszólította, hogy lépjen a porondra. Miklós kereken visszautasította.

– Ejnye már, no – ütődött meg Stefanik. – Csak nem orrolt meg attól, hogy meg lett viccelve?

– Semmi zabolás, api! – intette meg Dodó is –, csak sportszerűen! Ismered az olimpiai szlogent. – És ezúttal majdnem szellemes volt. – Nem a vereség, hanem a részvétel a fontos.

De hasztalanul nógatták, Miklós megkötötte magát: nem akar szerepelni!

– Miért rimáncodtok neki?! – csattant fel Klára, mikor Zsuzsiék már könnyörgésre fogták a dolgot. – Ő csak vendég nálunk, ha nem tudátok. Amolyan átutazó idegen.

Dr. Bozsik bepárásodott szemüvegét törölgette. Indítványozta, hogy adományozzák Miklósnak a *Szanatórium Nemtudomkája* címet, de ehhez már senki sem csatlakozott. Megszimatolták, hogy puszkaporos a levegő. Csak Klára helyeselt. – Kitűnő! A szanatórium *Nyegle Nemtudomkája*. Remek! Erre a címre rászolgált.

Most már szemrehányó pillantásokat is kapott. Miss Helen a fejét csóválta. – Ha Miklósnak nincs kedve produkálnia magát, hát nincs kedve! Ezért nem szabad se bántani, se haragudni rá!

– Úgy is van – dörmögte békítőleg a bányász –, nem erőszak a disznótor.

– Nálunk abszolút demokrácia érvényesül – krárogott dr. Bozsik, visszatűzve orrára a szemüvegét. – Ha a fiatalembernek nincsenek olyan nagyra törő művészi ambíciói, mint nekünk, régi bennszülötteknek, békén kell hagynunk.

Klára indulatos nevetésre fakadt. – Ó, istenem, milyen naivak maguk! – Elcsukló, rekedtes hangja úgy hatott, mintha részeg lenne. – Hát nem látják rajta ... nem tűnt fel a nevetése, a gúnyos mosolya? Nem veszik észre, milyen mélységes megvetéssel ül itt köztünk? Milyen pökhendi utálkozással egész idő alatt?

Megveszett, gondolta Miklós. Sápadtan ült a helyén, és a lány feldúlt arcát nézte, amelyről sütött a gyűlölet. Nem értette, mivel haragíthatta így magára.

Szemlátomást a többiek sem. Néma megrökönyödéssel bámultak ők is a lányra.

– Klári, kedvesem – csillapítgatta Miss Helen –, mi van veled, mondd? Hogy lehetsz ilyen igazságtalan hozzá? Nevetett, persze hogy nevetett. Mindnyájan nevtünk. Bolondoztunk, játszottunk, jól éreztük magunkat. Azt pedig nem vetheted a szemére, hogy még nem illeszkedett be közénk, és egyelőre talán még furcsáll egyet-mást. Hisz éppen csak megérkezett ide.

– Igen – bólintott Klára hirtelen kijózanodva, és magába roskadt. – Éppen csak ... Hogyan is tudhatná, mit jelent ebben a Héttoronyban élni?

Csend támadt. Félig feszengő, félig megértő csend. A helyiségben csapongó láрма csak növelte a súlyát.

– Újabb hónapok – súgta Miklós fülébe a kis begyes, miközben vigasztalóan hozzátörleszkedett a csípőjével. – Nagyon kiszúrtak szegénnyel. Pedig már azt hitte, hazaengedik.

A másik oldalról Zsuzsi simogatta meg lopva a kabátujját.

– Ne haragudj Kajára – suttogott ő is. – A hétfői kontroll óta be van zsongva egy kicsit. Ugye, megérted?

Miklós csak a szemével intett. Ha megértésre nem is, elnézésre hajlandó volt. Legalábbis annyira, amennyit ebben a helyzetben elvártak tőle. Jólesett látnia, hogy nemcsak Zsuzsiék, de valamennyien együtt éreznek vele; ezt világosan kiolvashatta a tekintetükből.

Végül egy sóhajtással az aranylábú törte meg a csendet.

– Bizony, van ez így néha, api! – S kedvetlenül Miklóstra vigyorgott. – Előbb-utóbb

egyszer mindenki kiborul. Lesznek itt még neked is rohadt perceid.

– Hajjaj – dörmögte Stefanik –, olykor csak magam egyedül kiteszek hetvenhét hisztérikát. – Klárához fordult, aki még mindig lehajtott fejjel, magába zuhanva ült, és gyöngéden átölelte a vállát. – Tudja mit, Klárrika? – mosolygott rá. – Inkább jósoljon egyet a barátomnak. Hadd tudjuk meg, milyen jövőendő elébe néz. Biz' isten, csudamód kíváncsi volnék rá!

Klára tűnődve felnézett, Zsuzsi meg lelkesen összecsapta a kezét.

– Bombajó – kiáltotta –, vess neki kártyát, Kaja!

– Poppycock! – éledezett kezét dörzsölgetve az öregúr is. – Erre magam is kíváncsi vagyok.

Miklós a fogát szívta. Az ösztöne azt súgta, sok jó nem fog kiszülni ebből, s cseppet sem tetszett neki az ötlet, de a többiek annál inkább el voltak ragadtatva. Egy csapásra felderültek, s nem győzték magasztalni a lány jóstehetségét. Szentül bizonykodtak, hogy a kártyáiból már mindegyiküknek megjövendölt legalább egy olyan dolgot, amely valóra vált. Pét előkapta a gitárját, és Azucena áriáját kezdte pengetni.

Klára bólintott. – Jó – mondta –, rendben van! – S a bányászra pillantott. – Nem tudtam, hogy a barátja. De ha a barátja, akkor természetesen jósolok neki.

Miklós rossz előérzettel fürkészte. Valamit forral, gondolta. Mozdulatlanul néztek egymás szemébe. A feszültség szinte tapintható lett köztük, de a többiek közül ezt senki sem neszelte meg.

– Fáradtnak látszik – szólt Miklós csendesen. – Talán okosabb lenne, ha máskorra halasztanánk.

A lány válaszra sem érdeemesítette. Percekig csak rakosgatta, rendezgette a paklit. Aztán sietség nélkül megkeverte. Arcába hulló haja mögül elővillogott Miklósról szegezett merev tekintete. Pengett a gitár. Mindannyian várakozóan hajoltak az asztal fölé.

Klára befejezte a keverést. Anélkül hogy Miklósról levette volna a tekintetét, a pakli legalsó lapját az asztalra pöckölte. A primitív rajzú, színes kártyán egy dolmányos ifjú feszített, kócsagtollas fövegben. Egyik kezében papírtekercs, a másikban penna.

– Íródeák – közölte hites szemügyre vétel után dr. Bozsik.

Miklós meglepve kapta ráncba a homlokát. Honnan tudja? – csodálkozott Klárán.

A lány újra megkeverte a paklit, és megint a legalsó lapot dobta ki. Vérpirosra pingált szív.

– Szerelem – szólt ellágyultan Miss Helen.

Ismét az alsó lap került az asztalra. Oltár előtt álló pap, amint épp egy térdeplő fiatal párt ad össze.

– Menyegző – izgult Gigi.

Miklós lassan Klárára emelte a pillantását.

A lány negyedszer is megkeverte a csomagot. Most a legfelső lapot pöckölte ki. A kártya a zöld posztón odasiklott egészen Miklós elé.

Ezúttal is Gigi kiáltott: – Hercegkisasszony!

A kártyán csakugyan egy krinolin, sárga hajú kisasszony illegette magát. Előkelőségét fantázia címer s hétágú korona volt hivatva bizonyítani. Miklós dermedten figyelt. Még mindig nem akarta elhinni, amit már tudott.

– Érthető? – szólította meg fojtottan Klára.

Körös-körül lármásan követelöztek. – Ki a hercegkisasszony? Ki a herceglány?
– Fogalmam sincs – mondta nyersen Miklós. – Nem tudom, mit jelentsen ez.
– Pedig azt hittem, világos – mondta Klára. – A jövődöbelije. Nézze csak meg alaposan!
– Mit tudsz róla, Kaja? Mit tudsz róla? – könyörögtek Zsuzsiék.
– Sokat – bölintott Klára.
Miklós elszökült szemmel, mozdulatlanul meredt rá.
– A jövődöbelije – ismételte meg Klára, a kártyára mutatva. – Szőke, teltkarcsú, százhatvanhat centi magas. Feltűnően szép arcú, az alakja egy szexbombáé ...
– Azanyát! – Dodó irigy vigyorral nyalta meg az ajkát.
Miklós hátradőlt a széken. Minden porcikája remegett.
–... alapszervi KISZ-titkár a bölcsészkaron, tagja az Ifjú Gárdának, tavasszal kérte fölvételeét a pártba ...
– Helyes! – harsogta Stefanik.
–... apja a munkásmozgalom régi harcosa, fontos közéleti személyiség és nagy tudományos kiválóság. Talán akadémikus ...
Poppycock úr bugyborékolva kacagott. – Kapitális!
–...az apja kocsiján furikázik, hobbija: a száguldás. Finom, egyéni eleganciával öltözködik. Inkább három ruhával kevesebb egy évben, de amit varrat, Rothschild Kláránál készüljön ...
– Hú! – ámult el Zsuzsi.
– ... boldogságra termett: fészekteremtés, meghitt házaseslet, két-három gyerek ...
Miklós már talpon volt. Kezét görcsösen zsebre vágta.
– Mi a baj? – A szürke szempár kétségbeesett gúnnyal függött rajta. – Unja? Vagy talán a jóslat nem tetszik? A parti? A jövője?
A többiek vidáman nevettek.
– Prima parti – bizonygatták. – Kitűnő!
Miklós köszönés nélkül hagyta ott őket. Keresztülvágott a zsibongó helyiségen, föltépte a teraszra nyíló üvegajtót, és kilépett rajta.

9.

Jó időbe telt, míg a parkban kószálva Miklós kiadta az indulatát. De a szégyen meg a düh még azután is fel-fellobbant benne.

Elárultnak és megalázottnak érezte magát. Nevetségesen kifigurázottnak. Így még senki sem élt vissza a bizalmával. Ámbár igazából nem is a lányra haragudott, hanem önmagára. Személyes vallomások tenni egy idegennek? Beavatni a legprivátabb gondokba? Azt kaptam, amit megérdemeltem, gondolta.

Aztán már csak a csalódás fáj. Végül az sem. Nem maradt más, csupán a leverő bizonyosság.

Megunta a csatangolást. Letelepedett az egyik padra, szemben a terasszal, ahonnan a társalgó fénylő ablakait látta. Odabenn még tartott a névnap. Az ablakokban időnként

megjelent egy-egy mozgékony sziluett, az árnyék rávetődött a terasz előtti gyepre és csaknem kitapinthatóan nyúlt el a pedig, ahol Miklós meghúzódott. Zaj azonban nem szűrődött ki hozzá, és ez újra a kirekesztettség érzését keltette benne.

Ült a padon, egyre fáradtabban. Hallgatta a sötét park titokzatos neszeit és a fák susogását. Elnézte a fasort szegélyező higanygőzslámpák rideg fényszalagját, a hosszan elnyúló, világos emeleti erkélysorokat és a hold keskeny sarlóját a zömök fiahordó torony fölött. Valóban hét csúcsa van, a szélkakasos kis tornyokkal együtt.

Egy pillanatra ismét bántotta, hogy elszalasztotta az alkalmakat, mikor megkérdezhetette volna Klárát, mi is történt azon a bizonyos hétfői kontrollon, és mik azok a dolgok, amelyek, ahogy mondta, csőstül szakadtak a nyakába. Igaz, Kasza időközben már megválaszolta: újabb hónapok! De Miklós ösztöne mélyén valami mégis azt sugallta, többről van szó néhány újabb hónapnál. Klára elkeseredése ennél mélyebbről fakadt.

Elgondolkozott. Bármiképp próbálta is okát adni a lány viselkedésének, mindig ugyanarra az eredményre jutott. Ez volt a legszomorúbb az egészben.

Igen, leverte a kétségtelenül megszerzett bizonyosság. Leverte, de nem sértette. Ami sértette, az a mód volt, ahogy a lány a tudára adta. Klára bizonyítani akart ma este. Bizonyítani akarta, hogy nem vár és nem remél tőle semmit. Ez az eltökélt szándék dolgozott benne egész idő alatt. És ehhez kellett neki minél nagyobb nyilvánosság.

De miért menti az önérzetét egy másik önérzet megalázásával? Ez önzés. Lám, Kaszának igaza volt... Miklós vállat vont. De hát miért is izgatná magát emiatt? Mi gondja már ezzel?

Ám abban sem telt több öröme, ami most sorra felmerült benne. A nap egyéb epizódjai. Hiába próbált védekezni, csak jöttek-jöttek a képek. Zsúfoltan peregtek.

Jó lett volna elfelejteni, még jobb meg nem történné tenni őket. Túlságosan is sok minden sűrűsödött ebbe az egyetlen napba ...

No és hát Tóbi! Nem lett volna szabad hazudnia neki. Most aztán behúzta magát a csöbe, kieszelni se lehetett volna szebben! Hogyan is juthatott az eszébe, hogy azt mondja Kláráról, amit mondott? Miért éppen őt nevezte meg Tóbi előtt? Miért róla tett elkötelező kijelentést? Ilyesmit azért mégsem mond az ember csak úgy vaktában, még sarokba szorítottságában és mérgében sem. Csakugyan voltak illúziói Klára iránt?

Voltak. Nem akarta becsapni magát. Tagadhatatlanul voltak. Most már bátran bevallhatta, hiszen a bizonyosság birtokában fölöslegessé vált, hogy továbbra is ködösítsen.

Klára valóban megragadta. Különbnek érezte valamennyi nőismerősénél, akivel eddig dolga volt. És ebben nem is tévedett. A dolgok komisz tréfái közé tartozik, hogy Klára éppen a ma esti viselkedésével igazolta, hogy csakugyan egyéniség. Hat, légment teremt, állásfoglalásra készíti a környezetét. Egyszóval: valaki! Habár ez nem értékítélet, csupán személyiségének ténye. Taszít is, vonz is. Valószínűleg igazuk van azoknak, akik fenntartás nélkül szeretik, de azoknak is, akiknek alapos fenntartásaik vannak vele szemben. Mindenesetre jelentékenyebb annál a száraz és józan lénynél, akivé szürkíteni akarja magát, s akinek ő is megismerte. Sőt vonzóbb is.

Nem, nem szeretett bele. Ezt tudta. A szó konvencionális értelmében semmiképpen. De vonzalma talán a testi vágnál is erősebb volt, mert kevésbé mulékony szükséglet és kötődést fejezett ki: sóvárgást végre egy társ után.

Azon kapta magát, hogy megtelik keserűséggel. Elkeserítette a gondolat, hogy le kell mondania valakiről, aki pedig várakozást és reményt keltett benne.

Ugyanaz, mindig csak ugyanaz! Ezredszer is! Örökké ez az átkozott, semmire se vezető bújócskázás önmagával...

Egyre kimerültebbnek és sivárabbnak érezte magát. Vajon átmeneti-e a megrekedése, vagy végérvényesen zsákutcába jutott? Valahogy szem elől veszítette magát. Sem az utóbbi másfél évben megtett útját, sem a jelenlegi helyzetét nem tudta bemérni. Csak azt tudta, valamit elhibázott. Mintha éppen önmagát veszítette volna el ez alatt a másfél év alatt. Gúzsba kötöttnek érezte magát. Kiüresedettnek és kifosztottnak. Sőt olykor már-már hasznavehetetlennek, fölöslegesnek. Úgy látta, tökéletesen egyedül van. Pedig Tóbinál jobb barátja sohasem lesz, és több segítő-készségben sem fog soha részesülni, mint amennyit a szülei nyújtanak neki.

Felidéződött délelőtti felháborodása, amelyet Windisch megjegyzése keltett benne. Most már csak kényszeredetten mosolygott. Hiába érezte magát legmélyebb önérzetében megsértve, az igazság az, hogy semmi oka a dagadozásra. Sohasem alakította magát, mindig csak alakult. Hol így, hol úgy. Ahogy a körülmények hozták. Rendszerint csak átzúdultak rajta a dolgok. Mintha valahogy kívül állt volna önmagán, és személyiségének inkább elvonatkoztatott szemlélője lett volna, semmint irányítója és formálója.

A szél megélenkült, felzajdultak a lombok. Kellemetlenül hűvösödött. Miklós megborzongott, feltúrta a gallérját. Világítólapos karórájára pillantott. Későre járt, de irtózott attól, hogy fölmenjen lefeküdni. Tűnődése fonálát azonban már nem tudta, talán nem is merte felvenni.

Rágyújtott. A mélyen leszívott füst fejbe kólintotta. Kimerültsége egyre ólmosabb lett, fásultság töltötte el. Nem bánta, hogy a gondolatai összekuszálódnak, szertehullanak. Fejét hátravetette és felkínálta a csípős szélnek, hogy arcul csapja, a hajába kapjon. Tágra nyitott szemmel nézte a fölötte ragyogó, gazdag augusztusi égboltot.

Aztán behunyta a szemét. Fokozatosan átengedte magát a nyugalmas lebegésnek, annak az oldott lelkiállapotnak, amely a dolgokat térben és időben oly valószínűtlenné teszi, s amelyhez rendszerint mint végső menedékhez folyamodott.

Csak ült a padon lehunyt szemmel, hátracsuklott fejjel, semmire sem akart gondolni. Semmire, semmire. Legfeljebb csak a lombzúgásra meg a közelben megbúvó tücsök egyhangú ciripelésére...

Aztán a tücsök hirtelen elnémult. A sétányon megroppantak a kavicsok, közeledő léptek hallatszottak.

Miklós kábulatából arra ocsúdott, hogy valaki megáll előtte. Kinyitotta a szemét. Egy anorákba öltözött, csuklyás, sovány alakot pillantott meg, aki a cigarettáját feléje nyújtotta.

– Adj tüzet – kérte dideregve Klára.

Negyedik fejezet

1.

Szendergéséből Miklós arra ébredt, hogy egy hús tenyér tapad a homlokára. Ködös tekintetével csak pillanatok múlva ismerte fel Helga nővér szelíd, szögletes arcát.

– Ne haragudjék – mentegetőzött a nővér –, de olyan panaszosan nyöszörgött, hogy jobbnak láttam fölkelteni.

Miklós hunyorgott, szemét sértette az erős napfény. A kötést tapogatta sajtó nyakán, s azon tűnődött, mikor nyomhatta el az álom, és mennyit alhatott. – Maga sohase zavar, Helga.

– Rosszat álmodott?

– Nem tudom ... nem emlékszem ... de az egész szörnyen nyomasztó volt. – Nagyon is jól emlékezett rá, hogy anyjával álmodott, aki itt ült az ágya mellett, itt, ebben a verőfényes szobában, és nem valami kellemes beszélgetés folyt köztük. Anyja vádaskodott, vad szemrehányásokat tett, ő pedig kénytelen volt némán tűrni, mert semmit sem tudott felhozni a saját mentségére. – Köszönöm – mondta bágyadtan, de már tisztuló aggyal, és sajnálta, hogy a lány jólesően hűvös kezét elvonja a homlokáról. – Jól tette, hogy fölébresztett, Helga. Nem is sejti, mennyire. Köszönöm.

– A nyaka? – kérdezte a nővér. – Fáj?

– Nem, csak lüktet. Kellemetlen, de semmi különös.

A lány a kötényzsebében kotorászott. Előhúzott egy darabka papirost. – Az édesapja telefonált az előbb, de nem akarta, hogy fölkeltem.

Átadta a cédulát, és Miklós elolvasta az üzenetet. „*Anyád reggelre jobban lett.*” Megkönnyebbülten felsóhajtott. Apjára meg hálásan gondolt: ezúttal nem feledkezett meg az ígéretéről. A legjobban persze az esett volna, ha anyja maga telefonál, de hát arra most alighanem várhat egy darabig.

– Hogy érzi magát? Milyen a közérzete? – érdeklődött a nővér.

– Most már kitűnő!

– Úgy látszik, romlik a szemem – mosolygott rá Helga.

– Hát egy méregerős kávé elkelne – adta meg magát Miklós. – Egy csepp vér sincs a fejemben

– Azon kávé nélkül is segíthetek.

A nővér fölszólította, hogy üljön fel. Mögéje lépett, és mind a tíz ujjával átfogta a koponyáját. Olyan erővel fogott hozzá a masszírozáshoz, hogy Miklósban a lélegzet is elakadt.

– Jézusmária, Helga, magának acélból vannak az ujjad! Óvatosabban, az istenért!

A lány mulatott a riadalmán. – Ne kényeskedjék már úgy! Babrián elvtárs is mindennap velem masszíroztatja magát.

– Ő keményebb koponya – nyögdécselt Miklós. – Azonkívül, éppen szerinte, még amúgy sem nőtt be a fejem lágya.

Hiába vetette a hátát a csóágy támlájának, s hiába próbálta minden izmával megfeszíteni magát, a lány erős kezei között csak játékszer volt. De lassacskán felpezsdült, mert Helga valóban értette a dolgát.

– Mesterien csinálja – ismerte el –, de most már elég lesz. Véletlenül még behorpaszt, aztán szegény Dóra mit kezdjen majd velem?

– Rajzolás lesz?

– Az – intett lelkesedés nélkül Miklós. – Fel is kéne már kelnem. Hány óra?

– Háromnegyed tíz múlt. – A nővér szelíden visszanyomta a párnára. Lázmérőt vett elő, a kezébe nyomta. – Csak akkor kelhet fel, ha nincs hőemelkedése. Én pedig úgy látom, hogy van.

– Ettől az átok melegtől vagyok kihevülve – tiltakozott Miklós. Rekkenő hőség volt a szobában. Az erkélyajtón tüzesen dőlt be a nap, a forró levegő megrekedt a falak között.

Helga megnézte az óráját, aztán a balkonajtóhoz lépett, és küszöbig lehúzta a foszladozó rolettát. Miklós csak a szemével intett köszönetét.

– Akar egy limonádét? – kérdezte a lány. – Szívesen csinálok. – S közben a fejét csóválta. – Szörnyen levertnek látszik. Ennyire kikészült attól a semmiségtől?

Miklós nem vallhatta be neki levertsége valódi okát, amely tegnap óta nyomasztóan nehezedett rá. Inkább panaszosan nyügös arcot vágott. – A trauma – mondta.

Koca reggel valóban ráijesztett Windisch. Borotválkozás közben toppant be: „Irány a műtő, a főnök már tükön ül, magával óhajtja kezdeni a napot!” Miklós elsápadt a szappanhab alatt. A huszonöt nap után kilátásba helyezett próbakimetszés már napok óta esedékessé vált.

Odafenn, a műtő előtti előtérben Zách Kornél fogadta, talpig szüzi fehérben. Miklós köszönésére természetesen nem reagált. Szótlanul odalépett hozzá, és szemét lehunyva, tapintgatni kezdte a nyakán a duzzanatot. Ez csaknem mindennap így történik. Összetalálkoznak a hallban, a lépcsőházban vagy a folyosón, a prof egy kurta intéssel magához rendeli, s olykor percekig is elbábrálgat a nyakán, hogy aztán megint csak némán sarkon forduljon, és faképnél hagyja. Távoztában még a háta is gondterhelten látszik. Miklós pedig, hiszen okosabbat úgysem tehet, utánavigyorg. Felsül a főtréfli, gondolja, felsül azzal a nagy tudományával! Átesett már az összes lehetséges vizsgálaton és kontrollon, valamennyi Windisch derűlátását igazolta: tuberkulotikus manifesztáció aligha jöhet számításba, injekciókkal szúrkálják, kétféle gyógyszerrel tömik, ám a duzzanat fütyül minderre.

Az ügy hovatovább társasjáték formáját kezdte öltetni. Mindenkinek van egy tippje. Stefanik harsányan hahotázik: „Ha evvel a mifélével a nyakán, hóbörödöttségbe kergeti a vén hülyét, már nem élt hiába!” Ezzel szemben Kasza gyakran elmormogja, hogy a fele sem tréfa ennek, végül még ráakasztanak néhány újabb hónapot. Miklós ezen is csak vigyorogni szokott. „Hát aztán? Remek kis fészek ez a Héttorony, 'kivirul itt az ember, ahogy vígan morzsolgatja napjait!” Kasza ilyenkor elképedve mered rá. Ritka eset, nem talál szavakat.

De anya sajnos, talált, gondolta most Miklós boldogtalanul. Túlságosan is!

Ám odafönn, a műtő előtti előtérben cseppnyi kedve sem volt a vigyorgáshoz. Csupa baljós előjel. Zách mester beöltözve, bent a műtőben serény sürgés-forgás. Műszereket forráztak, az operációs asztalt készítették elő. Lúdbörzött a háta. „Nem kell betojni – krákofta undorral Zách Kornél. – Megpungáljuk, és egyelőre alászolgája!” Miklós föllélegzett. Ja, ha csak ennyi az egész! A tetőtérbe épített, zöldcsempés műtő egy csapásra derűssé vált. A hatalmas ablaktáblákon bezúdult a reggeli napfény, a szikrázó üveg előtt gerle búgott a párkányon, a műtősnővérek íojtottan puszogtak a maszkjuk mögött. Windisch a sportlapot böngészte, és kedélyesen ugratta az egyik asszisztenst: „2:0-ra kikapott a Franzstadt!” Professzor Zách iszonyú torzpfóákat

vágott, az alsó ajkát tépdeste, és vérekes szemét le nem vette a duzzanatról. „Maga, fiam – hördült fel végül –, hát maga ugyancsak föladta a leckét! Ez az alamuszi csomó szarik ránk, nem lohad ... Na, egy-kettő, inget le, vágódeszkára föl! Sok a hentesmunkánk ma délelőtt...”

– Elég lesz ennyi, vagy készítek még? – Helga nesztelenül lépett az ágyhoz, és az éjjeliszekrényre tette az elkészített pohár limonádét.

– Köszönöm, bőven elég.

A nővér visszament a mosdóhoz. Miklós szemmel követte. Nem először tűnt fel neki, hogy bármilyen tagbaszakadt is, a mozgása könnyed és harmonikus. Alighanem még ez is a félszegségéből fakadt. Szeretett volna mindig észrevétlen maradni, minél kisebb feltűnést kelteni, holott ez eleve reménytelen és mulatságos iparkodás volt a részéről.

Miklós látta, hogy a mosdó fölötti üvegpolcra leveszi a mosókrémet, a csapból ismét megeresztli a vizet, majd fogja Kasza székre dobott, szennyes nyloningét, hogy beáztassa. – Én óva intem, Helga, örületes balhé írsz ebből.

– Magam is azt hiszem – hangzott derűs büntudattal, de az ing már (Imerült a habzó vízben.

– Amit Kaszától fog kapni ezért, azt nem teszi zsebre.

A nővér szögletes arcát mosoly futotta be, ahogy visszapillantott rá a tükörből. – örülnék, ha megúsznám egy letolással.

Miklós is elmosolyodott. Tanúja volt a jelenetnek, amelyet Kasza rendezett a minap, amikor rájött, hogy a lány kimosta az egyik ingét és néhány fehérneműjét. Kereken megfenyegette Helgát, hogy becsületszavára «Tveri, ha még egyszer ilyesmire vetemedik, és soha többé szóba nem áll vele.

– Legalább a becsületszavát ne adta volna – mondta a nővér, s valókul látszott rajta némi drukk. – Attól félek, hogy komolyan gondolta.

– Ugyan, Helga, csak nem gyullad be tőle?

– Nem – mondta a lány begyulladni senkitől se szoktam, de azt mégse szeretném, ha megharagudna rám emiatt.

Miklós tudta, hogy nagyon szereti Kaszát. Kasza meg éppenséggel úgy kezeli, mintha a húga volna. És segít neki, amiben csak módjában áll. Amikor Helgának különösen nehéz napja van, teendői egy részét magára vállalja. Széthordja az előkészített gyógyszeradagokat, a fekvőbetegnek beviszi az ételt, lázat mér, edényt mosogat. Különösen figyelemre méltó látvány, amint fölszegett fejjel, kimerően lépked a folyosón egy teli ágytállal a kezében, vagy amint szigorú arccal egy tálca vizeletes edényt fuvaroz le a laborba. De hogy Helga cserébe akár csak egy zsebkendőjét is kimossa ... hát nem, Kaszánál ilyesmi szóba sem jöhet!

Állandó súrlódás volt ez köztük. Miklós rengeteget mulatott rajtuk, de Kasza legutóbbi kifakadásából megértette, hogy betelt a pohár.

– Ugyan miféle barátság az – kérdezte Helga –, amihez csak az egyik járul hozzá, a másiknak meg csupán az a dolga, hogy ölbe tett kézzel fogadjon el mindent, amit kap? Ennek is biztosan a nyakassága az oka. Vagy talán nem is nyakasság ez, hanem valami gög.

– Nyakas is, gögös is – ismerte el Miklós –, de a barátságot mégis maga értelmezi rosszul.

– Látom, az ő pártját fogja, de engem nem zavar. Tudok makacs lenni én is, ha kell.

– Ebben az esetben hiba.

– Hiba vagy nem hiba, szívességeket még tőle sem fogadok el, pedig sose volt nála jobb barátom.

Sok önérzet volt ebben, Miklós magában méltányolta is. Csakhogy Kaszával szemben nem volt helye az ilyen önérzeteskedéseknek, és szerette volna, ha ezt a lány is megérti. – Be kellene végre látnia, Helga, hogy Kasza nem az az ember, aki bárkinek is szívességeket tenne. Valószínűleg hírből sem ismeri ezt a fogalmat. Vagy ha mégis, hát megveti. Ezért jótállók, ő jól tudja, hogy minden szívességnyújtásban többkevesebb lebecsülés rejtőzik. A felebaráti szívességtevés a közönyösök lelkiismereti péterfillére.

– Én ne tudnám? – mondta a lány kesernyésen. – Éppen elég részem volt már emberbaráti szívességekben. El is mehettek velük zabot hegyezni.

– Ha tudja, akkor nem tehet egyenlőségjelet holmi szívesség és igaz támogatás közé. Kasza esetében ez amúgy is nevetséges föltevés. Ő nem jótévő, se nem emberbarát. Éppen ezért a segítőkészsége egyértelmű és következetes. Ha valakinek a segítségére siet, az nála annyit tesz: érdemesnek minősíti rá az illetőt, hogy támogassa, s egyben felelősséget vállaljon érte. A „minősítését” pedig nem a szubjektív érzelmei szabják meg.

– Jó – szólt Helga csendesen –, köszönöm, hogy ezt elmondta nekem.

Mást nem tett hozzá. A tűnődésnél sem az arca, sem a tekintete nem árult el többet. Visszafordult a mosdóhoz, és folytatta a félbehagyott mosást.

– Csak legalább az ijesztgetést hagyná már abba – jegyezte meg később. – Azt ugyan nem hiszem, hogy többé ne állna velem szóba, de vérül még képes lesz rá, és csakugyan megrak.

– Nem – mondta barátságosan Miklós –, arra sohasem lesz képes, bármennyit súlyozik is itt reggelente.

A nővér hallgatott, lehajtotta gyapjas fejét. Aztán széles válla fölött /elíden hátrapillantott. – Jólesik örökké csúfolódní rajtam?

Sajnos, nagyon, gondolta bűnbánóan Miklós és derűsen nézte erőtől duzzadó, megtermett alakját. Muszáj volt ugratnia, nem tehetett róla. Pedig tudta, valóban rosszul esik neki. De hát egyikük sem állja meg. Kasza sem. Kasza főleg azóta nem, hogy Helga vesztére megméretkeztek egyszer az ajtófélfánál, és kisült, hogy a lány száznolcvanhat centijével • /cinben ő csak száznolcvanhárom. Miklós a maga szerény százhetvenkettőjével sámliért rimázkodott.

– Bocsásson meg, Helga – szólt aztán komolyan, látva a lány kedvetlen arcát a mosdó feletti tükörben. – Kérem, ne haragudjék.

– Nem haragszom – felelte a nővér, mert hisz nem is tudott ő igazin haragudni. – Csak unom már. Kislány korom óta örökösen ezzel kínoztak. Otthon, az iskolában, a környékünkön, a képzőben ... mindenütt. Végtelenül unom már.

Elhiszem, gondolta Miklós, de mégse tett volna fogadalmat, hogy legközelebb inkább a nyelvét vágatja ki.

Helga végzett a mosással, vállfára akasztotta az inget, és kivitte az erkélyre száradni.

– Mennem kell – mondta, amint visszajött. – Csendes napunk van, de azért a főnővér már biztosan halálra keres... A hőmérő? Mennyit mutat?

Miklós előhúzza a hónaljából, és megnézte. – Harminchat-nyolc.

– Jó – intett a lány –, akkor fölkelhet.

De Miklós nem engedte még elmenni. Ki akarta engesztelni, és tudta a módját,

miként tegye.

– Mi van az öcsivel? – kérdezte. – Hogy tetszik a Kasza-féle kolesz?

Helga arca felragyogott, az öccse volt a gyengéje. – Szokatlan még neki...

Szeptember elsején vitte el az öccsét a kollégiumba, miután Kasza már mindent elrendezett és lebonyolított. Kétségtelenül ezzel könnyített a leginkább a lány nehéz helyzetén. Maga is szerette volna elkísérni őket a beiratkozásra, de még Windisch támogatásával sem sikerült a proftól engedélyt szereznie. „Asztmás szimulánsoknak nincs *Urlaub!*” Senki sem állíthatta, hogy lelkesülten rajongana Kaszáért.

– Nincs elkeseredve a srác? – érdeklődött Miklós. – Semmi nyugösködés?

– Ó, dehogya – mosolyodott el Helga, és a szeme aranylott. – Olyan megértő volt már odahaza is, amikor nagy félénken először hozakodtam elő a dologgal! Szótlanul meghallglatott, aztán bólintott egyet: „Nektek sokkal könnyebb lesz itthon, és most ez a legfontosabb.” Egy tizenkét éves férfi...

Miklós megértő pillantást vetett rá. – Nagyon hiányzik?

– El nem mondhatom, mennyire! Hazamegyek, és nincs otthon ... Nem, ezt nem tudom megszokni. Csak az vigasztal, hogy tudom, hasznára válik ez a néhány év. Mindig is amolyan magának való gyerek volt. Magányos, félrehúzódozó. Ha fájdalom érte, és sírt valamiért, inkább elbújt valahová, hogy meg ne lássuk... De ott, a kollégium kapujában, amikor elbúcsúztunk, hát akkor majdnem eltörött nála a mécses. „Irtó rossz lesz nélküled, Helga!” Erre aztán kis híján én is elbögtem magam. Sőt bögttem volna is, akár a záporosó, ha ott nincs az igazgató, és rá nem mutat a kapu alatt kifüggesztett táblára: „Csak nem nyafogni!”

Miklós fölfigyelt. – No csak! – Kasza természetesen erről sem beszélt neki. – Ez egy ilyen makarenkói dedó?

– Nekem tetszik – mondta a nővér. – Az igazgató is annyira kedves, megnyerő ember ...

Miklós bólintott. A múlt héten feljött látogatóba Kaszához, s akkor ő is váltott vele néhány szót. Vékony, szemüveges, kissé kopaszodó férfi. Jó negyvenes. Az a nyílt arcú, mozgékony típus, aki már az első pillantásra bizalmat kelt az emberben.

– Körülvitt az épületben, mindent megmutatott – folytatta Helga. – Tiszta, rendes hely. Meg az is nagyon tetszett nekem, amiket az önkormányzatukról meg az önnevelésükről mondott el. Ez ugyanolyan követelmény ott, mint az iskolai tanulás és a műhelymunka. Van négy-öt különböző műhelyük, ahol naponta két órát dolgoznak ... De hát erről már biztosan sokat beszélt magának Gábor, és okosabban, mint én.

– Ó, hogyne, hiszen ismeri, mekkora szószátyár!

Helga elnevette magát. – Úgy értettem, nagyon szeretik a srácai. Amikor megtudták, hogy itt dolgozom a szanatóriumban, és ismerem, alig győztem felelni a kérdéseikre.

– Talán csak aggódnak – vélte Miklós. – Mármint amiatt, hogy mielőbb visszatér hozzájuk.

– Szörnyen helyes banda – mondta Helga. – Jön például egy langaléta égimeszelő. Szeplős, az üstöké mintha drótból lenne, csak úgy meredezik, a cipője legalább negyvenötös. Odajön, köszön, jól megnézi az öcsémet. Aztán mondja a mutáló basszusán: „Szóval te vagy az új krapek – és a kezét nyújtja –, jattoljunk le, öreg! Drobnyák vagyok, a Parancsnokok Tanácsának elnöke. Ne félj, nem lesz itt semmi hézag...” Ő már nagy és tekintélyes, harmadik gimnazista. Az igazgató megsúgta róla, hogy négy éve még nagyreményű zsebtolvajjelölt volt, és hogy az egész családja markecol. Most ő a kollégium oszlopa, a kicsik védelmezője

– Helyes – bólintott Miklós. – Ha Drobnyák a pártfogásába vette az öcsit, azt hiszem, minden rendben.

– Én is remélem ... Csak a picikesége miatt ne húznák annyit szegénykémet!

– Pöttöm?

– Annál is pindurkább – nevetett Helga. – Istenem, micsoda buta dolog ez! – Most szívből nevetett. – Hogy átadnék neki húsz centit a magaméból !

– Kis ember nagy bottal jár – vigasztalta Miklós. – Hallottam, a diri legutóbb nagyon dicsérte Kaszának. Azt mondta, csudamód éles eszű.

A lány elpirult büszkeségében. – Igen, vág az esze. Belőle lesz valaki... De mit tehetnék, hogy agyon ne nyúzzák a picisége miatt.

– Szólni kell Drobnyáknak – tanácsolta Miklós. – Ő majd szétüt köztük.

Összemosolyogtak.

– Hát lehet, hogy az lesz a vége – mondta Helga, és Miklós örült, hogy a kedvetlenség már eltűnt a tekintetéből.

Kedves biccentéssel köszönt el.

Miklós csüggedten pillantott utána.

Aztán kiszállt az ágyból, és gyorsan felöltözött. Eltökélte magát. Neki kell megtennie a kezdeményező lépést.

Azzal az elhatározással indult le Dórához a teraszra, hogy útközben az előcsarnokból felhívja anyját.

2.

Előző délután anyja egyedül jött fel látogatóba, s ha Miklós csak kicsit is szemfülesebb, okvetlenül észreveszi, hogy valami nincs rendjén vele. De túlságosan lefoglalta a saját öröme. Kezében tartotta végre a várva várt értesítést: „*Betegségére való tekintettel évhalasztási kérelméhez hozzájárulok.*” Iktatószám, pecsét, a dékán aláírása úgy, ahogy annak lennie kell.

Amióta titokban elküldte a kérvényét, ebben reménykedett. Ha folyamodását elutasítják, és évközbeni vizsgákra kötelezik, kínos kutyaszorítóba került volna, hiszen a jegyzeteit még csak elő sem vette a bőröndjéből. De bízott hagyományos szerencséjében, és lám, nem hiába. Abszolúte törvényes, kifogásolhatatlan évhalasztás! Ha örömét mégis titkolta, csak anyja miatt tette.

Anyját szemlátomást lehangolta az értesítés. Egyébként se bocsátotta meg magának, hogy annak idején beleegyezett Miklós átmeneti újságíróskodásába. Az idő haladtával rendíthetetlen meggyőződésévé vált, hogy az a kimaradt két egyetemi év térítette le a normális sínekről, és élete rendezetlensége akkor vette kezdetét. Azóta is egyfolytában reszket, hogy a fiából talán nem lesz diplomás ember. Nem mintha nem volna büszke Miklós írói eredményeire, de a diploma mégiscsak más.

Ó, a diploma, a DIPLOMA! Számára valami egészen rendkívüli dolognak számít. Hányszor elsőhajtozta már: *diplomanélkülkisfiamnemfogodmegtalálniahelyedamai-világbanéshiddelnincsisnekemmáregyébvagyamebbenazéletbencsakhogyakezedben-diplomátláthassak!*

Biz' isten, bosszankodott néha magában Miklós, valami újmódi kutyabőrnek tartja

azt a nyüves oklevelet! Jómaga egy sajtupapírnál se becsülte többre, de ezt óvakodott anyja tudtára adni, mert látta, e témában teljesen elhagyta a humorérzéke.

– Apádat rettentően elkésértette ez az újabb halasztás – mondta anyja. – Attól fél, hogy nem fogod, talán nem is akarsz befejezni az egyetemet.

Miklós ránézett, nem szolt. Legutóbb, mikor fennjárt, apja arról beszélt, hogy anyja, szegény egyebet se tesz mostanában, csak a függőben hagyott kollokviumai miatt bánkódik. „Hiszen ismered, milyen makacs a rémlátásaiban ... Most például csökönnyösen a fejébe vette, hogy az egész huzavonát azért csinálod, hogy végleg kimaradhass...”

– Eszem ágában sincs kimaradni – szólalt meg kissé türelmetlenül. – Egyébként, ha jól emlékszem, erre már néhányszor ünnepélyes fogadalmat is tettem.

– Jól emlékszel, kisleány – helyeselt anyja. – Csak az a baj, hogy én meg túl sok olyan fogadkozásodra emlékszem, amelyet később valahogy elfelejtettél megtartani.

A parkban sétáltak. Napsütéses délután volt, madarak flótáztak.

Anyja belekarolt, de nem pillantott rá. – Mindenesetre ügyes húzás volt, drágám – folytatta –, hogy ezt a halasztást a hátunk mögött ütötted nyélbe. Sakk-matt a mit sem sejtő két öreg tökfeknek ...

– Nincs igazad, mama, most az egyszer ártatlan vagyok.

– Ó, be ne feketítsd magad, te mindig ártatlan vagy!

Miklós adta a méltatlankodót. Hát tehet ő arról az átkozott csomóról a nyakán?

– Miért duzzogsz, kisleány? Bántalak talán?

– Gúnyosan fintorogsz.

– Nem rajtad, édesem, nem rajtad! Valami szikla ment a cipőmbe, és törte a harmatos, gyöngye lábam.

A sétány szélére, a padhoz sántikált, és Miklós figyelte, ahogy lehúzza a cipőjét. Úgy érezte, anyja fanyar formában van, s ezt szerette. Nem tűnt fel neki, hogy a fanyarsága mögött kedvetlenség és valami csöndes fenyegetés lappang. Igen, jókedvében nem látott a szemétől. Derűsen nézte, ahogy fehér körömcipőjéből kirázza a kavicsot, s miután belebújik, topog egyet-kettőt, térdből kecsesen behajlítja a lábát, és meggusztálja rajta a cipőt.

– A hiúságod, mama, javíthatatlan – jegyezte meg mosolyogva.

Anyja nem mosolyodott el. – Legalább tudod, kisleány, hogy kitől örökölted.

Miklós mindegyre mosolygott, ahogy elnézte. Rövidre vágott hajával, bakfiscsipőjével, hihetetlenül karcsú derekával a könnyű, nyári ruhában, ezúttal is filigrán diáklány benyomását keltette.

Talán furcsa, de igazából még sohasem figyelte mások szemével, csak amióta itt van. Ezért jelenik meg előtte újabban különös élességgel az a vonása is, amelyet apja, egy-egy súrlódásuk után, mélabúsan jófajta dzsentrivérnek nevez benne: hajlíthatatlan önérték és fölszegett fejű büszkeség.

Igen, Miklósnak már legelső látogatásakor is feltűnt, hogy anyja figyelmet és érdeklődést kelt. Ez először csak meglepte, de később már egyre jobban hízelgett neki. Nem kis dolog ilyen helyen, mint ez a szanatórium, ahol hetente háromszor látogatók százai fordulnak meg.

Akiket csak bemutatott neki, el voltak ragadtatva tőle. Ő meg Stefaniknak örült meg, de úgy, hogy az a vérmérsékletétől teljességgel idegen volt. „Egy régi jó barát” – kiáltotta fel, s lábujjhegyre állva, átkulcsolta a nyakát, mind a két orcáját hevesen megcsókolta. Azóta Stefanik a viláért el nem mulasztaná, hogy minden alkalommal

lejöjjen üdvözölni.

Igaz, gondolta Miklós, már csak apja miatt sem mulasztaná el, hiszen alig várja, hogy mielőbb magával cipelhesse az egyik félreeső sarokba, ahol aztán fülüg merülnek a beszélgetésbe. Apja pedig könnyen adja be a derekát. Még azt a néhány röpke percet is feszengve és szórakozottan tölti el Miklóssal, amit mégiscsak illendőnek tart rászanni. A hogylétéről fölött sztereotip kérdései meg annál is inkább fölöslegeseek, mivel nincs olyan hét, hogy Windischt föl ne hívná, töviről hegyire kifaggatva az állapotáról.

Ezért aztán a látogatási idő – ha csak Emmi is föl nem jön velük – rendszerint kettesben telik el anyjával. Sétálnak a parkban, anyja úgy karol bele, hogy egész pihekönnyű súlyával rátámaszkodik. Megbámulják a medencében az aranyhalakat, vagy elüldögélnek szótlanul egy távoli zugban, minél messzebb a többi sétálótól, és a rejtettség jóleső érzése tölti el őket.

Vajon anyja is észrevette, hogy mostanában mennyire megváltozott a kapcsolatuk? S ha igen, minek tulajdonítja? Miklós nem említette neki a bányásszal való beszélgetését, mely oly sok eltemetettnek hitt emléket keltett újjá benne, s egyúttal annyira felkavarta. Látja-e anyja, milyen örömet okoz, valahányszor csak feljön? Feltűnik-e neki?

Mindig másodpercnyi pontossággal érkeznek. Az előcsarnokba beözönlő látogatók közül egyszer csak kiválik törékeny, büszke kis alakja. Azonnal fölfedezi őt, odamegy hozzá, megáll előtte. Néhány pillanatig komolyan és figyelmesen szemügyre veszi, aztán elmosolyodik azzal a tünékeny mosolyával, amely egyszerre fejez ki örömet és szomorúságot, amely egyszerre lágy és fanyarkás, reménykedő és lemondó, s amellyel mindig szíven üti egy kicsit az embert. „Hát itt vagyok, kisfiam” – szólal meg végül, és megérinti Miklós halántékát. Talán ez a legkedvesebb mozdulata. Könnyű kezének érintéséből megindító gyöngédség árad. De annál is több. Az összetartozás megmásíthatatlan bizonyossága.

– Min mosolyogsz? – kérdezte anyja. A homlokát ráncolgatta, és épp csak az ujjai hegyével karolt Miklósba.

– Nagyon csinos vagy, mama!

– Köszönöm, kisfiam. Kitől hallottad?

Miklós kissé félszegen maga elé nevetett. – Tudod-e, mit mondott rólad Babtáán?

– Nem tudhatom, hiszen nem ismerem.

– Látott egyszer a hallban. Másnap ezzel fogadott: „Feltűnően bájos nővére van, Szász úr.”

Anyja biccentett, de a mosolyt ezúttal sem viszonzta. Miklós ráeszmélt, hogy ma még egyszer sem mosolyodott el, a megérkezésekor sem. Ekkor már a fanyargásából is valami idegenséget érzett ki. Valóban az évhalasztástól lenne ilyen kedvetlen? Vagy talán otthon történt valami? Egy kis összekoccanás apával?

Puhatolozására anyja kurtán válaszolt. – Köszönöm a kérdésedet, megvagyunk.

– Semmi zúr köztetek?

– Nem vagy otthon.

Miklós nyelt egyet. – Tehát, jól megvagytok ... És csak magában tette hozzá: „... nélkülem”.

– Azt mondtam: megvagyunk – helyesbítette anyja –, és nem azt, hogy jól megvagyunk. Hiányzik az undokságod, kisfiam. Szülői mazochizmus. Reménytelen ügy. Így hát, esténként egymásba fojtjuk a bánatunkat. Nagyokat sétálunk, nagyokat

hallgatunk, újabban nagyokat iszunk.

– Isz-tok?

– Konyakot, szívem, kitűnő értágító. Apádnak hasznos.

– És neked?

– Ó, én nem hasznosságból iddogálok! Inkább csak iránta való szolidaritásomban.

– Megtiltották, hogy igyál vagy sem?

– Megtiltották, drágám. Annak idején azt is megtiltották, hogy megszüljek.

Miklósnak megrebbent a pillája. Mit jelentsen ez?

Tudott róla, hogyne tudott volna. Derűs kedvében, anyja mondogatta is néha vidám mosollyal: „Te teljesen titkos és tilos gyerek vagy ám!” Keserves kínok közt szülte meg. Olyan gyötrelmes és hosszú vajúdás után, hogy kevés híján belepusztult. A tilalom féltve őrzött titka volt. Apja is csak akkor, utólag értesült róla, amikor az orvosok nyomatékosan figyelmeztették: még egy szülést nem élne túl a felesége.

De most mit jelentsen ez? Ismerte anyját. Ha megemlítette, jó okának kell lennie rá. Nem szólt, csak a szemét fürkészte néma várakozással.

– Csupán a figyelmedet óhajtottam fölhívni bizonyos előjogaimra – adta meg a választ anyja, elérte szótlán kérdését. – Van ugyanis egy kis beszélőnk egymással, csillagom.

No igen! Miklós akkor már kapcsolt. Nem véletlen, hogy egyedül jött fel, és idegenszerű tartózkodásának sem az évhalasztás az oka. Tartogat valamit, és az a valami aligha túl kellemes. Egy kis beszélőnk ... csillagom ... Ajjaj, ez ismerős! Nagyon is!

Kis nevetés buggyant ki belőle.

– Jó kedved van, kisfiam. – Anyja elhúzta az ujjait a karjáról, és hűvös oldalpillantást vetett rá.

Miklós rámosolygott. – Fölkészültem, mama, jöhet a letolás.

– Megkapod, kedvesem. A pimaszságod sem óv meg tőle.

Ez már kemény hang volt.

– Választhatsz – intett anyja. – Felnőtt ember vagy, jogodban áll bármilyen személyes kérdőre vonást elutasítani. Ebben az esetben kapsz egy homlokcsókot, ahogy nagykorú gyereknek jár, és békében visszafordulhatunk. Ha azonban érdekel a véleményem a privát erkölcséről, el kell fogadnod, hogy úgy beszéljek veled, ahogy már évek óta nem beszéltem.

– Tudod, hogy az utóbbit választom. Már csak kíváncsiságból is.

– Én is csak a kíváncsiságodban bízom. Miért akarsz szakítani Verával?

Hát ezzel kezdődött az értetlenségek sorozata. Miklós azonban akkor még inkább megkönnyebbült, semmint megütközött. Valami rosszabbtól tartott, bár maga sem tudta, mitől.

– Nos? – sürgette anyja.

Miklós nem kérette magát. Ha valamire, hát Vera iránti ellenszenvére számíthatok, gondolta.

Gyöngyösiékkal kezdte, habár őket aligha kellett bemutatnia neki. Tavaly októberben, amikor Vera szüntelen unszolásának engedve, végre rászánták magukat, és elmentek hozzájuk vacsorára, kellőképp megismerhette a díszes házaspárt.

Anyja hamarosan félbe is szakította. – Kérlek, ne köntörfalazz! Én nem róluk,

hanem Veráról akarok hallaná.

Miklós nem ellenkezett. Verára fordította a szót. Kezdetől fogva sejtette, fogott a magyarzkodásba, hogy Verának aligha lesz könnyű megszabadulnia a szülői ház és apja befolyásától. Ennek ellenére sokáig remélte, végül talán mégis képes lesz rá. Ma már tudja, ez hiú remény volt. Vera nem tudott, talán nem is akart megváltozni. Valószínűbb, hogy esze ágában se volt. Érthető, hiszen a kísértés túl nagy. Egy privilegizált elithez tartozni, nagypolgári jómódban és nagyvilágias életformában élni. Verának mérhetetlenül különb jellemnek kellene lennie ahhoz, hogy mindezt elvesse magától. Lemondani az örökölt előnyökről és a részére hitbizományilag biztosított lehetőségekről, amelyek mind ma, mind holnap a rendelkezésére állnak? Ugyan már! Elképzelni sem tudná az életét enélkül! Az ábra tehát világos. Kapcsolatuk döntéshez érkezett. A választás kézenfekvő: vagy-vagy? Vagy vállalja Verát mindenestül, azaz szükségképpen a magáévá teszi életformáját, létkörülményeit és ebből igényeit, vagy szakít vele mielőbb és radikálisan. Minthogy az előbbi eshetőség számba se jöhet, marad az utóbbi. Középút nincsen. Mellesleg említve, kapcsolatuk már amúgy is kiüresedett, réges-rég tartalmatlan. Közük egymáshoz nincs, közös perspektívájuk még kevésbé. Az elmondottak után fölösleges ezt bizonygatnia. Ennek a kapcsolatnak már a világon semmi értelme sincsen. Ha van vegyespáros, amelyik végképp nem illik össze, az az ő duettjük. Húzni-halasztani persze, lehetne még egy darabig a dolgot. De minek. Halott ügy. Nem érdemes sajnálkozni rajta.

– Hát így áll a bál, mama – fejezte be egy vállrándítással.

De anyja elutasító arcáról nemcsak azt olvashatta le, hogy hányaveti előadásmódjával fölingerelte, hanem azt is, hogy magyarázatát a legkevésbé sem tartja kielégítőnek.

– Idiótának tekintesz? – kérdezte szárazon.

Miklós nem titkolt megbántottsággal nézett rá. Anyja ridegen mosolygott.

– Legalább annyira becsülhetnél, fiam, hogy nívósabban hazudozz. Ahhoz képest, amilyen mestere voltál azelőtt az önmentő hazugságoknak, mondhatom, szánalmasan visszafejlődtél. Olcsójános ne légy, gyermekem!

Miklósnak elsötétedett az arca, és pillantásával önkéntelenül is fenyegetően vágott rá.

Álltak, mozdulatlanul meredve egymásra. És ekkor Miklós hirtelen éppen olyannak látta a tekintetét, mint régen, gyerekkorában annyiszor. Anyja a szemöldökét kissé felvonta, a szemhéját ugyanannyival leeresztette, és a keskenyre szűkült résen metsző hidegen villogott elő a pillantása. Igen, ez volt az a rettegett, dermedtően félelmetes tekintet, amitől kiskorában mindig megremegett.

De már nem volt gyerek. És anyja sem volt az, aki valaha. Egy fáradt, kicsi, öregedő asszonyt látott maga előtt, szarkalábak hálójával a szeme körül. S ahogy ott álltak, farkasszemet nézve, ezt mind a ketten megértették.

Szótlatlanul indultak tovább. Lassan lépkedtek. Miklós látta, hogy anyja szeméből már eltűnt a fagyos merevség, és a tekintete elcsöndesült. Elszégyellte magát az iménti ösztönös, fenyegető pillantásáért.

– Mit akarsz tőlem, mama? – szólította meg szelíden, s az volt a furcsa és az volt a jó, hogy egyszeribe mégis gyermekmódon talált rá a szóra: mama.

És hogy hallotta őt anyja! A legcsodálatosabb tulajdonságai közé tartozott, hogy apját is, őt is szavak, pillantások és mozdulatok nélkül is *hallotta*. Hát hogyan hallotta volna akkor éppen ezt a gyermekmódra kiejtett megszólítást!

Megenyhült. – őszinteséget – mondta –, semmi egyebet.

– Nem mondhatok mást – felelte Miklós. – Miért nem hiszel nekem? – És kedvetlenül hozzátette: – Amikor itt járt Tóbi, és értesülve a dologról, Vera védelmére kelt, alig hittem a fülemnek. De hogy most te is, éppen *te*... Ne haragudj, már nem is tudom, mit gondoljak.

– Egy okkal több, hogy folytassuk a beszélgetésünket.

– Veráról?

– Róla is.

– Ahogy akarod.

Ekkor anyja mosolyodott el. Kis ajkbiggyesztéssel, nagy öngúnyal. – Azért olyan aggnak még nem érzem magam, hogy ennyire túlzásba vidd az engedelmességet. Magadban mire gondolsz? Az érdekel.

Miklós bevallotta, hogy meglepőnek találja vállalt szerepkörében.

– A fogadatlan prókátoréban, igaz? – Anyja bólintott. – Ez már jobb! Ebben már van annyi tiszteletlenség, hogy ne legyek gátlásos veled.

– Borzasztóan szeretlek, mama – dünnyögte maga elé Miklós. Összenéztek, és anyja elködösült tekintete láttán, Miklósban hirtelen annyira följajdult a szeretet, hogy valósággal zavarba jött tőle.

De elfogódottságuk pillanata egy-kettőre tovatűnt. Anyja tekintete máris fanyarkásra váltott. Utálta az érzelmességet, érzelemgazdag ember volt. – No de, hogy kétségek közt ne hagyjalak hányódni – szólalt meg már hangszíneben is fanyarkás árnyalattal én nem Verát védelmezem. Nem, kisfiam, én téged védelek.

Miklós meghökkent. Eszébe villant, hogy Tóbi is szó szerint ugyanezt mondta, amikor értesült a szándékáról. – Egyre jobban felcsigázol – dünnyögte.

– Téged védelek – ismételte meg anyja –, csakis téged. Szükségtelen tehát, hogy Veráról bizonyítványt állíts ki nekem. Méghozzá ilyen nyeglén és hipokrita módon elmarasztaló bizonyítványt.

– Olyan biztos vagy ebben? – kérdezte Miklós barátságosan, bár ez is toszul esett neki.

– Meggyőződéselem.

– Miért?

– Légy türelmes, rögvest kiderül. Kezdem azt hinni, hogy a három majmocska mégsem véletlenül trónol ott, az íróasztalodon.

Miklós vállat vont. Emmitől kapta a fából faragott kis figurákat. Az egyik majmocska a szemét, a másik a fülét, a harmadik a száját tapasztja be. Semmit sem látni, semmit sem hallani, semmit sem mondani! „Nehogy azt hidd, hogy az ajándékomban nincs célzás” – figyelmeztette szívélyesen Emmi.

– Hogy is szoktad mondani, ha feldühödsz valamin? – hallotta anyja hangját.

– Fölmegy bennem a pumpa.

Anyja bólintott. – Erre gondoltam. Nos, tegnap bennem ment föl a pumpa. A pokol fészkes fenekére kívántalak, szivecském... Ó, kétrét ne görbedj égő kíváncsiságodban! Nem történt semmi különös. Csak annyi, hogy délután felhívott Gyöngyösiné.

Adèle asszony? Miklós csaknem tátott szájjal bámult rá. Az emlékezetes este óta Gyöngyösiék nemigen forszírozták a kapcsolatot.

– Túlontúl enyhén fejezném ki magam – folytatta anyja –, ha azt mondanám, elhalmozott a szemrehányásaival. Sértett volt, szenvedő és sebzett, mindenkifelett pedig pikirt. Elátkoztalak, de azért megvédtelek, kedvesem – efelől ne legyen gondod.

Pikirtségére hatványozott pikirtséget kapott.

Szokásos fanyar-kesernyés humorával adta elő a hosszúra nyúlt telefonbeszélgetést, és Miklós eleinte remekül szórakozott rajta. Ez a beszélgetés anyja és Adélé asszony között szakasztott úgy zajlott le, mint ahogy akkor este, vacsora közben csevegtek egymással. Felejthetetlenül nagy szám volt! Mintha egy Berlitz-féle társalgási zsebkönyv dialógusait mondták volna fel. Anyja elemében volt. Ezer ördög incselkedett benne. Fölvette külön ilyen alkalmakra tartogatott, legszalonképesebb társasági modorát, s ahogy azt egyben karikírozta is, maga volt a megtestesült paródiája ...

– Halló! – rezzentette össze anyja hangja. – Figyelsz te egyáltalán, vagy valami süket falnak beszélek?

– Hogyne figyelnék! – felelte szemrebbenés nélkül.

Ugyan mire figyelt volna már? Amit tudni akart, megtudta, a többi meg nem érdekelte. Mindenesetre jól gyanította, Adélé asszonyt Vera kurblizta fel. Miatta a fenenagy hűhó! Egy szikrát sem hatotta meg, hogy Vera állítólag félőrült az aggodalomtól, nem fordult-e a betegsége rosszabbra, és hogy Adèle-től azonnali visszahívást követelt, a lelkére kötvén, tudjon meg az állapotáról mindent, amit csak megtudhat.

Nem, nem hatódott meg – ingerült lett. És fölöttébb kényelmetlen érzése támadt. Meglehet, ez a részéről már lezártnak tekintett ügy talán mégsem egészen lezárt. Ezt is a hülye fejemnek köszönhetem, állapította meg dühösen. Megint a szokásos gatyázásomnak! Tudta, ha már ittléte első napjaiban megírja a levelét Verának, ezt a bonyodalmat is megtakaríthatta volna. De csak néhány napja szánta rá magát. Nem izzadt meg fölötte, szinte kifolyt a tollából. Minden tekintetben elégedett volt vele. Nyíltan írt, mindamellettt tartózkodóan kedves hangnemben. Remélte, hogy Vera megérti döntése visszavonhatatlanságát, és többé nem keresi vele a kapcsolatot.

No majd elválik! őszintén szólva, sejtelve sem volt arról, hogyan reagál majd Vera. Számos vonatkozásban tulajdonképpen alig ismeri.

– Tehát mondom – hallotta anyja hangját –, fölment bennem a pumpa. Kidühöngtem magam, ittam egy keveset, lecsillapodtam. Aztán leültem, és gondolkodni kezdtem. Sok minden előjött, amiről már régóta szerettem volna beszélni veled. És tegnap egyszerre nagyon egybeestek a dolgok. A múltkori ártatlan kijelentésed arról, hogy remekül érzed itt magad. A suttymban lebonyolított évhalasztásod. És végül... ez az undokság. Mert ez bizony undokság Verával szemben. Kicsinyes, gyáva undokság. Ezt már hetekkel ezelőtt közölni akartam veled, pedig a szakítás! szándékról akkor még nem is tudtam. Féltelek, fiam. Itt az ideje, hogy megmondjam neked.

– Mitől féltesz? – kérdezte udvariasan Miklós.

– A saját gyengeségedtől.

– Hogy érted ezt?

– Ahogy mondom. Talán nem is hiszed, mennyire megdöbbenettél a múltkor. Miért érzed itt jól magad? Itt, ahonnan mindenki csak megszökne, ha tehetné ... Eláruljam?

– Megkérlek rá.

– Kedvedre való ez az állapot. Beteg, hál' istennek, nem vagy, viszont kitűnő alkalmad nyílik elmenekülni egy csomó megoldásra váró probléma elől.

– Hát Windisch csakugyan mestere lehet a megnyugtatósnak – mormolta Miklós. – Ne haragudj, hogy megismétlem, de mind a mai napig gőzük sincs róla, mi is ez a

duzzanat a nyakamon.

Anyja szemhéja megrebbent, és elfordította a fejét. – Ez most nem tartozik ide – mondta. – Nem a pillanatnyi egészségi állapotodról van szó, de még csak nem is valami átmeneti helyzetről, hanem arról, amely éppen állandósultságában önvészélyes.

– Nem dramatizálsz kissé?

– Réges-rég arra a magatartásra rendezkedtél be, hogy a világon semmit sem vállalsz. Csakhogy hiába ringatod magad percnyi illúziókba, a problémáid elől nem menekülhetsz el. Azzal, hogy megfutamodsz előlük, nem oldod meg őket, csupán önmagadat csapod be.

Megmondjam-e, tűnődött Miklós, hogy nyitott kapukat dönget? Hiszen ha tudná ... ha csak a felét tudná annak, mennyit tépelődtem ezen az utóbbi időben! És nemcsak itt, már a kórházban is... De okosabbnak vélte, ha egyelőre hallgat. Beszélje csak ki magát anya. Mondjon el mindent, amit gondol.

Anyja szavaiból tagadhatatlanul mély aggodalom csendült ki. Elmondta, ellentmondást lát, még hozzá egyre fokozódó ellentmondást egyfelől Miklós tervei és céljai, másfelől életének rendezetlensége között.

Mintha valahogy nem találná a helyét a hétköznapi életben. Bárhogy nézi is, Miklós életének szinte minden vonatkozásában csak zilált, megoldatlan helyzetek tömkelegét látja. Nem tud szabadulni a gondolattól, hogy ezt egyfajta erkölcsi tartás hiánya okozza. De hát, mi is az ő aggodalma? Hogyan körvonalazhatná úgy, hogy félreértés ne essék középük?

Először arról, amire büszke. Semmire se büszkébb Miklós öntudatosságánál és egyenességénél. Úgy érzi, mind a kettő mély gyökerű benne. Ezt nemcsak jelentéktelennek tetsző, apró megnyilvánulásaiban szűrte le, de még csak nem is az írásaiból, hanem elsősorban azokból a kisebb-nagyobb, ám minden alkalommal lényegbevágóan fontos egyetemi, KISZ-mozgalmi, szerkesztőségi és sok-sok egyéb, világnézeti természetű csetepatéjából, súrlódásából és nemegyszer komoly összetűzéseiből, amelyekről ugyan tőle soha semmit, de Tóbitói annál többet tudott meg. Miért tagadná? Tóbit hallgatva ilyenkor még egy kis meghatottságot is érez az ember. Lám, az undok, rideg, sanzanszemű Zordonmorc úrban, akit már nemhogy megsimogatni, de maholnap már megszólítani sem mer az ember, mégiscsak kiolthatatlanul pislákol valami apja jellemességéből! És jó arra gondolni, hogy az ő hazudós, színjátékos Józsefük lelke mélyén romolhatatlan a mag...

Percekig hallgattak. Anyja az útmenti sövényen pihentette a szemét, az arca lágy volt. Miklós lehajtott fejjel haladt mellette.

Hát ezt a magot félti, törte meg a csendet anyja. Szeretné, s egyúttal nincs nagyobb kívánsága, hogy ez a mag valóban romolhatatlan maradjon benne. S ami összefügg vele, a tehetségét félti. Mert a tehetségében, bár nem tekintheti magát mérvadónak, feltétlenül bízik. Vigyázni kell rá, óvni kell, hogy kibontakozzék. Erkölcsi tartás nélkül azonban lehetetlenség a valóra váltása. Arról is Tóbitói értesült, hogy már huzamos ideje kátyúban érzi magát. És ha az önáltatás képmutatáshoz vezet, amely veszedelmes dolog, ennél is veszedelmesebb az, hogy az ilyen fokú rendezetlenség törvényszerűen széthullásba torkollik.

Miklós rápillantott. De hisz létezik értelmes széthullás is, gondolta, olyan széthullás, amely nemcsak hasznos, nélkülözhetetlen is. Nélkülözhetetlen az újjászületéshez és a továbblépéshez, őrizni, óvni vagy oltalmazni a tehetséget – maga a befalazódás.

Nem szólt, változatlanul hallgatott.

– Sokat tűnődtem rajta – folytatta anyja –, vajon mi az oka annak, hogy nem oldod meg, hanem mindig csak félreteszed a megoldást követelő ügyes-bajos dolgaidat. Restség volna? Kényelemszeretet vagy nyugalomföltés? Nem, azt hiszem, ezek csak mellékes tényezők. Az alapvető ok más. A problémáid megoldásának halogatásához megfelelő létalapod van. És megszoktad, hogy a világon senkinek sem tartozol felelősséggel. Túlságosan is sokat engedélyezhetsz magadnak, kisfiam, ez a baj.

Igen, ismerte el magában Miklós, ebben sok igazság van.

– Amikor felhánytorgatod Vera privilegizált helyzetét, kétségtelenül igazad van. De ne ámítsd magad. Bizonyos értelemben, te is privilegizált helyzetben vagy. Példákat akarsz? Talán egy-kettő is megteszi. Annak idején megengedted magadnak, hogy átmenetileg otthagyd az egyetemet, és elszegődj újságírónak. Ott megengedted magadnak, hogy a munkádat félvállról vedd. Aztán megengedted magadnak, hogy ráunván az újságíráskodásra, hagyjál csapat-papot, és visszatérj az egyetemre. Most meg épp azt engedted meg magadnak, hogy újabb évet halasszál. Ami pedig a legkevésbé rokonszenves, egyetemi kötelezettségeidet mindig is afféle fölösleges koloncnak tartottad. Az eszedbe sem jutott, hogy talán olyasvalaki elől foglalod el a helyet, aki boldogan és szorgalmasan végezné a tanulmányait. Nem azt mutatja-e ez, hogy fölvételedet és helyedet az egyetemen úgyszólván előjogodnak tekinted? Igazságtalan dolog tehát Vera szemére lobbantanod, hogy nagyban úzi azt, amit te kicsinyben. Több vagy kevesebb – ebben a tekintetben egyre megy. Tudomásul kell vened, hogy privilegizált helyzetben vagy. Ezt pedig az anyagi létkörülményekben éppúgy, mint a társadalmi vonatkozásokban, apád teremtette meg a számodra. Önmagában véve, ez nem szégyen. A szégyen az, ha ezzel visszaélsz. Márpedig visszaélsz vele. És ezt nem venni tudomásul, ebből nem vonni le a szükséges következtetéseket – valóban önáltatás. Gondolkodj el rajta, kedvesem. Lehetőleg még most, idejében, amíg nem késő. Veszélyes állapot, ha valakiben két erkölcs él.

– Két erkölcs? Bennem?! – Miklós valósággal visszahökölt, úgy bámulatba ejtette anyja éleslátása.

– Egy társadalmi erkölcs és egy privát erkölcs – ismételte meg anyja, mert megrökönyödését félreértelmezte.

Miklós csak bámult rá.

– Miért mereszted rám a szemed? – érdeklődött anyja. – Talán nem érted? Egymás mellett és egyidejűleg él, működik és munkál benned egy társadalmi meg egy privát erkölcs. És az előbbiben ugyan hiába bizonyulsz intaktnak, ha a magánügyeidben amorális vagy. Vagy azt képzeled, hogy a kettő összefér? Erkölcs és erkölcstelenség békés egymás mellett élése? Gondolod, hogy ez lehetséges?

– Nem, nem gondolom – felelte Miklós barátságosan –, te állítod, hogy két erkölcsöm van, nem én.

Kíváncsi volt rá, anyja mire akar kilyukadni ezzel. Másrészt élt a gyanúperrel, hogy a lényegét mégiscsak elhibázta. Tisztelte magas erkölcsi normáiért, amelyekhez a maga életében mindenkor következetesen ragaszkodott, de hogy mindent kizárólagosan morális szemszögből ítéljen meg, azt nem tartotta elfogadhatónak.

Anyja a homlokát ráncolta. Eltűnődött egy percre.

– Rendben van – biccentett kisvártatva. – Térjünk vissza Verára. Mindjárt világosabbá válik a dolog. Mondhatnád: azzal, hogy szakítani akarsz vele, éppén azt tanúsítod, hogy ezúttal kivételesen megoldhatsz valamit, ami körmödre égetően sürgető és döntő problémád.

– Mondom is – hagyta helyben Miklós változatlanul barátságosan. – Valóban döntő problémám. Ezért elkerülhetetlen a szakítás.

– Igen? De mondd csak, az még véletlenül sem fordul meg a fejedben, hogy most is megfutamodhatsz valami elől?

Miklós ismét rácsodálkozott. Ezt valóban nem értette.

Anyja bólintott. – Megfutamodsz, igen. Hogy miért merem ilyen meggyőződéssel állítani? Azért, kisfiam, mert Vera nem érdemli meg azt a bizonyítványt, amit az előbb szíveskedtél róla kiállítani.

– Hát mégis csak őt véded?

– Már mondtam, téged védelek. És ez ebben az esetben együtt jár az igazság megvédésével. Nem vagyok álszent. Soha se szerettem Verát, és ma sem kedvelem. A te bizonyítványodra azonban nem szolgált rá. Hamis bizonyítványt állítottál ki róla. Tudod, miért? Azért, hogy ráhárítva minden elképzelhető felelősséget, magadat fölmenthesd. Ez tisztességtelen eljárás. Szakítani sokféleképpen lehet. Lehet csúnyán, gorombán, még szívtelenül is. De szemforgató, hazug módon nem szabad. Neked nem szabad. Légy őszinte és becsületes, még ha kellemetlen is.

– Magyarán, az őszinteségemet vonod kétségbe.

– Amilyen mértékben egyáltalán csak lehetséges! Kérlek, ne tiltakozz, engedj tovább beszélmem ... Azt mondod, Vera nem változott. Meg azt mondod, ma már látod, hogy nem is fog. Lehet, hogy igazad van. De ha valóban igazad van, az még inkább a képmutatásodra vall. Felelj nekem. Te, aki Veránál minden számban vehető tekintetben több vagy, te ezalatt a majdnem három év alatt próbáltál-e rajta bármit is változtatni? Segítettél neki, hogy jobbá váljon? Támogattad ebben a törekvésében?

– Nem tehettem, mert nem voltak ilyen törekvései.

Anyja ráhagyta.

– Lehet, hogy igazad van, de az is lehet, hogy nincs. Ezt én nem tudom megítélni. Ám azt tudom, hogy apádnak gyakran panaszkodott. Olykor-olykor még nekem is. Panaszkodott, hogy lenézed, butának tartod, nem veszed komolyan. Panaszai jogosak voltak és nem antipatikusak. Tudniillik, sohasem ellened irányultak, hanem mindig is a kapcsolatuk fenntartására. Tizenkilenc éves volt, amikor megismerkedtél vele. Tény, hogy Verának már akkoriban is sok visszatetsző tulajdonsága volt. De tény az is, hogy rossz tulajdonságai még csak csíráállapotban mutatkoztak meg. Ez természetes! Tizenkilenc évesen senki sem lehet maga a kiforrott abszolút rossz. Szerinted, az akkori csíráállapotban levő rossz tulajdonságai mára már annyira kifejlődtek, hogy reménytelen eset? Talán ez is igaz. De ha igaz, akkor az is igaz ám, hogy melletted vált rosszabbá! Ugye, ez nem fordult meg még az eszedben? Vonogatom a vállad? ... Hát csak ne vonogasd! Ő mindenestre téged választott, és nem más valakit. Butának tartod őt, pedig nem buta. Hozott ő annyit hazuról, és van olyan értelmes is, hogy tudja, kitől mit várhat, ő várt tőled valamit. Valami olyan többletet, amelyet a maga ismeretségi körében senkitől sem kaphatott volna meg. Talán csak ösztönös várankozás volt ez a részéről. Talán még benne magában sem tisztázott remény. De volt ilyen reménye. Kellott, hogy legyen, mert téged választott. És ebben mindenképpen a jobbik énje mutatkozott meg. Nincs olyan érzésed, hogy megcsaltad a reményeiben? Miért nem érdekel téged ez a remény?

Lehengerlő okfejtés volt. A maga nemében támadhatatlan. Miklós nem is igen tudott volna hirtelenében ellenérveket fölsorakoztatni.

Anyja nem várt a válaszára, folytatta: – Az a gyanúm, kisfiam, hogy azért nem érdekel téged ez a remény, mert neked nem kellett az ő jobbik énje. A magatartásod iránta mindenestül erre vall. Passzív természettel vert meg az isten, tudom. De azért a passzivitásnak is vannak határai. Te még csak kísérletet sem tettél rá, hogy például kivond apja hatása alól, holott jól tudtad, az a hatás kártékony. Megelégedtél azzal,

amivel egyben a lelkiismeretedet is megnyugtathattad, hogy családjával egyetemben csendes megvetéssel sújtsd. Ám a megvetésed azonban attól nem tartott vissza, hogy mint nőt kedvedre használd, és örömet leljed benne.

– Elárulnád, hogy mi módon vonhattam volna ki az apja hatása alól? – vetette közbe Miklós, már kevésbé barátságosan.

– Például úgy, hogy megpróbálsz bevonni a munkádba. Vagy ha az féltékenyen őrzött magánügyed, legalább a gondolataidba, az ügyes-bajos dolgaiddba, a problémáidba. Ezzel mindenesetre emberszámba vettél volna. Ezzel kísérletet tehetnél volna arra, hogy ne csak mint nőt próbáld ki és ismerd meg, hanem mint embert is. A nyers letorkolások és ráförmedések helyett, amelyeknek néha magam is a tanúja voltam, talán megpróbálhattad volna fölvilágosítani egyről-másról. Megmagyarázni neki, amit nem ért. Rávezetni a tévedéseire, a hibái okaira... Te azonban nem próbálkoztál semmi ilyesmivel. S mivel nem próbálkoztál, nincs jogod azt állítani, hogy sohasem éltek benne jobbra való törekvések. Nincs jogod felróni neki, hogy embernek és társnak nulla volt, és kapcsolatotok tartalmatlanságáért egyedül ő a felelős. Attól tartok, jóval kevesebb szárad az ő lelkén, mint a tieden. – Legyintett. – No persze, értelek én téged, édesem. Hogyne értenék! Kényelmesebb volt a szerelmi partner szerepkörében rendszeresíteni, mint amennyi fáradságba került volna megvívni érte. Sőt, ebben a küzdelemben akár vereséget szenvedni. Mert ha harcoltál volna és vereséget szenvedsz, akkor most talán mondhatnád, amit mondtál. Bár biztos vágyóik 'benne, hogy akkor egészen másképp beszélnél róla.

– Éspedig? – Miklós már alig-alig leplezte bosszúságát.

– Több szívvel, drága fiam, és talán még fájdalommal is. Fájdalmas dolog ám csalódnia valakiben, akit szeret az ember, de elveszíteni kényszerül. No de hagyjuk ezt, nem vagyok erénycsősz! Ha jólesett vele aludnod majdnem három hosszú éven át, de többé már nem esik jól, hát isten neki, fakereszt! Ronda férfitempó, mindennapos eset. Emiatt eszem ágában se lenne prédikálnom neked. Ha ezt mondtad volna, nem állítom, hogy rokonszenvem fénylő glóriájával övezném csinos fejed, de elismerném: egyenes beszéd. Csakhogy te másképp tünteted fel a dolgot. – Egy pillanatra elhallgatott. – Mellesleg ... Nos, ki tudja? Talán a fáradságot is megérte volna. Verának vannak jó tulajdonságai. Talán még társat is faraghattál volna belőle. Társat, fiam, társat, ha ez a fogalom mond neked valamit. Értő és igaz társat! Mindenesetre megpróbálhattad volna.

Miklós ideges nevetésre fakadt. – Vera mint társ? Képtelenség!

– Ragaszkodik hozzád, nem? Ki akarta adni az utadat valaha is? Föl akart cserélni másvalakire? A szépeszeden légy, fiacskám. Vera aztán kacagva szerezhetne nemhogy szeretőket, de kérőket mind a tíz ujjára. Mégsem akart soha fölcserélni. Szeret, kedvesem. Szeret.

Miklós kényszeredetten vállat vont.

– Talán, a maga módján ... már amennyire tőle egyáltalán telik ... – Megint csak a vállát vonogatta. – jó, tegyük fel, hogy szeret. *Eddig!* – Nagyon fontosnak tartotta nyomatékosan hangsúlyozni: *eddig!* – No és?

– Hagyd csak a *noésezést*, csillagom! Semmi okod a nyegleségre!

Miklós most már nekiszegelte: – Mire akarsz kilyukadni, mama? Azt kívánod, hogy ne szakítsak veled?

Anyja hidegen nézett a szemébe.

– Ez a te dolgod. – De mert Miklós erre valahogy úgy bólintott rá: „no ugye, minek akkor a sok szócséplés?“, hirtelen nem várt élességgel felcsattant: – Ám ha mégis szakítani akarsz velem, akkor legyen benned legalább annyi maradék tisztesség, hogy ne

tüntesd föl a dolgot úgy, mintha valamiféle magasabb rendű világnézeti megfontolásból óhajtánád elhagyni!

Miklósnak megfeszült a szája széle. – Ennyire cinikusnak tartasz?

– Most te dramatizálsz?

– Nem vehetek ki mást a logikádból.

– Miféle logikámból?

– Formállogikára alapozott erkölcsi csapdát állítottál fel nekem.

– Ne légy ostoba, jó? Történeted Verával a gyengeséged története. Ehhez méltó a befejezés is. Amikor kisgyerek voltál, és elrontottad valamelyik játékodat, fogtad és kihajítottad az ablakon. Nem a szidástól féltél. Azt nem akartad látni, hogy mit műveltél. A szemed előtt se legyen rontópálságod bizonyítéka! Szeretted volna meg nem történné tenni a dolgot. Most is ezt teszed. Nem túl szimpatikus.

Miklós fegyelmezte magát. – Nem haragudnál meg, ha most én kérdeznék?

– Bízom benne, hogy nem adsz rá okot.

– Miért látod ezt az ügyet ilyen egyoldalúan? Női szolidaritás?

Anyja bosszúsan fölnevetett. – Azt hiszem, drágám, neked még mindig sárkányt kéne eregetned!

– Lehet, hogy sárkányt kéne eregetnem, de ez nem volt válasz a kérdésekre.

– Az volt.

– Rendben van, a női szolidaritás tehát kipipálható. – Miklós néhány pillanatig hallgatott. – Hát az a ... régi emlék? Nem lehetséges, hogy az befolyásol?

– Micsoda régi emlék?

– Amikor ... emlékszel... amikor apa el akart téged hagyni.

Anyja tágra nyílt szemmel bámult rá. – Neked tényleg elment az eszed!

– Csak kérdezősködöm.

– Ha ilyen hülyeségekről, jobb, ha abbahagyod!

– Folytatom. Mit szólnál ahhoz, ha mégsem szakítanék Verával, hanem éppen ellenkezőleg, feleségül venném?

Anyja megállt, feléje fordult. – Ide hallgass, kisfiam – mondta vészjósló nyugalommal –, szeretném, ha nem szórakoznál velem.

– Tévedsz. Komolyan kérdezem. Mert abban, ugye, egyetértünk, hogy Vera ártalmas környezetben él.

– Igen – intett kis szünet után anyja gyanakodva. – Ebben igen.

– Az esetleges házasság viszont lehetőséget teremtene arra, hogy elkerüljön hazulról. Megszabadulna apja befolyásától, az otthoni légkörtől satöbbi.

Anyja hallgatott. Fejét még mindig oldalra billentve, félszemét még mindig lehunyva tartotta. De a másik szemével áthatóan vizslatta Miklós arcát.

Miklós enyhén rámosolygott. – Érdekel a véleményed, mama.

Anyja egyre csak hallgatott. Lassan továbbindultak, és jó darabot haladtak már, amikor végre csendesen megszólalt:

– Erre már én is gondoltam.

Hogy szeretted volna Miklós, ha nem ezt mondja! Lesütötte a szemét, nem mert anyjára nézni. Csúnya mesterkedésbe kezdett.

– Igen ám – mondta, makacsul maga elé nézve –, de nekünk ahhoz, hogy

összeházasodjunk és hogy Vera elkerülhessen hazulról, lakásra volna szükségünk. No meg bizonyos havi összegre a megélhetésihez. Az én írói jövedelemem nem elég hozzá.

Elhallgatott, várva, remélve, kívánva, hogy anyja közbeszóljon és leintse: még mit nem? Anyja azonban hallgatott. És ekkor Miklós már megrettent attól, amibe belevágott. De visszatáncolni már nem lehetett.

– Vera már nemegyszer megpendítette, hogy a szülei nem zárkóznának el a lakás megvásárlása elől. Nem szívelnek ugyan, de Vera kedvéért nemcsak a házasságunkra adnák áldásukat, hanem, mondom, készek lennének a lakást, sőt a berendezését is biztosítani. A havi apanázs folyósítása sem okozna számukra problémát. Mindaddig vállalnák, amíg Vera diplomát nem szerez, és el nem helyezkedik. Azt az egyet el kell ismerni, hogy Veráért ők valóban mindent megtennének. Semmi áldozatot nem sajnálnának tőle.

– Mi sem tőled – mondta anyja röviden.

– Tehát... ti is hajlandók lennétek erre?

– Igen.

– Csak a magad nevében mondod ezt vagy apa nevében is?

– Mindkettőnk nevében. Már szóba került köztünk. Természetesen a lakásvétel is, berendezés is csak felesben történhet. Nem kötelezheted le magad Gyöngyösiéknek.

Miklós felsóhajtott. Szomorúan emelte rá a tekintetét.

– Látod, hová jutottunk, mama? A magad választotta erkölcsi síkon – az abszolút erkölcstelenséghez. Szilárd erkölcsi tartást követelsz a magánügyeimben, miközben társadalmilag a teljes amorálisban segítenél.

Anyja rámeredt. Csak ekkor eszmélt rá a cselvetésére. De megkövült arckifejezésén kívül semmi tanújelét nem adta a sértettségének. Nyugodt, egyenletes járással haladt Miklós oldalán, mintha mi sem történt volna. Nem háborodott fel a fondorlaton, nem kérte ki magának. A személyes sérelemnek nyilván a látszatát is kerülni akarta.

Miklós pedig rákényszerült, hogy befejezze, amit elkezdett.

– Nem gondolod, hogy az állítólagos privilegizáltságom, és a velem való visszaélés, melyet az előbb a szememre vetettél, pontosan akkor válna ténnyé, ha elfogadnám ezt a tálcán felkínált lehetőséget? Öröklakás, apanázs, egy szülők finanszírozta házasság ... ez volna ama bizonyos romlatlan mag megőrzésének a módja? Az én jobb erkölcsid éghoz vezető „szabad” választásom? Vagy talán nem abban áll a szabadságom e téren is, hogy belátva a belátandókat, ne azt válasszam, ami lesüllyesztene, hanem a szükséges ellenkezőjét?

– Ó, de gyűlöllek, amikor így bölcselkedsz! – robbant ki anyjából az Indulat. – Szofizmák házi használatra, mi? Csürni-csavarni a dolgokat... addig fordítgatni-ferdítgetni, amíg mentségedül nem szolgálnak. Kiköpött demagóg vagy, fiaim!

Miklós elkeseredve nézett rá. Képtelenség, gondolta. Egyáltalán mi történik otthon? Mi ütött beléjük újabban? Apja a múlt héten arra akarta mindenáron rábeszélni, hogy engedjen mégis Lánicz Endrének, s egyezzen bele a *Vikend* meghúzásába és közlésébe. „Hidd el, nem véletlenül kerestél újból telefonon, hogy meggondoltad-e magad.” „De hiszen neked nem is tetszett – jegyezte meg Miklós. – Amikor elolvastad, azt mondtad, ez az első írásom, amellyel elszomorítottalak ...” „Bizonyos értetlenségeid miatt – intett apja. – De Lánicz szerint könnyű volna lenyesegetni az írás túlzásait. Akár egyedül is megcsinálná. És ha ő, aki mindenkor támogatott, azt állítja, hogy talán sose volt fontosabb a szereplésed, mint épp mostanában, természetesen hiszek neki...”

No igen, gondolta Miklós, apa félt engem, ez kétségtelen. Attól tart, hogy a csökönységemmel meg a félrehúzódommal ártok magamnak; hogy végül még

leszorulok a pályáról... De hát anya? Ez a pályafordulás Verát illetően ... ez még Tóbiénál is meghökkentőbb!

– Nem értelek – rázta meg a fejét –, nem, mama, sehogyan se. Amióta Verát ismered, mindig ellenszenveztél vele. Valahányszor csak fölmerült, hogy egyszer talán elveszem, magába a gondolatba majd belebetegedtél. És tudom, hiszen nem titkoltad, néha szinte rimánkodtál lobinak, hogy beszéljen le erről a házasságról, mert Vera tönkre fog tenni... ugye, így volt?

Nem kapott választ. Anyja könnyű léptekkel ment, a táskáját lóbálta, nézelődött a parkban. Rá se hederített Miklósrá.

– Kérlek, áruld el – folytatta Miklós –, miért változott meg róla a véleményed? És egyáltalán ... miért csak engem hibáztatasz? Miért tünteted fel úgy, hogy ez a kapcsolat kizárólag rajtam bukott meg?

Anyja erre sem felelt. Nem akart, vagy nem is tudott volna? Mindenesetre különös szerepcsere volt ez köztük. Ezúttal Miklós kérdezett, érvelt, magyarázott, s anyja választotta a hallgatást. És Miklós tudta – szorult helyzeteiben azért is alkalmazta előszeretettel –, hogy a hallgatás áttörhetetlen fal. Nincs olyan érv, mely le ne pattanna róla.

Mégis folytatta. Egyre elkeseredettebben s mind több belső tűzzel. Mintha nemcsak anyját, de önmagát is újra meg újra meg akarta volna győzni, hogy szakítási szándékát, igenis, alaposan megfontolta. Szó sincs róla, bizonygatta, hogy válsága megoldásának tartaná, de szükséges lépés, és mindenképp meg kell tennie, ha talpra akar állni.

– Egyébként – fejezte be végül egy legyintéssel ha akarnám, se tudnám Verát sokáig megtartani. – Néhány pillanatig eltűnődött. Említést tegyen-e a kórházbéli búcsúzásról, amikor Vera oly mélyen megsértette? Megpendítse-e nagyon is megalapozottnak látszó gyanúját azzal a bizonyos leningrádi Szergejjel kapcsolatban? Beszéljen-e arról a sok-sok apró, de mégis sokatmondó jelről, amely mind-mind Vera elszakadási óhajáról tanúskodott az utóbbi időben. De aztán úgy döntött, minderről inkább hallgat. – Fogytán a ragaszkodása – mondta. – Belefáradt, nem győzi, s nem is akarja tovább. És a lelke mélyén már azt is sejtí, hogy nem én vagyok az ő embere. Nem én vagyok az, akivel kialakíthatná azt az életformát, amire vágyik. Megteremti majd mással, egy alkalmasabb partnerrel. Tévedett, amikor engem szemelt ki. Valószínűleg a sznobsága vezette félre. Túlértékelt bizonyos szerény és körülmények adta írói sikereket, s ezt maga is kezdi belátni...

A kis tónál álltak. Miklós látta, hogy anyja a vízben cikázó halakat figyeli, s hogy az arca merev, a tekintete kifürkészhetetlen. Nem tudhatta, miként fogadta anyja az elmondottakat, s még csak abban se volt biztos, hogy egyáltalán odafigyelt-e.

– Kész – szólt aztán csüggedten. – Befejeztem, mama.

Anyja röpké biccentéssel nyugtázta. Nem szólt, rá se pillantott. A sétány végére értek. A nap már lebukóban volt, közeledett a látogatási idő vége. A kapuhoz vezető fason a hazaindulók lépései kopogtak.

Ők is befordultak a faszorba, s akkor anyja végre ráemelte a tekintetét. – Ki az a lány, akit felcsíptél itt magadnak?

Miklós megdermedt. – Honnan tudod? – suttogta.

Olyan lassan mentek, amilyen lassan csak lehetett. Hazaigyekvő látogatók siettek el mellettük, de még azok a betegek is megelőzték őket, akik sétálva kísérték ki hozzátartozóikat a kapuhoz.

A kapunál nagy volt a zsvivaj és tolongás. A búcsúzkodók közt Miklós megpillantotta Dóra sovány kis alakját, a fiai után integetett. Az egyik padon a tábornok

ült, térdei közé szorított botjára támaszkodott. A becsüső, aki már visszafelé tartott, rámosolygott, és leült mellé.

Amint elhaladtak előttük, Miklós mindkettőjüknek odaköszönt. Csak a nő viszonzta. Kemény tekintetével figyelmesen szemügyre vette Miklós anyját. Loboncos, vörösésbarna haja úgy szikrázott az alkonyi napsütésben, mintha fémből kovácsolták volna.

Aztán Zsuzsi bukkant elő a kapu irányából. Száguldva jött szembe, Miklósnak egy vidám *sziá*-t, anyjának egy harsány *kezicsókolom*-ot dobva oda futtában.

A kapu előtti megállóba nagy robajjal érkezett be fentről a busz.

– Mikor írta meg neked Tóbi? – szólalt meg végül rekedten Miklós.

– Mondtam én egy szóval is, hogy megírta? – Anyja rideg gúnnyal mosolyodott el rajta. – Nem írt nekem erről ő egy árva betűt sem. Sutyiban, a hátad mögött? Ilyesmi neki nem szokása. Bár talán nem is miattad nem írta meg. Talán csak engem akart megkímélni.

Miklós megint csak állt. Leesett állal bámult rá. Anyja ajkán mindegyre ott játszott a hideg mosoly.

– Mondhatom, rosszul ismered, ha ilyesmit föltételezel róla. Én azonban téged jól ismerlek, fiam! Szakítani ripsz-ropisz, csak úgy bele a vakvilágba? Ez nem vallana rád. Ez nem a te formád, gyerelem! Jól sakkoztam ki, nem tévedtem.

Bár éppen nem volt valami vidám kedvében, Miklós hangosan felnevetett. Kölcsönkenyér visszajár! Hiába no, kisfiú ő még ahhoz, hogy ujjat húzzon anyjával, és vissza ne kapja tőle duplán a járandóságát!

– Hű, de átvertél, mama! – Tetszett neki, ahogy anyja túljárt az eszén, és boldog volt, hogy Tóbi mégsem adta ki. – Most aztán benne vagyok a slamasztikában, de nyakig!

– Magam is azt hiszem – mérte végig anyja. – A saját vermedbe estél. Becsületesebb lett volna, fiam, ha a nagyképű bölcselkedéseid és az alakoskodó hazudozásaid helyett mindjárt ezzel kezded.

Miklós megértette, hogy minden hiábavaló volt. Magyarázkodása, érvei, vallomásai mindmegannyi falra hányt borsó! Anyja ragaszkodik ahhoz, amihez ragaszkodik. De hogy mihez, arról halvány sejtelve sem volt.

Hallgatott

Anyja nem vette le róla a tekintetét. Rövid, rideg mosolyt villantott fel. Olyan volt, mint egy karmolás.

– Új szerelem?

Tehetlenségében Miklós csak egy csüggedt kézmozdulattal válaszolt. És ha mégsem az? Mit változtat Verán meg a szakítás kérdésén? De ez most túl cinikusan hangzott volna anyjának. Nem akarta még jobban felszítani a haragját. Tudta, ezután már anyja a legkevésbé sem fogja kímélni. Mindazt, amit csak elmondott és megvallott neki, a fonákjára fordítva, visszabombázza rá. Ugyan, csillagom, világos mint a vakablak! Verával te egy másik lány miatt akarsz szakítani! Mégiscsak jól pedzettem hát, hogy merő képmutatás volt holmi magasabb szempontokra hivatkoznod!

Tévedett.

– Csak az a baj, gyönyörűségem – közölte anyja hangsúlyozott hidegvérrel –, hogy én ebben az új vonzalomban nem hiszek. Nem – ismételte meg –, nem hiszek benne, legalábbis, ami a te részedet illeti. Ne félj, ne aggódj! Nem tudom, ki az a lány. Nem is érdekel. De téged sem! – vágta oda nyersen. – Téged sem! Neked csak az a fontos,

hogy egy megsemmisítő érv birtokába juss!

Miklós elsápadt. Már kitalálta, mit akar ezzel anyja. Tudta, már azzal sem törődik, hogy kiáltó ellentmondásba kerül önmagával. Egyszerre rémület fogta el attól, ami történni fog. Anyját ilyenkor már csak az indulat sarkallja.

– Mert hiszen van-e megsemmisítőbb érv egy olyan lány számára, amilyen Vera, egy új szerelemnél? Okos ember vagy te, fiam! Helyén az eszed! – Sötétben, maró gúnnyal mosolygott. – Tudod, ez az egyetlen módja annak, hogy Verát eleve leszereld. Gratulálok, ezt jól kisütötted! A kínos bokszmeccsnél kényelmesebb is, célravezetőbb is a melodráma, mi? Jöjjön hát a melodráma! Elő az új nővel! Az új szerelemmel! Elő a kivédhetetlen csapással! Tusé!

Miklósnak már az ajka is sápadt volt.

– Hogy beszélhetsz így! – nyögött fel boldogtalanul, holott tudta, hallgatnia kéne, túrnie, zúduljon a fejére bármi. – Hogy ítélezhetsz valamiről, amiről semmit sem tudsz? Hogy lehetsz ilyen igazságtalan? Ehhez még neked sincs jogod, mama.

Ez volt az, aminek sohasem lett volna szabad kicsúsznia a száján.

Anyja kővé meredve állt. Aztán olyan hevesen fordult szembe vele, mint aki arcul akarja csapni, ő is halálsápadt lett. Reszketett a szája széle.

– Úgy? Nincs hozzá jogom? – És a hangja elfulladt. – Hát nekem csak ahhoz van jogom, hogy féltselek? Hogy beledögöljek az aggodalomba? – Szeméből parázslóit a megvetés. – Köszönöm a leckét, fiam! Megérdemeltem!

Miklós elátkozta magát. Szerette volna, ha anyja tomboló haragra gerjed, és elmondja őt mindennek. Szerette volna, ha az arcába vág.

De az történt, aminél rosszabb nem is történhetett volna. Anyja nem adta ki az indulatát, magába fojtotta. Fejét fölszegte, és kihúzta magát. Egyszerre végtelenül nyugodtnak hatott.

– Biztosíthatlak róla, hogy többé nem szólok bele az ügyeidbe.

És elment, anélkül hogy egyetlen pillantásra méltatta volna Miklóst.

3.

Miklós mozdulatlanul ült a széken. Üres szemmel bámult maga elé, fáradtan meresztette bekötözött nyakát.

– Rossz! – szisszent fel Dóra.

Az ujjával pattintott egyet, és letette a széndarabkát.

– Lazábban, az ég szerelmére, oldottabban! Ne legyen ilyen görcsös! Miklós nem szólt, csak egy lagymatag mosolyt ásott ki magából. Egyenes derékkal ült, feszes tartásba merevedve, mert alig tartotta magát. A hőség minden erejét kiszívta. A homlokán verítékcseppek gyöngyöztek, de még ahhoz is bágyadt volt, hogy fölemelje a kezét, és letörölje.

A fekvőterazon ültek, a kifeszített védőponyva árnyékában. A ponyva áthevült a napfénytől. Alatta még a levegő is perzselt. Kivéve néhány szikkadt öreget, akik föl se vették, mindenki az épületbe menekült, vagy a park lombjai alá húzódott.

Az asszony összeszorította a fogait. Fél szemét lehunyta, egyre elégedetlenebből méricskélte Miklóst. – Fesztelenebbül! Próbálja már meg egy kissé elengedni magát.

Keresetlenebbül, Miklós, oldottabban.

Összecsukható kempingszéken kuporgott, ölében nagy rajztáblájával. Az elhibázott lapot kirántotta a rajzszegek alól, és a lába előtt fekvő mappába csúsztatta. Új, tiszta lapot illesztett a táblára. Mozdulatai ingerültek voltak.

Mindjárt a fejemhez vágja a rajztábláját – gondolta Miklós. Lopva az órájára sandított. Kínzatása már majdnem háromnegyed órája tartott.

– Igazán segíthetne egy kicsit – bosszankodott az asszony –, hiszen amúgy se könnyű.

Érezhető bizonytalansággal rajzolt, akárcsak néhány napja, amikor állandó unszolásának engedve, Miklós végre kötélnek állt. Az ülés sikertelenül végződött. Nem boldogult Miklóssal. Sehogyan sem tudta úgy megragadni, ahogy szeretete volna. „Most aztán az emberemre találtam – összegezte kudarcát –, ritka nehéz feje van.”

Ma se volt még egyetlen kész vonala sem. Egymás után süllyesztette mappájába az elrontott lapokat. – Úgy feszít, mintha nyársat nyelt volna. És kifejezéstelen, mint egy fadarab. Csak tudnám, mitől ilyen kedvetlen.

Miklós kesernyés pillantást vetett rá. Lefelé jövet, ahogy elhatározta, felhívta anyját az előcsarnokból. Rövid beszélgetésük úgy lesújtotta, hogy azóta sem tért magához.

– Nem a kötés az, ami zavarja? – tapogatta meg bepólyált nyakát.

Dóra röpke szünetet engedélyezett magának. Az ujjait tornásztatta, s közben némi büntudattal nézett Miklóásra. – Fáj?

– Nem, már a sajtás is elmúlt. Csak ez az istenverte kánikula ...

– Előttem ne ócsárolja – szakította félbe az asszony az egyetlen öröme!

A napimádók szektájába tartozott. Most is hátravetette a fejét, és boldogan behunyorgott a napfénybe. Hát van ennél pompásabb dolog? S amilyen zimankós nyár volt az idén júliusban is, panaszkolta közben, elkel ez a finom kis vénasszonyok nyara!

– Azért kissé túlzásba viszik az öreglányok – vélte Miklós, verejtékező homlokát törölgetve.

Az asszony megkönyörült rajta. – Tarthatunk egy kis pihenőt, ha akarja.

Miklós felszabadultan rázta meg magát. Fejét oldalra fordította, érzékeny szemét jólesett megpihentetnie a terasz árnyékában.

Ez egyik közeli nyugágyban, kék csíkos matróztrikóban, szemére húzott, ellenzős strandsapkában Terstyánszky úr hortyogott. Hullámozó pocakján nyitott *paperback* hevert. Valami német nyelvű pornó, vérforraló borítóképpel. Módfelett kedvét lelte ezekben az olvasmányokban.

A papírhátú pornókat Pós Benedektől kölcsönözte, aki a horribilis kölcsönzési díjhoz még csinos közvetítési pótlékot is hozzácsapott, és bizonyos betétösszegre is igényt formált. Terstyánszky papa alkudozott, dühöngött, nemegyszer nyilvánosan mocskos neppernek titulálta, de Pós úrnak vastag bőre volt. Pornói után amúgy sem csak a kisöreg kapott, kelendő portékák voltak azok másoknál is. És Pós úr minden igényt kielégített. Kölcsönzött vagy eladott, kívánság szerint. De hogy honnan a pokolból kerítette, méghozzá kifogyhatatlan bőséggel a salátává nyútt vagy éppenséggel újdonság, még nyomdafestékszagú pornóregényeket és szexmagazinokat, amelyekkel hetente végigkilincselte szanatóriumi kuncsaftjait, annak csak az ördög lehetett volna a megmondhatója!

Vagy ha az ördög sem, hát titokzatos üzlettársai. A disztिंगvált megjelenésű, rejtélyes úriemberek degeszre tömött diplomatatáskáikkal és elegáns kis bőröndjeikkel,

minden egyes látogatási napon sűrű egymásutánban érkeztek. Pós urat diszkréten félrevonva, csaknem szótlánul bonyolították le vele tranzakcióikat. A legelképezhetőbb holmikkal látták el, ám nem létezhetett olyan hóbelevanc, amelyen Pós úr busás haszonnal túl ne adott volna.

Miklós hovatovább kész volt igazat adni a bányásznak, aki minduntalan azon morgolódott, hogy Pós Benedek, intézeti ápolásának másfél éve alatt, alighanem egy komplett villára valót harácsolts össze a seftjeivel. „Kupec” – dörmögi sötéten, valahányszor csak meglátja.

Üzleteléseit már Zách Kornél is megelévelte. A minap több beteg színe előtt nyomatékosan tudomására hozta, ha seftjeivel sürgősen fel nem hagy, egyenest légvonalban röpül át a szabadság-hegyi intézetbe, és gondja lesz arra is, hogy az illetékes hatóság a körmére nézzen.

Pós Benedek alázatos főhajtással hallgatta végig. A kiakolbólítástól azonban nem félt, mert a súlyosabb betegek közé tartozott, azonkívül néhány orvos is állandó kliensei számát gyarapította, és számíthatott a támogatásukra. A hatóságok sem érdekelték. Amikor egy ízben valamelyik felbőszült beteg egyenesen rendőrségi bejelentéssel fenyegetőzött, Pós úr a szemébe mosolygott. Lekötelező udvariassággal ajánlotta fel, hogy kis zuglói bazárának iparengedélyét szíves-örömetst prezentálja neki, amikor csak parancsolja. Abba meg semmilyen hatóság nem köthet bele, ha szerény boltocskájából, amelyet provizórikusan a hitvese vezet, hébe-hóba átvesz egynémely csip-csup haszontalanságot, szanatóriumi bajtársai üdvére. „Ebben – mosolygott behízselgően – semmi kivetnivaló sincs, nemdebár?”

Mi tagadás, szolgálatait Miklós sem nélkülözhetette. Toalettpapír-szükségletét tőle szerezte be. A borsos összegért, amelyet ugyan Pós úr csakis részére adott jutányos árengedménynek nevezett, tagadhatatlanul elsőrangú, finom külföldi csomagokat kapott. A jelek szerint az ő neve is a megkülönböztetett kuncsaftok listájára került. Ezt a kitüntetést annak tulajdonította, hogy amikor legelső alkalommal kereste föl, a becsüsnőre hivatkozott, akit Pós úr mint előkelő úriasszonyt mérhetetlen tisztelettel övezett. Emlékezetes adósságát természetesen már rég letörlesztette. Az asszony szótlán biccentéssel vette át a csomag vécepapírt, majd erélyesen kettészakítva, a felét visszaszolgáltatta Miklósnak. Csak ennyi illeti meg, mondta, nem kamatra kölcsönzött.

Miklós felsóhajtott. Megtörölgette a homlokát, és engedelmesen újra Dórára nézett. – Hohó – kiáltott fel –, árulás! – Mert az asszony kihasználva nézelődését, időközben lopva hozzálátott a rajzolásához. – Micsoda orvtámadás ez?

– Sikertelen. – Az asszony már szedte is le a tábláról a lapot, hogy ismét egy újat rögzítsen a helyére. – Nézelődjön csak, mindjárt emberibb az ábrázata. Nem lehetne, hogy megint elmélázzon egy kicsit?

– Rendelésre?

– Javallatra. Nincs kedve rágyújtani? Talán fölengedne a feszengése.

Miklós úgy tett, ahogy Dóra kívánta, bár most a cigaretta sem ízlett. Igyekezett összelapátolni magát, szeretett volna segíteni az asszonynak. Kedves és türelmes akart lenni hozzá.

Dóra még elegendő erőt érzett magában az alkotáshoz, és erejével jól sáfárkodott. Sok titkot őrzött, mert még voltak tervei és törekvései. Titkait nem szavakban, hanem a műveiben akarta közölni. Életéről, legalábbis ami a szóbeli közlést illeti, ezért aztán a kevésnél is kevesebbet árult el, csak egy-egy elejtett megjegyzéséből és váratlan képzettársításából lehetett többé-kevésbé rekonstruálni. Magába zárkózva és magányába húzódva végezte a saját alkotói vegyelemzéseit kis laboratóriumában, ahová egyedül csak Kaszának volt bármikor szabad belépése.

Vegyelemzéseinek eredményeivel azonban már Miklós is megismerkedhetett. Ezek, számos tekintetben, ugyanolyan hasznosak voltak a számára, mint Babrián „peripatetikus iskolája”. Az asszony korántsem csak vonzó emberi tulajdonságaival vívta ki a tiszteletét, hanem a tehetségével és már megvalósított alkotói eredményeivel is. Sőt, mindenekelőtt az utóbbiakkal.

Ezért, bárhogy húzódozott is eleinte, hízelgett neki, amikor Dóra fölvetette, hogy szeretné lerajzolni. Sokra tartotta Dóra szemét és emberismeretét, s titokban borzasztóan érdekelte, hogy milyennek látja.

Azokból a sebtében papírra vetett skiccekből, amelyeket Dóra étkezéseik alatt vagy más körülmények közt, többnyire észrevétlenül készített róla, ez még nem derült ki. Amolyan ügyesen lekapott gyorsfotók voltak. Vázlataiban egyelőre csak Miklós néhány jellegzetes vonását próbálta megragadni.

Ezek a skiccek még csak egy-egy részletre koncentrált stúdiumok voltak. Az anyag tanulmányozása, gyúrása, a „beledolgozódás” előfolyamata, egyelőre minden bensőség híján. Miklós mégis örült, hogy megtekinthette őket. Dóra részletmegfigyeléseit és részletelemzéseit annyira találóaknak érezte, hogy egészen felvillanyozódott a láttukon. Arra gondolt, noha nem mondta meg az asszonynak, hogy „karakter nélküli karakterének” a kifejezése ezúttal határozottan sikerrel kecsegtet.

Szívta hát a cigarettáját, időnként megtörölgette izzadó arcát, homlokát, s ahogy az asszony kérte, folytatta a mélnázást.

Sóvár pillantásokat vetett a park árnyas lombjaira. Elnézegette a bokrok tövében gúlába rakott, nehéz medicinlabdákat, amelyek a tornázókra vártak, és a gyepet locsoló, önműködően körbeforgó öntözőkészüléket. A szerkentyű sisteregve szórta szanaszét a vízsugarakat. A vízsugarak fölött tünékeny szivárvány játszott. Még nézni is üdítő volt.

Megnyalogatta cserepes ajkát, amelyet a füst még inkább kiszárított. Cigarettáját elnyomta a szék karfáján, és ügyes pöcköléssel a közeli szemégyűjtőbe röpítette. Közben bosszús oldalpillantást dobott Terstyánszky úrra, aki egyre harsányabban hortyogott.

Ez egyszer most nem valami derűs epizód, hanem az iménti telefonbeszélgetés ötlött róla az eszébe.

Terstyánszky papa éppen ott lődörgött az előcsarnokban, amikor ő összetörtén kilépett a fülkéből. Látva Miklós falfehér arcát, azonnal mohó kíváncsisággal vallatóra fogta: mi történt? mi a baj? érzelmi természetű az ügy? „Az – felelte Miklós, de ezúttal nem volt ínyére a kisöreg kotnyelessége. – Az bizony! – És kínjában vigyorgott. – Nyomorúság a köbön!” „Ertem – bólintott részvevően Terstyánszky úr –, szarul, de büszkén!”

Hirtelen úgy előntötte a boldogtalanság, hogy palástolni sem tudta.

– Nem, Miklós, ez így nem megy – szólalt meg Dóra csendesesen. – Én csak arra kértem, hogy mélnázzon, nem pedig arra, hogy mélnakórba essen. Mi ez a letargia? Ez a búskomorság?

Miklós csak nézett rá szótlantul. Egy pillanatra átsuhant rajta, talán könnyíthetne magán, ha elkeseregné a dolgot az asszonynak. Nem mintha tanácsot vagy megoldást remélt volna tőle. Csak jó lett volna megosztani valakivel a nyomorúságát.

De nem tudta rászánni magát. Hallgatott. Dóra is. Figyelmesen kémlelte Miklós arcát, és boldogtalan arckifejezését félreértette.

– Azt hiszem, mára elég. – Határozott mozdulattal leszedte a tábláról az amúgy is elrontott lapot. – Ne haragudjon rám. Nem akarok a kínzója lenni. Ha sejtem, hogy

ennyire megviseli a *punctio*, higgye el, eszem ágában se lett volna gyötörni ma. Fejezzük be, jó? – Akaratlanul is kérlelő tekintete azonban ellentmondott a szavainak.

– Ugyan már – legyintett Miklós –, kissé megnyúz a hőség, különben kutwabajom! Folytassuk csak, a magam részéről úgy sem csinálhatnék semmi jobbat vagy okosabbat! – Ez valóban így volt. Már csak azért sem bánta az ülést, mert jólesett, hogy nincs egyedül. Hogy nem kell magára maradnia a telefonbeszélgetés keltette nyomasztó gondolataival.

– Hát... ha úgy gondolja – mondta bizonytalanul az asszony. – Ha nem átkoz el... – És sugaras szeme hálásan csillant Miklóásra.

– Részemről e perctől kezdve le van ibolyázva a kánikula – jelentette ki Miklós.

Nézte, ahogy az asszony mélyen a rajztáblára hajolva, gondosan rárögzíti az újabb tiszta lapot. Kontyba tűzött, szép, fényes haja mögött megpillantotta sovány tarkóját, kidudorodó csigolyáit és törékeny ívű nyakát. Meghatódott. A finom, jó meleg, gondolta, és a rajzolás! Fészkelődött, megpróbált minél hanyagabban elhelyezkedni, hogy lazítson merev tartásán.

Dóra kis szemhunyorítással köszönte meg. Tekintetét kutatóan és akaratosan szegezte ismét Miklóásra. Vékony ajkát összeprézelte, az arca megfeszült, csaknem elsötétedett az összpontosítástól. Csupa odafigyelés lett. Csupa szem, csupa nézés.

Mintha nem is engem figyelne, mosolyodott el magában Miklós, hanem az arcomon át valamit, ami mögöttem van. Nagyon fáradtnak találta. Napról napra egyre erősebben kimeríti a munka, gondolta. Gyakran tapasztalta ezt. Egyszer óvatosan meg is pendítette neki, hogy többet kellene pihennie.

Dóra más véleményen volt. Lélegzetelállító versenyfutást vívott az idővel. Jóformán a lehetetlent kísérte meg. Belesűríteni néhány rövid esztendőbe értelmetlenül elfolyt életét. Kegyetlen dolog. Súlyos beteggé, elárulttá és elhagyottá kellett lennie ahhoz, hogy fölkerülve ide, végre szabadon és kötetlenül láthasson hozzá nem mindennapos tehetsége kibontakoztatásához.

Miklós néha szívszorongva figyelte harcát. Vajon meddig futja még az erejéből a munkára? Hány évet hozhat be az elszalasztott tizenöt esztendőből? Tizenöt esztendő. Pályája legjobb, legtermékenyebb másfél évtizede lehetett volna, ha nem áldozza egy olyan emberre, a férjére, aki a bokájáig sem ért föl.

Tizenöt eltékozolt év.

És Dóra versenyfutása az idővel mégsem volt teljesen reménytelen.

Tudatában volt a helyzetének, és számot vetett vele. Nem a veszett fejsze nyeléért harcolt. A művei tanúskodtak erről...

Miklós papírhersenésre rezzent fel. Az asszony megint elrontotta a lapot, és bosszúságában ezúttal már darabokra tépte.

– Rossz, egyre rosszabb! – fakadt ki ingerülten. – Most már igazán elátkozhat! Képtelen vagyok rátalálni arra a bizonyos normál „a” hangra.

Miklós megértően hümmögött. Hja bizony, a zenészeknek könnyebb! Nekik csak meg kell pendíteniük a felhangolt villát... Dóra vesződése voltaképpen ugyanaz a vesződés volt, amelyet maga is jól ismert. Egy novella indítása, az első mondat hangütésének az eltalálása.

Dóra elégedetlenül fintorgott. – Megint csak azt mondhatom: most az emberemre találtam! Az arca amolyan színészarc, amely rendkívül sokféle jelleget ölt. Képlékeny, passzív, befogadó. A kifejezése szinte pillanatonként változik. Ezért olyan nehezen megközelíthető.

Miklós elnevette magát. No csak! Talán ő is irizál, mint Klára?

– Ó, dehogy, semmi irizálás. Azt könnyű elcsípni, ha sikerül kifürkészni a titkát. A maga arcának a jellege azonban valósággal eltakarja a valódi jelleget. A külső karakter nem tárja fel, hanem éppen leplezi a bensőt, a lényegit, a jellemit. Csak a szeme árulkodik. Ez a mindent alattomban felszippanzó és rögzítő szempár.

Miklós kissé megütközve szántott végig ujjaival az arcán. – Tehát jellemtelen pofázmány ...

– Ha csak az lenne, már rég végeztünk volna. Nehéz pofázmány. Sejttem, mi rejlik mögötte, de még nem tudom eltalálni.

– Mi rejlik mögötte? – kérdezte Miklós őszinte naivsággal.

Az asszony elnevette magát. – Kis türelmet! Vagy kiderül a végén, vagy sem. Szavakban úgyse tudnám kifejezni.

Új lapot illesztett a rajztáblára. Közben körülnézett.

– Ott egy üres nyugágy – mutatta. – Mi a véleménye róla? Hátha kényelmesebb.

Miklós felkászálódott a székről, fogta a nyugagyat, odacipelte. Kinyitotta és belezöttyent. Mint egy kövér, kopasz, fáradt, beteg öregember, állapította meg magáról.

– Igen, talán jobb lesz – vizsgálgatta Dóra. – Ha egészen feltámasztja, főiem akár hátra is dőlhet benne. Kényelmesebb, nem?

A széknél valóban kényelmesebb ülés esett benne. Miklós kinyújtózott, lomhán a karfára könyökölt. – Akkor hát jöhet a hatodik menet! – És gongatott egyet a szájával.

– Téved, már a nyolcadik következik.

– Hát aztán? Profiknál tizenöt menetből áll a bunyó. De azért nem esnék kétségbe, ha már most sikerülne kiütnie.

Az asszony erre már csak szórakozottan biccentett. Résnyire húzott szemmel figyelte Miklóst, mielőtt a széndarabkát a kezébe vette volna.

Egyre fáradtabb – gondolta újra Miklós.

Dóra rendkívül sokat dolgozott, még egy egészséges ember mértékével mérve is. Voltak napok, amikor az alvást és az étkezést leszámítva, egyhuzamban a rajzasztala fölött görnyedt. Az egyik elhagyatott gazdasági épületben kis műhelyt rendezett be magának, és ideje nagy részét ott töltötte.

Miklós boldog volt, ha az asszony néha meghívta, és megmutatta a rajzait. Jómaga ugyan egy pálcikaembert sem tudott volna tisztességesen megrajzolni, de gyerekkora óta valami megnevezhetetlen sóvárgást érzett a rajz iránt. Szívből irigyelt mindenkit, aki képes a misztériumra, hogy a holt papirosra egy ceruzával életet idézzen meg.

Dóra vérbeli grafikus volt, a műfaj csaknem valamennyi technikájában egyaránt otthonos. Biztonságfejlesztő ujjgyakorlatoknak szánt lapjain egy-egy csodálatosan könnyed futamú vonala szinte már a gesztus önösségéig jutott el. Érett, bravúros rajzkészségével akár felkapott sztárrá válhatott volna. De az ilyen siker nem érdekelte. Tökéletesen kielégítette a szolid hírnév, amelyre a berkekben szert tett. Számon tartották, elismerték, ha szerényen is, rendszeresen vásároltak tőle. Gyakran kérték fel könyvillusztrációkra. Anyagi gondjai nem voltak, ebben a vonatkozásban pedig nem fűtötték nagyobb ambíciók.

Babriánról készített linómetszete azonban a melléfogásai közé tartozott. Miklós nem is értette, mikénti csalhatta meg ennyire a szeme.

Kasza szerint Babriánt csak az udvariassága tartotta vissza, hogy harsányan fel ne kacagjon, amikor az asszony annak idején megmutatta neki a portrét. „A pipa helyett – szólt aztán malíciával –, a kackiás angol pipa helyett inkább valami vértől csöpögő

konyhakés illene ennek a köztörvényes bűnözőnek a foga közé. Ha meg nem sértem, erről az elvetemült apagyilkosról itten, aminőnek kegyed engem megtisztelt, az a választási plakát rémlik fel előttem, amellyel a húszas évek derekán fél Párizs teli volt ragasztva. Egy borostás Drakula-pofa, agyarái közt véres haleffel, alatta pedig eme szöveg: *Cotnment voter contre le bolchevisme?* – És sajnálkozva elmosolyodott. – Ejnye-ejnye, drága művészasszony, hát ön így, az én szegény fejem árán, adja le voksát a bolsevizmus ellen?”

Tény, hogy az asszony Babrián iránti idegenkedése mélyről fakadt.

Kaszáról készített fametszete ezzel szemben a jellemábrázolás telitalálata volt. A nyers metszésű portré nemcsak az arkangyalian szép, fiatal arc vonzóerejét, s nem is csak kemény, akaratos karakterét tükrözte sűrítve, hanem megjelenítette ismeretlen titkai keserűségét és hajlíthatatlan személyisége magányosságát, sebezhetőségét is.

Miklósban önkéntelenül is feltolult a megfigyelése, melyet egyik álmatlan éjszakáján tett. A telihold bevetődő fényében hosszasan elnézte Kasza oldalra billent, alvó, szőke fejét, s meglepődve látta, hogy amint az álom lehántja róla az eltökélt merevséget, arca milyen gyermekien védtelenné válik. Mindig durmolnia kéne, gondolta akkor Miklós.

Újabb cigarettát húzott elő. Pillantása közben az asszonyéba ütközött. Dóra leeresztett karral, szótlán csüggedtséggel nézett rá. – Nem megy – sóhajtott elkeseredetten –, megint bedöglöttem.

– Kezdjük előlről.

– Győzi még türelemmel?

– Akár a végkimerülésig!

– Vigyázzon! Én szívós vagyok, akár a kóró.

Miklós rágyújtott, hátradőlt a nyugágyban. – Én meg lusta vagyok. Lustább, mint Mátyás király három lustája.

– Hát... boldognak éppen nem látszik.

– Tökéletesen boldog vagyok – biztosította Miklós. – Főleg, ha a többiekre gondolok. Egy-két-hárr-négy! Ebben a hőségben tornászni odafönn, a menedékháznál? ... Szegény Klára! Aztán még óbégatnak, hogy sovány.

Az asszony tiszta lapot rögzített a rajztáblára. Aztán az ölébe vette a mappáját, és rövid keresgélés után kiemelt belőle egy lapot. Klára szénportréja volt.

– A születésnap ajándékom. – Miklós kezébe adta. – Remélem, örülni fog neki este. Hogy tetszik?

– Nagyon. – Miklós tegnap már látta, Kasza mutatta meg neki.

– Maga szerint tehát nem idealizált?

– Szó sincs róla! – tiltakozott Miklós, és azt gondolta: úgy látszik, már ismeri Kasza véleményét. – Ő ilyen. Ilyen rejtelmes mosolyú, elvágódó lány. És így szép, ahogy ezen a képen. Attól szép, hogy fiatal, és attól sugárzik, hogy élni akar.

Az asszony felpillantott a rajztábláról. – Igen, egyetértünk.

– Gondoltam. Tegnap Kaszával legalább félórát vitatkoztunk fölötte. Elviselhetetlen volt. Solvejg a Héttoronyban, ezt hajtogatta gúnyosan. És időnként Solvejg dalát füttyörészte, készakarva hamisan.

– Rémes ember, agyon kéne ütni! – Dóra elnevette magát. – Néhány éve illusztráltam egy *Peer Gynt*-kiadást. Vesztemre, megmutattam Gábornak, bár semmi dicsekednivalóm nem volt vele, és hozzátettem, hogy ami akkor nem sikerült, ma már sikerülne. Amióta Klarával megismerkedtem, már meg tudnám csinálni Solvejget. Hát

ezen kajánkodott most.

– De tüzet is fűjt – folytatta Miklós –, lángot is okádott. A szokásos keresetlen szavak a maga mindent megértéséről.

Az asszony leszedte a tábláról a lapot, elszontyolodva nézte. – Nem jó ... – Letette a rajztáblát, szénporos kezét kezdte tisztogatni. – Mára befejeztük. Nagyon haragszik rám?

– Dehogy! – Miklós rámosolygott. – Holnap majd folytatjuk ...

Összerándult, mert a teraszra nyíló üvegajtó csörömpölve becsapódott. Ez csak a ragyás Asbóth doktor lehet! Terstyánszky úr is riadtan emelkedett fel a nyugágyában. – Ki az ördög? – motyogta, a szemét dörgölve. – Ja, ez a konfidens svindler?

Kékre borotvált, ösztövé, idős férfi közeledett a nyugágyak között. Elegáns háziköntöst viselt. Középen elválasztott, lenyalt hajával és stuccolt angol bajuszkájával, mintha egy régi divatlapból lépett volna ki.

Amint Dórához ért, felsőtestét finoman meghajlította, alsókarját előrelökte, majd könyökből visszahúzta, miközben olvadékony mosoly csurrant szét az arcán. – Kisztihand, nagyságos asszonyom! – Szinte lehelte a szavakat. Közel hajolt Dórához, és bizalmas ajksücsörítéssel suttozta: – Amerikai *Pall Mall* cigarettám és német demokratikus toalettpapírom érkezett.

– A két üveg vörösborról, ugye, nem feledkezett meg? – kérdezte Miklós.

Pós Benedek ápolt kezét a szívére helyezte. Mosolyában gondosan adagolt alázat és behízélgés villant föl. – A két palack export *Medoc Noir* máris a rendelkezésére áll.

– Remek! Ebéd után jelentkezem.

– Örömmel várom, uram! – Meghajtotta magát, és osonó léptekkel továbbssurrant a nyugágyak között. Átható parfümillatot hagyott maga után.

– Ma *Arpège*-t használ – szimatolt Dóra a levegőbe. Hátravetette a fejét, és hangtalanul, tiszta szívből nevetett.

– Mit akart magukra sózni? – érdeklődött Terstyánszky úr. Hóna alá csapta a regényt, megkereste a papucsát, és odaklaffogott hozzájuk. – Ez az alak már nekem is az idegeimre megy. Ma reggel benéztem hozzá ezért a pornócskáért – mutatta a könyvet –, és árukapcsolás gyanánt egy doboz maceszt is rám akart tukmálni.

– „*Pós Benedek–Rotter Rezső / Károly körút tizenkettő*” – szavalta az asszony, és ismét nevetett.

Terstyánszky úr elvigyorodott. – Hát maga még emlékszik rájuk, Dórika? „*Pós Benedek–Rotter Rezső fogalom / Ott vásárlók, sehol másutt, fogadom!*” Ez egy elmés reklámszöveg volt, Szász úr, ha nem tudná. Maga a cégfőnök költötte. Aztán volt egy másik, egy plakát: „*Már én is a Pó–Rotter bazárban vásároltam ...*”

Dóra felkiáltott. – Emlékszem, Árpád a lován!

– Úgy bizony! – helyeselt a kisöreg. – Maga honfoglaló Árpád apánk mondotta ezt fehér lován ülve, és buzogányával a Pó–Rotter-féle bazárra mutatva. A plakátot később Andréka főkapitány utasítására betiltották, mert némely rosszindulatú, nemzetgyalázó elemek rendszerint kiegészítették a szöveget, és odabiggyesztették krétával vagy ceruzával: „...*ezt az országot!*” Egyébként, ha nem hallotta volna még, Szász úr, a patinás cég anno dacumál ugyanolyan nevezetessége volt fővárosunknak, mint a Halászbástya vagy a Millenniumi emlékmű. Cséplőgéptől diákcsemegéig, komplett víkendháztól a lábizzadás elleni legújabb amerikai csodaszerig mindent megtalálhatott náluk. De ha momentán egy első világháborús tábori tarackra lett volna égetően szüksége, mérget vehet rá, hogy Pó és Rotter urak negyvennyolc órán belül

értesítik: az áru raktárukban átvehető. Rotter urat sajnos negyvennégyben, a valódi svájci papírjaival egyetemben, leúszatták a Dunán, Pós úr azonban még a felszabadulás után is serényen működött egy darabig. „*Pós Benedek hazára / A dolgozókat szolgálja ...*” Máskülönb, egy arcátlan fráter, és másfél éven belül úgyis elviszi a vizenyő.

Az asszony szemrehányóan nézett rá. Terstyánszky úr legyintett.

– Ez így van, kérem! Most pedig magyarázzák meg nekem, mire gyűjt és miért harácsol ez a csirkefogó? – Homlokába húzta ellenzős sapkáját, és újból legyintett. – De hát csakugyan ... mire való ilyesmiről beszélni? A temetésére majd kimegyek, mert az egy jó kis kiruccanást jelent. Hagyjuk ezt! Süt a napocska, fincsi meleg van. Valódi nyár. Egy pipaszárlábú öregúr amott galambokat etet. Csupa derű itt az élet. Nincs igazam, Szász úr? Mióta is tartózkodik a körünkben?

Miklós az órájára pillantott. – Harmincnégy nap, huszonhárom óra negyvenkilenc perc.

Terstyánszky úr ajka lefittyedt, ahogy rámeredt. Ismét a sapkáját húzogatta. – Pedáns ember – mormolta –, akkurátus ember. Még ilyet! Nála a percmutató is számít... Nem jönnek egyet sétálni, nem?

Hóna alatt a könyvvel, elcsoszogott.

– Lám, ő se mindig vidám – nézett utána Miklós.

– Rosszabbodott az állapota – bólított az asszony. – Nemsokára megoperálják. Thorakoplasztika.

Kedvetlen lett. Mappájában rendezgetni kezdte a lapokat, összeszedelőzködött.

4.

Miklós magára maradt. Fölvette a napszemüvegét, elnyújtózott a nyugágyban.

Öt hét, gondolta, öt hete, és csodálkozott. Csodálkozott azon is, hogy *már* öt hete, és azon is, hogy *csak* öt hete.

Igen, harmincöt napja ezekben a percekben lépett be a kapun, és vágott neki szorongva a jegenyéktől szegélyezett fasornak. Megérkezésének napja olyan élénken és a legapróbb mozzanatokig olyan friss érzékletességgel elevenedett föl, mintha csak öt óra választotta volna el tőle. Másrészt nagyon távolinak tetszett. Nemhogy öt hétnél, de öt hónapnál is távolibbnak.

Nem volt ebben semmi különös. Itt töltött harmincöt napjának szinte minden egyes órájába események és benyomások zsúfolódtak. Éppen nem azt érezte, amiről a többiek unos-untalanul panaszkodnak: az idő ólomlábban vánszorog. Számára szuperszonikus sebességgel röpült el ez az öt hét. Mi minden történt vele ezalatt! Rég nem volt ilyen izgalmas és gazdag időszak. Rég nem élt ilyen sűrű életet.

Jól érezte itt magát. És ezt nem tartotta természetellenesnek. Nyomós okai voltak rá. Ezt nem látta át Kasza, amikor a napokban megelégette állandóan hangoztatott kijelentését, hogy kitűnően megvan itt. „Fura! – mondta jellegzetes, kurta nevetésével. – Ez jobbik esetben tiszta lelkiismeretű lelkiismeretlenségre, rosszabbik esetben megideologizált felelőtlenségre vall.” Miklós nem szívta mellre, mosolygott. „Ez egyszer melléfogtál, pajtikám. Először is, ilyen jó iskolában még nem forgolódtam. Másodszor, néhány olyan kitűnő férfiú és hölgy ismeretségére tettem szert, akikhez

hasonlókcal még nemigen találkoztam.” „Alkalmasint eddig buzgón elkerülted őket” – vonta meg a vállát Kasza ...

Miklós a levegőbe meredt. Akkor nem, de most érzékenyen találta Kasza megjegyzése. Anyja tegnapi szemrehányásait idézte föl. Furcsa egybecsendülés! Mintha összebeszéltek volna ...

Behunyta a szemét. Amitől félt, elkövetkezett. Eszébe jutott az előbbi telefonbeszélgetés. Anyja a legrosszabb várakozását is felülmúlta. Füstbe ment a reménye, hogy anyja tegnapi értetlenségét és haragját csak múló indulat szülte! A tegnapi történekről ugyan egyetlen szó sem esett köztük, anyja hangjából azonban félreérthetetlenül kicsendült, hogy az álláspontját nem adta fel.

De bárcsak ennyiről lett volna szó! Miklós már akkor gyanút fogott, mikor anyját aprólékosan kikérdezte esti rosszulletéről, az éjszakájáról és a ma reggeli közérzetéről. Lakonikus válaszokat kapott. Ezután ő számolt be részletesen a punctióról. Megígérte, amint a délutánra ígért eredményről értesül, azonnal felhívja.

„Köszönöm, kisfiam” – hallatszott csendesesen és úgy, hogy az megütötte Miklós fülét. De anyja szokatlan hangon beszélt. A hangja se rideg nem volt, sem egykedvű. Fáradt volt. Végtelenül fáradt. Mintha kongó mélységből tört volna föl, alig tudott a felszínre vergődni. Ez a hang teljesen ismeretlennek hatott, és Miklóst fokról fokra szorongás fogta el. Áz az érzése támadt, hogy ezúttal anyja olyan gondolatokat forgat a fejében, amelyek a kapcsolatukat alapvetően érintik. Most nem haragról volt szó. Miklós ezt érezte meg minden idegszálával, érzékével, „csápjával”. Ezt érezte át egyre riasztóbb bizonyossággal. Nem, nem harag volt, hanem csalódottság és beletörődés. „Többé nem szólok bele az ügyeidbe” – mondta tegnap, amikor elment. Ma pedig mintha kimondatlanul is hozzátette volna: „Megleszel te nélkülem is.” Rettenetes volt arra gondolni, hogy anyja ezúttal nem büntetni akarja, hanem le akar mondani róla.

Görcsösen szorongatta a hallgatót, és bárhogya félt is a bizonyosságtól, nem maradt más hátra, meg kellett szereznie. „De ugye – kérdezte torkában dobogó szívvel –, ugye ... legközelebb is feljössz?” A válasz tompán hangzott. „Arról az egyről nem tudok lemondani, hogy lássalak.” Ezzel anyja kimondta a bizonyosságot. „Arról az *egyről*...” A gyanú vitathatatlan bizonyossággá lett.

Miklós levette bepárásodott napszemüvegét, és a zsebkendőjével megtörölgette. Boldogtalanul meredt maga elé.

A terasz előtti pázsiton a falábú, vén kertész a füvet nyírta. Kék atlétatrikóra vetkőzve, fején kopott kalapjával, bicegve toltta maga előtt a géppuskaként kattogó masinát. Amikor közvetlenül a korlát elé ért, Miklós odaköszönt neki. A kertész úgy tett, mintha nem venné észre.

Miklós nem bántódott meg. Tudta, másokhoz se barátságosabb. Furcsa szerzet volt az öreg, afféle morc emberkerülő. És legalább olyan komor, mint nagy testű, bozontos komondora, amely bár senkit sem bántott, annyi vadságot árasztott magából, hogy Miklós tanácsosabbnak látta minél szélesebb ívben kikerülni.

Néhány beteggel, a maga morózus módján, mindamellettt jóban volt az öreg. Leginkább Dórát és Babriánt kedvelte. Velük mindig elbeszélgetett. A düledező gazdasági épület kamrájában ő rendezte be Dórának a kis műhelyt, beablakozva, kimeszelve és hajópadlóval borítva be a helyiséget. Azóta is mindenben a rendelkezésére állt. De csakis azért, mert kedvelte, és korántsem valamiféle hálából a kitűnő fametszetért, amelyet az asszony készített róla. Kurta *köszönöm*-mel vette át. Nem mondott egyebet. Még azt sem lehetett tudni, tetszik-e neki. Klára szerint tetszett. Ott függött bekeretezve szobája falán.

Klára ezt valóban tudhatta. Neki bármikor szabad bejárása volt hozzá. A lány volt

az egyetlen, akinek az öreg megengedte, hogy segítsen parkbeli teendőiben: faojtásokban, virágnevelésben, sövény-nyesésben. Sőt, még a háza mögötti kis gyümölcsös és tenyérnyi veteményes gondozásában is, ahová Klárán kívül teremtett lélek a lábát be nem tehetette.

Elnézte egy darabig a kertész inas, szikár alakját, akkurátus mozgását, és irigyelte. Szemlátomást oda se pipált a hőségre.

Visszatúzta a napszemüveget az orrára, és megint lehunyta a szemét. El sem tudta képzelni, milyen lesz a legközelebbi találkozása anyjával. Ráadásul napokba telik. Holnap nem tud feljönni, orvoshoz megy. Péntekig meg riasztóan hosszú az idő. És az a legnagyobb baj, gondolta, hogy egyáltalán nem érti, miért is érzem itt jól magam. El kellett volna mondanom neki. Mert most az egyszer nem tunyaság ez, nem felelőtlenség.

Miklós eltűnődött. Már régóta nem érezte, hogy annyi köze lenne a világhoz, mint mostanában. Mintha csak azért betegedett volna meg fizikailag, hogy lelkileg és szellemileg felépülhessen. Végre alkalma nyílt a dolgok őrlésére és helyzete fokozatos felismerésére.

Ám a betegség árán megszerzett jog a „semmittevő” gondolkodásra és a dolgok őrlésére, vajmi keveset érne, ha nem volnának alkalmas partnerei. Mert az ugyan lehet pusztán véletlen, hogy szerencséjére, két olyan emberrel akadt itt össze, mint Babrián és Kasza, de az már semmiképpen sem, hogy magától értetődő természetességgel kötődik hozzájuk.

Kasza részére persze csak egy igazi partner van: Babrián. Számára Babriánt ki kellene találni, ha nem létezne. Örömmel fogadja Kasza szüntelen szellemi provokációit, és készségesen vállalkozik az opponens tengeri malac szerepére. Gyakran olyan hevesen, emelt hangon, már-már dühödten vitatkoznak, hogyha valaki történetesen távolról figyeli őket, alighanem megesküszik rá, hogy a következő másodpercben egymás torkának esnek.

Babrián mestere a rákérdézéses módszernek, és Kaszával szemben eredményesen alkalmazza. Amikor pedig Kasza válaszai akadozni kezdenek, és lassacskán feltáruznak érvelése fogyatékoságai, egyszerre támadásba lendül, és élvezet hallgatni, hogyan szedi ízekre az egész koncepciót. No persze, csak Miklósnak élvezet. Kasza mindig nehezen viseli a vereséget. Annál is inkább, mivel Babrián sohasem fukarkodik a szarkazmusával. „Holnapra valami rágósabb teóriát kérek” – adja meg végül rendszerint a kegyelemdőfést.

De előfordult, hogy Kasza meggyőzte vagy legalábbis gondolkodóba ejtette. Ilyenkor kérdő arccal fordult Miklóshoz: „Szabadna megtudakolnom az álláspontját, kegyelmes uram?” Miklós többnyire a bölcs hümmögés álláspontjára helyezkedett. „No igen – biccentett Babrián –, rossz helyen kopogtatok. Kegyed eruptív tehetség, vulkanikus alkat. Hömpölygő lávafolyam. Őserő.” Kasza meg tele szájjal vigyorog.

Megesett azonban, hogy Miklós mégsem tudta megállni, és beleszólt a vitájukba. Ezzel elsősorban a figyelmét akarta bizonyítani. Babrián átlátta a szándékát, és nem lágyult meg. „Maga aztán ízig-vérig korunk gyermeke – epéskedett. – Hitbéli eltökéltség és tökéletes fogalmi zűrzavar. Az ilyen, hólyagra valló közbekottyantásoktól méltóztassék megkímélni bennünket. Deklaratív öntudat és marxista nómenklatúra, nagykorúti spontaneitás és bebiflázott logika tankönyv. íme, egy ragyogó, ifjú intellektus! Ez így nem kóser, drága szerkesztő úr.” Máskor lesújtó pillantás kíséretében, Goethét idézve, csak ennyi megjegyzést tett: „Ha nem lenne oly nehéz gondolkodni!...”

De nagyrabecsülte Miklósnak azt a tulajdonságát, amelyet hallgatói tehetségnek

nevezett. Ragaszkodott hozzá, hogy minden egyes vitájukat végighallgassa. Fölismerete Miklós egyik legerősebb képességét, azt, hogy vízbe mártott szivacshoz hasonlóan, teleszívja magát, és a begyűjtött gondolatokkal jól sáfárkodik.

„Kiszabadulni a hétköznapi apró-cseprő ügyeinek a szorításából, és valami szárnyakat adó végtelenbe helyezni magunkat – mondogatta Babrián. – Erre valóban ritka alkalmat nyújt ez a Héttorony. És ha alkalmat kínál, hogy gondolati tevékenységünket a maximálisra fokozhassuk, miért is ne élnénk vele? Engedjük csak meg magunknak ezt a nem gyakran adódó lehetőséget.”

Eltűnődve szívta a pipáját, aztán hozzáfűzte:

„Újabban, sajnos, lemondunk erről az igényről. Hozzászoktunk, hogy a köldökünket szemléljük. Garantált igazságokkal nyugtatgatjuk magunkat, vagy talmudizálunk. Pedig az ultraracionalizmus semmivel sem veszélytelenebb csapda az irracionálisnál. Beleragadunk a magunk szűköcske naturális valóságába. Márpedig minél inkább beszorulunk abba, hogy történetünket egyedi történetként fogjuk föl, annál inkább föllép közöttünk a megérthető megérthetlensége. Létrejön az egynemű és egyanyagú emberek megoszthatósága és elválaszthatósága egymástól. Kezdetben ez csak áldiszkrepanciának látszik, de a folyamat végül átcsap a saját ellentétébe, s az áldiszkrepancia valódi diszkrepanciává, tényleges és lényegbeli különbséggé válik. Nem szabad lépre mennünk. Nem szabad sem a mi világunknak, sem a mi korszakunknak a kelleténél nagyobb jelentőséget tulajdonítanunk. Még kevésbé saját magunknak és a saját kis ügyeinknek. Átmeneti korban élünk, és átmeneti emberek vagyunk. Ebből a korból nem sok marad majd meg, és utánunk se marad sok említésre érdemes. Főleg ha megfeledkezünk arról, hogy világunkat, korunkat és önmagunkat is mindig bizonyos jövőbeli távlatból figyeljük és ítéljük meg. Lemondani erről a távlatról, amely számunkra az egyetlen lehetséges távlat, annyit tesz, mint lemondani lehetőségeink kiteljesítéséről és valóra váltásáról.”

Igen, Miklós egyre világosabban látta, hogy Babrián és Kasza az, aki a segítségére lehet. Ámbár első lelkesedését Kasza alaposan lehütötte a múltkor. Akkor, amikor arról beszélt neki, hogy jó iskolába került itt, és olyan emberekkel ismerkedett meg, akikhez hasonlókkal még nemigen találkozott. „Hosszú ideje először nem érzem magam magányosnak. Ismered azt a keserves állapotot, amikor az ember úgy látja, hogy tökéletesen egyedül van, és a harca is magányos? És ismered azt, amikor az embernek nincs sem elég tapasztalata, sem elég gyakorlata ahhoz, hogy mégoly elszánt keresései közepette is, helyesen és jó irányban keresgéljen?” „Mi a feladat?” – kérdezte Kasza. Miklós meghökkent. „Hogy értsem ezt, hogy mi a feladat?” „Szó szerint – válaszolta Kasza. – Evidens! Mindig a feladat helyes kitűzése a döntő. Ha az megvan, a lényeg van meg. Az átmeneti sikertelenségek ebben az esetben érdektelenek, hiszen a tapasztalat és a gyakorlat megszerezhető. Megvan hát a feladat?” Miklós eltűnődött. „Igazság szerint, meg kéne ezt írni. Ezt a lelkiállapotot, amiről beszéltem, és ezt a talpra állást, amit magamban tapasztalok. Írásban jobban ki tudnám fejezni, mint szóban.” „Meglehet” – hagyta rá Kasza.

Már ismerte Miklós könyveit. Írásainak többségét könyörtelenül ledorongoló bírálatban részesítette, ám Miklósnak mégis jólesett, hogy tüzetes alaposítással szőrözte át őket; sőt még az is, hogy hosszan kifejtett kritikai megjegyzéseihez valóságos nehéztüzérséget vonultatott föl. Két novellájáról meg a kisregényéről azonban csak ennyit mondott: megjárja. Ismerve szemérmesen szegényes szókincsét, ha dicsérnie kellett valamit, Miklós ezt akár szuperlatívusznak is vehette tőle ...

Az üvegajtó csörrenve becsapódott.

Miklós ingerülten felkapta a fejét. Most valóban Asbóth doktor közeledett a nyugágyak közt. Láthatólag keresett valakit.

– Halló! – szólította meg Miklóst. – Nem látta valamerre Babrián mestert? Egy fontoskodó német úriember keresi.

Miklós a filagóriához irányította. Tudta, Babrián ott sakkozik Windischsel. A ragyás doktor grimaszt vágott, ki nem állhatták egymást Windischsel, és lement a parkba.

A fontoskodó német úriember – cingár, szemüveges égimeszelő – a teraszra nyíló ajtóban álldogált. Kényszeredett mosollyal egy leveseskondért tartotta a kezében. Valamilyen kifürkészhetetlen okból, az egyik konyhalány bízta a gondjaira.

Miklós megnézte az óráját, és a fasor irányába pillantott. Hol a nyavalyába maradnak ilyen sokáig? Ó, szegény Klára! Még mindig ott szökdécselget fönn, a turistaháznál, a vadbarom tornatanár, Tonczár mester dirigálására. Biztosan irigykedve gondol most őrá, akit ez a remek kis punctio néhány napra fölment a gyógygimnasztikának nevezett emberkínzás alól. Miklós hirtelen vágyott rá, hogy lássa a lányt. Szerette volna, ha Klára most itt ülne mellette.

Igen, az is hiba volt, hogy róla sem beszélt anyjának. De hát mit is mondhatott volna? Maga sem tudja, hányadán áll vele. Azon az emlékezetes estén, amikor a lány kijött utána a parkba, és tüzet kért, csaknem éjfélig beszélgettek. És azóta is csak beszélgetnek szüntelen. Csellengenek a parkban, diák módra egymásba akasztják a kisujjukat, és beszélgetnek, beszélgetnek.

Ámbár inkább egyoldalú monologizálás ez. Klára beszél, és ő hallgatja. Mint valami fölfakadt forrásból, úgy patakszik a lányból a szó. „Évek óta senkivel, senkivel nem tudtam olyan jól beszélgetni, mint ahogy mostanában veled” – jegyezte meg egyszer.

Akkor este is csak Klára beszélt. Akkor mondta el egész csuka-fogta-róka helyzetét. Noha már nem beteg, a prof nem akarja kiengedni. Attól tart az öreg, hogy amíg fel nem erősödik és teljesen össze nem szedi magát, ismét visszaeshet, márpedig a mostani visszaesését is csak csodával határos módon úszta meg operáció nélkül. Csakhogy ő itt sohasem fogja összeszedni magát. S hogy miért sírt aznap reggel, amikor Miklós megérkezett? Aznap reggel hozta tudomására az öreg, hogy újabb hónapok. De nem, tulajdonképpen még csak nem is amiatt sírt. Inkább azért, hogy egyszerre ráeszmélt: teljesen mindegy. Mindegy, hogy itt fenn vagy ott kinn. Kint sem jobb ...

Nem, nem először éli át ezt a pillanatot. Amikor megbetegszik, és fölkerül ide, azonnal megszervezi a hadviselést. Fegyelmezetten és keményen egyetlen célra összpontosít: a gyógyulásra. Ez a kötelessége. És a kötelességét példamutatóan végrehajtja. De amint meggyógyul, és visszatér a való életbe, valahogy rögtön elveszettnek érzi magát. Nincs igazán kötelessége, nincs célja, sem feladata. Csak úgy teng-leng a nagyvilágban ...

Igen, műszaki fordító az *Út- és Vasúttervező Vállalat*-nál. Nem, nem szereti a munkáját. Pedig már régóta csinálja, és nem is rosszul. Ötvenhét óta van a vállalatnál. Még akkor került oda, mielőtt fölveették volna az orvosira, és egy évet dolgoznia kellett. Anyja vitte be, aki az igazgatósági titkárnő volt. Miután elhelyezte őt, váratlanul előállt a házassági szándékával és a külföldre költözésével. Mit tehetett volna? Beleegyezett ...

Nem, dolgoznia nem kellene. Kaszának részben igaza van, amikor elősdinek nevezi, az állását pedig szinekúrának. Tisztességgel elvégzi ugyan a dolgát, de nem szorul rá. Igen, az igaz, sok pénze van. Nagyon sok. A havi pénzutalványok anyjától és az öreg vagyont érő ajándékai, ők ötvenkilencben lettek igazán jóba. Az első visszaesésekor. Valószínűleg a túlhajtott egyetemi tanulás volt az oka. Mindenáron

évfolyamelső akart lenni. Hogy miért? Nem, nem csupán becsvágyból. Tudta, apja is ezt követelné tőle, ha élne. Igen, valóban színtiszta jelesre kollokvált. Az egész évfolyamon csak hárman végeztek kitűnőre. A vizsgák letétele után aztán lesújtott a tagló ...

Igen, tudja, hogy sokan az öreg szeretőjének tartják. Nem bánja. Tiszteli és szereti. Nagyszerű ember. Sok tekintetben az apját látja benne. A szerelemben eddig nem sok része volt. Néhány nem túlságosan kívánt futó viszony, amikor a magány már végképp tűrhetetlenné vált. És igen, egy rövid szerelmi fellángolás, amely azonban nem jutott el a viszonyig sem ...

Mesterkéletlenül, szokásos tárgyilagosságával beszélt önmagáról akkor este, és azóta is minden alkalommal. Egy furcsa, állandó bukásokkal és vereségekkel teli, magányos élet bontakozott ki Miklós előtt. És egy önmagába falazódott, önmagát szüntelenül figyelő és mérlegelő fiatal lélek képe.

Sétálgattak hát a parkban, sokat és kellemesen beszélgettek. Azzal, hogy a lány magától értetődő természetességgel tárta fel magát, Miklósban ismét bizalmat keltett, akár legelső találkozásukkor is. Sétáik és beszélgetéseik jól egyensúlyozták a feszült, fáradtságos lelkiállapotot, amelyet Babrián és Kasza társaságában érzett. Klára nyugalmas volt és megnyugtató.

Újabban már hallgatni is tudtak. Kézen fogva, kamaszos titokban kóboroltak a park félreeső zugaiban, ahol senki sem látta őket. Olykor-olykor meghitten összemosolyogtak, vagy letelepedtek valamelyik távoli, magányos padra. Néha félórákat is kellemes szótlanságban töltöttek. Ez is jólesett. Ez is megnyugtató volt. Fogni a lány kezét, rámosolyogni, elnézni csendben az arcát.

„Az én életemből valahogy kimaradtak ezek a diákos barangolások” – vallotta be egyszer Miklós. „Az enyémből is” – bólintott Klára. Miklós szerette volna tudni, vajon mit vár és mit remél tőle a lány? Ez még nem derült ki. Kapcsolatuk baráti volt, és mégsem egészen az. Mindenesetre merőben más természetű összes eddigi kapcsolatánál. De hát Klára is merőben más volt, mint azok a lányok és nők, akiket eddig ismert. Egyszer sem csókolták meg egymást. Néha azonban a lány természetes mozdulattal a vállára hajtotta a fejét, és Miklós ugyanilyen természetesen ölelte át a vállát, simogatta vékony szálú, selymes haját.

Miklóst elbűvölte a szabadságnak ez az érzése. Klára tűnékeny volt és illanó. Egész lényében visszafogott és tartózkodó. Miklós semmilyen vonatkozásban nem érezhette tehernek. Volt is meg nem is. És egész izgalmassága megnyugtató mivoltában rejlett...

Babrián tűnt fel a teraszon. Az ajtóban ácsorgó németre ügyet sem vetett. Egyenesen odament Miklóshoz.

– Fájdogál még, szerkesztő úr? – A pipájával Miklós nyakára intett. Hajadonfőtt volt, őszes haja kisfiúsán ágaskodott a forgóján. A szeme pajkosan csillogott. – Az a ravaszdi Windisch roppantul dicsérte a maga hősie és bajnoki helytállását a múltóban. Kötnivaló ember! Tudja, hogy ilyenkor ellágyulok, és kap egy bástyaelőnyt... Húzódjék az árnyékba, bajnok úr, a nap most aligha tesz jót magának. Apropos, délután vendégségbe megyünk! El ne felejtse. – Miklóstra kacsintott, és elment.

Miklós fogta a nyugágyat, és a napról odébbhúzta az árnyékba. Közben halványan elmosolyodott. Kaszának nincs sebezhetőbb pontja Babriánnál, és semmi sem érinti érzékenyebben, mint az ő egyre meghittebb, bizalmas és cinkos kapcsolatuk. Babrián nem titkolja, hogy részrehajlóan megszerette őt.

Ez a kapcsolat azonban újabb kérdőjel elé állította. Alighanem élete eddigi legfontosabb kérdőjele elé.

Babrián nem hagyta szó nélkül, hogy Miklós írásai – szerinte – még távolról sem

merítették ki a „tökéletesség” ismérveit, sőt azt a színvonalat sem mindig érték el, amely az ő tehetségével máris elérhető lett volna. „Kegyed okos – mondta egy délután azonkívül éles szemű megfigyelő. Ezzel szemben uraságodnak nem mindig fülk a foga az igazi mélyreásáshoz. Gyakran megelégszik jelzésekkel. Ez a realizmus ellen való. A korszerű realizmusnak jogában és módjában áll, hogy intelligensebb legyen korlátzatánál és tudatánál, s mivel joga és módja van rá, nem engedhető meg, hogy butább legyen annál. Uraságodat lustasággal vádoló. Igen, kegyed olykor feltűnően rest, tisztelt kartársam. Ezt leginkább az építkezésében mutatom majd ki, noha kétségbevonhatatlan érzéke van a műalkotás lényegéhez, a szerkesztéshez. De gyönyörűen tanúskodik lustaságáról stílusának egynemely hajmeresztő pongyolasága is, néha pedig választott témájának fogyatékos tárgyismerete. A tárgyi valóság nem tudása vagy eltorzítása hamissá teszi az alkotást. Ez fontos dolog. Az íróknak értenie kell ahhoz, hogy azt ne mondjam, szakértőnek kell lennie abban, amiről ír. Még kevésbé könyvelheti el apróságnak legsúlyosabb és állandóan visszatérő hibáját. Gyáva naturalista hajlamára vall, hogy rendre visszariad a drámai helyzetektől és a konfliktusok kihegyezésétől. Némelykor szemlátomást annyira fél a szituációkat kiélezni, hogy inkább elkeni őket. Ez a fedett vígszínházi modor, tisztelt kartársam, nem fér össze a valóság hiteles ábrázolásával. Kegyed összekeveri az átlagosat a művészi értelemben vett tipikussal csakúgy, ahogy a mindennapi életet a valóságos, tipikus étellel. Kegyed nem mer elég szuverén lenni sem a köznapok valóságával, sem általában a valósággal szemben. És ez nemcsak a realizmus halála, ez silány felületesség is. Sekélyes látásmód és felszínes ábrázolás. Hogy kegyed miért választja oly gyakran a sekélyes naturalizmust? Sejtem. Fázik a munkától. Márpedig munka nélkül nincs elmélyülés. Vegye tudomásul, amíg nem késő, a tehetség nem több lehetőségnél, amelynek a megvalósítása munkaórák kérdése, bárhog elszomorodik is ezen. Nekiülni, verejtékezni, kiírni a tollból a tintát, fölemészteni a papirost. Így születik a jó író és a jó realista irodalom. A flott író mindig gyanús. Ajánlom mindezt szíves figyelmébe.”

Vacsoraidőig tartott a beszélgetés. Miklós felkavartan vált el tőle. Egyszerre töltötte el valami ismeretlenül nagy bizakodás és minden eddiginél erősebb kétely. Azzal, hogy Babrián tehetségének lehetőségeiről beszélt, először jelent meg előtte igazán komolyan a hivatás képe is. S megvillant benne a felismerés: súlyosabb feladat, jóval súlyosabb írói pályája megvalósítása, mint eddig bármikor gondolta.

A teraszon mozgolódás támadt.

– Hahó! – kiáltott valaki. – Jönnek a gladiátorok!

Miklós felült a nyugágyban, a fasor irányába nézett. A jegenyék közül kis csapat kanyarodott elő. Negyvenen-negyvenöten lehettek. Libasorban, sétaléptekkel közeledtek, bottal a fejükön.

Szagatott sípjelek harsantak. A botok lekerültek a fejeikről, a társaság lassú futásnak eredt. A sor élén egy Krisztus-szakállas izompacsirta ügetett. Tonczár mester, a szanatórium testnevelő tanára. Csak úgy dongott alatta a föld. Windisch doktor sűrű időközönként kénytelen volt felhívni rá a figyelmét, hogy az intézetben gyógytornatanári és nem edzői alkalmazásban áll, s hogy legjobb tudomása szerint, egyetlen betegük sem tagja az olimpiára készülő atlétakeretnek.

A terasz megélnéült. Aki csak élt és mozgott, a korláthoz igyekezett. Még a pincérlányok is félbehagyták a tálalást, és kirajzoltak az ebédlőből. Fenn, az erkélyeken vigyorgó ábrázatok jelentek meg. Miklós elégedetten tapogatta a kötést a nyakán.

Röpködtek a kaján megjegyzések.

A fegyelem felbomlóban volt. Csak Kasza és Bircsák Dodó stréberkedett.

Fejenálltak, bíborra gyült arccal versengve, hogy melyikük bírja tovább. Tonczár mester stopperórával a kezében, az időt mérte. Zsuzsi boldogan ugrándozott körülöttük.

Egy kék blúzos, fehér sortos karcsú alak kivált a csoportból, és a bokrok felé sompolygott.

A lányok felháborodva lármáztak: – Pfuj, Kaja, vissza! Disznóság! Tonczár sporttárs!

Miklós elnevette magát. Mire Tonczár mester felkapta a fejét, Klára már ügyesen eltűnt a bokrok mögött.

Kisvártatva felbukkant a hátsó terasz felől. Sántikált, szandálját a kezében lengette.

– Hogy van a nyakad?

– Kösz – intett Miklós –, jól. Hát a te lábad? Mi történt veled?

Klára belezuhant a szomszéd nyugágyba.

– Ez az ember háborodott – sóhajtotta –, közveszélyes. A menedékháztól idáig nyújtott lépés, guggolás... bot a fejre, nyújtott lépés... futás, lépést tarts, kettő-egy! Ebben a hőségben ... Ide nézz! – És panaszosan mutatta feltört sarkát.

Miklós nem a sarkát nézte. Kihevült, csapzott arcát figyelte, napraforgó mintás, kékesen csillanó szemét és nagy száját, amely vidám mosolyra húzódott.

– Jól nézek ki, mi? – kérdezte fintorogva.

– Nagyon jól – válaszolta Miklós komolyan. A lányhoz hajolt és megsimogatta a kezét. – Ne lógjunk meg a mai csendes kúráról egy kis sétára?

Klára elszontyolodott. – Nem lehet. Hiszen tudod, a restanciám ... – Elmaradt a fordítással, pedig a határidő már nagyon szorongatta. – De este úgyis találkozunk. Vacsora után nagy fiesta. Huszonnégy éves lett az öreglány.

– Szerezted már engedélyt a vörös borhoz?

– Ugyan, nekem nexusaim vannak az öreghez!

Miklós fanyarul bólintott. De még milyen nexusai, gondolta. Klára tegnap este Zách Kornélnál volt születésnap vacsorán, az Elnök utcai házban. Éjjel érkezett vissza taxin, és kissé spiccesen bezörgetett Miklóshoz. A folyosói kék fényben nevetve mutatta az ajándékba kapott, nehéz arany karperecét. „Holland munka. Ez már a harmadik. Harmincéves koromra ékszerkereskedést nyithatok... Mit tegyek, mondd? Ha nem fogadom el tőle, vérig sértődik.”

A teraszon megkondult az ebédre hívó gong.

Felálltak, és Klára sántikálva Miklós karjára támaszkodott.

– Úgy látszik, már megint nőttem egy kicsit – jegyezte meg jelentős oldalpillantással.

Lenn, a gyepen, a szurkolók lelkes karéjában Kasza és az aranylábú lankadatlanul állta a sarat.

5.

A falábú kertész kajla, fekete kalapjában a háza előtti magas sövényt nyírta.

– Alászolgája, főkertész úr! – köszönt rá Babrián. – Rongálja a berendezést?

Az öreg abbahagyta az olló csattogtatását, és hátrafordult. Cserzett, mogorva arcán

mosoly villant át, amint megpillantotta Babriánt. Miklósra és a köszönésére ügyet sem vetett.

– Elburjánzott – intett a sövényre, és hüvelykujjával a tarkójára bökte a kalapját.

– Miféle cserje ez? – kérdezte Babrián. – Ezekkel a piros micsodákkal?

– Lícium. Mifelénk ördögcérnának mondják ... Hanem épp kapóra tetszik jönni. Tegnap itt járt a sógor hazulról, és jófajta kisüstit hozott.

Babrián vidáman hunyorgatott.

– Titkos szeszfőzde? Hát Bogyiszlón nemcsak lótolvajok vannak?

– Az a mözsiék piszkolódása – morgott az öreg. – Egy szemet se igaz. Hanem az már igaz, hogy a mözsi ember hírhedt csirketolvaj. Kerüljenek beljebb!

Belökte a kaput, és a csöpp udvarba invitálta őket. A lugasban kecskelábú asztal állt, két mesterien faragott, hosszú lócával. Odébb, a tornácos kis ház mellett, Jeromos, a rengő hájú hízó ólja húzódott meg. Itt, a lugasban estéenként ádáz ulticsaták zajlanak, Jeromos nyájas rőfögésétől kísérve. Miklós ugyan még sohasem járt itt, de mások elbeszéléséből jól ismerte az udvart. Egy darabka falu volt ez itt, a park felső végében. Meghitt zug az árnyas lugassal, a frissen meszelt házzal és a vadszőlővel befuttatott tornáccal.

– Telepedjenek le – mondta a kertész.

Rövid nyelvű gereblyéjére támaszkodva bebicegett a házba.

– Furcsa szivar – jegyezte meg halkán Miklós, amint leültek az asztalhoz. – Mindig úgy néz rám, mintha le akarna nyelni keresztben.

– Jó emberismerő – bólított derűsen Babrián. – Engem kedvel. – Selyempapírba göngyölt könyvet tett a gyalult asztalra és tetejére a dohányzacskóját. – Ötvenhat októberében ott ni, abban a sufniiban ücsörögtem – mutatott a dűledező pajtára. – Ez a vén morcos meg, a tudtomon kívül, éjjelente itt silbakolt az asztalnál, fejszével az övében.

A kertész előjött. Egy tál hamvas őszibarackot hozott a tálcán, bütyköst és mázas pohárcákat. Egy fonott kosárkában barnára sült perecek púpozódtak. Valami barna papírdobozt is az asztalra helyezett.

– Saját sütésű a pereg. Fogyasszák egészséggel!

– A barack meg saját termés, igaz? – kérdezte Miklós. Tudta, hogy az, ismerte az ízét. Klára néha hozott neki. Máris csörgött a nyála.

– Az – mondta a kertész, de nem nézett rá.

A veteményes felől mély, konduló ugatás hallatszott. Előcammogott a nagy testű komondor.

– Isten hozta, Barnabás úr! – üdvözölte Babrián, mihelyt a kutya odaügetett hozzá, és mindkét mancsát a térdére helyezte. – Mi újság, maga vén kan? – Fogta a pipáját, és a kupakjával kötelességtudóan vakargatni kezdte a füle tövét.

Ilyen közélről látszott csak igazán, milyen hatalmas termetű példány. Miklós önkéntelenül is odébbhúzódott a padon.

– Bátorság, Szász úr – intette meg Babrián. – Kegyed se nem cigány, se nem zsidó. Miért fél ,a kutyáktól? Vegye inkább jól szemügyre ezt az ebet. Hozzá hasonló egyéniséggel nemigen találkozhatott még. Konok, erőszakos és vasakarátú, miként a történelem nagyjai. Hajlamai diktatorikusak. Hűsége és kitartása példamutató. A megalkuvást hírből sem ismeri. Barátságtalan, akár az ördög, tiszteletlen, mint valami filozófus, és mindig pontosan tudja, hogy kit kell megharapnia. Olyan személyiség ő a kutyák társadalmában, aki a legnagyobb tiszteletet érdemli részünkről. Éljen a bölcs

Barnabás!

Ujjaival már a hátát vakargatta. A komondor majd elalélt gyönyörűségében. Vékonyakat vakkantott, farka zászlóként lengett. Bozontos szőrzete alól kivillanó, barna gombszemével odaadóan nézte Babriánt.

A kertész dörmögött:

– Csak ezt a *Barnabás*-t nem veszi be a gyomrom, már ne is tessék haragudni. Abba még beletörődtem valahogy, amikor Jeromosra keresztelte a hízómat, de hogy lehet egy komondort Barnabásnak szólítani? Bodri ez, kérem, Bodri a születése óta – ami nem tegnap volt –, az a becsületes neve. De úgy meg tetszett szédíteni avval a Barnabással, hogy a Bodrira már oda se bagózik.

– Na látja! – mondta Babrián, miközben a komondor boldogan az ölébe fúrta a pofáját.

– Csiba te, takarodsz már onnét! – A kertész könnyedén farba billentette a kutyát, és falábát kinyújtva, az asztalhoz ült. – Bomlik maga után.

Miklós elmosolyodott. A komondor az asztal lábához kuporodott, és szinte szerelmes tekintettel csüngött Babriánon.

– Párzani bezzeg nem akar a zshivány – dohogott a kertész. – Az öreg isten se pipált még ilyet! Tetszik emlékezni arra a habókos színművészre? Arra a hörgőtágulósra? – fűzte hozzá szakértelemmel. – Nemrégiben fölhozta fedeztetni a szukáját. Szerintem ugyan vétek komondort városi lakásban tartani, de meg kell adni, csudaszép dög volt az is. Hanem mihelyt meglátta ez a nyamvadék, nem átalotta magát, hogy menten bebújjék Jeromoshoz az ólba. Aztán ott szűkölt. Nem fél ez senkitől meg semmitől, csak a szukáktól.

– Megvan a magához való esze – bólintott Babrián.

– Megvan, az megvan.

– Hízik – mondta Babrián.

– Pedig máma is kapott Gracidint, minden áldott nap kap. A professzor úr írta föl neki. Nagy kutyabarát.

– Barnabás úr viszont nem professzorbarát – vigyorodott el Babrián. – Az volt csak a szép, amikor kis híján leszedte róla a gatyáját! Emlékszik?

A kertész erre semmit sem mondott. Ismét halvány mosoly futott át az arcán.

– Vegyen belőle – kínálta a perezet Babriánnak friss, ropogós! – Miklóst nem kínálta szóval, csak némán eléje tolt a kosárkát.

Ropogtatták a sóspercet, valóban pompás ízű volt. Miklós teli szájjal dicsérte. A kertész rá se hederített. Babriánnal tereferélt, mintha Miklós ott sem lett volna. Intézeti pletykákat vitattak meg, és az öreg csudamód tájékozottnak bizonyult. Mindenről tudott, ami a szanatórium falai közt történik. Aztán arról panaszkodott Babriánnak, hogy Zách Kornél örökösen csak megnyirbálja a költségvetését. Jövőre már virágmagvakra is alig ad pénzt. Szerszámvásárlásra meg éppenséggel egy fia garast sem. Pedig a szerszámok java már kimustrálódott.

Végül megmutatta, mit ajándékoz Klárának a születésnapjára. Kinyitotta a papírdobozt és Babrián elé tolt.

Babrián fütyentett. – Mi ez? Ivóbögre?

– Csanak. Még az öregapám faragta. Emlékeztem rá, hogy otthon kallódik valamelyik ládában, fönn a padláson, aztán írtam a sógornak, hogy hozza már föl, ha előkerül.

Gyönyörű darab volt. Tizenöt centi hosszú lehetett, finom karcolású, vésett leveles

díszítéssel, a fogantyúján stilizált kossal. Miklós irigykedve nézegette.

– Juharfa – kopogtatta meg a kertész. – Hadd örüljön neki a Klári! Szereti az ilyen faragásokat.

– Ezzel az ajándékkal valamennyiünket lefőzött, főkertész úr. – Babrián is élvezettel forgatta az edényt a kezében. – Mi ez a vörös meg fekete anyag? Viasz?

– Az az, spanyolviaszk. Avval töltik ki a vésést. Jó kezű ember volt az öregapám. Hogy mennyi botot meg sípot faragott! De mindet elkótyavetyélte. Csak ez az ivókanál maradt meg utána és a két lóca, amin ülnek.

Miklós sajnálkozott. – Tönkreteszi az eső.

– Erős darab – mondta a kertész, de ezúttal sem nézett rá. – Ha meg esik, befödöm.

Látta, hogy a peregét elfogyasztották. Elővette a bütyköt, a térdei közé szorította, és kihúzta a dugóját.

– Köszönöm, nekem ne! – Babrián letakarta a tenyerével a poharát. – Nekem már a pálinka sem árthat, akkor meg minek? A fiatalúrnak is csak egy kupicával engedélyezek.

– Többel nem is kapna. Mit csináltak a nyakával?

– Megpungálták.

– Ahhoz ekkora pólya? – A kertész megvetően elhúzta a száját. Főlemelte a bütyköt, töltött Miklósnak.

Babrián tömködni kezdte a pipáját.

– Panaszkodik a fiatalúr. Azt állítja, hogy uraságod neheztel rá.

– Én-e? – Az öreg vállat vont. – Én ugyan nem! – Magának is töltött, és szúrósan Miklóstra pillantott. – Csakhogy minálunk úgy dukál ám, hogy ha találkozik két idegen, a fiatalabbik odamegy az öregebbikhez, aztán bemondja neki a nevit.

Miklós zavarba jött.

– Ez egy körúti legény – kajánkodott Babrián.

– Meglátszik.

Végül bemutatkoztak egymásnak.

– Suhajda – mondta a kertész. – Suhajda Péter. – Érdes tenyere volt, akár a ráspoly.
– No, az egészségre!

Koccintottak, egy hajtásra ürítették ki a poharukat. Miklós elsápadt, a torkához kapott. – Jóságos isten! – suttogta, és kidülledt a szeme. – Menten kigyulladok ...

– Akár a harmat – legyintett a kertész. – Ha járt volna mifelénk, tudná, ottan ez kontyalávalónak számít. Körösz tanya-itókának csúfolják.

– Voltam Bogyiszlón. Ötvenhat nyarán, a nagy árvíz után. Két hónapig-

– Az építőkkal? – kérdezte közömbösen a kertész. – Azt beszélük, szép falut csináltak.

Miklós meglepődött. – Azóta nem volt otthon?

– Én negyvenhét óta.

– Szép falu lett. Csak éppen az emberek ... hát, azok nem túl barátságosak arrafelé.

Az öreg biccentett. – Komor nálunk a nép. Azt mondják, besenyő fajta, azért komor.

– Maga is elég komor – epéskedett Babrián. – Azonkívül elég udvariatlan is, hallja-e! Nem látja, hogy nincs gyufám? Az orrommal gyújtsak rá?

– Bocsánat! – A kertész elővett a zsebéből egy skatulya gyufát. – A moziban, tetszik tudni, mindég azt mutatják, hogy a nagyember szokja cigarettával, tűzzel kínálni a kisembert. Mindég minden híradóban. Sose fordítva.

Babrián az égő gyufaszál fölött rásandított. – Maga nem is olyan buta, főkertész úr!

– Régi eresztés vagyok én, kérem.

– Magyar királyi honvéd altiszt, mi?

A kertész rámeredt. Lassan visszadugta a gyufát a zsebébe. Hallgatott.

Babrián kivette a szájából a pipát, és Miklóshoz fordult:

– Úgy tekintsen erre az öreg bogyiszlói besenyőre, hogy a második magyar hadsereg harmadik hadtestének legtisztességesebb altisztje volt. Sztarij Oszkolból egy teljes munkaszolgálatos századot mentett át az oroszokhoz. Útközben megfagyott a fél lába, és amputálni kellett.

A kertész nem szólt. Összeszorított, vékony szája egyetlen vértelen csík volt. Gépiesen fölemelte a bütyköt, és töltött magának.

– Mit szemérmerteskedik, főtörzs? – förmedt rá Babrián. – Ugyanabban a Sztarij Oszkolban egy Seik Imre Henrik nevezetű tartalékos zászlós, civilben állami banktisztviselő, nyolcvankét muszost géppuskázott le saját kezűleg a százegy per háromszáztizedik századból. Köztük az én orvos öcsémet is.

A kertész csak hallgatott. Teli poharát nézte. Mélyen ülő, keskeny szeme úgy meghúzódott bozontos szemöldöke alatt, hogy alig volt látható.

– Ez az ember – mutatott rá füstölgő pipájával Babrián –, ez az ember bebizonyította, hogy nincs olyan mentség: parancsra tettem. Ha csak egy igaz ember is volt Szodomában, a többi mind bűnös ... Főtörzs! Milyen parancsot adott magának Dzubai Jenő főhadnagy, századparancsnok?

A kertész lassan kiitta a poharát. Szeme a semmibe révedt.

– Egy golyószórót adott és tíz bakát – szólalt meg, nehezen forgó nyelvvel.

– Mire adta a golyószórót?

– Kivégzésre.

– Ki volt a tíz baka?

– A kivégzőosztag.

– Hová valósiak voltak?

A kertész összefont ujjai megfeszültek.

– Földi volt mind a tíz. – Előbb Babriánra nézett, aztán Miklósra, majd ismét maga elé. – Földiek voltak. Sárköziek.

– Folytassa – unszolta Babrián.

Az öreg megint hallgatott egy sort. Miklós cigarettát vett elő, meggyújtott egy gyufaszálat.

– Volt, aki nem hajlott a szóra – mondta a kertész.

Miklós, kezében az égő gyufaszállal, megdermedt. Döbenten meredt az arcába. Egyszerre mindent megértett. – Lelőtte?

– Én voltam a golyószórónál.

Mély csönd lett. Babrián fújta a füstöt, és egykedvűen nézett föl a levegőbe. Miklós eldobta a körmére égett gyufaszálat, cigarettája meggyújtatlanul lógott a szájában. Nem tudta levenni a tekintetét az öregről.

– Ott állt a kavicsbánya szélén kilencvenhét sárga és fehér karszalagos,

hátrakötözött kézzel. Arról beszéljen – követelte Babrián.

A kertész rápillantott, aztán ismét maga elé bámult. Csak most látszott, milyen öreg. Miklós tágra nyitott szemmel figyelte. Lélegzeni sem mert.

– Végigkószáltam a hátukon a célzógömbbel. – Lány, sárközi kiejtéssel beszélt, de a hangja tompa volt, a föld alól jött. – Én jó katona voltam a harcban. Megszolgáltam. A Don mentén, Kosztyelkiben arany vitézségi, gróf Stomm tábornok kezibül... Miért bízták rám azt a piszkos munkát? Nem tartoztam a keretlegénységbe. No igaz, visszavonulás volt. Fejetlenség ...

Töltött magának.

– Azok közül a zsidók közül én nem ismertem egyet is. A tíz földi odébb, mellettem sorakozott. Puska súlyban. Várták a parancsomat. Őket meg mindet ismertem. Mind a tízet. Néztem a zsidók hátát az irányzók fölött, az ujjam az elsütőbillentyűn, amikor valami azt mondta belül: ne tedd!

Lehajtotta a poharát, krárogott.

Érdes lett a hangja. – Fordítottam egyet a golyószóró csövin, a földiekre irányítottam. Mondtam: „Én nem lövök ezekre a zsidókra, legények. Én nem bírok rájuk löni. Likas a front, elindulok. Átsúszom velük a ruszkihoz. Aki velem tart, idegyün.” Egy falumbéli rám emelte a puskát. Én előbb lőttem. A többire meg ráparancsoltam: eldobni a fegyvert...

Ismét csönd lett. A disznó rőfögött, hátát az ól deszkájához súrolta. Miklós még mindig tágra nyílt szemmel figyelte a kertészt. Láta, hogy megint tölt magának, fölemeli a poharat, de nem issza ki, csak markolássza a kezében.

Sokáig hallgattak. Gyorsan múlt az idő. Miklós meggyújtotta a szájában fityegő cigarettát, végigszívta. A szemét nem vette le az öregről. Babrián kiütögette a pipájából a hamut, megsimogatta a kutyát. Végül a kertészre pillantott.

– Elnézést a zaklatásért – kérte csöndesen.

6.

Jó darabig szótlantul mentek a sétányon.

– Hát, ilyen ez a furcsa szivar – mondta aztán Babrián. – Hősies dolgot művelt, de ő nem tudja. Nem is hiszi magáról. Megölte egy földijét... ő csak erre gondol.

– Vallásos?

– Nem tudom. Nem valószínű. A vallásos, az gróf Stomm Marcell vezérőrnagy, a harmadik hadtest parancsnoka volt. Ő nem szolgálja az Antikrisztust! Ezzel utasította el a fogságban egy megalakítandó magyar antifasiszta zászlóalj parancsnoki tisztét.

Miklós megint csak bólintott. Babrián a pipája szopókáját rágcsálta.

– Ady Endre azt írta egyszer, hogy a magyar nép, a mi kincsünk, már nem ismeri a fogalmat: hősiesség. Hogy a magyar paraszt erejét és büszkeségét megtörte a nagybirtok, a tőke, az anyaszentegyház, a csendőrsortűz és az alkohol. Holott Ady Endre még nem is tudhatott a következő huszonöt év leventeoktatóiról, Zadravetz pátereiről, a jutási magyar királyi Kinizsi Pál altisztképző iskoláról és vitéz Jány Gusztáv hadparancsairól. – Miklósra pillantott. – Maguknak ezt is tudniuk kell. Nem lehetnek sem parasztromantizálók, sem parasztgyűlölők. Maguknak mindennel

tisztában kell lenniük. Kaszát én nemcsak azért kedvelem, mert zseniális fickó. 1
Eősorban éppen azért kedvelem, mert benne mélyen él ez a törekvés.

Miklós lehajtott fejjel lépkedett mellette.

– Negyvenhét óta nem járt odahaza – dünnyögte maga elé.

Babrián kivette a szájából a pipát, és ránézett.

– Gondolhatja, hogy nem gyáva ember. Negyvenhét őszén, miután a fogságból kiszabadult, egyenesen hazament a falujába. Fölkereste a lelőtt katona családját. Megmondta nekik, a fiukat ne várják haza. Azután otthagyta a faluját, az asszonyt, a családot, és feljött Pestre. Ideszegődött kertésznek.

Ez hát a titka, gondolta Miklós. Nem tudott szabadulni a kertész elbeszélésétől.

– A Sztarij Oszkol-i eset természetesen kitudódott – folytatta Babrián. – A megmenekült muszosok beszéltek el, a sajtó is foglalkozott vele annak idején. Tildy Zoltán köztársasági elnök az akkor legmagasabb állami kitüntetést, a *Magyar Szabadság Érdemrend*-et adományozta neki. Nem fogadta el. Azóta itt él egymagában. Itt él a disznájával, a kutyájával, és nyirbálja a bokrokat. Fizetése háromötödét becsülettel hazaküldi az asszonynak. Nem akar tudni semmiről.

A pipáját szortyogtatta, és kedvetlenül elhallgatott.

A sétány kanyarodott. A filagóriához értek.

Az ernyős asztalnál ott találták Kaszát. De nem egyedül. Három, ünneplőbe öltözött kamaszfiúval beszélgetett. A beszélgetés szemmel láthatólag egyoldalú volt. A fiúk piros arccal és zavartan hallgattak.

– Belógtak a kerítésen – közölte Kasza bosszúsan.

– Ez igazán szép tőlük – mondta Babrián. – Én semmiféle kerítésen nem másznék át, hogy láthassam magát.

Kasza most nem értette a tréfát. Vas villatekintettel méregette a fiúkat. Pofacsontján megfeszült a bőr, és ott virított rajta a rózsányi vörös folt.

– A kollégiumban mindenkinek megtiltottam, hogy meglátogasson. így volt?

A fiúk szótlánul bólintottak. Babrián Kaszát nézte.

Így már világos, gondolta Miklós. Nem győzött csodálkozni azon, hogy Kaszához soha egyetlen diákja sem jön fel. Egyszer firtatta is az okát, de Kasza némán és türelmetlenül leintette.

Kínos csend volt. A három fiú feszengett, izzadt sötét ruhájában.

– Kik ezek az urak? – érdeklődött Babrián.

Leült, a fiúknak is helyet mutatott, de azok nem merték elfogadni.

– Első gimnazisták – felelte Kasza. – Lennétek szívesek kinyögni a neveteket? Igen?

Babrián ismét Kaszára nézett. A tekintete már elborult. Botrány lesz, gondolta Miklós. Óvatosan letelepedett az asztal sarkához, és csendben figyelt.

– Na! – türelmetlenkedett Kasza.

A fiúk elfogódottságukban és szégyenükben alig tudtak megmukkanni. Halkan, sorjában bemutatkoztak. Amikor Babrián is bemutatkozott, még inkább megilletődtek.

– Most leülhettek – parancsolt rájuk Kasza.

Újra csend lett. Babrián tekintete vészjóslóan függött Kaszán. A fiúk mereven ültek a padon, a combjukon mind a két kezük.

– Az urak mindig ilyen nagy fecsegők? – kérdezte barátságosan Babrián.

– Máskor be nem áll a szájuk – mondta Kasza. – A három fő szószátyár!

Babrián már figyelemre sem méltatta. Egy krumpliorru kis szőkét fedezett fel, aki jobb karját a háta mögé rejtve, társainál is félszegebben ült.

– Láthatnám a könyökét, Pomogács úr? – A srácot Pomogács Jenőnek hívták, és szemlátomást nemcsak a krumpliorrával, hanem a nevével is külön elnyerte Babrián tetszését. – Hoci, mutassa szépen a könyökét, temepertős Pomogács úr! Úgy ... mindjárt sejtettem.

A kis szőke fülig vörösen mutatta a kabátujját. Könyökén fölfeslett a szövet, a bélés jó darabon kilógott belőle.

– Ahogy a kerítésen kapaszkodtam – hebegte.

Kasza jegesen biccentett. – Gratulálok!

– Kegyeskedjék levetni, temepertős úr – szólította föl Babrián.

A másik két srác lopva elmosolyodott, ám Kasza pillantására az ajkukra fagyott a mosoly. Tökéletesen meg voltak félemlítve.

Babrián átvette a zakót. Tüzetesen megvizsgálta, és Kasza kezébe nyomta. – Semmiség – mondta. – Wengemé majd úgy megreparálja, hogy meg sem látszik a leslés helye. Legyen olyan jó, és keresse föl a konyhán Wengernét. Üzentetem neki, hogy ma kivételesen elfogyasztom a vacsorát, ha megvarrja.

Kasza szemhéja megrándult. Szemöldöke a szokásosnál is magasabbra szökött. Először a kabátra meredt, aztán Pomogács Jenőre, majd ismét a kabátra. Babrián tekintetét kerülte.

– Wengerné a konyhán – ismételte meg szelíden Babrián. – Méltóztassék! Az a kis szeplős, akinek rendszerint bocicsokival kedveskedik a repetáért. És szíveskedjék megvárni a művelet végét.

Puff! Miklós kénytelen volt sietve rágyújtani, hogy ki ne pukkanjon belőle a nevetés. A világért sem akart csorbát ejteni Kasza nevelői tekintélyén. Kasza egyre csak ült, a zakót bámulta. Aztán hirtelen felállt, kihúzta magát, s karján a kabáttal, fölszegett fejjel távozott.

– Semmi pénzért nem lennék nevelő – jegyezte meg Babrián a pipáját piszkálva. – Sokrétű munka, és túlságosan sok vesződéssel jár. Az urak választottak már hivatást?

– Ő már igen. – Egy mandulaszemű srác Pomogács Jenőre mutatott, aki hófehér ingben, kifakult nyakkendőben és az eseményektől teljesen kukán üldögélt a helyén. – Árvaházi nevelő akar lenni. De a varráshoz egyelőre ő sem ért.

Babrián elnevette magát. Erre a fiúk is felszabadultan elmosolyodtak. Kasza távozása észrevehetőleg felbátorította őket.

– Beszéljünk össze a tenyerét Babrián. – Meséljenek magukról az urak. Iszonyodom a hallgatag fiatalemberektől. A hallgatagság és a sértődékenység politikailag gyanús.

A srácok nevettek.

– Nem hiszik? – Babrián kibontotta a dohányzacskót, és a pipáját kezdte tömködni. – Tapasztalatból mondom. Egyszer volt, hol nem volt, az Óperencián innen volt egy kies, szép bükkerdő. A bükkerdőben pedig egy munkahajlamosító főtábor.

A mandulaszemű bólintott. – Buchenwald.

– Az bizony! Voltam olyan szerencsés, hogy több mint egy évig magam is a lakója lehettem. Méghozzá igen megbecsült lakója. A megbecsülést egy sikertelen kenyérlopási kísérlettel vívtam ki, amiért is fogdába kerültem. Azt a fogdát nem sokan úszták meg élve. 1944. május tizedikén egy Rudi Müller nevezetű ifjú dalia, SS-

Hauptscharführer, másfél óra hosszat verte bikacsökkel a vesémet. Rendkívül hallgató és kínosan sértődékeny fickó volt. Fel is akasztották negyvenötben. A fölöttese ellenben, úgyszintén fiatalember, bizonyos Walter Beijerke SS-Sturmführer, nemcsak a gumibotot kezelte mesterien, hanem adjusztálás közben pazarnál pazarabb zsidó viccekkel szórakoztatta az embert. Direkt élveztem, ha az undokul hallgató Müller helyett ez a Beijerke vett kezelésbe. Sértődékeny se volt, nyugodtan lehetett szidalmazni. „Pofázz csak, disznó, úgymint megdöglesz” – mondogatta viccesen. Véréb, jó humorú ember volt. Valóságos charmeur. Így aztán nem csoda, hogy őt nem akasztották föl. Mint ahogy az sem, hogy ma kereszténydemokrata tartományi képviselő Schleswig-Holsteinben, és civilben vicclapszerkesztő.

A fiúk most bizonytalanabban nevettek.

– Csak tessék, tessék bátran! – buzdította őket Babrián. – Nem lett belőlem se füst, se hamu.

A mandulaszemű hátradobott egy fűrtöt a homlokából, és ragyogó, merész tekintetével Babriánra pillantott.

– A *Kutyavásár Budán* című regényt a fél kolesz elolvasta. Mindannyiunknak nagyon tetszett.

– Voltak, akik az összes Babrián-könyvet elolvasták – kottyantotta közbe Pomogács Jenő. – Mi is tavaly a szakkörben fél évig foglalkoztunk Babrián elvtárs írásaival.

– Örvendek – biccentett Babrián. – Igen tisztelt nevelőjük terrorakciója volt, mi?

– Hát szigorú ember – hagyta rá bánatosan a kis krumpliorrú. – Nem lesz baj ebből a kabátvarrásból ?

– Nem hiszem – mondta Babrián.

– Irtó szigorú – ismételte a kis szőke.

Egy lakli magas fiú megköszöri a torkát.

– Az a Hanák Frédi a *Négy szűk esztendő*-ben tisztára olyan, mint a Pomogács – jelentette ki udvarias vigyorral.

– Valóban – helyeselt Babrián egy krumpliorrú kisfiú.

És ugyanolyan nagyszájú, mint ez itt.

Meg gyerekkora óta árva. – Ezt a mandulaszemű toldotta hozzá, de hirtelen elhallgatott.

A krumpliorrú szőke a nyakkendője csücskét cibálta.

– Nem szégyen az, te hülye – dörmögte a lakli. – A Kölcsey is teljesen árva volt.

– Robespierre is – fűzte hozzá a mandulaszemű.

– Munkácsy, Radnóti – egészítette ki Babrián. – És ha nem tévedek, egy jeles árvaházi nevelő is, akit akár példaképül választhat magának, kedves Pomogács úr. No, nem Kasza tanár úrra gondolok. Johann Pestalozzinak hívták az illetőt. És folytathatnám a felsorolást.

– Babrián Dezsővel – szúrta közbe óvatosan a lakli.

Babrián halványan elmosolyodott. – Honnan méltóztatik ilyen jól értésüknek lenni? Talán ez is Kasza tanár úr aknamunkája?

– Az övé – vigyorodott el a lakli.

Babrián pipára gyújtott, és kigöngyölte a selyempapírba csomagolt könyvet. – Hadd dicsekedjem el az uraknak! A *Négy szűk esztendő* németül. Ma hozta Berlinből a fordítója. Kegyeskedjenek megszagolgatni, még egészen friss.

A srácok nevettek. Feszélyezettségük már egészen fölengedett. Kézzől kézre adták a könyvet, és felütve, lelkiismeretesen beleszagolgattak.

– Garamond szedés – állapította meg szakértelemmel a lakli.

Nyomdász akar lenni – kotyogott a kis szőke. Pergette ujjai közt a lapokat, és bizonytalan hangon megkockáztatta: – Csak az a kár, hogy egy ilyen irtó szép könyvben a Hanák Frédi végül éhen hal. Nagy kár – sóhajtott fel. – Ez a Hanák Frédi, ha megmarad, nagyobb hős lehetett volna, mint Gavroche a *Nyomorultak*-ban.

– Magyarországon nem voltak barikádok, Pomogács úr – mondta Babrián. – Ámde Törökországon és Portugálián kívül, ahol szintén nem ismerték a munkanélküli segélyt, sehol Európában nem lehetett olyan kényelmesen éhen halni, mint nálunk.

– Franciaországban mindig végigvitték a forradalmakat – bólított a mandulaszemű –, nálunk soha.

Miklós figyelmesen rápillantott.

– De az ellenforradalmakat annál inkább – jegyezte meg fapofával a lakli.

Babrián derűsen pöfékelt. – Nőjön kelés a kegyed orrára!

– Ott még úgyszincs neki – vihogott Pomogács Jenő. – Kapuvár Szépe! Ötéves korában gyermekszépségversenyt nyert. Ezzel a pofával. Világi jó, nem?

– Kapuvár? – Babrián fölfigyelt. – Kegyed kapuvári? Szép Petőfi-szobruk van.

A lakli eltátotta a száját. Véget nem érő lapátfogai voltak. – Petőfi? Nálunk nincsen Petőfi-szobor.

– Tudom – biccentett Babrián hiszen én avattam fel.

A srácok értetlenül néztek rá. Miklós is. Babrián megigazította a selyemsálat a nyakán, és csibészesen elmosolyodott.

– Mit bámulnak? Negyvenöt óta főleg a szervezésben vagyunk kiválóak ... Gyufát, Szász úr! Kialudt a pipám.

Megszurkálta a pipáját, rágyújtott. Bujkáló mosollyal figyelte a fiúkat.

– Vegyék tudomásul, hogy 1951. augusztus huszadikán az a kitüntetés ért, hogy fölkértek Petőfi Sándor kapuvári szobrának felavatására. Ahhoz a vidékhez még 1944 tavaszáról különösen kellemes emlékeim fűződtek. Végig az egész Dunántúlon sehol sem árasztották el deportált menetszlopunkat a keresztényi türelem és a felebaráti szeretet annyi záptojásával és féltéglájával, mint éppen arrafelé. Így hát szíves-örömet tettem eleget a fölkérésnek. Végére is Petőfi-szobrot avatni – nem akármilyen tisztesség.

Kivette a pipát a szájából.

– Nem állíthatom, hogy a gyanúnak halvány árnyéka sem férközött hozzám, mikor a kapuvári állomáson az érkezésemre kivonult, népes fogadóbizottság mögött megpillantottam vagy ötven szimmentáli magyar tarkát, élükön két pompás tenyészbikával, amelyek szarvát vörös és nemzeti színű zászlócskák díszítették. Am azzal vigasztaltam magam, hogy népi demokráciánk még gyermekcipőit tapossa, és a jelképek finom megválasztása amúgy sem tartozott soha nemzeti erényeink közé. Gyanúm tagadhatatlanul fokozódott, amikor később a tanács ünnepi ebédjén, az egybesereglettek mindenféle bonyolult szakmai kérdésekkel ostromoltak a szarvasmarha-tenyésztés, a takarmányozás, továbbá a silózás korszerű módszereiről. Mark Twain, mint tudják, valaha átütő sikerrel szerkesztett mezőgazdasági lapot. Szerénytelenség nélkül elmondhatom, hogy én is páratlanul átütő sikert arattam szűkre fogott, de annál tartalmasabb silózási szaktanácsaimmal. Az elvtársak gurultak, és nem győztek hálálkodni, hogy olyan mulatságos módon bebizonyítottam nekik a fránya új

módszerek tökéletes nevetségességét. Aztán a délutáni nagygyűlésen, a gyanakvásom, sajnos, beigazolódott. A helyi párttitkár alig másfél órás bevezető szavai után, melyekkel mezőgazdaságunk múltját, jelenét és jövőjét summázta, mosolyogva a mikrofon elé vezetett. „Most pedig fölkérem Dr. Bollobás Mátyás elvtársat, a Földművelésügyi Minisztérium állattenyésztési főosztályának marhatenyésztési főelőadóját, hogy tartsa meg szoboravató ünnepi beszédét.” Mondhatom, arcizmom sem Hinduit. Ha a párt és a kormány Kapuvárra rendel, és elvárja tőlem, hogy Dr. Bollobás Mátyás nevében avassam föl Petőfi Sándor szobrát, annak bizonyára valami fontos politikai háttere van. Elővettem a beszédemet a zsebemből, és húsz percig műgonddal ismertettem Petőfi Sándor életét és munkásságát. Beszédemnek kirobbanó sikere volt. A közönség röhögött, egy úttörő kislány a díszörségben összepisilte magát. Ezután a helyi húsfeldolgozó vállalat Kodály Zoltán fúvószenekara rázendített a *Vígan van a kolhoztag, hajahó, hajahó* kezdetű indulóra, én pedig két népviseletbe öltözött, komoly, szemüveges úr társaságában, a vörös drapériával borított szoborhoz vonultam. Előzékenyen a kezembe nyomták a lepel csücskét. „Szíveskedjék megrántani, főelőadó doktor elvtársi” Megrántottam. A lepel lehullott, és nagy szomorúsággal megpillantottam egy rendkívül optimista és igen dagadt fejönöt bronzból, tetőtől talpig bearanyozva ... Ne nyerítsen, Pomogács úr, és vigyázzon, mert még megfullad itt nekem!

Megtörölte a homlokát, kissé pihegett. A srácok fülig érő szájjal várakoztak.

– Talán mondanom sem kell – szívta meg a pipáját Babrián –, hogy ugyanabban az órában Nyíregyházán, Dr. Bollobás Mátyás az én nevemben részletesen ismertette a szovjet szarvasmarha-tenyésztés legújabb eredményeit és a legkorszerűbb szovjet fejési módszereket. Majd igen magas fokú pártfegyelemről téve tanúbizonyságot, egy füst alatt néhány könyvemet is dedikálta, szintén az én nevemben. Felcsendültek a *Munkás gyászinduló* hangjai, és Dr. Bollobás Mátyás ugyancsak arcizomrándulás nélkül leleplezte a siófoki kommunista vértanúk szimbolikus emlékművét ... Hogy hová a fenébe lett az én Petőfi-szobrom? Azt a siófoki strandon leplezte le egy nyugalmazott vezérezredes, tizenkilences veterán, hüledezve ugyan, de legalább a saját nevében. Két napra rá mind a három szobrot leszedték, becsomagolták és elszállították. Valaki ráeszmélt ugyanis, hogy Petőfi Sándort Sopronban, a tizenkilences mártíremlékművet egy laktanyában, a dagadt fejönöt pedig a Központi Fizikai Kutatóintézet előtt kellett volna felállítani. Így aztán, az eredeti elképzelések szerint 1952. augusztus huszadikán a Petőfi-szobor egy hajdúsági városban, a mártíremlékmű pedig valami dunántúli turistaház előtt került felavatásra. A fejönő szőrén-szálán eltűnt. Később előkerült, és 1953-ban az Orvostovábbképző Intézet szülészeti kórháza előtti parkban látták, de 1954 tavaszán onnan is elvitték. Egy rövid újságközlemény hírül adta, hogy kormányunk egy mongóliai kolhoznak ajándékozta, amely Petőfi Sándor nevét vette fel.

– És biztosan Dr. Bollobás Mátyás leplezte le! – kiáltotta elragadtatva a kis krumpliorrú.

– Nem – mondta a lakli –, azt csakis a magyar földtani expedíció főgeológusa leplezhette le.

– Úgy van – helyeselt Babrián. – Látom, értjük egymást.

Miklós aggódva figyelte, milyen nehezen lélegzik. Az utóbbi időben, valahányszor csak hosszabban beszélt, észrevehetőleg fokozódott a kimerültsége.

– Nem kellene elbúcsúznunk tőlük? – kérdezte halkán.

– Nem, dehogy – lihegte Babrián –, élvezem az urak társaságát... Ön talán tud németül? – pillantott a mandulaszeműre, aki ismét kézbe vette a könyvet, és figyelmesen lapozgatta.

– Nemcsak németből, angolból is iskolaelső lett – dicsekedett a kis szőke.

A lakli vigyorgott. – Még Kasza tanár úr is lejattolt vele. Hosszasan rázogatta a pracliját.

– Lejattolt vele ... Derék! – hunyorgott Babrián. Nézte a fiút, amint böngészi a könyvet. – Ön mi óhajt lenni, kedves Dzsingisz kán? A kegyed szülei nem Szecsuánból származnak véletlenül?

– Nem hiszem – mosolyodott el a srác. – Már anyám dédapja is Öcsödön született.

– Biztosan kun, attól ilyen slicceit a szeme – kotyogott Pomogács Jenő.

– Hát az édesatyja?

A fiú letette a könyvet. – Őt nem ismerem. Törvénytelen vagyok.

Babrián füstfelhőt eresztett ki a száján.

– Hát kegyed? – fordult a lakkhoz. – Nem szeretnék folyton tapintatlan lenni.

Én pesti vagyok. Engem a faterék tiszta véletlenségből itt felejtettek. – Most is vigyorgott, de kényszeredetten. – Ötvenhatban. A négyéves húgommal. Nem volt okunk panaszra. Hagytak kétszáz forintot és háromnap kaját. – Levette a szemüvegét, és törölgetni kezdte. Vaksin pislogott.

Ezek szerint... – szólt lassan Babrián – az önök kollégiumában ...

A mandulaszemű a fejét rázta. – Nem, rajtunk kívül csak ketten vannak még ilyenek.

– Önök hárman barátok?

A srácok összenéztek, és egyszerre bólintottak. – Ötödik óta. Akkor kerültünk össze a koleszban.

Kis csend támadt. Babrián tünődve figyelte őket.

– Nos, kedves Dzsingisz kán – szólt aztán elfelejtett a kérdésekre válaszolni.

A mandulaszemű hallgatott. Pomogács Jenő nem.

– Irtó nagy terveik vannak – bökte ki titokzatosan.

– Miféle terveik?

A mandulaszemű maga elé nézett. A másik kettő egymásra.

Orvos akar lenni – mondta a lakli. – Mint Che Guevara.

Nagy szája ismét barátságos vigyorra húzódott. Félő volt, hogy rendetlenül nőtt lapátfogait sorra kipotyogtatja.

– Igen, mint Che Guevara – ismételte meg, és nem zavartatta magát barátja zavart-haragos pillantásától. – Hiszen tetszik érteni...

– Értem – mondta Babrián.

Miklós nem állta meg, hogy közbe ne szóljon: – Honnan ismeritek Guevara nevét?

– Kasza tanár úrtól – felelte a lakli. – Sokat beszélt nekünk róla. Két éve pedig, amikor Guevara itt járt, a MÉMOSZ-székházban mi is ott voltunk az ifjúsági nagygyűlésen.

– És a gyűlés után találkoztunk is vele! – lelkesedett a kis szőke – Legalább félóránk eldumált velünk ...

Kasza tűnt fel, hozta a megvarrt kabátot.

– Megfelel? – kérdezte gúnyosan, és rásegítette a kis szőkére.

Babrián kiverte a pipájából a hamut. – Búcsúzzunk, uraim. Segítse át őket a

kerítésen, tisztelt tanár úr. Aztán siessen vissza, mert beszédem van magával. Ha máskor is feljöttök, fiúk, okvetlenül keressetek meg... Nézte, ahogy a három srác libasorban bandukol Kasza mögött. A pipájával játszott.

Miklós halványan mosolygott. – Ez a Dzsingisz kán, azzal a fényes szemével...

– A világ teremtése folytatódik – bólintott Babrián.

7.

– A régi idők kurvái, uraim, azok igen – magyarázta éppen Terstyánszky papa, amikor Miklós benézett a társalgóba –, azok aztán értették; kérem, a dolgukat, a kisujjukban volt a szakma! De ezek a maiak már távolról sem olyan technikásak ... – Észrevette Miklóst, és élénken integetni kezdett neki. – Jöjjön csak, jöjjön, Szász úr! Igen tanulságos dolgokról csevegünk.

– Vigyázat – figyelmeztette krárogva dr. Bozsik –, az ifjúság megrontása háromévi szabadságvesztéssel sújtható.

Bircsák Dodó, fogpiszkálóval a szájában, vigyorgott. – Vén cula ez már – mondta barátságosan. – Gyere, api, parkolj le közénk. Rohadozunk az unalomtól... Apropos, kiskorúak megrontása! Mi igaz abból, hogy a Borsányi Borcsának valami csúnya ügye volt? Bíróság, miegymás ... Maguk mit hallottak?

– Hólyag – intette le a kisöreg –, az egy másik Borsányi. Nyomába se jöhet a Borcsának.

Miklós mosolyogva ült le hozzájuk. Jókedvű volt, alig néhány perce vette át a két palack vörös bort estére. – Miféle Borcsa? – érdeklődött. – Jó nő legalább?

Mind a hárman megbotránkozva meredtek rá. Szinte felrázódtak fásultságukból.

– Ne tessék marhaskodni! – horkant fel az ügyvéd. – Még hogy nő ... a Borcsa? Hallják ezt, uraim?

– Api, api – csóváltatta Dodó a fejét –, focitörténetből befaragtál.

– Ó – mondta Miklós –, ezer bocsánat!

Dr. Bozsik sértődötten rázta az ujját. – Jobbfedezet volt, uram ... half, ahogy akkoriban nevezték. És nem is akármilyen! Az Újpest sokszoros válogatottja a húsz-harminc éves fordulóján. Hogy micsoda csapat volt az akkor, uram, micsoda *Mannschaft*...

Az aranylábú már fújta is: – Aknai – Dudás, Fogl III. – Borsányi, Volentik, Víg ... – És tisztelete jeléül kivette szájából a fogpiszkálót. – Minden idők legkeményebb magyar védelme. Azok aztán tudták, mi a hírig. A fater szerint hírhedt henteslegények voltak.

– Hát nem voltak kóristalányok – hümmögött Terstyánszky úr. – De speciel a Borcsáról mégsem állítható, hogy kifejezetten gyilkos lett volna.

– Még hogy nem?! – hevült fel az aranylábú. – És amit a nagy Meazzával művelt? A fater máig beleborzad, ha eszébe jut az a meccs az olaszok ellen kilencszázharmincban, amikor a Borcsa kinyiffantotta ...

– Egyáltalán nem nyiffantotta ki – tiltakozott a kisöreg. – Bár kinyiffantotta volna, de nem nyiffantotta ki.

– Ember – károgtá dr. Bozsik –, Meazza mesterhármast rúgott azon a meccsen.

Terstyánszky papa savanyúan mosolygott. – Három sátáni gólt, Dodókám. Pojácát csinált a védelmünkből. Szegény fiúk csak rohangásztak körülötte ...

– Okkal mondhatjuk: akár a töketlen kutyák – erősítette meg komoran az ügyvéd.

– Gyászos egy meccs volt – legyintett a kisöreg –, jobb elfelejteni. Mohács az Üllői úton, ahogy másnap a lapok írták. Kaptunk egy ötöst, és egyet se lőttünk. Emlékszem, az ötödik után gróf Klebelsberg felpattant a díszpáholyban, és beüvöltötte a mieinknek: a bányába veletek, csirkefogók ...

Rajtuk kívül még ketten tartózkodtak a társalgóban. A bőbitás öregasszony, aki szokásához híven a presszógépnél szundikált, ölébe ejtett kézímunkája fölött, és Saci asszony, a becsüsnő. Néhány asztallal odébb elmerülten olvasott. Mindig egyedül van, gondolta Miklós, és tekintetével rátapadt erős, meztelen felsőkarjára, széles vállára. Az asszony fölnézett a könyvből, szórakozottan rámosolygott. Erre Miklós tartózkodóan odaköszönt neki.

Az ügyvéd levette a szemüvegét, gyérülő haját simogatta. – Dögvész ez a mai délután – ásított egy nagyot sehogy sem akar eltelni...

– Egy kis ulti? – ajánlotta szolgálatkészen Dodó, s mivel az ásítás ragadós, ő is eltátotta a száját.

Terstyánszky úr finoman, a tenyere mögött nyomott el egy ásítást. – Nem, köszönöm, magukkal nem.

– Örülök, hogy valami tisztesség mégiscsak szorult magába – epéskedett az ügyvéd. – Tudják önök, mi az a breton-keverés? Nekem egy meggondolatlan pillanatában bemutatta. Alávaló svindli! Eszükbe ne jusson valaha is kártyázni ezzel a sipistával.

– Az esze tokját, doktor úr – pillantott rá nyájasan a kisöreg. – Hát el tudja maga képzelni, hogy teszem azt, Yehudi Menuhin egy bázongorista kíséretével koncertezzek? Tudja, uram, Terstyánszky Ernő sem ült le soha életében szurokmadarakkal olyan asztalhoz, ahol komoly játék folyt komoly tétre. Jelzem, ez nem is annyira tisztesség, mint inkább önérzet kérdése.

– Nahát – mondta dr. Bozsik rögvest sírva fakadok!

– Ami pedig a breton-keverést, a volta-ütést meg a többi hasonló kunsztokat illeti – folytatta a kisöreg –, biztosíthatom, kedves doktor úr, hogy kitanult gamblerek társaságában annyira sem menne velük, mintha széllal szemben próbálna... no érti, ugyebár? Egyébiránt Terstyánszky Ernőnek, uram, sohase volt afférja a törvénnyel.

– Hz csak a törvény tökéletlenségét bizonyítja – vágott vissza az ügyvéd.

Naphosszat egymást heccelték, s nemcsak Miklós, mások se tudták eldönteni, komolyan marakodnak-e, vagy titokban inkább élvezik a dolgot. De most a civódáshoz is lusták voltak.

A tespedés ismét rájuk ülepedett. Mind a hárman szótlantul, üveges szemmel bámultak maguk elé, Miklós meg udvariasan velük unatkozott. A lehalkított rádióból kiszűrődő muzsikára figyelt. Mozart, gondolta, a *Koronázási verseny* ... Megpróbálta kitalálni, ki a pianista, de nem tudott rájönni.

A nagy csendre az öregasszony felriadt a pultja mögött, és gépiesen kézímunkázni kezdett. Dodó kinyújtóztatta irdatlan lábát, és vállig belesüppedt a fotelba. Jobb híján egy kis fülmozgatással szórakoztatta magát.

– Nem iszunk egy kávé? – vetette fel Miklós.

Még ehhez se volt kedvük. Bágyadtan rázogatták a fejüket.

Miklós felkászálódott, odament a pulthoz. Egy rövid feketét kért, amikor a becsüsnő érdes hangját hallotta a háta mögött: – Lenne szíves nekem is rendelni egyet?

Hátrafordult, bólintott neki. De az asszony nem pillantott fel a könyvből. Sűrű szemöldökét összehúzva, figyelmesen olvasott. Milyen ellenszenves, gondolta Miklós, maga se tudva, hányadszor állapítja már meg róla. Rendszerint ezzel fojtotta el titkos nyugtalanságát, amelyet a nő minden találkozásukkor fölkelített benne.

Kinézett az ablakon, és Verocskát pillantotta meg. Táncos léptekkel ment végig a teraszon. Sarkában a Kisjutka névre hallgató, csonka farkú zabicica ballagott, nyakán óriási piros masnival.

Aztán Babrián és Kasza tűnt elő. Szótlanul közeledtek az épülethez. Babrián haragosan összeráncolt homlokkal, Kasza meg azzal a túlfeszülten merev arckifejezéssel, amellyel mindig a zaklatottságát leplezi. Nagy leszúrás lehetett, állapította meg Miklós. Némi kárörömmel hagyta őket magukra, amikor Babrián a tudtára adta, hogy kettesben óhajt maradni Kaszával. Sejtette, hogy Kasza nem viszi el szárazon, ahogy a fiúkkal viselkedett, és egy kiadós letolás már igazán ráfért. Az ingerlékenysége és a nyerssége kezd tűrhetetlen lenni... De most valahogy mégis megsajnálta. Nem, gondolta, nem könnyű neki. Egyre gyakrabban marad magára a nézeteivel, a véleményeit megmosolyogják ... hovatovább mindenki úgy tekint rá, mint valami rigolyás csodabogárra.

A napokban például Stefanikkal kapott össze. Ámbár inkább a bányász övele. Valami teljesen ártalmatlan dolgon vitakoztak, amelynek a világon semmi jelentősége nem volt, és Miklós maga is meglepődött, amikor Stefanik váratlanul dühbe gurult. „Torkig vagyok az örökös kritizálgatásaival! – tört ki vérvörösen. – Hát micsoda ember maga, hogy mindenben csak a rosszat veszi észre? Mindennek csak fonákját... az árnyoldalát... Semmi jót nem lát? Semmi olyat, aminek örülhetne ... semmi pozitívumot? És mindig azok a különc, nagyokos gondolatai! Kommunistának tartja magát, de folyton csak destruál és pocskolódik ...” Miklós csak bámult rá, úgy ki volt kelve magából. Kasza összeszorított szájjal, sápadtan hallgatta. „Ilyenkor féltéglával kellene beverni a fejét” – suttogta aztán, hogy Stefanik dérral-durral távozott...

Gondolataiból a presszógép sistergése zökkentette ki. Az öregasszony elébe tolt a két kávé.

Miklós fizetett, azon forrón lehajtotta a magáét, a másikat pedig odavitte az asszonyhoz.

– Köszönöm! – A nő behajtotta a könyvet, és szokásos, átható pillantásával az arcába fürkészt. – Nem unja még azt a három tökfilkót ott?

Kár a gőzért, gondolta Miklós. Az asztalra tette a kávéspoharat, és hűvösen rápillantott.

– Nem – mondta –, nagyon kellemesen beszélgetünk.

Az asszony mereven és tűnődve figyelte. Nem szólt, de a szája olyan mosolyra görbült, hogy Miklósnak az arcába tolult a vére. Aztán előrenyújtotta ökölbe szorított nagy, inas kezét, és az ujjait lassan szétnyitotta.

– Még egyszer köszönöm – mondta hangsúlyozott gúnnyal, amikor Miklós kiszedegette a tenyeréből a pénzt. – Maga javíthatatlanul lovagias!

Felütötte a könyvét, folytatta az olvasást.

Miklós paprikavörösen telepedett vissza a helyére. Mi a nyavalyát akar tőlem? – mérgelődött magában. Nem is az bősztette, hogy a nő unós-untalanul belegöt, hanem az, hogy sehogysem találja fölényes fellépésének az ellenszerét. Az asszony gyakran megállította egy szóra: „Jó napot! Ma még nem köszöntünk egymásnak.” Nem titkolta, hogy szívesen elbeszélgetne vele, holott Miklós már jó néhányszor kitért előle. Érdeklődése persze hízelgett Miklósnak, sőt lassacskán már kíváncsivá is tette, de elég

volt csak néhány jelentéktelen szót váltania ezzel az asszonnyal, máris görbe pillantások érték. Az asszony mindig észrevette, hogy feszeng és szabadulni akar. Ekkor valamilyen gúnyos megjegyzéssel útjára engedte ... De csakugyan, töprengett el Miklós, mit akarhat tőlem? Mit jelentsenek a nap nap utáni közeledési kísérletei? Nem volt önhitt. Legalábbis nem annyira, hogy egy pillanatig is azt képzelje, ez a magas, erőteljes, rendkívül dekoratív asszony a két szép szeméért óhajt megismerkedni vele. Akkor hát miért?

Az ebédlőben néha lopva szemmel tartotta. Ültében is szálegyenes volt. Beidegzett választékossággal kezelte az evőeszközeit, de keveset és gyorsan evett, szemlátomást ügyet sem vetve arra, hogy mit. Az asztaltársaihoz nemigen szólt. Azok se hozzá. Mindig ő fejezte be elsőként az étkezést. Akkor azonnal felállt, egy másodperccel sem maradt tovább. Kifelé menet, amikor elhaladt az asztaluk előtt, gyakran odabiccentett Miklósnak, olykor egy rövid mosolyt is felvillantott. Ez feszélyezte Miklóst, de izgatta is.

Fogalma se volt, miért ellenszenveznek vele annyira. És az osztatlan ellenszenv közepette nem nagyon akaródzott puhatolózni. „Nem kedvelik” – tért ki a kérdés elől lakonikusan Babrián, mert előtte egyszer mégis szóba hozta. Ő sem kedvelte. Ha meglátta, elkomorodott, és szokatlanul barátságtalan hangon köszönt neki. De Miklósnak az is feltűnt, hogy az asszony mindig zavarba jön egy kissé Babriántól. Sőt egy alkalommal Miklós véletlenül észrevette, hogy a nő nem lép be a társalgóba, ahol Babrián egymagában ült, hanem visszahúzódik az ajtóból, és elsiet. Mindenképpen különös volt ez. Babriánt nem jellemezte a barátságtalanság, az asszonytól pedig mi sem állt távolabb, mint hogy bárkitől is zavarba jöjjön. Vajon miért volt hozzám az első kérdése az, tűnődött Miklós, hogy ismerem-e Babriánt? Talán Babrián miatt érdeklődik irántam? Nem, ennek semmi értelme ...

A szeme sarkából rápillantott. Láttá, nyugodtan olvas. Haragudott magára, hogy furdalja a kíváncsiság, és a kelleténél többet foglalkozik a nővel. Végül bosszúsan rándított egyet a vállán.

Dodó észrevette, lankadtan rávigyorgott.

– Mi az? Megint kötekedett a nagyságos asszony? – Nem rosszmájúskodott, csak elunta a hallgatást. – Úgy látszik, csíp téged, api. – És elröhögte magát. – A szende József meg a rámenős Putifárné ...

Terstyánszky papa is éledezett. – Ne bántsák – mondta. – Nagyszerű asszony – mondta. – Nagyszerű asszony, ahogy én ismerem.

– Ergo, sehogy sem ismeri – kárpálta dr. Bozsik.

Terstyánszky úr nem szólt, csak a vállát vonogatta, pedig Miklós felette kíváncsi lett volna, miért tartja nagyszerű asszonynak.

– Ha már úgyis kurvákról diskurálunk – szólalt meg halkán, hogy a nő meg ne hallja –, valami tanulságost említett az elején, amikor idehívott.

A kisöreg nem siklott el célzatos aposztrofálása felett, és szemrehányóan rápillantott.

– Ne beszéljen így róla, Szász úr – feddte meg, ő is lehalkítva a hangját. – Maga okos ember, nem illik magához az ilyesmi. Saci asszony pedig nem érdemli meg, higgyen nekem.

Az ügyvéd felsóhajtott. – Istenem – szólt nyűgösen –, hagyják már a fenébe ezt a nőszemélyt! A maga szánalmasan vénemberes *phyloginiá*-ja pedig halálosan untat, Terstyánszky. Mégiscsak hallatlan, hogy nincs az a repedtsarkú ringyó, aki iránt ki ne törne magán a beteges nőimádat! Ez már a szenilitás küszöbe ...

Terstyánszky úr mosolygott, megint csak a vállát vonogatta. Egyáltalán nem sértődött meg.

– Szidtam a mai kurvákat, Szász úr – fordult Miklóshoz. – A bokájukig sem érnek a régieknek. Ezeknek a mostaniaknak dunsztjuk sincs a mesterség ezernyi csínjáról-bínjárói. Amellett se báj, se kellem, se kedély bennük. Ízetlenek és buták. És az ízetlen, buta kurvánál nincs lehangolóbb, Szász úr. Szörnyen lezüllött ez a szakma, uraim, szívfájdítóan. A régiek java része, nem túlzók, művészetté emelte a hivatását. Kedvesek voltak, vonzóak és technikásak. *Ars eroticae!* Szívvel-lélekkal végezték a munkájukat. Az ám, Szász úr, a régi idők kurvái... fogja csak egyszer vállatára az édesapját. Tudom, ő is ismert egyet-kettőt a legjavából... No persze, még a házassága előtt. Azoknak a régieknek egyéniségük volt, uram, egyéniségük és képzeletük. Úgy bizony, fantáziájuk, ami a legfontosabb! Azért is értették úgy a dolgukat. De ezek a maiak... Beülök néha egy italra az Astoriába, a Gellértbe vagy a Duna-szállóba, és elnézem őket. Sivárság árad belőlük, sivatagi unalom, a Szahara egyhangúsága... És nincs arcuk. Az egyik olyan, mint a másik: jól formált próbababák. Az embernek, uraim, elfacsarodik a lelke. Ezek kérem, csak a pénzt hajszolják. A konvertibilis valutát. Eldologiasodtak. Elidegenedtek. *Untergang des Abendlandes*... Kinevet, asszonyom?

A nő válla rázkódott a visszafojtott nevetéstől. Becsukta a könyvét, felállt.

– Kinevet? Talán nincs igazam? – A kisöreg szinte fájdalmasan nézett rá.

Az asszony csak egy pillantásra méltatta.

– Kellemes beszélgetést! – dobta oda ironikusan, és az ajtóhoz tartott. Ruganyos léptekkel, szálegyenesen.

Amikor kiment, Dodó felnyögött:

– Te jószágú úristen, hogy micsoda teste van ennek! Az emberből egyből fölkéredzkedik a hím...

– Mesés alakja van – bólogatott ellágyultan Terstyánszky úr.

Dr. Bozsik a torkát köszörülgette.

– Nem vitás, veszedelmes nőszemély – jelentette ki mély hangon. – Régi rögeszmém, melyet idestova harmincéves praxisom csak alátámaszt, hogy az efféle nemi félrelépésekre bujtogató perszónákat, megelőző rendszabály gyanánt, hatósági felügyelet alá kellene helyezni. Esetleg vesztegzár alá. Mert kérdem én: ugyan mire gondoljon akár a leghűbb férj és legjobb édesapa ilyen lábszárak és ilyen hátsófertály láttán?

– Ugyanarra, amire én – biztosította az aranylábú. – Esendő lelkek vagyunk mi, doktor úr.

Az ügyvéd félrehúzta az orrát. Ettől a többestől szemlátomást nem volt elragadtatva.

– Mindazonáltal meg kell adnunk – tette hozzá tárgyilagosan –, hogy veszedelmes rekvizitumait korrektül és felelősségteljesen viseli. Ez enyhítő körülmény.

Dodó vigyorgott. – Elég baj az! Szavamra mondom, nem védekeznek éppen körömszakadtáig, ha egyszer nekem rontana, hogy megerőszkoljon.

– Na tessék – morgott az ügyvéd –, az egyik szenilis, a másik infantilis!

– Ugyan, doktor úr, csak ábrándozom. Olyan ártatlan fiúcska vagyok én itt, mint egy kezes bárány.

– Főleg azóta, hogy a főtréfli melegen eldiskurált magával, mi, Dodócska? – vihogott a kisöreg.

Az aranylábú lekornyadt. Az említett beszélgetés aligha tartozott a kellemes

emlékei közé.

– Múúgrónő korában bezzeg nem volt ilyen rátarti, mint most – folytatta aztán álmosan. – Azt beszélik, hogy az egész vízilabda-válogatottal... még a tartalékokkal is... Hiszen a férjét is közülük szedte fel. Valami igaznak csak kell lennie a sok mendemondában.

– Szemenszedett hazugság egytől egyig – ellenkezett erélyesen Terstyanszky úr. – Rosszindulatú emberek rágalmai!

– Honnan tudja, papa?

– Tudom. És maga is tudhatná, Dodókám.

– Harapós bestia, az igaz. – Az aranylábú kivette a szájából a fogpiszkálót, és ismét tele szájjal ásított. – Jó két hónappal ezelőtt, egy este összeakadtam vele séta közben a parkban. Köszöntem neki, és becsületszavamra, minden hátsó szándék nélkül, mint jól nevelt ember, ugyebár, megjegyeztem, hogy milyen szép esténk van, és hogy elkísérhetem-e. De hát a бүdös életbe... úgy fordult felém, mint valami fűria: „Takarodjék, mert kitaposom a belét!” Hallottak már ilyet? Nahát... És még erről mondják itt egyesek, hogy echt úriasszony. – Újra ásított.

Dr. Bozsik hirtelen megmerevedett, a szeme kigúvadt.

– Elvesztünk – suttozta.

A társalgó ajtajában Zách Kornél állt, árgus tekintettel vizslatta őket.

Az aranylábú idegei felmondták a szolgálatot. Elsápadt, zsebre dugta a fogpiszkálót, és sietve felállt. – Elnézést – hebegte. – Azt hiszem, sürgős diarém van ...

Azzal hasára szorított kézzel otthagya őket. A profnak pikkje volt rá. Látták, amint az ajtóban kétrét görbéd, és alázatos vigyorral köszön Zách Kornélnak, de az oda se biccent neki.

– Ide fog jönni, érzem – mormogta zárt szájjal az ügyvéd. – Az istenfáját, pedig már itt van érte a kocsija!

Miklós kinézett az ablakon. A kocsifelhajtón ott várakozott a fekete Merci. Nevetett magában. Jópofa látvány lehet, ahogy mindhárman lapítanak itt az asztalnál...

– Kávét – vakkantotta Zách Kornél.

A bőbitás öreglány majd a kezét-lábát törte, ahogy talpra ugrott a presszópult mögött. Zách Kornél, csikorgó cipőjében bejött a társalgóba. Elnyűtt öltönyben volt, divatjamúlt nyakkendő viselt.

Terstyanszky úr felpattant, túláradó örömmel üdvözölte. A prof rá se rántott. Mindannyiukon keresztülnézett. Az asztalukhoz ült ugyan, de elfordította a fejét. Az ablakon át a parkra meredt, és a zongoraverseny végét hallgatta.

– Gieseking – mormolta, amikor befejeződött.

Miklós elcsigázott, tikesen rángatózó arcát figyelte. A kisöreg is aggodalmas pillantásokat vetett rá.

– Fáradtnak látszol, Kornélkám – kockáztatta meg bizonytalan hangon. Mint egykori katonabajtársa, az egész intézetben egyedül ő volt pertu vele. – Négy kemény műtét, meg ma előadásod is volt az egyetemen. Nem sok ez, Kornélkám? A te korodban, ugye, már mégiscsak ...

– Hallgass! – torkollta le Zách Kornél.

Néma csend lett. A prof Miklóstra emelte a pillantását.

– Vegye le – bökött a kötésre a nyakán.

Miklós szótlánul engedelmeskedett.

– Húzódjék közelebb!

Zách Kornél a nyakára meredt. Kinyújtotta a karját, finoman tapintgatni kezdte a duzzanatot. Aztán hosszasan dobolt az ujjaival az asztalon. – Tenyésztés steril, kenetben Koch-negatív ... Maga szórakozik velünk?

Miklós óvatos mosoly mögé bújtatta megkönnyebbülését.

– Sajnálom – mondta szárazon Zách Kornél –, a próbakimetszés elkerülhetetlen.

Miklós már nem mosolygott.

– A jövő héten megcsináljuk. – A prof megint kinézett az ablakon.

Az öreglány lélekszakadva hozta a kávéját. Zách Kornél szürcsölgetni kezdte. Merev tekintetével egyre csak a parkot nézte. – Hallgatták a híreket? – kérdezte közömbösen. – No, háború lesz?

Értetlenül csodálkoztak rá.

– Hallgassák meg a híreket. – Az asztalra koppantotta a kávéspoharat, és elővette a tárcáját. – Panna! – kiáltotta.

Amikor az öregasszony sietve odajött, kihúzott a tárcájából két százforintost, és a kezébe nyomta.

– Jó volt, Panna, jó erős! – Mosolyogni akart, de az arca nem engedelmeskedett. – Tegye csak el, fiam ... – A tekintete zavaros volt és keserű.

Az öregasszony köszönést rebegett, elsomfordált. Az ügyvéd szája lefittyedt, tágra nyílt szemmel bámult a profra.

Terstyánszky úr motyogott: – Nem vagy te túl gavallér, Komélkám?

– Hallgass! Ezer forintból nem lehet megélni. – Zách Kornél felállt, begombolta a kabátját. – Születésnap dorbézolás – vetette oda nyersen. – Holnap leszek hetvenöt éves.

Még akkor is hüledezve ültek, amikor kisietett a társalgóból, és bevágta maga után az ajtót.

8.

Miss Helen kinyújtotta a kezét a bányász felé. Könyörtelen hangon mondta: – Egy forint

Poppycock úr helyeslően nevetett.

– Nem igazság – tiltakozott Stefanik, és segélykérően pillantott a többiekre. Senki sem szólt. Erre engedelmesen előkapart a zsebéből egy forintost, és dohogva átnyújtotta. – Én nem politizáltam. Én csak arról érdeklődtem, hogy honnan származik a Fidel név.

Az idős hölgy lesújtó pillantással mérte végig.

– És kit hívnak Fidelnek, maga hamis ember? Miért pont az ő neve jutott az eszébe? – Szigorú arccal körülnézett, van-e a szavai ellen valakinek kifogása.

Senkinek sem volt. Mindenki hallgatott. Csak a nyelvtanár heherészett még mindig.

Miss Helen a többi közé dobta a forintost, és bejelentette, hogy az eddig befolyt összeg már tizennégy forintra rúg. Az általa előterjesztett és egyhangúlag elfogadott javaslat értelmében, mindenki köteles egy forint bírságot fizetni, aki a születésnap

összejövetelel akár csak megemlíti is a kubai eseményeket. A pénzt jótékony célra fordítják, lókolbásszal lepik meg a kertész komondorát.

Nyolcán ültek a hátsó teraszon, az összetolt asztaloknál. Egy csupasz égő erős fénnel világította be a teraszt. Kellemes, meleg este volt, de valamennyien nyomott hangulatban voltak.

Csak Poppycock úr olvadozott a gyönyörűségtől. Az asztalfőn tündökölt, apró malacszeme vígan csillogott, és ujjait a pocakján összefűzve, elégedetten magyarázott. Most az egyszer kedvére kiélhette magát. Kedvenc vesszőparipájával, a magyar személynevek etimológiájával nyúzta őket, egész passzusokat idézve hajdani doktori disszertációjából, melyet i témának szentelt.

– A *Fidel*, azaz a *Fidél* név nálunk meglehetősen szórványos – magyarázta azzal a kínosan pedáns artikulációval, amely minden nyelvészen erőt vesz, amint valamilyen szakmai kérdés kerül szőnyegre. – Közbevetőleg megjegyezve, a szórványos előfordulás alig-alig magyarázható, hiszen mai személyneveink jelentékeny hányada tudvalevőleg latin, azaz i (imái eredetű, miként a *Fidél* is. A *Fidél* név, mely más-különben a román nyelvekben sem közkeletű, a római névadásnak ama csoportjába tartozik, amely testi, de főként lelki és szellemi tulajdonságokat fejez ki. Keletkezése a korai idők homályába vész, jelentése mindazonáltal könnyűszerrel megfejthető ...

Jézusmária, gondolta Miklós, a korai idők homályába ... meddig akar visszabotorkálni benne? Tiszta szívből sajnálta Klárát, aki sápadtan és kedvetlenül ült mellette.

– A *Fidél* nevet a latin *fidelis* szóra vezethetjük vissza. A *fidelis* melléknév jelentése: hű, hűséges...

– A Klára is latin eredetű – vetette közbe Dóra. Bizonyára a kezdődő szó-zuhatagnak akarta elejét venni, s egyben szerette volna, ha valamiképp a lányra terelődik a beszélgetés.

– Hogyne! – Poppycock úr helyeslő mosollyal fordult hozzá, és még derültebbé vált, hogy az izgalmas témába más is bekapcsolódik. – Annyit tesz: világos, tiszta, ragyogó. A mi kis ünnepeltünk méltán rászolgál gyönyörű nevére. – És derékből meghajtva magát, Klára felé bókolt.

– Bravó – szólt bágyadtan Stefanik. – Hiába, a régi iskola! A mai legények már nem tudnak ilyen szépeket mondani.

– Sőt Babrián úr utóneve is latin eredetű – buzdult fel Poppycock úr, ránézett, hogy mit szól hozzá.

Babrián fölrezzent a gondolataiból.

– Csak tessék – intett a pipájával.

– Megengedné, hogy elemezzem?

– Ha volna olyan szíves ...

Miklós szemközt ült Babriánnal, időnként lopva rápillantott, az arcát fürkészte. Babrián alig szólalt meg. Amióta leült az asztalhoz, csaknem egyhuzamban hallgatott. A homlokát ráncolta, és összehúzott szemét egy pontra szegezve pipázott, hüvelykujjával néha megdörzsölgette az állát. Maga volt a megtettesült szórakozottság. Mintha se nem látott és se nem hallott volna, s mintha a környezetéről sem vett volna tudomást. Kemény arca mozdulatlan volt. Időnként Kaszára pillantott, és a tekintete komoran megállapodott rajta.

– A magyar *Dezső* név – kapott bele az új témába a vén korpafejű – a latin *desiderius* ...

Miklós rágyújtott, futólag bosszús tekintetet vetett rá, és figyelte tovább Babriánt. Mi történhetett közte és Kasza között? Mert egyre inkább úgy érezte, Babrián kedvetlenségét nemcsak a kubai hírek okozzák. Vajon miről beszéltek egymással délután? Valami azt súgta, hogy beszélgetésük fontos témákat érintett, és egyáltalán nem merült ki Kasza pusztá leszidásában.

Kasza magatartása is erre vallott. Kényszeredettebb, mint valaha, állapította meg Miklós. Vagy csak ez a születésnap tenné azzá? Miklós helyesebbnek látta, ha elhallgatja előtte az esti összejövetelt, ezért igencsak zavarba jött, amikor váratlanul Kasza is feltűnt a teraszon. Kiderült, hogy közvetlenül vacsora előtt a lány bekopogtatott hozzá, és meghívta. Ez Babrián határozott óhaja volt. Közölte Klárával, ha nem hívja meg Kaszát, akkor őrá se számítsen.

Kasza azzal a szertartásos mosolyával jelent meg, amely mindig tartózkodó udvariasságát volt hivatva kifejezni. Kitalálhatta, hogy Babrián küldte hozzá a lányt, s valószínűleg csakis ezért fogadta el a meghívását. „Nagyon lebaltáztott?” – kérdezte részvevően Miklós, miután felülkerekedett a zavarán, és Babriánra intett, aki közvetlenül Kasza után érkezett. Kasza felvonta a szemöldökét. Megbotránkozás nélkül, gépiesen mosolygott: „Beszélgettünk.” Mindenkitől elkülönülve, a hosszú asztal legvégén telepedett le. Táskarádióján halk kulisszazeneként slágereket fogott, gépies mosolya egy pillanatra sem tűnt el az arcáról. Következtesen került Babrián tekintetét.

– ... a *Dezső*-ből képzett *Rezső név* azonban ... – szónokolt Poppycock úr, és Miklós hallotta, hogy Stefanik a fogai közt mormolja: – Még öt perc, és letépem a fülét!

Kasza óvatosan előrehajolt, és Dóra hajáról leszedett egy förtelmes éjjeli pillét. Az asszony észre sem vette. Fáradt arccal, ernyedten ült az asztalnál, szorosra fogva mellén a nagykendőt, amelyben vézna kis alakja szinte eltűnt. Miss Helen már vagy harmincadszor számolta meg a forintosokat, és gúlába rakosgatta őket. Klára mozdulatlanul ült Miklós mellett. Észrevétlen volt, mintha ott sem lenne.

Ó, szegény, gondolta Miklós, hát ez lett a várva várt fiestájából!

Amikor hét órakor bekapcsolta a rádiót, már sejtette, hogy Klára születésnapja füstbe megy. A hírekben a szovjet kormány nyilatkozatát ismertették és az amerikai riadókészültségről kapott ijesztő értesüléseket.

Vacsora közben felbolydult méhkasra emlékeztetett az étterem. Mindenütt a híreket tárgyalták. A kérdés újra meg újra elhangzott: kitör-e a világháború?

Angéla, sajnos, felülmúlta önmagát. Egy pillanatra sem állt be a szája. Lármásan sopánkodott, a kezét percenként összecsapta, és semmiből sem értett semmit. Elapadhatatlanul patakozó kérdéseit Miklós azzal háritotta el, hogy lovagiasan biztosította: ő sem ért egy csomó dolgot, és a legújabb hírek őt magát is váratlanul érték. Kasza kétértelműen mosolygott. Ezen nem csodálkozik, vetette közbe, Miklósnak újabban nemigen jut ideje újságot olvasni. Miklós felbosszankodott, de Dóra leintette. Nem akart civakodást.

Csakhamar zavaros beszélgetés alakult ki, amelybe a szomszéd asztaltól Terstyánszky úr és dr. Bozsik is bekapcsolódott. Angéla közölte, hogy mindent tudni akar Kubáról. A kisöreg, aki természetesen a kubai belviszonyokban is bennfentes volt, kimerítően tájékoztatta. Az ügyvéd körmönfont okoskodásba bonyolódott. Azt fejtegette, ha tavaly Kuba nem deklarálja magát szocialistának, akkor most nincs ez a bonyodalom, s mindebből következőleg az is világosan kitetszik, hogy az izgága, elhamarkodott forradalmiaskodás mindig csak bajt okoz. Terstyánszky úr kijelentette, hogy dr. Bozsik még a külsejében is megszólalásig hasonlít a renegát Kautskyra, és

felkérte hallgatóságát, hogy politikai kérdésekben sohase adjanak hitelt holmi berezelt spíszbürgerek szájjártatásának. Ezután saját verzióját adta elő a karib-tengeri válságról. Az sült ki belőle, hogy ebből nem lesz se nagy, se kicsiny háború. Féltve őrzött nukleáris ütőkártyáikat a nagyhatalmak nem óhajtják kijátszani. Mellesleg szólva, szerény véleménye szerint, ez olyan fontos kizáró körülmény, hogy még sokáig semmiféle világháborútól nem kell reszketni. Így hát akinek oka van rá, teljesen nyugodt lehet afelől, hogy ágyban, párnák közt, ebben a fölemelően kellemes intézetben fogja örökkévaló szendergésre hajtani a fejét.

Miklós csak fél füllel hallgatott oda. Egyre jobban aggódott a születésnap estéért. Tudta, Klára nagyon készült rá. A lány jó étvággal evett, és az asztalától időnként átmosolygott Miklósrá, bizakodónak látszott. Talán arra számított, hogy estére majd mindenki félreteszi a nyugtalanságát...

De hát a fiesta csakugyan tropára ment, gondolta Miklós, és most már gyilkos pillantást lövellt a vidáman locsogó nyelvtanárra. Aztán a lányhoz fordult, titokban megsimogatta a kezét.

Klára fakó mosollyal válaszolt. Titkolni sem tudta, milyen rosszul esik neki a többiek kedvetlensége. Az első percekben még gyerekesen boldog volt. Behunyt szemmel, játékosan lebbentette föl az asztról Dóra nagykendőjét, amely alá az ajándékokat gyűjtötték. Hálás jókedvében valamennyiüket összeecsókolta. Kaszát is. Akkor még nem tűnt fel neki, hogy az örömeben senki sem osztozik igazán. Holott már akkor is elég kényszeredett volt a hangulat. Iddogáltak, beszélgettek, de minden élénkség nélkül, inkább csak merő udvariasságból. Amikor elfogyott a két üveg vörös bor, a beszélgetés lassacskán akadozni kezdett, s végül teljesen elakadt.

Azóta kerek egy óra telt el. Klára arcáról rég lehervadt az öröm. Vonásait merev, maszkszerű kifejezés dermesztette meg. Már az ajándékainak sem örült. Pedig nem panaszkodhatott. „Dús zsákmány” – mondogatta mosolyogva az elején.

Ott feküdtek előtte az asztalon. A Dórától kapott titokzatos amulett, a portrérajzzal együtt; Babrián csodaszép achát nyaklánc (reggel taxin ment le a városba, hogy kiválassza); az aprócska, mesebeli vietnami dzsunka, amelyet Miklós még a tavasszal fedezett föl az egyik ékszerbolt kirakatában, s amelyet apjával hozatott fel. No meg a többiek ajándékai. Köztük Kasza éléstárának féltett kincse, a nagy tábla Suchard csokoládé. Ám ezek a tárgyak most elvesztették jelentőségüket, Klára tekintete közönyösen siklott el fölöttük, csalódását nem enyhítették.

Meg kellene csókolnom, gondolta Miklós, és a lány szabad halántékát nézte. Eszébe villant a vacsora utáni röpke incidens. Egy csókkal talán most jóvátehetné ...

Vacsora után karonfogva sétáltak az épület mögött. „Ez most épp olyan, mint a régi-régi karácsonyok – nevetett Klára. – A gyereket sétálni viszik, és közben odahaza földíszítik a fát.”

Miklós elmesélte neki Zách Kornél különös délutáni jelenését a társalgóban. A lány szórakozottan hallgatta. Lehajtott fejjel lépkedett mellette. Kavicsokat rugdalt, és furcsa kis mosoly játszott az ajkán. Néha fölemelte a fejét, és kíváncsi, gunyoros, kissé kihívó pillantással Miklósrá nézett.

Miklós eleinte nem tudta, mire vélje. Aztán úgy gondolta, hogy Klára kislányosan izgatott. Meghatódott, megszorította a könyökét. A lány mintha elérte volna a gondolatát, bólintott. „Négy év óta nem tartottam születésnapot – mondta csendesesen. – Tudni sem akartam róla – Maga elé pillantott, hosszú száján felcsillant lappangó, tünékeny mosolya. – Kérhetek most tőled valamit?” „Bármit.”

Klára megállt, szembefordult vele. Fölemelte a fejét. „Kérlek, csókolj meg!” Miklós mehhökkent, erre nem számított. Klára csillogó szemmel, merőn és fürkészsve nézett rá.

„Szeretsz?” Miklósnak elborult a szeme. De a lány nem várt választ, hozzásimult, átölelte a nyakát, és hevesen szájoncsókolta. Miklós nem csókolta vissza. „Szoríts magadhoz – suttogta Klára kéréssel. – Nagyon! Erősen! Még jobban!” Hihetetlen erővel préselődött Miklóshoz.

Miklós fejét egy pillanatra elöntötte a vér. A hozzátapadó fiatal test forró volt, hajlékony és remegő. De fellobbanása valóban csak egy pillanatig tartott. Nem hagyta el a józansága. Először csak gyöngéden próbálta lerázni magáról, majd határozott mozdulattal kibontakozott az ölelésből.

Körülsandított, miközben viszolygást és enyhe ingerültséget érzett. Ezekben a percekben a lány határozottan Verára emlékeztette. Kissé kivörösödött arc, reszkető orrcimpa, feldúlt vonások. „Talán mégsem az, akinek képzelem” – gondolta. És az járt az eszében, valójában még mindig nagyon keveset tud Kláráról.

Szótlatlanul álltak egymással szemben. Klára félszegen hátrált egy lépést, haja összekuszálódva az arcába hullott. Figyelmes, kérdő tekintettel pillantott Miklósrá. Aztán valami szomorú, fakó mosoly jelent meg az arcán. Csüggedten állt, a szeme élettelennek hatott.

Miklós elszégyellte magát. Ugyan miért is csinálta ezt a cirkuszt? Mi történik, ha néhány percig csókolozik vele? Semmi. Ám maga sem tudta, miért, éppen emiatt a semmi miatt érezte volna tisztességtelennek.

Tudta, mondania kell neki valamit, mert megbántotta. De ebben a helyzetben csak ostobaságokat tudott mondani. „Ebben a nyútt szandálban akarsz lenni a születésnapodon? Miért nem húzol fel valami rendes cipőt?” – És a homlokát ráncolgatta, mint aki valóban bosszús emiatt. Klára átlátott rajta. A tekintete ironikusra váltott. „Ha én felhúznám a nyolccentis körömcipőmet – mondta szelíden, bár kissé szárazon –, akkor neked gólyalábat kell kötnöd, kedvesem.” Ettől pedig Miklós bántódott meg, mert a hiúságába vágott. De igazából az feszélyezte, hogy Klára kétségtelenül keresztüllát rajta.

Hallgatagon indultak vissza az épülethez. Klára arcáról nem tűnt el a gúnyos mosoly. Tágra nyílt szeme és mély ráncokba vont homloka azonban arra vallott, hogy nincs benne sem gúny, sem harag, csak valami bizonytalan félelem. Miklós látta ezt, és ki akarta engesztelni. Amikor a hátsó terasz lépcsőjéhez értek, engesztelően magához vonta, és gyöngéden megsimogatta a haját. Klára lehajtotta a fejét. „Borzasztóan szeretlek – suttogta. – Borzasztóan! Borzasztóan!” Váratlanul nevetni kezdett. Nem jókedvűen, hanem különös, mély mellhangon. Megsimogatta Miklós arcát, és fölszaladt a teraszra, ahol már gyülekeztek a többiek ...

– ... keressünk talán egy másik példát – emelte föl a hangját Poppycock úr, és nyájasan Miklósrá nézett. – Vegyünk például górcső alá az ön nevét, ha szabad. Csodálatos név!

– Hogyne, a Horthyé is az volt! – dörmögte a bányász, és Miklós halkán elnevette magát. Nem, gondolta, nem véletlenül talált apa meg Stefanik egymásra!

– A görög *Nikolaosz*...

Miklós felsóhajtott. Lomhán a borospalack után nyúlt. Az alján még kotyogott egy kevés. Kitöltötte Klárának, és közben félhangon a gyerekmondókát kezdte dúdolni:

– Kláris, kaláris, szép kislány meg számár is... – Fölemelte a poharát, amely még majdnem színültig volt, és gyöngéden rákacsintott. – Csirió!

Koccintottak, a lány szeme hálásan csillant rá. Miklós kihasználta a többiek szórakozottságát, titokban odahajolt hozzá, és megcsókolta a halántékát. Csak Kasza vette észre, de a pillája sem rebbent. Fogta a poharát, Klárára emelte, s fenéig ürítette

ő is.

– Köszönöm – intett Klára, és Kaszára mosolygott.

A többiek magukba zuhanva ültek. Máshol kalandoztak. A vén korpafejű elhallgatott, méltatlankodva nézett körül. Végre leesett a fejében a tantusz, hogy senki sem figyel rá.

Stefanik nagyot sóhajtott: – Hát rajta, igyunk! – De nem nyúlt a poharához, bár még volt egy ujjnyival az alján, hanem kedvetlenül maga elé meredt. – Eh, a fészkes fene! – fakadt ki aztán csendesen, és mégis lehajtotta a borát.

Be kellene fejezni, gondolta Miklós.

Dóra megborzongott, szorosabbra húzta magán a vállkendőt.

– Hűvösödik – mondta.

Léptek koppantak. A terasz sötét háttéréből sudár lányalak bontakozott ki.

– Jóestéket! – köszönt rájuk vidáman Zsuzsi, és rögtön nagy hangon nekik támadt. – Mi folyik itt? Miféle hepaj ez? Hábé? Titkos piálás? – Hangjából duzzogás csendült ki, hogy őt bezzeg kihagyják az ilyen jópofa kis buliból.

De megpillantotta Babriánt, és szörnyen megijedt.

– Jó estét kívánok! – rebegette külön neki, és hatalmas szemében már csak az az óhaj tükröződött, hogy mielőbb elhúzhassa a csíkot.

Babrián biccentett, de nem nézett rá. Elmerültségében talán meg sem ismerte. A közönyös biccentés Zsuzsit porig sújtotta. Motyogott valamit, és már készülődött is, hogy elpárologjon.

– El ne menjen! – kiáltott rá a bányász. – Csücsüljön le, Zsuzsóka! A társalgóból jön? – De észbe kapott, és Klarához fordult:

– Ugye, megengedi, Kláríka?

Klára kelleetlenül elmosolyodott.

– Ül csak le, Zsu. – Nem kedvelte az itteni lányokat, pedig azok szerették őt.

Zsuzsi csak pislogott. Zavarában egyik lábáról a másikra állt, és tökéletesen tanácstalannak látszott. Nem értette, miért olyan szörnyen komorak, nem értette, miért marasztalja Stefanik olyan hevesen, és főleg azt nem értette, miért épp Klára beleegyezése szükséges ahhoz, hogy maradhasson. Csak azt látta, hogy mindenki őt nézi, s hogy az idétlen szövegeléséért Babrián biztosan neheztel rá. Ráadásul kizárólag Kasza mellett állt üres szék, rajta meg épp az a norvég mintás pulóver feszült, ami egyszer már kínos galibát okozott.

Ezúttal azonban nem okozott semmiféle galibát. Kasza előzékenyen odahúzta neki a széket, és szívélyesen rámosolygott. Ez a szívélyesség végképp tönkretette Zsuzsit. Szegény csak ült kukán és megzavarodva, miközben riadt, gyanakvó pillantásokat vetett Kaszára, akinek szokatlan nyájasságától alighanem a hideg futkosott a hátán. Pedig a kitűnően sikerült alkotmány ünnepi műsor óta, melyben Zsuzsi oroszlánrészt vállalt, Kasza szemében határozottan emelkedett.

– Klára születésnapját ünnepeljük – segítette ki Kasza a tanácstalanságából, mivel senki más nem vette a fáradságot.

Zsuzsi az asztalon heverő ajándékokra meredt, még inkább zavarba jött. De csak egy másodpercig. Habozás nélkül lekapcsolta a füléről a klipszét, és odanyújtotta Klárának.

– Vadonatúj, másodszor van rajtam. Becsszó! A gyöngyház neked úgyis jobban áll. Babrián önkéntelenül is elmosolyodott.

– Nagybácsi... Pittsburg ... Egyesült Államok ... csomag ... – sorolta Kasza, de nyomban elhallgatott, és csak szívélyes mosolyát villogtatta.

Miklós fintort vágott. A jelenet kissé hosszúra nyúlt. Klára persze hallani sem akart róla, hogy elfogadja a klipszét. Erre persze Zsuzsi kijelentette, hogy vérig sértődik ... Végül persze mégiscsak fölerősítette Klára fülére. Összeecsókolóztak. Miklós pedig megállapíthatta, hogyha valami nem illik Klárához, akkor ez a fülbevaló az.

Eközben Stefanik majd szétrobbant türelmetlenségében. Zsuzsi még le sem tehetette magát újból, máris vallatóra fogta. – Mi újság? Hallgatta a kilencórás híreket? – És azonnal leszurkolt két forintot Miss Helennek, jelezve, hogy a lányt a vendégének tekinti. – Beszéljen, Zsuzsóka ...

Zsuzsi fontoskodó arcot öltött. Iskolás hadarásba kezdett Castro-nyilatkozatról, tengeri blokádról, kubai mozgósításról, világviszhangról... beszámolójának nem volt se füle, se farka, de annyi mégiscsak kiderült, hogy alig néhány óra leforgása alatt is viharos gyorsasággal kergették egymást az események.

– *My God!* – sóhajtott fel végül Miss Helen. – Hát mire jó ez? Miért nem tudnak békén megférni egymással?

– Nem mi kezdtük! – horkant fel Stefanik. – Ne tessék összerosni a dolgokat! – Hangja érdekességéért azonban rögtön elnézést kért.

A vén korpafejű kaján derűvel mondta: – Helénke drága, maga is jön egy fronsival...

Perceken belül jókorát gyarapodott a Barnabás lókolbászára szánt összeg, mert a beszélgetés visszavonhatatlanul a hírekre terelődött.

– Világos, mint a vakablak – magyarázta dühösen Stefanik –, le akarják rohanni a kubaiakat. De abból nem esznek! A szovjet nyilatkozat, az igen! Kemény beszéd.

– Túl kemény – jegyezte meg Dóra halkán.

A bányász, akár az öreg katonaló, ha meghallja a trombitaszót, készen állt a csatára: – Mit tetszik túl keménynek tartani?

Az asszony válaszul azt a mondatot idézte szorul szóra, amely Miklóst is meg-hökkentette: „*Ha a testvéri Kubai Köztársaság elleni amerikai agresszió megtörténik, az a. háború kitörésének a kezdete lesz.*”

– Igen, ez kemény beszéd – mondta Stefanik –, de brigantikkal nem lehet máshogy beszélni. Ha háborút akarnak, megkapják.

– Jézus! – Miss Helen összezsápta a kezét. – Hogy mondhat ilyet?

– Három évet nyomtam le munkaszolgálatban a fronton – vágott vissza Stefanik. – Tudom ... kétszeresen is tudom, mi a háború. De ezek ott Washingtonban, évek óta a háború rémségeivel zsarolják a világot, közben pedig a legarcátlanabbul lépnek fel mindenütt. Én nem félek a háborútól.

– Én sem – felelte Dóra. – Hiszen tudja, nekem már nincs miért féltennem magam. De anya vagyok, és ettől nem tudok eltekinteni.

Stefanik bosszúsan rántotta össze busa szemöldökét. Látszott rajta, tisztességtelen érvelésnek tartja, hogy a kérdésbe most belekevernek betegséget, anyaságot, gyerekeket... olyan dolgokat, amelyek óhatatlanul személyes síkra teszik át a vitát. Tisztelte az asszonyt, és nem akarta megbántani.

– Nekem három fiam van. A legkisebbik katona. – Mindössze ennyit mondott.

Babrián a pipáját tömkölte, rágyújtott. Kasza egy lepkét figyelt, amely a villanykörte körül verdesett. Ebből Miklós azt szűrte le, hogy egyikük sem helyesli Stefanik vehemens kijelentését a háborúról. Ő is könnyelműnek tartotta. Kissé

rongyrázónak. De nem szólt közbe. Láta, Klára összeszorítja az ajkát, és az arcán az eddiginél is sértettebb kifejezés jelenik meg. Konyhapolitizálunk, gondolta, de vele egyikünk sem törődik.

– Világháborúval fenyegetőzni nem helyes dolog – mondta Dóra.

Stefanik talán már beleegyezett volna, hogy kölcsönösen eltussolják a vitát. Ezekről a szavaktól azonban felpaprikázódott.

– Úgy? – Az asztalra könyökölt, és szapora lélegzése elárulta, hogy nehezen türtőzteti magát. – Vagyis hagyjuk odaveszni Kubát? Egy forradalmi országot? Sajnálkozunk, hogy leverik őket, de túrjuk ölbe tett kézzel? Ha kubaiakat bombáznak és lőnek halomra, az nem olyan nagy baj, mintha mivelünk tennék? Csodálkozom magán, ne is haragudjon ...

Miss Helen sietve békíteni próbált.

– Én nem értek a politikához, de a két véglet között mindig a középutat kell választani. Már Palmerston megmondta. – Ezt igen büszkén tette hozzá.

– Csakhogy itt nincs középút – lobbant fel újra Stefanik. – Itt csak két választás van. Vagy Castro és a forradalmi rend, vagy megint valami fiók... Hitler, ha személy szerint nem is az a ... nem jut eszembe a neve.

– Batista – segítette ki Miklós.

Poppycock úr a torkát köszörülte.

– Meg kell jegyezniem – szólalt meg óvatosan –, kénytelen vagyok megjegyezni, hogy ötvenhétben, amikor meglátogattam a fivéremet Floridában ... – Ismét köhécselt. – Szóval... Havannába is átruccantunk néhány napra. Elragadó város. Elragadó! Nos, meg kell mondanom, hogy ami az akkori állapotokat illeti... én, a magam részéről... semmi vérlázítót... semmi hitlerit... – És megint csak köhécselt.

Stefanik rámeredt. Széles arca sötétvörösbe borult. De helyesebbnek látta, ha nem szól.

Babrián kivette a szájából a pipát. – Megenged egy kérdést, kedves Goldstein úr?

– Tessék parancsolni – mondta nyájasan a nyelvtenár.

– Mi a véleménye arról az újabb feltevésről, hogy Károly nevünk nem a német Kariból, hanem egy ősi magyar totemszóból ered?

Az öregúr zavartan pislogott. Nem tudta, hogy Babrián ugratja-e, vagy komolyan beszél.

– Meg tetszett engem érteni? – kérdezte Babrián.

Poppycock úr nemet intett.

– Sajnálom – mondta Babrián. – Tudtommal valakit 1936-ban, a nürnbergi törvények értelmében, meglehetősen gorombán hazaebrudáltak a bonni Friedrich-Wilhelm Egyetem finnugor lektorátusáról. Ám az illető mindaddig csak annyit vett észre a Harmadik Birodalomból, hogy kitűnő autóutak épülnek, hogy Wilhelm Furtwängler kongeniálisabban dirigálja Bayreuthban Wagnert, mint a weimari köztársaság idején, és hogy Goethe udvari tanácsos portréja számos helyen a Führeré mellett függ. Mindezt csak a történelmi hűség kedvéért tartom szükségesnek megjegyezni, mert szavamra mondom, nem akarom megbántani, kedves Goldstein úr.

A vén korpafejű ekkor már kapcsolt: – Elhiszem – szólt szemérmes mosollyal. – *Ne sutor supra crepidam!* – És a gyöngébbek kedvéért készségesen lefordította: – Varga, maradj a kaptafánál!

– Annál is inkább – bólintott Babrián –, mert ön igen kiváló varga a kaptafájánál. Magvas nyelvművelő cikkeit mindig nagy élvezettel olvasom.

Azzal visszasüppedt egykedvű hallgatagságába.

A pillanatnyi csendet vidám hang törte meg: – Már megint holmi szaracén diftongusok? Ki lopta el a magyarból a palatoveláris spiránsokat?

Windisch nevetett rájuk, előbukkanva a sötétből. Ropogásra vasalt, hófehér köpenyében, kezében egy szál vörös rózsával, bármelyik hollywoodi orvosfilm szívdöglesztő főszerepét el játszhatta volna. – Könyörgök, legalább dugják az asztal alá az üvegeket, hogy ne kelljen észrevennem ...

– Poppycock! – mérgelődött a nyelvtanár, és Babriánra pillantott. – Egyszer már tisztességre kellene tanítanunk ezt az embert. Örökösen a nyelvtudományt ócsárolja.

– Most nem, most nincs időm, inspeksiós vagyok. – A doki Klárához hajolt, és poros galantériával átnyújtotta neki a rózsaszálat. – Végre itt az alkalom, hogy vallomást tegyek. Az első perctől kezdve irigyeltem Asbóth kollégát, aki abban a szerencsében részesült, hogy gondját viselheti a maga tüdejének. – Ráadásul mindezt úgy mondta el, olyan emelt tenor hangon, hogy attól kellett tartani, nyomban éneklésre fakad.

– Na nézzék csak! – évődött Miss Helen. – Vörös rózsá!

– Egy szavát se higgye ennek az embernek, Klárika! – fortyogott a vén korpafejű. – Veszedelmes szoknyabolond és széptevő ...

Ez roppant igazságtalanság volt. Zsuzsi föl is nyerített, de ijedtében rögtön kinyújtotta a nyelvét, és az ujjával ráütött.

– Köszönöm! – Klára csak a szájával mosolygott az orvosra, a szeme merev maradt. Meg sem szagolta a virágot, hanem mindjárt az asztalra tette.

– Ezt pedig, hivatalos engedéllyel, az egészségére! – Windisch a háta mögül egy üveg kékfrankost mutatott föl. Export minőség volt, nyilván ő is Pós Benedektől szerezte be.

– Köszönöm – ismételte Klára.

Merevsége nem tűnt fel Windischnek. A nyomott léghőmérsékletet sem érzékelte.

– Kerestem – fordult széles mosollyal Babriánhoz, miközben egy tincset hátradobott a homlokából. – Gondoltam, nem ártana egy kis traccsparti. Odabenn kitért a háborús pánik. Nem csodálom. Meghallgattuk az előbb Kennedy beszédét a Szabad Európán... Hát, nem az a földre szállt békeangyal éppen, akinek elhíreszteltük.

– Szíveskedjék leszurkolni oda egy forintost – mutatta Babrián. – Ettől a beszédől olyan virgonc?

– Ha hiszik, ha nem: ettől – mondta Windisch, és az osztatlan megrökönyödés közepette magyarázólag hozzátette: – Most aztán nyakig ülnek a pácban.

– Kicsodák? – kérdezte Babrián.

– Hogyhogy kicsodák? Az amerikaiak! – Windisch még szélesebben mosolygott.

– Kegyed mostanában túl sok vezércikkkel tömi a fejét – recsegte Babrián.

– Márpedig nyakig ülnek a pácban – erősítette a doki, bár a mosolya árnyalatnyival bizonytalanabbá vált. – Tökéletes kutyaszorító. Bármit tesznek, garantált felsülés.

– Ki garantálja a felsülésüket? – Babrián türelme szemmel láthatólag fogytán volt.

– Ha csak a kisujjukat mozdítják meg Kuba ellen – magyarázta Windisch –, akkor az egész latin-amerikai földrész egységesen ...

– Megvacsoráztatta már a cicáját, doktor? – szakította félbe Babrián nyersen. – Vegye tudomásul, hogy születésnapra jöttünk össze, és nem a maga külpolitikai

kiselőadására.

– *Ne sutor supra crepidam* – jegyezte meg nem közönséges élvezettel a vén korpafejű.

Windisch kényszeredett mosollyal hallgatott. A haját gereblyézte. Lelombozott a Szép Karcsi, vigyorgott magában Miklós, és cinkosan Klárára kacsintott.

Stefanik kirobbant: – Már engedelmet! Miért ne beszélhetnénk arról, ami mindannyiunkat izgat? Főleg ha még ilyen egyértelmű dologban is különbözik a véleményünk. – Itt gyors, haragos pillantást vetett Dórára, aki fázósan, csendben és tünődve ült a helyén. – Nem vagyunk gyerekek ... – Indulatosan előmarkolt a zsebéből egy csomó aprópénzt, és Miss Helen elébe szórta. – Tessék – mondta. – Legalább egy félóra, bőkezűen megfizetve... Hallgatjuk, doktor úr! Mit mondott az az alak a beszédében?

Windisch újra elmosolyodott.

– Ugye, nem haragszik? – fordult Klárához, de választ sem várva, már bele is fogott a Kennedy-beszéd ismertetésébe.

Miklós vállat vont. Nincs mit tenni, gondolta, ennek az estének már mindenképp lőttek.

Klára mereven ült mellette. Valósággal megfagyva. Tekintete a többiek feje fölé szegeződött. Miklós elhatározta, hogy nem hagyja cserben, és a maga részéről egyelőre nem száll be a beszélgetésbe.

Pedig egyre érdekesebb beszélgetés alakult ki. A doki távozása után Babrián is bekapcsolódott. Kasza délutáni látogatóiról beszélt, elsősorban a mandulaszemű srácról. Stefanik hahotázott, Zsuzsi lelkesedett, még Dóra is mosolyogva hallgatta.

A nyomott légkör fölengedett. Már ingerültség és indulatok nélkül vitatták meg a válságot is, s bár ki-ki változatlanul a saját álláspontján maradt, abban mindnyájan egyetértettek, hogy a helyzet valóban súlyos és nagy horderejű. Sőt még abban is, hogy korántsem mindegy, miként dől el. Meglehet, a világpolitikában egy korszak zárul le vele, s egy újabb veszi kezdetét. Kasza egyre sűrűbben pillantott az órájára, és a táskarádió keresógombját forgatta. Babrián rendkívül érdekes részleteket adott elő Sulzberger amerikai újságíró könyvéből, amely a latin-amerikai partizánmozgalmak jelenét és távlatait elemezte. Ehhez a témához Kaszának is volt néhány izgalmas értesülése.

Miklós figyelmesen, bár egyre komorabban hallgatta őket. Komorságát Klára fagyos sértődöttsége okozta. Lassacskán már a lányra kezdett haragudni. Miért nincs benne annyi értelem és belátás, hogy felülkerekedjék megbántottságán? Hát tabu talán ez a születésnap? A viselkedése ráadásul még komikus is. Egy tizenöt éves bakfis sértett duzzogása ...

Kasza pillantását kapta el. Kínosan érintette, hogy enyhe gúnyt lát megcsillanni a szemében. Érezte, ez a gúny nemcsak Klárának szól, hanem neki is. Félreérthetetlen volt. Dóra tekintete a lányt vette célba félreérthetetlenül. Korántsem titkolta a nemtetszését. Igen, gondolta Miklós, Klára valóban szeretné, ha a világ folyton csak körülötte forogna.

Zsuzsira nézett, aki tágra nyílt, okos szemével áhítatosan hallgatta Babriánt. Vajon Klára miért nem ilyen? Miért él ebben a lófarkos tinilányban jóval több érdeklődés a világ iránt, mint Klárában? Azonkívül, átkozottul szexis. *Ljuba színésznő, csudára igéző* ... Ezzel ugratta, mióta Zsuzsi bizalmasan megvallotta neki, hogy az érettségi után a színművészetire akar jelentkezni. Hosszasan cirógatta a szemével, amíg Zsuzsi csodálkozva rá nem pillantott.

– Igyunk – fordult erre kedveskedve Klárához.

Idegen, fagyos szempár szegeződött rá. Tégy, amit akarsz! – mondta ez a szempár.

Most már mindenkinek feltűnt, hogy valami nincs rendjén Klárával.

– Úgy is van! – kiáltott fel Poppycock úr, és összeütötte a tenyerét. – *Nunc est bibendum!* Soká éljen a mi szeretett hercegkisasszonyunk!

– Poharat nekem is – könyörgött Zsuzsi, és túláradó lelkesedéssel hadarta: – Olyan klassz lány vagy te, Kaja! És olyan állati csinos!

Miklós kihúzta a dugót, töltött a poharaikba.

– Hát akkor, emeljük a poharunkat erre a klassz és csinos lányra – kedélyeskedett Stefanik, de Miss Helen szigorúan kijavította:

– Mi az, hogy csinos? Szép. Mesebelien szép!

Klára nagy erőfeszítéssel mosolyodott el. – Ne Fidel Castróra igyunk inkább?

Miklós kezében a pohárral, rámeredt. Most ugyanazt a kihívó, veszett kifejezést fedezte fel az arcán, melyet a közös névnapon látott rajta, amikor a lány kártyát vetett neki.

– Nagyon helyes! – rikkantotta Stefanik. – Fidel Castro egészségére!

– És még kiére? – Klára ridegen mosolygott, a szeméből ellenségesség sütött.

Megbomlott! Miklós tanácstalanul pillantott Babriánra. Babrián nem vette le róla a tekintetét.

– Kiére még? – ismételte élesen Klára.

– Klári, mi van veled? – Dóra szelíden feléje nyújtotta a kezét.

Klára rá sem hederített. Hirtelen vérhullám öntötte el az arcát. Fölpattant, és mire felocsúdtak, már eltűnt a sötétben.

Kínos csend volt.

– *Poor girl* – sajnálkozott Miss Helen.

Zsuzsi odavolt: – Megbántottuk!

– Vissza kellene hozni – motyogta Poppycock úr.

Stefanik bűnbánóan a tarkóját vakargatta.

Babrián kiütögette a pipájából a hamut. – Baktasson utána, szerkesztő úr – intett Miklósnak. – Vigye az ajándékokat is.

– És kérje meg, hogy ne haragudjon ránk – toldotta hozzá a bányász.

– Nincs oka haragudnia ránk – mondta Babrián.

Miklós elmenőben még hallotta, hogy Kasza nyugodt hangon megszólalt: – Tíz óna. Ez a bádogskatulya primán veszi Londont...

Miklós felment az első emeletre. Megállt Klára ajtaja előtt. Harmadik kopogtatására sem kapott választ. Biztosan a parkban van, gondolta.

Sietve elindult, hogy lemenjen és megkeresse.

Amikor leért az előcsarnokba, a portás izgatottan feléje intett. – Épp jókor! Telefon.

– A legjobbkor – morogta Miklós bosszúsan.

Belépett a fülkébe, és türelmetlenül fölemelte a drótján csüngő kagylót.

– Halló!

Búgás, aztán egy magas hang: – Te vagy az, Nic? Halló! Mi az? Már meg sem ismered a hangom?

Miklós dermedten bámult a hallgatóba. Úgy érezte, fordul egyet vele a fülke. Vera hazaérkezett.

Ötödik fejezet

1.

Miklós pizsamában állt az erkély küszöbén. Mozdulatlanul nézett ki a parkba. Az arca még mindig sápadt volt az indulattól.

– Megyek – hallotta Kasza hangját. Huzat vágott keresztül a szobán, majd becsukódott az ajtó.

Miklós hátrafordult. Összeszorított foggal, fenyegetően indult a lány felé.

– Miért jöttél ide?

Vera keresztbe vetett lábbal ült az asztalnál. Könyökével könnyedén rátámaszkodott, és nyugodt mosollyal állta Miklós tekintetét. Nem ijedt meg tőle.

– Nem megmondtam este a telefonban, hogy ne gyere ide?

– Megmondtad, Nic.

– Hagyd ezt, hogy Nic, jó?

– Jó, Nic, hagyom.

Miklós ott állt előtte, kék szemébe fúrva a tekintetét. Szőke hajától keretezett, szabályos, szív alakú arcán látta a magabiztos mosolyt, és látta ingerkedően lebiggyesztett, telt ajkát. Meg tudta volna fojtani.

Gyomrát cigarettafüst marta. Elcsigázott volt és kialvatlan. Fél éjszaka le sem hunyta a szemét, úgy fölizzgatta Klára esti eltűnése. A park minden zegét-zugát felkutatta, de nem talált rá.

Tizenegy tájban kétségbeesetten tért vissza az épületbe. Az előcsarnokban Windischbe botlott, aki a szőke kisművér és a halálra rémült Miss Helen társaságában, magából kikelve gesztikulált. „Azt képzelik, mindent megengedhetnek maguknak, amikor én inspekciózom?” Szokatlan eréllyel ripakodott rá Miklósról, hogy takarodjék fel a szobájába. Miklós indulatosan visszavágott. Kevés híján hajba kaptak. Verocsika végül belekarolt Miklósba, és fölvezette az emeletre.

Kasza nem ébredt föl, az igazak álmát aludta. Miklós levetkőzött, és hanyatt vetette magát az ágyon. Nyugtalanságában egyik cigarettáról a másikra gyújtott. El nem gondolhatta, hová tűnt Klára. Vagy másfél dobozzal szívott el hajnalig, amikor Verocska lábujjhegyen benyitott, és a fülébe súgta, hogy Klára előkerült.

Reggel, amint fölébredt, Miklós első dolga volt, hogy bezörgessen hozzá. Miss Helen nyitott ajtót, pongyolában, becsavározott hajjal. „Alszik – suttogta –, délig nem engedem fölkelni.” Miklós az ajtó nyílásán át megpillantotta az alvó lányt. Finom arca kivált a párna fehérségéből, kimerült vonásai álmában sem simultak ki. Miklós lesütötte a szemét, és zaklatottan eljött.

Kasza már ébren volt, szokásos légzőgyakorlataival meg a kézisúlyzójával gyötörte magát. „Megkerült?” – érdeklődött közönyösen. Miklós szótlanul bólintott. Maga sem tudta, miért, de zaklatottságába lelkiismeret-furdalás vegyült. Hiába bizonygatta magában, hogy végtére Klára hisztériázásáról és éjjeli eltűnéséről nem tehet, a lelkiismerete nem hagyta nyugodni. Visszahevert az ágyra, és a falnak fordulva, szundítani próbált.

Kasza befejezte a reggeli tornát, borotválkozni kezdett. A szomszédból áthallatszott a főbakter vidám füttyörészése. Egyszerre kopogtatás, Kasza kiszól, hogy szabad. Nyílik az ajtó, és a küszöbön – Vera.

Miklós nem akart hinni a szemének. Aztán megdöbbenésében kiugrott az ágyból. Vera egy cseppet sem zavartatta magát attól, hogy mind a ketten pizsamában vannak. Az asztalra állította a jókora repülőtáskát, ringó léptekkel odament Miklóshoz, és megcsókolta: „Szervusz!” Miklós csak állt, csak bámult rá. Vera figyelmesen megtapogatta a nyakát, és rákacsintott. „Jól van, ez már katonadolog!”

Kasza vastagon behabozva meghökkenően figyelte őket. Vera odalépett hozzá, mosolyogva a kezét nyújtotta. „Szervusz! Neked mi bajod?” És bemutatkozott. „Üdvözetem – dörögte Kasza, és ő is bemutatkozott. – *Asthma bronchiale*. Szépen javulgat.” „Örülök neki” – mondta Vera. Kasza biccentett. „Én nemkülönben!” Tetőtől talpig végigmérte a lányt, aztán egykedvűen visszafordult a tükörhöz, folytatta a borotválkozást. „Egész hangulatos itt – nézelődött Vera. – Kedélyesen laktok ... Ki az a sárgarigó odaát?”

Otthonosan körbejárta a szobát, belelapozott Kasza könyveibe, megcsodálta az élestárat, csipegetett néhány szem szőlőt, és csettintett a nyelvével. Az ujját végighúzta az éjjeliszekrényen, és fintorogva fölmutatta. „A takarítást nem viszik túlzásba ...” Az erkélyre is kinézett. „Ez igen! Gyönyörű kilátás!” Azzal, mint aki dolgát jól végezte, kényelmesen helyet foglalt az asztalnál. Ismét Miklóstra mosolygott, és kért egy puha Symphoniát.

Miklós fogta a cigarettacsomagot, némán odahajította neki. „Kösz – mondta Vera –, irtó udvarias vagy. Újabban furcsa szokásokat kezdesz fölvenni, nem gondolod, Nic?” Arra, hogy *Nic*, Kasza borotvát tartó keze egy pillanatra megállt a levegőben. Miklós érezte, agyába cseppenként gyűlik a vér. Megőrült a gondolattól, hogy Kasza miket képzelhet róla abban a marha fejében.

– Kérlek, menj el – szólalt meg rekedten. – Azonnal... menj el...

– Különös érzésem van, Nic. – Vera elővillantotta szabályos fogsorát, és szentelen kedvességgel ránevetett. – Valami azt súgja, drágám, hogy kissé elidegenedtél tőlem. Már a telefonban is gyanút fogtam ...

– Ide hallgass – szólt fojtottan Miklós.

– Hallgatlak, kedvesem.

Miklós nem mondott semmit. Kasza, a borotválkozást befejezve, ingbe bújt, és elhagyta a szobát.

– No, hát hallgatlak – unszolta Vera. – Hiszen azért jöttem, hogy meghallgassalak. – Térdére húzta a szoknyáját, és vidám kíváncsisággal Miklós arcába kémlelt. – Magam is úgy gondolom, hogy beszélgetnünk kéne egymással.

Miklós elfordította róla a tekintetét. Némán dühöngött. Az a benyomása támadt, Vera határozottan élvezi a helyzetet, s alig tudja megállni, hogy hangosan fel ne kacagjon. Ez a gondolat bőszítette, de le is csillapította hirtelen. Nyugi, gondolta, nyugalom! Nem akarta nevetségessé tenni magát. Kaszán kívül remélhetőleg, senkivel sem találkozott, fontolgatta magában, akkor pedig nincs semmi baj... Kasza korrektségében nem kételkedett. Az első és legfontosabb – eltávolítani innen Verát.

A cigaretta után nyúlt, hogy rágyújtson, de Vera megelőzte. Kivett a retiküljéből egy csomag külföldi cigarettát, és odadobta neki.

– Kent. A kedvenced.

Miklós reflexszerűen elkapta. Kipöckölt a csomagból egy cigarettát, és a szájába dugta.

– Miről óhajtasz beszélgetni?

– Ó, Nic, azt gondoltam, biztosan valami mondanivalód van a számomra. Hogy valami izgalmas témát tartogatsz nekem.

Miklós rágyújtott. A cigarettapaklit visszalökte az asztalra.

– Helyes! Magam is jobb szeretném, ha minél előbb túlesnék rajta.

– De nem így... – Vera a fejét ingatta. Szívott a cigarettájából, és közömbösen hozzátette: – Ne aggódj, nem rendezek jelenetet, pedig megérdemelnéd. Attól se félj, hogy beleköpök a levesedbe. Bár ahhoz is nagy kedvem volna.

Miklós akaratlanul is rácsodálkozott. Verának ez az arca és ez a hangja ismeretlen volt előtte.

– Egyáltalán, hogy kerülsz ide? Hogy tudtál bejönni?

Vera halkan nevetett.

– Sose félt engem! Az a kifent kajlabajusz odalenn szerintem még mindig a száját tátja. Képzeld csak el... Belibeg Zách Kornél igazgató főorvos törvénytelen leánya az elmaradt havi tartásdíjért.

Képes volt rá, gondolta Miklós, tőle kitelik!

– Szóval, emiatt se főjön a fejed – mosolygott rá a lány. – Rém tapintatos voltam, Nic, nem hoztalak hírbe. Hálás lehetnél nekem. A barátod megbízható? Nem fog eljárni a szája? És titkolóznod sem kell előttem, Nic. Új szerelem. Tudom.

– Megkaptad a leveletem? – csúszott ki Miklós száján. De nem, gondolta rögtön, képtelenség, nem kaphatta meg ...

– Levél? – Vera vékonyra kiszedett, félkör alakú szemöldöke kissé felhúzódott. – Semmiféle levelet nem kaptam tőled. Egyetlenegyed sem. Anyádtól kaptam meg a magamét.

Miklós rácsodálkozott. – Anyámtól?

– Tőle hát, tegnap este. Miért meregeted így a szemed? A telefonbeszélgetésünk után fölugrottam hozzátok.

– Megáll az eszem – dünnyögte Miklós.

– Ezt én is elmondhatom magamról. – Vera rövideket szippantott, a mosoly már letörlődött az arcáról. – Engem le lehet rázni, Nic – folytatta igazán mondom neked, le lehet. De nem így. Majdnem három év után mégiscsak valamivel többel tartozunk egymásnak, nem?

– Éspedig?

– Legalább egy kimagyarázkodással. Igen, egy röpke magyarázattal.

– Megkapod.

– Nagyon megtisztelsz vele.

– Gúnyolódsz?

– Nem én, semmi okom rá! Te elmondod a magadét, én elmondom a magamét, és akkor majd kvittek leszünk. Rajtam nem spórolsz meg egy kényelmetlen beszélgetést.

Hogy beszél ez velem? – hüledezett Miklós. Mindamellett volt valami Vera föllépésében, ami titokban csaknem tiszteletre indította. Sohase látta még ilyennek.

Vera, szájában a füstölgő cigarettával, kinyitotta a repülőtáska villámzárját.

– Tessék, ezeket neked hoztam. – Sorra kirakosgatott mindent. – Villanyborotva. Lerágtad érte a fülem. Zsebrádió. Saját iniciativa itt hasznos lesz. Albumok. Diego Rivera, Siqueiros, Orozco. A mexikóiakért mindig epekedtél. Ráadásként egy Rubljov. Két új Richter-felvétel. Csodálatosan játssza a *III. zongoraverseny-t*. A kedvenc Bartókod. Ez meg valami ósdi lőportartó az egyik leningrádi régiségboltból. Tudom, imádod az ilyen vacakokat. – Becipzározta a táskát, és leütötte a cigarettájáról a hamut.

Miklós mozdulatlanul nézte.

– Látom, Adujevék jól tartottak.

– Nem panaszkodhatom – felelte egykedvűen Vera.

– Komoly költségekbe verted magad miattam.

– Meglehet.

– Na – intett Miklós –, pakolgasd csak szépen vissza ezt a sok cuccot.

– Nem, Nic. Ha nem akarsz elfogadni, ott az erkély. Felőlem akár valamennyit kiszórhatod.

Miklós hallgatott, a szája szélét rágta.

– Rendben van – biccentett aztán. – Megborotválkozom és felöltözöm. Várj meg lenn a parkban, a fasorban.

– Kijöhetsz a szanatóriumból? – kérdezte Vera.

– Ha nagyon muszáj.

– Jobb szeretném, ha kijönnél.

– Helyes! Majd átbújok a kerítésen.

– Nem lesz kellemetlenséged belőle?

– Engem ma már aligha érhet több kellemetlenség.

– Jó – bólintott Vera. – Van itt a közelben egy vendéglő, én meg koccsal vagyok.

Miklós gúnyosan elmosolyodott. – Az apuci galambszürke Opelje ...

– Az apuci galambszürke Opelje. – Vera felállt, a hamutartóba dobta a cigarettavéget. – A külső kaputól kétszáz méterre fölfele parkolok.

Fogta a repülőtáskát, és kiment.

Miklós a tükörbe bámult.

– Megáll az eszem – ismételte meg dűnnyögve.

2.

A kocsival veszett iramban száguldott.

– Gyorsabban nem lehetne? – epéskedett Miklós. Nyugtalan pillantásokat vetett a sebességmérőre: a mutató a nyolcvanas és a százas közt ingadozott.

– Ne izgulj, ez az útszakasz mindig kihalt. – Vera hűvös arccal, napszemüvegben ült a volánnál. – Vagy arra a párizsi énekesnőre gondolsz?

– Miféle énekesnőre?

– Aki a szeretőjével együtt így ölte meg magát. A szeretője el akarta hagyni.

– Ez új vonásod – morgott Miklós. – Ez a fényes humor.

– Idővel ez is megjön.

Miklós végigpillantott rajta. Ingerelte flegmatikusnak tetsző nyugalma. Szívesebben vette volna, ha lesújtottnak vagy elesettnek látja. De még azt is, ha dühösnek.

– Mondhatom neked, minden várakozásomat magasan felülmúlod.

– Ezt én is elmondhatom rólad, Nic.

A motor egyenletesen búgott. Miklós szeme ismét a sebességmérőre tévedt, aztán vállat vont. Az út mentén fölvilanó fákat figyelte, és odébb az erdőt. A színek már vörösesbarnára fordultak. A kocsii surrogva futott az aszfaltot borító avarszőnyegen.

– Lassíts, itt elágazás lesz.

Vera nem vette le a gázt. A szeszélyes kanyarokban sem fékezett, pedig a hátsó kerék minduntalan csikorgott. Élvezte a száguldást, a vakmerő előzéseket, az egérútnyeréseket. Biztos kézzel vezetett, de Miklós mindig arra gondolt, hogy százhússzal csak egyszer lehet hibázni.

Idegességében kihúzott a felső zsebéből egy cigarettát, és a szájába dugta. – Vigyázz! – kiáltott fel hirtelen, s a lábát görcsösen előrefeszítette. – Örült...

Szemben ponyvás teherautó bukkant elő, és dübörögve elzúdult mellettük a keskeny úton.

Ámokfutó, szitkozódott magában Miklós. Milliószer megfogadta már, hogy nem ül olyan kocsiba, melyet Vera vezet. A visszapillantó tükörben elfogta a lány gunyoros ajkbiggyesztését.

– Meggyújthatod a cigarettádat, Nic.

Miklós összeszorította a száját, és rágyújtott. Heccelni, gondolta, ez a rohadt száguldás is arra való ...

Eszébe jutott, valamelyik reggel hogyan képzelte el Vera hazatérését és a szakításukat. Hát nem így! Csak bosszankodhatott a saját naivitásán. Lebecsültem a rámenősségét, gondolta, no meg azt, hogy mérhetetlenül hiú. Nem, nem az a fajta lány, aki beletörődik egy ilyen fiaskóba; körültekintőbbnek kellett volna lennem. Tegnap este pedig nagyot hibáztam, amikor rátámadtam ... „Miért jöttél már haza?! – üvöltött a telefonba, de úgy, hogy hallotta, Verában elakad a lélegzet. – Mit akarsz tőlem? Fel ne merj ide jönni!”

Nevetséges, gondolta feszengve. Csak a düh beszélt belőlem, és nevetségesebben már nem is viselkedhettem volna. Ráadásul bárgyú fejjel azt képzeltem, hogy holmi üvöltözéssel letudtam a dolgot. Ha végleg nem is, legalább egyelőre, mondjuk, november közepéig, amikor majd kiengednek ... Szarvashiba volt. Az, ostoba melléfogás! Higgadtnak kellett volna lennem, engedékenynek: jöjjön csak, ha akar, jöjjön fel szépen, és akkor meglepetésszerűen ... kész helyzet elé állítva... De így csak az ő kezére játszottam. Időt és alkalmat adtam neki, hogy felkészülhessen, hogy összekanalazza magát... És ami azt illeti, egész jól összekanalazta magát. Sebaj, most már mindegy! De az majd elvállik, hogy ez a beszélgetés melyikünknek lesz kényelmetlenebb ...

Kedvetlenül nézte a szélvédőn át az utat. Már belátta, semmi szín alatt nem lett volna szabad beleegyeznie ebbe a beszélgetésbe. De ha már így esett, okosabb lesz ironikusan kezelni a dolgot, nem pedig dühösen vagy vagdalkozva. Inkább tompítani, semmint kihegyezni az ügy élet...

Leütötte a cigarettájáról a hamut. – Nos – pillantott a lányra –, mi újság Péterváron? Vannak még fehér éjszakák?

– Vannak – mondta Vera. – Júniusban.

Igaz, hisz én se láthattam, gondolta Miklós, a VIT is augusztusban volt... Akkor, 1957-ben járt Moszkvában és Leningrádban, a magyar küldöttség tagjaként. – No és Dosztojevszkij árnya? – folytatta. – Ott lebeg-e még a Fontanka fölött?

– Én nem találkoztam vele – felelte Vera.

– Gogoléval sem a Nyevszkijen?

– Gogoléval sem.

– De gondolom, Puskind idézte eléd Carszkoje Szelo minden egyes szöglete.

– Ó nem, Nic, csak minden második.

Miklós karikákat formált a füstből, ahogy lassan kieregette a száján. – Hát Adujevék? – kérdezte. – Hogy vannak?

– Köszönik, jól.

– És Szergej?

– Ő is.

– Sokat írtál róla.

– Sokat.

Miklós az arcát fürkészte, de semmit se látott rajta. – Aztán a tanácsomat megfogadtad-e? Azt, hogy érezd magad olyan jól, amennyire csak telik tőled.

– Igyekeztem, Nic – hangzott közömbösen.

– Ha így volt, miért jöttél haza két héttel korábban?

– Tegnap már megmondtam.

– Ó persze, aggódtál értem!

– Aggódtam.

– Fölösleges volt, láthatod.

– Most már magam is úgy hiszem.

Miklós kelleetlenül fölnevetett: – Megváltoztál, Veruka!

– Ha valami rosszul esik az embernek, előfordul ilyesmi.

– Ezt melyik limonádében olvastad?

A lány nem szólt. Miklós tudta, ilyesmivel könnyű bosszantani. Vera, bár jó ízlésű volt, néha elképesztően banális könyvekért és filmekért lelkesedett. „Már megint egy újabb Kommerszet Maugham?” Mindig ezzel froclizta.

Vera levette a gázt, a kocsifutása fokozatosan lassult.

– Megérkeztünk – mondta.

Ráhajtott a rövid bekötőútra, amelynek a végén ott emelkedett a parasztház utánzó, zsúpfedeles, tornácos vendéglő. Homlokzatán cifra betűkkel díszelgett: *CSÁRDA A BAKONYI BETYÁRHOZ*. S hogy e csárda nem akármiféle csárda, három idegen nyelvű tábla jelezte: *WELCOME! WILLKOMMEN! SOYEZ BIENVENU!*

Befaroltak a bejárat előtt parkoló kocsik közé. Mellettük éppen indulóban volt egy bogárhátú Volkswagen. A Volkswagenben, a lehúzott ablakon át, Miklós Asbóth doktor himlőhelyes képét pillantotta meg. Az orvos semmi jelét nem adta, hogy észrevette volna.

– Hangulatos hely – mondta Vera. – Apám gyakran megfordul itt a külföldi vendégeivel. – Kikapcsolta a motort, és elővette a retiküljét. Bepúderozta az arcát.

A galambdúcos, faragott kapuban egy micisapkás öreg a salakot locsolta, és a portással beszélgetett. Mind a ketten megnézték a kocsiból kiszálló elegáns, szőke lányt és Miklóst vedlett ballonnadrágjában, napszíttá kék sportingében.

Miklós feszélyezetten lépett be a kapun. Már bánta, hogy nem öltözött fel rendesebben. Az is zavarta, hogy ebben a környezetben kénytelen tudomásul venni Vera vonzó megjelenését, eleganciáját. Bedobta magát, állapította meg fanyarul. Finom vonalú, kézi festésű selyemruha, a minta színével hajszálra azonos árnyalatú körömcipő és borjúbőr retikül, vajpuha kis autóskesztyű. És mindehhez az Opel Kapitän. Íme, egy újmódi hercegnő!

A lány könnyű léptekkel haladt előtte. Miklós dühösen kapta el a tekintetét telt, ringó csípőjéről.

– Oda szeretnék ... – Vera otthonosan a terem legvégébe, az egyik bokszra mutatott. Falusias kerítés választotta el a szomszéd boksztól. A kerítés lécein mázas korszók, miskakancsók függtek.

A helyiség közepén, egy hosszú tölgyasztalnál öttagú, zajos férfitársaság sörözött. Kihevült arccal emelgették a teli krigliket.

– Augsburgi üzletemberek – súgta meg bizalmasan a bakonyi betyárnak öltöztetett pincér, amikor fölvette Miklóstól a rendelést, és máris loholt oda hozzájuk, mert egy nyírott fejű úr, két csuklás közt, vastag hangon kiáltott: – *Herr Tschikoscb, Feuer!*

Miklós utálkozva nézett végig a falra aggatott gyolcsgatyákon, cifraszűrökön, pántlikás fokosokon.

– Mádjárosch légbör, bayerisches kedély, a seggem alatt egy kiálló szög. – Azzal átült Vera mellé, a másik lócára. – Csicsás és *gemütlich* helyecske!

Vera az asztalra tette a retiküljét, kesztyűjét könnyedén mellédobta. – A külföldieknek tetszik az ilyesmi.

– Sajnálom, én bennszülött vagyok. Azokat az úriembereket hurcolászd ide, akiket nyakra-főre kísérgetsz.

– Már megint kezdted? – sóhajtott fel Vera.

Örökös ütközőpont volt ez köztük. Vera, apja révén, egyre gyakrabban vállalt tolmácsolásokat az Akadémiának, és Miklós egyre kevésbé nézte jó szemmel, hogy havonta néhány napját idegen férfiakkal kettesben tölti, vidékre utazik velük, az Operába vagy hangversenyre kíséri őket, elfogadja a vacsorameghívásaikat. Vera hiába bizonygatta, hogy mindez vállalt munkájához tartozik, Miklós sokat idegeskedett miatta. Féltékenységét, amely mélyülő válságával egyenes arányban nőtt, ingerült megjegyzésekkel és nyerseséggel próbálta leplezni. Ezt pedig Vera észrevehetőleg megelégte az utóbbi időben.

Most is a fejét rázta. – Muszáj folyton ezen lovagolnod? Meddig akarsz még ezzel szekálni?

– Soha többé, Veruka, soha többé – biztosította Miklós. – Ezentúl azt teszel, amit akarsz. Kedvedre tolmácsolhatsz, idegenvezethetsz, hetyeghetsz ... Élheted a honi gésák vidám életét.

– Kérlek! Úgy unom már ezt!

– Ez a helyzet – biccentett Miklós. – Mindegyikünk un valamit.

Jött a pincér, fürgén hozta a megrendelt konyakot és gyümölcslevet. Az augsburgiak asztalánál egy fiatal férfi fölfigyelt Verára. Miklós látta, hogy odébb igazítja a székét, és a tekintetét a lány barnára sült, formás lábszárára tapasztja.

– Ott egy hódoló – intett feléje Miklós, mihelyt a pincér eltűnt. – Úgy veszem észre, nem az a fickó, aki sokat vesztegetné az idejét.

Vera egy pillantást vetett a férfira, aztán a lábát az asztal alá rejtette.

– Ó – nevetett Miklós –, hidd el, engem már nem zavar. Ha kedved tartja, akár félre is ülhetsz vele ... – A poharáért nyúlt, fölemelte. – Szóval maradsz ... Hát akkor proszit, Veruka! – Rosszulöltözöttsége és az arcátlanul bámészkodó bajor kihozta a sodrából. – Nem hallod? Proszit! – ismételte meg nyersen.

Vera nem nyúlt a maga poharához.

– Ne légy utálatos – kérte. – Konyakkal és gyümölcslével különben sem illik koccintani.

– Elnézést, elvitettem az illemt. És a szereposztást is, mi? Te akartál kellemetlenkedni vagy nem? Tessék, rajta hát!

Vera kortyolt a gyümölcsléből.

– Nic – szólította meg aztán tűnődve Miklóst.

– Nos?

– Igaz ez a dolog?

– Miféle dolog?

– Hát... amiről anyád beszélt.

– Persze hogy igaz.

– De igazán igaz?

– Ne légy ostoba! Gondolod, hogy anyám is meg én is csak bolondozunk? Egyikünk sincs vicces kedvében mostanában.

– De igazán igaz? – makacskodott Vera.

Miklós felfortyant. – Mit jelentsen az, hogy igazán igaz? No és ha nem igazán igaz? Mi a különbség?

A lány a poharába nézett. – Van különbség, Nic.

– Éspedig?

– Gyötörsz?

– Nem, valóban nem értelek.

– Van különbség. – Vera felnézett. – Mert tudod, ha nem vagy szerelmes, hanem ... hanem csak úgy unalmodban, egyedüllétedben ... szóval, ha csak úgy megtetszett valaki...

– Se unalom, se egyedüllét – vágott a szavába Miklós. – Biztosíthatlak, hogy remek a társaság, és primán érzem magam. Unatkozásra pedig egyszerűen nincs időm. Egyébként hogy tetszik a szobatársam? Jóképű srác, mi?

Vera hallgatott. Kék szeme kifejezéstelen volt.

– Kérlek, ne légy nyegle. Értened kell, mire gondolok.

– Tegyük fel, hogy értelek.

– És mi a válaszod?

– Csodálkozom – felelte Miklós. – Mondhatnám, puff vagyok az erkölcsi felfogásodtól. Ha nem vagyok szerelmes, akkor neked nyolc? Tökmindegy? Akkor lefekhetek bárkivel? Ejnye! Hát így vélekedik egy alapszervi KISZ-titkár? Egy ötvenhetes alapítótag? Egy ifjúgárdista?

– Hagyd már ezt abba, Nic. Ne gyerekeskedj.

– Helyes, elhallgatok! Tied a szó.

Vera azonban nem szólalt meg. Miklós ivott. Élvezte, hogy egyelőre fölényben van, és a lány nem tudja feltalálni magát. Csak a szomszédban ülő bajor zavarta, aki egyre arcátlanabbul fixírozta Verát.

– Nos – törte meg végül a csendet –, tied a szó. Miért nem beszélsz?

– Szeretném, Nic, ha inkább mégis te beszélnél.

– Miről? Talán a kubai válságról? Apropó ... hogyan értékelik Gyöngyösiéknél a szitut?

– Nem tudom. Tegnap érkeztem, még nem láttam újságot. Apámmal se volt időm beszélni...

Vera újra a poharát nézte, és megint csak hallgatott.

– Ki az a lány? – kérdezte aztán színtelen hangon.

– Klárának hívják, és néhány hónappal idősebb nálam. – Miklós készségesen előhúzta a tárcáját, és kivette belőle Klára fényképét, amelyet épp a napokban kapott tőle.

Vera nem nyúlt a fényképhez. Sápadtan nézte.

– Szép – ismerte el egy bólintással.

– Szép – mondta Miklós barátságosan. – És úgy szép, hogy *valaki*.

– Igen, ez a te örökös nosztalgiád.

Miklós összevonta a szemöldökét. Mit jelentsen ez? – gondolta. Vera azonban elsiklott a szótlán kérdés mellett.

– Úgy tudom, anyád nem ismeri.

– Nem, nem ismeri.

– Még a nevét se tudja.

– A nevét se.

– Ha igazán igaz, miért nem mutatod be neki?

– Korai lenne ... – Miklós legyintett. – Nézd, Veruka, fölösleges ebbe a szalmaszálba kapaszkodnod. Akár igazán igaz, akár nem, a mi kettőnk dolgán mit sem változtat. – Visszadugta a tárcájába a fényképet. – Nem akarlak kínozni, hidd el, de ez se nem oszt, se nem szoroz. Nem ez a lényeg.

– Nekem fontos tudnom.

– Nos... talán nem igazán igaz – rándította meg a vállát Miklós, de amint kimondta, már tudta, hogy hibát követett el. – Ilyen rövid idő alatt senkibe se lehet komolyan beleszeretni.

– Annak idején nekem azt mondtad, hogy engem első látásra ...

– Hazudtam.

– Nem igaz – mondta Vera. – Tudom, hogy nem hazudtál.

– Értsd meg – ismételte meg nyomatékosan Miklós –, bárhogy áll is ez a dolog, a mi kettőnk ügyéhez semmi köze sincs. A világon semmi köze!

Meglepetésére, Vera elmosolyodott. – Ismerem a természetedet, Nic.

– Mit óhajtasz ezzel mondani?

– Neked már volt egyszer egy ilyen nagy szerelmed. Szintén csak egy Klárád ...

– Volt – vágta rá Miklós szárazon.

– Néha beszéltél róla. És én még utólag is örültem féltékeny voltam rá.

– Fölöslegesen.

– Tudom. Mert, ugye, mi lett a dologból? ... – Vera ismét a poharát nézte. – Látod, ezért érdekel, hogy igazán igaz-e? Te pedig azt mondtad az előbb, hogy nem. Nekem ezt valóban fontos tudnom. És nem önámításból, nem ... Tudod, miért?

– Nem tudom.

– Gondolkozz csak. Nekem jó a emlékezetem. Szinte mindenre pontosan emlékszem, amit valaha is nekem mondtál.

– Sejtelmem sincs, mire gondolsz – jelentette ki bosszúsan Miklós.

Vera enyhén rámosolygott. – Nem szeretnék sportszerűtlen lenni.

– Légy csak az bátran!

– Egyszer azt mondtad nekem ... Két éve, nyáron, a földvári mólón, egy este, látod, még erre is pontosan emlékszem ... Arról beszéltél, hogy istenverte egy természeted van. Hogy azok a nők, akik kitűnő szellemi partnereid, mint nők sohase vonzanak. Ellenben azok, akik ...

– Hagyd abba!

– Azzal a másik Klárával is így történt, nem?

– Most aztán már hallgass, jó?! – Miklós haragosan összepréselte az ajkát. Úgy érezte, Vera csendben és kifürkészhetetlenül gúnyolódik rajta.

– Miatta nem írtál? – kérdezte Vera. – Az új Klárád miatt? – Ez a kérdés viszont részéről volt hiba.

– Ne hülyéskedj – válaszolt nyersen Miklós. – Alig egy hónapja ismerem. Neked meg mióta nem írtam? Amióta elmentél.

– Igen, ez igaz. – Vera szemhéja most megrebbent. – Ez igaz – ismételte meg majdnem suttogva, és a térítőre meredt. – Álltad a szavad ...

Miklós némi elégtétellel bólintott. – Álltam. És mit gondolsz, miért?

– Nagyon megbántottalak akkor ... a kórházban?

– Meg – hagyta rá Miklós. – De már akkor se volt jelentősége. Sajnálom, Veruka... Az igazság az, hogy én már tavasszal véget akartam vetni a kapcsolatunknak. Meg is tettem volna, ha közbe nem jön ez a duzzanat.

– Miért hazudsz?

– Ide hallgass, Veruka ... – Miklós szája széle megfeszült, de aztán nem mondott semmit. Tagadhatatlan, hogy egyszer-kétszer épp a tavasszal bizonygatta leghevesebben Verának, mennyire szereti.

Utolsó cseppig lehajtotta a konyakot. Közben a kitaróan figyelő németre sandított. Jóvágású férfi volt. Keskeny ajkán önhitt mosoly játszott.

– Hagyjuk ezt – legyintett –, hagyjuk a fenébe, Veruka! Ezen már szükségtelen vitatkoznunk, a magyarázkodások is feleslegesek. Nem írtam neked és kész. Nem volt kedvem. Mondom, torkig lettem az egésszel... – Cigarettaát vett elő, odakínálta Verának, de a lány nemet intett a szemével, ő maga rágyújtott, aztán nyugodt mosollyal pillantott fel. – De a múlt héten végül rászántam magam. Igen, írtam neked.

Egy hosszú szakító levelet. Postafordultával biztosan utánad küldik. Ha elolvasod, magad is belátod majd, hogy meggondolt és eltökélt a szándékom.

Szippantott a cigarettájából, és félig kötekedve, félig komolyan a lányra nézett. – Hanem a kíváncsiságomat kielégíthetnéd. Most már te sem tartozol felelősséggel nekem. Tulajdonképpen mi az ördögnek ragaszkodsz te hozzám? Lehetek őszinte? Sohase fért igazán a fejembe.

Vera szomorkásán elnevette magát. – Mondjam, hogy nekem se?

– Ez újra limonádé szöveg – figyelmeztette Miklós.

– Igazad van. Én tudom, miért szeretlek.

– Még most is? Ezek után? – Miklós rosszmájúan rázta meg a fejét. – Mindig azt hittem, semmire se vagy rátartibb az emancipáltságodnál. Meglepő, hogy milyen kevés önérzet van benned.

Vera elértette. – Tudom, neked az lenne a kényelmes, ha most önérzetesebb volnék.

Miklós arca elborult. Ez elevenjén találta, és fölszította az ingerültségét.

– De hátha az én kevéske önérzetem megment valamit – folytatta Vera –, amit te is sajnálnál később, ha most elveszne.

– Nem ment meg semmit – mondta szárazon Miklós. – Azt pedig, hogy utóbb sajnálkoznék, kötve hiszem. Nos, felelsz a kérdésekre, vagy sem? Mit akarsz tőlem?

– Jól tudod.

– Véleményem szerint egy huszonkét éves vonzó, elegáns úrilány ne menjen férjhez rangon alul.

– Én valóban hozzád szeretnék menni – szólt közbe halkán Vera.

– Minden tekintetben alkalmatlan parti vagyok neked. Részedről ez *mésalliance* lenne.

– De magadban, ugye, arra gondolsz, hogy te kötnél velem *mésalliance*-ot? – kérdezte Vera.

Miklós ezt szenvelgésnek érezte. – Egy biztos, az én céljaim többek a tiednél.

– Én bízom benned. Mindig csak az elszigetelődéstől féltettelek. Attól féltetek ma is.

– Az elszigetelődés nem feltétlenül vereség – mondta Miklós, s anyja ötlött az eszébe; hát nem ugyanettől félti ő is örökösen? – Van, amikor egyáltalán nem az. És ugyanakkor van helyzet, amikor minden látványos siker vereséggel ér föl.

– Nem hiszem, hogy ilyen egyszerű lenne a világ.

– Ma ilyen egyszerű, ha ugyan ez egyszerű.

Vera elgondolkozott.

– Talán igazad van – intett aztán tünődve. – Elég sokat törtem már ezen a fejem, de egyelőre nem tudtam eldönteni, tényleg igazad van-e.

– Sarkalatos kérdés.

– Nem vagyok kicsinyes, Nic, de nincs rá bizonyítékom.

– Mindig kicsinyes vagy. Most is.

– Ha bebizonyosodik az igazad, készséggel elismerem majd.

– Mi bizonyíthatná be neked? A siker, mi?

– Nem, az eredmény.

– Az eredmény, ha ugyan egyáltalán lesz eredmény, nem holnap, de még csak nem

is holnapután születik meg. Amellett az eredmény korántsem perdöntő ebben a kérdésben.

– Nem értem.

– Persze hogy nem érted. Te mindent csak mérni szeretsz. Mérni latra, súlyra, kilóra. Könnyen lehet, hogy a veszkölődésem nem jár eredménnyel. Az esetleges eredménytelenség azonban nem jelenti okvetlenül a célkitűzés helytelenségét. Az eredménytelenség ebben az esetben csak egy ember eredménytelensége lesz, s ez sok tényezők múlik. Az eredmény néha maga a helyes felismerés.

– Szeretlek – mondta Vera. – És eddig eszembe sem jutott, hogy fölcseréljelek másvalakivel.

– Eddig! – csapott le Miklós. – Ezt jól mondtad.

– Hogy mi lesz holnap vagy holnapután, arról természetesen nem tudhatok – vonta meg a vállát Vera.

Ez túl józan kijelentés volt ahhoz, hogy Miklós hiúságát vérig ne sértse.

– Azt pedig szintén kötve hiszem – dobta oda foghegyről –, hogy akár már ma ne találnál helyettem alkalmasabb szeretőt. Egy olyasfélét, mint például az ott. – Összeszűkült a szeme, és fölgyülemlett ingerültsége olyan hevesen robbant ki belőle, amelyet nem föltételezett volna magáról: – kiég eltökélten riszálsz ahhoz, hogy egy ilyen fickó a lábad közé kívánkozzék!

Vera annyira nem volt elkészülve erre a durvaságra, és annyira ismeirt lennek hangzott ez a számára Miklós szájából, hogy elfehéredett, s kezét az arca elé kapva, hátradólt a széken. – Miklós! – suttogta olyan hangon, amely csaknem sebzettnek hatott.

Miklós az ajkába harapott, elvörösödött.

– Bocsáss meg – dünnyögte, s egy pillanatig átérezte, milyen igazságtalanul sértette meg a lányt. Ám a következő pillanatban már csupán ezt gondolta: Bolond vagyok, csak bonyolítom a dolgot!

Őszintén szólva, semmi olyasmiről nem tudott, amit Vera szemére vethetett volna. Verából hiányzott minden kamaszos fülledetség. Mint mindent a világon, a szerelmet is józan gyakorlatiassággal fogta fel. Az ösztönei és az érzékéi sohase keresztezheték az elképzeléseit. Miklós gyakran gondolt arra, hogy a lány vele tervezte el az életét holtomiglan-holtodiglan, és elképzelése mellett következetesen ki is fog tartani. Betervezett ennyi meg ennyi anyagi alapot, ennyi meg ennyi gyereket, ennyi meg ennyi szeretkezést, más egyébre pedig fütyült. A szüleire éppúgy, mint kiterjedt baráti körére. Amellett a baráti körrel már amúgy is szakított. Sorra mindegyikükkel, s nem akadt közöttük egy sem, akiért fájt volna a szíve.

– Bocsáss meg – ismételte Miklós. – Na, igazán ... bocsánatot kérek, Veruka!

– Hiszen nekem te voltál az első – suttogta a lány még mindig falfehéren és azzal a döbönt, riadt tekintettel. – Én soha, soha nem akartalak fölcserélni mással...

Miklós hallgatott. Ezt nem cáfolhatta meg. Már bánta a dühkitörését. Főleg azért, mert együttlétük hirtelen veszélyesen érzelmesre fordult, márpedig ezt mindenáron szerette volna elkerülni.

– Emlékszel Emilre? – Vera ajka alig észrevehető mosolyra húzódott. – És arra az estére?

Miklós rápillantott. Ez az emlék kellemetlenül érintette, mert kedves volt neki.

Két éve, egy januári este vidéki riportról tért vissza. A Déliről nem ment haza, hanem föltaxizott a Gellérthegyre. Nagyon vágyott Vera után. Akkoriban valami

apróságon összevesztek, és már több mint egy hete a lány feléje sem nézett. Világos este volt, hullott a hó. Vastag takaró fedte az utcát, a tetőket, a kerteket. Sokáig sétált fel-alá a Somlói úti villa előtt, amíg rá nem szánta magát, hogy becsöngessen. Eszter, az idős házvezetőnő fogadta: „Rosszkor jött.” Kedvelte Miklóst, és sajnálkozva nézett rá.

Miklós félretolta, és egyenesen a kivilágított ebédlőbe tartott. Nem lepődött meg, hogy a vacsorára terített asztalnál Vera és a szülők társaságában ott találja azt a fiatal férfit, akiről Gyöngyösi Elemértől már éppen eleget hallott. Ambiciózus, jó megjelenésű fickó volt, az akadémikus legkedveltebb munkatársa, már szakmailag is, társadalmilag is sokra vitte. Gyöngyösiék titokban mindig remélték, hogy Verának előbb-utóbb megjön az esze, és hozzámegy. Meg is tettek ezért minden tőlük telhetőt... Miklós egy percig elnézte őket az ebédlő ajtajából, aztán szó nélkül sarkon fordult. Azt hitte, nem vették észre, és gyorsan lement a lépcsőn. Fájdalmat érzett.

Már a behavazott kerti úton sietett a kapu felé, amikor kiáltást hallott a háta mögött. Vera tűnt elő a sötétből, sebtében magára kapott bundájában, feldúlt arccal, a futástól lihegve. Széttárta a karját, és háttal a kapunak vetette magát. „Nic – dadogta –, édesem...” A hangja elfulladt, váratlanul zokogni kezdett. De olyan szívet-tépően, hogy Miklós mukkanni sem tudott, kővé meredt. „Nem tehetek róla ... én nem akartam ... csak apa meg anya ...” Miklós majd elsüllyedt zavarában, és kétségbeesetten próbálta megnyugtatni, Vera azonban valóságos sírógörcsöt kapott.

Hajnalig sétáltak a hegyen az egyre sűrűbb hóesésben. Vera szorosan belekarolt, a vállához szorította kendős fejét. Időnként egy-egy lámpa alatt feléje fordította hópelyhektől fénylő arcát, és csillogó szemmel, szerelmesen Miklósra pillantott. „Hát csak nem képezed – suttogta –, hogy én téged őerte ... És a könnyein át csengő hangon nevetett...

– Emlékszem – bólintott Miklós, és váratlanul gyöngeség fogta el. Az asztalra könyökölt, két tenyerét doboló halántékára szorította. – Iszonyúan megfájdult a fejem. Nyugtalan éjszakám volt, nem tudtam aludni. Alig tartom magam.

Vera egyszerre olyan lett, mint máskor. Azonnal keresgélni kezdett a retiküljében.

– Karil van nálam és Salvador. – Határozott hangon odaszólt a pincérnek, hogy hozzon egy pohár tiszta vizet. – Feketét is kéne innod, Nic.

Azzal két kávé is rendelt.

– A szokott, gondos kezekben vagyok – szólt Miklós önironikusan.

A lány hallgatott. Nézte, ahogy Miklós lenyeli a tablettát, és vizet kortyol rá. Meleg tenyerét a kezére tette. Miklós pedig megmagyarázhatatlanul összetörtnek érezte magát. Ennyire ne tudnék tőle szabadulni? – gondolta szorongva.

Hirtelen megértette, hogy az történik, amitől tartott. Vera hatással van rá, és ez a hatás erősebb az érveknél. Tudta, a lány is pontosan érzi ezt. Handabandázása Verával nem egyéb, mint gyöngeségének a jele. Ez a lány valójában mindig is gátlásokat okozott neki a kiegyensúlyozottságával és a magabiztos föllépésével. Mindenekelőtt pedig azzal, hogy átkozottul kívánatos.

Behunyta a szemét, kényszeredetten mosolygott. Milyen biztos a dolgában, gondolta, még most is! Fel sem veszi az idéttlen, kamaszos dühkitöréseimet ...

– Mi van veled? Kérlek, mondd el! – nógatta barátian Vera, mindegyre a kezét fogva.

Miklós rápillantott, és leszegte a fejét. Örült ötlete támadt. El kellene mondania neki a beszélgetését anyjával, és mindazt a sok nyomasztó gondolatot, amit a beszélgetésük keltett benne.

– Mi lenne velem? – mormolta. – Semmi. Miről beszélt veled anyám?

Vera szükre fogottan mondta el. Az derült ki, amire már számított

Miklós. Anyja szolidáris vele. Egyet nem értése ugyan változatlan, de ha arra kerül a sor, hogy kiálljon érte, lám, fontolgtatás nélkül megteszi.

– Különös – jegyezte meg a végén. – Ha nem tudnád, tegnapelőtt alaposan összekülönböztünk rajtad. – S eközben ezt gondolta: Meghibbantam! – Nagyon megneheztelt rám, hogy szakítani akarok veled. A te pártodat fogta.

Vera szinte ámultán nézett rá.

– Az én pártomat? – Hitetlenkedve rázogatta a fejét.

– Igen. – És Miklós nagyjából elmondta neki beszélgetésük reá vonatkozó részét. De megemlítette a tegnapi reggeli telefonbeszélgetést is, amely úgy lesújtotta.

Vera már nem csodálkozott.

– Valóban nem érted? – kérdezte eltűnődve. – Pedig ez nagyon egyszerű.

Most Miklós pillantott rá meglepve. – Te talán érted?

– Értem. – Vera egy percre elgondolkozott. – Itt legalább három dologról van szó – mondta aztán nyugodtan. – Az első ... talán csak amolyan ösztönös női összetartás. Ez sok nőben fölébred, ha azt hallja, hogy egy férfi elhagyni készül egy nőt. De nála nem ez a fontos. Inkább a másik kettő. Gondolkozz csak! Anyád engem nem kedvel valami nagyon, de ismer, és már jól tudja, mit várhat tőlem. Klárát nem ismeri. Hogy tőle mit várhat, azt nem tudja. Tudja, hogy én semmiképpen sem szakíthatlak el tőle, de azt nem tudhatja, hogy Klára nem fog-e elszakítani.

Miklós mozdulatlan szemmel figyelte.

– Azt hiszed, hogy erről van szó? – kérdezte bizonytalanul.

– Féltékeny. Ez egészen biztos.

Miklós egyre csak csodálkozott. Most szinte tisztelettel nézett Verára. Amilyen egyszerű volt az indoklása, olyan okos. Úgy érezte, valóban fején találta a szöveget.

– No és a harmadik ok?

Vera elmosolyodott. – Arról inkább nem beszélnék.

– Mondd csak!

– Ugyanaz, amitől én is féltetni szoktalak. – Vera óvatosan pillantott rá. – Az elveszéstől félt anyád. Igen, az elszigetelődéstől és a vereségtől. Hidd el, nagy gondja és súlyos aggodalma ez. Egyszer még velem is elbeszélgetett erről. Valószínűleg úgy gondolja, hogy mellettem sohase kerülnél abba a kétségbeejtő állapotba, mely örökös rémlátomása. És azt is gondolja ... – Vera még óvatosabban nézett rá. – Igen, azt is gondolja, hogyha mellettem megállapodnál, akkor a társadalmi helyzetemben sem fenyegetne a lesüllyedés veszélye ...

Miklós félbeszakította. – Ne folytasd! – Ám elpirult, és ezzel elárulta magát.

Vera felsóhajtott. – Lám, hiszen te is tudod, hogy igazam van.

– Nincs igazad – felelte Miklós elkeseredetten, de ez úgy hangzott, mint egy igenlő válasz.

Meg volt döbbenve. Megdöbbsentette Vera éleslátása. Még inkább az, hogy maga is tudta, tökéletesen igaza van. Arra a csapdára gondolt, amelyet anyjának állított, s amelybe anyja gyanútlanul besétált. A szülők által közösen vásárolandó lakás, a berendezés, az apanázs... Iszonyú! Iszonyú, hogy Vera pontosan tudja ezt. Nőtt a szemében. De azzal, hogy nőtt a szemében, és ilyen áron nőtt, nem került hozzá közelebb.

– Elsősorban azonban anyai féltékenység – ismételte meg Vera. – Biztos, hidd el!

Miklós kapott a felkínált mentségen.

– Lehet, hogy igazad van – hagyta rá, a letörtségén azonban nem tudott erőt venni. Engedett a kísértésnek, hogy sajnáltassa magát. Érezte, a lány keze megmozdul, és ujjai hegyével a kézfejét cirógatja. – Bolond vagyok, hogy mindezt elmondtam neked ...

– Szeretem, amikor bolond vagy – hangzott bensőségesen.

Miklós nem húzta el a kezét. Jólesett az ismerős, meleg ujjak érintése. Verában mindig is a meleg puhaságot szerette a legjobban. Erősítőszer, gondolta gyakran. Ha az arcát izmos hasába vagy asszonyos combjába temethette, néha órák hosszat feküdt mozdulatlanul, miközben Vera locsogott, és gyöngéden a haját babrálta. Ilyenkor úgy érezte, óhatatlanul szüksége van a friss, fiatal test nyújtotta nyugalmas menedékre; szüksége van rá, és nem nélkülözheti, hogy teste illatán kívül a világon minden másról megfeledkezzék.

Szinte a pórusaiban érezte, hogy a lány meleg ujjából mint áramlik benne szét az érzékiség. Kívánom – eszmélt rá hirtelen –, még mindig! A szeretkezéseikre gondolt. Mennyi vergődést és keserűséget, mennyi ki nem élt, lefojtott indulatot temetett ebbe a lányba!

Megrázkódott, gyors mozdulattal elvonta a kezét. – Ezen már túl vagyunk – szólt erőltetett nevetéssel.

Vera nem bánkódott meg. Higgadtan figyelte.

– Nem látszol boldognak – jegyezte meg tárgyilagosan.

Miklós rágyújtott. Még mindig, ismételtegette magában, még mindig! És ezt ő is tudja. Az ujjaival tapintotta ki rajtam. Ha minden másban becsaphatom is, a női ösztöneiben soha. Könyörtelennek kell lennem, nem tehetek mást! És elsősorban önmagamhoz ... De érezte, egyelőre nincs hozzá elég ereje.

– Boldog? – fújta ki a füstöt. – Láttál engem boldognak valaha is?

– Láttalak – válaszolt határozottan Vera, és a szeme zöldre váltott. – Láttalak!

Ez volt az a kusza, ködös és áthatolhatatlan tekintet, amelyet Miklós növényinek nevezett magában. És ez a buja dzsungelt idéző pillantás mindig zavarba hozta. Most is. A szája sarkában tétova mosoly rezdült.

– Szamárság! Nem, boldognak sose láthattál, Veruka. – S könnyedén legyinteni akart, de a mozdulata túlságosan is súlyosra sikerült. – Szamárság. – Kavargatni kezdte a kávéját, melyet a pincér eléje tett.

Vera nem nyúlt a kávéhoz. Nem is szólt. Nyugtalanító, zöldes tekintete azonban állhatatosan Miklóson függött.

Miklós elfordította róla a fejét. Szürcsölgette a feketét, és kinézett a napos udvarra. A micisapkás öreg akkurátus nyolcasokat rajzolt a földre öntözőkannájával. Ilyen gyöngye legény volnék? – tűnődött el Miklós, de nyomban arra gondolt, hogy eltúlozza ezt a gyöngeséget. Nincs jelentősége! Vera mindig is csak az érzékeire hatott, s ezért rendszerint úgy okoskodott magában, hogy az érzékeit leszámítva, a lány semmilyen vonatkozásban nem befolyásolja, és benső lényegét nem érinti a kapcsolatuk. Erről szilárdan meg volt győződve.

Még Tóbi sem ingathatta meg benne. Pedig egyszer, amikor kifejtette ezt neki, Tóbi barátságos vigyorral pacskolta meg a kezét. „Bravó, öregfiú! Minden hímringyó ezzel az önáltatással kezd.” Eltűnődött, aztán még nyájasabb vigyorral dúdolgatni kezdte a *Koldusoperá*-ból: „*Ne berzenkedj – a hajlamodba vág. Hja, mert ez a nemi rabszolgaság!*” Miklós akkor napokra a lelke mélyéig megsértődött. Tóbi ritkán

kellemetlenkedett, de akkor nagyon. Sohase bocsátotta meg magának, hogy Miklóst megismertette Verával.

Lassan már három éve, hogy egy esős, őszi napon, október vége felé a menzán üldögéltek. Kora délutánba hajlott, a helyiség már csaknem üres volt. Tóbi akkoriban Marxnak a tökés termelés előtti tulajdonformákról tett megjegyzéseit tanulmányozta a *Grundrissé*-ben, és szokás szerint kedvenc rögeszméinek egyikéről, a sumér államiság keletkezéséről s azzal kapcsolatosan az ázsiai termelési módról értekezett. E tárgyban akkortájt hetente új összefüggéseket fedezett fel és új hipotéziseket agyait ki.

Miklós nemigen figyelt rá. Majd fölfalta a tekintetével a szomszéd asztalnál egyedül ülő, hosszú hajú, szőke lányt, aki formás lábát keresztbe vetve, a jegyzetét olvasgatta. Lassacskán teljesen begerjedt. „Mi bajod? – hökkent meg Tóbi. – Ja, vagy úgy!” Csendes undorral meredt a lányra, s meg volt botránkozva, hogy Miklós figyelmet pillanatnyilag jobban leköti egy szőke hajzuhatag, mint a sumér osztályviszonyok tisztázatlansága. Akkoriban Miklós még újságíró volt, és épp nemrég fogadta meg Lobinak, hogy új életet kezd. Újságíróskodásának két esztendejéből az első szüntelen semmittevéssel és szakadatlan szerelmi viszonyokkal telt el. De olyan fokon és mértékben, hogy Tóbi már arra gyanakodott, szép csendben talán megbolondult. Néha még neki magának is kételyei támadtak afelől, csakugyan az eszénél van-e? Ám éppen azokban a hetekben egyszerre megcsömörlött az egésztől. Lelkiismeret-furdalással elegyes bűntudata támadt. Ráeszmélt, hogy visszavonhatatlanul abnormális útra téved, ha sürgősen föl nem hagy izgatott kalandhajszolásaival és futó viszonyaival, amelyekben egyébként még csak örömét sem igen lelte.

Hanem akkor ott, a menzán valami egészen rendkívülit érzett. „Hát nem látod? – suttogta kerekre tárgult szemmel. – Ez a lány csodálatos... gyönyörű ... ez nem olyan ... Vagy talán bűn, hogy így tetszik?” Elragadtatottsága olyan önfeledt volt, hogy Tóbi elröstellte magát. „Bűn? ugyan már, öregfiú, meghabarodtál? Miért volna ez bűn?” És bosszúsan megköszöri a torkát. A lány becsukta a jegyzetét, felállt. Középtermetű volt, telt és hosszú derekú, mint egy Renoir-modell. Belebújt a ballonjába, indulni készült. „Nézd, elmegy – súgta riadtan Miklós. – Ki ez? Idejár? Ismered?” Tóbi mérgesen csusszantott egyet. „Gyöngyösi Vera. Elsős. Francia–oroszlakos. A nagy Gyöngyösi lány.” Miklós sóvárogva bámult a távozó lány után. „Marháskodsz?” „A nagy Gyöngyösi lány – ismételte böszön Tóbi. – Nem hallottál talán a nagy Gyöngyösiről? Zseniális kémikus, legendás munkásmozgalmi harcos, a párizsi felkelés hőse. Tőle magától tudom.” Miklós szeme fölragyogott. „Tehát ismered?” „Mint a rossz pénzt – folytatta Tóbi még böszebben. – Munkatársi viszonyban állt apámmal.” „A lányt is ismered?” És Miklós azzal a kisfiúsan kérlelő tekintettel nézett rá, aminek Tóbi sohasem tudott ellenállni. „Jó, jó – dörmögte –, nyughass már! Majd összeboronállak veled.”

Állta a szavát. Két hét sem telt bele, és Gyöngyösiék meghívták őket egyik délután. Tóbi mint *gardedám* meglehetősen mogorván viselkedett. Szívből utálta az egész famíliát, valószínűleg Verát sem kivéve. Ráadásul a társalgás is reá hárult, mert Miklós alig nyitotta ki a száját. Gyöngyösi Elemér kedvenc témáját lovagolta meg. A személyi kultusz idején elszenvedett súlyos megpróbáltatásait ecsetelte. Nehéz eldöntenie, mesélte húsos ajkán fájdalmas mosollyal, hogy kommunista önértetét, tudományos tekintélyét vagy emberi méltóságát érték-e nagyobb sérelmek azokban az időkben. Később bizalmasan még azt is megvallotta, biztos tudomása van róla, hogy Rákosi Mátyás kifejezett személyes gyűlöletével üldözte őt. Miklós röhögött magában, és egy szikrát sem csodálkozott. Néhány nappal korábban Tóbi megmutatott neki egy könyvet, amely 1952-ben Rákosi Mátyás hatvanadik születésnapjára jelent meg. A kötetben a

tudományos élet kiemelkedő alakjainak vallomásai közt, Gyöngyösi Elemér akadémikus *Találkozásaim Nagy Tanítómesterünkkel* című, nyomdafestéket alig tűró nyalonckodása is helyet kapott.

A nagy Gyöngyösire és szövegeléseire egyébként éppúgy fűtült, mint az agyonkozmetikázott, kínosan negédes Adélé asszonyra, akinek hervadó arcáról pillanatra sem tűnt el az áhítat, hogy ilyen rendkívüli és páratlan férfiú hitvesének mondhatja magát. Fűtült a híres éremkollekcióna, a kandalló fölött függő, vagyont érő Claude Monet-festményre és az egész villa jellegzetesen nagypolgári pompájára is, noha ezt Gyöngyösi Elemér franciaországi mozgalmi múltjával és vallott világnézetével sehogy sem tudta összeegyeztetni. Egész idő alatt csakis Verával beszélgetett. A lány pedig magabiztos mosollyal fogadta csodálatát és sóvár pillantásait. Fesztelenül viselkedett, mint aki ezt megszokta, bár nem titkolta, hogy Miklós tetszik neki.

Az az ősz és az a tél egyetlen bódulatban telt el. Jóformán reggeltől estig együtt voltak. Vera éppen olyan természetesen adta magát Miklósnak, mint amilyen természetesen tartotta, hogy Miklós csordultig telik szerelemmel és elragadtatással iránta. Nem tudtak betelni egymással. A hétvégeken megkapták a fűthető balatonföldvári nyaraló kulcsát, mert Gyöngyösiék ebben a tekintetben felvilágosultságukkal tűntek. Ezt az egyet Miklós készségesen a javukra írta. Tóbi pedig rezignáltan elkönyvelte, hogy Miklós néhány hónapra megszűnt létezni a számára.

Ámbár ami azt illeti, már azok az első, önfeledt hónapok sem voltak egészen felhőtlenek. Gyakran összekülönböztek. Majdnem mindig Gyöngyösi Eleméren, és Miklós elhitette magával, hogy valóban csak őrajta. Akkoriban Vera még fenntartás nélkül rajongott az apjáért. Miklós ugyan százszor is megfogadta magában, hogy szótlán türelemmel hallgatja végig a lány dicshimnuszait, de ritkán állta meg maliciózus megjegyzések nélkül. Egy alkalommal Vera felfortyant: „Azt képzeled, nem tudom, kiktől szeded ezeket a hitvány rágalmakat apámról? Részint a drágalátos Tóbi barátodtól, részint apádtól.” „Öt hagyd ki a játékból” – figyelmeztette Miklós. „Ugyan miért? – villantotta ki a fogát Vera. – Ha te hiszel apádnak, én is hiszek az enyémnek. Igaz, hogy nem ismeri apádat személyesen, de hallott róla egyet-mást. Szektás az öreged, kár is tagadni.” Miklóst elfutotta az indulat: „Jobban tenné apád, ha tartaná a száját!” Vera is felcsattant: „Nem tűröm, hogy így beszélj róla, aki világéletében ...” „... közismert denunciáns volt” – fejezte be Miklós.

Csúnyán összevesztek akkor. Vera dühöngött, sírva fakadt, kiabált. Elsorolta apja összes érdemeit és érdemrendjeit. Amikor pedig végképp feldühödött azon, hogy Miklós akkor már csak mulat rajta, tromfként vágta ki, hogy őt magát 1956 decemberében mint a vörös moszkovita Gyöngyösi Elemér lányát, összeverték az osztálytársai. Miklós fanyarul legyintett. Ezzel nem kell föl vágnia! őt akkoriban szinte naponta eldöngették, amikor harmadmagával-negyedmagával forradalmi jelszavakat meszelt a falakra. A kiadós hirigeléseknek csak egy hasznuk volt. Tóbi is érdeklődni kezdett az akcióik iránt. Pemzlit ugyan nem vett a kezébe, mert a meszelést gyermekded marhaságnak tartotta, de vagy tucatnyi kötözködőnek palacsintává lapította az orrát. Az ő fedezete mellett aztán abszolút háborítatlanul lehetett ügyködni. „Hisz rólatok ezt nem is tudják nálunk, a KISZ-alapszervben!” – álméltkodott Vera. Miklós vállat vont. „Meglehet, mind a ketten többre taksáljuk magunkat, semhogy élet-hossziglan néhány vödör mészre és bevett ellenforradalmi heftire hivatkozzunk!” Ezen is összevesztek, mert szavait Vera cinizmusnak és jellemző individualista gögnek tartotta. Ő már azt is rossznéven vette Miklóstól, hogy KISZ alapítótag, volt gimnáziumi KISZ-titkár és moszkvai VIT-küldött létére, 1958-ban lemondott alapszervi titkári tisztségéről. Vitáik és veszekedéseik azonban mindig azzal értek

véget, hogy lefeküdtek, szeretkeztek, kibékültek.

Aztán jött a Tóbi-ügy, és az sok mindent megváltoztatott. Igaz, hogy az már később volt, 1960 nyarán. Abban az évben a KISZ az egyik felvételi bizottságba delegálta Tóbit. Ő pedig tiltakozott az ellen, hogy egy minisztériumi főosztályvezető lányát négyes rendű érettségivel, és nem túl magas fölvételi pontszámmal megfelelőnek ítélték, míg két parasztfiút az övével hajszára azonos érettségi eredménnyel és pontszámmal, eltanácsoltak. Tiltakozását a KISZ-bizottság elutasította. Erre Tóbi visszaadta a tagkönyvét. Az eset nagy port vert fel a bölcsészkaron. Tóbinak a tudomására hozták, tekintettel kilépési szándékának különös körülményeire és arra, hogy a fölvételi bizottságban helyet foglaló oktatókat rosszhiszeműséggel gyanúsította meg, fegyelmi elé állítják, és az eljárás során fognak döntenek arról, nem fegyelmi útján fogják-e kizárni.

A fegyelmi bizottság, amelybe Verát is beválasztották, eleve ellenségesen kezelte az ügyet. Tóbi másfél óra hosszat jámbor türelemmel válaszolt a kérdéseikre, de végül megunt a kötekedésüket. Közölte velük, hogy a részéről le vannak tojva, azzal nyugodtan kiballagott a helyiségből. „Micsoda kis hülyék – mesélte aznap este fejcsóválva Miklósnak. – A huszadik kongresszustól az új antilopcipóig, az algériai helyzettől az állítólag különcködő modoromig, és a berlini kérdéstől a tantikám ellenforradalmárrá lett második férjéig körülbelül mindenről kifaggattak, csak hogy rám bizonyíthassák mocskos polgári mivoltomat. Amikor azonban apámat is belekeverték, megelégedtem.”

Miklós, aki abban az évben tért vissza az egyetemre, kínos kutyaszorítóban érezte magát. Vera a tudtára adta, a barátságukat ugyan nincs joga ellenezni, de a történetek után mint alapszervi titkár, Tóbinak a köszönését sem fogadja. „Azzal, hogy minősíthetetlen módon megsértette a bizottságot, az egész Kommunista Ifjúsági Szövetséget sértette meg. Javasoljuk, hogy fegyelmi úton zárják ki. Az indítványt természetesen én is megszavaztam.” Miklós a fejét fogta. „Te megháborodtál, Veruka!” Ám ez volt a legtöbb, amit az ügyben Verának mondott. Pedig tudta, Tóbinak rosszul esik a tartózkodása. És tudta azt is, mit követelne tőle a barátság meg a becsület. De nem volt rá képes, hogy megszakítsa Verával a kapcsolatot.

Az ügy később elsimult, mert a felsőbb KISZ-fórum a kizárást nem hagyta jóvá, de akkor, 1960 októberében, amikor a balhé tetőződött, igencsak rosszul állt Tóbi szénája. Bár sohase derült ki, hogy a háttérből kik mozgatták a szálakat, valóságos kampány indult ellene. Megfélemlítéssel és demagógiával. Miklós egyre jobban aggódott érte, mert látta, nem babra megy a játék, ki akarják készíteni.

És aggodalma nem volt alaptalan. Azon a kibővített taggyűlésen, amelyen Tóbi kizárását vitatták meg, néhány kis szájaló már azt is fölvetette, miként lehetséges, hogy egy volt magas állású disszidens fia 1957-ben bekerülhetett az egyetemre. Miklós még akkor is habozott. De amint hallgatta a nyilvánvalóan megszervezett, provokatív felszólalásokat, amelyek az ügyes manipuláció eredményeképpen, csaknem kivétel nélkül munkás és paraszt származású hallgatók részéről hangzottak el, lassanként előntötte a düh. „Ha most sem nyitom ki a pofámat – gondolta –, szemét alak vagyok!”

Szót kért. Nem az a kérdés, mondta, hogy Tóbi sértően viselkedett-e vagy sem, hanem csakis az, amit lassacskán már teljesen elködösítettek: igaza volt-e vagy sem az immorális fölvételi ellen tett, egyébként teljesen szabályszerű tiltakozásában? Hiába próbálják hát rásütni, hogy ellenséges érzelmű polgár, aki rosszindulatúan be akarja feketíteni a fölvételi bizottságban részt vevő oktatókat, és politikai zavart akar kelteni a KISZ-tagság körében. Ténylegesen két olyan srác érdekében szállt síkra, akik éppen e manipulált, aljas rágalomhadjárat leglelkesebb csahosainak az osztálytársai. „Hát nem sül ki a szemetek?! – fordult oda a fő szájalókhöz. – Ki akartok nyírni egy embert, aki

a legsajátabb érdekeitekért emelt szót? Ilyen szűk agyú ostobák vagytok? Ilyen könnyen megteveszthető kis senkik?”

Sajnos, túlságosan elragadta az indulat. Maga is érezte, hogy rosszul beszélt. Vadul, vagdalkozva. Néhányan ugyan időnként közbetapsoltak, de a többség méltatlankodva püsszegett. „Micsoda hang ez?” „Meg kell vonni tőle a szót!” „Öt is fegyelmi él!” Vera akkor hirtelen fölemelkedett az asztal mögött, és titkári jogával élve, félbeszakította. „Ne hisztériázz itt nekünk, Miklós! – kiáltott rá élesen. – Mindnyájan tudjuk, hogy Kenedi Robi a barátod, és az elfogultság beszél belőled. Ezt a hangnemet pedig nem tűrjük! Elmúltak azok az idők, amikor egy taggyűlésen ilyen hangon beszélhettél volna. Vedd ezt rendreutasításnak!” Miklósnak a torkára forrt a szó. Sápadtan ereszkedett vissza a helyére, és elképedéséből a taggyűlés berekesztéséig nem tudott magához térni. Pedig a felszólalása mégiscsak hozott valami eredményt. A taggyűlés ugyan határozattá emelte Tóbi kizárását, de jóval csekélyebb szavazattöbbséggel, mint ahogy előzőleg várható volt.

A taggyűlés után Vera megvárta Miklóst a B kapunál, az alagút alatt. Mintha mi sem történt volna, szerelmesen megcsókolta, és jókedvűen a fülébe súgta, örömhíre van. Jövő nyári utazásukat sikerült nyélbe ütnie. Françoise néni megírta, hogy júliusban szeretettel várja őket Párizsban. Miklós a haja tövéig elvörösödött, és szó nélkül faképnél hagyta.

Otthon hiába próbálta fegyelmezni magát, vacsora közben váratlanul felzokogott. A szülei dermedten ültek. Emberemlékezet óta nem látták sírni. Apja visszavonult. Ilyenkor csak anyjára számíthatott. Éjfélig beszélgettek. Anyja akkor is remekül viselkedett. Elmondta, mennyire bántotta mindkettőjüket, hogy Tóbi ügyében sokáig vacillált (Emmitől értesültek róla), és most mennyire örül, hogy végre feladta a tartózkodását, s megvédte Tóbit. Majd arra kérte, bár semmi kifogásuk a párizsi utazás ellen, és a pénz a rendelkezésére áll, legyen gerinces, és ne keresse Verát. „Szeretnéd – kérdezte Miklós –, ha többé nem jelentkezne?” Anyja nem tudott hazudni, színlelni sem. „Szeretném, kisfiam.” „Miért?” Anyja eltűnődött. „Azt hiszem, valami kölönc ő rajtad. Kölönc, amely lefele húz.”

Tizenkét nap telt el várakozásban. Vera nem jelentkezett. Kegyetlenül meggyötörte ezzel Miklóst, de a hasznára is volt. Voltaképpen akkor kezdett kiábrándulni a lányból. Talán csakugyan kölönc, gondolta. S tépelődései közben egyre világosabbá vált: nem tekinthet el attól, hogy a lány egy számára idegen és ellenszenves világhoz tartozik, és ez a világ kevés híján már őt is beszippantotta. Mert ugyan hiába ellenszenvezik magában Vera életmódjával és szemléletével, nyíltan sohasem szegül szembe vele. Hiába undorodik Gyöngyösiék egész életformájától, valójában maga is életformájuk részese lett. Csak az érzékeivel nem bírt megküzdeni. Talán még sohasem vágyott úgy Vera után, mint azokban a napokban.

A tizenkettedik napon estefelé Vera beállított. Hozta az útlevelűrlapokat. Kedves volt és gyöngéd. Miklós nem győzött csodálkozni rajta ...

Aztán ott ültek az alkonyi Boulevard du Montparnasse-on, a *Closerie des Lilas* teraszán, és nézték a fények játékát a hársak lombjain, amikor Vera tűnődve megszólalt: „Nic! Mit gondolsz, akkor októberben miért nem jelentkeztem olyan sokáig?” „Haragudtál rám, nem?” A fényjáték pillanatonként változott a lebukó nappal. „Nemcsak azért – mondta halkán a lány. – Abortuszom volt közben.” Miklós lassan feléje fordította az arcát, és rámeredt. Vera a járókelőket nézte. Furcsa, réveteg mosoly lebegett az arcán. „Miért titkoltad el?” – kérdezte rekedten Miklós. „Nem akartam, hogy megtudd. Te rendes fiú vagy, és még azt gondoltad volna: muszáj elvenned. így én nem akarom. Persze... szeretném, ha egyszer majd mégis úgy gondolnád ...” „A szüleid?” „ŐK sem tudtak róla, édes. Azt füllentettem nekik, hogy több napos

kirándulásra megyek a tanszékkal ...”

Sokat ittak aznap este, kissé a fejükbe is szállt. Kóboroltak a szemerkélő esőben. „Nos, Nic? Végül is, megkértem a kezéd ...” A széljárta Place d’Italie-n álltak. Maguk se tudták, hogyan kerültek oda. Végül kimentek az Avenue des Gobelins-re, és onnan tovább hazafele az Odeonhoz, amelynek a szomszédságában lakott Françoise néni, végig a Boulevard de Port Royalon és a Saint Michelen. Későre járt. Az eső egyre permetezett, hűvös szél fújt. Zajtalanul, sűrű sorokban úsztak el mellettük a lassan haladó kocsik. Miklós megborzongott, a fejében érezte az italt. Ott, a Boul’ Midi’ szikrázó fényű ívlámpái alatt egyszerre félelmetes világossággal látta át, hogy mindaddig milyen könnyelműen fogta fel kettejük kapcsolatát. Anyja szavaira gondolt, a keserves tizenkét napra, szégyenletes tévovázására a Tóbi-ügyben. Úgy érezte, sohasem lehet olyan felelőtlen önmagához, hogy a kapcsolatukat szorosabbra fűzze. Megborzadt a gondolattól, hogy kizárólag Vera tisztessége mentette meg valami jóvátehetetlentől. A lányra pillantott. A tudatában sem volt annak, hogy föltett kérdésére jó másfél óra elteltével válaszol. „Várjuk ki ezt a néhány évet az államvizsgádig, Veruka. Akkor majd meglátjuk.” Vera feltűrt ballongallérja mögül halványan rámosolygott. „Hát, ez bizony se széna, se szalma. Nagyon diplomatikus vagy, Nic. De talán igazad van. Én várok. Erről többé egy szót sem!”

Igen, gondolta most Miklós, valóban megtartotta, amit ígért. Azóta sem került ez szóba köztük. Tekintetét még mindig a napsütötte udvaron pihentette, ahol a micisapkás öregrendületlenül rajzolgatta locsolójával az akkurátus nyolcasokat.

A lányra pillantott. Barátságosan rámosolygott, könnyedén vette föl a beszélgetés fonálát.

– Csodát művelt az orvosságod, Veruka. Mintha elfűjták volna a fejfájásomat.

– Min tűnődteél? – kérdezte Vera. – Mi járt az eszedben? – A hangja már bizonytalanul csengett, szemében kihunytt a zöldes fény.

– Sok minden. A megismerkedésünk, a Tóbi-ügy, Párizs, az egész történetünk.

Vera hallgatott.

– Lám, kihűlt a feketéd – zsörtölődött kedvesen Miklós. – Hozzá se nyúltál. – Megsimogatta a lány kezét, és meleg hangon beszélt hozzá: – Mi nem illünk össze, Veruka. Okosabb most, idejében belátni, mint akkor, amikor már késő lenne. Neked se volna jó, nekem se. Más emberek vagyunk. Máshonnan jöttünk és máshová tartunk. Mások az álmaink, a terveink, a törekvéseink. Sohase tudnál beilleszkedni az én életembe, az én világomba, mint ahogy én sem tudnék a tiedbe. Ahogy mondani szokás, egy világ választ el bennünket. És az a világ, amely elválaszt, nem az enyém, hanem a tietek.

– A szüleimre gondolsz? Tudod, hogy tőlem ők már idegenek.

– Igen, mondtad néha, de nem hittem el. Azonkívül soha nem is követeltem, hogy idegenkedj tőlük, hogy ne szeresd őket. Ilyesmit nem lehet követelni. És nemcsak azért, mert természetem folytán szkeptikus szemlélő vagyok inkább, semmint energikus szembeszegülő. Nem, úgy látszik, több bennem a megértés a kelleténél. írói tulajdonság? Lehet, nem tudom. Nem vagyok semmi rossz elrontója, és erre nem lehetek túlságosan büszke. Nem akartalak elszakítani a szülőidtől. Én csak azt szerettem volna, ha te egészen másvalaki lennél, mint ők. De nem vagy más. Vagy igen? Emlékezz a Tóbi-ügyre.

– Rég volt.

– Igen, nemsokára két éve.

– Az nagyon sok idő.

– Nem vettem észre, hogy a te esetekben sok idő lett volna.

– Pedig ma már tudom, hogy nem volt igazam, és szégyenletesen viselkedtem akkor.

– Honnan tudod?

– Nem vagyok ostoba. Te ugyan nemigen beszélgettél velem sem erről, sem másról, mert nem becsültél annyira, de azért én mégis tanultam melletted egyet-mást. Még két év, és meglátod, teljesen a magam lábára állok.

Miklós gúny nélkül egészítette ki: – Abban a lakásban, melyet apád ajándékoz majd neked, akitől idegenkedsz.

– De hát másképp hogy menne, Nic ... hogy mehetne?

Különös, gondolta Miklós. Sose hittem volna, hogy ilyen szomorú is tud lenni a szeme ... Nem, ez nem egészen az a Vera volt, akit ismert és akire számított, de nem is volt teljesen másvalaki.

– Elhiszem, Veruka – szólt csendesen. – Tudom, te valóban meg fogod állni a helyed. Becsülettel. Megbízható, lelkiismeretes tolmács leszel, aki négy nyelven is kitűnően végzi majd a munkáját.

– És ez olyan kevés?

– Egyáltalán nem – tiltakozott Miklós. – Csakhogy nem erről van szó.

Hallgatott egy percig. Hogyan is magyarázhatná meg Verának, mi minden történt vele ezen a nyáron, és különösen az utóbbi öt hét alatt? Hogy mi minden változott meg a gondolataiban, az érzelmeiben és az idegeiben? Hogy hány dolog zsugorodott jelentéktelenné a múltból, és hány dolog vált fontossá, sőt lényegbevágóvá, amit azelőtt jelentéktelennek hitt? És miként értethetné meg vele, hogy mindez kiveti élete eddigi medréből, s hogy olyan változás küszöbén áll, ahol Verának már nem marad helye? Nem, sajnos, aligha lehetne megértetni vele mindezt.

Rápillantott. – Te nem tudsz nekem segíteni, ez a baj – mondta barátian – Annyira mások a gondjaink, hogy még csak véletlenül sem találkoznak. Ebben nincs semmi meglepő. Neked mindig is arra irányultak a törekvéseid, nehogy az árnyékos oldalra kerülj. Én meg arra jöttem rá, hogy olykor nemcsak helyes és tisztességes, de szükséges is az árnyékos oldalon tartózkodni. Az árnyékból jobban megfigyelhetők a dolgok, mint a tűző napon. Az árnyékban nem káprázik az ember szeme a verőfénytől, és pontosabban látja a dolgok valóságos arányait, mint a napon sütkezve.

– Megint végletes vagy.

– Dramatizálok – bólintott Miklós barátságosan. – Ahogy anyám mondta tegnap.

– Tényleg dramatizálsz. Hogy gondolhatod azt, hogy értelmes élet csak csupa lemondással és boldogtalansággal valósítható meg? Hiszen ez már nem is puritánság. Ez már rigid önsanyargatás. Amellett utópia.

– Mit nevezel rigid és utópisztikus önsanyargatásnak? Azt hiszem, sohasem értetted meg igazán, hogy az embert fűtheti olyan eszmény, és sarkallhatja olyan elhivatottság, törekvés, amely nem üres fantazmagória; akkor sem, ha nem születik belőle luxusvilla, nyaraló, kocsis és balatoni vitorlás.

– De hát mit tegyek, mondd?! – hangzott majdnem kétségbeesetten.

Miklós vállat vont. – Nem tudom. Vagy mondjam: éld a világodat? Úgyis azt teszed majd.

– Miért becsülsz le ennyire? Erre azért igazán soha nem adtam okot.

Miklós hallgatott. Talán még sose látta Verát ilyen zilálnak, ilyen összeomlottnak. Először gondolt arra, hogy valamit nem tud róla. Azt tudta, hogy értelmileg és

fizikailag mire képes, mennyit bír, s egyiket sem tartotta kevésre, de arról még csak fogalma se volt, hogy az idegi és lelki teherbírása mekkora.

– Én szeretlek téged – mondta alig hallhatóan Vera, miközben valami fájdalmas, megkövült mosoly rakódott az arcára. – Én ... én soha nem akartam beleszólni a dolgaidba. Elfogadtalak olyannak, amilyen vagy. Pedig nem volt könnyű, nem ... gyakran már-már úgy éreztem, nem megy tovább ... nem bírom ... sok, túl sok! De mindig összeszedtem magam. Elfogadtalak ... mert szörnyen bíztam benned. Mindig. Akkor is, amikor a legnehezebb volt. És nemcsak nekem, hanem neked is. Gondolj erre az utóbbi évkre ... Azt hiszed, nem láttam, mennyire küszködsz? És én csak azt akartam ... nem akartam semmi mást, csak azt az egyet, hogy neked jó legyen velem.

Érzélgősségbe fulladunk, gondolta Miklós, úgy látszik, elkerülhetetlen. És megkeményítette magát, mert ez volt az egyetlen kiút. – Ne haragudj – mondta bocsánatkérően nekem ez sohase volt jó.

– Soha? Azt mondd, soha? ... – És a lány hangjába annyi keserűség vegyült, hogy Miklós akarata ellenére is szívből megsajnálta.

Látta hitetlenkedő, könnybe lábadt szemét és arcán a leplezetlen fájljaimat. Lesütötte a pillantását.

– Bizonyos értelemben – szólalt meg aztán lassan, a szavakat keresgélve – nagyon jó volt veled ... tudod, mire gondolok ... nagyszerű volt! Talán sohase lesz még egyszer, mással ennyire jó ...

– Olyan kevés ez?

– Nem kevés. De nem minden.

Vera hosszú szempillája alól kigördült egy könnycsepp.

– Kérek egy cigarettát – szólt végül.

Most annyi ereje sem maradt, hogy a retikülje után nyúljon.

– Én szeretlek – mondta. – Szeretlek – hajtogatta mindig szerettelek ... és ezt még soha nem éreztem úgy, olyan biztosan, ahogy mostanában, tőled hetekig távol. Leningrádban értettem meg igazán ... – Lehajtotta a fejét, a könnyeit nyelte, orrán-száján dőlt a cigarettafüst. – Egész éjjel nem aludtam. – Erőlködni kellett, hogy ne töredezetten, hanem összefüggően beszéljen. – Feküdtem az ágyban. Néztam a sötétet. És nem tudtam elhinni, hogy amit anyádtól hallottam, igaz. Aztán sok minden eszembe jutott... Apróságok. Ahogy néha viselkedtél. Meg ahogy én is viselkedtem veled ... csupa rossz emlék. És akkor már féltem, hogy mégis igaz... Aztán rémes düh fogott el egyszerre. Ó, nem, engem te nem fogsz lerázni! Abból nem eszel! Elhatároztam, ócska leszek ... igenis, olyan ócska, amilyen csak lehetek ... kicsinyes és követelőző ... és igenis, fölmegek hozzád, és olyan jelenetet csapok, amilyenről nem is álmodsz ... Tudom, hogy ilyesmiktől félsz a legjobban. És elhatároztam, hogy könyörtelenül kellemetlen leszek ... hogy le foglak játszani, és mindent összekavarok benned ... és fölényes leszek és arcátlan és magabiztos – mert jól tudom, ha alulmaradsz, rögtön vágyói utánam, és nem tudsz lemondani rólam. Még útközben is végig ezt terveztem ... És hidd el, meg tudtam volna játszani magam annyira, hogy visszatáncolj...

Félrenyelte a füstöt, köhögni kezdett.

– De aztán megláttalak, és hiába voltál undok ... nem tudtam véghezvinni, amit elterveztem ... – Egyre köhögött, a hamutartóba dobta a cigarettát.

Miklós már nem érzett sajnálatot. Kinyújtotta a karját, és egykedvűen ismét megsimogatta a lány kezét. Közönyös mozdulatából Vera többet megértett, mint akárhány elmondott szavából. Bár magába zuhanva ült, hirtelen fölpillantott, és Miklósnak nem maradt ideje, hogy hideg tekintetét elrejtse előle.

Vera belátta, többé nem kételkedhet. Egy pillanatig úgy tetszett, összeroskad a bizonyosság súlya alatt. De a következő pillanatban már megvillant a szeme, és derekát kifeszítve, egyenes, merev tartásba helyezkedett.

– Tehát én csak arra voltam jó? – Kezét hevesen elrántotta Miklóséból, és pattanásig feszült arccal, zavaros tekintettel rámeredt. – Csak arra, mi?! Hogy a szeretőd legyenek! De rám untál, és most nagyképu szövegeléssel kiadod az obsitot! – A hangja elakadt a haragtól.

Miklósban elállt a lélegzet. Mindenre számított, csak erre a fordulatra nem.

– Hát mégis? – kérdezte. – Mégis kellemetlenkedni akarsz?

– Azt hiszed, nem tudnék?

Az abortusz, sóhajtott magában Miklós, most az következik.

Tévedett.

– Fizetni! – kiáltotta Vera.

A bajor üzletemberek harsányan énekeltek: „*Trink, trink, Brüderlein trink...*”

– Indulhatunk? – kérdezte Miklós, miután fizetett.

Vera föltette a napszemüvegét. Egy percig kinézett az udvarra. A foncsorozott üveg eltakarta a szemét. A szája kemény volt, az arca józan és rideg kifejezést öltött. Ez nem tetszett Miklósnek.

– Köszönöm a beszélgetést, Nic – mondta Vera.

Felállt, és olyan nyugodt léptekkel indult a kijárához, mintha semmi sem történt volna köztük.

Visszafelé egész úton hallgattak.

A szanatórium kapuja előtt Miklós elköszönt, és kiszállt a kocsiból. Vera anélkül, hogy rápillantott volna, közömbös hangon megkérdezte tőle, mikor fogják kiengedni.

– November tizenkettedikén – válaszolta Miklós.

Vera intett a fejével.

– Aznap reggel itt leszek érted. Mondjuk, kilenckor. Hogy addig feljövök-e vagy sem, még nem tudom. De a mindenkori látogatás jogát természetesen fenntartom magamnak. Minden jót, Nic! – Rátaposott a gázra, és a kocsi elviharzott.

Miklós elsötétült arccal nézett utána. Megértette, hogy az ügy még korántsem zárult le.

3.

Alaposan elkésett az ebédről. Bocsánatkérően telepedett le az asztalhoz, és alighogy leült, feltűnt asztaltársai szemet szúróan nyomott kedve. Kasza újságot olvasott, épp csak biccentett a köszönésére. Dóra szemlátomást meg sem hallotta. Szórakozottan nézett maga elé, a tészta maradványait piszkálgatta. Angéla mogorva tekintettel mérte végig. Előhúzott egy nagy batiszt zsebkendő, és megtörölte izzadó arcát.

Fülledt meleg volt. A csukott zsalugátereken is betört a hőség.

Miklós fölemelte az étkártját, de bele se pillanthatott, máris ott állt előtte a szeplős pincérlány. Duzzogott a jókora késésért, és egy levelet adott át.

– Egy hölgy hozta fel délelőtt.

Miklós meghökkent. A címzés Tóbi írása volt, a kutyafuttában odavetett széljegyzet Emmié: „Hol csúszkálsz, jómadár?” Tehát Emmi hozta fel, Tóbi pedig eszerint megérkezett. De miért nem telefonon jelentkezik? Mire való ez a rejtélyeskedés? Csak nincs valami baj?

Gyorsan rendelt valamit, és aggódva föltépte a vastagon bélelt borítékot. Az is nyugtalanította, hogy Tóbi, aki betegesen iszonyodik a levélírástól, vagy tíz sűrűn teleírt irkalapot gyömöszölt a borítékba.

„Drága öregem! Ma este végre hazaevickéltem. Ámde oly nyomorúságos, lerobbant állapotban, hogy a taxiból kimászván, szégyenszemre annyi jártányi erőm se maradt, hogy elvánszorogjak a sarki matrózcssehóba téged felhívandó. Mindazonáltal pánikra semmi ok. Bagatell influenza. Mostanság nyomom az ágyat, éktelenül dühös vagyok magamra, és kacskaringósakat szentségelek. Alig vártam, hogy megérkezzem, hogy ismét feltalpaljak hozzád, és erre tessék: ilyen gyalázat esik meg velem! Nézd hát el, öregfiú, nézd el nagybeteg cimborádnak, hogy hirtelenében-hamarjában csak ezt a hívságos macskakaparást ereszt meg.

Tehátlan mint föntebb mondottam volt, éppenség az ágyat nyomom ...”

Jól van, pajtikám, gondolta megkönnyebbülten Miklós, el van nézve! Nem akart udvariatlan lenni asztaltársaihoz, és zsebre vágta a levelet, noha legszívesebben egy ültő helyében végigolvasta volna.

Mosolyogva fordult a többiekhez:

– Kutyameleg van, mi? – hunyorított Angélára. Most még vele is boldogan elfecsegett volna, úgy felvillanyozta Tóbi hazatérése.

Angéla utálatos arcot vágott. – Egyáltalán nincs melegem!

Miklós meglepve rándította fel a szemöldökét. Aztán szótlánul kanalazni kezdte a levest. Ösztöne azt súgta, okosabb, ha nem firtatja kedvetlenségük okát.

Az előbb a hallban Terstyánszky papa akaszkodott rá: „Mi volt az éjjel az a ramazúri? Valami baj volt Klárikával?” És mohó tekintetével majd felfalta Miklóst. Miklós vállvonogatva tért ki előle. A kisöreg kíváncsisága ezúttal cseppet sem volt kedvére való. „Nem történt vele semmi.” Kellemetlenül érte, hogy Klára éjszakai eltűnése szóbeszéd tárgya lett, és még kínosabb az, hogy őt magát valamiképpen összefüggésbe hozzák a lánnyal.

A hallbeli jelenet és Angéla hangsúlyozott undoksága mindenesetre óvatosságra intette. Engem okolnának? – gondolta. Nevetséges! Szerencsére, Kasza is meg Dóra is tanúja volt az este Klára hisztizésének ... Úgy tett hát, mintha nem venné észre a kedvetlenségüket. Tüntető jó étvággal evett, közben fél szemmel Klárát keresgélte. Nem lepődött meg, hogy nem találja. Már csak alig néhányan tartózkodtak az ebédlőben.

– Kerestem, Miklós, délelőtt – szólította meg végül Dóra.

Miklós zavarba jött. Tegnap ígérete, hogy ma újból ül neki, teljesen kihullott a fejéből. Bűnbánóan kérte, hogy ne haragudják a feledékenységéért.

– Klára miatt kerestem. – Az asszony eltolta maga elől a tányérját. – Nincs valami jól, és szerette volna, ha benéz hozzá. Alaposan meghült az éjjel.

Miklós letette az evőeszközét, döbbsen nézett rá. Tudta, ez nem tréfadolog. – Meghült?

– Meghült hát – fortyant fel Angéla. – Csak egy tüdőgyulladás, az hiányzik még neki!

Miklósnak úgy rémlett, vádló a tekintete. De hisz ez örültség, gondolta ismét. Hát

tehetek én róla? De a következő másodpercben már eszébe se jutott, hogy mentesse magát. Az éjjeli csavargás, gondolta. Hűvös éjszaka volt. Meg kellett volna találnom ... Első riadalmában mindent macára vett. Klára egészsége végül is borotvaélen táncol, még a szellőtől is óvakodnia kell. „Tudtam, mormolta magában elkeseredve, tudtam, hogy ez a Verával töltött átkozott délelőtt...” S már szinte babonás meg győződéssel hitte, hogy másképp nem is történhetett volna, Klárának törvényszerűen meg kellett betegednie.

Sápadtan pillantott egyikükről a másikukra. – Lázás?

– Harmincnyolc-öt – dühösködött Angéla. – Maga meg pont ilyenkor tűnik el. Hol ténfergett? Szép dolog! Mit gondoljon az a szegény lány?

Miért? mit kellene gondolnia? Hogyhogy mit gondoljon?! Miklós megütközve nézett rá.

– Igen-igen, hiába is mereszti így a szemét – füstölgött Angéla. – Ő beteg, keresteti magát, maga meg nincsen sehol...

Ez már nagyon nem tetszett Miklósnak, ez a kéretlen összeboronálás. De csak nyelt egyet, a pillanat igazán nem volt alkalmas sem vitára, sem kimagyarázkodásra. Közben gyanakvó, lapos pillantást vetett Kaszára. Vajon eljárt-e a szája Veráról? Kasza fölnézett az újságja mögül, állta a tekintetét. Nem, képtelenség! Miklós valamelyest megnyugodott. Bátortalanul megkérdezte, fel lehet-e most menni Klarához?

– A profhoz kell menned. – Kasza lapozott az újságban. – Fél tizenegy óta Madame Frankenstein negyedóránként kajtatott.

– Remélem, jól leszidja magát a főnök! – mondta Angéla bosszúszomjasan.

Dóra megsajnálta Miklóst: – Fejezze csak be nyugodtan az ebédet. Klára meghülése semmi esetre sem aggasztó. Az öregúr meg valószínűleg a tegnapi punctio miatt hívhatja.

Miklós ebben egyáltalán nem volt biztos.

4.

Balsejtelme csak erősödött, amikor az igazgató főorvosi rendelő előtt Windischbe botlott, aki éppen onnan jött ki. A doki szótlánul, rákvörös arccal sietett el mellette.

Itt bűzlik valami, vakargatta meg a tarkóját Miklós. Begörbített ujjával óvatosan megütögette az ajtót.

Bentről a jól ismert, reszelős hang: – Bújjék be!

Miklós áthaladt a titkárnő szobáján, amely ezúttal is üres volt, és a nyitott ajtón belépett a rendelőbe. Köszönt, választ természetesen nem kapott, félszegen megállt a küszöbön.

Zách Kornél fekete ünneplőben a csukott ablak előtt guggolt. Kezében sárgarépat szorongatott, és meredten figyelt valamit a padlón. Miklós hiába nyújtogatta a nyakát, semmit se látott. A virágkosarakkal és desszertes dobozokkal telezsúfolt íróasztal eltakarta előle a kilátást.

Percek teltek el így.

Végül a prof anélkül, hogy hátrafordult volna, felhorkant: – Maga szerint, mit eszik ez a kis nyavalyás?

Miklós az íróasztalhoz lépett. Az ablak alatt, a sarokba húzódva, bogánccsá összezsugorodott, apró sünt pillantott meg.

– Helyes kis micerák, he? – A prof óvatosan megpiszkálta a sünt, és feltápáskodott. – Az a pernahajder kertész jeles emberismerő. De nézze csak ezt a csokoládégyárat! Meg ezt a virágkereskedést. Azáleák, tulipánok, kaméliák. Ezek a fatöküek, úgy látszik, azt képzelik, én vagyok Marguerite Gautier ... – Megint a sündisznót nézte. – Maga se tudja, mit zabái?

Miklós sajnálkozva rázta meg a fejét.

– Nézze, milyen dühös! Szabadon kéne ereszteni, he? – Zách Kornél belevetette magát a karosszékbe, kényelmesen belefészkelődött, vérekes szemét Miklóstra függesztette. Eszébe sem volt, hogy hellyel kínálja. – Na, mi újság? – kérdezte egykedvűen.

Felkötöm magam a nyakkendőmre, ha ez nem dilis, sóhajtott magában Miklós. De mivel nem először gondolta, változatlan udvariassággal csak mosolygott, és széttárta a karját.

– Aszongya? – biccentett Zách Kornél. – Hát, ez nem sok! – A sárgarépával játszott, vizslató tekintetét egy pillanatra sem vette le Miklósról. – Áll még Kuba?

– Remélem.

– Lesz háború?

– Nem hiszem.

– Megnyugtat. Hát maga? Vagyogat, vagyogat?

– Megvagyok.

– Örülök – mondta Zách Kornél. – Örülök, hogy megvan. Tudja-e, édes fiam, hogy maga egy roppant kellemes és intelligens fiatalember?

Miklós bután nézett rá, de résen volt. Belátta, elhamarkodottan ítélt. Tud még az öreg meglepetésekkel szolgálni.

Zách Kornél megerősítette sejtelmében.

– Aztán jókat ír?

Miklós megint csak a szemét meresztette ki.

– Úgysem olvasom el – legyintett a répával Zách Kornél. – Szépirodalmat elvből nem olvasok.

Lefittyesztette az alsó ajkát, és gúnyosan méregette Miklóst. Hirtelen Miklós mögött az ajtóra meredt.

– Nos?! – süvített fel.

– Nyolc-kettő – válaszolta egy unott hang.

Az ajtóban a karvalyarcú főnövér állt. Miklós megértette, hogy Kláráról van szó. Már tudta, miért az igazgató főorvosi rapport. Riadtan kapta rá a pillantását.

Zách Kornél alattomban szemmel tartotta.

– Négykor és nyolckor újra mérni – rendelkezett, és egyre csak Miklóst figyelte. – A gyógyszerszedést szí-go-rú-an ellenőrizni! Az inspekciós fél tízkor felhív otthon ... Most pedig válasszon egy virágkosarat meg egy bonbonos dobozt, és elmehet.

Madame Frankenstein természetesen a legnagyobb kosarat és a legnagyobb dobozt választotta ki, de olyan arccal, mint aki roppant szívességet tesz, azzal előkelően elvonult.

Hosszú csend volt.

Miklós törte meg félénken: – Influenzás?

Zách Kornél hátradőlt a széken. Félig leeresztett szemhéja alól ridegen villogott elő a tekintete.

– Hogy merészelte engedély nélkül elhagyni az intézetet? – Halk, fojtott hangja minden ordításkor fenyegetőbbnek hatott.

Na végre, csakhogy befutott a vonat! Miklós szinte megkönnyebbült. Számított erre. Válaszolni nem válaszolt; megalázónak tartotta, hogy védekezzenek. Egyébként sem védekezhetett volna. Valaki észrevette, lebukott. Biztosan a portás fogott gyanút, a külső kapunál. Bármilyen kínosnak ígérkezett is a kérdőre vonás, rosszabbra volt elkészülve. Hálásan gondolt Verára az előrelátásáért, hogy a kaputól jóval odébb parkolt. Senki sem láthatta őket együtt.

Hallgatott.

– Ú-úgy! – Zách Kornél kivicsorította a fogát. – A portiéi némát adja? Régóta magán a szemem. Úgy veszem észre, hogy maga, barátocskám, valami súlyos tévedés rabja. Félreérti a helyzetét, fiam. Eltájolódott. Ha eddig netalántán abban az ábrándban ringatózott, hogy üdülőpanzió vagyunk vagy holmi lezüllött, kültelki garnizáló, ahol kedvére kurválkodhatt, most észhez tértem. Ön uram, egy trehányul vezetett, állami tudógyógyintézet ápolója. Érti?

Miklós szenvtelenül nézett rá. „Papolj csak, papolj, essünk túl rajta!” – Ez rítt le az arckifejezéséről.

– Ámde az igazgató főorvos – recsegte Zách Kornél –, aki ugyan torkig van az egészszel, néha napján megdühödik, és kivágja innen a ripók csibészeket. De ki ám! Ki, mint a huszonegyet! Mi a véleménye róla, ha most összecsomagolatom, és nyomás át a Szabadság-hegyre?

Képes rá, gondolta Miklós, még megteszi! Az éles hang növekvő ingerültséggel töltötte el. Kezdte megelégeni a nevetséges helyzetet, hogy áll a szoba közepén, és tűri ennek a komédiásnak a handabandázását.

– Leülhetnek? – Hangja nyugodtan és udvariasan csengett, de jó adag kihívás is vegyült bele, amellyel kifejezte, hogy visszautasítja a hangnemet és az egzecíroztatást.

A prof arca vigyorra torzult. Szemét tettetett álmélkodással gúvasztotta ki.

– Fáradt talán? Hogyhogy fáradt? Valamennyi betegünknek kutyakötelessége éjjel-nappal kifogástalanul kipihentnek lennie.

– Alig aludtam az éjszaka.

– Ne mondja! Ugyan miért?

Megint csend volt.

Tehát az éjszakai zúrt is kiszaglászta, gondolta Miklós. Persze, hisz Windisch itt járt nála az előbb! Tudja tehát Klára meghülésének az okát, és tud a távozásomról is. Most alighanem az kerül terítékre, hogy hová tűntem délelőtt. Gyanította, hogy a kényelmetlen beszélgetés még korántsem közeledik a végéhez.

Zách Kornél közömbösen ütögette a répával az asztal szélét. – Na, mitől ilyen nyúzott?

– Nem aludtam.

– És miért nem aludt? – Miklós nem válaszolt, mire a prof éneklő hangon skandálta. – A nagy-nagy melegtől. – És bólogatott.

Megnyomta az asztalba épített csengőgombok egyikét.

– Errős kávékat! – vetette oda, amikor egy tenyeres-talpas nővér riadtan bedugta a

fejét.

Aztán újra csak az asztalt ütögette a sárgarépával.

– Szerelmes? – vakkantotta hirtelen.

Miklós felhorkant: – Bocsánatot kérek, de ez már... – És összeszorította a száját.

– Katonás választ! Igen vagy nem?

Miklós elfordította róla a tekintetét. Tudta, ezt az egészet kereken ki kellene kérnie magának, de valóban alig állt a lábán.

– *Qui tacet, consentire videtur.* Aki hallgat, beleegyezik. Tehát szerelmes. Kibe? – Zách Kornél kényelmesen előhúzta arany tárcáját, és rágyújtott egy szokatlanul hosszú cigarettára. Legyezgette maga előtt a füstöt, és Miklóst figyelte. – Kibe? – ismételte meg. – A mi lábadozó Mikuskánkba vagy abba a jó seggű szökébe?

Miklós megdermedt. Vérhullám öntötte el a fejét. Már értette Dóráék különös viselkedését ebéd közben.

Zách Kornél közönyösen eregette a füstöt. – Avagy mind a kettőbe? Egy kis romantika ott kinn, egy kis romantika itt benn?

Volt valami a hangjában, amitől Miklós indulata elpárolgott. Világossá vált, hogy Kláráról lévén szó, nem ismer elnézést. Miklós azon kapta magát, izgatottságában kileli a hideg.

– Kakaskodunk? Kakaskodunk? – Zách Kornél kivillantotta az ínyét, és nyugodtan, bár ellenségesen mosolygott. – És egy tyúk már nem is elég? Maga ehhez túlságosan rossz bőrben van, édes fiam. Maga most alig több hatvan kilónál, anémiás és olyan fene hitványul néz ki, mint egy őskori penészkövület. Egy fosszilia, barátocskám, egy fosszilia! Hát mit gondol maga, mondja? – Az asztalra ütött. – Elég a hercigeskedésből! Törököt fogott, fiam ...

A répát a papírkosárba hajította, felállt, kisétált a szoba közepére. Az arca megkeményedett, és eltökélt kifejezést öltött.

– Tegye le magát, és figyeljen! Elfogyott a türelmem. Döntöttem, barátocskám. Zsákbamacskát azonban nem árulok ... Akar cigarettát?

Miklós gépiesen leült. Lehetetlen, mormolta magában, csak kínozni akar! De már korántsem volt benne biztos, és döbbenetében minden csepp vér kifutott az arcából.

– Tessék! – A prof az orra alá dugta nyitott cigarettatárcáját. – Egyiptomi. – És tüzet adott.

Aztán az ajtótól az ablakig sétált, majd vissza. Miklós merő tekintettel figyelte, mohón nyelte a füstöt.

– Nos – szólt Zách Kornél egykedvűen –, a mai délelőtt. A reggeli egyetemi előadásom után, pontban tíz óra tizenötcor, a szokásos undorral, megérkeztem ide. A külső kapunál a portás katonásan jelenti, hogy valamelyik beteg áthatolt a kerítésen, és elhagyta az intézet körletét. Engedély nélkül természetesen, mert kilépési engedélyt kizárólag én adhatok, és a mai napra senkinek sem adtam ... Közbevetőleg, nem kapott volna, fiam. Elismerem, hogy pechje van. Napjában többen is kilógnak innen, de magát észrevették. Márpedig akit elcsípünk, arra lesújtunk. Tíz óra húszkor utasítom Bednár docens igazgatóhelyettest, hogy az ismeretlen kilétű távozót legkésőbb tíz percen belül azonosítsák. Tíz óra harminckor jelentik, hogy az illegális távozó alighanem Szász Miklós, a 201-esből. Tíz óra harminckettőcor utasítom a főnövért, azonnal kerítse elő magát. Tíz óra negyvenötcor közli, a hollétéről senki sem tud. Tíz óra negyvenhatkor felszólítom az irodát, hogy azonnal kíséreljenek meg ágyat szerezni bármelyik másik fővárosi intézetben. Tizenegy óra ötcor jelentik, csak a jövő hét végére tudnak

biztosítani. Ez egyszer megúsza a gazfickó, gondolom.

Miklós reménykedve pillantott föl. Az ajkához emelte a cigarettát.

– Tizenegy óra hét perc – folytatta a prof. – Ismét jön a főnövér. A betegek valamilyen éjszakai cirkuszról pletykálnak. Van-e tudomásom róla? Nincs! De negyedórán belül mindenről tudni akarok! Tizenegy húsz. Újból a főnövér. A 115-ösben Mikus kisasszony még mindig nem kelt föl. Gyengélkedik. Szobatársnője bizalmas közlése alapján pedig részletesen beszámol az éjszaka történeteiről. Tizenegy harminckor fölcsöngetem a lakásán Windisch adjunktust. Fél egykor jelentkezék nálam. Előrebocsátom neki, a szolgálati rend flagrális megszegésének tekintem, hogy az éjszakai eseményeket az ügyeletes naplóba nem vezette be, és magatartását olybá veszem, hogy a történeteket szándékosan el akarta titkolni előlem. Ezért a legsúlyosabb megrovásban fog részesülni. Ugyancsak fegyelmit kap a 115-ösben és a 201-esben éjjeli inspekciót ellátó két nővér is. Az utóbbi azért, mert nem tett jelentést sem a maga éjféltre nyúló bolyongásáról, sem álmatlanul töltött éjszakájáról.

Miklós a homlokát törölgette. A cigaretta lassacskán a körmére égett.

– Bocsánat, professzor úr... – A természetes nővér félénken benyitott, tálcán hozta a két kávé.

Szapura pislogással, szorongva várakozott, amíg csak meg nem itták. Akkor Zách Kornél az asztalhoz lépett, és egy intéssel magához rendelte.

– Fogja! – Hatalmas virágkosarat nyomott a kezébe. – Csokoládé. – Egy skatulya bonbont is odalökött. Aztán még egyet. – És vigye a pokolba ezt a sünt! Eressze szabadon a parkban ... Alászolgája!

Újabb cigarettára gyújtott, és rőtta fel-alá a szobát.

– Használt a kávé? Magához tért? Igen? Akkor folytatom ... Tizenegy óra harmincöt. Bekopogtat a kertész. Születésnap ajándékként hozza a sünt, és rendkívül tanulságos részletekkel egészíti ki az éjszakai események krónikáját. Miért mereszi a szemét? Nem tud róla? Tizenegy negyven. Alaposan elkésve, befut Asbóth tanársegéd. Ezután, példás kötelességtudását bizonyítandó, sietve bejelenti, hogy egy szőke autós nőcske társaságában látta magát a betyárcsárda előtt.

Miklós elhűlve kapta fel a fejét. Erről a találkozásról időközben tökéletesen megfeledkezett.

Zách Kornél megtorpant előtte. – Talán nem igaz?

– Dehogynem – dadogta Miklós. Mondani akart még valamit, de a szája összerándult.

Valószínűtlenül elcsigázott volt. Már nem a büszkesége, hanem az erőtlensége tartotta vissza a kimagyarázkodástól. Megértette, összecsaptak fölötte a hullámok. Helyzetét annyira reménytelennek látta, hogy tompa beletörődés fogta el. Kábultnak és szerencsétlennek érezte magát. Minden ellene szól, és tudtán kívül a délelőtti események gyűjtőpontjába került.

Zách Kornél figyelmesen nézte.

– Helyes! – mekegte aztán, és újból nekiindult a szobának. – A java még hátra van. Tizenegy ötven. Személyesen hívom fel Budakeszit. Azonnal szükségem van egy helyre. Személyes folyamodásom eredményes. Majd kiszorítanak egyet. Tizenegy ötvenöt. Utasítom az irodát, hogy nyomban intézkedjenek áthelyezése formáságairól. Tizenkét óra öt perc. Felküldik hozzám a papirosokat, hogy aláírjam ... Mi az? Csak nem fakad sírva?

Miklós lehorgasztotta a fejét. Kövér izzadságcseppek gördültek végig az arcán.

Zách Kornél ismét eléje tartotta a cigarettatárcáját. – Ha valami közlendője van, készségesen meghallgatom.

Miklós képtelen volt megszólalni. Elkerül innen, most már biztos! Elkerül Babriántól, Kaszától, Klárától... Megsemmisülve ült a helyén.

– Ha nem, nem! – A prof vállat vont. – Szedje össze magát, ne legyen már ennyire rongyból... Vagy talán meg akar hatni? Rossz helyen kereskedik.

Miklós ránézett. Az arca olyan összetört volt, hogy Zách Kornél félrefordította a fejét. Állkapcsát mozgatva járkált tovább.

– Még nem fejeztem be. Hallgassa csak, hallgassa! – Rágyújtott. – Tizenkét óra tíz perc. A főnövér közli, hogy Mikus kisasszony belázasodott. Tizenkettő tizenöt. Személyesen vizsgálom meg. Enyhe bronchitisz. Ám az ő esetében nem tréfadolog. Három éve egy bronchitiszből kifejlődött *bronchopneumonia*, azaz hurutos tüdőgyulladás következményeivel esett vissza. Nocsak ... talán meg van döbbenve? Mi köze hozzá?

Az ajtónál állt, és átható tekintetét Miklóstra szegezte.

– Hát, ez történt. Ez, mialatt maga a csárdában kurizálgatott.

– Nem igaz! – tört ki Miklósból.

– Mi nem igaz? Az előbb már bevallotta. Bolondnak tart?

– Az a lány, akivel találkoztam ...

A babája, mi?! – üvöltötte Zách Kornél. – Vagy talán a menyasszonya? De amíg ő nincs, jól jön egy kis szanatóriumi idill? Egy kis hetyegés?

Miklós könnyörögve nézett rá. – Nagyon kérem, engedjen beszélni. Mindent megmagyarázok...

– Lyukat akar beszélni a hasamba? Háhá! Téved, barátocskám, engem nem lehet átejtteni!

– De hisz én megszerettem őt! – kiáltotta Miklós elkeseredetten.

Zách Kornél elhallgatott. Lassú léptekkel imbolygott oda hozzá, és aszemöldökét magasra vonta. Úgy hajtotta oldalra a fejét, mint aki bedugult füléből éppen a vizet rázza ki. – He? Mit... mit makog?

– Megszerettem. – Miklós szájpadrása olyan száraz volt, hogy a nyelve odatapadt.

– Szereti? – dűnnyögte Zách Kornél. – Aszongya, hogy szereti?

Miklós elkínzottan bólintott. Igen! Ráhagyta, holott nem véletlenül próbált különbséget tenni a kettő között: megszerette és szereti. A lelke mélyén nyugtalanította ugyan beleegyezésének a következménye, de pillanatnyilag csak a remény volt a fontos. A remény, hogy ezután talán mégsem rúgja ki az öreg.

– Igyon egy pohár vizet – intett a prof. – Még rosszul lesz itt nekem, és hívhatom a mentőket.

Mialatt Miklós ivott, visszaült az asztala mögé. Elnyomta a cigarettáját, és tűnődve maga elé nézett. Rossz szokása szerint az ajkát tépdeste.

– Hát az a másik? – hördült fel végül.

Miklós visszajött a mosdótól, visszatelepedett a helyére. Nyílt tekintettel pillantott föl, és az arcába lassanként visszatért az élet. – Három éve ismerem. A menyasszonyomnak tekintette magát, és joggal, bár formálisan nem jegyeztük el egymást. Külföldön volt, tegnap tért haza... Szerettem volna, ha egyelőre nem keres fel, de ma reggel mégis beállított.

– Ide? – Zách Kornél kimeresztette a szemét.

Miklós észbe kapott, de későn.

– Hogyan tudott bejönni?

– Fogalmam sincs róla.

Zách Kornél még mindig nem akart hinni a fülének. – Biztos benne, hogy beengedték ide, az épületbe? Na jó... folytassa! Bejött tehát a babája.

– Nem kerülhettem el, hogy beszéljünk egymással.

– Miről? A leendő boldogságukról?

– Szakítottam vele.

– Éppen ma?

– Igen.

– Miért?

Miklós ismét némi méltatlankodással pillantott rá, de a szűrős szempár láttán megadta magát: – Ma volt a napja, de a szándék régi.

– Mikori? – folytatta a vallatást a prof.

– Már a tavasszal elhatároztam, de közben megbetegedtem, ő pedig elutazott.

– A szándéka tehát Mikuskától független?

– Független.

– És végleges?

– Megmásíthatatlan. – Miklós utolsót szippantott a tövig égett cigarettából, és az asztalon fekvő hamutartóba nyomta.

Fáradtan, de már reménykedve dőlt hútra a székben. Az öreg ugyan még nem vonta vissza az elhatározását, a jelek azonban arra vallottak, hogy hajlik rá. Egyre bizonyosabban érezte, csak egyetlen szót akart kicsikarni tőle, ő pedig kimondta azt a szót. Savanyúan mosolygott magában. Elbánt velem ... Nem haragudott rá. Megértette, fontos neki Klára sorsa. De kimondott szava következményeit illetően, egyre kényelmetlenebb érzései támadtak. Egy még el nem dőlt és magában sem tisztázott dologra mondott igent, s ezzel olyan kötelezettséget vett a nyakába, amelytől fázott. Klára eddig a szabadságot jelentette a számára. Ezután már kérdésessé válik, továbbra is azt jelenti-e. Már szeretett volna félig-meddig visszatáncolni, de semmiféle mentőötlet sem jutott az eszébe.

Zách Kornél árgus, vesébe hatoló tekintettel figyelte. Aztán pattintott egyet az ujjával. – Jó, hiszek magának! Talán mégsem akkora szélhámós, mint amekkorának látszik.

Miklós föllélegzett.

– A beszélgetés köztünk marad – figyelmeztette Zách Kornél szárazon.

A karosszékbe süppedt. Fejét a magas támlának vetette, és fölnézett a mennyezetre. – Ez a lány különös teremtés. Üvegházi. Nem él természetes életet. Kudarcai leszorították a magánélet szférájába, és a magánélet szférájába szorulni – vereség. *Circulus vitiosus*. Csakhogy én semmiben *circulus vitiosus*-ban nem hiszek. Nincsenek misztifikált dolgok és sorsok; csupán olyan emberek vannak, akik misztifikálják a dolgokat és a sorsukat. Ennél fenyegetőbb veszélyt nem ismerek. Ő még nem találta meg a helyét. Nem talált önmagára. Veszélyes állapot. Ilyenkor az apró-cseprő dolgok kórosan felnagyítódnak, a jelentős dolgok pedig jelentőségüket látszanak veszteni. Így történik ez az ő esetében is.

Hallgatott néhány pillanatig, tűnődve cigarettázott.

– Éppen ezért, bármilyen rosszhiszemű mendemondákat költenek is némelyek,

nyomós okom van rá, hogy most, a gyógyulása után is itt tartón még egy darabig. Hasonló esetben mással is ezt tenném. Én a teljes gyógyulásért harcolok. Az ő esete a nagy mérkőzéseim közé tartozik. Én pedig nem szeretek veszíteni. Még egy visszaesést nem merek megkockáztatni... Ám még ennél is többről van szó. Érzem, sőt biztosan tudom, hogy nála ez az utolsó menet. Most dől el a sorsa és a jövője. És azzal én nem játszom. Ha szükséges, akár egy évig is itt tartom még, köpök a szabályokra. Hanem a nagy kérdés az, képes lesz-e itt testileg-lelkileg egyaránt összeszedni magát... Min csodálkozik? Hogy neki is ez a problémája? Tudom. Nekem ugyan nem vallotta be, de azért én tudom. Sőt még azt is tudom, hogy a döntésemmel megríkáttam, és végtelenül elkeserítettem. Magáról is pontosan tudom, hogy feszélyezve érzi magát. Kínban van és szorong. Kutyaszorító, igaz? Meglehetősen elhamarkodott cs meglehetősen felelőtlen kijelentést tett az előbb. Azt, hogy szereti. Holott maga nem szereti őt, fiatalember, de az engem nem érdekel.

Miklós zavarában elvörösödött, bámulatában meg hajszál híján a szálat tátotta el.

– Nekem szükségem van a maga segítségére. – Zách Kornél ráfüggesztette a tekintetét. – És maga természetesen segíteni fog nekem. Türelmi időt kap. Nem vágom ki, pedig fene nagy kedvem lenne hozzá. Itt van az áthelyezési micsodája, látja? – Felragadott az asztalról néhány papirost. – Éppen csak a nevemet kellene aláírkantanom. De nem firkantom alá.

Összetépte az iratokat, és darabkáikat a papírkosárba szórta.

– Dicsőség a megalkuvóknak! – Figyelmét nem kerülte el Miklós megkönnyebbült mosolya. Hirtelen felcsattant: – Ezer szerencséje, barátocskám, hogy ez a lány belázasodott, és olyan körülmények között, amilyenek között! Habozás nélkül kiröpítettem volna, amikor tudomást szereztem a szőke nőcskéről, ha közbe nem jön a láz, a bronchitisz és az a körülmény, hogy Mikuska egész délelőtt magát kerestette. Ezer szerencséje, fiam, hogy öreganyjának szólított! És ezer szerencséje, hogy kínjában kibökte: szereti! Ezért úgy döntöttem hát, hogy kivételesen nagylelkű leszek. Átmenetileg eladja nekem a lelkét, és cserébe kap még egy lehetőséget.

Előrehajolt, és a mutatóját Miklósra vetette.

– Csakhogy el ne bízsa magát, kakaska! Szükségem van a segítségére, de cimborálkodni nem fogunk. Mától fogva állandóan magán a szemem. Kettőzött éberséggel. Maga ugyan nem szereti ezt a lányt, mert valami azt súgja nekem, maga szeretni képtelen, de kedveli, valóban kedveli. És nekem ez elég. Pajtáskodjon vele, legyen hozzá kedves és gyöngéd. Legyen a jóbarátja. Derítse föl, tegye vidámmá és bizakodóvá. De becsapni vagy áltatni – eszébe ne jusson! Ne merészelje... Azt hiszem, korrekt ajánlat. Áll az alku? He?

– Igen – mondta Miklós rekedten.

Zách Kornél hátravágta magát a székében. Káráló hangján gúnyosan nevetett.

– És aztán semmi cigánykodás, barátocskám, nem ajánlom, hogy még egyszer bajuszt akasszon velem. Olyan felelősséget róttam most magára – suttogta rekedtesre váltott hangon –, amilyennel talán még soha életében nem volt dolga.

Hirtelen felpattant, a szeme izzott.

– Ha pedig erről megfélekedezik – vágta oda –, akkor egy közönséges strici!

Elősietett az íróasztala mögül, és állát előreszegezve, Miklós szemébe fúrta a tekintetét.

A folyosón Miklósnak eszébe jutott a levél. Az órájára pillantott, habozott fél percig. Végül úgy döntött, később néz be Klárához, megvárja a csendes kúra végét.

Az emeleti társalgó üres volt. A bonbonos dobozt és a celofánba burkolt csokrot, melyet a prof Klárának küldetett vele, az egyik asztalra tette. Az ablakhoz lépett, és kitámasztotta a zsalugáter szárnyait.

Odalenn, a bejárat előtt Zách Kornél fekete Mercedese parkolt. A sofőr a kocsifelhajtó árnyékába húzódva, a lépcsőn ült, és újságot olvasott. Odébb, a gyepen a vén kertész a fűnyírógéppel bíbelődött.

Miklós elnyújtózott a fotelban, és elővette a levelet. A sűrűn teleírt oldalakon megint csak elcsodálkozott. No lássuk, gondolta. Lássuk pajtikám, miért tört ki rajtad a grafománia?

Olvasni kezdte onnan, ahol abbahagyta.

... éppenség az ágyat nyomom. Tantikám is nyugovóra tért. Végre-valahára csend van és nyugalom.

Minekelőtte rátérnék magvas mondandómra – amely miatt alighanem hosszúra sikeredik ez a levélke –, két váratlan esemény – sürgöny stílusban. Apámtól levél várt idehaza. Új feleségétől új fiúgyermek született. A kis Eddie. Továbbá örömmel újságolja, hogy jövő tavasszal Pestre jön, valami gyógyszervegyész szimpozionra, egy amerikai vegyészkiüldöttség tagjaként. Attól tartok, pusztá véletlenségből elkerüljük majd egymást. (Mindazonáltal nem furcsa? Van egy kisöcsém, aki nem is kisöcsém.)

A másik. Nem sokkal tizenegy előtt, legnagyobb megrökönyödésemmre, betoppant Vera. Fenemód ki volt borulva. Eleinte egy szavát sem értettem. Dadogott, kapkodta a levegőt, és szünet nélkül az egereket itatta. Aztán kipakolt. Hacsak el nem túlozta telefonbéli csevegésieket, akkor, sajnos, csakugyan úgy viselkedtél, mint egy címeres marha.

Becsszóra no, olyan roskatag állapotban volt, hogy megsajnáltam. Újfent igazolódtam a gyanúm, a maga módján szeret téged, és ezt mindenképpen a javára írom. Igaz ugyan, hogy aztán ölég szépen összelapátolta magát. Végül nagy dérrrel-dúrral távozott, azzal a felkiáltással, hogy ennek megiszod a levét, és vele nem lehet ilyen gázságot művelni, és hogy nagyon tévedsz, ha azt képzeled, hogy lenyeli a békát, meg hogy a dolgot annyiban hagyja! Hát csak vigyázz, öregfiú! Felkötni a bugyogót meg a gatyamadzagot! Evégből küldetem majd föl kora délelőtt lóhalálban ezt a levelet a Tanúval, nehogy váratlanul zúduljon rád a derék leányzó. Achtung, öregfiú! Krokodil gross, Lichtspiele! (Ha ugyan még emlékszel erre) ...

Kösz, gondolta Miklós, jókor riadóztatsz!

Előhalászott egy cigarettát, aztán mégsem gyújtott rá. Gondolkodóba ejtette, hogy Vera elhallgatta előtte ezt a látogatását. Vajon miért? Szégyellte volna? Meglehet. Éppen Tóbihoz rohan el siránkozni, akiről maga is jól tudja, nem nagyon kedveli. Úgy látszik, csakugyan kikészült. Bár az is igaz, hogy nincs senkije, akivel ilyesmit bizalmasan megtárgyalhatna ...

A levél így folytatódott:

... most pedig következék kisdéd mondanivalóm érdemi része. Hm! Hm! Látod, máris belesültem ... Mi tűrés-tagadás, négyszemközt és szóban könnyebben menne, mint így a süket papiros fölött merengve. Amde nem tudok és nem is akarok addig várni, amíg négyszemközt mondhatnám el. Rólad van szó! Azóta, hogy oly fanyar-

kényszeredetten elbúcsúztunk egymástól a szanatórium kapujában – s annak már több mint egy hónapja –, furton fúrt becses személyeden törtem a kobakom. Ám nemcsak hogy megnyugtatni nem tudtam magam, de régi, ismert aggodalmaim újólag előtűnedeztek, és fokozottabban, öregfiú, fokozottabban, mint valaha.

Engedelmeddel (vagy anélkül), legutóbbi leveled egyik passzusára hivatkozom. Fölidézem, nehogy a vakvilágba beszéljek. Ebben a leveledben elmondod, hogy Babriánnal való nap nap utáni beszélgetéseitek egyre mélyebbek és bizalmasabbak. Ezek a beszélgetések azonban gyakran letörnek. Betű szerint citállak: „Sokszor arra gondolok, valami nagy félreértés történik velem. Nem szabadulok attól az érzéstől, hogy Babrián riasztó módon túlbecsül. Olyan sokat vár tőlem, és olyan magas igényeket támaszt irántam, amelyeknek – félek – talán sohasem tudok majd eleget tenni. Bennem, sajnos, nem teng túl sem az önbizalom, sem a közlési vágy, arról nem is szólva, hogy a kitartásom vajmi kevés...” Et cetera, et cetera. Már csak azért is éppen ezekre a sorokra hivatkozom, mert ez a téma nem először vetődik fel köztünk, és a kesergésedet ezúttal is őszintének éreztem. Így van?

Így, bólintott Miklós. Már nem emlékezett, mikor és milyen indítékból írta az idézett részt, de alighanem elkeseredett hangulatában, amikor különös szükségét érezte, hogy elmondja Tóbinak. Talán elhamarkodottan tette. Talán okosabb lett volna, ha megvárja, míg hazatér ...

Rágyújtott a kezében szorongatott cigarettára. Változatlan figyelemmel, de már kissé kedvetlenebbül böngészte a nehezen olvasható kézírást.

Aggodalmaim – ismétlem – részben nem újkeletűek, habár fokozottabbak, mint bármikor azelőtt. Emlékeztetek egynémely dologra. Én ugye, sohase titkoltam, hogy már eddigi, pályakezdő írásaid alapján is sokra tartom a tehetségedet. Nem akarok most bővebben kitérni arra, hogy manapság, amikor oly sokan (főleg fiatalok) nemegyszer tragikusan belebonyolódnak a „mit és hogyan?” kérdésébe, erkölcsös magatartás-e kényelemből vagy kishitűségből nem vállalni a tehetséggel járó kötelezettséget, hiszen idővel éppen azok közé kellene tartoznod, akikre az a felelősség hárul, hogy igaz választ próbáljanak adni a „mit és hogyan?” gyötrő kérdésére.

De mondom, eszem ágában sincs most bármiféle szövevényes erkölcsi fejtegetésbe merülni. A mérleg egyik serpenyőjében tehát a tehetségedet látom. Hát a másik serpenyőben? Ugye, azt sem titkoltam soha? Valósággal dühítő az a kettősség, ami benned lakozik. Márpedig az ambivalencia veszedelmes kerékkötője minden előrehaladásnak.

Tudom, hogyne tudnám, hogy magad is sokat rágódsz ezeken a dolgokon. Csak éppen látványos, ámbár magadnak kínkeserves, rágódásaiddal többnyire elintéztnek is vélsz mindent. Legalábbis erős hajlamod van erre a furcsa önámításra. Én ezt megelégettem, öregfiú. Egyszer s mindenkorra torkig vagyok pszichéd különféle rejtelmével, ravasz sumákolásaiddal és önáltató mazochizmusoddal; egész bonyodalmas, zűrös és utálatos lelki életeddel! Kevesebb hiúságot, szeszélyességet és önmagaddal törődést! Nem lehetsz permanensen az idegeid foglya. Megfigyelted-e már? Valahányszor csak sürgető döntés vagy kikerülhetetlen választás elé kerülsz, azonnal fölfedezed a lelkivilágodat. Akárhányszor tenni, cselekedni kéne, agyafúrt szarvas-okoskodásokkal meggyőződ magad arról, hogy a körülményeid lehetetlenné teszik. Mindmegannyiszor összeütközésbe kerülsz önmagaddal, ráébredsz, hogy éppen fáradt vagy és kilúgozott, s rászorulsz egy kis nyugalomra. Szorult helyzeteidben, melyeknek javarészt magad vagy az oka, állandóan kapitulálsz. Nem vállalod a szemberöpülést, ehelyett örökösen csak a vészkijáratot, a hátsólépcsőt, a kiskaput keresed. Amióta csak ismerlek, öregfiú, amióta csak ismerlek...

Miklós elnyomta a cigarettáját. A levegőbe meredt. Igyekezett felülkerekedni

sértettségén, de azért mégiscsak rosszul esett mindez. Tóbi sorai már csak azért is bántották, mert óhatatlanul egybecsendültek anyja minapi szemrehányásaival, sőt Babrián kifogásaival is. Amikor Babrián bonckés alá vette az írásait, voltaképpen ugyanazt nehezményezte, amit most Tóbi ír a természetéről és a jelleméről. A kényelemszeretetet és a konfliktusok elmosását. A naturálisabb, a felszínesebb ábrázolásra való hajlamot. És Vera! „Tudom, szereted a kényelmes megoldásokat.”

Kínosan érezte magát. Kényszeredetten vette kézbe ismét a papirost.

Minekutána tehát eszedbe idéztem egyet s mást, ismét visszakanyarodom kiválasztott és már idézett leveledhez.

Vegyük szemügyre. Túlbecsül-e Babrián? Mint lehetőséget, a társadalmi szolgálatra alkalmas tehetség Ígéretes lehetőségét, korántsem. Félelmed okát ezennel készségesen föltárom. Soha nem tisztáztad magaddal, valójában minek is tekintsd írói tehetségedet, és mit kezdjél vele. (Abba, ugye, nincs vita köztünk, hogy az önmagáért való tehetséget nem tartjuk valódi tehetségnek?) Mi sem egyszerűbb persze, mint fecsegni és szalonfilozofálni arról, hogy különféle okokból felszínre került a polgári-kispolgári mentalitás és számos következménye: a szabadság voluntarista fölfogása, a kollektívizmus fölcserélésének óhaja az individualizmussal, a történeti-társadalmi tartalom élhomályosításának a szándéka; vagyis végső soron a tudatosság háttérbe szorításának az igénye a spontaneitás érdekében. A kérdés csak az: lehet-e és szabad-e ennyiben maradni? Hallom a felfortyanásodat: természetesen nemi Igen ám, de a fölismerés és a cselekvés között megbúvik egy fontos láncszem, amelyre, érzésem szerint, általában véve is jóval kevesebb figyelmet fordítanak a kelletténél. Az egyéni elhatározás. Az egyéni elhatározás az a láncszem (s ez bizonyos történelmi helyzetekben gyakran becsület dolga), amely a fölismeréstől a cselekvésig vezető fonalat összekapcsolja. Nálad pontosan ez a láncszem hibádzik. Téged mindig vagy meg kellett rugdosni, vagy valamiféle gépszíjnak kellett elkapnia ahhoz, hogy felismeréseidet legalább részben cselekvésre váltsd. No és ha senki sem rugdos, ha nincs semmiféle gépszíj? Én a legtöbbre azokat az embereket tartom, akik helyes és igaz fölismeréseiket még akkor is tetek formájában juttatják érvényre, ha átmenetileg akár magukra maradnak is. Ha akár egyedül képviselik az igazságot. Igen, az egyéni akaratot mint mozgató tényezőt én egyre fontosabbnak tartom, le azonban egyelőre nem akarod rászánni magad semmilyen döntő elhatározásra. (gyöngeség lenne ez részedről vagy bizonytalanság? Vagy talán bizonyos meggyőződésben hiány? Nem tudom. De azt tudom, hogy a kételyeid saját magad iránt – fölösleges az önáltatás! – korántsem valamiféle erkölcsös, szép szerénységből fakadnak (apropó! létezik-e effajta erkölcsös, szép szerénység?) hanem igen-igen átlátszó, sunyi és erkölcstelen felelősség nem vállalásból. Nem óhajtod vállalni, ha úgy tetszik, a tulajdon képességeidet.

Durván és kereken kimondva: itt nő rá a tehetségedre mint rákos daganat, a jellemed! Ilyenkor mutatkozik meg egész ijesztő, kettős mivoltában, a maga teljes, fenyegető ambivalenciájában. Ilyenkor, amikor választás elé kerülsz ...

Miklós letette a levelet. Hát így állunk! Felsőhajtott, és lehunyt szemét erősen megdörzsölte.

Fáj a feje. A fáradtság is elhatalmasodott rajta. Tóbi egyik-másik mondatából szinte Kasza megföllebbezhetetlen kinyilatkozásai csendülnek ki. Sohasem érzett még Tóbiban ilyen engesztelhetetlen szigorúságot. Nem tagadta maga előtt, hogy szomorú. Lehetséges, hogy a barátságukon nagyobb rés nyílt, mint hitte volna?

Az ablakhoz sétált, kinézett a parkra. A sofőr még mindig az újságot bújta. A kertész nyírta a fűvet. A masina kattogott, mint a géppuska. Elnézte egy percig a kertész szikár alakját, és akaratlanul is megborzongott.

Visszaült az asztalhoz, hasogató fejét tapogatta. A nyavalya ebbe az átkozott kattogásba! Maga sem értette, miért ideges ennyire.

Az utolsó két bekezdést már csak gépiesen futotta át.

... lassan hajnalodik ... ne haragudj, ha imitt-amott túlságosan keményen ... a barátság ...

Miklós komoran biccentett.

... megfogadtuk egykor ... mindig és minden helyzetben őszintén... mivel egyelőre nem láthatlak, de még csak föl sem hívhatlak... sürgősen írj... amint talpra állok ... négy szemközt sokkal bővebben ... alig várom, hogy lássalak, drága öregem ... addig is ...

Az aláírás következett, már ismét kedvesen.

Miklós összehajtogatta a levelet, zsebre vágta. Kifejezéstelen arccal, mereven ült a fotelban. Még azután is hosszú percekig, hogy az ajtó fölött erős berregéssel megszólalt a csendes kúra leteltét jelző csengetés.

6.

A lány szobájában Miklós csak Stefanikot találta. Az ágy mellé húzott széken ült, és újságot böngészett. Az orra hegyére tűzött, vastag, szarukeretes szemüveg sehogy sem illett darabos arcához. A szemüveg fölött csodálkozva nézett Miklósrá.

Miklós köszönt, beljebb került. – Klára?

– Mindjárt jön. – Stefanik szemhunyorítással jelezte, hogy hová távozott, majd kétszer egymás után a tenyerébe köhintett. – Újabb ajándékok? – Levette a szemüvegét, fölállt, félszeg kíváncsisággal az asztalhoz lépett.

Miklós leszedte a selyempapírt a virágokról és a desszertes dobozról. Nem fog elmenni, itt rostokol majd a nyakunkon, gondolta bosszúsan, miközben mindent sorra az asztalra rakosgatott.

– Ez igen! – bólogatott Stefanik. – Ritka szép virágok. Csak nem ezekért lógott ki délelőtt?

Miklós elkomorodott. Hát ő is tudja!

– Nem – mondta szárazon –, Zách mester küldi neki.

Stefanik egyre bólogatott, de kerülte a tekintetét.

– Boldog lesz – hümmögte kedélyeskedve. – Mindegyik nő él-hal a virágért meg a nyalánkságokért. Még az én öreg Terkám is. – Természetellenesen öblös hangon beszélt, s közben tüskés haját súrolgatta a tenyerével. – Odalesz, meglátja! Nagyon fog örülni. – Megint a tenyerébe köhintett, aztán hozzátette: – Lázás. Szerencsére, nem nagyon.

– Tudom. – Miklós ráébredt, a bányász zavarban van, és nem tudja, hogyan viselkedjék.

– Igazán nem vészes – erősítgette Stefanik reggel óta már csökkent i, valamicskével a láza. Épp az előbb mértük meg, és már csak harmincnyolc kettő volt. Szép javulás ilyen rövid idő alatt. És az is jó, hogy mari előkerült. Nagyon várta ám.

Ó, az istenit, gondolta Miklós, tegyen úgy, mint aki nem tud semmiről, vagy fogja be a száját! Azon már nem is mérgeződött, hogy Stefanik is úgy kezeli, mintha a

lányhoz tartozna.

Előszedett egy cigarettát, már-már a szájába dugta, amikor észbe kapott, és megkínálta a bányászt.

– Köszönöm, most nem! – Stefanik odahúzott egy széket Miklósnak is, ő maga kis sóhajtással telepedett vissza a helyére. – Olvasta a legfrissebb híreket? Újabb disznóságok. – És az Esti Hírlapot mutatta.

Miklós átfutotta a címekeket. *KENNEDY ELNÖK KARDCSÖRTETŐ SAJTÓ-ÉRTEKEZLETE*. A szeme megakadt egy kövéren szedett soron: *A kubai forradalom megpecsételte saját pusztulását...*

– Csibész.

A bányász felpaprikázódott: – Ezt hallgassa meg! – Kivette Miklós kezéből a lapot, és fennhangon olvasni kezdte. – *Az Egyesült Államok kormánya, amely mindenkor részt vállal a szabad világ védelméből, úgy jár el Kuba ügyében, hogy szükségesnek és jónak látja...* Hát nem alávaló? Kíváncsi vagyok, hogyan védené meg most Dóra?

– Nem hiszem, hogy meg akarná védeni. – Miklós az ajtóra sandított, alig várta, nyíljék. Cseppnyi kedve se volt most a politizáláshoz. Várakozásába azonban szemernyi szorongás is vegyült. Nem tudta, hogyan fogadja majd a lány.

– Ez pedig még szebb! – háborgott Stefanik. – Hallgassa csak, hogy nyilatkozik ez a békeangyal! – És dühösen olvasta: – *A kubai kommunista rezsim nemcsak az amerikai földrész számára jelent állandó fenyegetést, hanem az egész szabad világ számára is. A beavatkozás vagy be nem avatkozás kérdése nem egyszerűen presztízskérdés, hanem létkérdés. A nemzetközi jog szempontjai szerint az Egyesült Államoknak megvan a joga ahhoz, hogy partra szálljon Kubában, bevegye Havannát, és elfoglalja az országot...* Mit szól hozzá? Én utoljára a koreai háború előtt hallottam ilyen nyilatkozatot Truman szájából. No, figyeljen csak tovább! *Ezért az Egyesült Államok kormánya, karöltve az amerikai földrész szabad nemzetével...*

Ennek, szegénynek, rövidesen az agyára megy Kuba! Miklós hamarjában el sem tudta dönteni, mi bosszantja jobban, maga a kihívó szöveg-e vagy Stefanik haragtól fortyogó hangja.

Arra kapta fel a fejét, hogy Stefanik megszakítja az olvasást, és az ajtóra néz.

– Na, végre-valahára! Ha ennyit csatangol, még jobban megfázik.

– Nem én vagyok a hibás – védekezett Klára. – Asbóth doktor bárgyú viccekkel traktált a folyosón. – Levetette bolyhos fürdőköpenyét, és futólag Miklóstra mosolygott. – Szervusz! Hát előkerültél?

Miklós egy pillanatra fennakadt a hangján, mert túl könnyednek találta, de aztán ő is elmosolyodott. Tetszett neki Klára. A pizsamában jól érvényesült nyúlánk, hajlékony alakja, és illatos szappanszag burkolta körül.

– Kláris, kaláris – kiáltott fel vidáman –, esküszöm, hogy szimulálsz, öreglány! Hisz én egy szegény, sápadt betegre számítottam! – Szelesen talpra ugrott, és mit sem törődve Stefanik jelenlétével, megragadta a lány kezét, hogy megcsókolja.

Klára meglepetésében ijedten lépett hátra.

– Bolond! – szólt haragosan, és nyersen elrántotta a kezét. – El akarod kapni? – De hűvösen villanó szeme nem hagyott kétséget afelől, hogy másról van szó.

Miklós jókedve egy csapásra lelohadt. Ettől a fogadtatástól tartott.

– Ne haragudj – kérte bizonytalanul.

– Bolond vagy – mondta Klára nyugodtan. – Ül le szépen a helyedre. – Megigazította a haját a tükörben, és az ágyába bújt.

Miklós leforrázva ereszkedett vissza a székre.

– Mellesleg jól néznék ki – vetette oda Klára –, ha egy ilyen vacak bronchitisz szegény, sápadt beteggé tenne. – Fátyolosán csillogó szeme és arcán az enyhe pír elárulta, hogy nem teljesen láztalan.

Stefanik elégedetten dörmögött.

– Finom szerkezet, de láthatólag tartós holmi. – Nézte, amint a lány szorosabbra köti a szürke selyemsálat a nyakán, és tréfás szomorúsággal fölsóhajtott: – Hej, hogy sajnálom azt az én három számár fiamat! De még meggondolhatja magát, Klárka, mindegyik nőtlen! – S közben Miklóstra hunyorított. – Még nem késő!

Miklós komor pillantást vetett rá. Nem tetszett neki a kedélyeskedése.

– Három – sok nekem – válaszolta Klára megfontoltan. – Olyan jó erőnlétben azért még nem vagyok. Különösen, amilyen szép szál fiúk, egy is elég sok belőlük.

Stefanik büszkén nevetett. Nagyra volt a fiaival, és okkal. A három közül a középsővel meg a legkisebbikkel, aki Pesten szolgálta a katonaidejét, és gyakran feljött látogatóba, Miklós is megismerkedett. Valóban szép szál, erőtől duzzadó fiúk voltak, apjuknál fejjel magasabbak. Sötét bérűek, hallgatagok és komorak. Vájár mind a kettő. Bátyjuk az NDK-ban bányamérnöknek tanult, az utolsó évét végezte. Miklósnak tetszett az a keresetlen tisztelet, ahogy apjukkal viselkedtek.

– Ilyen menyecskét szeretnék én mindegyik fiamnak – udvarolt tovább Stefanik. – Ilyen takarosát, állhatatosát! Még az én öreg Terkám szeme is rögtön fennakadt magán. Ej, ki ez a szép, szőke lány? Pedig az ni Terkám csudamód kritikus szemű, ha lányokról, asszonyokról van szó.

Klára tüszentett egyet.

– Ez is szimulálás? – pillantott görbén Miklóstra.

– Nem – ugratta Miklós –, ez a furfangos diák, aki nagyot prüszente rá.

– No és ez az orrnak nevezett vörös burgonya?

– Hát ami igaz, az igaz; kissé rezes – hagyta rá derűsen Stefanik. – Titokban biztos kalapkúrárt tart.

– Rám férne.

Miklós bólintott. – A legjobb módszer, hogy felszökjön a lázad.

– Csökkent – mondta Klára. – Valószínűleg a tiszteletedre. – Ismét beletüszentett a zsebkezdőjébe, s erre már Stefanik aggodalmasan összeráncolta a homlokát.

– Hát ez meg mi?

– Nászutas nátha. így nevezik. – Klára arcán újabb fintor futott át, harmadszor is prüszkölt. – Nem tudni miért, de az emberek, állítólag, mindig szörnyen megfáznak a nászútjukon.

– Butaság – vélte Stefanik.

– Persze hogy az. Főleg nászút nélkül kapni náthát.

Miklós kutatóan fürkészte. Gunyoros száját nézte, fanyar szemét és tüntetően könnyed tartását, amint félig ül, félig fekszik az ágyban. Az a benyomása támadt, hogy Klára hangsúlyozni akarja, nem tart igényt sem figyelmességre, sem megértésre.

– Ami azt illeti, elég rosszkedvűnek látszol – állapította meg hűvösen.

– Fölvet a jókedv – biztosította támadóan a lány.

Miklós hallgatott. Stefanik köhécselni kezdett, már ő is megérezhette, hogy valami nincs rendjén.

Felállt. – Mennem kell, gyerekek.

– Köszönöm, hogy benézett. – Klára nem tartóztatta, kezét nyújtott neki.

– Ugyan már! – Stefanik zavarában elvörösödött. – Hogy mondhat ilyet? – Vigyázatosan a markába fogta a lány kezét. – Estefele majd megint beugrom.

Miklós szemmel követte az ajtóig. Maga sem tudta, miért, de görnyedt háta láttán, megsajnálta. Ám ez nem tartotta vissza attól, hogy amint az ajtó becsukódott mögötte, föl ne morduljon.

– Már azt hittem, sose megy el! – Azzal székestül közelebb húzódott az ágyhoz.

– Semmi okod, hogy megjegyzéseket tégy rá. – Klára rideg szeméből merő elutasítás áradt. – És kérlek, ülj tőlem távolabb, mert nem akarom, hogy te is megbetegedj.

Miklós nyelt egyet. Annyit még ő is tudott, hogy hörghurutot aligha lehet elkapni, de nem szólt, engedelmesen visszaigazította a székét.

Egy percig némán figyelték egymást.

– Kérek egy cigarettát – mondta Klára.

– Szabad?

– Bocsáss meg, de te nézel ki úgy, mint akit megnyúztak.

– Ezt telibe találtad. Ma már többen is megnyúztak. – Miklós szerette volna, ha a lány rákérdez, de nem tette. – Azonkívül, alig aludtam az éjszaka – tette hozzá.

– Sajnálak. – Klára vállat vont. – Adnál végre egy cigarettát?

Miklós megkínálta. – Te is a nyúzásomra készülsz?

– Adnál tüzet is?

– „Adj tüzet.” – Miklós rámosolygott a szemével. – Emlékszel?

Móninak a pillája sem rezdült. Szájában a cigarettával, a gyufaláng fölé hajolt, előrehulló haja Miklós karját cirógatta.

– Keresnél egy hamutartót? – lebbentette hátra a haját.

A hamutartó az asztalon volt. Olcsó porcelán holmi. Öblében reklámszöveg: „Igyon MIRA keserűvizet!”

– Mira – mutatta fel Miklós derüsen. – Ugye, apád becézett így?

Klára mosolytalanul intett. – Igen, ő. – Hátával a felpúpozott párnának dőlt, lassan fújta ki a füstöt. Miklósra függesztett tekintete hűvös volt, hosszú szájának vonala egyenes és kemény.

– Hol rejtőztél az éjjel? – kérdezte Miklós. – Mindenütt kerestelek.

– Valóban?

– Aggódtam érted.

– Úgy tudom, a többiek küldtek utánam.

Miklós hallgatott. Talán csakugyan nem indult volna a keresésére, ha Babrián fel nem szólítja. Ezt most őszintén belátta magában.

– Mégis ... hol rejtőztél?

Klára vízszintesen kinyújtotta a karját. A cigarettát nézte karcsú ujjai között, és a kigyóvonásban fölfele szálló füstcsíkot. Szürke szemében

tökéletes egykedvűség ült.

– Nem rejtőztem – mondta. – Abban a lugasban húzódtam meg, ahol néha kettesben szoktunk lenni.

– Lehetetlen! Oda is benéztem.

– Tudom. Két lépésnyire álltál tőlem, csak a kezemet kellett volna kinyújtanom.

– Miért nem tetted?

Klára mélyet szippantott a cigarettából. – Szégyelltem magam.

Ez meglepte Miklóst. – Miért?

– Úgy viselkedtem a teraszon, mint valami beszámíthatatlan szörnyeteg.

– Ez túlzás – dünnyögte Miklós.

– Magad is tudod, hogy nem az. De azért jó lett volna, ha észreveszek Reméltet. Bár még a lélegzetemet is visszafojtottam, hogy észre ne végy.

Miklós megint hallgatott. A lány kezét nézte, amely a takaró alatt kirajzolódó, hosszú combján pihent.

– Szeretném megcsókolni a kezed – szólt csendesen.

Klára szeszélyes tekintetet vetett rá. Pillantása majdnem érzéki volt, de ugyanezzel a pillantással egyben megtagadta, hogy Miklós megérintse.

– Semmi szükség rá. Ha eddig becsületesen ügyeltél arra, hogy kapcsolatunk szigorúan a barátság határain belül maradjon, nem látom értelmét, hogy átlépj ezen a határon. Meglehetősen furcsa lenne éppen ma. Sőt ízléstelen.

Az utóbbiakat Miklós elengedte a füle mellett. – Talán mégis többről van szó köztük, mint barátságról.

– Meglepsz – mondta Klára hűvösen.

– És ha azt mondanám, szeretlek?

– Hazudnál – hangzott nyugodtan.

Miklós okosabbnak tartotta, ha fordít a beszélgetés menetén. – Hol voltál hajnalig?

– A kertésznél.

– Erre, látod, nem gondoltam ... Hogyan vetődtél be hozzá?

Klára ismét a fölfele kígyózó füstöt figyelte. – Fáztam, és észrevettem, hogy még világos az ablaka.

– Furcsa egy öreg – mormolta Miklós, mert okosabb nem jutott az eszébe.

– Mindig is vonzódtam a furcsa emberekhez.

– Ismered a történetét?

– Ismerem.

– Ő mondta el?

– Ő.

– Téged is Babrián vitt el hozzá?

– Előbb ismerkedtem meg vele, mint Babrián. Még tizenöt éves koromban, amikor legelőször feküdtem itt.

– Nagyon kedvel téged.

– Én is őt. Sokat köszönhetek neki.

– Hogyhogy?

Klára egyre csak a vékony füstcsíkot figyelte. A tekintete még az arcánál is merevebb volt.

– Gyerek voltam. Nem akartam meggyógyulni, nem akartam élni. Ő ismerte a megbetegedésem körülményeit, megértett, és nagyon gyöngéd volt hozzám.

Megengedte, hogy segítsek a munkájában. Napjaim nagy részét vele töltöttem. Igen, valóban a kerti munka adta vissza az életkedvemet. No meg ő, aki beavatott a virágnevelésbe, a növények életébe és a saját mindennapos teendőibe.

A történetét is akkoriban mondta el?

– Nem, azt később. Amikor először estem vissza, és újra találkoztunk.

– Tehát régi barátság. – Miklós rámosolygott. – Így aztán biztosan azon sem csodálkozott, hogy az éj közepén állítasz be hozzá.

– Nem csodálkozott.

Mit mondtál neki?

Az olyan emberek, mint ő, nem szoktak faggatózni. Bort forralt, mert látta, hogy átfáztam.

– Aztán?

– Erős bor volt, a fejembe szállt.

– Elaludtál?

– Órák hosszat egyfolytában beszéltem.

Igen, gondolta Miklós, az öreg biztosan beszámolt erről Zách Kornélnak. A lány elé tartotta a hamutartót, hogy a cigarettáját beleüthesse.

– Rólam is? – kérdezte tétován.

A szürke szempárban mintha gúny csillant volna. – Csak rólad beszéltem.

Miklós meghökken. – Mit?

– Gondolhatod, mi mindent összefecsegetem, ha becsíptem, és úgy el voltam keseredve, ahogy.

– Sejtelmem sincs róla.

Klára vállat vont.

– Arról beszéltem, hogy szeretlek. – Ám egy újabb vállrándítással már azt fejezte ki, ennek többé semmi jelentősége, és bevallani is csak ezért vallja be. – Ne félj – fűzte hozzá enyhe lenézéssel –, ebben az emberben örökre el van temetve.

– Sajnálom, hogy én nem hallhattam. – Miklós melegen pillantott rá. Akárhogy is, de jólesett ez a vallomás. – Végeredményben még mindig nagyon keveset tudok rólad.

– Igen, az könnyen lehet. Sőt valószínű.

– Tulajdonképpen alig ismerlek. – És Miklós arra gondolt, ha délelőtt Vera történetesen faggatni kezdi, valóban nem sokat mondhatott volna neki Kláráról.

– Erre mikor jöttél rá?

– Ma.

Klára bólintott. – Okos nap ez a mai. Én is rájöttem valamire.

– Éspedig?

– Elvesztettem a bizalmamat.

– Bennem?

– Nem – mondta Klára magamban nem bízom többé. – A hamutartóba nyomta az elszívott cigarettát.

Miklós felállt, hogy a hamutartót a hulladékgyűjtőbe ürítse. Meglepő módon bántotta, amit a lány mondott. Ha azt vágja a szemébe, hogy benne nem bízik többé, kevésbé szomorodik el. Alikor kizárólag rajta állt volna, hogy bebizonyítsa neki: nem értelmetlen a bizalmára. De így? Tanácstalannak és tehetetlennek érezte magát.

A mosdónál kiöblítette a hamutartót, és egy konyharuhával megtörölgette. – Mit jelentsen az, hogy nem bízol többé magadban?

– Neked nincsenek néha világos pillanataid?

– Neked talán ... tegnap éjszaka?

Klára hosszú száján mosoly rezdült. – Ó, nem! A tegnapi éjszaka éppenhogy más volt.

– Hogyhogy más?

– Megismételhetetlen. – Klára szeme most mély volt, akár a kút. – Úgy szerettelek, hogy az már színtiszta önkívület volt. Mindent odaadtam volna azért, hogy csak az arcodat megsimogathassam.

Miklós lesütötte a szemét. Egyszerre fogta el öröm és félelem. Maga sem tudta, melyik érzés dominál benne. Klára még soha nem beszélt vele így.

– És az nem lehetett világos pillanat? – kérdezte, és maga is meglepődött hangja keserűségén.

– Nem. A világos pillanat nem mámoros, az a teljes józanság. Amikor az ember szempillantás alatt élesen átlát mindent.

– A mai napról beszélsz?

– A délelőtről – bólintott Klára.

Helyben vagyunk, gondolta Miklós, és elkeseredve leült.

Klára felült az ágyban, az állát magasra húzott térdére fektette. Égő szeme Miklóson függött.

– Miért nem voltál itt délelőtt? – kérdezte majdnem szomorúan.

– Szeretném elmesélni a napomat.

A lány szelíden rázogatta a fejét. – Nem akarom.

– Engedd meg, hiszen nem tudsz semmiről se.

– Eleget tudok. Nekem legalábbis éppen elég.

– Nem igaz! Biztosan összevissza fecsegtük itt rólam. Rosszindulatúan és ostobán.

– Azt hiszed, mindenki veled foglalkozik? Haragudtak rád és kész. I ingem meg sajnáltak. Egyik sem volt ínyemre.

– Még hogy haragszanak?! – buggyant ki Miklósból szinte panaszosan. – Úgy néznek rám, mint valami bűnözőre!

– Na látod, hát kell ez neked? – Klára egyszerre nagyon higgadt lett és nagyon józan. Hátradőlt a párnán, tekintetét a mennyezetre szegezte. – Nem – mormolta szórakozottan, szinte csak önmagának –, nem kell ez neked. Miért is kellene?

– Nem értelek. – És Miklós valóban nem értette teljesen.

– Hát persze hogy nem. Szeretsz az értetlenségbe menekülni. Nem először.

Miklós megbántódott: – Ezt meg mire mondd?

– Kérlek, ne játssz nekem! – szólt rá a lány szárazon. – Tegnap este valósággal rimáncodtam neked, hogy csókolj meg.

Miklós elvörösödött.

– Te pedig nem csókoltál meg – folytatta Klára tárgyilagosan. – Ez nagyon megalázó volt. De ma már tudom, hogy neked volt igazad. Nem akartad elkötelezni magad. Okod van rá. Igaz?

Miklós a hamutartót nézte a térdén.

Klára hideg mosollyal figyelte.

– Sok mindent megértettem – mondta nyugodtan. – Félig becsületes vagy, félig link. Ez jellemzett a kapcsolatunkban is. Félig, mindent csak félig... Csak egyet nem értek. Miért kellett hazudnod nekem, amikor semmi szükséged nem volt rá? Miért mondtad, hogy valami véget ért, ami nem ért véget.

– Pedig véget ért. – Miklós csendes elkeseredettséggel nézett rá. – Nem hiszel nekem?

– Sajnálom, nem.

Nézték egymást, hallgattak. Miklós leverten, a lány gúnyosan, némi ellenségeséggel. Aztán Klára kedvetlen, erőltetett, száraz nevetésre fakadt.

– Istenem, hogy milyen nyomorúságos flótás vagyok én! Velem mindig ugyanaz történik. Jól befürödtem veled is, kedvesem, bárcsak sose ismertelek volna meg... Tavaly szinte pontosan ugyanígy jártam. Le kell vonnom a megfelelő konzekvenciákat.

Miklós a fejét rázta. – Nem értem, miről beszélsz. Mi történt tavaly?

– Ugyanaz, ami most.

– Még mindig nem értem.

– Beleszerettem valakibe – mondta a lány megjátszott könnyedséggel. – Vakon és ostobán, mint egy csitri. Mentségemre legyen mondva, életemben először éreztem magam szerelmesnek. Jócskán megkésve, mi? – Fintorok futottak át az arcán, előkapta a zsebkendőjét, beletüsszentett. – Na tessék, a nászutas nátha... De most, másodszor ugyan mit hozhatnék fel a mentésemre? Elbántál velem, kedvesem. És nem különbül, mint az a másik.

Miklós elképedve meredt rá. – Megőrültél!

– Hát persze – fújta ki az orrát a lány –, hisz épp ez a baj.

– Ki volt az a másik? – kérdezte Miklós, kis szünet után.

– Nem mindegy? – Klára eltette a zsebkendőt, a vállát vonogatta. – Visszariadt, nem vállalt. Nyilván nem bírt elviselni. Végül visszatért a régi kedveséhez, akit óvatos duhajként mindenestre tartalékolt. Bizonyára több kedve telt benne, mint énbennem, s ezt őszintén szólva, nem csodálom. Én meg egyszer csak újra itt találtam magam ... Megható kis románc, ugye? Hát ez nem ismétlődik meg még egyszer. Még a te kedvedért sem, drágám.

Miklósnak sem a hangja, sem a szövege nem tetszett.

– Azt hiszem, te most túlságosan el vagy keseredve – jegyezte meg kissé ingerülten.

– Bámulatosan éles a szemed!

– Annyira éles, hogy még azt is észreveszem, az elkeseredettségemben vagy igazságtalan hozzám. Miért nem hallgatod meg, hogy mi történt? Azonnal belátnád, csak egy nevetséges félreértésről van szó.

– Könyörgök, hagyd abba! Ha csak egy kicsit is kedvelsz, nagyon szépen kérlek, ne bántsd. Éppen elég volt nekem ez a mai délelőtt. A sok együttérző, részvevő látogató. Egymásnak adták a kilincset. Ne alázz meg már annyira, hogy még magyarázkodni is akarsz ... Egyébként is, mit akarsz megmagyarázni? Nekem nincs semmi számonkérnivalóm tőled, én voltam a hibás, nem te. Én voltam megint csak vak és ostoba. Hiszen te aztán minden tőled telhetőt elkövettél, nehogy kapcsolatunk természetét akár a legcsekélyebb mértékben is félreértsem.

– Szakítottam! – kiabálta Miklós. – Végleg szakítottam vele! Érted? Visszavonhatatlanul!

Klára az ajkát csücsörítette.

– Sajnálak – mondta gúnyos együttérzéssel. – Az elődöd nem hamarkodta el ilyen hebehurgyán. – Rándított egyet a vállán, és legyintett. – Értsd meg, a magyarázatodnak már nincs jelentősége. Aminek azonban van jelentősége, hogy haragszom magamra, és szégyenemben szeretnék elsüllyedni, azt úgysem bocsátom meg neked. Én tehát csak azt kérdelem: kell ez neked? Szükséged van erre a kínlódásra velem? Nincs. Ezt jó néhányszor az értésemre adtad.

– Miféle kínlódásról beszélsz? – morgott Miklós, holott sejtette, mire gondol.

– Ne légy sunyi – figyelmeztette a lány szelíden. – Inkább kínálj meg meg egy cigarettával. Hát nem elég kínlódás úgy tenned, mintha szeretnél, amikor erről szó sincs?

– Nem kínállak meg! – Miklós váratlanul dühbe gurult. – Valójában mit akarsz most tőlem? Mondd ki kereken, vagy elmegyek. Elegendem van ebből a macska-egér játékból. Teljesen nevetségesnek érzem magam.

Klára szívélyes gúnnyal mosolygott rá. – Van egy ajánlatom – mondta. – Én nem akarlak téged meghallgatni, cserébe viszont hallgass meg le engem. Ez hozzád méltó becsületes alku, nem?

Miklós már uralkodott magán. Elhatározta, nem törődik többé a szurkálódásaival.

– Rendben van – intett, mert igazában nem akart elmenni.

– De ígérd meg, hogy nem szakítasz félbe. Megígéred?

Miklós ebbe is beleegyezett.

– Köszönöm! – Klára hallgatott egy percre, egyre csak a mennyezetet nézte. – Tehát, a mai délelőtt – szólalt meg azután. – Itt feküdtem, belázasodva. Vártalak. Nem jöttél. Sehogy sem értettem, hiszen Miss Helen elmondta, hogy kora reggel bekukkantottál hozzám. Dóra, aki mindenütt keresett a rajzolás miatt, ide is benézett. Kértem, küldjön fel, ha találkozik veled. Titokban még örültem is egy kicsit a láznak, mert nem akartam senkinek sem a szeme elé kerülni. Szégyelltem magam az esti jelenetért. Csak az vigasztalt, hogy te talán mégsem haragudtál meg, mert különben nem nyitottál volna be hozzám már egészen korán. Szükségem volt rád. Úgy éreztem, egyedül csak neked tudnám elmondani, hogy mi játszódott le bennem tegnap este. Talán az éjszakai bolyongásaimat is elmeséltem volna, sőt még azt is, amiről a kertésznek beszéltem. Szóval, jó lett volna, ha itt vagy ... Telt-múlt az idő. Egyre többen indultak a keresésemre, de sehol se találtak. Ám ez is, az is tudott valamit. Lassacskán minden kiderült, összeállt a kép. Jöttek-mentek. Mindenki szörnyen kedves volt: mosolyogtak, kedélyeskedtek, viccelődtek. Mindenáron titkolni próbálták, hogy sajnálnak miattad, és úgy tettek, mintha csak a lázam miatt aggódnának. Rettenetes volt. Szerettem volna az arcukba kiáltani, hogy hagyják már abba. Még azokat is a pokolba kívántam, akiket szeretek ... Közben jött az öreg, megvizsgált, és éktelenül dühös volt. Ő legalább nem sajnálkozott, hanem leszidott a sárga földig. Asbóth doktor is vele volt, és amikor az öreg elment, kikottyantotta, hogy egy szőke lánnyal látott egy kocsiban, a csárda előtt...

– Pizok csibész! – fakadt ki Miklós.

Klára hűvös pillantást vetett rá. – Azt ígérted, nem szakítasz félbe.

– Ne haragudj.

– Aztán dél is elmúlt. Már tudtam, hiába lesem az ajtót. Behunytam a szemem, és tűnődni kezdtem. Mi lehet veled? Mégis megharagudtál volna? Vagy az a lány köt le úgy a csárdában, hogy teljesen megfeledkeztél rólam? Persze, bántott a dolog. Sejtettem, ki a szőke lány. Féltékeny voltam? Igen, az voltam. Nagyon. A láz és a

tehetetlenség érzése, hogy feküdnöm kell, csak növelte. És nem fért a fejembe, miért kellett elhítened velem, hogy ez már lezárt ügy. Lehet ugyan, gondoltam, hogy te valóban annak hitted, de hát a tények ellene mondanak. És ellene mondott a viselkedésed is. Földézttem és sorra vettem, hogy alig öthetes ismeretségünk folyamán, mindig milyen óvatosan viselkedtél. Mintha még a látszatát is kerülni akartad volna annak, hogy kettőnk közt többről van szó jóbarátságánál. Elgondolkoztam ezen. Vajon mi az oka a nagy óvatosságodnak irántam? Hiszen te nem vagy igazán sem félszeg, sem bátortalan. Eszembe jutott a tegnapi kínos jelenet. Valójában miért nem akartál megcsókolni? Nem tetszem neked? Tudom, nincs valami nagy vonzóerőm, de azért mindig úgy éreztem, egy kicsit kedvelsz. Abban a percben pedig határozottan éreztem, nemcsak bennem, benned is fellobbant valami. Miért nem csókolnál hát meg? És ekkor rájöttem: a bizonytalanságod miatt. Egy csóknak igazán nincs semmi jelentősége, és tudom, ebből nem is csináltál volna gondot magadnak, ha valaki más van ott helyetted. Én azonban problémát okoztam neked. Ezt te talán becsületességnek könyveltél el magadban, én nem. Miért nem tudod eldönteni, hogy mit akarsz? Igaz ugyan, hogy a mi kapcsolatunk eddig jóbarátság volt inkább, mint szerelem, de azért mégsem az a teljesen ártatlan kamaszpajtásosság, aminek fel akartad tüntetni, magaddal talán még elhítelve is. Vajon az ismerőseink miért értelmezik másképp a kapcsolatunkat? Miért tartanak bennünket számon úgy, mint akik összetartoznak? Tudom, ez sohasem tetszett neked. Sokszor észrevettem, és néha még sajnáltalak is miatta egy kicsit. No de erre a félreértésre te is adtál némi okot, nemcsak én. Ennek ellenére elismerem, a félreértést kétségtelenül az én magatartásom okozta elsősorban. Kelepcébe kerültél, a szándékodon kívül, bár nem a közrejátszásod nélkül...

Egy pillanatra elhallgatott, egyre mélyebb pír ömlött szét az arcán.

– Csak ma értettem meg – folytatta aztán egy bólintással –, hogy tőled pontosan ugyanazt vártam, mit az előző kapcsolatomtól. És ráeszméltem, ugyanaz ismétlődne meg most is. Mindig büszke voltam a makacsságomra. Kemény, szuverén jellemvonásnak tartottam... de nem az. Az én makacsságom csak kapaszkodás valamilyen reménybe. Te nekem ilyen remény voltál, és én tíz körömmel akartam beléd kapaszkodni. Szerencsére, kijózanodtam. Még egyszer nem játszhatom el ugyanazt. Semmit se tudok felajánlani, és semmit sem tudok nyújtani. Mit tegyek? Én már nem fogok más emberré válni... talán nem is akarok, magam se tudom. De ha ez igaz, márpedig igaz, akkor valóban nem marad más hátra, le kell vonnom a szükséges konzekvenciákat.

Csend támadt.

– Kész? – kérdezte Miklós érdesen.

– Van egy angol közmondás. Az ajtó legyen nyitva vagy csukva.

– Nagyon érdekes! No és mit óhajtasz ezzel mondani?

Klára feléje fordult, hosszasan nézte. Az arca már lángolt a láztól. – Azt, hogy... én azt hiszem, helyesebb, ha becsukjuk az ajtót. A mi ismeretségünknek nincs értelme ... jövője.

– Látod, így már világos – biccentett Miklós.

Klára nem szólt, behunyta a szemét. Az arca égett, és egyre összetörtebbnek hatott. Szemlátomást teljesen kimerült.

– Igen, most már valóban kész. – Miklós felállt, a mosdóhoz ment, egy pohár vízzel tért vissza. – Vegyél be lázcsillapítót.

Forrongott benne a harag. Ennek az átkozott napnak minden felgyülemlett keserősége és lefojtott izgalma most kezdett feltörni benne.

– Biztos, hogy nincs több mondanivalód?

Klára megborzongott, az álláig húzta a takarót.

– Azt hiszem, a legokosabb, ha elmész – mondta higgadtan.

Miklós felállt, az ajtóhoz indult. Vége, gondolta lesújtva és haraggal.

– Nincs szükségem szervezett mentőakcióra! – kiáltott utána a lány elkeseredve.

Miklós hátrafordult, mérgében is rácsodálkozott: – Micsoda?

– Talán nem így van? – Klára fáradt gúnnyal mosolygott. – Kinél jártál ebéd után? Mit akart tőled? Miért nem vágott ki mégsem, ahogy elhatározta?

– Honnan tudod? – szaladt ki Miklós száján.

– Ki akart dobni az öreg vagy sem? Én erről nem tudtam. Csak most, utólag értesültem róla, amikor mégis másképp döntött. Vajon miért gondolta meg magát? Nem vagyok ostoba.

– Kitől tudtad meg?

– Az előbb, a folyosón Asbóth doktor éppen eleget mondott el ahhoz ... Jézusom! Miklós! Úristen, mi van veled?

Miklós bíborvörös arccal állt. Levegő után kapkodott, és megtántorodott, mint aki a következő pillanatban vértolulást kap.

– A rohadt édesanyját... aki a világra szülte! – robbant ki belőle fuldokolva és artikulálatlanul. – Ez a koszos patkány ... hisz ez már öncélú gonoszság!

Tajtékozott zabolátlan dühében.

– Torkig vagyok az egésszel! – üvöltötte. – Mindannyiatokkal! Elég volt ebből a napból! Elég! – Örjögésében felkapta a hamutartót, hogy a földhöz csapja, de összeroppant a markában. – Ott egye meg a fene ezt is! – És dühöngve belevágta a szemétkosárba.

Klára még mindig dermedt volt a rémülettől.

– A kezed – suttozta. – Ömlik belőle a vér ...

Miklós összeszabdalt tenyerére meredt. Csak most hasított bele a fájdalom. Ez és a vér látványa magához térítette. Hirtelen elszégyellte magát.

– Potomság – legyintett zavartan. – Semmi vész! Kutyabajom ... Mi az, megőrültél?! – kiáltott fel ijedten. – Miért ugrálsz ki lázasan az ágyból?

– Ül le! – Klára mezítláb szaladt a szekrényhez. Benzint vett elő, vattát, jódot és ragtapaszt. Meg egy tiszta kendőt. – Ül már le, nem hallod?

– Legalább bújj a papucsodba – könyörgött Miklós.

A lány odasietett hozzá, letérdelt előtte. – Mutasd a kezed! – Figyelmesen szemügyre vette, aztán a benzines vattával megtisztította a seb környékét, beecsetelte jódtinktúrával, ráragasztotta a tapaszt. Úgyesen és gyorsan végezte. Végül a fogával kettétépte a tiszta kendőt, és bekötözte Miklós kezét.

– Kelj föl – kérlelte Miklós –, felfázol a kövön.

Klára hátraült a sarkára. Még mindig sápadt volt, a fejét rázogatta.

– Te bolond! – És keményen megszorította Miklós karját a csuklója fölött. – Hogy rám ijesztettél!

– Köszönöm – dünnyögte Miklós, a kötést nézve. Most, hogy dühe elpárolgott, és sebesültnek tudta magát, egyszerre valami félszeg elesettség fogta el. – Ne haragudj – mondta mentegetőzve –, de azt hittem, menten megüt a guta. Ez a fickó valóban öncélúan gonosz. Sajnálom a hamutartódat.

A lány visszafeküdt az ágyba, magára húzta a takarót.

– Összetörted a legkedvesebbik nevem – intett szomorkásán.

Miklós visszaült a székre, rágyújtottak az izgalomra. A feszültség feloldódott köztük. Miklós a csuklóját nézte, amelyen vörös karéjt hagyott a lány szorítása.

– Milyen erős vagy – jegyezte meg csodálkozva.

Klára kis fintorral leplezte mosolyát. Fiús erejére titokban hiú volt.

– Mindig sokat kellett tornásznom. – Az éjjeliszekrényen heverő újságból hamutartót hajtogatott, és az ágy szélére helyezte. – Miért akart kidobni az öreg?

Így aztán, Miklós végre mindent elmondhatott, amit akart. Az egész napját elmesélte neki, a proffal való beszélgetését állítva az események fókuszába. Beszélgetésüknek szinte minden egyes mozzanatát földézte. Nem titkolta el azt sem, milyen egyezséget kínált föl neki Zách Kornél, és milyen föltételekkel. Úgy érezte, becsületesebb őszintén elmondania Klárának, mint a profnak adott szavához tartania magát, hogy a beszélgetésük köztük marad.

– Sejtettem, hogy erről van szó – intett a lány, amikor Miklós befejezte. – Szegény öreg, mit meg nem tenne értem!

Aztán Miklóstra pillantott.

– Tényleg azt mondtad neki, hogy megszerettél?

– Igen.

– Miért mondtad? Azért, hogy ne rúgjon ki?

Miklós meglepődött, milyen sok szeretetet lát most a tekintetében. Szürke szeme kitisztult, kékesen csillant. Lágy volt és megértő.

Rámosolygott.

– Nagyon fáradt vagyok. De holnapra kialszom magam, és minden rendbe jön köztünk.

– Gondolod? – kérdezte Klára.

– Én szeretném.

A lány eltűnődött, szívta a cigarettáját.

– Csakhogy az már nem állhat helyre köztünk, ami eddig volt. Ezt ugye, te is tudod?

– Tudom. Az ajtó legyen nyitva vagy csukva ... Miért ne lehetne ezentúl nyitva?

A lány szája szélén felcsillant lappangó, titkos mosolya. Okos szemébe csipetnyi ironia vegyült.

– Igaz – bólintott miért is ne? Ha már amúgy is elkötelezted magad az öregnél...

Miklós tiltakozott: – Nem, ennek semmi köze a mi dolgunkhoz! Elmondtam neked, hogy tudd, de szeretném, ha elfelejtenéd.

– Megpróbálom.

Miklós felbátorodott.

– Próbáljuk meg hát nyitva tartani az ajtónkat... sőt szélesre tárni. Nagyjából tisztában vagyunk egymással. És én valóban megszerettelek téged. Nemcsak azért mondtam az öregnek, hogy megússzam a kirúgást. Ez így igaz. Örülök, ha látlak, és jól érzem magam, ha veled vagyok. Ki tudja? Talán társak tudnánk lenni. Bajtársak, szövetségeseink. Erre pedig nemcsak nekem, neked is szükséged van. Mindkettőnknek hasznára válna.

– Lehet – hagyta rá a lány. Mosolygott, meleg tekintettel nézte Miklóst.

– Gondolkodj rajta – kérte Miklós –, vitasd meg magaddal. – Az járt a fejében, mindenképpen jobb, ha a döntés Klárára hárul. – Elvégre neked is voltak terveid, nem is akármilyenek, én pedig nem hiszem el, hogy végleg feladtad volna őket. Hátha kölcsönösen segíteni tudunk egymásnak.

– Hátha – bólintott mosolyogva a lány.

– De bárhogy döntesz is, kérlek, mondd meg. – Miklós elnyomta a cigarettáját, felállt, menni készült. – Egyetértesz?

Klára csak a szemével intett.

– Nagyon várom – mondta Miklós.

Kilépett az ajtón, de a küszöbről még visszapillantott. Klára mozdulatlanul ült az ágyban, gyöngéden figyelte, és egyre csak mosolygott.

7.

Negyed kilenckor Miklós kopogtatott Babrián ajtaján.

– Most van nyolc óra? – recsegte az ágyból Babrián. – Már megint késett! Fogadok, hogy a temetéséről is el fog késni, és nem hallja majd a szép gyászbeszédeket...

Bordó köpenyébe burkolózva feküdt a takarón. Kimerültnek látszott. A szőke nővérke az ágy végében egy zsámolyon ült, és a bokáját masszírozta. A szobában félhomály volt, csak az éjjeliszekrényen álló olvasólámpa világított.

– Elaludtam – mentegetőzött Miklós, miután túlzott óvatossággal betette maga után az ajtót, és szokásos zavart félmosolyával beljebb került. – Ledőltem egy kicsit, és Kasza elfelejtett fölébreszteni.

– Ráadásul árulkodik is. Majd kap tőlem egy piros nadrágot... – Babrián megigazította a nyakán a törökmintás selyemsálat, és intett neki. – Kegyeskedjék helyet foglalni. Ma kissé sokat mászkáltam, és nagyon teli van a lábam vízzel.

– Ne tessék hencegni – tiltakozott Verocska –, csak egy kicsit van teli.

Miklós nem ült le. A büntudatos mosoly sem tűnt el az arcáról. Verocskát nézte. Zách Kornél fenyegetőzésére gondolt, és bocsánatot kért tőle, hogy kellemetlenségbe sodorta.

A nővérke mulatságos fintort vágott, leintette: – Maga semmiben se hibás. A főnök úrra ma rájött a dilinó.

– Ezelőtt hatvan évvel, Verocska, hatvan évvel – helyesbítette Babrián. – Miről van szó?

Miklós kétkedve pillantott rá. Hihető-e, tűnődött, hogy semmiről sem tud? Vagy most az egyszer késlekedtek volna a hírharangjai?

– Általános letolás – mondta Verocska. – Még Windisch doktor úr sem úszta meg. Káromkodott is aztán fél délután, akár egy stráfkocsis.

– Ne mondja! – csodálkozott Babrián. – A legerősebb kifejezés, amit eddig a szájából hallottam, az volt, hogy: teringettét! És akkor is alig győzte exkuzálni magát a hallatlan szabadszájúságáért.

A nővérke nevetgélt, folytatta a masszírozást. – Márpedig ma nagyon nekieresztette a gyeplőt. Engemet is elküldött valahová... Nem fáj? Nem nyomogatom túl erősen?

– Ne legyen vajszívű – buzdította Babrián. – Úgysem érzem, sajnós, ha fáj ... Hová küldte magát a doktor?

– Azt jobb, ha nem mondom meg, mert mind a ketten el tetszenének pirulni. Még én is belepirultam, pedig cseppnyit se vagyok szégyellős. És szívбайos se éppen. Drága jó doktor úr, mondtam aztán neki, borzasztó szépen megkérem, kedves doktor úr, hogy énelem ne beszéljen így többé, mert isten a tanúm, ki se nézné belőlem, miket tudok én, és hogy megadom a módját, ha fölmérgecsítenek!

Miklós vigyorgott. Neki ezt nem kellett bizonygatni, voltak e téren tapasztalatai. Ha Verocska dühbe gurul, olyan, mint egy kis fúria. S ha a tetejébe amúgy jó viharsarkiasan még ki is cifrázza, a fordulatainak határozottan nyelvkincsգazdagító értékük van.

Babrián helyeslőén biccentett. – Csak a fejét, Verocska, hogy meg ne sántuljon ... – Miklóstra pillantott. – Miért álldogál? Talán ifjonti erein és egészségét óhajtja fitogtatni? Már mondtam magának, ez nevetlenség. Azonnal üljön le ... de ne oda, hé, hallja-e! A legkedvesebb pipám, a korzikai rózsafagyökér ... És arra is vigyázzon, a mindenségét! – De a figyelmeztetéssel elkésett. Miklós ijedt és zavart mozdulata nyomán a kecses herendi hamutartó tompán puffant, és pozdorjává tört a kövön.

– Jesszus! – csapta össze a kezét a kis ápolónő. – Hisz ez Nasztaszja Filippovna ajándéka volt!

Miklós már a földön guggolt. Piros füllel, vaksin keresգélte a hamutartó cserepeit.

– Nahát, kegyedben egy Chaplin veszett el – dohogta Babrián.

Verocska sopánkodott: – Hogy mekkora patália lesz ebből! Nasztaszja Filippovna ki fogja tépni minden szál haját, ha megtudja.

– Az biztos – helyeselt Babrián. – Már meg is rendelheti magának Pós Benedektől a szép parókát. – Megveregette Verocska vállát, nehézkesen kikelt az ágyból, és felkattintotta a mennyezetvilágítást – Ezer szerencseje, fiatalúr, hogy a pipám épségben maradt! – Főlemelte a székről, megsimogatta, zebre vágta. – Máskor jobban nézze meg, hová akar letehenkedni. A szilánkokat oda a papírkosárba méltóztassék ... Mi az? – hökkent meg. – Megvágta a kezét? Megvágta, és már be is kötözte?

– Ez már a második hamutartóm ma – vallotta be szomorúan Miklós.

A nővérke úgy nevetett, hogy lehuppant az ágyra.

– Elég a marhaságokból! – dörrent rájuk Babrián. – Szász úr, maga üljön a fenekére, és ott egy másik hamutartó is, ha szórakozni akar. Maga meg legyen olyan kedves és szeretetre méltó, kapcsolja rá a légzőcsövet arra a micsodára. – És az ágy mellett álló, szürke oxigéntartályra mutatott. – Nem hallja, lelkem? Szükségem van levegőre.

– Hallom. – Verocska elkomolyodott. Felállt, és a kötényét simogatta. – Nagyon is jól hallom ...

– Szükségem van levegőre – ismételte meg Babrián szelíden.

Dühös, gondolta Miklós, ingerülten ráncba vont homlokát figyelve. Tudta, nem szabad rákapnia az oxigénre, és szeretett volna Verocska segítségére kelni, de moccanni sem mert, nemhogy közbeavatkozni.-

– Nem lehet, nem tehetem – ellenkezett a nővérke. – Tetszik tudni nagyon jól, hogy ártalmas. – Ijedten, de igen elszántan nézett Babriánra, akinek a válláig sem ért. – Nem, nem szabad – rázogatta hevesen a fejét, s még a kezét is ökölbe szorította. – Kérem, ne tessék használni. Nagyon szépen kérem ... – Ibolyakék szeme már könnyögött.

Babrián tekintete elcsigázott volt. Nehezen szedte a levegőt.

– Mondtam már magának, hogy az alakját Marlene Dietrich is megirigyelhetné?

Verocska elpirult. – Sokszor.

– És azt is mondtam már, ugye, ha nem volnék ilyen nyamvadt karó, maga lenne az egyetlen, akit habozás nélkül feleségül vennék.

– Igen. – Verocska még mélyebben pirult el.

– Na látja! – szólt zihálva Babrián. – Maga pedig hálából megfullasztana engem. Ne civakodjunk, kislány. Tegye meg kegyesen, amire kérem.

A nővérke lehajtotta a fejét, összeszorított szájjal a tartályhoz lépett. A zendülés leerve, gondolta Miklós. Nem örült neki. Észrevette, hogy miközben a légzőcsövet ügyesen rácsavarja a palack nyílására, Verocskának haragos könnyek szöknek a szemébe.

– Köszönöm – mondta Babrián.

A nővérke nem szólt, rá sem nézett. Kemény léptekkel az ajtóhoz tartott, és kinyitotta.

– Jöjjön vissza! – csattant fel Babrián váratlan nyerseséggel. – Vegye tudomásul, hogy kevesek köszönésére tartok igényt, de maga közéjük tartozik. Jó éjszakát!

– Jó éjszakát! – vágta rá dühösen a kislány, és kiszaladt.

– Most bebújik a nővérszobába, és bömbölni fog. Sajnál. – Babrián fáradtan vállat vont, és köpenyestül ledőlt az ágyra. – Mit tegyek? Néha kell a levegő.

– Nem volna jobb, ha én is elmennék?

– Nem. Jólesik és megtisztel a társasága. – Babrián elfordította a tartály szelepét, szájához szorította a légzőkészülék kosarát, és a szemét behunyta.

Csend lett, csak az oxigén sistergése hallatszott.

Miklós az ágy fölött, a falon függő indián tolldísz nézte. Ez volt a kopár szoba egyetlen ékessége. Babrián egy műgyűjtő olvasójától kapta ajándékba, és roppant büszke volt rá. Egyszer fölérősítette a fejére, és valóban úgy festett benne, mint egy bölcs, öreg, rézbőrű indián törzsfőnök. „Hamarosan indulhatok az örök vadászmezőkre” – jegyezte meg kesernyésen. Kasza meg ő hevesen tiltakoztak, de Babrián csak legyintett.

Rossz bőrben van, állapította meg Miklós, ahogy most lopva szemügyre vette lesoványodott, csupa ideg arcát, amelynek minden egyes csontja nősen kiütkezött. Szinte ijesztő volt így, lehunyta szemmel látni. Tekintetét a földre sütötte, elszorult a torka.

– Milyen kedves ez a lány – szólalt meg tünődve Babrián. – Bájos, szorgalmas, okos. Szíve van. – A légzőkosár mögül tompán hallatszott a hangja. – A legszebben beszél tájszólásban, akit valaha is hallottam. Azonkívül még humorérzékkel, jó, fanyar, groteszk humorérzékkel is rendelkezik, holott ez nőknél ritkaság. És milyen szép! Mint egy mesealak. – Kinyitotta a szemét, és behunyorgott a lámpafénybe. – Mindig az ilyen mozgékony, kicsi, törekeny nőket kedveltem ...

Egy percre ismét az oxigén sustorgása hallatszott. Miklós megérezte, Babrián ma különösen oldott, meghitt, csaknem lány hangulatban van. A fáradtságának tulajdonította. Mint már annyiszor, ezúttal is meglepődött azon, hogy sötét színű szeme milyen elevenen világos tekintetű. Az- tin azon törte a fejét, vajon miért hívatta. Babrián reggel lement a városba, és úgy volt, hogy ma nem találkoznak, de üzenetet hagyott neki, este nyolckor feltétlenül látni akarja.

Pillanatnyi ellágyulását Babrián maga is megérezhette, mert epés hangra váltott.

– Mindezekon kívül, intézetünk KISZ-titkára. Úgy tudom, kegyed kényes az

ilyesmire. Sajnálom, szerkesztő úr, szívből fájlalom, hogy már másnak nyújtotta a kacsáját, ahogy látom, mert különben erősen a figyelmébe ajánlanám.

– Ha Klárára céloz, tévedés – tiltakozott Miklós.

Babrián meglepve tekintett rá. – Nocsak, csalna a látszat?

– Milyen látszat?

– Ejnye, hát mindnyájan vakok lennénk?

– Csal a látszat. – Miklós elkedvetlenedett, és az asztalterítő rojtjaival kezdett játszani. Bántotta, hogy ezúttal is elárulta Klárát, de úgy érezte, nem tehetett másképp. Elvégre még semmi sem dőlt el.

– Perpatvar? – Babrián elzárta a légzőkészülék szelepét, és hátával a magasra polcolt párnának dőlt. – Legyen szíves, adja ide a dohányzacskómat. A szekrényben pedig talál magának egy korty pálinkát. Ha nem fázós, az erkélyajtót is kitarthatja.

Miklós megállt a küszöbön, kinézett a sötétbe. Meleg, gyantás illat áradt, és mérhetetlen csend volt. A telihold sápadt fényben fűrésztötte a parkot.

– Milyen szép este! – Kedvetlensége erősödött, szorongásba úszott át.

– El ne kiabálja nekem! – mordult rá Babrián. – Kissé tartok az idei ősztől. Mikuskánk szerint nagyon páratelt lesz.

– A bécsi előrejelzés?

– Az ördög tudja, honnan szedi a jóslatait, de többnyire beválnak. Azt hiszem, fenemód pesszimista természetű, és a pesszimizmus rendszerint megbízhatóan igazolódik. Szóval összezördültek? Vele nem nehéz. Megtalálta az este?

Valóban nem tud semmiről sem, állapította meg Miklós.

– Nem, nem találtam meg. – Átnyújtotta a dohányzacskót, és kezében a csöpp üveg fűtőlős barackkal, visszatelepedett az asztalhoz. – Eltűnt. Egész éjjel nem került elő.

– Hogyhogy?

– Csavargott a parkban, jól meg is hűlt.

– Meghűlt? – Babrián abbahagyta a pipatisztítást, és rámeredt.

Miklós sietett megnyugtatni: – Nem látszik komolynak. Enyhe bronchitisz. Egyébként később bekéredzkedett a kertészhez az éjszaka.

– Micsoda hisztéria – csóválta meg a fejét Babrián. – Tegnap este megérdemelt volna néhány atyai nyaklevest. Egy huszonnégy éves értelmes ember tanuljon meg uralkodni az idegein.

– Hát bizony megtanulhatna. Már ő is belátta.

– Maga csak ne legyen ilyen fensőbbes! – Babrián tömködni kezdte a pipáját. – A nyaklevesekre maga is rászolgált. Csodálkozik?

Miklós rossz lelkiismerettel pillogott rá.

Mikuskánk túrhetetlen magatartást tanúsított – folytatta Babrián, mintán rágyújtott. – Neki azonban akadnak bizonyos mentőkörülményei. Ezenkívül szemmel láthatólag szereti magát, és ezért hajlamos vagyok a részrehajlásra iránta. Hanem kegyed... – Nagy füstgomolyt eresztett ki a száján. – Kegyed olyan ellenszenvesen viselkedett, hogy már én magam is restelkedtem. Jegyezze meg, egy hölgy társaságában még akkor sem bámulom kimeredt szemmel egy másik hölgy keblét, ha a társaságomban tartózkodó hölgyhöz egyébként semmi közöm. Sajnálatos, hogy erre az alapvető illemszabályra nekem kell megtanítanom.

Kipécézte, gondolta zavartan Miklós. Erről a mozzanatról már elfeledkezett.

Az apró pálinkásüveget nézte a kezében, és helyesebbnek tartotta, ha változatlanul hallgat.

– De hát ez csak közönséges modortalanság volt – legyintett Babrián. Ami azonban a dolog másik részét illeti, az már olyan bonyolult és kifinomult erkölcsiséget feltételez, amelynek kialakításával népi demokráciánk pedagógiája természetesen mind a mai napig nem tudott zöld ágra vergődni. Ez a bonyolult erkölcsi kritérium ebben summázható: legyünk egyenesek, és ne alakoskodjunk! Vegye tudomásul, hogy elvtársát, barátját, apját, anyját, szerelmét soha, semmilyen körülmények között nem tagadja meg és nem árulja el az ember. Amikor kegyed tegnap este – ahelyett hogy tapintatosan és észrevétlenül figyelmeztette volna – Mikuskánk háta mögött feltűnően beszédes arcjátékkal és félreérthetetlenül élénk szemvillanásokkal szüntelenül az egybegyűltek tudomására óhajtotta hozni, hogy magatartását mennyire helyteleníti, s egyúttal mennyire szégyenkezik miatta, nemcsak pocskul viselkedett, hanem sötét kis árulást követett el valaki ellen, aki szereti magát. Felhívom rá a becses figyelmét, rendszerint az ilyen kis árulásokból születnek idővel a nagy árulások. – Derűsen pöfékelt, és bólogatott. – Jó, jó, látom! Örülök, hogy kegyed is tud pirulni. Mellőzzük az alakoskodást, kedves kartársam. Semmi jó nem jön ki belőle, legfeljebb csak díszkötéses memoáirodalom.

Miklós most ezen sem tudott elmosolyodni, holott máskor nagy élvezetet szerzett neki Babrián gúnyolódása egy-egy újabb keletű emlékiraton. Boldogtalan arcot öltött.

– A bátyám, aki tanár volt, és a megszállottságig etikus ember – folytatta Babrián –, gyártott egyszer egy jeles mondást. Álljunk görbén és beszéljünk egyenesen! Ezt talán vesse fel házi használatra. Annál is inkább, mivel örökké olyan görbén tartja magát, hogy harmincéves korára úgyis púpos lesz. – Szeretettel nézegette Miklóst, aztán megint bólogatott. – Tudom, tudom, most a szokásos bűnbánó hallgatagságába süpped. Ismerem uraságodat. Nos, mi a baj? Min kaptak hajba? Attól ilyen nyúzott?

Miklós tétovázott.

– Rázós napom volt – dünnyögte –, egyik kellemetlenség a másik után. Valóságos pechsorozat. – Elsimította homlokából a haját, félszegen fölneézett. – Tényleg nem hallott semmit se?

– Sok mindent hallottam. – Babrián ismét a szájához emelte a légzöcsövet. – Volt sógorom, doktor Leviczky-Lévy Gyula, okleveles műépítész, hitvesével együtt hazalátogatott egy temetésre a felszabadult Algírból. Elmondta, hogy neki személy szerint semmi baja az arabokkal, s bármilyen primitív népség is, készségesen elviselné őket, feltéve, ha nem volnának olyan szörnyen szutykosak és büdösek. Így aztán, szaglászervi okokból kifolyólag, kénytelenek lesznek Marseille-ben letelepedni. Egy ukrajnai munkaszolgálatot megjáró zsidónak különösen jól áll, ha *feketelábú* nézeteket vall, és fajgyűlölő. Arról is hallottam, hogy novembertől drágul a trafikáru, a kávé és az ital, ezzel szemben sokkal fényesebb csemegekereskedésekben lehet majd kapni Courvoisier konyakot és White Horse whiskyt. Sőt még azt is hallottam, hogy Oberstrumbannführer Adolf Eichmann orvul elragadni szeretetteitől, *noch dazu* felkötni, nem volt valami humánus cselekedet. Mindezt pedig ma a temetőben hallottam, a népes gyászoló gyülekezet körében, az utóbbit a tolókoksin elöggördített Grossmutter, özvegy Lévyiné, született Heller Blanka szájából, aki arról nevezetes, hogy Bergen-Belsenben kísérleti célokból, mind a két lábát igen eredményesen összezsugorították. – A légzöcsövet visszaakasztotta a falikampóra. – De az a gyanúm, maga mindenféle közérdekű dolgokra céloz, ilyen dolgokról pedig ma valóban semmit sem hallottam. Illetve, alig valamicskét.

– Temetésen volt? – csodálkozott Miklós.

Babrián a pipáját szurkálta.

– A volt feleségem halt meg. – Alig észrevehetően elmosolyodott Miklós megrökönyödésén. – Régi história. Harmincnyolcban váltunk el. Tegnap délután értesítettek a temetéséről.

Csend volt.

– Kegyednek nem muszáj gyászolnia – mondta Babrián. – Bontsa ki az üveget, és szíveskedjék meghúzni. Az egészségére! Nőjön olyan nagyra, amilyenre szeretném.

Miklós megtörölte a száját. Torkát égette az ital.

– Akkor már értem – szólt bizonytalanul.

– Micsodát?

– Olyan ... különös volt tegnap este a teraszon. Alig mondott valamit. Csak hallgatott.

– Kinek néz engem? Talán folyton jártatnom kellene a számat?

– Nem, dehogy! – Miklós az asztalkára állította az üveget, töprengve nézte. – Én azt gondoltam, Kasza miatt... Hiszen tudtam, hogy beszélgettek egymással, miután a srácok elmentek, és sejtettem, miről. Nagy letolás volt?

– Nagy – intett Babrián egykedvűen.

– Kitaláltam. Mert Kasza aztán egészen furcsán viselkedett ott. Már-már komikusan.

– Igazán? – Babrián ismét közömbös pillantást vetett rá.

– Látszott rajta, valami módfelett bántja.

– Valóban beszélgettünk. És valóban megdühödtem rá. Kegyednek sasszeme van. Attól tartok, mégis csalódást kell okoznom.

Miklós kérdően nézett rá. Babrián arca most komoly volt.

– Igen, egykori feleségem halála elszomorított. A maga módján derék asszony volt. Az is tagadhatatlan, hogy Kasza barátunk felbőszített. De bizalmasan megsúgom magának, hogy rosszkedvem valódi oka Kuba volt.

– Kuba? – buggyant ki Miklós száján majdnem csalódottan.

– Kuba. Váratlan fordulat, nemde?

Miklós Stefanikra gondolt, és nyelt egyet.

– Hát, igen – intett habozva. – Kissé az.

– Örülök, hogy nem tagadja le. Úgyis látom az ábrázatán, mit gondol magában. Jól tudom, maga viszolyog az ilyen kijelentésektől. Ez aztán a dogmatizmus, mi? Teli vagyunk mindenféle cifra emberi szomorúságokkal, nyomorúságokkal, és erre akad egy csudabogár, akit mégis egy száztizennégyezer négyzetkilométeres, Óperencián túli szigetecske sorsa izgat, és nem kedveli, ha a forradalmak alku tárgyát képezik.

Vajon igaz-e? Nem, Miklós nem Babrián őszinteségét vitatta magában, ezt a viláért sem tette volna, kételkedése más természetű volt. Arra gondolt, talán csak a keserősége és kilátástalan, beteg helyzete mondatja ezt vele.

– Lelkének mind a két fele idegenkedik ettől, igaz? – fürkészte Babrián. – A konvencionális, terézvárosi kispolgár is meg a jól fészülten hithű, Gorkij-iskolás úttörő is. – Megvonta a vállát. – Sajnálom, Szász úr, öt perccel kapuzárás előtt már nem tudok kicserélődni. Eszem ágában sincs. Bár ez talán nem is meglepő. Világéletemben irtóztam a különféle belső púpoktól és kisebbrendűségi érzésektől. A halál pedig már nemigen tud megrendíteni. Ha valaki olyan beteg, amilyen én vagyok, de megőrizte az agyát meg a szívét, az már csak egészséges dolgok iránt hajlandó érdeklődni. És van-e

egészségesebb dolog a forradalom ügyénél?

Miklós nem szólt. A szárazon elmondott szavak kényelmetlenül érintették. Nem értette ugyan pontosan, mire céloz Babrián, amikor belső púpokát és kisebbrendűségi komplexusokat emleget, de hajlamos volt magára venni, és megbántódott. Úgy érezte, Babrián most megnehezíti a dolgát. Alig várta, hogy találkozhatson vele. Szerette volna kipanaszkodni magát, keresni a megértését, a tanácsát kérni. De ezek után – hogyan?

Babrián kaján mosollyal méregette.

– El ne keseredjék itt nekem, hallja-e? Biztosíthatom, hogy a kegyed sorsa is erősen érdekel. Kegyed az én megítélésem szerint, meglehetősen egészséges valaki. Csak az a kár, hogy egyelőre buta, és azt képzelem, marhaságokat fecsegek.

Miklós megbotránkozott arca azt fejezte ki, hogy ennél a föltételezésnél mi sem áll tőle távolabb.

– Helyes – biccentett Babrián. – Az arcjátékáról látom, hogy jó formában van. Kíváncsi füllel hallgatom. De próbáljon meg ragaszkodni a 'ívár valóságához, ha meg nem sértem.

Miklós kedvetlensége eloszlott. A baráti gesztus jólesett és megnyugtatta. Újra az a benyomása támadt, ami beszélgetésük elején. Babrián ma különösen lágy, bensőséges hangulatban van. Biztos volt benne, figyelmesen és megértéssel fogja végighallgatni.

Nem is tudom, mivel kezdjem.

– Erre ismerek egy hasznos receptet – mondta Babrián. – Kezdje az elején, azután folytassa, amíg a végére nem ér, és akkor fejezze be. Azt rebesgetik, hogy sértő módon ki akarták rúgni ebből a városligeti műintézetből.

Puff neki! Miklós lapos pillantást küldött rá. Úgy látszik, mégiscsak többet tud annál, mint amennyit elárult.

– Látom, ezt már beköpték.

– Be bizony! Az a Windisch nevű nőimitátor. Az a Káposztás Zsuzsi. Beillegett ide, és szűzies vállvonogatások közepette, igen preszióz hangon elnyafogta, hogy micsoda lóköttő kegyed. Erre zsenánt lettem, és kidobtam. Hát mit képzel? Mi a nyavalyától ment a lábamba víz?

– A doki ma nagyon ki van rám rúgva – jegyezte meg Miklós szerényen, miközben kárörvendését alig tudta leplezni.

Babrián kivette a fogai közül a pipáját, és rávigyorgott.

– Attól tartok, hogy újfent félreért engem. Nálam jobban aztán senki sem tudja, mekkora lóköttőnek méltóztatik lenni. Ha dühös vagyok, magamra vagyok dühös. Gyalázatos elfogultságomra. Tudja, fenemód kínos, hogy folyton-folyvást azoknak kell igazat adnom, akik kegyedet már régóta kötnivaló gézengúzoknak tartják. Ez fontos különbség.

Miklósnak ettől csak erősödött a gyanúja, hogy Babrián a kelleténél jóval többet tud az ő mai napjáról. Ismét meghúzta az üveget, hogy bátorságot merítsen. Fáradságában kissé már érezte az ital hatását.

– Csupa fül vagyok – buzdította Babrián nyájasan. – Rajta, kezdje csak, kedves Landru! Milyen márkájú is az a galambszürke gépkocsi?

– Opel Kapitän – válaszolta leforrázva Miklós, és nagy sóhajtással belefogott az elmondandókba.

Mindenről részletesen beszámolt, kivéve barátja levelét, amelyet éppen csak megemlített. Babrián szokásához híven, nem szakította félbe. Figyelmesen hallgatta, de

hol fejcsóválva dohogott, hol meg ravaszkásan összeszűkítette a szemét, és feltörő mosolyát a keze mögé rejtette.

Miklós megérezte cinkosságát, és egyre felszabadultabban beszélt. Ha sok öniróniával és önlelkicsinyléssel is, de főleg panaszkodott. Babrián társaságában különösen szeretett olykor-olykor panaszkodni s egyúttal gyámoltalannak, csaknem elesettnek feltűnni. Úgy gondolta, hogy Babrián, mint általában az erős akaratú emberek, a nálánál gyengébbet kedveli igazán, azt, aki támogatására szorul, és ilyesformán talán a maga örök egyedülléte ellen is védekezik.

Elbeszélésében az az ösztönös sejtelem vezette, hogy Babrián részrehajló elnézésére mindenkor számíthat. Tudta, a kettejük közti, kimondatlan érzelmi kapcsolatot, amelyet már legelső találkozásuk alkalmával megérezett, ismeretségük folyamán napról napra erősödik. És azt is tudta, Babriánnak legalább olyan jólesik az ő fiús bizalma és menedékkeresése, mint ahogy neki Babrián apás figyelmessége és gyöngédsége. Ám arra is törekedett egyben, hogy állandóan kíváncsivá tegye maga iránt, és rokonszenvét újra meg újra elhódítsa.

Amikor végül csapzottan és kiizzadva elhallgatott, úgy érezte, hogy mulatságos, színes, önironikus és mégsem felületes történetet adott elő a napjáról, s hogy elbeszélésével elérte célját, amelyet mindennél fontosabbnak tartott: Babrián fölmentő ítéletét.

Lesütötte a szemét, a maradék pálinkát is lehajtotta.

– Hát ez nagy alakítás volt – közölte Babrián barátságosan. – Micsoda színészi véna! Kegyed pályát tévesztett csepűragó. Kár, hogy ennek az épületes történetnek a negyede sem igaz. Főleg, ami a mérhetetlen búbánatát illeti. – Észrevette Miklós csalódott ajkbiggyesztését, és erre a hangját csípősebbre vette. – Nincs magának a világon semmi baja. Hiszen még annál az elfuserált pianistánál is behízelegte magát.

Miklós kissé ostobán meresztette rá a szemét.

– Annál a Záchnál – legyintett Babrián. – Boldogult úrfi korában zongoraművésznek készült a barom, de a nagyhírű Thomán István tanár úr eltanácsolta az akadémiai felvételin: „Evvel a tálentummal, amice, bizonyosan jó hentes válik önből.” Így aztán fogta magát a kitűnő ifjú, és bújában-bánatában elszegődött tüdősebésznek.

Miklós nevetett.

– Maga csak ne legyen ilyen vidám – figyelmeztette Babrián. – Semmi oka rá, hogy el legyen telve önnön kiválóságától. Éppen azon morfondírozom magamban, hogy az áldozatai közül kit sajnáljak jobban? A szőke Loreleyt-e vagy a mi Mikuskánkat? A cserbenhagyásos gázolás tipikus esetei. Ámbár talán az a szerencsétlen öreg flótás a leginkább szánnivaló ... Megint a szemét meregeti? – horkant fel. – Most meg min csodálkozik? – Ismét legyintett, és bosszúsan szurkálni kezdte a pipáját, mert kialudt a parazsa. – No igen – dörmögte, miközben újra rágyújtott –, úgy látszik, ez is a hanyatlásom jele. Sajnálom ezt a vén hólyagot. Esküszöm, néha úgy érzem, ugyanolyan magányos, kivert kutya, mint a főbakterünk. Csak persze nagy híresség, nagy komédiás meg mifene ... – Visszadobta az éjjeliszekrényre a gyufát, tűnődve a fejét csóválta. – Mi mindent meg nem tenne ezért a lányért! Reszket még a gondolatától is, hogy egyszer talán elveszíti... hogy az anyja végül mégiscsak elragadja magával innen egy szép napon ... – Miklósra pillantott. – Mindenesetre szép kis szerződést kötött vele, hallja! Persze, őt is becsapta. Becsapta, igaz? – Megint a pipáját szurkába, és elkomolyodva rázogatta a fejét. – Unom már kissé a hazugságait. Miért hazudozik örökké?

– Nem örökké – védekezett Miklós –, csak néha. Amikor szorul a kapca. –

Mosolygott, félig-meddig igyekezett tréfára venni, bár egy-két dolog gondolkodóba ejtette abból, amit Babriántól hallott.

Babrián nem mosolygott, a maga részéről továbbra sem vette tréfára. – Én igaz történeteket várok magától. Ne hozzon szégyent a fejemre. És ne játssza el a tehetségét.

Miklós hallgatott.

– Ihatnék még egy kicsit? – kérdezte aztán csendesen.

Babrián csak a szemével intett a szekrényre. Miklós a polcon sorakozó kis üvegek közül kettőt kiemelt, és visszaült a helyére.

– Veszélyes játékot űz magával – mondta Babrián. – Magának elhivatottsága van, és nem is akármire. Nem akarok most unt prédikációt tartani a kérdés társadalmi oldaláról, holott bizonyára nem ártana. Most csak az ön nagybecsű személyéről beszélek. Vegye tudomásul, hogy az íráson kívül semmi máshoz nem ért, és az írói tehetségen kívül semmiféle más értékkel nem rendelkezik. Elég felháborító, hogy a tehetség, amely amúgy is törékeny jószág, ilyen gyengécske jellemhez szegődik. Ámbár nem ritka eset, és hatóságilag meg kellene tiltani. De hát mit tegyünk?

Öreg Tóbi, de büszke lennél, ha hallanád! – gondolta Miklós elfogódottan.

– Kegyed az az egyszeri kutya – hunyorgott Babrián –, aki a cirkuszigazgató legnagyobb megbotráncolására Schubert-kottából Brahms-dalokat énekel. Elég szép teljesítmény. De engedelmevel, ez azért még édeskevés. Az éneklő kutyák egy bizonyos életkoron túl szerfölött szánalmas párák. Márpedig ha uraságod ilyen feltűnő ügybuzgalommal ragaszkodik a különféle pizlicsári alakoskodásaihoz és hazudozásaihoz, akkor bizony férfikora delelőjén is csak afféle éneklő kutya marad majd ... Miért vág ilyen fancsali ábrázatot? Találva érzi magát?

Miklós felsóhajtott.

– Az a legnagyobb baj, hogy sehogyan sem bízom magamban. Egy szikrát sem! – Ismét Tóbi ötlött fel benne, és most már szerette volna elbeszélni a levelét, valami azonban még mindig visszatartotta. – Félek magamtól, ez az igazság.

– Hát ne féljen, az isten verje meg! Félni ugyan állampolgári joga, de nem kötelessége.

– Túlságosan is tisztában vagyok a gyöngéimmel és a hibáimmal. Világosabban látom őket, mint bárki más. Ezenkívül olyan élénken tudom elképzelni az esetleges kudarcaimat, hogy gyakran már eleve visszariadok. Kevés bennem a vállalkozókedv, az elszántság és a kitartás. Talán még a közlésvágy is.

– Ne mérgesítsen, hallja-e, mert megint a lábamba megy a víz! Kinek tart maga engem? Máriáshuncutnak? Azonnal hagyja abba ezeket az átlátszó, önkritikus szónoklatokat! Esküszöm, jobban ért hozzá, mint a gonosz Popper.

– Az kicsoda?

– Közismert lipótvárosi figura. Nyugdíjas ügyvéd, aki az ötvenes években, a Club kávéházban egy százasért bárkinek zseniális önkritikákat írt. Rossz nyelvek szerint még a Központi Vezetőségnek is rendszeresen szállított... Hogy lehet így szónokolni? Nőjön bibircsók az orrára!

– Én csak azt akartam mondani – szabadkozott Miklós hogy nem lakozik bennem valami hősi lélek.

– De finoman fogalmaz! Azt hiszi, nem tudom, milyen szörnyen gyáva?

Miklós kényszeredetten elmosolyodott. – Hát igen.

– Csakhogy ez nem mentség, drága fiatalúr! Nem mentség, sem a képmutatásra, sem a hazudozásaira, sem arra a nyamvatag kis lelkére. De ha már egyszer ilyen

megveszekedettten pocsek természettel áldotta meg a Gondviselés és a sajátos magyar fejlődés, akkor iparkodjék okos beosztással gyáváskodni. Tudatosan és körültekintően.

– Okosan ... gyáváskodni? Tudatosan? – Miklós úgy nézett rá, mint akit ugratnak.

– Mit bámul? – fortyant fel Babrián. – Maga is azt képzelem, hogy vannak külön arra a célra rendszeresített anyák, akik a történelmi szükséglethez igazodva, egy megadott kvóta szerint, időnként hősöket szülnék?

Miklós egyre csak nézte. Még a kibontott üvegről is megfeledkezett. El nem gondolhatta, mire akar Babrián kilyukadni.

– Az egyszer biztos – epéskedett Babrián –, hogy nem küldeném el milicistának a kubai partvidéket védelmezni. Különösen, ha az ellenség elvetemült körmönfonságában harapós szelindekekkel kísérelné meg a partraszállást. Most jól megsértődött, mi? Úgy kell magának! Hiszen a gyávaságában még ostoba is. Amiben bátornak kéne lennie, abban gyáva. Amiben azonban nem fontos a bátorság, abban bezeg hősikakas módjára hetykélkedik.

Kakas? Miklós gyanakodva kémlelte. Mintha Zách Kornélt hallotta volna.

– Nem értem – motyogta.

– Meglepne, ha egyszer már értene valamit. Gyávaságról beszél, de természetesen nem a gyávaságnak arról a neméről, amelyik a maga számára végzetes lehet. Mert a többinek nincs túlzott jelentősége. Fél a kutyáktól? Zách Kornél rikácsolásától? Mikuskánk érzelmeitől? Hát aztán! Mindez kit érdekelt? Szász Miklós számára kizárólag az írói gyávaság az, amely végzetes lehet. A többi érdektelen.

Érdektelen? Miklós képtelen volt eltitkolni hüledezését. Még mindig nem tudta eldönteni, Babrián tréfálkozik-e, vagy valóban komolyan beszél?

– Többféle gyávaság? Én mindig úgy tudtam, hogy az emberben elválaszthatatlan ...

– Nem érdekel, mivel tömték a kobakját a hülye iskoláiban! – dörögte Babrián. – Hiszen még arra sem tanították meg, hogy hazudni csúf dolog és illetlen szokás. Igenis, többféle gyávaság van, mit szól hozzá? Óhajtja, hogy felsoroljak néhány köztudomásúan gyáva embert? Nos, volt, aki nem mert kiállni valami zűrös szerelmi afférból adódó párbajra, mert attól tartott, hogy kilyukasztják a bőrét, és többé nem tudja ellátni a szükséges fontokkal a barátját, ámde oroszlan szívvel megírta az *Anti-Dühring*-et. Volt, aki rettenetesen félt a feleségétől és az egész pereputtyától, de hogy egyebet ne mondjak, *Iván Iljics halála* címmel bátor kis munkát alkotott. Sőt olyan csudabogár is akadt, aki gyáva volt zenét hallgatni, mert úgy érezte, hogy megzavarodik tőle, és szenvelgő entellektüellé vedlik át, de figyelemreméltó bátorsággal kirobbantott egy szocialista forradalmat. Egy hajdani ismerősömnek pedig örökké az inába szállt a bátorsága, ha szépasszonyok körébe került, ám egy szikrát sem félt olyan vakmerő költeményeket írni, mint például *A város peremén* vagy az *Eszmélet*. Kapisgálja, főnök úr?

Miklós már értette, de a csodálkozásából még mindig nem tért magához. Zavarodottan bölintott, és kortyolt az üvegből.

– Most leesett az álla, mi? – gúnyolódott Babrián. – Micsoda tiszteletlen és eretnek beszéd! Valóságos blaszfémia, ugye? Mikor lesz hajlandó végre elővenni a sütnivalóját? Láthatja, a gyávaság nem mentség. A lapos kis hazudozásairól meg sürgősen szokjon le. Tehetségtelen dolog. És művészetellenes. Ne packázza el a képességeit, szerkesztő úr. – Legyintett. – Mára elég a dörgedelmekből. Hívtam, mert mutatni akarok magának valamit. Tanulmányként tartalékoltam mára. Bizonyos értelemben a mi témánktól sem áll túlságosan távol.

Miklós kíváncsian hajolt előre ültében.

– Ott az asztalon a tárcám – mutatta Babrián –, egy összehajtogatott újságlapot talál benne. Vegye elő, és olvassa el a megjelölt tudósítást. Előrebocsátom, hogy a korrektségére számítok. – Ismét bekapcsolta az oxigénkészüléket.

Miklós kitergette maga elé az asztalra a megsárgult, szakadozott szélű újságpéldányt. *ALFÖLDI NÉPÚJSÁG. A Független Kisgazda-, Földműves- és Polgári Párt Békés vármegyei lapja. Békéscsaba, 1947. május ...*

Mi ez? – gondolta csodálkozva.

A vörös irónnal bekeretezett cikk négy teljes hasábot foglalt el.

A BÉKÉSI DRÁMA HÁTTERE

Előre megfontolt gyilkosság – Ki volt a tettes? – egybehangzó tanúvallomás – A megrázó tragédia részletei – Keresztényi gondoskodás az életben maradt kisfiúról – (Különtudósítónktól)

A vármegye rendőrkapitánysága tegnap lezárta a nyomozást a békési családi tragédia ügyében. A nagy apparátussal folytatott vizsgálat minden homályos részletet eloszlatott a háború óta élteit idő talán legborzalmasabb családi katasztrófája körül, amely megyénkben történt, és szenzációs eredményre jutott.

Mint arról olvasóinknak már több ízben is beszámoltunk, április 27-én, vasárnap reggel, Békés nagyközségben eszméletlen állapotban találták Kasza Károly...

Kasza? Miklós megdöbbsent. A szájához emelte az üveget, aztán kettőzött figyelemmel olvasott tovább.

... Kasza Károly 46 éves, helybeli születésű cipésziparost és családjának négy tagját. Valamennyiüket súlyos mérgezési tünetekkel azonnal a megyei kórházba szállították, ahol azonban már a gyors és hathatós orvosi beavatkozás is eredménytelennek bizonyult. A családfőn kívül Kasza Károlyné sz. Lipták Anna 45 éves mezőgazdasági munkásnő, Kasza Ilona 21 éves varrónő, ifjabb Kasza Károly 20 éves foglalkozás nélküli és Kasza László 18 éves mezőgazdasági munkás is elhalálozott. A rendőrség helyszíni szemléje megállapította, hogy a család szombaton este gombapaprikást vacsorázott, és ezzel összhangban a halottkémi jelentés gyilkos galóca általi mérgezésben jelölte meg az ötös haláleset okát.

Noha a szarvasi úti portán lezajlott eset áldozatait valóban jóval a gyilkos galóca szokásos lappangási ideje után fedezték fel, s így a halál oka kézenfekvő volt, a rendőrség nem zárta ki

a bűncselekmény

lehetőségét sem. A bűncselekményt már csak azért sem lehetett kizártnak tartani, mert az iszákos, összeférhetetlen és garázdaságáról hírhedt Kasza Károlynak községszerte számtalan haragosa akadt. Nemkülönben két fiának, akik gyakori duhajkodásaikkal valósággal rettegésben tartották a környék békés gazdáit.

A hatósági boncolás lefolytatása olyan fordulatot hozott az ügyben, amely után többé kételkedni sem lehetett a bűncselekmény fennforgásában. A boncolás megállapította, hogy a gombamérgezésen kívül az áldozatokban

nikotin hatása is kimutatható,

mintegy 0,08 gramm mennyiségben, amely meghaladja a halálos dózist. A rendőrségi detektívek ebből arra következtettek, hogy a mérgező anyagokban valószínűleg nem eléggé járatos gyilkos ilyen módon akarta bebiztosítani tettének eredményességét.

A széles körre kiterjesztett vizsgálat, amelynek során ij tanút hallgattak ki, szomorú szenzációval zárult. Hitelt érdemlően bebizonyosodott, hogy valóban előre megfontolt

gyilkosság ténye forog fenn, de a borzalmas tettet nem kívülálló, idegen személy, hanem az édesanya követte el, aki azután maga is a halált választotta ...

– Iszonyú! – suttogta Miklós. Kerekre tágult szemmel, holtsápadtan meredt Babriánra.

Babrián arca mozdulatlan volt. – Folytassa csak! Ez igaz történet.

... a nyomozás során kihallgatott tanúk (rokonok, ismerősök, szomszédok stb.) egyöntetűen azt vallották, hogy Kasza Károlyné már régebben is hangoztatott előttük olyan kijelentéseket, amelyek végül a megrendítő tragédiához vezettek. Ezeket a kijelentéseket azonban soha nem vették tőle komolyan, csupán jogos elkeseredettségének tulajdonították.

A vallomások, amelyek a Kasza család mindennapos életére is fényt vetettek, még az edzett rendőrtiszteket is megdöbbenették. A Kaszaportán ázsiai nyomor ütött tanyát. Az alkoholista férj és minden emberi mivoltából kivetkezett két fia pokollá tette a jobb sorsra érdemes, szerencsétlen asszony életét. Elvetemültségükben méltó társuk volt a büntetett előéletű, prostituált Kasza Ilona is. A férj és a három gyermek

leírhatatlan brutalitással bántalmazta

Kasza Károlynét, és bántalmazásaik szinte nap mint nap megisméltődtek.

Április 25-én a szerencsétlen asszonytól, szokás szerint, megint pénzt követeltek, aki rémületében a szomszédokhoz menekült. Miután hazatért, férje agyba-főbe verte, majd két fia segédletével

gúzsba kötve a kútba eresztette,

ahonnét csak másnap reggel húzták ki. A szomszédok, akik tanúi voltak az esetnek, megfélemlítettségükben nem mertek közbeavat...

Itt néhány sor olvashatatlanná vált a hajtogatás és a szakadás miatt.

... fogamzódott meg benne a családirtás szörnyű gondolata. Csak hívő ember élheti át és képzelheti el, hogy mily nagy volt a csendes, istenfélő, mélyen vallásos érzelmű teremtés kétségbeesése, hogy elhatározását végre is hajtotta, maga pedig öngyilkosságba menekült, örökre eldobva magától ezzel a másvilági üdvösséget. De még megbomlottságában is gondoskodni tudott

8 éves Gábor nevű fiáról,

akit előző délután néhány napra Csongrádon lakó fivéréhez küldött. A vallomások abban is megegyeztek, hogy ez tőle nem volt véletlen lépés. Legkisebbik fiát mindenkor féltő anyai gonddal és szeretettel vette körül.

Erről beszélt megindító tanúvallomásában dr. Répás György róm. kat. lelkész, az asszony gyóntatója is. Munkatársunknak elmondotta, hogy magánjellegű beszélgetéseik alkalmával Kasza Károlyné már hónapok óta olyan kijelentéseket tett, hogy ha bármi is történe vele, Gábor fiát

az Egyház gyámolítására kívánja bízni,

személy szerint őreá, dr. Répás Györgyre.

E végakaratot tartotta magára nézve kötelezőnek a békéscsabai templomépítő kapucinus rend, amikor – felsőbb egyházi hatóságok hozzájárulásával – elhatározta, hogy

gyámságot vállal a kis árva fölött.

E fénylően krisztusi, emberbaráti cselekedet megyszerte osztatlan megnyugvást váltott ki nemcsak a hívők, hanem az összes becsületes és érző lelkű ember körében.

Éppen ezért undorral elegyes mélységes megdöbbenéssel veszi tudomásul a közvélemény, hogy akadnak olyanok, akik önös politikai és pártindulatoktól vezettetve

útszéli kirohanásokat intéznek az illetékes gyámhatóságok felelős döntése ellen. Vajon nem beszél-e napnál világosabban az a tény, hogy mindazok a családok – úgy Békés nagyközségben, mint más helységeken –, amelyek nyilvánvaló propagandacélból mindenáron magukhoz akarták ragadni a kis árvát, majd kivétel nélkül kommunisták vagy az úgynevezett „baloldali blokk” prominens párthívei közé tartoznak?

Acsarkodásuk és demagógiájuk azonban, hála a gyámhatóság felelősségtudattól áthatott döntésének,

sikertelen maradt,

és csak őket magukat leplezte le ország-világ előtt. A hatóságok valóban a megújuló magyar demokrácia szellemében jártak el, amikor nem törődve a papság elleni vad és szervezett uszítással, az édesanya végakarátát tartották tiszteletben.

A kis Kasza Gábor – akinek még soha életében nem volt új ruhája, cipője, játéka, és aki még a betűvetést sem tanulhatta meg – szerető és gondos kezekbe került. Olyan kezekbe, amelyek féltő figyelemmel fogják egyengetni útját, hogy felnőve majd kitanult, dolgoz, becsületes,

hivő magyar emberré

váljék, aki...

Miklós gépiesen összehajtogatta az újságot, amelyről a cikk utolsó néhány sora leszakadt, és visszasüllyesztette a tárcába.

Cigaretára gyújtott, és megint innia kellett. Mélységesen szégyellte magát. Hogy jönnek az ő apró-cseprő panaszai ehhez a borzalomhoz?

Egyszerre sok minden az eszébe villant Kaszáról. A megismerkedésük. Érthetetlen, már-már ellenséges elzárkózása, amikor a családjáról kérdezősködött tőle. Szemet szűrően különös viselkedése, amikor elárulta neki a rovarirtó por titkát, a gyerekkori öngyilkossági kísérletet. Aztán a kényszeredett vallomása gyerekkoráról, az egyházi iskoláról, kamaszéveiről...

– Iszonyú! – ismételte meg. Halántéka lüktetett, és valami émelyítő érzés fogta el. Lázpiros arccal, magából kikelve meredt a levegőbe.

– Igen, iszonyú. – Babrián fölkelt, behajtotta az erkélyajtót. Egy percig kinézett a sötétbe. Magas volt, sovány és görnyedt. – De talán még ennél is iszonyúbb az, hogy úgy őrzi magában ezt a titkot, mintha az élete múlna rajta.

Miklós rápillantott, hallgatott. Képtelen volt szabadulni az olvasottak hatása alól.

– Ó, igen, igen! – Babrián visszafordult az ajtó felé. – Megvetendő az olyan ember, aki tőkét kovácsol a saját szerencsétlenségéből. Tudom. Meg aztán szemérem és önérzet is van a világon. Hogyne, ez mind igaz.

Miklós levette róla a tekintetét. Túl közönyösnek találta Babrián hangját, és ez bántotta.

– Csakhogy valami elfogadhatatlan – rázta meg a fejét Babrián. – Elfogadhatatlan, ha a barátomhoz nem vagyok őszinte.

Őszinteség? Miklós kortyintott a pálinkából. Mi köze ennek az őszinteséghez?

– Én megszerettem ezt a különös fiatalembert – mondta Babrián. – Már megismerkedésünk első perceiben megszimatoztam, hogy ő – valaki. Tiszteltem az egyenességét, a keménységét, az eltökéltségét. Mindenekfölött pedig rombolóan lázas agyvelejét. Természete és észjárása nemegyszer zavarba hozott. Nem mindig értettem. Azt azonban biztosan tudtam, hogy ezért nem feltétlenül csak magamat kell hibáztatnom, noha ő kétségtelenül nehezen érthető olykor, mert amilyen különös egyéniség, olyan eredeti agy is. De most már minden világosabb. Csalódást okozott

nekem. Azt hittem, barátok vagyunk, de tévedtem. Kiderült, hogy részéről a barátságunk nem is olyan mély, mint ahogy képzeltem és reméltem. A legfontosabb alkotórész hiányzik belőle, a bizalom.

– Nagyon szereti magát. – Miklós úgy érezte, kötelessége védelmébe vennie Kaszát.

– Meglehet – hagyta rá egykedvűen Babrián. – Talán kedvel. De én nem tulajdonítok akkora jelentőséget a személyemnek, hogy ettől lefegyverződnék. És nem is az én személyemről van szó. Többről van szó, jóval többről. Mellesleg mondva, kinn vagyok a vízből az ilyen szeretettel.

Igazságtalan, gondolta Miklós.

– A tapasztalatom, sajnos, az – folytatta Babrián –, hogy aki rákos daganatot hordoz és ápolgat a lelkében, annak előbb-utóbb az agya is kóros elváltozásokat fog mutatni. Vagy talán ismer olyan egészséges gondolkodású embert, aki lelkileg gnóm?

Miklós megütközött.

– Hogy Kasza gnómlelkű lenne? – Kedve lett volna jóval hevesebben reagálni, és Babrián tudára adni, ez végtelenül sommás ítélet.

– Ezt természetesen nem állítom – felelte Babrián. – De mondja csak, magának még sohasem tűnt fel, hogy a barátunk valósággal irtózik az emberi gesztusoktól? És az sem, hogy az ő szótárában már-már pejoratív értelmű a fogalom: humánus?

Mintha csak Dórát hallanám! – bosszankodott magában Miklós. Nem értette Babriánt. Hogy nem érzi át teljes borzalmában azt, amit az előbb elolvastatott vele?

Feszült arccal ivott egy kortyot, és vonakodva válaszolt: – De igen, feltűnt. Én azonban azt hiszem, ennek nincs jelentősége. A részéről ez inkább csak egyfajta merevség, amely idővel majd biztosan elmúlik.

– Magam is remélem. – Babrián leült vele szembe az asztalhoz, és néhány pillanatig hallgatagon fürkészte. – Itt nemrégiben meghalt egy ember. Aznap, amikor maga feljött. Tudja, kire gondolok. Fiatalkoromban, mint emlékszik, azt hittem, hogy a barátom. Sajnálatos tévedés volt, és máig sajnó emlék.

Hogy kerül ez ide? Mit akar ezzel? Miklós fokozódó idegenkedéssel figyelte. Megint a szájához emelte az üveget.

– Utólag visszagondolva a kapcsolatunkra – folytatta Babrián –, rájöttem, hogy annak idején egy sereg gyanús momentumnak nem szenteltem kellő figyelmet. Sohase hallottam például a gyerekkoráról beszélni. Az tökéletesen ismeretlen maradt előttem. Csak később tudtam meg, és sajnos, már későn, hogy mit titkolt el. Apját, gróf Széchenyi Andor Pál cselédjét, vörös századkomisszárt tizenkilenc augusztusában az ő szeme láttára kötötték fel Prónay banditái. Ezt soha nem heverte ki. Attól a naptól kezdve olthatatlan gyűlölet élt és munkált benne, amelyet senkivel, még velem, a legjobb barátjával sem osztott meg. Nőtt, növekedett benne ez a lefojtott, már-már azt kell mondanom, féltve őrzött és táplált gyűlölet, és valamiképpen elő kellett törnie. Rossz irányba tört ki. Mire észbe kaptam, a hajszálrepedés már tátongó szakadékká hasadt barátságunkon, és nem is csak a barátságunkon. Csakhamar olyan eszmék befolyása alá került, amelyek módot adtak gyűlölete kiélésére, gyűlöletét pedig eltorzították, és eszelősséggé tették. Az a rögeszmés meggyőződése alakult ki, hogy apja voltaképpen a zsidó bolsevisták áldozata, akik előbb félrevezették, és hamis ügy szolgálatába állították, majd a maguk irhájának mentése közben cserbenhagyták, őt miért nem ültették fel a „zsidó népbiztosvonatra”, támadt rám egyszer őrvölgve, miért nem, miért nem? Keresztény magyarnak és főleg parasztnak nem jutott rajta hely? Az a bűdös prozta Bécs helyett inkább döglöjön meg? Gondolhatja, hogy ezután több

szavunk már nem volt és nem is lehetett egymáshoz. Látom, kissé csodálkozik. Pedig Szabó Dezső Magyarországon ez logikus fejlődéstörténet volt, ha végletes is.

Megint hallgatott, a pipáját szívta.

– Tudom, Kasza más ember. Ebben az esetben csak a barátságunk forog kockán. Ha úgy tetszik, merőben személyes ügy. De hát mitévő legyek egy ilyen emberrel? Nem is képzelem, mennyire rosszul esett a titkolózása. Mondjam, hogy én megtiszteltem őt a bizalmammal, és olyan dolgokat fedtem fel neki magamról, amilyenek még barátok közt sem mindennaposak, ő pedig nem tisztelt meg engem a bizalmával cserébe? Rendben van, nem tisztelt meg. De akkor most mit vár tőlem? Talán segítek nyalogatni a sebeit? Hagyjuk az érzelmeskedést! Nyersen kimondva, nekem már sem kedvem, sem időm ahhoz, hogy különféle lelki púpokkal bajmóldjam. Lehetséges, hogy tegnap, amikor a fiúkról szóló heves beszélgetésünk közben, félig-meddig mentségül, kegyeskedett végre kiböki a titkát, és megmutatta ezt az újságcikket; nos, lehetséges, hogy megrendülést kellett volna mutatnom, ehelyett azonban olyan irtózatos düh, csalódás és keserűség fogott el, hogy talán még senkihez sem voltam gorombább, mint hozzá. Közöltem vele, barátságunk flagráns megszegésének tekintem a titkolózását, és jegyezze meg magának, hogy az efféle belső púpokat és kisebbségi komplexusokat hurcoló embereket a földkerekség legveszedelmesebb kreatúráinak tartom. Az ilyen gögbe merevedett sérültek kíméljenek meg. Torkig vagyok már azzal a *morbus hungaricus*-szal, azzal a siralmas magyar Fátummal, amely mindenféle egyéni balsorsok és személyes lelki defektusok ürügyén dögével szüli a társadalmi sámánokat, ködevőket és kuruzslókat. Hogy érthet meg ilyen ember másokat, és hogyan segíthet tömegeken, amikor még önmagához is antihumánus? Vagy változtat tehát a mentalitásán, vagy hagyjon engem békében! Ebben maradtunk. Ezt a rohadt újságot pedig elszedtem tőle ... Látom a tisztelt orrán, hogy kegyednek valami nem tetszik.

Miklós ivott.

– Nem tudom – mondta tétovázva. – Magam se tudom ... – Küszködött belül. Már elismerte Babrián igazát, és a felháborodását is megértette, de változatlanul túl keménynek tartotta a szavait. Soha nem azonosult még úgy Kaszával, mint most.

– Igazságtalannak tart? – kérdezte Babrián. – Vagy talán értetlennek? Nos, lehet, hogy igazságtalan és érteden vagyok. Legyen már egyszer nyílt, az isten szerelmére – fakadt ki váratlan indulattal –, és mondja ki, amit gondol!

Miklós rágyújtott.

– Igen – szólalt meg bizonytalanul –, azt hiszem, most az egyszer kissé érteden. Engem ez az egész olyan váratlanul ért... annyira megdöbbenő ... – hallgatott, mélyeket szívott a cigarettájából. – Velem sohase történt még csak ehhez fogható sem. De ami kevés rossz és keserű dolog történt... még azon is nehéz, nagyon-nagyon nehéz túljutni.

– Nehéz. Nekem például nem sikerült.

Miklós meghökkenve kapta fel a fejét. Erre nem volt elkészülve.

– Azt képzelem, megjátszom magam? – kérdezte Babrián élesen. – Vagy hogy beteges hajlamom van az exhibicionizmusra? Nem. Én nagyon jól tudom, hogy elsinkófáltam a tehetségemet. Nem vagyok ostoba, hogy árátsam magam. Mentségeket persze hozhatnék fel, de kit érdekelnek a mentségeim? Az számít csak, amit adtam. És én keveset adtam. Sokkal kevesebbet annál, mint amennyit tudtam volna... Ne tiltakozzék! Fölösleges, és szükségem sincs rá.

Meggyújtotta kialudt pipáját, és rekedten beszélt tovább.

– Huszonhat éves koromban írtam egy keserű és húsba vágó regényt. 1946-ig nem talált kiadóra. Jó regény volt, különbet azóta sem írtam. Akkoriban sikerült is elérnem vele annyit, hogy az összes kiadó és lapszerkesztő bélpoklosnak tartson. Szélsőbaloldali regényíróként jelentkezni kilencszázharmincban Magyarországon – ehhez elmeháborodottnak kellett lenni. Kitaszított voltam. Egy nyomorúságos senki, egy rátarti árvaházi nevelt. Megtehettem volna én is, hogy kínomban dupla fedelű mellékmondatokkal, négyértelmű hasonlatokkal és lánglelkű allegóriákkal izzadom ki a gondolataimat, miközben azon tűnődöm, vajon csak gazember vagyok-e még, vagy már hülye? Ilyesmire nem voltam kapható. Tudtam, hogy tehetséges vagyok, hogy író vagyok, hogy az eszme, amely a meggyőződésem, az egyetlen igaz eszme ... de azért fennköltén éhen halni még nekem sem volt kedvem. Belátva tehát, hogy e kettős keresztis kis hazában fű számomra nem nő, emelt fővel elszegődtem Tolnai Simon lapjához mindenféle Loch Ness-i szörnyeket gyártani, szakmánybán. Ezenfelül, büszke daccal, emelkedett hangú reklámszövegeket fabrikáltam a Tartan hajcsepp és a Szent Rókus lábsó páratlan hatásáról, sőt originál vadnyugati ponyvákat és hamisítatlan brit detektívregényeket firkáltam a Pesti Hírlap sárga fedelű sorozatába – természetesen kellő megvetéssel és szigorúan elkonspirált álnéven, mert az ázsiómra adtam. Mindeközben csikorgattam a fogaimat, a marxizmus klasszikusait bifláztam – evégett megtanultam három nyelven –, elnyomott forradalmárnak hittem magam, és havonta megjósoltam a burzsoázia végnapjait. De kedveltem az ápolt nőket, a sakkozást, a hajnalba nyúló kartya- és biliárdcsatákat, a jó murikat meg a szellemdús társaságokat, ahol kacér szépasszonyok jelenlétében és finom italok hörpintgetése közben, Ortega y Gasset bölcséletétől Muráti Lili alsóneműjéig, a kínai forradalomtól doktor Goebbels libidójáig és a szovjet ötéves terv grandiózus perspektíváitól az abszint impotenciát okozó hatásáig a világon mindenről szabadon és baloldali színezettel lehetett eszmét cserélni. Két szeretkezés közt az ágyban vagy két biliárdjátszma közt a kávéházban pedig rendszerint igen komolyan előadtam, hogy a következő héten belefogok nagyszabásúnak ígérkező regényembe, a magyar *Elveszett Illúziók*-ba... Hát, sose írtam meg. Sokkal kevesebb becsvágy, elhivatottság és kötelességérzet volt bennem, mint amennyi kényelemszeretet, sebzett gög és lelki restség. Túlságosan is sok akadály tornyosult elém, és ezek az akadályok megnyugtató önfelmentésül szolgáltak. Jóval könnyebb és tetszetősebb volt nagyhangú krakélernek – *épatez le bourgeois* –, elszánt történelmi kibicnek és titkos bolsevistának lenni; amellet még hivalkodhatott is az ember a tisztis prostituátlanságával. Mert a tisztességemet, azt valóban patyolatfehéren megőriztem. Be is dughatnak majd kitömve valamelyik múzeum vitrinjébe, és mutogathatnak az ámuló utókornak: íme, egy honi magyar szerző, aki a huszadik század harmincas éveiben egyetlen mocskos sort sem írt le! Csakhogy zárójelben majd utána kell biggyeszteni: sajna, alig írt le valamit. Érti, micsoda terméketlen és önző becsületesség volt ez? Felelőtlenül elvesztegetett évek. Sértődött póz. Fennkölt függetlenség. Kinek kellett és miféle ügy javát szolgálta? Személyes ügy volt csupán. Magánmarxizmus. Magánforradalmiság. Nem egyéb kegyes hazugságnál és önáltatásnál... – Lélegzete elfogyott, zihálva kapkodott levegő után. Verejtékezett a homloka.

Miklós nem tudott szólni. Ez a kíméletlen öngúny elnémította.

– De hát mindezért – folytatta Babrián erőlködve, bár egy árnyalattal csillapultabban –, mindezért korán elhunyt szüléimét, mostoha gyerekkoromat és sanyarú ifjúságomat kárhoztassam? Vagy talán a sok, undorral elfogyasztott sárgaborsó-főzeléket, Strindberg tollára méltóan rossz házasságomat vagy netalán vitéz nagybányai Horthy Miklós szentistváni országlását? Avagy a későbbiek folyamán kenjek rá mindent az 1941. évi tizenötödik törvénycikkre, amelynek messzemenő következményei miatt immár tizennyolcadik éve büszke hullajelöltnek tekinthetem

magam? Buchenwald kellett hozzá... igen, Buchenwald és a weimari UNRRA szanatórium, hogy végre megjöjjön az eszem! Fájdalom, későn. Az elmulasztottakat már nem lehetett pótolni.

Csend volt.

– Rossz lelkiismeretű ember vagyok – mondta Babrián.

Kézfejjével letörölte a verejtéket a homlokáról. Fáradtan fölemelkedett, visszaült az ágyára. Újra bekapcsolta a készüléket. Mohón nyelte az oxigént.

Miért beszél nekem erről? – gondolta Miklós kétségbeesetten. Nézte Babrián arcát, a rámerevedett szarkasztikus mosolyt, amellyel felindulását akarta palástolni. A selyemkendő kicsomózódott, és előtűnt sovány, ráncos nyaka. Miért mondja el, hogy ő is gyenge volt? Miklósban csalódottság és keserű harag váltakozott. Hiszen fel akarok nézni rá! Életemben talán az első ember, akire kételkedés nélkül, őszintén fel tudtam nézni... miért rombolja most össze? ...

Elfordította róla a szemét, az asztalra sütötte. Szégyellte a gondolatait. Agya szertelenül és lázasan dolgozott. De a gondolatai olyan zűrzavarosak voltak, hogy nem tudott kiigazodni közöttük.

És egyszerre ingerültség töltötte el. Felhorgadt benne a düh. Gyűlölködően dühös volt Kasza gyerekkoráért, Babrián sorsáért és a saját bizonytalanságáért. Ám hogy dühe mi ellen irányul, azt nem tudta.

Apró kortyokkal iszogatott, majd egyetlen húzással utolsó cseppig kiürítette az üveget. Az erős pálinkától könnybe lábadt a szeme. Lehunyta. Kóválygott. Berúgtam, gondolta. Ó, a bűdös életbe... részeg vagyok! A füle zúgott, dobolt a halántéka; alig tudott erőt venni a kimerültségén, amely orvul ismét rátört.

Valahonnét távolról hallotta Babrián rekedtes hangját.

– Hogy mindezt miért mondtam el magának? Ugyanazért, amiért egyszer rég Kaszának is elmondtam. Azért, mert néha az egyéni sorsokra is érvényes az, ami a történelemre. Ami korábban tragédia volt, utóbb bohózat formájában megismétlődhet. Ettől szeretném megóvni magukat.

Bohózat, gondolta Miklós, bohózat. De vajon az-e? Valóban bohózat-e? Kinyitotta a szemét, egy pillantást vetett Babriánra, aztán maga elé nézett. Hát nem látja, hogy részeg vagyok? De tudta, nem igazán részeg, csak érzékenyebb és felajzottabb a szokásosnál. Ez az elengedettség ritka állapot volt nála, ilyenkor félt magától. Csak nehogy végül kötekedni kezdjek, gondolta.

– Ma, a temetőben – mondta Babrián, ismét az asztalhoz ülve amikor képletesen szólva elföldelték múltamnak egy darabját és tévedését, magukra kettőjűkre gondoltam ...

Ránk kettőnkre, ismételte magában gépiesen Miklós, és megnyalta cserepes ajkát. Inni kéne még, inni, a fene egye meg ... Babriánra pillantott, és megkönnyebbülten látta, hogy időközben rendbe jött a lélegzétvétele, összeszedte magát. Az arca kisimult, de a tekintete megsötétedett, és súlyossá vált.

– Kasza Gáborra és Szász Miklósról, akiket fölöttébb nagyra becsülök – folytatta Babrián. – Arra gondoltam: lehetséges-e, hogy ez a két nagy reményű fiatalember is olyan türelmes és elnéző önmagához, mint amilyen én voltam? Lehetséges, hogy ők is annyira kedvelik a magasztos tisztaság álruhájába bújt beletörődést, és éppúgy visszarettennek a megpróbáltatásoktól, mint egykor én? Rosszkedvem lett, Szász úr. Szeretném az utódaimat tisztelni önökben, még hozzá olyan utódaimat, akik minden tekintetben túlszárnyalnak engem. Akik elég bátrak és kemény fából faragottak ahhoz, hogy azt tartsák: semmi sem fontos, csak a szakadatlan előretörekvés, a törekvés a

nagyság, a tudás felé, a nagyságnak és a tudásnak a szakadatlan követelése. Mert hogyan is lehetne tovább? Hogyan, ha ők, akik utánam és utánunk következnek, nem volnának sokkal türelmetlenebbek és követelőzőbbek önmaguk iránt? Ha nem akarnának sokkal felkészültebbek és jelentősebbek lenni? Ez a szüntelen öntökéletesítés, az, hogy formálandó nyersanyagnak tekintem magam egy eszme, egy cél érdekében, amelynek meggyőződéses elkötelezettje vagyok – ez nagyon lényeges dolog. Én azt hiszem, egy értelmiségi számára Magyarországon ma ez a legfontosabb forradalmi alapelv és feladat.

Forradalmi feladat... ma Magyarországon? ... Szavak! – gondolta ellenségesen Miklós. Eszébe ötlött, amit Babrián tegnap a kisdiákok távozása után mondott: *a világ teremtése folytatódik*. Szavak, hajtogatta magában makacsul. Szavak, szavak ... pusztán szavak! És arra gondolt, szörnyű dolog lehet úgy állni a halál előtt, hogy az ember már csak ilyen szavakban reménykedik. Türelme fogytán volt. Maga sem értette, miért, de most már Babrián minden egyes mondata sértette.

Babrián nem figyelt föl indulatos pillantásaira. Hallgatott, pipázott, tekintete az erkélyajtón át a kinti sötétbe révedt.

– És amikor majd megöregszenek – szólalt meg kisvártatva –, és ott fog csücsülni maguknál is egy ilyen félszeg, alamuszi és számár fiatalember ...

Állandó kísérőjelzőim, fortyogott magában Miklós. Túl sok szépet kell ma zsebre vágnom! A harag egyszerre szétáradt benne. Hát kicsoda ő? Egy szalmabábu? Egy rongykupac? Figyelme kikapcsolt, már csak mondatfoszlányok hatoltak el a tudatáig.

– ... szeretném, ha maguknak nem kellene majd ugyanígy restelkednie előtte ... ha tartalmasabb summázatát tudnák adni életüknek ... de ilyen ostoba gátlásokkal, sérült lélekkel... magafajta silány, önmentő kis hazudozásokkal... nem, sajnos, úgy nem megy ...

Miklós csak hallgatta. Haragjában és tehetetlenségében körmét a tenyerébe vájta. Merev szemét a térítőre szegezte. Hímzett kockáit számolgatta.

Aztán kis szünet támadt, s erre fölrezzent. Látta, hogy Babrián tekintete megállapodik rajta.

– Mert egyről ne feledkezzék meg – mondta. – Babrián Dezső története elég szomorú történet, de a maguké, ha hasonló siváran és terméketlenül alakul, nem szomorú lesz, csak felháborító és nevetséges. Éppen ezért a mentségeik is elfogadhatatlanabbak lesznek.

– Miért? – kérdezte ekkor Miklós olyan élesen, hogy maga is meghökkent. – Miért?

De meghökkenése alig egy pillanatig tartott csak. Köd ereszkedett az agyára. Forrt, bugyogott benne a düh és a keserűség. Érteden és igazságtalan, gondolta ismét Babriánról. Polgár! – döbönt belé. Moralizálgató polgár! Erkölcsprédikációt tartani bizalomról, becsületről, kötelességről, humanizmusról... hogyan is érthetne meg bennünket? Hirtelen úgy érezte, Babrián valamiképpen visszaél a bizalmukkal. Kaszáéval csakúgy, ahogy az övével. De nyomban fölremlt előtte az a kétségbeejtő lehetőség is, hogy most örökre eljártssza Babrián rokonszenvét és jóindulatát. Mindegy! Ezúttal nem akart és nem is tudott latolgatni.

– Miért? – meredt rá zavaros szemmel. – Nekünk talán ... talán olyan könnyű? Olyan egyszerű?

Babrián meglepetten fürkészte. Ez a kitörés szemlátomást készületlenül érte. Összevonta a szemöldökét.

– Sokat ivott, nem? A fejébe szállt.

– Lehet. Kissé beállítottam magam. És fáradt vagyok. Ez az egész istenverte nap ...
– Miklós hangja elfulladt, felugrott a székről. – Szeretnék inni még.

Babrián keskenyre húzott, mozdulatlan szemével csak figyelte.

– Maga egészséges – jelezte aztán egy kézmozdulattal. Észrevette, hogy a sálja kibomlott, lassan megcsomózta. Tekintetét nem vette le Miklósról.

Miklós sebtében elővett egy újabb kis üveget, és egy hajtásra kiitta. Rögtön egy másikat is előragadott, abba is belekortyolt. Nem vagyok elég részeg – gondolta elkecserevedve –, nem, még nem, a fene egye meg! Mégis olyan mozdulatot tett, mintha már bizonytalanul állna a lábán, és hátát nekivetette a szekrényajtónak.

– Igen – szólalt meg dadogva –, tudom ... felháborító vagyok és nevetséges. Kanonizált bölcsességeket fújok, és az agyam előre gyártott. Már a jófejű Windisch is kiszúrta: ptolemaioszi világgép. Lehet! Meg aztán a terézvárosi kispolgár és a hithű Gorkij-iskolás... Hát hogyné! És gyáva vagyok. Tudom! Hazudós, lapító, alamuszi szar. Mondjuk csak ki... – A hangja megint megbicsaklott, izgalomtól botladozó nyelvét alig tudta beszédre kényszeríteni. A köd szeme elé ereszkedett. Polgár, hajtogatta magában, polgár! Babrián arca elmosódottan vibrált előtte. – És itt van Kasza is a maga históriájával... Hát persze! ő meg a sebeit nyalogatja ... úgy kell neki! Gátlások, lelki púpok, kisebbrendűségi érzések ... igaz! Önmentő hazugságok ... hogyné! Lehetnének mi is mások, nem ilyen ... kétlelkűek. Blazírt gazemberek is lehetnének, ugyebár, vagy ... tudom is én? Mi azonban kétlelkűek vagyunk. Mert mindenáron egylelkűek szeretnének lenni. És prostituátlanok is és meg nem alkuvók is. És egyikünk sem vágyik sivár, terméketlen életre. És magányra sem.

A kelés felfakadt. Magánkívül volt. Most őt is elveszítem, gondolta.

– Jó tanácsokban persze dúskálunk – sistergett a hangja. – Legyetek különbek! Méltó utódok! őrizzék meg a lelketeket a halhatatlanságnak! Miért? Sportból? Vagy mi a fészkes fenét csináljunk? Tapsoljunk statisztikáknak, amelyek bebizonyítják, hogy ma tízszerre több vajat zabálhatunk, mintha harminc évvel ezelőtt éltünk volna? Nősüljünk be öntudatosan a Gyöngyösi Elemérek hitbizományába? Ó, igen! „*Lesz-e gyümölcs a fán, amelynek nincs virága?*” Hogyné, jogos kérdés! De tessék megmutatni, hol a nyavalyában a fa? Attól tartok, egy vecsési őstermelő éppen balatoni vikendházat épít belőle. Törekvés a nagyság, a tudás felé... tekintsétek formálandó nyersanyagoknak magatokat... öntökéletesítés ... fölfegyverkezni az elmélettel... Nagyon jó! Remek! Kitűnő! Az embernek rögvest több megalapozott érve lesz hozzászólni a fontos elméleti vitához: tud-e az úristen akkora követ teremteni, amelyet már maga sem bír fölemelni? Vigyázzatok, fiúk, vigyázzatok, mert veletek már komédia történik! Nem tragikus hősök lesztek, hanem bohócati figurák ... Világos! Nekünk aztán már korlátlanok a lehetőségeink. Tedd a pénzed takarékbba, enmagadat öröklakásba, spórolj, gyűjts, gyarapítsd javaidat, és meglásd – százhusz évig élsz! Szavatolt receptek életfogytiglan! Végy csipetnyi indokínai gerillaromantikát, lassú és megfontolt tűzön kavargasd össze egy kis nyári társadalmi munkával, tégy hozzá öt Marx-idézetet, lehetőleg csecsemőkori munkáiból, mert úgy pikánsabb ízeket nyersz, fűszerezd meg némi elidegenedéssel, némi manipulált gondolkodással, leheletnyi modernkedéssel *à la fin-de-siècle*, azonkívül parttalan párttalansággal, pártos pártütéssel, népieden népiességgel, elvhű elvtelenséggel, revolúció helyett evolúcióval, közben csak kavargasd, kevergesd, hogy oda ne kozmáljon, hints rá valamicske világfájdalmat, enyhe nemzedéki háborgást, neurotikus erotikát, kozmikus filozófiát, provinciális kalendáriumi műveltséget, olvatag osztályharcot, majd végül dúsan öntözd meg arany középszerrel – s máris megsütöted magadnak a pecsenyédet. ízlés szerint tálalandó, minden össznépi igényt kielégít! Mélyhűtött magyarok és előmelegített kozmopoliták a felszolgálásnál előnyben! Izgágabb káderek étkezés közben rágyújthatnak az „Anyám,

én nem ilyen lovat akartam” kezdetű harcos, forradalmi népindulóra ... – Azon kapta magát, hogy torkaszakadtából ordít, és erre elhallgatott.

Ivott, lihegve törölgette meg a száját.

– No igen, én itt most tücsköt-bogarat összehordok. Vagdalkozom. Kínomban illetlenül összeasszociálok magam ... Elnézést kérek, kissé kiborultam! – Hangját halkabbra fogta, megpróbált uralkodni magán. – Amikor szememre vetik a jellemtelenségemet, nem a jellemgyengeségeimet tagadom. Csak az hoz dühbe, hogy olyan színezete van a dolognak, mintha jódolgomban egyebet sem tudnék tenni, mint jellemtelenkedni. Elismerem, érdemeim nincsenek. A múltam említésre sem érdemes. Képzeltbeli káderlapom üres, már ami a mindennapi úttörő jó cselekedeteket illeti. És mégsem *tabula rasa*. Valóban nem részesültem abban a megtiszteltetésben, hogy annak idején végigéljem a keresztény kurzust, Horthy Miklós országlását, aktívan a háborút, a fasizmust, és még Buchenwalddal vagy Auschwitzcal sem dicsekedhetek el. Mindez súlyos mulasztás volt a részemről. Legalább olyan megbocsáthatatlan, mint az, hogy egyetlen féltéglával sem járultam hozzá az új társadalom építéséhez. Bűnös közömbösségemben mínusz tízévesen nem kapcsolódtam be az illegális mozgalomba, plusz ötévesen elmulasztottam antifasiszta partizánharcosnak jelentkezni a Bakony sűrűjében, és hétévesen tökéletesen fumigáltam a földosztást, az államosítást, sőt írói képességeimet sem állítottam a párt választási harcainak a szolgálatába, efféle pazar rímeket farigcsálva: „*Egyes lista – kommunista!*” Mindehelyett világnézetem sajnálatos feudálkapitalista-klerikálnacionalista eltévelyedettsége folytán még akkortájt is Papp-Váry Elemérné fennkölt hitvallását gajdoltam az iskolapadban: „*Hiszek egy Istenben! Hiszek egy hazában! Hiszek egy isteni örök igazságban! Hiszek Magyarország feltámadásában! Ámen!*” Bizonyára a manapság hőskorszakként vállon veregetett időkben tanúsított eme áldatlan és megalkuvó magatartásomnak köszönhető, hogy most nyakig ülve a jó, langyos fürdővízben, elmerengve a múlt hősi csatáin, határozottan lelkiismeret-furdalásos pillanataim támadnak. Szégyenszemre perverz gondolatok környékeznek meg. Valamit tenni kéne már! Ilyenkor riadt aggodalommal tapasztalom, hogy sem az agyvelőm nem gyöpösödött be még kellőképpen, sem a gerincem nem roppant meg eléggé, s még mindig nem sikerült felhágnom az életbölcesség ama csúcsára, ahol a táblára lángbetűkkel írva vagyon: kaparj, kurta, neked is jut! Mindezek okából még mindig nem követtem el minden lehetségest e tisztos filozófia jegyében, házam lassankénti bekerítéséhez, hogy majdan érdemes, mamuszpapucsos vén bölccsé váljak, egyikévé azoknak a köldökszemlélő és szentenciagyártó moralistáknak, akiket nemzeti nagylétünk dicső öregjeiként kötelező tisztelni, fővesztés terhe mellett. De még csak annyi szükséges zürzavarra sem sikerült szert tennem, hogy kiváló világmegváltó ifjúként, fölkent nemzedéki apostolként a fára való visszamászás jogát és kistulajdonosi szabadságát követeljem. Hát nem, ennyire, sajna, soha nem fogok megokosodni! Úgy látszik, egész ptolemaioszi világnézetemmel és sugalmazott, prefabrikált gondolataimmal még mindig sokkal jellemtelenebb vagyok annál, semhogy az említett jellemdúsak közé tartozhatnék most vagy bármikor. És úgy látszik, stréberebb és hithűbb kis úttörője vagyok ennek a társadalomnak, semhogy engedélyezett büszke bátorsággal szemem köpjem. Pedig ez a társadalom – esküszöm! – soha egy pillanatig sem kényeztetett el. Nem rózsaszirmokkal telehintett úton tipegtem el idáig, lassan a huszonegyedik évemig. – Legyintett. – Tudom, tudom, pocsék dolog a világot hibáztatni. A gyöngék menedéke. Az ember ne legyen rongyból. Szorítsa össze a fogát, amíg van neki... Küzdj, és bízva bízzál! – Keserű gúnnyal fölnevetett. – És ha tudni akarja, én is rossz lelkiismeretű vagyok. Nekem állandóan rossz a lelkiismeretem. De hát lehet-e itt manapság lelkiismeretes embernek tiszta a lelkiismerete? Gyűlölöm a tiszta lelkiismeretű embereket, mert a tiszta lelkiismeret ma erkölcstelen. Milyen áron vásárolták meg a tiszta lelkiismeretűek a tiszta lelkiismeretüket? Gyanítom, hogy a

lelkiismeretük árán.

Visszament az asztalhoz, ledobta magát a székre. Ivott. A halántékát dörzsölgette, szinte élettelen szemmel meredt maga elé.

– Hát ez a helyzet – dünnyögte.

Öklére támasztotta a homlokát. Olyan erővel, hogy görcsösen begörbített ujjpercei vörös foltot hagytak a bőrén. Fölemelte a fejét, Babriánra pillantott.

Babrián hallgatott. Tekintete kifürkészhetetlen volt, mozdulatlan arcáról nem lehetett leolvasni a gondolatait. Mégis úgy rémlett, az elmondottak hatottak rá, és tünődésre készítetik. Alig észrevehetően az állkapcsát mozgatta, mintha pipája szopókáját örölte volna a fogaival. Szemlátomást nem vette észre, hogy pipájában a parázs már rég kihamvadt.

Miklós felsóhajtott. Gyors mozdulattal felhajtotta a maradék pálinkát is. Bódulata elmúlt, kitisztult az agya. Igen, ez az este és ez a beszélgetés alighanem fordulatot hoz a kapcsolatunkban! Ezt egyre biztosabban érezte. De vajon miféle fordulatot? Szorosabbra fűződik a barátságunk, meglazul, vagy végképp felbomlik?

Az ital szétáradt az ereiben, megborzongatta. Bágyadtság fogta el. Minden tagja sajgott a kimerültségtől. Ujjai közé vette a terítő rojtjait, és szórakozottan morzsolgatni kezdte.

– Igen – szólalt meg már higgadtabban. – Tudom, hogy két lelkem van. Van egy tisztességes és van egy jellemtelen. Egy bátor meg egy gyáva. Egy bizakodó és egy kihamvadt. Folytathatnám. És ez a két részre szakadt lélek szüntelen csetepatét vív egymással...

Fölnézett, hátradőlt a székben.

– Talán abban rejlik a hiba, hogy nekem mindig mindent össze kellett egyeztetnem. Mindenekelőtt az illúziókat a valósággal. És hiába ragaszkodtam makacsul az illúzióimhoz, amelyek szépek és vonzóak voltak, ha a remélt új világ helyett majdnem mindig egy homályos, macskaszagú lépcsőházra emlékeztető világgal találtam szembe magam. Mindent egyeztetnem kellett. Apámat anyámmal, akiktől gyerekkoromban homlokegyenest az ellenkezőjét hallottam. Lelkesítő olvasmányaimat az üvöltőén kispolgári, sőt lumpenélettel, amely körüti bérházunkban a szemem előtt zajlott. Gyerekes bizakodásomat anyám ismeretségi körének ellenszenvességével. Az iskolában tanultakat az utcán látottakkal. Mindazt, amit a munkásokról csak olvastam és hallottam, azzal a tapasztalattal, amit nagyanyámnál, a Rókus-telepen szereztem. Hogy is ne idealizálna az ember tizenkét évesen, és hogy is ne szomorodna el, ha ideálját hamisnak érzi? Vagy talán akkoriban már ismernem kellett volna Marx vagy Lenin írásait a munkásosztály ösztönösségéről? Vagy a *Külvárosi éj*-t József Attilától? össze kellett egyeztetnem az új világról kialakult ábrándjaimat annak a világnak a képével, amely körülvett, és amelyben éltem. Nem, gondoltam, ez még nem az én várva várt világom, de hamarosan elkövetkezik majd az enyém is. És addig? Nos, addig várni kell. Megbújni, kicsire húzódni, meghunyászkodni, ha szükséges. Hihetetlen, hogy tizenkét évesen milyen könnyű rájönni erre!

Várta, hogy Babrián végre megszólaljon, de egyre hallgatott.

– Gyakran még ma is így vagyok ezzel – folytatta aztán. – Szeretnék például így tenni, ám valami nyomban arra ösztökél, hogy tegyek inkább úgy – s végül sehogy se teszek. Érthető! Ha nem teszek sehogy, nem adódhatnak elő esetleg kínos következmények, nem lesz semmi baj. Vagy vágyom valamire, de valami máris azt súgja: nem is vágysz te olyan nagyon arra a bizonyos valamire. Egyenes akarok lenni és nyílt, valami azonban mindig visszatart a teljes őszinteségtől, valami átkozott óvatosság és bizalmatlanság, s ezért csak féligazságokig jutok el. Akarva-akaratlanul is

csak féligazságokig. Habozok, mérlegelek, halogatom az időt. És aztán természetesen kudarcot vallók. Lassacskán szinte már magától értetődőnek tartom a kudarcaimat. Soha életemben semmiben nem tudtam magam dönteni. És ez mindenre vonatkozik. Egy máig fájó emlék. Amikor bekerültem az egyetemre, beleszerettem egy lányba. Soha többé nem leszek olyan szerelmes. Évfolyamtársak voltunk, s ha nem is egyszakosak, mindennap láttuk egymást. Ügyeskedtem, hogy holtbiztosán összetalálkozzam vele az előadásokon, a folyosón vagy az utcán. Majd holnap, mondogattam magamnak, majd legközelebb szólítom meg! Sohase szólítottam meg. Az egészből nem lett semmi. Pedig azt hiszem, nem utasított volna el. Legalábbis ez volt az érzésem. De én tudtam, hogy túl nagy a különbség közöttünk. Túlságosan tudtam, és ez lefegyverzett. Bebeszéltem magamnak, kétségtelenül elutasítana. Annyira féltem a fölsüléstől, hogy inkább reménytelennek minősítettem az ügyet. Aztán persze, már késő is lett volna. Orjögtem, búskomorságba estem, és rezignáltan mondogattam magamban: ennek így kellett történnie. Mindenesetre jó ürügyre leltem, hogy egy időre otthagyjam az egyetemet ...

Ismét csend telepedett közéjük, és ez a csend már csaknem nyomasztó volt. Babrián mindegyre hallgatott, és Miklóst figyelte.

– Mindennel így voltam – sóhajtott fel Miklós. – Számlálhatatlanul hozhatnám föl a példákat, amikor a vereségbe eleve beletörődtem, és elképzelni sem tudtam mást a bukásnál. Te imádsz alulmaradni, mondta egyszer elkeseredve a barátom, alighanem belebetegednél, ha egyszer te kerekednél fölül. – Savanyúan elmosolyodott. – Nem is tudom, már réges-rég mi lenne belőlem, ha ő nincs...

Lehorgasztotta a fejét. Holnap válaszolok neki, gondolta. Ő mindig kitarat mellettem ... Fájt, nagyon fájt, hogy elveszíti Babriánt, akire pedig a legnagyobb szüksége volna. Mert most már kétségtelenül tudta, hogy elveszíti. Szája sarkában elmélyült az amúgy is erős keserű ránc, és a révedező mosoly, amely az arcán lebegett, kifejezte szomorúságát. Nem, semmi kétség, Babrián most már kitarat a hallgatagsága mellett, és végig nem fog megszólalni! És amikor majd elbúcsúzik tőle, akkor is csak egy biccentéssel válaszol. Magába roskadt, úgy elcsüggedt.

Percek múlva mégis megszólalt.

– Hanem az írás, az más volt – mondta tünődve. – Más volt, egészen más. Az egyetlen őszinte dolog az életben. – Halkan beszélt, szinte csak önmagának. – Szerettem képzelegni és a valószínűtlenségbe úsztatni a dolgokat. Menekülés volt, tudom, de nem rosszfajta. Ha írtam, más embernek képzeltem magam. Lázongónak, okosnak, bátornak és állhatatosnak. Igazságot tehettem. Az írás védőpajzsom lett, menedékem és valamiféle élet elleni titkos csodaszer. Sohase voltam emberkerülő, de azért elég magányos és magamnak való kamasz. Az írás azonban százszorta kárpótolt mindenért, amit elvesztettem. Természetien mély dolog volt... Vigasztalás a vereségekért, ír a keserűségekre, jóvátétel a meghunyászkodásaimért. Mindig magamra találtam benne. Megleltem az illúzióimat és az ideáljaimat, mert írás közben csak a valóság érdekelt. És ha írtam, különös módon, nagyon őszinte tudtam lenni. Igen, győzelmet tudtam aratni magamon. A kettészakadt lélek egyesült, és jobbá lett. És az írás Dávid parittyája is volt, és igazságteremtő varázssvessző, meg Körösi Csorna Sándor száz hamis aranypénze ... – Észre sem vette, hogy egyre csengőbb hangon beszél. Az arca lassanként kitűzésedéit, és szemébe visszatért az élet.

Dőlt belőle a szó.

De később, hosszú percek múlva hirtelen észbe kapott és abbahagyta. Gyors pillantást vetett Babriánra.

– Most látom csak... Szép eset! Egészen belemelegedtem az öndicsérgetésbe. –

Zavartan a hajába túrt, bátortalanul mosolygott, fájt a szíve. – Rettenetes, hogy mennyit locsogok ma! – rázta meg a fejét.

Babrián erre sem reagált.

– Pedig most – mormolta Miklós csüggedten most akár ... holnap estig is egyfolytában ... a végtelenségig ... – Nem tudott úrrá lenni föltoluló érzésein, elfogódottan kiszaladt a száján. – Olyan jó itt ülni és beszélni magához.

Babrián szigorú kézmozdulattal elhallgattatta. Pipáját kivette a fogai közül, és a hamutálba ütögette. Az órájára pillantott.

– Ideje elbúcsúznunk – mondta röviden.

Egy percre tűnődve, csaknem szórakozottan nézte Miklóst.

– Sajnálom, Szász úr – szólalt meg szárazon –, ezennel kénytelen vagyok összetegeződni magával. – És határozott mozdulattal pertura nyújtotta a kezét.

Hatodik fejezet

1.

A tv-szobában a rádió nagy hangerővel szólt.

– ... a háromnegyed-milliós nagygyűlés hallgatóságának lelkes tapsa közepette Fidel Castro így folytatta beszédét: *„Tudatában vagyunk annak, különösen a washingtoni kongresszus tegnapelőtti határozata után, mely fegyveres erő bevetésére hatalmazta fel az elnököt, hogy köztársaságunkat minden eddiginél inkább fenyegeti a támadás veszélye. Mivel azonban a támadás ezúttal nem lehet zsoldosakció, mert népünk harci képessége oly mértékben megnövekedett, hogy bármilyen zsoldosakciót percek alatt elsöpörne, a növekvő veszély nem zsoldostámadást, hanem közvetlen jenki agressziót jelent. Figyelmeztetjük az elnököt, az Egyesült Államok kormányát és kongresszusát, hogy katonáinknak pokoli meglepetésben lesz részük, ha Kuba földjére lépnek. Nem egy gyenge és felkészületlen néppel találják szembe magukat, hanem olyan öntudatra ébredt néppel, amely körömszakadtáig fogja védelmezni városait és falvait, üzemeit és ültetvényeit, szabad hazájának minden talpalmatnyi földjét. A betolakodók tapasztalni fogják, hogy hadseregünk és milíciánk, férfaink és asszonyaink, öregek és fiatalok, a szocialista Kuba egész forradalmi népe mélységesen komolyan veszi jelszavát: haza vagy halál...”*

– Rémes, hogy bömböltetik! – panaszkodott egy hang.

A rádiónál állók közül a gitáros Pet kinyújtotta a kezét, és teljes hangerőre csavarta a készüléket.

„... egy akkora kiterjedésű szigeten, mint a miénk, a lokális háború – a legmodernebb hagyományos fegyverek és légierődök tömeges bevetésével – semmivel sem maradna el egy atomtámadás pusztításától. Ezzel éppúgy tisztában vagyunk, mint azzal, hogy egy ilyen invázió az Egyesült Államok részéről emberéletek tízezreibe kerülne, mivel olyan háború kezdetét jelentené, amely beláthatatlan időkhöz elhúzódik, e harc minden következményével, a pusztulással és a halállal...”

– Ennyire komoly az ügy? – kérdezte valaki.

Hátul egy hang suttogva magyarázott. – Atombomba esetén a sós vízbe áztatott lepedő, jó szorosan a testre csavarva ...

„... látjuk a szigetünk körül ólálkodó cirkálókat és a légtérünkben röpdőső felderítő gépeket. De látjuk azt is, hogyan forr népünkben a gyűlölet az ellenség iránt, amely miután a blokáddal nem törhette meg országunkat, csak az alkalmas percet várja lerohanásunkra, hogy megsemmisítse mindazt, amit forradalmunk vérrel és verejttel megalkotott ...”

Miklós az üvegajtón át megpillantotta Zsuzsit, aki az előcsarnokon keresztül a lépcsőhöz tartott.

Kilépett az ajtón, és eléje sietett.

– Ráérsz egy percre? – nézte a lány beesett, kialvatlan arcát, amelyben hatalmas szeme még nagyobbra nőtt. Teljesen kiborult a kis bolond, gondolta.

– Mondd már el, hogy mi történt? Mindenki összevissza beszél. Csakugyan meg akarta mérgezni magát?

– Nem tudom. – A lány kis kézmozdulattal elhárította a felkínált cigarettát. – Ő tagadja. Azt mondja, véletlen baleset volt, csak aludni akart.

– Húsz Tardyllal? Ha ugyan igaz...

– Igaz. – És Zsuzsi, ki tudja, hányadszor, ismét elmesélte az előző éjszaka történetét, amikor felriadva, arra lett figyelmes, hogy szobatársnője, a becsüsnő különös, hörgésszerű hangokat hallat álmában. Nem gondolt semmi rosszra, mert tudta róla, hogy nyugtalan alvó. De amint felcsavarta a villanyt, és megpillantotta az üres fiolát a földön, magánkívül rohant az éjszakás nővérhez.

– Hogy az ördögbe jutott ennyi Tardylhoz itt? – kérdezte Miklós.

– Kiderült, hogy a férje hozta be neki. Egyszer én is hallottam, hogy panaszkodott neki, erős altatóra lenne szüksége. Néha hajnalig nem tudott elaludni.

Miklós bólintott. A tegnapi reggeli jelenet érthetőbbé vált. Vizsgálatra várakozott a főorvosi rendelő előtt, amikor halálra váltan kijött onnan egy nagydarab, szőke férfi. Úgy rémlett, már találkozott vele, de hirtelenében nem ismerte föl. A nyitva maradt ajtón át látta, hogy odabenn néhány orvos izgatottan beszélget. Aztán Zách Kornél jelent meg a küszöbön, lecsüngő karral, magatehetetlenül, és zavaros tekintettel a távolodó pasas után nézett. „Ez a hülye – vinnyogta –, ez a szerencsétlen hülye!” Miklós csak a szemét meresztette. Fel nem foghatta, mitől ez a riadalom. Később kijött Windisch is, belekarolt és elvezette. „Jöjjön vissza egy óra múlva, itt most teljes zűrzavar van. Az az örült Saci, úgy látszik, öngyilkos akart lenni.”

– Hátha valóban véletlen – mormolta Miklós a lánynak. Nem fért a fejébe, hogy ez a biztos föllépésű, nyers és rideg asszony miért akart volna öngyilkosságot elkövetni.

– Nem hiszem, hogy véletlen. – Zsuzsi lehorgasztotta a fejét. – Tudom, folyton az jár az eszemben, hogy tegnapelőtt egész nap milyen rettentő furcsán viselkedett. Szóltál hozzá? Nem hallotta. Kérdeztél tőle valamit? Csak nézett maga elé. Aztán hirtelen zavaros dolgokról kezdett beszélni, de teljesen összefüggéstelenül. Hogy már túl sok a jóból... torkig van ... unja a banánt... Amióta ismerem, nem beszélt még annyit

hozzám, hiszen nem is voltunk jóban. Később meg sokáig halkán nevetett magában. Ijesztő volt. Mintha becsavarodott volna.

– Szóltál erről valakinek?

– Nem. – A lány szeme könnybe lábadt. – Kinek szólhattam volna? Mindenki utálja. És... én se szerettem ... és ki gondolt volna ilyen szörnyűsége? Nem is figyeltem rá. Nem törődtem vele. Éppen próbára siettem, türelmetlen voltam. Nem érdekelt. – Szíjogva elsírta magát.

– Ne butáskodj! – Miklós megütögette a vállát. Már restelkedett szemrehányóan csendülő kérdéséért.

– Olyan rosszak az emberek! – szíjogta Zsuzsi. – Én is... – Miklóstra emelte kerekre tágtult szemét, és suttogott. – Olyan önzők és értetlenek vagyunk! Olyan iszonyúan ... kegyetlenek ...

Pokolian a szívére vette! Miklós nem tudta, hogyan vigasztalhatná meg. Egyre csak a vállát ütögette szelíden.

– Ne bögj már, no! Ejnye ...

– Hadd bögjem ki magam. Jólesik.

– Most már jobban van?

– Ma már jobban, de kissé kábult. – Zsuzsi megtörölte a szemét, és felsóhajtott. – Ezek a doktorok is! Úgy rimánkodtam nekik, hogy ne tegyék el tőlem ... én majd vigyázok rá ... De befektették egy egyágyasba. Hát nem szörnyűség? Ilyenkor magára hagyni?

– Szieszta van, hölgyek-urak! – Asbóth doktor állt meg mellettük, ő sem volt valami rózsás hangulatban, még a pökhendiségét is mérsékelte. A becsüsnő az ő betegek közé tartozott. – Újabb rémhírek? – Cigarettaival kínálta Miklóst, de ő szokás szerint visszautasította. – Kedvem lenne megtépezni egyik-másik ékesebb perszóna hajzatát. A denúciálásnak is vannak határai. Éppen az imént jön két öreg tyúk. Az én kezelésem alatt, mondják felhúzott orral, nem látják biztosítottak... Kössék fel magukat, az anyjuk istenit! Mi közöm nekem az egészhez? Tehetek én róla? Az a nő, kérem, gyönyörűen meggyógyult.

Látszott rajta, hogy szeretné kipanaszzkodni magát, de sem a lány, sem Miklós nem mutatott rá hajlandóságot, hogy meghallgassa.

– Na, menjenek – intett végül sértődötten. – Maga meg pihenje ki magát, szépségem, azzal a kibőgött szemével. Nincs szükségem még egy komplikációra.

– Melyik szobában fekszik? – kérdezte Miklós, amikor elindult a lépcsőn fölfele.

– A száztízben – mondta a lány.

Miklós fölment a második emeletre, és benyitott a szobájukba. Kasza az erkélyen, a nyugágyban olvasott.

Nem volt kedve kimenni hozzá.

Leheveredett az ágyra, és elővette Kasza tanulmányát, amelyet ma reggel kapott meg tőle. *Marx kritikai viszonya a klasszikus német filozófiához (A hegeli és marxi dialektika döntő különbsége)*.

A jó százötven oldalra rúgó kéziratból különösen két fejezet érdekelte. Az egyik, amelyikbe mint nyersfogalmazványba már korábban beleolvasott, a *Német ideológia* újszerű elemzését adta, a másik, a *Marx és Kierkegaard kritikai viszonya Hegelhez* címet viselte. Babrián *A dialektika csele Hegelnél és Marxnál* című fejezetet tartotta a legtöbbre. Mintaszerűen kiváló marxista elemzésnek nevezte, amellel teljesen önállóan és eredetinek. Miklóst azért érdekelte jobban Marx és Kierkegaard

összevetése Hegel viszonylatában, mert Kasza két rövidebb Kierkegaard-tanulmányát, *Az irónia fogalmáról* és a *Vagy-vagy-ról* írottat már ismerte.

Elolvasta egyébként egy régebbi, szintén vaskos, bár általa csak nyersfogalmazványnak tartott írását is, amelyben Marx *Grundrisse der Politischen Ökonomie* című munkájának egy részével kapcsolatosan és azt elemezve, az ázsiai termelési mód kérdéséről tett néhány rendkívül érdekes megjegyzést.

Belelapozott a tanulmány több oldalas, bőséges forrásanyagába, s bár nem először, megint csak elcsodálkozott azon, hogy ittléte alatt Kasza mi mindent el nem olvasott. No persze, élelmes fickó! A srácai, akik most már rendszeresen látogatják, feladatukhoz illő komolysággal szállítják fel neki a könyveket meg a folyóiratokat. A jegyzéket Kasza hétről hétre gondosan összeállítja a számukra, és a különféle könyvtárakban dolgozó ismerőseihez valóságos szerelmes leveleket csatol hozzájuk. Miklós vigyorgott. Életének két legfontosabb alapelve: jó barátság a konyhaséfekkel és a könyvtárosokkal!

Egyébként amióta Babrián leteremtette, feltűnően kegyesen bánt a fiúkkal. Néha hosszasan eldumált velük. Egyik-másik beszélgetésüknek Miklós is tanúja volt, és minden alkalommal elcsodálkozott azon a képességén, hogy tizenöt éves kamaszoknak milyen bámulatosan világossá tud tenni felfoghatatlanul szövevényesnek tetsző kérdéseket, miközben önmagában olykor a kibogozhatatlanságig túlbonyolít mindent. De amiatt is csodálta, hogy az önmagára kirótt napi nyolc-kilenc órás intenzív olvasási és munkapenzumát szigorúan és percnyi pontossággal betartja. Ebben semmi meg nem akadályozhatta. Alaposan és gyorsan olvasott, sűrű jegyzeteivel naponta gyarapítva a bőröndjében felhalmozott szellemi lepkegyűjteményét. Ha valaki hasznosítani tudta maga részére a szanatóriumi hónapokat, az föltétlenül Kasza volt. Ezért a tulajdonságáért, no meg önmagához való szigoráért Babrián sem győzte eléggé becsülni.

Kasza bejött az erkélyről.

– Hát te itt vagy? – csodálkozott. – Csak nem szunyókálsz?

– Elgondolkodtam.

– Én is. – Meglengette a kezében tartott folyóiratot. – Óhajtasz valami ritka elmészet hallani?

– Megint betűt rágsz? – Miklós felkönyökölt az ágyon, és rámosolygott.

– A betűrágás néha nem is olyan haszontalan dolog. Fantasztikusan újszerű dolgokat sajátít el olykor az ember. – Kasza leült az ágy szélére, és fellapozta a folyóiratot. – Hát ide süss! A szóban forgó elmefuttatás címe: *A modernség tartalma*. Na végre, gondoltam, megtudom valahára, hogy mi a modernség, és mi az ő tartalma. Meg is tudtam. De meg ám! Érdekel? Nyisd csak ki jól a füled! – Mély lélegzetet vett. – A modernség lényege, azaz kulcskérdése: a demokratizmus hitelének a helyreállítása. Röhögsz? Nem hiszed? Itt van ni, parancsolj! Kinyomtatva. Kurzíválva. Tessék! – Miklós orra alá dugta a folyóiratot. – Megvan, igen? No, olvasd csak szépen, és okulj! Nem mindennap olvashatsz olyan szerzőt, aki magabiztosan ráatalál korunk kulcskérdésére, s mi több, meg is fejtí! Vajon mi ez a kulcskérdés? Az talán, hogy széles e kerek világon mindenkinek munkája legyen, kenyere és fődél a feje fölött? Vagy hogy mindenki értsen a betűvetéshez? A proletariátus világfelszabadítása? Ó, nem! A kor kulcskérdése nem ez. Egy fenét! Hová gondolsz, te kis földhözragadt maradi? Hogy kerülhetne ilyen bűzös csizma a filozófia és az elmélet finnyásan tiszta asztalára? No de félre az alantas destrukcióval! Le azzal a bűdös csizmával az asztalról! Lássuk az elveket!

Miklós kissé meghökkenve figyelte. Látta, határozottan fel van paprikázva.

– Az elvek – mondta Kasza, és ünnepélyesen rábökött az egyik sorra. – Íme, az elvek! Nem vagyok sem kicsinyes, sem igazságtalan, utóvégre a mester biztosít bennünket róla, hogy a demokratizmus hitelének fényes helyreállítása csakis a szocialista társadalomban képzelhető el. Én ugyan úgy vélem, a demokrácia alkalmasint csak a kommunizmusban valósítható meg, de hát ez ízlés dolga. Ki emezt tartja demokráciának, ki amazt, nem igaz? Emiatt aztán egy csöppet sem volnék begurulva. Annál kevésbé, mivel a mester azt mondja, hogy ez a szocializmusban sem olyan egyszerű. Nem bizony! Szabadjon őt magát idéznem: „Itt valóban az a kérdés, hogy sikerül-e a szocializmusnak fenntartania a Marx által kitűzött tendenciát.” Figyelem! Szellemi vetélkedő következik majd! Keresd az idézet második felét! A helyes megfejtő egy hamvas, kecskeméti duránci őszibarackban részesül.

– Mely máris szolgálatkészen mosolyog le a szekrény tetejéről – pillantott oda Miklós, ahol katonás glédában vagy tucatnyi őszibarack sorakozott.

– Csend, rend, figyelem! – ütötte össze a tenyerét Kasza. – Mindenekelőtt lássuk a Marx által kitűzött tendenciát. „*A proletárforradalmak ... folytonosan bírálják önmagukat, menetük folyton megszakad, visszatérnek ahhoz, amit látszólag már elvégeztek, hogy megint előről kezdjék, és alaposan kigúnyolják első kísérleteik félszességét, gyengeségeit és gyatraságait...*” A dolgozatíró itt sietve abbahagyja, hogy fölsóhajtson: „Saját gyengeségeinek kigúnyolását, kegyetlen és kíméletlen önkritikáját tehát nem takaríthatjuk meg.” Ám e borongós sóhaj után, elégedetten nyugtázva, hogy lám, a dolgok mégiscsak úgy történnek, ahogy történniük kell, és nem esik meg az a fölháborító szabálytalanság, hogy ne úgy történjenek, ahogy muszáj nekik, igencsak föl-villanyozódik, és felragyogtatja jó svádával párosult, kötelező történelmi optimizmusát. Imígyen szól: „De éppen ebben az önkritikában, ebben az újrakezdésben jelentkezik a modern kor nagy lehetősége: az emberi energiák minden eddiginél nagyobb kiteljesedése, a világtörténetiség tudatos számbavétele, a teoretikus elmélyülés és az újrakezdett, újrateremtett demokratizmus hitelessége. Ez a modernség és minden egyéb, ami rárakódik, ennek a forrongó és szerves fejlődésnek az eredménye. „Helyes! – folytatta Kasza. – Elismerem, hogy e magvas, mélyenszántó és főleg bámulatba ejtően konkrét summázat már önmagában is fölemelően példázza az emberi energiák minden eddiginél nagyobb kiteljesedését és különösen a világtörténetiség tudatos számbavételét, a teoretikus elmélyedésről nem is szólva. Azonkívül ha valaki ráunt a dolgok konkrét elemzésére csakúgy, mint a körmönfont dialektikára, és egyszerűbbnek, nyugodalmasabbnak tartja az evolúciót – hát, lelke rajta! Csakhogy ezt szíveskedjék a saját szakállára tenni, és ne Marx tataéra. Mert nekem itt mindjárt gyanús volt valami. Szagot kaptam, öregem, szagot! Egyébként az egész afféle sikamlós kis magánügy lenne – és „szégyen arra, ki rosszra gondol”, amint a brit térdszalagrend is megállapítja, ha Marx tata azzal a kibírhatatlan dialektikus agyvelejével nem folytatta volna a megkezdett gondolatot. De természetesen folytatta, és ez felettébb kínos! – Egy cédulát vett elő. – Tudniillik így folytatta. Lecke a történelmi dialektikából! „... és alaposan kigúnyolják első kísérleteik félszességét, gyengeségét és gyatraságait (úgy látszik, hogy ellenfelüket csak azért teperik le, hogy új erőt szívjon a földből, s még hatalmasabban támadjon ellenük), mindig újra visszariadnak saját céljaik határozatlan nagyságától, míg végül kialakult egy olyan helyzet, amely minden visszatérést lehetetlenné tesz, s a viszonyok maguk kiáltják: *Hic Rhodus, hic salta!*”

Miklósra nézett, és sötéten mosolygott.

– Ez a marxizmus egészen helyes kis gumijáték volna, ha történetesen nem létezett volna Marx! Mellesleg ahogy dolgozatírónk idéz, azt éppen nem a demokratizmus hitelességének mondanám. Ezt hitelrontásnak nevezik. – Fogta a folyóiratot, és undorral áthajította az ágyára. – Gumimarxizmus.

Miklós nevetett.

– Túl gáncsoskodó vagy, pajtikám, olvasok én ennél cifrábbakat is néha. Hanem egy szép őszibarackot valóban megérdemelsz.

– Elment a gusztusom.

Fölemelt egy könyvet, indult vissza az erkélyre, de a küszöbről visszapillantott.

– Mi van a nővel? – kérdezte mogorván. – Hallottál róla valami újat?

– Azt mondják, jobban van. – Miklós visszadőlt az ágyra, elkerülte vizsgáló tekintetét.

Kasza merev szemmel fürkészte még egy percre, aztán szótlánul kilépett a balkonra.

Gyanakszik, gondolta Miklós, és haragudott magára

A tegnapi ebéd óta, valahányszor csak szóba került közöttük a becsüsnő, önkéntelenül is zavarba jött. Ez az öngyilkossági kísérlet felfokozta Kasza gyanakvását. Sejt, érez, talán meg is neszeit valamit, és nem hagyja annyiban a dolgot. Mintha csak bizonyosságot akarna szerezni arról, hogy Babrián elárulta-e a titkát neki.

Tegnap ebéd közben történt. Mindenki a rejtélyes esetet tárgyalta. Véletlen baleset-e vagy valóban öngyilkosság? Ahogy lenni szokott, amikor biztosat senki sem tud: pletykák, találgatások, elképesztő híresztelések. Dr. Bozsik a szomszéd asztaltól odahúzta hozzájuk a székét, és legalább öt holtbiztos verziót adott elő. Feszengés, mivel sajnálkozása mögül túlságosan is kikandikált a hiányosan álcázott káröröm. Terstyánszky úr tőle merőben szokatlan indulattal ripakodott rá, ő valóban szívből aggódott az asszonyért.

De még az ügyvéd kárörvendezéséből sem lett volna baj, ha Angéla tartja a száját. Esze ágában sem volt. „Csak tudnám, mit vannak úgy oda azért a viperafajzatért – fakadt ki dühösen, a kisöregre támadva. – Különben is, aki megunta az életét, annak úgy kell! Forduljon csak föl!” Ekkor Kasza, aki mindvégig némán figyelt, furcsa torokhangot hallatott, villámgyorsan feléje fordult (Angéla azóta úgy meséli: közben még a fogai is összecsikordultak), és fojtottan, de érthetően rászólt: „Hagyja abba, mert nem állok jól magamért!” Ijesztő volt a tekintete. Terstyánszky úr, az ügyvéd meg a két nő megkövültén bámult rá. Miklós nem mert ránézni. Lesütötte a szemét, mint aki a lelkét rejtegeti. Aztán rögtön felülkerekedett túlságosan is árulkodó zavarán, mert Babrián figyelmeztetése cikázott át rajta: „a korrektségére számítok!” Ám a pillanatnyi szemlesütés és a kínos zavar éppen elég volt ahhoz, hogy Kaszában gyanú ébredjen. Asztalbontásig többé le nem vette Miklósról a tekintetét.

Amint aztán kettesben maradtak, köntörfalazás nélkül nekiszegezte: „Te gondoltál valamire, igaz?” Miklós nem lepődött meg, a vallatást sem vette zokon. Nem lehetett nehéz kisakkozni, hogy Babrián esetleg megmutatta neki az elkobzott újságot...

Felkönyökölt, és óvatosan kilesett az erkélyre. Kasza a nyugágyban olvasott.

Fejcsóválva ereszkedett vissza a párnára. Biztos volt benne, hogy Kasza nemcsak provokációból érdeklődik naponta többször is Saci asszony hogylétéről. Valóságos öngyilkossági komplexuma van, gondolta.

Másoknak is szemet szúrt, hogy az eset mennyire kizökkentette a megszokott kerékvágásból. Komor volt és figyelmetlen. Palástolni sem igen tudta izgatottságát. Angéla a háta mögött köszörülte is rajta a nyelvét. Lám, nemhiába szólt a fáma, itt a bizonyíték, hogy mégiscsak volt valami köze ahhoz a döghöz! Dóra gyűlölte az ilyen beszédet, és jól összeszidta érte. Kasza különös viselkedésére azonban ő sem talált elfogadható magyarázatot. Miklós természetesen nem fedte fel a titkot. De még a titok birtokában is csodálkozni kellett Kaszán, mert hogy hirtelenében kitört volna rajta a

filantrópia, azt nem hihette.

Tegnap este lefekvés után Kasza váratlanul megszólalt. „Voltaképpen ... te érted ezt? Miért közösi tette ki mindenki ezt az asszonyt?” „Hát... nem valami rokonszenves” – dünnyögte Miklós. Csend volt, aztán a sötétben felhangzott Kasza ideges, szaggatott nevetése. „No igen, nem valami rokonszenves... És rossz híru is. Pocsékul rossz a híre, mi? Jó emberek vagytok ti mind!” Az egyöntetű kiközösítés Miklósnak is szöget ütött a fejébe. Mindig is gyanús az ilyesmi. Aztán meg bárkinél puhatolózott is, valójában senki sem tudta okát adni az asszonyt övező ellenszenvnek. Kasza már elaludt, de ő még mindig ezen tűnődött. Volt némi rossz érzése.

Megelőző este ugyanis a parkban sétált. Már besötétedett. Húvös, nyirkos idő volt. Elgondolkozva haladt a sétányon az épület felé, amikor az egyik pádról az asszony megszólította. Cigaretta t kért tőle. Miklós megkínálta, de magában csodálkozott. Szemerkél, ez meg itt ücsörög, és bagózni akar? A nő arcát bizonytalanul látta a sötétben, homlokába húzott csuklyája is beárnyékolta. Amikor azonban tüzet adott neki, és bepillantott a kapucni alá, feldúlt vonásaitól hátrahőkölt. Nyilvánvaló volt, a cigarettakérés csak ürügy arra, hogy szóba elegyedjék vele. Az utóbbi időben az asszony békén hagyta. De Miklósnak most se volt semmi kedve, hogy itt, a sötét parkban társalgásba bocsátkozzon ezzel a nővel. Az asszony slukkolt egyet-kettőt a cigarettából, aztán éles, agresszív hangon, mintha csak a füst kiszárította volna a torkát, megkérdezte: „Siet? Bemegy már?” „Igen, be kell mennem. – És a bokrok közé pöckölte a gyufaszálat. – Jó éjszakát!” A sötétből már gúnyosan jött: „Szép álmokat!” Ez nemcsak szajha, de bolond is, gondolta Miklós, amint vállvonogatva elballagott...

Kínos, dünnyögte most magában, akárhogy is, átkozottul kínos! Meglehet, azután rögtön fölment, és elővette a fiolát...

Amellett Babriánnak is volt tegnap egy különös megjegyzése. A kerti asztalnál üldögéltek, amikor beszélgetés közben Stefanik váratlanul megkérdezte tőle, mit szól az asszony öngyilkosságához. „Biz' isten bánt a dolog – vakargatta meg bűnbánóan a füle tövét. – Tudja, én cakkpakk rühelltem ezt a nőszemélyt. Talán csak amiatt, hogy sokszor láttam együtt azzal a vén szarházzal... a vezérőrnagy úrral. De az isten haragjába, ez azért... elég szörnyű, nem?” „Az anyaszentegyház, a munkásmozgalom és az Állami Biztosító szempontjából elítélendő – válaszolta Babrián egykedvűen. – De mint gyarló lélek és átmeneti szépíró megértem.” „Én egyáltalán semmit sem értek” – vallotta meg a bányász. Babrián eltűnődött. „Olvasta a *Karenina Anná-t*? Nem? A következő mondattal kezdődik: »A boldog családok mind hasonlók egymáshoz, de minden boldogtalan család a maga módján az.«” Miklós fölfigyelt. Vajon mit akar ezzel mondani? Csak félfüllel hallotta, hogy Stefanik megkérdezi Babriántól, talán ismeri a nő családját? – ő pedig így válaszol: hogyan, az apját ismerte, nagy tudású, derék marha volt, aki a kör négyyszögesítésével foglalkozott, amellett jeles és dúsgazdag tudós ...

Ismét kinézett az erkélyre. Kasza mozdulatlan arccal olvasott, széljegyzeteket firkált a könyv margójára.

Miklós fogta a tanulmányát, betette az éjjeliszekrény fiókjába. Már sem kedve, sem türelme nem volt belemélyedni. Az asszony foglalta le a gondolatait.

Legalább az a hebrencs Zsuzsi ne volna úgy kétségbeesve! Most persze majdnem mindenkit mardos a bűntudat. Még a ragyás doktor is bűnbánatot mímél. Fölrémlett a padon ülő asszony feldúlt arca, és visszacsengett a fülébe az érdes, vad hang, amely kiszakadt belőle: „Siet? Bemegy már?” Csupa kétségbeesettség volt a hangja. Fenemód kiborulnak látszott, annyi szent!

Ó, a bűdös életbe, miért ilyen szemét az ember? Néhány rosszindulatú pletyka,

ellenőrizhetetlen szóbeszéd, mendemonda, némi körülnyálazás, és már maga is egy követ fúj a kiközösítőkkel. Kaszának igaza volt: „Jó emberek vagytok ti mind!”

Elvégre talán szüksége volt rá annak az asszonymak, hogy kibeszélhesse magát, és megkönnyebbülhessen. Ki tudja, mi baja lehetett? És egyáltalán mitől olyan rosszhírű? No, ugyan mitől? Ki tud róla akárcsak valamit is? Senki. Mivel adott rá okot, hogy gyűlöljék? Semmivel. Az ugyan igaz, hogy ő maga is mindenkit elmar magától, és Angéla nem véletlenül nevezi viperafajzatnak, de *téged* hívott. Hívott, nem is egyszer! Már-már nevetségessé tette magát vele! Most az a jelenet is felötlött benne, amikor egyszer a társalgóban odavitte neki a feketéjét. „Nem unja még azt a három tökfilkót ott?” „Nem, nagyon kellemesen beszélgetünk.” Az istenfáját, micsoda ocsmány neveltlenség! A legrohadtabb csibész nem viselkedik ilyen pocsekul! Bezzeg ha végre már Klára szólítaná meg ...

Felsőhajtott. Megjelent előtte a világító, szürke szempár, amely azóta, hogy megállapodtak, makacs következetességgel kerüli a tekintetét. Néha összetalálkoznak Babrián asztalánál vagy mások társaságában, még az is előfordul, hogy egymás mellé kerülnek, sőt beszélgetnek is olyankor, de a lány semmi jelét nem adja, hogy döntött volna, és közeledni akar. Ha történetesen kettesben találkoznak össze az étteremben, a társalgóban, a folyosón vagy kinn, a parkban – futó mosoly, kis biccentés.

Gondolatai visszatértek az asszonyhoz. Semmit sem tud róla, a kevésnél is kevesebbet. De egy biztos, vele szóba akart elegyedni a nő. Miért éppen vele? Ezt sem tudja. Mindenesetre ő itt az egyetlen, akivel az asszony szívesen elbeszélgetett volna. Igen, egészen biztos, hogy szerette volna kissé kibeszélni magát! Hátha valami fontosat akart mondani! Talán ugyanarról akart beszélni, amire Zsuzsi sem figyelt oda ... Az az érdes, felcsukló hang ... Ismét a fülében csengett. Olyan volt, mint valami S.O.S.-jelzés. Az utolsó próbálkozás. És ha aztán nincs, aki meghallgatná az embert ... ha végleg senki sem akad ... senki, aki felfogná a hívójelet...

– Nem – mondta ki fennhangon –, unalmában senki sem akar öngyilkosságot elkövetni. Ez a nő legalábbis semmiesetre sem tartozik azok közé.

S azon kapta magát, hogy izgatott. Izgatott, és ami nála mindig együtt jár vele, kíváncsi „*minden boldogtalan család a maga módján az*”. Emögött valaminek rejtőznie kell! Vajon mi rejtőzhet mögötte?

Felült, a cigarettacsomag után nyúlt, amely az éjjeliszekrényen feküdt, amikor mozdulata (közben a 'karórájára tévedt a pillantása. Még egy teljes óra a csendes kúra végéig! Merész ötlete támadt. Miért ne? És szempillantás alatt elszánta magát.

Belebújt a cipőjébe, s hogy Kasza észre ne vegye, lábujjhegyen kiosont az ajtón.

2.

Kopogtatására nem kapott választ. Rövid habozás után lenyomta a kilincset, és belépett.

Az erkélyről besütő napfény megcsapta a szemét, néhány pillanatig vaksin hunyorogva álldogált. Szűk lyuk volt ez a szoba, épp hogy csak elfért benne a szekrény, az asztal meg az ágy. Az asszony lehunyt szemmel feküdt a takaró alatt.

Alszik, gondolta Miklós. Erre nem számított.

Tekintete végigfutott az alvó asszonyon, aki természetellenes, furcsa helyzetben

feküdt. Térdét csaknem a melléig húzta fel, mindkét karjával szorosan átölelve tartotta magát (ebben az összegömbölyödött testhelyzetben a valóságosnál jóval kisebbnek látszott), miközben feje hátracsuklott a párnán, s így kihangsúlyozódott makacs álla, egyenes orra és mozdulatlan, súlyos szemhéja. A szája álmában is görcsösen összezárult, szögletében a gunyoros legörbüléssel, amelyet az áll felé kiinduló két mély barázda most inkább keserűvé tett. Bronzból öntött, kemény arca volt. Ahogy most figyelmesen elnézte, Miklósnak az a benyomása támadt, hogy fáradtabbnak és idősebbnek látszik a koránál.

Nem akarta fölébreszteni. Sőt most már attól tartott, netán fölzavarja, s ezért lábujjhegyen visszalopakodott az ajtóhoz.

Az asszony ekkor szendergésében felsóhajtott.

– Péter?

A gyöngé, szinte kislányosan csendülő hang annyira váratlanul érte Miklóst, hogy a keze megállt a kilincsen. Lélegzetviassafojtva figyelt.

– Péter? – suttogta a nő.

Hirtelen egyetlen gyors mozdulattal felült, és összehúzott szemével révetegen Miklóstra meredt. Miklósnak minden csepp vére az arcába szökött. Úgy érezte magát, mint egy tolvaj, akit rajtakaptak.

– Ne haragudjon – dadogta.

A nő még mindig mozdulatlanul nézte. Ködös, merev szeme elővillogott sűrű szempillája alól. Aztán a tekintete kitisztult, és halvány mosoly tűnt elő az arcán.

– Ó, maga az?

– Bocsásson meg – ismételte Miklós rettenetes zavarban. – Nem tudtam, hogy alszik. – Már csak egyet akart: eltűnni, hamar, ahogy jött. Zavarában egyre csak a kilincset markolászta.

– Lám csak, egy kedves látogató – mondta lassan a nő. Hangja visszanyerte szokásosan mély, érdes színezetét, és enyhe gúnnyal itatódott át. – Minek köszönhetem? Fogjon egy széket, ha talál. – És ösztönös mozdulattal a hajához nyúlt. – Foglaljon helyet.

Miklós magában már átkozta elhamarkodott ötletét. Kimérten a székhez lépett, az ágyhoz vitte, és közben azon volt, hogy leküzdje elfogódottságát. Tisztes távolságban ült le az asszonytól.

A nő csak nézte, nem szólt, ajkáról nem tűnt el a furcsa mosoly.

– Szégyellem magam, hogy felriasztottam – folytatta Miklós mentegetőzését, de szabadkozását a nő kurta kézmozdulattal elhárította.

– Nem baj.

– Az előbb ugyanis éppen magáról beszélgettünk Kaszával, és hirtelen arra gondoltam, hogy mi lenne, ha ...

– Jól tette, köszönöm!

A lecsapó, türelmetlen hangtól Miklós még feszélyezettebbé vált. Ha már így történt, ahogy történt, őszintén szólva, barátságosabb fogadtatást várt.

– Biztos, hogy nem zavarom? – kérdezte újra.

– Ellenkezőleg. – A nő már nem mosolygott, szúrósan nézett rá. – Ritkán részesülök abban a szerencsében, hogy látogatókat fogadjak.

Törzsét elfordítva kissé oldalra dőlt, és hátat fordított Miklósnak, hogy felpolcolja maga mögött a párnát. Mozdulatától a takaró a csípőjére csúszott, és a testéhez tapadó,

könnyű hálóing kirajzolta dereka karcsú hajlásút, feszülő mellét és gömbölyű, széles hátán a megfeszülő izmokat.

Alig egy villanás volt csak, de ahhoz elég, hogy Miklós ráeszméljen, amiről első felbuzdulásában megfeledkezett: ez az asszony ijesztő erővel hat az érzékeire. Szemét lesütötte az ismét rászegeződő, merő tekintet elől. Kínosan, rossz érzéssel mosolyogni próbált.

- Én meg azt hittem, hogy most nem hagyják nyugton ...
- Téved – mondta a nő. – Az itteni közönség rendkívül figyelmes hozzám.
- Figyelmesek?
- Hogyne! Még véletlenül se háborgatják a nyugalmaikat.

Ez is zavarta Miklóst. Ha megbántottságot vagy keserőséget hallana ki a hangjából, mindjárt tudná, hányadán állnak. De az asszony hangja nyersen és szenvtelen gúnyal csengett. Nem engedi sajnáltatni magát, gondolta.

Nézte az asszonyt, ahogy hátát a párnának vetve, egyenesen ül az ágyban, és feszélyezettsége nőttön-nőtt. Fogalma sem volt, miről beszélgethetnének, és érezte, hogy az asszony nem fog a segítségére sietni. Pedig legalább tíz percig maradnia kell. Tíz kínos, hosszú percig. Az illendőség így követeli. Repdeső pillantása a nő barna ragyogású, erős felső karjára tévedt, s közben átsuhant rajta: ki lehet az a Péter? De a kíváncsi gondolatot nyomban riadtan elhessentette, mert érezte, hogy lopva irigység keveredik bele.

– Vagyis ... ezek szerint senki? – kérdezte.

– Azt nem mondtam. A kis Zsuzsi, Windisch, a maga Dóra barátnője meg az öreg tábornok be-betéved. Ők képviselik a közönség együtterző részét. Továbbá hivatalból dr. Asbóth.

- Dr. Asbóth. – Miklós kis grimaszt vágott. – Feltűnően ideges most a fickó.
- Igen? És ugyan mitől? – csattant fel a nő.

Miklós nem állta meg, erre már fürkészően a szemébe nézett, de a kemény, merev tekintet visszaverte kémlelődését. Persze, gondolta, hiszen tagadja!

- Hányingert keltő pasas – tért ki dűnnyögve.
- Az – hagyta rá az asszony.

Feszengésében Miklós körülnézett a szobában. Az éjjeliszekrényen egy vastag, szarukeretes szemüveg alatt könyveket pillantott meg. Mintha mentőövet vetettek volna elé.

- Megnézhetem a könyveit?
- Parancsoljon. De a szemüvegemet el ne törje!

Miklós megkönnyebbülve nyúlt a könyvek után. Nem vette észre az asszony elfojtott mosolyát, amelyből megértette volna, hogy keresztüllát rajta.

Túlzott buzgalmában az egész halom könyvet az ölébe emelte. Egyenként rakosgatta vissza őket. Feuchtwanger: *Goya*, egy Chandler-krimi angolul, az *Egy jó házból való úrilány emlékei* Simoné de Beauvoirtól, Máthé Loránd: *Válogatott művészeti írások*. Ezen kissé meghökkent. Még inkább a soron következő köteteken. Az egyik magyar nyelvű volt – *A magyarországi barokk fajansz* –, a másik kettő német. Csak az elsőnek értette meg a címét, valami ikonográfiai munka, a másikkal nem boldogult.

– Múlt századi bútorstílusok – segítette ki az asszony. – A legjobb kézikönyv a témakörben.

Miklós nem tudta eltitkolni meglepetését. – Maga ilyesmivel foglalkozik?

– A munkám.

– Hiszen én úgy tudtam, hogy...

– ... hogy használt ágyneművel vacakolok egy kültelki zaciban, ugye? Rosszul tudta.

– Hát, ha nem is ágyneművel... Vagy talán rászedtek? Úgy hallottam, hogy becsüs.

– Nem szedték rá. – A nő föltette a szemüvegét, és az egyik könyvet leemelte az éjjeliszekrényről. – Bizományi becsüs vagyok. Mübecsüs. Hallott valamit erről a szakmáról?

– Nem sokat. – Miklós növekvő csodálkozással figyelte.

– Érdekes foglalkozás. – A nő lapozgatni kezdett a könyvben, a képek közt keresgélt.

Szigorú értelmiségi arc, állapította meg Miklós. Meglepte, hogy a férfias szabású szemüveg milyen kifejezőre változtatja az arcát, és bosszankodott, hogy ez a tipikus értelmiségi jelleg eddig elkerülte a figyelmét. Már arra is rájött, hogy örökké keskenyre húzott szeme és állhatatos, merev tekintete, amelyet kihívónak vélt, valójában a rövidlátó emberek feszült összpontosítására jellemző. De amin a legjobban csodálkozott: az asszonynak kék színű szeme volt. S ettől az elúszó, kissé elmosódó kék szempártól, amely a dioptrián keresztül egyszerre feltűnő lett, barna arca is világosabb árnyalatot öltött.

Nyugtalanság töltötte el. Ezt az asszonyt alighanem nagyon felületesen ítélte meg. Nyugtalanságával azonban a kíváncsisága is fokozódott. Ugy érezte, lesz még része egy-két meglepetésben.

– Megvan – szólalt meg az asszony. – Üljön közelebb, ha érdekli.

Miklós engedelmesen odaigazította székét az ágyhoz. A nő kissé feléje dőlt, hogy megmutassa a képet, és Miklóst megcsapta meleg illata.

– Látja? – Az asszony valószínűtlenül hosszú ujjával rámutatott az album egyik színes illusztrációjára. – Erről akarok mondani valamit. Nézze meg figyelmesen. A híres holicsi műhelyben készült fedeles kanna. Úgynevezett *chinoiserie*, kínaizáló mintázat. Feltehetőleg egy neves mester, Radiel János munkája az 1770-es évekből.

Miklós udvarias figyelemmel mustrálgatta a finomkás vonalú, agyondíszített kancsót. Elég randa, gondolta. A porcelán tárgytól meg a fajansztól világéletében idegenkedett.

– Az Iparművészeti Múzeum fajanszgyűjteményének egyik legértékesebb darabja volt – magyarázta a nő. – Az ostrom alatt eltűnt. Még ennek az 1959-es kiadású albumnak a katalógusában is az áll, hogy megsemmisült vagy lappang. – Visszadobta a könyvet az éjjeliszekrényre. – Másfél éve egy nagyobb hagyaték feldolgozására kaptam megbízást. Ezt a munkát különösen kedvelem. Sejtelve sincs róla, micsoda kincsek vannak nálunk felhalmozva magánosoknál. Egy nyugalmazott kormányfőtanácsos hagyatékáról volt szó, aki választékos ízlésű műgyűjtő hírében állt. Több száz tárgyat kellett minősíteni. Az első, ami szemet szűrt, ez a holicsi kanna volt. Negyvenötben nevetséges összegért vásárolta az öregúr egy Teleki téri handlétól. Ma már ismét az Iparművészetiben van. Értékét forintban kifejezni aligha lehetséges.

Levette a szemüvegét, és fáradtan a szeméhez nyúlt.

– Nem dicsekvésből meséltem el. Szeretném, ha megértené, milyen érdekes és szép foglalkozás ez. – A fáradt mozdulatot megismételte, újból végigsimított a szemhéján.

Miklós bólintott.

– Tényleg szép munka lehet. – Feszélyezettsége fölengedett, már elfogódottság nélkül figyelte az asszonyt. Hálás volt neki, hogy mégis beszélgetést kezdeményezett, és átsegítette zavarán.

– Igen, érdekes és szép foglalkozás – ismételte a nő, és arcán enyhe szomorúság siklott át, amelyet Miklós nem tudott minek tulajdonítani. – Azonkívül mozgalmas és színes életet nyújt. Furcsa, eredeti, rendhagyó emberekkel ismerkedem meg. Családok belső életével. Különös sorsokkal. Egy-egy műtárgy története néha egy família vagy egy ember története. Itt van például ez az öreg tábornok. Érdekes ember. Megtudta, hogy mi a foglalkozásom, és azóta sokat beszélgetünk egymással. Szenvedélyes műgyűjtő.

– Ikongyűjtő – vetette közbe Miklós. – Erről hallottam.

– Igen, két tucat pompás ikonnal rendelkezik. Úgy hordja magánál a róluik készült fényképeket, mint más az unokáit.

– Az eredetükről nem érdeklődött tőle?

A nő kutató pillantást küldött rá. – Nem.

– Pedig érdemes lett volna.

– Engem nem érdekel. – A nő hallgatott egy pillanatig. – Nem vagyok ostoba. Amikor másfél-két éve váratlanul elárasztották a piacot ikonokkal, eleinte én is meglepődtem. Hogy az ördögbe van ikonuk házmestereknek, fuvarosoknak, segéd munkásoknak? Na, vajon honnan? De ez nem az én dolgom.

Miklós biccentett, nem firtatta tovább.

– Maga biztosan jóban van Windischsel – fordított egyet a beszélgetés menetén.

– Én itt senkivel sem vagyok jóban. Tudhatja.

Miklós szívesen rákérdezett volna: miért? – de nem akart ingoványos talajra lépni.

– Csak azért gondoltam, mert a doki imád hancegni a csecsebecséivel. Hát még ha szakértővel akad össze! Láta a kuckóját?

– Kacathalmaz.

– No, ott van az a Paracelsus-metszet...

– Csak nem képzeli, hogy eredeti?

– Azt hittem.

– A századforduló idején egy nürnbergi nyomda, egyébként törvényesen, garmadával készített ilyen ügyes utánzatokat. A papiros vízjeléről ismerhetők fel.

Miklós nem tudott elfojtani egy gúnyos kis mosolyt.

– Nem vagyok sznob, ha arra gondol – figyelmeztette a nő szárazon. – Az én szobám is teli van kedves limlomokkal. De az értéktelen utánzatról nem jó azt hinni, hogy értékes eredeti. – Keményen beszélt, egy-egy hangot olyan erősen pergetve, hogy a kiejtése szinte idegenessé vált.

Nem, gondolta Miklós, valami nem stimmel nála! Most, hogy túljutott előítéletén, és az érzékein is uralkodni tudott, tárgyilagos érdeklődéssel figyelte. A kemény hangütés azért sértette a fülét, mert erőszakoknak találta. Nem illett sem fáradt, elszomorodott arcához, sem a tekintetéhez. A tekintete, figyelmesen nézve, korántsem volt magabiztos.

– Akkor talán meg kellene mondani neki – jegyezte meg.

– Szükségtelen – mondta az asszony.

– Miért?

A nő tekintete megint rászégeződött, már egykedvűen.

– Mert a doktor maga is csak afféle utáncat. Másodpéldány.

Miklós rácsodálkozott. – Megmagyarázná?

– Nincs hozzátennivalóm.

Elakadtak.

– Rágyújthatok? – kérdezte Miklós.

Az asszony a szemével intett, s erre előhalászta a cigarettacsomagot. Gondolt egyet, alattomosan megkínálta.

– Köszönöm, nem dohányzom. – A nő szeme elszűkült, és gyorsan, élesen hozzáfűzte. – Úgy van! Eltalálta! Ürügyet kerestem tegnapelőtt. Okos fiú maga!

Miklós elvörösödött. Nem is a megvetően odavágott szavak bántották, de még csak az sem, hogy az asszony kitalálta hátsó szándékát, a saját kicsinyes provokációján szégyenkezett. Nem gyújtott rá maga sem, zsebre dugta a cigarettát.

– A doktorhoz a maga Dóra barátnéja illene – folytatta a nő nyugodtan, mintha mi sem történt volna. – Sajnos, jó néhány megfelelő parti korkülönbség, ostoba előítéletek meg egyéb külső okok miatt többnyire nem jöhet létre. Ostobán van berendezve a világ.

– Dóra meg a Szép Karcsi? – Miklós kételkedően húzta el a száját. Nem értette, az asszony miért keveri bele Dórát, a téma sem érdekelte, de kapott nagyvonalúságán, hogy elsiklik az előbbi szemtelenség fölött, és megint csak kiségit egy kényelmetlen helyzetből.

– Húzza ki az asztalfiókot, és adja ide azt a rózsaszínű dossziét – intett a nő. Kihúzott a dossziéból egy rajzot, és Miklós kezébe nyomta. – Ma délelőtt készült.

Elképesztően rossz rajz volt. Tökéletesen elhibázott.

– Ez a kiélt, de most szomorú sorsra jutott utcanő én volnék – közölte metsző gúnnyal az asszony. – Mondja, kérem, maga rám ismer ebben a kokaintól szétroncsolt, nem nélküli bűnözőarcban? – A tekintete most keményen fúródott Miklóséba.

Miklós mormogott valamit az orra alatt. Alig volt túlzás az asszony szavaiban. Nézte a rajzlapról rátekintő ellenszenves, durva levantei arcot, amely akár férfié is lehetett volna, és hüledezett magában, hogy Dórát ennyire megcsalta a szeme. Úgy látszik, még arra sem figyelt fel, hogy az asszonynak kék a szeme, és rövidlátó, is hogy arckifejezésének merevsége erőszakolt. Talán ha ő is hallotta volna azt az elfojtott, kislányos sóhajt...

– Gyengus – ismerte el szelíden.

– Megmondaná, miért rágalmaz a barátnéja? – A nő kitartóan figyelte. – Miért tolakodott be ide hívatlanul, és miért rajzolt le kéretlenül? Legyen szíves árulja el, hogy miért gyűlöl?! Én sohasem vétettem ellene.

A védhetetlenül rossz rajz és a hideg gúny tanácstalanná tette Miklóst.

– Félreismeri őt – mentegette lanyhán. – Ez a rajz ... hát igen, ez nagy melléfogás... de bármi rosszat föltételezni róla ... bármi rosszhiszemúséget ...

– Rosszat feltételezni csak rólam lehet, igaz? – A nő hangja úgy csattant, mint az ostor. – Engem miért nem illet meg a tévedés joga?

Miklós hallgatott. A nő rideg mosollyal figyelte.

– Jó – mondta –, ha maga szerint ő nem rosszhiszemű, én sem akarok igazságtalan lenni hozzá. A szándéka nemes. Még egy ilyen magamfajta kimustrált kurvában is fölleli az érző lelket. Fennkölt filantrópiájában hogyan is vonhatná meg tőlem,

szenvedőtől, az együttérzést? Lefegyverző nagylelkűség! De meg tudná mondani, miért ilyen kínosan tehetségtelen? Talán hályog van a szemén?

Kíméletlen, gondolta Miklós. Szerette volna megvédelmezni Dórát, de nem tudott az asszonnyal vitatkozni, ezért hát tartotta magát a hallgatáshoz. Nem fért a fejébe, hogyan csinálhatott Dóra ilyen gyalázatosan elhibázott rajzot.

– Vagy valóban annyira korlátolt – folytatta a nő gyilkosán –, hogy csak kezdetleges kategóriákban tud gondolkodni? Árulja el, hogy lehet ennyi ostoba előítélet ebben az állítólag művelt és felvilágosodott úriasszonyban? Vagy talán látott egyszer egy bűnügyi nyilvántartót fényképestül, és valamelyik abban szereplő személyre emlékeztetem? Nem gondolja, hogy attól a személytől, hogy egyebet ne mondjak, még az ujjlenyomatoknak is különböznie kell? Megmondaná, hogy ennek a finom és érző lelkű asszonynak miért csak *egy* csavarmenet van az agyában? Maga ismeri őt, nem?

Csavarmenet, morogta magában Miklós, ilyesmiket néha épp Dóra szokott Kaszának mondogatni. Egyre csak hallgatott. Nem, semmiképpen sem védelmezhetette meg Dórát.

– Nos, ez a másodpéldányság, kedves barátom. A cseppentett emberi dilettantizmus. – A nő ujjai közé csípte a rajzlapot, és utálkozva visszasüllyesztette a dossziéba. – Erkölcsi bizonyítvány, de nem rólam!

– Ebben az emberi dilettantizmusban van valami – szólalt meg Miklós. – Egyébként érdekes, hogy maga most szó szerint úgy beszél róla, ahogy ő szokott Windischről. – Örült, hogy menekülhet a kellemetlen témától, és másfele terelheti a beszélgetést. – Az a bizonyos emberi dilettantizmus, amit említett, a dokiban sokkal inkább megvan.

A nő mozdulatlanul nézte. Alig észrevehető, megvető mosoly fodrozódott a szája sarkában.

– Elvetélt lelkipásztor – legyintett. – Amikor tegnap leült ide az ágyam mellé, és kenetteljes tenorján rákezdett az ócska szeretetházi szövegeire, csak azért nem hajítottam ki az ablakon, mert túl kábult és gyenge voltam. – Tekintetét Miklóson tartotta. – Látja, maga is... akaratlanul is összeköti őket. Higgye el, szép pár lenne belőlük. Az ilyenekről mondják: ritka jó emberek. Egyébként magát mind a ketten kedvelik. Ebből is kitűnik, hogy milyen jó emberek. Ó, természetesen nem akarom a finom Dóra asszony iránti rokonszenvében megingatni.

– Elhiszem – hagyta rá Miklós, holott nem hitte. Ez a nő mégiscsak átkozottul rosszindulatú, gondolta.

– Hiszen maguk jó barátok, igaz?

– Igen. Azazhogy ... a fene tudja! – Miklós úgy érezte, mentegetőznie kell. A ránehezítő, kellemetlen tekintet súlya alatt feladta a szolidaritást Dórával, no meg azért is, mert kíváncsi volt erre az asszonyra, és el akarta nyerni a bizalmát. – Jóban vagyunk, az igaz, de ez mégsem barátság. Higgye el, magam is látom a hibáit. Talán csakugyan másodpéldány egy kicsit... – Észrevette a nő egyre maróbb mosolyát, erre kihúzta magát, és határozottan folytatta. – Van igazság abban, amit róla mondott. Ismerem a rajzait. Néha nagyon megcsalja a szeme. Talán nem is előítélet ez nála, hanem valamiféle előre gyártott koncepció. Babriánról például egészen csapnivaló rajzot készített. A profról szintén. Úgy látszik, a különös, rendhagyó, egykönnyen be nem illeszthető emberekkel nemigen boldogul. Aztán meg az a rajz, amit rólam csinált. Abban is hibázik valami. – Nyelt egyet, hiszen a rajz még nem készült el, csupán két vázlat született, amellyel Dóra volt a legkevésbé elégedett. – Sajnálom, hogy nincs kéznél. Fölismerne maga egy naiv tekintetű, elrévedező, kissé szomorú kifejezésű tizenhat éves fiú képmásában?

A nő hátát a párnának vetette.

– Nem – mondta nyugodtan. – Maga annál jóval alakoskodóbb, gyávább és arcátlanabb.

Miklósnek elakadt a lélegzete.

– Én? – S nem akart hinni a fülének. Csak bámult rá, elképedésében kinyílt a szája.

– Maga elég könnyen elárulja a barátait.

Miklós megdermedt. Csak most ismerte föl az asszony gúnyos mosolyának az értelmét. Csak most eszmélt rá, hogy csapdát állított neki, amibe ő gyanútlanul besétált. Előbbi provokációjáért kamatostul kapta vissza a kölcsönt.

– Megsértettem? – A nő közömbös pillantást vetett az órájára. – Elmehet, ha akar. Elég régóta van már itt, az illemszabályoknak eleget tett.

Miklós még mindig nem tért magához. Ez új volt számára. Ismeretlen és szokatlan, hogy egy nő így megleckéztesse. Hogy ilyen keményen üssön vissza. Rettenetesen bántotta a hiúságát. Képtelen volt szóhoz jutni, csak harag és méltatlankodás, megütközés és duzzogás váltakozott az arcán.

Talán két perc is beletelt, amíg végre kinyögte: – Ez azért... már megbocsásson ... kissé erős volt.

– Gondolja? – A nő jéghideg szemmel méregette. – Nos, én eddig zsebre vágтам a sértéseit meg a pimaszságait, mert nem vagyok haragtartó. De ha már idemerészkedett, egyenrangú fél akarok lenni.

Tulajdonképpen igaza van, ismerte el magában Miklós. Tudta, semmi szemrehányást nem tehet neki azok után, ahogy ő bánt vele az első perctől kezdve. Azt kapta, amit már rég megérdemelt. Csak az bosszantotta, hogy ébersége ennyire ellankadt, és az asszony ilyen agyafúrtan túljárt az eszén. Ugyanakkor izgatta a helyzet szokatlansága.

– Másképp is a tudtomra adhatta volna – szólt végül kesernyésen. – Olyan volt ez, mint egy jól sikerült orrba vágás. – A hiúsága azonban még mindig lázadozott. – Ám azt fenntartom, hogy a rajz csapnivaló.

– Kitűnő rajz! – A nő elővillantotta erős fogsorát. – Ennek pontosan ilyennek kell lennie. Elárulom magának, remekül elmulattunk délelőtt. Rendben van, mondtam neki, hát rajzolgass csak, de a témát én adom meg. Dórában van játékosság. Először is rajzolj le olyanak, kértém, ahogy az itteni kompánia lát engem, és szeretném, ha nem szépítenéd. Ez a rajz egy őszinte ember egyenes beszéde. És ragyogó jellemkép – róluk.

Miklós nyelt egyet. – Erről nem tudhattam. Én csak egy elhibázott rajzot láttam. Egy hamis felfogást.

– Ne mondja! Magának talán kedvezőbb volt a véleménye rólam? Kötve hiszem. De ha mégis, akkor valóban szégyellheti magát.

Miklós erre már nem szólt.

Az asszony várakozóan nézte egy darabig, aztán finom mosoly rezdült meg az ajkán. – Ne csűrje-csavarja, Miklós, mire való a köntörfalazás? Akarja tudni, mi erről a véleményem?

Miklós intett.

– Maga merő kíváncsiságból, titokban látogatott meg – mondta az asszony.

– Ha így lenne, az baj ?

– Bajnak nem baj, de szeretném, ha nem tévesztené össze az emberi érdeklődést a

kulcslyukon leselkedő kíváncsisággal. Kifigyelni, körülpuhatolni, kiszaglászni – ebből áll a maga érdeklődése. Afféle zszurnalisztikái kíváncsiskodás. Valami homályos dolog történt itt, nosza, legyünk fürgék és szemfülesek! Maga született hírlapíró.

– Tényleg újságíróskodtam egy ideig – felelte Miklós.

A nő bólintott.

– Rajta leszek, hogy sikeres interjút készítsen. Azt már ügyesen kiszimatolta, hogy nem dohányszom. Tessék, folytassa! Térjen a tárgyra, várom a kérdéseit! Igaz-e, hogy meg akartam mérgezni magam? Igaz-e a pletyka a maga szép, szőke barátjával? Tudok-e úszni? Létesítettem-e benső kapcsolatot az egykori vízilabda-válogatott tagjaival, vagy épp ellenkezőleg, homoszexuális vagyok-e? Rajta, ne legyen szemérmes! Csak bátran, bátran! És el ne felejtse kipuhatolni, kedvelem-e a feketét, vagy már akkor is csak fondorlatosán azon mesterkedtem, hogy megismerkedhessem magával? Nocsak, talán visszariadt?

Miklós hallgatott. Az asszony most nem volt sem gunyoros, sem ellenséges. Száraz tárgyilagossággal beszélt, mintha rajta kívül álló dologról esne szó, vagy egy harmadik személyről, aki nincs jelen. Miklós még ázt sem tudta eldönteni, hogy egyáltalán megbántott-e.

Elővett egy cigarettát, rágyújtott.

– Miért gondolja, hogy titokban jöttem? – Hozzá akarta tenni, hogy valóban titokban jött, de meggondolta magát. Éppen az asszony túlzott szenvtelensége intette óvatosságra. Nem akart még egyszer lépre menni.

– Nemigen hihetem, hogy a szimpátiája hozta. Még kevésbé azt, hogy valami hirtelen támadt részvét, amire egyébként nem tartok igényt. Nem, kedves Miklós, akkor egészen másképp viselkedett volna mind ez ideig. Semmi esetre sem feltételezte volna például azt, hogy ennek az öregedő nőnek egyéb óhaja sincs, csak hogy megkaparintsa magát.

Miklóst ez is elevenjén találta. Hiszen igaz volt. Ám az ilyen szókimondás, amelyet mindig bizonyos játékszabályok felrúgásának tartott, még akkor is kényelmetlenül érintette volna, ha történetesen nem rá, hanem másvalakire irányul.

Önkéntelen tiltakozását a nő erélyes mozdulattal elvágta. – Ne ellenkezzék, ha nem muszáj! Lehetséges, hogy ilyesmi az eszébe sem jutott, de biztosíthatom, hogy pontosan így viselkedett. Gyanúsnak, sőt tiltott dolognak tüntetett fel valamit, ami nem volt az, és amit mások esetében maga sem tartott volna annak. Eleve visszautasított egy közeledési szándékot, amelynek az okát nem ismerte, mivel készpénznek vette néhány sekélyes és ostoba ember locsogását. Komolyan csodálkoztam magán. Csodálkoztam a bárdolatlanságán, amellyel könnyedén megalázott, és még önmagam előtt is tisztátalanná tett. De még inkább azon, hogy fiatalember létére ennyire hajlamos az előítéletekre. Levizsgázott, barátom! Kaszában legalább megvolt a jó szándék, ő végére akart járni a szóbeszédnek. Ő nem az előítéletek embere.

– Hát mégis igaz? – csúszott ki Miklós száján.

– Nem. És ezzel interjúja első kérdésére már meg is kapta a választ.

Miklós szerette volna elharapni a nyelvét. – Nem azért kérdeztem.

– Ne szabadkozzék! Megígértem, kielégítem a kíváncsiságát.

– Félreértett – bizonygatta Miklós. – Higgye el, őszintén beszélek. Mindarra, amit a szememre lobbant, én is rájöttem. Pocsékul viselkedtem magával.

– Ó, ne vegye úgy, mint valami penitenciára való felszólítást.

– Szó sincs róla, de valóban így történt. Elszégyelltem magam.

– Kérem, hagyja abba! Ez a meakulpázás a lehető legsértőbb rám nézve. Nem érzi, hogy még most is, amióta csak betette a lábát, valami undok, ragacsos tisztátalanságot lop közénk?

– Pedig így történt – erősítgette makacsul Miklós. – Így! És ezért látogattam meg.

A nő szótlánul nézte. A szeme ismét olyan volt, mint valami tüzes végű fűró. Miklós nem tudta elviselni a rajta függő tekintetet. Elfordította a fejét. Úgy érezte, nem képes áttörni a bizalmatlanságát, s mondjon bármit is, az asszony beleköt, és a visszájára fordítja. Ez elcsüggesztette. Már nemcsak a kíváncsiság működött benne. Önérzetéért és becsületéért is harcolt. Nem mehet el innen addig, amíg meg nem győzi.

– Tehát mi igaz a szóbeszédből? – szólalt meg nyugodtan az asszony.

– Mindössze annyi, hogy a rólam összehordott rágalmak Kaszát felháborították. Nem hiszem, hogy szimpátia ébredt benne irántam. Egyenesen kizártnak tartom. De az igazságérzete megkövetelte, hogy ne nyugodjék bele a rágalmakba. Elhatározta, megismerkedik velem. A nőkről, sajnos, rossz tapasztalatai lehetnek. Úgy képzelte, előbb sietve le kell tennie az udvarlás kötelező obulusát, hogy aztán emberileg is közel férközhessék hozzám. A módszer bizonyára gyakran bevált. Ezúttal nem. Egyébként, az a gyanúm, hogy annyi érzékiség sincs benne, mint itt, ebben az asztallásban. Tévedése kínos volt és helyrehozhatatlan. Melléfogott. Sajnálom. – Közömbösen megvonta a vállát. – Talán okult belőle. De azért mégiscsak gesztus volt a részéről. Homlokegyenest más magatartás, mint a magáé.

Lehunyta a szemét, és kifeszített tenyerét erősen rányomta. Az arca fáradtabb lett, a beszéd csigázhatta el.

– Szabadabb léleknek hittem magát. Meglehet, csak azért, mert olyan nagyon-nagyon emlékeztet arra az emberre, akit szerettem. Már a legelső alkalommal feltűnt ez a különös hasonlóság. Nos, ezért akartam megismerkedni magával. Csak azért, semmi másért.

Igen, gondolta Miklós, most már minden világos!

– Ki volt ő? – kérdezte csendesen.

– Meghalt – felelte az asszony. – Negyvennégyben agyonlőtték a nyilasok.

Péter? – akarta kérdezni Miklós, He ehelyett azt kérdezte: – Zsidó volt?

– Igen. De neki kétszeresen kellett meghalni. – A nő most már úgy hallgatott el, mint aki jelzi: mindent elmondott, amit el akart mondani, és a téma ki van merítve.

Csend lett.

Miklós legyezgette maga előtt a füstöt, és az asszony szemére szorított, nagy inas kezét nézte. Ez a kéz, bár csodálatosan hosszú ujjai miatt vonzóan nőies volt, Babrián és Tóbi energikus férfikezét idézte föl. Becsületes kéz, gondolta. Ezt sem vette észre eddig. Vajon hová tette a szemét?

Különösen érezte magát. Már nem lepődött meg azon, ahogy az asszony beszélt vele, szavai sem érintették kellemetlenül. Már nemcsak önérzetének megmentése és lelkiismeret-furdalása lökte feléje, hanem az a szándék is, amely sohasem hiányzott belőle, hogy becsületességet becsületességgel viszonzozzon.

Úgy érezte, megvan rá a lehetősége. Hiszen az asszony, amikor ilyen természetességgel beszélt egy nagyon is kínos dologról, és fölfedte közeledési szándékának okát, nemcsak azt fejezte ki, hogy nem érheti megvetés, hanem őt is kimentette feszélyezettségéből. Minden rosszízű felemásságot és félreértést kikapcsolva, mintegy tiszta lapot nyújtott át neki. Nem, biztos, hogy nem téved! Az asszony nem akarja, hogy elmenjen. Éppen azért mondta el mindazt, amit eddig elmondott, mert szeretné, ha maradna. Csak az zavarta, hogy egyelőre nem tudta, mihez

kezdjen a feléje nyújtott tiszta lappal.

Kiszakította magát a gondolataiból, és rápillantott. Láta, még mindig ugyanabban a helyzetben ül, tenyerét szemeödrére szorítva. Nem volt bátorsága megkérdezni, hogy fáradt-e.

Azután az asszony leengedte a kezét, és hunyorogva kinézett a napos erkélyre.

– Az ördög tudja, mi ez? – szólt mély hangján, bosszúsan. – Tör a szemem. Kellemetlen érzés. – Az arca változatlanul száraz maradt. – Úgy látszik, maga valóban író.

– Miért? – Miklóst meglepte, hogy tud erről.

– Prímán tud hallgatni. – Ahogy Miklósra nézett, szeme mintha mélyebben ült volna duzzadt szemöldökíve alatt. – Nem mondhatja, hogy nem engedem szóhoz jutni. Vagy talán meg van bántva?

– Ellenkezőleg!

– Úgy? Vagyis örül. Ez kedves. Minek?

– Semmi akadály, hogy jóban legyünk.

– Azt hiszi?

Miklóst bántotta hangjának nem szűnő, fölényes kimértsége, mégis melegen válaszolt: – Remélem.

– Mivel magyarázza a merész fordulatot?

Meg tudnám magyarázni, gondolta Miklós kissé bosszúsan, mert nem kedvelte a szócsatákat. – Megértem, ha nem bízik bennem.

– Lekötelez a nagylelkűségével.

Miklós hallgatott. Átérezte az asszony jogos megbántottságát, de elkedvetlenítette, és rosszul esett neki, hogy fagyossága nem enged föl. Meddig akarja még foghegyről leckéztetni?

– Én valóban szeretnék jóban lenni magával. – És arcán az a szelíd, baráti, kisfiús mosoly jelent meg, amely mindig bevált.

Ezúttal nem. A nő egykedvűen nézte.

– Magát mindig nagyon elkényeztették, igaz?

– Lehet. Igen, azt hiszem.

– Engem nem kényeztettek el. Ne remélje, hogy megetethet néhány ellágyult mondattal. Elég ebből! Fejezzük be. – Nem vette észre, hogy Miklós tekintete elsötétedik, ismét a szeméhez nyúlt. – Ó, az ördög tudja, mi ez... Tehát vagy menjen el szépen, ahogy jött – folytatta szárazon –, és semmi harag, sőt ígéretem szerint elárulom, hogy eszem ágában sem volt öngyilkosságot elkövetni, hogy kitűnően úszom, nincsenek lesbikus hajlamaim, a vízilabdázókhöz annyi közöm, hogy a férjem egykor válogatott játékos volt, a feketét pedig nagyon szeretem, bár tagadhatatlanul akkor is az a sötét szándék bujkált bennem, hogy beszélgetésre invitáljam; vagy maradjon, ha kedve tartja, de ha marad, hagyja abba a bújócskázást, és beszéljünk el úgy, ahogy felnőtt emberek közt szokás ... – Szavaiba belehasított a csengő berregése. Letelt a pihenő.

Miklós várta, hogy a csengetés véget érjen. Akkor egy pillanatra behunyta a szemét, mint aki a mély vízbe veti magát, és nagyot lélegzett.

– Rendben van – mondta nyugodtan. – Egyenességet követel tőlem, egyenes leszek. Amit mondani fogok, nem tudom zavar nélkül elmondani. Sajnálom, ilyen vagyok. De csakugyan jobb, ha rászánom magam, és aztán elmegyek. – Most először szikrányi

zavart sem érzett. Tisztán csengett a hangja. – Én valóban pocsekul viselkedtem magával. De van egy mentségem. Azért menekültem maga elől, és azért szerettem volna hinni a sok ocsmány fecsegésnek, mert szépnek és vonzónak tartottam. És ez erősen hatott rám. Jobban a kelleténél... Azt hiszem, ezt meg kellett mondanom. – Felpillantott, és álmában sem képzelte volna, hogy szavaival milyen meglepő hatást kelt.

Az asszonyt mintha odaszögezték volna a helyére. A szája puhán kinyílt, kemény vonásai fellazultak. Valami gyerekes ámulat ömlött szét az arcán, amelyről Miklósnak ismét az a kislányos, szendergő hang villant az eszébe. Mi ez? – gondolta megdöbbenve. Mindenre számított, hogy az asszony fölényesen leinti, kineveti, vagy haragra lobban, csak erre az egyre nem. Erre a dermesztő hatásra. Nem, erre nem volt elkészülve. Ijedten nézte az asszony védtelenné vált arcát, összezavarodott és megriadt, mint aki tudtán és akaratán kívül bajt kavart.

Mielőtt bármelyikük is mozdulni vagy szólni tudott volna, kitárult az ajtó, és fecskendővel, lázmérővel fölfegyverkezve Madame Frankenstein, a főnővér lépett be a szobába. Azazhogy belépett volna, ha lába a küszöbön a földre nem gyökerezik. Üveges szemét megrökönyödve meresztette Miklóásra.

Miklós szempillantás alatt kijózanodott. Nem örült, hogy látogatásának tanúja lett, még hozzá rosszindulatú tanúja, ám a jelenet, ez az állókép, a két döbbenten rámeredő asszonnal, olyan képzelhetetlenül komikus volt, hogy alig állta meg nevetés nélkül.

Végül Madame Frankenstein összeszedte magát, és teljes méltóságával felhördült. – A betegnek pihennie kell! Azonnal tessék távozni!

– Alig két perce, a csengetéskor jöttem – magyarázta Miklós szemrebbenés nélkül. – Engedje meg, hogy maradhassak még. – Elbűvölő udvariassággal mosolygott rá, de egy ravasz, titkos oldalpillantással jelezte az ágyban ülő asszonynak, hogy kérésének valódi címzettje ő.

Az asszony elértette, és véget vetett a szófecsérlésnek.

– Ígérem, nővér, hogy nemsokára elküldöm. Most menjen ki az erkélyre, Miklós, és várjon, amíg szólok. – Előbbi zavarának már nyoma sem maradt.

3.

Amikor Miklós az erkélyről visszatért a szobáiba, az asszony lila fürdőköpenyében az asztal mellett állt, és a rózsaszínű dossziéból rajzokat szedett elő. Sorban kirakosgatta őket az asztalra.

Nem pillantott Miklóásra, úgy kérdezte: – Nem félsz, hogy elterjed? Talán okosabb lenne, ha mégis elmennél.

– Maradok. – Miklós nem adta tanújelét, hogy a váratlan tegezésen meglepődik. – Te azonban fáradtnak látszol.

– Meg se kottyán, szívós vagyok. Gyere közelebb. Nem sért, ha tegezlek? Így könnyebben beszélgethetünk.

– Igen, könnyebben.

Az asszony most figyelmesen ránézett. – Rosszkedvű lettél.

– Tévedsz. – Miklós nem akarta bevallani, hogy valóban rosszkedvű lett.

Kinn az erkélyen ácsorogva Klárát pillantotta meg. A tó felé sétált. Az ajtóig hátrált, az erkély árnyékába, hogy a lány véletlenül észre ne vegye. Ekkor tudatosodott benne az is, hogy az előbb könnyelműen kimondott néhány szó és az asszony nem várt, egészen meglepő reagálása micsoda komisz bonyodalomba sodorhatja.

– Nem, egy csöppet sem vagyok rosszkedvű – ismételte mégis, s már mosolyogva, könnyed léptekkel ment az asztalhoz, hogy megtekintse a rajzokat. Előbb még az asszonyra pillantott. – Hogy szólíthatlak?

– Sacinak, ha neked is tetszik.

Pillantásuk találkozott, aztán a nőé rögtön bizonytalanul továbbsiklott. Miklósnak feltűnt, a tekintete mennyire elcsöndesült. Ahogy a napfény most az arcára hullott, szarkalábakat fedezett fel a szeme körül.

– Fáradtnak látszol – mondta újból.

– Igen, fáradt vagyok – ismerte el megadóan az asszony. – Ennyire feltűnik?

– Látszik.

– Kár. De hidd el, sokat bírok.

– Tudom, erős vagy. – Miklós fölmérte a tekintetével. A nő mezítláb állt a kövön, így is magasabb volt nála. Ezúttal nem is természetének ruganyosságát és eleganciáját vette észre, hanem asszony létére is robusztus alkatát. Szemét rajtafelejtette barna lábszárán.

A nő tétova pillantást vetett rá. – Nem tudom, hogy erős vagyok-e. De ha mégis, ez rossz fajta erő.

– Nem értem, mire mondod ezt.

– Félek, hogy ez az erő céltalan. Napok óta így érzem.

– Ne haragudj, még mindig nem értelek.

– Hiszen épp erről szeretnék neked beszélni. – Az asszony fátyolozott hangjából Miklós fojtott izgatottságot hallott kicsendülni, de az izgatottság nem ragadt át rá, szinte megnyugtatta.

Túlzottan is józanul jegyezte meg. – Jobb lenne, ha most mégis lefeküdnél pihenni, én pedig holnap jönnék el beszélgetni.

– Ahogy akarod. – Az asszony ajka alig mozdult. – Rossz lenne most egyedül maradni. – A szeméhez nyúlt, és mozdulata annyi tehetetlenséget fejezett ki, hogy Miklósban új érzés ébredt iránta, gyöngéd sajnálat.

Nem ellenkezett tovább. Az ágyhoz lépett, és odavitte neki a papucsát, hogy belebújjon. Aztán egy széket is odahúzott.

– Ül le, kényelmesebb.

– Köszönöm! – Saci kis mosollyal nyugtázta figyelmességét, és hosszan nézett rá. – Neked is rossz tapasztalataid lehetnek a nőkről. – Halvány mosolyába jó adag önirónia vegyült.

Miklós figyelmen kívül hagyta a megjegyzést. Elhatározta, minden célzást elereszt a füle mellett, amely meggondolatlan vallomásra vonatkozik. A rajzok fölé hajolt.

Saci még mindig nézte, majd a papucsába bújt, és leereszkedett a székre.

– Ez a többi – mutatta. – Valamennyit ma délelőtt csinálta, kívánságaim szerint. Dóra nagyszerűen tud rögtönözni.

Öt vázlat feküdt az asztalon, leszámítva azt, amelyet Miklós már ismert.

– Te tudsz lovagolni? – kérdezte csodálkozva. Az egyik lapon karcsú, erőteljes lány ült egy ágaskodó ló nyergében, és fél kezével erélyesen feszítette hátra a zablát.

Finom vonalú, könnyedén odavetett skicc volt. Mégsem a kompozíció harmonikussága tűnt fel, hanem a lóháton ülő fiatal lány férfiasán uralkodói mozdulata.

– Igen, tudok – válaszolta Saci. – Szerettem lovagolni. – Fölvette a szemüvegét, és szótlánul, figyelmesen nézte a rajzot.

Miklós meg őt nézte. Örült, hogy megint szemüvegben látja. Szerettem az arcát, gondolta, s változatlanul nem értette, ezt az okos és kifejező arcot hogy is tarthatta durvának, már-már közönségesnek.

– Tudod, a mi köreinkben az ilyesmi szinte kötelező volt – mondta enyhe iróniával Saci. – Lovagolni, úszni, vívni. No meg balett, mozgásművészet és ehhez hasonló bolondságok.

– A ti köreitekben, igen – szólta lassan Miklós. Nem akarta elárulni, hogy Babrián elejtett szavaiból már tud valami keveset.

Az asszony mindegyre a rajzot nézte. – Biztosan nem ismeretlen előtted az a réteg, amelyet valaha úgy neveztek: keresztény úri osztály. Mindenképpen a felső rétegéhez tartoztunk, valahol a nagypolgárság és az arisztokrácia között.

– Ki volt az édesapád?

– Azt gondoltam, már kitaláltad. Az előbb a kezekben tartottad a könyvét.

– Máthé Loránd? – Miklós őszintén elcsodálkozott. Jól ismerte a nevét.

Saci mosolygott rajta. – Lám, máris nagyobb tisztelettel nézel rám. Nézd meg a fényképét. Hasonlítok rá?

– A megszólalásig – felelte Miklós, miután felütötte a könyvet, és egy pillantást vetett a fényképre, ő hát a nagy tudású, derék marha, gondolta. Kései felvétel lehetett, de az idős ember markáns arcvonásairól, feltűnően sötét bőréről és sörényes oroszánfejéről csakugyan tökéletesen fölismerte az asszonyt. – Csak a szemed más – jegyezte meg.

– A szemem anyámé. Az egyetlen, amit tőle örököltem. Ő szőke volt, kék szemű és fehér bőrű. Kecses és filigrán. De apám tagbaszakadt, és a bömbölő hangjával meg a félvér barnaságával, mint valami szicíliai haramiavezér ... Ez a hasonlat egyébként roppant hízelgett neki. Gyerekesen tudott büszkélkedni a mediterrán jellegével és különösen a fizikumával. Bámulatosan erős volt. Még hatvanéves korában is meghajlította két ujjával az ezüst ötforintost. De szelídebb és gyengédebb ember nem volt nála.

Miklós mozdulatlanul figyelte. Miközben egyre önfeledtebben beszélt apjáról, az arca életre kelt, és mozgékony lett. A szeme csillogott, és valami sugárzó elragadtatás jelent meg benne. Ez a már nem fiatal nő egyszerre rajongó kamasz lánnyá változott át.

– Nagyon szeretted? – kérdezte csendesen, amikor az asszony maga elé révedve elhallgatott, s hirtelen Klára jutott az eszébe, meg az ő elragadtatása, ahogy apjára emlékezett.

Saci nem válaszolt, hiszen a kérdés fölösleges volt. Levette a szemüvegét, kézfejjével mind a két szemét megtörölgette, és már fakóbb mosollyal pillantott fel Miklósról.

– Olvastál tőle valamit?

Miklós zavarba jött, gyorsan visszatette a kötetet a helyére. Egyetlen betűt sem ismert az írásaiból. Ha Máthé Loránd nevét hallotta említeni, menten méltóságteljes címlapok, vaskos könyvbordák jelentek meg a szeme előtt: *Dürer és kora*, *Cranach-Holbein-Grünwald*, *A német művészet kistükre* (ez a kistükör vagy hétszáz, sűrűn nyomott oldalra rúgott); egyszóval csupa olyan tekintélyes mű, amely – ha

antikváriumok polcain néhanapján találkozott velük – már súlyánál és terjedelménél fogva is tiszteletre indította, de alighanem sötét rosszakarójának tartott volna bárkit, aki e munkák elolvasására buzdítja.

Mindezt férfiasán bevallotta, és örült, hogy Saci nem veszi rossz néven.

– Igaz – nevette el magát ötszáz oldal alatt nemigen adta. Mégis kár, hogy semmit sem olvastál tőle. Olyan élvezetesen írt, minden széplelkűsködés és szakmai nagyképűség nélkül, hogy egyszerűen nem lehet letenni. Elsősorban a német reneszánszsal foglalkozott. Ez volt a szakterülete. Dürer monográfiája, az a bordó kötésű, hat és fél kilós, máig is legjobbak közé tartozik. Amikor a húszas évek végén németül is megjelent, felajánlották neki a müncheni Képzőművészeti Akadémia egyik művészettörténeti katedráját. Esze ágában sem volt elfogadni. Világéletében utált minden akadémiát, már a puszta szótól a rosszullét kerülgette. És hogy elhagyja az itteni művészbarátait? Kizárt dolog lett volna! Az a gyanúm, hogy az élő művészet jobban érdekelte a legizgalmasabb klasszikusoknál is, kivéve Dürert, aki a rögeszméje volt, és egy életen át foglalkoztatta. Valaha fiatalon mint lelkes galileista a Nyolcak bűvkörébe került, és többé nem tudott elszakadni a kortárs művészettől. Ha olvastál a KUT-ról, a Képzőművészek Új Társaságáról, az Európai Iskoláról vagy a két világháború közti más modern tömörülések történetéről, gyakran találkozhattál a nevével. Egyik kovásza volt ezeknek az irányzatoknak. És erre titokban büszkébb volt, mint valamennyi könyvére együttvéve. Az elsők között írt Csontváryról, Moholy-Nagyról, később meg Vajda Lajosról, Ámos Imréről, pedig az ő elismerő méltatásuk akkoriban nem volt közéletű.

– És Derkovitsról, Goldmannról, Dési Huberről? – vetette közbe Miklós, nem minden alattomos szándék nélkül.

– Nem, róluk nem írt. A kommunistákkal nem szimpatizált.

– Hát te?

– Miért kérdezed?

– Érdekel.

Saci ráemelte egyenes tekintetét. – Nekem nincsenek előítéleteim.

Miklós elmosolyodott. Tetszett a válasz, a ríposzt nem sértette.

– Látod? Megint kibújt belőlem a kandi slapaj.

– Az újságírókat viszont ki nem állhatom.

– Rokon lelkek vagyunk. – Miklós visszament az asztalhoz, az asszony mellé. Rövidre vágott, tömött, bozontos haját nézte: – Neked is ugyanolyan szép oroszlánfejed lesz, mint édesapádnak.

Összemosolyogtak.

– Ez kedves volt – mondta Saci majdnem hálásan.

Miklós habozott néhány pillanatig.

– Nem haragszol meg, ha kérdeznék valamit?

– Harminckilenc múltam – szólt Saci természetesen.

– Honnan tudad, hogy ezt akarom kérdezni?

– A hajamat nézted. Igen, sok ősz szálam van már.

Miklós elnevette magát.

– Gondolatolvasó vagy! – Melegen tette hozzá. – Kevesebbnek hittelek. – Nem mondott igazat. Talán még többnek gondolta, nemcsak ősz szálai miatt, hanem a vonásairól ítélve is.

– Ez is kedves bók. Köszönöm! – Saci ismét föltette a szemüvegét. A rajzra pillantott, s látszólag mellékesen jegyezte meg. – Nagyon tudhatsz udvarolni, ha rászánod magad.

Miklós nem szólt. Furcsán mosolygott. Szeme ismét a nő lábára tévedt. A köpeny egyik szára lecsúszott róla, fedetlenül hagyta. Szébb lábat, tökéletesebbet talán már látott, de izgatóbbat sohasem. Egyszerre volt kecses ívelésű és izmos, előkelő és erotikus. Szeme nem tudott betelni vele. De amint tekintete lopva feljebb siklott, és a térd hajlata fölött megpillantotta a köpenytől kirajzolt, duzzadó comb vonulatát, hirtelen zavarba jött.

Visszatámaszkodott az asztalra.

– Most magadról mesélj – kérte, hangjában némi elfogódottsággal, és a rajzra mutatott. – Erről a lányról, aki ilyen keményen megüli a lovat.

– Nem véletlenül beszélek sokat apámról. A kettőnk élete nagyon összefonódott, amíg csak meg nem halt.

Miklós fejében földerengett valami. – Mikor is halt meg?

– Negyvenkilencben.

– Igen, hallottam erről. – Óvatosan pillantott az asszonyra. – Internálták?

Csend lett.

– Nagyon előreszaladsz – mondta Saci. – Légy türelmes. – Lehajtotta a fejét, megint hallgatott. – Elmondom majd. – Szemmel látható erőfeszítésébe került, hogy visszanyerje az önuralmát.

De amikor fölnézett, már fegyelmezett hangon folytatta.

– A mi kapcsolatunk ritka és különleges volt. Hihetetlenül szeretett. Kezdetben talán csak a meglepő hasonlóság keltette benne ezt a szeretetet, meg az, hogy elég későn születtem. Születésemkor éppannyi idős volt, mint most én. De talán még az is, hogy sem anyámat, sem a testvéreimet nem szerette igazán. Anyámnak rossz természete volt. Törekenysége és látszatkedvessége mögött rideg gög és elviselhetetlen konvenció rejtőzött. Egész mentalitását az a tudat szabta meg, hogy gazdag, jó házból való magyar úriasszony. Eszes volt ugyan, de bigott és humortalan. Mindennél többet adott a külsőségekre. Például semmi sem botránkozott meg jobban, mint az, hogy apám mások előtt gyakran elhencegte: benne alighanem cigány vér is csörgedezik, mert a családi szájhagyomány szerint nagyanyja, aki Erdély-szerte híres volt szépségéről és kikapósságáról, egyszer valami gyönyörű oláh mórival szűrte össze a levet, s állítólag ebből a nászból született az ő apja. Valahányszor apám ezt általános gaudiumra előadta, anyám sápadozott haragjában, és képes volt aztán napokig jeleneteket csapni miatta. Az ő szemében már az is szálka volt, hogy apám nem hajlandó a predikátumát viselni, hát még az, hogy szégyent hoz a törzsökös erdélyi famíliájára. Az ilyesmi megbocsáthatatlannak számított előtte. De talán még jellemzőbb volt rá, hogy miközben hétről hétre a magyar művészvilág színe-java fordult meg a házunkban, Berény Róberttől Somlay Artúrig, Bajor Gizitól Karinthyig, Czóbel Bélától Kosztolányiig, élete fő eseményének azt tartotta, hogy egy jótékony célú tárlat megnyitásán Horthyné mellett állt, és a főméltóságú asszony megkérdezte tőle, hogy miért nem lép be a MANSZ-ba.

– Hogy hová?

– A Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségébe. A keresztény úrinők egyesülete volt, Tormay Cecil elnökletével. Anyám persze a MANSZ legodaadóbb tagjai közé tartozott aztán. S mivel Margitnak hívták, apám attól kezdve következetesen Manszinak szólította.

Miklós nevetett. – Hát a testvéreid?

– Egy bátyám meg egy nővérem van. A bátyám tizenegy, a nővérem nyolc évvel idősebb nálam. Kívül-belül anyámra ütöttek, az ő befolyása alatt álltak. Ki nem állhattam őket. Bátyámban utáltam az üresfejű, nyálas, de krakéler ludovikást, majd vezérkari tisztet, nővéremben pedig a finomkodó, csinoska kis társasági dámát, aki nem ebédelt, hanem dezsönézett, és nem kacérkodott, hanem kokettált, s akinek egyéb vágya sem volt, mint hogy *demimondaine*-nak tekintsék. Ez végül túlságosan is sikerült neki. Egy Argentínából hazatérő, hajdani ismerősünk mesélte, hogy tíz évvel ezelőtt még egy harmadrangú Mar del Plata-i lokálban táncolt. Mind a ketten elég korán elkerültek hazulról. A bátyám is valahol nyugaton él. Semmit sem tudok róla.

Hallgatott, az ajkát harapta. Aztán megint a rajzot nézte.

– Igen, én ilyen voltam. Akik ismertek, azt mondják, mogorva, barátságtalan és goromba, mint a pokróc. Bizonyára így igaz. Úgy nőtem fel, hogy nem volt se barátnóm, se baráti köröm. Anyám óhaja szerint természetesen francia nevelőnő felügyelt rám, és végig kellett csinálnom mindazokat a hülye tortúrákat, amelyek ilyen jó körből való lány számára elengedhetetlenek voltak. A balettet, a zeneórákat, a toalettet és az etikettet, amelyre anyám különösen sokat adott. Mindezt gyűlöltem. No meg azokat a pokoli zsúrokat, teadélutánokat, bálakat, különféle társasági összejöveteleket, amelyekre, ha tetszett, ha nem, muszáj volt elmennem, vagy ha nálunk rendezték, meg kellett jelennem. Még ma is lúdbőrös leszek, ha visszagondolok rájuk. Tanulni viszont szerettem. Főleg a művészet érdekelt és a nyelvek. Meg a sport. Rajongtam érte.

– Mondd, a műugrás igaz?

– Igen, a MAC-ban versenyeztem. Erős akartam lenni. – Saci tünődve mosolygott maga elé. – Ennek külön története van. Tizenkét éves koromban egyszer valami semmiség miatt megpofozott a bátyám. Visszaütöttem, mire kegyetlenül megvert. A gyengébbekkel szemben mindig szerette fitogtatni az erejét. Engem addig még senki sem ütött meg. Rettenetes élmény volt. Ha szólok apámnak, dühében talán agyonüti. Említettem, iszonyatos ereje volt. Azonkívül hirtelen haragú természete. Nem árultam hát el a bátyámat, de elhatároztam, hogy erős leszek, és alkalomadtán kamatostul megfizetek neki a verésért. Ha hiszed, ha nem, hosszú éveken át valósággal a rögeszmém lett ez. Mindent elkövettem, hogy megerősödjem. Irtóztam a fizikai kiszolgáltatottságnak még csak a gondolatától is.

– És visszafizetted neki?

– Á, dehogy. Egyébként is, negyvenötben kiment nyugatra.

– Nyilas volt talán?

– Ellenkezőleg. Amikor a németek bevonultak, lemondott a tiszti rangjáról. Volt egy kis vidéki tuszkulánuma, és leköltözött oda. Ebben az egyben tisztességesen viselkedett.

– Akkor miért ment nyugatra? Főleg már negyvenötben?

– Osztrák lány volt a felesége. Az *Anschluss* után került a családjával együtt Magyarországra. Szülei gazdag gyárosok voltak, és negyvenötben rögtön hazaköltöztek, hogy visszakapják a vagyonukat. Fivérem velük tartott... – Elhallgatott egy pillanatra, komor lett. – De azért sokért nem adnám, ha egyszer még a szeme közé nézhetnék. Ötvenhatban gondolkoztam is, megragadjam-e a kínálkozó alkalmat. Tudtam, hogy Grazban él. Ó, akkor persze már nem a gyerekkori bosszúvágy miatt. Közben történt valami. – Szeme résnyire szűkült, és sötéten villogott a tekintete. – Majd elmondom ... negyvennyolcban történt... – Megint hallgatott. – Olyan aljasságot követett el ellenünk ... olyan iszonyatos ... felfoghatatlan aljasságot... Apám

belepusztult.

Lehajtotta a fejét, küszködött magával. Majd hirtelen olyan féktelen szenvedéllyel robbant ki belőle az indulat, hogy Miklós hátrahőkölt.

– A bűzös patkány! Eltaposnám ... megölném ... a pusztát két kezemmel fojtanám meg, ha még egyszer találkozhatnék vele! Úristen ... – És a kezébe temette az arcát, nem lehetett tudni, sír-e vagy nevet. – Hogy miért is nem mentem el hozzá, akkor ötvenhatban? Ma már nem is tudnám, hol keressem. Elvált. Nyomtalanul eltűnt. Mi tartott vissza akkor? Miért tétováztam? Ha tudnád, mennyivel könnyebb lenne! Soha nem bocsátom meg magamnak. Soha! Soha!

Miklós elhűlve figyelte. A tekintetében, sírós-nevetős hangjában valami fékevesztett düh volt. Ez annál is inkább megdöbbenetete, mert nem tudhatta, miről van szó.

Aztán a nő megrázkódott – amilyen hirtelen tört rá az indulat, olyan hirtelen csillapodott le –, és erőtlen mosoly tűnt fel az ajkán.

– Látod – pillantott fel –, mégiscsak életveszélyes dög vagyok. Ugye, ilyesmiket rebesgetnek rólam? Vérszomjas, gyűlölködő bestia ... – Öngúnyal legyintett. – Ó, rólam mindig is így beszéltek. Magam sem értem. Hiszen soha senkinek nem ártottam. Még gondolatban sem. Nem, sajnos. – Levette a szemüvegét, újra a szemét tapogatta. – Ebben is apámra ütöttem. Lobbanékony volt és fergeteges indulaté, de haragot tartani... azt nem, egy óra hosszáig sem tudott. Utólag még a legelszántabb ellenségeitől is bocsánatot kért. A becsületes emberek átka ült rajta. Mindenkit becsületesnek hitt. Ha csalódott, és egész életében csak csalódott, önmagát hibáztatta és emésztette. Mindenkit meg kell érteni, mondogatta, az ember nem gonosz. A gonoszság vitte el. És a szíve, amely nem bírta elviselni.

Miklós szótlánul nézte. Ismét elcsodálkozott, milyen élő, kifejező és rokonszenves ez az arc. Halálra fárasztom, gondolta önmagában, amúgy is kivannak az idegei. De hogy el kellene mennie, azt már nem akarta és nem is merte újra megpendíteni. És nem is volt kedve elmenni.

Nem tudott ellenállni a lassan, szeszélyesen körvonalazódó történet csáberejének. Izgalmas és számára merőben új, ismeretlen világ és emberi sors volt itt kibontakozóban, amely legjobb és legmélyebb kíváncsiságát ébresztette fel. Nem csodálkozott azon, hogy az asszony ennyire bizalmas hozzá, s így megnyílik előtte. Valami megnevezhetetlen összefűző szálát érzett kettőjük között, és ez a szál mintha nem is ma alakulna ki, hanem már réges-rég összekapcsolná őket.

Különös dolog volt ez. Nemigen élte még át, hogy a rokonszenv, az emberi vonzóerő és a barátság ilyen hamar létrejön két ismeretlen között. S joggal érezte, hogy ez kölcsönös, mert az asszonyban is kialakult.

– Le kellene feküdnöd – törte meg szelíden a csendet. – Úgy is beszélgethetünk.

– Igen. Igazad van. – De Saci csak ült tehetetlenül, mint aki képtelen kiszakítani magát fájdalmas gondolataiból. – Milyen boldogtalan ember volt egész életében! – suttogetta maga elé.

Miklós levette róla a pillantását. Neki egy másik történet jutott az eszébe, és nem tudta megállni, hogy közbe ne vesse.

– Boldogtalan? Gazdag volt és hírneves. Családja volt, sokan szerették. És legfőképpen nem fosztották meg a lehetőségtől, hogy jelentős életművet alkosson.

– Tudom, kire gondolsz – mormolta az asszony, és kis szünet után hozzátette. – Babriánra.

– Igen, őrá.

Saci hallgatott. Tekintete befele fordult, nem látóvá rögződött.

– A boldogtalanság összemérhetetlen – szólalt meg aztán színtelen hangon. – Az én apám mindent odaadott volna azért, hogy a megmentő igazságnak csak egy parányi szikráját is átnyújthassa az embereknek. De lassanként ráébredt, hogy erre senki sem tart igényt. És még fájdalmasabb volt ráeszmélnie, hogy ezt az igazságot maga sem ismeri. Kétkedni kezdett az értelmében. Szerintem ennél nagyobb boldogtalanság nem létezik. Tudom, naiv volt, és utópiákat szótt. Megvalósítani az igazság és a szépség munkára alapozásának az egyesülését... Különösen Dürer-könyvében foglalkozott sokat ezzel a gondolattal. Számára Dürer volt az az eszményi embertípus, aki a saját életében és művészetében ezt meg tudta valósítani. És igen, utópisztikus gondolat volt tőle az is, hogy az eszményi, tiszta és számára valahogy mindig fennkölt elvontságában megjelenő individualizmus szintézisre hozható a szocializmus közösségi tanításával. Nem tekintette ellentétes eszmevilágnak a kettőt.

– De hiszen ez tűz és víz – jegyezte meg halkan Miklós, és felötlött benne, hogy Máthé Lorándról szólva mit nevezett a kör négyesítésének Babrián.

Saci gondolatai közepette talán meg sem hallotta.

– Ő egész életében egy olyan világos társadalmi pillanatra várt, amikor mindezeknek a valóra váltása megkísérelhető. Az antifasizmusban látta a nagy lehetőséget. És mikor a fasizmus Európa-szerte megbukott, azt hitte, hogy elérkezett a várva várt világos pillanat. Tévedett? Hát igen, tévedett. De azért nem kellett volna bélyeget sütni a homlokára. Polgár volt? Az volt, méghozzá öntudatos polgár. Belátta ugyan, hogy csalódott a polgárban, mert a polgárnak már egyszerűen nincs kapcsolata az emberiséggel, mégis az maradt. Nem bújhatott ki a bőréből. De azért mégsem kellett volna egyetlen gyanútlan ballépését kérlelhetetlen szigorral torolni meg, és hatvannégy éves korában elpusztítani. A győző irgalmasabban is mérlegelhetett volna. Hisz olyan sokan kaptak itt bűnbocsánatot, akik nem érdemelték meg! Talán apám számára is juthatott volna jogos kegyelem, ő nem volt vajákos és sámán, sem népámító. Nem száradt folt a lelkén. Ezt még az ellenségei sem állíthatták róla.

Csend volt.

– Szerettem őt. Amióta meghalt, egyre és egyre konokabb lettem. Valami dühös makacosság szállt meg. Mintha apám halálának az értelmetlenségét a magam életének a mindenáron való értelmessé tételével kellett volna kiegyenlítenem. Mintha csak a becsületéért harcoltam volna. Meg kellett mutatnom, engem nem lehet összetörni, nem lehet a víz alá nyomni. Mélyről vergődtem fel, és elpusztíthatatlan voltam. De hát meddig bírja az ember pusztát konoksággal? Csak ezzel nem bírhatja örökké. Végül a saját konokságának a súlya alatt rogy össze.

Miklós hallgatott. Úgy érezte, a titkoknak már egész szövevénye veszi körül, de a megfejtésükre még várnia kell.

– Mondd, miért van az – folytatta lassan Saci –, miért van az, hogy egyre többet gondolok a régi dolgokra? Hogy már csak a régi dolgok öltenek testet bennem? Ugye ez rossz jel? És mitől van az, hogy ha visszagondolok az életemre, állandóan görcsösen sírni szeretnék? Mi ennek az oka, nem tudod? Talán az, hogy nemigen sikerült? Valahogy nem úgy, ahogy elképzeltem? De hisz ez nem igaz! Húszéves korom óta nem maradtak illúzióim. Hát akkor meg miért? Talán azért, mert... nem vagyok már fiatal? Ó, hazug sirám ez! Undorodom tőle, és sohasem hittem benne. Egyetlen perccel sem szeretnék fiatalabb lenni. Semmit sem tudnék abból, amit ma már tudok. No de mit tudok? Egykor úgy képzeltem, minél idősebb leszek, annál okosabb és szilárdabb is. Örökké csak sürgetni szerettem volna az időt. Tizenöt évesen azt kívántam, bárcsak huszonöt lehetnék már. És amikor huszonöt lettem, még mindig úgy éreztem, hogy nem

él eléggé a szívem. És hogy gyenge vagyok, hasznavehetetlen; amit pedig tudok, az banális. Növekedni, növekedni, gondoltam. Én nagyon korán rájöttem, hogy az ifjúság meddő időszak. Az öregség azonban úgy jelent meg előttem, mint az ember életének valami csodálatosan gazdag és kimeríthetetlen kincsesbányája. Mint maga a beteljesülés, amely felé szüntelenül törekedni kell. Igen, ez így volt. Talán csak azért, mert apám már öregedett, amikor én eszmélni és gondolkozni kezdtem. Áhított cél volt az öregség: egyre elevenebb szív, egészség, tisztaság ... az emberről, mintha csak a bőrét vetné le, lehámlik minden hazugság, csalás, önámítás ... a megtett út elégtétele ... mind többet és többet tud ... És minél több csapás ért, csapás csapás után, én egyre biztosabb és szilárdabb lettem ... és az öregség képe is mindinkább szép lett... De mondd, most, hogy már úgy érzem, elevenebb a szívem, és egyre többet értek abból, amit tudásnak és tapasztalásnak neveznek ... most egyszerre miért látok magam előtt szakadékot, amely mélyen-mélyen tátong előttem ... és amelyen már nem tudok átkelni... miért érzem úgy, hogy ami keveset tudok, az mindig kevesebb ... hogy mint a homok, kipereg az ujjaim közül ... hogy nem gyarapszik, de fogy, csökken napról napra, mint ahogy napról napra gyengébb vagyok, nem pedig erősebb és szilárdabb ... miért vagyok egyre nyugtalanabb és békétlenebb ... miért törnek fel belőlem folyton hevesebben és hevesebben a régi emlékek... a be nem teljesült vágyak... a véghez nem vitt tervek... az eltemetettnek hitt fájdalomok? ... Miért érzem már esendőnek és megtörtnek magam ... miért félek, én, aki soha semmitől sem féltem ... miért félek megfoghatatlan és megnevezhetetlen dolgoktól, aki sohasem hittem megfoghatatlan és megnevezhetetlen dolgokban ... mi okozza vajon ezt a kízó szorongást... miért érzem nap nap után mindinkább gyötrelmesebbnek a magányomat ... és igen, miért egyre csábítóbb és fájóbb visszakalandozni az időben ... az emlékeim közt... mi készlet erre ellenállhatatlanul? ... és mi vonz, mi csábít arra, hogy talán „*fölkereshetnéd ifjúságod ... képzelhetsz egy kis szabadságot*”? Miért álmodom annyit mostanában az ifjúsággal ... a régmúlttal... rég volt világommal? ... És mindettől miért van ... mindig ... görcs a mellemben ... csomó a torkomon ... Mi ez a csomó, mondd, és mi ez a görcs? ... ez a rossz, kízó érzés? – Tenyerét a szemére feszítette, és nem mozduló szájjal mondta. – Sohase gondoltam még arra, soha, amire mostanában mindennap: feladom.

Tehát mégis igaz, gondolta Miklós, mégis... öngyilkosság! Megrendültén nézte az asszonyt. Mit is mondhatott volna neki? Kínlódván elmondott szavai megrázóan hatottak rá, átélte vergődését. De az ösztönei eközben is éberek maradtak.

– Istenem – kiáltott fel az asszony hirtelen, és karját elragadtatva széttárta. – Hogy örülök ... mennyire örülök, hogy megismerhettelek! – És boldogan nevetett. – Ez a buta, ostoba dolog... de jó, hogy mégis így történt! Talán soha nem ismerkedtünk volna meg egymással...

Miklós a földre sütötte a szemét. Kínosan érintette, hogy az asszonyt csapongó gondolatai ide vezették el. Homályos és bizonytalan érzések kavaroztak benne. Egyszerre voltak kellemesek és kellemetlenek. Becsapom, gondolta, akaratlanul is megtéveszttem. Egyszerűen azzal, hogy itt vagyok és hallgatom ... De hát miért is tárulkozik ki ennyire? Nem, ez már nem játék, ez már halálosan komoly! És nem tudta, mit tegyen. Hogyan meneküljön ki ebből a félreértésből, amelyet nyilvánvalóan könnyelmű vallomásával idézett elő? És amellet úgy szeretett volna kimenekülni belőle, hogy ne sértse meg az asszonyt, és éledező, meglepő bizalmát el ne veszítse.

De amint felpillantott, ámult, tágra nyílt, nagyon kék szempár csodálkozott rá. Úgy rémlett, mintha az asszony valami mély kábulatból ocsúdna fel, s csak most eszmélne rá, most ébredne valódi tudatára, hogy miket mondott el, hogy ki az, aki ott áll mellette, és ki az, akihez beszélt.

– Úristen – szólt hirtelen riadtan –, hogy mikkel traktállak! Jóságos ég, mint egy idegbeteg, ostoba nőszemély ... Ó, te kedves! – Felállt, és végigsimított Miklós puha haján. Mozdulata olyan szívből jövően baráti és megértő volt, hogy Miklóst gyöngéd, jóleső érzés járta át. A mozdulat természetessége kínos érzéseit is eloszlatta.

Felszabadultan mosolyodott el. Hálás tekintettel követte az asszonyt, amint az ágyához lép, sarkával tolja le lábáról a papucset, miközben megigazítja a haját, és kicsomózza a feszesre húzott köpenyövet karcsú derekán.

– Fordulj el, kérlek, egy percre – szólt hátra Saci a válla fölött. – Lehet – mondta kisvártatva.

Csukott szemmel feküdt a takaró alatt, fáradtan elnyúlva. Csak az arca maradt látható és bozontos, vörösesbarna haja. Már tökéletesen nyugodtnak hatott.

– Ideülhetsz, ha akarsz.

Miklós összeszedte a rajzokat, fogta a széket, és odament az ágyához. A felszabadult, derűs mosoly még mindig nem tűnt el az arcáról.

Amint leült, az asszony mozdulatlanul figyelő, nyitott szemével találkozott.

– Miért mosolyogsz?

– Örömben – felelte Miklós.

– Éspedig?

– Az az érzésem, hogy egy új barátot szereztem.

Saci nézte a mosolyát, nem szólt.

– És természetesen ... te is – tette hozzá Miklós.

Az asszony nem szólt erre sem.

Hallgatását Miklós nem tudta mire vélni, de arcának merevsége óvatosságra intette.

– Bolondnak tartasz? – Az asszony hűvös tekintettel kinézett az erkélyre.

Váratlan és érthetetlen fordulat volt ez.

– Hogy kérdezhetsz ilyet? – Miklós mosolya kényszeredetté vált.

– Sajnálsz?

Miklós már nem mosolygott.

– Nem, dehogy! – Nem értette a hirtelen hangulatváltozást, de annyit megneszelt, hogy valami nem tetszik az asszonynak.

– Vagy talán meg akarsz menteni?

– Miért kérdezel ilyeneket?

– Mert érdekel.

– Nem értem.

– Nem baj. Miből gondolod, hogy barátok lettünk?

Most Miklós hallgatott. Rosszul esett az elutasítás, mert hisz az volt. Mintha kézfogásra nyújtott kezét lökték volna félre.

– A barátság nem idő kérdése – válaszolta kedveszegetten.

– Ez igaz. – Saci nem nézett rá. Karját kihúzta a takaró alól, és elkérte a rajzot a lovagló lánnyal. Szórakozottan vizsgálgatta. – Én a barátságot komoly dolognak tartom. Minden más érzésnél mélyebbnek. Hát te?

Miklós tartotta magát a fogadalmához. Nem felelt, mert úgy érezte, ebben a kérdésben benne rejlik a lehetőség, hogy síkos talajra lépjenek. Értetlenül állt az asszony magatartása előtt. Amit azonban a barátságról mondott, meglepte. Egyszer

Kaszától hallotta ugyanezt. „A barátság – minden” – jelentette ki Kasza, és nyíltan szembeállította a szerelemmel, majdhogynem a megideologizált biológiai kényszer címkéjével látva el az utóbbit. Mindenesetre különös egybeesés, gondolta.

Az asszony is hallgatott, nem erőltette a választ. Változatlanul a képet nézte.

– Nagyon eltalálta – szólta aztán. – Kitűnően improvizál. Milyen tehetséges! De ez a lány már nem én vagyok. – A rajzot a takaróra ejtette, lecsukta a szemét. – Muszáj behunynom, ne haragudj. Nem tudom, mitől ilyen kényes ma. Tör és zúz... – Vonásai mozdulatlanokká váltak, akár egy vaké. – Apám a halála előtt egyszer azt mondta nekem: soha nem volt nálad jobb barátom. – Hallgatott, ujjait a szemére szorította. – Én tudom, mi a barátság. Te pótszernek hiszed.

Miklós nem tudta ugyan, mi okból, de rájött, hogy az asszony megbántva érzi magát. Ezért haragszik rá. Ez meg őt bántotta. Úgy érezte, az asszony mégiscsak visszaél az ő könnyelmű kijelentésével, és játékot űz vele. Gyerekes daccal eltökélte, hogy változatlanul hallgatni fog.

– Van benned valami – mondta Saci mozdulatlan arccal, csendesen –, amivel talán akaraton kívül is, megalázod az embert. A szavak mögött keresgélisz. Titkos értelmet kutatsz mögöttük. Feltételezéseid gyanúsításokkal egyenlők. Sértő vagy. Állandóan parírozol. Csak tudnám, hogy mit és miért? – Kinyitotta a szemét, de nyomban lehunyta. – Meg vagy bántva? Sajnálom. Mi bajod?

Miklós nem szólt.

– Ha a megnyugtatódsodra szolgál, írásba adom, hogy nem kívánlak elcsábítani. Mitől félsz?

– Kérlek! – vágott közbe Miklós hevesen és hangjában annyi ingerültséggel, hogy óhatatlanul is elárulta: titkos gondolatát mondta ki az asszony. Egy pillanatra teljesen kijött a sodrából. Vértörős arccal, ellenségesen meredt a nőre.

A kinyíló, rászegeződő, nyugalmas szempár valamelyest lecsillapította.

– Mitől félsz? – ismételte Saci. – Tőlem? Miért félsz tőlem? Talán azért, mert az a néhány meggondolatlan mondatod félreérthető volt? Igen, az volt. Láthattad, mennyire zavarba jöttem. Vagy talán attól tartasz, hogy félrevezettél? Nem vezettél félre. Bátran visszaszívhatod. De arra megkérlek, ne tüntesd úgy fel, mintha én mondtam volna azt, amit te mondtál. Ez tisztességtelen dolog lenne a részedről.

Miklós hallgatott. Még mindig vérvörös volt.

– Nem értelek. – Az asszony a fejét ingatta. – Miért vagy ennyire kikelve magadból? Hiszen látnod kell, ragaszkodom hozzá, hogy jóban legyünk. Jólesik, hogy meghallgatsz. Szükségem van rá. Ó, ha tudnád, mennyire kell ez most nekem! Éppen ezért el akarok oszlatni minden kétértelműséget. Téged zavar és megbénít. Engem sért. Undorodom a tisztátalan ügyektől.

– Én is – dobta oda Miklós. Szinte kívánta, hogy az asszony felcsattanjon erre, mert most a legszívesebben itthagytta volna.

Saci arca nem árult el semmilyen érzelmet.

– Szeretném, ha maradnál – mondta. – Nem szégyellem megismételni, hogy most rossz lenne egyedül lennem. De ha el akarsz menni, természetesen nem tartóztatlak. Kérlek, dönts el, mit akarsz. Szívd vissza, ami megbénít, vagy ne szívd vissza. Maradj vagy menj el. Merd odaadni magad egészen, vagy meg se kísérelj. Csak légy már végre valamilyen. Ne azzial foglalkozz kizárólag, hogy miként védelmezheted meg a hiúságodat és az önérzetedet – az enyém árán. És ne tekintsd a barátságot aprópénznek, amelyet egy általad többre becsült érzés helyett, könyörületességből odavetsz nekem.

Miklós előhúzta a zsebkendőjét, a homlokát törölgette. Indulata elcsitult, de az

asszony szemrehányása változatlanul bántotta, ha a lelke mélyén elismerte is az igazát.

– Ami azt illeti, néha kissé eltúlzod a szemrehányásaidat.

– Nem kérdésből teszem. Ha megéri, nem takarékoskodom velük.

Ez nem esett rosszul Miklósnak.

– Rendben van – bólintott, és éltév a zsebkendőt, az asszonyra pillantott. – Egyenest követelsz tőlem újra. Igazad van. De most hadd kérdezzek én. Megengeded?

Saci csukott szemmel intett.

– Öngyilkos akartál lenni? – Miklós feszülten kémlelte, és látta, hogy a pillája sem rezdül.

– Nem. Mondtam már.

– Bocsáss meg, de nem hiszem el.

– Ha ennyire biztos vagy benne, miért faggatsz?

– Én is jobb szeretem a tiszta helyzeteket.

– És gondolod, hogy ezzel...

– Gondolom.

– Igen, öngyilkos akartam lenni.

– Miért?

Saci ránézett, majd ismét behunyta a szemét. – Mit akarsz tőlem?

– Választ a kérdésre.

– Olyan fontos ez?

– Nagyon.

– Kotnyelességből?

– Tudni akarom az igazat.

– Milyen jogon?

Miklós hátradőlt a széken. – Vártam, hogy megkérdezd. Erre persze csak azt felelhetem: illetéktelen vagyok. Ez egy dolog.

– Mi a másik dolog?

– Szeretném tudni, ki vagy.

– Öngizolásul?

– Nos... lehet, hogy öngizolásból. Nem szégyellem bevallani, tegnap még semmi jót sem hittem rólad. Már mondtam, valóban a kíváncsiság hozott ide és valami rossz érzés. Úgy rémlett, valami nem stimmel. Sok minden az eszembe jutott. Meg aztán tegnapelőtt óta sokat foglalkoznak itt veled. Vagyis hát a kíváncsiságom, nevezd bár kotnyelességnek, érdeklődés. És amióta itt vagyok, és beszélgetünk, én is ugyanazt érzem, amit te. Örülök, hogy megismerkedtünk. De van egy harmadik dolog is.

– Mi az?

– Talán mégsem vagyok egészen illetéktelen.

– Ez meglep. Miért érzed magad illetékesnek?

– Felelhetném azt is, hogyha egy emberben érdeklődés és rokonszenv támad egy másik ember sorsa iránt, az már nem egészen illetéktelen. De ez így közhely.

– És mi nem az?

– Ahogy visszagondolok azokra a találkozásainkra, amikor sorra kitértem előled, és

főleg a legutóbbira, tegnapelőtt, odalenn az esti parkban, én is hibásnak érzem magam, hogy azt tetted, amit...

– Kértelek már, hogy a meakulpázástól kímélj meg!

– Most, látod, nagyon igazságtalan vagy.

– Sért az otrombaságod.

– Nem értelek, esküszöm, hogy nem értelek! Most már végleg nem.

– Azt hiszem, nem is fogjuk megérteni egymást.

– De hát miért nem? – fakadt ki Miklós elkeseredve. – Ott tartunk ismét, ahol az elején.

– Úgy látszik.

– Könyörgök, miért nem hiszel nekem? Csak alakoskodást tudsz rólam föltételezni?

– Önzést is.

– És más semmit? Semmi jót?

Saci hallgatott.

– Valóban semmi mást? – kérdezte Miklós dobogó szívvel.

Erre sem kapott választ.

– Szóval semmi mást – bólintott keserűen.

Hosszú csend volt.

Semmi keresnivalóm itt többé, gondolta Miklós leverten, és az asszony szavaira emlékezett. Igen, ez az erő céltalan.

Felállt, hátratólta a széket.

– Elmegyek – szólta halkan. Várt néhány pillanatig, szomorúan nézte az asszony lehunytt szemét, élettelené dermedt arcát. Még reménykedett, hogy visszatartja, de Saci nem szólt.

Annyira fáj a vereség, hogy maga is elcsodálkozott rajta. Már kinyitotta az ajtót, és kilépett a folyosóra, amikor valami meghatározhatatlan neszre lett figyelmes. Hátrafordult, és megdöbbenve látta, hogy az asszony sír.

Becsukta az ajtót, visszasietett hozzá.

– Saci! – Az asszony szétesett, feldúlt arca úgy megindította, hogy az ő szeme is könnybe lábadt. – Saci! Mi történt? Miért nem beszélsz?

Látta, az asszony képtelen válaszolni. Pillái alól fényes könnycsík húzódott a szája felé.

– Saci... Saci... – hajtogatta tehetetlenül, és azt gondolta: Ó, micsoda állat vagyok! Már tudta, amit gögnek hitt, megbántottságnak és kiengesztelhetetlenségnek, az mind, mind valami iszonyatos erőfeszítés volt. Rettenetes fegyelmezettség, amellyel az asszony szétzilált idegállapotát próbálta leplezni.

Megfogta ernyedtt, jéghideg kezét. A két tenyere közé vette, és megcsókolta. Szólongatta tovább, de még hosszú percek teltek el, amíg Saci végre szóra tudta nyitni dermedt száját.

– Most menj el – suttogta. – Már úgyis közeledik a vacsoraidő. – Kinyitotta a szemét, és Miklós nem titkolt könnyörgést látott benne. – Ugye holnap is eljössz?

Másnap, a csendeskúra után Miklós ott ült az asszony erkélyén.

– Dobáljunk kavicsokat – indítványozta Saci.

– Akár féltéglákat is – mondta Miklós. – De miért kéne dobálóznunk?

– Ó, ez csak amolyan jelbeszéd! – Az asszony a nyugágyban feküdt, ölében a rajzokkal. Érzékeny szemét behunyta a napfényben. Mosolygott. – Tegnap említettem valakit, akit nagyon szerettem. Húszéves voltam. Kiültünk néha a Duna-parti lépcsőkre, kavicsokat hajigáltunk a vízbe, és beszélgettünk ... Tudsz kacsáztatni?

– Sajnos nem, ügyetlen vagyok. De van egy barátom, aki remekül érti a módját. Négyet-ötöt is pattan a kavicsa. Duna-parti gyerek.

– Megint el akarsz bújni? Mit csináljak a barátoddal? Veled szeretnék kavicsokat dobálni.

Egymásra mosolyogtak.

– Hát, próbáljuk meg! – Miklós lovaglólülésben helyezkedett el a széken. A támlára könyökölt, állát összefűzött ujjain pihentette. Napszemüvege mögül figyelte az asszonyt. A park délutáni csendje, a bágyadt napsütés, a madarak flótázása és Saci nyugalmas hangja kellemes hangulattal töltötte el. Élvezte együttlétük zavartalanságát.

Pedig kelleltenül, nyomasztó érzésekkel jött el ma hozzá. Kétszer is elsétált az ajtaja előtt, míg végül rászánta magát, hogy bekopogtasson.

Tegnap egész este a látogatáson tűnődött. Vacsora közben figyelte a többiek arcát, hogy tudnak-e róla, de semmi tanújelét nem adták. Madame Frankenstein szája, úgy látszik, mégsem járt el. Ez megnyugtatta. Rossz érzésekkel gondolt a másnapra, és nem tudta, mit tegyen. Vacsora után szándékosan úgy rendezte, hogy kifelé jövet, az előcsarnokban összetalálkozzék Klárával. Szerette volna, ha a lány megőrül neki, rámosolyog és megkérdezi: mikor találkoznak. Igen, úgy érezte, Klára megmenthetné valamitől, amitől fél. A lány Stefanikba és Poppycock úrba karolva közeledett. Jókedvű volt, mint mostanában mindig. Miklós köszönt neki. Klára rámosolygott, de nem szólt. A bányász kérdezte meg, nincs-e kedve társasjátékozni velük a társalgóban. „Jövendölés is lesz” – kacagott Poppycock úr. Miklós kedvetlenül kimentette magát. Szerette volna palástolni a levertségét, de nem sikerült, és tudta, Klára figyelmes szeme észreveszi rajta. Aztán otthagyták, és karonfogva indultak a társalgóba. Miklós sóváran nézett a lány után, aki könnyed léptekkel haladt a két férfi között, s bár szokás szerint görbén tartotta magát, mind a kettőjükénél magasabb volt...

Sári kellemes csalódást okozott. Frissen, kipihenten állt fel az asztal mellől, és közvetlenül nyújtotta a kezét, ahogy csak olyan régi ismerősnek adja az ember, akinek szívből megőrül. Természetességével rögtön fesztelen helyzetet teremtett. „Sokat, sokat, nagyon sokat akarok mesélni neked ma – mondta nevetve. – Vállalnod kell a hallgató hálátlan szerepét.” Miklós is nevetett. „Boldogan! Amúgy is imádok hallgatni.” S közben arra gondolt; az asszonyban szemlátomást föl sem merült, hogy talán nem jön el.

Nem tudta titkolni csodálkozását. Az asszony semmiben sem emlékeztetett tegnapi önmagára, akit felzaklatva és összetörtén látott. Elfogulatlanságától ő is elfogulatlan lett. „Milyen szép vagy!” – szaladt ki a száján önkéntelen hódolattal. „Jólesik, ha mondod” – felelte Saci egyszerűen. Valóban szép volt. Ruganyos, szálegyenes, csodálatos alakú. Kemény vonásait tűnődő kifejezés lágyította meg, és feltűnt, hogy a szeme szintiszta kék. Gondosan fésült haja csillogó bronzsisakként borult a homlokára. Hosszú ujjú, zárt fehér blúzt viselt, nyakán fekete kis szalaggal, és sötétkék szoknyát.

Öltözéke megfiatalította, de hűvösebbé is tette. Körömcipőjében nagyon magasnak hatott.

– Rajta, próbáljuk meg – ismételte Miklós derűsen –, dobáljunk kavicsokat! Szeretném, ha arról a valakiről mesélnél, akit megemlítettél.

Saci megrezzent, kissé csodálkozva pillantott rá. Úgy tetszett, a kérdés hirtelen kiszakította a gondolataiból, amelyekbe mélyen elmerült.

– Élőbbről kellene kezdenem ...

De aztán sokáig hallgatott. Fejét oldalra hajtotta, és tünődve nézett maga elé. Mosolya megfakult, révedezővé vált.

– Mondd, veled is megesik, hogy egy ismerősnek vélt tárgy felidéz előtted régi hangulatokat?

– Hát persze.

Az asszony tekintete a park ritkuló, sárga lombjain járt. – Van itt a sétányon egy különös kőszobor. Az időjárás formálta különössé.

– Ismerem.

– Mi lehet ez a szobor, nem tudod?

– Én is törtem rajta a fejem. Talán egy puttó. Titokzatos.

– Arctalan. – Saci hallgatott. – Néha megállók előtte, és sokáig elnézem. Megpróbálom elképzelni a szemét, a száját, az arcvonásait. Nem sikerül. Amikor először pillantottam meg, borzongás futott át rajtam.

– Borzongás? – Miklós csodálkozva nézett rá.

– Gyakran még most is, pedig hatodik hónapja vagyok itt. – Miklósra pillantott, s észrevéve furcsállkodását, elmosolyodott, mintha bocsánatot kérne. – Bolondság! Itt, ebben a bezártságban olykor különös hangulataim támadnak. Ismered azt az embertípust, aki személyes sérelmének veszi, ha beteg? Én ilyen vagyok. Szégyellem, dühít, lever. Alig tűröm.

– Rendbe jöttél.

– Igen, azt mondják. – Az asszony csöndesen nevetett a toroka mélyéből. Miklós megfigyelte, ez a toroknevetés mindig akkor tör fel belőle, amikor ideges. – Meg az a kis aranyhalas medence ... Észrevetted? Ha beborul, a vize zöldessé válik. Haragoszölddé. De főleg az a szobor ... mintha egy régi, már elfelejtett rémkép térne vissza ... – Elgondolkozott egy percig. – Abnormálisán félnék gyerek voltam. Máig pontosan emlékszem, hogy gyerekkoromban milyen megfejthetetlenül borzalmas álmaim voltak. Olykor szinte megbénított a félelem ... Aztán képzeld csak el, négy és fél éves koromban elfelejtettem beszélni. Sokkot kaptam. Egyik éjjel a nővérem rám ijesztett valami idétnen, gyerekes viccel. Kísértetnek öltözött. Zárkózott lettem, és ez aztán sohase múlt el teljesen ... Tudod, mindig nevetnem kellett azon, hogy az emberek tartanak tőlem. Pedig már gyerekkoromban is megszoktam. A velem egykorúak félték tőlem, elkerültek, az isten tudja, hogy miért... És akár hiszed, akár nem, néha még ma is rosszul esik ez. – Megszokott, fáradt mozdulatával a szeméhez nyúlt.

– Bánt a fény? – Miklós levette a napszemüvegét, és feléje nyújtotta.

– Figyelmes vagy, köszönöm. – De nem fogadta el. – Pedig ez a szép, ápoltságos park – folytatta vontatottan – egyáltalán nem hasonlít a mi egykori, nagy, budai kertünkre. Ez a park élő, még most ősszel is ... színei vannak, fényei, illatai... a csendje sem bántó

...

Miklós befelé figyelő, ködös szemét nézte. Még mindig előrenyújtott karját lassan

visszahúzta, és a felső zsebébe süllyesztette a napszemüveget. Nem törte meg a csendet. Tudott türelemmel várni, és akart is, mert érdemesnek tartotta. Úgy rémlett, amióta itt ülnek, Saciról ismét lehullik egy álarc. Valami mély benső élet tükröződött most az arcán, és ő szerette volna megtudni ennek a benső életnek a titkát.

Az asszony ismét elmerült a gondolataiban. Aztán meg-megtorpanva, csapongva beszélt tovább, mint aki önmaga számára is megfogalmazatlan dolgokat próbál elmondani. Majd újra elhallgatott, és percekig tűnődött magában.

Miklós nem zavarta meg. Milyen fontos lehet neki, gondolta, hogy beszéljen! Vajon miért épp engem ruház fel a bizalmával? Miért engem szemelt ki? Valóban azért, mert az első perctől kezdve emlékeztetem valakire? Reinkarnáció? Nem tépelődött rajta. Most sem a szerep, sem a beszélgetés nem volt ellenére.

Visszatámaszkodott a székek támlájára, és figyelmesen nézte. Szép, állapította meg újra, szép és elegáns. Tetszett neki az asszony természetes előkelősége. Bármilyen különös, ez a vonása anyját idézte föl.

Hallotta, hogy az asszony vontatottan ismét beszélni kezd, de most nemigen figyelt rá. Gondolatai elkalandoztak, átengedte magát a jóleső, nyugalmas hangulatnak. Örült, hogy együtt lehet az asszonnyal, és örült, hogy ezúttal semmi zavaró, semmi felemás nem lép középük. Tudta, ez jórészt Sacinak köszönhető, aki már öltözködésének hangsúlyozott szigorával is női tartózkodását kívánja tudtul adni. Hálás volt neki ezért, bár nem állta meg mosoly nélkül. Az asszony igyekezete, hogy leplezze testi vonzóerejét, tökéletesen hiábavalónak bizonyult. Feszülő melle szinte kiharadt zárt, angolos blúzából.

Azután pedig magán mosolygott sok öniróniával. Kifogástalan díszbe vágta magát. Ropogós, hófehér ing, élesre vasalt, sötét nadrág, tükörfényes cipő. Holott ha gyerekkora óta szívből gyűlölt valamit, az éppen a tükörfényesre bokszolt cipő volt, amely anyja makacs rögeszméi közé tartozott. A fene tudja, mi szállta meg ma? Ki akart tenni magáért, nem vitás! Valahogy illetlenségnek tartotta volna, hogy saruban vagy kétes tisztaságú cipőben állítson be az asszonyhoz.

Ügybuzgalmának rosszmájú tanúja akadt, Kasza. „Hagysz valamit a cipőkenőcsömből? – érdeklődött epésen. – Kinek szól ez a díszes küllem?” Miklós gondolt egyet, elárulta az igazat. Kasza egy csöppet sem lepődött meg. „Mondd meg neki, hogy üdvözlöm. – Kis tűnődés után hozzátette. – És azt is, hogy jobbulást kívánok.” Ütközben Miklós a bányásszal akadt össze, aki szintén elcsodálkozott. „Hő, a fiatalúr! – vigyorodott el barátságosan. – Kicsípte magát, mint Szaros Pista Jézus neve napján!” Neki persze esze ágában sem volt elárulni, kihez készül...

Felkapta a fejét, mert hirtelen csend lett. Saci hallgatott, és ködös szemével nézte.

– Mondd, gyerekkorodban te is gondoltál a halálra?

– A halálra? – Miklós meghökkent. Aztán belátta, hogy gondolataik túlságosan messzire távolodtak egymáséitól, és elröstellte magát figyelmetlenségéért. – Nem tudom – hazudta azazhoggy... nem emlékszem. – Ő nem akarta feltárni magát.

– Ó, akkor biztosan nem! Az ilyesmit nem lehet elfelejteni.

Nem, az biztos, hogy nem! Miklós a háború alatti emlékeire gondolt, és a rovarirtó porra.

– Én nagyon gyakran gondoltam rá – mondta Saci.

– Vissza tudsz rá emlékezni?

– Tökéletesen. – Az asszony tűnődő tekintete Miklóson függött. – Persze, ezt csak később értettem meg – folytatta fátyolozott hangon. – Akkor talán még nem voltam pontosan a tudatában. – Fejét oldalt billentette, felhúzott, széles vállára hajtotta. – Igen,

a mi kertünk egészen más volt – nézett ki ismét a parkba.

– Hol?

– A Sváb-hegyen laktunk. Hatalmas kertje volt a házunknak. – És Saci hangja egyszerre ugyanazzal a kislányos zöngével csendült, amit Miklós először tegnap hallott tőle. – Hatalmas, de elhanyagolt. Mindenütt gaz verte fel, az utakat is benőtte a gyom. A bokrok elburjánzottak, csenevészek voltak a fái. Nem tudom, mi vonzott úgy mégis ehhez a nyomasztó és elárvult kerthez, amely valami különös, elátkozott hangulatot árasztott. Szerettem egyedül lenni, és főleg ebben a kertben. Hatott rám a komorsága. Borongással és szorongással töltött el. Egy korhadt pádon ültem, néztem a medencét, amelyben örökké zöldes színű víz poshadt, és néztem a medence túloldalán az arctalan, titokzatos homokkő szobrot. Nem tudtam, mit ábrázolhat, mert tönkretette az idő. Órák hosszat elüldögéltem ott egyedül, és valami rettenetes, kízó, fojtogató szomorúságot éreztem. Még ma is olyan érzékletesen emlékszem erre a szomorúságra, mintha csak napok és nem évtizedek választanának el tőle. És az a kert is úgy él bennem mindmáig, hogy nem voltak színei, illatai, nem sütött rá a nap, és szellő sem járt benne soha, hogy néma kert volt, amelyet még a madarak is elkerültek.

Igen, ez ugyanaz a gyöngye, halk, kislányos hang volt, amely Miklóst előző nap annyira megdöbbsentette. Furcsa gondolat villant át rajta. Ez lenne hát a kavicsdobálás? Ahogy elnézte az asszony nyílt arcát, puhán kinyílt száját és tiszta szemét, egyszerre úgy érezte, különös átalakulás tanúja. Ezek a kissé homályos, akadozó, kamaszos szavak és emlékezések ... Lehet, hogy ez is valamiféle ismétlődés? Talán annak a bizonyos valakinek is ugyanígy mesélt egyszer ugyanerről, miközben a Duna-parti lépcsőkön ültek, és kavicsokat hajigáltak a vízbe.

Kíváncsisága föléledt, belement a játékba.

– Érzékeny gyerek lehettél.

– Túlságosan is. – Az asszony majdnem szégyenlősen mosolygott. – Már mondtam, volt idő, amikor szinte mindentől féltam. A komor időtől, a sötétől, a tárgyaktól, idegen emberektől... Élénk képzeletem volt. A holt dolgokat is átlelkesítettem. Talán nem is véletlen, hogy annyit betegeskedtem. Mumpsz, kanyaró, sarlach, bárányhimlő ... egyik a másik után jött. Én meg egyre szótlanabb és félrehúzódombb lettem. Azt hiszem, az emberek, s ez alól anyám sem volt kivétel, furcsa és különc kisgyerekek könyveltek el.

– Észrevetted rajtuk?

– Kiütközött a viselkedésükön.

– Talán éreztették?

– Nem, arról szó sincs. Éppen ellenkezőleg. De én jó megfigyelő voltam, azonkívül gyanakvó és nagyon érzékeny. Semmi sem kerülte el a figyelmemet. Nálunk a bátyám, de különösen a nővérem volt a kedvenc. A rokonaink, a barátaink, az ismerőseink, de mindenki, aki csak megfordult nálunk, őket dédelgette. Igen, valósággal agyonkényeztették mindkettőjüket. – Kicsit hallgatott. – És tudod, legtöbbször valamiféle zavart meglepetéssel eszméltek rá, hogy van ott még valaki, egy sovány, szinte csenevész, cigányosan barna kislány is, a harmadik gyerek: én. Megéreztem a kényszeredettséget, bárhogy próbálták is kedveskedésükkel titkolni. A tekintetükből sajnálkozás áradt. Csak részvételt tudtak felém hajolni. – Eltűnődött. – Igen, bizonyára azóta gyűlölöm a részvétet meg a sajnálatot. Undorító, hazug dolog. Egyébként nem emlékszem, hogy haragudtam volna rájuk. Akikre haragudtam és irigykedtem, azok a testvéreim voltak. Egyértelmű, tiszta, mélyről jövő haraggal és irigységgel viseltetem irántuk.

– Ők okozták a szomorúságodat?

– Nem. A zárkózottságomban persze szerepük volt, de a szomorúságomban ... nem, dehogyis! Abban sem nekik, sem az ismerőseinknek. Szomorúságom kizárólagos oka apám volt.

– Azt mondtad, ő nagyon szeretett.

– Keveselltem.

Miklós elgondolkozott. – Igaz, én is mindig keveselltem, pedig egyedüli gyerek voltam.

– Láttam egyszer az édesapádat. – Saci halványan elmosolyodott. – Emlékszel? Aznap, amikor a hallban, a trafik előtt megszólítottalak, és mogyorót töltöttem a kezembe. Te azonban szokásodhoz híven, akkor is megijedtél, mert éppen arra jött Asbóth doktor.

– Igen, emlékszem – mondta Miklós. A jelenet fölemlítése nem érintette túl kellemesen. – De látod, most mégiscsak itt vagyok, és kavicsokat dobálunk.

– Kíváncsi voltam rá, lesz-e bátorságod eljönni ma? Még fogadást is kötöttem magammal.

Miklós meglepődött. Hát mégis gondolt rá! – És nyertél vagy veszítettél?

– Nyertem. – Szeméből gyöngédség áradt, amellyel zavarba hozta Miklóst.

– Szükségtelen fogadás volt – dűnnyögte –, hiszen megígértem, hogy jövök.

Elfogódottain mosolygott, mert most túlságosan hatott rá az asszony. Reménykedett, hogy nem veszi észre.

– Folytasd – biztatta –, annyi kavicsunk van még!

– Igen – bólintott Saci, a levegőbe merengve.

– Miért kevesellted apád szeretetét?

– Hát lehet elég a szeretetből? – Az asszony ránézett egy pillanatra, aztán a tekintete lassan továbbsiklott. – Nem, nem lehet elég. Ha nincs, vagy kevés van belőle, minden fáj és rosszul esik. Az ember csak ül, rágja a körmét, a csuklóját harapdálja, és azon töri a fejét, hogy miért olyan szerencsétlen.

Miklós nem értette, miért beszél így. Annyit azonban megértett, hogy az asszony most túlságosan is sok érzelmet kelt benne, és ennek nem örült. Igyekezett összeszedni magát, hogy tárgyilagosan hallgathassa.

– Igen, rosszul esett – folytatta rövid tünődés után Saci –, nagyon rosszul, hogy a testvéreimmal ugyanannyit törődik, mint velem. Bántott, hogy énhozzám nem kedvesebb, mint hozzájuk. Fáj, hogy velem egy perccel sem sétál tovább, egyetlen szóval sem beszélget hosszabban, mint a nővéremmel.

– Féltékenykedtél?

– Eszeveszetten. Mert csendes voltam ugyan és félrehúzódó, de szenvedélyes természetű. Ma már úgy mondhatnám, szerettem volna kisajátítani apámat. A barátai olykor udvariasan megjegyzték, szakasztott mása vagyok. Valahányszor a tükörbe néztem, magam is úgy találtam, hogy feltűnően hasonlítok rá. Egyes-egyedül csak őrá, ha kék is a szemem, amit szörnyen szégyelltem, mert azt szerettem volna, ha az enyém is ugyanolyan lágybarna, mint az övé. A hasonlóság örömet okozott, és büszkévé tett, de a keserűségemet is növelte. Hogyan lehet, hogy ő ezt nem veszi figyelembe? Talán nem akarja? Hiszen úgy kellene, hogy jobban, sokkal-sokkal jobban szeressen a testvéreimnél, de még anyámnál is! Gonoszkodásuktól sem riadtam vissza. Hazudoztam, valósággal intrikáltam a testvéreim ellen, csak hogy kitúrjam őket a szívéből. Apám persze könnyűszerrel átlátott naiv kis cselszövéseimen, az okukat azonban nem ismerte fel, és ezért mindig keményen összeszidott hazugságaimért. Én

meg csak álltam előtte, és sóvárogva néztem rá. Sehogy se fért a fejembe, hogy ő, aki olyan okos, miért nem ért meg. Igen, soha nem voltam boldogtalanabb, mint akkoriban.

– A halál – pendítette meg Miklós –, emiatt? – És megint a rovarirtóra gondolt.

– Igen, talán emiatt. Bár valójában nem is rám vonatkozott, hanem apámra. Különös dolog volt ez. És talán ennek is az a nyitja, hogy jó megfigyelő voltam. Már egészen kiskoromban rájöttem, hogy apám roppant magányos ember. Persze akkoriban ez nem így fogalmazódott meg bennem, sőt bizonyára meg sem fogalmazódott. Csak valami ösztönös sejtés volt, ami kínzó, fájdalmas érzést okozott. S minél inkább megbizonyosodtam sejtelmem helyességéről, annál szorongatóbbá vált ez az érzés. Szüntelenül valami meghatározhatatlan rettegés tartott fogva. Féltettem. Állandóan attól féltettem, hogy meghal... – Bizonytalanul pillantott fel. – Furcsállod?

– Nem.

– Én sem. Olyan szenvedélyesen és szenvedve szeretni, ahogy a gyerekkorban ... nem, felnőve később többé talán már nem is lehet.

Miklós hallgatott. Felötlött benne az emlék, amikor a háború alatt leleplezte ópapa turpisságát, és kiderült, hogy apja levelei hamisítványok. Eszméletét vette a félelem.

Saci behunyta a szemét.

– És a halál számomra ... hogy, hogy nem ... a zöldes, pocsolyszerű, békalencsés vízben testesült meg, az arctalan kőszoborban és az elhagyatott kert komorságában. Álmaimban gyakran láttam apámat ebben a kertben. Áll a medence szélén, és nézi a zöldes vizet meg a réműletes szobrot. Ilyenkor zokogva, sikoltozva riadtam fel, magamon kívül a félelemtől. – Miklósra pillantott, aztán elfordította a fejét. – Ez az álom végigkísért az életemen. Apám már rég meghalt, de én még sokszor álmodtam vele. És álmaimba minden alkalommal beleszövődött a kísérteties kép a kerttel, a medencével, a szoborral és apám fájdalmas, tétova alakjával...

Hallgattak. Miklós elővett egy cigarettát, rágyújtott.

Aztán megkérdezte: – Sohase mondtad el neki?

– De igen, elmondtam. És azt hiszem, ezzel kezdődik az én tulajdonképpeni történetem. Tízéves voltam, amikor egyszer egy ilyen szörnyű álomból ébredve, fogvacogva mindent bevallottam neki. A féltékenységet, a szomorúságomat, az érte való aggodalmaimat. Még azt is, hogy tudom róla: ugyanolyan magányos és szomorú, mint amilyen én vagyok. Már nem emlékszem, hogyan fejeztem ki mindezt, de tudom, hogy meglepő világosan és érthetően. Megrendítő hatással volt rá. Szólni sem tudott. Csak nézett rám hitetlenkedve, valami egészen különös pillantással. Aztán fölemelt, magához ölelt, és bevitt a hálószobába, az ágyába. Anyám nem volt otthon, s ezért reggelig suttogva beszélgettünk. – Eltűnődött. – Egyszer, sok év múltán megkérdezte tőlem, emlékszem-e még arra az éjszakára. „Mert én sohase felejtettem el – mondta. – Akkor már hosszú-hosszú ideje, azon az éjszakán veled éreztem újra, hogy élek.” – Megint hallgatott. – De akkor ő is megajándékozott engem egy csodálatos dologgal. Felolvasta *A rút kiskacsá-t* Andersentől.

– Ó! – Miklós szívből elmosolyodott. – És milyen igaza lett!

Saci is elmosolyodott, de nem mondott semmit.

Kisvártatva így szólt: – Egy mondat különösen megragadt bennem. Sok későbbi bajomon, fájdalmamon átsegített. „*Aki hatyútojásból kel ki, hatyú marad, ha baromfinép közt nevelődik is.*”

Miklós elkomorodott, és a szemöldöke alól kutató pillantást vetett rá.

– Ez mindenesetre többféleképpen értelmezhető – jegyezte meg.

– Hogyan? Nem értelek. – Az asszony csodálkozva nézte elkomorodott arcát, aztán összecsapta a kezét, és jókedvű nevetésre fakadt. – Istenem, ez a te duzzogó osztályharcos gyanakvásod! Nehezedre esnék zsebre dugni a bizalmatlanságodat? – Még mindig nevetve a fejét csóválta. – Volt a konzervgyárban egy részlegvezető, aki megátalkodottan ragaszkodott hozzá, hogy rafinált és veszedelmes felforgató vagyok. Így aztán hiába szerettem volna szakmunkás lenni, merő éberségből megakadályozta. De te még rajta is túteszel!

Miklós meglepődött. – Konzervgyárban dolgoztál?

– Muszáj mindig a dolgok elébe vágnod? – kérdezte Saci barátságosan. – Egyébként ott is, másutt is. Ha jobb színben tüntet fel előtted, elárulom, hogy szakképzett esztergályos vagyok. Drehus. Meglep?

– Nagyon. – Miklós titkolni sem tudta megrökönyödését.

– Miért?

– Az isten tudja ... valahogy nem illik hozzád ... nem neked való ...

– Igen? És ha taxisofőrnek mentem volna vagy mixernőnek? Attól tartok, benned sok az előítélet a fizikai munkával szemben. Én soha nem éreztem magamat deklasszálnak. A szakképzettségemre máig is büszke vagyok. Szerettem és tudtam dolgozni. Jó munkás voltam.

Miklós nem szólt. Elegáns haját nézte, a fekete kis bársonyszalagot a nyakán, kezelőgombját, amely finom ízlésű ötvösmunka volt, és egyszerűen nem tudta, hogy mit gondoljon. Kissé mulya képet vágott.

Saci mulatott rajta. – Végezetül, a *baromfinép* éppen azokra értendő, akik egy időben nem győztek szörnyülködni „rémes lecsúsztottságomon”. Kielégítő szövegmagyarázat?

– Tökéletesen. – Miklós sóhajtott egyet. – Rászolgáltam a pofonra.

– Ó, ez csak legyintés volt.

Egymásra mosolyogtak. Úgy látszott, meghitt hangulatukat semmi sem zavarhatja meg.

– Folytasd – kérte Miklós. – Nem fogok közbefecsegni.

– Nem bánom, ha közbe fogsz fecsegni – utánozta az asszony, és nyugodtan nevetett. – Csak ne butaságokat, az istenre kérlek! Annyira elegendem van már a butaságokból és a buta emberekből!

Miklós nem kérdezte meg, kikre gondol. Cigarettaozott, hajtogatta maga előtt a füstöt, és türelmesen várta, hogy folytassa.

Saci pedig magától értetődő természetességgel folytatta.

– Nos hát, azon az éjszakán kezdődött a mi különös kapcsolatunk. Apámat a legjobban az döbbsentette meg, hogy gyerekfejjel felismertem, amit senki álmában sem képzelt volna róla. Azt, hogy kétségbeejtően egyedül van. Ugyan ki is gondolta volna, hogy rabelais-i kedélye pusztá álarc, amely megkeseredettséget és sebzettséget takar. Hajmeresztően sok ismerőse közül több tucatnyian is a barátjának vallották magukat, de ők sem tudtak volna hova lenni álmélkodásukban, ha egyszer történetesen kiderül, hogy vaskos, vérbő humorával, robusztus fizikumával és elképesztő munkabírással milyen kiáltó ellentétben áll érzékeny, kiegyensúlyozatlan és tépelődő természete. A szemébe nevettek volna bárkinek, aki ilyesmit állít róla. Ő pedig soha senkit sem érzett olyan közel magához, hogy erőt vegyen benső zárkózottságán, és feltárulkozzék. Valójában félszeg és szemérmes ember volt. A harmincas évek derekán, különösen azután, hogy a testvéreim elkerültek hazulról, házuk valóságos bohémantanyává alakult

át. Nap nap után csak úgy nyüzsögtek nálunk a vendégek. Ki mindenki járt oda! Művészársaságra vágyó, dúsgazdag előkelőségek és koldusszegény, ifjú titánok. Vérteli, nagy művészek és felkapott, divatos hírességek, akiknek ma már a nevüket sem ismerik. Meg sok-sok pályakezdő névtelen, tehetségesek és kevésbé tehetségesek, akiket a háború pusztított el, vagy az idő temetett el nyomtalanul. Jöttek, hívás nélkül is beállítottak, odaszoktak. Kezdetben még egész kellemes volt. De Máthé Loránd villájába járni csakhamar afféle társasági sikknek számított. Egy idő után sorra el is maradozott majdnem mindenki, aki valamit adott magára. A dilettánsok maradtak, a féltehetségek, az éhenkórászok. No meg a művészvilág divatos befutottjai és felkapott sztárjai, nagypénzű mecénásaikkal, hódoló sleppjükkel együtt. Apám végül már valósággal bujkált előlük. Szerencsére őket nemigen feszélyezte, hogy bezárkózik a szobájába, és dolgozik. Ha előkerült, üdvivalgással fogadták; ha nem, megvoltak nélküle is. Ettek-ittak, fecsegték, flörtöltek, vitatkoztak. Azt hiszem, rettentő gazdagok lehettünk, hogy ez a siserahad hosszú éveken át sem tudta fölemészteni a pénzünket. – Miklóstra pillantott. – Eleinte még egyszer-egyszer Babrián is megfordult nálunk.

– Hát innen ismered – bólintott Miklós, és az eszébe jutott, hogy az asszony egyik első kérdése az volt hozzá: jóban van-e Babriánnal?

Saci habozott egy pillanatig. – Nemcsak innen.

– Emlékszel rá?

– Jellegzetes figura volt. Soha semmihez nem nyúlt, és semmit nem fogadott el. Mindig fél liter kimért konyakkal jelent meg, amelyet egy csatos üvegben hozott magával. Leült a legdühödtebben vitatkozó csoporthoz, és pipázva, iddogálva, némán hallgatta őket. Amint elszopogatta a konyakot, udvariasan elköszönt. Jóképű férfi volt... ó, nagyon jóképű, akár egy filmszínész. – Elmosolyodott. – A selyemsál már akkor is a bogara volt. Meg a finom, sárga bőrkesztyű, amelyet érkezésekor utánozhatatlan eleganciával húzott le. „Ilyet Párizsban csak a bal parti stricik viselnek – közölte egyszer recsegő hangon, amikor valaki megjegyzést tett a kesztyűje színére a bal parti stricikről pedig tudnia kell, tisztelt uram, hogy életveszélyesen kényesek az önérzetükre.” Harapós ember volt. Póru! járt, aki belekötött. Emlékszem, egyszer a feleségét is magával hozta. Egy fiatal festő kissé kapatosán, bár teljesen ártalmatlanul udvarolgatni kezdett neki. Babrián tűrte egy darabig, de aztán fölemelt egy szódásüveget, nyugodtan megcélozta vele a festőt, és addig spriccelt az arcába, amíg ki nem fogyott az üvegből a víz. Attól kezdve felénk se nézett többé.

Miklós köhögött, fuldoklott nevetében.

– Hát a felesége? – kérdezte, amint összeszedte magát.

– Amennyire emlékszem rá, szép nő volt. Szép és főleg érdekes. Hollófekete, filigrán és ideges. Vibrált körülötte a levegő.

– Mostanában halt meg.

– Nem tudtam.

– Azt sem, hogy elváltak?

– Arról hallottam. Az asszony még a háború előtt kiment Amerikába. Színésznő volt, de ott kinn nem vitte valami sokra.

– Erről meg én nem tudtam. – Miklós kíváncsian nézett rá. – Mondd, amióta itt vagy... Babriánnal sem beszélgettél soha? – Azt nem árulta el, hogy feszült viszonyuk feltűnt neki.

Saci tartózkodó lett. – Köszönő viszonyban vagyunk, ennyi az egész.

– Kin múlt? Rajta vagy rajtad?

– Ő nem kezdeményezte, nekem meg nem szokásom a tolakodás.

Kitér, gondolta Miklós. Most nem érezte őszintének.

– Apád kedvelte?

– Alig ismerték egymást. – Saci elgondolkozott. – De nem, azt hiszem, nem kedvelte. Babrián tulajdonképpen lenézte az egész társaságot, őt is.

– Miből gondolod?

Az asszony hallgatott. Most először mintha vonakodott volna válaszolni.

– Egyszer valami politikai színezetű vita támadt köztük – szólalt meg végül kényszeredetten. – Udvarias hangon ugyan, de eléggé összekülönböztek. És a vitatkozásuk közben Babrián váratlanul megkérdezte apámtól, hogy ismeri-e a *Találkozás egy fiatalemberrel* című Karinthy-novellát. Apám elértette, és elsápadt, annyira rosszul esett neki. Olvastad a novellát?

– Hogyne.

Saci szórakozottan megigazította a mandzsettagombját, és megint kinézett a parkba. Alsó ajka fájdalmasan lefittyedt.

– Amikor már nagyon beteg volt – mondta tompán kérte, hogy kerítsek neki egy Karinthy-kötetet. Egymás után többször is elolvasta ezt a novellát... Úgy látom magam előtt! Ül a tűz mellett, derékig pokrócba csavarva, beesett halántékkal, és félhangosan mormolja magában: „*A várkastély leszállt a hegyről, és ostrommal bevette a völgyet!... A tölgy meghódította a folyondárt, és szerelmesen körülcsavarta ...*” Érted?

Miklós csak a szemével intett.

– Sok már az irodalomból, igaz? – kérdezte Saci.

Miklós elnyomta kialudt cigarettáját.

– Nem. Ezek az idézetek igazak és érzékletesek. – Ez valóban így volt. Vera, aki valóságos irodalmi idézetraktár volt, gyakran felbosszantotta, hogy mindenre tudott egy verssort vagy egy regényrészletet citálni. De ami Veránál dühítő széplelkűsködés, ennél az asszonynál okos életilluszió. Elbeszélése plasztikusabbá formálódik, mintegy háttérrel. Csak ezt a fajta olvasottságot becsülte. Ezt, ami olyan természetesen szívódik fel, hogy önálló életre kel, és egyéni tapasztalattá válik.

– Hanem azért Babriánnak mégsem volt teljesen igaza – mondta Saci. – Kissé igazságtalan volt apámhoz. Felületesen ítélte. Bennetek mindnyájatokban van egy jó adag érzéketlenség. Igen, ti mind ilyenek vagytok.

Miklós rápillantott. Kik azok a *ti*? – gondolta.

– Apám jól tudta, hogy korpa közé keveredett, de sajnos nem tudott sem elég kemény, sem elég hidegszívű lenni. Ólomsúllyal húzta le az a világ, amelyhez semmi köze sem volt. És abban a társaságban legalább olyan rosszul érezte magát, mint Babrián. Nem szerette, unta, és a lelke mélyén meg is vetette őket. Nem hiszed?

– Dehogyanem. Csak azt nem értem, hogy akkor miért alakította ki ezt a társaságot?

– Esze ágában sem volt. Anyám kezdeményezte és forszírozta. Hányszor tett apámnak szemrehányást! „Hiszen miattad tartom fenn az egészséget! Érted csinállok átjáróházat az otthonunkból! És pont te vagy az, aki semmibe veszed?” Apám ilyenkor megsimogatta a fejét, és nem vitatkozott vele. Tudta, ezekben a szemrehányásokban jókora álszenteskedés is van. Anyám kezdetben talán csakugyan az ő kedvében akart járni, hiszen annyira nem ismerte apámat, annyira nem volt egy közös gondolata sem vele, de végül beleélte magát a művészetpártoló nagyasszony szerepébe. Szörnyen legyezgette a hiúságát ez. Nem, tudom, apám nem akarta elrontani az örömét. Ráhagyta ezt is, mint megannyi mást. – Erőtlenül elmosolyodott. – Igaz, tulajdonképpen

mindegy! – Ahogy mosolygott, törődött lett az arca. – Nem untatlak még?

– Ellenkezőleg! – Miklós attól tartott, elakad az elbeszélésében, ezért nem engedélyezett neki szünetet, hanem rákérdezett. – Akkoriban már jóban voltál apáddal?

– Nagyon! – Az erőtlen, tétova mosoly még mindig az arcán lebegett, de már elhalt, nem fejezett ki semmit. – Hogy magyarázhatnám ezt meg neked? ... Valamiféle menekülés volt... az ő részéről is... menekülés egymáshoz ... Hosszú-hosszú éveken át tartott. Teljesen betöltötte az életemet. Az otthon, az iskola, a rokonság, később meg a társasági élet és a sok vele járó kötelezettség ... mindez alig hagyott nyomot bennem. Egész kamaszkorom egyetlen igaz élménye és tartalma apám volt. És ha visszagondolok azokra az évekre, ma már idillinek tűnnek. De nehogy napsütöttének képzeld ezt az idillt. Fájdalmas volt és szívszorító. Sötét tónusú. És szüntelenül veszélyeztetett... Külön világot teremtettünk magunknak. Eszmék, gondolatok, érzelmek varázsos világa tárult fel előttem. Csodálatos iskola volt ez, ha egyoldalú is. Mert gondolkodásomban ugyan koraérett lettem, csaknem koravén, ám a mindennapi élet ügyeiben-gondjaiban olyan járatlan és ügyefogyott, hogy az már szinte komikus volt. Tízennyolc éves lettem, de barátaim még mindig nem akadtak. A szerelem pedig egyszerűen meg sem fordult a fejemben. Sőt szégyelltem, hogy lánynak születtem. Határozottan megalázónak tartottam női mivoltomat. A beszédemben, a gesztusaimban, a viselkedésemben mindenáron férfi akartam lenni. Akkor már magas voltam, megtermett, és alaposan megerősödtem, amivel büszkévé tettem apámat. Imádtam hetvenkedni a fizikai erőmmel, a fiús vakmerőséggel és tempóimmal, amelyekkel mindenkit megbotránkoztattam. Még a mozdulataimban is valami férfias szögletességet vettem fel. Azt hiszem, a műugrást is ezért választottam. Isten tudja, miért, de férfias sportnak éreztem. No meg azért, mert akkoriban mindent elkövettem, hogy legyőzzem a különböző félelmeimet. Két és fél szaltóval leugrani a tízméteres toronyból – vonzott a veszélyessége. Pusztá hetykeségből még olyan ugrásokat is végrehajtottam a toronyból, amelyeket nőknek nem szabad. Nem voltam akkoriban túl rokonszenves, annyi bizonyos... Később aztán, amikor villámcsapásszerűen rám tört a szerelem, s én tehetetlenül, tanácstalanul, riadtan álltam vele szemben, és amikor fellázadtak az ösztöneim, valósággal meg kellett mérköznöm a természetemmel és az idegeimmel, hogy nő lehessenek. De hát ez már később volt, később ...

Miklós remélte, végre rátérnek az őt legjobban izgató témára, hogy ki is volt az, akire az asszonyt emlékezteti, de Saci kis hallgatás után, ismét visszakanyarodott apjára.

– Jó volt együtt élni azon a magunk teremtette szigeten, bár a valóságos világ valamiképpen mindig jelen volt. Közbeszólt, gyakran közbeszólt, és nemegyszer brutálisan. Erősebbnek bizonyult a mienkénél, és megértettem, amit apám, sajnos, sohasem értett meg, hogy nem lehet elmenekülni előle. Látnom kellett, hogy ezernyi szállal köt a társadalmi állásunk, a rokonságunk, az ismeretségi körünk, az az egész rettenetes magyar úri osztály, amelynek a konvencionalitásáról, jellemtelenségéről és komikumában is félelmetes mivoltáról sejtelve sem lehet annak, aki nem élt benne, és nem tartozott hozzá. Először csak kikezdte, aztán szétrombolta a mi kapcsolatunkat is. Az a világ nem tűrt el semmi rendhagyót. És amikor érettségi után egyre nyíltabban körülfont bennünket a legocsmányabb és legszörnyűbb rágalmak hínárja, apám feladta a harcot. Egyszerre hűvös és hangsúlyozottan tartózkodó lett velem. Valósággal kerülni kezdett. Amikor pedig könyörögve kérlelni kezdtem, hogy ne törődjön a rágalmakkal, és ne taszítson el magától, nyersen a szemembe vágta: „Igazuk van. Felnőttél, most már nem lehetsz el szerelem nélkül. Ez a világ rendje. Keress magadnak valakit.” Rettenetesen fájt. Azt hittem, sohase heverem ki. De kihevertem, és megértettem, hogy a mi életünk olyan, amelybe vagy beletörődik az ember, vagy megverekszik vele. Én az

utóbbi akartam választani... – És beszélt tovább, most már egyenesen, érzelem nélkül, szinte személytelenül. Érdes hangjában nyoma sem maradt a kislányos lágyágnak és a múltba pillantás elfogódottságának.

Miklós szótlánul figyelte, és lassanként megfogalmazódott benne egy benyomás. Ahogy hallgatta mélyről fölfakadó emlékeit, amelyek már-már monológ formáját öltötték, nem tudott szabadulni attól az érzéstől, hogy valószínűleg már nagyon régóta nem beszélgetett el így senkivel se. Barátai aligha vannak. A családi kötelékei elszakadtak. És a férje? Miklós előtt megjelent a nagydarab, kefefrizurás, gyámoltalannak látszó pasas. Nem, kizárt dolog, hogy ezzel az emberrel Saci valaha is beszélni tudott ezekről a dolgokról. Hiszen valami olyan belső kiéhezettséggel, olyan mohósággal és kielégületlenséggel szakadnak fel belőle a szavak, mintha hosszú évek óta először nyílna rá alkalma, hogy szabadon kibeszélje magát!

Ez bizonyára nem volt igaz. De az alighanem igaz volt, hogy életének egy drámai pillanata után rendkívüli szükségét érzi, hogy szembesítse magát életével. Igen, ezt egyre határozottabban érezte Miklós. Néha valósággal úgy tetszett, az asszony nem is hozzá beszél, hanem gondolatait és emlékeit fennhangon mondja el magában. Bár talán ő is... pusztán csak azzal, hogy meghallgatja, talán most ő is valami szükséges szívet jelent az asszony számára, ha csak néhány órára vagy akár néhány találkozásra is.

Újból rágyújtott. Hallgatta Saci egyenes, mély, kissé rekedtes színezetű hangját. A családjáról és a környezetéről beszélt. Őt meg egyszerre furcsa érzések lepték meg. Egy család belső élete rajzolódott ki előtte és egy életforma, amely – ha jóval alacsonyabb szinten találkozott is vele – nem volt számára ismeretlen.

Anyai rokonságára kellett gondolnia. Hivatalnokok, tisztviselők, katonatisztek. Legidősebb nagybátyját, a városházi tanácsost kivéve, egyikük sem vitte sokra. Elszegényedett dzsentrikként kezdték, úgy is fejezték be. Ám az asszony mintha róluk is beszélt volna. Unalmas életükről és sűrű gondolataikról, sekélyes vágyaikról és szeretetet nem ismerő, rideg lényükről, ízlésük és képzeletük szegényességéről. Mindenekelőtt azonban féktelen maradiságukról, amely ugyanolyan ódivatú volt, akár csak lakásaik berendezése, kevélyen mutogatott kutyabőreikkel, relikviáikkal, kifakult fényképeikkel és féltve őrzött, dugdosott ezüstneműikkel, s amely ugyanolyan poshadt volt, mint otthonaikban a léghő. Igen, Miklós nagyon is ismerte azt az önzést, alattomoságot, pöfetegséget és meghunyászkodást, amiről, rokonságáról szólva, Saci beszélt.

Megborzongott, mintha nyirkos pinceszag csapta volna meg. Az anyai famíliától gyerekkora óta ösztönösen visolygott. Már hosszú évek óta nem találkozott egyikükkel sem, és gondolatban sem foglalkozott velük. Maga az emlékezés is visolygással töltötte el. Kihullottak az életéből észrevétlenül, és semmi hiányt nem okoztak. Nem akart tudomást venni róluk.

Most azonban felvetődött benne, nem valami szemet hunyó gyávaság-e ez? Vajon nem arról van-e szó, hogy ezúttal is a kényelmesebb megoldást választotta? Hogy nem akarja szembesíteni magát gyerekkorának és kamaszéveinek ezekkel a nyomasztó emlékeivel? Hiszen, hacsak áltatni nem akarja magát, életében az anyai ág jóval fontosabb szerepet játszott annál, semhogy jelentéktelen, tűnő epizódnak tarthatná. Bárhogy idegenkedett is tőlük, nyomot hagytak rajta. Nyomot hagytak a gondolkodásában, a természetében, még a viselkedésében is. No igen, az apai ágra emlékezni, a mártír nagyapára és nagyanya lenyűgöző alakjára, kellemesebb is, tetszetősebb is! De hát ez életének és formálódásának csupán az egyik része, ha a fontosabbik is. Hogyan tudna felülkerekedni magán és előrelépni, ha múltjának azt a másik darabját, amely az anyai ághoz köti, letagadná vagy akár elködösítené? Hogyan tudna leszámolni sok-sok hibájával, fogyatékoságával és jellemgyöngeségével,

mindazokkal a tulajdonságaival, amelyek időről időre lehúzzák, visszarántják, megtorpanásra kényszerítik, ha éppen azt a múltat hazudná le, melyből e tulajdonságai kinőttek?

És ekkor csodálattal gondolt anyjára. Ő képes volt a szembenézésre és a leszámolásra is. Életében kétszer nézett szembe, és kétszer szakított a múltjával, a családjával és korábbi életformájával. Először amikor férjhez ment. És másodszor, s bizonyára ez a második volt a sokkal nehezebb, amikor tizenöt évi házasság után, számtalan zavaró körülmény közepette is, végérvényesen a férje útját választotta. S paradox módon talán csak azért volt képes a leszámolásra, mert családjában egyedül ő tudta megőrizni a jellemében azt az egyenességet, büszkeséget és lázadó szellemet, amely valaha olyan élénken élt szökébb hazája, a Partium kisnemességében, Kölcsey, Wesselényi Miklós és Ady földjének keménykötésű, konok népében.

Eszébe jutott, hogy apja egyszer milyen furcsán fejezte ki magát, amikor megkérdezte tőle, miért is szeretett bele anyába. „Mert makacs, rátarti vér folyik benne” – válaszolta apja inkább tréfásan, mint komolyan, holott nagyon is komolyan gondolhatta, amit mondott. Ő akkor nem figyelt föl erre sem. Talán meg sem értette. De most már az is megvilágosodott, ami az előbb még csak ösztönszerűleg felvillanó benyomás volt: anyjának és Sacinak a hasonlósága. Ráébredt különös rokonságukra. Fölismerete, hogy még a természetükben is megmutatkozik. Nem csodálkozott volna azon, ha Saci pedig őbenne érezne meg valamiféle rokonságot. Talán bizony nem is csak egy véletlen, valakire emlékeztető külső hasonlóság teszi most ilyen nyílttá és bizalmassá, hanem rokonságuk ösztönös megsejtése is ...

A beállt csendre kapta fel a fejét. Az asszony elhallgatott, merengve pillantott maga elé.

– Azt persze nagyon nem szeretném – mondta –, ha félrevezetnélek ezekkel a dolgokkal. Apám, minden hibájával együtt is, nagyszerű ember volt...

Azzal ismét visszatért a gyerekkorához, miközben hangjában újra fölcsendült a kislányos, mélázó, kavicsdobáló zöngéje.

– Esténként, amikor végzett szigorúan megtartott napi penzumával, hacsak tehetne, megszökött a vendégek elől. Kimászott dolgozószobája ablakán a verandára, és bezörgetett hozzám. Akkorra én már mindig elkészültem a másnapi leckémmel, és reménykedve vártam, hogy jöjjön, és elindulhassunk sétálni. Jó két-három órás séták voltak, majdnem minden áldott nap. Télen-nyáron, esőben-fagyban. Mentünk, fogta a kezem, és beszélt. Beszélt a könyvéről, amelyen éppen dolgozott, de mindenről, ami foglalkoztatta vagy bántotta. Még olyan személyes vívódásairól is, amelyeket csak régi, kipróbált barátság után oszt meg az ember másvalakivel. Tizenkét-tizenhárom éves voltam, ő már benne járt az ötvenes éveiben. Mégis úgy beszélgettünk, mint két egyidős felnőtt. Csodálatos esték voltak. Csend vett körül bennünket, lombsusogás, rejtelmes esti neszek. Kihalt, sötét utcákon sétáltunk, csak imitt-amott fénylett egy-egy utcai lámpa vagy kivilágított villaablak. Hallgattam őt, és sírással küszködtem. Néha csak azért, mert tudtam, nem tarthat ez így örökké, ennek egyszer majd véget kell érnie. De legtöbbször azért, mert mindig valami leverő, szívbe markolóan mély fájdalommal beszélt. Milyen törekeny kedve volt! És milyen sebezhető! Hogy tudott gyötrődni! Mennyi fölösleges dologgal terhelte meg magát! Minden felzaklatta, kizökkentette, feldúlta. Csüggedtsége rémülettel töltötte el. És gyakran, nagyon gyakran láttam csüggedtnek. Hatalmas alakjából merő tehetetlenség áradt. Valami iszonyú védtelenség. S mindebben az volt a legborzasztóbb, hogy szavaiból valójában olyan keveset értettem. De örömet is csak ő tudott szerezni. Szentül hittem, hogy olyan kedves ember, amilyen ő, nincs még egy a világon. Ha fájdalom leverő és kétségbeejtő volt, jókedve elsöprő és fergeteges. Néha meg szenvedélyesen tűzbe jött. Mert

tépelődő, kétkedő, pesszimista természetéhez valami elpusztíthatatlanul naiv, tiszta reménykedés párosult. Lobogott és lelkesedett. Szinte ujjongva mondogatta: „Meglásd, egyszer, nem is olyan sokára, mindenki látni és hallani fog ebben a vak és süket országban! Hidd el, hamarosan tündérkertté varázsoljuk ezt a szomorú szemétdombot, amelyen élünk!” Ilyenkor mesélni kezdett erről az eljövendő tündérkertről. Csodálatos képet tárt elém. Olyan volt, mint egy gyönyörű mese és egy felejthetetlenül szép, színes álom. És hinni kellett benne, annyi hittel, meggyőződéssel, áradó lelkesedéssel és jókedvvel festegette ezt a szivárványosan kedves és elbűvölő képet. Öröme tetőfokán hirtelen elcsendesedett. Átölelte a vállam, és meghitt bensőségességgel így szólt: „Úgy örülök neked, kislányom! Milyen fényes kis útitársam vagy te ezekben a bolondos kalandozgatásokban!”

Elhallgatott, és Miklósból kibuggyant:

– Szép! Ez nagyon szép! – És szinte megilletődve mosolygott. – Fényes kis útitárs... milyen szép!

Olyan különös volt látni, hogy az asszony lehajtja a fejét, és elpirul.

Aztán elködösült szemét Miklóstra emelte.

– Néha olyan kedves vagy, hogy szinte szeretnék megcsókolni.

– Semmi akadály – biztatta játékosan Miklós, de közben valami tompa ütést érzett a mellében. Kísértés fogta el, kívánta, hogy az asszony megcsókolja.

Derűjébe nyugtalanság vegyült, s látta, Saci ezt felfogja, mert nyomban tartózkodóvá válik, és szoknyáját önkéntelen mozdulattal a térdére húzza.

Hallgattak. Mintha árnyék hullt volna rájuk. Saci lehunyta a szemét, az arcán alig észrevehető feszültség jelent meg.

– Néhány éve – szólalt meg aztán vontatottan – megvettem a négykötetes Csehov-válogatást. Lapozgatás közben rábukkantam egy elbeszélésre, amit már rég nem olvastam. *Fájdalom*, ez a címe. Egy öreg bérkocsisnak meghal a fia. S mivel a fájdalmát senkivel sem tudja megosztani, mert nem hallgatják meg, végül a lovának mondja el. És ahogy elolvastam, hirtelen megjelent előttem a kihalt, sötét, sváb-hegyi utca, ahol egy hatalmas termetű, öregedő férfi kézenfogva bandukolt egy vézna kislánnyal, és beszél, beszél, beszél neki, mert senkije sincs, akivel megértethetné magát.

Ez már szenvelgés, gondolta Miklós, és elkomorodott. Nagyon nem tetszett neki ez a hasonlat.

Saci fölfigyelt rá. – Furcsa lettél. Zavar valami?

– Nem, dehogyis! – Miklós óvakodott attól, hogy bevallja, mire gondolt. Más irányba akarta terelni a beszélgetést, de semmi okos nem jutott az eszébe. – Úgy érzem, elfáradtál. Nem merít ki nagyon a beszéd? – A hangja nem hatott valami őszintének, ezért rájátszott egy kicsit. Aggodalmaskodva ráncolta össze a homlokát.

Saci csodálkozva figyelte.

– Nem vagyok fáradt, jólesik mesélnem. – De aztán átsuhant valami az arcán, és a vonásai megkeményedtek. – Ó, azt hiszem, értelek! Már értem, hogy mi zavar. Megint félsz, igaz? Félsz, hogyha meghallgatsz, túlzottan odaadod magad. – És ridegen villant meg a szeme.

– Eszembe sem jutott – védekezett Miklós, és azt gondolta: csöbörből vödörbe. Az asszony kicserélődése és támadó hangja kellemetlenül érintette. – Hidd el – próbált magyarázkodni –, én csak azért kérdeztem meg, mert úgy vettem észre ...

– Hallgass! – Saci felült a nyugágyban, és kifeszítette a derekát. – Még mindig nem

elégetted meg a hazudozást, mondd? Nem unod még ezt az undok csúszó-mászó tekergőzést?

Tessék! Miklós felsóhajtott magában. Ott tartunk, ahol a legelején. De hát úgy kell a marha fejmenek! Semmi szemrehányást nem tehetett az asszonynak. Jámboran nézett rá.

– Ha untat a történet, vagy végképp nem tudsz elviselni – folytatta nyersen a nő –, bármikor elköszönhetsz. Ma szeretnék beszélni, de lehet, hogy holnap már nem lesz hozzá kedvem. Az ilyesmi nem pusztá akaraton múlik. Légy már egy kicsit becsületes, az isten szerelmére! – És a hangjába keserűség lopózott. – Légy már olyan, amilyenek látni szeretnék. Nagyon megerőltető?

Miklós szívesen megkérdezte volna, milyenek szeretné látni. Olyannak, mint amilyen az a bizonyos Péter volt? Egy pillanatra lázadozott a rákényszerített szerep ellen. Rokonszenve és kíváncsisága azonban most is felülkerekedett. Elvégre jól érzi magát, és érdekli az asszony históriája.

– Nos? – kérdezte kihívóan az asszony.

Miklós hallgatagon viszonzta a pillantását. Visszakönyökölt a széktámlára, tekintetét várakozóan függesztette rá. Pillantásából meg kellett érteni, nemcsak hogy érdeklődéssel hallgatja, de kapcsolatuk baráti légkörét is szeretné megőrizni és fenntartani.

Az asszony szemlátomást nem volt hajlandó megérteni. Merev szeme áthatolhatatlanul rideg volt. Hangjából pedig kiütközött az a kemény, idegenes akcentus, amely tegnap a beszélgetésük kezdetén sértette Miklós fülét.

– Valld be, nem szívesen jöttél ma ide! Fogszíva, mi?

– Igen – válaszolta Miklós engedelmesen.

– Talán el sem akartál jönni, igaz?

– Igaz.

Az asszony összehúzott szemmel fürkészte még egy ideig. Ilyenkor sűrű szcnpillája és erős szemöldöke miatt valóban sötétnek, szinte mélytüzűen feketének hatott a szeme. Haragvó tekintete azonban váratlanul elcsitult. Puhán ereszkedett hátra a nyugágyba.

– Jó, hogy most nem hazudtál. – Egyszerre meglepően kellemes mosoly futotta be az arcát. – Szeretem, amikor őszinte vagy. Még azt is szeretem, amikor nem vagy őszinte, mert könnyéi átlátni rajtad. A romlatlanságodat szeretem. Meg azt, hogy sohase találd a kellő és megfelelő rutinos szót. De a legjobban talán mégis azt szeretem benned, hogy valami finom csáppal mindig megérzed a döntő pillanatokat, és akkor becsületesen és barátián tudsz viselkedni.

Miklós csodálkozva, kissé megzavarodva bámult rá. Homlokából tétován hátrasimította puha haját.

– Ó, kérlek, nehogy ezt valamiféle udvarlásnak vedd – figyelmeztette Saci nyugodtan.

– Nem, nem, dehogy! – Miklós még mindig csodálkozva figyelte. A szemét nézte, kellemes mosolyát, fesztelen tartását. Milyen vonzó! – gondolta. Pillantását a földre szegezte. – Néha ugyancsak zavarba hozol – mondta félszegen. – Félek, hogy becsületesebbnek tartasz, mint amilyen vagyok.

Saci elfojtotta a mosolyát.

– Az ösztöneid becsületesek, és nekem ennyi elég. – Elnevette magát. – De egy biztos. Szörnyen kacér fiatalember vagy te, Miklós. Gondolom, ezzel a szerény és

félszeg szöveggel számos szép sikert arattál már.

Miklós megütközve nézett rá, aztán ő is elnevette magát.

– Igen, olykor beválik. – Biztos volt benne, hogy ezúttal is. Nem bánta, hogy az asszony bizonyos tekintetben átlát rajta. Ezt a lehetőséget szívesen megadta azoknak, akikhez közel akart kerülni. Tudta, az ilyesmi szinte észrevétlenül bizalmasabbá és bensőségesebbé teszi a kapcsolatot.

Saci fáradtan a szeméhez nyúlt, és fejét hátravetve, a levegőbe meredt.

– Tudja valaki, hogy itt vagy nálam?

– Kasza.

– Senki más?

Miklós tétovázott egy pillanatig. – És Babrián.

Az asszony keze megmerevedett a szemén. Ujjai hasadékan pillantott Miklóstra.

– Mit szólt, hogy idejössz?

– Nem szólt semmit – válaszolta Miklós.

Nem mondott igazat. Babrián a szeme közé nézett, és azt mondta: „Vigyázat, mély víz! Bele ne fulladj nekem, mert cefetül mérges leszek!” Lefricskázott egy muslicát Miklós hófehér ingéről, és némi gúnnyal megveregette a vállát. „Előbb-utóbb úgyis meg kell tanulnod úszni. Príma alkalom, bajnok úr ...”

Saci az ujjai közül figyelte.

– Nem igaz, hogy nem mondott semmit, de rendes tőled, hogy letagadod.

Jól ismerheti Babriánt, gondolta Miklós.

– Mondd – kérdezte Saci csendesen miért nem tetszett neked az a hasonlat az előbb?

Miklós megint csak álmélkodott. Hát mindent kitalál?

– A Csehov-novellára gondolsz?

– Igen.

– Kár volt hivatkozni rá. – Miklós vállat vont. – Elkedvetlenített.

– Láttam. De miért? És főleg ... miért tagadtad le?

– Nem akartalak megbántani.

– Gondolod, hogy megbántottál volna?

– Azt hiszem. – Miklóst zavarta, hogy most nem látja a szemét, mert az ujjával eltakarta. – Hamis hasonlat volt – mondta óvatosan. – Szenvelgő.

– Hogy mondod? – Az asszony lassan elhúzta a szeméről a kezét.

Le kellett volna tagadnom, bosszankodott magában Miklós. Sajnálta az asszonyt. Láta, amit mondott, rosszul esik neki. Becsületesség ide, becsületesség oda, vannak dolgok, amiket helyesebb nem kimondani.

– Szenvelgőnek tartasz? – Saci szinte szótagolta a szavakat.

– Egyáltalán nem. Írماغja sincs benned a szenvelgésnek.

– Hát akkor?

– Értsd meg, egyszerűen rossz példa volt.

– Éspedig?

Miklós kedvetlenül pillantott rá. Fárasztani kezdte a meg-megújuló, szüntelen birkózás. Reménykedésében állandóan csalódnia kell. Amikor már azt hinné, egy lépéssel közelebb jutottak egymáshoz, visszazuhannak oda, ahonnan elindultak.

Hullámvasút.

– Abban igazad van – fogott szelíden a magyarázkodásba –, hogy a boldogtalanság összemérhetetlen, összemérhetetlen a magány is. Amit apádról mesélsz, szép és igaz. Sőt megrendítő. De hogyan is juthatott az eszedbe éppen erre a novellára hivatkozni? Egy nyomorúságos, elesett bérkocsis, egy kitzasztított pára és a te apád, aki nagy műveltségű, hírneves, jómódú tudós volt. En azt gondolom, semmilyen vonatkozásban nem vethetők össze.

– Miért nem? – hangzott követelőzve.

– Már a helyzetüknél fogva sem. A novella egy nagyon is meghatározott sorsú emberről szól. A fájdalom primitív, valósággal állati. Éppen ezért olyan megrázó. Magányában pedig csaknem komikus az öreg. A groteszksége a megrendítő és az, hogy a sorsán nincs módja változtatni. Sorsának tragikumája helyzetének komikumával ötvöződik. Mindenkitől elhagyott, kitzasztított öregember. Bárhogy ügyeskedik is, nem talál senkire, aki meghallgatná. Nincs választása. Vagy belepesztul fájdalomába és magányába, vagy beletörődik. – Kínosan érezte magát. Olyan volt ez, mint egy kollokviumi felelet. El is hallgatott.

Fagyos tekintetbe ütközött. – Úgy! Te ezt ilyen pontosan tudod. Elárulnád, milyen választási lehetőségre gondolsz?

Miklós gyanakodva sandított rá. A bolondját járatja vele? Feltűnt az asszony makacsul összezárt szája és konok álla. Kényszeredetten vállat vont.

– Apádnak volt választási lehetősége. Lett volna. Kérlek, hagyjuk ezt a ...

– Folytasd! – csattant fel az asszony.

– Mit folytassak? – Miklós már nem tudta leplezni bosszúságát. – Te magad állítottad, hogy akik között élt, azokat megvetette. De akik között élnie kellett volna, azokat nem kedvelte, azoktól visszariadt. Meglehet, nem tőlük, személy szerint, hanem a körülményeiktől, amelyeket ő sem kerülhetett volna el.

– Nem, nem szerette őket! – mondta élesen a nő. – Mert olyan is akad, méghozzá bőven, aki nem szeret titeket! De azért az érzelmei és a gondolatai még becsületesek lehetnek!

– Miért ne lehetnének? De ez mit sem változtat a lényegen.

– Az osztályelőítéleten, igaz? – Az asszony sziszegő hangjába maró gúny vegyült. – Tudtam, hogy újra itt kötünk ki!

Miklós őszinte elképedéssel meredt rá. – Nem értelek.

– Én viszont igen! Nagyon is!

– Az az érzésem, mintha megbolondultam volna. Esküszöm, egy árva szót sem értek az egészből! Mintha nem is ugyanarról beszélénk.

– Ugyanarról beszélünk – kiáltotta a nő –, csak más nyelven! – Arcát ellenséges mosoly sötétítette el. – Mert fájdalom csak egy nyomorúságos, elesett bérkocsisnak lehet, ugye? Az ő szenvedése, az igen! Ám egy „nagy műveltségű, hírneves és jómódú tudósak” még a lélegzetvétele is hazugság, mi? Szenvelgés, igaz? Csalás és ámtítás! Ó, hogy te is... milyen ostoba és kegyetlen vagy!

– Megörültél! – hüledezett Miklós. Megdöbbsentette az asszony szeméből kicsapó gyűlölet.

– Ti nagyokosok, ti könnyen ítélkezők! Ti megvesztegethetetlenül elfogult bírák! – Összezárt szájjal nevetett, a torka mélyéből. – Mindig kibújik a szög a zsákból, drága Miklós! Akinek más az élete és más a gondja, mint a tietek, az döögöljön meg, ugye? És az is, akinek más a fájdalom. Aki pedig hittételeitek szerint tévelygett, az még halott

porában is csak átkozott jogfosztott maradjon! Őszinte emberi szándék, becsület, érzelem csak azoknak engedélyeztetik, akik hozzátok húznak! Vagy legalábbis azoknak, nagy kegyesen, akik a társadalmi ranglétra alsóbb fokain állnak! Kincstárilag szabályozott humanitás, mi? Nagypolgári értelmiségiék meg egyéb leprások ötödízíglén kizárva! Szívük és lelkük eltörlendő! Érzelmük gyanús, betiltandó! Örömük, szomorúságuk hamis, elkobzandó! – Ökölbe szorította a kezét, és felkiáltott. – Hogy hányszor és hányszor találkoztam ezzel az elvetemült korlátoltsággal! Istenem, mennyire unlak benneteket! Hogy unom már ezt az egészszet!... – Lihegve, elfulladva, kinyílt szájjal meredt Miklósra. Aztán hátrahanyatlott.

Nagy csend volt.

Szóval így állunk, gondolta Miklós. Most mi a fenét csináljak?

Nem érzett indulatot. Nyugalmán maga is elcsodálkozott. Az asszony kitörése készületlenül érte és meglepte, de nem haragra, hanem tanácsstalanságra indította. Mit tenne vajon most a helyében Kasza? Alighanem vállat vonna, és fütyörészni kezdene. Vagy csak annyit mondana, archaikus mosolya kíséretében: „Fura!” Tóbi valószínűleg békésen vigyorogna. „Hát, ez jó volt! Márminthogy az, miszerint mi vidáman sütkérezünk a szocializmus napos fővenyén, és furtonfurt ilyen piszok mód korlátoltskodunk, miközben maga a vörös proletárterror setét vermébe zárva senyved. Arról nem is szólva, hogy manapság direkt illetlenség efféle nézeteket hangoztatni, úgy tüntetve fel a dolgot, mintha sokakban még mindig az elavult, átkos, reakcionárius osztálygyűlölség éldegélne, s ilyenképpen némely magamfajta jámbor gyanakvóban ama káros kételyt ébreszteni, hogy szövetségi politikánk netalántán mégsem gránitalapzatra épült.” Hát a bányász? Menten begurulna, és gorombán előadná, őt a nagyapja már pendelyes korában arra tanította, hogy kutyából nem lesz szalonna, és neki különben is mindjárt gyanús volt, hogy örökösen avval a vén szemétláda tábornokkal látja, akit igenis, egyáltalán mm ártott volna cakumpakk betiltani vagy még inkább eltörölni. No és Babrián? Babrián nyájasan recsegné: „A kegyed hangvétele fölötte emlékeztet engem Mrs. Montagu Barstow, született Orczy Emma bárónő *Vörös Pimpernel* című világhírű beszélyének stílusára. Annál is inkább, mert e közkedvelt munkában szintén erősen szidalmaznak valami jakobinusokat, miközben igen dicsérik az arisztokrácia fejlett muzikalitását mint kifinomult lelkiviláguk legékesebb bizonyítékát, amelyben egyébként nincs semmi meglepő, tekintettel arra, hogy a bárónő édesatyja a magyar királyi Operaház egykori főintendánsa volt. A szóban forgó beszélyben ezenkívül számos említés történik mindenféle levágott apácaemlőkről, meggyalázott versailles-i szüzekről, élve megnyúzott főúri kisdedekről és földönfutóvá tett egyszerű hercegekről, de főleg és mindenekelőtt a Bourbonoktól mindenkor hően szeretett gondolatszabadság eltiprásáról. Csak éppen az az egy jelentéktelen mozzanat nem világlik ki a kitűnő műből, hogy mitől is olyan fene dühösek azok a jakobinusok, márpedig valamivel átkozottul fölhergelhették őket, ha Mrs. Montagu Barstow-nak egyáltalán hinni lehet ...”

Miklós majdnem elmosolyodott. Aztán gondolkodóba esett. Mi szüksége lehetett az asszonynak erre a vad kirohanásra, amelynek a lehetőségét voltaképpen ő maga provokálta ki? Nem értette. Mint ahogy nem értette azt sem, miért nem tud haragudni rá emiatt.

Figyelte, –ahogy a felindulástól sápadtan, csukott szemmel fekszik a nyugágyban, és azon kapta magát, hogy részvét ébred benne iránta. Sajnálta. Pillantása energikus, nagy kezére tévedt, amely most erőtlenül pihent a nyugágy karfáján, és meglepő gondolata támadt. Lehetséges, hogy mindaz a fojtott feszültség és keserűség, ami most kirobbant belőle, valamiféle légszomjából ered? Eszébe jutott, amit előző nap hallott tőle. Minden csapás keményebbé és szívósabbá tette. „Elpusztíthatatlan voltam ...”

Ismét cigarettára gyújtott, és töprengve figyelte, mint akinek meg kell fejtenie a titkát. Igen, ez az asszony nagyon tudhatott verekedni. És mennyi düh és szenvedély dolgozhatott benne! Talán még gyűlölet is. Mániákusan küzdhetett a becsületéért és a jogaiért. Bizonyára a harc lett az éltető eleme. De ma ... ma már kinek bizonyítson? Mit bizonyítson és mi célból? Kivel viaskodjék? Árnyékbokszolás, gondolta, viadal kreált ellenfelekkel...

Átérezte helyzete tragikomikumát. Ismerte ezt a fajtát, amelyik halált megvető bátorsággal küzd, ha arra kerül a sor, ám nyomban elveszti lába alól a talajt, ha megfosztják a küzdelem lehetőségétől. Harci kedve időszerűtlenné válik, nevetségessé. Ez az asszony most harcos – ütközet nélkül. Harcos, aki belerokkan, hogy nem talál ellenfélre és küzdőtérre.

Bizarr gondolat, ismerte be végül. Egy pillanatra kétség fogta el, nem hamis irányban tapogatózik-e. De úgy érezte, nem. Értelmetlennek tetsző, önmaga kiprovokálta dühkitörésére ez az egyetlen elfogadható magyarázat. És talán közel jár ahhoz is, hogy kiderítse öngyilkosságának a titkát.

Amikor fölnezzet, az asszony merev tekintetével találkozott.

– Nos – szólalt meg túlhangsúlyozott gúnnyal –, egy szavad sincs? Hallgatsz?

– Igen, Saci. Hallgatok.

– Ki akarsz térni?

– Szeretnék.

– Nem nagyon kedveled a kihegyezett vitákat, igaz?

– Igaz.

Az asszony kivillantotta a fogait. – Talán megijedtél? Megint?

– Ez a kérdés most indokolatlan.

– Mondd, te mindent lenyelsz?

– Ezúttal nincs mit lenyelnem.

– Úgy látszik, nemcsak a barátaidat árulod el könnyen, hanem a meggyőződésedet is.

– Eddig még nem árultam el, Saci.

– Eddig. Hát most?

– Nem vitatkozom veled. Ennyi az egész.

– Ó, talán megsértettelek? Vagy nincsenek érveid?

– Efféle nézeteken nincs mit vitatkozni.

– Vagyis kitérsz. Könnyebb megoldás.

– Helyesebb.

– Miért?

– Nem akarom, hogy önellentmondásba keveredj.

– Önellentmondásba? – Saci felvonta a szemöldökét.

– Igen. – Miklós szívott a cigarettájából. – Én ugyanis jól érzem magam veled. Ha nem tévedek, te is szívesen beszélgetsz velem.

– Lehet.

– Bocsáss meg, ezt tudni akarom! Igen vagy nem?

– Igen.

– Na látod, ezért.

Az asszony még mindig felhúzott szemöldökkel kémlelte. – Lennél szíves megmagyarázni?

– Azt gondoltam, már ennyiből is megérted.

– Én a nyílt beszédet szeretem.

Miklós figyelte néhány pillanatig.

– Jól van, te akarod. Ha most vitatkozni és védekezni kezdenék, amit nem teszek, óhatatlanul is el kellene fogadnom, hogy a kirohanásod egyáltalán vitára érdemes. Magyarán, hogy valamiféle korlátolt, embertelen gőg hatalmon levő képviselője vagyok.

– Szofista szófacsarás ez, kedves Miklós – mondta Saci szárazon.

– Várj, még nem fejeztem be. – Miklós nyugodtan mosolygott. – Mert ha én az volnék, akinek tituláltál, kénytelen vagyok valamit megkérdezni tőled.

– Rajta!

– Miért vagy velem szívesen, és miért akarsz beszélni nekem a történetedről? Jogos kérdés, nem?

– Ez nem tartozik ide – válaszolta Saci rövid hallgatás után.

– Bámulatosan következetes vagy – bólintott Miklós ironikusan. – Ha két embernek ennyire homlokegyenest ellenkező a véleménye, akkor még az időjárásról sem igen beszélgethetnek egymással, hogy most én idézzek. Jean-Paul Sartre. – Vállat vont. – Nem tudom komolyan venni a kitörésedet.

– Coué módszere? Így óhajtod meggyőzni magad?

Miklós utolsót szippantott a cigarettából, és elnyomta.

– Mondd – szólalt meg csendesen ki volt az a Péter?

Saci hosszú pillanatokig nem talált szavakat.

– Te ismered a nevét? – kérdezte, amikor végre szóhoz jutott.

– Ismerem. – És Miklós elmondta, hogy tegnap szendergésében hallotta tőle ezt a nevet.

– Igen, mostanában gyakran álmodom vele. – Saci elborult szemmel vizsgálta. – Mit akarsz ezzel? Miért hoztad szóba?

Miklós eltűnődött.

– Azt mondtad, emlékeztetlek valakire, akit szerettél. Ő volt az? – Látta, hogy az asszony alig észrevehetően igent int. – Gondolom, nemcsak a külsőm emlékeztet rá. Vagy tévedek? – Saci most nemet intett. – A hasonlóságnak pedig, úgy gondolom, föltétlenül szerepe van abban, hogy szívesen látsz, és szívesen beszélsz nekem magadról.

– Miért hoztad szóba? – ismételte meg Saci már nyomatékosan. Az arca feszültté vált.

– Valami azt súgja, hogy beszélgetésünk tárgyához kapcsolódik. Kétszeres halált kellett hálnia, mondtad. *Kétszeres* halált! Talán ő is azokhoz tartozott, akiket az előbb sommásan így emlegettél: *ti*? Felelj, kérlek! Az érzéketlenek közé tartozott, igen? Az elvetemült, sötét korlátoltak közé? A megvesztegethetetlenül elfogult bírák közé?

– Hallgass! – Az asszony ajka megremegett a visszafogott indulattól.

– Talán ő is ostoba és kegyetlen volt, mint én? Mint mi? Könnyen ítélkező?

– Hallgass! – kiáltotta a nő. – Nem hallod? – Hirtelen felült és előrelendült, mintha rugó lökte volna Miklós felé, miközben a rajzok öléből a földre csúsztak. Fenyegetően

villogó tekintete nem hagyott kétséget afelől, hogy kész Miklós arcába vágni, ha kérdéseit folytatni merészelné.

Miklós elhallgatott. Már tudta, amit sejtett, és amit tudni akart. Ugyanakkor lefegyverezte az asszony becsületessége, hiszen pusztán intuíción alapuló kérdéseit könnyűszerrel elháríthatta volna. Nézte fájdalmas szemét, magából kikelt arcát, s ezúttal már nem részvét vagy sajnálat, hanem együttérzés ébredt benne. Arra gondolt, hogy ez a nő önszánalmat nem ismerő, becsületes természetével, férfias erejével és gondolkodásmódjával valamiképpen önmaga áldozatául esett. Csak a múltjának él. Magányosságában a múlttal akarja körülbástyázni magát. Önáltató hazugságok mögé szeretne húzódni, de képtelen a legcsekélyebb hazugságra is.

Tekintetük hosszú percekig némán egymásba kapcsolódott. Farkasszemet néztek. De Miklós már valódi mélységében ismerte fel az asszony benső gyengeségét, és tudta, most már ő az erősebb.

Így is történt. Saci volt az, aki pillantását végül félrekapva meghátrált. Visszadőlt a nyugágyba, behunyta a szemét, és már csak erőtlenül tudta megismételni: – Hallgass...

Megint csend lett.

Miklós lehajolt, összeszedegette a rajzokat. Rendezgette őket egy darabig, majd ismét az asszonyra pillantott. Látta, hogy leplezetlenül kiütközik rajta a fáradtság.

– Akarod, hogy elmenjek?

Ezúttal határozottan provokatív szándékkal tette föl a kérdést. Az asszonynak is éreznie kell, hogy kapcsolatuk fontos mezsgyéjéhez érkeztek. De hogy átlépi-e a mezsgyét, az már nem rajta, kizárólag Sacin múlik. Szerette volna, ha átlépi. Mert azzal, hogy fölismerte a gyöngeségét, rokonszenve nem csökkent, hanem növekedett. Tiszteletet és szeretetet érzett iránta. Ez új érzés volt.

És most sem csalódott az asszony egyenességében, mert Saci még önmagával is becsületesen küzdött. Amint eljött a pillanat, hogy folytassa-e értelmetlenné vált ellenállását, s ezzel megmásíthatatlanul eltépje köteléküket, vagy beismerje vereségét, habozás nélkül az utóbbit választotta.

– Nem akarom, hogy elmenj – mondta nyugodtan. De ahogy kis szünet után folytatta, azzal már meglepte Miklóst. – Maradj, és ne bántsuk egymást többé. Ne haragudj, ha megsértettelek. Ha pedig igazságtalan voltam hozzád, kérlek, bocsáss meg.

Miklós rámosolygott. Örült ezeknek a szavaknak, bár kissé zavarba hozták.

– Lényegében véve mindenben igazad volt – folytatta Saci fásultan. – Éppen ez háborított fel. Meg az, hogy tudod, amit én is tudok. Őszintétlenséget éreztél ki egy hasonlatból, amely valóban őszintéden volt. Bizonyos dolgokban persze nehéz megőrizni az őszinteséget. Talán nem is kellene. De hát akkor... igen, akkor minek beszélni? Hiszen nem te, én kezdeményeztem. Be akartalak avatni az emlékeimbe. És ha te rátapintasz valamire, ami hamis, nincs jogom szemrehányást tenni érte, bármilyen rosszul esik is. Úgy látszik, van az emberben valami akaratán kívüli, ami arra indítja, hogy szépítsen és ködösítsen. Talán csak azért, mert nem akarja újra átélni azt, ami egyszer fájdalmas volt. Ki tudja, talán okos önvédelmi ösztön ez. De aki három napja ... egy ostoba ügy miatt... és nem, ő egyáltalán nem múló ideggyöngeségből vagy percnyi elmezavarból, hanem nagyon is céltudatosan leszámolt az életösztönével ... nos, az valóban ne hozza nevetséges helyzetbe magát. Ne köntörfalazzon és ne szépítsen. Semmit se tagadjon le, ha már rászánta magát, hogy beszélni fog. – Hangja elvesztette fásultságát. Fölélénkült, higgadtan csengett, tárgyilagossá vált.

Miklóst éppen a tárgyilagossága riasztotta meg. Miközben ismét meghajolt

egyenessége előtt, aggodalmat érzett iránta. Saci egyenességében nemcsak ritka emberi teljesítményt látott, de fegyvertelenséget és önfeladást is.

– Apám ... hát igen, a saját erkölcsi normáinak foglya maradt. Valóban nem tudott választani, nem is akart, és ezért a két oldal közé esett. Ez még nem lett volna baj. Magányos farkasok mindig voltak, és mindig lesznek. Ő azonban nem tudott magányos farkas lenni. Nem volt hozzá elég lelkiereje, és sohasem tudta ökölbe szorítani a kezét. Megrögzött morális felfogása, a tények pártatlan elemzésének és mérlegelésének igénye végül mindig leszerelte. Számára a szellem és a cselekvés, sajnós, nem volt oszthatatlan egység. Elméleteit és elképzeléseit gyakran szakadék választotta el a való lélettől. Szinte kísérteties, hogy mennyire megismétlődik egy múltbeli beszélgetés...

Az asszony most hallgatott. Nem mozduló, tompa tekintettel valahová a távolba meredt. Feltűnt, hogy ettől a tekintettől mennyire elüt szenvtelen hangja és mondatainak gördülékenysége.

– Péter gyerekkora óta ismerte és tisztelte apámat. De biztos vagyok benne, hogy abban az időben már nem szerette, és a meggyőződésével nem is szerethette. Régóta esedékes beszélgetésük 1943 őszén zajlott le. Beszélgetést mondok, holott nem az volt. Nem beszélgetés, hanem éles vita, amely csakhamar heves szóváltássá fajult. Magukból kivetközve üvöltöztek egymással, mint akik az eszüket veszítették. Megdöbbenve figyeltem őket, mert egyikükről sem feltételeztem volna, hogy annyira elveszti az önuralmát. Apámnak egyik írásáról volt szó, amely akkoriban nagy feltűnést keltett. Az egyik liberális színezetű lap Szent István napjára cikket kért tőle. Dürer-monográfiájából választott ki egy részletet, amelyet átdolgozott, és aktuálissá formált. *Melankólia őrangyal intelme az írástudókhöz* – ezzel a címmel jelent meg. Bizonyára ismered a metszetet. Dürer egyik legizgatóbb, zseniális műve. Apám kitűnő elemzéssel kimutatta könyvében, hogy nemcsak Dürer, hanem a német humanizmus szellemi önarcképe. A kételkedés, az alkotói töprengés, az önvizsgálat remekmű szimbóluma. Az entellektüel számára szükséges, hogy olykor elvonuljon, magába zárkózzék, rendezze gondolatait, hogy felülkerekedve kényszerű apátiáján és tépelődésein, újjáéledve folytathassa munkáját. Ebből kiindulva, cikkében apám azt fejtegette, hogy a Dürer által vallott szellemi-művészeti hitvallás és erkölcsi magatartás a modern kor humanista értelmiségének is az egyetlen lehetséges magatartása. Mindenekfelett könyörtelen kételkedés. Végtelen bizalmatlansággal vizsgálni meg újra és újra minden állítást, szólamot és igazságot, tényt és cselekedetet. A világégés apokaliptikus borzalmai közepette, amikor nyilvánvalóan Európa és az egész emberiség jövőjéről van szó, a hatalom sehol sem kíváncsi a szellem szavára. Csak a tett embereinek a hangja hallatszik. A politikusoké, a katonáké, a dogmatikus ideológusoké, az uszítóké és a fanatizált tömegé. A szellemről megfeledkeztek és félreállították. A szellemre még sokáig nem vár szerep. De az írástudóknak, a humanistáknak, a szellem embereinek még ebben a szellemellenes korban is az értelem szuverenitását kell képviselniük. Az igazság megtalálása közös feladat. Tiszta elfogulatlanságot, világos látást, független elmét! Az ész pergőtüzét az esztelen világra! Szikrázzon a gondolat a közös igazságért! Világ gondolkodói, egyesüljete! Választódjék ki a kényszerű magányban a világosfejű és tiszta humanistáknak egy olyan pártatlan szellemi elitje, a világos és tiszta lelkeknek egy olyan magasrendű, osztályok és államok feletti közössége, amely a háború alatt szunyadásra ítélt alkotóerőt már a béke első perceiben a küzdőterre tudja majd állítani. Szolgáljon a kényszerű apátia a szellem embereinek őszinte önvizsgálatára, hogy ebből az önvizsgálatból újjászületve és feladataikra ébredve felelősséggel vehessék kezükbe a háború utáni, új Európa irányítását. Mert az elfogult, fanatikus indulatoktól vezérelt tettek után végre az elfogulatlan, higgadt szellemnek kell uralomra kerülnie ... Nos, nagyjából erről szólt a cikk. Emlékszem, Dürert idézve fejezte be: „*Gyűjtök én itt egy kicsinyke lángot, és ha ti mindnyájan élesztgetitek, istápoljátok, meglehet, akkora tűz*

kerekedik belőle, hogy fénye az egész világot beragyogja.”

A jó szándékú, derék marha, gondolta ismét Miklós Babrián megjegyzésére emlékezve, a kör négyszögesítése.

– Apám csodálkozott és örvendezett cikke megjelenésén – folytatta Saci –, mert nemigen bízott benne, hogy átcúszik a cenzúra rostáján. Öröme nem tartott sokáig. Valóságos hajsza indult ellene. Hetekig, hónapokig kellett túrnie a legválogatottabb támadásokat sajtóban, beszédekben, magánlevelekben, javarészt útszéli mocskolódásokat, rágalmakat és életveszélyes fenyegetéseket. Hazaárulónak bélyegezték, defetistának, zsidóbérencnek, angol ügynöknek, amit csak el tudsz képzelni. Egyik vidéki előadásán turulista suhancok törtek be a terembe. Leköpdösték, megdobálták. Ugyan mit számított és mit nyomott a latban, abban a boszorkányüldözéses, rettenetes légkörben az az egy-két jelentéktelen liberális lapocska és folyóirat, amely kellő óvatossággal a védelmére kelt, meg az a néhány, nevét többnyire fel sem fedő levélíró, aki egyetértéséről biztosította. És akkor már a saját bőrén tapasztalhatta, hogy mennyit érnek a körülötte nyüzsgő emberek, akiket egyébként sohasem becsült sokra. Ismerősei kerülni kezdték, tisztelői sorra elmaradoztak, és még azok közül is édeskevésen tartottak ki mellette, akik pedig a barátainak nevezték magukat. Anyám kétségbeesett. Naponta siránkozott, rimázkodott neki, rágta a fülét, hogy egy másik cikkel tegye jóvá a baklövését, mert egész társadalmi helyzetünket és jövőnket tönkretesz. Ami pedig apámat különösen érzékenyen érintette, nővérem, bizonyára nagykereskedő férje kívánságára, hűvös levélben közölte vele, egy ideig nem fogja meglátogatni, és kapcsolatukat átmenetileg megszakítja. Soha többé nem találkoztak egymással. Fivérem viszonylag rendesen viselkedett. Kijelentette ugyan, hogy cikkét mint katonatiszt elítéli és szégyelli, de mint fiára természetesen mindenben számíthat. Más kérdés, hogy nem állt módjában segíteni, amikor a német megszállás második napján a Gestapo apámat elhurcolta. Cikke miatt került rá a proskribáltak listájára. Géza bátyám magatartása mindenesetre ír volt a sebére, amelyet nővérem aljassága ejtett rajta, de sem kiszolgáltatottsága és meg nem értettsége feletti keserűségén nem változtatott, sem azon a fájdalomon, amelyet anyám állapotának rohamos rosszabbodása miatt érzett. Mert ez az atmoszféra viselte meg, s egyre jobban, akkoriban már súlyos beteg volt. A következő évben el is vitte a rák...

Hallgatott, Miklós pissenéssel sem merte megzavarni, majd így folytatta.

– És ilyen légkörben, ebben a lelkiállapotban került sor arra a bizonyos vitára. Bárcsak sohase hozta volna szóba a cikkét Péter előtt! Tudom, Péter szerette volna elkerülni az összeütközést. De apám adott rá, kíváncsi volt a véleményére. Valószínűleg megértést remélt tőle. Azonkívül nem akarta elszalasztani az alkalmat, hogy a szemére vesse, amiért a baloldaliak, Péter elvbarátai cserbenhagyták, nem siettek a segítségére. Mindezt persze nevetség volt számon kérnie egy huszonhárom éves fiatalembertől, és jobb idegállapotban bizonyára az eszébe sem jutott volna. Egyébként is miféle baloldali támogatásra számíthatott volna? A szociáldemokraták, szokásukhoz híven, úgy tettek, mintha semmiről sem tudnának. A liberális meg a radikális polgárság jobbnak látta, ha lavírozik. Péter elvbarátai pedig, jobbára baloldali szavalóesteket tartó fiatal színészek, közös antifasiszta tárlatokat rendező, ifjú művészek – ő maga kitűnő szociofotókat állított ki – nemigen segíthettek volna rajta, még ha akartak volna is. De nem is akartak, mivel marxisták voltak vagy marxista szimpatizánsok, és apámmal semmi esetre sem értettek egyet. Ezt Péter közölte is vele, miután apám addig erősködött, gúnyolódott, provokált, amíg csak szóra nem bírta. Kereken megmondta apámnak, a baloldaliaktól nem várhat többet annál, mint hogy hallgatnak, és nem támadják meg ők is. Apám elvörösödött, s akkor már éreztem, baj

lesz, talán jóvátehetetlenül nagy baj. Mert nemcsak ő, Péter is lobbanékony természetű volt. „Ha nem ismernék személyesen – mondta apámnak –, ha nem tudnám, milyen hihetetlenül naiv vagy politikai kérdésekben, és ha nem volnék meggyőződve szubjektív jóakaratról, az összes szélsőjobboldali támadás és ricsajozás ellenére is, csak egyet gondolhatnék: talán bizonyos kormánykörök kértek fel erre az áruhárra. Mert ha nem tudnád, ez áruhár volt, és nekik pontosan erre van szükségük. Kifogni a szelet a vitorlából, és leszerelni a jobb érzésű, esetleg már komoly lelkiismereti problémákkal küszködő értelmiségieket. Szűk kör ugyan, de ezt a szűk kört is meg kell bénítani. És ennél a cikknél, amelyet olyan tekintélyes tudós írt, mint te, keresve sem találhattak volna alkalmasabb eszközt lelkiismeretük elaltatására. Te ugyanis tartózkodásra hívsz fel. És ezzel felmentést adsz a magyar intelligenciának, amely ma valamennyi értelmiség közül, a németet is beleszámítva, amúgy is a leggerinctelenebbül viselkedik egész Európában. Fölmented a gyávaságukat, a megalkuvásukat, a közönyüket és a beletörődésüket. De ez még nem minden. Odáig süllyedsz, hogy egyenlőségjelet teszel gyilkos és áldozata közé. Ez pedig már megbocsáthatatlan. Félrehúzódsz, elfogulatlanságra és pártatlan tárgyilagosságra szólítasz fel, miközben egy középkori horda Párizstól a Finn-öböl felé való elmozdítás nélkül öli, rombol, pusztít, és melleleg szólva mindazokat az értékeket is eltörli, amelyeket te szentnek tartasz. Mert a háború, szerinted háború, igaz? Egy SS-legény, aki felakaszt egy lengyel ellenállót, nem ítélhető el jobban, mint a felakasztandó lengyel, aki fegyvert emelt a náciakra. Himmler bűnös, hogy tömeggyilkosságokat végeztet, ám nem kevésbé bűnösök a százezerszámra lemészárolt oroszok, lengyelek, jugoszlávok, belgák, franciák, kommunisták, zsidók, cigányok, baloldaliak, demokraták, katolikusok, akik szembeszálltak a tömeggyilkosságokkal. Fasizmus és antifasizmus a te képleted szerint ugyanannak az apokaliptikus sötétségnek két vetülete. Azonfelül a régi dajkamese. Az értelmiség időtlen idők óta kedvenc altatómeséje. »Ne állj ellen a gonosznak!« Csakhogy ma még Tolsztoj is puskát ragadna, ha élne. Szellemi elit? Írástudók? Humanisták? Akikben közülük csak szemernyi tisztesség és emberi érték maradt, az ma harcol, ahogy tud. Vagy talán a polgár Thomas Manntól Arturo Toscaniniig, a kommunista Joliot Curie-től a katolikus Pablo Casalsig valamennyien az emberiség ellenségei?...”

– Valahogy így beszélt Péter, egyre szenvedélyesebben és indulatosabban. Én pedig láttam, hogy apámnak nincsenek érvei. Csak védekezni tud, majd védekezéséből igazságtalan vádaskodásba csap át, aztán már csak tombol, őrvölgy, szitkozódik. „Papokkal és bosszúért lihegő fanatikusokkal nem vitatkozom!” – üvöltötte. Már Péter is ordított. „Íme, az egykori galileista, aki fiatalon fölesküdt a haladásra és a demokráciára! Hiszen te egész életedben a saját esküdet árultad el! A független gondolkodót adtad, a szuverén szellemet, aki senkihez sem csatlakozik, de mindig csak azok kezére játszottál, akiket állítólag megvetsz! Mindig csak mérlegelni akartál, de közben csupán azt az egyet nem vetted észre, hogy azon a mérlegen egyre könnyebbnek találtatik az értelméd és a jellemed!” „Most már takarodj innen! – tajtékozott apám végső dühében. – Egyetlen mentséged erre az eszelősségre, hogy magad is üldözött vagy!” „Úgy? – felelte Péter gúnyos nevetéssel. – Már te is számon tartod a származásomat? Ha egyszer netán falhoz állítanak, ígérem, gondolni fogok rád. Tudni fogom, hogy kiknek köszönjem meg elsősorban a tarkólövést.” És elment, többé őt sem látta apám. Majdnem úgy történt, hogy engem se lát többé. Mert amikor már kettesben maradtunk, és rettenetes, beszámíthatatlan állapotban mindenáron ki akarta csikarni az egyetértésemet, végül kénytelen voltam megmondani, hogy nem vele, hanem Péterrel értek egyet. Életemben először és utoljára megpofozott, és elkergetett engem is. Péterhez költöztem. Pesten lakott, egy Aradi utcai albérleti szobában. Vele éltem együtt 1944 decemberéig, amikor egy nyilas járőr elfogta, és a nyílt utcán agyonlőtte. Holttestét két házbeli férfi csempészte be. A hátsó udvarban temettem el.

Miklós letörölte a homlokáról a verejtéket, nem mert az asszonyra pillantani.

Saci behunyta a szemét.

– Apám negyvenöt nyarán tért vissza a marialansendorfi lágerből. Fizikailag megtörve, súlyos szervi szívbajjal. Amikor először találkoztunk, átnyújtott egy sűrűn teleírt füzetet. „Olvasd el, és ha tudsz, bocsáss meg nekem.” Megrendítő írás volt. Könyörtelen ítélet egy korról, egy intelligenciáról és elsősorban önmagáról. Már-már önmarcangolóan őszinte szembenézés tévedéseivel és magatartásával. Kíméletlenül és becsületesen számolt le egész múltjával és összes illúziójával. Nem sok hozzá fogható írás született 1945 után Magyarországon. De a dolog keserű iróniájához tartozik, hogy ezt a kis példányszámban, vonakodva kiadott könyvet vagy agyonhallgatták, vagy nem vették tőle jó néven. Voltak, akik az őszinteségét és a becsületességét vonták kétségbe, mások pálfordulással és árulással gyanúsították meg. Akikre pedig a leginkább számított, azok azzal utasították el, hogy igaz ugyan minden sora, de akár tetszik, akár nem, értelmiségünk ilyen, és most nem eltaszítani, hanem megnyerni kell. És magára maradt ismét, akkor már végérvényesen. – Saci mindkét karjával átölelte a vállát, és megborzongott.

– Hűvös van – mondta Miklós. – Jó lenne, ha fölvennél valamit. – A nap már lebukott, szél támadt.

Az asszony nem válaszolt.

– Tudod, mire kérnék? – szólt ekkor Miklós halkán. – Beszélj még Péterről.

Saci még mindig átölelve tartotta magát.

– Akarok – mondta.

A rajzokat kérte. Tűnődve nézegette őket, aztán az egyiket kiválasztotta.

– Nem teljesen, de többé-kevésbé hasonlít akkori magamra. Kérdeztem Dórát, el tud-e képzelni szerelmes húszévesnek. Ilyennek képzelt. – Bágyadt mosollyal nézte a tiszta vonalú, szép rajzot. – Végeredményben nem rossz, csak az a hibája, hogy ezen a rajzon nem tűnik elő annak a szerelemnek a szüntelen fenyegetettsége. Túl sima, túl fiatal és túl mélázó ez az arc itt. Túlságosan szép és gondtalan. Nem ilyen voltam. Nyúzottabb és zaklatottabb. De a szem, az igen ... az sikerült, az nagyon jó! – Átnyújtotta a rajzot. – Sohase volt olyan tiszta és fényes a szemem, mint akkoriban.

Miklós a rajzot tanulmányozta, amikor egy mély férfihang szólalt meg mellettük.

– Szervusz, Sacikám. Kérlek, ne haragudj! – Az erkély küszöbén Windisch doktor és a Kisjutka nevű kölyökmacska társaságában széles vállú, megtermett, kefefrizurás férfi állt.

Miklós csodálkozva nézte ezt a gyámoltalanul mosolygó embert, aki kamaszos-félszegen egy hatalmas csokor rózsát tartott a kezében. Úgy bámult rá, mintha először látná. Most valahogy egészen valószínűtlennek tetszett, hogy ez az ember Saci férje.

Az asszony bénultan ült a helyén. Kínos csend volt.

– Ne haragudj, hogy ma már másodszor... – A férfi lesütött szemmel mosolygott. – De fontos dolog történt. Muszáj beszélnem veled. – Végre rászánta magát, és kilépett az erkélyre. Félénken helyezte felesége ölébe a virágot. – Kérlek, ne haragudj a zavarásért – szabadkozott ismét. Arca ugyanolyan beesett és megviselt volt, mint amilyenek három napja, a főorvosi rendelő előtt látta Miklós.

– Ismerkedjetek meg – szólt végül tompán az asszony. Felállt, nem pillantott egyikükre sem, a virágcsokrot nézte.

– Hogy érzi magát? – érdeklődött tőle Windisch, miközben ők ketten bemutatkoztak egymásnak, de az asszony figyelemre se méltatta.

– Maradj itt, rögtön jövök – vetette oda Miklósnak, és férjét megkerülve, bement előre a szobába.

Windisch odakönyökölt a korlátra, Miklós mellé.

– Rég nem beszélgettünk egymással – szólította meg barátságosan. – Esedékes lenne már egy újabb fecsegés, nem?

– A ptolemaioszi világképemről?

Windisch elmosolyodott. – No, hát mégis megorrolt a múltkor? Butaság volna. – Hallotta, hogy a kismacska követelőzően miákol, erre elővett a zsebéből egy agyonrágott teniszlabdát, és odadobta neki; az mámorosán rávetette magát. – A jövő héten lesz némi szabad időm. Szólok majd, jó?

Miklós ráhagyta. Szeretett volna megszabadulni tőle. Nem örült, hogy a doki itt találja, bár tudta, bármi rosszhiszeműséget feltételezni róla – rosszhiszeműség. Mogorván nézte a parkot. Windisch csendben nevetett mellette.

– Mit szól ehhez az olimpiai bajnokhoz? – És fejével a szoba felé intett. – Micsoda pólós volt, barátom! Lányi, a dopplerkirály! Mellesleg húsdarálónak is becézték. Mindig zúgott a tribün: „Ta-mááás, puha vagy!” Hú, de szigorú gyerek volt! A hátvédjét többnyire beletaposta a medence betonjába. – Megint nevetett. – Most pedig ... Képzelve, nem mert egyedül feljönni a feleségéhez. Úgy fél ettől az asszonytól, mint a tüztől.

– Semmi ijesztő nincs benne. – Miklós kedvetlen volt. Attól tartott, hogy a férje betoppánása kedvét szegi Sacinak, és nem akar majd tovább beszélni. Kész hangulatrombolás, fortyogott magában. – Miért jött ilyen váratlanul? – pillantott a dokira. – Csak nem történt valami baj?

– Ugyan! – Windisch kedélyesen hunyorgatott. – Ez a tagbaszakadt vízipólóedző belül egy rémült Papucska Ferdinánd. Mindenféle zavaros ügyekről habogott nekem. Annyit végül sikerült kihámoznom belőle, hogy egy már régóta esedékes, svájci tréneri szerződése tegnaptól mára sürgetővé vált, és az útlevel- meg a vízumügyet kell haladéktalanul megbeszélnie a feleségével. Bár lehetséges, hogy svindli az egész, és csak látni akarta.

– Délelőtt már látta.

– Délután is látni akarja. Előfordul ilyesmi. A főnöktől külön engedélyt kapott rá, hogy mindennap feljöhessen. – A doki a fejét csóválta. – Mindenesetre furcsa egy házaspár ... Hogy az ördögbe kerülhettek ezek össze? – És kíváncsi pillantást vetett Miklósról, mintha tőle várná a megfejtést.

Miklós hallgatott. A kérdést akár ő is föltehetette volna. Valóban különös pár. Saci meg ez a félszeg, mélék ex-vízilabdázó ... Röhej!

– Úgy látszik, valamiben csak megértik egymást – rándított egyet a vállán.

Windisch cinikusnak érezhette a szavait, mert megrovóan nézett rá. – Higgycs el, ez a pasas örülten szereti a feleségét. Amikor három nappal ezelőtt, a kínos ügy hírére, behívtuk, valósággal összecsuklott. Sírt, mint egy gyerek. Hajszál híján még a főnök is meghatódott.

– A főnök túl könnyen meghatódik a férfikönnyektől – válaszolta Miklós öniróniával. Elege volt a Szép Karcsiból, de nem tudta, hogyan rázhatná le.

A boldogan ugrabugráló kismacska nézte, ahogy üzi, pofozza, rágja a labdát, és nagy buzgalmában néhányszor maga is felborul. Ám a kismacska, amint észrevette, hogy figyelik, abbahagyta a hancúrozást. Barátságosan és kacéran illegetni kezdte magát, nyalakodott, majd törleszkedve Miklós nadrágszárához dörgölte az orrát, és dorombolt. Ezúttal elegáns, hófehér masnit viselt.

– Irtó helyes kis jószág! – morogta Miklós elismerően, de Windischben most nem buzgott fel a szokásos atyai büszkeség, csak szórakozottan intett a fejével.

– Hanem ez az asszony, megvallom, talány a számomra. Sejtelmem sincs például, hogy miért utál engem annyira? Ha rám néz, mintha meg akarna gyilkolni a szemével.

– Nem kedveli, ha vigasztalják.

– Á, értem! – Windisch kesernyésen elmosolyodott. – Azt hiszi, hogy ő is afféle lélekmentőnek tart? – Hangjából kicsendült, hogy a szúrás módfelett rosszul esik neki. – Pedig én őszintén rokonszenvezem vele.

– Mióta? Azóta, hogy ez a dolog történt vele, igaz? – Miklós bosszúsan fölnevetett. – No persze, belőlem is csak most tört ki az érdeklődés!

Windisch nem tiltakozott.

– Igen, sajnos, ez igaz. De higgye el, ez az asszony megközelíthetetlen volt eddig. És tüskés, mint a sün. Minden közeledési szándékomat kategorikusan visszautasította. – Sajnálkozva vállat vont. – Részemről a rokonszenv iránta mégsem amolyan tartalmatlan emberbarátság. Fecsegjenek rólam bármit, nem vagyok szamaritánus. Ez a rejtélyes eset... ez a nagyon is homályos bolondság azonban komolyan meggondolkodtatott. Félttem. Határozottan félttem. Attól tartok, egyszer majd ismét az eszébe jut valami örültség ...

– Nem létezik! – vágott közbe Miklós élesen.

A doki szelíden pillantott rá. – Miért? Maga talán meg akarja oldani az életét?

Miklós meghökkent. Erre nem számított, de nem is értette világosan. Kutatóan nézett Windischre.

– Ennek az asszonynak – folytatta Windisch –, ahogy én látom, a világon senkije sincs. Se szülei, se rokonai, se gyerekei. Valószínűleg barátai sem. Hogy a férjét rajongva szeretné, őszintén megvallva, nem hiszem. Tegnap is, tegnapelőtt is beszélgettem vele. Kurtán, foghegyről válaszolgatott ugyan, de egyet-mást mégiscsak megtudtam. Megkérdeztem tőle például, ezután mit akar majd csinálni. Hogyan képzeli tovább? Csak hallgatott, és nézett engem ... igen, akkor is úgy, mintha meg akarna gyilkolni a szemével...

– Nem értem – szakította félbe ismét Miklós. – Hogyhogy mit akar majd csinálni?

– Magának nem beszélt róla? – A doki az ajtó felé sandított, lehalkította a hangját. – Én azt hiszem, valóban öngyilkos akart lenni, és korántsem véletlen balesetről van szó, ahogy állítja. Túlságosan is egybevágnak a dolgok.

– Miféle dolgok?

– Nézze, ez az asszony valóban meggyógyult. Rendbe jött. Épp a mai nappal engedték volna ki, ha ez az eset közbe nem jön. Így három hétig marad még. Csakhogy a foglalkozásával, ami pedig talán a legtöbbet jelenti a számára, szakítania kell.

Miklós megdöbbenve meredt maga elé.

– Igen – sóhajtott Windisch –, ezt, sajnos, közölnünk kellett vele. És erre még aznap éjszaka ...

Szótlanul összenéztek.

„Egy ostoba ügy miatt... és nem ideggyöngeségből vagy percnyi elmezavarból ...”
– Miklós Saci szavaira gondolt.

– Nem is hinné, mert nem látszik rajta, hogy milyen rossz fizikai állapotban van – magyarázta Windisch. – Felörlődött szervezet. Túlhajszolt, leromlott, csökkent ellenállóképességű. Nem csodálom, hogy inklinált fertőzésre, és azon sem lepődnék meg, ha ez a hajlama a jövőben sem szűnne meg. Világos, nem? Fokozott nyugalomra,

fegyelmezetten megtartott utókúrára és szigorú pihenésre van szüksége egy ideig. Még az utókezelés végeztével is. Mert egy esetleges fellobbanás, egy recidiva ... attól isten őrizz! Márpedig a jelenlegi munkája túlzottan igénybe veszi. A saját bevallása szerint is, gyakran tíz órát dolgozott, csak hogy lekösse magát. Szüntelen megerőltető, szellemi koncentráció. Elképzelhetetlen, hogy büntetlenül folytathatná ... És még valami. Nap mint nap rengeteg emberrel érintkezett. Ma már ugyan csak elvétve fordul elő, hogy a felgyógyult beteget lehetőleg szeparálnunk kell, de az ő esetében, mivel állandóan fenyeget egy újabb inklináció veszélye, nem tehetünk egyebet.

Cigarettával kínálta Miklóst, de ő nemet intett, tágra nyílt szemmel figyelte.

– Fogalmam sincs, hogyan segíthetnék rajta – mondta Windisch, miután rágyújtott.
– Attól tartok, a foglalkozása valóban nagyon sokat jelentett neki. Nem, egyszerűen nem tudom elképzelni, hogy ez a tevékeny, energikus, temperamentumos asszony mit fog csinálni, ha bedugják például egy irodahelyiségbe, egy íróasztal mellé. Megtehetné persze, hogy nem dolgozik, de az még károsabb lenne. És egyáltalán! Ilyen körülmények közepette lesz-e kedve és ereje megtartani otthon az utókúrát?

– Hiszen ez iszonyú! – szakadt ki Miklósból fojtottan. – Valóban imádja a foglalkozását!

– Tudom.

Nézték a lassacskán szürkületbe burkolódzó parkot.

– Nem, nem tudom, mit tehetnék – ismételte Windisch. – Ha talán bekerülhetne valamelyik múzeumba... de hallottam, hogy nincs egyetemi végzettsége. Meg aztán, különben sem megy könnyen az ilyesmi. Egy tüdőbeteg, ha felépült is... Hiszen beszéltem erről már magának. Sehol sem látják túl szívesen. Főleg új munkahelyen nem. – Gondolataiba mélyedve cigarettázott. – Ha ez a svájci marhaság mégis igaz lenne ... ha rá lehetne venni, hogy tartson a férjével arra az egy-két évre ... Pihenne, fölerősödne. A magaslati klíma sem lenne épp ártalmára. Lehet, hogy még össze is szedné magát, és visszatérhetne a foglalkozásához. Sajnos, a szavaiból úgy vettem ki, hogy semmi kedve elmenni.

– Nem fog elmenni – mondta Miklós. – Az az érzésem. – S magában meghökkent, hogy azon reménykedik, nem megy el.

– Nekem is – bólintott Windisch. – Én ugyan a magam részéről mindent elkövetek majd, hogy megpróbáljam rábeszélni. Jó lenne, ha maga is segítene. – Miklóstra nézett, és váratlan melegséggel mondta. – Hanem maga nagyon rendes ember, Miklós. Éppen az előbb állapítottuk meg kölcsönösen a kis Zsuzsival.

Miklós meglepve pillantott rá. Szólni akart, de az orvos hirtelen leintette a szemével.

Saci az ajtóban állt, és némán figyelte őket.

– No, nem zavarom tovább magukat – mosolyodott el Windisch. – Mit szólnak a cicushoz? Ugye szépen cseperedik? – Felkapta, és a vállára ültette. A kismacska piros nyelvecskéjével kutya módra megnyalogatta a nyakát. – Szeretném, ha majd lezavarná vacsorázni ezt a fiút – fordult Windisch az asszonyhoz. – Szimuláns ugyan, de mégiscsak vigyáznom kell rá.

Amikor elment, az asszony bement a szobába, és leült az ágyra. Vállára szvettért terített, összefogta a mellén.

– Valami baj történt? – kérdezte Miklós.

Saci hallgatott. Egyenesen, kihúzott derékkal, mozdulatlanul ült az ágyon. Az arca ugyanolyan merev és kifejezéstelen volt, amilyen a tekintete. Elnézett Miklós feje fölött. Neki pedig most az az érzése támadt, mintha egy vadidegen emberrel állna

szemben.

Másodszor is megszólította, harmadszor is, de választ nem kapott. Azután már nem is merte erőltetni. Ki tudja, mi történhetett itt az előbb? Az asztalnak támaszkodva állt, tekintetét nem vette le az asszonyról.

Percek sokasága telt el így. Lassanként félhomály ülte meg a szobát.

– Miről beszélgettetek odakinn? – szólalt meg végül Saci hűvösen. – A férjemről?

– Igen, róla is.

– Nem hagyom bántani.

– Egyikünk sem bántotta. Ellenkezőleg. Windisch arról beszélt, mennyire szeret téged. – Miklós észrevette, hogy a rózsacsokor még mindig selyempapírba göngyölve, érintetlenül fekszik az asztalon.

Az asszony ránézett. Összehúzott szemmel, élesen.

– Nem engedem bántani! – ismételte meg keményen, mintha Miklós szavait nem is hallotta volna. – Ő mindig tisztességes volt hozzám. Amikor mindenki elhagyott és elkerült, ő volt az egyetlen, aki jött. Én ezt soha nem felejttem el... – Elfordította a tekintetét, már elcsöndesülten tette hozzá. – Fáradt vagyok. Menj el.

Miklós lesújtva állt. Mégsem csalta meg az előérzete.

– Miért küldesz el? – kérdezte szelíden. – Hiszen azt ígérted, hogy folytatod a ...

– Az rég volt.

– Rég?

– Igen, nagyon rég. – Ismét Miklósra pillantott. – Kérlek, ne erőszakoskodj. Menj el szépen.

– Jó – biccentett Miklós, rövid habozás után. – De holnap csendeskúra után...

– Szeretném, ha többé nem találkoznánk.

Miklós rámeredt. Alig fogta fel szavai értelmét. Aztán megingott egy pillanatra, mint aki beletörődik, de ez csak egy percig tartott. Nyugodtan az ajtóhoz lépett, bezárta, az asztalra dobta a kulcsot. Azután fölemelte a széket, az ágyhoz vitte és leült.

– Ha kinyitod és kidobsz, elmegyek. Magamtól nem. Megszerettelek, Saci, jogom van maradni. És te is beszélni kezdtél valamiről. Valamibe belefogtál, amit már nem hagyhatsz félbe.

– Nyisd ki az ajtót, és menj el.

Miklós nem mozdult.

A félhomályban tompán csillogott az asszony szeme. – Ne akarj önmagam előtt is nevetségessé tenni.

– Nevetségessé? Én? – Miklós hangja szinte fájdalmasan csendült.

– Ó, istenem, hát nem érted? Vannak pillanatok, amikor az ember ráésszémél, hogy minden szava és gondolata nevetségbe fullad. Mintha egy torz tükörben pillantaná meg magát. Miről beszéljek neked? Emberekről, akik már rég meghaltak? Arról, hogy egykor voltam én is szerelmes? Arról, hogy volt idő, amikor éltem? Vagy talán arról, hogy küzdöttem, harcoltam, és felverekedtem magam a ... semmibe? Nem, Miklós, nem tudok én már semmiről sem beszélni neked. Fáradt vagyok, és többé kedvem sincs hozzá. Nincsenek kis szabadságok, lopott kis szabadságok ... ez csak önámítás. Az illúzióknak vége. A csónak egy percre eloldozódott, de már újra kikötötték a parthoz.

Miklós előrehajolt, és a szemébe nézett. Feszült hangon mondta: – Ez gyávaság.

– Igen, lehet. – Saci behunyta a szemét.

Miklóst düh, fájdalom és csalódottság fogta el. Mintha meglopták volna. Kétségbeesést érzett és pánikszerű izgalmat. Nem veszítheti el ezt az asszonyt. Nem, semmiképpen sem! „Szeretem” – gondolta hirtelen, és egész testében megborzongott.

– Gyáva vagy – ismételte fojtott, szemrehányó haraggal. – Felállt a székről, és lehajolt hozzá. A száját nézte, elkecseregettsége vakmerővé tette.

Leült mellé az ágyra, megfogta a tarkóját, és nyersen szájon csókolta. Az asszony ajka riadtan megvonaglott, majd nyomban összezárult. Miklós érezte, hogy a teste megmerevedik, és tenyerét védekezően a mellkasának feszíti, de azt is érezte, hogy ellenállása erőtlen, pillanatról pillanatra gyengül.

Szorosabban ölelte magához, kezével a mellére talált, \$ okikor már a vágy is fellobbant benne.

– Engedj el. Ne bolondozz – suttogta Saci. – Ne ... kérlek, ne tedd ezt velem! – De aztán egy sóhajtással megadta magát. Karja Miklós nyakára fonódott, lehúzta maga mellé, és kinyílt szájjal visszacsókolta ...

– Úgy tudtam, hogy ez lesz a vége! – mondta később, csendesen.

5.

– Csakugyan tudad? – kérdezte egyszer, napok múlva Miklós.

Saci elértette a kérdést. Rámosolygott, intett a szemével.

– No persze, hiszen gondolatolvasó vagy! – Miklós átkarolta blúzós vállát, és gyöngéden magához szorította. – Nem fázol? Hűvösödik.

A parkban ültek. Nézték a már lombjukat hullajtó fák között a lebukó napot. Lábuk alatt száraz levelek ropogtak.

– Sose láttam szebb októbert – mondta Saci. – Meleg és fényes és aranyló. Nézd, milyen lángoló a színei. – Könnyedén Miklósnak dőlt, lehunyta a szemét, az ajkát nyújtotta. – De jó veled!

Amikor szétváltak, figyelmesen vizsgálgatták egymás arcát.

– Örülök neked – mondta az asszony lassan, komolyan. Megérintette Miklós haját, homlokát, szemét. Ujjait végighúzta a szemöldökén, az orrán és az erős árkon, amely a szája szögletébe futott. – Mitől ilyen mély és szomorú ez a ránc? Tudod-e, hogy legelőször erre figyeltem fel? Annyira feltűnő és jellegzetes volt. Fiatal arc ilyen mély ráncsal. És láttam, hogy akkor is keserű marad, amikor mosolyogsz.

– Nem vagyok derűs természetű.

– Valóban nem vagy az.

Miklós elgondolkozott.

– Te meg tudod-e, hogy épp ezen a padon ülve láttalak meg először?

– Emlékszem rá.

Kissé elfogódottan pillantottak össze. Miklós arra gondolt, milyen felejthetetlenül szép látvány volt, ahogy jött a sárga úton, zöld sövények között, lángolóan tűzpiros ruhájában, nyugodt, ritmikus léptekkel, barnán, szálegyenesen.

– Könnyvet tartottam a kezemben, és amikor eléd értem, félrefordítottam a fejemet.

– Én pedig azt mondtam magamban: nem magát nézem, az ocsmány dízsövényt

nézem; pedig téged néztelek.

Halványan egymásra mosolyogtak.

– Mondd – komolyodott el aztán az asszony, és nagyon figyelmesen nézett rá –, te is örülsz nekem?

Miklós válaszul csak a vállát szorította meg, de olyan hevesen, hogy a nő csontja beleroppant.

– Vigyázz, szívem, összetörsz – nevetett fel Saci. – Ki hinné rólad, hogy ilyen erős vagy? – Ingerkedve villantotta ki a fogát, és körmeit játékosan Miklós nyakába mélyesztette. – Hát te? Én is kíváncsi vagyok rá. Te tudtad, hogy ez lesz a vége?

– Lehet. – Miklós eltűnődött, a kötényruha pántját babrálgatta az asszony vállán. – Talán én is tudtam. – Szeretett erről beszélni. Örömet szerzett neki, ha fölidézhetette azt az estét. Néha még mindig úgy érezte, amikor az asszony nyugodt arcélét és hűvös szemét figyelte, hogy talán nem is történt és azóta sem történik köztük semmi, csak az emlékezete üz csalóka játékot vele. – De nem, mégsem – szólt aztán határozottan. – Nem, sohase hittem volna. Gondolni sem mertem rá. Hiszen még most is annyira valószínűtlen.

– Valószínűtlen? Hogy értsem ezt?

– Túlságosan szép vagy. És van benned valami uralkodói.

Az asszony szinte megdöbbenve nézett a szemébe.

– Uralkodói? Azt mondtad, uralkodói? – Úgy rémlett, elsápad egy pillanatra. Elengedte Miklóst, és maga elé meredt. – Nem igaz, tévedsz – rázta meg a fejét. – Se szép, se uralkodói nem vagyok. Ne csapd be magad.

– Gondolod, hogy becsapom magam? – Miklós bújócskázott vele.

– Igen, szívem. És az nekem sem jó.

– Miért nem jó?

– Mert olyan, mintha gúnyolódnál rajtam.

Elborult arca már Miklósnak is feltűnt. – Furcsa lettél.

– Nem vagyok furcsa. – Ujjai hegyével szórakozottan megsimogatta Miklós kezét, amely a vállán pihent. – Ne mondd többé, hogy uralkodói vagyok.

– Miért lepett meg ennyire?

– Nem lepett meg. Zavar. Ugye nem mondd többé?

– Jó! – Miklós bujkáló mosollyal figyelte. – Nem veszed észre, hogy csak a vakmerőséggel hengegek? Sohase hittem volna magamról ennyi vakmerőséget.

– Nem voltál vakmerő. Bátor voltál.

Miklós vidáman hunyorgott. – Még szebb! Ki se nézted volna belőlem, igaz?

– De igen. Vártam.

– Mert olyan vagyok, amilyen Péter volt?

– Nem vagy olyan. – Saci ujjával a karján szánkázott. Nem szerette ezt a témát. Óvatossá vált, ha Péterről esett szó. – Emlékeztetsz rá, de nem vagy olyan. Másvalaki vagy. Ne keverd őt ide. – Elgondolkozott, mosoly rezdült az ajkán. – Csak egyvalamiben hasonlítotok egymásra.

– Miben?

Az asszony nem válaszolt. Miklós arcát nézte.

– Ez, ami közöttünk történik ... ez is egészen más. Nem érzed, hogy valami sorsszerű van ebben?

– Ne mondd, hogy sorsszerű. Irtózom a baljós szavaktól.

– Pedig az. – Saci halványan mosolygott. – Mégis az. Mintha csak azért maradtam volna életben, hogy találkozhassem veled. Nem vagy babonás?

– Nem igazán.

– A halott feltámadt.

– Akkor sem sorsszerű.

Saci még mindig mosolygott. – Ahogy akarod.

– Én semmi mást nem akarok, csak téged. Jó lenne már kikerülni ebből a nyavalyás fogságból, és valami rendes helyen találkozni veled.

– Mit tekintesz rendes helynek?

– Érdekel? – Miklós a szeme sarkából mosolygott rá. – Az az érzésem, egy olyan négyszer ötméteres helyiség tekinthető rendes helynek, amelynek ablakai a Vérmezőre nyílnak, amelynek falait körös-körül könyvespolc borítja, amelyben töméntelen mennyiségű párna található és megszámlálhatatlan, titokzatos limlom, akárcsak Windisch odújában. Továbbá egy barna sörényes személy, aki kizárólag hason fekve szeret olvasni, és közben a mutatóját szopogatja.

– Ne szépítsük, rágja a körmét. – Saci félig lehunyt pillája alól figyelte. – Tehát ez az a rendes hely?

– Csak tréfáltam.

Csend volt, nézték egymást.

– Szeretnéd? – kérdezte az asszony.

Miklós meglepődött, majd kurtán fölnevetett. Könyakhajlásába fogta a nyakát, és kissé nyersen mind a két szemét megcsókolta.

– Szeretem a karod – mondta Saci. – De legjobban talán a szagodat szeretem. Kedves, ismerős. – Felsőhajtott, és elhúzódott tőle, mert a sétányon megroppantak a kavicsok. Valaki jött.

Miklós kedvetlen lett. Kezét a térdére fektette.

– Vajon mit gondol ez most rólunk? – kérdezte sűgva Saci.

– Semmit – válaszolta Miklós szárazon. – Nyugodt lehetsz, semmit sem látott.

Az asszony törzsével elfordult tőle, és visszabiccentett Pós Benedeknek, aki felsőtestét előredöntve, szívélyes mosollyal üdvözölte őket. Miklós keresztülnézett rajta. Mereven ült a helyén.

Saci szemmel tartotta. Azután lehajolt, és kavicsokat gyűjtött a tenyerébe.

– Értelek – bólintott. – A nem létező jó híremet őrzöd.

Miklós felsőhajtott magában. Már megint kezdjük!

– Köszönhetől volna ennek az embernek – mondta közömbösen az asszony. – Semmi kivetnivaló nincs abban, hogy egy padon ülsz velem. – Az arctalan kőszobrot méregette, amely velük szemben, a sétány túlsó oldalán állt. – Szégyellsz?

– Nem én húzódtam odébb – felelte Miklós kissé bosszúsan. Igyekezett türelmet parancsolni magának. Lélekben azonban már fölkészült szokásos, gyerekes civódásukra, eleve beletörődve abba, hogy a szóváltásban természetesen ő marad alul.

– Igazad van – intett Saci. – Mindig én húzódom el.

– Igen, ehhez ragaszkodsz.

– Egyikünknek óvatosnak kell lennie, nem igaz? Szerencsére soha nem látnak semmit. Ügyes és körültekintő vagyok.

Miklós jól ismerte az árnyékot, amely előtűnt az arcán. Homlokráncolva figyelte, ahogy vízszintes, gyors csuklómozdulattal elhajítja a kavicsot, és pontosan telibe találja a kőszobor fejét.

– Látod, már nem félek tőle. – Másodszor is eltalálta. – Jól célzok, nem?

– Bánt valami? – kérdezte Miklós gyöngéden.

Az asszony az ajkát csücsörítette. Hátradőlt a padtámlának, fél szemét behunyva, változatlanul a szobrot méregette, és a kavicsokat rázogata a markában.

– Miért nem mondod el, hogy mi bánt? – nógatta Miklós.

Saci harmadszor is eltalálta a szobrot.

– Ha akarod – fortyant fel Miklós dühösen –, én akár az ebédlő kellős közepén csókollak meg.

– Aranyos vagy, de nem akarom. *Nem rendes hely...* Ezt elhibáztam. – A negyedik dobás célt tévesztett. – Én is az olyan rendes helyeket kedvelem, ahol csak magamat kell kompromittálnom ... Ó, az ördögbe is! – Most már egyik dobása sem sikerült. – És úgy látszik, betegesen rajongok a titkos légyottokért. Ki nem élt, kamaszkori perverzitás. – Kurtán elnevette magát, és a földre szórta a maradék kavicsot.

– Helyes! – biccentett Miklós. – Hát tudják csak meg! Jobb is lesz, ha végre megtudják.

– Hetvenkedsz?

– Komolyan gondolom.

– Úgy? De nagy hős vagy, ha az én bőrömről van szó! Majd ha megnősülsz, és azután is találkozni akarsz velem, megtárgyalhatjuk. Akkor kvittek leszünk. – Az asszony hátrakönyökölt a padtámlára, és kihívóan fürkészte Miklóst. – Most meg vagy sértve? Miért hallgatsz? Mellesleg, igazán érdekelne, hogyan közölnéd velük. – Hirtelen csavart egyet a hangján, éles lett. – Nos, mit mondanál nekik? Az a lila köpenyes dög mégiscsak egy kurva? Igen?

Miklós megmerevedett. – Hogy beszélhetsz így?

– Miért ne? Hátha tényleg az vagyok! Talán nekik van igazuk. Szerintem igazuk is van. – Nevetett a fogai között. – Csak nem úgy, ahogy ők gondolják! A te Babriánod már biztosan beszélt neked erről. Ő tudja.

– Semmiről sem beszélt. Ne keverd őt ide, jó?

– Nocsak! Harapós lettél? – Az asszony végigmérte. – Az összeesküvésben nem vagy benne véletlenül?

– Miféle összeesküvésben?

– Miért akartok mindenáron rávenni, hogy a férjemmel elutazzam Svájcba?

– Épp én akarlak rávenni... Ragyogó megérzéseid vannak!

– Ki agyalta ki ezt az örültséget?

– Windisch rögeszméje.

– Meg Dóráé meg a kis Zsuzsié, újabban már Asbóth doktoré is. Tamásról nem is szólva.

– Ne törődj velük.

– Kösz a jó tanácsért! – Az asszony belebújt a kardigánjába. Foghegyről vetette oda. – Szóval te nem vagy benne. Kedves tőled!

– Saci, kérlek! – Miklós békítőén nyújtotta feléje a kezét.

Az asszony eltolta magától.

– Légy óvatos, jöhet valaki. – Már szürkült, az órájára pillantott. – Egy óra múlva vacsora. Megyek, rendbe szedem magam. – Miklóstra ügyet sem vetett, felállt, elindult.

Hallgatagon mentek vissza az épülethez, mint két idegen.

Amikor beléptek az előcsarnokba, az asszony megállt, kezét nyújtott. – Hát csak külön-külön! – Gúnyosan Miklóstra mosolygott és otthagya.

Miklós összerándult szemmel, letörten nézett utána. A jelenet szinte mindennap lejátszódott közöttük. És ez a magas termetű, szálegyenes, rideg tekintetű asszony, aki nyugodt járásával a lépcsőházhoz tartott, egyszerre olyan ismeretlenné vált, mintha sohase látta volna.

De három órával később, amikor a filagóriánál nesztelenül kilépett a sötétből, és megérintette Miklós vállát, már kérlelő volt, csaknem alázatos.

– Bocsáss meg – szólt halkán. – Szörnyeteg vagyok, tudom. Ne haragudj rám! – Miklósba karolt, lehajtott fejjel haladt mellette, és ezt hajtogatta: – Belepusztulnék, ha nem lennél... belepusztulnék...

Miklós nem szólt. A kezét veregette, és halványan mosolygott.

Óvatosan lépkedtek. Ilyentájban még felbukkanhatott egy-egy magányos, kései sétáló, akivel nem szerettek volna összetalálkozni. Minden gyanús neszre megtorpanak, és feszült figyelemmel kémleltek körül.

– Semmi – mondta Miklós. – Csak a szél.

– Nem volna helyesebb hason csúszva? – suttogta Saci.

Fojtottan összenevettek, megjött a kedvük. Érezték a helyzet komikumát, ahogy melegítőbe öltözve, tornacipőben, a hónuk alatt pléddelel, tolvaj módjára lopakodnak. Győzték humorral.

– Pszt! Nézd csak! – torpant meg az asszony, és megszorította Miklós karját. – Ott leselkedik valaki. Még a fülét is tisztán látom. De hogy mekkora füle van!

– Amekkora egy amforához illik – morogta Miklós. – Szeretném tudni, ki volt az a barom, aki amforákkal rakta tele ezt a parkot.

– Nem is hinnéd, újabban milyen nagy a kereslet amforában. Veszik, mint a cukrot. Az egyik aukción csillagászati áron kelt el két jókora ezüstamfora.

– Boldog békeidők! Kié lett?

– Egy óbudai gebinesé. Elmondta, nagy az adó, pang a vendéglő, hovatovább már betevő falatja sincsen, de ha meglát egy gusztusos amforát, nem tud ellenállni. Kultúr színvonal. Lassacskán átlépünk a civilizációba.

– Hallottál már arról, hogy gebines szocializmus?

– Figyelmeztetek, én apolitikus vagyok.

– Tudom. Azért nevellek.

Az asszony elnevette magát.

– Szeretlek titeket – mondta váratlan melegséggel.

– Minket? – Miklós megállt, és gyanakodva nézett rá. A sötétben csak elmosódottan látta az arcát, pedig szerette volna kikémleni. – Ez meg most mit jelentsen?

Saci még mindig nevetett, hangtalanul.

– Vigyázz, szívem – figyelmeztette Miklóst –, itt valahol egy gödörnek kell lennie. Tegnapelőtt majd a nyakamat törtem ki benne.

– Megvan! Most léptem bele. – Miklós fél lábon állt és sziszegett.

Az asszony ijedten hajolt felé. – A bokád?

– Megbicsaklott. Semmi vész! – Miklós megint csak a vonásait próbálta kivenni. – Miért mondtad az előbb, hogy szeretsz bennünket? Eddig nem így beszéltél.

– Most így beszélek.

– Ha egyszer kiismerhetném magam rajtad ... – dünnyögte Miklós.

– Nem biztos, hogy az jó volna.

Továbbindultak.

– Fáj még? – aggodalmaskodott Saci. – Taposs rá jó erősen, az használ neki.

– Várj csak! – Miklós a kezébe nyomta a plédjét. – Tudom már, mi használ neki.

– Mit csinálsz, örült? Azonnal tegyél le!

– Ne kapálózz, mert hanyatt esem.

– Könyörgök!

– Psss! Fölvered ezt az átkozott hegyet! Ne félj, nem ejtelek el. – Miklós bokáig gázolt a száraz avarban. – Egyébként is okos ötlet. Így csak egyikünk lába alatt ropognak a levelek.

– Nem tennél le mégis? – rimázkodott Saci.

– Rossz talán?

– Nagyon jó. – Az asszony hallgatott egy darabig. – Volt egyszer valaki, aki kilométerekig vitt a karjában – jegyezte meg később csendesen.

– Stramm fickó lehetett. A férjed?

– Ugyan!

– Péter?

– Nem, ő nem volt erős fizikumú.

– Hát akkor kicsoda?

Saci nem válaszolt. Megérintette Miklós arcát.

– Látod, már lihegsz.

– Nem a súlyodtól – felelte Miklós mogorván. Érezte, tikkadt a szájpadrólása, és az ajka kicserepesedik. A súlyos, forró test a melegítőn át is sütötte a bőrét.

Az asszony a nyakába fűzte a karját. Amennyire csak lehetett, megpróbált úgy elhelyezkedni, hogy könnyebbé tegye magát. Úgy rémlett, ő is igyekszik visszatartani a lélegzetét.

Mélyen hallgattak.

A sétány véget ért, szűk ösvény vezetett tovább.

– Most már tegyél le – kérte szelíden Saci. – Nehéz vagyok.

– Mint a só! – Miklós óvatosan leeresztette a földre. – Hány kiló vagy? – ugratta. – Hetvenöt? Nyolcvan? – Örült, hogy elfogódottságát levezetheti.

Saci is kapott az alkalmon. – Mit beszélsz? Pofon vágjalak?

– Fizetek, ha eltalálsz ebben az istenverte sötétben!

Halkan, felszabadultan nevettek.

– Hanem egy biztos – jelentette ki Saci –, jól nevelt férfi ilyenkor fáklyával világít a hölgynek. Főleg ha a hölgy még vaksi is.

– Szerenád? Cigánybanda?

– Hiába gúnyolódsz! Nekem egyszer adtak fáklyás szerenádot falun. Maga a

segédjegyző.

– No és, lett valami a dologból?

– Bolond! Egy töpszli kis kerti törpe volt.

– Különös – dörmögte Miklós. – Nekem is folyton egy töpszli kis kerti törpe jár az eszemben.

– Be vagy gyulladva? – érdeklődött Saci együttérzően.

– Á, dehogy, csak a hideg futkos a hátamon! Emlékszel még arra a kamionpilótára, akit kirúgott?

Kézen fogva botorkáltak.

– Egyébként nehogy azt hidd, hogy én szárazon megúsznám – mondta Saci. – Sohase szívelt az öregúr, de az öngyilkosságom óta különösen pikkje van rám. Ember még nem merészelt velem olyan hangon beszélni, mint ahogy akkor ő.

– Gorombáskodott veled? – Miklós halkán füttyentett. – Ez aztán a kurázi!

– Csak nem képzeled, hogy megijed tőlem? Úgy lapítottam, mint nyuszi a fűben. – A sötétben is látszott, hogy vidáman elmosolyodik. – Nem meséltem még? Nos, miután akkor éjszaka megtörtént a kínos eset, másnap reggel beállított hozzám. „Elárulná, asszonyom, hogy mi volt ez a pajkoskodás?” Nem hatotta meg, hogy alig jár háltni belém a lélek. Minden átmenet nélkül, egyszer csak tajtékozni kezdett. „Nem szégyelli magát, a bűdös teremtésit? Van magának bőr a képén? Itt döglük fél éve, lopja az időnket, elfoglalja a helyet egy másik nyomorult elől, aztán ripsz-ropsz, indulok a másvilágra? Ha az a lekvár férje nem tanította móresre, majd én megtanítom! Kiverem magából a feltűnési viszketegséget! Jegyezze meg magának, ez itt egy rohadt tudógyógyintézet, ahol mindegyik koszos beteg egyforma! Felőlem eljátszhatja a gögös nagyasszonyt ennek a csürhének, de az én fejemre nem fog rászarni! Ha azonban magának derogál a demokratikus stílus, érték én az ilyen felkapaszkodott dzsentricksirkék nyelvén is! Sós vízbe mártogatott kötéllel fogom leverni a vesédet, drága húgom, ha nem férsz a bőrödbe! így már érthető? Majd én megtáncoltatom magát, gyönyörűségem! Kezeskedem róla, hogy többé nem unatkozik itt!” Aztán úgy vágta be maga után az ajtót, hogy darabokban hullott a vakolat. Csak bámultam utána tátott szájjal, mit meg nem enged magának.

Miklós hüledezve hallgatta. – Ez tényleg igaz?

– A jelzőin finomítottam, mert szégyenlős vagyok. – Saci ismét mosolygott. – Becsületes ember ez. Indulatai vannak.

– Hihetetlen! – Miklós egyre csak a fejét rázogatta. Holott, amennyire már megismerte Zách Kornélt, nem is volt ez tőle olyan hihetetlen.

– És tudod, mi a legfurcsább? – folytatta az asszony. – Egyáltalán nem haragudtam rá. A dühkitörése nem sértett, sőt inkább megnyugtató. Jobban esett, mint a többiek összes részvéte és sajnálata. Impozáns öregúr.

Elgondolkozva, szótlánul haladtak.

– Miért van ma ilyen szokatlanul sötét? – Saci megborzongott. – Szinte kísérteties. Nem félsz egy kicsit?

– Nem vagyok ijedős... Jézus Mária, mi volt ez? – Miklósban elhült a vér, akkorát csattant valami.

Látta, hogy Saci lehajol, keresgél a földön, majd valami kerek tárggyal a kezében fölemelkedik.

– Egy lyukas lábas – jelentette bűnbánóan. – Nagyon megrémítettelek? Ne haragudj, szívem, igazán nem szándékosan rúgtam bele. – Miklós vállának

támaszkodott, és kirobbant belőle a visszatartott nevetés. – Nahát! Űristen! Sok hülyeséget csináltam már életemben, de ilyen eszeveszett hülyeséget... Hát mondd, igaz lelkedre, nem egy megkerült vén lúd vagyok én? – Meglengette a lábast, a bokrok közé hajította. Fojtottan és türelmetlenül kiáltott fel. – Hol van már az a vacak kerítés? Rég itt kellene lennie!

– Azonnal ott vagyunk – mondta Miklós. – Már látom a kazánház füstjét.

Néhány perc múlva elérték az omladozó kőfalat, amelynek a túloldalán, már a virágkertészet területén húzódott meg az elhagyott kocsiszín.

Miklós feltornászta magát a kerítésen, lovaglólülésbe helyezkedett, és fölhúzta az asszonyt. Aztán kézen fogva leugrottak, elsurrantak a kazánház világos ablakai alatt, és a kenetlenül megnyikorduló lécajtón beléptek a színbe.

Dohos meleg és szénailat csapta meg őket. A kazánház fénye beszűrődött a rostélyos ablakon. Miklós óvatosan behúzta maguk mögött az ajtót, ráfordította a kallantyút, és akkor összenéztek.

– Megérkeztünk – szólt elfogódottan Saci. – Látod, ma is sikerült.

Miklós bólintott. A lélegzete elnehezült, és zavarba jött, mint ebben a percben mindig. Érezte, hogy az asszony a hajába túr, és érezte forró száját meg a fogait, amelyek az ajkába mélyedtek.

Aztán egy pillanatra elhúzódtak egymástól.

– Esküszöm, kezdek hinni a gondviselésben – dünnyögte Miklós, és valóban nem győzött csodálkozni. Szinte hihetetlennek tetszett, hogy a viszonyuk ilyen mély titokban maradhasson.

Bizonyára Saci lénye terelte el róluk a gyanúnak még az árnyékát is. Hosszú hónapok alatt annyira hozzászoktak zárkózottságához és elutasító nyersségéhez, hogy a legkonokabb rosszakarói sem föltételeztek volna róla ilyesmit. Arról mindenki tudott, hogy délutánonként Miklós meglátogatja. Fullánkos megjegyzések tanúsították. Ennek azonban nem volt jelentősége, mert ilyen megjegyzésekből másoknak is bőven kijutott. Dórának, Windischnek, Terstyánszky úrnak és a kis Zsuzsinak, sőt újabban már Angélának is, aki látva, hogy Dóra napról napra jobban rokonszenvezik Sacival, maga is elszánt híve lett.

Tudomásul vették hát, elkönnyvelték, az asszony öngyilkosságának következményeként tartották számon. Hogy öngyilkos akart lenni, abban senki sem kételkedett. De abban sem, hogy Miklós balek, és naivságában pazarolja jóhiszeműségét egy ilyen nőszemélyre. Azonkívül Saci a külvilág számára mit sem változott. Fölényes volt, rideg és gunyoros, ahogy azelőtt.

A napjai pedig mindenki szeme láttára peregtek. Reggelente ellenőrző vizsgálatra ment, majd déltájban, rövid időre feljött hozzá a férje. A csendeskúra alatt, a prof legmagasabb hozzájárulásával, Dóra ült nála, többnyire Zsuzsi társaságában (ő bármiféle magas hozzájárulás nélkül, titokban szökött be hozzá, és Saci talán neki örült a legjobban, mert nagyon megszerette), a pihenő leteltével meg Miklós váltotta fel őket. Ott lehetett látni őket az erkélyen vagy lenn a parkban, tartózkodó beszélgetésbe merülve.

Vacsora után Saci vagy rögtön fölment a szobájába, vagy elbeszélgetett Terstyánszky papával, akit ezzel boldoggá tett, s aki ezt meg is érdemelte, mert a mérgezés óta bátor és erélyes védelmezője lett. Miklós meg eközben a társalgóban fecsegett, társasjátékozott, ahogy rendesen.

Ám arról, Kaszát kivéve, senki sem tudott, hogy lámpaoltás után ismét találkozik az asszonnyal, és néha hajnalig együtt vannak. Kasza pedig hallgatott, akár a szfinx.

Ő mindenről tudott. Amikor Miklós másodszor tért vissza éjfél után Saci szobájából, az ágyában olvasott, és közömbösen megkérdezte: – Beleszerettél?

Miklós csak állt. Szólni sem tudott.

– Akkor ne csinálj ilyen könnyelműségeket – mondta Kasza egykedvűen, ki sem nézve a könyve mögül. – Ő sokkal többet kockáztat, mint te. Van azonban egy tippem, amely csökkenti a rizikót. – Azzal fölhívta a figyelmét a kertészet kocsiszínjére. Még azt is hozzátette, ott alkalmasint ilyenkor, októberben is kellemes a temperatura, mivel a kazánházból az üvegházba vezető fűtőberendezés csöve a szín belső falán fut végig-

– Kösz! – Miklós hálásan nézett rá, bár nem állta meg vigyorgás nélkül. Semmi kétség, Kasza belülről ismeri a kocsiszínt.

Szegény Saci! Amikor Miklós másnap délelőtt beugrott hozzá, hogy megpendítse ezt a lehetőséget, egy percre sóbálvánnyá meredt. Ott állt a szoba közepén, elegánsan, gondosan fésült hajjal, luxuscsomagolásban, mert éppen a férjét várta, és az arca megnyúlt hüledezésében.

– Hogy én ... vén fejjel... egy istállóban? ... – De látva Miklós csalódott arcát, egyszerre a nyakába borult, s miközben már egész testében rázta a nevetés, szenvedélyesen felkiáltott: – Bárhová! Veled bárhová, bárhová!

Esti együttléteikkor Saci eleinte meglepte és meg is zavarta Miklóst. Sehogy sem ismerte föl benne a hüvös, megközelíthetetlen asszonyt, akit napközben látott, de még azt az asszonyt sem, akivel délutánoként beszélgetett, s akinek tartózkodása és józansága nap nap után szinte valószínűtlenné tette intim viszonyukat.

Az az asszony, akivel esténként találkozott, hogy behúzódjának az elhagyott kocsiszínbe, mintha nem is ugyanaz a lény lett volna. Önfeledt volt és játékos kedvű, gyenge és félénk, szelíd és kitarulkozó. Miklós ámultan fedezte fel benne a szerelmes nőre jellemző magatartás megannyi jelét.

Elbűvölte az asszony. Elakadó lélegzettel nézte nagy, barna ragyogásé testét, amikor puhán leereszkedik melléje, és felkavarta mélyről jövő, szemérmes mozdulata, ahogy két karját egymásra fektetve, eltakarja a mellét. Pillantásuk ilyenkor egy percre gyöngéden egymásba kapcsolódott, és az asszony arcán valami kifejezhetetlenül szép, szívéből felrajzolódó, lágy mosoly tűnt elő. Végül didergős bátortalansággal kinyújtotta a kezét Miklós felé, hogy remegő ujjával félénken megérintse az arcát.

Csillapíthatatlan mohóság élt benne a pusztá gyöngédség iránt. Kielégíthetetlenül vágyott a kedves szavakra, a simogatásra, a becézésre, de valami olyan heves és sürgető kétségbeeséssel, mint akinek egyetlen pillanatra sem szűnik meg attól való félelme, hogy másnap talán már nem lehet része bennük.

Miklós nem tudott szabadulni a gondolattól, hogy fáradhatatlan sóvárgása mögött az az elkeseredett igyekezet húzódik meg, hogy kárpótlást szerezzen visszavonhatatlanul elmúlt évei örömtelenségeiért és önmegtágadásaiért.

Kezdeti elfogódottságát mégsem ez okozta. De még csak nem is az, hogy Sacihoz hasonló, érett asszonnyal sohasem akadt dolga azelőtt. A saját szerepét érezte szokatlannak. A szerepét, amely reá hárult. Ebben a kapcsolatban valahogy alulmaradt. Kevesebbet várt el, mint amennyit tőle vártak. Támaszt, oltalmat, menedéket. Mindenekelőtt pedig erőt. Eddig ezt még senki sem igényelte tőle. A férfi szerepének számára merőben új oldalával ismerkedett meg.

Önfeledt odaadással vállalta, és soha nem képzelt örömeiben részesült. Saci szeretetétése fölszabadította, s egyre több érzelmet keltett benne. Már nemcsak azt tudta, hogy beleszeretett, de azt is, hogy rajta kívül még senkibe sem szeretett bele.

Szerette testestül-lelkestül. Ködös szemét, amely minden kedves szóra fölsugárzott.

A hangját, azzal a fátyolozott, kislányos zöngével. Nagy kezét, amely tétovaságot árult el, ha érzékeny szeméhez nyúlt vele. Bozontos haját, amelyben sok ősz szál csillogott. Szerette erős ölelését és ifjú, szinte érintetlennek tetsző mellét, szerelmesen engedékeny derekát és ruganyos combja gyengéd szorítását. Szerette lázas bőrét, izmai vibráló rezdülését, szíve dobolását, izgató illatát, könnyű verítékét, a leheletét, a páráját, a nedvét.

De legjobban az arcát szerette. Az arcát, a már-már pórusaiba ivódott, letörölhetetlen fáradtsággal, redőivel, szarkalábaival, kemény vonásaival és szájának keserű görbületével. Ez a kimerült, védtelen arc fejezte ki a leginkább, hogy Sacinak milyen nagy szüksége van rá.

Az asszony néha elszenderedett a karjában. Ott feküdt összegömbölyödve, fejét Miklós vállgödrébe hajtva; lágy és csodálkozó arccal aludt, kis mosollyal a szája szélén, feszült vonásai föllazultak, és az ajka lányosán puha lett. Miklós elnézte, fürkészte, vizsgálgatta az alvó arcot. Gyönyörködött benne, s boldog volt, hogy nyugodtnak és harmonikusnak látja. Együttléteik legszebb percei közé tartoztak ezek. És ilyenkor Miklósban néha úgy túlcordult a szerelem, az elragadtatás, a gyöngédség és az áhítat, hogy titokban könnyek szöktek a szemébe.

Igen, fölfedezte magában azt, amiről eddig nem tudott. Követelőzés nélkül, önzetlenül is képes szeretni. Ezúttal nem őt erősítették, hanem belőle merítettek erőt. És ez semmihez sem hasonlítható, nagyszerű érzés volt. Nemcsak ereje tudatára ébredt, de arra is, hogy adni tud, és talán nem is keveset.

Egyre inkább az idegeiben érezte ezt az asszonyt.

Talán semmi sem szerzett nagyobb örömet neki, mint amikor Saci a lábához kuporodott, fejét fáradtan a térdére fektette, és alig hallhatóan mondogatta: – Olyan kedves vagy, olyan végtelenül kedves! Tudtam, hogy ilyen leszel hozzám. Hidd el, tudtam. Biztos voltam benned ...

Miklós számára ilyenkor se kívül, se belül nem létezett más, csak ez az asszony. Tökéletesen elveszítette magát. Azelőtt képzelete mindig többet akart, mint amennyit ösztönei és érzékei kívántak. Most képzeletét is meghaladó vágyakozás fűtötte. Megsemmisült kielégültségében, amelybe régi, rettegett fásultságainak cseppje sem vegyült. Úgy érezte, amit eddig ismert, csak a szeretkezés aktusa volt, de a szerelemtől semmit sem tudott.

Oldottság és tisztaság töltötte el. S ettől a merőben új érzéstől tiszteletre és alázatra kényszerült az asszony előtt. Pedig Saci, bár szenvedélyes volt és temperamentumos, nem volt érzéki természetű. Még mindig fiatal testében korántsem lakozott olyan olthatatlan szomjúság, mint kedvesség utáni sóvárgásában. Korához képest talán nem is volt túlságosan járatos a szerelemben. De felülmúlta saját vágyakozását, és Miklós gyöngédségét szenvedélyes odaadással viszonzta.

Azután mindig szótlánul heverték az édeskés bomlásillatot árasztó, puha szalmán. Szorosan összebújtak a könnyű pléd alatt, és átkarolva tartották egymást. Kimerültek és kifulladtak voltak, de elégedettek egymással. Ujjaik összekulcsolódtak, s tágra nyílt szemmel nézték a szín tetejét. Résein beszűrődött a hideg októberi holdfény, gerendái között egy-egy nesztelen denevér suhant el, a fűtőberendezés csöveiből sustorgás hallatszott. Egyre szorosabban fonódott össze a kezük, mintha csak egymásba szerettek volna kapaszkodni.

Félelem érintette meg őket. Félelem attól, hogy idejük kiszabott, szabadságuk véges. A kérdéseket föl kellett tenniük magukban. Hogyan lesz tovább? Mi lesz velük, miután együttlétük itt fenn véget ér? Hogyan találkoznak majd újra? Ki fognak-e tartani egymás mellett?

Nem pillantottak össze, szavakkal sem fejezték ki magukat, de görcsös kézszorításuk mindent elárult. Tudták, ugyanarra gondolnak. Korkülönbségükre, körülményeikre, megkötöttségeikre. Életük alapvető különbözőségére. Vajon a szálak, amelyek most még szorosan összefűzik őket, elég erősek és rugalmasak-e?

Együtt járó gondolataik ezen a ponton szétváltak. Mind a ketten a saját gondolataikba zárkóztak. Kézszorításuk meglazult, már nem fejezett ki fenntartás nélküli összetartozást.

Miklós ilyenkor már nem tudta, hogy Saci min tűnődik. Vajon benne is fölvilan-e az a nyugtalanság, amit ő érez? Kétségek fogták el. Az asszony ott feküdt mellette, mégis hiányzott. Hallotta a lélegzését, ujjai matatását, érezte forró combját, amellyel az övét átkulcsolva tartotta, érezte melle könnyű érintését, mégis mintha elérhetetlen távolságba került volna tőle.

Félt. A holnapjaikat féltette, amelyekre számított.

„Beszelnünk kell egymással – gondolta. – Végre már megvitatni, hogyan lesz ezután?”

Tele volt közlendővel. Szerette volna elmondani, nemcsak páratlan szeretőre talált benne, hanem társra, akire mindig vágyott. Nem akarja elveszíteni. Az akadályok előttük nem elháríthatatlanok. Szeretett volna az életéről beszélni. A hétköznapijairól, a munkájáról, a törekvéseiről. Amit már elmondott neki eddig, nem volt kevés, de ő annak tartotta. Meg akarta győzni róla, hogy kapcsolatukat a maga részéről töretlenül be tudja illeszteni az életformájába. Be akarta avatni a gondolataiba, a gondjaiba, a terveibe. Élete részesévé szerette volna tenni. Türelmetlenül vágyott rá, hogy az elkövetkezendő éveket közösen tervezzék meg. Szövetségre akart lépni vele. Szerette volna lekötöni a holnapokat. Nem kergetett ábrándképeket, légvárat sem épített. Elképzeléseit mindkettőjük számára elfogadhatónak érezte.

Saci következetesen kitért előle. Ha Miklós csak egyetlen szót is megkockáztatott erről, elzárkózott, vagy úgy tett, mintha nem értené, mit akar. ő volt az, aki ábrándokat szövögetett, s ebben gyerekes örömét lelte, megfontolt, józan tervezgetésre azonban nem volt kapható.

Magatartásával olykor kétségbeejtette Miklóst. Amikor Miklós próbálkozásait szépszerével már nem háríthatta el, támadásba ment át. Olyan szemrehányásokkal illette, amelyekre nem szolgált rá, s amelyeket semmi esetre sem érdemelt meg. Ő mindenre kész lett volna. Ha Saci azzal a követeléssel lép fel, hogy mindenki előtt nyíltan vállalja őt, a szüleit is beleértve, habozás nélkül beleegyezik. Saci, helyzeténél fogva, természetesen nem követelt és nem is várt el tőle ilyesmit. Sőt határozottan megtiltotta, hogy a kapcsolatukat bárkinek fölfedje.

Ez érthető kívánság volt a részéről. Szemrehányásai azonban nemcsak érthetetlenek voltak, igazságtalanok is. Legtöbbször éppen azt lobbantotta Miklós szemére, amit ő tiltott meg neki. Ha pedig Miklós megelégette a huzavonát, és halogatás helyett egyenességre szólította fel, gőgös visszautasításban részesült.

– Mit képzelsz, rendelkezél velem? Kisajátítottál? Talán úgy kellene táncolnom, ahogy füttyülsz?

Miklósnak ez rosszul esett. Nyugtalanította és aggasztotta is. Miért nem akar szövetkezni velem? Mi oka lehet rá? Nem fért a fejébe. Hiszen látta, érezte, tudta, hogy Saci is szereti őt.

Minden alkalommal újra megkísérelte.

Felkönyökölt a szénában, figyelmesen kémlelte az asszony arcát, és csendesen megszólította.

– Nem gondolod, hogy most már igazán itt lenne az ideje ...

Saci gyöngéden a szájára szorította a tenyerét.

– Még nincs itt, szívem. Ne beszéljünk róla. Egy darabig még ne. Marad rá időnk.

– Lehunyta a szemét, fáradtan mosolygott. – Mitől félsz? Én mindenképpen szeretnék megtartani. Hidd el, ameddig csak élek! – De közben az ajkán mintha formálódott volna a kérdés: „Csak épp hogyan, hogyan? Te tudod?”

Kezük ekkor ismét görcsösen összefonódott. Amikor Saci kinyitotta a szemét, tág pupillájában Miklós a saját szorongását pillantotta meg.

Ez a kölcsönös szorongás minden alkalommal keserűséget lopott az örömükbe. Nem hagyta el őket akkor sem, amikor a csípős szélben visszaindultak a szanatórium sötétbe borult épületéhez, és akkor sem, amikor a kivilágítatlan hátsó bejárat előtt elbúcsúztak. Az asszony, aki nesztelenül nekivágott a csigalépcsőnek, éppúgy magával vitte másnapi találkozásukig, mint ahogy nem szabadult meg tőle Miklós sem, aki a kapuban elszívott még egy cigarettát, mielőtt fölment volna.

Másnap aztán mindig kiderült, hogy nyugtalanságukat délutáni együttlétük sem oldja fel. Sőt mintha egymás közelségétől csak felfokozódott volna. Belevegült a tekintetükbe, a hangjukba, a mozdulataikba. Feszültté tette beszélgetéseiket és törékennyé hangulatukat.

Saci egyezséget ajánlott. – Halasszuk el azt a beszélgetést az utolsó napra. Addig legyen tabu, jó?

Mit tehetett volna Miklós? Megszorította a feléje nyújtott kezét. Tudta, hogy nem megoldás. És tudta, szorongásukat minél inkább magukba akarják temetni, annál nyomasztóbb lesz.

Sokszor hosszú percekig csak hallgattak. Ültek az erkélyen, és gyanakodva, szemrehányóan figyelték egymást. A titkos feszültség nőttön-nőtt köztük.

Vajon mit akar? – tépelődött magában Miklós. – Csak azt tudnám, mit akar?

Ezer dolog is megfordult a fejében, csak egyvalami nem. Az, hogy Saci ne lenne őszinte hozzá. Egyenességében fenntartás nélkül hitt és bízott.

Aztán egy nap felötlött benne, hogy talán bizonytalan, és emiatt húzza-halasztja. Oka volt rá, hogy erre gondoljon. Windisch aggodalmai jogosak voltak. Bebizonyosodott, Sacinak valóban nincsenek elképzelései a holnapról.

Ha szóba került köztük, csak a vállát vonogatta.

– Valahogy csak lesz majd, bár még magam sem tudom, hogyan. Egy biztos. Nyűg, Tamás nyakán nem leszek. Nincs undorítóbb, mint amikor egy csökkent értékű ember erőnek erejével a másakra akaszkodik. Kész szerencse, hogy most elmegy, és elodázódik a dolog egy időre.

– Nélküled nemigen akar majd menni.

– El fog menni. Tegnap közöltem veled, ha nem utazik, azonnal beadom a válókeresetet. Értem ne hozzon ostoba áldozatokat, nincs rá szükségem. Ez a svájci szerződés fontos a karrierjében.

– Két év? – kérdezte Miklós, mert a legjobban mégiscsak ez érdekelte.

– Huszonöt hónap.

Miklós nem rajongott azért, hogy egyre gyakrabban említi meg a férjét. Szavaiból hol ingerültség, hol közöny áradt, de mégiscsak állandóan beszélt róla. Miklós feszengett, mert nem tartotta valami ízlésesnek a témát, az asszonyon meg csodálkozott. Nem értette, és furcsállotta, hogy gondot csinál magának ebből. Hiszen néha már szinte kínosnak hatott, milyen nyíltan mutatja ki, hogy nem szereti a férjét.

Miklós eleinte afféle házastársi büntudatra gyanakodott, de föltevését hamarosan elvetette. Neki magának is látnia kellett, ez az ember nem követel Sacitól hűséget. Semmit sem követelt tőle. Nem is merészelt volna. Olyan áhítatos, törhetetlen rajongással csüggött a feleségén, hogy az már csaknem visszatetsző volt. Miklós meg volt győződve róla, ha valami úton-módon tudomást szerezne a viszonyukról, zokszó nélkül lenyelné. Egyébként nem csodálkozott volna, ha már sejt valamit.

Néhányszor Miklós összetalálkozott vele a lépcsőházban. Kezet fogtak, megálltak egy szóra. Talán neki kellett volna zavarba jönnie, ehelyett azonban a férfi viselkedett úgy, mintha valami tiltott dolgot cselekedne azzal, hogy a tulajdon feleségét meg meglátogatni. Miklós néhány ökölcsapását is jobban elviselte volna képtelen puhányságánál.

– Vigyáznunk kell rá – mondogatta Miklósnak. – Nektek is, nekem is. össze kell fognunk. Még mindig nagyon rossz állapotban van. Nem is tudom, hogy történhetett ilyesmi... Borzalom! – Elsápadt, és markáns, ám mégis joviális kifejezésű arca büntudatot árasztott. Látszott, még mindig nem heverte ki a történeteket. – Ügyeljetek rá, kérlek, nagyon vigyázzatok rá ... Micsoda drágakő! – S eközben világoskék szeme, félszeg mosolya mintha bocsánatkérően azt mondta volna: „Ne haragudjatok rám, hogy ilyen sűrűn alkalmatlankodom.”

Miklós hüledezett magában. Jézus Mária, ez nem lehet igaz! Ilyen nincs, ez már zoológiái eset! Sacinak nem beszélt róla. Soha egyetlen szóval sem említette ezeket a találkozásokat. Elképedését is megpróbálta tit^ kölni, de az asszony gyanakvó szemét nem játszhatta ki.

Egy alkalommal, amikor úgy esett, hogy néhány percig hármásban voltak, bárhogy iparkodott is titkolni megrökönyödését, Saci, aki mindvégig szúrósan figyelte, kiolvasta a tekintetéből.

– Tudom, hogy csodálkozol rajta – szólalt meg ideges toroknevetésével, miután a férje elment. – Ne is tagadd!

Miklós vállat vont. – Hát igen, csodálkozom. Furcsa egy krapek.

– Megtiltom, hogy gúnyolódj rajta. Amit szabad nekem, neked nem! Érted?

– Nem gúnyolódom. Azt mondtam, csodálkozom.

– És miért csodálkozol?

Miklós szerette volna elütni a témát. – Átkozottul nehezen képzelem el edzőként.

– Kitűnő edző.

– Lehet – hagyta rá Miklós békésen –, ehhez te jobban értesz. – Az asztalnak támaszkodva figyelte az asszonyt, aki kezében a férjétől kapott virágcsokorral fel-alá járkált a szobában, mintha nem is a vázát keresné, hanem az idegességét szeretné levezetni. – Nem látszik valami erélyes embernek. Én meg úgy tudom, a vízilabdázók nehéz fiúk.

– Ő is az. Egy jutási őrmester sem tarthatna nagyobb fegyelmet.

– Ilyen kettős lelkületű?

Az asszony úgy tett, mintha kérdéséből nem hallaná ki az ironikus felhangot.

– Mindig ilyen volt. A vele egyívásúakkal kemény, rámenős, tréfát nem ismerő. A fölötte állókkal azonban félszeg és gátlásos. Rettenetes, ha egy férfit oltalmazni kell... Ó, istenem! – A virágcsokrot az ágyra dobta, és orrcimpája remegett felindultságában.

Milyen zaklatott, gondolta Miklós. Tapasztalatból tudta, nemegyszer órákba telik, amíg kiheveri férje látogatását. Elátkozta magában ezt az embert.

Saci mintha csak megérezte volna, váratlanul hozzálépett.

– Ne bánts – kérte. – Még magadban sem.

Tenyere élével agresszíven végigszántott Miklós ajkán, majd hevesen magához ölelte és megcsókolta. Miklós hátrahőkölt meglepetésében. Sacira nem volt jellemző az ilyen támadó kedvű csókolózás. De az asszony máris eltolta magától, hátrált két lépést, és szinte kétségbeesetten tekintett rá. Szeme kissé könnybe lábadt. Sarkon fordult, gyorsan kilépett a balkonra.

Miklós, még mindig csodálkozva, követte. Az asszony az erkélyrácsra támaszkodva állt, már fegyelmezett és hűvös arccal. Mereven figyelte férjét, aki odalenn épp beszállt a tűzpiros Porschéba.

Miklós is odakönyökölt a korlátra. Nézte a kocsit, amint felbőgő motorral nekilődul, és veszett sebességgel a kapu felé száguld a fasoron. Közben Sacira pillantott. Mozdulatlan arcán is átsütött a feszültség. Miklós tudta, zaklatottsága nem leromlott idegállapotából ered. Semmi kétsége nem volt afelől, hogy az asszony nap nap után szüntelen viaskodást folytat önmagával, de nem értette, hogy min és mi okból.

– Keveset tudsz róla – szólalt meg Saci. – A helyedben talán én is komikus figurának tartanám. De gondold csak el! Egy józsefvárosi altiszt fia, aki egyik napról a másikra a legelőkelőbb sportklub, a keresztény, úri MAC csillaga lesz. Mesés karrier. Pengős regénybe illő ... Csakhogy a MAC vízilabdázói nem akárcik voltak. Mánásfiúk, diplomások, jogászok, orvosok. Még egy történelmi nevű báró is játszott a csapatban. És köztük ő, a hat elemi végzett nyomorult, senki csóró, akinek a szó szoros értelmében a góljaival kellett eltartania özvegy édesanyját meg a négy testvérét. Huszonkét éves lehetett, amikor az uszodában megismertem. Már akkor egy önérzetében tönkrevet, gerincroppanásos emberrel találkoztam. Pedig, ha ilyen egyáltalán lehet mondani, zseniális játékos volt. Technikás, gyors, furfangos, robbanékony. Azt csinált a labdával, amit akart. És erőszakos volt, már-már a kíméletlenségig. A lövései, akár az ágyúé. Amint azonban kiszállt a vízből, csendes, félénk, csaknem elesett figurává vedlett át. Afféle négernek számított, akinek nagylelkűen megengedték, hogy győzelemre, dicsőségre segítse a csapatot, de máskülönb lenézték, szóba se igen álltak vele. Vagy ha igen, ocsmány heccekkel és gúnyolódásokkal gyötörték. Sajnáltam. Mindig igyekeztem megvédeni, mert láttam, nemcsak kiszolgáltattott, hanem szenved is. Hálás volt érte, szeretett. Az egész klubban én voltam az egyetlen, akihez közeledni mert. De hogy udvarolni merészeljen ... ugyan, álmában sem jutott volna eszébe! Az ő szemében én ugyanolyan kozmikus távolságban voltam tőle, mint a többiek.

– Ezt a távolságot nem ártott volna megőrizned – vetette közbe Miklós, mert növekvő ellenérzéssel hallgatta.

Saci nem szólt, de keze megmerevedett a korláton, és összeszűkült szeme ellenségesen villant rá.

Most egy kanál vízben megfojtana, gondolta Miklós. – Kutya legyek, ha értem ... – Néha már határozottan az az érzése támadt, hogy az asszony provokálja. Hogy nem nyugszik addig, amíg ki nem csikar belőle egy-egy lenéző megjegyzést vagy megvető vállrándítást a férjéről, hogy aztán hosszú percekre vagy órákra elhidegüljön tőle.

– Gyűlöllek, amikor ilyen vagy – csattant fel Saci. – Tartsd meg magadnak a megjegyzéseidet!

Örökös ütközőponttá vált ez köztük. Tönkretette délutáni együttléteik meghittségét, felrobbantotta bensőséges beszélgetéseiket. Miklós türelme fogytán volt, napról napra növekedett az ingerültsége.

Egyik délután aztán nem tűrte tovább. Amikor Saci ismét a férjére terelte a szót, föllázadt.

– Abbahagynád végre ezt a témát? Nem érdekel a férjed! Semmi közöm hozzá! Hallani sem akarok róla! Világos?

Az asszony fáradtan pillantott rá. Gyakori, szörnyű fejförcseinek egyike kínozza. Félig aléltan hevert a nyugágyban, zavaros szemét alig tudta nyitva tartani.

– Ne kiabálj – kérte.

– Talán lelkiismeret-furdalásod van miatta? – kérdezte Miklós már enyhültebben.

– Nincs. Soha nem is képzeltem, hogy lenne.

– Elárulnád, miért emlegeted folyton?

– Foglalkoztat.

– Óriási! – Miklós nevetett mérgében. – Mit számít az, hogy engem agyongyötörsz velem, igaz?

– Azt gondoltam, neked mindenről beszélhetek.

– Jól gondoltad. A férjedről azonban néha megfeledkezhetnél, a fene egye meg!

– Nem feledkezem meg róla – mondta Saci nyugodtan. – Bármit teszek, nem feledkezem meg róla.

– Megáll az eszem! Hiszen nem is szereted.

– Feleségül mentem hozzá.

Miklós haragjában a fogát szívtá. Szívesen nekiszegezte volna a kérdést, hogy miért, de mérsékelte magát. – Az fel sem vetődik benned, hogy engem esetleg feszélyez a téma?

– Nem igaz, nem feszélyez. Untat és idegesít.

– Rendben van, akkor untat és idegesít!

– Nincs rendben. Én olyan dolgokról beszélek neked, amelyeket ritkán mond el az ember másvalakinek. Ha pedig téged ez bosszant, ingerel és dühít – az nem jó. Miért nem akarsz részt venni a gondjaimban? Sehogy sem tudunk végre barátok is lenni? Emlékszel? Egyszer mondtam neked: én a barátságot mindennél többre tartom. Kössünk egymással barátságot.

Ez jólesett, lefegyverző volt. Miklós megjuhászodva elhallgatott.

– Vagy talán megint holmi buta, konvencionális aggályaid vannak? – Saci a két tenyere közé szorította a fejét, és az arca eltorzult fájdalomában. – Olvastad talán, hogy ilyen helyzetben házastársat megemlíteni nagyobb illetlenség, mint késsel enni a halat? Mi lenne, ha szakítanál végre ezekkel a számárságokkal? És ha megpróbálnál részvevő lenni? Kedves, okos barát, akire számítani lehet... Ó, az ördögbe is! Mintha baltával hasogatnák az agyam ...

Miklós eltűnődött. Lehet, hogy igaza van! Talán fontos neki, hogy kibeszélje magából ezeket a dolgokat! És ki másnak beszélhetné, ha nem öneki? Békítgette hát magát, hogy fölösleges ügyet csinálnia ebből. A pofa rövidesen amúgy is elutazik, két év pedig hatalmas idő.

Kezét kinyújtotta, és gyöngéden megérintette az asszony elkínzott, görcsbe merevedett arcát.

– Nagyon fáj?

– Iszonyúan – suttogta Saci. – Belehalok ebbe a fejfájásba.

Miklós a székevel közelebb húzódott hozzá, és óvatosan a homlokára nyomta a tenyerét.

– Látod, ez nagyon jó – sóhajtott fel Saci. – Ó, mindjárt mennyivel jobb! – Csukott

szemmel, bénultan feküdt, és gyöngye hangon, töredezetten beszélt, nehezen forgó nyelvvel, mintha részeg volna. – Hidd el, szívem ... nem akarlak én nyúzni. Nem véletlenül beszélek annyit Tamásról... meg a házasságunkról. Ha tényleg igényt tartasz rám, tisztában kell lenned ... mindennel. Akarom. Muszáj ... De jó hús a kezéd! A szememre ... nem tennéd rá? Tudod, néha az az érzésem ... rosszul látsz engem. Többre tartasz annál, aki vagyok ... különbnek tekintesz ... – Bágyadtan rázogatta meg a fejét. – Nem szabad, szívem. Nem helyes. Nekem se jó ... nem segít... – A karfába kapaszkodott, és erőlködve felült. – Mégiscsak ... be kell vennem valamit. Szinte már nem is látok. Hogy gyűlölöm a fejemet! Kérlek ... bent, az éjjeliszekekrényemen ...

Amikor Miklós a fájdalomcsillapítóval és egy pohár vízzel visszajött, az asszony a szemét törölgette. Patakzottak a könnyei.

– Hiszen ez ijesztő – szólt Miklós már aggódva. – Máskor azért ennyire nem szokott...

– Dehogynem. – Saci kivörösödött szemmel pillantott rá. – Gyönyörű vagyok, mi? Akár a böjti boszorkány. Nyamvadt egy barátnéd van, hallod! Szégyen, gyalázat, hogy így tropára mentem! A tudóm, a szemem, a fejem ... – Lenyelte a tablettát, kiitta rá a vizet, és megkísérelte összeszedni magát. – Na, ebből elég! Legyünk vidámabbak! – Fölemelte a poharat, forgatta, vizsgálgatta, jókedvet mímelt. – Látod, ez az a pohár. Megismerem. Icipicit csorba a karimája. Nem kéne eltennem emlékebe? – Megmutatta Miklósnak, aki haragosan kikapta a kezéből.

– Hát erről aztán ... végképp nem! Akkor inkább a férjedről!

Az asszony szeretettel nézte. – Tehát folytassam a nyúzást?

– Bánom is én! – Miklós megadóan ejtette le a vállát. – Folytasd, ha muszáj. Tudom, hogy pokolian fonák helyzet ez, de mit tegyek? Szétmar a féltékenység.

– Micsoda?

Miklós dühösen legyintett. – Na, most legalább kimondtam! Nevethetsz rajtam.

– Ó, te számár!

– Nem vagyok az. Önhitt pedig még kevésbé. Semmi kétségem afelől, hogy bizonyos vonatkozásban nyilván nem mérkőzhetem a férjeddal. – Elkecseregettségében észre sem vette, hogy sértő.

– Nagyszerű szerető vagy, ha ezt akartad hallani – mondta Saci szárazon. – És én, aki nemrég már az életet is feladtam, nemhogy a szerelmet, amelyben évek óta nem részesültem, ezt kétszeresen is meg tudom becsülni. Most már meg vagy elégedve?

– Miért mondtad ezt?

– Hogy tudd: nincs okod a féltékenységre.

– Lehet.

– Nem lehet, hanem biztos. Azt hittem, az előzőekből is megértetted, de úgy látszik, neked néha mindent a szájadba kell rágni. Köztem és Tamás közt nincs viszony. Már nagyon régóta. Így végre érthető?

Miklós a poharat forgatta a kezében, nem szólt.

Az asszony haragosan figyelte. – Kétkedsz a szavamban?

– Te sohasem hazudsz – mondta Miklós.

Most Saci hallgatott.

– Úgy élünk egymással – szólalt meg kisvártatva –, mint... nem is tudom. Talán mint két tapintatos társbérő, aki közös háztartásba kényszerült.

– Ő imád téged. Mérget vehetsz rá.

– Csak ne nagyon biztass! Egyébként honnan szeded?

– Drágakő vagy. A napokban mondta.

Saci a fejét ingatta, és dühösen fölnevetett.

– A sírba kerget ezekkel a hülyeségekkel! Te pedig ebből gondolod, hogy szeret.

– Nem mondtam, hogy szeret. Azt mondtam: imád.

– Értem. – Az asszony elismerő pillantást vetett rá. – Ez okos disztinkció volt. Egy drágakövet nem is lehet szeretni.

– Annál inkább egy kedves kavicsot. Sőt még egy kínzó fejfájást is.

– Lírai vagy és bizarr, de kedves. Múlik a fejförcsöm.

– Nem kellene még egy tablettát bevenned?

– Tőled múlik, ostoba!

Miklós jólesően elmosolyodott, gyöngéden figyelte. Pedig most törődött volt az asszony arca. Szinte megcsúnyult, holott a mélységes fáradtság feloldotta szokásos keménységét. De elgyötörtségében is nyílt és tiszta maradt. Miklós hirtelen ráébredt, hogy ezt a tiszta kifejezést szereti rajta a legjobban, mert ez arcának a lényege. Sohasem tűnt el róla a tisztaság. Még akkor is áthatotta, amikor egy-egy szenvedélyes, vad dührohamában félelmetesen eltorzultak a vonásai.

Nézték egymást, kis zavar hullt rájuk.

– Szeretnék megcsókolni – szólt Miklós halkán.

Az asszony megriadt.

– Most? Itt, az erkélyen? Megláthatják! – Kezét majdnem védekezően emelte maga elé, de aztán leeresztette. – Éppen most, amikor ilyen ronda vagyok?

– Szép vagy.

Saci elmosolyodott, és valóban szép lett.

– Szeretlek – mondta, s már semmivel sem törődve, bágyadtan engedte át magát a csóknak, hogy aztán erős karjával egyre szenvedélyesebben szorítsa magához Miklóst. Az ajka lágy volt és forró, szinte égetett. Kétségbeesett erővel tapasztotta Miklós szájára.

Aztán elernyedtt, visszahullott a nyugágyba, és Miklós sós ízt érzett az ajkán.

– Sírsz?

Az asszony egész testében reszketett. A könnyei két hosszú, fénylő csatornában csurogtak le a szája szögletébe.

– Bolond vagyok, szívem. – És a könnyein át Miklóstra mosolygott.

Miklós előrehajolt, a tenyerébe vette és megcsókolta a kezét. A nagy kéz erőtllenül pihent a tenyerében.

– Mi ez a fájdalom bennem? – suttogta Saci, és másik kezét a melléhez szorította. – Mi ez a kivethetetlen, görcsös, szorongató fájdalom, amit örökösen itt... belül érzek?

Csend volt. Miklós simogatta, csókolgatta a kezét. Az asszony maga elé merengett. Aztán megdörzsölte még mindig vörös szemét, és bosszús fejrázás kíséretében megszólalt.

– Nem, csakugyan nem tudom, mi öröme telik bennem.

Miklós levette róla a tekintetét. Most különösen kellemetlenül érintette, hogy ismét a férjére tereli a beszélgetést.

– Nem, nem tudom. Hiszen nincs hozzá egy igazán kedves szavam. Képtelen vagyok rá! Nincs közös témánk, gondolatunk, közös ügyünk. Semmi mondanivalónk

egymásnak. Eleinte még megpróbált bevonni a társaságába. Kértem, hagyjon békén, nem vagyok kiállítási tárgy. Később gyerekről kezdett beszélni. Hallani sem akartam róla. Ugyan melyikünk folytatódják? Ahogy nem bocsátom meg magamnak, hogy Pétertől nem lett gyerekem, és ahogy azt sem ... Nem, soha nem bocsátottam volna meg, ha tőle szülök. Hát így állunk egymással.

Miklósra pillantott, de ő kerülte a tekintetét. Szórakozottan nézegette kezében a poharat.

– Igen, így – erősítette meg az asszony szenvtelenül. – Társnak figyelmetlen vagyok, barátként nem létezem, mint nő... nos, mint nő, azt hiszem, tökéletesen csődöt mondtam. Mindig is édeskeveset nyújtottam neki. Undorító képmutatás lenne, ha háborognék, hogy megcsal. Ha kiderülne, helyeselném. Vicclapba illő, nem? Egy házasság, amelyben a gázszámla és a televíziódíj az összetartó kapocs.

– Csak?

– Semmi más. – Az asszony merőn nézett rá. – Talán nem hiszed?

– Megkérdeztem: csak? – Miklós a szeme elé tartotta a poharat, és azon keresztül figyelte. – Elfelejtetted megemlíteni a villanszámlát meg a telefondíjat.

Saci száraz lett. – Van még hozzáfűznivalód?

– Van. Miért nem váltok el?

– Nem akar.

– Érdekes! – Miklós letette a földre a poharat, és rágyújtott. – Látod, ez meglep. Nem hittem volna, hogy kettőtök közül az ő akarata érvényesül. – Egykedvűen pillantott az asszony rideggé vált szemébe.

Hallgattak.

Aztán Saci rándított egyet a vállán. – Sajnálom! Természetesen nem követelhetem meg tőled, hogy ezt megértsd.

– Mondd csak! Hátha megértem.

– A kétségbeesése és a könnyörgései mindig leszereltek. Vagy talán ... leginkább az a tudat, hogy rám szorul.

Most hazudik, gondolta Miklós, és ezt ő is tudja. De nem tett megjegyzést. Változatlan nyugalommal figyelte.

– Igen, tudom, hogy szüksége van rám – bizonygatta Saci. – Hiába keres sokat, hiába jó nevű edző, elismert szaktekintély, hiába részesül minden lehetséges megbecsülésben, a fix pontot kizárólag én jelentem a számára. De nem, rosszul fejezem ki magam. Személy szerint nem is én, hanem az a valaki, akit bennem lát. Aki az ő szemében még ma is egy magasabb társadalmi régióhoz tartozik. Erre az illúzióra, úgy látszik, bármi másnál nagyobb szüksége van.

– A skalpodra?

– A skalpomra, ha neked úgy tetszik – intett az asszony fagyosan.

– Nagy skalp! Nem csodálom, hogy büszkén akasztja ki a vigvamjára. – Miklós enyhe malíciával bólogatott. – Tehát ennek a jámbor skalpvadásznak szüksége van rád. És ha jól értelek, te ezért tartasz ki mellette.

– Jól értesz.

– Megindító a szívjóságod. A filantrópiád már-már Windisch karitászs-akcióit is felülmúlja.

– Nekem sem kerül többbe, mint neki. Részemről sem áldozat.

– Megmagyaráznád ezt?

– Tökéletesen mindegy, hogy Tamással vagy nélküle. De ha neki jó és szükséges, miért ne?

– Ez elég cinikusan hangzik.

Szavai megütötték az asszonyt. Szája kemény vonalba rándult.

– Úgy? – csattant fel élesen. – Talán tudsz jobbat? Okosabbat? – Most az ő szeme villant metsző gúnnyal. – Csak nem óhajtod megkérni a kezem?

Helyben vagyunk, gondolta Miklós. Amikor más nem marad hátra, ilyesmikkel támad.

Összeszorított szájjal, komoran meredt maga elé. Windisch szavai jártak az eszében: „Maga talán meg akarja oldani az életét?” Igen, igaz, gondolta. Semmit sincs jogom számon kérni tőle.

– Szeretném, ha nem ráncolnád ilyen gondterhelten a homlokodat. – Az asszony hidegen mosolygott rajta. – Nehogy problémát okozzon ez neked. Kikosaraználak. Tamást nem hagyom cserben. Amíg igényli, kitartok mellette. És ő – tette hozzá nyomatékosan – mindig igényelni fog.

Miklós tudta, örültség megbántódnia ezen. Mégis annyira rosszul esett, hogy titkolni sem próbálta.

– Egyébként sem tudnék megbirkózni a gyengeségével – vallotta be Saci már eltűnődve. – Az iszonyú, rettenetes kisebbségével.

– Kisebbségi komplexus – bólogatott Miklós. – Hát hogyan! Hatásosabb fegyver alig akad. Olyan, mint a lelkiismeretre szegezett pisztolycső. Érzelmi tökéletet kovácsolni belőle, zsarolni vele ... ó, de még milyen piszokul lehet vele zsarolni! És eredményesen, mindig eredményesen!

– Kezded elveszíteni a mértéket – figyelmeztette az asszony nyugodtan. – Újabban furcsa tempóid vannak, kedves Miklós. Én őszinte és bizalmas vagyok hozzád, de úgy veszem észre, téged ez elkapat. Megjegyzéseid olykor már az arcátlanság határát súrolják. Senkitől sem tűröm el, tőled a legkevésbé. Honnan veszed a bátorságot, hogy leszólj és kigúnyolj egy embert, akiről jóformán semmit sem tudsz? Én bármit beszélhetek róla, mert mind a mai napig a felesége vagyok. De te milyen jogcímen? – Lassan beszélt, szándékosan kioktató modorban, hogy minél sértőbb legyen.

Miklós átlátta ezt, s bár önuralmába került, hogy fékezze magát, hallgatott. Érezte, az asszony ezúttal is ingerli, provokálja, de nem tudhatta, hogy miért.

– Vagy talán velem van valami bajod? – folytatta Saci. – Nos, mi a bajod? És egyáltalán mit akarsz most tőlem? De jó, legyen óhajtod szerint! Érdekel, hová akarsz kilyukadni. Elárulnád, hogy mit veszítek azzal, ha engedek az ő állítólagos zsarolásának?

Miklós a szemébe nézett. – Semmit?

– Semmit.

– Biztos vagy benne?

– Biztos. Szuverén és független ember vagyok, a magam ura. Panaszom nem lehet rá. Amit megígért, állta. Szó szerint megtartotta. Kizárt dolog, hogy létezne még egy férfi, aki mellett ilyen korlátlan szabadságot élveznék. Amilyen öncélú kegyetlenség lenne Tamást magára hagyni a semmiért, ugyanolyan esztelenség ugyanezért a semmiért feladni valamit, aminél többre, jobbra nem számíthatok.

– A semmiért? – kérdezte Miklós újra.

– A semmiért! – hangzott most már keményen.

Mozdulatlanul meredtek egymásra, nem rebbenő, ellenséges tekintettel. De míg

Miklós tekintetének ellenségessége szemrehányást és fájdalmat takart, az asszonyé hajthatatlan, gögös elzárkózást.

- Aztán Miklós kényszeredetten bólintott. – Vagyis én semmit sem nyújthatok neked.
- Sokat nyújthatnál.
- Azt gondolod, hogy nem szeretlek?
- Nem gondolom azt.
- Vagy hogy nem eléggé?
- Azt sem gondolom.
- Hát akkor?

Saci ráfüggesztette a pillantását.

- Meddig? – kérdezte most majdnem szelíden. – Te tudod, hogy meddig?
- Értem. Nem bízol bennem.
- Bízom, de nem *annyira*.
- Világos! – Miklós szája megrándult, de fegyelmezte magát. – Látod, most már teljesen világos. Végre tudom, miért nem akarsz szövetségre lépni velem.
- Mit ígértél? – szólt rá erélyesen az asszony. – Erről az utolsó napig nem beszélünk! – Kis szünet után higgadtan folytatta. – Szövetséget fogunk kötni, ha ragaszkodsz hozzá. Csak éppen nem úgy, ahogy képzeled. Egyszer már figyelmeztettelek rá, és most megismétlem: kisajátítani nem fogsz, se rendelkezni velem. Játékszer az ódon ritkaságok boltjából nem vagyok. Szerződésünk annyiban egyoldalú lesz, hogy én határozom meg, meddig érvényes.

– Szép kis szövetség! – Miklós kelletlenül mosolygott. – Úgy tudom, apád demokratikus szellemben nevelt.

Az asszony mereven nézte. Szemhéja összehúzódott, majdnem egészen eltakarta a tekintét. Mozdulatlan arca nem árult el érzelmeket.

– Hát mit gondolsz te? – kérdezte fojtottan. – Mindent felrúgva és felégetve magam mögött, talán el kéne vonulnom veled egy lakatlan szigetre? És aztán? Aztán egyszer majd mit csináljak? Nézzem talán, ahogy búcsút intesz, és derűsen tovahajókázol? Egy bővölt kanárit szeretnél magadnak? ... Ide nézz! – Hirtelen felült, és olyan közel hajolt Miklóshoz, hogy Miklós az arcán érezte a leheletét. – Ide nézz! – És a szeme alá mutatott. – Látod az árkokat? A szarkalábakat? – Előrenyújtotta mind a két kézfejét. – Nézd a bőrömet. Szikkad és érdesedik. Fonnyad. – A hajába markolt. – Megszámoltad már az ősz szálaimat? – Visszadőlt a nyugágyba, de keményen villogó tekintetét Miklóson tartotta. – Nem, kedves barátom, zsákbamacskát nem veszek. Szép dolog az ifjúság csábtánca, de tudni kell, hogy örökké nem tart. Eljön egyszer az *abgang* ideje. Márpedig az *abgang* jogát én tartom fenn magamnak. Ez jusson eszedbe!

– Megőrült – hüledezett Miklós.

Duzzadó mellét nézte és széles, telt vállát, amelyen megfeszült a blúz, s látta, hogy bronzbarna bőre valósággal átsüt a könnyű anyagon. Kérkedik, gondolta ingerülten, jól tudja, hogy még mindig fiatal, és átkozottul vonzó ...

Amint azonban tekintete megakadt erőszakos száján, hidegkék szemén és az arcán, amelyre idegenszerű, rideg eltökéltség merevedett, hirtelen megriadt. Szempillantás alatt pánikba esett. Hát minden összeomlik? Az elképzelései, a tervei, minden, ami szép, amit szeretne, amire vágyik? Az asszony szavait most már úgy értelmezte, hogy elutasítja szövetkezésük gondolatát.

Az ő arca is megkeményedett. Elkeseredése dühbe hozta.

– Ez az *abgang* – szólalt meg érdesen –, ez valami színpadi műszó, nem?

– Művelt vagy.

– Nem is hinnéd, mennyire! – Miklós észrevette, hogy az asszony arca megvonaglik, és ismét görcsös fintorra torzul a fájdalomtól, de most nem törődött vele. – Ismerek egy hülye darabot. Az a címe: *Candida*. Annak sem igaz egy szava se. – Fölállt, az egyik virágcserepbe nyomta a cigarettáját. Forrt benne az indulat, alig tudta elfojtani. – Mire való ez a komédiázás? – kérdezte mégis közönyös hangon.

Hátrafordult, és látta, hogy az asszony bemegy a szobába, és megint gyógyszert vesz be. Hóna alatt egy könyvvel jött vissza, leereszkedett a helyére. Föltette a szemüvegét, és elegáns lábát keresztbe téve, nyugodtan olvasni kezdett.

– Miért nem vagy őszinte? – kérdezte Miklós. – Hová tűnt a szokásos egyenességed?

Az asszony lapozott a könyvben.

– Sokat törtem rajta a fejem – folytatta Miklós –, hogy miért beszélsz nekem annyit a férjedről és a házasságokról. Megfigyeltem, egy bizonyos ponton rendszerint ellenségessé válsz. Hogy úgy mondjam, sportszerűtlenné. Alattomos és képtelen kérdésekkel fojtod belém a szót. El óhajtalak-e venni? Meddig foglak szeretni? Milyen címen faggatlak bármiről? Mire jók ezek az orvtámadások?

Sacnak arcizma se rándult, olvasott. Miklós sem zavartatta magát.

– Eleinte azt gondoltam, hogy mindenáron fölényre törekszel. Hogy minduntalanul figyelmeztetni akarsz, ne bízzam el magam, hiszen csak hálával tartozhatok neked. Meg hogy minden alkalommal hangsúlyozni kívánod: a gyepelő a te kezében van.

Az asszony megint lapozott.

– De nem – mosolyodott el Miklós komoran –, nem, már látom, hogy mégsem erről van szó. Ahogy az előbb a házasságokról beszéltél, nem tagadom, viszolygást éreztem. De közben rá is jöttem valamire. Lassacskán én is kezdek beléd látni. Értem már, mire szolgálnak az orvtámadásaid. Afféle elterelő hadmozdulat, igaz? Vajon miért? Valamit leplezni akarsz, nem? Mert lelkiismeret-furdalásod, magam is úgy látom, valóban nincs. Egy fikarcnyi sincs.

Saci egy pillanatra fölneézett a könyvből. – Nem akarsz elmenni?

– Nem.

– Pedig talán mégis jobban tennéd, ha kiszellőztetnéd a fejed. Ha lecsillapodtál, visszajöhetsz.

– Nem! – Miklós odasétált hozzá, és leült a helyére. – Ezt már eljátszotok egyszer. Emlékszel? – Az asszony hallgatott. – Megbántad? – Erre sem kapott választ. – Nem baj! Ha már belefogtam, elmondom, amit akarok. Olvass csak, ne feszélyezd magad!

– Sokat engedsz meg magadnak.

– Meglehet. – Miklós hátradőlt a széken, részvétlenül fürkészte. – Szóval a villanyszámla és a televíziódíj. Mint az egyetlen összekötő kapocs... Kit akarsz átejteni? Csak engem? Vagy magadat is?

Saci szeme fellobbant.

– Vigyázz, Miklós – mondta csendesen. – Esetleg olyan messzire találsz elmenni, hogy megbánod.

– Megtisztelő, hogy mellékesen figyelemre méltatsz. – Miklós hintázni kezdett a széken, és hideg gúnyjal méregette. Egyre nagyobb erőfeszítésébe került, hogy türtőztesse magát. Kizárólag szánalomból tartasz ki mellette, ugye? Részvétből és könyörületességből... Azt hiszed, kefét ettem?

Az asszony behajtotta a könyvet. Levette a szemüvegét, és merev pillantását Miklósrá szegezte.

– Folytasd csak – intett. – Most már szinte kíváncsi vagyok rá, meddig mersz elmenni a pimaszságban.

– Én csak a következetességedet bámulom. Nemrégiben még fogadkoztál, hogy nem leszel nyűg a férjed nyakán.

– Nem bizony – felelte Saci higgadtan. – Nem leszek, ha ez az, ami neked gondot okoz.

– Egészen más okoz gondot nekem, bár ez is érdekel.

– Eddig sem szorultam rá egy fillérjére se, ezután sem fogok. Amíg végleg ki nem vonnak a forgalomból, akárhogy is, de eltartom magam.

– És azután? Ha kivontak?

Az asszony tekintete elsötétült. – Mondd, valóban nem nyugszol addig, amíg szájon nem váglak?

– Figyelmeztetek, Saci, most nem a férjeddal beszélsz. – Miklós hangja megkeményedett. – Tudom én, mi a te bajod. A biztonságodat félted tőlem. Csak tudnám, miért? Sem az életformádat, sem a köreidet nem veszélyeztetem. Szeretlek. Szükségem van rád. Szeretnélek megtartani, ameddig csak lehetséges. Szeretnélek szeretni – ennyi az egész.

– Ne érzelegj!

Miklós megdermedt.

– Mit mondtál? – kérdezte lassan.

– Azt, hogy ne érzelegj. Fejezd be, amit elkezdted.

Mozdulatlanul figyelték egymást.

Vége, gondolta Miklós, ezt akarta elérni.

Sápadtan biccentett.

– Jó, ahogy kívánod! – Maga is meglepődött hangja nyugodtságán. – Te hazudsz nekem. Lehetséges, hogy magadnak is hazudsz, bár kétlem. Úgy csinálsz, mintha nem tudnál róla, pedig tudsz. – Nyersen beszélt, mint akinek már nincs vesztenivalója. – Nemcsak a férjed szorul rád, hanem te is őrá. Nem a személyére, ez tény. Neked arra van szükséged, amit nyújt. És ő nem keveset nyújt. A lakályosan és drágán berendezett, pompás várbeli otthont, ahol minden lehetséges kényelemtől körülvéve, a független asszonyt játszhatod. A nyaralót a Duna-kanyarban, a tűzpiros sportkocsit, a szép jövedelmet, a biztos egzisztenciát, az évenkénti utazgatásokat Párizsba, Firenzébe, a dalmát tengerpartra, legutóbb a Kaukázusba. Fölösleges folytatnom. Békét és nyugalmat biztosít neked. Mindezért cserébe nagylelkűen elviseled a rajongását, sőt még azt sem kifogásolod, hogy büszkén hordja az övén a skalpodat. – Megrázta a fejét, keserűen fölnevetett. – Szerencsétlen flótás! Szinte már sajnálom.

Az asszony fölemelte a kezét, és pofon vágta. Nyugodtan, nyitott tenyérrel, erősen. Nézte egy pillanatig öt ujjának a nyomát, ahogy ott lángol Miklós arcán, aztán visszahanyatlott a nyugágyba, és behunyta a szemét.

– Most elmehetsz.

Miklós felállt, köszönt neki, és otthagya.

Este nem ment le vacsorázni az étterembe. Lámpaoltáskor a filagóriához sem, ahol találkozni szoktak.

Meghallgatta a híreket (amerikai flottakötelékek és repülőezredek összevonása

Floridában; Kubában általános mozgósítás), majd ruhástul végigheveredett az ágyon, és a mennyezetet nézte. Maga sem értette, mi szállta meg. Honnan a magabiztossága és a hidegvére? Jelentkezni fog, gondolta.

Nem tévedett. Kasza már aludt, amikor kinyílt az ajtó, és Zsuzsi dugta be a fejét.

– Nem alszol még, Miklós? – suttogta a sötétben. – Saci kér, hogy szaladj le hozzá egy percre.

Miklós fölhúzta a cipőjét, és lement.

Az asszony az erkélyen a nyugágyban feküdt, mintha azóta sem mozdult volna el onnan. Az ajtó fölött csupasz villanykörte világított.

Miklós megállt a küszöbön.

– Hívtál.

– Igen. – Az asszony nem fordult feléje. – Ül le.

Miklós leült. A szék is pontosan ugyanazon a helyen állt.

– Vártalak lent – mondta kisvártatva az asszony.

Miklós a sápadt fényű villanyégő körül csapongó lepkéket figyelte.

– Nagyon megbántottalak? – kérdezte az asszony.

Miklós rá sem nézett.

– Sajnálom. Elvesztettem a fejem. – Saci hirtelen felült, a kezét nyújtotta. – ígérem, többé nem fordul elő. Soha többé! Ne haragudj rám, szívem.

Miklós elfogadta a kezét, de a tekintetét változatlanul kerülte.

– Mondd – szólalt meg szárazon –, meddig akarjuk ezt még így folytatni? Nem érzed, hogy már szinte ízléstelen?

– Tudom. – Saci felsóhajtott, és visszahanyatlott a nyugágyba. Nem eresztette el Miklós kezét.

– Arról már nem is beszélek, hogy agyonkínzol. Jó ez neked?

– Sértett, hogy a szemembe vágod, amit én is tudok – mondta Saci. – Néha nehéz elviselni, ha tükröt tartanak az ember elé. – Hallgatott, aztán csendesen megkérdezte. – Babrián beszélt neked erről?

– Már mondtam, hogy soha nem beszélgetünk rólad.

Hallgattak.

– Mit gondolsz – kérdezte Saci ismét azon a fátyolozott, kislányos hangon –, ő vajon sejti?

– Mit?

– Jól tudod. Ő, Kasza biztosan beszámolt neki az éjszakai eltűnéseidről.

– Nem létezik! Kasza inkább keresztre feszíttetné magát.

– Igazad van.

Megint hallgattak.

– Neked, ugye ... kínos lenne, ha Babrián tudná?

– Nem lenne kínos – felelte Miklós nyersen.

– Aligha volna elragadtatva.

– Miből gondolod?

– Tudom – mondta az asszony. – De te mégis elmondod majd neki, igaz?

– Igen.

- Muszáj?
- Tisztelem és szeretem.
- Mikor akarod elmondani?
- Amint megbeszéltük, hogyan lesz ezután.
- Jó.

Miklós rápillantott. Talán a gyenge világítás okozta, vagy nem múltó fejgörcse, de még soha nem látta ilyen öregnek az arcát.

- Ennyire fáj? – kérdezte megenyhülve. – Még mindig?
- Beleőrülök.

Miklós a homlokára tette a kezét. Saci tört tekintettel, hálásan nézett rá. Félénken megérintette Miklós arcát ott, ahol megütötte.

- Ugye elfelejtet?
- Egyhamar nem! – Miklós most először elmosolyodott. – Rettenetes egy pofon volt. Kisebbfajta agyrázkódás.

Az asszony megsimogatta, aztán ismét behunyta a szemét.

- Felejtsd el – kérte.

Percekig csendben ültek.

- Babrián, ugye, nagyon szeret téged? – kérdezte később Saci.
- Kedvel. És főleg bízik bennem.
- Hallottam, hogy nagyon tehetségesnek tart. – Az asszony biccentett, mert Miklós erre nem válaszolt. – Biztosan igaza van. Jó szemű és igényes.

Miklós figyelmesen ráfűrkészett. – Mondd, miért említed őt állandóan?

- Mert zavar.
- Zavar?
- Soha életemben senki nem zavart még ennyire. Szinte szégyellem magam. Furcsa, nem? – Hallgatott. – Furcsa és nevetséges. Miért is zavar? Semmi közünk egymáshoz. És mégis... – Felsőhajtott, mind a tíz ujjával a tarkóját nyomogatta. – Amikor először találkoztunk itt fenn, úgy éreztem, hogy megbénulok. Nem kerülhettem el egy kínos beszélgetést vele. És azóta mintha örökösen magamon érezném a tekintetét. Valóságos kényszerképzet.

Miklós elgondolkozott. Neki is mindig feltűnt az asszony különös feszélyezettsége, valahányszor összetalálkozott Babriánnal.

Összeráncolta a homlokát. – Valamit nem értek. Egyszer olyasmit mondtál, hogy vele a köszönésen kívül sose ...

- Nem mondtam igazat.

Miklós hallgatott.

– Borzasztóan megörült nekem, amikor meglátott – mondta Saci vontatottan. – „Nicsak, az én farkaskám! Hát tízévente csak összefutunk!”

- Farkaska? Mi az, hogy farkaska?
- Ötvenháromban írt rólam egy elbeszélést.
- Rólad? – Miklós majd hanyatt esett.
- Illetve rólam mintázta az elbeszélés hősét. Talán olvastad. *A farkasszuka*.
- Megbolondulok! – Miklós csak bámult rá. – Azt mondom, hogy rólad mintázta?
- Őrzöm otthon a folyóiratot, amelyet elküldött, és így dedikált: „Meg ne

nehezteljen rám a címért, drága Sarolta. Jusson eszébe Petőfi elvtárs kiváló költeménye, a *Kutyák és farkasok dalai*” – Halványan mosolygott.

– De hisz az az elbeszélés egy olyan nőről szól, aki...

– Igen. Más voltam egykor. – Saci megint hallgatott. – De fél éve, amikor leültünk itt beszélgetni, és a maga modorában mindenről kifagगतott, láttam, hogy egyre inkább elkomorodik. Végül szárazon megszólalt: „Maga egyenes ember volt. A lelke mélyén talán még ma is az. Érdeklí a véleményem?” Válaszolhattam volna, hogy nem? Igent intettem.

„Jól tudja – mondta erre hogy én tiszteltem magát. Ezért most goromba leszek. Vegye tudomásul, hogy szőröstül-bőröstül eladta magát a zsidpíacon. Kiárúsította magát. Sajnálom, erről ez a véleményem. Csak tudnám, mi szüksége volt rá? Úgy látszik, a szomorú metamorfózisok korát éljük. Hogyan lesz a nagyból kicsi, a jelentékenyből sekélyes, az önértékből önfeladás? Mit tegyek, mondja? Írjam meg, hogyan vedlett át egy bátor, szép, szabad nőtény farkas szelídített ölebbé? Keserű szatíra lenne. Meg is írnám, ha kapnék elegendő levegőt!” – Fölemelte a fejét, és Miklóstra pillantott. – Hát, majd te írod meg. Hozzásegítelek.

Elgondolkozva nézték a sötét parkot.

A farkasszuka, tűnődött Miklós, és még mindig csodálkozott magán. S megint az járt az eszében, ami nem először. Saci téma. Nagy téma.

– Hozzásegítelek – mormolta az asszony. – Mert neki azért nem volt teljesen igaza. Kissé sommásan ítélte... – Hirtelen megborzongott és felállt. – Muszáj lefeküdnöm, nem bírom tovább! – Miklósba karolt, támolygott a fejfájástól. – Ma sem fogok aludni, érzem. Holnap, ugye, meghallgatsz? Elmesélem, amit még nem mondtam el.

Bementek a szobába. Miklós megvárta, amíg beveszi az altatóját, és lefekszik.

Akkor megcsókolta a halántékát. – Aludj jól!

– Te is, szívem. Jó éjszakát! – Saci nézte, ahogy Miklós az ajtóhoz indul, de mielőtt kilépett volna, tűnődve megszólalt. – Olyan különös! Hiszen csak tizennyolc napja ismerlek. És ami azelőtt volt, mintha nem is ebben az életben lett volna. Szeretném, ha megmaradnál nekem.

6.

Másnap délután, ahogy ígérte, Saci belefogott a történetébe.

– Annak az iszonyatos napnak minden egyes percére pontosan emlékszem. 1948. november tizediké volt. Szerda. Apám reggel bement a klinikára, a szokásos havi szívkontrollra. Délben egy román grafikai kiállítást kellett volna megnyitnia, estére színházjegyünk volt a *Jegor Bulicsov*-hoz. Nekem kilenctől egyig két előadásom volt az egyetemen, a hetedik szemesztert végeztem a művészettörténet-német szakon, fél háromtól ötig edzésre mentem a Sportuszodába. Edzés után, az előcsarnokban két férfi megállított. „Máthé Sarolta kisasszony?” „Igen.” Igazolták magukat. „Sajnáljuk, kisasszony, velünk kell jönnie.” Minden további felvilágosítás nélkül beültettek a kocsijukba. Az Andrássy út 60-ba vittek, az Államvédelmi Osztályra. Ott hosszas várakozás után végre bekísértek egy szobába, ahol hárman fogadtak. Azonnal közölték, hogy apámat állampolgári hűtlenség és a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés alapos gyanújával néhány órája őrizetbe vették, engem pedig

tanúként hallgatnak ki. Olyan volt az egész, mint valami rémálom. Felolvasták a nyomozásról összeállított jegyzőkönyv bizonyos passzusait. Röviden összefoglalva az állt benne, hogy apám – aki negyvenhét márciusa óta öt alkalommal járt a fivéremnél Grazban – katonai titkokat tartalmazó dokumentumokat és filmeket csempészett ki, onnan pedig rejtjelezett üzeneteket közvetített. Szólni akartam, de nem jött ki hang a torkomon. „Hiszen ez lehetetlen! – suttogtam. – Képtelenség! Ezt nem gondolhatják róla komolyan!” Természetesen nem hittek nekem. Eleinte még azt sem akarták elhinni, hogy sejtelmem sincs, miről van szó. Tizenöt órán át, majdnem megszakítás nélkül faggattak. Voltak percek, amikor úgy éreztem, nem bírom tovább, és elájulok a kimerültségtől. Bemutatták a lefoglalt bizonyítékok egy részét, megismertettek néhány, számomra ismeretlen személy vallomásaival, akik apámról terhelően nyilatkoztak. Majd szembesítettek egy férfival, akiről úgy rémlett, már láttam. Aztán rájöttem, honnan ismerem. Rémület fogott el. Ráeszméltem, hogy apám, szándékán és tudtán kívül, valami rettenetes dologba keveredett. Beugratták. Elmondtam mindent, amiről csak tudtam és amit csak elmondhattam. Elmondtam, hogy a férfi, akivel szembesítettek, néhányszor valóban megfordult nálunk. Mielőtt apám útra kelt volna Ausztriába, minden alkalommal megjelent. Arra hivatkozott, hogy fivérem régi barátja, és kérte apámat, vigyen el neki egy kis csomagot, amelyben apró ajándéktárgyakat küld neki. Ugyan melyikünknek jutott volna az eszébe, hogy felbontsa a csomagot, és megvizsgálja a tartalmát? Nem tagadtam, hogy tudok arról is, a fivérem minden alkalommal levelet küldött haza, amelyet apám vagy személyesen vitt el a címzetthez, vagy az jött el érte. Emlékszem, bosszankodott is, mert egyszer Gödöllőre kellett kimennie. „És nem tudta, hogy mit tartalmaz a levél?” – kérdezték. „Nem tudta, és nem is érdekelte.” Ingerülten nevettek. „Meddig óhajtja még folytatni a komédiázást? Elegünk van a dajkamesékből. Apját is figyelmeztettük már, hogy ne játsszon a türelmünkkel.” És kezdtek előlről. Már beszélni is alig tudtam elcsigázottságomban. Másnap délben feladták. „Stramm lány maga” – legyintettek bosszúsan. Végül beletörődtek, hogy semmivel sem tudok többet annál, amennyit elmondtam, de apám ártatlanságáról hallani sem akartak. „Ne nézzen bennünket idiótáknak! Nem gondolja, hogy túl sok itt a véletlen? Fivére egy emigráns katonai szervezet tagja. Édesapja rendszeres kapcsolatot, személyes érintkezést tart fenn vele. Dokumentumokat és üzeneteket közvetít. A gondjaira bízott leveleket személyesen juttatja el a címzettekhez. A felszámolt itthoni szervezkedés tagjai közül többen is azt vallják, hogy az egyik összekötőjük Máthé professzor. Ennyi állítólagos, hajmeresztő véletlen – nem véletlen, kisasszony!”

Páni félelemben voltam. Kétségbeesetten szaladtam fűhöz-fához. Apám olyan régi barátait és ismerőseit kerestem fel, akik állásuknál, helyzetüknél vagy tekintélyüknél fogva talán segíthettek volna valamit. Elzárkóztak, letagadtatták magukat, hallani sem akartak rólam. Ha pedig mégis meghallgattak, kínosan feszengtek, és ijedten, részvevő arcai az együttérzésükről biztosítottak. Valamennyien cserbenhagyták apát. Semmi remény sem maradt. „Most nehéz idők következnek – mondta egyikük –, kemény kézzel szorosabbra húzzák a gyeplőt. Maga is jobban tenné, ha nem kompromittálná magát, Saci.” Már egyedül csak abban reménykedtem, hogy talán mégis rájönnek az ártatlanságára. Egy nap aztán újból berendeltek az Andrássy út 60-ba. „Maga, ugye, német szakos?” „Amíg ki nem zárnak.” „Megeshet!” Azzal átnyújtottak egy vastag dossziét, tele újságkivágással, főleg osztrák lapokból. „*Világhírű műörténész a kommunista diktatúra ellen!*” „*Máthé professzor vezeti az intelligencia ellenállását Budapesten!*” „*Neves Dürer-kutató a magyar földalatti mozgalom vezéralakja!*” Ilyen és ehhez hasonló címek váltakoztak. Ha nem lett volna olyan iszonyú és félelmetes az egész, harsányan nevetnem kellett volna. „Hát nem látják, hogy ez bohózat? – kérdeztem elkeseredve. – Csupa légből kapott, ostoba rágalom!” Hallgattak. Hirtelen

egy vörös írónnal megjelölt lapkivágást toltak elé. Már a címe is megdöbbenett: *Apám példája*. A bátyám nyilatkozott egy svájci világlapnak. Nem tudok mást mondani: megfontolt, hidegen eltervezett gyilkossági kísérlet volt. Arról beszélt, hogy apám, bár nem mindenben értett egyet velük, tudatosan csatlakozott hozzájuk, mert céljaikban következetes demokrata eszméinek megvalósulását látta. Még szavakat is adott a szájába, mintha őt idézné. *„Harcoltam a fasizmus ellen, és harcolni fogok az új diktatúra ellen is. A szabadság eszméjéhez, amelyre ifjúkoromban mint galileista felesküdtem, örege sem maradok hűtlen. A harmincéves sötétség után nem jöhet újabb éjszaka. A gonoszság és bűn uralma nem lehet tartós. Talán nem érem meg a reggelt, de tudom, hogy eljő a reggel nélkülem is. Csalódott ifjúság, rabszolga férfikor után, az öregkor küszöbén, újra Dürer szellemében kell cselekednem: Gyűjtok én itt egy picinyke lángot, és ha ti mindnyájan élesztgetitek, istápoljátok, meglehet, akkora tűz kerekedik belőle, hogy fénye az egész világot beragyogja.”* Ráismertem. Apám 1943. Szent István-napi cikkéből ragadott ki részeket, stílusa ezért hitelesnek hatott. Nem bírtam végigolvasni. Mintha a halálos ítéletét tartottam volna a kezemben. Rosszul lettem. Úgy éreztem, mindennek vége.

Hamarosan kiderült azonban, hogy apámat éppen ezek a cikkek mentették meg valami még rosszabbtól, mint ami történt, bár az ő akkori egészségi állapotában az is egyenlő volt a halálos ítélettel. Az ügyet mindenesetre elejtették. Talán őket is meggondolkodtatta a képtelen hecckampány. Katonai összeesküvést számoltak fel, amelynek, szerintük apám a támogatója volt, de semmi esetre sem valamiféle vezéralakja. És bizonyára az is meglepte őket, hogy milyen különös és szokatlan visszhanggal találkoznak. Odakinn nem apám ártatlanságát hangoztatják, ami a természetes lenne, hanem épp ellenkezőleg, tetézni és súlyosbítani szeretnék a vádakat. Aztán meg apám mégiscsak ismert, tekintélyes személyiség volt, és az ügy talán nem ért meg annyit, hogy átadják az ügyészségnek. Nem tudom, sohase derült ki. Nem állították bíróság elé, és nem ítélték el, ahogy a többieket, de fel sem mentették. Nyugdíjazták szép csendben, megfosztották különböző tisztségeitől és címeitől, majd azonnali hatállyal kiutasították Budapestről. Kényszerlakhelyet jelöltek ki neki, egy kis hegyi falut, Mátraszentistvánt. Lakásunkat hatóságilag elvették (akkoriban már nem a hegyen, hanem az Új-Lipótvárosban laktunk), hatalmas könyvtárunkat és értékes képgyűjteményünket lefoglalták, ingóságainkért nevetséges összeget fizettek kielégítés fejében. Engem mint osztályidegent eltávolítottak az egyetemről. Ez izgatott a legkevésbé, hiszen úgylát apámmal tartottam.

Átugrok néhány hónapot. Nincs mit beszélnem arról a rövid időszakról. Erőm sem lenne hozzá. Elég tisztességes helyen laktunk, többé-kevésbé elfogadható körülmények között. Csendes kis falu, csodálatosan szép környezet, remek levegő. Tökéletes elszigeteltségben éltünk. A falubelieknek vagy megtiltották, hogy érintkezzenek velünk, vagy csak nem mertek. Egyébként békén hagytak bennünket, senki sem bántott. Háromhetente Gyöngyösről feljött egy orvos, és megvizsgálta apámat. Rajta azonban már semmi sem segített. Amikor kiengedték, és újra találkoztunk, alig ismertem meg. Hat hét alatt esztendőket öregedett. Egy megtört, már-már magatehetetlen aggastyánnal találkoztam, akinek nemcsak gyógyíthatatlan szervi szívbaja volt, hanem akinek az életkedve is végleg megroppant. Állapota napról napra súlyosbodott. Ráadásul feloldhatatlan depresszióba esett. Őt és fél hónapig élt még. Szinte szótlánul töltöttük el ezt az időt. Sétáltunk, amíg az állapota engedte, de többnyire csak ültünk a verandán vagy a szobánkban, a tűz mellett, és némán néztük egymást. A fivéremről soha nem beszéltünk. Aztán negyvenkilenc júniusában meghalt. Könnyen, szenvedés nélkül. Eltemettem, és feljöttem, vissza Budapestre. Úgy éreztem, valami örökre megpattant bennem. A szál, ami az emberekhez kötött.

Semmi nem volt, senkire nem számíthattam, semmihez nem értettem. De nem is

vártam segítséget. Ha azt az összeget, amelyet 1955 tavaszán, apám rehabilitálásakor följánlottak, történetesen akkor kínálják fel – habozás nélkül az arcukba vágom. Pedig olykor még egy tízes is nagyon elkelt volna. Rettenetes hónapok következtek. Sehogy sem tudtam talpra állni. Úristen! Felsorolni se győzném, hány helyen fordultam meg, és miféle munkákat végeztem! Legszörnyűbb munkahelyem vitathatatlanul a vágóhídi bélmosoda volt. A sok munka közül az egyetlen, amelyet nem is tudom, hogyan bírtam ki! Még fél évvel később is éreztem magamon azt az iszonyatos bűzt, valósággal belém ivódott. Mindenütt nagyon keveset kerestem. Fizetésem egyharmada ráment egy Práter utcai sötét albérleti lyukra, ami pedig maradt, a semmire is kevés volt. Koplaltam inkább, tejen és lángoson éltem, semhogy lerongyolódjam, és ápolatlanná váljak. Tudtam, ha eleresztem magam, végem. Jól tűrtem a nélkülözést. Szívósságomon néha magam is meglepődtem.

Csordultig voltam bosszúval és gyűlölettől. Utáltam az embereiket, az életet, az egész világot. Csak a düh tartotta bennem a lelket. A konok düh, hogy megmutassam: nem fognak eltaposni! Mindenki bennem az ellenségemet láttam, és úgy is viselkedtem mindenkivel. Nyers lettem és vad, nem volt tanácsos belém kötni. Akkoriban vettem észre először, hogy az emberek messzire elkerülnek. Úgy tartottak tőlem, mintha valami veszedelmet éreztek volna a közelemben. Ha a tükörbe pillantottam, nem csodálkoztam rajtuk. Huszonhét éves voltam, de abban a meghatározhatatlan korú, lesoványodott, szinte már kiaszott arcú nőben, aki a tükörből visszapillantott rám, én is nehezen ismertem magamra. Mintha már csak a szemem maradt volna meg, az is csak azért, hogy gyűlölködve és fenyegetően villogjon mindenkire. Tudtam, hogy szálka vagyok az emberek szemében, de nem zavart. Füttyültem a gyűlöletükre. Nem féltem tőlük. Meg tudtam védeni magam. De hiszen megmarni nem is mertek, csupán csaholtak, mint a kutyák. Jóval kellemetlenebből érintett, hogy a munkahelyeimen sem hagytak békén. Sehol nem volt maradásom. Mindenhonnan elüldöztek, mindenütt annyi borsot törtek az orrom alá, amennyit csak tudtak. Alacsony bérrel járó, rossz és nehéz munkákra osztottak be, rágalmaztak, befeketítettek. Nemegyszer olyan gyanúba keverték, tolvajlásba vagy kártevésbe, amelyből csak nagy keservesen tudtam kimosakodni. De mindig alattomban tették, nyíltan sohase. Nem szeretnék igazságtalan lenni. Nemcsak engem vadítottak el, én is elvadítottam magamtól mindenkit. Elsősorban azokat, akik jóindulattal akartak kezelni. Nem kértem a jóindulatukból. Tiporjatok el, ha tudtok! A kegyelmetek nem kell! Nem, ne hidd, hogy mártíromságot éreztem. Harcba álltam, és elégtétellel töltött el, hogy állom a sarat.

Egyik este, ez már 1950 nyarán történt, amikor hazamentem, valaki rám köszönt a kapuban. „Ne haragudj, hogy kinyomoztam a címedet!” így találkoztam Tamással újra, hosszú idő után. Elmondhatatlan zavarban volt. „Hallottam, mi történt apáddal... meg hát, veled. Miben segíthetnék?” Csak bámultam rá, mint egy más planétáról idecsöppent csudabogárra. Hozzá kell fűznöm, hogy uszodai barátságunk kínosan végződött annak idején. Negyvenötben a feloszlatott MAC-ból mind a ketten az UTE szakosztályaiba léptünk át. Néha egy időben volt edzésünk, és olykor elkísért haza, a Szent István parkba. Nem tudom, mi ütött bele egyik este. Egyszer csak nekem esett a sötét parkban, felnyalábolt és megcsókolt. Úgy vágtam pofon, olyan vak dühve, hogy a szeme szikrázott. „Mi az, Lányi? Új szellők fújdogálnak? így képzeled a demokráciát? Ha még egyszer hozzám nyúlsz, a nyakadat tekerem ki!” Másnap levélben kért bocsánatot, és annyira a szívére vette az esetet, hogy átlépett egy másik egyesületbe. Ha véletlenül mégis összetalálkoztunk, lángvörös lett és elkotródott. Bizonyára ez is közrejátszott, hogy olyan pokoli zavarban volt ott, a kapuban. „Hidd el, nem akarok tőled semmit – dadogta. – De ha esetleg pénzre volna szükséged ... amennyim csak van!” Nem tagadom, jólesett. Annyira jólesett, hogy szégyenszemre majdnem gyengeség fogott el. Úgy elszoktam már a baráti szótól! Attól, hogy valaki jön, és a

segítségét kínálja. Egyszerre fáradtnak és fejbe kólintottnak éreztem magam. Nagyon össze kellett szednem az erőmet, hogy gorombán ráförmedjek. „Sem mire sincs szükségem! Eredj a fenébe a nagylelkűségeddel!” De vagy a megingás látszott rajtam, vagy makacsul a fejébe vette, hogy nem hagyja annyiban a dolgot, másnap, harmadnap megint csak várt rám. Egy héten át minden áldott este. Végül megadtam magam. Borzasztóan kellett a pénz, elfogadtam tőle kölcsön négyezer forintot. Hatalmas összeg volt ötvenben. „Nekem most nagyon megy” – mentegetőzött. Én is tudtam, nem is volt lelkiismeret-furdalásom. Pályafutása zenitjén állt, a körülajnározott nemzeti sportnagyságok között. Aztán eltűnt, hónapokig a színét sem láttam. A következő tavasszal azonban hébe-hóba már felbukkant. Félszegen vacsorázni hívott, vagy táncolni, inni valamit. De hajthatatlan maradtam. Semmiféle félreértésre nem akartam okot adni. Olyan nyers voltam hozzá, amilyen nyersséget igazán nem érdemelt meg.

Időközben összeszedtem magam, egyenesbe kerültem. Befejeztem az esztergályos átképzőtanfolyamot, szakmám lett. A kispesti Hofherrbe helyeztek. Jól van, gondoltam, engem egy nagyüzem se fog megenni! Szépen kerestem. Nem lehetett panaszom. Új helyzetembe, úgy-ahogy, viszonylag hamar beleszoktam. A kis lumpen kócerájok után egy nagyüzem – komoly változás volt. Hatott rám, bár egyelőre még semmi tanújelét nem adtam. A farkasszuka farkasszuka maradt. Vicsorgott és harapott, mart, ha kellett. Kiharcoltam a szokásos respektust, de a megszokott gyűlölködést is. Valami azonban mégis hibádzott. Magam is éreztem. Ahogy telt-múlt az idő, és nem is volt az olyan sok idő, egyre különösebb dolgokat észleltem magamon. Mintha elkapott volna a gépszíj. Nem tudom, hogy történt, mi váltotta ki, és hogyan zajlott le bennem csaknem észrevétlenül, de lassacskán rá kellett döbennem, már nem a régi vagyok. Eleinte csak iszonyú merevségem kezdett töredezni, szinte hallható roppanásokkal. Aztán fokozatosan csillapodni kezdett a düh, a hajlíthatatlannak vélt gyűlölet. Már nem tartott fogva a rögeszme, hogy mindenkiben mindenáron az ellenségemet gyanítsam. Igaz, kezdetben csak elégtételt éreztem. Jó dolog, hogy felvergődtem, és kiverekedtem valamit. Hogy nem tudtak a víz alá nyomni. De hamarosan ráéreztem, jól érzem magam. Otthonosan. Hogy hosszú idő után, akárhogy is, de végre tartozom valahová. Azon kaptam magam, szeretnék odacsapódni, beilleszkedni, és arra vágyom, ne idegenként nézzenek rám. Azért ne gondold, hogy túl könnyen ment. Elkeseredett, már-már komikus harcot vívtam magamban. Fegyverletétel? Kapituláció? Azt nem! Soha! Ám a góg már nem volt az igazi. Erőltetetté vált, görcsös pózzá. A másik érzés erősebbnek bizonyult. Nem tudtam szembeszegülni vele. Tudod, később sokat gondolkoztam ezen. Mi az ördög történt ott velem? Miféle rejtélyes ösztön dolgozott bennem? És rájöttem, hogy a dolgok talán nem is annyira bennem, magamban dőltek el, hanem inkább rajtam kívül. Ma már hajlamos rá az ember, hogy fölényesen megmosolyogja azokat az időket éppúgy, mint akkori önmagát. Ma már talán nem is érti igazán. Pedig egyszerű a dolog nyitja. Volt azokban az időkben valami tagadhatatlan nagyvonalúság. Minden kicsinyességével, gyermekded ostobaságaival és esetlenségeivel együtt is hamisítatlan és vonzó nagyvonalúság volt az, amelynek nehéz lett volna ellenállni. Valahogy erősebbnek, fontosabbnak, többnek érezte magát az ember. És bennem, úgy látszik, mégsem volt olyan mély, eltökélt és megcsontosodott a szembenállás, hogy ne tudtam volna feladni. Hiszen néha még érzelmileg is azonosulni tudtam. Jól emlékszem egy banális plakátra. Ott függött az öltöző falán. Gyakran elnézegettem a plakát lobogó zászlóit, a soha nem látott, nem is létező, idealizált arcokat, az izmos karokat, amelyek szemétre vetik a régi világ jelképeit; elnéztem a háttérben fölsejlő napsütötte, mesebeli várost, égbe szökő háztömbjeivel, széles fasoraival, parkjaival, füstölgő gyárkéményeivel, és mindannyiszor apám lelkes szavai jártak az eszemben: „Hidd el, hamarosan tündéerkertté varázsoljuk ezt a szemétdombot, amelyben élünk!” S ilyenkor, bár a szemem könnybe lábadt, enyhült a fájdalom. Arra

gondoltam, akármilyen rettenetes igazságtalanság történt is vele, ez a banális plakát az ő vágyait is kifejezi. Milyen örömmel, milyen jóízűen, harsogva nevetne, ha látná! Még arra is gondoltam, ha élne, büszke volna rám. Már nem emészténé magát azon, hogy tönkretette a jövőimet, s hogy mi lesz velem azután, ha ő meghal. Aki azonban szüntelenül az eszembe jutott, Péter volt. Hiszen ez az ő világa! Erről beszélt, erről álmodozott, ezt akarta. Lehet-e tölem idegen az a világ, amely az övé? Igen, mindennap valósággal újraéltem utolsó közös heteinket. És az emlékek egyre kényszerítőbben idéződtek fel akkori helyzetemben és akkori környezetemben, ott a gyárban. Nem, döntöttem el végül magamban, Péter világa semmiképpen sem lehet idegen tőlem! És nem esett nehezemre a választás, hiszen az a pezsgés, az a lendület, az a célratörés titokban már rég kedvemre való volt. Fogékony lettem iránta.

S amint így eldőlt bennem a dolgok, a viselkedésem is megváltozott. Hová tűnt a vadság, a nyersség, a dölyfös elzárkózás? Megszelídültem, feladtam magamban a különállást. Alkalmazkodni akartam. Idomulni. Már más szemmel néztem a többiekre. Felismertem, hogy érdekes és színes emberek. Voltak, akiket határozottan megkedveltem. Karló bácsit, az idős műhelyfőnököt, aki – magam sem értem – az első perctől részrehajló jóindulattal kezelte: megvédett, segített, valósággal a pártfogásába vett. A brigádvezetőmet, az örökké egykedvű, köpcös, középkorú kis férfit, aki pocakjával, gömböc képével, középen elválasztott, ritkás hajával külvárosi szatócsra emlékeztetett, de akinek nem véletlenül járt ki a „nagyfőnök” titulus. Páratlan művésze volt a szakmának. És a maga fura, különc természetével nemcsak tiszteletet parancsoló, vérbeli egyéniség, hanem olyan bámulatosan korrekt ember, akihez hasonlóval azóta sem ismerkedtem meg. Amikor, az egész műhely kárörömére, beosztottak a brigádjába, amely a Jozsef Sztálin nevet viselte, és országos hírnévre tett szert, a brigádtagok kis híján zendülésben törtek ki. „Sajnálom, fiúk – közölte velük hűvösen parasztlázadást nem tűrök. A szaktársnő Karló fater meg az én kezdeményezésemre került hozzánk. Akinek valami kifogása van ... tágas a műhely, akad itt még egynéhány brigád. – Aztán hozzám fordult. – Magát itt senki sem fogja bántani, azért kezeskedem. Csakhogy nálunk hajtani kell. Ha egy idő múlva úgy látja, hogy nem bírja, semmi harag, de szeretném, ha magától állna odébb.” Bírtam. Vele természetesen nem lehetett lépést tartani, neki csak a győri Horváth Ede vagy a WM-beli Muszka volt versenytársa, de a többiektől igyekeztem nem elmaradni. Sereghajtó lettem ugyan, de szorosban a nyomukban. Hadd dicsekedjem! Néha már egy-egy megbecsülő pillantással is találkoztam. Ellenszenvük jöttányival sem csökkent, ám annyit elismertek, hogy nem vagyok a nyakukon kölönc, és láttak már rosszabb drehust is nálam. De még azok közül is jó néhányat megkedveltem, akik kezdetben igazán minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy nap nap után megkeserítsék az életemet. S én mégsem azokhoz húztam, azokhoz az ostobákhoz, akik sunyin, titokban és alázatosan, unos-untalanul kétes együttérzésükről biztosítottak, és sajnálkoztak a sorsomon, hanem az ő szimpátiájukat szerettem volna elnyerni, az övékét, akik bizalmatlanul figyeltek, és előítéletekkel viseltettek irántam. Keservesen nehéz volt áttörni ezt a falat. Amint megérezték, hogy közeledni akarok hozzájuk, ha lehet, még fagyosabbakká váltak, és talán többet kellett lenyelnem, mint azelőtt. „Maga csak ne dörgölőzzön mihozzánk! Örüljön, hogy megtűrjük!” – ezt mondta a tekintetük. Szerencsére sok minden könnyítette is a dolgom. Annyi tennivaló volt abban az időben, annyi szüntelen feladat! Koreai műszakok, munkaversenyek, békefelajánlások, sztálinvárosi rohammunkák; a falujárás sem szűnt még meg, s azt különösen szerettem. És ebben az eseményekkel teli, lázas, felfokozott légkörben lassacskán mégiscsak sikerült összerázódnom velük. Olvadozni kezdett körülöttem a fagy. Már nem értek sanda pillantások, már nem hallottam rosszindulatú megjegyzéseket a hátam mögött, már nem neveztek „bárónőnek”, és nem alázatoskodó gúnnyal szólítottak meg: „méltóztatna anyagot

vételezni a nagyságos bárónő?”, „ugyebár, ön is hajlandó békekötvényt jegyezni, baronesse?” Már a közeledési kísérleteimet sem utasították vissza kereken, már nemcsak a nagyfőnök, hanem a többiek is segítettek néha, de a legjobban mégis annak örültem, hogy már nem tartanak sem sajnálatra méltó, jobb sorsra érdemes, lecsúszott úrilánynak, sem afféle hozzájuk leereszkedett, előkelő idegennek, aki kényszerűségből és utálkozva fanyalodott erre a munkára. Nem háborgattak többé. Megszoktak, befogadtak. Egyenjogú tagja lettem a Joszif Sztálin brigádnak.

Új nevet kaptam: Lédi. De ezt már nem gúnyból ragasztották rám, hanem amolyan kedveskedő becenévként, összetetegeződünk. Az ötvennégy éves, sokgyerekes családapá ezt éppolyan szívesen vette tőlem, mint a húszéves langaléta kamasz, csak a nagyfőnök tért ki előle, aki méltóságát féltve őrizte. Lassanként meghitt, bizalmas, pajtáskodó kapcsolatba kerültem velük. Talán még meg is szerettek. Engem pedig sodort az ár, és örömmel engedtem át magam sodrásának. Bár néha még mindig elcsodálkoztam. Ez én vagyok? Mi az a kislányos öröm, ha megdicsérnek? Mi az a naiv lelkesedés, ami arra ösztönöz, hogy mindent beleadjak? Mi az a gyerekes büszkélkedés, amikor jutalmat kapok, vagy kiírva látom a nevem a dicsőségablán? „No, csakhogy! – sóhajtott fel egyszer az öreg művezető. – Végre-valahára már nem a padlásra jársz mosolyogni, lányom!” Egyik nap a nagyfőnök titokzatos képpel félrevont. „Kisütöttem valamit, Lédi. A fiúknak tetszik, de aggódnak, hogy maga bírni fogja-e majd?” Meghívott magához, és egész este rajzolgatott, magyarázott. „Na, érti a dörgést?” „A dörgést, azt igen – feleltem tamáskodva –, de hogy képes leszek-e rá...” „Biztosan! Magának nagyszerű ritmusérzéke van.” Elnevettem magam, mire kissé megbántódott. „Na jó! Csak annyit kérek magától, hogy a kishitűségében ne égessen le.” 1951 novemberében, az országos választási békeversenyen fantasztikus eredménnyel rukkoltunk ki. Rátértünk a Bikov-Borkevics-féle gyorsvágásra, amelyet a nagyfőnök a saját szakállára továbbfejlesztett. Az egyes operációkat nemcsak műveletelemekre bontotta fel, hanem mozgáselemekre is. Utána pedig az egyes műveleteknél, profilkés alkalmazásával, összevonta az operációkat. Hasábokat írtak róla. Nevét jobban ismerték, mint ma egy táncdalénekesét. Az a gyanúm, jobban meg is érdemelte. 4220%-ot ért el. Vigasztalhatatlan volt. Letörten mutatta az újságot: „*Baranyai András (Győri Vagon) 4301%!*” „Sejtettem – dörmögte szomorúan. – Beszélnek róla, hogy valaha hegedülni tanult. Jobb a ritmusérzéke.” Ez volt a mániája, a ritmusérzék. Hozzám is ezzel jött. „Na ugye, megjósoltam! Maga is hegedülni tanult vagy zongorázott?” „Zongoráztam. – És hogy ugrassam, hozzátettem: – Azonkívül műugró voltam.” „Látja, ez érdekes kombináció – mondta savanyúan. – Én is megpróbálkoznék vele, ha nem volnék botfűlű, és nem lenne beteges tériszonyom.” Mi, többiek persze a nyomába se érhattünk. De hárman közülünk túllépték az ezer százalékot, és az ország első esztergályosbrigádja lettünk. Én nem akartam hinni a szememnek, amikor kiszámították a teljesítményemet. 433 százalék! A fiúk úsztak a boldogságban. „Befutottál, Lédi! – És vigyorogtak. – Hja, a ritmusérzék!” Másnap reggel óriási virágcsokor várt a padomon.

– Megkaptam az élmunkásjelvényt és a sztahanovista oklevelet. Ám az igazi fordulat csak ezután következett. A szakszervezeti ünnepség után, jókedvű sörözgetés közepette, a nagy főnök szokatlanul zavartan hozzám fordult. „Ha meg nem sértem, kedves Lédi, de ugyan miért is sérteném meg, amikor csak a mi nyúl szívű kollektívánk egyhangú óhaját tolmácsolom. Szóval, ha meg nem sértem, arról a problémáról lenne szó, hogy ez a gyáva banda azt szeretné ... No, nézze csak, Lédi, hiszen magának is látnia kell, hogy a fiúk itt csudára büszkék magára. Ha nem tudná, hát úgy hengegnek magával, mintha maga a holland királynő melózna köztünk... de hát miket is beszélek! Hogyan is említhetem magával egy napon azt a kövér tramplit! Szóval, kereken kimondva, a fiúk szeretnék, ha új bőrt venne fel, Lédi. Aha, látom, nem érti! Hogyan is fejezzem ki magam? Férfiasán kimondva, arról van szó... szóval a fiúknak rosszul

esik, hogy maga mindig kivonja magát. Sose jön el velünk színházba, mulatságba ... becsületesen kimondva, mintha lenézné ezt a mi szolid kis kompániánkat. Nehogy félreértse a fiúkat, Lédi, isten őrizz, a képire is másznék a bitangnak, aki okot adna rá, de higgye el, nem fognak rá okot adni. Rendes népség ez, Lédi, ha nem is egy svábhegyi kastélyban költötték ki őket. Legyen már végre egy kicsit nő is. Na ugye, most már érthető a probléma, Lédi?” Hogyne lett volna érthető! Többé nem volt okuk rám panaszra. Felvettem az „új bőrt”, ahogy kívánták, és én is mindjárt sokkal jobban éreztem magam. Eljártam velük színházba, kirándulni, táncolni. Nem utasítottam vissza egyiküket sem, ha gálánsán meghívtak valahová vacsorázni, vagy ha a családosok meghívtak az otthonukba, ahol csakugyan úgy vendégeltek meg, akár egy királynőt. És ők sem adtak okot panaszra. Egyre jobban összemelegedtem velük. Már csak azon méltatlankodtak, hogy képtelen vagyok megtanulni ultizni, de ezt származásbeli fogyatékoságnak tudták be, és nagylelkűen elnézték. Valósággal a tenyerükön hordoztak. Olyan kedvesek voltak hozzám, de valami olyan hihetetlenül kedvesek, hogy néha már nem is tudtam, nevessek-e vagy sírjak meghatottságomban! Egyikük pazar szobát szerzett egy kertes erzsébeti házban, a szüleinél, ahol napokon belül családtagnak számítottam. Másikuk reggel félórával korábban kelt, és nagy kerülővel átjött értem Lőrincről Erzsébetre, hogy a motorján befuvarozzon a gyárba. A nagyfőnök, személyi elismerés címén, a fél klasszikus világirodalmat összevásárolta. Rémülten láttam, hogy az ajándékozás hovatovább rögeszmés szenvedélyükké válik. Könyörögtem, tiltakoztam, dühbe gurultam – barátságosan a szemembe nevettek. Reménykedtem, hogy egy idő után megunják. Nem unták meg. Ha pedig megmakacsoltam magam, és valamelyiküktől nem akartam elfogadni, halálosan megsértődött. Végső kétségbeesésemben a nagyfőnökhöz fordultam, hogy az isten szerelmére, tegyen már valamit, mert világgá bujdosom! Türelmesen meghallgatott, aztán olajos kezét megtörölgette egy rongyban. „Sokrétű probléma ez, Lédi – szólalt meg a maga fanyar modorában, amelyben tréfa, egykedvűség, ironia és komolyság keveredett. – Na, vegyük csak szépen sorra! Hogyan is áll a dolog? A fiúk, úgy látszik, végre felfogták, a női egyenjogúság nem azt jelenti, hogy a gyengébb nemhez tartozókkal ne legyünk sokkal figyelmesebbek. Ez jó dolog, Lédi. Pozitív fejlődés. Talán vissza akarja lökni őket a régi, feudális gondolkodás bűzhödt mocsarába? Na, ez volt az első kérdéscsoport. Jöhet a második! Örömmel tapasztalom, hogy brigádunk magáévá tette Lenin elvtársnak azt a tanítását, miszerint a szétvert burzsoá osztály azon elemeit, akik hajlandók velünk tartani, illő megbecsülésben kell részesíteni. Maga ilyen egyed, Lédi. Megbecsülés dukál magának. Csak nem akarja kétségbe vonni a lenini tanítás igazságát? Harmadszor. A fiúk tudják magáról, hogy egy időben rossz sorsa volt. Márpedig ők, akik vagy az egész fiatalságukat, vagy a fél életüket állandó nélkülözések közt töltötték, hát náluk aztán senki sem tudja jobban, mit jelent nélkülözni, ha csak másfél évig is. Ilyen a proletariátus nagy szíve, ahogy Marx Károly mondotta. Ne taszítsa el magától ezt a szívet, Lédi. És kérem, ne bomlassza fényes egységünket ilyen vacak, kispolgári nyűgösködésekkel!” Egyéb sem hiányzott nekik. Már ideológiai bázisuk is lett. Azontúl bármivel kedveskedtek, nyomban hozzáfűzték vigyorogva: „Csak semmi nyűgösködés, Lédi! Gondolj a lenini tanításra!” Kedvességük kifogyhatatlan volt, de az ötletességük is, hogyan járjanak túl az eszemen. Amikor egy beutalót kaptunk Karlovy Varyba, jutalomüdülésre, talán mondanom sem kell, hogy az én nevemet húzták ki a sapkából. Csak a hazatérésem után vallották be hahotázva, hogy az összes cédulára az én nevemet írták. Ha pedig én leptem meg valamelyiküket egy-egy aprósággal, szinte megilletődtek örömükben. „Micsoda csimbókók ezek! – dohogott Karló bácsi. – Fölvirágoztattad ezt a zsvány bandát, tudod-e?” Nem is értem, miért szerettek meg annyira. Jóban-rosszban számíthattam rájuk. Egyszer szomorúság ért. Elfogadott lakáskiutalásomat az utolsó percben

visszavonta az igazgatóság. Elkámpicsorodtam, hiszen már nagyon beleéltem magam. Természetesen a fiúk is megtudták. Majd elsüllyedtem, olyan patáliát rendeztek. „Hát mit mond a törvény? Lakást minden sztahanovistának! Van még fórum ebben a büdös országban!” „De hát én nagyon jól megvagyok – csitítottam őket –, nekem nincs rá égető szükségem.” „Ez elvi kérdés – intett le komoran a nagyfőnök. – Mi tettünk egyet-mást, pofázhatunk. Jogaink vannak, és érvényesíteni fogjuk a jogainkat. Nem veszi észre, hogy újabban kezdik a kis piszkoskodásokat?” Igaza volt. Eleinte azzal piszkáltak bennünket, hogy csak szériamunkán akarunk dolgozni, mert az hozza a dicsőséget és a vastag dohányt. Miután önként vállaltuk, hogy azontúl kizárólag egyedi darabokkal foglalkozunk, s ettől természetesen visszaesett valamelyest a teljesítményünk, mást sem hallottunk, csak álszent és szemforgató sopánkodásokat: „Lám, lám, a fejetekbe szállt a dicsőség!” Szétvetette az embert a méreg. Nem elég, hogy a sokkal nagyobb figyelmet igénylő, minőségi darabos munkával, az akkori bérezés miatt, a felét kerestük annak, amit a többi brigád a szériamunkával (az én fizetésem például ötszáz forinttal csökkent), hanem ráadásul még szótlánul kellett nyelni a különféle lebunkózásokat meg azt, hogy jöttment, széllelbélelt alakok a szemünkbe röhögjenek: „Na, még mindig nagy a mellény? Kellett nektek a fene nagy öntudat? Szóljatok majd, ha szükség van egy darab kenyérre, szívesen adunk!” Képzeld csak azt a képtelen helyzetet! A nagyfőnök, az ország öt legjobb esztergályosának egyike, a Szocialista Munka Hőse, fizetéskor soványabb borítékot vitt haza, mint egy közepes képességű átlagszakmunkás. Igaz ugyan, akkoriban még senki sem morgóit. Nyelték a keserű pirulákat, zokszót nem hallottál tőlük. Micsoda önzetlen, nagyszerű emberek voltak! Hanem az én lakásügyem éktelen dühbe hozta őket. Úgy kikeltek magukból, hogy aggódni kezdtem, még megütik a bokájukat. Napokig forrongott a műhely. Végül nem tudom, mit csináltak, hogy csinálták – soha nem árulták el –, de egyik nap ragyogó arccal jelentették: „Meglesz a kéglid, Lédi!”

Ötvenkettő augusztus huszadikán költöztem be. Nagy lakásavatót tartottunk. Hogy mi mindent hoztak, arról jobb nem beszélni. Máig nem tudom például, honnan a csudából hajtották fel azt az intarziás, schwarzwaldi faliórát, amely ma testvérek közt is mégér tízezer forintot, de roppant diadalmasan hozták, mert tudták, hogy szeretem az ilyen antik marhaságokat. Feleségestül, menyasszonyostul jöttek, alig fértünk el abban az egyetlen, csöpp szobában. Majd fölvetette őket a büszkeség. A világ minden kincséért sem mondták volna ki, de valamennyiük arcán ott lebegett, nekik is részük van ebben a lakásban, ők is hozzájárultak, és korántsem csak azzal, hogy végül kivcrekedték. Ittunk, fecsegtünk, remekül éreztük magunkat. „Látod, Lédi, fölvitte az isten a dolgodat!” „Miféle isten? Ő maga!” „Azért mi is meglökdöstük!” „Úristen, mennyire rühelltünk téged eleinte!” „Haha! Emlékeztek? A boszorkányfajzat!” „Meg bárónő?” „Az igazat megvallva, elég keszeg egy bárónő voltál!” „Az is volt a szerencséd! Ránézett az ember arra a kiéhezett képedre, és bárhogy utált, menten vérezni kezdett a szíve!” „De most már jól kipofásodtál... oppardon! Kigömbölyödtél!” „Egy szó, mint száz: jó dolog, hogy odacsöppentél közénk! Igyunk az egészségedre!” „Hanem te is megváltoztál ám, Lédi! Tótzsiher! Ne is tagadd!” „Eszemben sincs!” – És elmeséltem, hogy milyen gondolatokkal léptem be a gyárba: engem egy nagyüzem se fog megenni! Ez roppant tetszett nekik. „De végül csak megettünk, mi?” A nagyfőnök, aki siralmasan nem bírta az italt, és perceken belül elázott, egy sámlin ült, és mogorván hajtogatta: „Mert mi az egészségből a tanulság, Lédi? A tanulság az, hogy az öreg Marx verklíje ezúttal sem döglött be. Csak a nagyüzemi munkásság, Lédi... semmi más... egyes-egyedül csak a nagyüzemi munkásság! ...” Bizonyára a sok ital okozta, hogy annyira elérzékenyültem. „Mindent nektek köszönhetek – mondtam. – Higgyétek el, soha sehol nem éreztem jobban magam, mint közöttetek!” Nem hízelgésből mondtam. Nem is elfogódottságból vagy pillanatnyi hangulatomban. Ma sem mondhatok mást. Őt

évig dolgoztam velük. És ebből vagy három és fél évre ma is úgy tekintek vissza, mint életem legderűsebb időszakára. Talán soha nem lett volna szabad otthagynom őket. De nem volt elég erőm. Történt velem valami... valami iszonyú, megrázó dolog, és többé nem tudtam talpra állni. Nem vállaltam tovább azt a sorsot, amelyet én harcoltam ki magamnak, hanem fölcseréltem egy tálcán kínált másikra. Tudom, közel jutottam gyerekkori álmomhoz. Mindig művészettörténész szerettem volna lenni. Szinte fanatikusan készültem rá, másként el sem tudtam volna képzelni az életemet. És végül közel is kerültem hozzá. Nem mondanék igazat, ha azt állítanám, hogy megbántam a választásomat. Akkor nem láttam egyéb megoldást, menekülni akartam. És máskülönbben is! Számomra a becsütség nem valamiféle foglalkozás volt, de még egy szeretett hivatásnál is sokkal több ... nem, nem tudok mást mondani: úgy éreztem, valami hihetetlen csoda folytán beteljesült az álmom, amelyről már rég lettem. És mégis! Az életemből és belőlem magamból valami elveszett. A biztonság, a tartás, a fény. De leginkább egy kislányt vesztettem el – és ez a veszteség a legfájóbb –, akit felnőtt- és idős asszony koromban is mindig szerettem volna megőrizni magamban. Egy kislányt, aki bátor volt, önzetlen és áldozatkész. Azt a kislányt, aki akkor éjszaka, miután elvonult a vendégsereg, fél lábon körülugrálta a rendetlen szobát, végighemperedett a kanapén, kecsesen helyet foglalt az ajándék fotelban, de rögtön talpra ugrott, és kirohant az előszobába, megnézni az ajtón, hogy igazán az ő névtáblája függ-e ott kinn, majd mindenütt felcsavarta a villanyt, az előszobában, a konyhában, a mellékhelyiségekben, mindent újra izgatottan és tüzetesen szemügyre vett, belesett mindegyik sarokba és zugba, álmélkodva tapogatta a falakat, a bútorokat, a könyvespolcot, a szőnyeget, aztán kiállt az erkélyre, s miközben a szél haját, szoknyáját cibálta, egyszerre sírva fakadt, bögött, mint a záporosó, mert nem tudott betelni azzal a csodálatosan tiszta örömmel, hogy ismét otthona van, méghozzá olyan otthona, amelyet se nem örökölt, se nem vásárolt, se nem ajándékba kapott, hanem a saját erejével, munkájával ért el, rászolgált, megérdemelt, s hogy ez az otthon egyben valami olyan megbecsülést is szimbolizál, amelyben része még soha nem volt; és aztán ott álldogált hajnalig a balkonon, mivel úgy képzelte, hogy még a napfölkeltének is valami egészen másnak kell lennie, mint azelőtt. Hová lett ez a kislány? Eltűnt, örökre elveszett. Ne nevéss ki, szívem! Ahogy múlik az idő, én egyre jobban szeretem azt a kislányt.

A lakást előlegként fogtam fel. Úgy éreztem, biankó csekket nyomtak a kezembe, és így szóltak hozzám: dönts el magad, mennyit fizetsz érte! Becsületbeli ügy lett, lelkiismereti kérdés. Nem voltam hálátlan. „Te megtáltosodtál – ugrattak a műhelyben. – Biz’ isten, a nagyfőnök babérjaira törsz!” Ez persze csak tréfa volt, de az igazság az, hogy nekem a darabos munka valahogy jobban ment, mint a széria. Szerettem bíbelődni, nagyobb kedvemet leltem benne. Már a mi brigádunkban sem voltam sereghajtó. Néha még a nagyfőnök is ilyesmiket dörmögött: „Vigyen el az ördög, ha a felmenőid közt nem volt valaha drehus! Lehet, hogy csak kedvtelésből esztergált, mint Ferenc Jóska, de kellett, hogy legyen!” Egyik nap Karló bácsi behívott a kuckójába. „Mondd csak, lányom – szegezte nekem –, nem volna kedved jelentkezni a pártba?” Úgy elképedtem, hogy mukkanni sem tudtam. „Miért bámulsz? Sztahanovista vagy, rendes ember. Szeretnek, becsülnek. Ilyenek kellene nekünk. Meg aztán, nehogy gatszulálásnak vedd, az sem utolsó dolog, hogy jól vág az eszed. Igaz, ez, sajnos, még nem követelmény a tagfelvételnél.” Elnevettem magam, de határozottan feleltem: „Nem, Karló bácsi! Én nem vagyok kommunista, és nem is leszek.” Jól megnézett magának a drótkeretes pápaszeme fölött, aztán lassan ingatni kezdte a fejét. „Hiba. Látod, ez már öreg hiba. Jól jártunk volna veled. De ha nem érzed úgy, akkor ne is. Sose! Most pedig figyelj rám. A sztahanovista kongresszusra két küldöttet jelöltünk a műhelyből. A nagyfőnök az egyik, a másik te vagy. Örülnék, ha elfogadnád a jelölést.”

„Boldogan – mondtam örült zavarban. – De miért pont engem? Van itt egy sereg nálam érdekesebb is.” Elmosolyodott. „Bolond lány, hát nem érted? Csimbókok ezek itt, még azok is, akiknek már rég benőtt a fejük lágya. Reprezentálni akar veled a műhely. Hát ehhez tartsd magad.” Minden tőlem telhetőt elkövettem. A másik öt üzemünkbeli küldött, ahogy megbeszéltük, a kongresszus megnyitásának a napján, kora reggel kocsin jött érem. Reggelivel vártam őket, a reggelire azonban ügyet sem vetettek. Vértfagyasztóan hivatalosak voltak. Körülállták, zord tekintettel mustrálgattak. Vagy három perc néma csend. „Fülbevalót miért nem vesz föl?” – kérdezte szigorúan az egyik. „Nincs kifúrva a fülcimpám – feleltem bűnbánóan –, de ha ragaszkodnak hozzá, azonnal hozok egy varrótűt.” Szerencsére nem ragaszkodtak hozzá. Akkor már belőlük is kirobbant a visszatartott nevetés. Csak a nagyfőnök őrizte meg ünnepélyes komolyságát. „Azt hiszem, a dekoráció rendben – pillantott a többiekre. – A Hofherr minden vonatkozásban kitesz magáért!” Ezek után csuda előkelően elhajtottunk a Parlamentbe. Én rájuk voltam büszke, mert híresebb és válogatottabb társaságban még nem forogtam (három Szocialista Munka Hőse, két Kossuth-díjas), ők meg rám voltak büszkék, a dekorációra. Egyszerűen, az ország harmadik legjobb nagyüzemének képviselőjeként, olyan pokoli göggel vonultunk be az ülésterembe, hogy a legkékvérűbb uralkodócsalád is sárgult volna irigységében. És ott, a sztahanovisták második kongresszusán, 1952 decemberében találkoztam össze Babriánnal. A második napon, a szünetben, a büfében pillantottam meg. Az egyik ablakmélyedésben állt, elegáns sötétszürke öltönyben, karcsún, vonzón ... ó, nagyon jóképű férfi volt még mindig! Konyakot szopogatott, pipázott, az ablakból a Dunát nézte. Odaléptem hozzá, megszólítottam. „Még mindig csatos üvegben hordja magával a konyakot?” Első pillantásra nem ismert meg, de amint fölismert, leesett az álla. „A teremtésit! Maga hogy kerül ide? A brit titkosszolgálatról?” „Tanácskozási és szavazati joggal felruházott nagy-budapesti küldött vagyok” – válaszoltam jegesen. Félni kellett, hogy megrökönyödésében lenyeli a pipáját. Gyorsan ki is vette a szájából, és lehajtotta a konyakot, hogy kissé magához térjen. Kimeredt szemmel bámulta a kitüntetésemet. „Nahát – nyögte ki végül –, sok mindent képzeltem volna kegyedről, de ezt... Megáll az ész!” Roppant elégedett voltam. „És szabadna tudnom, maga mit keres itt?” „Fülelek, nézelődöm.” „Értem! Itt gyűjti a szatíratémáit. Fel vagyok háborodva!” „Akar egy barackot a kobakjára?” – kérdezte barátságosan. „Szeretném én azt látni! Jegyezze meg, hogy én itt négyezer-kétszáz dolgozót képviselek!” „Micsoda procc kádernő lett magából, hallja! De annak szívből örülök, hogy az öntudatát nem micisapkában és bakancsban fitogtatja. Ismerek egy írónőt, aki a fordulat éve óta nem váltott pufajkát.” „*Minálunk* nem a ruha teszi az embert, mint *maguknál*, értelmiségieknél – magyaráztam kioktatólag. – *Benniünket* nem zseníroz a szolid párizsi divat. Ha mindenáron tudni akarja, ezt a kis rongyot, amit rajtam lát, a Váci utcában csináltattam, de a szaktársak csak húzogatták az orrukat. Túl snassz leszel ott ebben a kosztümben, fintoztak.” „Irigylem – sóhajtott fel bánatosan –, mi szép lassan baktatunk vissza az őskorba. Maga még nem látott egy kupacban annyi echt csőlakót, mint amennyi manapság egy művészeti konferencián összeverődik. Csupa ágrólszakadt, a Csérytelepről guberálják a legbüdösebb toprongyokat. Parfümszóró nélkül már meg sem jelenek közöttük. Emlékszik még a selyemkendőimre? Szent Sebestyén nem állt ki olyan kínokat, amikor a latrok a lapockáját szurkálták, amilyen tortúrákat nekem kell elviselnem egy közönséges lyoni selyemsál miatt.” „A pipája miatt nem molesztálják? – kérdeztem együttérzően. – Az is burzsoá atavizmus.” „Kiskegyed egy nagy csacsi! Látja ott a falon, aranykeretben azt a bajuszos embert?” Összenevettünk. „Árulja már el, mi az ördögöt csinál? – faggatott. – Fonoda? Finomműszerészet?” „Sérteget? Eszterga! Vörös Csillag Traktorgyár!” A fejét csóválta, mosolygott. „Meggebedek a kíváncsiságtól. Mikor szakíthatna számomra egy mesedélután a becses idejéből?”

„Egy feltétellel, bármikor. Magának kell eljönnie énhozzám. Nem lesz haszontalan, ha körülnéz egyszer egy sztahanovista lakosztályában.” Megállapodtunk, eljött. Egész délután és este figyelmesen hallgatott. Végül recsegő hangon megszólalt: „Ha lenne kalapom, most megemelném maga előtt. Minthogy azonban kalapot sohase viseltem, elégedjék meg egy tiszteletre nemigen hajlamos ember megkülönböztetett elismerésével. Irodalmi és közéleti pályafutásom sajnálatos hátrányára, én ugyanis megátalkodottan hiszek az emberi tudat átalakíthatóságában mint végső és legfontosabb célban, s ezért mindenkor lekötelezve érzem magam azok iránt, akik ebben a rögeszmében megerősítenek.” Szörnyen elpirulhattam, mert elnevette magát. „Hagyjuk a szónokiasságot! Most vallatni fogom.” Éjfélig beszélgettünk, amolyan kérdezz-felelek alapon. Természetesen egyetlen szóval sem árulta el, hogy modelljéül választott. Már indulni készült, amikor hirtelen rám pillantott. „Talán fájó sebet érintek, de muszáj megkérdezni. A műtörténelmi aspirációi?” Hallgattam. „Még mindig fáj?” – kérdezte. „Egy kicsit.” „Nem ismertem kamaszt, aki magánál lelkesebben és buzgóbban készült volna eljövendő pályájára. És ahogy most elnézegettem a könyveit, a kétharmada műtörténelmi irodalom, szakmunka, reprodukciós album ...” „Ez már csak hobbi.” „Biztos benne? Azt hiszi, hogy azon a pályán nincs szükség tisztességes emberekre? Miért nem próbálkozik meg az egyetemi felvétellel? Meg vagyok róla győződve, hogy az üzem támogatná. Ösztöndíjat kaphatna.” „Harmincéves leszek.” „Gondolja meg jól, vén satrafa!” „Nem, nem – rázogattam a fejem. – Már késő!” „Vagyis, eltemette?” „Igen.” Nem hazudtam. Valóban úgy éreztem, hogy eltemettem örökre. Pedig ha megfogadom a tanácsát, és egyetemre jelentkezem, akkor talán minden másképp alakult volna. De hát ki számított arra, ami azután történt? Ki hitte volna, hogy egyszer később ismét olyan katasztrofális helyzetbe kerülök, hogy nem marad senkim és semmim? És akkor már miért álltam volna ellen a kísértésnek, amikor más választásom nem volt?

Ugye, mondanom sem kell, hogy a kísértést nem Tamás személye jelentette? Akkoriban igazán az eszembe sem jutott. Néha ugyan előkerült, talán nem is túl ritkán, elbeszélgettünk, de amint kitette a lábát, tökéletesen megfeledeztem róla. ötvenkettő nyarán utolsó fillérig visszafizettem neki az adósságomat. Szegény nagyon le volt sújtva. Éppen dicső aranyérmesként tért meg Helsinkiből, s alighogy az olimpikonok diadalmenetében végigvonult a városon, máris lóhalálban rohant ki Erzsébetre, mert akkor még ott laktam. Még a címeres, kék formaruhából sem bújt ki, úgy jött, sugárzó arccal, diadalittasan és felpakolva ajándékokkal, mint egy két lábon járó karácsonyfa. Hódolattal nyújtotta át az aranyérmét. „Íme, neked szereztem!” Muszáj volt nevetni rajta. Nem volt az a keresztes lovag, aki fennköltebb és megdicsőültebb ábrázattal tért volna haza Jeruzsálem bevételéről. „Gratulálok – mondtam barátságosan. – Engedd meg, hogy én is boldoggá tegyelek!” Azzal a zsebébe dugtam a takarékkönyvet négyezer forintról. „A plecsnidet és az ajándékaidat meg cipeld szépen haza.” Annyira el volt képedve, hogy már attól tartottam, szégyenszemre sírva fakad ott nekem. Szörnyen komikus helyzet volt. Odakinn, a földszintes ház előtt ugyanis időközben összecsdült a fél utca, és ütemesen a nevét kiabálták. Ő meg hol rimázkodott nekem, hogy legalább az ajándékait fogadjam el, hol pedig kénytelen volt kiszaladgálni a kapu elé, ahol búsan autogramokat osztogatott, miközben összevissza ölelték, csókolták, és merő szeretetből kékre-zöldre paskolták a vállát. Aztán megint bejött, és kezdte előlről a könyörgést. Végül megelégettem a huzakodást. „Ide hallgass! – szakítottam félbe szárazon. – Te valóban nagyon rendes voltál hozzám. Talán magad sem hiszed, milyen sokat számított a segítséged. De kérlek, jegyezd már meg végre, nem vásároltál meg! Mit akarsz tőlem? Legyek talán a szeretőd?” Megrökönyödve, csaknem sértetten nézett rám. „Mit képzelsz rólam? – húzta (ki magát, aztán hebegve és lángvörösén 'kibökte: – Hiszen én ... el akarlak venni.” Ettől aztán én képedtem el. „Te ... te megőrültél ...”

„Szerelmes vagyok beléd! – üvöltötte torkaszakadtából. – Csak eddig nem mondhattam ... a miatt a rohadt pénz miatt!” Ekkor már nekem kellett könyörgésre fogni a dolgot. „Kérlek, nagyon szépen kérlek, eredj el. Ez nevetséges. Nem akarlak megbántani. Jobb, ha elmész.” Teljesen kikelt magából. „Különbén sem hagyom – hadonászott –, nem hagyom ... Nem engedhetem! Ez a te mostani életed ... ez az egész szörnyűség, amit csinálsz ... ahová lesüllyedtél... nem méltó hozzád!” Ezzel szerencsére túllőtt a célon, és már minden lelkiismeret-furdalás nélkül kidobhattam. Másnap megjelent bocsánatot kérni. „Igazad volt, ne haragudj. Hülyéket beszéltem. Esküszöm, hogy soha nem fogok beleszólni az ügyeidbe. Felőlem akár trógerolni is elmehetsz, minden mindig úgy lesz, ahogy te akarod. Hiszen tegnap is csak azt akartam mondani, hogy te (kimos vagy ... ékszer, amit aranykazettában kell őrizni!” Igen, a hasonlatai már akkoriban is rémesek voltak. „Hát nem érzed, hogy egy sebzett királytigris vagy, akinek be kell kötözni a sebeit? Akit meg kell gyógyítani?” „Emlékszel még a pofonra, Lányi? – förmedtem rá. – Nem akarlak többé látni! Megértetted? Világos?” Többé nem is mutatkozott Erzsébeten, arra pedig gondolni sem mert, hogy később a lakásomon keressen. De képzeld csak el! Majdnem egy évig, minden második héten hosszú levelet írt, amelyben újra meg újra megkérte a kezemet. Nevettem, bosszankodtam, de fütyültem rá. Inkább életem végéig vénlány maradok, semhogy hozzámenjek! Mellesleg ezt a fajta magányt nem viseltem rosszul. Ebben az egyben mindig szerencsés természetem volt. Régebben akadt egy-két futó viszonyom, amelyet magam se vettem komolyan, de akkoriban már ráuntam az ilyen pótszerekre. Ha akad majd valami komoly, akad; ha nem, nem! Problémát nem csináltam belőle. Pedig néha jólesett volna egy meghitt szó vagy egy kedves kéz érintése. Tamás levelei csak jöttek, jöttek. Már fel sem bontottam őket. Másfél-két havonta műszakváltáskor megvárt a gyár előtt, hátha időközben meggondoltam magam. Annyira nem érdekelt, hogy már nyers sem voltam hozzá. Megengedtem, hogy elkísérjen a villamosig, ott elbúcsúztam tőle. „Belepusztulok ebbe – fakadt ki egyszer, végső elkeseredésében. – Újabban már a spila se megy! Kivágtak a válogatottból, mint a rongyot. Tessék, itt az újság, gyönyörködj benne! Lányinak megártott a nagy dicsőség! De hát bánom is én, tőlem aztán firkálhatnak, amit akarnak! Azt hiszed, izgat? Ha holnapra véletlenül már úszni is elfelejtek, hát istenkém ! Lehet, hogy tényleg egy középkori keresztes vitéz vagyok, ahogy mondtad, bár azt hiszem, csak egy mutogatni való címeres marha, de becsületszavamra, te tönkreteszei engem. Nem tudok aludni, rossz a közérzetem, nincs étvágyam. Fogyok. Nézd, hogy lötyög rajtam a hacuka! Másfél hónapja vízbe sem engednek, mert az olaszok ellen nem találkoztam a labdával. Jobb is! Annyi erőm se lett volna, hogy eldobjam! Már az első félidő közepén kilógott a pejslim. A végén alig tudtam kimászni a partra. Az olasz hátvéd húzott ki szívességből, mert lelkiismeret-furdalása lehetett, hogy lekvárrá passzírozott. A nagyokosok persze most fuvolázzák: nem kéne a Lányinak annyit zülleni, éjszakázni, nőzni... Úristen, hiszen én már azt is elfelejtettem, hogy néz ki egy nő levetkőzve! A klub meg kötelezett, hogy feküdjem be a Sportkórházba. Általános kivizsgálás. Na és az eredmény? Idegi természetű kimerültség. Meglátod, maholnap bedilizek, és te leszel az oka!” A könnyeim csorogtak, úgy nevettem, pedig láttam, csakugyan nincs valami jó bőrben. „De hát mit csináljak? – kérdeztem. – Mondd, mi az ördögöt csináljak?” „Könyörgök, gyere hozzám feleségül! Miért lenne az olyan szörnyű? Korban is összepasszolunk: te harminc vagy, én harmincöt. Legalább próbáljuk meg! Esküszöm, hogy abban a pillanatban, amikor válni akarsz ... folyjon ki a szemem, ha visszatartanálak!” Nevettem. „Tudom én, mi a te bajod! Öreg vagy, Lányi! Itt az ideje, hogy szép csendben visszavonulj, és átadd a helyet a fiatalabbaknak!” „Te – kiáltott fel szívére szorított kézzel. – Te, ha akarod, én ki fogok másodvirággani! Megmutatom ennek a kárörvendő csürhének, hogy túl korán parentáltak el! Csak mondd, hogy akarod!” „Persze hogy akarom – feleltem neki

barátságosan. – De főleg azt akarom, hogy hagyj békén.” Hirtelen rám meredt, mint akinek egyszerre világosság gyűlt a fejében. A válla előreesett, a szája lefittyedt. Dadogva kérdezte: „Neked ... neked van valakid?” „Csakhogy leesett a tantusz! Okos fiú vagy, nemhiába öregszel...” Szinte megsajnáltam, ahogy elkullogott azzal a kilencven kilójával. Azt hittem, nem látom többé...

Az aranyhalas medence partján ültek. Kellemes őszi délután volt. Miklós moccanás nélkül figyelt. Saci felsóhajtott, és karjával hátratámaszkodott a padtámlára.

– Nem csaptam be Tamást, igazat mondtam neki. Akkoriban már nem voltam egyedül. Ötvenhárom tavaszán feltűnt a gyárban egy új mérnök. Néha a műhelyünkben is akadt dolga. Középkorú, középtermetű férfi volt. Inas, szikár, csaknem sovány, barázdált arccal és vékony szálú, szürkés hajjal. Semmi feltűnő, semmi eredeti nem látszott rajta. Tartózkodó, szófukar embernek ismertük, inkább száraznak, mint barátságosnak. De valahogy mégis felkeltette az érdeklődésünket. Akik jobban ismerték, sokat beszéltek róla. Egyszer megállt a padomnál. Tudnod kell, mindig utáltam, ha figyelik a munkámat. Ezt a rigolyámat mindenki ismerte, és akárhányszor valami delegáció jött a műhelyünkbe, a fiúk szörnyű drukokban voltak, hogy be ne gorombuljak. Gyűlöltem, ahogy ott állnak, báméskodnak, irtózatos ostobaságokat kérdeznek, és aztán olyan elégedett képet vágnak, mintha bármit is értenének. Ez az ember pedig csak állt a hátam mögött, szótlánul, mozdulatlanul, és hosszú percekig figyelmesen nézte, ahogy dolgozom. Majd felrobbantam mérgemben. Amikor befejeztem a darabot, egykedvűen rápillantottam. „Beszállhat, ha arra vár. Szívesen átadom egy menetrel!” Meglepődött, felvonta a szemöldökét. Én is meglepődtem. Keskeny, zöld szeme volt. Fiatal és nyílt, bár nem közlékeny. Melegsége elütött mogorva arcától. „Bocsásson meg” – szólt nyugodtan, és továbbment. „Ejnye, az istenfáját magának! – morgóit a nagyfőnök. – Minek kell mindjárt harapni?” „Majd én leszoktatom a hülye báméskodásról!” – dühösködtem, pedig már sajnáltam az esetet. Másnap az ebédlőben megláttam. Üres szék állt az asztalnál, ahol evett, leültem vele szembe. „Ne haragudjon, nem akartam megbántani tegnapi.” „Nem bántott meg – felelte –, igaza volt.” „Idegesít, ha nézik a munkámat.” „Szépen dolgozik.” Annyira volt udvarias, amennyire az illendőség megkövetelte. Ettünk, kérdezősködtem. „Igaz, hogy Koreában volt?” Bólintott. „Szakértőként?” „Igen.” „Mennyi ideig?” „Huszonhat hónapig.” „Nem mesélhetne valamit?” „Hosszadalmas dolog.” Tőmondatokban felelgetett, de változatlanul udvariasan, minden válaszában rám pillantva. Örültem, mert láthattam a szemét. Sohase képzeltem volna, hogy egy férfiszem ennyire megragadó legyen. „Rázós volt?” – kérdeztem nagyon ostobán. „Attól függ, mit tart rázósnak.” „Rosszul fejeztem ki magam. Kemény háború lehetett.” „Az volt.” „Nehéz lehetett megnyerni.” „Nem nyertük meg.” Rácsodálkoztam: „Úgy tudom, nem vesztettük el.” „Nem nyertük meg.” „Hát, ez nem egészen a hivatalos álláspont.” „Valóban nem.” „Ezért nem beszél róla szívesen?” „Nem ezért. Jelenleg ott nem lehetett többet elérni.” „Akkor miért nem?” Erősen rám nézett. Csak ekkor tűnt fel, milyen komoly és átható a tekintete. „Maguk itt nem fogják fel – mondta –, hogy miről van szó.” „Sajnálom, ha butaságokat kérdeztem.” „Megszoktam.” – Már nem tartotta szükségesnek, hogy udvarias legyen. „Miért? – kérdeztem sértődötten. – Mit kifogásol a kérdéseinkben?” „A kérdéseiket. Idegen és rossz kérdések. Kívülállók kérdései.” „Korea messze van.” „Honnan?” „Tréfál?” Befejezte az ebédet, hűvösen pillantott rám. „Miből gondolja, hogy mindig a mi európai vagy ha úgy tetszik, kelet-európai látószögünk a domináns?” „Nem tudom. Erre még nem gondoltam.” „Nem Korea van tőlünk messze, hanem sajnos mi nem vagyunk elég közel Koreához. Most ez a helyzet. Különbség!” „Ezzel mit akar mondani?” „Olyan közel kellene kerülnünk hozzájuk, mintha a szomszédaink lennének.” „Ismeri a nyitját?” „Igen – felelte szárazon. – Internacionalizmus. Vagy megtanulunk végre internacionalista módra gondolkodni, vagy nem.” „És ha nem?”

Felállt. „Szerettem volna, ha az ellenkezőjéről érdeklődik.” Már ismét kifogástalan udvariassággal meghajtotta magát, és elment. Figyeltem, ahogy a zsúfolt ebédlőben az ajtó felé tart, s úgy rémlett, ismerős a járása, ismerős a testtartása. Ó, ezt az érzést biztosan te is átélted már! Aki iránt vonzalom támad az emberben, egyszerre régi ismerősévé válik, vagy mintha emlékeztetné valakire. Azontúl már meghitt ismerősként üdvözöltem, ha bejött a műhelyünkbe. Már kerestem az alkalmat, hogy elcsíphessem az ebédlőben, és elbeszélgethessek vele. Sőt már arra is rájöttem, mi fogott meg benne annyira. Biztonságot éreztem a közelében. Tetszett a higgadsága, a tartózkodása, a fellépése. Tetszett, hogy mindig friss és gyűretlen, mintha skatulyából húzták volna ki. Tetszett, hogy türelmes hozzám, de nem elnéző, csak azért, mert nő vagyok. Egy-egy válaszát talán még sértőnek is tarthattam volna, de nem tartottam annak. Lassanként barátságosabbá vált. Beszédesebb lett. Már nemcsak én faggattam, olykor ő is kérdezősködött.

Egyik nap, műszak végén, egyszerre értünk a kapuhoz. „Elkísérem, ha megengedi – mondta természetesen. – Szeret sétálni?” „Igen.” Gyalog jöttünk be Kispestről. Nem ismertem magamra. Zavarban voltam, akár egy iskolás lány. Kapkodva, összevissza fecsegtem mindenről, ami éppen az eszembe jutott. Figyelmesen hallgatott, nem szakított félbe. Néha elmosolyodott, de csak a szemével. Később is ritkán láttam úgy mosolyogni, hogy kemény, férfias vonásai fellazultak volna. Már alkonyodott, mire a Nagykörúthoz értünk. „Nincs kifogása ellene, ha innánk valamit?” – kérdezte. Alattomosan visszakérdeztem: „Mit fog szólni a felesége?” „Egyedül élek.” „Akkor örömmel!” Ijedten éreztem, hogy már az első kupica a fejembe száll. Még inkább megeredt a nyelvem, ömlött belőlem a szó. Figyelt, csak néha kérdezett közbe. Egyik cigarettáról a másikra gyújtott. Szinte szünet nélkül ivott, de meg sem kottyant neki. „Rémes, hogy maga mennyire bírja az italt!” – szörnyülködtem. „Már nem úgy, ahogy azelőtt. Rakoncátlankodik a gyomrom. Valaha a spirituszt is megittam.” „Koreában?” „Nem, ott alig isznak. Ez az egyetlen hibájuk.” Később észrevettem, hogy miközben beszélek, a kezemet figyeli. „Péklapát” – dugtam el restelkedve az asztal alá. „Szeretem, hogy ilyen nagy keze van” – közölte szenvelgés nélkül. Amikor kiléptünk az utcára, fejbevert a levegő. „Magába karolhatok?” „Tessék!” Jó erős karja volt. Megbízható kar, gondoltam. Elfogódottságom sehogy sem tudott eloszlani. „Ne haragudjon – mentegetőztem –, de az az érzésem, hogy szörnyen berúgtam.” „Nincs hozzáédződve. Műugró korában biztosan sportszerűen élt.” Riadtan bámultam rá. „Erről is beszéltem?” „Igen, végre megtudtam, mi az Auerbach-fejes csukamozdulattal” – felelte mosolyogva, gúny nélkül. „Mondja, nagyon sok ostobaságot locsogtam?” „Ezúttal nem.” „Higgye el, én egyáltalán nem vagyok bőbeszédű!” „Elhiszem.” „De néha jólesik, ha az ember kifecsegheti magát.” „Tudom.” „Nemigen van rá alkalmam” – mondtam célzatosan. Reméltem, hogy megkérdi, miért, és akkor közölhettem volna vele: én is egyedül vagyok. Mást kérdezett. „Magát hivatalosan Sárának vagy Saroltának nevezik?” „Saroltának.” „A Sára szebb név, és jobban illik magára.” „Miért?” Megint csak a szemével mosolygott. „Azt jelenti: uralkodónő.” Érted már, szívem, miért döbbsentem meg egyszer annyira? Milyen különös, hogy te is ugyanazt mondtad nekem, amit ő! Sehogy sem akaródzott hazamennem akkor este. „Olyan jó kedvem van! – kockáztattam meg. – Nem ülhetnék be még valahová?” „Nem – mondta határozottan. – Késő van, holnap korán kell kelnie.” A kapu még nyitva volt. Hirtelen azt gondoltam: ha megkérdezi, feljöhet-e, igent mondok! Nem kérdezte meg. Megszorította a kezem, és elment anélkül, hogy visszanézett volna.

Attól a júliusi naptól kezdve rendszeresen találkoztunk. Kapcsolatunk természetessé vált, jellegében azonban változatlanul tartózkodó maradt. Megvallom, ennek kizárólag ő volt az oka. Semmi jelét nem adta, hogy férfiként is közeledni akar. Azt hiszem,

akkor már rég beleszerettem. Elfogódottságomat soha nem tudtam leküzdeni, ha megpillantottam. Kötelességének tartotta, hogy minden alkalommal virággal várjon, és szertartásosan nyújtsa át. Valami kedves, ódivatú figyelmesség jellemezte. Nemcsak megmosolyogtatott velem, de zavarba is hozott, mert nem tudtam eldönteni, udvarlásnak fogjam-e fel vagy csak afféle korrekt barátság. Azt már tudtam, hogy senkije sincs. Se rokonai, se barátai, se társasága. Színházba jártunk, vacsorázni vagy inni valamit. Hosszú sétákat tettünk. A moziért rajongott. A kalandfilmekért meg az olyan burleszkekért, amelyekben unos-untalan habos tortákat hajigálnak egymás képébe. Nem adhattak olyan észbontó hülyeséget, amelyet ne tágra nyílt szemmel, áhítatosan vagy harsányan nevetve nézett volna végig. Ilyenkor szerettem lopva az arcát figyelni. Örültem, hogy ilyen kamaszos is tud lenni. Sajnos, volt egy borzasztó szokása. Lehattunk bárhol, bármilyen hangulatban, fél tizenegykor az órájára pillantott, és közölte, hogy indulni kell haza. Ha kérleltem vagy tiltakoztam, szigorúan összeráncolta a szemöldökét, és elkedvetlenedett. „Szeretném, ha nem alkudozna. Később jár, le kell feküdnie!” „Jó – mondtam néha búsan, néha dühösen, néha ellenségesen –, hát akkor menjünk! Értesítem majd, ha szülői értekezlet lesz a műhelyben!” Egyszer, amikor végleg felpaprikázódtam, rátámadtam: „Elárulná, hogy meddig akar még kiskorúnak tekinteni?” „Nem kiskorúnak tekintem, hanem kiváló munkásnak. Ügyelnie kell a teljesítőképességére.” „Értem! Az internacionalista magatartás!” „Eltalálta!” – válaszolta nyersen. Olykor a guta kerülgetett, de nem volt apelláta. „Vegye tudomásul – törtem ki dühösen –, hogy velem még senki sem merészelt így bánni! Úgy parancsolgat, és úgy rendelkezik velem, mint egy porosz atya a lányával!” „Kifogásolja a modoromat?” „De még mennyire! Nagyon a neheze esnek, ha a sarokról néha visszanézne? És ha a kezével esetleg olyan mozdulatot tenné, amelyet merő félreértésből integetésnek vehetnék?” „Jogos kívánság” – biccentett barátságosan. Attól kezdve megszokott, nyugodt lépteivel elment a sarokig, ott megfordult, és merev ünnepélyességgel visszaintett, valahogy úgy, mint amikor egy jól nevelt ember a nagynénikéjét búcsúztatja a pályaudvaron. Én pedig odafenn hasra vettem magam a heverőn, és dühömben meg elkecseregettségemben a csuklómat harapdáltam. Néha már csak lemondóan nevettem magamban. A műhelyben réges-rég összeböröngöltek kettőnk, és az oldalukat fogták volna hahotájukban, ha elárulom nekik, hogy még egy hüvös homlokcsókot sem kaptam tőle, és róla magáról se igen tudok többet, mint a sarki fűszeresről. „A maga udvariassága, Ervin – jegyeztem meg egyszer epésen –, élénken emlékeztet engem egy század eleji illemtankönyvre, amelyet a Szent István Társulat adott ki keresztény serdülők részére.” „Úgy véli, hogy kissé régimódi vagyok?” „Könyörgök, árulja el, hol az ördögbe verték magába ezt a katolikus legényegyleti erkölcsöt?” „Az a gyanúm, hogy a Frunze Akadémia bűne – válaszolta derűsen. – Ott, a tiszti főiskolán ebben a tekintetben kissé maradiak voltak.” Megrökönyödésemben leültem egy padra. „Szűzmáriám! Maga katona?” „A Vörös Hadsereg mérnök ezredese voltam.” „Akkor már a spirituszivást is értem meg a katolikus legényegyleti erkölcsöt – bólogattam bánatosan. – De most már leszerelt, vagy nem?” „Negyvenkilencben, mielőtt hazajöttem.” „Biztos ez?” – fürkésztem gyanakodva az arcát. – Egyszer valami olyasfélét hallottam, hogy a traktorüzemek könnyen átállíthatók tankgyártásra.” „Nem vitás – mosolygott. – De higgye el, fölösleges kombinálnia. Én már csak egy jámbor, ártalmatlan civil mérnök vagyok. Egy kiszolgált hadastyán.” „Nem olvasta véletlenül *A hallgatag Bramble ezredes* című regényt?” – kérdeztem rosszmájúan. „Szégyenletesen járatlan vagyok az irodalomban.” Hát, így kezdett végre beszélni magáról. Tátott szájjal hallgattam. Tizenkét éves korában a szüleivel került ki az emigrációba, előbb Bécsbe, Prágába, majd Moszkvába. A Tanácsköztársaság bukásakor menekültek el. Apja – régi ludovikás tiszt, aki az olasz hadszíntéren csinálta végig a háborút – Stromfeld Aurél törzskarában szolgált a felvidéki hadjárat során. Odakinn a Vörös

Hadsereg kiképzőtisztje lett. Édesanyja német szakos tanárnő volt, egy moszkvai középiskolában tanított. Ervin a középiskola elvégzése után tisztképző iskolára került, majd fölvettek a Frunze Akadémia hadmérnöki karára, amelyet 1936-ban kitüntetéssel fejezett be. A Különleges Távolsági Hadseregbe osztották be, Habarovszkba. Megnősült, egy szibériai orosz lányt vett el, akitől két lánya született. A tűzkeresztségen 1939 júliusában esett át a mongóliai Halhin-Gol folyónál, a japánok elleni harcokban. És attól kezdve, csaknem megszakítás nélkül, a harctéren volt. 1940-ben a finn fronton, a következő évben Moszkva védelmében, 1942-43-ban Sztálingrádnál. Aztán Kurszk, Kijev, Lemberg, Varsó. Rokosszovszkij Második Belorusz Frontjával jutott el Németországba. A náci kapituláció egy mecklenburgi kisvárosban érte, amelynek városparancsnoka lett. És ott vette kézhez feleségének azt a levelét, amelyben közölte, hogy válni szeretne, mert már hosszú ideje együtt él valakivel. Így aztán a háború még mindig nem fejeződött be a számára. Önként kérte magát a japán frontra, és negyvenöt augusztusában részt vett az észak-koreai harcokban. Másfél évet töltött ott, egy hadiüzem építkezését irányította. Nem sokkal a hazatelepülése után, 1950 őszén, amikor már javában dúlt a koreai háború, a magyar kormány éppen nyelvtudása és tapasztaltsága miatt küldte ki szakértőként Koreába. Röviden, érzelmek nélkül, csak a puszta tényekre szorítkozva, szinte közömbösen mesélte el ezt a fantasztikus történetet. Fenn, a Citadellánál üldögéltünk. Aznap megfeszült a szokásos fél tizenegy órai takarodóról. Hallgattunk, néztük a város fényeit. „Azt hiszem, most már értem, Ervin – szólaltam meg. – Akkor először ott, az ebédlőben és azóta is jó néhányszor felbosszantott. De most már értem. Magának csakugyan joga van számon kérni egyet-mást.” „Megint rosszul fogalmaz. Semmit sincs jogom számonkérni, személy szerint. Mint kommunistának azonban kötelességem felháborodni a közönyön, és szolidaritást követelni.” „Közönyösnek tart bennünket?” „Miért kérdez úgy, mintha én idegen volnék itt? Maga is annak tart?” Hevesen tiltakoztam. Tudtam hallomásból, hogy vannak az üzemben, akik a háta mögött ruszki górének nevezik. Keskenyre húzott szemmel, élesen kémlelte az arcomat. „Maga sem kedveli a felháborodókat? A felháborodás az ember legnagyobb tulajdonsága. Aki elvesztette, az erejét és a fiatalságát veszítette el.” „*Felháborodom, tehát vagyok* – intettem. – Ismeri? Egy kommunista írta. Bálint György.” „Sajnos őt sem ismerem. – A témát lezárták tekintette. – Nos, eleget tud már rólam?” Az arcát néztem. Kemény volt és komoly, mint mindig. „Szeretem magát” – mondtam. Nem lepődött meg. Tekintetével a szememet kereste. „Ezt már én is akartam mondani magának.” „Jólesett volna, ha mondja.” „Még nem késő?” „Nem.” Egyre csak a szememet kutatta, feszült figyelemmel. „Tudja, hogy én hány éves vagyok?” „Kiszámítottam. Negyvenhat.” „Maga pedig harmincegy. Nem sokallja a differenciát?” Felsőhajtottam. „Az isten szerelmére, csókoljon már meg, ha úgy gondolja!” Aztán megfogtam a kezét, és így szóltam hozzá: „Most megyünk.” „Hová?” „Énhozzám.” Jól éreztem magam vele, mert szerettem. És egyre jobban beleszerettem. Soha nem remélt biztonságban éreztem magam, és soha több gyöngédséggel nem vettem körül. Olyan féltő gondoskodással vigyázott rám, amely még apámén is túltett, holott azt gondoltam, az megismételhetetlen. Természetesnek tartotta, hogy minden pillanatban igénylem az erejét, a figyelmességét, a támogatását. Mindenben számíthattam rá. És minél közelebb kerültem hozzá, annál inkább tiszteltem. Pedig mit sem változott. Ugyanaz a hallgatag, tartózkodó, kissé zárkózott férfi maradt, aki azelőtt volt. Ez éppúgy az alaptermészetéhez tartozott, mint a komolyság. Néha még azok is félreismerték és rosszul látták, akik szerették. Az ellenségei, akik nem voltak kevesen, mindent elkövettek, hogy kikezdzék. Azt mondták róla, rejtélyes, holott csak közlékeny nem volt. Embergyűlölőnek nevezték, pedig csak nem komázott. Zsarnokinak és érzéketlennek kiáltották ki, mivel kemény ember volt, és megvetette a szenvedést.

Gúnyolódtak rajta, hogy aszkéta, mert nem volt züllött. Sopánkodtak, hogy szőrszálhasogató, mert semmit sem gyűlött jobban a hanyagságnál, és megkövetelte a fegyelmet, a pontos munkát. De talán a felettesei viselkedtek a legkülönösebben. Megrótták, hogy nem elég hajlékony, és túl száraz. Nem értették, hogy természetétől idegen a simulékonyság, az agyafúrt diplomatizálás, és népszerűsége nem törekszik. De amint meglepetéssel tapasztalták, hogy éppen tartózkodásával vívja ki általában a munkások megbecsülését – akik ki nem állhatták, ha bratyiznak velük –, akkor meg azt vetették a szemére, hogy demokratásdit játszik, és nem ügyel kellőképp a vezetői tekintélyére. „Derék, egyenes ember” – mondogatták róla nálunk, a műhelyben, mert tetszett nekik, hogy sohasem sumákok. Nem voltak gátlásai, ha valakit le kellett hordania, de kötelességének tartotta, hogy méltányos elismerésben és jutalomban részesítse azt, aki rászolgált. Minden kérdéses dologban kikérte az érdekeltek tanácsát, lett-légyen az akár segédmunkás, és eredeti elképzelését nemegyszer módosította vagy akár megmászta. De miután ilyenformán kialakította álláspontját, ahhoz következetesen ragaszkodott, és másokkal is szigorúan megtartatta. Megfigyeltem, és egyáltalán nem csodálkoztam rajta, hogy milyen őszinték hozzá a műhelyben. Gyakran olyan bizalmas dolgokról is beszéltek vele, amelyekről nemhogy más műszakival, de még egymás közt sem igen. Nem tudok rá más magyarázatot: bajtársiasság áradt belőle, s ez néha még a legnagyobb széltolóra is hatott. A vezetőkkel és a műszakiakkal azonban szüntelenül súrlódásai voltak. Szapulták és befeketítették a háta mögött. Kígyószeműnek és hipnotizőrnek gúnyolták, mert nem állhatták, hogy mindvégig kitartóan a szemükbe néz, amikor beszél velük. Pedig talán a szeme volt a legvonzóbb. Keskeny metszésű, okos, zöld szeme. Nem tudtam betelni vele. Lány, szomorúságra hajló tekintetében mindig ott rejtőzött valami enyhe gúny, amely elárulta szemérmességét. Szeme nem volt színváltó, csak csodálatosan változékony. Néha réveteggé vált, befelé fordult, és fáradtsága magányosságról beszélt. Tudott szenvedélyes is lenni ez a szem, olyan fiatalosan és féktelenül szilaj, hogy megremegtem és elgyöngültem. Máskor mélyről fakadó, nyugodt derű áradt belőle. Szinte sugárzott, világított. Arra gondoltam, ilyen tekintete csak sokat látott és sokat megélt embernek lehet. Ám ez a tekintet sokszor kemény nézésű lett, metszően éles. Erőt és erélyt fejezett ki, kérlelhetetlen szigorúságot. Csak hidegnek és közönyösnek nem láttam soha. Ő némi szomorúsággal jegyezte meg néha az én szememről: „Milyen hideg tud lenni! Olykor szinte élettelen!” „De ugye egyre ritkában?” Elismerte. „És tudod, miért?” – sandítottam rá jelentősen. Megfenyegetett az ujjával. „Ne udvarolj, nem szeretem.” Holott a lelke mélyén érzelmes volt, mint a legtöbb erős akaratú ember. Szerettem a bujkáló kis mosolyt a szája szélén, amely akkor jelent meg, ha valami meghatotta. Rossz alvó volt, és éjszaka gyakran arra riadtam fel, hogy ég a kislámpa, és ki tudja, milyen hosszú ideje már, elmondhatatlan gyöngédséggel figyeli az arcomat. Ilyenkor mindig zavarba jött, mint egy kamasz, akit leskelődésen kaptak.

Színes és gazdag lett az életem, mert színes és gazdag ember volt. A kóborlás volt a szenvedélye. Bekalandoztuk a várost. Ismeretlen és meglepő zugokat fedeztünk fel. Kószáltunk kinn a perifériákon, elüldögéltünk füstös és lármás kocsmákban. Néha beszélgettünk, néha csak szótlánul figyeltünk, néha furcsa és érdekes emberekkel kötöttünk ismeretséget. Olyankor is mindig elcsodálkoztam, mennyire beilleszkedik a környezetbe. Bizalommal voltak iránta, noha sohasem kezdeményezett, és tartózkodásából jótányit sem adott fel. Szombatonként rendszerint kimentünk valamelyik pályaudvarra. Megnéztük, hová indul éppen vonat, és csak úgy, találmra elutaztunk vasárnap délutánig. Néha képtelen helyekre vetődünk el. Isten háta mögötti falukba és tanyákra, amelyeket a térkép sem jelöl. Éjszakáztunk parasztházakban, csűrökben, elhagyott csőszkunyhókban, de bizony megesett, hogy a csillagos ég alatt, valami szénaboglyában. Teherautókon utaztunk, dömperen, ökrös szekéren, de

többször csak gyalogszerrel jártuk az utakat. Sokszor már a lábamat sem éreztem. Hősiiesen tartottam magam, ám mindig észrevettem, ha elfáradtam, őszintén szólva, nem értettem, mi örömét és hasznát leli ezekben a kóborlásokban. „Én sem tudom – mondta derűsen. – Ösztön. És az ember mindig felszed valami újat. Tudtad te, hogy ezen a vidéken kajdenának nevezik a rántottát?” „Krisztusom! És ez fontos?” „Cseppet sem, de nem árt tudni.” Imádtam csavarogni vele. Talán azért is, mert olyankor közlékenyebbé vált. Bizony, sokat felszedte! Csak hallgattam tágra meresztett szemmel, ahogy egy gyerek a mesét. Azt hiszem, a Távolság volt a legnagyobb szerelme. Arról gyakran órák hosszat tudott mesélni. Az életéről és magáról nem szívesen beszélt. És a háborúról a legkevésbé szívesen. „Soha nem vált életformámmá a háború – jegyezte meg egyszer. – Ez az egész hadseregünkre jellemző volt. Éppen ezért volt jó hadsereg.” „Fura egy obsitos vagy te, *tovaris polkovnyik*” – ugrattam néha, mert mindig nevetnem kellett, hogy vagy kétmaréknyi kitüntetését egy kopott bádoggal teásdobozban őrizi. „Hát hol tartsam? Aggassam ki őket a falra, vagy az utcán masírozzak velük? – Összehunyorította a szemét. – Nem faragsz belőlem se Münchhausen bárót, se Hány Jánost!” Ő is tiszteletben tartotta az én szenvedélyemet. Elhurcoltam magammal múzeumokba, kiállításokra, tárlatokra. Nem volt jártas a művészetben. Az a gyanúm, nem is tartotta valami komoly dolognak, ám ezt a világot minden kincsért sem árulta volna el nekem. Magyarázataimat mindig figyelmesen hallgatta, pedig néha valósággal agyonbeszéltein szegényt. „Milyen sokat tudsz! – csóválgatta a fejét. – Talán csakugyan kár, hogy nem sikerült neked ez a pálya.” „Esztergályosokra is szükség van” – vágtam rá, bár még mindig sajgó szívvel. „Még hozzá nem is akármilyenekre – bólintott komolyan –, hanem olyanokra, mint te!” Nem titkolta, hogy büszke rám, és becsül a munkámért. Azt viszont helytelenítette, hogy a fiúk annyira kényeztetnek. „Értem őket, hogyne érteném! De neked tisztában kell lenned vele, hogy egy grófnő helyállása semmivel sem nagyobb tett, mint egy született munkásé.” „O, csak egyszerű bárónőnek tartottak engem” – védekeztem sietve és kissé leforrázva, de beláttam, hogy igaza van. Soha nem dolgoztam jobban és nagyobb kedvvel. Az ő elismerése mindennél többet számított. A maga munkáját nem becsülte sokra. „Favágás” – közölte kurtán. Szíve szerint rajzolóállvány mögött dolgozott volna. Gépészmérnöki képesítéssel rendelkezett, konstruktőr volt. Egyszer, valamelyik színházban összetalálkoztunk az egyik főnökével, és beszélgetés közben ezt meg is jegyezte előtte. Az hüledezve meredt rá. „Csak nem képzeled, Ervin, hogy a te múltaddal bedugunk egy koszos rajzállvány mögé?” Láttam rajta, hogy elkomorodik, és gyors pillantást vet rám, mintha a főnöke szavai miatt neki kellene szégyenkeznie. Egész estjét elrontotta ez a mondat. Levert és kedvetlen lett. Pedig rengeteg munkája volt a gyárban, kevesen győzték volna. Teherbíró-képességével még azokat is tiszteletre indította, akik nem szerették. Én csak bámultam, bár mindig azt hittem, ebben nem lehet meglepetést okozni nekem. Apáméhoz hasonló munkabírással ritkánál is ritkábban találkoztam. Az ő teljesítőképesége azonban minden képzeletet felülmúlt. Ha szükség volt rá, negyvenhat-negyvennyolc órát dolgozott megszakítás nélkül, lankadatlan intenzitással. „Acélból vagy – álmélkodtam. – Esküszöm, hogy acélból!” Rám nevetett a szemével. „Látod, ez véletlenül háborús csökevény. A fronton két dolgot tanultam meg. Inni és ébren lenni a végtelenségig.” Az üzemi munkáján kívül más elfoglaltsága is volt. A Zrínyi Akadémián és a Műszaki Tisztképző Iskolán tanított, meghívott előadóként. Ezt szerette. Előadásaira még tőle is szokatlan lelkiismeretességgel készült fel. Nemegyszer támolygott a fáradtságtól, szeme begyulladt, de amíg valamit el nem végzett, nem hagyta abba. És lehetett bármilyen kimerült, ingerültnek nem láttam soha. Amilyen elmulaszthatatlan kötelességének érezte, hogy mindig virággal fogadjon vagy jöjjön, ugyanolyan égbekiáltó modortalanságnak tekintette volna, ha ingerültnek vagy kellemetlennek mutatkozik

előttem. Halálra nevettegetett aranszabályaival, amelyeket halálosan komolyan vett. „Rosszkedvűnek lenni asszonnyal – alávalóság!” „Ha nő társaságában unott férfit látok, szeretném szájon vágni!” Figyelmessége mindenre kiterjedt. Azon volt, hogy minél több terhet vegyen le rólam. „Mondd, erre is a Frunze Akadémián tanítottak?” – tudakoltam alattomban, amikor – ha ott aludt nálam – reggelente arra ébredtem, hogy minden elmosogatva, kitakarítva, katonás rend, és az orrom előtt a tálca a reggelivel. „A reggelire nem ott – felelte zavartalanul. – Erre Ragulin gárdatábornok kért meg mint bajtársi szívességre. Az Oderánál mindkét lábát összeroncsolta egy akna, percei voltak hátra. Eszméleténél maradt, és hörögve beszélt hozzám. Mit pityeregsz, az úgysem segít! Miféle parancsnok vagy te? Inkább fogadd meg a kedvemért, Ervin Andrejics, hogy ha hazatérsz, mindig az ágyba viszed a feleségednek a reggelit. Ostobaságomban megkérdeztem, hogy miért. Hát azért, te mafla, mert én már nem tehetem meg többé a magaméval... Szerettem az öreg tajgai medvét.” A szája sarkában megbúvó, szomorkás mosolyt néztem. „Nagyon-nagyon ostoba asszony lehetett a te feleséged, Ervin!” „Nem volt az. Csak más volt, mint mi.” Ez megütött. „Hát én?” „Te is más vagy” – válaszolta nyugodtan. Lehajtottam a fejem. „Tudtam, hogy így felelsz. Ezt egyszer már mondta nekem valaki. Te sohase leszel olyan, mint mi! Te mindig csak te maradsz!” Először beszéltem neki Péter haláláról. „Igen, mindig az ilyenek pusztulnak el” – biccentett. „Hidd el, akkor én is elpusztulhattam volna!” „Te sosem fogsz elpusztulni” – mondta barátságosan. Ha így beszélt, félni kezdtem. „Érzem, el fogsz hagyni egyszer!” „Nem foglak elhagyni.” „Hogy szerethetnél, ha így vélekedsz rólam?” „Köpök – felelte. – Elkopóban vagyok én is.” Fájtak a szavai. Hűvösen pillantottam rá. „Sajnálom, hogy nem tekintesz társnak... Szerencsétlenségemre, mindig az olyan emberekhez vonzódtam, amilyen te vagy.” Nem szólt, mosolygott. Megsimogatta a hajam, mint egy kislányét.

Igen, ez rosszul esett. Egyre jobban fájt. Úgy éreztem, kevesebbre tart, mint amennyi vagyok. Vereségnek fogtam fel, hogy nem tudom teljesen feltörni a zárkózottságát, és nem tudom elérni, hogy mindenben megossza velem a gondjait. De gögösebb voltam annál, semhogy kérleljem, vagy panaszkodjam neki. Néha ridegen néztem rá, szinte gyűlöltem. Hát ő az, éppen ő, aki idegennek tart? Ő az, aki előítéletekkel viseltetik irántam? Akinek a szemében még most sem vagyok több afféle deklasszált úrinőnél? Soha nem beszélt róla, hogy elvenne. Az én büszkeségem pedig megtiltotta, hogy szóba hozzam, vagy akár csak célozgassak rá. „Mikor házasodtok már össze?” – faggattak a brigádban. Voltak olyan meghitt kapcsolatban velem, hogy néha-néha elmorogják: „Talán nem akar elvenni? Mind a tíz ujját megnyalhatná, hogy ilyen asszonyra talált!” „Bolondok vagytok – védelmeztem. – Azt gondoljátok, csak a hivatalos papír számít?” „Okos beszéd – helyeselt a nagyfőnök, aki tisztelte Ervint. – Két ember talán már nem is szeretheti egymást karikagyűrű nélkül? Micsoda szenteskedő kispolgárok vagytok, az istenfátokat!” Titokban azonban rosszul esett. A házasság előli elzárkózásában is a lebecsülésemet láttam. „Értelek – mondogattam magamban. – Szeretőnek, kis babának, dajkálgatnivalónak megfelelek. Jó vagyok olyan asszonnyal is, akivel reprezentálni lehet. De feleségnek, élettársnak már nem kellek. Hogyne érteném! Kínos lenne neked egy ilyenféle morganatikus házasság!” Máskor meg kétségbeestem. Akkor meg úgy éreztem, hogy mint nő nem felelek meg, és lassanként majd elhidegül tőlem. Kitért rajtam a féltékenység. Őrjöngtem belül. Nyomozni kezdtem utána. Váratlan időkből hívtam fel a lakásán, és meglepetésszerűen toppantam be hozzá. A holmijai között kutattam. Úgy viselkedtem, mint egy eszelős liba. Néha pedig úgy, amilyen nem vagyok. A kacér, kihívó, mindig szeretkezésre éhes nőt adtam. Rosszul állt a szerep, és utáltam érte magam. És még inkább kétségbeestem, mert láttam, ezzel megdöbbsentem, és csak elidegeníteni magamtól. Előfordult, hogy már büszkeségem látszatát is eldobtam, és parázs jeleneteket rendeztem. Miért iszik, és

miért dohányzik annyit? Fekélygyanús volt, bár gyomortükörrel nem tudták kimutatni. Úgy éreztem, önmagát is azért rongálja, mert már nem kellek neki. Ha elmentem hozzá, és körülnéztem a szobájában, amelynél puritánabb egy könyvekkel zsúfolt szerzetesi cella sem lehetett, nemegyszer hisztérikus sírásban törtem ki, a fal mellett katonás rendben sorakozó pálinkásüvegek láttán. „Miért nem hagyod abba? – könyörögtem. – Legalább mérsékel!” „Láttál már részegen?” „Még becsípve sem. De értsd meg, tönkremész!” „Kell egy kis narkotikum.” „Mire kell? Miért kell?” „Kell!” Ebből is csak azt szűrtem le, hogy fütyül rám. „Ilyen csekélységet sem tudsz megtenni értem? – hisztériáztam. – Tudom jól, hogy már nem szeretsz!” „Szeretlek.” „Hazudsz! Ne merd mondani!” Mindig szótlánul és türelmesen hallgatott. „Egy rühes kutyát többre becsülnek, mint te engem! – zokogtam. – Mi lenne velem nélküled? Az nem érdekel? Ha nem ismerlek meg, akkor talán életem végéig is... de most már nem tudnék úgy élni még egyszer, ahogy előtted! Nem bírnék! Nem bírnék!” Agyongyötörtem. Kínoztam, ahogy csak szerelemmel lehet. Mert minden az eszembe jutott, csak az nem, hogy szakítsak vele. Tudtam, ha ő nincs – semmi sem marad. Tíz körömmel akartam belekapaszkodni, de a kétségbeesettség meg a szerelemféltés rossz tanácsadó. Egyszer a beszámíthatatlanságig leíttam magam, és a szemébe vágtam: „Értem már, miért hagyott el a feleséged! Érzéketlen és kegyetlen ember vagy te! Senki és semmi nem érdekel a saját ügyeiden kívül! Hogy gyűlölöm a kíméletlenségedet, a dölyfös hallgatásodat!...” Megrándult az arca, de akkor sem szólt. Vette a kabátját, elment. Magamon kívül rohantam utána az utcán. „Bocsáss meg, nem vagyok eszemnél! Nem tudom, mi van velem!” „Én sem – nézett rám higgadtan. – Ezek a szövegek ismerősek. Nap mint nap hallom őket. Nincs szükségem rá, hogy tőled is halljam.” Azt hiszem, ez volt az egyetlen alkalom, amikor keserűség csendült ki a hangjából. Ó, akkor még nem tudtam, hogy a zárkózottsága és hallgatagsága mit takar! Akkor még nem tudtam, mi mindent fojt magába! Mennyi izgalmat, keserűséget és megaláztatást! Nem ismertem még annyira, hogy rájöjjenek: fegyelmezettsége és szemérmessége nem engedi meg, hogy panaszkodjék. Az a fajta ember volt, aki inkább belepusztul, semhogy mások előtt szidja vagy sárba rántsza azt a világot, amelyért egész életében harcolt és dolgozott. Jobban látta, mint bárki más, hogy mi a hiba, hol a baj, mi fenyeget, de úgy gondolta, szájjártatással, sirámokkal csak az ellenfélnek kedvezne. Honnan tudtam volna, micsoda viaskodásai vannak az üzemben, a pártban, a katonai iskolákban, ahol tanított? Honnan tudtam volna, hogy ez a csendes, hallgató ember milyen szenvedéllyel száll szembe minden ostobasággal, hazugsággal, ferdítéssel, rosszhiszeműséggel és ellenséges nézettel? Kemény férfi volt, aki úgy vélte, ez a harc rá és a hozzá hasonlókra tartozik. Vérében volt a fegyelem, és azt semmiért meg nem szegte volna. Honnan is sejtettem volna, hogy még olyan helyeken és fórumokon is nyakas Robespierre-nek gúnyolják, ahol pedig Robespierre elvhűségét és megvesztegethetetlenségét éppen nem gúnyosan kellett volna emlegetni? És mit tudtam arról, hogy az üzemben ahány sötét kis klikk csak létezik, valamennyi összefog ellene? Sokáig nem tudtak belekötni. És soha nem is tudtak volna, ha meghúzza magát. Ez nem fért össze a jellemével. Ellenségei az alkalomra vártak, és az alkalom eljött. Egy leváltás hozta izgalomba az üzemet. Nem emlékszem, hogy valaha is nagyobb izgalmat keltett volna ott bármi. Hatáskörén belül elmozdított egy részlegvezető mérnököt, akit sem szakmailag, sem erkölcsileg nem tartott a posztjára alkalmasnak. A vélemények élesen megoszlottak. A munkások nagy része a pártján állt, mert a leváltást már régóta sürgették. A vezetők és a műszakiak túlnyomó többsége azonban személyes támadásként fogta fel. Kemény harc indult. Forrongott a gyár. Mindenki érezte, itt most eldől valami, valami fontos. Az idős mérnök, aki egyébként szabotázs bűncselekménye miatt negyvenhétől negyvenkilencig ült, fellebbezett, és Ervint, aligha a saját szakállára, személyes politikai elfogultsággal vádolta meg. Nem akarom részletezni, mi

zajlott ott. A mérnök nyert, visszahelyezték, megkövették. Az egyik fél diadalmában úszott, a másik fél hallgatott, és levonta magának a tanulságot: ami van, van; el kell fogadni! A nagyfőnök, aki pártvezetőségi tag volt, később bizalmasan elmondta nekem, hogy Ervint berendelték a pártbizottságra, és kioktatták. Igaza volt, mégis helytelenül járt el! Rosszabbodik a hangulat, rugalmasabbnak kell lenni, nem szabad túlfeszíteni a húrt! A nagyfőnök szokásos egykedvűségével mondta el, hozzátéve, hogy erkölcstelenebb állásponttal még nem találkozott. Mert vagy alkalmasnak ítélik meg az illető mérnököt, és akkor joguk, kötelességük számon kérni Ervintől a tévedését, de elismerni a mérnök alkalmatlanságát, és pusztán ilyen megfontolásból tenni vissza mégis a helyére – gyávaság, cinizmus, öngyilkosság. „Most mi lesz Ervinnel?” – kérdeztem tőle szorongva. „Ki fogják nyírni.” „Képtelenség – vitatkoztam. – A munkájába nem köthetnek bele! Semmibe sem köthetnek bele!” Vállat vont. „Maga nem ismeri azokat ott, az irodaépületben, Lédi. Lehetőséget kaptak, hogy marjanak, és marni fognak. Lesből, akár a vipera.” Ervint kérdőre vontam. „Miért nem mondtad el nekem?” – És elmeséltem, amit a pártbizottsági leckéztetésről hallottam. Összeráncolta a szemöldökét. „Kitől tudod?” „Nem árulom el. – És megismételtem: – Miért nem mondtad el nekem?” „Két okból. Nem akartalak felizgatni, és úgy gondoltam, ezzel nincs sok dicsekednivalónk.” „*Nektek* – intettem keserűen. – Miért nem engedted meg, hogy melletted állhassak? Vagy *mellettetek*, ha neked úgy jobban tetszik?” „Te csak dolgozz – mondta barátságosan. – Az sokkal fontosabb!” Összeszorítottam a számat, és sírni tudtam volna dühömben. Miért aláz meg örökké a bizalmatlanságával? Miért utasítja vissza a jó szándékomat, a segítőkészségemet? Reszkettem érte, úgy féltettem! De hát hogyan segíthetnék neki, ha mindent elhallgat és eltagad előlem? Vereségének meglettek a következményei. A nagyfőnök jóslata beigazolódott. Nem múlt el nap, hogy ne piszkálták volna valamivel. Zaklatták a munkájában, utasításait szándékosan rosszul hajtották végre, javaslatait elutasították. Munkakörén kívüli, értelmetlen, csip-csup feladatokat is rábíztak, hogy még inkább túlterheljék. Egy kurta mondatban közölte, hogy nem jelölték újból a megválasztandó pártvezetőségbe. Tűrhetetlen léghőmérséklet teremtettek körülötte, mindenáron le akarták jártni. Nemigen törődött vele, hidegvérrel fogadta az idegháborút. Nem izgatta, mit fecsegnek róla a háta mögött. A munkájában kivétel nélkül nem találhattak, a tekintélyére pedig nem adott. Amennyi tekintélyre szüksége volt, mindenkor megszerezte magának. De azért fáradtabbnak látszott, mint azelőtt. „Vedd ki a szabadságod – tanácsoltam. – Lélegezz fel. Neked néhány nap is elég.” Ez egyszer hallgatott rám. Kivett tíz napot, és elutazott Moszkvába a lányaihoz, akik ott tanultak. Minden évben meglátogatta őket. „Vigyázz magadra” – kért, amikor elbúcsúztunk a repülőtéren. „Ne félts! Nagyon várlak!” Egyikünk sem gondolta volna, hogy milyen mozgalmas napjaim következnek. Egyik nap, fájront után, a kapuban megvárta egy ismerős, fiatal mérnök. „Volna egy félórája? Elkísérem egy darabon.” Szerette Ervint. Útközben elmondott valamit, amitől ökölbe szorult a kezem. „Hol hangzott el?” – csak ennyit kérdeztem. „Tegnap, a pártcsoporthgyűlésen.” Másnap felmentem az üzemi pártbizottságra, és megtudakoltam, hogy kihez forduljak. Ketten fogadtak. Egy idős, ősz, kefefrizurás férfi, akiről lerítt, hogy valaha munkás volt, de csak a jóisten a megmondhatója, hol szedte föl kézdörzsölgető, papos modorát, és egy jelvényekkel pompázó, cingár ifjanc, akiről később megtudtam, hogy a kerülethez tartozik. „Igen, ilyen megjegyzés valóban elhangzott az egyik felszólalásban – bólintott a kefefrizurás. – De aligha tartozik magára, elvtársnő.” Udvarias voltam, amennyire csak tellett tőlem. „Nem gondolhatja komolyan! Elmondják rólam, hogy deklasszált vagyok, amolyan nyomorúságos, kiszolgáltatott nőcske, akinek a helyzetével egy férfi visszaél – és ez ne tartozna rám? Hiszen ez a lesajnáló megjegyzés becsületsértéssel ér fel! Én munkás vagyok, aki tisztességesen elvégzi a kötelességét. Jogom van tehát

bárkitől megkövetelni, hogy a magánéletemet tartsa tiszteletben. Férjhez megyek-e vagy sem, ez az én legbelsőbb magánügyem, amihez senkinek semmi köze!” Közbevetette, hogy nem rólam van szó. Bólintottam. „Tudom. Engem csak ürügyül használtak fel, hogy megtámadjanak valakit. Alattomosan, a háta mögött, a távollétében.” Kenetesen elismerte, ez valóban helytelen volt, ő nem tudott róla, hogy Ervin külföldön tartózkodik. Aztán még kenetesebben arról kezdett beszélni, hogy minden pártagnak nemcsak joga, de elvtársi kötelessége is megbírálni a másikat, akinek a magánéletében kispolgári tüneteket észlel. Ekkor éles, nyegle hangon az ifjanc is közbeszólt: „A kommunisták tiszta erkölcsű emberek, elvtársnő! Miért nem veszi el magát, ha szereti?” Még mindig nagyon türelmes voltam. „Az az érzésem, hogy ez kizárólag a kettőnk ügye. De ha kíváncsiak rá elárulhatom, hogy áll a dolog, ő elvenne, én azonban nem akarok férjhez menni. Szeretném megőrizni a függetlenségemet.” Az idősebbik ismét rám hagyta. „Ez a maga dolga. De meg kell értenie, egy párttagtól szigorú erkölcsi normákat követelünk. A magánéletében is példásan kell viselkednie, mert figyelnek rá. Az emberek nem nézik jó szemmel az ilyen kapcsolatokat.” Már nehezen türtőztettem magam. „Nem szégyelli magát? – kérdeztem csendesesen. – Kommunista léteire úgy beszél, mint a legbigottabb katolikus szemforgató? Honnan veszi magának a bátorságot, hogy felelőtlenül megrágalmazzon két embert? És miért tesz úgy, mintha nem értené, miről van szó? Vagy talán csakugyan nem látja, milyen aljas intrika folyik itt? Ez talán erkölcsös és pártszerű? Nem veszi észre, hogy minden eszközzel meg akarják fojtani egy elvtársát, aki katonaként és mérnökként, háborúban és a munkájában szüntelenül bebizonyította, hogy tiszta ember, hogy talpig kommunista?” Elvörösödve hallgatott végig, nem szólt. Talán valóban elszégyellte magát, és észhez tért, de lehet, hogy már látott valamit az arcomon. Az ifjanc ingerülten rándítgatta vézna vállát. „Mindig csak a régi érdekem! Lehetséges, hogy a szóban forgó elvtárs tényleg derekasan helyállt a fronton, de sajnos, a fronterkölosöket is megtartotta. Magának talán megfelelnek a fronterkölosök, nekünk nem.” Nagyon lassan beszéltem hozzá: „Tőle akkor fog bocsánatot kérni, amikor hazajött. De tőlem most, itt, helyben, mert különben nem állok jól magamért!” Mosolyogni próbált, nemigen sikerült neki. „Nem hallotta, mit mondtam, maga taknyos?” A másik áthajolt az asztalon, és az öklömre tette a tenyerét. „Az elvtársnőnek igaza van – szólt rá komoran. – Bocsánatot kell kérnie tőle.” Amint megtörtént, ismét rám nézett. Már nem volt sem papos, sem kenetteljes. Már az volt, akinek mindig lennie kellett volna: okos, értő, öreg munkás. „Utánajárok a dolognak, elvtársnő. Itt bűzlik valami, már magam is úgy érzem. Köszönöm, hogy figyelmeztetett!” Felizgatott ez a beszélgetés, ha végül a javamra dőlt is el. Megdöbbenett, hogy végeredményben egy ember jóindulatán múltott. De főleg annak a pökhendi taknyosnak a szavain nem tudtam napirendre térni. Ideges hangulatban voltam. Nyomott, rossz lelkiállapotban. Alig két napra rá, ebédidőben, az étteremből jöttem a gyárudvaron keresztül. Az iparvágányon nyitott vagon állt, összegyűjtve elé mindenféle vashulladék, kiselejtezett gépek, szerszámok. Egy vastraverzen három derékra vetkőzött munkás napozott. Elhaladtam előttük, és akkor az egyik félhangon megjegyezte: „Befűtöttek a ruszkinak! Viheti az irháját haza Szibériába!” Mintha kígyó mart volna meg. „Mit mondott?” öles termetű, rosszarcú ember volt. Vigyorgott rám. „Nézzétek, hogy fülel, ha a palijáról van szó!” Nem tudom, mi akadt a kezem ügyébe. Talán egy rozsdás franciakulcs. Nagy szerencséje volt, de nekem is, hogy nem találtam el, mert menten szétloccsant volna a koponyája. Elfehért, a másik kettő meg talpra ugrott és ordított: „Mit csinál? Mit csinál?” Alig láttam a gyűlölettől. Üvöltöttem, nem tudom, mit. Ököllel vágtam az arcába. Ütöttem-vertem, ahol értem. Úgy szedték ki a kezem közül, akik néhányan előszaladtak, pedig azt hiszem, a kisujjával nyomorékká tehetett volna, akkora behemót állat volt. A műhelyben gurultak a nevetéstől. „Hú,

Lédi, de megcirógattad azt a dolgozót! Nem szerettem volna a bőrében lenni!” „Az ám! Most drótozza össze a doki!” A vállamat veregették és vigasztaltak. „Nehogy beijedj! Ha revánsot akar a fickó, vagdalt húst csinálunk belőle!” Nem derítettek fel. Még egy órával később is félig önkívületben voltam. A nagyfőnök vízzel, idegcsillapítóval tömött. „Hát, ezt jól megcsinálta magának, Lédi! Olyan fegyelmi lesz ebből, hogy beleószül!” Úgy dőlt belőlem a trágárság, hogy még ő is kizökkent a nyugalmából. „Atyaúristen, Lédi, hagyja már abba! Mindenki kiszökik innen szégyenében!” A fegyelmi nem izgatott. Annál jobban, hogy bedagadt a jobb kezem, és nem tudtam mozgatni az ujjaimat. De főleg azon estem kétségbe, hogy mit kapok majd ezért Ervintől. Hazaérkezésének napján, szerencsére, még semmit sem tudott meg, de másnap olyan arccal állított be, ami nem sok jót ígért. „Mondd, neked teljesen elment az eszed? – támadt rám ridegen. – Tíz napra sem hagyhatlak egyedül? Leállsz verekedni a gyárudvaron, mint egy züllött csibész?” Nem mondhatom, hogy akkor este szófukar lett volna. Rettenetesen lehordott. Azért még külön kaptam, hogy néhány napra kiírtak a kezem miatt. Végül azonban én is méregbe jöttem. „Mit leckéztetsz? Vágjam zsebre talán az ilyen ocsmány sértéseket? Én nem vagyok párttag! Apámra ütöttem, sűrű a vérem. Ha megsértenek, megtorlóm!” „Majd én megcsapalom a véred, te izgága, sváb-hegyi bicskás!” „Sajnálom – vágtam oda dühösen. – Én túl alantas famíliából származom. Nem részesülhettem olyan finom nevelésben, mint te a Frunzén!” Végre mosoly rezzent a szája szélén. „Ó, te örült! – És már aggódva pillantott rám. – Mi lett volna, ha visszaüt az a fráter? Arra nem gondoltál?” „Sajnálom, hogy nem ütött vissza! Soha többé nem kéne túrnöm a leckéztetéseidet!” „Elhallgatnál végre? – kérdezte baljós szelídséggel. – Annak az írónak igaza volt. Nőstény farkas rejtőzik benned.” Leültetett maga mellé, bepólyált kezemet a két tenyere közé vette, és erősen a szemembe nézett. „Most pedig töredelmes vallomást kérek! Ma délután rendkívüli pártcsoporthgyűlést hívtak össze. Legalább két percig tartott. Valaki felállt, hozzám fordult, és közölte, hogy a pártvezetőség döntésének értelmében bocsánatot kér egy távollétemben elhangzott, meggondolatlan kijelentéséért. Képzelheted, hogy majd hanyatt vágódtam! Nos, miféle partizánmunka volt ez?” Vallottam, töredelmesen, ahogy kívánta. Arcizma sem rezdült, de láttam, közben már mosolyog a szemével. Aztán rezignáltan megtudakolta: „Az igazgatóságot nem akartad a levegőbe röpíteni? Azt a vén totyakos mérnököt sem érte valami véletlen baleset? Örülök!” Felállt, cigarettára gyújtott, majd visszaült mellém. A szeme sarkából figyelt. „Kár, hogy meg akarod őrizni a függetlenségedet – vetette oda. – Tegnap ugyanis, amikor beszámoltak nekem a bokszmérkőzésedről, gondoltam egyet. Elvennélek.” Rámeredtem, csak suttogni tudtam. „Tréfálsz?” „Egy kikötéssel! Két kis legénylakásunkat elcseréled egy nagyobbra. Amint megvan, vihetsz az anyakönyvvezetőhöz.” Az idegeim felmondták a szolgálatot. Bömböltem, mint egy hátulgombolós. „No, emiatt azért nem kell így elkeseredni! – Ujjaival derűsen ütögette a hátamat. – Figyelj rám, te finom lelkű, műértő díjbirkózó! Már régóta nem értettem, mi ütött beléd mostanában. Néha úgy viselkedtél, mint aki megháborodott. Tegnap rájöttem, és most tartozom egy magyarázattal. Nem akartalak elvenni, mert nem akartalak lekötni. Tudom, hogy magamnak való ember vagyok. Agglegényfajta. A tizenöt évnyi korkülönbséget is sokalltam. Egy idő után az asszonyok általában megunják, hogy tolószéken kell sétáltatniuk a férjüket.” „Hogy milyen bőbeszédű vagy néha!” – zokogtam. Szárazabban folytatta: „Ez még nem minden. Nem akarok hazudni neked. Soha semmiben nem idegenkedtem tőled, mégis az az érzésem volt, hogy másféle emberek vagyunk. Úgy látszik, lebecsültelek. Elnézésedet kérem. Most már igényt tartok a benned lakozó nőstény farkasra. Ragaszkodom hozzá! Kell!” „Ezentúl közlékenyebb leszel a magad dolgairól is?” – kérdeztem reménykedve. „Amennyire tőlem telik. Kérlek, ne bögj már! Mit akarsz még? Happy end, mint a moziban. Holnap

szerezze be egy porcelán malacot perselynek. Spórolni kell. A csere pénzbe fog kerülni.”

Boldog voltam. Tervezgettem és álmodoztam, minden gondolon? a házasságunk körül forgott. Hirdetéseket adtam fel, és az újságokat a hirdetéseknel nyitottam ki. Lakásnézőbe jártam, és lakásnézőbe jöttek hozzám meg Ervinhez. Szerencsém volt, hamarosan megfelelő lehetőség kínálkozott. A két és fél szoba összkomfortos Kecskeméti utcai lakás, amelyet csereként lekötöttem, tíz hónap múlva vált esedékessé. Nem kértek érte keveset. Alkudoztam, akár egy kofa. Azok sem voltak szívbajosak. Végül megegyeztünk, és abban maradtunk, hogy tíz hónap múlva egy összegben fizetem majd ki. Az összeget eltitkoltam Ervin előtt. Fogalmam sem volt róla, hogyan kaparjuk össze, de bizakodtam. Egy fillér megtakarított pénzünk sem volt. Spóroltunk, mint a fősvények. Élére raktam a forintokat, ő még a filléreket is. Kevesebbet ivott, és kevesebbet dohányzott. Csak a virágról nem volt hajlandó lemondani. „Az jár!” Akkor először bánkódtam egy kicsit, hogy nem szérián dolgozom. A bérezés egyre neveltségesebbé vált. Minél jobban dolgozott valaki minőségi munkán, annál kevesebbet vitt haza. Bár talán nem is volt ez olyan neveltségese! „Zseniális dolog – mérgelődött egyszer az egyik technikus –, az Egyesült Államok Hőse címmel kéne kitüntetni, aki kiagyalta ezt a bérezést!” Érezhetően romlott a helyzet odabenn. Valahogy minden szétesőben volt. Amióta Karló bácsit nyugdíjazták, a feje tetején állt a műhely. Élmunkások? Sztahanovisták? Akkoriban, 1955 tavaszán már mi magunk sem vettük komolyan. Az emberek többé nem voltak önzetlenek, fütyülni kezdtek mindenre, és tudod, mi volt talán a legszörnyűbb? Gyávultak. Már nem mertek pofázni, már csak nyeltek, és behúzták a nyakukat. Brigádunknak, a Joszif Sztálinnak új nevet kellett felvennie. „*No pasaran!*” – javasolta egy öreg instruktor, aki egykor spanyolos volt. A nagyfőnök el volt ragadtatva. Természetesen nem egyeztek bele. „Destruktív gúnyolódás” – dörögtek odafenn, de azért bennünket szélteben-hosszában úgy neveztek: a *No pasaran!* Brigád.

Pedig már a brigádunk sem volt a régi. Az egyik nyugdíjba ment, ketten kisipari szövetkezetbe léptek át, ahol többet kereshettek, egy másik kis maszekműhelyt nyitott és bütykölt. Valaha ezerkétszáz százalékot teljesített. A többiek is szétszóródtak, mentek a pénzük után. „Hát, igen – mondta egyszer kedvetlenül a nagyfőnök –, Marx Károlynak még ebben is igaza volt: a munkásosztály vagy forradalmi, vagy semmi!” Csak rajta nem fogott az idő. Nyírták, nyaggatták, faragták, de tökéletes egykedvűséggel tűrte, bár néha megeresztett egy-egy fanyarkás megjegyzést. „Amint maga is látja, Lédi, nálunk országszerte fényesen beigazolódik az a tétel, miszerint az átmeneti korszakban az osztályharc fokozatosan csökkenő tendenciát mutat. Tőlem, személy szerint, ugyan akár el is halhat. Lehet-e egy drehust alacsonyabb beosztásba helyezni?” Bámultam a hidegvérét és a jellemét. Micsoda férfi volt az a kis pocakos! Jobban dolgozott, mint valaha, és lelkiismereti ügyévé tette, hogy az újakból – csupa fiatal volt – a réginél is jobb brigádot formáljon, összetartottunk. „Magával együtt én is jobban állom a sarat – dörögte, s ez jólesett. – Hanem van ám magának egy fontos társadalmi munkája is, Lédi. Vigyázzon a mérnök elvtársra, de nagyon! Én mondom, lassacskán még majd megölik az áskálódásaikkal!” „Nyugodt ember, leperreg róla” – tiltakoztam, bár inkább csak magamat csillapítottam. A fejét rázta. „Téved, Lédi! Nem nyugodt, hanem fegyelmezett. Jókora különbség!” Igen, Ervin helyzete egyre rosszabbodott, végül tűrhetetlenné vált. A felmentését kérte, kaptak rajta. Új beosztásba került, fölfelé buktatták. „Egyszerűen nincs munkám – közölte lakonikusan. – Aláírok, jóváhagyok, továbbítok.” Komorabbá vált, és ez aggasztott. Tudtam, olyan fából faragták, akit csak egyvalami örölhet fel: ha nincs munkája. „Ne butáskodj – nyugtatgatott. – Az Akadémián meg a tiszti iskolán annyi dolgom van, hogy ki sem látszom belőle!” Az ellenszenvet új beosztásában is haladéktalanul kivívta. Hétszáz

forinttal magasabb fizetést akartak adni neki, mint amennyi az elődjének volt. Kereken visszautasította. Kicsit savanyú képet vágtam, amikor elmesélte, mert jól jött volna az a havi hétszáz többlet, de egyetértettem vele. Nyilvánvaló volt, hogy korrumpálni szerették volna. Attól kezdve már a krakéler jelzőt is ráragasztották, mint mindenkire, aki nem engedi megvásárolni magát. Ilyesmiben nem ismert pardont. Ó, istenem, a pénz és az anyagiasság iránti engesztelhetetlen gyűlölete! Olykor már Don Quijote-i harcokba bocsátkozott, és reszkettem, hogy a szélmalom vitorlái őt is összezúzzák, ahogy annak idején Pétert. Ahogy ígérte, valamivel közlékenyebb lett hozzám, noha a legtöbb dolgot még mindig másoktól tudtam meg. Pártcsoportjában hovatovább már megmukkanni sem engedték. Ha felszólalt, közbekiáltásokkal zavarták, lehurrogták, sőt előfordult, hogy néhányan tüntetően elhagyták a helyiséget. Bírálták, hogy értelmiségellenes, hogy nem vetkőzte le dandárparancsnoki stílusát, hogy kispolgári anarchista. És természetesen, ahogy a divat hozta, dogmatikusnak, szektásnak és antidemokratának kiáltották ki ugyanazok, akik két-három éve még elárasztották a kerületi pártbizottságot bejelentéseikkel és feljegyzéseikkel, amelyekben akkor homlokegyenest ellenkező vádakkal akarták kitörni a nyakát. Tudtam, hogy tehetetlen velük szemben. „Olykor hallgathatnál egy kicsit – kérlek szelíden. – Te nem ismered ezeket az embereket. Én köztük nőtem fel. Gyávák és talpnyalók. De szájtépők és irgalmatlanok, ha módjuk van rá. Apám egész életében a sötét lelkükkel viaskodott. Sohase fognak nyílt vitába bocsátkozni veled. A tényekre éppúgy fütyülnek, ahogy az érvekre. A hazugság és a rágalmazás a fegyverük. A tördöfés. Mindig hátulról, mindig orvul. Erre végül apám is rájött. Felismerte a magyar intelligencia krónikus gerincferdülését.” Hunyorgott, ebben soha nem értettünk egyet. „Lám csak, még kiderül, hogy az értelmiségellenes nem én vagyok, hanem te! Nem lettél kissé neofita?” „Nem lettem az – mondtam nyugodtan. – Nekem már tizennyolc éves koromban is ez volt a véleményem. Önzésüket, gyávaságukat és pöfetegségüket hamar kiismertem, mert köztük mozogtam. Már akkor tudtam, lelkiismeret-furdalásuk soha sincs, mert nincs lelkiismeretük. Tudod te, hogy hányféle színben láttam én már ezeket? Ma szociáldemokraták, akik nemzeti kommunizmusról papolnak, és több szabadságot követelnek – természetesen kizárólag a maguk részére. Tegnap még proletárbolsevikként tündököltek, és vérgőzösen lihegték: terrort, irgalmatlan terrort a trafikosok ellen is! De én már láttam őket népbárátoknak és kozmopolitáknak, szabadkőműveseknek és keresztény nemzetieknek. Finomkodó apolitikusoknak és uszító boszorkányüldözőknek. Ahogy a helyzetük és az érdekük éppen diktálta. Csak egyben voltak mindig közösek. Minden új, progresszív gondolat gyűlöletében és elárulásában. Lesunyták a fejüket a fasizmus előtt, vagy kiszolgálták. Aztán felháborodva kijelentették: félrevezettek bennünket! Ma ugyanezt mondják a tegnapról. Holnap majd a máról, ők mindig ártatlanok. Hát mit akarsz ezektől?” „Dolgozz, ne törődj velük!” Tudtam, hiába beszélek neki, és tudtam, többé nem szeretném, ha megfogadná a tanácsomat. Ettől azonban igazán nem kellett félnem! Életünk úgy folyt, ahogy azelőtt. Sokat dolgoztunk, keveset voltunk együtt. Néha moziba mentünk, vacsorázni vagy színházba, de takarékosági okokból egyre ritkábban. Változatlanul sokat csavarogtunk, és többet beszélgettünk, mint régebben. Böbeszédübbé nem vált, de amennyire csak a természete engedte, kitárulkozott. Nemegetszer ugyanaz az érzésem támadt, akár kamaszkoromban, amikor apámat hallgattam. „Tudod – jegyeztem meg egyszer –, ha most, ebben a percben meg kellene hálnom, akkor is megérte volna. Három rendkívüli emberrel élhettem együtt, és többet ennél nem kívánhatok.” „Jó lenne, ha többet kívánnál – intett meg. – Jó lenne, ha te is olyan rendkívüli emberré válnál, amilyen apád és főleg Péter volt.” Nyugodtabb és kiegyensúlyozottabb lettem, mert éreztem, hogy szeret, és gyöngédebb hozzám, mint valaha. Falinaptáramon minden este kihúztam egy napot, és számolgattam, mikor telik már le a tíz hónap. Pénzünk siralmas

lassúsággal gyűlt, alig-alig szaporodott. Nem estem kétségbe. Majd szerzek kölcsönt, gondoltam.

Nem volt rá szükség. Azon a nyáron öröm ért. Megtörtént apám rehabilitálása. Néhány sorban az újságok is közzétették. Ervin együtt örült velem. „Már rég esedékes lett volna!” Nem a kedvemért mondta. Olvasta apámnak azt a kis könyvét, a *Vétkesek közt cinkos* címűt, amelyről már beszéltem neked. Hatott rá, meggondolkodtatta. „Ritkán képes ember ilyen kíméletlen őszinteségre önmagához. Ehhez nagy jellem kell.” Csöstül jöttek a gratulációk. Levelekben, telefonon, táviratokban. Hivatalos helyekről, de főleg hajdani ismerősöktől. Máig sem értem, egyszerre honnan tudta meg a fél város a címemet. Kultúrotthonok vették fel a nevét és amatőr képzőművészeti körök. Az egyik kiadó tervbe vette válogatott kritikáinak megjelentetését. „Íme, a te szeretett értelmiségeid! – mutattam utálkozva a lassan már halomba gyülekező üdvözeteket. – A sok régi, hű barát, ismerős, művésztárs, rokon! Annak idején a kisujjukat sem merték mozdítani apámért. Én meg akár az utcasarkon fordulhattam volna fel tőlük. Már annak is örülnöm kellett, ha visszaköszönnek az utcán, és nem csapják be előttem a hivatali ajtajukat. – A kezébe nyomtam az egyik levelet. – Olvasd csak! Ez a magas állású kulturális korifeus cinikusan közölte akkoriban, hogy apám miatt nem fogja megégetni a kezét, de velem szívesen lefeküdne. A szeretőjének akart. Most pedig arról ír, hogy hűségesebb barátja apának nála nem volt, és nem is képzelném, mi mindent kockáztatott érte akkor, a kulisszák mögött!” Állandóan azt kérdezgettem magamtól: hogyan jöhet az igazsággal együtt ilyen szennyáradat? Az egyik lapban glosszát közöltek rólam. Máthé professzor lánya segédmunkásként tengődik! Követeléseimre ugyan helyreigazítást adtak, de az uszító hangú glossza mégiscsak megjelent. A gyárban a személyzeti vezető magához kéretett, és megérdeklődte, elégedett vagyok-e a helyzetemmel, nem akarok-e inkább visszamenni az egyetemre, állami ösztöndíjjal. „Nem – mondtam. – Most már nem!” Senkinek az üdvözetére nem válaszoltam, és senkivel szóba nem álltam. Jöttek, mint a siserahad. Társadalmi szervektől, a minisztériumtól, a szakszervezettől, a rádiótól, a lapoktól (még két-három nyugati tudósító is), és persze jöttek az egykori ismerősök. Meglehetett az elégtételeim. Ezúttal én csaptam be az ajtót valamennyiük előtt. Ervin mindezt némán, szótlánul nézte végig. Semmire sem tett megjegyzést, szigorúan a legbensőbb magánügyemnek tekintette. Amikor megkérdeztem tőle, helyesli-e a magatartásomat, kis biccentéssel válaszolt: „Tisztellek érte.” „Apa ugyanígy tenne!” – fakadtam ki hevesen. Elutaztunk Mátraszentistvánba, a sírjához, és virágot tettünk rá. Hazafelé az autóbuszban felsóhajtottam. „De jó, hogy kiadják apát újra! Kis pénzmag áll a házhoz.” Ridegen vágott rám a tekintetével. „Én is örülök, hogy kiadják, de nem ezért! Mondd, neked mostanában már állandóan a pénz jut az eszedbe? Még róla is?” Sohase mertem volna elárulni neki, hogy elfogadtam az összeget, amelyet a rehabilitálásakor felkínáltak. Tekintélyes summa volt. Tépelődtem egy napig, mert nem találtam túlságosan ízlésesnek, hogy apám halálán tollasodjam meg, de végül elfogadtam. Takarékbba tettem, a könyvet eldugtam. Nyugodt lehettem, hiszen Ervin nem tudta, milyen költséges a cserénk. Úgy okoskodtam, ami megmarad belőle, azt csak apránként szedegetem majd ki, és soha nem fog feltűnni neki. Ámbár egyszer mégis az a gondolatom támadt, hogy jobb lenne megsemmisíteni a betétkönyvet, és futni hagyni a pénzt. Találkoztunk a Kárpátiában egy idős házaspárral, akiket Ervin még az emigrációból ismert, A férfi – szép szál, hófehér hajú öregember, egy nagyüzem főmérnöke – beszélgetés közben elmesélte, hogy az üzemükben egy nemrégiben rehabilitált részlegvezető aktatáskában hordja körül a jóvátétel fejében kapott pénzét, és fűnek-fának mutogatja. „Olvassák csak meg, mennyit kóstált három esztendő Vácott!” Ervinnek összeszűkülte a szeme. „Gazember!” – mondta. A házaspár összemosolygott. „Látom – intett a főmérnök –, maradtál, aki voltál. A régi felháboro-

dó. Én is. Szájon kaptam az ipsét, és csúf botrány lett belőle. Bántam is én! Ha valakinek, hát nekem jogom volt ahhoz a pofonhoz. – Észrevette, hogy nem értem. – Amikor negyvenben kiengedtek a magadáni táborból, mert rájöttek végre a fafejűek, hogy a trockista ügynök nem én vagyok, hanem éppen az a köztiszteletnek örvendő emigráns elvtársunk, akinek a négyévi kényszermunkát köszönhettem, nekem is csinos kis summát ajánlottak fel. A fene tudja, nem éreztem én akkor a szabadon bocsátásomon se örömet, se megilletődöttséget, se büszke öntudatot, hogy lám, lám, a munkáshatalom, ha megkésve is, de végül... nem én! Csak pokolian dühös voltam. Elküldtem őket az anyjuk keservébe, a pénzükkel együtt!” Nagyokat nyeltem, amíg mesélte, aztán bátortalanul megkérdeztem: „Talán ízléstelennek tartotta volna, ha elfogadja?” Vállat vont. „Nem tudom. Nem elmélkedtem rajta. Nem volt rá szükségem. Visszavettek a pártba, visszakaptam a szobámat a hattagú társbérletben, és a régi moszkvai üzememben, a régi posztomon dolgozhattam tovább. Kellett a kutyának az a pénz!” Apa se fogadta volna el, gondoltam, semmilyen körülmények között! De azzal érveltem magamban, hogy nekem igenis szükségem van rá, máskülönben honnan az ördögből teremteném elő a csereköltséget? Miután elváltunk tőlük, Ervin rám fürkészett. „Miért kérdezted, hogy ízléstelen-e?” „Mert egy napig haboztam hogy elfogadjam-e.” „Jussod van rá, nem lett volna ízléstelen. – Aztán az ujjával kedvesen megütögette a hátamat, ahogy szokta. – De azért örülök, hogy mégsem fogadtad el.”

Szabadságunkat egy időben vettük ki, és elutaztunk. Garabonciások módjára bebarangoltuk a Bodroghozt Záhonytól Sárospatakig és le, egészen Tokajig. Arrafelé is elég sok lesújtó tapasztalatot szereztünk. Vasútállomásokon, falusi kocsmákban, vásárokon vagy másutt, ahol sok nép verődött össze, hallgattuk, miről és hogyan folyik a beszélgetés, és nem lett jobb kedvünk. Néha felhívtam a figyelmét egy-egy arcra. „Te nem ismerheted ezeket a tekinteteket, de én emlékszem rájuk negyvennégyből. Sohasem tudtam elfelejteni őket. Ezer tekintet közül is megérzek egy ilyet.” Dohogott, csóváltgatta a fejét, megint csak a neofitasággal ugratott. Éreztem, szokás szerint csak nyugtatgatni akar, mégis bosszankodtam. „Rosszul látod ezt az országot, Ervin. Túl sokáig éltél távol.” „Köszönöm – felelte szárazon –, ezt a vizes lepedőt mostanában gyakran rám húzzák!” „Ne magyarázz félre szándékosan! – csattantam fel. – Te valóban nem tudod, hogy a fasizmus itt gyökeret eresztett. Lehet, hogy másra nem, de erre érzékenyek az ösztöneim. Apám nevelt így, és Péter sorsa!” „Ady Endre nem ostromozta jobban ezt az országot, mint ahogy néha te – ütötte el tréfásan. – No igen, te is magyar dzsenti vagy.” Annyit azonban ő is elismert, hogy bárhol forduljunk is meg, bárkivel elegyedjünk is szóba, az emberek általában bizalmatlanabbak, mint azelőtt. Számomra mégis fényes, napsütötte két hét volt az. Jártuk a tűző júliusi napban a poros utakat, tömött hátizsákkal, akár a batyuzók. Megpihentünk hatalmas lombú fák alatt, és szalonnát sütöttünk. Heverésztünk a magas fűben, és beszélgettünk, vagy csak némán, órák hosszat, a vonuló felhőket néztük. Meleg, csillagos estéken halászokkal beszélgettünk a Tisza-parton, és kanalaztuk a forró halászlevet. Nagyokat úsztunk a folyóban, versenyeztünk, és büszke voltam, hogy abban bizony lepipálom. Aztán megint csak az utakat róttuk fáradhatatlanul. Szikár, leburnult arcából előmosolygott a csodálatos zöld szeme. Néha már-már fojtogatni kezdett valami, és egyszer nem bírtam tovább. Leroskadtam az árokpartra, arcomat a kezembe temettem: „Embert még nem szerettek úgy, ahogy én téged!” Zavartan és meglepetten bámult rám, mintha kissé meghibbantam volna, „Milyen szenvedélyes teremtés vagy – mondta csodálkozva. – Irigyellek.” És egyszerre kedvetlen lett. Máskor is észrevettem ugyan, hogy azokban a napokban gyakran elborul, és hallgataggá válik, de annyira örültem, olyan boldog voltam, hogy nem tulajdonítottam neki jelentőséget. „Ezek, ugye, a mézesheteink?” – évődtem kissé elfogódottan. „Igen, úgy is lehet nevezni.” Lehorgasztott fejjel baktattam mellette. „És te nem is adtál nekem ma virágot” – búslakodtam. „Miért kellett volna

ma virágot adnom neked?” Kellő ünnepélyességgel pillantottam rá. „Pontosan két éve, hogy megismerkedtünk.” Ő nem kevésbé ünnepélyesen szakított egy pipacsot, és a hajamba tűzte. Egy szövetkezeti vendéglőben ittunk rá áldomást. Szokás szerint, már az első kupica a fejembe szállt, és tücsköt-bogarat összebeszéltem. Többek között bizalmasan közöltem vele, ne vegye sértésnek, de az a sanda gyanúm, hogy jobban szeret, mint azelőtt. Szórakozottan és szomorkásán mosolygott. „Lehet.” Mosolya szemet szúrt. Az is feltűnt, hogy alig iszik. Azonnal rosszra gondoltam. „Valami baj van? Mi történt?” „Semmi különös!” – De a hangja nem csengett őszintén. Megijedtem, vallatóra fogtam, így sikerült aztán kisednem belőle néhány kurta tömondatot. Kiderült, hogy öt hete, néhány más tanártársával együtt, elküldték a katonai akadémiáról meg a tisztképző iskoláról is. Döbbenet meredtem rá. Elszenvedett vereségeiért ez a munka volt az egyetlen kárpótlás és vigasz a számára. „De hát miért?” – kiáltottam fel kétségbeesetten. „Találd ki!” Nem kellett törnöm a fejem. Én is hallottam, hogy nagyszabású leszerelések vannak a honvédségnél. Az egyik brigádunkbeli fiú bátyját is menesztették. Politikai tiszt volt. „Mégsem értem – rázogattam a fejemet. – Hiszen te csak tanítottál! Meghívott előadóként!” Begombolkozott, többet nem volt hajlandó elárulni. Nekikeseredve ittam. Felhorgadt bennem a régi harag. „Miért nem mondtad el rögtön?” Hallgatott. „Tudom tudom – legyintettem ingerülten. – Nem akartál felizgatni, elszomorítani. És főleg nem akarsz destruálni egy – kívülállót! Ez a *ti* ügyetek, a *ti* belső ügyetek, igaz? Még mindig ilyen kevésre tartasz engem?” „Nem tartalak kevésre.” „De igen! – feleltem a hangom. – Valami átkozott pótszernek tartasz csak! Pótszernek valami helyett, ami nincs! Narkotikum lettem, akárcsak az ital és a cigaretta! Miért nem lehetek a társad, mondd?” „Miben?” – kérdezte nyugodtan. Nem értettem. Úgy éreztem, gúnyolódik és kikelttem magamból. „Elegem van a gögödből, érted? Nem engedem, hogy lesajnálj, és semmibe vegyél! Nem tűröm, hogy deklasszálnak tekints! Érted? Nem tűröm tovább, egy perccel sem, torkig vagyok veled! – Az ital is dolgozott bennem. Kitéptem a hajamból a pipacsot, az asztalra dobtam. – Ha egyenrangú társnak nem kellek, mit akarsz tőlem?” A virágot nézte, nem pillantott rám. „Igazad van, nálam jobb partit is találhatsz.” Remegtem dühömben és sértettségemben. „Soha senki nem becsült ilyen kevésre, mint te. Jegyezd meg magadnak, hogy nem kell a humanitásod! Engem ne vegyél el se becsületből, se szánalomból. A tartozékod nem leszek. Nem szorulok rá!” „Tudom. – Felnézett, és olyan elcsigázott volt az arca, amilyennek még nem láttam. – Miért vagy számár, amikor okos is tudsz lenni? – szólt csendesen. – Vagy talán nem látod, hogy kettőnk közül a deklasszált, a lecsúszott nem te vagy, hanem én?” Fel sem fogtam igazán, mit mond. Szemével fáradtan rám mosolygott, és visszatűzte a virágot a hajamba. „Értsd meg végre, hogy borzasztóan szomorú dolog, ha egy férfi már annyira rászorul egy asszonyra, egy menedékre, ahogy én terád.” Ezt már felfogtam. Szempillantás alatt elpárolgott a dühöm. „Ez igaz?” – nevettem rá boldogan. „Te ennek örülsz?” – kérdezte keserűen.

Ez után a beszélgetés után megnyugodtam. Arra gondoltam, végre-valahára minden tisztázódott közöttünk. Nemcsak szeret, szüksége is van rám. Csak akkor eszméltem rá, milyen rosszul láttam a dolgot, és milyen kevésbé értettem őt magát is, amikor már késő volt. Pedig nem volt előttem titka. Tudtam, hogy tökéletesen elszigetelődött, és a munkája nem elégíti ki. Azt azonban nem éreztem át igazán, hogy mit jelent ez a számára, aki egész életét szakadatlan tevékenységben, küzdelemben és megfeszített munkában töltötte. Nem ismertem fel idejekorán, hogy a tétlenség, amire kárhoztatták, a szó szoros értelmében elemészti. Tiszteltem, hogy soha mást nem tesz és nem mond, csak azt, ami a személyes meggyőződése. Csodáltam az akaraterejét és a bátorságát, mert igazában nemcsak hitt, hanem akár egymagában is kitartott mellette. Megtörni nem lehetett, csak összetörni. Ez az, amit nem értettem meg. Nem tudtam átélni egy

mindig egyenes és szókimondó ember állapotát, akit hallgatásra kényszerítettek. Ó, nem azért, mert belé akarták fojtani a szót, arra fűtyült volna, csakis azért, mert az önként elfogadott és vállalt kommunista fegyelmet mindenkor szigorúan kötelezőnek tartotta magára nézve. És amit talán a legkevésbé érttem: egy már nem fiatal, negyvennyolc éves férfi megkeseredettsége volt. Mi mást érezhetett volna kiszorítottságában, ha nem azt, hogy kikopott, feleslegessé vált, és többé nincs rá szükség? Becsvágyó nem volt, de törekvő, mint minden energikus ember. Hogyne keserítette volna el, hogy a pályáján nem érvényesülhet, és a képességeit nem bonthatja ki? Újra meg újra, hivatalos úton is megpróbálkozott, hogy beosztásából felmentést szerezve, konstruktorként dolgozhasson. Már nem a régi érvekkel utasították el. Barátságosan a szemébe mondták: „Nem lenne az jó, Ervin, se neked, se a gyárnak. Bizonyára kijöttél már a gyakorlatból, és mindent előlről kellene kezdened. Bízunk a dolgot, öreg harcos, az új szakemberekre, a fiatalabbakra.” Nem hagyta annyiban, a pártközponthoz fordult. Kerek és rideg választ kapott: Kötelessége azon poszton maradni, ahová a párt állította! Igen, láttam, hogy egyre fáradtabb és keserűbb. Már nem is igen rejtegette előttem. Jólesett, gesztusnak éreztem. Viszonzásul lassacskán beletörődtem a hallgatagságába, bár tettem még néha heves szemrehányásokat. Mit is vártam? Hogy keseregjen, hogy panaszkodjon? Talán egyenrangúbb társnak éreztem volna magam, ha örökösen kiönti előttem a szívét, vagy ha siránkozik? Erőszakot akartam tenni a természetén. Erőnek erejével meg akartam változtatni azt, amit szerettem. Küzdöttem, elkeseredetten viaskodtam a becsüléséért és az elismeréséért, de nem vettem észre, hogy kivívtam. „Micsoda remek bajtárs lettél volna te! – mondta egyszer tünődve. – Harcban, munkában. Jóban-rosszban ...” Szavait úgy értelmeztem: csak lehettem volna, de már nem lehetek. Fájt. Minden alkalommal csak fájt. Nem értettem meg, hogy a bajtársi viszony nem mindig két egymást szerető ember pusztá akarátán múlik, hanem olykor a körülményeken is, amelyek közt élnek. Nem ismertem fel, hogy azok között a körülmények között a bajtársiasságnak asszonyi megértést, támaszt és menedékteremtést kellett volna jelentenie. És azt sem értettem meg, hogy néha talán már kissé korszerűtlen figurának érzi magát. Én csak azt éreztem, hogy valami alig észlelhető, de mégis mindig jelenlevő diszharmónia van köztünk. Képtelen voltam megfejtani az okát. Nem fért a fejembe. Hogyan is alakulhat ki diszharmónia két olyan ember kapcsolatában, akik a kölcsönös szereteten és ragaszkodáson kívül töretlenül bíznak is egymásban? És sohasem értettem, mi az az enyhe gyanakvás, amely néha megjelenik a tekintetében, amikor rám pillant. Milyen ostoba voltam! „Csak nem vagy féltékeny?” – ugrattam ilyenkor vidáman, mert jólesett volna, ha egy kicsit az. Fel sem ötlött bennem, hogy gyanakvása másvalaminek szól. Pedig hány intő jellel találkoztam magam is! Rebesgették, hogy most, amikor apám rehabilitálása után számtalan kedvező lehetőségem nyílna, kizárólag miatta kell egy esztergapad mellett gürcölnöm, mert ő kényszerít rá. Így beszéltek rólam, az egykori élmunkásról, a sztahanovistáról, akinek megsárgult fényképe még mindig kinn függött a műhely előtti dicsőségtáblán. Így beszéltek, mintha csak valami megszégyenítő és elviselhetetlen raboskodásra lettem volna fogva. A másik verzió úgy szólt (erről a „jólelkűek”, a „megértők”, a „humánusok” sugdostak), hogy pusztá betyárbecsületből maradok mellette. Erre ugyan érdemtelennek tartották, ám az én gyenge női nagylelkűségemről kétes dicséretet zengtek. Még olyan aljasságokat is visszahallottam, hogy valójában nem is rám van igénye, hanem a pénzemre és előnyösre fordult társadalmi helyzetemre. Amióta híre ment, hogy elvesz, és erkölcstelenséggel többé nem piszkálhatták, érdekházassággal rágalmazták meg. „Persze, persze! – kacsingattak egymás közt. – Jó a háznál, egy rehabilitált lánya!” Mondanom sem kell, hogy ilyesmikről csak a hátunk mögött merészeltek beszélni. De tudták, úgyis eljut hozzánk, és tudták, mérgezett nyilaik nem hatástalanok. Néha sóvár ingerem támadt, hogy négy szemközt maradjak

egyikkel-másikkal, és a szeme közé nézzek. Isten engem úgy segéljen, ép bőrrel nem úszták volna meg! A dühömet azonban mindig legyűrtem, mert bármilyen felelősségre vonással csak Ervin helyzetét nehezítettem volna. Ó, biztosan sokat tudott ő is! Sohase beszéltünk erről. Nem akart felizgatni. Én sem őt. Pedig talán okosabban tettük volna, ha nem vagyunk olyan tapintatosak egymáshoz. De nem, azt álomban sem hittem volna, hogy tekintetében a gyanakvást ez okozza! Néha kicsendült ugyan egy-egy fanyarkás megjegyzéséből, hogy aki kettőnk közül tisztességből tart ki a másik mellett, az éppenséggel nem ő, de ezeket a megjegyzéseit éppúgy nem vettem komolyan, ahogy azt sem, amikor a falusi kocsmában a deklasszálságáról beszélt. Mindannyiszor csak nevettem rajtuk. Azt gondoltam, ugrat. De hát hogyan is vehettem komolyan? Ez az egy nem róható fel a kontómra. Ebben ő is hibás volt. Hogy juthattak ilyen képtelen gondolatok az eszébe? Hisz minden együtt töltött másodpercünkben éreznie kellett, hogy szenvedélyesen szeretem! Éreznie kellett, hogy tisztelem és felnézek rá! Ne vette volna észre, milyen izgatottan várom az idő múlását? Ne látta volna, milyen gyerekes örömmel húzom ki esténként a naptáramban az eltávozott napot? Sokszor még mulatott is rajtam. „Nincs az a dedós, aki türelmetlenebbül várja a karácsonyt, mint te az esküvődöt! – És ilyenkor rendszerint megkérdezte. – Mondd csak, gazdasági felelős, meglesz a pénzünk időre?” „De meg ám! Szaporodik a röfi hasában!” – feleltem vígan, mert csakugyan vásároltam egy porcelán malacot.

– Soha nem bocsátom meg magamnak, hogy ostoba feledékenységekben egyik nap elől hagytam a takarékkönyvet. Elsápadtam, amikor megpillantottam a kezében. Arcizma sem rezdült. „Mégis elfogadtad?” – szólt közömbösen. Lapozgatta a könyvecskét, szórakozottan hallgatta a magyarázkodásomat, majd visszadobta az asztalra. „Csak azt nem értem, miért hazudtál?” „Nem tudom. Ne haragudj! Szégyellem magam.” „Nem szégyen. Jogod volt rá, járt neked, nem loptad.” „Csak a lakásunk miatt – hajtogattam elkeseredetten. – Hidd el, semmi másért!” A fejét csóválta. „Sose hittem volna, hogy hazudsz nekem” – mondta. Másnap kivettem a bankból annyi pénzt, amennyire a megtakarítással együtt a cseréhez szükség volt, és aztán megsemmisítettem a könyvet. Nem helyezte, nem ellenezte. „A te dolgod.” És többé nem került szóba köztünk az eset. Mégis, máig úgy érzem, hogy valami akkor pattant meg benne végleg. Ma már tudom, amit akkor nem tudtam. Akkor már régóta én maradtam számára az egyetlen, ami még az élethez kötötte. Lassú halálra ítélték, fokozatosan ölték meg, de én hátráltatni tudtam volna a halálát. És végül, az utolsó reményében, a végső menedékében, bennem is csalódnia kellett. Más helyzetben jelentéktelennél is jelentéktelenebb lett volna egy apró hazugság. Akkor nem volt az. Ahogy ő bízott bennem – fenntartás nélkül, a legteljesebb odaadással azon a bizalmon mégoly kis csalódás is kiheverhetetlen sérülést okozott. Erre sem gondoltam akkoriban. Pedig talán még segíthettem volna. Lázasan készülődtem a lakáscserére, az összeköltözésre, a házasságra, mert a tíz hónap már a végéhez közeledett. Hálás voltam neki, hogy a kellemetlen esetre fátylat borított, és boldoggá tett, mert kedvessége, figyelmessége talán még növekedett is. Csak éppen arra nem figyeltem fel, hogy az már nem a régi. Hogy az már egy olyan emberé, aki visszavonhatatlanul túllépett valamin, és aki már megengedhette magának, hiszen jelentőséget többé nem tulajdonított neki, hogy kedvességét és figyelmességét mértéktelenül pazarolja. Ó, tudom én, hogy hazugságom csak egy csepp volt, de attól a csepptől csurrant ki a színültig telt pohár! Dolgozott, velem volt, többet, mint azelőtt. Csavarogtunk, nagyokat beszélgettünk, vagy csak hallgatagon elüldögtünk valahol. De örömet már semmi sem szerzett neki. Elcsöndesült, szigorával többé nem találkoztam. Úgy tetszett, már nem izgatják fel sem a világ eseményei, sem a maga mindennapos harcai. Azt gondoltam, hogy még higgadtabbá és még fegyelmezettebbé vált. Hogy az akarata még szilárdabb lett, de már valami letisztult bölcsességgel párosulva, amelyhez többé nem érnek fel a

piszkálódások. Tévedtem. Elapadt az utolsó életforrás is, és két héttel az összeköltözésünk előtt csendesen meghalt. Egy este elaludt, nem ébredt fel többé. Megállt a szíve. Mindig a gyomorfekélytől féltettem, és a szíve vitte el őt is, akárcsak apámat. Nem sírtam. Bennem is minden kiapadt. A könnyeim is. Tudtam, mindennek vége. Ültem mellette még egy ideig, a kezét fogtam, és néztem az arcát. Szép volt. Fiatal, amilyennek soha nem láttam. Kemény vonásai feloldódtak. Az arcán kisimult minden redő. Megnyugodott végre, és megpihent...

Saci most nagyon sokáig hallgatott. Felhúzta a padra nadrágos lábát, karjával átkulcsolta és térdére hajtotta a homlokát.

Miklós hátravetett fejjel, mozdulatlanul ült. A kopár faágakat nézte.

Már erősen szürkült. A medence partján kigyulladtak a lámpák.

Aztán Saci fölemelte a fejét, és folytatta.

– Nem tudom, mi volt azután. Azokat a napokat örökre kimosták az agyamból. Csak foltokra emlékszem. Naphosszat ülök a szobámban. Bámulom a falakat, és nincsenek gondolataim. Emlékszem a temetésre is, ahol összeestem. Másnap hajnalig nem tudtam abbahagyni a sírást. És emlékszem a József Attila szanatóriumra, ahol feküdtem. Altattak, altattak. Csak egy álmom volt. Temetem Pétert, temetem apámat, temetem Ervint. Pétert temetem, apámat temetem, Ervint temetem. Ötvenszer, százszor, ezerszer. Beszéltek hozzám a szobatársnőim. Hallgattam. Az orvosok kérdeztek. Hallgattam. Látogatóim jöttek. Hallgattam. Ha ébren voltam, csak feküdtem az ágyban, és a mennyezetre meredtem. Akkor már voltak gondolataim: „Miért nem halok meg?” Később az egyik orvos elárulta, hogy komolyan aggódtak: megtébolyodom. Sajnos, erősebbnek bizonyultam.

Nagysokára végül talpra álltam, és kiengedtek. De még hosszú ideig nem ismertem magamra, amikor a tükörbe néztem. Tizenhat kilót fogytam. Hosszú betegállomány következett, 1956 nyarán. De nyugalomhoz jutni nem engedtek. Ismét ellepett a siserahad. Rokonok, régi ismerősök. Valaha volt apai barátok. Sopánkodtak, szörnyülködtek, szánakozva pillantottak rám. Csöpögtek a jóságtól. Megígérték, hogy elhelyeznek majd. Fogadkoztak, hogy hozzám méltó állást szereznek. Esküdöztek, hogy biztos egzisztenciát teremtenek a számomra. Néztem őket, amint elérékenyülnek tulajdon jólelkőségüktől, de nem vitatkoztam velük. Fáradt voltam. Nagyon fáradt. „Nem kell” – mondtam. Hivatalos helyekről is kijöttek, talán az ő erősködésükre. Biztosítottak róla, hogy mint a törvénytelenység áldozatául esett Máthé professzor lányának, változatlanul jogaim és követeléseim lehetnek. „Nincsenek” – mondtam. Egyszer a fővárostól is felkerestek. Engedélyezzem, hogy apámat exhumálják, és illő külsőségek között, a főváros dízsírhelyén temessék el újra. „Nem engedélyezem” – mondtam. Egyébként csak a végakarátát teljesítettem. Ott akart nyugodni, ahol meghalt. És megint csak, újra csak jöttek különféle lapoktól. És valamennyien ugyanazt fújták. A demokratikus megújulási folyamatban tanulságos és hasznos lenne a közönség számára, ha beszélnék apám halálának körülményeiről. „Nem beszélek” – mondtam. Csont-bőr arcomat nézegették. Akkor beszéljek a saját hányódásaimról. „Arról sem beszélek” – mondtam. Undor és gyűlölet fojtogatott. Ó, az már nem a régi, egykori gyűlölet volt! A forró, a vad, a lobogó, de mégis megszelídíthető! Hideg volt és élettelen. Én magam is kicserélődtem. Rideg lettem és merev. Ez is más volt, mint az egykori. Az embereket már nem tartottam ellenségeimnek, mint akkor. Embereknek nem tartottam őket többé. Bárkivel találkoztam, bármiről hallottam, bárhová mentem, bármit láttam, bárhol nézelődtem, bármit olvastam – csak utálatot és megvetést éreztem. Ezt mondtam magamban: „Szerettem három embert, és mind a hármat ez a világ ragadta el tőlem. Elvette fiatalon Pétert, aki az életét adta érte. Elvette öregemberként apámat, akit a pusztulásba kergetett, mert ellenségének vélte. Elvette

férfikorában Ervint, akit megölt, mert kitagadott. Én kétszer megbocsátottam ennek a világnak. Egyszer megbocsátottam előre, mert hittem, hogy Péter áldozatát majd kiérdemli. Még másodszor is megbocsátottam, mert hittem, hogy jóvátehetetlen tévedését nem rosszhiszeműen követte el. Harmadszor azonban már nem bocsátók meg neki. Hiszen még igazságot is csak úgy tud osztani, hogy az egyik kezével nyújtja, de a másikkal elveszi. Nem a becstelenekeket tapossa el, hanem a becsületeseket. Nem a jellemeseket emeli magához, hanem a jellemteleneket. Ez a világ nem az, aminek hitték, és aminek én is hinni akartam. Nem Péteré, nem Erviné, még apámé sem. Lehet, hogy egyszer majd eljön az ő világuk is, de ez nem az. Ez a senkik világa. Én szabad ember vagyok, senkiknek nem szolgállok. Ehhez a világhoz nekem többé nincs közöm. Egy szalmaszálát nem teszek érte keresztbe. Amit ezután tenni fogok, magamért fogom tenni.” Nem tudtam még, mihez kezdek, csak egyet tudtam: az üzembe nem megyek vissza. Amikor a nagyfőnök meglátogatott, közöltem vele. „Igazat nem adok, Lédi – mondta de megértem. Ha egyszer mégis meggondolná magát, amíg én ott vagyok, nálunk mindenkor helye lesz.” Utána pillantottam az ablakból, és úgy éreztem, eltávozott tőlem az utolsó ember is. Többé nem nyitottam ajtót, ha csöngettek. Nem bontottam ki a leveleket, és a telefont sem vettem fel. Egyik délben, amikor ebédelni indultam, a kapu előtt Tamásba ütköztem. „Segíteni szeretnék” – mondta. Mindenről tudott. Nyolcadik napja strázsált a kapuban, mert nem nyitottam ajtót, és levélben, telefonon sem tudott elérni. Halványan elmosolyodtam, hónapok óta először. Abban az undorban, ami körülvett, egy emberi arc volt, egy emberi hang. És ő nem szánakozva nézte lesoványodott arcomat, hanem barátként pillantott rám, aki természetesnek tartja, hogy a bajban felkínálja támogatását. „Hogyan akarsz segíteni rajtam?” – kérdeztem. Enyhén zavarba jött. „Némi dörzsöltséggel. Van egy prima kis sportösszeköttetésem.” Előadta mire gondolt. Annyit mondtam csak: „Nekem nincs diplomám.” „Azt megkártyázzuk – intett nagyvonalúan, de zavarba jött ismét, mert arra számított, hogy felháborodom. – Igen, egy kis svindli van benne, de hidd el, mégsem tisztességtelen ajánlat!” „Ez az egyetlen tisztességes ajánlat, amit mostanában kaptam” – vágtam rá. Így lettem műbecsüs. Levizsgáztattak, megfeleltam. Kipróbáltak, beváltam. Mohón és dühödten vettem magam a munkába. Felejteni akartam. De szerettem is a munkámat. Életem egyetlen értelme és tartalma lett. Tamás pedig eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Jött ötvenhat októbere, és azt hittem, valami baja történt vagy disszidált. Az események hidegen hagytak. Nem érdekelt, melyik fél kerekedik felül. Nekem mindegy volt. Csak Ervin járt mindig az eszemben, és akkor róla gondoltam azt, amit alig régebben apámról: talán jobb is, hogy nem érte meg. November nyolcadikán Tamás felhívott, hogy megvagyok-e, majd rögtön letette a kagylót. Beletelt vagy háromnegyed év, amikor ötvenhét nyarán ismét telefonált, és a munkámról érdeklődött. „Miért tűnsz el örökösen?” – kérdeztem. „Nem akartam, hogy az állásszerzéssel kapcsolatban félreérts.” Habozás nélkül megkérdeztem tőle, igényt tart-e még rám. Csak dadogni tudott egy igent. „Jól van – mondtam –, ha óhajtod, szívesen hozzád megyek.” Megesküdünk, és nem bántam meg. Láttam, amennyi keveset adni tudok neki, számára az a nagyon kevés is öröm. Nem tartottam megalkuvásnak. Ma sem tartom annak. Így viszonztam a gesztusait, amelyeket szorult helyzetekben mindenkor felajánlott... Nincs több mondanivalóm, Miklós. A későbbiekéről már tudsz.

Egy kavicsot ejtett a tóba.

Miklós tenyerébe hajtott fejjel, némán cigarettázott.

Beesteledett.

7.

– Nos – szólalt meg később Saci szárazon –, elégedett vagy? Megtartottam, amit ígértem?

– Igen – vágta rá Miklós, ő is szárazon. Eldobta a cigarettát, és hátradőlt a padon. Törődött volt az arca.

– Hozzásegítettek valamihez?

– Azt hiszem, igen – mondta Miklós. – Babriánnak is így mesélted el?

– Pontosan.

Mozdulatlanul nézték egymást, kutató tekintettel.

– Vétkesnek tartasz? – kérdezte Saci.

– Nincs hozzá jogom.

– Hát Babriánnak?

– Babriánnak van.

– Vagyis neki adsz igazat?

– Igen, neki.

– Miért?

– Az ember ne adja fel magát.

Saci tekintete megsűrűsödött. – Értem! A fellebbezhetetlen verdikt! Haragos bírák feketében!

– Én nem vagyok a bírád. Kérdeztél, feleltem.

Vacsorára kongattak, egyikük sem mozdult.

– Helyes! – biccentett Saci. – Elismerem, hogy eladtam magam a zsibpiacon egy kiskereskedőnek. Igen, igaz! Kiárúsítottam magam, leszállított áron. De te most már tudod, hogy felemelt áron, nagyban kufárkodóknak is eladhattam volna magam. Ó, értem, értem! A ti választok erre: annak kellett volna maradnom, aki voltam! Miért? Elárulnád? Talán sportból vagy passzióból? Igényelték tőlem? Biztattak rá? Elvárták? Követelték? Számítottak rám? ... Sajnálom! Harmincnégy éves voltam, és már nem éreztem magam fiatalnak. Elfogyott az erőm. Nem volt kedvem tovább verekedni, sem újból kezdeni. Meguntam, hogy futóbolondnak tartsanak. Az önzetlenségemért nem becsültek meg többé, de tudtam, az önzésemért majd megbecsülnek. Így is lett. No de mit mentegetőzöm én előtted? Gondolj, amit akarsz! Én ismét egy jó házból való úriasszony vagyok, kedves Miklós. Megengedhetem magamnak, hogy keresztülnézzek az embereken. Sőt még azt a fényűzést is megengedhetem, hogy eltűrjem a bíraskodásodat... De elég ebből! Már csak egy kérdésem van hozzád. Akarsz tőlem még valamit ezek után?

– Többet, mint amennyit eddig – válaszolta Miklós nyersen.

– Na, ez már érdekes!

– Gúnyolódsz?

– Dehogy! Kíváncsi vagyok, hogy mit akarsz tőlem.

– Légy ismét az, aki egyszer már voltál.

– Igen? – Saci hátratámaszkodott a könyökére. Félig leeresztett pillái alól ironikusan vizsgálgatta Miklóst. Magas nyakú, fekete pulóverében szokatlanul sápadtnak látszott. – De heves térítőszellem lakozik benned! Nem vagy te pályát tévesztett misszionárius?

- Nem.
- Akkor talán gyermeteg vagy? Naiv?
- Az sem.
- Valóban nem – bólintott Saci. – Szerinted tehát lehetőségem van rá?
- Igen.
- Biztos vagy benne?
- Végleg meggyógyulsz, és talpra állsz. Újból a régi leszel.
- Melletted?

Miklós nem válaszolt. Összeszorította a száját. Az az érzése támadt, hogy az asszony most játszik vele.

– Vagyis melletted. – Saci támadó kedvvel, egyre csak gúnyosan méregette. – Ennyire bízol magadban?

- Szeretlek – mondta Miklós szárazon.
- Változatlanul?
- Nem. Jobban.
- Jobban? Miért?
- Megismertem azt az arcodat is, amelyet idáig nem ismertem.
- Ez ilyen sokat számít?
- Nekem sokat.

Saci hallgatott egy pillanatig, gúnyos szeme lassanként tűnődőre váltott.

- Mit jelent az, hogy jobban szeretsz? – kérdezte.
- Eddig szerettelek volna nem elveszíteni. Most már meg akarlak tartani.
- Mindenképpen?
- Ragaszkodom hozzád.
- Jó – intett Saci rajtad áll! – Lábát maga alá húzta a pádon, kényelembe helyezkedett. – Nos, hogyan képzeled? Hallgatlak.

Miklós meglepődött. – Még három napunk van itt hátra, nem?

- Na és?
- Eddig kötötted magad az utolsó naphoz.
- Már nem kötöm magam.

Miklós figyelmesen és gyanakodva pillantott rá. Saci nyílt tekintettel viszonzta kémlelődségét. Az arca azonban kifürkészhetetlen volt.

– Rendben van – biccentett Miklós. Fölemelte a padtámláról az asszony összehajtogatott kardigánját, és odanyújtotta neki. – Vedd fel, hűvös van. – Megvárta, amíg Saci belebújik, és visszaereszkedik előző testhelyzetébe. – Hát akkor figyelj! – És belefogott.

Sokáig beszélt. Végre feltárhatta mindazt, amire hosszú ideje vágyott és készülődött. Eleinte csak a saját munkájáról beszélt. A terveiről és a céljairól, amelyekben az asszony segítségére is számított. Azután rátért közös holnapjaikra. Részletesen elmondta, hogyan tervezte el következő két évüket. Figyelembe vette Saci helyzetét, körülményeit, és arra törekedett, hogy mindenben előnyben részesítse. Felvázolt elképzelése átgondolt volt és mértékletes. Meghitt, szolid és tartós kapcsolatot biztosíthatott két egymást szerető embernek.

Nyugodt hangon, egyenletesen beszélt. Nem szakította meg magát szünetekkel.

Saci figyelmesen hallgatta. Nem szólt, és nem kérdezett közbe. Mozdulatlan tekintetével Miklós szemét nézte, miközben arcvonásai fokról fokra megkeményedtek.

– Értelek – szólalt meg azonnal, amikor Miklós befejezte. – Te meg akarsz menteni engem. Lelkemet az örökkévalóságnak, testemet a nem múltó ifjúságnak. Magyarán: fiatal, erős jobbodat gálánsán felkínálad egy öregedő asszonynak.

Miklós meghökkenve vonta fel a szemöldökét. Nem erre számított, meg volt bántva.

– Nem tetszik, amit elmondtam? – kérdezte hűvösen.

– Nem. Egyáltalán nem. A legtöbb korombeli asszony most kezet csókolna neked, én azonban rendhagyó eset vagyok. Néhányszor már figyelmeztettelek rá, hogy nincs szükségem sem a sajnálatodra, sem a részvétedre.

Miklós annyira képtelennek és igazságtalannak érezte föltételezését, hogy sértettségében szólni sem tudott. „Ilyen rafináltan akarna lerázni?” – villant meg a fejében.

– És arról is beszéltem már neked – folytatta higgadtan Saci –, hogy zsákbamacskát nem veszek. Örülök, hogy kapcsolatunkat komolyan fogod fel, és jövőt látsz benne. Örülök, hogy ragaszkodsz hozzám, és szerződést szeretnél velem kötni. De én csakis olyan kapcsolatra vagyok hajlandó, amely a legszigorúbb kölcsönösségen alapszik.

– Az én elképzelésem talán nem ilyen? – És Miklós arra gondolt, hogy hiába minden, Saci nem tudja megtagadni önmagát. Bármiről essék is szó, fékezhetetlen gögje és uralkodni vágyása újra meg újra előtör. – Mit kifogásolsz bennük?

– Nekem te csak ne biztosíts nagylelkű előnyöket! Nem kellene a kedvezményeid. Ajánlatod rám nézve sértő.

Miklóst ez váratlannál is váratlanabban érte.

– Nem értelek – szólt csodálkozva.

– Sajnálom, hogy nem értesz. – Saci türelmes volt és baráti. – Az én házasságom rossz házasság. Azért rossz, mert nem egyenjogúságon alapul. Más lapra tartozik, hogy már eleve nem alapulhatott azon. Kedvezményeim, előnyeim és kiváltságaim vannak. Ez minden értelmet és érzelmet megöl benne. Tartalmatlan. Mi szükségem lenne hát egy rossz kapcsolatra is, a rossz házasság mellé? Arról nem is szólva, hogy ebben az egyben amúgy sem lehetsz versenyképes. Több előnyt és kiváltságot, mint amennyiben Tamás részesít, te nem kínálhatsz fel. – Elmosolyodott. – Érzed, mekkorát tévedtél? Alaposan melléfogtál.

Miklós elgondolkozva nézett rá. Feltűnt, milyen különösen meleg és biztató most Saci mosolya.

– Igen – bólintott Miklós. – Azt hiszem, értem.

– Ha valóban érted, rá kell jönnöd a megoldásra is. Mi az egyetlen járható út a részünkre? Az egyetlen lehetséges kapcsolat köztünk?

– Van?

– Ó, de kishitű lettél!

– Nem tudom, mire gondolsz – mondta Miklós.

Csend lett.

Aztán megismételte: – Nem, nem tudom! – És Saci arcát fürkészte. Nagyon sápadtnak és nagyon feszültnek látta.

Mély hangja azonban változatlan nyugalommal csengett, amikor megszólalt.

– Amiről most beszélni fogok neked, Miklós, azon sokat törtem a fejem. És nem

volt könnyű eldöntennem magamban. Tegnap este már majdnem elmondtam. De korai lett volna. Végül úgy határoztam magamban, kivárom a mai napot. Megvárom, hogyan fogadod a történetemet. Okosan, tehetségesen, szépen fogadtad. Tisztességes ember módjára. Jóbarátként. Jólesett, hogy provokációmra azt felelted: jobban szeretsz. És jólesett, nagyon jól, amikor szenvedés nélkül közölted, többet vársz tőlem. Rátok ismertem benne. Erre vágytam, amióta ismeretséget kötöttünk. A folytatója lehetsz annak, amiről azt gondoltam, hogy számomra megszakadt. Örülök, hogy nem csaptak be az ösztöneim. – Elhallgatott néhány pillanatra, a hangja alig érzékelhetően izgatottabbá vált. – Csakhogy mindezzel a végsőkéig kieleztél valamit közöttünk. Talán szándékon kívül, talán mindkettőnk vesztére. Mert ezután már én is többet akarok tőled. Eddig gondolkoztam: jó, hogy vagy! jó, hogy szeretsz! jó lesz, ameddig lesz! És ezt mondtam magamban: miért ne lehetne nekem is egy kedves, fiatal szeretőm? De ez már nem elégít ki. Most már sokkal több kell. Nem, Miklós! Lopva, bujkálva, rejtőzködve, egy héten kétszer, penzumszerűen – úgy nem. *Már* nem! Ennél én sokkal jobban beléd szerettem, és sokkal jobban megszerettelek. Ennél én jóval többet árultam el magamról, és jóval közelebb engedtelek magamhoz. Ezután már se hozzád, se hozzám nem lenne méltó.

– Vagyis megoldás nincs? – szólt közbe Miklós hevesen.

– De van.

– Mondd el!

– El akarom mondani.

Saci nem engedélyezett szünetet, tekintete kemény és átható. Izzott.

– Ajánlatom a következő. Hajlandó vagyok elválni a férjemtől és feleségül menni hozzád.

Miklós megdermedt ültében. Aztán lassan előrehajolt és rámeredt.

Saci nem engedélyezett szünetet.

– Mi túl messzire jutottunk, Miklós, mert túl közel kerültünk egymáshoz. Harmadik lehetőség nincs többé. Vagy-vagy! A szeretőd nem leszek, a feleséged boldogan. Tudom, nagy a korkülönbségünk. Te huszonnégy sem vagy még, én rövidesen negyven. Engem azonban nem zavar, hogy mit sugdolózik a hátam mögött két viceházmester. Én az ilyesmire fütyülök. Emelt fővel vállallak mindenki előtt, ha te vállalsz engem. A döntés a te kezében van.

– De hát... hogyan? – Miklós úgy érezte, mintha fejbe kólintották volna, és kábulatából nem tud felocsúdni. Egyre csak döbenten, tanácstalanul, hitetlenkedve, tágra nyílt szemmel nézett rá.

– Megfontoltam – biccentett Saci. – Se bolond, se felelőtlen nem vagyok. És aminek egyszer odaadom magam, azt fenntartás nélkül, felelősséggel vállalom.

Most kímérten beszélt, a leghalványabb érzelmi színezet nélkül.

– Neked még két évod van hátra az egyetemen. Ha az írói jövedelmed kevés lesz, el foglak tartani, amíg be nem fejezed, és a magad lábára nem állsz. Gondoskodom rólad, szükségét szenvedni semmiben nem fogsz. Otthont teremtek a számodra, ahol a magad ura lehetsz. Alkalmas légkört, hogy nyugodtan tanulhass és írhass. Támogatni foglak, amiben csak igényled a támogatásomat. Amiben nem kérsz tanácsot, abba nem avatkozom bele. A társad leszek jóban-rosszban. A barátod, aki mindig melletted áll. A szerelmesed, aki mindenkor szeretni fog, és aki nagyon rászorul a gyöngédségedre. A bajtársad akarok lenni, mert ma már tudom, hogyan lehetnék az. Segítelek majd, hogy azzá az emberré válj, akivé válhatsz. Nem fogom engedni, hogy letörj, elcsüggedj vagy bármiben feladd magad. Ma még hajlamos vagy a megfutamodásokra. Vigyázok majd

rád, és óvni foglak, mert egyelőre jobban ismerem nálad az életet. Lehet, hogy még a munkádban is hasznomat veheted. Talán tanulhatsz is tőlem egyet-mást. Rám temérdek kincset pazaroltak el hiába, és én azt mind át akarom adni neked. Szépen élhetnénk. Okosan és tartalmasán, ahogy illő hozzánk. Ha vállalod ezt az életet velem, én mindent elrendezek és megoldok. Kész vagyok már holnap közölni Tamással, hogy elválok tőle. És azt se gondold, Miklós, hogy részemről ez áldozat. Nem! Így lenne újból értelme és célja az életemnek. Te sok mindent visszaadhatsz, amit már elveszettnek hittem. Feltámaszthatod azt az egykori, lelkes kislányt, aki bennem meghalt. Életre keltheted azt a szenvedélyes teremtet, akit egy férfi valaha nagyon szeretett. Visszahozhatod a rég eltemetett reményt, hogy az öregség elé úgy néztek, mint az emberi élet gazdag beteljesülésére. Igen, igazad volt! Melletted, együtt veled meggyógyulnék, és végleg talpra állnék. Újra teljes ember lennék. Időt nem szabok ki. Tart, ameddig tart. Négy évig, hat évig? Ki tudja, talán tovább! De bármennyig is, többé nem ragaszkodom az *abgang* jogához. Átruházom rád. Zokszó és szemrehányás nélkül engedlek majd el, amikor elérkezettnek látod az időt. És azután barátok maradhatunk, ha te is úgy akarsz... Most pedig kérlek, légy bátor és nyílt, amilyen egyszer már voltál hozzám. Válaszolj, Miklós.

Miklós, aki eleinte dermedten hallgatta, ekkorra már átforrósodott, elbódult, és megigéződött a jövőnek ettől a szárazon felvázolt ígéretétől. „Igen – akarta felelni boldogan, habozás nélkül, határozottan. – Igen, Igen!”

– Hadd aludjam rá egyet – mondta. – Holnap délután válaszolok.

A sötétben is látszott, hogy Saci elmosolyodik.

– Jól van, szívem – szólalt meg gyöngéden, ismét meleg hangon. – Hát aludj rá egyet! – Miklós mellé húzódott, és nagy kezével megsimogatta az arcát. – Ugye nincs kifogásod ellene, ha most felkeresnénk a pajtánkat? Ma különösen szeretnék szeretni.

Merészebbek voltak, mint bármikor. Önfeledtségükben nem törődtek az idő múlásával. Ezen az éjszakán sehogy sem tudtak elszakadni egymástól.

Később Saci elszenderedett. Mosolyogva, szelíd arccal, összegömbölyödve aludt, ahogy Miklós akkor látta, amikor először lépett be a szobájába. Kábultan, izzó testtel, mozdulatlanul feküdt mellette. Vigyázatosan tartotta a karjában, hogy föl ne riadjon, és csillogó, megmámorosodott szemét le nem vette róla. Kedvesebb és odaadóbb még nem volt hozzá az asszony. A szívét látta ezen az éjszaka. Gyönyörű, büszke, nemes szívét.

Megsimogatta bozontos haját, aztán nesztelenül a hátára fordult. A szín tetejét nézte, amelyen beszűrődött a holdvilág. Csendes, rezzenéstelen éjszaka volt. Kábulata nem oszlott el, és ennek örült, mert elkerülhette, hogy gondolkodjék.

Még mindig nem tudta, mit válaszoljon másnap.

Hetedik fejezet

1.

Egyik reggel, november közepén – néhány nappal azután, hogy kibocsátásának eredetileg kitűzött napja lejárt – Miklós úgy döntött, hogy fölkeresi Windisch doktort. Néhány sornyi kérésére, melyet egy borítékba zárva adott le a portán, csak estére kapott választ. Vacsora közben a szeplős felszolgálólány közvetítette az orvos üzenetét: még az est folyamán várja Miklóst a szobájában.

– Valóban rászánta magát? – kérdezte Dóra.

– Azt hiszem, igen – mondta Miklós, bár volt egy körülmény, amely bizonytalanná tette elhatározásában. Arra is Windischtől remélt választ.

Vacsora után nyomban elindult hozzá.

Az üres előcsarnokban, a kapusfülke mellett egy magas, szőke nő várakozott. Első pillantásra Miklós alig ismerte fel benne Klárát. Magas sarkú körömcipőjében, hosszú bundájában a valóságosnál is nyúlánkabbnak hatott; elegáns volt, hűvös és idegen. A csuklóján súlyos arany karperec ragyogott, az ujján mély tűzű briliánsgyűrű.

Apró biccentéssel viszonzta Miklós meghökkent köszönését. Miklós pedig gondolt egyet, és odament hozzá, bár nehezen titkolta elfogódottságát. Megejtette a finoman kikészített, szabályos és hideg arc szépsége; sose hitte volna a lányról, hogy ilyen előkelően szép lehet.

De amint megállt előtte, hirtelen egy másik arc rémlett fel; az a csak fényképről ismert ragyogó, üres, nagyvilági arc, amelynek most szakasztott fiatal mását pillanthatta meg, s erre a varázs máris szertefoszlott. – Volna néhány perced számomra?

– Kérlek! – Klára meglepetés nélkül nézett rá, holott a köszönésen kívül már régóta egyetlen szavuk sem volt egymáshoz. – Miről van szó?

– Beszélni szeretnék veled. Lehetőleg még ma, ha van egy kis időd.

– Ennyire sürgős? – A szürke szempár közönyt és hidegséget árasztott.

– Szeretném végre megtudni, hogy mi a helyzet Babriánnal. Az igazat akarom végre tudni!

A lány élettelennek tetsző arcán mintha megrezdült volna valami. – Rendben van – bólintott beszélhetünk róla. De sem ma, sem a héten nem érek rá. Hétfőn alkalmas neked?

– Hétfőn? – Miklós megbántva és értetlenül csodálkozott rá.

Ettől Klára ismét megmerevedett. – Sajnálom – mondta szárazon de előbb nem megy. Azonnal itt lesz értem az öreg kocsija, anyám elé megyek ki a Keletibe. És vasárnap estig nem jövök vissza.

Vagy úgy! – gondolta Miklós, és egyszerre érteni vélt valamit abból, amit tegnap még nem értett. – Jó – törődött bele kedvetlenül, maradjunk hát a hétfőben ... – Látta, hogy éppen lebben a szélfogó ajtó, a harcsabajszú kapus meg a gépkocsivezető lép be rajta, s akkor még gyorsan a lányra pillantott. – Csak annyit... szerinted aggasztó az állapota?

– Erre nem tudok egy mondatban válaszolni – felelte Klára. Azzal sarkon fordult, kilépett az előtérbe a két férfi között, akik mosolygós előzékenységgel szélesre tárva tartották előtte az ajtó mindkét szárnyát, és beült a kocsifelhajtón várakozó Mercedesbe. Még a járása, a mozgása, sőt a testtartása is átalakult.

Megfoghatatlan, bámult utána Miklós. Lám, miből lesz a cserebogár ... S maga sem értette, miért, de egyszerre valahogy megsajnálta. A szavai azonban, furcsamód, megnyugtatták. Akárhogy is, ez a lány szereti Babriánt, s ha valóban nagy baj lenne, nem így viselkedne, és aligha odázná el a beszélgetést hétfőig. Úgy látszik, mégsem olyan vészes a helyzet, ahogy képzelem, gondolta megkönnyebbülve.

De a lány különös metamorfózisán nem tudott napirendre térni. Miközben a lépcsőhöz indult, újra eltűnődött rajta, és eszébe jutott Zách Kornél is meg a tegnapi fura és érthetetlen beszélgetésük.

Kora reggel, a laborból jövet, épp az ajtaja előtt akadt össze vele, és a prof minden teketória nélkül megragadta a könyökét, s bekormányozta a rendelőjébe. Ködös, sötét reggel volt, de a főorvosi rendelő fényárban úszott, az összes világító alkalmatosság be volt kapcsolva.

Zách Kornél nem ültette le, maga sem telepedett az íróasztala mögé. Köpenyéből előhúzta a cigarettatárcáját, felpattintotta, kiválasztott egyet a ceruza hosszúságú cigaretták közül, s anélkül hogy Miklóst megkínálta volna, kényelmesen rágyújtott.

A füstöt a mennyezetre fújta, és maga is felbámult a levegőbe. „Nos – szólalt meg –, hadd hallom! Mi rosszat tud?” Fölszegett fejjel várakozott egy darabig, de mert Miklós csak a vállát vonogatta, elkönnyelvén ezt is szokásos bolondériái közé, végül biccentett egyet. „Hát ez nem sok ... Azt hittem, akad valami komisz híre a számomra. – Mélyeket szippantott a cigarettájából, és fesztelenül Miklós arcába eregette a füstöt. – Mire véljem ezt az eltökélt kukaságot? Azért adja a portieí némat, gyermekem, hogy lóvá tegyen, vagy valóban nem tud semmiről?”

Némán figyelték egymást.

„Vagy talán a diszkrécióát viszi túlzásba? – érdeklődött Zách Kornél. – Tapintat és titoktartás?”

Miklósnek fogalma sem volt róla, mit akarhat, de nem is törte rajta a fejét. Szenttelen arccal hallgatott, noha érezte, hogy lassanként ingerültség ébred benne. Nem volt ínyére a zaklatás, és tudta magáról, a türelme mostanában véges.

Zách Kornél növekvő rosszindulattal vizslatta. „Avagy talán sötétség honol a lelkében? Ezt roppant figyelemreméltónak tartanám. Windisch kolléga úr mindenesetre bizonyos aggodalmának adott hangot a minap. Az a benyomása, hogy maga csinos kis depresszióba került, fiam. – Azzal újabb adag füstöt fújt Miklós szeme közé. – Pszichés okokra gyanakszik ...”

Miklós elfehéredett haragjában. Amióta Saci elment, Windisch amúgy is szálfaként volt a szemében, de ott a rendelőben, s főleg ebben a tárgyban, egyenesen vörös posztóként hatott rá az említése. Olyan lobbanó indulattal sepegte félre az arca előtt lebegő füstöt, hogy a prof hátrahőkölt. Szinte önkéntelenül maga is segíteni kezdett a legyezgetésben. „Lám – mondta kényszeredetten –, micsoda vehemencia!” „Windisch doktor úr fölöslegesen nagy fontosságot tulajdonít a pszichés okoknak” – jelentette ki Miklós szárazon. A prof rávigyorgott. „Na – mondta –, csakhogy megszólalt! – Ám gonoszkodónak szánt vigyora túl fáradt és túl keserű volt; torz grimasznak rémlett inkább. – Ez is valami... De miért tesz úgy, mintha nem tudná, hogy miről beszélek?” „Mert valóban nem tudom” – felelte Miklós.

A prof csöndes kétkedéssel forgatta ide-oda a fejét. „Engedelmével hadd figyelmeztessem arra a körülményre, hogy nekem is van szemem. Maga felette különös formát mutat mostanában, barátom. Valami furcsa torzulást. A kedvetlenség az arcára van írva. És kedvetlenségéhez méltó párként társul az ingerlékenysége. Igen, igen, fiam, a búskomorság szokott frigye ez! Mintha csak valami holtpontra rostokolna. Mintha gyötörné valami, amitől nem remél megváltást... az orvtámadott tompultsága

ez, fiam, de hát miféle orvtámadás érhetne ennyire készületlenül? Mert engem éppen ez érdekel, és kár is tiltakoznia ellene!”

Tiltakozásról szó sem volt. Miklós elborult arccal hallgatott, maga tudván a legjobban, hogy nevetséges lenne tiltakoznia. Mindez olyan pontos képe volt jelenlegi lelkiállapotának, hogy akaratlanul is csodálnia kellett a prof éleslátását. Ám éppen ettől az éleslátástól fogta el valami rossz előérzet. Vajon mi következik ezután? – töprengett. Mit akar a fejemre olvasni? Számonkérés? Jókor időzítette, mondhatom ... De ha Sacinak csak a nevét is kiejti, futotta el újból az indulat, nem felelek magamért! Halljuk hát, mit tartogat?

Zách Kornél nem siette el. Elgondolkodva figyelte, némi várakozással, mintha csodálkozna, hogy szikrányi ellenállásba sem ütközik. „Úgy látom, egyetért – biccentett végül. – Mármost nem gondolja mindezek okából, hogy magyarázattal tartozik nekem?” „Magyarázattal?” „Vagy legalábbis egy szükséges felvilágosítással. Emlékszik még az egyességünkre, nemde?” Miklósnak hirtelen melege lett, de nagyon. „Hogyne – vágta rá túlzott sietséggel, csaknem hebegve. – Természetesen . . ., Akkor lesz szíves a tartozását most nyomban törleszteni! – Zách Kornél kissé előrehajolt, s alulról fölfele, feszült figyelemmel mélyedt a szemébe, mint aki olvasni akar benne. – Tett magának Mikuska említést arról – kérdezte halk eréllyel –, ami engem személy szerint nagyon is közelről érint?”

Ez aztán a csiklandós helyzet! – gondolta Miklós, de valójában föllélegzett. Bármilyen kellemetlenül érezte is magát a bőrében, egy sokkal kínosabb kérdésre számított. Így azonban tiszta lelkiismerettel állta a rámeredő, kérlelhetetlen tekintetet, hiszen csak a színigazat válaszolhatta: „Sejtelmem sincs, hogy mire gondol, professzor úr.” „Sejtelme sincs? – rikoltott Zách Kornél. – Vagyis nem tud róla? Lehetséges ez?” Miklós sürgősen tartotta, hogy megerősítse.

Zách Kornél fürkészte még egy darabig, majd levette róla a tekintetét. Az íróasztalig hátrált, a hamutartóba ejtette a cigarettát, és mélyen maga elé bámult a padlóra. „Azt hiszem, igazat mond – dünnyögte, mintha magában beszélne. – Tényleg nem tud semmiről... – Az arca vitus-táncot járt, de szeme már fakón és révetegen pillantott elő girbegurba homlokredőzete alól, az ajka lefittyedt s félig nyitva maradt, akár egy tragikus álarcé. – Mikuska tehát maga elől is eltitkolta ...”

Hosszú csend telepedett rájuk. Aztán a prof lassan Miklóstra pillantott. Rángatódzó arcán annyi fájdalom tükröződött, hogy Miklós nem tudta elviselni a látványt, lesütötte a szemét szánakozásában. Hirtelen megérezte az öregember magányát és védtelenségét. „Akkor hát elnézést – mormolta Zách Kornél –, elnézést, fiam, a vegzatúráért... Most pedig menjen! Nincs nekünk már semmi dolgunk egymással. Ami a terápiáját illeti... jó kezekben van. Windisch adjunktus úr – akiről ezennel megsúgom magának, hogy előterjesztésemre hamarosan docenssé lép elő, s mint ilyen, nyugalomba vonulásom után majd az én tisztemet tölti be – teljes bizalmamat élvezzi. No menjen ... menjen csak...”

Nem, Miklós el nem tudta képzelni, mi lehet az, ami ezt a tölgykemény öregembert így összetörte. Hihetetlen, gondolta, hihetetlen ... Ámbár azt is hihetetlennek kellett tartania, ami felől pedig aligha maradhattak kétségei: Zách Kornél mit sem tud arról, hogy közte és Klára közt már régóta vége szakadt mindennek. Holott ez aztán nem titok ezek között a falak között! Csakis valami szánandó, öreges vakság lehet ennek a magyarázata ... valami, ami végül is nem sokban különbözik attól, ahogy a süket főbakter várja nap nap után soha nem jelentkező gyermekei látogatását.

De vajon mit titkolt el Klára előle?

Végül vállat vont. Ez aztán a szép eset, gondolta gúnyosan. A hányaveti

nemtörődömségtől eljutni oda, hogy már amiatt is önmagát vádolja az ember, amire teljes joggal füttyülhetne. Megnemesedtünk, fenemód megnemesedtünk!

Ott állt a doktor szobája előtt. Az ajtóhoz lépett, és bekopogtatott rajta.

2.

A kis szobában sötét volt, csak a dolgozólámpa világított az íróasztalon. Windisch az asztal mögött ült, éppen telefonon hallgatott valakit. Miklós tartózkodó köszönésére felvillantotta szokásos, vakító fogsorú mosolyát, de ez a mosoly most különösen gépiesnek hatott, sehogy sem illett fáradt és gondterhelt arcához. – Csüccs – súgta oda Miklósnak, tenyerével egy pillanatra befedve a kagyló mikrofonját. – Azonnal befejezem ...

Miklós fogott egy széket, az asztalhoz húzta, leült. Zárkózott volt és komor, ahogy az utóbbi időben már megszokhatták tőle. Merőn az orvos arcába fürkészt, szerette volna kikémlelni, hogy jó vagy rossz hangulatában van-e, s hogy várhatólag miként fogadja majd, amivel előhozakodik neki, de a fáradtságon és azon a feszült figyelmen kívül, ahogy Windisch a beszélőt hallgatta, semmi egyebet nem látott rajta.

Végül elfordította róla a tekintetét. No, majd elválnak, gondolta elégedetlenül. Néhány pillanatig az ablakot ostromló szélre és esőre figyelt, aztán szétnézett a szobában. Amint a homályban megállapíthatta, semmi sem változott azóta, hogy itt járt. És akkor is ugyanígy ültek egymással szemben a könyvekkel, iratgyűjtőkkel, kartotékdobozokkal telezsúfolt nagy íróasztal két oldalán; a doki brazil kávéfőzőt főzött, mutogatta a kacatjait, s azzal vigasztalta, hogy három hónap nem a világ.

Az ám, gondolta Miklós, három hónap! És ez a három hónap úgy telt le a múlt héten, hogy azt se mondták, kisnyúl... Igen, jól tudta, igazuk van azoknak, akik folyton noszogatják, hogy álljon a sarkára, mert ha nem teszi, végül még ítéletnapig itt tartják. És főleg Babriánnak van igaza, aki a leginkább sürgeti, naponta eldörögve, hogy elég a henyélésből, az orrlógatásból, össze kell végre szednie magát, s minél előbb munkához kell látnia – odahaza. Csakhogy éppen Babrián ...

Miklós eltűnődött. Igen, kizárólag Babrián az, aki a hazatérési szándékában rendre elbizonytalanítja. Jobban mondva az állapota, amely egyre aggasztóbbnak látszik. A váratlan tüdőgyulladásából ugyan hamarabb talpra állt, mint hitték volna, de valahogy már mégsem a régi. A fáradékonysága nőttön-nő, s ami együtt jár vele, az ingerlékenysége is. Ma délután például határozottan krudélis kedvében volt. Ontotta magából a keserűséget, éles és epés megjegyzéseket tett, kicsinyes bosszúságokon dühöngött (napok óta nem javítják meg az olvasólámpáját, kimerült rádiójához nem kapni elemet, a pipadohány minősége egyre gyalázatosabb), egyszóval szünet nélkül zsémbelődött, s morózus kedvéből nemcsak Miklósnak jutott ki, hanem Stefaniknak is, aki szintén benézett hozzá egy félóra – könyörtelen szarkazmussal gúnyolódott a bányász megrögzött politikai optimizmusán. S mindeközben többször is magatehetetlen, pipogya frátereknek, begyulladt anyámasszony katonáinak titulálta mindkettőjüket, hogy alázatos belenyugvással, birka módján tűrik Windisch meg a többi idióta sarlatán basáskodását, ahelyett hogy kapnák magukat, és azon nyomban hazatérnének, ahogy Kasza tette, aki ezzel csak még inkább emelkedett a szemében. Stefanik persze, aki Kasza távozását se tudta megbocsátani, s a maga indulatos, konok módján szintiszta dezertálásnak tartotta, erre mindinkább elborult, s látszott rajta, csakis Babrián állapota tartja vissza attól, hogy néhány keresetlen szóval oda ne vágja, mi a

véleménye Kaszáról és az egész ügyről. Abban viszont senki sem akadályozhatta meg, hogy magának Kaszának meg ne mondja, amikor tőle is elbúcsúzott. Mófőlett kínos jelenet volt. Miklós sem tudott enyhíteni rajta, pedig mindent elkövetett, s végül is csak Kasza fegyelmezettsége mentett valamit a helyzeten: szótlánul, egyetlen hangnyi ellenvetés nélkül, bár halálsápadtan hallgatta végig a bányász keserű és dühödt kitörését...

Mindenesetre világosan kell látnom, gondolta Miklós. Meg kell tudnom, mi a helyzet Babriánnal, és erre most itt az alkalom. Hiszen a dilemmáját éppen az okozta, hogy bármennyire vágyott is otthon lenni már, tökéletesen tisztában volt vele, hogy Babriánnak igenis nagy szüksége van rá. És ez valóban nem valamiféle önáltatás volt. Ő maradt itt az egyetlen ember s félig-meddig talán még Stefanik, akivel Babrián rohamosan sötétedő kedélyállapotában még egyáltalán szóba állt. S Miklós azt is tudta, hogy nap nap utáni hosszú beszélgetéseik, az összes kellemetlen és zavaró körülményt is beleértve, fontosak, szinte pótolhatatlanok Babrián számára. A maga részéről ugyan egyáltalán nem ítélte el Kaszát, sőt mélyen megértette, de úgy vélte, nem hagyhatja magára Babriánt, mert végképp senkije se maradna itt, ha ő is elmenne.

Szemét sértette a kislámpa fénye, hátradőlt, ismét a szoba homályába meredt. Másrészt persze nagyon is jó volna, ha otthon lenne, gondolta. Valóban nem volt hőbb vágya ennél. Felejteni kell, felejteni minél előbb és minél többet! És ugyan sikerülhet-e idefenn, ezek között a falak között? Otthon talán könnyebb lenne ... bár ki tudja? Lehajtotta a fejét, szemét behunyta, s nem látott magában mást, csak reménytelenséget.

Az orvos hangjára riadt fel. De még másodpercekbe telt, amíg tompultságából kivergődött, s nemcsak a hangját hallotta, hanem felfogta szavai értelmét is. Windisch rövid utasításokat adott, nyilván valamelyik nővérrel beszélt, majd újabb hívást kérve, letette a hallgatót.

– Az öreg huszárkapitány – mondta fáradtan. – Aritmiás panaszok ... – Mindkét tenyerével az arcát dörzsölgette, mintha csak le akarná súrolni róla fáradtságát, s közben elégedetlenül pislogva kinézett az ablakon. – Micsoda istenverte idő – mormogta –, kész katasztrófa! Ha így megy tovább, mindenki kikészül... Az a barométer ott – mutatott a falra, ahol a műszer függött –, esküszöm, mintha meghibbant volna! Ha apróra töröm az emlékezetem, akkor se tudom megmondani, volt-e már példa ilyen nagymérvű és szapora ingadozásra. Elképesztő... Maga hogy tűri?

– Tűröm. – Miklós némi bágyadt öniróniával arra gondolt, hogy ezek a vigasztalan napok még illenek is állandósult tompaságához, és nyomott hangulatával legalább nem rí ki a többiek közül. Mindamellet az időjárás szeszélyessége valóban alig volt elviselhető. Ha egyik nap fulladozni kellett a pállott, kásás ködtől, másnapra holtbiztosán fagy köszönt be, metszően éles és ritka levegővel, hogy aztán a következő reggel viharos szelet és ónos esőt hozzon. Ma ennek a napja van.

Mindketten a kinti szellőkésekre figyeltek; hallgatták, ahogy a parkban jajonganak a fák, s ahogy az eső egyre dühödtebben csapdossa a párkányt.

– Hat tüdőembólia egyetlen hét alatt – sóhajtott fel Windisch. – Ilyen még nem volt... nem, amióta itt vagyok. – Felállt, előjött az asztala mögül, s kikerülve a lámpa fényköréből, elmerült a szoba sötétjében. – Ma reggel meg egy *decompensatio cardialis* ...

Miklós némán követte a tekintetével, de a szemhéja megrándult. Tudta, Babriánt is ettől kell féltetni. Szívelégtelenségtől. A bal szívfél dekompenzációjától. És ezek a szeszélyes napok különösen megviselik ... Gyakrabban használta a légzőkészüléket, mint valaha, de a légszomja még így is meg-meggyötörte. Beszélgetéseik közben

nemegyszer előfordult, hogy a tekintete hirtelen megtört, és egy-két percre valami félálomszerű állapotba zuhant, amelyből többnyire úgy ocsúdott fel, hogy bóbiskolásáról mit sem tudott.

„Ezt csak a fokozott kimerültség okozta, amelynek nincs különösebb jelentősége” – mondta néhány napja Windisch, amikor Miklós végre elcsíphette egy szóra a folyosón, és beszámolt neki aggasztó megfigyeléséről. Igyekezett megnyugtatni Miklóst, s akkor is ugyanazt magyarázta, amiről most beszélt, miközben fehér köpenye föl-földerengett a homályban, és az egyik szekrényben keresgélt valamit: – Pillanatnyilag semmit sem kívánok jobban, minthogy tartósan benne járjunk már a télben. Bármilyen kemény zimankók elébe nézünk is, ha az előrejelzéseknek hinni lehet, az egyenletes, száraz hideg még mindig jobb ennél az ocsmányságnál ... És főleg Babriánra áll ez – tette hozzá valahogy szükségtelen élenkséggel –, igen, őrá különösen! Sokéves tapasztalatom, hogy az őszi végi mélypont után decemberre mindig nagyot javul a közérzete.

Bárcsak így lenne, gondolta Miklós, de ismerte Windisch javíthatatlan derülátását, s nemigen tudta készpénznek venni a szavait. – Ma is nagyon rossz bőrben volt – jegyezte meg csöndesen. – És ami azelőtt nem volt szokása, sokat panaszodik.

– Tudom – hangzott a sötétből –, vacsora előtt én is benéztem hozzá.

– Azt mondja, valósággal ledöfi ez az idő ... és a levegőhiánytól kínpadra vonva érzi magát...

– Átmenetileg tetszése szerint használhatja az oxigént. – Windisch becsukta a szekrényajtót, felbukkant a homályból. – Cserébe viszont megígértettem vele, hogy amíg ez az idő tart, még étkezni sem jár le.

Miklós hallgatott. Lelkiismeret-furdalást érzett ugyan, de mégsem árulta el, hogy Babrián igenis lement vacsorázni. És szemrehányó kérdésére, hogy miért nem inkább a szobájába kéreti a vacsoráját, Babrián ingerülten ráripakodott: torkig van az ostobaságokkal, senki kedvéért sem fogja szobafogságra ítélni magát! Kiderült, hogy vacsora után még a tévét is meg akarja nézni, és Miklós minden könyörgése hasztalan volt, nem tudta lebeszélni róla.

Windisch egy hasas konyakosüveget állított az asztalra. – Courvoisier – mutatta Miklósnek, miközben visszaült a helyére, s észrevéve meghökkenését, diákos kedélyességgel rákacsintott. – Kávével nem kínálhatom, ahhoz már túl késő van. De ebből egy kupicával lefekvés előtt – skrupulózus szaktekintélyek által is javallt.

Az asztalfiók mélyéről előbányászott két pohárkát, és töltött. – Ne lepődjék meg – mentegetőzött közben –, hogy csak ebben a szokatlan órában tudtam időt szakítani magának. De hát maga is látja, mi folyik itt... Napközben egy szabad percem sincs.

Igen, gondolta Miklós, ez az ember valóban rengeteget dolgozik. Tudta, mostanában reggeltől estig bent van, néha még az éjszakáit is idefenn tölti. Ám ez éppoly kevésbé hatotta meg, mint szembeötlő elcsigázottsága, pedig a dolgozólámpa erős fényében most szinte elgyötörtnek találta az arcát. Nem szenvedhette Windisch. Képmutatónak tartotta, s úgy érezte, erre meg is van minden oka.

– Hát akkor... – szólt Windisch. Fölemelte a poharát, derűsen hunyorgott, és azt mondta: – csiríó!

Miklós szótlánul hajtotta fel a magáét. Fenemód jólesett, de ügyeit rá, hogy meg ne lássák rajta.

– Az iskoláját magának – bámult rá méltatlankodva Windisch –, hát nincs egy szava sem? Nem akármilyen ital ez, uram, bármi más konyakot kiüt! És mondhatom, nem mindennap jut hozzá egy csóró tüdőgyógyász!

– Valami hálás páciens? – kérdezte Miklós. – Egy újabb nagy fejű diplomata.

Windisch elértette, nevetett. – Nos – mondta –, hogy korrupst híresem ne költse: semmi páciens! A volt feleségemtől kaptam a születésnapomra. A napokban töltöttem be a negyvennyolcadikat.

– Gratulálok – biccentett Miklós.

– Köszönöm!

– És a közelgő docensi kinevezéséhez is.

Az orvos meglepődött. – Hát ezt meg kitől hallotta?

– A professzor úr néha jónak látja, hogy különös bizalmába avasson – mondta fanyarul Miklós. – Őszintén szólva, magam se tudom, miért.

– De igen – intett barátságosan Windisch –, maga azt nagyon jól tudja.

Miklós hidegen nézett rá. Ebbe a témába nem óhajtott belemerülni. – Egyébként igaz – kérdezte amit elejtett előttem? Komolyan gondolja, hogy nyugdíjba megy?

– Mindent el fogok követni, hogy lebeszéljem róla – mondta Windisch.

Tényleg mindent el fog követni, gondolta Miklós, és nem először vetődött fel benne, hogy talán nincs joga kétségbe vonni ennek az embernek a becsületességét. De a sérelme túl nagy, a vesztesége pedig túl fájdalmas volt ahhoz, hogy tárgyilagosan ítélhesse meg a történeteket. Nem tudott szabadulni attól a gyanújától, hogy Windisch álnokul kijátszotta.

– Nem tudom, mi történhetett vele – mondta elgondolkozva Windisch. – Amióta ismerem, még nem láttam olyan különösnek, mint az utóbbi időben. Amellett sohase titkolta, hogy amíg szusszanásnyi erőt érez magában, nem vonul vissza. Néha nyersen ki is mondta: ha ma nyugdíjba mennék, holnap meghalnék! És mindig gyengeségnek tartotta, ha valaki nem tesz meg mindent azért, hogy minél tovább éljen. – A fejét csóválta. – Attól félek, a mi kiismerhetetlen Kláránk rejlik a dolog mögött, ő is egyre furcsább mostanában. Tud róla valamit?

– Semmit – felelte kurtán Miklós. – Kivéve azt – fűzte hozzá pillanatnyi tétovázás után –, hogy ma este megérkezik az anyja.

– Ez nem újság, és nem is magyarázat. Nem először fordul elő. Tény ugyan, hogy a főnök szívből megveti ezt az asszonyt, de a látogatása aligha dúlná fel ennyire.

Ki tudja – tűnődött el Miklós. Az járt az eszébe, amiről Klára olykor neki is kesergett: az anyja még mindig nem tett le arról, hogy rábírja a kinti letelepedésre. Miért ne izgatná magát ezen az öreg? No persze mindjárt a visszavonulásra gondolni emiatt... kissé erős, valóban.

– Azt hiszem – vágott egy kis fintort Windisch –, végül mégiscsak kénytelen leszek leülni Klárával egy négyszemközti beszélgetésre. Bár nem szívesen teszem, és nem is várok tőle sokat. Az a legnagyobb baja, hogy nem őszinte. Másokhoz se, magához se. Ezért aztán minden dolgában túl nagy a kiszámíthatatlansági tényező. – Felütötte az asztalon fekvő díszdoboz fedelét. – Cigaretta?

Rágyújtottak, fűjták a füstöt, egymást figyelték. Az őszinteséget nem kellett volna emlegetnie, gondolta Miklós.

Végül az orvos törte meg a csendet. – Nos – mondta hallgatom. A levélkéje nagyon komolynak látszott. Miről van szó?

Miklós habozott. Két dolgról is szó volt, s még nem döntötte el, hogy melyikkel rukkoljon ki előbb. A logikus az lett volna, ha Babriánnal kezdi, de valami babonás megfontolásból mégis a másikat választotta. – Haza akarok menni, doktor úr.

– Sejtettem – bólintott Windisch, és valóban nem látszott meglepettnek. – De

sajnos, nem egyezhetem bele.

– A kiszabott három hónapom a múlt héten lejárt.

– Nem kerülte el a figyelmemet – mondta Windisch. – Az viszont feltétlenül az én hibám, hogy nem szakítottam időt egy röpke beszélgetésre. Röviden szólva: legalább egy hónappal el kell halasztanom a kibocsátását, Miklós. De legkésőbb karácsonyra otthon lesz.

– Nem erről volt szó.

– Nem – felelte szelíden Windisch –, műtétről volt szó. Azt azonban szerencsésen megúsztam.

– Ne haragudjék, doktor úr, ez nem válasz. Nem vagyok hajlandó elfogadni a döntését, és hogy őszinte legyek, elég rossz tréfának tartom. Semmi okát nem látom, hogy továbbra is itt tartson.

Windisch nem vette zokon a tiltakozást. A kimért hangot sem. – Kénytelen vagyok felhívni a figyelmét arra a körülményre – szólt barátságosan –, hogy a kezelőorvosa vagyok.

– Megkérhetném, hogy tapintsa ki a duzzanatot? – Miklós előrehajolt, és fejét oldalra feszítette.

A doktor csak mosolygott rajta, bár a tekintetéből már némi neheztelés is áradt. – Nem szívesen csapok reklámot magamnak, Miklós, de maga történetesen azok közé a betegek közé tartozik, akiktől joggal elvárhatom, hogy ne vonják meg tőlem a bizalmukat. Végére is ez a duzzanat, amely ugye hónapokig makacsul tartotta magát, nyomtalanul eltűnt, méghozzá anélkül, hogy műtéti beavatkozáshoz folyamodtunk volna. Nem gondolja, hogy ez a tény mégiscsak engem igazolt?

Miklós bosszúsan hátradőlt. Ezen valóban nem vitatkozhatott vele.

– Kezdetől fogva meg voltam győződve a konzervatív, gyógyszeres terápia eredményességéről – mondta Windisch –, és éppen ezért, a szokásos türelmi időt jócskán túllépve, a műtét késleltetését szorgalmaztam. Az operációnak ez a halogatása, amelyhez a főnök is készségesen hozzájárult, természetesen a legcsekélyebb kockázatot sem jelentette. Más lapra tartozik, hogy a főnöknek voltak bizonyos kétségei. A gyógyítást eleinte nem látta elég szilárd bázisra alapozottnak, s a műtét lehetőségét mindaddig nem is volt hajlandó elvetni, amíg a próbakimetszés és a kórszöveti vizsgálat, továbbá a terápia néhány részeredménye az összes számba vehető problémát megnyugtatóan nem tisztázta. Sőt az igazat megvallva, csak a legutóbbi kontroll eredményét fogadta el meggyőző bizonyítéknak. A gyógyszerelés tehát elérte a kívánt célt, a gyógyulás folyamata kimutatható lett.

– A gyógyulás *folyamata*?

– Jókor kérdezett közbe – helyeselt Windisch. – A duzzanat felszívódása ugyanis korántsem jelenti azt, hogy máris gyógyultnak tekintheti magát. Nyugodt lelkiismerettel ilyesmit egyelőre nem is mernék kijelenteni. Ehhez még bizonyos időre és egy újabb kontrollra van szükségem, amelyet körülbelül három hét múlva tartok esedékesnek. – Szippantott a cigarettájából, láthatólag Miklós reagálását várta, de mert Miklós semmit sem szólt, folytatta. – Mindez persze meglehetősen leegyszerűsített kép. De annyit talán megértett belőle, hogy ez a nagyjából egyhónapnyi ráadás se nem túlzott skrupulozitás, se nem túlbuzgóság a részemről. Ez az idő feltétlenül szükséges ahhoz, hogy végleg meggyőződhessünk róla: nem tüneti sikert értünk el, hanem teljes gyógyulást, kiküszöbölve egyúttal a *recidiva* veszélyét is. A decemberi kontroll egyébként az utókúrás gyógyszerelés miatt is elengedhetetlen.

Miklós még mindig hallgatott. Egyáltalán nem érezte meggyőzve magát, és

bizalmatlanságában úgy vélte, tipikus orvosi csűrés-csavarás az egész, amelynek csupán egyetlen célja van: megtorpedózni amúgy is bizonytalan hazatérési szándékát. A kérdés csak az, töprengett, hogy mi szüksége erre a dokinak.

Windisch az arcát kutatta. – Talán még mindig van valami kételye?

– Van – bólintott Miklós, és úgy döntött, megpróbálja színvallásra bírni. – Méghozzá alapos.

– Ki vele!

– Nem értem, miért ne lehetne a decemberi kontrollt ambulanter megejteni.

Jó kérdés volt, Windisch észrevehetően kényszeredetté vált. – Már maga is szakértőnek csapott fel? Higgye el, okosabban teszi, ha rám bízva, és továbbra is bizalmat szavaz nekem. Nem, Miklós, semmi esetre sem engedhetem el.

– Úgy tudom, módomban áll a saját felelősségemre eltávozni.

Windisch az asztalra könyökölt, összekulcsolta az ujjait. – Megvan rá

a lehetősége – mondta nyugodtan. – De remélem, hogy mégsem fog élni vele.

Túl szilárdan hangzott ez, korántsem pusztán reményként, és Miklós kissé meg is lepődött, mert az a benyomása támadt, hogy a doktor ebben a kérdésben kész a végsőkig elmenni, akár meg is harcolni vele. – Kasza mindenesetre élt a lehetőséggel – jegyezte meg –, és azt hiszem, jól tette.

– Nekem erről más a véleményem – felelte röviden Windisch. – Mindamellet méltányoltam az indokait. De a maga esetében nem tehetem.

Miklós megint hallgatott. Sokért nem adta volna, ha a múlt héten tanúja lehet Kasza és Windisch beszélgetésének. Kasza elhatározásában ugyanis volt valami be nem vallott, homályos mozzanat, amelyre csak egyetlen magyarázat kínálkozott, s arra azóta se gondolt szívesen.

Windisch melegen figyelte. – Legkésőbb karácsonyra otthon lesz – ismételte meg. – Ezért kezeskedem. És addig is fel a fejjel, egy hónap nem a világ!

Átkozottul változatosak a vigaszai, gondolta Miklós, bár most hálás volt neki, mégiscsak hallott tőle egy őszinte szót.

Windisch fogta az üveget, újra töltött. – Volna még egy-két dolog, ami érdekelne – mondta, miközben lehajtották a konyakot –, ha nem érzi túl fáradtnak magát...

Fáradtnak ugyan nem érezte magát Miklós, de a csevegéshez semmi kedve nem volt. Az ital azonban kellemesen hatott rá, kissé el is ernyesztette, így hát szótlánul beletörődött. Szívta a cigarettáját, hátradőlt a székben, s várta, mit tartogat még a doki.

– Mi újság Saci asszonyról? – kérdezte Windisch.

Miklós megdermedt. Hát ezt tartogatta? Agyát szempillantás alatt elborította a düh. A kérdést otromba kihívásnak minősítette, s haragjában fel sem ötlött benne, hogy az orvos talán még most is összeesküvésük tárgyának tekinti az asszonyt, holott a szemében bujkáló cinkos mosoly éppúgy erre vallott, mint bizalmas halkra fogott hangja: – Mit tud róla?

– Semmit! – vágta oda Miklós, és az arca eltorzult ellenségességében.

Windisch értedően csodálkozással bámult rá. Abban a pillanatban megcsörrent az asztalon a telefon. Miközben fölvette és beleszólt, még mindig Miklós feldúlt arcát nézte, de aztán a hívás lekötötte a figyelmét.

Miklós pedig örült, hogy közbecsöngött a telefon. Elnyomta a cigarettáját, s bármilyen neheze égett is, igyekezett összeszedni magát, mert nem akarta megadni Windischnek azt az elégtételt, hogy összetörve lássa.

Amióta Saci elment, nem tudott szabadulni attól a gyanújától, hogy Windischnek része volt a távozásában. Nem törődött vele, hogy a világon semmi bizonyítéka sincs rá, szinte rögeszmés meggyőződésévé vált, hogy a doktor mindenről tudott, ami közte és Saci közt történt; a mit sem sejtő ártatlant pedig azért adta, hogy elaltassa az éberségét, és az első adandó alkalommal rávegye az asszonyt az elutazásra.

És az alkalom eljött. Miklós maga teremtette meg azzal, hogy akkor este, amikor Saci közös jövőjük konkrét lehetőségét tárta elébe, nem kapott rajta, hanem gondolkodási időt kért. De erre csak másnap döbönt rá. Másnap délelőtt, amikor éppen Windisch közölte vele az előcsarnokban, hogy az asszony már a reggeli órákban elment. Hajnalban kopogtatott be, mondta, és kijelentette, hogy kész elutazni a férjével, ha a zárójelentését azonnal megkapja, s egy órán belül eltávozhat.

Miklóssal akkor fordult egyet a világ. Minden csepp vér kifutott az arcából. „De hiszen még három napja lett volna hátra” – suttogta. „Ugyan már – intette le kedélyesen Windisch –, kicsire nem adunk! – Figyelmetlenebb volt annál, semhogy Miklós megdöbbenése feltűnjék neki. – Képzelterheti, hogy három rongyos napon nem álltam oda alkudozni vele. Kiállítottam a cetlijét, amilyen hamar csak tudtam, nehogy még meggondolja magát.” Derűsen Miklós vállára ütött, és megköszönte neki, hogy tartotta magát a megállapodásukhoz, s mindent megtett, hogy Saci asszonyt jobb belátásra bírja. „Meg fog gyógyulni – mosolygott rá távozóban. – Garantálom, hogy végleg talpra áll..

– No, egy gonddal talán kevesebb – tette le most megkönnyebbülten a hallgatót. – Helga szerint máris jobban van az öreg morgó medve. Az ügyeletes kollégát mindenesetre már többször is lemarházta. – Nevetett. – Azt hiszem, ezt igazán kedvező jelnek vehetjük ...

Ismét rágyújtott, Miklós pedig arra gondolt, talán mégis szólnia kellene Babriánról, aki ott ül a tv-szobában. De Windisch közben már visszakanyarodott az asszonyhoz, és a huszárkapitányról kapott jó hír szemlátomást feledtette vele Miklós iménti feldúltságát. – Szóval semmit se hallott Saci asszonyról... Sajnos, én sem. Pedig jó volna biztosan tudni, hogy kitart az elhatározása mellett, és nem táncol vissza, valóban elutazik. Már csak magában reménykedtem. Azt hittem, nem szakadt meg a kapcsolatuk.

Miklósnak pokoli önuralmába került, hogy fegyelmezze magát.

– Sehogy se tetszik nekem – folytatta néhány szippantás után gondterhelten Windisch –, hogy megfélekedezett az ígéretéről. Megígérte ugyanis, hogy az elutazása előtt felhív, de a telefonját azóta is csak várom. Gyanús feledékenység. És még gyanúsabb, hogy én meg nem tudom elérni. A férjét sem. Hívtam már az uszodában, a klubjánál, a szövetségben, de azonkívül, hogy az egyesületével szerződést bontott, és készülődik a svájci útra, semmit se tudnak róla. Sejtelmük sincs, hol tartózkodik. Ez is furcsa. Hová az ördögbe tűnhettek el így mind a ketten?

Miklós felvilágosíthatna volna, ha akarja, ámbár Windisch azzal sem ment volna sokra. Aznap, amikor Saci elment, félóránként hívta telefonon – hiába. Kétségbeesésében végül kapta magát, és vacsora után kiszökött a szanatóriumból. Taxin rohant fel a Várba. Nem ismerte ugyan az Úri utcai ház számát, arra azonban emlékezett Saci elbeszéléseiből, hogy a lakás ablakai a bástyasétány egyik rondellájára néznek, s rövid keresgélés után oda is talált. A lakás zárva volt. A szomszédoktól pedig csak annyit tudott meg, hogy még a délelőtt folyamán elutaztak a Dunakanyarba, a nyaralójukba. Azóta már szégyellte magát az örültségéért, s csak hálával gondolhatott az asszonyra, aki volt olyan elővigyázatos, hogy meghiúsítsa a találkozásukat, megmentve őt egy végtelenül ostoba és kínos helyzetről. Ám akkor, abban az agyrázkódásos állapotában, úgy eszt vette a kétségbeesés, hogy akár az első busszal

utánuk ment volna. De sem ő, sem a szomszédok nem ismerték a nyaraló címét.

– No mindegy – legyintett Windisch –, ezen úgyis hiába törjük a fejünket. Hogy Saci asszony mit tesz és mit nem tesz, csak meddő találgatás lehetne a részünkről. Remélem, hogy bízhatunk benne. Végül is az elhatározása önkéntes volt.

Miklós mozdulatlan arcán már nem látszottak érzelmek.

Az orvos rámosolygott. – Maga azonban nem akadémikus téma, Miklós. – Hátradőlt a karosszékekben, és figyelmesen Miklóstra nézett. – Megvallom, elég régóta készülök erre a beszélgetésre, és talán az a leghelyesebb, ha rögtön a közepébe vágok. Gondban vagyok maga miatt, Miklós. Nyugtalanít a viselkedése mostanában.

Meglepetés sem látszott Miklóson, csak a szemöldökét rándította fel egy kissé. A prof tegnapi megjegyzései után nagyon is várható volt, hogy Windisch előbb-utóbb kirukkol ezzel.

– Egy ideje mintha valósággal kicserélődött volna – mondta a doktor. – Levert, rosszkedvű, zárkózott és komor. Sőt hogy egészen őszinte legyek: rendkívül ingerlékeny, és határozottan barátságtalan. Szembeszökően nagy változás ez, nem gondolja?

– Lelki klinika? – kérdezte Miklós.

– Nem, dehogy! – Windisch nevetve tiltakozott. – Nagy a hajsza, átmenetileg becsuktam a boltot. Szeretnék világosan látni, ennyi az egész.

– Világosan? Miben?

Windisch hallgatott egy kicsit, ismét Miklós arcát fürkészte. És látható egykedvősége mögött kétségtelenül fölismerte merev elzárkózását, mert nemcsak a hangja, még a tekintete is óvatosabb lett. – Nos – mondta –, először is szeretném, ha az érdeklődésemet nem értené félre. Ez se nem kérdőre vonás, se nem elmarasztalás. És kérem, ne tekintse tolakodó kotnyelességnek sem. A kezelőorvosa vagyok, és amíg itt van, felelősséggel tartozom magáért. Minden látható jel arra vall, hogy depresszióba került. Hogy történt magával valami, amivel egyelőre nem tud megbirkózni.

Nem, gondolta Miklós, képtelenség ... Képtelenség, hogy ez az ember ennyire cinikus és képmutató legyen!

– Értse meg – kérlelte Windisch –, meg kell tudnom, mi van magával. És segíteni szeretnék, amennyire csak tőlem telik, mert az a benyomásom, hogy pillanatnyilag szüksége van a segítségre.

– Köszönöm – felelte Miklós –, de úgy gondolom, akármilyen formában vagyok is pillanatnyilag, ez kizárólag rám tartozik. – S hogy enyhítse szavai élet, nagy erőfeszítéssel elmosolyodott, bár a mosolya komorabbra sikeredett, mint akarta. – Segítségre pedig nincs szükségem.

– Nekem azonban szükségem van a maga segítségére – mondta csendesen Windisch. – És nem tudom, hogy ebben az állapotában számíthatok-e magára.

Miklós megrezzent, éles pillantást vetett rá.

Windisch harmadszor is töltött a poharaikba. De csak ő hajtotta le a magáét. Egyre fáradtabbnak látszott. A csendet is ő törte meg. – Nem tudom, minek vegyem a hallgatását – szólta kedvetlenül. – Mindenesetre szeretném hinni, hogy megértett. Végül is nem ragaszkodom hozzá, és nem is kényszeríthetem rá, hogy a bizalmába fogadjon. Talán nem is lényeges. Az egyetlen, amit kérek, hogy mielőbb szedje össze magát. Ez viszont fontos. Mindennél fontosabb. És ha úgy érzi, erre a saját erejéből is képes, felejtse el a faggatózásomat. – Maga elé nézett, tűnődve forgatta kezében a színes pohárkát. – Valamit azért mégis elmondanék – pillantott aztán Miklóstra. – Már csak azért is, hogy lássa: nem a pusztá kíváncsiság vezetett. Amikor vacsora előtt

benéztem Babriánhoz, maga is szóba került. Babrián megkérdezte, mi a helyzet a kibocsátásával. Megmondtam, hogy legalább egy hónappal meg fogom hosszabbítani az idejét, ő hevesen ellenezte. Erre közöltem vele, hogy a jelenlegi depressziós állapotában még akkor sem engedném ki magát, ha máskülönben teljesen gyógyulnak tartanám is. Ez gondolkodóba ejtette, s némi vonakodás után bevallotta, hogy bizonyos tekintetben ő is nyugtalan maga miatt... – Észrevette Miklós elboruló tekintetét, és halványan elmosolyodott. – Hiszen tudhatná – rázta meg a fejét –, magát Babrián nem adja ki! Semmit sem árult el, pedig megesküdnék rá, hogy ismeri a titkát. Mindössze annyit mondott, ha az aggodalmamat valóban indokoltnak érzem, forduljak egyenest magához ... – Az asztalra koppantotta a poharat, vállat vont. – Megpróbáltam, Miklós. És sajnálom, hogy nem jártam eredménnyel.

– Hát nem érti? – kérdezte Miklós. – Valóban nem érti, hogy miről van szó? – S a hangjában egyszerre annyi keserűség fakadt fel, hogy az orvos mélységes zavarba jött.

– Nem – mondta gyorsan, csaknem hevesen –, se zaklatni, se kínozni nem akarom, ezt az egyet, kérem, higgye el! Tisztában vagyok vele, hogy ami Babriánnal történt, mennyire megviselte. A tüdőgyulladás... Hiszen láttam! Én ne tudnám, mit érzett, amikor az a félrenyelt borsószem ... az az egész képtelenül tragikomikus eset, amely Kaszát valósággal összeroppantotta... És ha valóban erről van szó, ami igen kézenfekvő, akkor...

Miklós közbevágott. – Félreért, doktor úr! – S bár tudta, most Windisch akaratlanul is olyan kifogást kínált fel neki, amellyel játszva elháríthatná minden további kérdezősködését, sohase bocsátotta volna meg magának, ha csak a gondolat is megkísérti, hogy éljen vele. – Ami Babriánnal történt – mondta –, valóban megrendített. De az, amit rajtam lát, doktor úr... amit depressziónak nevez, bár én nem úgy nevezném ... nem, annak semmi köze Babriánhoz, sem az állapotához. – Hallgatott néhány pillanatig, a keserűségével, az elfogódottságával, sőt a szemérmességével küszködött, s eközben olyan élesen látta át önmagára mért vereségének a tényét, hogy gyötrelmében kínos félmosolyra rándult az ajka. – Nem – ismételte meg félszegen –, annak egészen más az oka. Másvalaki. – És kimondta: – Saci...

Windisch döbbenten meredt rá.

– Szerettem – bólított Miklós. – Senkit se szerettem még úgy, ahogy őt.

Az orvos szólni sem tudott. A telefon újra csöngeni kezdett, de nem vette fel a hallgatót. Egyre csak Miklóst nézte, sápadt és darabokra tört arcát, amelyen a hosszú, keserű ránc most szinte barázdát hasított, majd elfordította róla a tekintetét, s mintha csak egyszerre mindent megértett volna, a saját szerepét is beleértve, lassan elvörösödött. – Bocsásson meg – mondta. – Ha csak sejtem is ezt, sohase fogtam volna vallatóra.

– Most már tudom – intett Miklós. Felállt, csak ekkor érezte, mennyire kimerült.

Windisch is fölemelkedett az asztala mögül. – Holnapra új szobatársat kap – mondta. – Jobb lesz, ha most nem marad magára.

Miklós már az ajtóban állt, a kilincsbe kapaszkodva, onnan fordult hátra. Úgy gondolta, az őszinteségéért joga van őszinteséget kérni. – Babrián állapota – kérdezte tétován –, ugye, nagyon súlyos?

A lámpa fényköre csak az orvos köpenyét világította meg. Az arca a bura fölött homályban maradt. – Igen – mondta kis szünet után, miközben az asztalán újra felcsöngött a telefon nagyon súlyos.

Miklós lement a hallba, és hazatelefonált. Anélkül hogy bármi említést tett volna ideje meghosszabbításáról, arra kérte apját, aki a hallgatót fölvette, hogy másnap

sürgősen küldje fel hozzá Tóbit.

3.

Miklós feküdt az ágyban, és a derengő mennyezetet nézte. Sehogy se tudott elaludni, lassacskán bele is törődött. Egy altató talán segített volna, de nem volt hozzá lelkiereje, hogy felkászálódjék, es megkeresse az éjjeles nővért.

Agyoncsapottnak érezte magát, de kimerültsége nem álmosította el, hanem kízóan éberré tette. Az, amit ma este megtudott Windischtól, s ami felől többé nem áltathatta magát, szinte fizikailag is letaglózta. És túl sokba került a vallomása is. De meg kellett tennie. Meg, mindenképpen ...

Feszült volt, zaklatott, bár kissé kábult is. Az agya egyetlen kavargás. Tünékeny benyomások és homályos emlékképek, gondolattöredékek, felrémlő beszélgetések foszlányai... De túl szétszórt volt ahhoz, hogy akár csak egyet is kiragadhasson közülük.

Amióta Saci elment, köd vette körül. Önmagába süppedt, befele fordult. Valószínűtlen, félálomhoz hasonló állapot volt ez, mely gyakran már az öntudatlanság határán lebegett. Sem a külvilágról, sem a környezetéről nem volt képe. Kizárólag belülré figyelt, ám önmagát sem látta világosan. Szinte mindenkitől elidegenedett, saját magától is. Szorongás, tompultság, homály... S ha a köd nagy ritkán felszakadt is, és egy-egy tisztult pillanata támadt, hasztalan látta be állapotát tarthatatlanságát, nem volt hozzá elég ereje, még kevésbé elég akarata, hogy változtasson rajta. Végül mindig visszahullott a tehetetlenségbe.

Depresszió volt ez a javából, bárhogy tiltakozott is ellene, még hozzá olyan mélységű, amelyet nem élt át eddig. Meddő tépelődések Saci távozásán. Az önmagának tett szemrehányások végeérhetetlen láncolata. Kérdések és kétségek. Hol rontotta el? Miért kellett ennek így történnie? S valóban egyedül csak ő a hibás? És fájdalom, percekre is alig-alig csillapodó fájdalom, kízó gondolatok... Gondolatok? Ó, dehogy, dehogyis gondolatok! Csak felrémlő képek sorjázása és fülébe csendülő mondatok. Olyan volt ez, mint valami soha le nem járó lemez, amely csak forog, forog megállíthatatlanul, s néha még a tű is elakad hibás barázdáján, hogy aztán ugyanazt, örökösen csak ugyanazt, ugyanazt ismételgesse. Önemésztés és önvád szünet nélkül... Kész önroncsolás volt, amit művelt. És lassacskán odáig fajult, hogy már-már kéjelgett benne. Mintha csak örömet szerzett volna neki, hogy boncolhatja, vizsgálhatja, elemezheti fájdalmát.

No és mire jutott? A kérdések kérdések maradtak, a kételyek kételyek. Amire pedig rájött, még inkább lesújtotta. Egész életfelfogása csődjét látta abban, ami történt. Nem merte vállalni Sacit, de titokban mégis azt remélte, hogy megtarthatja. A csapás nagy volt és kiheverhetetlen. Megmásíthatatlansága csak a súlyát növelte. Életében először találkozott a visszavonhatatlannal. Megszokta, hogy sohasem tűnik el, amit nincs bátorsága nyíltan vállalni, mert ha máshogyan is, valamiképpen mindig megmarad neki. Hát most nem maradt meg. Eltűnt örökre. És nem volt benne biztos, hogy nem fognak-e azok is eltűnni, akik nem tűntek el valóságosan.

Egyszerre olyan megdöbbenően tisztán csendült meg a fülében Saci hangja, mintha az asszony ott állt volna a sötétben, az ágya mellett: „*Fölkereshetnéd ifjúságod; / nyirkos cementfalak között / képzelhetsz egy kis szabadságot...*”

Mellbevágta a fájdalom. Percekig küszködött, míg végre elfojtotta.

Ide-oda forgolódott az ágyban. A feje zsongott, kavargott. Csak Babriánnak mondott el mindent. Egy éjszakába nyúló, négy szemközti beszélgetés Saciról... De hát változtatott az bármin is? Azóta se tudja összeszedni magát. Az értelem! Az értelem! Istenem, hát hová tűnt?

Mindkét kezével befedte az arcát, örjítő ez a kavargás a fejében ... Tehetetlen volt vele szemben, beletörődött. Rábízta magát a felvetődő képek hullámszerűségére, csak hanyódt szeszélyes, véletlen áramlataikon.

Végül egy tudata peremén lebegő kép nyomult elő.

„Itt a heti postád” – szól anyja, és kinyitja a retiküljét. Ő meg nézi az arcát, és elcsodálkozik, hogy milyen idegennek hat.

Anyja változatlanul gyakran jön fel azóta is, hogy összevesztek. De megközelíthetetlenül tartózkodó. Amikor megjelenik, már nem lép oda hozzá. Nem veszi figyelmesen szemügyre. Kedves mozdulatával nem érinti meg a halántékát. Nem mondja: „Hát itt vagyok, kislányom!” Csak megáll, és távolról odabiccent. Várja, hogy csatlakozzék hozzá.

„Mi újság?” – kérdezi.

„Semmi különös.”

„A hogyléted érdekeli?”

Hát elmondja neki.

Előfordul, hogy a búcsúzásig többé egy szó sem esik köztük.

Néha csak tíz percrek marad. Máskor a látogatási idő végéig. Voltaképpen mindegy. Együttlétük így is, úgy is hűvösen telik. Ha az idő engedi, sétálnak a parkban, ahogy azelőtt. Anyja azonban nem karol belé, lépést sem tart vele. El-elmaradozik, hosszasan néz egy lombjafosztott fát vagy egy bokron gubbasztó, álmos madarat. Úgy rémlik, azt se bánná, ha ő nem várná be. Rossz időben a társalgóban ülnek. Nem néznek egymásra, másokat figyelnek. Csak tudnám, miért jön? – bosszankodik magában Miklós.

De amikor elbúcsúznak, és a tekintetével elkíséri anyját a kapun túlra, a buszmegállóig, mindig elfacsarodik a szíve. Törekeny, kislányos alak, szinte elvész a várakozók között. És milyen magányosnak látszik ... Ami pedig valóban aggasztó, egyre soványabb. Feltűnően lefogyott. Ilyenkor aztán Miklós mindig megfogadja magában, hogy legközelebb kedves lesz hozzá, de hiába. Meglátja elutasító, hideg szemét, és máris eltölti az ingerültség.

Nem, anyja egy cseppet sem könnyíti meg a közeledését. Nemcsak gyöngéd gesztusait vonja meg tőle, hanem az érdeklődését is. Kivéve persze a fizikai állapotát. De ezenkívül – semmi. Kérdései, közlései csakis praktikus dolgokra és különböző ügyes-bajos teendőkre szorítkoznak. Benne azonban olykor-olykor feltámad a kíváncsiság. Vajon szúr-e anyjának, hogy megváltozott? És ha igen, minek tulajdonítja? De anyja semmi tanújelét nem adja, hogy bármit is észrevenné.

Miklós nem tudott eligazodni rajta. Apjánál puhatolózott, és apja nem volt meglepve: „Újabban ritkán beszélünk rólad.”

Óvatosan fürkészték egymást. Ingoványos talaj. Kapcsolatuk félszregsége az utóbbi időben már úgymint minden mértéket meghaladott.

„Mostanában egyébként... egymással se beszélgetünk valami gyakran” – tette hozzá apja vontatottan.

„Még mindig annyi munkád van azzal a micsodával?”

„Van vele munka. – Apja maga elé pillantott, kesernyés ránc gyúródott a szája sarkába. – De nem hiszem, hogy ez volna az oka...”

Miklósnek fel kellett volna tennie a kérdést: ha nem ez az oka, akkor micsoda? De hát ők sohase teszik fel egymásnak a kikíváncozó kérdéseket.

Mindenesetre sajnálta apját – már amennyire egyáltalán sajnálni tudott bárki is ezekben a hetekben –, mert valószínűleg mindennek ő itta meg a levét, anyján pedig szeretett volna segíteni. Elhatározta, hogy dülőre viszi vele a dolgot. Egyik nap aztán a tudtára adta, hogy Klára miatt már fölösleges haragudnia rá, mert befejezték azt, ami el sem kezdődött.

Anyja pillantásra sem méltatta. „Igazán? Ne mondd!”

Mindössze ennyiből állt a reagálása, Miklós meg mérgeződött magában. Micsoda hülyeség, hogy egyáltalán kinyitottam a számat! Maga se tudta, miben reménykedett. Talán abban, hogy anyja a nyakába röpül, és szent a béke? Makacs engesztelhetetlensége mégis fölingerelte. „Azt gondoltam, örömet szerzek ezzel neked.”

„Ne szenteskedj!”

Miklós ránézett. „Úgy érzem, kifáradsz a látogatásoktól – jegyezte meg szárazon. – Nem muszáj ilyen gyakran jönnöd, ha a terhedre van.” Anyja meglepő hidegvérrel fogadta ezt. „Nincs szükségem a tanácsaidra. Ami az én dolgom, azt bízd csak rám.”

„Ha a féltő szereteted készlet a látogatásaidra, az persze más” – vont vállat Miklós.

Anyja olyan fenyegetően fordult felé, mintha meg akarná pofozni, de uralkodott magán. Nagy önmegtagadásába kerülhetett. Más körülmények között imponált volna vele Miklósnek, de akkor ebben is csak anyja konokságát látta. Anyja azonban nemcsak önmagának maradt ura, hanem a helyzetnek is. „A féltő szeretetem? – kérdezte egykedvűen. – Hátha csak a kötelességem ...”

„Miféle kötelességed?”

„Például az, hogy felhozom a leveleidet. Nem hiszem, hogy apádra rá lehetne bízni ilyesmit.” – És egy feladatát nem túl szívesen végző küldönc közömbösségével kinyitotta a retiküljét. összehúzta a szemét, a táskájában kotorászott, végül bosszús fintorral fölvette a szemüvegét, amit hiúságában ritkán tett meg.

Miklós szíven ütve érezte magát. Anyja, aki valamiképp amúgy is Sárira emlékeztette, összehúzott, rövidlátó szemével, a vaksisága miatti bosszús grimaszával és a gyors mozdulattal, ahogy a szemüvegét föltette, döbbenetes erővel idézte fel előtte az asszonyt.

Anyja közben előmarkolta a leveleket. „Tessék, a heti postád! Látom, kiterjedt levelezést folytatasz... – A pillantása megakadt Miklós összetört arcán, és ráncba vont a szemöldökét. – Mi az, mi bajod?”

Miklósnek az az örült gondolata támadt, hogy mindent el kellene mondania neki. Lehetetlen, hogy ne értenének szót egymással! Talán a becsülését is visszanyerhetné. Anyja látná, hogy változatlan a bizalma iránta, és téved, ha úgy érzi, hogy többé már semmi köze az ő életéhez.

De hát ez csakugyan örült gondolat volt. Bevallani neki egy középkorú asszonyhoz fűződő szerelmét? Semmivel se vívhatná ki kevésbé a megbecsülését. Még e szerelem megmásíthatatlan elmúltával is csak titkos féltékenységét és megbántottságát növelné.

Az elháríthatatlan akadály úgyis éppen ő lett volna, gondolta most anyjáról. Akkor éjszaka is ezt gondolta. Akkor éjszaka, amikor ugyanilyen álmatlanul és zaklatottan hanykolódott az ágyában. Hajnalig azon törte a fejét, hogyan vágthatná ki magát a kutyaszorítóból, amelybe Saci házassági ajánlata hozta. Mit mondjon neki reggel?

Hogyan értesse meg vele, hogy mindenáron meg akarja tartani, de a házasságuk lehetetlen? Végül döntött. Nemet fog mondani. Azt mondja majd neki, ne házasodjanak össze, ezzel csak fölösleges bonyodalmakat okoznának; Saci büszkesége nem viselné el apja és főleg anyja ellenállását. Maradjanak együtt így, szabad emberekként, Saci váljon el, de ne tegyék ki magukat a várható vesszőfutásnak ...

Elkeseredett félnevetés bukott ki belőle. Hiszen Saci akkor már bizonyára össze is csomagolt, és Windischhez készülődött. Ilyen biztosan ítelt? Kétsége sem volt a választ illetően? Nem, hiszen számára már este eldőlt az ügy. Végleg. Jómaga pedig csak annyit köszönhet annak az éjszakának, a tépelődéseinek, hogy azóta jobban látja a gyávaságát, mint valaha. Még hogy anyja elháríthatatlan akadály lett volna? Ürügy volt csak ez, semmi más. Alkalmas kifogás, elfogadható mentség. Az igazság az, hogy meg volt riadva. Mit szólna hozzá a világ, ha Sacinak igent mondana? Elképzelte a házasságkötésüket, összeköltözésüket, közös életük mindennapjait. S minél elevebben képzelte el, annál képtelenebbnek találta. Micsoda hitvány, kicsinyes félelem dolgozott bennem, gondolta.

Aztán ott állt az előcsarnokban, még mindig földbe gyökerezett lábbal, s nem akarta elhinni, amit egy perce hallott Windischtől. Önkívületben rohant fel az asszony szobájába. Üres volt, az ágynemű szétdobva, a párna már huzat nélkül, és üres a piperepolc a mosdó felett, és üres a szekrény. Kinyargalt a folyosóra, futott, nem mert gondolkodni, nem is tudott, csak a vad vágy dolgozott benne, hogy meglássa Sacit. Hogy egyszer csak felbukkanjon előtte, és ránevessen: „Megijedtél? Mitől féltél? Hogy eltűnök, semmivé foszlok? Nem, itt vagyok, fogd meg a kezem ...”

Elszorult a toroka, fojtogatta a szobába befülledt levegő. Nyirkos homlokát törölgette. Az ágyfej rácsai között hátranyúlt, megkereste a fűtőtest szabályozóját, és elzárta.

Üresen, gondolattalanul bámult a semmibe. Tagjai zsibbadoztak a fáradtságtól. A feje elbódult, ólmos szemhéja lecsukódott, öntudatlanságba zuhant. Percekre talán el is szenderedett. Túlfeszült agya azonban nem engedte elaludni. Egy áramütésszerű rángás, amely egész testén végigfutott, felriasztotta.

Vera. A lány felrémlő képe végképp magához térítette. Bosszúsan próbálta elúzni magától, de nem sikerült. Az asszociáció nem volt se meglepő, se véletlen. Mostanában Vera mindig anyjáról ötlük az eszébe. Valahányszor átveszi tőle a leveleket, enyhe szorongással futja át a borítékok címzését. Csak akkor lélegzik fel, amikor egyiken sem látja Vera kézírását. Felemás megkönnyebbülés. Miért nem ír? Miért nem telefonál? Miért nem jelentkezik? Azóta, hogy fent járt, semmi életjel tőle. Mit jelentsen ez a rejtélyes eltűnés? Egyszerűen megmagyarázhatatlan. Hiszen legutóbb, amikor elváltak egymástól, Vera valósággal megfenyegette. Fenntartja magának a mindenkori látogatás jogát! Akkor fog jönni, amikor csak kedve tartja! Azóta pedig már az a nap is elmúlt, amikor a kibocsátását kitűzték, és Vera azt ígérte, hogy reggel feljön érte a kocsival.

Miklós eltűnődött. Talán megjött az esze? Felfogta volna végre, hogy nincsenek esélyei? Nem, figyelmeztette magát, nem szabad illúziókba ringatnom magam. Biztosan forgat valamit a fejében, és csak az alkalmas pillanatra vár, hogy előhozakodjék vele. Vajon mit forral? Mi tagadás, izgatta a dolog. Vera egyet mindenesetre elért, az istennek se tud megfélemlíteni róla.

Néha az is felvetődött benne, hogy a lány talán odahaza kereste. Nem esett persze a feje lágyára, hogy anyjától érdeklődjön. Apját vette elő. Apja ezen sem lepődött meg. Arról is rég leszokott már, hogy bármin meglepődjék vele kapcsolatban. „Tudtommal nem kerestt” – válaszolta körültekintően.

„Telefonon sem?”

„Nem tudok róla.”

„Talán anya eltitkolta előtted ...”

„Ezt kérdezd meg tőle.”

Miklós bosszúsan nézett rá. „Jól tudod, hogy tőle miért nem kérdezem meg.”

„Hát Tóbitói?”

Mintha valami tanácsíze lett volna ennek. Miklós gyanakodva az arcába fürkésztet.
„Miért éppen Tóbitói?”

„Miért épp tőlem? – Ekkor már apja is bosszús lett. – Egyébként is mi közöm nekem ehhez? – fortyant fel hirtelen. – Ilyen ügyekben nem hozzám, hanem Tóbihoz szoktál fordulni, és szeretném is, ha megtartanád ezt a szokásodat.”

Felfortyanását nem kellett komolyan venni. Színlelt sértődöttségét sem. Régi fogása ez. Ha valami kényelmetlenül érinti, vagy nem a kedvére való, rendszerint így hártja el. Amellett ürügynek se rossz, gondolta fanyarul Miklós. Ki is hagyott ezután néhány látogatási napot.

Elmaradása alig tűnt fel. Amúgy is csak elvéte fordult elő. Tóbi szerint nyakig van a munkában, a kísérleti széria megindítása minden idejét fölemészti. Ha pedig mégis feljött, nem volt benne sok köszönet. Félórákra maradt csak, annak is a felét Stefaniknak szentelte.

Miklós nem bánta. Úgysem tudnának mit kezdeni egymással. Egyszer mégis a szemére vetette, de csak azért, mert ki volt rúgva a bányászra. Elmondta apjának, hogy Stefanik érthetetlen változáson esett át: Kaszát is, őt is céltáblának szemelte ki, egyetlen alkalmat se szalaszt el, hogy mások jelenlétében ne kötekedjék velük, de a hátuk mögött is állandóan megjegyzéseket tesz rájuk. Kizárólag Babrián társaságában mérsékeli magát. Annál azért óvatosabb duhaj, hogy előtte ócsárolja őket. Lehet ugyan, hogy nem az óvatossága tartja vissza, hanem a tapintata. Ámbár ez a tapintat meglehetősen kétes. Naponta visszahallani, hogy újabban már Babriánnal is elégedetlen. Istentelenül elkényezteti ezt a két taknyost, háborog rajta, a rövidlátásában mindent elnéz nekik!

Apja, szokás szerint, akkor is a szórakozottat adta, de keskeny, okos szemében ravasz-kás gúny csillogott. „Érdekes – mormolta –, nekem is folyton miattad füstölög. A legutóbb egyenesen felszólított, hogy vágjalak nyakon, amíg nem késő.”

Miklóst elfutotta a méreg. „Jobban tenné, ha tartaná a száját.” – mondta nyersen.

Egyik este egyedül kószált a csatakos parkban. Túl későn vette észre Stefanikot, már nem kerülhette ki. A bányász felállt a pádról, megszólította, odalépett hozzá. Tüzet kért. Miklós elővette a gyufáját, megkínálta, aztán menni akart. Stefanik nem engedte. Jó, hogy összeakadtak, mondta komoran, beszéde van vele. Miklós biccentett: hallgatja! Stefanik nem teketóriázott. Már régóta figyel, és csak annyit mondhat neki, hogy a helyében kisülne a szeme! Hát miféle puhány fajta, hogy nem tudja megemberelni magát? Vagy tán nem látja, micsoda gyalázatba keveredett, hogy a miatt a deklasszált nőszemély miatt vérzik az orra? Sose gondolta volna, hogy ilyen korhadt fából van faragva! Karakánabb gyerekek hitte! De ha már ilyen, legalább az apjára, egy derék, nagyszerű kommunistára ne hozzon szégyent! Szedje össze magát, ha van még benne egy szemernyi becsület!

Miklós alig akart hinni a fülének. Elképedésében mukkanni sem tudott.

Stefanik pedig még inkább belelovalta magát az indulatába. „Hát maga is meg a nagyokos barátja is csak olyan, mint a többi senkiházi fiatal? – És azzal, hogy Kaszának is nekiment, kibújt a szög a zsákból. – Szarból gyúrták magukat egytől egyig, vagy mi? Még mutatóba se akad valaki a nemzedékükből, akiben bízni lehetne?”

Mikor szállnak le már a magas lóról, ahonnét mindent csak pocskolnak nagy fensőbbsegesen? Fognák meg inkább a munka végét, és dolgoznának az ügyért becsületes emberek módjára, ahogy mi tesszük! Hogyan akarják átvenni tőlünk a stafétabotot, amikor csak nyavalygásra meg okvetetlenkedésre kaphatók?”

Akkor már Miklós minden ízében remegett. De maradt benne annyi önérzet, hogy a fejét ne veszítse el. – „Akármilyen is a véleménye arról az asszonyról, megkérem, hogy előttem ne beszéljen így róla. A stafétabotjára pedig nincs szükségem.”

Ettől Stefanik végképp felbőszült. „Tudom én, hogy mi a maguk baja – üvöltötte. – Túl jó dolguk van! És a jó dolgukban fütyülnek mindenre! Maguktól akár fölfordulhatna a melós, elveszhetne Kuba, megdögölhetne itt mindenki, aki az ügyért gürcöl! Maguktól megbukhatna az egész szocializmus! Semmiben sem hisznek, és semmihez sincs közük ... még boldogok is, a kutya úristenüket, ha valami rosszul sül el! Átkozott kerékkötők mind a ketten, csak az a fontos maguknak, hogy igazolva lássák a folytonos szarakodásukat...”

Miklós otthagya. Sarkon fordult, és faképnél hagyta, akárcsak megérkezése napján. Beszámíthatatlan, gondolta. De Sacit azóta sem bocsátotta meg neki.

„Szerinted mi ütött belé? – faggatta apját, mert ez egyszer nem nyugodott bele a hallgatásába. – Talán az enyhülés vette el az eszét?” – Ezt maga sem gondolta komolyan, de tudta, ha apjából ki akar szedni valamit, vitára kell kényszerítenie.

„Az enyhülés? – Apja csodálkozott. – Hogy érted ezt?”

Miklós elmondta neki, hogy azokban az októberi napokban, amikor a válság a legkritikusabbnak látszott, Stefanik boldog volt. Idefent is majdnem mindenki a világháborútól rettegett, de ő csak nevetett rajtuk, s ragyogó képpel bizonygatta, hogy nem kell begyulladni, ebből a kalamajkából csak jó sülni ki.

„Hát ez nem volt túl pártszerű tőle” – jegyezte meg apja azzal a jól ismert szórakozott arckifejezésével, amelyről Miklós sohasem tudta eldönteni, hogy komolyság van-e mögötte, vagy ironia.

„Arra számított, hogy az amcsik összetojják magukat, és bedobják a törülközőt.”

„Olyan nagy bűn ez?” – kérdezte apja békésen.

„Nem bűn, hülyeség. Összekeverte a vágyait a valósággal, és most eszi a fene.”

„El van keseredve, az igaz.”

„Elúszott a remek kis háború, mi?”

„Azért, mert haragszol rá, még nem kell ostobának tartanod. Ez az ember tudja, mi a háború. Mindnyájunknál jobban tudja.”

„Ha elvtársi kötelességednek érzed, hogy megvédd, mondd ki kereken.”

Apja figyelmesen nézte egy percig. Talán átlátott a szitán. „Nem örülök annak, hogy haragban vagytok” – mondta csendesen.

„Én tehetek róla?”

„Nem mondtam, hogy te tehetsz róla. Azt mondtam, nem örülök a rossz viszonyotoknak. Ebben a kérdésben egyébként sem tartom szempontnak, hogy ki a hibás.”

Miklós bosszankodott magában, hogy nem sikerült becsalogatnia az utcájába. „Jó – nevetett fel ingerülten –, ahogy parancsolod! Bocsánatot fogok kérni tőle, hogy úton-útfélen szidalmaz.”

„Miért dühöngsz? Ahelyett hogy primitív feltevésekbe bocsátkoznál, inkább gondolkozz el rajta. Máskülönben aligha értheted meg az elkeseredését.”

„Majd épp az ő lelkivilágával fogok vacakolni!”

„Bocsáss meg – mentegetőzött apja –, néha elfelejtem, hogy író vagy.”

Ez talált. Miklós önkéntelenül is megjuhászodott. „Stefanik valóban nem ostoba – dünnyögte. – Lehetetlen, hogy bizonyos csalódásaiért bennünket tenne felelőssé. Nem, ennek semmi értelme sincs! Az ellenségessége egyébként is régebbi keletű.”

„Szerinted mikori?”

Miklós pontosan emlékezett rá. Néhány hete meglátogatta Stefanikot a nagyobbik fia. Történetesen épp a szomszéd asztalnál ültek a társalgóban, s noha a beszélgetésükből Miklós egy szót sem hallott, megfigyelte, hogy a bányász percről percre komorabb és felindultabb. Nyilván valami rossz hírt kaphatott. Arra is emlékezett, hogy azután napokig feltűnően izgatott volt. Akkoriban támadt rá egyszer Kaszára, s attól fogva kezdte rossz szemmel nézni mindkettőjüket.

„Kombinálsz?” – kérdezte apja.

„Miért ne?” – Miklós kelleetlenül vállat vont. Hát persze hogy nem árulja el, gondolta.

De meglepetésére, apja bólintott. „Valóban rossz hírt kapott akkor a fiától. Tőle tudta meg azt, amiről azóta már hivatalosan is értesítették. Nyugdíjba küldik. Természetesen nem akar beletörödni, de nem hiszem, hogy a tiltakozásával sokra menne majd.”

„Titokban mindig is ettől tartott” – mormolta Miklós.

„Megvolt rá az oka. Sejtette, hogy már régóta sokak szemében szálka. Sose hajlította meg a gerincét, és a gerinctörésesek az ilyesmit nem bocsátják meg. Jól jött nekik a betegsége. Természetesen a legnagyobb reverendával nyugdíjazzák majd, ahogy a sokat próbált, régi harcosnak kijár. Igen kulturált módja egy még ereje teljében levő ember tönkretetésének. El sem tudom képzelni, hogyan heveri ki, és mi lesz vele ezután.”

Csak nehogy vele is ez történjék váratlanul egy szép napon, gondolta Miklós, apja borús arcát figyelve.

Akkor nem izgatta fel ez a gondolat. Most annál inkább. Maga is meglepődött, mennyire félti apját...

Ámbár ez a féltés nagyon is kölcsönös, gondolta rögtön egy kis fintorral, és bárcsak a betegségre szorítkozna apa részéről! Nem lesz ugyan könnyű megmagyarázni neki, amint anyának sem, hogy mi szükség erre az újabb hónapra, és ez a prolongálás bizonyára ismét kétségbeejti őket, de még mindig ez volna a kisebb gond, legalábbis ami apát illeti. Mert egyvalamit minden látogatásakor megkérdez: „Mi van Láncz Endrével és az írásoddal?” Hogy Lánczcal mi van, arról sejtelve se volt Miklósnak. Valószínűleg vérig van sértve. Nemcsak hogy arra két telefonjára nem reagált, amikor apját hívta fel, hanem még arra a felemás hangú és tartalmú levelére sem, amelyet vagy három hete vett kézhez. Egyrészt nagyon csodálkozik, írta Láncz, s egyszerűen nem tudja minek tulajdonítani, hogy Miklós... pardon, *Miklósom*... elhallgatta előle a szanatóriumi kivizsgálását, s ez mint régi jó barátjának különösen rosszul esik, arra pedig már magyarázatot sem igen talál, hogy ismétlődő érdeklődéseire néhány kurta sort vagy egy röpke telefonhívást sem kap. Avagy talán már tendenciát kell ebben látnia? Valamiféle befolyásolást egy olyan személy részéről, aki mindig is meglehetősen előszeretettel keverte őt, Láncz Endrét rossz hírbe, mióta egyáltalán csak ismerik egymást? Mindazonáltal meg van róla győződve, jelentette ki végezetül, hogy Miklóstól mi sem áll távolabb a szatellitászerepnél, ami pedig kettejük barátságát illeti, szeretné hinni, hogy kapcsolatuk erősebb annál, semhogy bármilyen bajkeverés is kikezdhessen.

Ez aztán végképp eldöntötte a dolgot. Láncz sebzett pártfogói hiúságát talán még elnézte volna Miklós, de ezeket a Babriánnak címzett célzásokat – soha. Apja persze semmit sem tudott erről, őt csak az izgatta, hogy Miklós minden látható ok nélkül elhidegíti magától azt az egyetlen embert, aki mindedig támogatta, s minden jel szerint továbbra is támogatná. „Természetesen nem szólok bele az ügyeidbe – próbálta meggyőzni Miklóst –, és ha a *Vikend*-et nem akarod odaadni neki, keress valami mást a számára. Biztosan akad odahaza egy-két írás a fiókodban. Vagy válassz ki egyet az új kötetedből azok közül, amelyeket még nem publikáltál. Mindegy, hogy mit adsz neki. Csak adj valamit. Most ez a legfontosabb. Nem szabad elkövetned azt a butaságot, hogy a felkínált segítségét makacsul visszautasítod. Vannak emberek, akik ezt sohasem felejtik el.”

Igaza van, gondolta Miklós, Láncz ezt aligha fogja elfelejteni. És az is igaz, hogy számárságot művelek. És még csak meg se tudnám magyarázni, hogy miért teszem. Utóvégre a Babrián iránti ellenszenvének vagy akár az otromba megjegyzéseinek ehhez semmi köze. Mégsem írok neki, arról pedig szó sem lehet, hogy valami régi kéziratot küldjék el – kerüljön, amibe kerül!

De azért szorongással töltötte el ez a dolog. Fölégetni egy hidat, fölöslegesen? Mellesleg Babrián lenne az utolsó ember, aki helyeselné. Mindegy, ez az én dolgom, vélte kesernyés öngúnnyal, a saját dolgaimat pedig úgy szúrom el, ahogy nekem tetszik ...

Felkönyökölt, mert idegességében megkívánt egy cigarettát. Vaktában tapogatózott az éjjeliszekrény lapján, matató keze egy könyvbe ütközött, és késve kapott utána: a könyv nagyot puffant a földön. Fellobbantott egy gyufaszálat, s miközben rágyújtott, megnézte. Persze, a Spinoza-kötet! Az *Etika*...

„Ezt rád hagyományozom – mondta Kasza, amikor összecsomagolt, bár látszott rajta némi sajnálkozás. – Szemelgesd majd néhanapján, megéri 1 Egyben-másban alkalmasint még a hasznodra is válhat... – S különös, kurta nevetését hallatta. – Engem is megsegített olykor-olykor, amikor bajban voltam. Visszacibálja az embert az értelemhez ...”

Miklós akaratlanul is elmosolyodott a sötétben. Akárcsak akkor, amikor először vette elő az elrongyolódott kis kötetet, és az egyik oldalon, mintegy könyvjelzőként, egy papírnyelvet talált benne. Véletlen volt-e, hogy az a papírszeletke éppen arra az oldalra került? Hát persze hogy nem! *Szomorúságnak nevezem azt a szenvedélyt, amely által a lélek kisebb tökéletességbe megy át... a szomorúság indulatát pedig fájdalomnak vagy búskomorságnak nevezem... Ez az indulat csökkenti vagy gátolja az ember cselekvőképességét, azaz csökkenti vagy gátolja azt a törekvést, amellyel az ember föltett céljai elérésére törekszik. Ezért hát minél nagyobb a szomorúság, az ember cselekvőképességének annál nagyobb részével kell szembeszállnia. Később aztán fölfedezett egy másik papírszeletkét is, jó néhány oldallal odébb. S azon a lapon ez állt: *Egy indulatot nem fékezhet és nem szüntethet meg más, mint egy ellentétes s a fékezendő indulatnál erősebb indulat.**

Halkan nevetett magában. Ez aztán Kaszára vall! Micsoda ötlet! Mindjárt gondolhatta volna, hogy valamiben sántikál, amikor ezt a könyvet ajándékba adta. Nem, ő aztán semmit nem tesz ok nélkül; neki mindig szándékai vannak. És ki bízna nála jobban az értelemben? Saci esetében is ezt tette ...

Szívta a cigarettáját, s most valahogy feszélyezte, hogy Kasza mindvégig tudott erről a kapcsolatról. Pedig ez egyszer semmit sem vethetett a szemére. Amilyen abszolút korrektül viselkedett egész idő alatt, amíg Saci itt volt, csakolyan kifogástalan magatartást tanúsított a távozása után is. Rendes dolog volt tőle, átkozottul rendes! Holott bizonyára megvolt a maga véleménye az ügyről és később a kimeneteléről is.

Rólam nem is szólva, tette hozzá önironikusan. Ezek a megjelölt kis citátumok bizonyítják ...

„Most pedig adj egy cigarettát – szólta Kasza, miután összecsomagolt, és a szemlét is megtartotta a cuccai fölött. – És üldögéljünk el még néhány percig, amúgy orosz módra, mielőtt búcsút vennénk egymástól.” Miklós csak vigyorgott rajta, amikor megkínálta. „Hát a fogadalmad?”

Kasza élvezettel szívta a cigarettáját, nem felelt. Miklósban pedig fel sem ötlött, hogy fogadalmának ez a tüntető megszegése talán még a távozásánál is sokatmondóbb. „Mikor látlak újra?” – kérdezte.

„Egy ideig aligha – válaszolta Kasza. – Sőt ki tudja? Talán soha többé.”

„Ezek szerint... látogatóba sem fogsz feljönni?”

„Nem. Elmegeyek innen minél távolabb. Nem maradok a kocszban. Megvannak a magam tervei. Valahogy kedvem szottyant megint szétnézni egy kicsit a világban ... vagy eltemetkezni valahol egy darabig, valahol messze, egy távoli csücsökben ... Még magam se tudom, hol.”

Igen, Miklós akkor először rettent meg. Először döbentette meg az a gondolat, amely azóta is makacsul és kíznón ott meredezik benne. Elveszítette Sacit, elveszíti Kaszát és nemsokára talán Babriánt is. De ha nincs többé Saci, nincs Kasza, s nem lesz Babrián sem, mihez kezdjen? És akkor szinte pánikba esett. Úgy érezte, elveszít mindent, ami fontos lehetne. Mert nélkülük ezután már minden üresnek és silánynak hat majd; sőt valóban üres és silány lesz minden.

Megborzongott. „Csak tudnám, mi vár rám – buggyant ki belőle, és a hangjából is kicsendült hirtelen támadt reménytelensége. – Mi vár rám egyedül, nélkületek? A szürkeség? A beletörődés? ...”

„Mindenekelőtt rohadt sok munka – felelte barátságosan Kasza. – Az megvár majd, egészen biztosan, hacsak ki nem térsz előle. S hogy egyedül, talán magadra maradván? – vállat vont. – Nem a követők idejét éljük. Kezdeményezőkre van ma szükség, nem követőkre. És ha nem lehetsz többé tanítvány, akkor bizony nincs más hátra, öregem, mint előre ... hiszen érted! – Kurtán fölnevetett, kioltotta a cigarettáját, felállt. – A szürkeségtől pedig ne félj. Meglehet, valóban szürkébb lesz az életed. Talán maga az élet is az lesz. Ki volna a megmondhatója? De hát ez nem túl fontos. A fontos az, hogy valamit soha föl ne adj magadban ... Mit is? Talán csak egy gondolatot. Azt, hogy a világ, az emberek, a dolgok, ha észrevétlenül és megfoghatatlanul is, változnak, és változásokra érlelődnek. Hogy egyszer csak minden megmozdul, ami állni látszik, és a napok megint jelentőséget kapnak, és akkor egyszerre megint nem lesz mindegy, hogy az ember mit tesz, mit mond, mit ír, és akkor ... talán csak akkor, de akkor biztosan eljön az ideje, hogy beváltsd, amit Babrián vár tőled, s amihez ma még nem vagy elég erős. – Ismét nevetett. – Ámbár ez a gondolat éppenséggel előbb is feltámaszthatna ...”

Igaz, gondolta most Miklós, ennek a gondolatnak fel kell támasztania, máskülönben ... nos, máskülönben nemcsak Babrián barátságát, de a reményeit is megcsalom. És hogy feltámasszon ez a gondolat – egyedül csak rajtam múlik. Rajtam, senki más, még a körülményeken sem. Hogy is mondta Kasza? Nincs más hátra, mint előre... S ez valóban így van: a múltba nem vezet vissza híd. Ebben rejlik minden nehézség, de ebben rejlik az előretörés ígérete is. Folytonosság és megszakadás. A múlt és jelen egybelátása. Ez a döntő feltétel, az előrelépés biztosítója. És egyre biztosabban tudta, ha barátságuk folyamán semmi egyebet nem tanult volna Babriántól, csak ennek az egybelátásnak a szükségességét, már akkor is többet kapott volna tőle, mint eddig bárki mástól.

De hát még ennél is többet kapott. S ezt egy nagyon különös, már-már

valószínűtlennek tetsző élmény értette meg vele. Azokban a napokban történt ez, amikor Babrián félrenyelte azt az átkozott borsószemet, és a fellépő tüdőgyulladás közvetlen életveszélybe sodorta.

Egyik délután, amikor Kasza történetesen nem tartott vele, egyedül járkált Babrián ajtaja előtt. Már alkonyodott, de a fénycsövek még nem gyulladtak ki. Ahogy szorongva, gondolataiba merülten fel-alá rótt a folyosó hosszát, egyszer csak az az érzése támadt, hogy a homályba vesző fordulóban megpillant valakit, aki hasonlóan sápadtan és nyugtalanul jön vele szemben, s mintha az a valaki, akivel szembe találja magát – szintén ő maga lenne.

Meghökkenetette a hallucináció. Ilyesmi még soha nem esett meg vele. De pillanatok múlva ráébredt, hogy ez a hallucináció se nem kimerültségének, se nem folytonos önemésztésének a szüleménye. Mintha átélte volna már egyszer ugyanezt a várakozást... S miközben a folyosóra beszakadó egyre sűrűbb homályban még mindig bódult, zavaros, tágra nyitott szemmel kutatta földerengő, de máris elenyésző hasonmását, hirtelen világosság gyűlt a fejében. Csakugyan átélte! Ittléte második napján, amikor közvetlenül a megismerkedésük után Babrián ágynak dőlt, jómaga pedig valami ismeretlen kényszernek engedelmessé, itt találta magát az ajtaja előtt.

Az volt, és mégsem ugyanaz. Akkor először még egy alig ismert ember életéért aggódott és egy kívánva kívánt barátság lehetőségéért, amelynek az értékét elég értelmes volt felbecsülni, de most másodszer mérhetetlenül többről volt szó. Időközben Babrián barátja lett, és ez a barátság élete egyik sarkköve.

Ott állt az alkonyi folyosón, még mindig mozdulatlanul, és egyszerre ritka éles képekben elevenedett fel a megismerkedésük. Ahogy Babrián sakkozik ott az ernyős asztalnál a főbakterrel... ahogy Kasza szemére veti az érzéketlenségét, majd felkéri, hogy mutassa be neki „ezt a gyáván lapító urat”, akit előző nap oktanul megbántott... ahogy kiderül, hogy nemcsak a nevét, hanem az írásait is ismeri... ahogy kialakul köztük a rokonszenv első titkos szála ... ahogy Babriánnak a gyerekkoráról és kamaszéveiről beszél...

Hogy is állt ő akkor, amikor idecsöppent? Hol is tartott? Ma már tisztán látta akkori önmagát. Amikor a hosszú kórházi hetek után fölkerült ide, kétségtelenül a felbomlás határáig jutott. Kátyú. Csőd. A kiégettség és a fölöslegesség érzése. Elveszettség és siralmas kilátástalanság. Szinte kettétépettnek érezte magát. Hogy válságban van, hogy a kezdődő meghasonlottság állapotában vergődik, azt persze már akkor is tudta, de arról fogalma sem volt, hogy mitévő legyen. Az egyetlen elhatározás, ami megszületett benne, a Verával való szakítás gondolata volt. Nem mintha Verában vagy a kapcsolatukban látta volna válsága igazi forrását. Ennyire nem volt ostoba. Az a bevallatlan szándék vezette inkább, hogy ha Verát teszi meg bűnbaknak, talán elodázhathatja vagy megkerülheti a szükséges önvizsgálatot. Arra ugyanis nem tudta rászánni magát.

Attól félt, hogy elveszti a hitét. Csak két eset van, gondolta akkoriban, vagy hisz az ember, vagy hitehagyott. Az utóbbiaktól undorodott. Hét lépés távolság tőlük, akár a bélpoklosoktól! Túlságosan is sokat ismert meg közülük az idők folyamán, és visszavonhatatlan felbomlásuk, minden oldalú demoralizálódásuk mint örökös rémkép lebegett előtte. Nem, ő nem volt hajlandó gyermekkora és ifjúsága eszményeit levetett holmiként félredobni. Megküzdött értük, és lényegében változatlanul helyesnek tartotta őket.

Csakhogy azok az eszmények és értékek, amelyek egykor éppen a jelenvalóságukkal győzték meg igazukról, már nem voltak jelen. Vagy ha igen, a jelenlétüket elvontnak és illuzórikusnak érezte. Légüres térben találta magát. Egyre világosabban látta, hogy bizonyos elveket többé nem tud összeegyeztetni a

mindennapok valóságával, és lassacskán fel is hagyott az ilyen próbálkozásokkal. Mindebből azonban nem azt a következtetést vonta le, hogy az elveket és a gyakorlatot összefüggéseikben vizsgálja meg, méghozzá módszeres alaposággal, hanem azt, hogy az észlelt ellentmondásokról inkább igyekezzen nem tudomást venni.

Kacagtató, karikatúraszerű álláspont volt ez. A három majmocska. Nem látni, nem hallani, nem szólni! Recsegték-ropogtak hitének eresztékei. Hovatovább már nem is rések, de tatóngó hasadékok nyíltak rajta. Ám inkább tűrte a kínzó tartalmatlanságot és a benső kiapadást, semhogy a hasadékokra szegezze a pillantását. Félt. Nem merte szemügyre venni, mi lappang a hasadék mögött. Tíz körömmel kapaszkodott hite foszlányaiba. Visszaroskadni önmagába? Belehullani a pusztá, meztelen létezés egoizmusába? Bezárni magát az individualizmus szögesdrótja mögé? No nem, ennél azért még a legreménytelenebb óráiban is többre tartotta magát. Az *én* nem lehet se kiindulópont, se tengely ... De maga is érezte, hogy csatározása már csak lanyhuló utóvédharc. Letett a fölmentő segítség reményéről.

Hát így állt akkoriban, amikor idecsöppent. így, a kilátástalanság bűvös körébe zárva, az elkerülhetetlennek látszó felmorzsolódás és az írói önfeladás küszöbén, amikor véletlenül megismerkedett itt egy emberrel, aki előszeretettel emlegette a „kötelező tiszteletlenség” szükségességét, és eretnokségét büszkén hangoztatta. S eretnokségével, mely tartalmaz volt és mozgékony, de harcra is, ütközni és ütköztetni akaró; nos, eretnokségével egyszerűen félresöpörte az ő dilemmáját, mint hamis és haszontalan álproblémát.

Bebizonyította, hogy nem valódi dilemmáról van szó; hogy a hit és a hitetlenség ugyanannak a dolognak a két oldala. A világ tetszőleges, statikus szemléletén alapulnak, s a különbség köztük csupán az, hogy egymástól eltérő, önkényes, ideologikus magyarázatot adnak rá. A hit nem kevésbé összeegyeztethetetlen a marxizmussal, mint a hitetlenség, hiszen a marxizmus a valóságba beavatkozó gondolkodásra tanít, már amennyire a valóság enged az ilyen beavatkozásnak. Ellenben a hit, mely nem a valóságból, hanem a valóságról kialakított dogmarendszerből táplálkozik, természeténél fogva nem bízik a valóság fejlődéstörvényeinek a megismerhetőségében s azok felhasználhatóságában a világ szükséges megváltoztatására, ténylegesen a hitetlenség előkészítője, vagyis azé a hiedelemé, hogy a valóság végső soron megismerhetetlen, a világ pedig megváltoztathatatlan. A hit ezért aztán többnyire hitetlenségbe torkollik. A hitehagyott hívők hívő hitetlenekké vedlenek át. A valóságról kialakított „hamis” tudat így válik tudatos hamissággá.

Hívő marxista – önmagát kizáró állítás. Hiszen kizárólag a nem hívő az, aki mind a hitnek, mind a hitetlenségnek következetes tagadója. Kritikai szellemével a módszeres kételyhez folyamodik: az egyetlen megbízható eszközhöz a valóság fejlődéstörvényeinek megismerésére. Ilyen módon tudományos világszemlélet birtokába jut, amelyet mint tudatos meggyőződést szegez szembe a hit-hitetlenség spontaneitásával és irracionálisával. Az ilyen szemléleten alapuló meggyőződés elutasítja a hit posztulátumát, hogy a még nem teljes bizonyossággal feltárt igazságokat abszolút igazságoknak minősítsék; a hitetlenség által pedig kikezdehetetlen, hiszen ereje és lényege abban rejlik, hogy a valóságos hajtóerők ismeretében az adott valósággal szemben is szuverén.

Babrián tehát kezdettől fogva arra törekedett, hogy a hitetlenség fenyegetésétől hite szétbomlasztásával és ledöntésével óvja meg őt. Hogy a hit poshadt üledéke alól kiszabadítva, önálló látásra, gondolkodásra és fölfedezésekre alkalmas, szuverén személyiséggé formálja. Mindent meg kell vizsgálni, és mindent be kell bizonyítani! Merészen és újszerűen kell gondolkodni! Szívesen idézte Marxot: „Az igazság éppoly kevésbé szerény, mint a fény ... A szerénység a vizsgálatnak előírt rettegés az eredmény

megtalálásától, óvszer az igazság ellen ... Az igazság kutatásának a sajátossága az, hogy nem ismer és nem tűr semmiféle korlátot.”

Ablakot tárt előtte a világra. S ha ő eleinte hunyorgott is, mert a homályban élőt sérti a hirtelen beomló világosság, lassacskán mégiscsak hozzászokott, s már nem idegenkedett attól, hogy ha még bizonytalanul, tapogatózva is, de ténylegesen a valóságot kezdje látni. És Babrián tanította meg a helyes látás kritériumaira és módszerére is, mert biztos volt benne, aki elsajátítja a helyes látás képességét, előbb-utóbb szükségképpen ráébred arra is: nemcsak azt fontos tudni és ábrázolni, hogy *milyenek* a valóságos dolgok, hanem elsősorban azt kell tudni és ábrázolni, hogy *miképpen* valóságosak a dolgok. Ez a fajta valóságosság a lényeg. Ez fejezi ki a viszonyulásokat. Egy dolog önmagában véve semmi; a dolgok közti viszonylatok, az összefüggések a döntőek. Babrián tehát a művészi és emberi megvalósulás lehetőségét teremtette meg a számára. Végeredményben a szabadság egyetlen lehetőségét. A mindig több esélyes valóságból megragadni és kifejezni a mindig csak egyetlenegy esélyt...

Miklós felsóhajtott. No persze, mindez csak tézis, gondolta. Így önmagában. S az is marad, ha valamiképp meg nem valósul majd abban, ahogy ezután írok. De hát a céлом éppen az, hogy így írjak majd. És ismerni a célt – az már valami.

Visszacúsztatta az éjjeliszekrényre a Spinoza-kötetet, s közben újra Kasza szavait mormolta magában: rohadt sok munka... az megvár majd, egész biztosan ... Lesz-e elég erőm hozzá? És elég türelmem, kitartásom, bátorságom? Kár, gondolta, nagy kár ... Még soha nem sajnálta úgy, mint most, hogy Kaszával való kapcsolata végül is nem szilárdult barátsággá. Nem ámította magát, az okokat sem kutatta, csupán tudomásul vette: az egyetlen kapocs köztük valójában csak az volt, hogy mindketten Babrián barátai. Ez persze nem volt kevés, de – több is lehetett volna.

Fújta a füstöt, kissé leverten meredt a semmibe. Igen, gondolta, Kaszának el kellett mennie, s gondoljon bárki bármit róla, nem tehetett mást. Az ő ereje éppen abban mutatkozott meg, hogy el *tudott* menni. Hogy nem várta ki azt, amin változtatni úgysem változtathatott volna. És Babrián ezt megértette. Nekem viszont maradnom kell. Maradnom és kivárnom, no meg közben segítenem, amennyire tőlem telik. És talán ... ebben talán pedig az én másfajta erőm rejlik. Vajon ezt is megérti-e majd Babrián? De ha ő nem, Tóbi igen. Ha senki más, ő biztosan ...

Ám azon kapta magát, hogy mégsem egészen bizonyos benne. Akárhogy is, gondolta elkeseredve, Tóbi fenemód megváltozott. A barátságunkba pedig mintha valami őszintétlenség tolakodott volna... Melyikünk a hibás? Eltűnődött rajta, s be kellett látnia, hogy jórészt saját maga. Amíg Saci itt volt, nem sokat törődött Tóbival, azután meg, hogy az asszony elment, egyre terhesebb lett a számára. Gyakori lelki-ismeretfurdalásai sem változtattak ezen. Amikor pedig rászánta magát végre, hogy mindent elmondjon neki, bizonyos értelemben elkésett.

Igaz, Tóbival sincs minden rendjén. Mintha ő sem volna teljesen őszinte. A hirtelen elhallgatásai... azok a rejtélyes oldalpillantások ... S valahányszor csak rajtakapja, Tóbi lesüti a szemét, nyel egyet, mint aki a nyelvére tolakodó szavakat szippantja vissza. Sohase tudott színészkedni. Mit jelenthet ez?

Minden egyes találkozásukkor valami idegenség lopakodik közéjük; néha szinte ijedten néznek össze, annyira nem boldogulnak egymással. Barátságuk történetében ilyesmi még nem fordult elő. Arra sem igen akadt példa, hogy a beszélgetéseik rendre elakadjanak. Nem találnak közös témára, se közös nyelvre. Hallgatásaik mind gyakoribbak. Olykor negyedórákig is csak nézik egymást, és kényszeredetten mosolyognak.

„Már megint angyal szállt el fölöttünk – dörmögi ilyenkor Tóbi. – Sokallom az angyalröpködést, öregfiú ...” – De a kedélyeskedése sem a régi; erőltetett, és szikrányit sem javít feszengésükön.

Mintha neki sem volna egészen tiszta a lelkiismerete, vélte nemegyszer Miklós. Mintha ugyanúgy titkolna valamit, ahogy sokáig én titkoltam Sacit öelőtte. Mindenesetre különös. Tóbinak nem szokása a lapjait dugdosni, mindig kiteríti őket, legyen a téma bármilyen kényes is...

Kényes téma? Ez most szöget ütött a fejébe. Tóbi magatartása csakugyan ilyesmire vall. De hát miféle kényes téma vetődhetne fel köztük? Nőügy? Talált volna magának végre valakit? Szívből kívánta, hogy így legyen, de valami azt súgta, mégsem erről van szó, ezt Tóbi nem tagadná el. Vagy talán valami kellemetlenség érte? Tagadhatatlanul nyugtalan ...

Miklós kioltotta a cigarettáját. Rejtély, mormolta, hiszen remek passzban van ... Mostanában valóban kedvezően alakultak Tóbi ügyei. Letette elhalasztott államvizsgáját, méghozzá kitűnőre, s ezzel nemcsak *summa cum laude* végzett, hanem a vörös diplomát is megszerezte. Számára ez kezdettől fogva becsületbeli kötelesség volt. Úgy érezte, a vörös diploma megszerzése a legkevesebb, amivel Emminek tartozik. Időközben a párizsi ösztöndíját is megkapta; a felsőbb fórumokon végre áment mondtak rá, s a tervek szerint jövő szeptemberben utazik. No és ami a legfontosabb, teljesült titkos vágya. Az egyetem tanársegédi állást ajánlott fel neki, amelyet január elején már el is foglalhat.

Semmi oka hát a nyugtalanságra és a rosszkedvre, mégis olyan komor, mintha tengernyi súlyos gond nyomasztaná. Csakugyan rejtély, gondolta Miklós, de hogy elhallgat valamit – az hétszentség! Úgy érezte, hiba, hogy a múltkor nem járt a végére. Meg kellett volna ragadnia a lehetőséget...

A parkban császalkáltak, a szitáló esőben, és váratlanul Tóbinak szegezte: „Te, ugye, titkolsz előttem valamit?”

Tóbi megrökönyödve kapta fel a fejét. „Én? – De meghökkenésében több volt a zavar, mint a csodálkozás. – Honnan a fészkesből szeded ezt?”

„Érzem.”

„Vagy úgy! Nos, öregfiú, ha mindenáron tudni akarod, az utóbbi időben éppenséggel nekem vannak ilyen érzéseim rólad.”

Ügyes ríposzt volt. Úgy vágta ki magát, hogy a kérdést egyben visszahárította rá. Ő pedig nem bújhatott ki alóla. Ha ezt az alkalmat is elmulasztom, gondolta, többé tényleg nem nézhetek a szemébe. „Olyan biztos vagy a megérzéseidben?” – S már ő volt zavarban.

„Pillants egyszer a tükörbe” – tanácsolta Tóbi nyájasan.

És akkor mindent bevallott neki. Nem ment könnyen. Először csak magáról Saciról beszélt – leírta, jellemezte, felvázolta előtörténetét és körülményeit. De hamarosan legyűrte maradék elfogódottságát is, és rátért a kapcsolatokra. Részletesen mondta el, bár nem aprólékosan. Úgy érezte, jól beszélt. Higgadtan, tárgyilagosan, bizonyos távolságtartással. Nem lepődött meg rajta, hiszen amit elmondott, az elmúlt hetek folyamán ezerszer is végiggondolta. Előadásának tárgyilagossága csak akkor bicsaklott meg, amikor Saci házassági ajánlatához érkezett, és később még egyszer, amikor távozása körülményeit ismertette. Újra átélte megrendülésének első perceit.

Tóbi lehajtott fejjel talpalt mellette. Nem szólt közbe, egyetlen kérdéssel vagy megjegyzéssel sem akasztotta meg, hallgatagsága mégsem volt némaság. Feszülten figyelt, és az arcán Miklós hol meglepetést, hol tünődést látott, hol pedig saját csaló-

dásának és fájdalmának a visszfényét fedezte fel. Jólesett ez a szótlan együttérzés. És az is, hogy Tóbi nem tett szemrehányást; nem hánytorgatta fel, hogy mindezt eltitkolta eddig. Hűségesebb barát volt annál, semhogy emiatt megbántódjék.

Csak a természetét nem tudta megtagadni. Első reakciója mindig kétkedő volt. Akkor is, mihelyt Miklós befejezte, felgyűrt gallérja fölött szkeptikus pillantást vetett rá: „És ezt a ... házassági ajánlatot te komolyan vetted tőle?”

Miklóst úgy érte ez, akár egy arculcsapás. „Úgy? – tört fel belőle rekedten. – Hát szerinted csak egy kitanult, ócska kurva?”

Tóbi elképedve meredt rá. „Ne bolondozz – dadogta. – Hiszen én ilyet még álmomban sem ... én csak arra gondoltam, hogy talán ...”

„Nem érdekel! – vágta el Miklós. – Amit mondtál, éppen elég!” – Remegett felháborodásában és hajthatatlan volt; nem engedett Tóbi kéréseinek, hogy hadd magyarázza meg ...

Micsoda szamárság! Ahelyett hogy meghallgatta volna, belelovallta magát a vak haragba. Mi értelme volt? Engesztelhetetlenségével csak azt érte el, hogy azóta a színét sem látta Tóbinak. Eltűnt, nem jelentkezik, semmit sem tud róla.

Felsőhajtott, tarkója alatt összekulcsolta a kezét, szemét behunyta. Nem, már nem haragudott Tóbira, de a szavai még mindig fájtak. Nem ezt várta tőle. Tőle aztán különösen nem. Ismerte Tóbi másfél év előtti csalódását. Egy évfolyamtársába szeretett bele, de a lány a legkevésbé sem viszonzta az érzését. „Csakugyan van abban valami – mondta egyszer Tóbi keservesen vigyorogva –, hogy a szerelem a józan megfontolás hiánya. Hiába tudod, hogy a másik nem törődik veled, és semmi reményed, hogy ez megváltozzék, mégis annál kutyábbul kínlódsz, annál hevesebben vágyói utána.”

Hányszor az eszébe jutott ez mostanában! Ha felidéződött előtte Saci képe, minden felzajdult benne. És túl gyakran idéződött fel. És túl elevenen. És mindig erotikusán. Kívánatosán, hús-vér valóságában, testének ízével. Érzéki láz ... kielégületlen vágy ... fizikai gyötrellem ...

Megborzongott, magára húzta a takarót. Odakinn az orkán csillapodott, de az eső zuhogása nem állt el. Hallgatta egy darabig. Egyhangú zaja lassanként elkábította. És ekkor a szokásos félálombeli kérdés: mit csinál most Saci? Ő is az eső dobolását hallgatja? őt is fölrémlő emlékképek üldözik? Ő sem tud aludni? ... De vajon alszik-e Babrián? Nyugodt az éjszakája? Hogyan ébred majd reggel, és mi lesz vele holnap?

Átjárta az aggodalom, kábuló agya kitisztult. Mégiscsak jó, hogy igent mondtam Windischnek ... Mit szól majd hozzá Babrián? Hátha egy parányit segít rajta a tudat, hogy maradok még egy darabig...

Saci és Babrián. Miért nem gondolhat úgy egyikükre sem, hogy valamiképp a másikuk is föl ne idéződjön? Homályos sejtelem motoszkált benne. Először akkor villant át rajta, amikor Saciról beszélgetett Babriánnal, de aztán valamiért elejtette, engedte tovatűnni. Vajon miért?

Egy valamiért mindenesetre hálás lehet Tóbinak. Ha azzal a megjegyzésével fel nem kavarja, aligha szánta volna rá magát, hogy még aznap este kitarulkozzék Babriánnak. Mióta halogatta már! Tudta ugyan, hogy ezzel a barátságuknak tartozik, de mégiscsak húzta-halasztotta.

De aznap este az alkalom is kapóra jött, mert Kasza nem volt jelen.

„Vártam, hogy szóba hozd” – mondta Babrián. Az ágyban ült, bordó köpenyébe burkolózva, hátát a párnának vetve, és a légzőkészülék kosara fölött tűnődve nézett rá. Szótlanul és figyelmesen hallgatta végig, de az arca nem árulta el a gondolatait.

Ő meg ott kuporgott az asztalka mellett, fölzaklatva mindattól, ami kiszakadt

belőle, és félt, hogy nem fejezte ki magát elég pontosan és elég világosan. De leginkább attól félt, hogy Babrián is úgy fogadja a vallomását, ahogy Tóbi.

Szopogatta a fűtülős cseresznyét, s miközben izgatottan várta, hogy Babrián megszólaljon, hirtelen ráeszmélt, hogy egyszer már, vagy jó két hónapja, ugyanitt és ugyanebben a kései órában, hasonló körülmények között beszélgettek egy számára létfontosságú kérdéstről. Azóta is sorsdöntőnek tartotta azt a beszélgetést. Elhatározó jelentőségűnek. És akkor ajánlotta fel neki Babrián a pertut, holott ő már biztosra vette, hogy keserű indulatú kifakadásával megharagította, s kezdődő barátságuknak, amitől oly sokat remélt, végleg befellegzett.

Megnyugtatta ez az emlék. Ha akkor Babrián megértette őt, kizárt dolog, hogy ne értené meg most is. Lehetetlen, hogy ne látta volna, mi mindent mozdított meg benne Saci. És annak idején éppen Babrián figyelmeztette rá: vigyázat, mély víz!

Nem csalódott benne. Babrián szárazon, érzelmi felhangok nélkül beszélt, mint mindig, amikor személyes természetű kérdés került szónyegre. Örült ennek a kapcsolatnak, mondta, és kezdettől fogva azon a véleményen volt, hogy a hasznára válik Miklósnek. Ismerte Saci asszonyt, és egykor nagyra becsülte. Alkalmasnak tartotta rá, hogy olyan tapasztalatokkal gyarapítsa őt, amelyet senki mástól nem szerezhet meg.

Arra azonban mégsem számított, hogy ilyen elemi erejű hatást tesz majd rá. Nem Saci asszony egyéniségének kivételes varázsát becsülte alá, sem lenyűgöző női vonzóerejét. Miklósban nem bízott. Óvatosabbnak, sőt kishitűbbnek tartotta annál, semhogy önfeledten átengedje magát az érzelmeinek. Boldog, hogy tévedett. Azzal ugyanis, hogy Miklós most az egyszer nem gondolt holmi önféltő aggályoskodásokkal, és bátran vállalta, hogy szenvedélye elsodorja, átlépett egy mezsgyén, amelyen túlról többé nincs visszatérés.

Ez az asszony olyan mérvű emberi és férfitapasztalat birtoklásához segítette, amelyről neki egyelőre még nincs és nem is lehet fogalma. Pillanatnyilag csak fájdalmat és káoszt lát magában. Pedig éppen ez a benső zűrzavar tanúsítja, hogy már nem egészen az, aki volt, s hogy korábbi önmaga többé nem is lehet. Most már tud valamit, amit eddig nem tudott. És amit tud, ahhoz képest minden korábbi tudása egyszerre szegényesnek és elégtelennek tetszik. Saci asszony fölfedeztette vele a szerelmet, amelyről eddig csak vélt képe volt. Halomra döntötte előítéleteit. Megsemmisítette törvényesen védett, szabványosított zsinórmértékeit. Szavatoltan hithű, készen vett nézeteinek pedig egytől egyig kitekerte a nyakát.

Minden elismerése ezé az asszonyé. Ő elérte azt, amit jómaga aligha tudott volna elérni. Ha meggondolja, mennyi fáradságába és hadakozásába került, hogy Miklóst legalább csak megingassa a konvenciók iránti hajlamában és a különböző minták, fogódzók s egyéb agypótló protézisek iránti előszeretetében, akkor bizony most sárgulnia kell az irigységtől, hogy Saci asszony mindezt mennyivel eredményesebben végezte el.

Pozdorjává zúzott jóformán mindent, ami csak Miklós gondolkodásában és szemléletében káros volt. Feldúlta, megkeverte, szétzilálta. Lehetetlenné tette számára, hogy csupán azokat a tényeket fogadja el realitásnak, amelyek vallott nézeteit közvetlenül igazolják. Felrázta, és küzdelemre készítette. S van-e, ami a meggyőződésnek fontosabb a küzdelemnél? Eltompul és elsorvad nélküle. A folytonos küzdelem az a kohó, amely a meggyőződést szilárddá edzi. Az ilyen meggyőződés pedig nem fél a valóságtól. Megismerését bátran vállalja, és állandóan merít belőle, mert nem fogad el más törvényt, csak az eszméknek a tényekkel való egyezését. A valóban mély gondolat, mely a valóság lehető legszorosabb megközelítésére törekszik, éppen edzettségénél fogva, mindig elég hajlékony ahhoz, hogy természetesen

alkalmazkodják a tényekhez, s egyben formálódják, gazdagodják, tovább szilárduljon általuk. Nem létező kalapját tehát ismét ünnepélyesen megemeli Saci asszony előtt.

„Emlékszel, hogyan fogadtam a távozását?”

Hogyne emlékezett volna! Babrián tőle tudta meg, hogy elment, s tőle tudta meg az okát is. Csak egy pillanatra lepődött meg. Aztán halkán, melegen elnevette magát: „Ó, a farkasszuka! Hát mégis az maradt...”

– és az arcán különös, révedező mosollyal, a fejét csóválgatta.

„Hát ez az – mormolta Babrián, és pipára gyújtott. – Valami módon mégis az maradt..

Miklós fenékgig ürítette az üveget. Az italtól ezúttal is bátorságra kapott, és kimondta, amit eddig még nem mondott ki: férfiatlanul viselkedett, amikor nem merte vállalni az asszonyt. Cserbenhagyta, és ez megbocsáthatatlan.

Babrián kivette a szájából a pipát. Az arca megkeményedett, enyhe ingerültség fodrozódott át rajta. „Nem értelek – jelentette ki szárazon.

– Mi szükséged van rá, hogy büntudatot koholj magadnak?”

Miklós belesápadt. Hát csalónak tartja Babrián? Sértőbbet már nem is hallhatott volna tőle. A megértésére vágyott, de úgy érezte, hiú remény volt erre számítania.

Babrián ügyet sem vetett a sértettségére. Ilyesmihez már túl fáradt volt. „A büntudatod teljességgel hamis. És nem valami rokonszenves. Látom, hogy kínlódsz, és ezt megértem, de attól tartok, némi önzés is dolgozik benned, azt pedig már nem vagyok hajlandó elfogadni. Ezzel az asszonnal szemben aztán különösen nem.”

Önzés? Miklós lehorgasztotta a fejét. Hiszen hiányzik, gondolta, irgalmatlanul hiányzik! Dehogyan volt Tóbinak igaza, hogy a szerelem a józan megfontolás hiánya. A szerelem az, ha a másik hiánya elviselhetetlen; ha a kínok kínját okozza, hogy hiányzik, akit az ember szeret. És ezt, úgy látszik, még Babrián sem érti.

„Miért csak magadat akarod látni? – kérdezte Babrián. – Azt mondd, szeretted, nem? – Hangjába már rekedtség vegyült, kezdett nehezebbé estni a (beszéd. – Jó volna, ha egyszer már rajta is elgondolkoznál. Ne légy önző ... próbáld meg beleélni magad az ő helyzetébe ...

A lélegzése szaggatottá vált, félretette a pipát, bekapcsolta az oxigénkészüléket. Miklós már aggódva figyelte. Attól félt, hogy megerőltette a hosszú beszélgetés.

„ö nem volt önző – folytatta Babrián, amint a lélegzetvétele rendbe jött. – Veled törődött, nem magával. Szeretted téged. És nagyon kellett szeretnie ahhoz, hogy ne akarjon mindenáron megtartani, holott kacagva megtartható volna, ha akar. Mégsem tette. Ahhoz bizonyára nem volt elég ereje, hogy a saját jószántából mondjon le rólad, hiszen te valóban a reményt jelentetted a számára, de ahhoz igen, hogy ne éljen vissza a hatalmával fölötted. Neked engedte át a döntést, önmaga alatt vágta a fát. Olyan választás elé állított, amelyben neki szinte semmi esélye nem maradt...”

Megint levegő után kapkodott. Percekig nem hallatszott más, csak az oxigén sustorgása. De addig erőlködött, amíg össze nem szedte magát.

„Éppen azt nem akarta elfogadni tőled, amit most önvádként magadra veszel. Ismert téged ... nem tudott megbékélni a gondolattal, hogy ne magadért... hanem érte állj helyt... Ő tudja, mi a helytállás...”

Szavai végleg elapadtak. Szemére rátelepedett a kimerültség hártájára. Elcsigázottan hátradólt, hirtelen valami szörcsögő hang tört fel belőle. A légzőcsövet görcsösen szorította a szájához, és megránduló kézzel kapott a csengő után, hogy behívja a nővért.

– Most menj el – lihegte. – Menj... és gondolkozz rajta ...

Miklós mozdulatlanul feküdt az ágyban. Maga előtt látta eltorzult, hamuszürke arcát; látta, hogy a szeme kidülled, megduzzad a nyaka, és homlokát szempillantás alatt sűrű veríték lepi el. Megdermesztette a kép. Valóban ilyen katasztrófális állapotban látta akkor? Vagy csak most idézi meg így a képzelete? Most, hogy már tudja, alig van remény? Az emlékezete nem adott rá választ... Csak egyre emlékezett világosan. Homályos sejtelme, amely az imént is átsuhant rajta, akkor ott derengett fel benne először, Babrián szavait hallgatva. És ez a sejtelen most egyszerre bizonyossággá vált.

Életük folyamán Saci és Babrián kétszer találtak egymásra. S nemcsak akkor rég, egy olyan pillanatban, amikor a körülmények sorsukat közös sorssá tették, hanem most is, jóllehet a sorsuk már nem közös, és nem is lehetne azzá. S hogy mégis így történt, azt ő idézte elő. Ő teremtette meg erre, tudtán kívül, a lehetőséget. Mintegy benne találtak újra egymásra, mert ezt a második pillanatot mind a ketten neki szentelték. Találkozásuk most másodszor is a véletlenen múlt. Egymásra találásuk azonban éppúgy nem, mint ahogy először sem. Ők ketten, úgy látszik, tudnak valamit, amit jómaga még nem tud. És az, amit tudnak, az a jellemüket hasonlatossá formáló, megnevezhetetlen valami, amelyet bizonyára megélt életüknek és megharcolt tapasztalataiknak köszönhetnek, kötelék is köztük. Erős anyagú kötelék. Erősebb annál, mint ami saját korosztályának mégoly egyetértő és azonos cél felé törekvő társait is összetartja.

Miklós szorongást érzett. Vajon meg tudja-e majd valaha is, amit ők ketten tudnak? S ahogy a kimerültség fokról fokra elkábította, szorongása úgy csapott át félelembe. Azt a tudást, amit Sacival elveszített, Babriánban még megtalálja. De kiben fogja föllelni, ha Babriánt is el kell veszítenie?

A félálom ködös bódulatában egyszerre Saci jelent meg előtte, arcán a szívbe markoló, letörölhetetlen fáradtsággal, amely valósággal a pórusaiba ivódott. Mielőtt azonban a látvány eljutott volna a tudatáig, a valószínűtlenül éles kép homályosulni kezdett. Átúszott egy halványan fölsejlő, de látómezejét lassanként teljesen betöltő, veritékes, elkínzott, sovány férfiarcba, amelyet már megjelölt a halál – Babrián arcába.

4.

Másnap az idő szemlátomást tovább romlott. Füstszínű felhők tornyosultak a park fölött, havas esőt sodort a szél, komisz ködök fedték el a szemközti hegyoldalt. A hőmérséklet nagyot zuhant. Az ablakhőmérő higanyszála csaknem a fagypontra állt. Kezdünk belefutni a télbe, állapította meg Miklós.

Miközben bekészítette magának a reggeli kávéját, és hozzálátott a borotválkozáshoz, a szokásos aggodalommal gondolt Babriánra. Vajon hogy telt az éjszakája? És hogyan viseli ezt a nyomasztó, sötét reggelt? Mindegyre az a kép lebegett előtte, amit elalvásakor félálmában látott, s nyugtalanságában végül a régi, gyerekkori babonához menekült. Gyerekkorában szentül hitte, hogy rossz álmainak mindig az ellenkezője válik valóra, és többnyire így is történt. Ennek ugyan inkább az volt az oka – már akkoriban is élt a gyanúperrel –, hogy rendszerint iszonyú álmokat látott, amelyekhez képest az ébredés csak jót tartogathatott, hiedelméhez mégis makacsul ragaszkodott, és boldog volt, ha bevált. Remélte, hogy most is beválik majd.

A villanyfőzőből éppen akkor csurgóit ki a kávé, amikor végzett a borotválkozással. Kitöltötte a pohárba, és az éjjeliszekrényből cukrot vett elő. Közben meghökkenve

húzta össze a szemét. Hát ez meg mi a fene? A Spinoza-kötet fedelén egy doboz *Kent*-et látott. Hogy került ez ide? – csodálkozott. Az aranycsíkos dobozon, golyóstollal odafirkantva, négy betű állt – R.S.V.P. – meg egy telefonszám. A telefonszám ismerősnek tetszett, és a betűk értelme is földerengett benne: *Répondez, s'il vous plait*. Jézus Mária, gondolta elhűlve, csak nem ... De nem, mégsem, csak az első négy szám egyezett meg Gyöngyösiékével.

Savanykás vigyorral telepedett az asztalhoz, szürcsölgetni kezdte a kávé. Fényes tréfa, morgott magában, trezamüzan! Ki az a barom, aki kora reggel ilyen hülye viccekkel szórakozik? Mindenesetre nem véletlenül gondolt Verára. Tőle bőven kitelik ilyesmi, csinált már jó néhány hasonló heccet. Például két éve Szegeden ...

Május volt, egy filmforgatásról készített riportot, és napokig a városban tartózkodott. Aztán egyik reggel arra ébredt a szállodai szobában, hogy Vera ott ül a nyitott ablak mellett, a szájában cigaretta, a kezében egy Simenon-krimi, és gúnyosan figyel őt. „Jó reggelt, Nic – mondta –, remélem, jól aludtál! – És formás, szőke fejét szemrehányóan rázogatta. – Hát tudod, furcsa dolgaid vannak. Éjnek évadján lerepesztek ide, mert napok óta se egy levél, se egy interurbán tőled, te meg, mondhatom, gyönyörű kis fogadtatásban részesítesz. Hajnali kettőtől csak hallgathatom itt, ahogy húzod a lóbőrt. Nem gondolod, hogy ilyen szép, meleg éjszakán csak a temetőben illik aludni?” Ő meg csak sóbálvánnyá meredve ült az ágyban, és kiguvadt szemmel bámult Verára. „Atyaisten – suttozta. – Te még a zárt ajtón is be tudsz jönni?” „Ez aztán nem boszorkányság – oktatta ki Vera. – Minden szállodában létezik egy központi kulcs, amelyik az összes zárat nyitja, ha eddig nem tudtad volna, odalenn pedig egy éjjeli portásnak álcázott, vén kéjenc kuksol, akire veszett hatást tesz, ha egy magamfajta *fille plantureuse* bedobja a csábmosolyt.” „És te bedobtad, mi? Bájos... Mondd, te örült, miért nem költöttéi fel?” Vera a vállát vonogatta: „Miért nem ébredtél fel?” Nyoma sem látszott rajta az ébren töltött éjszakának, friss volt és kíváncsi. Miklós otromba türelmetlenségében már húzódott is beljebb az ágyban, hogy helyet szorítson neki maga mellett, de Verát kihagyta a számításból. Vera szeretett szeretkezni, de azt nem szerette, ha Miklós csak prédának tekinti. „Ó, nem, Nic, félreértesz – mondta hűvösen –, ennyire azért nem esz a penész. Kissé nyugtalankodtam miattad, amilyen lúd vagyok, de látom, hogy jól vagy, és nekem ez most elég.” Azzal, mintha Miklós ott sem lett volna, nyugodtan kiolvasta még azt a néhány lapot, ami a könyvből hátravolt, akkor pedig felállt, egy csókot nyomott Miklós homlokára, és sajnálkozva közölte, hogy máris indulnia kell vissza, mert tizenkettőkor Montaigne-speckollja van, és ő tartja a beszámolót...

Miklós önkéntelenül is nevetett magában, amíg kiöblítette a kávé poharat. No igen, Verában van vagányság, az tény! Sőt még humorérzék is a maga módján. Se szeri, se száma nem volt az ilyen és ehhez hasonló örültségeinek, amelyeket néha meglepően sok öniróniával és fanyar szemérmességgel művelt. S ami igaz, az igaz, sohasem csinált titkot az érzelmeiből. Mindig is kimutatta, hogy ragaszkodik hozzá, holott Miklós tudta, Adélé asszony nem győz eléggé a lelkére beszélni, hogy egy nőnek nagyobb óvatosságot s főleg több büszkeséget kell tanúsítania egy olyan tisztázatlan viszonyban, amilyen az övék. De hát Vera fütyült a konvenciókra – legalábbis ebben a tekintetben okvetlenül. Önérzetesebb volt, semhogy olcsó és kicsinyes női praktikákhoz folyamodjék. Egyszer, nem is oly rég, lemondó akasztófahumorról jegyezte meg: „Ha majd szakítani fogsz velem, Nic, nem szeretném, tudod, ha megkésett szemrehányásokat kellene tennem magamnak, hogy a kapcsolatunkban nem voltam hozzád mindig egyenes.”

Tényleg az volt, ismerte el Miklós, és egy kicsit csodálkozva nézett maga elé. Ha olykor-olykor úgy adódott, hogy néhány napig nem látták egymást, Vera sohasem fél

nyíltan bevallani, hogy hiányzik neki. Sőt hogy a távollétét sokszor elviselhetetlennek érzi. Ez pedig valóban arra vall, hogy a lány mégiscsak szerette. Igen, gondolta Miklós, most már elhiszem neki. Most, hogy már magam is tudom, mit jelent annak a hiánya, akit az ember szeret...

Zavart kis félmosollyal lépett el a mosdótól. De hát ennek már nincs jelentősége, vont a vállát, eső után köpönyeg... Mindamellettt átlátta a helyzet groteszkumát: Saci szerelmének köszönheti, hogy Vera most egyszerre más színben tűnik fel előtte, mi több, valamiképp még azt is, hogy be kell látnia, Vera többet tudott a szerelemtől, mint jómaga, kapcsolatuk egész folyamán.

Hosszú idő óta először gondolt a lányra melegen és megértéssel. De ez csak néhány pillanatig tartott. Aztán máris a gyanakvása kerekedett felül. Vajon miért nem jelentkezett? Egyáltalán mi van vele? Egészen biztos, hogy valamire készül. És jó volna minden további kellemetlenségnek idejekorán az elejét venni. No, majd kifaggatom Tóbit róla is, döntötte el végül, mert valahogy úgy érezte, Tóbi többet tud a lányról, mint amennyit az utóbbi időben elárult.

Már éppen indulni akart reggelizni, amikor kopogtattak, és egy vörös üstök jelent meg az ajtóban.

– Szia, Pét! – csodálkozott rá Miklós. – Hát te?

– Megjöttem. – A gitáros a motyójával együtt besündörgött, és félszegen megállt. – Nem tudsz rólam? – kérdezte zavartan. – Én volnék az új szobatárs.

– No persze – bólintott Miklós. – Remek! – De a gitárjára félreérthetetlenül bizalmatlan pillantást vetett.

– Nyugi! – vigyorodott el Pét. – Csak akkor játszom majd, ha nem vagy itt.

– Akkor máris kezdheted – mondta Miklós. – Most reggelizni megyek, aztán Babriánhoz. Az egész délelőtt a tiéd.

A fiú lerakta a bőröndjét, a gitárt az ágyára fektette. – Várj – mondta, és kerülte Miklós tekintetét. – Babriánhoz nem mehetsz – dűnnyögte. – Senki sem mehet hozzá. Nincs jól.

Miklós a küszöbről nézett vissza. – Mit beszélsz?

– Az este ... Hát szóval... rosszul lett a tv-szobában. Azazhogy nem is ott... a liften még föl tudott menni az emeletre, de aztán ...

– Aztán? – ripakodott rá Miklós, és érezte, hogy kiveri a verejték. – Nyögd már ki, az istenedet!

– Összeesett – motyogta Pet. – A folyosón ... Én találtam rá ...

Miklós csak állt, falfehéren. Beleborzadt a könnyelműségébe. Én vagyok az oka, gondolta kétségbeesetten, nem szóltam Windischnek. – Folytasd – szólt rekedten.

– Már nincs nagy baj – sietett vigasztalni Pet. – Becsszó! Épp az előbb kérdezősködtem róla, és azt mondták ...

– Mi történt az este? – vágott a szavába Miklós. – Arról beszélj!

– Hát... ott ült az egyik ablak alatt, összeroskadva ... a tarkóját próbálta előrenyomkodni... Elszédültem, mondta. Én meg rohantam ész nélkül az inspekcióshoz... Kapott egy injekciót, aztán bevitték a szobájába, és lefektették. De ő csak viccelődött az egészen ... A folyosón, mondogatta, az lett volna csak a szép ... A stílusos... Meg még azt is mondta, hogy ...

Ezt már nem hallotta Miklós. Kifordult az ajtón, és végigszáguldott a folyosón. Benézett a nővérszobába, de üresen találta. Loholt tovább, Babrián szobájához. A folyosó kihalt volt, sehol egy lélek.

Aztán ott állt Babrián ajtaja előtt, és lélegzet-visszafojtva hallgatózott. Baljós csend, bentről nesz sem szűrődött ki. Bekopogtatni meg nem volt bátorsága, izgalmban csak az ujjait csavargatta. Soha életében nem érzett még ekkora félelmet. S félelmét megsokszorozta az önvád: ekkor már szinte csakis önmagát okolta Babrián rosszulletéért. Miért is nem figyelmeztette Windischt tegnap este? Miért nem bökte ki neki, hogy Babrián lement az étterembe, és utána beült a tv-szobába? Hogy követhetett el ilyen felelőtlenséget?

Végül kapta magát, leszaladt az első emeletre Windischhez. Zárva volt az ajtaja. A laborból éppen egy nővér jött ki, és azt mondta, a doktor úr nincs bent, előadása van az egyetemen és csak délután tér vissza. Babriánról semmi felvilágosítást nem tudott adni.

Ekkor Dóra ötlött Miklós eszébe, de mintha csak minden összeesküdött volna ellene, az asszonyt sem találta a szobájában. Most mit tegyen? Végsőkig elkeseredve, tanácstalanul álldogált a folyosón, amikor szerencsére előkerült Angéla. Tőle tudta meg, hogy Dóra lent van a pavilonban.

Anélkül hogy fölment volna a kabátjáért, pulóverben, hajadonfőtt sietett ki az épületből. Csontig hatoló, metsző szélben került meg a hátsó traktust, és bőrig ázott a szakadó esőben, amíg eljutott a fekvőcsarnok mögötti favázás pavilonig, amelynek egyik elhagyott helyiségében Dóra rendezkedett be.

A kis műhelyben kellemes meleg fogadta, a vaskályhában ropogott a tűz. Az asszony a rajzasztalnál ült, s amikor megpillantotta Miklóst csapzottan, lucskosan, magából kikelve, ijedten összecsapta a kezét. – Az isten szerelmére, mi történt magával? Így jött ide, kabát nélkül... ebben az ítéletidőben?

– Mit tud Babriánról? – kérdezte könyörögve Miklós. – Csak most hallottam, mi történt vele az este ... hogy van? Tud róla valamit?

Az asszony először is levétette vele átázott pulóverét, aztán a kályha mellé parancsolta, a zsámolyra, hogy megszáritkozzék. Közben maga is odahúzott egy széket, és nagykendőjébe burkolózva, leült vele szemben. – Nyugodjék meg – mondta. – Reggel beszéltem Windischsel, és...

– Életveszélyben van? – szakította félbe Miklós.

– Már nincs.

– De hát... mi történt tulajdonképpen? Mitől lett rosszul?

– *Asthma cardialis* rohama volt – magyarázta meg szakszerűen Dóra. – Súlyos paroxizmos *dyspnoé* lépett fel, de még idejében sikerült megszüntetni. Windisch szerint az éjszakája panaszmentesen telt, kipihenten ébredt, és jobban van. A mai nap pedig további javulást hozhat.

A dekompenzáció veszélyéről Miklós nem mert érdeklődni. – Mikor szabad bemenni hozzá? – kérdezte ehelyett.

– Azt nem tudom. Egyelőre biztosan nem. Windisch szigorú ágynyugalmat írt elő neki, és meghagyta, hogy senki sem zavarhatja. – Az asszony hallgatott egy pillanatig. – Egyébként rég láttam ennyire kikelve magából. Magánkívül volt haragjában. Babrián valóban sokat kockáztat, fegyelmezettebbnek kellene lennie ...

Miklós lesütötte a szemét. Felindulása ugyan valamelyest csillapodott, az asszony higgadt szavai mégis csak megnyugtatták, de még mindig hajlott arra, hogy a történetekért az egész felelősséget magára vegye. – Legalább Klára itt lennel – sóhajtott fel. – Ő mindig jó hatással van Babriánra. Meg aztán tőle állandóan megtudhatnánk, mi is a helyzet... de csak vasárnap este jön vissza.

– Ha ugyan visszajön – jegyezte meg hangsúlytalanul Dóra.

Miklós értetlenül pillantott rá. – Nekem azt mondta.

Az asszony hallgatott néhány pillanatig. A kályhában lobogó tüzet nézte, amely a nyitott ajtócskán át sárgás fénycsóvákat lövellt a falra. – Maga hát nem tudja, hogy mire készülődik?

– Nem – csodálkozott Miklós. – Tegnap, amikor összeakadtam vele, éppen az anyja elé ment ki a vonathoz, és csak annyit mondott, hogy vasárnap estig kimenőt kapott.

– Elhatározta, hogy kiutazik az anyjához – mondta szárazon Dóra. – És az a gyanúm, hogy most együtt mennek majd el.

Értem, gondolta Miklós, de nem szólt semmit, csak halkán füttyentett meglepetésében. Végtére is az a tegnapelőtti beszélgetés közte meg a prof között nem tartozott senki másra. – És gondolja – kérdezte bizonytalanul gondolja, hogy nem fog visszatérni?

– Biztos vagyok benne – hangzott egyszerre már nyersen. – Se vasárnap, se soha többé! – S Miklós csak most érezte meg, mint árad Dórából a megvetés.

– Talán ... mondta?

– Nem mondott ő senkinek semmit. De vajon mit gondol, miért intézte oly nagy titokban az útlevelét is meg a vízumát is? Az utóbbin vesztett rajta. A múlt héten, amikor azzal az ürüggyel kért kimenőt, hogy a befejezett fordítását kell leadnia, valaki véletlenül összetalálkozott vele odafenn, a Rózsadombon. A francia konzulátuson, ahol a nyugatnémet vízumokat is adják ...

– Hát így tudta meg az öreg – csúszott ki Miklós száján.

– Így!

Miklós most nem pillantott az asszonyra. Szegény Kaja, gondolta, és már másodszor lepődött meg azon, hogy valójában mennyire sajnálja a lányt. Hát így kellett ennek történnie? – tűnődött el. Valóban így? Én lettem volna számára az utolsó esély? A fejét rázogatta. – Hátha csak tévedés az egész. Valami félreértés...

– Nem az – mondta Dóra. – Amikor megtudtam a dolgot, kereken kérdőre vontam, és erre mindent bevallott. Természetesen azt állította, hogy karácsony után majd visszatér. De többé nem hiszek neki.

– Talán jobb lesz neki ott – mormolta Miklós, de ebben valahogy maga sem hitt. Az járt az eszében, amit Kasza mondott egyszer a lányról: oly mindegy, hogy itt él-e mihaszna élősdí módra, vagy milliomoslánycént az anyjánál odakinn... – Végül is – folytatta – itt már nem sok remény nyílna a számára. Talán belefáradt az egészbe. A betegségbe, a társtalanságba... hiszen még a körülmények is valamiképp mindig ellene dolgoztak. De ott kinn ... talán úgy érzi, ott még akad számára remény...

Az asszony vállat vont. – Ha csak erről lenne szó, eszem ágában se volna felháborodni rajta. Talán nem helyeselném, de semmi esetre sem ítélném el érte. Nem, a kiábrándító nem ez. Az a kiábrándító, hogy miközben így döntött, eszébe sem jutott ez az öregember, akinek pedig minden másnál többet köszönhet. Számára Zách Kornél nem probléma. Érti? Fel sem vetődik benne, hogy mi lesz vele. Egyszerűen nem érdekli. Úgy rázza le magáról, akár egy rakás homokot. Sose hittem volna róla...

Miklós semmit se mondott. Átérezte az asszony felháborodását, de kissé csodálkozott is rajta, hogy a megértése ezúttal ennyire elhagyta. Mindenesetre különös, gondolta, hogy Dóra, aki tudja, és lélekben már rég beletörődött, hogy a fiától nem várhat többet, mint amennyit kap, s aki minden bizonnal még helyesli is, hogy egyikük sem ragaszkodik hozzá, a reménytelenséghez, Klára esetében ugyanezt képtelen elfogadni. Ámbár talán éppen ebben rejlik a magyarázat.

De hát nem volt több beszélőnivalójuk erről, és ezt mind a ketten megértették.

– No és maga? – kérdezte kisvártatva Dóra. – Mit végzett az este Windischnél?

– Maradok – dűnyögte Miklós. – Egy hónap ráadás. Meggyőzött róla, hogy szükséges.

– Sejtettem – intett az asszony.

Miklós lopva rásandított. Szerette volna még pontosabban tudni, valójában mi is az, amit sejtett, de aztán mégsem kérdezte meg, mint ahogy nem vallotta be azt sem, hogy miféle együttműködésre szólította fel az orvos. Mindinkább erőt vett rajta a babonás meggyőződés, hogy amiről nem beszél, az talán be sem következik.

– És talán jobb is így – bólintott ismét Dóra, és tünődve hozzátette. – Igen, azt hiszem mindenképpen jobb. Ilyen lelkiállapotban vétek lett volna elengedni magát.

– Én is beláttam. – Miklós mosolyogni próbált. – De most már összeszedem magam, össze ... ha fene fenét eszik is I

– Ezt vártam magától – mondta az asszony.

Felállt, az asztalhoz lépett, kihúzta a fiókját. Jókorá mappát vett elő, lapozgatott benne, majd kiemelt egy lapot. Az asztalra erősített lámpa fényénél elnézte egy darabig, közben cigarettát vett elő, és rágyújtott. Miklós meglepődött, mert sohase látta dohányozni.

– Néha egyet-egyét – vetette oda Dóra inkább megsejtve, semmint észrevéve csodálkozását. – Nagy ritkán én is rászorulok. – Gyakorlatlan dohányos módján szívta a cigarettát, füstjét a szippantás után rögtön kieregetve a száján. – Magával, sajnos, nem boldogultam el – mondta –, de ez, azt hiszem, sikerült. – A lapot a rajzállványhoz vitte, ráerősítette a deszkára. Aztán elcsavarta a lámpa buráját, és fényszóróként a lapra irányította.

Az éles fény pászmát hasított a félhomályos helyiségben. Miklósnak elállt a lélegzete, egy pillanatig szinte szíven ütve érezte magát. Saci ceruzaportréját pillantotta meg az állványon. Kissé elrajzolt, markáns, szuggesztív arc félprofilból, vonásain a gyötrelmes fáradtsággal s az immár megmásíthatatlan magány kifejezésével, amelyet a ködös pillantású szem öniróniája csaknem elviselhetetlenné fokozott. Ez a pillantás volt az, amelyet Miklós mint utolsó emléket őrzött az asszonyról. „Jól van, szívem – csendült fel benne mosolygósán gyöngéd hangja. – Hát aludj rá egyet...”

– Csodálatos! – suttogta, s meg volt döbbenve, el volt ámulva: honnan ismerhette Dóra ezt a pillantást?

Dóra ott állt mellette, cigarettázva, vállkendőjét fázósan szorosabbra vonva a mellén, de nem szólt semmit.

Aztán az állványhoz lépett, levette róla a rajzot. – Magának adom, ha akarja – mondta csöndesen. – Ha igazán akarja... de lehet, hogy nem akarja ...

Miklós sóhajtott egyet, lehorgasztotta a fejét. Már nem is csodálkozott, hogy Dóra így belelát, ennyire tisztában van érzéseivel. – Igaza van – hagyta rá boldogtalanul –, nem akarom. Nem... ugye megérti?

– Megértem. – Az asszony a mappába süllyesztette a lapot, majd ismét visszaült a helyére.

Újra csend borult rájuk, csak a kályhában duruzsolt a tűz. Miklós az órájára pillantott, és zavartan megkérdezte: – Nem tartom fel?

– Nem – felelte Dóra. – Egyébként sem engedem így vissza. Meg kell szárítkoznia, aztán majd fölmegegyek, és lehozom a sapkáját meg a felöltőjét. – Utolsót szippantott a cigarettájából, és a kályhába dobta. – Egy újságíró kereste reggel – mondta.

– Újságíró? Engem?

– Tulajdonképpen Babriánhoz jött fel, de Windisch természetesen nem engedte be

hozzá. Beszélgetésük közben aztán kiderült, hogy jól ismeri magát, és engedélyt kért, hogy meglátogathassa. Nem találkoztak?

No persze, kapcsolt Miklós, a *Kent* az éjjeliszekrényen! De a fejét rázta. – Nem – mondta. – Bejött ugyan hozzám, de még aludtam, és nem ébresztett fel, csak egy telefonszámot hagyott. Ki volt? Nem tudja a nevét?

– De igen, Windisch megmondta.

Miklós bólintott, amikor meghallotta a nevet. Valóban ismerte, egy lapnál dolgozott vele.

– Milyen ember? – kérdezte Dóra.

– Egész rendes srác. Kultúrrovatos. Mit akart Babriántól?

– Interjút.

– Interjút? – Miklós a homlokát ráncolta, és nem tudta elhessegetni feltörő rossz érzését. – Hát ez ... elég furcsa!

– Miért volna az?

– Hogy is mondjam? – Miklós kelletlenül vállat vont, jobban szeretne volna, ha az asszony nem teszi fel ezt a kérdést. – Babriántól már jó ideje nemigen szokás interjút kérni. Valahogy senkinek se jut az eszébe. Egyébként... nincs is rá semmi különösebb ok.

– Úgy látszik, mégis van – mondta az asszony. – És valakinek most az eszébe jutott.

Miklós éles pillantást vetett rá. – Mire gondol? – kérdezte szorongva, holott maga is jól tudta, hogy mire. – Nem – rázta meg aztán hevesen a fejét –, nem hiszem, hogy odakinn bármit is tudnának az állapotáról. És képtelenség, hogy azért jutott volna az eszükbe, mert... Nem – kiáltott elkeseredve –, ez biztosan nem igaz! Kizárt dolog! Ez nem lehet az oka...

Az asszony hallgatott. Nagyon sokáig hallgatott. Az arca merev volt és kifejezéstelen, mozdulatlanul nézte a kályhában a tüzet.

Aztán keskeny válla didergősen megremegett. – Nem szabad, Miklós – mondta tompán –, Babrián helyzete felől többé nem szabad áztatnia magát. Nem él túl még egy rohamot.

5.

Jó ideje hallgattak. Végül Tóbi hátradőlt a karosszékekben.

– öléig gyér ma itt a forgalom – mondta, miközben lustán körülnézett.

– No persze, ebben az időben ... Egy kiadós téli kirándulás feljutni ide. Miklós szórakozottan biccentett. Odakinn hó szállingózott, lassacskán leplet terített a parkra. Kevesen jöttek ma fel, alig akadt látogató. így aztán most először tűnt fel neki, hogy milyen sok az ismeretlen arc. Az utóbbi hetekben alaposan kicserélődött a társaság, a betegeknek talán a felét sem ismerte, s egyszerre csaknem olyan idegennek érezte magát köztük itt, a társalgóban, mint a legelső látogatási napon, amikor szintén Tóbi járt fent, ő meg épp ugyanennél az asztalnál várta, ahol most ülnek. És a szomszéd asztalnál akkor is öregurak verték a blattot, zsémbesen, egymást ugratva, bár nem ugyanazok, akik most, hanem Terstyánszky papa meg a huszárcapitány, a sipító hangú,

pukkancs kis tanfelügyelő és a sanyarúvendel bankpénztáros, aki már rég hazament. És akkor lépett be az ajtón Saci, és kihívóan megszólította ...

Lehajtotta a fejét, ujja hegyével az asztalt borító, zöld nemezt kezdte simogatni. Túlságosan is élenken idéződött elébe az asszony. Keskenyre húzott szeme, gúnyos mosolyra görbülő szája, rekedtes és támadó hangja. De még arra is pontosan emlékezett, hogy milyen kamaszos izgalom borzongatta meg, amint elegáns alakja után nézett... Hát ez sosem fog elmúlni?

– Valami baj van? – szólt Tóbi.

– Nem, dehogy! – Miklós úgy kapta fel a fejét, s úgy mosolygott rá, mint akit tetten értek. – Dehogy, csak elgondolkoztam ...

Tóbi fürkész-tűnődve vizsgálta. Úgy, ahogy az utóbbi időben szinte mindig. Mintha csak latolgatna valamit, vélte Miklós, s egyre jobban nyugtalanította ez a pillantás. Gondterheltnak érezte és túl komolynak, sőt komornak. De hát mi lehet, az, gondolta, ami ennyi tépelődésébe kerül? Azelőtt mindig kerek percc kimondta, ha nyomta valami a lelkét.

Hallgatásuk megint hosszabbra nyúlt a kelleténél, s ezúttal Miklós unta el hamarább.

– Tulajdonképpen miért tűntél el ilyen sokáig? – Könnyednek, amolyan mellékes színezetűnek szánta a kérdést, de maga érezte a legjobban, hogy nem úgy sikerült. Több szemrehányás keseredett bele, mintsem akarta volna.

Tóbi is kiérezhette a hangjából, mert enyhén zavarba jött. – Hogy miért tűntem el? Nocsak, öregfiú, tán kiheverhetetlen hiányérzet gyötört? – Ő is szerette volna kedélyesre venni a dolgot, de neki sem sikerült. – Az utóbbi időben – folytatta már elgondolkozva – valahogy csak a saját malmainkban öröltünk. Én az államvizsgálattal bajmóldtam és a szakdolgozatommal, aztán a sok hercehurca az elhelyezkedésem körül. Te meg ... – Elharapta, de Miklós nem hagyta annyiban.

– Én meg? Na, mondd csak!

Tóbi most kerülte a tekintetét. – Ne haragudj rám, öregfiú – sóhajtott fel. – Tudom én jól, hogy legutóbb cefetül megbántottalak.

Miklós szinte csalódást érzett. Hát csak ennyi lenne az egész? – gondolta. Ez az, amire olyan nehezen vette rá magát? – Bolond vagy – mondta –, hiszen rég elfelejtettem! Ha valamiért egyáltalán haragudtam, az egészen más volt. Nem értettem, miért nem nézel felém azóta se.

– Láttam – ingatta a fejét Tóbi –, hogy piszkosul rosszul esett neked, amit arról az asszonyról mondtam.

– Ez igaz, nem tagadom. Mégsem kellett volna az egészset magadra vened.

Tóbi rápillantott. – Honnan tudod? – kérdezte csendesen. – Nem mondtam el mindent, amit gondoltam.

Úgy! – gondolta Miklós, és elborult az arca. – Amit elhallgattál, azzal nem bánthattál meg – mondta kissé szárazon. – De amit elmondtál, azt a kelleténél jobban mellre szívtam. Akkor még nem voltam teljesen magamnál. Spongyát rá, felejtsük el.

Tóbi óvatosan méregette. – Tehát... elmúlt?

– Igyekszem túllenni rajta.

– Igen, én is úgy látom – bólintott Tóbi. – Mintha összelapátoltad volna magad ... Örülök, hogy nekikénytelenkedtél végre.

– Ez a további ittmaradásommal függ össze.

– Hát persze ... persze – mondta sietve Tóbi. – Értem! – S hasonló sietséggel

folytatta: – Hanem ami az eltűnésemet illeti, igazán kitalálhattad volna az okát. A kisdéd dolgozatom.

Miklós rábámult. – Csak nem azt akarod mondani, hogy máris elkészültél velem? – Emlékezett rá, hogy amikor a legutóbb fent járt, még hozzá sem fogott a tanulmányához, amelyet kisdoktori disszertációjának szánt.

– Hát, nem sokat durmoltam ez alatt a két hét alatt... – Tóbi komótosan lenyúlt a fotel lábához, ahol hajókoffernyi aktatáskája állt, és előhúzott egy teli dossziét.

– Fantasztikus vagy! – álmélkodott Miklós. – Elképesztő! – Tudta ugyan, hogy Tóbi szemfényvesztő gyorsasága mögött mindig hosszú hónapok kemény munkája áll, s hogyha egyszer nekifekszik az írásnak, hihetetlen iramban dolgozik, de mégis újra és újra ámulatba ejtette. – Hisz ez már valóságos ördögösség! – rázogatta a fejét.

Tóbi a vállát húzogatta. – Unom a tökölődést. Ha egyszer úgyis meg kell csinálni, mi a szűzmáriának totózzak vele? Közölni kell a közlendőket, és kész.

No igen, gondolta fanyarul Miklós, ez a difi köztünk! Sose tudott olyan profi mód dolgozni, mint Tóbi, és most eltűnődött egy pillanatra, vajon nem az-e az oka ennek, hogy Tóbiban talán erősebb a közlés vágya, mint őbenne. Kezébe vette a kéziratot; még súlyra is tekintélyes volt, ahogy a tenyerén méricskélte. – Megvan ez százötven oldal is...

– Hét lapocska híján – hagyta rá Tóbi, de öröm alig látszott rajta. Ez is különös volt. Máskor, ha csak egy recenziót fejezett is be, áradt belőle a harsány jókedv.

Miklós már nem is titkolta furcsálkodását. – Azért nem kellene ilyen búsnak lenned.

– Fáradt vagyok – mondta Tóbi –, nem bús. Mikorra tudnád átbóklászni? – Mindenkor ragaszkodott hozzá, hogy a leadás előtt Miklós elolvassa, sőt átfésülje kéziratát, noha erre a legtöbbször semmi szükség nem volt. Kitűnően írt, pontosan és kifejezően.

– Vasárnapra megleszek velem – ígérte Miklós, habár pillanatnyilag semmire sem vágyott kevésbé, mint hogy a sumér társadalommal és Urukagina reformjaival foglalkozzék. – De az egykedvűségedet mégiscsak sokallom. Amit az utóbbi másfél évben nyújtottál, nem akármilyen teljesítmény !

– Ne túlozz – hárította el Tóbi, s neheztelésében még súlyos szemhéját is lecsukta egy pillanatra. – Ha örülsz, jólesik. Talán el is várom tőled. De a dicsérgetéssel csak fölmérgesítesz. – Nem szánta szerénykedésnek. Halálkomolyan gondolta: amit tud, csupán rés a tudatlanságán. S hányszor elmondta kesernyésen, ebben a szakmában az ember többnyire már azzal is elégedett lehet, ha felismeri, hogy tévedett.

Miklós, mint rendesen, most is mulatott rajta. – Ahogy óhajtod – mondta. – Majd ízekre marcangolom, ezen ne múljék!

– Ez a katonás! Ne sajnáld a vörös plajbászt...

Miklós felütötte a dosszié fedelét, és maga is meglepődött hirtelen támadt érzésén. Azelőtt Tóbi minden egyes írásának a sajátjaként örült, de most nem, most csak enyhe féltékenységet érzett. Mert beszéljen Tóbi bármit is, messze előtte tart. Előtte az elvégzett munkában, a valóra váltott tervekben és ... igen, az eredményekben is.

Megkeseredett a szája íze, és kétségtelen erőfeszítésébe került, amíg ezt a méltatlan és megalázó féltékenységet elfojtotta magában. De elfojtotta, s akkor már érdeklődve lapozgatta a kéziratot, imitt-amott a szövegbe is belekóstolya. – És gondolom, a szokásos gondos munka is, ahogy Emmi ismerem ... – Ő gépelte unokaöccse kéziratát, hibátlanságukra és a tetszetős külalakokra egyaránt aggályos gondot fordított. Ámbár ezek a betűk nem Emmi vénséges vén Remingtonjának a betűi voltak. – Egyetlen félreütés sincs benne, mi? Egyetlen vesszőhiba sem ...

– Ahogy mondod – erősítette meg Tóbi.

Miklós rágyújtott, kényszeredettebb már nem is lehetett volna. – Nos – mondta egy váratlan fordulattal mi az, amiről beszélni akarsz velem?

Tóbi meglepődött, de nyomban óvatossá is vált. Szemlátomást egy cseppet sem örült annak, hogy Miklós elébe ment.

Miklós a dossziéra mutatott. – Ezt a kéziratot, ugye, Vera gépelte le?

Tóbi csak bámult. – Hogy jöttél rá?

– A betűk – mondta Miklós. – Ezek Vera Erikájának a betűi. Nekem is sokat gépelt egy időben. – Mélyet szívott a cigarettájából. – Mi van vele? – kérdezte. – Mi van Verukával? – A hangja elfogulatlanul csengett, egy árnyalattal fesztelenebből is, semhogy természetesen hatott volna.

– Nehéz helyzetben van – mondta vontatottan Tóbi. – Részben ... nos hát, miattad. Meglepően összetörte a szakítás. – Miklóstra sandított, talán várt valamit, de Miklós nem szólt, s erre folytatta. – Én meg úgy láttam, hogy szüksége van a segítségemre.

– A segítségemre?

– A segítségemre – bólintott Tóbi. – És ócska dolog lett volna megtagadnom tőle. De hát miért is tagadtam volna meg? Vera nagyon megváltozott. – Kissé zavartan vállat vont. – Az ember persze nem szeret ilyesmit kijelentgetni, de mégis ez a helyzet. Akármilyen volt is azelőtt, állíthatom, hogy most vitathatatlanul rokonszenves. Egyre jobb véleménnyel vagyok róla. És egyre inkább úgy találom, hogy mégiscsak nekem volt igazam.

– Igazad? Miben?

– Abban, amit már augusztusban a tudodra adtam. Meggondolatlan számárságnak tartom a szakításodat.

Miklós több elégedetlenséggel rázta meg a fejét, mintsem szándékában állt. – Sehogy sem tudsz lemondani arról, hogy összeboronálj bennünket?

– Nem akarlak összeboronálni vele. Erőnek erejével pedig különösen nem. Én csak egy kérdést teszek fel. Az volt az utolsó szavad?

Miklós újra meggyújtotta kialudt cigarettáját. – Nos – mondta, miután körülményesen rágyújtott –, annyi valóban igaz, hogy magam is kezdem belátni, sok tekintetben talán rosszul ítélt meg. Az utóbbi időben sokat gondolkoztam Verán. No meg magamon is.. a kapcsolatunkon ... Hát igen, elég igazságtalan voltam hozzá. Eltúloztam a dolgokat ... a hibáit. De kötve hiszem, hogy ennek már bármi jelentősége volna ... – Hallgatott, a cigarettája parazsát nézte. – De hazudni mégsem akarok neked – pillantott aztán Tóbira. – Verát azóta értem jobban, és azóta látom tisztábban a magam szerepét is ebben az egész elmúlt kapcsolatban, amióta megismertem Sacit... De nem, mégsem ... csak azóta, hogy Saci elment... Ma már tudom, hogy Vera a maga módján szeretett engem. Én viszont... – Nem folytatta, legyintett, idegesen a hamutartóba pöckölte a cigarettát. – Érd be ennyivel. Nincs erről már mit beszélni.

– Mindenesetre megérlelődött melletted – mondta Tóbi. – Most, hogy gyakran megfordul nálunk, és sokat beszélgetünk, ez lepett meg a legjobban. És nekem sem válik a dicsőségemre, hogy csak most veszem észre. Túl sok előítélettel viseltetem iránta.

– Mindegy – legyintett ismét Miklós –, ennek már nincs jelentősége. Hidd el I Egyébként – fűzte hozzá –, biztos vagyok benne, hogy már Vera is túltette magát a dolgon. Nem jött, nem jelentkezett azóta sem.

– Hogy mik a szándékai, azt természetesen nem tudom – mondta megfontoltan

Tóbi, s Miklós azon kapta magát, hogy most valahogy nem ezt a józan tárgyilagosságot várná tőle. – Az igazat megvallva – folytatta –, rólad alig-alig esett szó köztünk. Meglehet, valóban beletörődött a szakításba. Még az is lehetséges, hogy akkor sem térne vissza hozzád, ha százszor akarnád is. önérzetes. Ez a magyarázata annak, hogy nem keres fel. – Hallgatott egy kicsit. – Nekem viszont el kell mondanom valamit, mert sürges az idő. Nem várhatok tovább, mert egy hónap múlva, amikor hazatérsz, talán már késő lesz. Jobban szerettem volna ugyan, ha tőle tudod meg, de mivel erre most nincs mód, kénytelen vagyok én a tudomásodra hozni.

– Csak nincs valami baj? – kérdezte Miklós.

Tóbi rászzegezte a tekintetét. – Vera gyereket vár – mondta.

Miklós megdermedt ültében, összeszorította a száját, aztán maga sem értette, miért, elvörösödött. – Szergej – mondta tompán.

Csend támadt. A társalgóban már alig voltak, a látogatási idő a végéhez közeledett.

Végül Miklós összeszedte magát. – Mi a szándéka? – kérdezte szenvtelenül. – Megírta már neki?

– Nem. – Tóbi félig leeresztett, súlyos szemhéja alól mereven figyelte. – Nem is fogja.

– Nem fogja?

– Kizárólag önmagát tartja felelősnek.

– Hát akkor? Elveteti?

– Megtartja.

– De hisz az... lehetetlen! – kiáltott fel fojtottan Miklós. – Hogy képzeli?

– Nem tehet mást – felelte szárazon Tóbi. – Volt egy abortusza. És akkor megtudta, hogy még egy nem lehet.

Ezt nem mondta meg nekem, gondolta Miklós.

Hallgatott, leszegte a fejét, maga elé bámult. Egyszerre annyi minden kavardott fel benne, hogy viharzó emlékei között alig tudott rendet teremteni. Anyjára gondolt s arra, ahogyan megszülte... te egy teljesen titkos és tilos gyerek vagy ám ... és Verára gondolt, az elutazása előtti látogatására még a kórházban ... az az önfeledt, felfénylő öröm az arcán ... a szabadság mámor, szabadulás valami rettenetes nyomás alól... az a kétségbeesett, pánikszerű menekülés... és ismét az jutott az eszébe, ami akkor: belefáradt, reménytelenül belefáradt, és lélegzethez akar jutni... de hiszen én is átéltem ezt, gondolta, átéltem ... a szabadság vágya, ami Klarához vonzott... s aztán ahogy ott ültek a *Closerie des Lilas* teraszán ... a furcsa, réveteg mosoly Vera arcán ... abortuszom volt... nem akartam, hogy megtudd ... még azt gondoltad volna, muszáj elvenned, de én így nem akarom ... és a leningrádi levelek Szergejről... mindmegannyi figyelmeztetés a távolból... de én nem írtam neki, nem, csak azért se ... egyetlen sort se várj tőlem ... érezd jól magad ... olyan jól, ahogy csak telik tőled ... hihetett-e mást, hogy már nincs is rá szükségem? ... és aztán ott, a hegyi vendéglőben... a csárdában ... vajon tudta-e már, hogy állapotos?... az a bajor fickó, a pecsétgyűrűjével... elég eltökélten riszálsz ahhoz, hogy egy ilyen fickó a lábaid közé kíváncsozzék... és Vera esőáztatta arca a szél járta Place d'Italien-n ... nos, Nic? végül is megkértem a kezéd ... és Saci kemény, átható tekintete a pajta félhomályában ... a bajtársad akarok lenni, mert ma már tudom, hogyan lehetnék az ...

Fáj, vallotta be magának Miklós, fáj Saci hiánya, de most Vera is fáj, különös, de mégis fáj... megcsalt... nevetséges szó ... nekem aztán igazán semmi jogom, hogy így nevezzem, amit tett... de miért nem mondta meg? ... ott a vendéglőben ... miért játszott a sértett szerelmem? ... mikor le tudott feküdni egy idegen fiúval... idegen?

miért volna idegen? Verának nem volt az... egy *másik* fiúval feküdt le ... meg tudta tenni... igen, ez fáj... bámulatos... bámulatos fickó ez a Szász Miklós, hogy ennyit se bír ki... ő bárkit elhagyhat, megbánthat, megcsalhat, de azt elvárja ... azt igen, hogy őt imádják megtorpanás és kétség és félrelépés nélkül... mert hát őt csak imádni szabad ...

– Nevetsz? – kérdezte Tóbi, és a szemét megint összehúzta. – Min nevensz?

– Magamon. Csakis magamon, senki máson ...

– Ide hallgass – mondta Tóbi. – Vera szeret téged. Akármi történt is. Tudom. Meggyőződtem róla ...

– Ne bizonygasd – intett Miklós. – Semmi szükség rá.

Tóbi most értetlenül nézett rá; látszott, ezúttal ki nem találhatja, mi zajlik Miklósban. – Nem hiszed? – szólalt meg végül, és csalódottságát már nem titkolta. – A lelked rajta! Én viszont nem hagyom annyiban ezt a dolgot, nem hagyom Verát cserben ... vedd tudomásul, hogy megkérem a kezét... hogy én elveszem, ha már ilyen ostoba és kicsinyes vagy...

Miklós elkomolyodott, meg is hökkent. – Beleszerettél?

– öregfiú, öregfiú – dörmögött Tóbi –, mit értesz te azon, hogy szerelem? Nem, még egyszer se rágtam éjjel a falat miatta, ha éppenséggel ez érdekel. De jól meg tudnék lenni vele ... meg a kis krapekkel... ha már úgy adódna a helyzet...

Miklós az asztalra szegezte a tekintetét. – Nem – mormolta. – Ugyan! Hiszen ha nem szerettél bele... – Felpillantott, s hirtelen elkeseredve megrázta a fejét. – Úgy gondolod, hogy rám többé senki se számíthat? Engem már teljesen leírtál, pajtás?

– Nono – mondta Tóbi.

– Az istenedet! – csattant fel Miklós. – Hát valahogy nekem is élnem kell! Odalent is. Ezután is. Élnem és dolgoznom! És ha nem lettem is okvetlenül különb ... arra azért talán még képes vagyok, hogy valamit én is vállaljak.

Amikor a kapu előtt, a behavazott kocsifelhajtón elbúcsúztak, Tóbi megkérdezte: – Karácsonyig lejössz? Megígérhetem?

– Igen – bólintott Miklós. – Karácsonyra biztosan.

6.

Babrián harmadnapra reggel fél kilenckor halt meg. Viszonylag nyugodtan töltött éjszaka után, hét óra tájban fölébredt, és normális, már-már egészséges hangon ama kívánságát fejezte ki a mellette virrasztó Verocska nővérnek, hogy hívja be hozzá a személyzet mindazon tagjait, akik bent tartózkodnak az épületben, valamint azokat a betegeket, akiket ő, Babrián, barátainak tekint, s akik jelenleg ébren vannak már. Verocska nővért megdöbbenette a példátlan óhaj, és gyermeketeg kísérletet tett, hogy Babriánt lebeszélje róla. Babrián azonban fölemelkedett az ágyban, és tudtára adta a következőket: az ember társas lény, elemi joga, hogy társas mivoltát minden körülmények között, tehát halála óráján is érvényesítse. Az ember és különösen ő, Babrián, nem elefánt vagy macska vagy bárminő olyan állat, amelyik úgy tartja illendőnek, hogy észrevétlen, társaitól elvonulva adja át magát a megsemmisülésnek. Amiként az ember köszön, mikor megérkezik valahová, hasonlóképpen távozása előtt is búcsút kell mondania, ő, Babrián, mindig is tetszéssel olvasott a nagy pátriárkákról,

akik okvetlen szerét ejtették, hogy – lett-légyenek bármily öregek, betegek – utolsó órájukban egybegyűjtsék atyafiaikat, és szóljanak hozzájuk. A közelmúlt idők, mondhatni, nem kedveztek e tisztos szokásnak, az emberek nem is elefántok vagy macskák, hanem férgek módjára hulltak el, néma vonaglásban, el taposva és megbecstelenítve és megfosztva a méltóságtól, mely feltétlen megilleti őket, ha képesek élni vele. Verocska nővér hát ne képzelje, hogy Babriánnak elment az esze, mikor – atyafiak híján – e baljós épület lakóit tekinti hozzátartozóinak, végtére is élete tetemes részében ők álltak mellette, megosztva vele a rosszat s a még rosszabbat, és ők tették lehetővé, hogy az emberi méltó állapotában morzsolja le a még neki megadatott napokat. Menjen hát Verocska, és hívja őket, míg nem késő, mert ha elmulasztaná teljesíteni e végső szívességet, Babrián akarva-akaratlan kísértené őt további életében.

Pánikszerűen rohant Verocska az inspekción Windischhez, és Windisch kivételesen nem hitte, hogy a kérés teljesítése helyett újabb injekciókkal kell Babriánhoz sietnie. Megbízta Verocskát, hogy szedje össze az embereket, ő maga pedig elsőnek tért be Babriánhoz, rögtön értésére adva, hogy ezúttal nem mint orvos, hanem mint „hozzátartozó” kereste fel. S aztán sorban megjelentek Babrián szobájában az ápolónők, a felszolgálólányok és a konyhalányok, a kertész, a portás, a főbakter, Stefanik és még néhány beteg. Dóra is bement, noha tudta, hogy Babriánnak nem volt a kedvence. Neki tűnt fel, hogy Miklós nincs jelen. Szólt, keltsék fel, de Babrián nem engedte. Szász úrnak túl nagy csapás volna, mondta, hogy ily korai órában kell részt vennie egy drámai aktusban. A korai felkeléshez és a búcsúzáshoz még nem tartom elég érettnek.

Csaknem egy órát vett igénybe a különös szertartás, amely olyan egyszerűen és természetesen zajlott le, mint Babrián szokásos délutáni „fogadásai” nyáron a lugasban. Senki sem sírt, nem is sopánkodott, Babrián viselkedése ezt eleve lehetetlenné tette, ő nem a halálról beszélt, hanem közös emlékeket idézett fel, és biztosította a jelenlevőket, hogy feltétlenül szívesebben tartózkodott az ő körükben, mint, mondjuk, tartózkodott volna kollégái között valamely alkotóházban. Bizony, ennyiben szinte faramuci szerencsének is mondhatná betegségét, s ki tudja, igazi veszteség-e a világnak, sőt jómagának is, hogy ezzel szemben nem vethette papírra ama remekműveket, amelyek megalkotására egykor tehetséget érzett. Egyáltalán nem valószínű, hogy remekművei valaha is részesültek volna annyi szeretetben és megbecsülésben, mint az egybegyűltek jóvoltából szerény személye.

Efféléket mondott, amiként Miklós innen-onnan, főleg Dórától és Windischtől megtudta. Nyolc óra tájban az arca egyre sápadtabb lett, a hangja egyre gyengébb, és ekkor Verocska nővér Windisch intésére egyenként kivezette a látogatókat. Végül csak ő és Windisch maradt a beteg mellett.

És a hátralevő félóráról egyetlen részlet sem került nyilvánosságra. Miklós, Windisch doktor hozzájárulásával, még aznap elhagyta a szanatóriumot. Kis bőröndjébe dobálta a holmiját, azzal indult el. Ezúttal nem akart apja kocsiján furikázni, sem taxit hívni, gyalog ballagott le az autóbuszmegállóig. Az idő aznap tűrhető volt, sem eső, sem hó nem esett, szél se fűjt, csak az ég volt novemberien szürke. Az autóbusz komótosan kanyargott lefelé, ő hátul állt a peronon, és félt visszanézni. Kissé meggörnyedt, mintha gyomorszájon vágták volna, s úgy is érezte magát – ez volt az egyetlen érzése. Gondolkodni nem tudott, üres szemmel bámult maga elé, nem fontolgatta, mi vár rá, és azt sem, hogy mi van mögötte.

Mikor leszállt a buszról, megcsapta a város rég hallott lármája. Ekkor megtorpant egy pillanatra, és önkéntelenül fölfelé nézett, a hegyre, ahonnan leérkezett. Köd sűrűsödött lassan, minden kilátást elfedve. Miklós lépkedett tovább, és ahogy távolodott, a hegy egyre magasabbnak tetszett, egyre hatalmasabbnak. Ráébredt, mi az,

amit ott ismert meg, és amit nem szabad elfelejtenie. Talán úgy nevezhetné: nagyság.

MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ

Felelős kiadó Kardos György

Dürer Nyomda, 635.1981 Békéscsaba, 1981

Felelős szerkesztő Juhász István

Műszaki vezető Sebestyén Lajos

Tipográfus B. Solti Marianne

A védőborítót Kondor Lajos tervezte

Kiadványszám 4926

**Megjelent 51 (A5) ív terjedelemben,
Garamond betűtípusból szedve**

MA 3840

ISBN 963 271 423 7
